Beretning

om

Kongeriget Norges økonomiske Tilstand

i

Aarene 1851—1855 med tilhørende Tabeller.

Efter Foranstaltning af Departementet for det Indre udarbeidet og trykt i Forbindelse med de af Rigets Amtmænd afgivne specielle Beretninger.

Christiania.

Trykt hos Chr. Schibsted.

1858.

Indhold.

Departementet for det Indres underdanigste Foredrag af 18de Mai 1858 . . . . . Side I—LX.
Beretning fra Stiftamtmanden i Christiania . . . . . Litr. A.
— - Amtmanden i Akershuus Amt . . . . . — B.
— - — - Smaalenenes — . . . . . — C.
— - — - Hedemarkens — . . . . . — D.
— - — - Christians — . . . . . — E.
— - — - Buskeruds — . . . . . — F.
— - — - Jarlsberg og Laurvigs Amt. . . . . — G.
— - — - Bratsbergs — . . . . . — H.
— - — - Nedenæs og Robygdelagets Amt . . . . . — I.
— - — - Lister og Mandals — . . . . . — K.
— - — - Stavangers — . . . . . — L.
— - — - Søndre Bergenhuus — . . . . . — M.
— - Stiftamtmanden i Bergen . . . . . — N.
— - Amtmanden i Nordre Bergenhuus Amt . . . . . — O.
— - — - Romsdals — . . . . . — P.
— - — - Søndre Throndhjems — . . . . . — Q.
— - — - Nordre Throndhjems — . . . . . — R.
— - — - Nordlands — . . . . . — S.
— - — - Finmarkens — . . . . . — T.

Tabeller det hele Rige vedkommende:

No. 1. Tabel over de i Riget værende Jordbrug og deres Matrikulskyld ved Udgangen af 1855 samt over de i Aarene 1851—1855 udskiftede Brug m. m. . . . . Side 2—3.
No. 2. — over Brændevinsbrænderiernes Production m. v. i Femaaret 1851—1855 . . . . . — 4.
No. 3. — over de i Rigets Landdistricter værende Fabriker og Manufacturer samt andre Industrianlæg ved Udgangen af Aaret 1855. . . . . — 5—17.
No. 4. — over de i Rigets Kjøbstæder og Ladesteder værende Fabriker og Manufacturer og andre Industrianlæg ved Udgangen af Aaret 1855 . . . . . — 18—27.
No. 5. — over de i Kjøbstæderne og Ladestederne værende Haandværkere ved Udgangen af Aaret 1855 — 28—41.
No. 6. — over de i Kjøbstæderne og Ladestederne værende Handlende og Skippere m. v. ved Udgangen af Aaret 1855 . . . . . — 42—43.
No. 7. — over de i Riget værende Landhandlere ved Udgangen af Aaret 1855 . . . . . — 44.
No. 8. — over de fra Riget udvandrede Personer i Aarene 1851—1855 . . . . . — 44.
No. 9. — over fældede Rovdyr, for hvis Odelæggelse der af Amtscommunerne er udbetalt Præmier i Aarene 1851—1855 . . . . . — 45—47.
No. 10. — over Jernværkernes Production m. v. i Aarene 1851—1855 . . . . . — 48.
No. 11. — over de i Riget værende Bygdemagasiner og deres Status ved Udgangen af Aaret 1855 . — 49.
No. 12. — over de i Landdistricterne i hvert af Aarene 1851—1855 thinglæste Gjældsbreve og Skifteudlæg, hvorved Pant er givet i faste Eiendomme . . . . . — 50—53.
No. 13. — over de i Landdistricterne i hvert af Aarene 1851—1855 aflæste Gjældsbreve og Skifteudlæg, hvorved Pant er givet i faste Eiendomme . . . . . — 54—57.
No. 14. — over de i Landdistricterne i hvert af Aarene 1851—1855 afhændede faste Eiendomme . . . — 58—61.
No. 15. — over de i Landdistricterne i hvert af Aarene 1851—1855 afholdte Executioner og Udpantninger — 62—63.
No. 16. — over de i Kjøbstæderne i hvert af Aarene 1851—1855 thinglæste Gjældsbreve og Skifteudlæg, hvorved Pant er givet i faste Eiendomme . . . . . — 64—65.
No. 17. — over de i Kjøbstæderne i hvert af Aarene 1851—1855 aflæste Gjældsbreve og Skifteudlæg, hvorved Pant er givet i faste Eiendomme . . . . . — 66—67.
No. 18. — over de i Kjøbstæderne i hvert af Aarene 1851—1855 afhændede faste Eiendomme . . . . — 68—69.

No. 19. Tabel over de i Kjøbstæderne i hvert af Aarene 1851–1855 afholdte Executioner og Udpantninger Side 70—71.
No. 20. — over Forsikkringssummerne i den almindelige Brandkasse ved Udgangen af Aaret 1855 . — 72–73.
No. 21. — over de i Femaaret 1851–1855 nybyggede Fartøier over 3 Commercelæster . . . . . — 74.
No. 22. — over de i Riget værende Sparebanker samt deres Status ved Udgangen af Aaret 1855 . — 75—77.
No. 23. — over Længden af de ved Udgangen af Aaret 1855 med Hjulredskab fremkommelige offentlige Veie . . . . . — 78—79.
No. 24. — over Toldintraderne ved Rigets samtlige Toldsteder i Aarene 1851–1855. . . . . — 80.
No. 25. — over de paa Christiania Børs noterede Courser paa Hbrg. Bco. og Pund Sterling i Aarene 1851–1855 . . . . . — 81.
No. 26. — over norske Fartøier, afgaaede med Ladning fra fremmede til fremmede Havne i Aarene 1851—1855 . . . . . — 82.
No. 27. Forklaring over Fattigvæsenet paa Landet for Aaret 1851 . . . . . — 83.
No. 28. Do. Do. Do. for Aaret 1852 . . . . . — 84.
No. 29. Do. Do. Do. for Aaret 1853 . . . . . — 85.
No. 30. Do. Do. Do. for Aaret 1854 . . . . . — 86.
No. 31. Do. Do. Do. for Aaret 1855 . . . . . — 87.
No. 32. Do. Do. i Kjøbstæderne og Ladestederne for Aaret 1851 . . . . . — 88—89.
No. 33. Do. Do. Do. for Aaret 1852 . . . . . — 90—91.
No. 34. Do. Do. Do. for Aaret 1853 . . . . . — 92—93.
No. 35. Do. Do. Do. for Aaret 1854 . . . . . — 94—95.
No. 36. Do. Do. Do. for Aaret 1855 . . . . . — 96—97.
No. 37. Generalopgave over Skoleregnskaberne i Landdistricterne for Aaret 1851 . . . . . — 98—99.
No. 38. Do. Do. Do. for Aaret 1852 . . . . . — 100—101.
No. 39. Do. Do. Do. for Aaret 1853 . . . . . — 102—103.
No. 40. Do. Do. Do. for Aaret 1854 . . . . . — 104—105.
No. 41. Do. Do. Do. for Aaret 1855 . . . . . — 106—107.
No. 42. Extract af Havnecasseregnskaberne for Aaret 1851 . . . . . — 108—109.
No. 43. Do. Do. for Aaret 1852 . . . . . — 110—111.
No. 44. Do. Do. for Aaret 1853 . . . . . — 112—113.
No. 45. Do. Do. for Aaret 1854 . . . . . — 114—115.
No. 46. Do. Do. for Aaret 1855 . . . . . — 116—117.
No. 47. Do. af Formandskabsdistricternes Communeregnskaber paa Landet for Aaret 1851 . . . ad — 117.
No. 48. Do. Do. Do. Do. for Aaret 1852 . . . ad — 117.
No. 49. Do. Do. Do. Do. for Aaret 1853 . . . ad — 117.
No. 50. Do. Do. Do. Do. for Aaret 1854 . . . ad — 117.
No. 51. Do. Do. Do. Do. for Aaret 1855 . . . ad — 117.
No. 52. Sammendrag af de fra Kjøbstæderne og Ladestederne indkomne Extracter af Communeregnskaberne for Aaret 1851 ad — 117.
No. 53. Do. Do. Do. Do. for Aaret 1852 ad — 117.
No. 54. Do. Do. Do. Do. for Aaret 1853 ad — 117.
No. 55. Do. Do. Do. Do. for Aaret 1854 ad — 117.
No. 56. Do. Do. Do. Do. for Aaret 1855 ad — 117.
No. 57. Oversigt over Amternes Indtægter og Udgifter i Regnskabsaaret 18$\frac{5}{6}$ samt over Amtsudligningen i 1851 ad — 117.
No. 58. Do. Do. Do. 18$\frac{5}{1}$ Do. i 1852 ad — 117.
No. 59. Do. Do. Do. 18$\frac{5}{2}$ Do. i 1853 ad — 117.
No. 60. Do. Do. Do. 18$\frac{5}{3}$ Do. i 1854 ad — 117.
No. 61. Do. Do. Do. 18$\frac{5}{4}$ Do. 1855 ad — 117.

Aftryk

af Departementet for det Indres underdanigste Foredrag, dateret 18de Mai 1858.

De Beretninger, som det ved de Kongelige Resolutioner af 11te October 1825, 10de September 1827 og 23de December 1839 naadigst er befalet Amtmændene at afgive hvert 5te Aar angaaende de dem betroede Districters oeconomiske Tilstand, ere nu tilligemed de dertil hørende Tabeller indkomne for Femaaret 1851—1855, og idet Departementet herved tillader sig at fremlægge disse, skal man næst at bemærke, at man for at vinde Tid allerede har i Henhold til Kongelig naadigst Resolution af 23de December 1839 ladet Trykningen af disse Beretninger paabegynde, underdanigst ledsage samme med følgende Oversigt over Rigets vigtigste Næringsveie og oeconomiske Tilstand i det nævnte Femaar, hvortil man skal føie en Oversigt over Antallet af de Fattige og over de vigtigste communale Indtægter og Udgifter i samtlige 5 Aar.

Departementet skylder derhos underdanigst at gjøre opmærksom paa, at Grunden til at denne Oversigt først nu fremkommer er, at Beretningen fra en enkelt Overøvrighed ikke indkom før i Begyndelsen af afvigte September Maaned, og at man forinden dette var skeet, ikke kunde lægge den sidste Haand paa nærværende Arbeide, ligesom man uagtet gjentagne Omerindringer først nyligen har modtaget flere til Tabellernes Fuldstændiggjørelse fra forskjellige Amtsdistrikter fornødne Oplysninger.

Af Rigets vigtigste Næringsveie skal Departementet tillade sig som sædvanligt først at omhandle **Jordbruget**.

Dette staaer vistnok endnu i det Hele taget meget tilbage, idet de i Departementets underdanigste Indberetninger af 2den October 1847 og 26de Februar 1853 over Femaarene 1841—1845 og 1846—1850 paapegede Hindringer for dets Fremskridt endnu i det Væsentlige ere tilstede, nemlig foruden locale og climatiske Forholde, der paa mange Steder ikke tillade Jordforbedringer i det Større, manglende Udskiftning, overdreven Skovdrift, Almuens Forkjærlighed for andre Næringsveie saasom Fiskeri, samt dens Vedhængen ved gamle fra Fædrene nedarvede Skikke, hvoriblandt især erdeleshed fortjener at nævnes Undladelse af Omskiftning af Ager og Eng, idet de samme Jordstykker uafbrudt benyttes til Ager, den skadelige saakaldte Vaarbetning og Afbenyttelse af gamle og ufuldkomne Agerdyrkningsredskaber. Der har derhos i den her omhandlede Periode, især mod dens Slutning, været ført Klage over, at det har været vanskeligt at faae Arbeids- og Tjenestefolk, og at Dagløn og Tjenesteløn har været saa høi, at det maatte virke hemmende paa Jordbrugets Udvikling. Imidlertid maa det, uagtet det er en Følge baade af de fleste af disse Hindringers Beskaffenhed, af selve Jordbrugets Natur og af det lave Trin, hvorpaa det fra gammel Tid har staaet her i Riget, at det først i en fjernere Fremtid kan ventes bragt til nogen Fuldkommenhed, erkjendes, at de Forhaabninger om Fremgang, som man i de ovennævnte Beretninger udtalte, ikke ere skuffede, og at denne Fremgang navnlig i de for Landbruget gunstigere Egne har været jevn og stadig og i det Hele betydeligere, end i noget foregaaende lignende Tidsrum. Landmandens Kaar ere ogsaa i Perioden særdeles meget forbedrede ved de høie Priser paa Jordens Producter, der fuldkommen have opveiet de forøgede Arbeidspriser, og dette har igjen som naturligt væsentligen bidraget til at vække en Sands og Interesse for denne Næringsvei, der synes at love end lysere Udsigter for Fremtiden.

Mindst mærkelige angives Fremskridtene at være i Nedenæs og Robygdelagets, Søndre Bergenhuus, Nordlands samt tildeels i Nordre Bergenhuus og Stavanger Amter og — formeentlig paa Grund af det store

Antal Brug, som der bruges af Leilændinge og Forpagtere — i Laurvigs Fogderi. I Finmarkens Amt synes derimod, skjøndt Jordbruget i det Hele, som rimeligt er, kun indtager en meget underordnet Plads i Sammenligning med Fiskeriet, den Overbevisning meer og meer at udbrede sig, at det trods Amtets nordlige Beliggenhed paa de fleste Steder kan drives med Held og paa langt flere Steder i Senjen og Tromsø Fogderi, end nu er Tilfældet, bør danne Hovednæringen.

Amtslandbrugsskolerne, hvoraf der i Aaret 1854 er oprettet en i Nordlands Amt, saaledes at saadanne Skoler ved Periodens Udløb fandtes i alle Amter med Undtagelse af Christians, Bratsbergs og Finmarkens, have fremdeles udviklet en gavnlig Virksomhed og givet Landbrugets Opkomst i vedkommende Distrikter et ikke ringe Fremstød baade ved Udsendelsen af udlærte Elever og ved Exemplet af en forbedret og kyndig Gaardsdrift, som Landbrugsskolerne have afgivet og endelig ved Udbredelsen af hensigtsmæssige Gaardsredskaber. At Interessen for disse Indretninger er almindelig viser sig baade af den Søgning, der er bleven dem tildeel og af de forøgede Bidrag, som af vedkommende Amtskommuner ere blevne bevilgede dertil. Alene i Nedenæs og Nobygdelagets Amt er Landbrugsskolen senere nedlagt, hvorimod der i Bratsbergs og Christians Amter nu er oprettet Skoler. I de 2 sidstmeldte Amter, samt i Agershuus og Hedemarken har man ved for Statskassens og Amtskommunens Regning samt tildeels med Bidrag af Selskabet for Norges Vel at sende omkring Agronomer til at veilede Landmændene søgt at ophjælpe Landbruget.

Endvidere blev der, efterat Storthinget i 1854 dertil havde bevilget 3000 Spd. aarlig, antaget 3 Agronomer i Statens Tjeneste til at bereise de forskjellige Distrikter for at undersøge Agerbrugets og Fædriftens Tilstand samt meddele Private, der maatte ønske deres Bistand, Veiledning. Disse Mænd have i Aaret 1855 reist omkring i Smaalenenes, Jarlsberg og Laurvigs, Bratsbergs, Nedenæs og Nobygdelagets, Lister og Mandals, Stavanger og Romsdals Amter. Samtlige reisende Agronomers Bistand er med Begjærlighed bleven søgt overalt i de nævnte Districter, ligesom flere vigtige Jordforbedringer og adskillige andre til Landbrugets Fremme sigtende Foretagender ere under deres Veiledning blevne satte i Værk. Deres Virksomhed har saaledes viist sig at være særdeles gavnlig.

Af Storthinget i 1854 blev bevilget Midler til Oprettelse af en høiere Landbrugsskole paa Aas Præstegaard i Agershuus Amt. Opførelsen af de dertil fornødne Bygninger er i Slutningen af den her omhandlede Periode bleven paabegyndt og Skolen vil forhaabentlig kunne aabnes i Foraaret 1859.

Den stigende Interesse for Landbonæringerne har fremdeles viist sig ved Dannelsen af flere Landboforeninger, saasom en fælles for Hedemarkens og Christians Amter, hvorhos der foruden flere mindre Landbomøder i forskjellige Districter har i Aaret 1851 været afholdt et almindeligt norskt Landbrugsmøde i Christiania med Understøttelse af det Offentlige.

Det Kongelige Selskab for Norges Vel, hvis aarlige Tilskud af Statskassen i Aaret 1854 blev forøget fra 600 til 2000 Spd., har fortsat sin gavnlige Virksomhed.

Oprydning af Nyland har i Perioden gjort god Fremgang, idet den ifølge de gjennem Amtmændene indkomne Opgaver har udgjort 34,390 Tønder Land eller over 6000 Tønder Land mere end i forrige Femaarsperiode, da den udgjorde 28,100 Tønder Land. Størst har Oprydningen været i Hedemarkens, Nakkestads samt Valders, Lands og Hadelands Fogderier, hvor den har udgjort over 2000 Tønder Land, dernæst i Vinger og Odalens, Øvre Romeriges, Ager og Folloug, Stør- og Værdalens, Indherøens, Jarlsbergs og Nedre Romeriges Fogderier, hvor den har udgjort over 1000 Tønder Land, altsaa fremdeles i de Districter, der henhøre til vore bedste Kornbygder. Det maa imidlertid med Hensyn til disse Opgaver bemærkes, at de alene ere afgivne efter et Skjøn, og at de derfor ikke kunne være nøiagtige, ligesom det ogsaa for enkelte Districters Vedkommende udtrykkelig er paapeget, at de ere meget for lave.

I Departementets underdanigste Foredrag af 2den October 1847 blev Agerlandet i Rigets Landdistricter, beregnet efter den ved Folketællingen i 1845 opgivne Udsæd, anslaaet til 41½ geografisk Qvadratmiil. Efter samme Beregningsmaade, som da benyttedes, skulde der efter den ved Udgangen af 1855 afholdte Folketælling være i Landdistricterne tilsaaet:

7,385	Tønder	Land	med	Hvede
21,357	Do.	Do.	=	Rug
124,796	Do.	Do.	=	Byg
61,261	Do.	Do.	=	Blandkorn
240,451	Do.	Do.	=	Havre
10,013	Do.	Do.	=	Erter
137,740	Do.	Do.	=	Potetes.

Tilsammen 603,003 Tønder Land eller henved 42 geografiske Qvadratmile. Lægger man hertil, overeensstemmende med den tidligere fulgte Beregningsmaade, $\frac{1}{6}$ Deel for den Jord, der enten er utilsaaet som Brakjord, eller som tilsaaes med anden Udsæd

end den, som ved Folketællingen er medtaget, saasom Haveurter, Hamp, Liin og Humle, samt som Berigtigelse af Udsædens Størrelse, faaer man ud, at Agerlandet i 1855 skulde udgjøre 703,503 Tønder Land eller henved 49 geografiske Qvadratmile. Det opbrudte Agerland skulde herefter i Tidsrummet 1846—1855 udgjøre henved 7½ Qvadratmiil, medens det efter Amtmændenes ovenanførte Opgaver kun skulde beløbe sig til henved 4½ Qvadratmiil. Der er imidlertid ingen Grund til at antage, at Agerlandet skulde være mindre, end man faaer ud ved at benytte de ved Folketællingen erhvervede Opgaver, medens det vel kan være muligt, at Forskjellen mellem Agerlandets Størrelse i 1845 og 1855 ei er saa stor, som anført, da det er at forudsætte, at hine Opgaver ved Folketællingen i 1855, skjøndt vistnok ogsaa for lave, dog i det Hele ere paalideligere end ved Folketællingen i 1845.

Oprydningens Udførelse maa efter hvad der af Beretningerne fremgaaer, hvad Fuldstændighed og Grundighed angaaer, antages paa flere Steder fremdeles at efterlade adskilligt tilbage at ønske, men synes dog nu i Almindelighed at være saadan, at Oprydningen maa ansees for fordeelagtig. Med Hensyn til Udtapning og Opdyrkning af Myrer, hvoraf der findes et stort Antal, som egner sig dertil, og hvis Dyrkning i Perioden synes at have havt ret god Fremgang, saa at en ikke ubetydelig Deel af det opdyrkede Nyland maa antages at være Myrjord, klages der forøvrigt af Fogden i Hadeland over, at den efter svensk Mønster indførte Flaahakning af Myrer, der bruges paa flere Steder, og som rigtigen anvendt skal være særdeles fordeelagtig, misbruges af Mange, idet der flaahakkes og brændes gjentagne Gange paa samme Myr, indtil denne bliver aldeles værdiløs, eller der flaahakkes paa saa grund Myr, at Alt hvad der skulde tjene til Næring for Planterne opbrændes. Fremdeles føres der navnlig fra Jarlsberg og Laurvigs Amt Anke over, at det opdyrkede Nyland istedetfor at tjene til Foderets og derved til Gjødningens Forøgelse ogsaa i den heromhandlede Periode hyppigen benyttes til Havreudsæd, saalænge denne vil trives, og derefter afvexlende bruges til Havnegang og Havresæd, uden at Jorden enten erholder Hvile eller gjødsles. Paa denne Maade udført kan hverken Myrdyrkning eller anden Opbrydning af Nyland ansees for noget Fremskridt.

Saalænge Agerbruget i intensiv Henseende staaer saameget tilbage, som det maa erkjendes endnu at være Tilfældet i vort Land, kommer det forøvrigt, naar der spørges om Fremskridt, mere an paa Forbedringen af den Jord, der allerede haves under Dyrkning, end paa Udvidelsen deraf, og i denne Henseende er der i Perioden især i de Egne, hvor Jordbruget fra gammel Tid har udgjort Hovednæringsvei, gjort betydelige Fremskridt. Omvexling af de forskjellige Sædearter, af disse og Rodfrugter samt af Ager og Eng bliver mere og mere almindelig, ligesom Ageren oftere, forinden den udlægges til Eng, tilsaaes med Græsfrø, især Thimothei og Kløver. Et fuldstændigt, ordnet Vexelbrug eller Kobbelbrug er derimod vistnok endnu ikke almindelig anvendt i noget District, men det indføres i al Fald tilnærmelsesviis af alt flere og flere enkelte Eiendomsbesiddere, der igjen virke ved deres Exempel til dets successive videre Udbredelse. Til Engenes Forbedring er paa forskjellige Steder udført Engvandingsanlæg fornemmelig i Bratsberg samt Lister og Mandals Amter under Veiledning af Engvandingsmestere, som i den Hensigt have med Bidrag af det Offentlige reist om i Districterne.

Der lægges mere og mere Vind paa Gjødningsstoffenes hensigtsmæssige Behandling og Forøgelse. Gjødselkjældere ere paa flere Steder anlagte og Blandinger til Compost komme almindeligere i Brug. I Sødistricterne opsamles Tang og Fiskeaffald, ligesom Forsøg have været gjorte med kunstige Gjødningsmidler, saasom Beengjødning og mod Periodens Slutning med peruansk Guano og med Fiskeguano, til hvis Tilvirkning der er oprettet et Actieselskab. Anvendelsen af den i forrige Femaarsberetning omtalte i Buskeruds Amt fundne Mergel er tiltagen og og dens Virkninger have viist sig at være gavnlige. En hensigtsmæssig Afgrøftning af Jorden udbreder sig, og med Draining eller Anlæg af Huulveiter, skjøndt saadan vistnok kun paa ganske enkelte Eiendomme er fuldstændigen gjennemført, er dog mangesteds i de frugtbarere Districter gjort Begyndelse. Til Digerne eller Huulveiterne er deels benyttet Steen eller andet efter de locale Forholde let tilgjængeligt Materiale, deels særskilt for dette Øiemed construerede Teglsteensrør.

Med Hensyn til Agerdyrkningsredskaber er efter de fleste Amtmænds Beretninger ogsaa i denne Periode gjort betydelige Fremskridt. Ploven afløser mere og mere Arden eller Ahlen og Spaden, hvilken Sidste dog endnu opgives udelukkende at blive benyttet i flere Districter i Søndre Bergenhuus Amt istedenfor Plov ligesom Rive og Hakke istedetfor Harv. Den Adgang til at erholde bedre construerede Redskaber, som de i Forbindelse med Landbrugsskolerne oprettede Værksteder give, har fremdeles været almindelig benyttet. Forbedrede Plove og Harve saasom smallske Plove, Rulleharve, Labbe- eller Kloreharve, Krogtindharve og Rhomboidalharve udbredes mere og mere. Tærskemaskiner benyttes paa mange

af de større Eiendomme. I Vaage og Loms Præstegjelde i Gudbrandsdalen ere Saamaskiner almindelige.

Kornhøsten har i Opvingvenniet kun i 1851 i de tre sydlige Stifter, skjøndt ogsaa der forskjellig, været under en Middelhøst, hvorimod den baade i 1852 og især i 1853 i det Hele stod ikke ubetydelig over, navnligen var Høsten i sidstmeldte Aar i Christiania og Throndhjems Stifter usædvanlig riig.

Poteteshøsten slog i 1853 særdeles godt til, i 1855 var den omtrent som i et Middelsaar, medens den i Periodens øvrige Aar var ringe, tildeels paa Grund af Potetessygdom.

Kornindførselen, der i Aarene 1836—1840 udgjorde i Gjennemsnit aarlig 1,261,000 Tønder, i Aarene 1841—1845 1,024,239 Tønder og i Aarene 1846–1850 1,226,823 Tønder, har i sidste Femaar af samtlige Kornvarer (formalede og uformalede) udgjort:

i 1851 . . .	1,325,903	Tønder,
» 1852 . . .	1,264,410	Do.
» 1853 . . .	1,191,083	Do.
Lateris	3,781,396	Tønder.
Transport	3,781,396	Tønder.
i 1854	894,432	Do.
» 1855 . . .	1,040,211	Do.
tilsammen	5,716,039	Tønder

eller 1,143,208 Tønder aarlig efter Gjennemsnittet for disse Aar. Herved bør imidlertid bemærkes, at der deels af indenlandske deels af fremmede Kornvarer er udført:

i 1851 . . .	3,299	Tønder
» 1852 . . .	4,691	Do.
» 1853 . . .	886	Do.
» 1854 . .	125,872	Do.
» 1855 . . .	71,930	Do.
tilsammen	206,678	Tønder

eller aarlig i Gjennemsnit 41,336 Tønder, hvoraf i Aaret 1854 57,220 Tønder fremmed Rug og i Aarene 1854 og 1855 respective 62,129 og 55,518 Tønder indenlansk Havre.

Indførselens Overskud over Udførselen har saaledes udgjort 1,101,872 Tønder aarlig.

Ifølge de ved Folketællingerne indhentede Opgaver udgjorde Udsæden:

	Hvede. Tdr.	Rug. Tdr.	Byg. Tdr.	Blandkorn. Tdr.	Havre. Tdr.	Erter. Tdr.	Potetes. Tdr.
i 1835	1,323	8,603	82,211	54,681	265,412	6,512	306,474
i 1845	1,699	10,684	102 576	70,110	324,248	8,860	457,820
i 1855	5,632	16,177	125,276	76,691	361,518	10,037	555,802

og Avl efter Udsædens Fradrag:

	Hvede. Tdr.	Rug. Tdr.	Byg. Tdr.	Blandkorn. Tdr.	Havre. Tdr.	Erter. Tdr.	Potetes. Tdr.
i 1835	8,547	67,049	407,504	269,015	1,017,175	26,793	2,024,941
i 1845	12,273	91,708	585,599	373,427	1,357,990	40,801	3,060,681
i 1855	47,756	163,206	792,962	457,749	1,766,473	51,178	3,759,408*)

Den hele Kornavl — Udsæden fradraget — skulde saaledes ifølge disse Opgaver beløbe sig i 1835 til 1,796,083 Tønder, i 1845 til 2,461,798 Tønder og i Aaret 1855 til 3,279,324 Tønder og Forøgelsen af Kornavlen i det sidst forløbne Tiaar udgjøre 33,21 pCt. og af Potetesavlen 22,83 pCt., medens Forøgelsen af Folkemængden i samme Tidsrum kun var 12,16 pCt. Efter de anførte Opgaver har imidlertid ikke Forøgelsen af Udsæd af Korn i Forhold været saa stor som af Avlen, idet den kun har udgjort 14,89 pCt. Dette har selvfølgelig sin Grund i, at Foldigheden i 1855 er ansat høiere end i 1845, hvilket igjen synes at være et Beviis paa, at Dyrkningsmaaden er forbedret.

Det fortjener ogsaa at bemærkes, at medens der i Tiaaret 1835—1845 ikke var foregaaet nogen væsentlig Forandring med Hensyn til Sædearternes indbyrdes Forhold, rammer Forøgelsen af Udsæd, skjøndt Havre, Byg og Blandkorn fremdeles ere Hovedsæd, i det heromhandlede Tiaar forholdsviis især de ædlere Kornsorter. Saaledes er Udsæden af Hvede forøget 231,49 pCt., af Rug 51,41 pCt., af Byg 22,13 pCt., af Blandkorn 9,39 pCt., af Havre 11,49 pCt. og af Erter 13,28 pCt. Forøgelsen af Potetesudsæden har forholdsviis været omtrent lig Forøgelsen af Avlen nemlig 21,40 pCt., og det er ogsaa naturligt, at Foldigheden af denne Rodfrugt paa Grund af den Sygdom, hvoraf

*) At de af Rigets Overøvrigheder i deres Femaarsberetninger efter Folketællingen indtagne Opgaver over Udsæd, Avl og Kreaturhold m. v. ikke stemme ganske med de i de trykte Folketællingstabeller meddeelte, har sin Grund i, at hine Opgaver bleve afgivne til Overøvrighederne strax efterat de originale Folketællingslister vare indkomne til Departementet og forinden disse endnu vare reviderede.

den i Perioden har været angreben, ikke kan være bleven større. Til Kreaturføde er foruden Potetes dyrket endeel andre Rodfrugter saasom Turnips og Rotabaga, men de synes ikke at ville trives overalt, og der klages over, at Jordlopper ødelægge Udsæden.

Omsætter man den hele Indførsel med Fradrag af Udførselen saavelsom Avlen med Fradrag af Udsæd i 1855, hvis Høst tilligemed det foregaaende Aars omtrent var som i et Middelsaar, til Byg saaledes, at ¾ Tønde Hvede, Rug, Erter, 1½ Tønde Blandkorn, 2 Tønder Havre og 3 Tønder Potetes regnes lig 1 Tønde Byg, udkommer 4,744,647 Tønder. Indførselen, deri iberegnet 10,853 Tønder Potetes, har nemlig været lig 1,209,598 Tdr. Byg drages herfra Udførselen lig . 48,971 Do. Do.

udkommer som Overskud . 1,160,627 Tdr. Byg

Avlen ansættes til . . . 3,584,020 Do. Do.

4,744,647 Tdr. Byg.

Forbruget af Kornvarer og Potetes til Øl og Brændeviin anslaaes til et Qvantum omtrent lig 300,000 Tønder Byg aarlig. Antager man nu, at der forøvrigt til ethvert Individs Underholdning udfordres 3 Tønder Byg, skulde der til hele Rigets Folkemængde saaledes som den befandtes ved Udgangen af 1855 — nemlig 1,490,047 Mennesker — i dette Aar være medgaaet et Qvantum Kornvarer og Potetes lig 4,770,141 Tønder Byg, altsaa omtrent 25,000 Tønder mere end den samlede Avl og Overskuddet af Indførselen kan anslaaes til. Denne Difference, hvortil ogsaa maa lægges hvad der af Korn og Potetes bruges til Kreaturfoder, kan rimeligen forklares ved, at Udsæd og Avl, ere for lavt opgivne under Folketællingen. Det antages saaledes, at Landet nu i almindelige Kornaar frembringer idetmindste tre Fjerdedele af det fornødne Brødstof.

Med Hensyn til Production og Behov er der fremdeles stor Forskjel mellem Rigets forskjellige Dele. Imidlertid er Antallet af de Districter, der have Overskud eller i al Fald kunne brødføde sig, ifølge de indkomne Beretninger forøget i Perioden. Saaledes angives Agershuus, Smaalenenes og Hedemarkens Amter at kunne afgive ikke ubetydeligt til Salg. Ogsaa i Christians Amt antages Avlen i Perioden at have været mere end tilstrækkelig til Districtets Behov. Jarlsberg Fogderi kan i gode Aar brødføde sig selv. Lister samt Jæderen og Dalernes Fogderier antages at have noget Korn til Salg, medens i Nyfylke Fogderi kun et Par Præstegjelde avle det Fornødne. I Søndmøre har Avlen i Periodens 2 sidste Aar været tilstrækkelig. Saavel Søndre som Nordre Throndhjems Amter have i almindelige Aar Overskud. Forøvrigt har Riget i større eller mindre Grad tiltrængt Tilførsel af Korn.

Antallet af de i Periodens Løb foretagne Udskiftninger af Fællesskab i Jord skulde efter de modtagne Opgaver, der dog ere meget ufuldstændige, udgjøre omtrent 2000, og det kunde derfor synes, som om Ophævelsen af saadant Fællesskab, der i Særdeleshed finder Sted i de vestlige og tildeels ogsaa de nordlige Egne af Landet, og som med Føie henregnes til en af de største Hindringer for Jordbrugets Forbedring, i Perioden har havt ganske god Fremgang. Det maa imidlertid erindres, hvad der ogsaa er fremhævet i de foregaaende Femaarsberetninger, at Udskiftningerne foretages uden offentlig Control og i Almindelighed blot ved nogle af Vedkommende selv valgte Almuesmænd. Udskiftningen er derfor ofte ikkun høist ufuldstændig, og der føres jevnlige Klager over, at det, selv efter Udskiftningen, er vedkommende Eiere umuligt at hegne og frede om deres Marker. Til at undersøge og afgive motiveret Betænkning og Indstilling om hvad der fra Statsstyrelsens Side hensigtsmæssigen maatte være at foretage til Fremme af denne Sag, blev i Aaret 1854 nedsat en Commission. Der er nu under 12te October 1857 udkommet en Lov om denne Gjenstand.

Ved fortsat Salg af Jordegods, tilhørende det beneficerede Gods's Fond, offentlige Stiftelser samt Staten, er i Periodens Løb 1193 Brug med en Matrikulskyld af 1819 Skylddaler gaaede over til privat Eiendom. Herved saavelsom ved Salg af endeel Proprietairgods er Antallet af bortfæstede eller bortleiede Brug, der i 1850 opgaves til noget over 20,000, gaaet ned til noget over 18,000, hvorved dog maa bemærkes, at de modtagne Opgaver i denne Henseende neppe ere fuldstændige.

Ved Udgangen af 1855 udgjorde Brugenes Antal i det hele Rige med Undtagelse af Øst- og Vest-Finmarken 126,722 med en Matrikulskyld af 240,870 Skylddaler 2 Ort 2½ Skilling, medens Antallet i 1850 udgjorde 120,021 og i 1845 111,840. Jordeiendommenes Udstykning er følgelig fremdeles tiltaget. Forøgelsen udgjør i det heromhandlede Femaar 6,701 eller omtrent 5,6 pCt. mod 8,181 eller omtrent 7 pCt. i den foregaaende Periode. Paa hvert Brug falder i Gjennemsnit en Skyld af 1 Spd. 4 ß 12 ß., og da der i Landdistricterne ligeledes med Undtagelse af Øst- og Vest-Finmarken efter Folketællingen ved Udgangen af 1855 [illegible] 261,489 Huusholdninger, paa hver [illegible] sammesteds en Skyld af 4 Ort 14½ ß.

Bygdemagasinernes Antal er i Perioden gaaet ned fra 122 til 111. De ved Magasinernes Realisation indvundne Beløb ere anvendte til at fremme andre for vedkommende Communer gavnlige Øiemed.

Avlen af Liin og Hamp er ogsaa i denne Periode snarere aftagen end tiltagen, og er i det Hele ubetydelig; ligesaa Avl af Humle.

Med Dyrkning af Havevæxter og Opelskning af Frugttræer er der ifølge de indkomne Beretninger kun gjort liden Fremgang og Havevæsenet i det Hele staaer paa et lavt Trin undtagen i enkelte Byers nærmeste Omegn. For at søge videre Uddannelse i Havedyrkning m. m. er ogsaa i dette Femaar Reisestipendium af Statskassen og Selskabet for Norges Vel bleven tilstaaet Cand. med. Schübeler. Efter hans Foranstaltning har der i Christiania været holdt aarlige Udstillinger af Havevæxter og Frugter.

Fædriften har i Femaaret ikke gjort saa gode Fremskridt som Agerbruget, og staaer fremdeles paa et i Forhold til dens Vigtighed for Landet lavt Trin. Antallet af Creature er vistnok ifølge de ved Folketællingen erhvervede Opgaver betydeligen forøget i Tiaaret 1846—1855, og det er at formode, at denne Forøgelse især falder paa de sidste fem Aar, der i det Hele vare bedre Foderaar end de fem foregaaende, i hvilke Høehøsten kun i eet, nemlig i 1847, for det hele Land stod over et Middelsaar, medens den i Aarene 1852 og 1854, især i førstnævnte Aar, næsten overalt var ualmindelig heldig og i Aaret 1855 omtrent som i et Middelsaar. I Aaret 1851 var Høehøsten meget forskjellig, idet den i den sydlige Deel af Christiania og vestlige Deel af Christiansands Stifter stod over, men forøvrigt under et Middelsaar. I Aaret 1853 var denne Høst i de fleste Amter middelmaadig og for en ikke ringe Deel under et Middelsaar.

Antallet af Creature blev i 1845 opgivet til:

	Heste.	Stort Qvæg.	Faar.	Gjeder.	Sviin.	Reensdyr.
	131,894	842,568	1,447,274	290,950	88,637	90,273
og i 1855 til	154,447	949,935	1,596,199	357,102	113,320	116,891
Forøgelsen har saaledes været	22,553	107,367	148,925	66,152	24,683	26,618
eller	17,10 pCt.	12,74 pCt.	10,29 pCt.	22,74 pCt.	27,85 pCt.	29,49 pCt.

Denne Forøgelse, der dog muligens for en Deel kan have sin Grund i en nøiagtigere Tælling, falder hvad Heste, stort Qvæg og Sviin angaaer paa samtlige Amter, hvorimod Antallet af Faar og Gjeder er formindsket i Smaalenenes, Jarlsberg og Laurvigs, Nedenæs og Robygdelagets samt Liister og Mandals Amter, og desuden af Gjeder i Akershuus Amt, hvorved der dog maa bemærkes, at der i dette saavelsom i de 2 førstnævnte Amter i det Hele kun holdes ganske faa af disse sidste Dyr.

Forøgelsen af Creaturernes Antal har imidlertid ikke havt til Følge en saadan Forøgelse af Productet, at denne har kunnet holde Skridt med det tiltagende Behov. Indførselen af Fedevarer har nemlig ogsaa i dette Femaar været betydelig større end i det foregaaende, da den igjen oversteg Indførselen i Aarene 1841—1845. Herved bør dog bemærkes, at den mere almindelige Velstand og navnligen den Forbedring i de lavere Classers Kaar, der er indtraadt i Perioden, sandsynligen har virket til, at Forbruget er forøget i høiere Grad end Folkemængden. I Gjennemsnit udgjorde Indførselen aarlig:

	Smør.	Flesk.	Kjød.	Ost.
i Tidsrummet 1841—1845	1,133,130 ℔	519,742 ℔	367,909 ℔	516,332 ℔
„ — 1846—1850	1,532,033 —	554,865 —	333,598 —	582,671 —
„ — 1851—1855	1,885,903 —	694,049 —	384,437 —	709,898 —

Som i forrige Femaarsberetning paapeget foregaaer denne Indførsel dog næsten udelukkende til Byernes Forsyning, idet Landdistricterne paa enkelte Undtagelser nær, saasom Nedenæs Fogderi, Finmarkens Amt og flere Sødistricter, ikke alene producere de til eget Forbrug fornødne Fedevarer, men de fleste Districter, især Søndre og Nordre Bergenhuus og formeentlig Romsdals Amter samt i det Søndenfjeldske øvre Romeriges Fogderi, hele Christians Amt, navnligen Fjelddistricterne Gudbrandsdalen og Valders, samt endvidere Fjelddistricterne Østerdalen, Hallingdal, Numedal, Thelemarken og Sætersdalen desuden afsætte Betydeligt.

Med Hensyn til Creaturernes Behandling og Racernes Forædling er der i Perioden neppe uden enkeltviis gjort Fremskridt, og der føres endog paa enkelte Steder Klage over, at Racerne paa Grund af den slette Røgt forringes.

De i forrige Beretning omtalte Stutterier paa Fjeldstuerne Jerkin og Fokstuen paa Dovrefjeld have

viist sig ikke at svare til Hensigten, og de ere derfor nedlagte. I forskjellige Districter, saasom Akershuus, Buskeruds, Jarlsberg og Laurvigs samt Nordre Bergenhuus Amter holdes Stodhingste af norsk meest gudbrandsdalsk Race. Udførselen af Heste til Udlandet søværts — over den, som foregaaer landværts til Sverige, ere Opgaverne aldeles ufuldstændige — har ogsaa i denne Periode været ubetydelig, idet den kun har udgjort 36 Heste aarlig i Gjennemsnit. Til Forædling af Qvægracen er paa enkelte Steder anskaffet Tyre af udenlandske Racer, men den i forrige Femaarsberetning yttrede Formening, at det vil være hensigtsmæssigere saavel med Hensyn til Heste som stort Qvæg at søge at forbedre de indenlandske Racer, af hvilke de thelemarkske og smaalenske Qvægracer ansees for særdeles gode, end at indføre fremmede, synes at bestyrkes. Ogsaa til Forbedring af Faare- og Svineracerne har paa nogle Steder været anskaffet Tillægsdyr af udenlandske Racer, saasom engelske og andre finuldede Faar samt Sviin af dansk, fransk og otaheitisk Race.

Som Departementet i sin forrige Femaarsberetning tillod sig at anføre, ville imidlertid de fleste Forsøg paa at forædle Racerne ikke kunne lykkes, saalænge ikke en fornuftigere Behandling bliver Creaturerne til Deel end den, som den Gang var, og som endnu er den almindelige; thi i denne Henseende synes der ifølge de modtagne Beretninger i det her omhandlede Femaar kun at være gjort meget ringe Fremgang. Fæhusene ere endnu ofte uhensigtsmæssigt indrettede, smaae, lave og mørke, saa at Creaturerne deri savne fornødent Lys og frisk Luft, og det er meget almindeligt, at der holdes for stor Besætning; især fristes Landmanden i de Egne, hvor der findes rige Havnegange, til at vinterføde saamange Creature som paa nogen Maade muligt. Vinterfoderet er derfor ofte i den Grad utilstrækkeligt, at Creaturerne ikke alene fødres knapt, men endog undertiden udhungres saaledes, at det i fodertrange Aar ikke har været uden Exempel, at Creature ere styrtede af Sult. Tiltale og Straf for Mishandling af Creature ved Sult angives at være anvendt i et enkelt Amt.

Det er indlysende, at ikke alene Creaturracerne maa forringes ved en saadan Behandling, der rammer saavel de tilvorende som vorne Dyr, men ogsaa at man erholder ringere baade Afdræt og Gjødning, og det er ikke tvivlsomt, at en Formindskelse af Creaturholdet vilde være en Fremgang til det Bedre. En af de i Statens Tjeneste ansatte Agronomer, der i 1856 bereiste Søndre og Nordre Bergenhuus Amter, har ansat det Antal stort Qvæg og Faar, som i disse Amter ved Udgangen af Aaret 1855 holdtes formeget, og som ei alene ikke gjør Eierne nogen Nytte, men endog foraarsager dem Skade — til omtrent $\frac{1}{3}$ Deel af den hele Besætning eller respective 58,000 og 113,000 Stykker, udgjørende en Værdi af omtrent 750,000 Spd.

Til at skaffe en bedre Indsigt med Hensyn til Creaturernes Behandling Indgang have baade Landbrugsskolerne og i Slutningen af Perioden de af Staten udsendte reisende Agronomer virket. I Christians og Hedemarkens Amter har desuden en Agronom med Understøttelse saavel af Statscassen som Amtscommunerne undersøgt Sæterbruget og Qvægdriften, ligesom der fornemmelig ved Foranstaltning af Selskabet for Norges Vel har været indkaldt duelige Qvægrøgtere fra Schweitz, af hvilke een har erholdt Bidrag saavel af Landhusholdningsselskaber som Amtscommuner og Statscassen til at reise om for at meddele Veiledning i Ostetilvirkning og Mælkens Behandling.

Som et Tegn paa vaagnende Interesse for Fædriften kan anføres de Dyrskuer, der i det forløbne Femaar ere afholdte paa forskjellige Steder i Riget.

De i de forrige Femaarsberetninger omtalte Colonier af tamme Reensdyr i de 3 sydlige Stifter have ogsaa i dette Femaar været i Tilbagegang deels paa Grund af de af Ulve og andre Rovdyr anrettede Ødelæggelser, deels fordi man har skilt sig ved disse Dyr paa Grund af den Skade, som Erfaring har viist, at de tilføie Qvægets Sommergræsgange. Saaledes var Antallet af tamme Reensdyr i Søndre Bergenhuus Amt, der ved Tællingen i 1845 opgaves til 2102, ved Udgangen af Aaret 1855 kun 314, og i Nordre Bergenhuus Amt, hvor der i Aaret 1850 fandtes over 3000 Stykker, var der ved Tællingen i 1855 kun 869. De øvrige Colonier i de nævnte Stifter ere endnu ubetydeligere; i Norddalens Præstegjeld i Romsdals Amt holdes dog 254 Reensdyr. Ogsaa i Søndre Throndhjems Amt ere Reensdyrenes Antal paa Grund af slet Pasning og de af Ulvene anrettede Ødelæggelser aftaget siden 1845. I de nordligere Dele af Riget, navnligen i det egentlige Finmarken, hvor Reensdyrholdet for en betydelig Deel af Befolkningen udgjør en Hovednæringsvei, er Antallet af disse Dyr større ifølge Tællingen i 1855 end efter Tællingen i 1845, men det antages at dette i al Fald for en Deel har sin Grund i en nøiagtigere Tælling; det synes idetmindste rimeligt, at Reensdyrholdet i Grændsedistricterne, siden den russiske Grændse i Aaret 1852 blev spærret, er paa Grund af de derved opstaaede vanskelige Forhold heller aftaget end tiltaget.

Af Sygdomme blandt Creaturerne har Skabsyge blandt Faarene ogsaa i dette Femaar været den meest

udbredte. Den har nemlig viist sig i Nedenæs og Robygdelagets, Lister og Mandals, Stavangers, Søndre og Nordre Bergenhuus og Romsdals Amter samt paa nogle faa Gaarde i Orkedals Præstegjeld i Søndre Throndhjems Amt. Overeensstemmende med Lov af 15de September 1851 er der næsten overalt, hvor Sygdommen har havt nogen Udbredelse, truffet Foranstaltninger derimod, hvilke have viist sig hensigtsmæssige, ligesom den ved Sygdommen foraarsagede Skade ikke synes at have været særdeles stor. De Sygdomme, hvoraf Huusdyrene forøvrigt have været angrebne, have ikke været af nogen Betydenhed. Fra Søndre Bergenhuus Amt klages over, at Skabsyge ogsaa har angrebet Heste i et Par Præstegjelde. I Orke- og Guldals Fogderie har viist sig Overkjot og Snive blandt Hestene, men de standsedes hurtigt, og i Foraaret 1853 yttrede sig blandt Kjørene i Søndre Throndhjems Amt en Skjørhed i Fødderne, som letteligen brødes af, naar Dyret gik eller endog stod.

Det i forrige Femaarsberetning omtalte Savn af Dyrlæger er for en stor Deel blevet afhjulpet derved, at der af Amtscommunerne og Statscassen er blevet meddeelt Stipendier til unge Mænd, der ved Veterinærskoler i Udlandet ere blevne oplærte, og som senere ere ansatte som Dyrlæger rundt om i Landet.

Skovdriften har i Femaaret paa Grund af de i det Hele fordeelagtige og i den største Deel af Perioden endog særdeles gunstige Conjuncturer for Trælasthandelen været i høi Grad forceret, saaledes at Hugst og Udskibning af Tømmer og Trælast har naaet en før ukjendt Høide. Udførselen fra det hele Land var af

Tømmer og Trælast

	over 20 Tommers Længde,	under 20 Tommers Længde.	Tilsammen.
i 1851	242,033 Com.-L.	15,103 Com.-L.	257,136 Com.-L.
i 1852	258,380 —"—	11,413 —"—	269,793 —"—
i 1853	282,184 —"—	16,218 —"—	298,402 —"—
i 1854	279,487 —"—	12,680 —"—	292,167 —"—
i 1855	277,570 —"—	17,453 —"—	295,023 —"—
i Gjennemsnit for alle 5 Aar 1851—1855 . . .	267,931 Com.-L.	14,573 Com.-L.	282,504 Com.-L.
i Gjennemsnit for Femaaret 1846—1850 . . .	195,650 —"—	12,175 —"—	207,825 —"—

Heraf falder paa Aarene 1846, 1847 og 1850 respective 218,732, 219,946 og 227,357 Com.-L., og med Hensyn hertil blev det i forrige Femaarsberetning bemærket, at Udførselen i disse Aar var større end nogensinde tilforn. Ovenstaaende Tabel viser imidlertid, hvor meget de staae tilbage for samtlige Aar i den her omhandlede Periode. I Gjennemsnit for Femaaret 1841—1845 og 1836—1840 var den aarlige Udførsel respective 207,711 og 191,021 Com.-L.

Den betydelige Trælastudførsel i sidste Femaar i Forening med de høie Priser paa Trælasten har vistnok foranlediget, at der er strømmet store Capitaler ind i Landet, medens det paa den anden Side er klart, at naar man til det udførte Qvantum Trævarer lægger det betydelige indenlandske Behov, og desuden tager i Betragtning den hensynsløse, uforstmæssige Behandling, som saagodtsom uden Undtagelse bliver vore Skove til Deel, kan disses Tilvæxt ikke paa langt nær have holdt Skridt med det store Forbrug. De maaskee undertiden overdrevne Klager over Skovenes tiltagende Forringelse, der have lydt i Aarhundreder, have derfor visselig aldrig været mere begrundede end i denne Periode, og det er indlysende, at en saadan Medfart, om den fortsættes, tilsidst vil medføre vore Skoves fuldkomne Ødelæggelse. Det fremgaaer ogsaa af Overøvrighedernes Beretninger, at Skovene næsten overalt ere i stærkt Aftagende og Skovmangel begynder at vise sig i flere og flere Districter.

I hele det vestenfjeldske Norge, hvorfra før en ikke aldeles ubetydelig Udskibning af Trælast fandt Sted, ere Skovene forlængst i den Grad udhuggede, at Trælastudførsel derfra er saagodtsom ganske standset; men selv fra de skovrigeste Districter saavel i det Søndenfjeldske som det Nordenfjeldske klages nu over Skovenes stærkt tiltagende Formindskelse. Hertil har ikke uvæsentligen bidraget den i den senere Tid stedfundne Efterspørgsel efter Trælast af mindre Dimensioner, der har foranlediget, at ikke alene større Træer, der desuden paa mange Steder begynde at blive sjeldne, men ogsaa den unge tilvorende Skov er bleven nedhugget.

Stærkest mishandlede have, som rimeligt er, de Skove været, som ere blevne solgte paa visse Aar

til Udhugst indtil visse i Almindelighed smaae Dimensioner, fordi disse Skove omhyggeligt udhugges til det omcontraherede Maal og uden alt Hensyn til Ungskoven. Ogsaa klages der over den slette Behandling af Almindingsskovene. Disse pleie gjerne at udhugges meget stærkt, og det er saa langt fra, at de forskjellige Sameiere eller Brugsberettigede stræbe efter ved en fornuftig Behandling at bevare Skoven, at Enhver af dem gjerne kun tager Hensyn til sin Interesse, ja enkelte Steder synes det endog at den Ene ligefrem lægger an paa at skade den Anden. Meest fremtrædende er dette i Almindinger, der eies af enkelt eller enkelte Privatmænd, medens Almuen alene er brugsberettiget. Om Skovalmindingerne paa Hadeland berettes saaledes, at Eierne, som have Rettighed til at hugge Udskibningslast, og Bygdens Gaardbrugere, som have Rettighed til uden Indskrænkning at hugge til deres Gaardes Fornødenheder, ligge i en stedsevarende Strid med hinanden. Medens saaledes Almindingseierne undertiden have nedhugget Skoven for Fode paa de Steder, hvor det faldt bequemmest for Bygdelaget at foretage Aavirkning, har Bygdelaget hævnet sig derfor ved at nedhugge — til Bygningsfang, Sagtømmer, Brænde og deslige — Træer, som ved at anvendes til Udskibningslast kunde erholde en meget høiere Værdi. Enkelte Steder ere dog i den sidste Tid Almindingsskovene satte under Opsyn, saasom i Søndre Throndhjems Amt, hvor disse Skove forøvrigt fra ældre Tider have været meget medtagne. Ligeledes ere Almindingsskovene i det egentlige Finmarken tildeels allerede tidligere satte under Opsyn af det Offentlige og dette Opsyn er søgt sat paa en bedre Fod ved af Statskassen og Brændeviinsafgiftskassen i Aaret 1854 stedfundne Bevillinger til Lønning af offentlige Skovbetjente. Ved dette bedre Opsyn haaber Amtmanden, at Misbrugene ved Skovens Benyttelse efterhaanden vil aftage, skjønt det ikke kan ventes muligt at bringe dem ganske til Ophør. Disse Foranstaltninger ere imidlertid for nye til at man endnu kan afgive nogen til Erfaring støttet Beretning om deres Virksomhed.

Meest fordærvelig er Skovenes Ødelæggelse i de Strøg, der ere udsatte for høiere liggende Steders barske Veirlig eller for Havstormene, idet Ungskoven der, naar den savner Ly af ældre Træer, ikke mere vorer til. Der klages saaledes i Christians Amt over de skadelige Følger af Skovenes Forsvinden paa de høiere Steder og navnlig i Fjeldlierne i Valders, hvor de hidtil have dannet et velgjørende Ly for Vegetationen.

Uagtet den Mishandling, Landets Skove efter det Forklarede have lidt i Perioden, findes der dog endnu Distrikter med ikke ringe Rigdom af Skov, ligesom der selv i mindre skovrige Distrikter gives enkelte tildeels betydelige Skove, der ere behandlede med Forstand og Varsomhed. I førstnævnte Henseende kan især Mærkes Østerdalens, Solørs samt Vinger og Odalens Fogderier, hvor der alene med Undtagelse af et Par Sogne i Nordre Østerdalen ingensteds er nogen Mangel paa Trævirke, og hvorfra den meste Trælast udføres. Imidlertid høres dog selv der Klager over, at Skovene medtages stærkt, saa at man for at tilveiebringe de betydeligt forøgede Masser Tømmer, har maattet gaae ned til Maal, som forhen have været sjeldne i Glommens Vasdrag. Afhændelse af Jernbanetømmer og Bjelker er saaledes ogsaa fra dette Vasdrag bleven almindelig og der er paa mange Steder bragt i Udskibningshandelen Træer, som paa en Længde af 8 à 9 Alen kun have en Tykkelse af 8 à 9 Tommers Top. Et enkelt Sogn i dette Distrikt, nemlig Storelvedalen, roses fremdeles for dets i Almindelighed vel vedligeholdte og gode Skove. Som Exempler paa vel behandlede Skove i mindre skovrige Distrikter nævnes flere, der tilhøre de større Værkseiere eller Trælasthandlere, saasom de Wedel-Jarlsbergske Skove i Nordmarken i Aker og Follougs Fogderie, de Tostrup-Mathisenske i Hurdalen og Nannestad i øvre Romerige, Kongsberg Sølvværks og Nøraas Kobberværks Skove.

Endelig fortjener det at bemærkes, at der i det heromhandlede Femaar tildeels er hugget i afsidesliggende Trakter, hvor saadan Hugst ikke før har været sædvanlig, medens den i dette Femaar har kunnet foregaae deels paa Grund af de særdeles høie Trælastpriser, der have gjort det muligt at udrede de derved foranledigede betydeligere Driftsomkostninger, deels paa Grund af de Lettelser i Tømmerets Fremdrift, som ere opnaaede ved Forbedringer i Vasdragene, saasom i det skienske og arendalske Vasdrag.

At faae istand en hensigtsmæssig Ordning af vort Skovvæsen har allerede i længere Tid været en Gjenstand for Statsstyrelsens Opmærksomhed. Ved Hjælp af dertil af Storthingene i 1851, 1854 og 1857 bevilgede Stipendier ere ialt 5 Mænd blevne sendte til Udlandet, for at studere Forstvidenskaben. De 2de af disse, der først udsendtes og som vendte tilbage i 1854, have efter deres Hjemkomst været ansatte i det Offentliges Tjeneste. De have bereist forskjellige af Landets Skovtrakter, for at undersøge Skovenes Tilstand og derefter afgive Indberetning herom med Forslag til de Foranstaltninger, som der fra det Offentliges Side antages at kunne være Spørgsmaal om at træffe, for at ophjælpe Skovvæsenet. Deres herom afgivne Indberetninger og

Forslag ere efter offentlig Foranstaltning tildeels allerede udgivne i Trykken. For at hindre den ovenfor omtalte overhaandtagende Ødelæggelse af Almindingsskovene er under 12te October f. A. udkommet en Lov.

Som Følge af Skovenes Aftagen og den deraf følgende Stigen af Prisen paa Brændeved, Folkemængdens Forøgelse, Udvidelsen af Fabrikdriften samt Dampskibsfarten og ligesaa Jernbanens Anlæg er Indførselen og Forbruget af Steenkul og Cinders tiltaget særdeles meget. Indførselen var af

	Steenkul. Tdr.	Cinders. Tdr.	Tilsammen. Tdr.
i 1851	489,040.	15,323.	504,363.
= 1852	472,488.	24,126.	496,614.
= 1853	522,177.	30,091.	552,268.
= 1854	738,983.	53,785.	792,768.
= 1855	807,048.	60,648.	867,696.
i Gjennemsnit for Femaaret 1851—1855 . . .	605,947.	36,795.	642,742.
Do. Do. 1846—1850 . . .	366,931.	22,610.	389,541.
Do. Do. 1841—1845 . . .	—	—	240,076.
Do. Do. 1836—1840 . . .	—	—	121,113.

Tørv bruges fremdeles i det vestenfjeldske og nordenfjeldske Norge og tildeels ogsaa i andre Egne af Landet.

Egeskovene ere i det forløbne Femaar fremdeles blevne forringede deels som Følge af det stærke Skibsbyggeri, som har været drevet i Femaaret netop i de Egne af Landet, hvor Egeskovene have deres Hjem, deels paa Grund af den fordærvelige Maade, hvorpaa Barkflækningen foregaaer. Udførselen af Egebark udgjorde: i 1851 5895 — i 1852 8386 — i 1853 6354 — i 1854 4056 og i 1855 2038½ Skp, eller i Gjennemsnit for hele Femaaret 5346 Skp, i Gjennemsnit for Femaaret 1846—1850 6664 Skp, for Femaaret 1841—1845 9061 Skp og for Femaaret 1836—1840 6017 Skp.

Tilvirkningen af Tjære er forholdsviis af mindre Betydning. Den drives som en Binæring i enkelte Skovdistricter i Regelen kun til Districternes Behov. Udførselen af Tjære udgjorde i Gjennemsnit for Femaaret 1851—1855 1719, for Femaaret 1846—1850 1041, for Femaaret 1841—1845 629 og for Femaaret 1836—1840 1120 Tdr. aarlig. Derimod var Indførselen af

	Almindelig Tjære. Tdr.	Steenkulstjære. Tdr.
i Gjennemsnit for Femaaret 1851—55	6545	1779
— — 1846—50	4413	1545
— — 1841—45	4653	1069
— — 1836—40	4036	222

Tilvirkning af Tøndestaver er fremdeles dreven i stærk Grad især i Stavanger, Søndre og Nordre Bergenhuus Amter. Fra de to sidste Amter klages der over, at denne Tilvirkning har en skadelig Indflydelse til Skovenes Forringelse, idet til Staver kun benyttes de meest rankvorne og qvistfri især yngre Træer. Tilvirkningen er dog paa langt nær ikke tilstrækkelig til Behovet og der indføres, især fra Sverige, en betydelig Deel Bøgestaver. Af Staver alle Slags indførtes i Gjennemsnit for Femaaret 1851—1855 11,399,696 Stykker, for Femaaret 1846—1850 13,120,685 Stykker og desuden til en Værdi af 247 Spd. og for Femaaret 1841—1845 8,485,876 Stykker og desuden til en Værdi af 13,196 Spd. Ogsaa af Tøndebaand forarbeides en Deel i det Vestenfjeldske, men heller ikke nok til Behovet. Indførselen heraf fra Udlandet udgjorde i Gjennemsnit for Femaaret 1851—1855 7,201,836, for Femaaret 1846—1850 8,151,470 og for Femaaret 1841—1845 7,460,803 Stykker. Den mindre Indførsel af Staver og Tøndebaand i Femaaret 1851—1855 i Sammenligning med det næstforegaaende Femaar kommer formeentlig af Sildefiskeriernes forholdsviis mindre Betydenhed i det nævnte Femaar.

Fiskeriet har i Femaaret i det Hele taget givet et godt Udbytte, skjønt Udbyttet af Sildefiskeriet har været mindre end sædvanligt.

Skreifiskeriet eller Vaartorskefiskeriet, der drives langs Kysten af Finmarkens, Nordlands og Romsdals Amter samt af Fosens og Namdals Fogderier og tildeels ogsaa paa den søndenfor liggende Kyst, har slaaet meget godt til.

Hvad specielt Lofotfiskeriet angaaer, der er det betydeligste Vaartorskefiskeri, da var Udbyttet af dette i Aarene 1851, 1852 og 1853 middels godt, i 1854 mindre godt, men i 1855 igjen større end alminde-

ligt. Efter de erholdte Opgaver have aarligen 20 à 22000 Fiskere med 4000 à 4500 Baade deltaget i dette Fiske og det aarlige Udbytte for Femaaret anslaaes gjennemsnitlig til 20 Millioner Fisk, 20000 Tdr. Tran og et lige Qvantum Rogn — alt til en Værdi for Producenterne af circa 1 Million Spd.

For saavidt muligt at hemme de Lovovertrædelser, navnlig Tyverie af Fisk og Fiskeredskaber, som i høi Grad have fundet Sted under Lofotfisket, har der første Gang i Aaret 1851 og senere i de følgende Aar i Løbet af Femaaret været etableret et extraordinært Politiopsyn ved Fiskeværene sammesteds. Endvidere blev der, efterat specielle Undersøgelser vare anstillede om Fiskeriforholdene i Rigets nordlige Egne, nedsat en Commission til at udarbeide Forslag til deres Ordning ved nye Lovbestemmelser, hvorefter en Lov angaaende Torskefiskeriet i Nordlands Amt og Senjen og Tromsø Fogderie under 23de Mai 1857 er udkommen.

Vaar- eller Vinter-Torskefisket i Finmarken har i Femaaret givet meget godt Udbytte. Dette Fiske deler sig i 2 Slags, nemlig "Gotfiske„ eller Gydefiske, der indtræffer omtrent samtidig med Lofotfisket paa nogle Pladse, især ved Finmarkens Vestkyst, og det noget senere indtræffende Loddefiske, hvilket sidste har spillet en saa overordentlig vigtig Rolle i den finmarkske Fiskebedrift i de seneste Aar. I en Beretning fra Amtmanden i Finmarkens Amt af 22de September 1852 anføres der, at "Vaarfiskeriet var i den Aarrække, der gik nærmest foran de sidste 8 à 9 Aar, om ikke altid lige rigt, saa dog temmelig aarvist paa Finmarkens Kyster, idet Torsken paa bestemte Steder søgte under Land for at gyde sin Rogn og da fangedes. Heri er skeet en mærkelig Forandring, efterat Lodden — formeentlig en egen Art af Sild — har begyndt at støde ind til Landet. Denne Sildeart forfølges med megen Begjærlighed af alle Slags Fisk, som i utrolig Mængde er tilstede der, hvor Lodden viser sig, men ogsaa derved bortdrages fra de Steder, hvor den ellers almindeligst søgte under Land. I de første Aar, Lodden indfandt sig ved Kysten, synes den at have nærmet sig Landet paa Ydersiden af Senjensøen og derfra fulgt Kysten i nordlig og østlig Retning til Varangerfjorden, hvorfra den atter søgte ud i Havet. I disse Aar indtraf overordentlig rige Fiskerier fornemmeligen i Vestfinmarken, hvis hele Søkyst berørtes af Lodden og de samme forfølgende Fiskestimer. Aarlig synes imidlertid Lodden at have trukket sig mere og mere østlig, idet den efterhaanden har stødt under Land ved Sørøen, Magerøen, paa Østsiden af Laxefjorden, paa Østsiden af Tanafjorden og endelig ved Vardø. Det sidste har været Tilfælde i indeværende Aar, i hvilket Vaarfiskeriet vestenfor Vardø er aldeles mislykket, medens der har været et meget rigt Fiskeri paa Vardø, Vadsø og hele Varangerfjorden." Vestfinmarken, som i Femaaret 1846—1850 i det Hele taget (Aaret 1850 alene undtaget) havde havt de rigeste Fiskerier, blev, anføres det i Femaarsberetningen fra Finmarkens Amt, i de 3 første Aar af det her omhandlede Femaar mindre og mindre besøgt af Loddetorsken, som med Lodden først stødte under Land længere og længere østover indtil endelig alle Vær vestenfor Vardø eller i alt Fald vestenfor Makur bleve saagodtsom blottede for Fisk. Derimod blev paa samme Tid Loddefisket rigere og rigere paa Østfinmarken og lige ind i Bunden af Varangerfjorden. I 1854 synes Fiskeriet derimod ligesom at være kommet paa et Vendepunkt, idet Lodden igjen begyndte at vise sig i Vestfinmarken ved Magerøen, Gjesvær, Maasø med flere Steder. Fisket begyndte da igjen at slaae til paa de vante Pladse i Vestfinmarken, men mindre overflødigt end tidligere, hvorhos det i Østfinmarken rigtignok ogsaa vedblev, men dog med meget mindre Udbytte end i det nærmest foregaaende Aar. I 1855 blev Loddefisket med stort Held drevet paa den hele vide Kyststrækning fra Vadsø rundt Kysten vestover forbi Hammerfest og Sørøen sydover lige ned mod Carlsø. Dette var nok, anfører Amtmanden, den største Udstrækning, som dette Fiske nogensinde har havt, og var saaledes af større Vigtighed for Finmarkens Beboere end de tidligere, hvor det mere havde holdt sig til enkelte Punkter paa Kysten.

I Modsætning til det rige men meget ustadige Loddefiske har derimod det saakaldte Gotfiske været af liden Betydning. En Undtagelse herfra gjør dog Fiskeværet Bredvig paa Sørøen i Hasvig Sogn, Loppens Præstegjeld, som i Femaaret har udmærket sig som den fordeelagtigste og sikreste Plads for dette Fiske.

I Romsdals Amt var Skreifiskeriet overordentligt rigt i 1855, ikke fuldt saa godt men dog noget over et Middelsaar i 1851 og 1853, men i 1852 og 1854 under et Middelsaar. Omtrent i de samme Districter, hvor Skreifiskeriet især foregaaer, nemlig paa Kysterne af Romsdals Amt, Fosen, Namdalen og Tromsø Stift foregaaer ud paa Sommeren et betydeligt Fiskeri, fornemlig af Sei. Dette Fiskeri er af størst Betydning i Finmarkens Amt, hvor en stor Deel af sammes Udbytte sælges i raa Tilstand til Russerne, der selv salte den i deres Fartøier. Den største Deel af den fra Norge udførte saltede Fisk (undtagen Sild og Lax) er Productet af dette Sommerfiskeri i Finmarken.

Til Oplysning om Udbyttet af Torsk- og Seifiskerierne hidsættes her en Tabel over Udførselen af følgende Fiskevarer, der for den væsentligste Deel have sin Oprindelse fra disse Fiskerier og navnlig fra Vaartorskfiskerierne.

Aar.	Fisk, tør og røget, alle Slags, undtagen Lax.	Klipfisk.	Fisk, saltet, med Undtagelse af Sild og Lax.	Tran.	Rogn.
	Voger.	Voger.	Tdr.	Tdr.	Tdr.
1851	1,066,906	811,704	29,124	39,509	31,233
1852	964,915	608,220	31,540	45,571	24,429
1853	821,978	735,369	56,490	53,127	35,230
1854	889,376	647,223	14,242	47,487	23,215
1855	818,724	1,115,917	7,954	78,804	30,668
I Gjennemsnit for Aarene 1851—1855	912,380	783,687	27,870	52,900	28,955
Do. for Aarene 1846—1850	844,065	660,841	37,486	56,927	22,722
Do. for Aarene 1841—1845	682,984	482,654	28,617	49,004	22,883

Heraf sees, at af ovennævnte Fiskevarer har Udførselen af de 2de Hovedartikler Tørfisk og Klipfisk samt af Rogn i Femaaret 1851—1855 været meget større, og af Artiklerne saltet Fisk, med Undtagelse af Sild og Lax samt Tran, noget mindre end i det næstforegaaende Femaar. For den saltede Fisks Vedkommende er Formindskelsen en Følge af den Indskrænkning i Handelen mellem de russiske Havne ved Nordiishavet og Finmarken, som fandt Sted under Krigsaarene 1854 og 1855. At Udførselen af Tran var mindre i Aarene 1851—1855 end i Aarene 1846—1850, uagtet Udførselen af Tørfisk og Klipfisk var større i de førstnævnte end i de sidstnævnte Aar, er en Følge af at Torsken i flere af Aarene 1851—1855 var mindre leverrig end sædvanlig. Den store Forøgelse af Udførselen af Klipfisk i Femaaret, navnlig i det sidste Aar af samme, er en Følge deels af det forøgede Udbytte af de finmarkske Fiskerier, deels af at det i de senere Aar er blevet almindeligt at salte og tørre Finmarkstorsk til Klipfisk, hvilket før ikke har været Tilfældet. Som oplyst i Femaarsberetningen for Bergens By lægge nemlig de climatiske Forholde i Finmarken Hindringer iveien for Klipfisktilvirkningen sammesteds, og man havde før ikke forsøgt at føre Fisken til bekvemme Tørrepladse længere i Syd (i Saltens Fogderi og sydligere Egne), hvilket ansaaes umuligt deels formedelst Veiens Længde, deels og især fordi den varmere Aarstid, Udgangen af Mai og Begyndelsen af Juni, antoges at være til Hinder for Tilvirkning af gode Kjøbmandsvarer. Det var første Gang i 1852, at 2 bergenske Kjøbmænd sendte hver et lidet Fartøi til Finmarken for at forsøge det nævnte Experiment, at salte og tørre Finmarkstorsk til Klipfisk ved at føre den raasaltede Fisk fra Finmarken til Tørrepladse i Saltens Fogderi. Disse Forsøg i 1852 lykkedes fuldkommen, og fra dette Øieblik er Strømmen af de fiskekjøbende Fartøier stedse tiltaget, saa at fra Bergen alene i 1855 udrustedes henved 50 Fartøier, som dette Aar vare saa heldige at erholde fuld Ladning, der for det Meste afgav et godt Product.

Med Hensyn til Afsætningsstederne for de forannævnte Fiskevarer kan mærkes, at i Italien, der endnu er det vigtigste Afsætningssted for Rundfisken, har Forbruget heraf i Kongeriget Begge Sicilierne i de sidste Aar aftaget noget, ligesom ogsaa Udførselen af Rundfisk til Genua, Nizza og Livorno er formindsket. Derimod er Udførselen af Rundfisk til Venedig tiltaget betydeligt. Ligeledes kan mærkes, at medens til Sverige før afskibedes kun Sei og lidt Rotskjær, har man nu ogsaa begyndt at udføre derhen lidt Rundfisk og Klipfisk. I de nordamerikanske Fristater, Vestindien og Brasilien, hvorhen man allerede i 1850 forsøgsviis udførte endeel Klipfisk og lidt Tørfisk, har man nu faaet et stadigt Marked for Klipfiskens Vedkommende, ligesom ogsaa endeel Tørfisk udføres derhen.

Der udførtes fra Norge:

	af Fisk, tør og røget, alle Slags, undtagen Lax.			af Klipfisk.		
	til Nordamerika.	til Vestindien.	til Brasilien.	til Nordamerika.	til Vestindien.	til Brasilien.
	Voger.	Voger.	Voger.	Voger.	Voger.	Voger.
i Gjennemsnit for Aarene 1851—1855 . . .	32	1,384	658	3,010	31,605	43,521
i 1850	110	40	350	128	2,366	3,809

Forøvrigt udskibes de her omhandlede Fiskesorter til de samme Steder som tidligere.

Med Hensyn til Fiskeredskabernes Art vides ingen Forandring at være foregaaet i Femaaret. Derimod berettes fra Finmarkens Amt, at Fremskridtene ikke ere ubetydelige, hvad Fiskeredskabernes Beskaffenhed angaaer. Saaledes siges der, at Bestræbelserne for at skaffe sig større og bedre Baade, flere og bedre Garn og Nøter gjøre sig gjældende, ligesom man i Almindelighed viser en større Omhu for Fiskeredskabernes Vedligeholdelse end forhen. Anvendelsen af Glaskavl istedetfor den tidligere overalt benyttede Trækavl bliver meer almindelig, fornemmelig i Senjen og Tromsø Fogderie.

Vaarsildfisket har i Femaaret slaaet til i Strækningen fra Skudesnæs nordover langs Kysten og tildeels inde i Fjordene, navnlig i Bømmelfjorden, indtil Sunds Præstegjeld lidt søndenfor Bergen. Derhos er der som sædvanlig fisket i det nordre Fiskedistrikt ved Kysten af Askevold, Kinn og Selø Præstegjelde samt tildeels i søndre Søndmøre. Søndenfor Skudesnæs har der kun i 1851 været fisket, nemlig ved de strax søndenfor liggende Fiskevær Hvidingsø og Roth, men selv da fiskedes kun ubetydeligt paa Grund af stormende Veir, skjønt store Sildemasser stode under Land her. I det søndre og vigtigste Fiskedistrikt har gjerne Sildemassen først stødt under Land ved Skudesnæs i Slutningen af December eller ved Nytaar, efter dog gjerne en kort Tid i Forveien at have viist sig vestenfor Karmøen, ved Udsire, Fæø eller Veavaag. Efter et ikke langvarigt Fiske ved Skudesnæs har Sildemasserne og Fisket gjerne trukket sig mere og mere nordover. Udbyttet af Vaarsildfiskeriet har i Femaaret i Gjennemsnit ikke været saa stort som i det næstforegaaende Femaar. Kun i 1851 var det meget rigt, i de øvrige Aar naaede det neppe et Middelsaar. Disse mindre tilfredsstillende Resultater havde dog neppe sin Grund i at der var mindre Sild under Land end ellers, men fornemmelig i stormende Veir. Fra og med Aaret 1852 har der i Medhold af Lov af 24de September 1851 været organiseret særskilt Opsyn ved Vaarsildfiskeriet, der har tilveiebragt en før ukjendt Orden og Retssikkerhed under Fisket.

Af de af Opsynschefen aarlig afgivne Beretninger fremgaar det, at der under Vaarsildfisket Aaret $18\frac{53}{54}$ blev af Opsynet optegnet

	i Søndre Fiskedistrict									i Nordre Fiskedistrict						Tilsammen.
	fra									fra						
	Bratsberg Amt.	Nedenæs og Robygdelagets Amt.	Lister og Mandals Amt.	Stavanger Amt.	Søndre Bergenhuus Amt.	Bergens By.	Nordre Bergenhuus Amt.	Romsdals Amt.	Tilsammen.	Stavanger Amt.	Søndre Bergenhuus Amt.	Bergens By.	Nordre Bergenhuus Amt.	Romsdals Amt.	Tilsammen.	
Garnlag:																
Antal Baade	1	26	721	1,414	1,566	14	7	=	3,749	=	2	1	1,228	30	1,261	5,010
— Mand	4	100	2,804	6,032	6,289	55	27	=	15,311	=	13	4	5,405	174	5,596	20,907
— Garn	26	588	17,851	26,408	21,115	206	64	=	66,258	=	26	6	12,109	659	12,800	79,058
Notelag:																
Antal Notelag . . .	=	=	1	173	122	20	=	=	316	3	4	8	9	=	24	340
— Nøter	=	=	3	508	357	73	=	=	941	11	11	32	25	=	79	1,020
— Notebaade . . .	=	=	2	368	310	63	=	=	743	84	9	27	17	=	137	880
— Ro- og Jægtebaade	=	=	2	394	315	54	=	=	765	12	6	26	14	=	58	823
— Mandskab . . .	=	=	20	3,599	2,533	476	=	=	6,628	6	86	207	156	=	455	7,083
— Logifartøier . .	=	=	1	158	122	20	=	=	301	3	4	8	3	=	18	319
Logifartøiernes omtrentlige Drægtighed i Com.-Læster.	=	=	7_5	$1,449_{25}$	$1,146_{25}$	207_7	=	=	$2,810_7$	49	29	96	41	=	215	$3,025_7$
Sildeførende Fartøier																
Antal	=	6	20	322	197	24	2	1	572	1	13	18	55	10	97	669
Besætning	=	18	69	1,110	698	87	7	4	1,993	4	47	70	194	38	353	2,346
Drægtighed i Tønder .	=	990	2,254	42,429	34,900	5,120	390	300	86,383	200	2,850	4,722	9,197	2,240	19,209	105,592
Tilsammen Antal Mand ved Garnlag, Notelag og sildeførende Fartøier . .	4	118	2,893	10,741	9,520	618	34	4	23,932	10	146	281	5,755	212	6,404	30,336

Derhos blev der af Opsynet optegnet følgende Antal Saltehoder i Fiskeridistricterne under Vaarsildfisket $18\frac{54}{55}$, hvormed kan sammenlignes det i Aaret 1840 befundne Antal:

	Aar $18\frac{54}{55}$.						Aar 1840.	
	Bodernes Antal.	Deraf tilhørende: Borgere i Byerne.	Deraf tilhørende: Handlende paa Landet.	Deraf tilhørende: Andre i Landdistricterne hjemmehørende.	Samlet Kostende.	Hvormeget sammesteds kan nedsaltes.	Bodernes Antal.	Samlet Kostende.
					Spd.	Tdr.		Spd.
i Stavanger Amt (Rennesø, Tysvær, Skudesnæs, Augvaldsnæs og Torvestad Præstegjelde)	661	37	37	587	186,917	394,578	421	123,077
i Søndre Bergenhuus Amt (Finnaas og Sunds Præstegjelde)	155	57	21	77	80,969	189,173	100	55,870
Tilsammen i Søndre Fiskedistrict	816	94	58	664	267,886	583,751	521	178,947
i Nordre Bergenhuus Amt (Kinns, Askevolds og Eids Præstegjelde)	50	5	18	27	12,220	24,880	41	9,390
Romsdals Amt (Vanelvens Præstegjeld)	2	=	1	1	800	1,450	2	800
Tilsammen i Nordre Fiskedistrict	52	5	19	28	13,020	26,330	43	10,190
Tilsammen for begge Fiskedistricter	868	99	77	692	180,906	610,081	564	189,137

Med Hensyn til Vaarsildens Tilberedningsmaade vides ingen væsentlig Forandring at være foregaaet. Dog har man i de sidste Aar af Femaaret begyndt i Stavanger at salte noget Sild for Udførsel til Storbritanien, hvor den skal tilberedes til Røgesild. Denne saltes meget lindere og behandles nok forøvrigt ogsaa i andre Henseender noget forskjelligt fra den Sild, der ellers tilvirkes til Kjøbmandsvare. De i denne Retning anstillede Forsøg skulle have været, efter hvad Amtmanden i Stavanger Amt har erfaret, ret opmuntrende.

Sommer- og Høstsildfiskeriet har i det Hele taget ikke været videre heldigt i Femaaret, naar undtages, at der i Aaret 1855 var et usædvanligt stort Fiske paa Kyststrækningen fra Bergen til Throndhjemsfjorden. Navnlig klages der fra Nordlands og og Finmarkens Amter over, at Sildefisket har været meget mindre end sædvanligt. Dette Sildefiske er ogsaa i Almindelighed meget ustadigt. Efter de Opgaver over Udbyttet af Sommer- og Høstsildfiskeriet i Femaaret, som findes i Amtmændenes Beretninger, maa det antages at der i Gjennemsnit er fisket i Femaaret circa 100,000 Tønder aarlig. Nedenstaaende Opgave viser Udførselen af Vaar- og Sommersild i Femaaret:

	Den hele Udførsel.	hvoraf fra	
		Stavanger	Bergen
	Tdr.	Tdr.	Tdr.
1851	699,986	288,443	249,623
1852	566,156	245,897	187,340
1853	561,488	239,623	189,926
1854	477,759	182,215	167,248
1855	519,868	148,768	220,336
I Gjennemsnit for hele Femaaret	565,051	220,989	202,895
I Gjennemsnit for Femaaret 1846—50	618,590	273,572	225,722
I Gjennemsnit for Femaaret 1841—45	588,302	225,821	229,296

Udførselen af Sild i Femaaret 1851—1855 er altsaa omtrent 54,000 Tønder mindre end i det næstforegaaende og omtrent 23,000 Tønder mindre end i det foran det sidstnævnte gaaende Femaar.

Udførselen fra Stavanger er fremdeles den betydeligste. Dog er det Beløb, hvormed Sildeudførselen fra Stavanger overstiger den fra Bergen ikke saa stor som i det næstforegaaende Femaar, nærmest en Følge af at Vaarsildfiskeriet i Femaaret 1851—1855 har i det Nordre Fiskedistrict, hvis Udførsel næsten udelukkende skeer fra Bergen, været særdeles rigt.

Fiskeriet af Ansjosfild synes, at slutte af Udførselens Formindskelse, at have aftaget noget i Femaaret. Udførselen heraf udgjorde i 1851: 21,342 i 1852: 13,855, i 1853: 11,967, i 1854: 9,898 og i 1855: 11,737 Dunke eller i Gjennemsnit for Femaaret 13,760 Dunke. Udførselen af Ansjos udgjorde i Gjennemsnit for Femaarene 1841—1845 og 1846—1850 omtrent 19,900 Dunke.

Makrelfiskeriet har fremdeles aftaget fornemmelig i Christianiafjorden og Langesundsfjorden. Fra Smaalenenes Amt berettes, at Makrelen nu ligesom skyer Kysterne i Modsætning af hvad tidligere har været Tilfældet. Den almindelige Brug af Vad, hvorved Ynglen ødelægges, angives som en væsentlig Aarsag til Aftagen saavel af Makrelfiskeriet som af andet Fiskerie i disse Fjorde. Fra Lister og Mandals Amt berettes, at nu fiskes mere Makrel end forhen, som en Følge af bedre Fiskeredskaber. Medens Makrelen dersteds før for den største Deel blev fisket paa Dorg, benytter man nemlig nu langt mere Garn, som udsættes i Havet, hvor Makrelen gaaer i Stimer.

Hummerfiskeriet har givet godt Udbytte i Femaaret. Udførselen af Hummer udgjorde i 1851: 643,133, i 1852: 838,366, i 1853: 861,251, i 1854: 707,979 og i 1855: 814,187 Stykker eller i Gjennemsnit for Femaaret 1851—1855 772,983 Stykker. Udførselen var i Gjennemsnit for Femaaret 1846—1850 522,721 og for Femaaret 1841—1846 617,000 Stykker aarlig.

Østersfiskeriet er af liden Betydning.

Udførselen af friske Østers udgjorde i Gjennemsnit for Femaaret 1851—1855 164, for 1846—1850 281 og for 1841—1845 253 Tønder aarlig.

Larefiskeriet angives næsten i alle Distrikter at være i Aftagende Der udførtes af Lax

	røget ℔	saltet Tdr.
i Gjennemsnit for Femaaret 1851—1855	5,944	97.
" Do. 1846—1850	5,701	196.
" Do. 1841—1845	12,036	374.

I den sidste Tid af Femaaret begyndte man ogsaa her i Landet at anstille Forsøg paa flere Steder i Elvedrag og Indsøer med kunstig Fiskeudklækning fornemmelig af Lax og Ørred. Ifølge kongelig Resolution af 27de Juni 1855 antoges for offentlig Regning en kyndig Mand til at bereise forskjellige Vasdrag for at søge fremmet kunstig Fiskeudklækning i ferskt Vand og til i Forbindelse hermed at undersøge de vigtigste Ferskvandsfiskeriers Tilstand og hvad der til sammes Fremme skulde være at foranstalte. Disse Forsøg, der hidtil have været heldige, drives nu, efterat der af Storthinget i 1857 er bevilget Midler til denne Sags Fremme, i en mere udvidet Maalestok. Det er at haabe, at ved disse Foranstaltninger Ferskvandsfiskerierne ville blive af større Betydenhed og at navnlig det nu i længere Tid stærkt aftagende Larefiskeri atter vil tiltage.

Expeditioner til Nordishavet paa Sælhundfangst have i en ikke liden Grad fundet Sted i Femaaret.

Tønsberg var den første By i det sydlige Norge, hvorfra saadanne Expeditioner have været foretagne. Man begyndte der i 1847 med et Fartøi paa 113 Com. Læster. I de følgende Aar af forrige Femaar gjorde det samme Fartøi en Expedition aarlig. I det herombandlede Femaar uderpederedes paa Sælhundefangst til Nordishavet

	fra Tønsberg Antal.	C. L.	fra Sandefjord Antal.	C. L.	fra Christiansand Antal.	C. L.	Tilsammen Antal.	C. L.
i 1851	1	113	—"—		—"—		1	113
" 1852	2	205	—"—		—"—		2	205
" 1853	3	317	—"—		1	110½	4	427½
" 1854	8	1,003	—"—		1	110½	9	1,113½
" 1855	11	1,242	1	99½	1	110½	13	1,452

Foruden Sælhunde fanges der paa disse Expeditioner nogle faa Hvalrosser, Bjørne og Rensdyr. At de i Almindelighed have været lønnende kan sees af den stadige Forøgelse af Expeditionerne. Imidlertid give de dog en meget usikker Fortjeneste og enkelte Fartøier have flere Gange været uheldige. Dette gjælder efter vedkommende Amtmands Beretning navnlig om Expeditionerne fra Christiansand, der kun et Aar have givet Overskud, men derimod i de øvrige Aar fordret Tilskud.

Foruden fra disse ovennævnte Byer udgaaer der derhos aarligen Fartøier paa Expeditioner til Nordiishavet og Spitsbergen fra Tromsø og Hammerfest. Disse Expeditioner, der have været drevne i længere Tid, gaae ud fornemmelig paa Fangst af Hvalros samt for en mindre Deel af Sælhunde, Hvidfisk, Isbjørne, Reensdyr og Indsamling af Duun og benyttes der til samme i Regelen mindre Fartøier, saaledes som det af nedenstaaende Opgave vil sees.

Efter de af Amtmanden i Finmarkens Amt meddeelte Opgaver udrustedes til denne Fangst:

	Antal Fartøier.			af Drægtighed.			med en Besætning.			der hjembragte et Bruttoudbytte af		
	fra Tromsø.	fra Hammerfest.	Tilsammen.	Tromsø.	Hammerfest.	Tilsammen.	Tromsø.	Hammerfest.	Tilsammen.	Tromsø.	Hammerfest.	Tilsammen.
				C.-L.	C.-L.	C.-L.	Mænd.	Mænd.	Mænd.	Spd.	Spd.	Spd.
1851 .	=	8	8	=	116	116	=	65	65	=	12,284	12,284
1852 .	2	15	17	36 à 37	182	218½	20 à 22	118	139	4,500	13,402	17,902
1853 .	2	17	19	36 à 37	247½	284	20 à 22	137	158	2,000	7,335	9,335
1854 .	2 *)	14	16	36 à 37	172	208½	20 à 22	111	132	6,000	17,000	23,000
1855 .	2**)	14	16	36 à 37	182½	219	20 à 22	107	128	2,000	10,058	12,058
						Tilsammen Bruttoudbytte i Femaaret				14,500	60,079	74,579

Bergværksdrift.

Kongsberg Sølvværk har i det forløbne Femaar været i stadig og lønnende Drift, der gjennemsnitlig har givet et Overskud af 146,035 Spd. aarlig. Dette Overskud er dog mindre end i det foregaaende Femaar, da Udbyttet gav et aarligt Overskud af 161,720 Spd. Som nedenstaaende Oversigt udviser, udgjorde Værkets rene Udbytte i Aarene 1851—1853 gjennemsnitlig ikke fuldt 100,000 Spd. aarlig, medens det i de to følgende Aar betydeligt forøgedes og i 1855 endog gik op til hen imod det Tredobbelte. Denne i Femaarets Slutning stedfundne Forøgelse i Productionen er imidlertid ikke bevirket ved nogen Tiltagen af Rigfoldigheden i Værkets Gruber, men har sin Grund i, at man da i en større Maalestok end hidtil begyndte at angribe endeel navnlig i Kongens Grube henstaaende Midler, der vare skaanede i Betragtning af, at de dannede et Reservefond, hvormed man tænkte at tilveiebringe et nogenlunde regulært Udbytte, naar Driften paa andre Punkter gav lidet Sølv, men som man ikke fandt det rigtigt at lade henligge ufrugtbringende, efterat der ifølge Beslutning af 1854 Aars Storthing for Sølvværket er dannet et eget Driftsfond, hvoraf Renterne, saasnart det har naaet den bestemte Størrelse, skulle anvendes til Dækkelse af Driftsomkostningerne, naar Udbyttet ikke dertil er tilstrækkeligt. Dette Fond, der skal udgjøre 1 Million Speciesdaler og indtil videre skal gjøres frugtbringende hovedsagelig ved Indkjøb af Statsobligationer og Hypothekbankobligationer, dannes af den Deel af Værkets Nettoudbytte, der ikke i Statsbudgetterne er paaregnet til Statsudgifternes Bestridelse, og ved at Renterne lægges til Capitalen, indtil denne har naaet den nævnte Størrelse, hvorpaa Renterne tilflyde Statskassen, forsaavidt de ikke fornødiges til at dække Tab ved Værkets Drift. Fondets Andeel af Værkets Udbytte i 1854 udgjorde 25,919 Spd. 91 ß. og i 1855 180,604 Spd. 10 ß., hvortil kommer de i samme Aar indbundne Renter 411 Spd. 99 ß.; altsaa eiede Fondet i Slutningen af 1855 206,935 Spd. 80 ß.

De i Drift værende Gruber ere fremdeles alene Armen og Kongens Gruber samt Gruben Gottes Hülfe in der Noth. Udsigterne for Driften maa i det Hele taget betragtes som mindre lovende, idet Udbyttet af de tvende førstnævnte Gruber, der igjennem lange Aarrækker har flydt saa rigeligt, efter al Rimelighed vil aftage, navnlig paa Grund af, at Kongens Grubes Hovedgesænk mere og mere har tabt sig. Vistnok har man i Gruben Gottes Hülfe in der Noth stødt paa Anbrud, der have givet et rigere Udbytte end i de foregaaende Aar, men dette har ikke været større end at Driftsomkostningerne derved omtrent have været dækkede, og da Sølvforekomsten har været variabel, tør man heller ikke i den nærmeste Fremtid paaregne noget Overskud af denne Grube. Af Sølvværkets hele Production i Femaaret, 121,858 Mark fint Sølv, har Gottes Hülfe in der Noth leveret ialt omtrent 7,346 Mrk., medens den i forrige Femaar endog kun gav 2,154 Mark.

*) 3 Expeditioner.

**) Det ene Fartøi forliste paa Expeditionen.

Gjennemsnitlig har Arbeidsstyrken ved Gruben udgjort 79 Mand og Driftsomkostningerne 13,587 Spd. aarlig. Det gjennemsnitlige Arbeidsbelæg ved Armen og Kongens Gruber har været 186 Mand og Driftsomkostningerne 29,221 Spd. aarlig.

Af Christians Stoll er i Femaaret inddrevet omtrent 289 Lagter. Stollen mellem Justitsskjærp og Armen Grube kom i 1855 til Gjennemslag, saaledes at den nu i det Væsentlige er færdig mellem denne Grube og Mundlochet mod Syd eller i en Længde af 1094,82 Lagter. Stoll-Linien mellem Kongens Grube og Gruben Gottes Hülfe in der Noth har en Længde af 659,65 Lagter, hvoraf ved 1855 Aars Udgang i det Hele var inddrevet 314,55 Lagter, altsaa igjen til Gjennemslag 345,10 Lagter. Driften paa denne Deel af Stollen har været indstillet fra 11te Bergmaaned 1851 indtil 1855 Aars Slutning, hvorimod man fra Begyndelsen af 1852 til Udgangen af Femaaret fuldførte Oprydningen af den nordre Deel af Stollen fra Jondalen, hvis Drift indstilledes i Slutningen af forrige Aarhundrede, efterat være inddrevet, som det berettes, 419 Lagter. Udgifterne ved Christians Stoll have i Gjennemsnit for Femaaret udgjort 6,707 Spd. aarlig.

For det hele Værk har Arbeidsstyrken, efter Gjennemsnittet af Antallet af det ved hvert Aars Udgang benyttede Mandskab, udgjort 379 Mand.

Over Production, Driftsomkostninger og Overskud for samtlige Terminens 5 Aar gives i følgende Tabel en Oversigt:

	Production af fiint Sølv.	Driftsomkostninger.	Overskud.
1851	18,349 Mk. 13 Lod $9\frac{56}{128}$ Green.	72,122 Spd. 92 ß.	100,071 Spd. $50\frac{1}{2}$ ß.
1852	19,672 — 9 — $6\frac{31}{128}$ —	76,324 — $98\frac{1}{2}$ ″	107,740 — $47\frac{1}{2}$ ″
1853	17,858 — 10 — $17\frac{60}{128}$ —	74,242 — 10 ″	89,923 — 39 ″
1854	25,410 — 8 — $11\frac{16}{128}$ —	81,194 — $39\frac{1}{2}$ ″	151,839 — $61\frac{1}{2}$ ″
1855	40,566 — 6 — $4\frac{56}{128}$ —	91,625 — $\frac{1}{2}$ ″	280,604 — 10 ″
Tilsammen . .	121,858 Mk. ″ Lod $13\frac{60}{128}$ Green.	395,509 Spd. $\frac{1}{2}$ ß.	730,178 Spd. $88\frac{1}{2}$ ß.
I Gjennemsnit .	24,371 Mk. 9 Lod $13\frac{65}{128}$ Green.	79,101 Spd. $96\frac{1}{10}$ ß.	146,035 Spd. $89\frac{7}{10}$ ß.

Kobberproductionen har i indeværende Femaar været omtrent af samme Størrelse som i det foregaaende, men Afsætningen har, da Prisen paa Gahrkobber efterhaanden steg fra henved 60 Spd. til omtrent 80 Spd. pr. Skℒ, været fordeelagtigere. Af Kobberværkerne har:

1) Altens eller Kaafjordens Værk i Altens Fogderie været i stadig Drift. Uagtet Productionen ogsaa i denne Periode har været noget i Aftagende, hvilket tildeels er foranlediget ved Malmens Aftagen i en af Værkets vigtigere Gruber og ved dens ringere Gehalt, og uagtet Udgifterne i Periodens 2de sidste Aar have som Følge af Krigsforholdene været ualmindelig store, have dog Resultaterne paa Grund af de høie Kobberpriser været nogenlunde heldige, saaledes at Værket efter Bestyrerens Opgave i Tiaaret 1846—1855 har i det Hele givet noget Overskud til Fordeling mellem Interessenterne. Værkets Folkemængde udgjorde ved Periodens Slutning 854, hvoraf 273 Norske, og ved Periodens Begyndelse 790, hvoraf 263 Norske. Arbeidsstyrken er opgivet til 218 Mænd, 145 Qvinder og 124 Børn, tilsammen 487 Individer.

De i Skjærvø Præstegjeld, Senjen og Tromsø Fogderi, beliggende Qvænangens Gruber eies siden 1848 af et særskilt Interessentskab, medens dets Malm forsmeltes ved Kaafjordens Hytte, ligesom begge Værker staae under samme Bestyrelse og Overdirection. De betydelige forberedende Arbeider, som have været drevne ved Qvænangen, have fordret store Udlæg og det Haab, man nærede om, at Indtægten efter Fuldendelsen af disse Arbeider vilde dække Udgifterne, er endnu ikke opfyldt, skjønt Udsigterne i den sidste Tid ere mere lovende. Over Driften ved disse Værker giver følgende efter de af vedkommende Bergmester meddeelte Opgaver udarbeidede Tabel en Oversigt:

	Samtlige Udgifter.	Udbytte.
1851	50,753 Spd.	836 Skℒ.
1852	53,234 —	770 —
1853	53,462 —	936 —
1854	63,190 —	518 —
1855	64,498 —	726 —

Udbyttet af Kobber har saaledes i denne Periode kun været 3,786 Skℒ, af hvilke 454 Skℒ ifølge Bestyrerens Opgave tilhøre Qvænangens Interessentskab, medens det i forrige Periode udgjorde 4,140 Skℒ. Productet angives ikke at være Gahrkobber, men fiint raffineret Kobber i Barrer, der er af bedste Qvalitet og meget eftersøgt, saa at det afhændes til de høieste Markedspriser.

2) Sælbo eller Meragers Værk i Stør- og Værdals Fogderi har ogsaa i denne Periode havt i Drift 2de Gruber, Lillefjelds og Thorsbirks, og 2 Smeltehytter, Meragers og Gilsaae, med en Arbeidsstyrke af 14 Opsyns- og Regnskabsbetjente samt 140 Ar-

beidere. Productionen, der i forrige Femaar var 1,960 Skp Gahrkobber, har i dette Femaar udgjort 2,057 Skp. Over Driftsresultaterne i dette Tidsrum giver nedenstaaende Tabel en Oversigt:

	Samtlige Udgifter.	Udbytte i Gahrkobber.
1851 . .	19,941 Spd.	472 Skp.
1852 . .	18,867 —	443 —
1853 . .	16,435 —	471 —
1854 . .	14,906 —	391 —
1855 . .	13,767 —	280 —

3) For Ytterøens Værk i Inderøens Fogderi, der har under Drift den sammesteds beliggende saakaldte Forbergs Grube, var, som i Beretningen for forrige Femaar omtalt, da paabegyndt Opførelsen en Smeltehytte paa Gaarden Bratreit i Beitstadens Præstegjeld, hvorved der i denne Periode har været udbragt 508 Skp Gahrkobber. Værkets Udgifter ere opgivne til 18,898 Spd. og Arbeidsstyrken til 1 Opsynsmand og 16 Arbeidere.

4) Røraas Kobberværk i Søndre Throndhjems Amt har i Perioden været i stadig Drift og havt omtrent samme Produktion som i forrige Periode, nemlig 10,372 Skp i Aarene 1851—1855 og 10,470 Skp i Aarene 1846—1850. Arbeidsstyrken og det øvrige Personale angives at være noget mindre, nemlig 18 Embedsmænd og Betjente foruden 7 Skovfogder og 357 Arbeidere. Smeltningen foregaaer ved de 4 Hytter: Røraas, Eidet, Tolgen og Lovise, af hvilke de 2 sidste ligge i Østerdalen. Eidets Hytte afbrændte i Aaret 1853, men blev allerede i samme Aar igjen opbygget med betydeligt forbedrede Indretninger og Maskinerier. I Aaret 1855 paabegyndtes ved Ormhougen omtrent ¾ Miil nord for Røraas Opførelsen af en ny Smeltehytte, hvor Smeltningen skal foregaae efter en ny Methode, der vil medføre stor Besparelse af det kostbare Brændemateriale. Som i forrige Beretning omtalt, var ved Storvarts Grube, der er Værkets vigtigste, Ertsleiet i Udlænkningsdrifterne aftaget i en betænkelig Grad. Mod Periodens Slutning forbedrede imidlertid Udsigterne i denne Grube sig, og Bergmesteren har ogsaa senere erklæret, at de stille sig gode for Værkets Fremtid. En ny Grube, Ny-Solskinsgrube kaldet, er i Femaaret aabnet. Over Driften ved Værket indeholder nedenstaaende Tabel en Oversigt:

	Samtlige Udgifter.	Udbytte i Gahrkobber.
1851 . .	93,102 Spd.	2,187 Skp.
1852 . .	84,085 —	2,225 —
1853 . .	74,845 —	1,909 —
1854 . .	90,699 —	2,279 —
1855 . .	80,417 —	1,772 —
Tilsammen	423,148 Spd.	10,372 Skp.

5) Foldals Værk, der før har været forenet med Røraas, men hvis Drift blev indstillet i 1848, har i indeværende Periode været drevet for et Actieselskabs Regning, og Driften skal have været lønnende, saa at Actierne ere stegne betydeligt i Priis. Foldals Grube og gamle Hytte ligge i Foldals Annex til Lesje Præstegjeld; men i Aaret 1854 er i Tønset Præstegjeld anlagt en ny Hytte Lillelvedalens kaldet, hvorved det Cementkobber, der ved Foldals Hytte udfældes af kobberholdigt Vand, omsmeltes til Gahrkobber. Ved denne Hytte er efter Bergmesterens Opgave i Aaret 1855 udbragt 183 Skp Gahrkobber; desuden er i Aaret 1853 for Foldals Værks Regning ved den Røraas Værk tilhørende Lovise-Hytte forsmeltet 78 Skp, altsaa tilsammen i Perioden 261 Skp Gahrkobber. Udgifterne ere opgivne til 17,387 Spd.

6) Ved Tydalens Værk i Selbo Thinglag blev efter Amtmandens Opgave i Aarene 1851 og 1852 af tilbageliggende Malm fra den i 1850 nedlagte Guldals Grube forsmeltet 100 Skp Sortkobber. I Aaret 1852 opdagedes Esna Kobberanviisning i Tydalen, og denne Anviisning, der skal have et temmeligt mægtigt Leie i Dagen, men med ringe Udsigt til Varighed, har siden været i Drift med et Belæg af 12—24 Mand. Af Malmen er efter Bergmesterens Opgave i Aaret 1854 ved den Værket tilhørende Sæteraae-Hytte udsmeltet 20 Skp Gahrkobber. Udgifterne i 1854 og 1855 anslaaes til 7,116 Spd.

7) Den det nedlagte Løkkens Værk i Meldals Præstegjeld tilhørende Løkkens Grube, der dog ved Periodens Slutning endnu stod under Vand, samt en ny Kobbergrube under Gaarden Gjølme i Orkedals Præstegjeld, have været drevne af et Interessentskab med en Arbeidsstyrke af 25 Mand og en Stiger. Udgifterne ere anslaaede til 11,152 Spd. Kobber har ikke været forsmeltet. Af gamle Slaghobe ved Løkkens Grube er udbragt 2610 Tønder Malm, hvoraf den største Deel er solgt til en Priis af 5½ Spd. pr. Tønde.

8) Af et engelsk Handelshuus ere Aamodts og Høidals Gruber i Meldalen optagne. Malmen forsmeltedes ved Svorkmoe og siden 1855 ved Grutsæter eller Nypladsens Hytte. Arbeidsstyrken var i 1855 foruden 1 Bestyrer, 5 Betjente og 92 Mand. Efter Bergmesterens Opgaver er i 1853 udbragt 171 og i 1855 475 Skp Skjærsteen. Udgifterne i disse 2 Aar ere angivne til 30,861 Spd.

9) Det i forrige Periode i Egers Præstegjeld anlagte Egers Kobberværk har været i stadig Drift. I Aaret 1855 var Arbeidsstyrken 65 Arbeidere foruden 1 Bestyrer og 2 Betjente. Producted angives

i det Hele at have udgjort omtrent 550 Skʃ. Gahrkobber.

I Søndre Throndhjems Amt har et Interessentskab, der kalder sig "Holtaalens Hytteselskab", ladet opføre en Smeltehytte, for at tilgodegjøre den ved flere der i Egnen fundne nye Skjærp faldne Kobbermalm. Fremdeles har et Interessentskab i Aaret 1854 optaget 3de Gruber, henhørende til det paa Gaarden Grimlid i Askevolds Præstegjeld i Sønd- og Nordfjords Fogderi forhen existerende, men for omtrent 100 Aar siden nedlagte Kobberværk. I Hvideseid Præstegjeld samt i Saudlands Anner til Hjertdals Præstegjeld i Bratsbergs Amt er opført 2 Smeltehytter, hvorved der har været forsmeltet Malm fra nogle i Nærheden beliggende Gruber, men Driften ved begge har været ganske ubetydelig, og denne er desuden siden 1853 ganske standset paa sidstnævnte Sted. Det i forrige Periode nedlagte Kobberværk i Sætersdalen har ikke senere været i Drift.

Efter det Anførte har Kobberproductionen i Femaaret i det Hele, deri iberegnet det ved Kaafjordens og Qvænangens Værker udvundne raffinerede Kobber, udgjort omtrent 17,554 Skʃ. Gahrkobber eller omtrent 3,511 Skʃ. aarlig. I forrige Femaarsperiode var den 17,047 Skʃ. eller 3,409 Skʃ. aarlig.

Kobberudførselen har udgjort:

	Gahrkobber.	Valtset Kobber.	Kobbermalm, kobberholdig Gruus og Steen.
1851	3,549 Skʃ.	12 Skʃ.	1 Skʃ.
1852	3,575 —	63 —	8 —
1853	2,791 —	280 —	1,195 —
1854	2,689 —	76 —	1,649 —
1855	3,303 —	13 —	2,573 —
			samt 366 Tdr. og for 950 Spd.
Tilsammen	15,907 Skʃ.	444 Skʃ.	5,426 Skʃ. 366 Tdr. og for 950 Spd.
Efter Middeltal aarlig	3,181 Skʃ.	89 Skʃ.	1,085 Skʃ. 73 Tdr. og for 190 Spd.
I 1846—1850 efter Middeltal aarlig	2,977 Skʃ.	143 Skʃ.	39 Skʃ.

Indførselen af Kobber har, skjønt i Stigende, dog ikke været betydelig. Den har aarligen i Gjennemsnit udgjort 4,263 ℔ Gahrkobber, 48,432 ℔ Kobber i Stænger, valtsede eller hamrede Plader, Bolte, Søm og Traad samt 12,086 ℔ Kobber i forskjelligt Slags Arbeide.

De fleste af Rigets **Jernværker** have været i jevn Drift. Ved Hasselʃ Jernværk, der, efterat dets Virksomhed ved Slutningen af forrige Periode var indstillet, ved Begyndelsen af indeværende Femaar atter for et nyt Interessentskabs Regning blev sat i Drift, blev denne imidlertid i 1854 meget indskrænket, og er i 1855 næsten ganske standset.

Marsovnen ved det ubetydelige Mostadmarkens Jernværk har ligesom i forrige Periode kun een Gang været sat i Gang. Derimod er i Renneboe i Søndre Throndhjems Amt oprettet et nyt Jernværk, St. Olafs Jernværk kaldet, hvorved tilgodegjøres Malm fra en nærliggende Grube, hvilken Malm vel ikke skal være righoldig, men give godt Smedejern. Ved Marsovnen, der blev færdig ved Periodens Slutning, er kun foretaget een Smeltning, hvorved efter Amtmandens Opgave udbragtes 77 Skʃ. Rujern. Driften skal lide af Mangel paa Kul. I det Hele har Jernværkernes Production, der i Femaarene 1841—45 og 1846—50 formeentlig var høiere end i noget foregaaende lignende Tidsrum, holdt sig paa omtrent samme Punct. Fritzø, Bærum og Næs have fremdeles været de meeſt productive Værker; Udbyttet af deres Marsovne har udgjort respective 13,031, 9,173 *) og 6,900 Skʃ., medens det i forrige Qvinqvennium var respective 9,105 **), 7,066 og 9,380 Skʃ. aarlig. Næst efter disse Værker komme ogsaa i denne Periode Fossums, Eidsfos og Holdens, af hvis Marsovne Udbyttet har været respective 6,136, 5,113 og 4,533 Skʃ. aarlig mod respective 6,546, 4,827 og 5,610 i forrige Periode. Af Støbegods var Productionen størſt ved Holdens, Eidsfos og

*) Heri er medregnet 2,687 Skpd. Støbegods, hvoraf den større Deel formeentlig ikke er udbragt af Marsovnen, men ved Omsmeltning i Kuppel-Ovn af Rujern især engelsk.

**) I forrige Femaarsberetning er ved en Feiltagelse Productionen af Rujern ved Fritzø Jernværk opgivet til 7,800 Skpd. istedetfor til 8,980 Skpd. og det hele Udbytte af Værkets Marsovne til 8,650 Skpd.

Bærums Værker, nemlig respective 5,525, 3,075 og 2,687 Skp aarlig, medens den i forrige Periode var respective 5,470, 3,127 og 2,250 Skp. Af Stangjern har Fritzø Jernværk havt en aarlig Production af 9,766 Skp eller henved 3,000 Skp mere end i forrige Periode, hvilket er over dobbelt saa stor Production, som ved noget af de andre Jernværker. Denne har nemlig ved de i denne Henseende meest productive, Næs, Bærum, Fossum og Bolvig, udgjort respective 4,600, 4,058, 3,026 og 2,268 Skp aarlig, hvilket for Næs og Fossums Vedkommende omtrent er den samme Production, som i forrige Femaar, hvorimod den ved Bærum og Bolvig er forøget med respective 598 og 1,017 Skp aarlig. Med Hensyn til den store Production ved Fritzø Jernværk maa imidlertid bemærkes, at den for endeel har sin Grund i, at det Meste af det Rujern, som er udvundet ved det den samme Eier tilhørende Frolands Jernværk, er forædlet ved Fritzø.

Totalproductionen ved de i Perioden i Drift værende 15 Jernværker har, som af medfølgende Tabel No. 10 nærmere vil erfares, i Gjennemsnit aarligen udgjort 46,509 Skp Rujern, 15,116 Skp Støbegods, hvoraf dog endeel er udbragt ved Omsmeltning i Kuppel-Ovn af udenlandsk Rujern, 30,337 Skp Stangjern og 2,234 Skp valtset Jern, det sidste ved Moss og Fritzø Værker. Herved maa dog bemærkes, at i denne Opgave er ikke medtaget Productionen ved Egelands Jernværk, hvorom Oplysning ikke har været at erholde. Amtmanden har imidlertid anført, at det har været drevet omtrent i samme Omfang som forhen. I forrige Periode blev ved

	til Danmark.	til Nordamerika.	til England.	i det Hele.
1851 . .	6,060 Skp	7,181 Skp	1,061 Skp	16,369 Skp
1852 . .	6,105 —	7,484 —	2,604 —	17,163 —
1853 . .	5,371 —	6,572 —	4,618 —	17,241 —
1854 . .	4,146 —	5,279 —	4,746 —	18,037 —
1855 . .	4,603 —	2,652 —	5,178 —	13,553 —

Til simplere Brug er som forhen indført adskilligt af det billigere engelske og svenske Stangjern, nemlig aarlig i Gjennemsnit 11,126 Skp, hvoraf 6,580 Skp fra England og 4,447 Skp fra Sverige, hvorhos der ligesom i forrige Periode antages at være indkommet ikke Ubetydeligt overland fra Sverige, der ikke har været angivet for noget norsk Toldopsyn, og som følgelig heller ikke er medtaget i den anførte Opgave. I forrige Periode blev ifølge de modtagne Opgaver indført aarligen 7,553 Skp Stangjern, hvoraf 4,610 Skp fra England og 2,884 Skp fra Sverige. Desuden er i den her omhandlede Periode aarligen indført 650 Skp Skibsknær, Vandkasser og Skibsankere og 5,744 Skp Kjættinger og Jernlænker.

Egelands Værk tilvirket 2,325 Skp Raajern, 104 Skp Støbegods, 684 Skp Stangjern og 1,644 Skp Smelteslykker (blooms) aarligen. I sidstnævnte Periode var hele Rigets aarlige Gjennemsnitstilvirkning 44,911 Skp Rujern, 17,184 Skp Støbegods, 26,717 Skp Stangjern og 1,930 Skp valtset Jern foruden det omhandlede ved Egelands Jernværk producerede Qvantum Smelteslykker. Productionen af Rujern er saaledes noget forøget og af Støbegods noget formindsket. Af Rujern og gammelt Jern er i Gjennemsnit udført aarligen 445 Skp og af Støbegods 897 Skp. Heraf er imidlertid udført fra Østerriisøer 676 Skp, hvilke ikke egentlig ere Støbegods, men Smelteslykker eller blooms, producerede ved Egelands Jernværk. Derimod er der aarlig i Gjennemsnit af Støbegods indført 4,407 Skp og af Rujern 13,392 Skp. I forrige Femaar var Indførselen aarlig henved 2,000 Skp Støbegods og 7,078 Skp Rujern.

Productionen af Stangjern har, som oplyst, fremdeles været i Stigende, ligesom ogsaa Udførselen har været noget større end i de 2 næstforegaaende Femaar; den har nemlig aarligen i Gjennemsnit udgjort 16,473 Skp i Aarene 1851—55, 14,515 Skp i Aarene 1846—1850 og 14,817 Skp i Aarene 1841—1845. Afsætningen har været fordeelagtig, idet det norske Stangjern nyder stor Anseelse paa Markederne og betales med høie Priser. Til de i forrige Femaarsberetning nævnte udenlandske Hovedmarkeder, Danmark og Nordamerika, kommer i denne Periode England.

Udførselen til disse Lande har udgjort

Productionen ved de ved flere Værker værende Spigerhammere er i Perioden angivet til 5,423,700 Stykker, 120 Skp Bygningsspiger og 330 Skp Skibsspiger aarlig. I forrige Periode var den aarlige Production ved Værkerne 6,677,868 Stykker og 177 Skp Bygningsspiger og 279½ Skp Skibsspiger. Ved de udenfor Værkerne existerende Spigerhammere er, formeentlig mest af fremmed især svensk Jern, produceret et langt større Qvantum, nemlig efter de indkomne Opgaver aarlig 120 Skp, 4,475 Kasser og over 80,000,000 Stykker Spiger, hvoraf dog endeel Smaaspiger. Fra Udlandet især fra Sverige er ifølge Toldkammernes Opgaver indført aarligen 2,880 Skp Spiger mod 1529 Skp i forrige Periode. Desuden gjælder den med Hen-

syn til Stangjern ovenfor gjorte Bemærkning ogsaa for Spiger, saaledes at der i Virkeligheden antages at være indkommet et større Qvantum Spiger end opgivet overland fra Sverige. Endelig maa det bemærkes, at adskillige af de til Brug ved Jernbanen toldfrit indførte Jernvarer ikke ere medtagne i ovenstaaende Opgaver.

I det Hele have Eierne af Rigets Jernværker i denne Periode arbeidet under heldige Conjuncturer. Kun har der været klaget over, at Prisen paa Kul, formeentlig som Følge af de høie Trælastpriser, er stegen, og at det tildeels endog har været vanskeligt at erholde dem. De vigtigere Jernværker have alle været holdte i god, nogle endog i fortrinlig Stand, og Eierne have indført flere nyttige og forbedrede Indretninger, og vistnok med Held søgt at tilvende sig den nyere Tids Opfindelser til Lettelse af deres Bedrift og Forædling af deres Product. Ogsaa med Grubedriften ere Forbedringer foretagne og Dampmaskiner til Oppumpning af Vand og Fordring af Malm ere anbragte ved flere Gruber.

Koboltproductionen har i Femaaret kun været drevet ved det i Modum Præstegjeld beliggende Værk af samme Navn. Ved Værkets Gruber er med et Belæg af 129 Mand i Gjennemsnit udbragt 12,729 Tønder Malm aarlig, hvoraf i Aaret 1855 8825 Tønder, saaledes at Driften mod Periodens Slutning har været noget indskrænket. Over den egentlige Værksdrift eller over Productionen af færdige Fabricata haves heller ikke i denne Periode nogen Opgave. Imidlertid gjælder fremdeles den i forrige Femaarsberetning gjorte Bemærkning, at ingen Koboltfabricata afsættes her i Riget, men at samtlige gaae til Udlandet. Productionens Størrelse i det Hele vil derfor kunne erfares af Udførselen, skjøndt Production og Udførsel i enkelte Aar kunne være meget forskjellige fra hinanden.

Udførselen har været:

	Blaafarve.	Kobolt blaa, raffineret Kobolt og Koboltoxyd.	Zaffer.
1851 . . .	46,352 ℔	200 ℔	20,000 ℔
1852 . . .	96,578 —	29 —	"
1853 . . .	55,440 —	300 —	6,800 —
1854 . . .	157,150 —	"	"
1855 . . .	81,915 —	"	4,000 —
Tilf. i Femaaret	437,435 ℔	529 ℔	30,800 ℔
I Gjennemf. aarlig	87,487 ℔	106 ℔	6,160 ℔

Det Meste af ovenstaaende Producter, nemlig i det Hele 416,993 ℔ Blaafarve, 500 ℔ Kobolt blaa, raffineret Kobolt og Koboltoxyd, samt det anførte Qvantum Zaffer, nemlig 30,800 ℔, er udført til England. I forrige Periode var den aarlige Udførsel af Blaafarve 123,039 ℔, af Kobolt blaa, raffineret Kobolt og Koboltoxyd 4,127 ℔ og af Zaffer 57,743 ℔.

Det i forrige Periode af et engelsk Huus i Espedalens Statsalminding i Froens Thinglag, Christians Amt, oprettede **Nikkelværk** har vel været drevet i den største Deel af den her omhandlede Periode med en ikke ubetydelig Arbeidsstyrke, nemlig i de 3 første Aar med omtrent 200 og 1854 med 133 Mand, men Driften har i den Grad været ufordeelagtig, at Arbeidet i Løbet af 1855 blev ganske indstillet, og senere er Værket nedlagt. Ved Værkets Gruber har der været produceret

i 1851 7,236 Tdr. Malm.
" 1852 8,309 —"—
" 1853 8,175 —"—
" 1854 6,491 —"—

I Aaret 1855 udvandtes ved Scheidning og Vadskning af Berghalderne 2,782 Tønder Malm. Malmen har ved Værket foreløbig været smeltet til Skjærsteen, der er ført til Birmingham for yderligere at raffineres. Over Hyttedriften haves ikke Opgaver, men vedkommende Bermester antager, at der af hver Tønde Malm er udvundet 10 ℔ Nikkel til en Værdi af 1½ Spd. pr. ℔. Det ved Slutningen af forrige Periode under Anlæg værende Nikkelværk paa Gaarden Pjaakeruds Grund paa Ringeriget, Ringeriges Nikkelværk kaldet, blev i de første Aar af denne Periode sat i Drift, der skal have været fordeelagtig, idet Omkostningerne ved Malmens Brydning skulle være ringe og Transporten deraf til Hytten let. I Aarene 1853, 1854 og 1855 er udvundet respective 815, 1,170 og 913 Tdr. Nikkelmalm, hvis Værdi for 1853 og 1854 af Bergmesteren er ansat til respective 13,000 og 17,000 Spd. Desuden er vundet endeel Kobbermalm, hvoraf er udbragt noget Gahrkobber, der dog ei er frit for Nikkel, og derfor ei afsætteligt til fuld Kobberpriis. Over Udfaldet af Hyttedriften haves heller ikke ved dette Værk Opgaver.

Udførselen af Nikkelmalm, det er formeentlig den ovenfor nævnte Skjærsteen, har udgjort:

i 1851	. . . .	2,648 Skℒ
= 1852	. . . .	1,866 —
= 1853	. . . .	1,562 —
= 1854	. . . .	2,312 —
= 1855	. . . .	1,966 —

Chrommalm har ogsaa i denne Periode fornemmelig været udvundet i Fjeldene øst for Røraas, dog var der ved Periodens Slutning ogsaa i Drift en Grube paa Rødø i Nordlandene; derimod er den i forrige Beretning omtalte saakaldte Sjørmæhlings-Grube i Nærheden af Molde nedlagt. Over den samlede Production af Chrommalm giver nedenstaaende efter vedkommende Bergmesters Opgave udarbeidede Tabel en Oversigt:

	Production af Malm.	Arbeidernes Antal.	Samlede Grubeomkostninger.	Grubernes Antal.
1851 . . .	1,401 Tdr.	51	5,747 Spd.	32
1852 . . .	1,356 —	44	5,322 —	34
1853 . . .	1,158 —	33	3,881 —	31
1854 . . .	1,115 —	ikke opgivet.	3,508 —	25
1855 . . .	941 —	circa 20.	2,906 —	15

Af den udvundne Chrommalm er i Qvinqvenniet udført til Udlandet i Gjennemsnit aarligen 1,520 Skℒ, hvoraf til England 1,484 Skℒ. I forrige Femaar var Udførselen aarlig 3,297 Skℒ. Forøvrigt er af Malmen tilvirket Chromsalt ved den ved Throndhjem i Aaret 1831 anlagte saakaldte Leerens Chromfarve-Fabrik. Over denne Fabriks Virksomhed i Aarene 1851—1854 leveres ligeledes efter vedkommende Bergmesters Opgaver herved en Oversigt:

	Udgifter.	Production af Chromsalt.
1851 . .	41,300 Spd.	316,695 ℔
1852 . .	40,779 —	313,837 —
1853 . .	36,705 —	301,493 —
1854 . .	40,941 —	313,228 —

For Aaret 1855 er Productionen af Amtmanden opgivet til 196,146 ℔ Chromsalt. Foruden Chrommalm er ved Fabrikken anvendt endeel af en Grube paa Ytterøen udbrudt Kiis. De fordeelagtige Conjuncturer, som fandt Sted i de 2 sidste Aar af forrige Periode, have i høi Grad forandret sig til det Værre, hvilket har foranlediget den i 1855 foretagne Indskrænkning i Fabrikkens Drift. Til Udlandet er af Chromsalt i Perioden aarligen udført i Gjennemsnit 241,224 ℔, hvoraf til Hamburg og Altona 158,133 ℔ og til Holland 65,552 ℔.

Om Benyttelsen af vore **Steenarter** gjælder i det Væsentlige det Samme, som er anført i forrige Beretning. De rige **Qværnsteensbrud**, der findes i Sælbo Præstegjeld i Søndre Throndhjems Amt, og som udgjøre en vigtig Næringskilde for dette Præstegjeld, have som hidtil været drevne paa en regelløs og mindre lønnende Maade. Der er fra det Offentliges Side gjort Forsøg med at faae indført en bedre Drift, idet en bergkyndig Mand midlertidig har været antaget med aarlig Løn af Statskassen til at forestaae Driften i enkelte Brud til Veiledning for Almuen, ligesom Districtets Geschworner har havt Indseende med samme, men dette Forsøg har efter kort Tids Forløb maattet opgives, fordi vedkommende Interessenter ikke længer kunde enes om at lade Driften foregaae efter dette kyndige Tilsyns Forskrifter og Raad. Prisen paa Qværnstene fra disse Brud er stegen betydeligt. Det er saaledes opgivet, at et Par af de største Stene, der i forrige Femaar betaltes med 36 à 46 Spd., i dette Qvinqvennium ere betalte med 50 à 60 Spd. Det aarlige Salgsbeløb anslaaes til 17 à 20,000 Spd. eller for hele Femaaret til 85,000 à 100,000 Spd. For forrige Femaar var det anslaaet til 50,000 à 60,000 Spd. Mindre betydelige og lidet benyttede Qværnsteensbrud gives i Vaage i Gudbrandsdalen og i Hylleſtad Sogn i Nordre Bergenhuus Amt. Af Qværnstene er i hele Perioden indført 1,105 Stykker og udført 140 Stykker.

Af **Brynesteensbruddene** i Eidsborgs Anner til Laurdals Præstegjeld i øvre Thelemarken har i hele Perioden været udvundet 2,691,000 Stykker, nemlig i de 3 første Aar aarligen 6 à 700,000 Stykker, men i de 2 sidste aarligen kun 337,000 Stykker. Amtmanden anfører, at Affætningen, der er meget uregelmæssig, ved Periodens Slutning var næsten standset. Mindre betydelige Brynsteensbrud findes i Vaage i Gudbrandsdalen, i Kinservigs Præstegjeld i Hardanger og i Sælbo Præstegjeld i Søndre Throndhjems Amt. Udførselen af Brynestene har i Perioden i det Hele udgjort 1,621,999 Stykker mod 729,400 Stykker i forrige Periode.

Af **Kalk** er i hele Perioden udført 3,992 Tdr. og indført kun 326 Tdr., saa at Productionen maa have været mere end tilstrækkelig til Rigets Forsyning. I Akers og Follougs Fogderi er den aarlige Production ved 30 Kalkbrænderier opgivet til 2,200 Læster Kalk.

Cementtilvirkningen, der foregaaer ved et Par Fabrikker i Nærheden af Christiania, synes i Perioden at være indskrænket.

Den rødlige **Granit**, som deels i raa deels i

tilhuggen Tilstand, leveres fra flere Brud i og omkring den i Nærheden af Christiania beliggende Greffen-Aas, har fremdeles god og sikker Afsætning til Bygningsarbeider af forskjelligt Slags, saavelsom til Mindesteene og Ornamenter. Af denne Steenart er i Femaaret kun udført til Altona i 1851: 3,940 og i 1852: 3,800 Cubikfod.

Det paa Christianias Grund anlagte Steensliberi Hjula, hvor en ligeledes i Greffen-Aasen udbrudt ædlere Sort Granit blev bearbeidet, er i Perioden nedlagt.

Af simpel **Graasteen** er der i Femaaret fra det sydvestlige Norge for den største Deel til Holland udført 2,278 Commercelæster.

Skifersteen findes tildeels af fortrinlig Beskaffenhed paa flere Steder i Christians Amt (Gudbrandsdalen, Valders og nordre Land) saavelsom i Søndre og Nordre Bergenhuus og Søndre Throndhjems Amter. Ved de fleste af disse Brud produceres imidlertid saagodtsom alene til vedkommende Districters eget Forbrug. De betydeligste Brud antages at være de i østre Slidre i Valders, i Jondals Thinglaug i Hardanger og i Opdal i Søndre Throndhjems Amt, fra hvilket sidste der er leveret Tagsteen til Sindssygeasylet paa Gaustad ved Christiania.

Af **Kleber**- eller **Vegsteen** haves adskillige Brud. De vigtigste findes i Gudbrandsdalen, især i Vaage. Mindre betydelige ere Bruddene i Opdal, Renneboe og Strinden i Søndre Throndhjems Amt. Den udbrudte Steen benyttes til Gryder, Skorsteensmure og tildeels til Kakkelovne. I Øvikne i Hedemarkens Amt, anfører Amtmanden, vente endnu mægtige Leier af skjøn Klebersteen paa Capital for at sysselsætte denne fattige Bygd, ligesom der ogsaa i Finmarkens Amt findes ubenyttede Leier af denne Steenart. Det i forrige Femaarsberetning omtalte Brud i Sitskovens Anner til Høland er nedlagt.

Mod Periodens Slutning er paa Gaarden Mo i søndre Land fundet Kisel af meget god Beskaffenhed, hvorfor der synes at aabne sig god Afsætning til Hadelands Glasværk til Fabrikation af hvidt Glas. I Troms Sogn i Nedenæs findes et Porcelainssteenbrud, hvorfra aarlig nogle Ladninger udføres. I Nærheden af Kragerø er i 1854 for engelsk Regning begyndt en Drift af Apathit, hvoraf i dette og paafølgende Aar er udvundet 1,400 Tdr., der ere udskibede til England. I Søndeløv Sogn i Nedenæs er ogsaa fundet en Apathit-Anviisning, men det er ikke afgjort, om den vil blive sat i Drift. Under Gaarden Sollum i Edø i Romsdals Amt har man opdaget et Mineral, der har Lighed med Meerskum. De Marmorbrud, der findes i Riget, ere saagodtsom ubenyttede.

Industrien har, forsaavidt **Fabrikdriften** angaaer, gjort store Fremskridt, idet betydelige Anlæg i forskjellige Retninger ere gjorte, ligesom Driften næsten i alle Industrigrene selv i de, i hvilke Antallet af Fabrikkerne ved Periodens Udløb er det samme eller endog mindre end ved dens Begyndelse, saaledes er udvidet ved de bestaaende Anlæg, at Productionen i det Hele er forøget.

Antallet af **Brændeviinsbrænderier** var ved Udgangen af 1855 33 eller 7 mindre end ved Udgangen af Aaret 1850. Disse 33 Brændeviinsbrænderiers Fordeling i de forskjellige Controldistricter, de ved dem sysselsatte Betjente og Arbeidere samt Productionen af Brændeviin og det dertil forbrugte Qvantum Kornvarer, Potetes med Videre for hele Femaaret sees af nedenstaaende Tabel.

Controldistricter.	Antal Brænderier ved ved Udgangen af 1855.	Mestere og Regnskabsførere.	Arbeidere og Dagslønnere.	I hele Femaaret 1851—1855. Production af Brændeviin af 50 pCt. Alkoholstyrke. Potter.	Til Productionen er forbrugt: Potetes. Tdr.	Rug. Tdr.	Byg. Tdr.	Blandkorn. Tdr.	Hvede. Tdr.	Havre. Tdr.	Erter. Tdr.	Sirup. Foustager.
1ste Controldistrict . . indbefattende Christiania og Christiansands Stifter, med Undtagelse af Hedemarkens og Christians Amter.	15, hvoraf 4 i Christiania, 2 i Drammen, 1 i Laurvig, 6 i Moss, 1 i Moss Landsogn og 1 i Østre Aker.	20	370	21,837,252	754,008	31,408	137,177	"	1,154	805	41	18
2det Controldistrict . . indbefattende Hedemarkens og Christians Amter samt Bergens Stift.	11, hvoraf 1 i Lillehammer, 2 i Østre Thoten i Thotens Fogderi, 3 i Ringsaker, 2 i Næs, 1 i Vang og 2 i Stange i Hedemarkens Fogderi.	20	192	11,455,688	484,029	958	34,223	14,052		317	15	
3die Controldistrict . . indbefattende Throndhjems og Tromsø Stifter.	7, hvoraf 3 i Throndhjem, 1 i Nedre Størdalen i Stør- og Værdals Fogderi, 1 i Ytterøen, 1 i Stod og 1 i Inderøen i Inderøens Fogderi.	7	160	10,097,742	525,600	600	54,350					
Tilsammen	33.	47	722	43,390,682	1,763,637	32,966	225,750	14,052	1,154	1,122	56	18
I Gjennemsnit for Femaaret				8,678,136	352,727	6,593	45,150	2,810	231	224	11	4
I Gjennemsnit for Aarene 1849 og 1850 var Productionen af Brændeviin og det dertil forbrugte Korn og Potetes				6,939,926½	232,610	22,980	44,155	2,575	"	566	"	"

Naar man ansætter 1 Td. Byg = ¾ Td. Hvede, Rug og Erter, 1½ Td. Blandkorn, 2 Tdr. Havre og 3 Tdr. Potetes, skulde der altsaa være benyttet til Brændeviinsproduction i Gjennemsnit for Femaaret 1851—1855 173,824 Tdr. og for Aarene 1849 og 1850 154,332 Tdr. Bygværdie.

Productionen af Brændeviin var saaledes fordeelt paa de forskjellige Dele af Femaaret:

		I 1ste Controldistrict.	I 2det Controldistrict.	I 3die Controldistrict.	I hele Riget.
		Potter.	Potter.	Potter.	Potter.
1851	fra 1ste Januar til 14de April . . .	3,589,779	411,490	1,121,523	5,122,792
	= 1ste October = 31te December . . .	2,307,437	621,220	693,773	3,622,430
1852	= 1ste Januar = 30te April	1,433,531	387,869	919,607	2,741,007
	= 1ste October = 31te December . . .	1,813,163	1,083,675	1,054,685	3,951,523
1853	= 1ste Januar = 30te April . . .	1,386,532	876,905	1,191,241	3,454,678
	= 1ste October = 31te December . .	2,546,926	1,406,610	1,116,299	5,069,835
1854	= 1ste Januar = 30te April	3,127,559	2,203,316	1,392,051	6,722,926
	= 1ste October = 31te December . .	1,851,480	1,291,584	1,014,893	4,157,957
1855	= 1ste Januar = 30te April	1,981,654	1,869,796	900,664	4,752,114
	= 1ste October = 31te December	1,799,191	1,303,223	693,006	3,795,420
	Tilsammen i Femaaret	21,837,252	11,455,688	10,097,742	43,390,682

Fordeelt paa Brændeterminer har Productionen af Brændeviin siden det nye Controlsystem med Brændeviinsbrændingen begyndte, det er fra 1849 af, udgjort:

	I 1ste Controldistrict.	I 2det Controldistrict.	I 3die Controldistrict.	I hele Riget.
	Potter.	Potter.	Potter.	Potter.
i 1849 fra 1ste Januar til 14de April . . .	723,384	=	463,983	1,187,367
i Brændeterminen 1849—1850 . . .	5,296,596	1,047,945	1,371,464	7,716,005
= Do. 1850—1851	6,345,339	1,615,931	2,141,515	10,102,785
= Do. 1851—1852	3,740,968	1,009,089	1,613,380	6,363,437
= Do. 1852—1853	3,199,695	1,960,580	2,245,926	7,406,201
= Do. 1853—1854	5,674,485	3,609,926	2,508,350	11,792,761
= Do. 1854—1855	3,833,134	3,161,380	1,915,557	8,910,071
i 1855 fra 1ste October til 31te December . . .	1,799,191	1,303,223	693,006	3,795,420

Af ovenstaaende Tabel sees, at Productionen af Brændeviin gradviis er steget henimod Enden af hver Budgettermin, og altsaa har været størst i Brændeterminerne 1850—1851 og 1853—1854. Denne Uregelmæssighed i Productionen har været bevirket af Frygt for Afgiftens Stigen i den kommende Budgettermin, en Frygt, som ogsaa har været begrundet, idet paa hvert Storthing fra og med 1848 Afgiften er bleven forhøiet. Den blev nemlig fra Begyndelsen af Aaret 1849 bestemt til

4 ß. pr. Pot,

for Budgetterminen 1851—54 til 6 = —=—
og for Budgetterminen 1854—57 til 8 = —=—

Ved ovenanførte Opgaver maa bemærkes, at de angivne Qvanta ere Brændeviin af 50 pCt. Alkoholstyrke. Da imidlertid det Brændeviin, som kommer i Handelen, kun pleier at have en Styrke af 46 à 47 pCt., maa man til disse Qvanta lægge circa 7 pCt. for at faae vide, hvor meget den ved Brænderierne producerede Spiritus udgjør i almindeligt consumabelt Brændeviin. Efter denne Beregning udgjør det Qvantum af almindeligt Brændeviin, der er produceret aarlig i Gjennemsnit for Femaaret 1851—1855, 9,285,606 Potter.

Indførselen af udenlandsk Brændeviin har været i Aftagende. Der indførtes deraf i Gjennemsnit for Femaaret 1851—1855 717,078 ℔ paa Foustager og 6,523 Potter paa Flasker eller Krukker, eller tilsammen 425,051 Potter Brændeviin. I Gjennemsnit for Femaaret 1846—1850 var Indførselen heraf 491,331 og for Femaaret 1841—1845 714,851 Potter.

Ølbrygningen er tiltaget overmaade betydeligt. Efter de i Amtmændenes Femaarsberetninger meddeelte Opgaver skulde Antallet af

	Ølbryggerier.	Betjente og Arbeidere ved samme.
være ved Udgangen af 1845	53	134
—"— 1850	63	175
—"— 1855	90	332

Efter de i Anledning af den nu indførte Maltskat i 1857 erhvervede Opgaver om Ølbryggeriernes og Malteriernes Antal skulde der i nævnte Aar i Landet være 343 Ølbryggerier, af hvilke dog mange vare ganske ubetydelige. Ved 53 af dem bryggedes baiersk Øl i Regelen i Forening med tyndt Øl. Ved disse 53 baierske Ølbryggerier var Maltforbruget aarlig 67,866 Tønder. Ved samtlige de opgivne Ølbryggerier i 1857 angives Maltforbruget at være aarlig 84,332 Tønder, og ansloges det til Husholdningsbrygning anvendte Malt aarligen til 40,387 Tønder, tilsammen 124,719 Tønder. Af dette Quantum ansloges Maltningen ved de i Riget i 1857 uden Forbindelse med Brændeviinsbrænderierne værende 60 Malterier til 78,362 Tønder.

Endeel af det her i Landet producerede Øl, navnlig det baierske, udføres til Udlandet, især til Sverige og Danmark. Den meste Udførsel skeer fra Frederikshald og Christiania. Udførselen af Øl har i det Hele taget været i Stigende. Der udførtes af Øl

	fra hele Riget.	fra Frederikshald.	fra Christiania.
i 1851 .	3,965 Potter.	1,722 Potter.	2,102 Potter.
" 1852 . .	13,509 —	5,685 —	7,704 —
" 1853	13,137 —	7,120 —	5,897 —
" 1854	13,380 —	5,145 —	8,235 —
" 1855	10,648 —	9,241 —	1,345 —
eller i Gjennemsnit aarlig	10,928 —	5,783 —	5,057 —

I Gjennemsnit for Femaaret 1846—1850 var Udførselen af Øl 7,358 Potter, hvoraf fra Christiania 6,108 Potter, og i Gjennemsnit for Femaaret 1841—1845 3,573 Potter, hvoraf fra Christiania 998 Potter.

Eddikkefabrikationen er fremdeles af mindre Betydenhed. Der fandtes ved Udgangen af 1855 i Landet 3 Eddikkefabrikker, det samme Antal som ved Udgangen af 1850.

Glasfabrikationen, der i længere Tid har befundet sig paa et lavt Standpunkt, og i det Hele taget været i Tilbagegang, har derimod i sidste Femaar gjort noget Fremskridt. Glasværkernes Antal er forøget fra 3 med 94 Arbeidere og Betjente til 5 med 203 Arbeidere og Betjente. De ny oprettede 2 Glasværker ere det gamle nedlagte Birid Glasværk i Totens Fogderi, hvilket eies af det samme Interessentskab som Hadelands Glasværk, samt et Glasværk i Aarstad Thinglag ved Bergen. Denne Forøgelse af den indenlandske Glasfabrikation har især tjent til at tilfredsstille det forøgede Forbrug i Landet. Udførselen til Udlandet af norske Glasvarer har fremdeles været liden, og med Undtagelse af Bouteiller og Flasker af grønt Glas, hvoraf Udførselen er i Stigende, endog lidt mindre end i det næstforegaaende Femaar.

Der udførtes af Glasvarer:

	Bouteiller og Flasker af grønt Glas af Indhold Pot.	Vinduesglas. Tb	andre Slags Glasvarer. Tb
i Gjennemsnit for Femaaret 1851—1855 . .	1,617	6,934 . . .	216
" —"— 1846—1850 . .	535	8,346 . . .	221
" —"— 1841—1845 . .	29	20,545 . . .	2,816.

Af de Glasvarer, som især ere Gjenstand for Tilvirkning ved de norske Glasværker, var Indførselen af

	Bouteiller og Flasker af brunt eller grønt Glas af Indhold Pot.	Vinduesglas. Tb
i Gjennemsnit for Femaaret 1851—1855 . . .	83,921	207,938
" —"— 1846—1850 . . .	51,897	212,700
" —"— 1841—1845 . . .	39,614	125,240.

Uagtet de norske Glasværkers forøgede Production af Bouteiller er altsaa Indførselen af disse stegen, et Phænomen, som lader sig forklare af den, navnlig ved den stærkt tiltagende Oldrikning, opstaaede særdeles store Forøgelse af Forbruget af Bouteiller.

Papiirfabrikationen staaer omtrent paa samme Standpunkt som tidligere. Der fandtes ved Udgangen af 1855 i Landet 7 Papiirfabrikker, det samme Antal som ved Udgangen af 1850 og 1845. Indførselen af udenlandsk Papiir er i betydeligt Stigende. Den udgjorde af alle Slags Papiir

i Gjennemsnit			
for Femaaret	1851—1855	456,108	℔
—"—	1846—1850	342,455	"
—"—	1841—1845	202,138	"

Med Hensyn til Krudtfabrikationen kan mærkes, at 1 ny Krudtmølle er anlagt i Femaaret i Egersunds Thinglag, saa at der nu findes i det Hele 5 private Krudtmøller i Landet og 1 Staten tilhørende paa Kongsberg. Indførselen af Krudt er i Aftagende. Der indførtes deraf

i Gjennemsnit			
for Femaaret	1851—1855	23,521	℔
for Femaaret	1846—1850	30,944	℔
—"—	1841—1845	50,642	"

Oliemøllernes Antal var ved Udgangen af 1855 det samme som ved Udgangen af 1850, nemlig 7. Indførselen af de fede Olier, som navnlig ere Gjenstand for Oliemøllernes Production her i Landet, er i Stigende. Der indførtes nemlig af Palm- og Hampolie samt Liin-, Rap- og Roolie samt andre ei i Toldtariffen særskilt til Told ansatte fede Olier samt Spermacetolie

i Gjennemsnit			
for Femaaret	1851—1855	1,369,385	℔
—"—	1846—1850	918,470	"
—"—	1841—1845	641,618	"

Denne betydelige Forøgelse af Indførselen er dog formeentlig snarere at tilskrive et forøget Forbrug end en formindsket Production ved Oliemøllerne.

Sæbesyderiernes Antal er i Femaaret forøget fra 13 til 16, og deres Production bliver mere og mere tilstrækkelig til at tilfredsstille det indenlandske Behov af Sæbe. Indførselen heraf er, alene med Undtagelse af vellugtende Sæbe, i Aftagende. Der indførtes af

		Sæbe vellugtende. ℔	grøn. ℔	hvid og guul Stangsæbe. ℔
i Gjennemsnit for Femaaret	1851—55 . .	4,500	66,308	95,536
—"— —"—	1846—50 . .	3,139	156,266	134,792
—"— —"—	1841—45 . .	3,228	266,555	237,285

Ved Udgangen af 1855 fandtes i Landet 2 Fabrikker, hvor Lys (Stearin-, Talg- og Spermacetlys) tilvirkes i det Store. Forøvrigt er Støbning af Talglys en Industrigreen, der mere drives som Huusnæring end som Fabrikdrift. Der indførtes

i Gjennemsnit for		af Talglys. ℔	af Stearinlys. ℔
Femaaret	1851—1855	36,558	20,861
—"—	1846—1850	59,978	14,769
—"—	1841—1845	49,479	3,759

Fyrstikkefabrikkernes Antal er i Femaaret forøget fra 5 til 8. Uagtet denne Forøgelse af Antallet, udvise dog de statistiske Tabeller en Forøgelse af Indførselen af Fyrtøier med Frictionsstikker, Æskernes Vægt iberegnet, andre chemiske Fyrtøier samt alle Slags Svovlstikker fra 16,594 ℔ i Gjennemsnit for Femaaret 1846—1850 til 32,626 ℔ i Gjennemsnit for Femaaret 1851—1855, og af disse Ovanta er største Delen de saakaldte Fyrstikker. Denne Forøgelse antages dog for en stor Deel at være blot tilsyneladende, eftersom de fleste Fyrstikker indføres overland fra Sverige, over hvilken Indførsel man først fra Begyndelsen af Aaret 1851 har faaet fuldstændigere Opgaver.

Teglværkernes Antal er i Femaaret steget fra 266 med circa 1,550 Arbeidere og Betjente til 298 med 1,750 Arbeidere og Betjente. Forøgelsen er altsaa 32 med 200 Mand. Indførselen af Teglsteen, der aftog fra Femaaret 1841—1845 til Femaaret 1846—1850, er atter steget noget i det derpaa følgende Femaar, men denne Forøgelse vedkommer dog, forsaavidt angaaer Muursteen og uglasserede Tagsteen, fornemmelig Aaret 1855, da en større Byggevirksomhed begyndte i flere Dele af Riget, og der som en Følge heraf opstod et særdeles stort Forbrug af Teglsteen. Fra et enkelt Amt, nemlig Smaalehnene, angives, at man ophører med at tække Ladebygninger, Huusmandsstuer og deslige mindre Bygninger med Halm, og istedet anvender Teglsteen næsten overalt. Fornemmelig som en Følge heraf antoges Teglværkerne i Amtet, uagtet Productionen var udvidet, ikke længer at være tilstrækkelige til at tilfredsstille Districtets Behov.

Der indførtes:

	Muursteen.	Tagsteen		Tilsammen.
		glasserede.	uglasserede.	
i Gjennemsnit for Aarene 1851—1855 . . .	1,291,628	256,084	3,151,198	4,698,910
—»— —»— 1846—1850 . . .	1,148,392	97,052	2,859,173	4,104,617
—»— —»— 1841—1845	1,635,033	86,166	2,655,389	4,376,588

Af Rør til Afledning af Vand (drains) indførtes i 1855 af glasserede 84,246 ℔ og af uglasserede 16,663 ℔.

Pottemageriernes Antal er forøget i Femaaret fra 8 til 12, der beskjæftige 71 Arbeidere og Betjente. Deraf beskjæftiger Egersunds Potterie alene 45 Mand. Under denne Udvikling af Pottemageriet her i Landet har Indførselen af almindeligt Pottemagerarbeide været i Aftagende. Der indførtes nemlig heraf i Gjennemsnit

for Femaaret 1841—1845 345,583 ℔
—»— 1846—1850 306,986 —
—»— 1851—1855 177,233 —

Den i forrige Femaarsberetning omhandlede Kridtpibefabrik i Christiania drives fremdeles.

Spigerbrugene ere i Femaaret blevne temmelig meget udvidede og deres Antal forøget. Medens der ved Udgangen af 1850 kun fandtes i Landet 14 større og mindre Spigerbrug med 251 Arbeidere og Betjente, var Antallet af samme ved Udgangen af 1855 23 med 389 Arbeidere og Betjente. Under Benævnelsen af Spigerbrug er ogsaa indbefattet saadanne, hvor foruden Spiger tillige tilvirkes flere Slags Jernfabrikata, saaledes et i Frederikshald, Cathrineholms Jernværk og Støberie kaldet, hvorved aarlig er produceret foruden 2400 Kasser Spiger, 1500 Skℓ Støbegods og 3000 Spader; en Smaaspigerfabrik i Fredriksstad, hvorved er tilvirket aarlig foruden 26 Millioner Smaaspiger, 2½ Million Hægter, 30 ℔ Loddenaale, 270,000 Stykker Haarnaale og 4,000 ℔ Skostifter; Aadals Brug i Løiten i Hedemarkens Fogderie, hvorved drives en Kuppelovn og et mechanisk Værksted, og hvorved den aarlige Tilvirkning har udgjort 9,500 Mille Spiger, 611 Tylvter Ljær, 644 Skℓ Støbegods, 1 Dampmaskine, 27 Hakkelsemaskiner og diverse andet Smediegods, Brusveens Spiger- og Staaltraadfabrik i Vardals Præstegjeld i Thotens Fogderi, hvorved er produceret aarlig 25,490½ Mille forskjellige Spiger, 40 Skℓ Staaltraad, 70 Skℓ Baandjern og 6,500 Sophafjedre, ligesom der derhos ved nogle Spigerbrug i Grue (Tjuren Værk) og Vinger tilvirkes endeel Smediegods. Med Krogstad Spigerfabrik i Eker i Buskeruds Fogderie er forenet et Valtseværk, hvorved tilvirkes Stangjern, der forbruges til Spiger ved Fabrikken. Endelig er der i Aker i Nærheden af Christiania en Fabrik, kaldet Christiania Spiger- og Valtseværk, der ved Femaarets Udgang endnu ikke var kommen i fuldstændig Drift, og hvorved tilvirkes forskjellige Slags Jernfabrikata.

I Forbindelse hermed kan mærkes, at der i Vestre Thoten er i Slutningen af Femaaret anlagt 3 mindre Staaltraadtrækkerier, og at der ligeledes i Femaaret er anlagt en Hægtefabrik i Nedre Romeriges Fogderie, der producerer aarlig 1,600,000 Par Hægter.

Antallet af de mechaniske Værksteder og Jernstøberier, der ved Udgangen af 1850 var 12 med 256 Arbeidere og Betjente, var ved Udgangen af 1855 steget til 20 med 594 Arbeidere og Betjente. Dertil kommer det Marinen tilhørende betydelige mechaniske Værksted paa Carl-Johansværn.

Endvidere findes der i Frederikshald en Messingfabrik, der ved Udgangen af 1850 beskjæftigede 9, men ved Udgangen af 1855 21 Arbeidere og Betjente, og som angives at tilvirke aarlig 20,000 ℔ Metalarbeide, samt i Nedenæs Fogderie 2 Metalstøberier — hvoraf 1 er oprettet i Femaaret — der aarligen producere 7,600 ℔ Kobber- og Compositionsmetal. Paa Kongsberg findes der en Staten tilhørende Vaabenfabrik.

Kobbervaltseværket i Nærheden af Throndhjem i Strinde og Sælbo Fogderi sysselsætter 18 Mand og producerer aarlig 570 Skℓ valset Kobber, og i Nærheden af Bergen i Aarstad Thinglag i Nordhordlands Fogderie er i Femaaret anlagt 1 Kobberhammer.

Forædlingen af Bomuld har ogsaa i det omhandlede Femaar tiltaget meget, hvilket derimod ikke i samme Grad er Tilfældet med Forædlingen af Liin og Uld, forsaavidt den skeer fabrikmæssig. Medens der ved Udgangen af 1850 fandtes i Landet 9 Bomuldsspinderier, 1 Bomulds- og Hampspinderie forenet med Væverie, Blegerie og Farverie samt 1 Hamp- og Liinspinderie, var Antallet ved Udgangen af 1855 steget til 15 Bom-

uldsspinderier og 1 Hamp- og Liinspinderie. Med det ene af Bomuldsspinderierne (i Haus i Nordhordland) var derhos forenet et større Væverie samt Farverie og Blegerie. Det hele Antal af Arbeidere, sysselsatte ved Bomuldsspinderierne og Omfanget af deres samlede Production, kan her ikke oplyses, da dette for flere af dem ikke er opgivet. Det ved Hamp- og Liinspinderiet (i Fane Thinglag, Nordhordlands Fogderie) sysselsatte Antal Arbeidere og Betjente angives at være forøget fra 36 ved Udgangen af 1850 til 40 à 50 ved Udgangen af 1855. Productionen ved Hamp- og Liinspinderiet angives at være aarligen 600 Stykker Lærred, 10,500 Alen Seildug og 850 Voger Tougværk, hvoraf kan sluttes, at med Spinderiet ogsaa et Væverie er forbundet.

Ligesom Bomuldsspindingen er tiltaget i Femaaret, saaledes er dette formeentlig ogsaa Tilfældet med Bomuldsvævningen; thi vel er Antallet af Bomuldsværverierne formindsket fra 15 til 12, men denne Formindskelse maa antages at være af liden Betydning som indbefattende 2 smaa Væverier i Helgeland, samt 1 mindre Væverie i Arendal, der ikkun beskjæftigede ganske faa Personer, medens paa den anden Side Antallet af de ved Bomuldsvæverierne beskjæftigede Arbeidere og Betjente er forøget, hvilket maa have havt en større Production til Følge. Ogsaa Strømpe- og Huevævningen samt Klædesfabrikationen antages noget udvidet. Rigtignok ere de 2 ved Udgangen af 1850 existerende Klædesfabrikker nedlagte, men i deres Sted ere 2 andre oprettede, den ene i Haus Præstegjeld i Nordhordland og den anden i Gausdal i Thotens Fogderie, der tilsammen beskjæftige flere Mand end Klædesfabrikkerne i 1850. Efter Amtmændenes Femaarsberetninger udgjorde Antallet af de i Riget værende Væverier samt de ved samme beskjæftigede Arbeidere og Betjente følgende:

	Ved Udgangen af 1850		Ved Udgangen af 1855	
	Antal Væverier.	Arbeidere og Betjente.	Antal Væverier.	Arbeidere og Betjente.
Bomuldsvæverier	15	448	12	502
Strømpe- og Huevæverier	1	2	2	4
Klædesfabrikker	2	58	2	105
Tilsammen	18	508	16	611

Efter Amtmændenes Beretninger var der ved Udgangen af 1855 kun 1 Seildugsfabrik, nemlig i Drammen, medens der ved Udgangen af 1850 tillige angaves at være en i Bergen. Med Hensyn til Seildugsfabrikationen maa forøvrigt lægges Mærke til, at efter det foran Anførte Seildug nu fabrikeres ved Hamp- og Liinspinderiet i Fane Thinglag ved Bergen.

Indførselen af Bomuld-, Liin- og Uldmanufacturvarer har udgjort:

Aar.	Bomuld.	Bomuldsgarn			Bomuldsmanufacturvarer						Bomuldsvat.
		ufarvet, utvundet.	ufarvet, tvundet.	farvet.	Flor.	ubleget Bomuldslærred.	Seildug til en Vægt af 18 Lod eller derover pr. □ Alen.	Tricotage.	trykkede.	andre.	
	℔	℔	℔	℔	℔	℔	℔	℔	℔	℔	℔
1851	2,130,213	425,749	27,930	57,869	23	57,360	—	7,766	209,881	322,648	297
1852	2,285,085	349,523	29,851	51,981	32	42,248	208	6,322	176,892	297,043	391
1853	2,347,494	491,789	38,261	55,811	18	33,260	23	8,274	230,233	343,397	325
1854	2,694,178	1,268,022	36,099	62,012	38	84,550	1,153	13,105	295,519	405,714	934
1855	2,412,800	1,385,363	36,479	72,602	95	268,459	8,122	14,004	326,626	560,352	523
I Gjennemsnit for Femaaret 1851—1855	2,373,954	784,089	33,724	60,055	41	97,175	1,901	9,894	247,830	385,831	494
—"— 1846—1850	1,238,812	717,691	19,900	67,781	81	171,674	—	8,747	161,107	292,750	745
—"— 1841—1845	299,186	850,668		67,056	25	301,608	458,052				1,164

Aar.	Linnede Varer													Uldne Varer		
	Garn utvundet		Garn tvundet eller Traad.		Baand og Bændler.	Dreiel, Damask og Tørklæder.	Flor, Gaze, Kammerdug og Linon.	Sadelgjorde.	Seildug, Raavdug og Klæverdug til en Vægt af 11 Lod ell. derover pr. □ M.	Tricotage.	Andre linnede Varer			Uld- og Kameelgarn		Uldmanufacturvarer.
	ufarvet.	farvet.	ufarvet.	farvet.							farvede.	ufarvede, blegede.	ufarvede, ublegede.	ufarvet.	farvet.	
	℔	℔	℔	℔	℔	℔	℔	℔	℔	℔	℔	℔	℔	℔	℔	℔
1851	54,224	8,292	11,269	24,013	1,316	18,370	=	2,452	725,860	—	40,605	54,930	259,621	2,519	20,071	347,300
1852	71,068	8,810	11,170	27,250	1,627	17,809	39	1,399	595,587	—	32,118	42,739	193,428	3,178	18,996	327,081
1853	89,410	11,318	14,531	33,583	1,505	22,317	3	917	771,947	—	40,445	55,993	277,598	3,571	21,041	342,261
1854	85,902	8,398	17,774	34,751	2,737	34,446	10	2,044	717,239	—	48,126	82,491	205,940	11,645	33,983	498,373
1855	101,885	9,134	19,817	41,615	2,527	46,378	=	2,962	839,567	18	47,532	81,899	185,612	14,909	34,989	724,964
I Gjennemsn. for Aarene 1851—1855	80,498	9,190	14,912	32,242	1,942	27,864	10	1,955	730,040	4	41,765	63,610	224,440	7,164	25,816	447,996
—"— 1846—1850	48,345	2,850	10,182	22,436	2,069	14,849	4	2,167	516,832	—	45,101	55,445	224,950	2,679	13,498	287,680
—"— 1841—1845	22,873	1,792	7,603	15,854	2,888	15,605	6	1,144	551,715	—	59,409	67,555	126,922	1,025	7,898	428,974

Af denne Tabel sees, at af de vigtigere Artikler er det egentlig kun ubleget Bomuldslærred, hvis Indførsel i Femaaret 1851—1855 i nogen betydelig Grad er mindre end i de foregaaende Femaar. Af mindre vigtige Artikler, hvis Indførsel i nogen væsentlig Grad er bleven formindsket, kan derhos mærkes Bomuldsvat. De øvrige Artikler, hvis Indførsel i Femaaret 1851—1855 har været mindre end i det næstforegaaende Femaar, ere farvet Bomuldsgarn og følgende linnede Varer: Baand og Bændler, Sadelgjorde, andre linnede Varer, farvede og Do. ufarvede, ublegede, med Hensyn til hvilke sidste dog Formindskelsen i Indførselen er saa liden, nemlig i Gjennemsnit kun 510 ℔, at den kan sættes ud af Betragtning. For alle de øvrige i ovenstaaende Tabel anførte Artiklers Vedkommende har Indførselen i 1851—1855 været større end i Femaaret 1846—1850, og det i en særdeles betydelig Grad af følgende Artikler: Bomuldsgarn, ufarvet, utvundet, Do. Do. tvundet, Bomuldsmanufacturvarer trykkede, Do. andre; linnede Varer: Garn, utvundet, ufarvet og farvet, Dreiel, Damask og Tørklæder, Seildug, Ravndug og Klaverdug, samt Uld- og Kameelgarn ufarvet og farvet og Uldmanufacturvarer. Undersøger man nærmere denne forøgede Indførsel, vil det sees, at den navnligen gjælder de sidste 2 Aar af Femaaret, 1854 og 1855, i hvilke Aar Indførselen er stegen for næsten alle de i foranstaaende Tabel nævnte Artiklers Vedkommende, selv for dem, hvoraf Indførselen i Gjennemsnit for hele Femaaret 1851—1855 var mindre end for det næstforegaaende Femaar. Som Artikler, med Hensyn til hvilke Stigningen af Indførselen i Aarene 1854 og 1855 har været særdeles stor, kan mærkes Bomuldsgarn, ufarvet, utvundet og Tricotage af Bomuld, hvoraf Indførselen i hvert af Aarene 1851—1853 var mindre end i Gjennemsnit for Femaaret 1846—1850, men hvoraf Indførselen i 1854 og 1855 steg til en saadan Høide, at paa Grund heraf Indførselen i Gjennemsnit for hele Femaaret 1851—1855 er bleven større end for det næstforegaaende Femaar, — Bomuldslærred, ubleget, hvoraf Indførselen i Aarene 1851—1853 var i jevnt Aftagende, og i hvert Aar meget mindre end i Gjennemsnit for Femaaret 1846—1850, men hvoraf Indførselen steg allerede betydeligt i 1854 og end meer i 1855, da Indførselen var circa 100,000 ℔ større end i Gjennemsnit for det sidstnævnte Femaar, — samt derhos Uldmanufacturvarer og Uldgarn ufarvet.

Reberbanernes Antal, der ved Udgangen af 1850 var 29 med 276 Arbeidere og Betjente, var ved Udgangen af 1855 voxet til 37, der sysselsatte 308 Mand. Som en Følge af denne Forøgelse af Reberbanernes Virksomhed er Indførselen af de grovere Slags Rebslagerarbeide aftaget noget i sidste Femaar, uagtet Forbruget heraf med Skibsfartens og Fiskeriernes Udvidelse maa have tiltaget ikke uvæsentlig.

Indførselen udgjorde af:

	Reebslagerarbeide			
	tjæret.	utjæret		Tougværk af Siv, Græs eller Bast.
		over 1 Linie i Diameter.	af 1 Linies Diameter eller finere.	
	℔	℔	℔	℔
i Gjennemsnit for Femaaret 1851—1855	306,632	56,043	29,345	9,225
—"— —"— 1846—1850	320,161	78,908	26,986	2,167
—"— —"— 1841—1845	268,701		26,982	3,966

Tobaksfabrikkernes Antal er i Femaaret forøget fra 84 med 762 Arbeidere og Betjente til 94 med 972 Arbeidere og Betjente. Som en Følge af denne Udvidelse af Tobaksfabrikationen er Indførselen af Artikkelen: "Røgtobak, Skraatobak og al anden fabrikeret Tobak" aftaget. Derimod er Indførselen af Cigarer og Snuus tiltaget i Femaaret, hvilket for den første Artikkels Vedkommende formeentlig er bevirket af et stærkt tiltagende Forbrug. De norske Tobaksfabrikker befatte sig kun i en mindre Grad med Tilvirkning af Snuus.

Der indførtes af:

	Tobaksblade og Stilke samt Karotter.	Snuustobak.	Cigarer.	Røgtobak, Skraatobak og al anden fabrikeret Tobak.
	℔	℔	℔	℔
i Gjennemsnit for Femaaret 1851—1855 .	2,883,215	4,169	29,828	13,019
—"— —"— 1846—1850 .	2,397,199	3,603	16,608	16,351
—"— —"— 1841—1845 .	2,362,747	4,733	19,045	19,506

Medens der ved Udgangen af 1850 kun var i Gang 1 lidet Sukkerraffinaderie i Throndhjem med 3 à 9 Arbeidere, der i Gjennemsnit kun tilvirkede om Aaret 70,905 ℔ raffineret Sukker og Sirup, hvilket Raffinaderie i det sidstforløbne Femaar er nedlagt, var der derimod ved Udgangen af 1855 i Gang et Sukkerraffinaderie i Ide og Marker Fogderie i Nærheden af Frederikshald, der sysselsatte 177 Arbeidere og Betjente, og aarligen forædlede 5 Millioner ℔ Raasukker.

Productionen ved Vallø Saltværk har fremdeles været i stærkt Aftagende. Medens der i Gjennemsnit for Femaaret 1841—1845 blev produceret ved samme aarligen 20 à 25,000 Tønder og for Femaaret 1846—1850 10 à 15,000 Tønder, angives Productionen for Femaaret 1851—1855 kun at være 4,400 Tønder Salt aarlig. Under denne aftagende Production aftager selvfølgelig ogsaa Udførselen af Salt fra Norge. Der udførtes nemlig heraf i Gjennemsnit for Femaaret 1846—1850 4,317 Tønder, men for Femaaret 1851—1855 kun 1,052 Tønder, og heraf for de 2 sidste Aar af Femaaret kun mellem 4 à 500 Tønder. Saltværket beskjæftigede ved Udgangen af 1855 6 Mestere og 32 Arbeidere.

Riismøllen i Laurvig har i Femaaret været i Drift nogle Maaneder aarlig med den samme Arbeidsstyrke som i det næstforegaaende Femaar, nemlig 10 Arbeidere og 1 Opsynsmand, men Productionen er meget aftaget. Medens den i Gjennemsnit for Femaaret 1846—1850 udgjorde aarligen 1,035,000 ℔ Risengryn, beløb den i Gjennemsnit for Femaaret 1851—1855 sig kun til circa 400,000 ℔ om Aaret. Udførselen af Risengryn her fra Landet, der i Gjennemsnit for Femaaret 1846—1850 udgjorde 670,247 ℔ om Aaret, er formindsket til 188,119 ℔ i Gjennemsnit for Femaaret 1851—1855.

Endelig kan mærkes, at Antallet af Bark- og Beenmøller er i Femaaret forøget fra 2—10, af Brisselfabrikker fra 3—4, af Cichoriefabrikker fra 3—5 og af Liimkogerier fra 1—3, samt at der i Femaaret er oprettet en Pulvergjødningsfabrik i Romsdals Fogderie, der aarligen producerer 3000 Tønder Pulvergjødning, og en Svovelsyrefabrik i Strinde og Sælbo Fogderie, der sysselsætter 9 Mand, og angives at producere aarlig 5,400 ℔ Svovelsyre og 200,000 ℔ Beengjødning. Endelig kan det mærkes, at der i Slutningen af Femaaret er stiftet et Actieselskab til Tilvirkning af Fiskeguano, men denne Fabrikation var ikke i Femaaret og er neppe endnu kommen rigtig i Gang.

Ifølge Amtmændenes Beretninger fandtes der ved Udgangen af 1855 følgende Fabrik- og Industrianlæg her i Riget med Undtagelse af Bergværkerne og de i Straffeanstalterne værende Industrianlæg:

10 Bark- og Beenmøller,
16 Bomulds- og Liinspinderier,
4 Brisselfabrikker,
33 Brændeviinsbrænderier,
1 Chromfabrik,
4 Chocoladefabrikker,
2 Cementfabrikker,
5 Cichoriefabrikker,
3 Edikkefabrikker,
2 Fineerskjærerier,
8 Fyrstikfabrikker,
5 Glasværker,
1 Hægtefabrik,
59 Kalkbrænderier,
1 Knapfabrik,
1 Kobberhammer,
1 Kobbervaltseværk,
1 Korkeskjærerie,
575 Kornmøller, hvorpaa formales over 500 Tønder aarlig,
2 Kortfabrikker,
2 Kridtmøller,
1 Kridtpibefabrik,
6 Krudtmøller,
1 Lakfabrik,
3 Liimkogerier,
1 Luntefabrik,
2 Lysestøberier,
60 Maltgjørerier,
21 mechaniske Værksteder og Jernstøberier,
1 Messingfabrik,
2 Metalstøberier,
7 Oliemøller,
7 Papiirmøller,
4 Pianofortefabrikker,
12 Pottemagerier,
1 Pulvergjødningsfabrik,
37 Rebslagerier,
1 Riismølle,
1 Saltværk,
3,523 Saugbrug foruden 5 Sauge, hvorved alene tilvirkes Tøndestaver,
1 Seildugsfabrik,
1 Snor- og Baandfabrik,
23 Spigerfabrikker udenfor Jernværkerne, hvoraf flere tillige producere Støbegods og forskjellige Slags Jernfabrikata,
3 Staaltraadtrækkerier,
1 Sukkerraffinaderie,

1 Svovlsyrefabrik,
16 Sæbesyderier,
1 Tapetfabrik,
298 Teglværker,
8 Tjærebrænderier,
94 Tobaksfabrikker,
21 Tranbrænderier,
1 Træoliefabrik,
1 Vaabenfabrik,
2 Vatfabrikker,
16 Væverier og
90 Ølbryggerier,

Med Hensyn til Haandværkernes Antal oplyses, at efter de i Amtmændenes Beretninger meddeelte Opgaver skulde der ved Udgangen af 1855 findes i Kjøbstæderne og Ladestederne 1,338 Mestere i Laug, 4,197 Mestere udenfor Laug, 733 Frimestere og Haandværkere uden Borgerskab og 7,794 Svende og Drenge, tilsammen 14,062 Personer beskjæftigede ved Haandværksdrift. Ved Udgangen af 1850 var derimod efter Amtmændenes Beretninger for forrige Femaar Antallet sammesteds af Mestere i Laug 1,392, af Mestere udenfor Laug 3,654, af Frimestere og Haandværkere uden Borgerskab 685 og af Svende og Drenge 6,414, tilsammen 12,145 Personer beskjæftigede ved Haandværksdrift. Følgelig var efter disse Opgaver Forøgelsen i Femaaret af samtlige disse Personer 1,917, eller, naar bortsees fra Svende og Drenge, 537. Efter de Opgaver over Haandværkernes Antal som erholdtes ved Folketællingerne i 1855 og 1845, udgjorde

	ved Udgangen af 1855.		ved Udgangen af 1845.
i Kjøbstæderne og Ladestederne med Forstæder:	Hovedpersoner	deres hos dem hjemmeværende Familie.	Hovedpersoner.
Antallet af Fabrikanter og Haandværkere med Borgerskab .	5,079	15,603	3,916
—»— uden Borgerskab .	2,909	7,881	2,410
—»— Svende	4,222	4,749	6,664
—»— Drenge	3,505	—	
Tilsammen i Bydistricterne	15,715	28,233	12,990
i Landdistricterne:			
Antallet af Haandværkere (Svende og Drenge ikke medregnede) .	13,706	20,270	11,704
Tilsammen	29,421	48,503	24,694

Haandværkernes Antal er altsaa tiltaget ikke saa ubetydeligt i den senere Tid. I Regelen har der været Arbeide nok til samtlige Haandværkere i Byerne, og der har snarere været for faae end for mange. Som en Følge heraf have Priserne paa Haandværksarbeide været i Stigende og Haandværksklassens Kaar have været bedre end tidligere, — i enkelte Byer endog meget gode.

Fra nogle især mindre Byer og et Par større, saasom Arendal og tildeels Stavanger, klages dog endnu over, at en stor Deel Haandværkere befinder sig i mindre gode Kaar, og at Forskjellen mellem Haandværksmesteren og den simple Arbeider undertiden ikke er stor.

I det Hele taget gjør Haandværksdriften i Byerne Fremskridt. Tegneskoler blive oprettede i flere Byer, saa at der nu findes saadanne med Tilskud af det Offentlige i Christiania, Bergen, Throndhjem, Stavanger, Christianssand, Skien, Drammen og Tromsø, hvilke bidrage til Udbredelse af en bedre Smag og Dygtighed blandt Haandværkerne.

I Christiania angives især Snedkerne, Skrædderne, Hattemagerne, Guldsmedene, Bogbinderne, Malerne, Forgylderne og Instrumentmagerne at have gjort Fremskridt.

Fra Bergen meddeles, at Skrædderne have begyndt at benytte sig af Symaskine, hvorved skal kunne syes ligesaameget som af 14 à 16 Mand. Ogsaa i Christiania skal Symaskiner benyttes. At i det Hele taget flere Haandværksgrene her i Landet ikke staae paa et saa lavt Standpunct kan formeentlig sluttes deraf, at flere norske Haandværksarbeider paa Pariserudstillingen i 1855 kjendtes værdige til Belønninger.

I Landdistricterne staaer naturligviis Haandværksdriften i Regelen paa et meget lavere Standpunct end i Byerne. Det simplere Haandværksarbeide udføres i Almindelighed i hver Bygd til Behovet, hvorimod Adskilligt især af det bedre og kostbarere Slags maa hentes fra Byerne. Fra enkelte Bygder affættes dog endeel Haandværksarbeide udenfor samme, saaledes fra vestre Thoten og Faaberg Præstegjelde i Thotens Fogderi endeel Gjørtlerarbeide, Karioler, Slæder og Sæler, fra Vardal og Birid i samme Fogderi endeel Karder og Blikkenslagerarbeide, fra Hardanger, Voss og Haus i Søndre Bergen-

huus Amt endeel Trævarer, saasom malede Kister, Skriin og Kjørler, fra Eid og Horningdal samt Indre Holmedal i Sønd- og Nordfjords Fogderi endeel Smedarbeide, navnlig Laase, og fra sidstnævnte Præstegjeld tillige endeel malede Kister og Skriin samt Tiner; fra flere Præstegjeld i Søndre Throndhjems Amt forskjellige Slags Haandværksarbeider, nemlig fra Meldalen Knivsmedarbeide, fra Opdal og Budal Træskjærerarbeide, fra Orkedalen Kurve og Hatæsker og fra Støren Vogne, Langslæder, Stole, Bøtter og Trækar, Tøndebaand samt Kurve af Vidier og Træspaaner, ligesom endelig noget Sadelmagerarbeide, Tegnebøger, Buxesæler og deslige. Derhos forarbeides paa flere Steder i Landdistricterne i det vestlige Norge Sildetønder, hvoraf en stor Deel afsættes til Byerne. Endelig tilvirkes der flere Steder i Nærheden af Byerne og afsættes der endeel simplere Haandværksarbeider.

Det kan ikke af Amtmændenes Beretninger erfares at Haandværksdriften paa Landet har gjort Fremskridt i Femaaret. Fra Valders, Land og Hadeland angives den snarere at være gaaen tilbage, da de dygtigste Haandværkere ere udvandrede til Nordamerika.

Skibsbyggeriet har i det afvigte Femaar været drevet i stor Udstrækning.

Efter de i Amtmændenes Femaarsberetninger meddeelte Opgaver er der bygget i Femaaret i hele Riget 964 Fartøier og Drægtigheden opgivet til 44,901½ Com.-Læst. og 85,463 Tønder Sild, tilsammen omtrent 47,750½ Com.-Læst., men da Opgave over nogle af de byggede Fartøiers Drægtighed mangler, er i Virkeligheden Drægtigheden af samtlige byggede Fartøier større end anført. I Femaaret 1846—1850 angaves de byggede Fartøier at have udgjort et Antal af 725 med 33,364½ Com.-Læst. Efter disse Opgaver skulde altsaa aarligen være bygget i Gjennemsnit for Femaaret 1851—1855 193 Fartøier paa 9,550 Com.-Læster, men i Gjennemsnit for Femaaret 1846—1850 145 Fartøier paa 6,673 Com.-Læster.

Følgelig har Skibsbyggeriet her i Landet i det sidstforløbne Femaar været meget større end i det næstforegaaende, en naturlig Følge af de gode Conjuncturer for Skibsfarten, som har fundet Sted i den største Deel af Femaaret.

Den Deel af Huusfliden, som gaaer ud paa Tilvirkning af det Fornødne til Familiens Beklædning af Linned, Bomuld og Uld, og navnlig drives af Qvinderne, staaer ikke i Regelen paa noget høit Standpunct, og hindres i sin Udvikling ved Concurrencen med Udlandets og de indenlandske Fabrikkers Tilvirkninger. I Løbet af Femaaret har denne Green af Huusfliden derfor i Regelen ikke gjort noget Fremskridt, men er omtrent bleven staaende paa samme Punct som tidligere. Undtagelsesviis meddeles det dog fra enkelte Amter, at noget om end ikke betydeligt Fremskridt finder Sted, saaledes fra Bratsberg, Stavanger, Nordre Bergenhuus og Søndre Throndhjems Amter. En ny Green af Huusfliden, der først i den senere Tid er begyndt at komme i Gang, er Kurvfletning. Denne drives især i Akershuus Amt.

Af de øvrige Binæringer er Jagten en af de vigtigere. Navnlig gjælder dette om Fjelddistricterne og især Søndre Throndhjems Amt, hvorimod Jagten i de lavere liggende Egne og i Byernes Omegn i Regelen blot drives som Fornøielse. Skovenes Aftagen anføres at medføre skadelige Følger for Vildtets Formerelse, men paa den anden-Side antages det i Almindelighed, at de nyere Jagtlove have virket gavnligt, saa at der ikke i Regelen spores nogen Formindskelse af det madnyttige Vildt, men paa flere Steder endog en Forøgelse heraf. Forøvrigt varierer Mængden af Fuglevildt meget aarligen, og afhænger fornemmelig af Temperaturen i Rugnings- og Klækningstiden. Udførselen af Fugle- og andet Vildt, der aftog betydelig i Femaaret 1846—1850, har tiltaget overmaade meget i Femaaret 1851—1855. Der udførtes heraf aarlig i Gjennemsnit for det sidstnævnte Femaar 23,386 ℔, for Femaaret 1846—1850 4,182 ℔ og for Femaaret 1841—1845 19,759 ℔. Jagten efter Rovdyr har forsaavidt angaaer Ørne, Bjergugler og Hønsehøge i Femaaret 1851—1855 været meget større end i det næstforegaaende. Derimod er der fældet noget færre Bjørne, Ulve, Gauper og Jerve. Af Ræve er fanget endeel især i Søndre Bergenhuus Amt, hvor Amtsformandskabet har sat en Præmie for dette Rovdyrs Udrydelse. Ellers efterstræbes dette Rovdyr, for hvis Ødelæggelse ikke Jagtlovene have fastsat Præmie og hvis Skind om Sommeren næsten er værdiløst, ikke saameget som det paa Grund af de Ødelæggelser, det anretter paa det madnyttige Vildt, burde. I Femaaret er der fældet følgende Rovdyr, for hvis Ødelæggelse er betalt Præmier af Amtscommunerne:

	1851.	1852.	1853.	1854.	1855.	Tilsammen for Femaaret 1851—1855.	I Femaaret 1846—1850.
Bjørne	276	202	142	198	198	1,016	1,324
Ulve	281	236	191	169	235	1,112	1,132
Gauper	101	118	116	94	125	554	592
Jerv eller Fielfras .	50	45	51	35	72	253	335
Ørne	4,620	3,415	4,603	3,379	2,632	18,649	10,715
Bjergugler . . .	910	542	620	636	441	3,149	1,615
Hønsehøge . . .	591	765	806	592	730	3,484	— 2,151

Ved denne Tabel maa dog bemærkes, at Opgaver for 1855 mangler for Buskeruds Amt.

Indsamling af Duun finder Sted paa Fuglværene paa Norges Vestkyst især i Nordland og Finmarken samt derhos paa Expeditionerne til Spitsbergen. Udførselen heraf til Udlandet er i Aftagende, idet den har udgjort aarligen i Gjennemsnit for Femaaret 1851—1855 137 ℔, for Femaaret 1846—1850 224 ℔ og for Femaaret 1841—1845 640 ℔.

Udførselen af Jis har i Løbet af afvigte Femaar været meget større end i de foregaaende. Der udførtes nemlig aarligen i Gjennemsnit for Femaaret 1851—1855 3,994 Com.-L., for Femaaret 1846—1850 1,022 Com.-L., for Femaaret 1841—1845 106 Com.-L.

Potasketilvirkningen foregaar fornemmelig i enkelte Egne af Romsdals Amt, navnlig Sunddalen, hvorfra endeel afsættes til Throndhjem. Indførselen af Potaske fra Udlandet udgjorde aarlig i Gjennemsnit for Femaaret 1851—1855 107,392 ℔, for Femaaret 1846—1850 194,811 ℔ og for Femaaret 1841—1845 101,473 ℔. Indførselen er fornemmelig afhængig af Forbruget ved Chromfabrikken ved Throndhjem.

Indsamling af vilde Bær er tiltaget i Femaaret, idet de benyttes nu mere end forhen saavel til Tilberedning af Viin som til Udførsel til Udlandet. Der udførtes deraf aarligen i Gjennemsnit for Femaaret 1851—1855 35,143 Potter, for Femaaret 1846—1850 8,052 Potter og for Femaaret 1841—1845 6,772 Potter. De udførte Bær bestaaer især af Tyttebær, men ogsaa tildeels af Multer og Enebær.

Biavl drives paa mange Steder især i det sydlige Norge om end kun i mindre Udstrækning. At slutte af den formindskede Indførsel af Honning og Vox, er det dog antageligt, at Biavlen i sidste Femaar har givet et lidt større Udbytte end i det nærstforegaaende. Der indførtes aarligen i Gjennemsnit for Femaaret 1851—1855 41,248 ℔ Honning og 2,974 ℔ Vox, for Femaaret 1846—1850 48,952 ℔ Honning og 3,616 ℔ Vox samt for Femaaret 1841—1845 39,152 ℔ Honning og 2,916 ℔ Vox.

I flere Districter af Landet have Bønderne Fortjeneste ved Kjørsel deels for Værkerne, deels for Trælasthandlerne, deels for Forskjellige fra og til Markedspladsene og Byerne. Med Hensyn til den betydelige Landtransport, der finder Sted mellem Christiania, Øieren og Mjøsen, er foregaaet en gjennemgribende Forandring efter Anlægget af Jernbanen mellem Christiania og Eidsvold, paa hvilken saagodtsom alle Varer mellem disse Steder nu blive fremsendte. Det er af Amtmanden i Akershuus Amt paapeget, at Tabet af de besværlige og med mange Slags Ulemper forbundne Kjørseler langt borte fra Hjemmet, der for fandt Sted paa denne Vei, saa meget mindre er at beklage, som der, foruden at der for Jordbruget er erhvervet en betydelig Arbeidskraft af Mennesker og Trækdyr, paa den anden Side er aabnet Adgang til Bifortjeneste for Jordbrugerne ved i kortere Afstande og paa nogenlunde beleilige Tider at overtage Kjørsel til og fra Jernbanestationerne, hvilken Adgang paa Grund af de stedse tiltagende Vareforsendelser paa Jernbanen har viist sig at være tilstede i langt høiere Grad end man i Almindelighed forud havde tænkt sig, saaledes at Overgangen til den nye Tingenes Orden er bleven langt mindre følelig end tidligere befrygtet. Fornemmelig har der fra og til Jernbanestationen Kløften udviklet sig en overordentlig betydelig Landtransport, nemlig mellem dette Sted og Kongsvinger, Solør og Odalen samt Sverige, idet navnligen Skoveierne nu finde det lønnende at lade Trælast, opskaaret til Bord og Planker, kjøre ad denne Vei og derpaa transportere med Jernbanen fra Kløften ind til Christiania, ligesom ogsaa specielt Fremførselen af Spiger, Stangjern og Glas angives at være tiltagen paa denne Linie.

I det Hele taget maa Kjørselsvirksomheden antages at være betydeligere end forhen. Trælastudførselen har i afvigte Femaar været større end nogensinde, Værkerne og Fabrikkerne have i Almindelighed udviklet en betydelig Virksomhed, ligesom i det

Hele Omsætningen er forøget. Men foruden at Kjørslerne i det Hele have tiltaget i afvigte Femaar, have de ogsaa været bedre betalte. Fra Agershuus og Søndre Throndhjems Amter, hvor en særdeles betydelig eller maaske den betydeligste Kjørselvirksomhed i Riget finder Sted, berettes saaledes, at Kjørselsprisen ved Femaarets Udgang var gaaet op omtrent til det Dobbelte af hvad den var ved sammes Begyndelse, da den dog var saa liden, at den i Virkeligheden ikke kunde svare Regning for den Almue, som deeltog deri.

Transporten paa Indsøerne i Riget lettes meget ved de Dampskibe, som befare samme. Antallet af disse var ved Udgangen af Femaaret 9, nemlig 2 paa Mjøsen, 1 paa Losna, 1 paa Øieren, 1 paa Randsfjorden, 1 paa Tyrifjorden, 1 paa Farrisvandet ved Laurvig, 1 paa Nordsjø- og Hiterdalsvandet og 1 paa Flaa-, Hvideseid- og Bandaksvandene i Thelemarken, af hvilke de 2de sidstnævnte ere anskaffede i afvigte Femaar.

Med Hensyn til den indenrigske Handel i Femaaret vides i det Væsentlige ingen anden Forandring at være foregaaet end at med Folkemængdens og den almindelige Velstands Tiltagen samt med Udviklingen af den indenlandske Industri og Communicationsvæsenet ogsaa hiin Handel maa have tiltaget.

I Femaarets Løb er der ved Kongelig Resolution af 25de Januar 1851 oprettet et Marked paa Stokmarknæs i Vesteraalen, paa hvilket Omsætningen er i stadigt Tiltagende. Ligesaa er ved Kongelig Resolution af 5te October 1853 oprettet midlertidigen for 3 Aar et Vintermarked i Slutningen af Februar paa Røraas. Baade i 1854 og 1855 har dette været meget vel besøgt. Deels som Følge af dette sidste Marked, deels paa Grund af et andet Marked, der holdes i Wermeland i Sverige nær Grændsen paa Djekneliden, nys foran Grundset Marked, deels fordi Jernbanen har havt den Virkning, at flere af Østerdalens og Solørs Tømmersælgere nu mere end før søge til Christiania ved Tømmerterminerne, Christiania Marked og St. Hanstid, har Søgningen til Grundsets forhen meget søgte Marked noget aftaget. — Landhandlernes Antal er steget i Femaaret fra 502 til 556.

I Femaarets Løb er oprettet 2 nye Kjøbstæder, nemlig Hønefos i 1851 og Kongsvinger i 1854, samt et nyt Ladested, nemlig Haugesund i 1854. Det sidste har navnlig gjort overmaade betydelige Fremskridt, idet Folkemængden sammesteds ved Udgangen af 1855 var steget til 1,066, medens Stedet ved Udgangen af 1845 kun var et Strandsted med 149 Indbyggere.

Med Hensyn til Rigets udenlandske Handel er det allerede ovenfor under det om de forskjellige Næringsveie Anførte angivet saavel hvad Udførselen af Rigets vigtigste Exportartikler som hvad Indførselen af Korn, Fedevarer, Jern, Bomuld, Tobak, Brændeviin, de vigtigste Fabrik- og Manufacturvarer med flere Indførselsartikler har udgjort. Næst at henvise til det herom paa sit Sted ovenfor Anførte, skal man til yderligere Oplysning nedenfor meddele Opgave over Indførselen af et Par andre af de vigtigste Indførselsartikler, nemlig Caffe, Sukker og Salt.

Indførselen heraf var:

Aar.	Caffe.	Sukker			Salt.
		raffineret, i Toppe og Plader og alle Slags Candis for 1ste Halvaar 1854 og de foregaaende Aar; raffineret, alle Slags, for 1855 og 2det Halvaar 1854.	knuust og pulveriseret raffineret Sukker samt hvidt Puddersukker for 1ste Halvaar 1854 og de foregaaende Aar.	brunt eller guult Puddersuk. for 1ste Halvaar 1854 og de foregaaende Aar; raat, alle Slags, for 1855 og 2det Halvaar 1854.	
	℔	℔	℔	℔	Tdr.
1851	7,857,654	1,683,346	1,280,737	6,433,336	440,004
1852	7,280,931	1,197,361	968,322	5,974,162	457,372
1853	8,244,182	915,222	768,501	9,734,563	478,800
1854 (1ste Halvaar)	10,128,405	1,404,078	804,366	10,972,165	630,835
1854 (2det Halvaar)		555,752	—		
1855	10,383,148	1,367,691	—	9,140,973	578,095
I Gjennemsn. for Femaaret 1851—1855	8,778,864	10,640,115			517,021
—»— 1846—1850	7,000,288	2,757,427	776,137	3,319,433	503,816
		6,852,997			
—»— 1841—1845	5,306,331	2,556,064	420,321	2,368,389	389,734
		5,344,774			

Denne Opgave i Forbindelse med de forhen meddeelte over ind- og udførte Varer viser, at saavel Indførselen som Udførselen i det Hele har været i betydelig Stigen og navnligen i Slutningen af Femaaret større end nogensinde.

Med Hensyn til vore udenlandske Handelsforbindelser i Løbet af det sidste Femaar kan det bemærkes, at Krigen mellem Vestmagterne og Rusland samt Blokaden af det sidste Riges Havne i 1854 og 1855 selvfølgelig har formindsket saavel vor Udførsel til som vor Indførsel fra dette Land. For Udførselens Vedkommende, der væsentlig bestaaer af Sild og anden saltet Fisk, henvises til det ovenfor angaaende disse Artikler Anførte. Hvad Indførselen angaaer, da bleve Ulemperne ved Blokaden i det Væsentlige afhjulpne deels ved Indførsel af russiske Varer over Nabolandene, navnlig Preussen, deels ved Indførsel af lignende Varer fra andre Lande. Skadeligst virkede Blokaden paa Samhandelen mellem Finmarken og Rusland, hvilken for Finmarkens Kornforsyning er af Vigtighed og der opstod Fare for Mangel eller endog Hungersnød i flere af Finmarkens Egne. Denne Fare bortfjernedes imidlertid deels ved en, skjønt vistnok kun i det første Krigsaar, indrømmet Formildelse i Blokaden til Fordeel for den nævnte Samhandel, deels ved Understøttelse fra Statens Side til Districtets Forsyning.

I Periodens sidste 4 Aar har man begyndt at indføre Kornvarer fra Havne ved det sorte Hav. I Aarene 1852, 1853 og 1854 ere saaledes respective 28, 42 og 24 norske Fartøier, drægtige 2,615, 3,440 og 2,201 Com.-Læster afgaaede til Norge hovedsagelig fra Odessa med Kornladninger. I sidstnævnte Aar indskrænkedes Udførselen fra Odessa paa Grund af det i Aarets Løb udstedte Udførselsforbud og den ligeledes i Løbet af samme Aar iværksatte Blokade. Derimod afgik i 1855 her til Riget med saadan Ladning fra de i Fyrstendømmerne Moldau og Wallachiet, hvorfra Kornudførsel i neutrale Skibe paa visse Betingelser under Krigen blev tilladt, ved Donau beliggende Stæder Galatz og Braila 51 norske Fartøier, drægtige 3,611½ Com.-Læster.

Paa Grund af den udvidede Dampskibsforbindelse med Storbritanien er det blevet mere og mere almindeligt at indføre britiske Manufacturvarer directe fra dette Land, medens de før næsten udelukkende indførtes over Hamburg og Altona. Ligeledes er det i nogen Grad blevet mere almindeligt at hente oversøiske Landes Producter directe fra Productionsstederne end tidligere. Til Sammenligning i saa Henseende mellem Femaaret 1851–1855 og det næstforegaaende Femaar, meddeles her nedenstaaende Tabel:

Indførsel til Norge

	i det Hele.	hvoraf fra				
		Nord-amerika.	Vestindien.	Brasilien.	Ostindien.	Tilsammen fra de specielt nævnte Lande
Af Bomuld	℔	℔	℔	℔	℔	℔
i 1846 .	888,638	365,569	"	"	"	365,569
i 1847 .	938,949	124,368	"	"	"	124,368
i 1848 .	1,511,343	426,249	"	"	"	426,249
i 1849	1,254,597	691,895	"	"	"	691,895
i 1850	1,600,536	224,890	"	"	"	224,890
Tilsammen for Femaaret 1846—1850	6,194,063	1,832,971	"	"	"	1,832,971
i 1851 . .	2,130,213	401,819	"	"	"	401,819
i 1852 . .	2,285,085	742,790	"	"	"	742,790
i 1853	2,347,494	816,006	"	"	"	816,006
i 1854 .	2,694,178	666,489	"	"	"	666,489
i 1855	2,412,800	908,717	"	"	"	908,717
Tilsammen for Femaaret 1851—1855	11,869,770	3,535,821	"	"	"	3,535,821
Af Caffe						
i 1846	6,737,647	10,651	"	373	"	11,024
i 1847 .	7,815,245	62	"	147	"	209
i 1848	7,927,746	848	"	157,449	"	158,297
i 1849	6,205,070	408	"	1,488	"	1,896
i 1850	6,315,731	20,678	"	145	"	20,823
Tilsammen for Femaaret 1846—1850	35,001,439	32,647	"	159,602	"	192,249
i 1851 .	7,857,654	18,003	24,238	958,416	"	1,000,657
i 1852	7,280,931	960	"	461,504	235	462,699
i 1853	8,244,182	267	119	2,013	1,150	3,549
i 1854	10,128,405	66,802	"	789,117	"	855,919
i 1855	10,383,148	"	"	1,807,695	"	1,807,695
Tilsammen for Femaaret 1851—1855	43,894,320	86,032	24,357	4,018,745	1,385	4,130,519

Indførsel til Norge	i det Hele.	hvoraf fra				
		Nord-amerika.	Vestindien.	Brasilien.	Østindien.	Tilsammen fra de specielt nævnte Lande
	℔	℔	℔	℔	℔	℔
Af brunt og gult Pudder-sukker indtil 1ste Halvaar 1854 og alt Slags raat Sukker fra 2det Halvaar 1854						
i 1846 . .	3,247,836	6,791	"	"		6,791
i 1847 .	3,043,819	"	"	"	"	"
i 1848	2,981,862	13	"	"	"	13
i 1849 . .	3,522,986	11,713	"	"	"	11,713
i 1850	3,800,664	36,407	239,030	"	"	275,437
Tilsammen for Femaaret 1846—1850	16,597,167	54,924	239,030	"	"	293,954
i 1851	6,433,336	42,912	841,506	1,523,852	788,644	3,196,914
i 1852 . . .	5,974,162	184	854,475	1,091,641	1,753,124	3,699,424
i 1853	9,734,563	"	1,598,553	2,117,448	1,618,349	5,334,350
i 1854	10,972,165	"	3,722,730	2,468,212	"	6,190,942
i 1855	9,140,973	"	2,390,745	1,383,921	940,758	4,715,424
Tilsammen for Femaaret 1851—1855	42,255,199	43,096	9,408,009	8,585,074	5,100,875	23,137,054
Af Tobaksblade, Stilke og Karotter						
i 1846	2,312,525	20,860	"			20,860
i 1847 . .	2,116,111	2,968	"	"		2,968
i 1848 .	1,927,454	14,001	"	"		14,001
i 1849 . . .	2,906,471	106,640	"	"	"	106,640
i 1850	2,723,434	66,774	"	"	"	66,774
Tilsammen for Femaaret 1846—1850	11,985,995	211,243	"	"	"	211,243
i 1851 . .	2,318,647	64,634	191	"	"	64,825
i 1852 . .	3,391,678	"	"	"	"	"
i 1853 . .	2,921,934	150,710	"	"	"	150,710
i 1854 .	2,855,437	"	"	"	"	"
i 1855	2,927,119	51,696	"	"	"	51,696
Tilsammen for Femaaret 1851—1855	14,414,815	267,040	191	"	"	267,231

Heraf sees, at Indførselen fra Nordamerika, Vestindien, Brasilien og Ostindien udgjorde følgende pCt. af den hele Indførsel:

af Bomuld	for Femaaret	1846—1850	29,6 pCt.
Do.	—"—	1851—1855	29,8 —
af Caffe	—"—	1846—1850	0,5 —
Do.	—"—	1851—1855	9,4 —
af Pudderſukker	—"—	1846—1850	1,8 —
Do.	—"—	1851—1855	54,8 —
af Tobaksblade, Stilke og Karotter	—"—	1846—1850	1,8 —
Do.	—"—	1851—1855	1,9 —

Af de Varer, som hentes fra de ovennævnte Lande, er det altsaa fornemmelig Pudderſukker og tildeels Caffe, hvis Indførsel directe derfra er tiltagen. Indførselen af Tobaksblade og Stilke samt Karotter directe fra Nordamerika skeede for Femaaret 1851—1855 omtrent i samme Forhold som for Femaaret 1846—1850. Størstedelen af denne Artikkel indføres hertil over Bremen.

Efter de ved Femaarsberetningerne erholdte Opgaver fandtes der i Byerne

	ved Udgangen af 1855.		ved Udgangen af 1850.		ved Udgangen af 1845.	
	Antal.	Betjente.	Antal.	Betjente.	Antal.	Betjente.
af Grosserere	94	10	217	14	279	43
af Kjøbmænd og Handelsborg.	3,266	2,594	3,165	1,968	2,790	1,605
af Høkere	258	36	377	40	558	21
Tilsammen	3,618	2,640	3,759	2,022	3,627	1,669

Efter de ved Folketællingen erholdte Opgaver udgjorde derimod i Bydistricterne:

	ved Udgangen af 1855. Hovedpersoner	Deres hjemmeværende Familie	ved Udgangen af 1845. Hovedpersoner.
Antallet af Handelsmænd . . .	3,527	9,671	3,183
—"— Handelsbetjente . . .	2,159	623	1,626

Antallet af Handelsmænd er altsaa efter Femaarsberetningernes Udvisende i det Hele lidt formindsket i Løbet af Femaaret 1851—1855, medens Betjenternes Antal er tiltaget noget i dette Tidsrum. At Folketællingerne udvise et mindre Antal Handelsmænd end Femaarsberetningerne, kommer formeentlig deraf, at der til de sidste meddeles i Overeensstemmelse med vedkommende Magistratsprotocoller Opgaver over samtlige Handelsberettigede uden Hensyn til om de faktisk drive Handel eller ei, medens ved Folketællingerne kun erhverves Opgave over Antallet af dem, som faktisk drive Handel og hvis Hovednæringsvei den er. At Antallet af Grosserere og Høkere er i stadigt Aftagende, er en Følge af at efter Loven af 8de August 1842 de, der ville drive Grosserer- og Høkerhandel paa en enkelt Undtagelse nær, maa tage Borgerskab som Handelsborgere.

Foruden de ovennævnte Slags Handlende, der drive almindelig Kjøbmandshandel, gaves der derhos i Byerne efter Femaarsberetningerne

	ved Udgangen af 1855.		ved Udgangen af 1850.		ved Udgangen af 1845.	
	Antal.	Betjente.	Antal.	Betjente.	Antal.	Betjente.
af Marketentere	83	17	188	12	267	13
af Værtshuusholdere, Trakteurer, Restaurateurer og Herbergerere	149	17	138	8	358	8
af Brændeviinshandlere	306	33	158	20	"	"
Tilsammen Udsælgere af Spise- og Drikkevarer	538	67	484	40	625	21
af Personer, der drive Handel i en anden enkelt Retning	62	8	126	17	62	9

Efter Folketællingerne udgjorde i Bydistricterne ved Udgangen af 1845 Antallet af Marketentere 178, af Værtshuusholdere 179 og af Restaurateurer og deslige 89, tilsammen 446, og ved Udgangen af 1855 Antallet af Restaurateurer, Værtshuusholdere og deslige (hvorunder Personer, der ifølge Lov af 6te Sep-

tember 1845 § 2 have erhvervet særskilt Borgerskab til at udskjænke og udsælge Brændevin i mindre Partier end 40 Potter og Marketentere ere indbefattede) 559 samt deres hos dem hjemmeværende Familie 1,644.

Skibsfarten har i det forløbne Femaar gjort overmaade store Fremskridt. Norges Handelsflaade udgjorde ved Udgangen af 1850:

3,696 maalte Fartøier paa	142,055	Com.-Læster	og	19,037	Mands Besætning.
591 umaalte Fartøier paa 103,394 Tdr. fersk Sild eller omtrent .	3,446	—"—		1,919	—"—
Tilsammen 4,287 Fartøier paa	145,501	Com.-Læster	og	20,956	Mands Besætning.
Ved Udgangen af 1855 var den derimod:					
4,464 maalte Fartøier paa	202,329	Com.-Læster	og	26,105	Mands Besætning.
751 umaalte Fartøier paa 148,432 Tdr. fersk Sild eller omtrent .	4,948	—"—		2,455	—"—
Tilsammen 5,215 Fartøier paa	207,277	Com.-Læster	og	28,560	Mands Besætning.

Handelsflaaden er altsaa i Femaaret forøget med 928 Fartøier paa 61,776 Com.-Læster og 7,604 Mands Besætning eller i Gjennemsnit for hvert Aar 186 Fartøier paa 12,355 Com.-Læster og 1,521 Mands Besætning. I Femaaret 1846—1850 var Forøgelsen derimod kun 226 Fartøier paa 22,173 Com.-Læster og 2,251 Mands Besætning eller i Gjennemsnit for hvert Aar 45 Fartøier paa 4,435 Com.-Læster og 450 Mands Besætning. Handelsflaadens Forøgelse har altsaa i Femaaret 1851—1855 været omtrent 3 Gange saa stor som i det næstforegaaende Femaar, en Følge af de overordentlig heldige Conjuncturer, som Skibsfarten har nydt godt af i det sidstforløbne Femaar.

Af de i Femaaret ny anskaffede Fartøier ere flere end nogensinde tidligere indkjøbte fra Udlandet; Antallet af disse har ifølge de fra Toldkamrene modtagne Opgaver, der dog neppe ere fuldstændige, i Perioden udgjort 223 Fartøier, drægtige 22,157 Com.-Læster.

Til Norge ankom fra Udlandet følgende Antal Fartøier:

Aar.	Norske Fartøier				Fremmede Fartøier, tilhørende det Land, hvorfra Fartøierne ere komne				Andre fremmede Fartøier				Tilsammen				I Alt ankomne	
	ladte.		ballastede.		ladte.		ballastede.		ladte.		ballastede.		ladte.		ballastede.			
	Antal.	Com.-L.	Antal.	Com.-L.	Antal.	Com.-L.	Antal.	Com.-L.	Ant	Com.-L.	Ant	Com.-L.	Antal.	Com.-L.	Antal.	Com.-L.	Antal.	Com.-L.
1851 . .	2,665	73,097	3,306	202,968	1,549	27,675	1,281	40,121½	325	13,640	458	15,692½	4,539	114,412	5,045	258,782	9,584	373,194
1852 . .	2,487	70,676	3,646	208,750	1,585	26,302	1,248	36,944	280	12,120½	416	13,690	4,352	109,098½	5,310	259,384	9,662	368,482½
1853 . .	2,490	66,858½	3,883	197,465	1,506	25,414½	1,413	47,183	251	9,332	563	17,841	4,247	101,605	5,859	262,489	10,106	364,094
1854 . .	2,745	94,940	4,408	239,868½	1,074	17,434	1,464	47,254½	269	12,479½	639	19,503	4,088	124,853½	6,511	306,626	10,599	431,479½
1855 . .	2,819	101,125½	3,792	189,794	1,375	26,210	1,612	50,705	246	10,139½	658	20,550½	4,440	137,475	6,062	261,049½	10,502	398,524½
I Gjennemsf. for Femaaret																		
1851—1855	2,641	81,340	3,807	207,769	1,418	24,607	1,404	44,442	274	11,542	547	17,455	4,333	117,489	5,758	269,666	10,091	387,155
1846—1850	2,552	68,049	2,596	163,471	1,483	25,876	1,011	30,222	279	9,815	393	12,044	4,314	103,740	4,000	205,737	8,314	309,477
1841—1845	1,986	57,184	2,278	146,937	1,425	31,040	995	29,739	326	13,066	353	12,420	3,737	101,290	3,626	189,096	7,363	290,386

Fra Norge afgik til Udlandet følgende Fartøier:

Aar.	Norske Fartøier				Fremmede Fartøier, tilhørende det Land, hvortil Fartøierne ere afgaaede				Andre fremmede Fartøier				Tilsammen				I Alt afgaaede	
	ladte.		ballastede.		ladte.		ballastede.		ladte.		ballastede.		ladte.		ballastede.			
	Antal.	Com.-L.	Antal.	Com.-L.	Antal.	Com.-L.	Antal.	Com.-L.	Ant	Com.-L.	Ant	Com.-L.	Antal.	Com.-L.	Antal.	Com.-L.	Antal.	Com.-L.
1851 . .	5,682	245,008	289	29,297½	2,582	62,083	168	3,689	777	25,442½	54	3,997	9,041	332,533½	511	36,983½	9,552	369,517
1852 . .	5,933	251,053½	348	34,472	2,588	58,555½	147	2,518	719	22,784½	50	3,764½	9,240	332,393½	545	40,754½	9,785	373,148
1853 . .	6,413	269,777½	310	30,199½	2,847	71,289½	96	1,950	729	22,732	55	3,714½	9,989	363,799	461	35,864	10,450	399,663
1854 . .	6,413	262,419½	449	43,708	2,487	62,884	223	5,722½	703	22,092	37	2,683	9,603	347,395½	709	52,113½	10,312	399,509
1855 . .	6,299	259,556	499	51,143½	2,829	77,109	177	2,295½	841	25,239	25	2,352½	9,969	361,904	701	55,791½	10,670	417,695½
I Gjennemsf. for Femaaret																		
1851—1855	6,148	257,563	379	37,764	2,667	66,384	162	3,235	754	23,658	44	3,302	9,569	347,605	585	44,301	10,154	391,906
1846—1850	4,806	199,766	349	32,132	2,244	50,214	248	4,867	600	18,931	62	3,713	7,650	268,911	659	40,712	8,309	309,623
1841—1845	4,154	190,534	205	18,690	2,067	50,962	261	6,696	684	23,797	72	5,618	6,905	265,293	538	31,004	7,443	296,297

Af disse Tabeller sees, at Skibsfarten mellem Norge og Udlandet i det nu forløbne Femaar og navnligen i de sidste Aar af samme har været meget betydeligere end i de nærforegaaende. Ved Sammenligning mellem Skibsfartens Tiltagen særskilt for de norske og fremmede Fartøiers Vedkommende sees, at af de med Ladning til og fra Norge ankomne og afgaaede var Drægtigheden af de norske Fartøier forøget med 27 pCt. fra Femaaret 1846—1850 til Femaaret 1851—1855, men med kun 8 pCt. fra Femaaret 1841—1845 til Femaaret 1846—1850, og Drægtigheden af de fremmede Fartøier forøget med 20 pCt. fra Femaaret 1846—1850 til Femaaret 1851—1855, men aftaget med 12 pCt. fra Femaaret 1841—1845 til Femaaret 1846—1850. Den norske Skibsfart til og fra Norge har altsaa tiltaget i en større Grad end den fremmede. I end høiere Grad har dog Fragtfarten med norske Skibe tiltaget i dette Tidsrum, og er det navnlig denne Farts Tiltagen, som væsentlig har bevirket den hurtige Tilvæxt af Norges Handelsflaade.

Efter de fra det Kongelige svenske Commerce-Collegium og Consulerne indsendte Opgaver var der afgaaet med Ladning fra fremmede til andre fremmede Havne

i 1851	1,508	Fartøier paa	139,952	Com.-L.
= 1852	1,672	—=—	161,078½	—
= 1853	2,171	—=—	189,611	—
= 1854	1,985	—=—	189,153	—
= 1855	2,344	—=—	251,038	—
eller i Gjennemsnit for Femaaret				
1851—55	1,936	Fartøier paa	186,166½	Com.-L.
1846—50	1,320	—=—	120,067	—
1841—45	840	—=—	72,767	—

Efter disse Opgaver skulde den norske Fragtfart være forøget fra Femaaret 1841—1845 til Femaaret 1846—1850 med 47,300 C.-L. eller 65 pCt., men fra Femaaret 1846—1850 til Femaaret 1851—1855 med 66,099½ C.-L. eller 55 pCt. Navnlig har Fragtfarten i 1855 været særdeles betydelig, hvortil Krigen mellem Vestmagterne og Rusland og den derved bevirkede Befragtning fra britiske Havne til Krigsskuepladsene væsentlig har bidraget. I 1855 udgjorde Drægtigheden af de fra britiske Havne med Ladning til fremmede Steder afgaaede norske Fartøier 89,073 C.-L., men i 1854 45,620 C.-L., i 1853 37,398, i 1852 26,574½ og i 1851 24,923½ C.-L.

Forøvrigt kan mærkes, at ovenstaaende Opgaver om Fragtfarten ikke ere ganske fuldstændige, idet deels norske Fartøier ankomme og afgaae fra udenlandske Havne, hvor ingen norske Consuler ere ansatte, og der deels mangler Opgaver fra enkelte Consuler for enkelte Aar. Desuden maa bemærkes, at i de i dette Departement udarbeidede Uddrag af Consulatlisterne, hvorfra ovenstaaende Opgaver ere hentede, er indtil Aaret 1847 optaget alle Fartøier, som have anløbet en Consulatstation, selv om det kun er skeet paa Forbiseiling, hvorimod fra 1848 af i disse Uddrag kun for hvert Sted er optaget de Fartøier, som dersteds have lossет eller ladet. Denne forskjellige Maade at extrahere Consulatlisterne paa medfører, at Forøgelsen af Fragtfarten saavel fra Femaaret 1841—1845 til Femaaret 1846—1850 som fra dette Femaar til Femaaret 1851—1855 i Virkeligheden er lidt større end ovenfor er meddeelt; dog er Forskjellen i det Hele taget ikke stor.

Conjuncturerne for Skibsfarten, der strax ved Periodens Begyndelse forbedrede sig, have navnligen i de 3 sidste Aar af samme været særdeles heldige, og da Norge efter det ovenfor Oplyste har deeltaget deri med en saa betydelig Handelsflaade, maa store Summer derved være indkomne i Landet.

De tidligere her i Landet oprettede gjensidige Skibsassuranceforeningers Virksomhed er meget udvidet i Femaaret og en ny gjensidig Skibsassuranceforening er oprettet i Grimstad i Slutningen af 1854, der fører Navn af Agders Forsikringsklub. Derhos er i 1855 oprettet 2de mindre Assuranceforeninger for smaa Fartøier, nemlig en i Høvaag og Vestermoland i Nedenæs og Robygdelagets Amt og en i Sviinør og Omegn i Lister og Mandals Amt.

De i disse Foreninger forsikrede Fartøier og deres Assurancebeløb udgjorde:

	ved Udgangen af 1850.		ved Udgangen af 1855	
	Antal Fartøier	forsikret for	Antal Fartøier	forsikret for
		Spd.		Spd.
i Frederikshalds Skibsassuranceforening .	59	226,263	76	386,313
= Drammens og Holmestrands Do.	187	925,400	260	1,430,791
= den første norske Assuranceforening (i Porsgrund) .	550	1,996,921	1,195	5,200,000
= Arendals Skibsassuranceforening	310	1,302,373	385	2,033,545
= Agder Forsikringsklub (i Grimstad)	=	=	65	138,550
= Høvaag og Vestermoløndes Assuranceforening . . .	=	=	22	13,783
= Sviinør Understøttelsesforening	=	=	28	15,159
= Stavanger Skibsassuranceforening . .	134	240,880	149	391,947
= Bergens Søassuranceforening	125	315,395	130	574,361
I alle gjensidige Skibsassuranceforeninger	1,365	5,007,232	2,310	10,184,449

Derhos fandtes der i Landet ved Udgangen af 1855 følgende 5 Søassuranceselskaber, grundede paa Aktier, hvoraf 2 ere oprettede i Femaaret, nemlig et i Porsgrund og et i Bergen, "Neptun" kaldet, i hvilke Selskaber ikke alene Skibe, men ogsaa Varer forsikres mod Søskade. Over deres Status meddeles følgende Oversigt:

Søassuranceselskaber.	Naar oprettet	Grundfondets Størrelse		Reservefondets Størrelse 31te December 1855.	Forsikret for	
		i det Hele	heraf indbetalt		i 1850.	i 1855.
	Aar.	Spd.	Spd.	Spd.	Spd.	Spd.
Christiania Søforsikringsselskab	1847	200,000	70,000	5,627	972,737	2,217,578
Porsgrund Do.	1853	60,000	15,000	6,000	=	3,044,870
Det bergenske Søassuranceselskab	1844	120,000	12,000	4,000	733,067	743,996
Søforsikringsselskabet "Neptun" i Bergen	1853	120,000	24,000	10,500		1,722,546
Throndhjems Søassurance-Compagni	1850	60,000	16,000	2,100	404,138	1,242,167
Tilsammen		560,000	137,000	28,227	2,109,942	8,971,157

Forøvrigt bør bemærkes, at Skibs- og Søassuranceforeningernes og Selskabernes Reassurancer ikke ere fradragne ovenstaaende Forsikringssummer.

I Femaaret ere flere betydelige Veiarbeider udførte, deels for det almindelige Veifonds Regning, deels med Bidrag af samme. Det ved Kongelig Resolution af 26de Juni 1846 befalede Anlæg af ny Hovedvei fra Eidstaaen ved den nordlige Ende af Nisservandet i Øvre Thelemarken gjennem Vraadals, Nisfedals, Treungens, Omlids og Vegaarsheiens Sogne til Gaarden Fiane i Holts Præstegjeld i en Længde af omtrent 10 Mile er i Femaaret i det Væsentlige blevet færdigt. Som Fortsættelser af denne Vei saavel mod Syd til Kysten som mod Nord til Hvideseidvandet er ved Kongelig Resolution af 7de October 1854 befalet udført en Omlægning af Hovedveien fra Fiane til Arendal og til Tvedestrand, samt af Hovedveien over Hvideseidheien mellem Nisservandet og Hvideseidvandet. Af disse Veistrækninger er Omlægningen af Hovedveien til Tvedestrand paabegyndt i Femaaret. Ved Kongelig Resolution af 17de November 1847 blev befalet oparbeidet ny Hovedvei fra Holdens Jernværk ved Nordsjø i Bratsbergs Amt til Kaaresteensstrengen ved Flaavandets sydøstlige Ende. Dette

Veianlæg, der har en Længde af omtrent 2 Mile, er fuldført i 1853. I Femaaret er endvidere fuldført det ved Kongelig Resolution af 1ste Marts 1849 befalede Anlæg af ny Hovedvei fra Skydsstationen Sundvolden i Hole Præstegjeld paa Ringerige langs Holsfjorden til Gaarden Enger i Liers Præstegjeld, en Strækning af omtrent 2 Miles Længde. I Fortsættelse af denne Vei, er ved Kongelig Resolution af 7de October 1854 befalet udført en Omlægning af Hovedveien gjennem Liers Præstegjeld fra Enger til Hægsbro i Hovedveien mellem Christiania og Drammen, en Veilængde af 1½ Miil. Ved den sidstnævnte Resolution er tillige befalet oparbeidet ny Hovedvei fra Gaarden Fjulsrud ved den nye Vei langs Holsfjorden over Bærumsaasen til Strandstedet Sandvigen i Akershuus Amt. Begge disse Veianlæg, der tilsigte en lettere Communication mellem Ringeriget paa den ene Side og Christiania og Drammen paa den anden, ere paabegyndte i Slutningen af Femaaret.

Til Forbedring af den gjennem Gudbrandsdalen og over Dovre til Throndhjem førende Hovedvei ere i det forløbne Femaar flere betydelige Arbeider udførte. Ved Kongelig Resolution af 12te Mai 1851 blev befalet udført en Omlægning af den mellem Lillehammer og Gaarden Baadstø ved Losnavandets sydlige Ende beliggende Strækning; denne Omlægning var ved Udgangen af 1855 fremskreden til Gillebostuen i Øier, omtrent 2 Mile fra Lillehammer. Længere oppe i Gudbrandsdalen er tilfølge Kongelig Resolution af 7de October 1854 udført en Omlægning af de bratte Bakker ved Kringlen i Vaage Præstegjeld samt opført ny Bro over Lougen ved Skydsskiftet Laurgaard. Paa Dovre er den saakaldte Vaarstie, et særdeles besværligt og farligt Veistykke mellem Skydsskifterne Kongsvold og Drivstuen, i Medhold af Kongelig Resolution af 12te Mai 1851, bleven omlagt. Den nye Vei, der er omtrent ⅘ Miil lang, blev færdig i 1852. Endelig er i Høsten 1855 tilfølge Kongelig Resolution af 14de August s. A. paabegyndt en Omlægning af den Throndhjem nærmest liggende Deel af den her omhandlede Hovedvei, nemlig fra Throndhjem over Steenbjerget og Byaasen til Leinstranden i Meelhuus Præstegjeld.

Paa Hovedveien mellem Røraas og Throndhjem er Strækningen gjennem de saakaldte Drøilier i Holtaalens Præstegjeld, en Veilængde af henimod ¾ Miil ifølge Kongelig Resolution af 12te Mai 1851 bleven omlagt og ved det sydlige Endepunct af Omlægningen ny Bro opført over Gulelven.

I den fra Throndhjem langs Throndhjemsfjorden til Namdalen førende Hovedvei er ved Kongelig Resolution af 7de October 1854 befalet opført Bro over Størdalselven ved Sandserhuus i Nordre Throndhjems Amt. Dette Anlæg paabegyndtes i 1855 og fuldførtes i det følgende Aar.

Ifølge Kongelig Resolution af 30te Juli 1851 er en Kjædebro opført over Glommen ved Sarpfossen til Undgaaelse af Færgestedet ved Sannesund. Dette Arbeide tilligemed endeel dermed i Forbindelse staaende mindre Veiarbeider paa begge Sider af Broen er udført for Smaalenenes Amtscommunes Regning med et Bidrag af det almindelige Veifond.

Ved Kongelig Resolution af 7de October 1854 befaledes oparbeidet ny Hovedvei i en Længde af 1½ Miil fra Pladsen Brændemoen i Eidsberg til Knapstad i Haabøls Præstegjeld, Smaalenenes Amt, og i Forbindelse hermed Bro opført over Glommen ved Fossum Fos omtrent ¼ Miil søndenfor Færgestedet ved Onstad Sund. Disse Arbeider ere paabegyndte i Femaaret og fuldføres i 1857.

Ifølge den nævnte Resolution af 7de October 1854 paabegyndtes i samme Aars Høst Oparbeidelse af ny Hovedvei fra Gjøvig ved Mjøsen i Vardals Præstegjeld til Odnæs ved Randsfjordens nordlige Ende. Denne omtrent 3 Mile lange Vei, der vil forskaffe Lands Præstegjeld og hele Valders Adgang til hurtigere og billigere end ad nogen anden Linie at komme til Christiania ved fra Gjøvig at benytte Dampskib over Mjøsen og derfra Jernbane til Christiania, antages at blive færdig i 1858.

Ifølge den ovennævnte Resolution er endvidere udført en Omlægning af den noget over 1 Miil lange Strækning fra Kongsberg til Fiskumvandet. Ved dette Veianlæg, der paabegyndtes Høsten 1854 og først er fuldført i indeværende Femaar, er opnaaet en betydelig Lettelse i Communicationen til bemeldte Kjøbstad. Endvidere er i Femaaret paabegyndt og senere fuldført Anlægget af en ny Hovedvei fra Grimstad til det ¼ Miil i Nordvest for samme beliggende Norevand, paa hvilken Strækning der foregaar en betydelig Færdsel saavel fra Frolands Jernværk som ved Nedførselen af Trælast samt Skibsbygningsmaterialier til Kjøbstaden Grimstad. Endelig er ny Vei i Femaaret oparbeidet langs den vestre Side af Nærøfjorden fra Gudvangen til Gaarden Bakke i Aurlands Præstegjeld i Sogn, en Strækning af omtrent ⅓ Miils Længde.

Af Forbindelsesveie med Sverige er i Femaaret oparbeidet ny Hovedvei i en Længde af 4 Mile fra Røraas gjennem Voldalen til Rigsgrændsen, hvor den flyder sammen med en ny anlagt Kjørevei til Långå By i Herjedalen. Til Omlægning af Hovedveien om Kongsvinger til Sverige fra Gaarden Boger vestenfor Kongsvinger til Pladsen Brænna

søndenfor Malmerbakkerne i Eidskogs Anner — en Strækning af 2 Miles Længde — samt til Opførelse af Bro over Glommen ved Kongsvinger bevilgede Storthinget i 1854 Midler. Disse Anlæg ere i 1857 blevne færdige. Som Led i en Forbindelsesvei med Sverige maa ogsaa nævnes det ved Kongelig Resolution af 7de October 1854 befalede Anlæg af ny Hovedvei i en Længde af 4 Mile fra Grindals Sund i Elverum til Sætre i Trysilds Præstegjeld, hvilken Vei paatænkes med Tiden fortsat til Rigsgrændsen. Dette Veianlæg har ogsaa i og for sig megen Betydning som Forbindelse mellem Elverum og Trysild, til hvilket sidste Præstegjeld der tidligere ikke har ført nogen ordentlig oparbeidet Vei. Arbeidet paabegyndtes i 1855 og udføres for Hedemarkens Amtscommunes Regning mod et Bidrag af det almindelige Veifond.

Til Veiforetagender udførte for det almindelige Veifonds Regning eller med Bidrag af samme — herunder altsaa ikke indbefattet de i det Foregaaende nævnte tvende Veianlæg mellem Nøraas og Rigsgrændsen og fra Kongsvinger i Retning mod denne, ved hvilke nemlig Udgifterne heelt og endelig udredes af Statscassen cfr. Lovene om Veivæsenet af 28de Juli 1824 § 2 og 15de September 1851 § 4 — er i Femaaret udbetalt af Statscassen følgende Beløb sc.

i 1850	93,572	Spd. 83	ß
i 1851	92,567	— 64	=
i 1852	111,245	— 61	=
i 1854 indtil 30te Juni . .	32,506	— 49½	=
— 1ste Juli til 31te Dcbr.	89,000	— =	=
i 1855	179,000	— =	=
Tilsammen	597,892	Spd. 17½	ß

Af disse Beløb ere de Summer, der efter det Anførte ere medgaaede indtil 30te Juni 1854, eller 329,892 Spd. 17½ ß, heelt blevne refunderede Statscassen ved Udligning paa Matriculskylden i Henhold til den fornævnte Lov af 28de Juli 1824. Af de siden 1ste Juli 1854 medgaaede Beløb, tilsammen 268,000 Spd., er derimod, overensstemmende med den af Storthinget i 1854 i Henhold til Lov om Veivæsenet af 15de September 1851 dens § 4 fattede Beslutning angaaende Bevilgning til Veivæsenet, et Beløb af 52,500 Spd. ført til endelig Udgift for Statscassen og Resten refunderet samme ved Udligning paa Matriculskylden og paa Kjøb- og Ladestederne.

Foruden de saaledes ved Hjælp af det almindelige Veifond udførte Veiarbeider er der ogsaa af Amtscommunerne uden Bidrag af dette Fond udrettet Adskilligt til Veivæsenets Fremme. Saaledes er Kjøbstaden Hamar ved en ny Vei sat i Forbindelse med den throndhjemske Hovedvei i Vangs Præstegjeld paa Hedemarken. Flere Omlægninger og Udbedringer af bratte Bakker og af ved Elvebrud ødelagte eller truede Steder i Hovedveiene i Hedemarkens Amt ere deels fuldførte deels under Arbeide. Ligeledes anføres forskjellige Stykker af Hovedveiene i Stavanger, Søndre og Nordre Bergenhuus Amter at være omlagte, forbedrede og forsynede med Rækværker og Broer, ligesom Oparbeidelsen af en ny Hovedvei langs Jølster-Vandet i sidstnævnte Amt er paabegyndt. Desuden have Bygdeveiene erholdt betydelig Udvidelse og Forbedring. Saaledes angives i Hedemarkens Amt 16 Mile Bygdevei at være oparbeidede fra Ridevei til Kjørevei og 6 Mile at være omlagte eller anlagte fra nyt, og i Christians Amt er i Ringebo og Lom oparbeidet henved 3 Mile Bygdevei, ligesom et Par Mile ved Periodens Slutning vare under Oparbeidelse i vestre Thoten. I Bratsberg Amt er paa flere Steder gjort Begyndelse med Oparbeidelse af nye Bygdeveie, hvortil af Amtscommunen er bevilget Tilskud. I Lister og Mandals Amt er gjennem Søgne Præstegjeld anlagt 2 nye Veie til Oslebø Sogn, saa at dette og de ovenfor i Mandalsdalen liggende Sogne nu have Valget mellem at søge til Mandal og Christiansand. Ogsaa 2 andre Veie ere oparbeidede i Søgne Sogn, hvoraf den ene fører til den ydre Deel af Trysfjorden og den anden til Annexet Grepstad. I Stavanger Amt oparbeides med Bidrag af Amtscommunen og Stavanger By en ny Bygdevei fra Kyllingstad i Gjesdal til store Svele i Birkrems Sogn, hvorved der vil aabnes en ny Veilinie, som vil forkorte Afstanden mellem Stavanger og Østlandet over 2½ Miil. I Nordre Bergenhuus Amt er med Bidrag af Amtscommunen anlagt en ny Bygdevei fra Nordfjordeidet til Gaarden Røst i Eids Præstegjeld, hvor den støder til Hovedveien over Birkedalseidet. I Romsdals og Søndre Throndhjems Amter er anlagt respective 13 og 5⅔ Mile ny og omlagt respective ½ og ⅓ Miil gammel Bygdevei, hvorhos der i sidstnævnte Amt er flere Bygdeveie under Oparbeidelse. Ogsaa i Nordlands og Finmarkens Amter begynder der at vise sig Interesse for en forbedret Landcommunication, idet flere nye Bygdeveie ere under Oparbeidelse i det førstnævnte Amt, ligesom der i det sidstnævnte nu er over 10 Mile for Hjulredskab fremkommelig Vei.

Ifølge vedlagte Tabel No. 23 udgjorde Længden af Rigets Hovedveie ved Udgangen af Qvinqvenniet 534⅔ Miil og af Bygdeveie 922⅞ Miil, medens Længden af disse Veie ved Udgangen af forrige Femaar blev opgivet til respective 546½ og 877¼ Miil. Hovedveienes Længde skulde altsaa i Perioden være formindsket med omtrent 12 Mile, uagtet der angives at være anlagt 13¼ Miil ny Hovedvei. I Virkelig-

heden antages imidlertid Hovedveienes Længde at være forøget, skjønt der ved Siden af ny anlagte Veie ogsaa er nedlagt endeel Strækninger. Den tilsyneladende Formindskelse er formeentlig begrundet i at Opgaverne i 1850 vare mindre nøiagtige. Veilængderne ere ogsaa paa flere Steder paa Grund af foretagne Opmaalinger nedsatte.

Efter de af Amtmændene indsendte Oversigter over Amtscommunernes Indtægter og Udgifter, have disse sidste i Anledning af Veivæsenet i Regnskabsaarene $18\frac{50}{51}$, $18\frac{51}{52}$, $18\frac{52}{53}$, $18\frac{53}{54}$ og $18\frac{54}{55}$ udgjort respective 62,500 Spd., 72,628 Spd., 67,826 Spd., 99,302 Spd. og 62,057 Spd. I de engere Communer paa Landet have Udgifterne i Anledning af Veivæsenet udgjort i Aarene 1851, 1852, 1853, 1854 og 1855 respective 12,538 Spd., 11,392 Spd., 11,602 Spd., 16,124 Spd. og 22,791 Spd.

I Femaaret er det i længere Tid paatænkte Anlæg af en Jernbane fra Christiania til Eidsvoldsbakken ved Vormen i Eidsvolds Præstegjeld kommen til Udførelse. Banens Anlæg overtoges ifølge Contract af 17de December 1850 af 3 britiske Borgere for en Sum af £ 450,000 eller omtrent 2 Millioner norske Spd., hvoraf de for Halvdelen modtog Actier, fortrinsberettigede til af Jernbanens Nettoindtægter at erholde et Udbytte af 5 pCt., medens den anden Halvdeel af Beløbet tilskjødes af den norske Statskasse og for en Deel af Private mod secundair Adgang til Actieudbytte, hvorhos Udredelsen af Erstatning for de fornødne Grundafstaaelser overtoges af den norske Statskasse. Jernbanen aabnedes til Drift for Actieselskabets Regning den 1ste September 1854, men var allerede i Juli Maaned det foregaaende Aar saavidt færdig, at den kunde benyttes for Trælasttransporten mellem Strømmen og Christiania, ligesom den i Vinteren $18\frac{53}{54}$ benyttedes saavel til Person- som Varebefordring næsten i dens hele Længde. Jernbanens Indtægter, der i dens første Driftsaar fra 1ste September 1854 til 31te August 1855 udgjorde 119,946 Spd. og i næste Driftsaar 142,797 Spd., have for de samme Tidsrum givet et Overskud af respective 31,551 Spd. og 68,689 Spd., af hvilke Beløb der for første Driftsaar er udredet til de prioriterede Actieeiere en Dividende af 3 pCt. og for det andet til de Samme 5 pCt. og til de uprioriterede Actieeiere $1\frac{1}{4}$ pCt. Udgifterne ved Driften have udgjort respective 88,394 Spd. og 74,108 Spd. eller respective 73,7 og 51,9 pCt. af Indtægterne.

Af Canalarbeider, sigtende til at lette den indre Communication, er i Femaaret paabegyndt 2 større, af hvilke det ene gaaer ud paa at tilveiebringe en sejlbar Forbindelse mellem Indsøen Nordsjø i nedre Thelemarken og Skien og det andet sigter til Farbargjørelse af det saakaldte Frederikshaldske Vasdrag fra Birkelangen Sø i Høilands Præstegjeld over forskjellige i Rødenæs og Aremarks Præstegjelde liggende Indsøer til Femsøen, $\frac{1}{2}$ Miil i Øst for Frederikshald. Den førstnævnte Canal, der vil faae en Længde af omtrent $\frac{1}{2}$ Miil, og som indrettes for Fartøier af 8 Fods Dybtgaaende, 21 Fods Bredde og 100 Fods Længde, paabegyndtes Høsten 1854. I Forbindelse med dette Canalanlæg er ifølge Kongelig Resolution af 7de Februar 1855 udført en Regulering af Vandstanden i Nordsjø, hvorved Fordele ville opnaaes for Skibsfarten paa denne Indsø. Canalisationen af det Frederikshaldske Vasdrag paabegyndtes i 1851 og udføres af et Actieselskab under det Offentliges Control og med Tilskud af Statscassen. Ved dette Anlæg vil tilveiebringes en sammenhængende Vandcommunication paa en Strækning af $9\frac{1}{2}$ Miles Længde.

Til Regulering af Vandstanden i Vormen fra dens Udløb af Mjøsen til Jernbanestationen ved Eidsvoldsbakken, saaledes at Dampskibene paa Mjøsen til enhver Tid, naar ikke Isen er til Hinder, kunne gaae ned til sidstnævnte Sted, bevilgedes Midler af Storthinget i 1854 og de hertil fornødne Arbeider ere nu paa det Nærmeste fuldførte.

Vandtransporten fra Siredalen i Listers Fogderi til Flekkefjord er bleven lettet ved Oprensning af Sireelven mellem Siredals- og Lundevandet og ved Farbargjørelse af de saakaldte Løger eller Strømme, der forbinde Indsøen Loia med Grisefjorden ved Flekkefjord.

Af Canalarbeider til Søfartens Fremme er i den her omhandlede Periode anlagt en Canal over Værlesanden (den Landtunge, der forbinder Halvøen Gjeløen med Fastlandet) til Mossesundet, hvis sydlige Deel danner Moss's Havn. Ved at passere denne Canal kunne de søndenfra kommende Fartøier, der skulle til Moss, saavelsom de, der fra denne By skulle nedover Christianiafjorden, undgaa at gjøre den lange Omvei omkring Gjeløen. Udgifterne ved dette Anlæg ere udredede af Moss Commune og Havnevæsen samt af Statskassen. Fremdeles er gjennem det 1,400 Fod brede Kulleseid paa Bømmeløen i Søndre Bergenhuus Amt anlagt en Canal for 17 Fod brede og $8\frac{1}{2}$ Fod dybtgaaende Fartøier. Den Gjennemfart, der ved dette Canalanlæg er aabnet fra den ene Side af den langstrakte Bømmelø til den anden, er navnlig af Betydning under Vaarsildfisket.

Postvæsenet har i Tidsrummet fra 1851 til 1855 modtaget flere Forandringer, sigtende deels til at gjøre Forsendelse af Postsager billigere for de

Correspondérende, deels til at udvide den inden- og udenrigske Postforbindelse.

Ved Lov af 7de Juli 1854 blev fastsat en ensformig Brevporto for det hele Rige af 4 Skilling for enkelt Brev, naar det affendes betalt, og 5 Skilling, naar det affendes ubetalt, hvorimod der for Pengebreve ved samme Lov blev indført en forhøiet Værdiporto. Til Frigjørelse af Breve indførtes derhos de saakaldte Frimærker, der dog ikke kunne anvendes til Frigjørelse af Værdiportoen for Pengebreve. For anbefalet Brev, for hvis Befordring Affenderen foruden Porto har at erlægge et Gebyr af 4 Skilling, har Postvæsenet overtaget et Erstatningsansvar af 5 Spd.

I Femaaret er ligeledes skeet Nedsættelse af Portoen for Correspondencen med Udlandet og for Forsendelsen af Aviser og andre trykte Sager mellem Norge og Udlandet.

Den ved Loven af 1854 bestemte Nedsættelse af Portoen har, ligesom i sin Tid Loven af 12te August 1848, bevirket Forøgelse i Correspondencen. I 1855, ved hvilket Aars Begyndelse Loven traadte i Kraft, har Antallet af samtlige med Posterne befordrede indenrigske og udenrigske Breve uden Penge — derunder ikke indbefattet portofrie Breve — udgjort 1,834,849 Stykker, medens Antallet i 1854, da den ved Loven af 1848 indførte forskjellige Portosats af 8 og 4 Skilling gjaldt, udgjorde 1,588,027 Stykker. Der viser sig altsaa en Forøgelse af 246,822 Stykker eller omtrent 15½ pCt. I 1850 udgjorde Antallet 1,086,703 Stykker.

Antallet af indenrigske private Breve uden Penge udgjorde i 1855: 1,331,330 Stykker og i 1854: 1,152,096 Stykker, altsaa en Forøgelse af 179,234 Stykker eller omtrent 15½ pCt. I 1850 udgjorde Antallet 833,945 Stykker.

Med Hensyn til de med Posterne forsendte private Pengebreve viser sig derimod ved Sammenligningen mellem de to nævnte Aar nogen Formindskelse. Disses Antal udgjorde nemlig i 1855: 103,338 Stykker med et Indhold af 10,724,702 Spd., medens det i 1854 udgjorde 112,697 med et Indhold af 12,498,214 Spd.; i 1850 udgjorde Antallet 73,873 Stykker med et Indhold af 7,142,084 Spd. Antallet af indenrigske private Pengebreve var i 1855: 97,855 Stykker med et Indhold af 9,693,964 Spd.; i 1854: 107,583 Stykker med et Indhold af 11,556,761 Spd. I sidstnævnte Slags Breve viser sig altsaa en Formindskelse af 9,728 Stykker med Indhold af 1,862,797 Spd. eller for Stykketal og Indhold respective 9 og 16 pCt. Denne Formindskelse maa formeentlig væsentlig tilskrives den ved Loven af 1854 indførte høiere Værdiporto for Pengebreve, hvilken antages at have bevirket en hyppigere Brug af Anviisninger o. d. ved Remisser gjennem Posterne. I 1850 beløb Antallet af indenrigske private Pengebreve sig til 70,568 Stykker med et Indhold af 6,637,113 Spd.

Indtægterne af Brevposten have udgjort:

i 1851	. . .	112,902 Spd.	22 Skill.
i 1852	. . .	112,933 —	47 —
i 1853	. . .	128,151 —	87 —
i 1854	. . .	141,441 —	3 —
i 1855	. . .	149,344 —	96 —

eller i Gjennemsnit aarlig 128,954 Spd. 75 Skill.

Udgifterne ved Brevposten udgjorde:

i 1851	. . .	110,419 Spd.	2 Skill.
i 1852	. . .	110,649 —	11 —
i 1853	. . .	121,880 —	55 —
i 1854	. . .	128,162 —	26 —
i 1855	. . .	133,422 —	60 —

eller i Gjennemsnit aarlig 120,906 Spd. 79 Skill.

Udgifterne have saaledes været i stadigt Stigende, hvilket hovedsagelig er bevirket ved Forøgelse i Lønninger og Forhøielse i Skydsbetalingen for Postens Befordring samt Udvidelse af Postgangen og Ansættelse af Postførere i følgende Hovedpost-Router, nemlig mellem Stavanger og Bergen, Bergen og Molde, Molde og Throndhjem samt Throndhjem og Namsos. For 1855 ere Udgifterne endvidere forøgede ved Anskaffelse af Frimærker og flere dermed i Forbindelse staaende Requisiter.

I Femaarets Løb er der afsluttet Postconventioner mellem de forenede Riger og Preussen, mellem Norge og Danmark samt mellem de forenede Riger og Frankrig. Den directe Postforsendelse mellem Norge og England er i Femaaret i det Væsentlige ophørt.

I Femaaret ere følgende nye Postgange oprettede:

1) En tredie ugentlig Hovedpost mellem Christiania og Throndhjem over Elverum og Kvikne.
2) Ugentlig Bipost ved gaaende Bud mellem Sels Postaabneri, Vaage Hovedsogn og Loms Præstegjeld, Christians Amt.
3) Ugentlig Bipost mellem Størdalens Postaabneri og Merager Sogn, Throndhjems Amt.
4) Ugentlig Bipost ved gaaende Bud mellem Skedsmo Postaabneri og Fets og Enebaks Præstegjelde, Akershuus Amt, hvilken Bipost, siden Postaabneri blev oprettet i Strømmen, er udgaaen fra Strømmens istedetfor fra Skedsmo Postaabneri.
5) Ugentlig Bipost ved gaaende Bud mellem Søndre Odalens Postaabneri og Sands Sogn, Hedemarkens Amt.
6) Ugentlig Bipost, først ved gaaende Bud, senere

4 Gange ugentlig kjørende mellem Aasgaardstrand, Horten og Poststationen Kjær, Jarlsberg og Laurvigs Amt, hvilken Bipost dog senere igjen er indskrænket til kun at gaae to Gange ugentlig.

7) Post 5 Gange frem og tilbage i Maanederne Marts, April og Mai mellem Hammerfest og Vardø eller Vadsø; disse Poster ere imidlertid inddragne, efterat Dampskibsfart er aabnet mellem Hammerfest og Vadsø.

8) Bipost 2 Gange ugentlig ved gaaende Bud mellem Aas Postaabneri og Næsodden, Akershuus Amt.

9) Ugentlig Bipost ved gaaende Bud i de Maaneder, da Post ikke befordres med Dampskib paa Mjøsen, mellem Hamar og Ringsager, hvilken Bipost dog er indgaaet i den senere oprettede ugentlige Bipost mellem Hamar og Lillehammer i den Tid af Aaret, da der ikke underholdes Dampskibsfart paa Mjøsen.

10) Bipost 2 Gange om Ugen frem og tilbage mellem Skien, Holdens, Saude og Hiterdals Postaabnerier, Bratsbergs Amt, i den Tid af Aaret, da Dampskibsfart underholdes paa Nordsjø og Hiterdalsvandet.

11) Bipost mellem Kløvens Postaabneri i Tranø og og Maalselvens Sogn, Finmarkens Amt.

12) Ugentlig Bipost ved gaaende Bud mellem Oppdals og Stangvigs Postaabnerier gjennem Sundals Præstegjeld, Romsdals Amt.

13) Ugentlig Bipost ved gaaende Bud mellem Selø Præstegaard i Hjørendfjords Præstegjeld og Voldens Postaabneri, Romsdals Amt.

14) Bipost mellem Lyngens Postaabneri og Dampskibsanløbsstedet Havnæs i Skjervø Præstegjeld, Finmarkens Amt.

15) Bipost i Sommermaanederne mellem Alten og Kautokeino.

16) Post 2 Gange om Ugen under Vaarsildfisket i Hovedrouten mellem Stavanger og Bergen samt i de med denne forbundne Birouter.

17) Ugentlig Bipost i samme Tidsrum mellem Saudesund og Dale, Furresund og Førde samt Moldøen og Davigen, Søndre Bergenhuus Amt.

18) Bipost 2 Gange om Ugen ved gaaende Bud til og fra Nannestads Postaabneri, Akershuus Amt.

19) Ugentlig Bipost ved gaaende Bud mellem Sands og Romedals Postaabnerier, Hedemarkens Amt.

20) Ugentlig Bipost mellem Stavanger, Rennesø og Strand.

21) Ugentlig Bipost mellem Mandal og Bjelland, Lister og Mandals Amt.

22) Ugentlig Bipost mellem Roalstvedt i Kvindherred og Tysnæs Præstegjeld, Søndre Bergenhuus Amt.

23) Ugentlig Bipost ved gaaende Bud mellem Frederikshald og Aremark, samt mellem Fredriksstad og Hvaløerne, Smaalenenes Amt.

24) Bipost ved gaaende Bud 2 Gange ugentlig mellem Gausdals Postaabneri og Lillehammer, Christians Amt.

25) Ugentlig Bipost ved gaaende Bud mellem Throndhjem og Klæbo, Søndre Throndhjems Amt.

26) Bipost ved gaaende Bud 2 Gange ugentlig frem og tilbage mellem Tønsberg og Nøterø gjennem Tjømø, Jarlsberg og Laurvigs Amt.

27) Ugentlig Bipost ved gaaende Bud mellem Odde og Utne Postaabneri i Kinservigs Præstegjeld, Søndre Bergenhuus Amt.

28) Bipost ved gaaende Bud 2 Gange ugentlig mellem Hønefos og Hole, Buskeruds Amt.

29) Ugentlig Bipost mellem Jælse Postaabneri og Suledals Præstegjeld, Stavanger Amt.

30) Ugentlig Bipost mellem Urlands Hovedsogn og Underdals Anner i samme Præstegjeld, Nordre Bergenhuus Amt.

31) Bipost 1 Gang maanedlig mellem Sopnæs og Hasvig, Finmarkens Amt.

32) Post hver 14de Dag fra Slutningen af Februar til Slutningen af September mellem Kautokeino og Mauno i Sverige (tidligere gik der kun i Vintermaanederne Post mellem disse Steder).

33) Post 1 Gang om Maaneden fra October til Marts Maaneds Udgang mellem Lebesby, Hopseidet og Kjøllefjord, Finmarkens Amt.

34) Ugentlig Bipost mellem Lindaas og Manger samt Hausvigen og Hosanger, Søndre Bergenhuus Amt.

35) Ugentlig Bipost mellem Hønefos og Land.

Følgende Udvidelser og Forandringer af allerede oprettede Postgange have i Femaaret fundet Sted:

1) Den for Maanederne Januar, Februar og første Halvdeel af Marts oprettede ugentlige Postgang mellem Mosterhavn i Findaas Præstegjeld og Stordøens Postaabneri er udvidet til det hele Aar.

2) Statskassen har overtaget Biposterne mellem Alstadhougs Postaabneri, Vegø og Vefsens Præstegaarde, mellem Kjærringø Postaabneri og Foldens Præstegaard, mellem Fikke Postaabneri og Hammerø Præstegaard, mellem Sandtorvholms Postaabneri og Ofotens Præstegaard, mellem Hadsels Postaabneri og Risø-

havn i Overbergs Præstegjeld, mellem Buksnæs Postaabneri i Borge og Flakstad og Værø Præstegaarde, — Nordlands Amt.

Endvidere er Postgangen mellem Hadsel, Svolvær og Vestlofoten under Lofotfisket udvidet til ugentlig, hvori dog senere igjen er gjort den Forandring, at Posten mellem Hadsel og Svolvær atter er indskrænket til fjortendaglig.

3) Bipostен mellem Silgjords og Hvideseids Postaabnerier, Bratsbergs Amt, udvidet til 2 Gange om Ugen.
4) Bipostен mellem Lyngdal og Farsund udvidet til 4 Gange ugentlig i Tidsrummet fra 1ste Januar til 15de Marts.
5) Bipostен mellem Voldens Præstegjeld og Leganger i Herø, Romsdals Amt, udvidet til 2 Gange ugentlig.
6) Postен mellem Throndhjem og Namsos udvidet til 2 Gange ugentlig.
7) Bipostен mellem Elverum og Trysil, Hedemarkens Amt, udvidet til ugentlig fra fjortendaglig.
8) Statskassen har overtaget Bipostен mellem Aure og Thingvolds Postaabneri, Romsdals Amt.
9) Bipostен mellem Lyngdals Præstegjeld og Hegebostad, Lister og Mandals Amt, udvidet til ugentlig fra fjortendaglig.
10) Bipostен mellem Land og Vardal udvidet til 2 Gange om Ugen istedetfor 1 Gang.
11) Fodpostен mellem Sælbo og Størdalen forandret til Fodpost mellem Sælbo og Throndhjem.
12) Postgangen mellem Værdalens Postaabneri og Rigsgrændsen udvidet til 2 Gange om Ugen istedetfor 1 Gang.

Følgende Postanstalter ere i Femaaret oprettede:

Posterpedition i Hønefos.
Postaabneri i Vaage.
—"— i Lom.
—"— i Hegre.
—"— i Merager.
—"— i Fet.
—"— i Enebak.
—"— i Vegø.
—"— i Vessen.
—"— i Folden.
—"— i Hammerø.
—"— i Ofoten.
—"— i Overberg.
—"— i Borge.
—"— i Flakstad.
—"— i Værø.
—"— i Sand.
—"— i Aasgaardstrand.

Postaabnerier paa otte i Routen mellem Hammerfest og Vadsø liggende Handelssteder eller Fiskevær.

Postaabneri i Henningsvær.
—"— i Balstad.
—"— i Stene.
—"— i Sund.
—"— i Reine.
—"— i Moskenæs.
—"— i Næsodden.
—"— i Maalselven.
—"— i Sundal.
—"— i Hjørendfjord.
—"— i Saudesund.
—"— i Furresund.
—"— i Moldøen.
—"— i Nannestad.
—"— i Findø,
—"— i Rennesø.
—"— i Strand.
—"— i Indhiteren.
—"— i Støt i Rødø.
—"— i Bakke.
—"— i Sortland.
—"— i Trysil.
—"— i Sopnæs.
—"— i Flaa, Anner til Næs i Hallingdal.
—"— i Tysnæs.
—"— i Hegebostad.
—"— i Aremark.
—"— i Hvaløerne.
—"— i Rissen.
—"— i Gausdal.
—"— i Klæbo.
—"— i Sogndal.
—"— i Tjømø.
—"— i Nøterø.
—"— i Odde.
—"— i Hof.
—"— i Hole.
—"— i Sand, Anner til Jælse.
—"— i Vangen (Urland).
—"— i Skonevig.
—"— i Vaaler.
—"— i Vedø.
—"— i Land.
—"— i Orfjord.
—"— i Lunder (i Norderhov).
—"— i Russemark (i Kistrand).
—"— i Stamsund.
—"— i Ure.
—"— i Manger.
—"— i Hosanger.

Siden Jernbanens Aabning i 1854 har Post været befordret paa denne til samtlige Stationer, hvor Postaabnerier ere oprettede.

Pakkepost har ligesom i forrige Femaar været befordret hele Aaret mellem Christiania og Throndhjem.

I 1853 oprettedes en fjortendaglig Pakkepost for Vintermaanederne mellem Christiania og Christiansand; siden 1855 befordres den ugentlig fra Christiania til Christiansand.

I 1851 oprettedes en ugentlig Pakkepost mellem Christiania og Udevalla ligeledes for Vintermaanederne.

Indtægterne ved Landpakkeposten udgjorde i 1855 omtrent . . . . . 1,300 Spd.
og Udgifterne . . . . . 2,300 —

Dampskibsfart har for Postvæsenets Regning været underholdt mellem Christiania, Nyborg og Kiel, mellem Christiania, Gøtheborg og Kjøbenhavn, mellem Christiania, Christiansand og Bergen — med Undtagelse af i 1855, da Routen Christiansand—Bergen var overtagen af et privat Dampskibsselskab —, mellem Bergen og Hammerfest samt mellem Tromsø og Vadsø. De ugentlige Router paa Kiel og Kjøbenhavn have været udførte med 2 Dampskibe, — ugentlig Route mellem Christiania og Bergen med 2 Dampskibe, — Routen mellem Bergen og Hammerfest med 2 Dampskibe indtil 1855, da et tredie Skib anbragtes i den. Fra 1853 har et Postdampskib været i fjortendaglig Fart mellem Hammerfest og Vadsø. I 1853 forlængedes Farten mellem Christiania og Christiansand og paa Kjøbenhavn fra Slutningen af October til Begyndelsen af December Maaned, en Udstrækning, som Farten paa Kiel ogsaa modtog det følgende Aar.

Postvæsenet har i Femaarets Løb anskaffet 2 Dampskibe ved Kjøb i Udlandet. Ved Femaarets Udløb eiede Postvæsenet 6 Dampskibe og havde fra Marinen erholdt overladt 4 Dampskibe, hvoraf dog kun 3 have været benyttede i Postfart.

Indtægterne af Dampskibsfarten udgjorde:

i 1851	103,004	Spd.	89 ß.
= 1852	99,875	—	107 =
= 1853	101,250	—	96 =
= 1854	146,059	—	3 =
= 1855	149,698	—	68 =

eller i Gjennemsnit 119,977 Spd. 97 ß. aarlig.

I 1853 nedsattes Passagpeerfragten i den indenrigske Fart for Befordring paa 1ste Plads fra 18 Skill. til 12 Skill. pr. Sømil (2den Plads $\frac{2}{3}$ og 3die Plads $\frac{1}{3}$ af denne Fragt) og i Routerne paa Udlandet til omtrent to Trediedele af den tidligere gjældende Fragt.

Udgifterne ved Dampskibsfarten udgjorde:

i 1851	119,917	Spd.	40 ß.
= 1852	144,963	—	4 =
= 1853	152,168	—	58 =
= 1854	241,709	—	64 =
= 1855	306,797	—	72 =

eller i Gjennemsnit 193,111 Spd. 24 ß. aarlig.

I Udgifterne ere medregnede de Summer, som for Aarene 1853, 1854 og 1855 ere medgaaede til Anskaffelse og Reparation af de to i Udlandet kjøbte Dampskibe.

Med private Dampskibe har Postvæsenet i Femaaret ladet befordre Post i følgende Router:

1) Mellem Christiania, Christiansand og Hamburg med det søndenfjeldsk-norske Dampskibsselskabs Skib.
2) Mellem Christiania, Christiansand og Hull med the North of Europe Steam-Navigation-Company's Dampskibe.
3) Mellem Bergen, Christiansand og Hamburg med det bergenske Dampskibsselskabs Skibe.
4) Mellem Throndhjem, Tromsø og Indherred med Dampskibet "Nidelven."
5) Mellem Bergen og Lærdalsøren med Dampskibet "Bjørgvin."
6) Med de fleste i Fart paa Christiania- og Skiensfjorden værende Dampskibe.
7) Med Dampskibene paa de thelemarkske Indsøer, samt
8) paa Mjøsen i Forbindelse med Postbefordring paa Jernbanen.

I Høsten 1854 paabegyndtes Anlægget af en electro-magnetisk Telegraphledning, og ved Udgangen af 1855 var Telegraphlinien istandbragt fra den svenske Grændse ved Frederikshald om Christiania til Mandal med Sidelinier til Frederiksstad, Drøbak, Sandøsund, Porsgrund og Skien samt Grimstad og Lillesand, med Telegraphstationer i Frederikshald, Frederiksstad, Sarpsborg, Moss, Drøbak, Christiania, Drammen, Holmestrand, Horten, Sandøsund, Tønsberg, Laurvig, Brevig, Porsgrund, Skien, Kragerø, Riisøer, Arendal, Grimstad, Lillesand, Christiansand og Mandal. Ved Udgangen af 1855 havde Telegraphlinien en samlet Længde af omtrent 65 norske Mile og en Traadledning af omtrent 76 norske Mile. I Aaret 1855 blev paa hele Linien expederet 22,937 afgaaende og 23,375 ankommende Telegraphskrivelser; i November og December Maaneder, da samtlige Stationer vare aabnede, afsendtes 7,893 Skrivelser eller i Gjennemsnit i hver af disse Maaneder 3,946 Skrivelser.

Af hvad der ovenfor med Hensyn til de forskjellige Næringsveie er anført, vil det erfares, at de fleste af disse i det forløbne Femaar have taget et Opsving som neppe nogensinde forhen, og at Tidsrummet i det Hele har været særdeles gunstigt for Rigets oeconomiske Tilstand. Saaledes som i forrige Femaarsberetning underdanigst bemærket, begyndte Forholdene efter de i Aarene 1847, 1848 og 1849 stedfundne uheldige Conjuncturer i Aaret 1850 at ordne sig og forbedrede sig, væsentlig som Følge deels af de fordeelagtige Vilkaar for Trælasthandel og Skibsfart i Forbindelse med heldige Fiskerier, deels af den gode Høst i Aarene 1852 og 1853, stadigen i de 3 første Aar af Perioden indtil Aaret 1853, som var et af de fordeelagtigste, der kan paavises. Da Trælasthandel og Fragtfart vedbleve at florere og da Udbyttet af Fiskerierne med Undtagelse af Vaarsildefiskeriet i 1854 og af Høsten med Undtagelse af Potetesavlen samme Aar, i det Hele var tilfredsstillende, vedblev den oeconomiske Tilstand ogsaa i Periodens 2 sidste Aar at være ualmindelig god, uanseet det ringe Udbytte af Potetesavl og Vaarsildefiskeriet i 1854 og uanseet den Standsning eller i al Fald Indskrænkning, der paa Grund af Krigsforholdene fandt Sted med Hensyn til Handelen med Rusland i disse Aar, og som især rammede det egentlige Finmarken, som derved blev sat meget tilbage i oeconomisk Henseende. Der strømmede derfor mange Penge ind i Landet og viste sig allerede i 1853 og endmere i 1854 og 1855 en før næsten ukjendt Overflod deraf. Adgangen til Laan saavel i Udlandet som i Landet selv var særdeles let og billig. Saaledes var Discontoen ved Christiania Disconteringscommission for de Beløb, der gjordes frugtbringende ved Discontering af Vexler fra August Maaned 1853 til Juni Maaned 1854 og fra October Maaned sidstnævnte Aar til April 1855 kun 4 pCt., medens den dog forøvrigt i Aarene 1854 og 1855 ved samtlige Disconteringscommissioner var 5 pCt. indtil den i November 1855 blev sat op til 6 pCt. Det er naturligt, at alle Virksomhedsgrene under disse Forholde betydeligen maatte udvides og Speculationsaanden i høi Grad vækkes. Mange nye Foretagender bleve derfor satte i Værk og navnlig, som ovenfor oplyst, store Capitaler anvendte til Bygning af nye og Indkjøb af fremmede Skibe; faste Eiendomme stege betydeligt i Værdi og solgtes til Priser, der vistnok ofte have udgjort det fleerdobbelte Beløb af hvad de samme Eiendomme for et Par Decennier siden ansaaes for at være værd. Den mørke Side ved disse Forholde var, at Mange, forledede ved de gunstige Conjuncturer og den lette Adgang til at reise Penge, have udvidet deres Virksomhed over Evne og i uforholdsmæssig Grad bygget den paa fremmede Capitaler. Der viste sig ogsaa inden Periodens Udgang i den stigende Disconto Spor til, at Overfloden paa Penge ikke længere var saa stor, medens de alvorligere Følger af den Overspeculation, der i flere Retninger fandt Sted, først senere, da mindre heldige Conjuncturer indtraadte, have indfundet sig. For den arbeidende og tjenende Klasse har der i Perioden været let og rigelig Anledning til Fortjeneste, og Arbeids- og Tjenesteløn steeg i en Grad, der mere end opveiede de forhøiede Priser paa de fleste Nødvendigheds- og Forbrugsgjenstande, som samtidigen fandt Sted.

Pantegjælden er i Femaaret bleven forøget. I hele Riget er der nemlig i Femaaret af Gjældsbreve og Skifteudlæg, hvorved Pant er givet i faste Eiendomme:

	thinglæste	aflæste	altsaa Pantegjælden forøget med
i 1851	4,443,122 Spd.	2,762,582 Spd.	1,680,540 Spd.
i 1852	5,277,355 —	4,044,338 —	1,233,017 —
i 1853	4,872,749 —	3,512,501 —	1,360,248 —
i 1854	6,989,694 —	4,107,492 —	2,882,202 —
i 1855	5,758,605 —	4,375,169 —	1,383,436 —
Tilsammen i Femaaret 1851—1855 . . .	27,341,525 —	18,802,082 —	8,539,443 —
i Femaaret 1846—1850	25,916,911 —	14,492,526 —	11,424,385 —
i Femaaret 1841—1845			5,110,472 —
i Femaaret 1836—1840			5,785,412 —

Pantegjælden i Riget er altsaa forøget i Femaaret 1851—1855, om end ikke i en saa høi Grad som i Femaaret 1846—1850, saa i en høiere Grad end baade i Femaaret 1841—1845 og 1836—1840. Denne Forøgelse maa tilskrives deels den Omstændighed at større Summer ere anvendte til Jordbrugets Forbedring og Udvidelse, til Bygningers Opførelse, til Handelsflaadens Forøgelse eller til andre Næringsveies Udvidelse, og deels at der i det heromhandlede Femaar blev solgt særdeles mange faste Eiendomme, idet det er sædvanligt, at en betydelig Deel af Sælgerens Tilkommende ikke bliver betalt contant, men afgjøres ved Udstedelse af Panteobligation af Kjøberen til Sælgeren med Pant i den solgte Eiendom.

Der solgtes nemlig af faste Eiendomme i Femaaret

1851—1855	for	33,999,783 Spd.
1846—1850	—	26,727,531 —
1841—1845	—	22,506,135 —
1836—1840	—	21,333,558 — *)

Ogsaa det Beløb, hvorfor der er gjort Execution eller Udpantning, har været noget større i sidste end i det næstforegaaende Femaar. Der blev nemlig af Executioner og Udpantninger afholdt

	et Antal af	til Beløb
i 1851	48,342	722,355 Spd.
i 1852	52,870	747,659 —
i 1853	46,609	682,091 —
i 1854	36,241	739,736 —
i 1855	35,978	793,664 —
Tilsammen i Femaaret 1851—1855 . .	220,040	3,685,505 Spd.
eller i Gjennemsnit aarlig	44,008	737,101 Spd.
i Gjennemsnit for Femaaret 1846—1850	44,299	689,170 Spd.

*) Det fortjener at bemærkes, at Summen af de thinglæste og aflæste Hæftelser saavelsom Værdien af afhændede Eiendomme i Virkeligheden ikke er saa stor, som ovenstaaende af vedkommende Embedsmænds derover meddelte Opgaver gjorte Sammendrag udviser, idet det, naar Eiendomme, der ligge i forskjellige Jurisdictioner, sælges undereet, er sædvanligt, at de Panteobligationer, der i den Anledning udstedes, thinglæses i sin Heelhed ved samtlige Jurisdictioner, hvori Eiendommene ere beliggende, hvilket ogsaa er Tilfældet med Hensyn til Skjøderne og de deri stipulerede Salgssummer. Det er saaledes oplyst, at der i Nedenæs og Robygdelagets Amt er blandt thinglæste Hæftelser i Perioden medregnet 110,000 Spd. og blandt Salgssummerne for faste Eiendomme circa 550,000 Spd., der vedkomme Eiendomme, som hovedsagelig ligge udenfor Amtet.

Executionernes og Udpantningernes Beløb har altsaa aarligen været 47,931 Spd. større i Gjennemsnit for Femaaret 1851—1855 end for Femaaret 1846—1850. Derimod har Antallet været lidt mindre i førstnævnte end i sidstnævnte Femaar. Med Hensyn til den oplyste Forøgelse af Beløbet bemærkes, at en stor Deel af denne vedkommer Finmarkens Amt, hvor, som oven anført, den oeconomiske Tilstand har været mindre god især mod Slutningen af Femaaret, og en mindre Deel det nærliggende Nordlands Amt. Executionernes og Udpantningernes Beløb var nemlig steget i Finmarkens Amt fra 14,434 Spd. i Femaaret 1846—1850 til 52,358 Spd. i Femaaret 1851—1855, og i Nordlands Amt fra 19,593 Spd. i Femaaret 1846—1850 til 30,324 Spd. i Femaaret 1851—1855; følgelig har Forøgelsen fra det førstnævnte til det sidstnævnte Femaar udgjort i det Hele for Finmarkens Amt 37,924 Spd. og for Nordlands Amt 10,731 Spd., eller i Gjennemsnit aarlig respective 7,585 Spd. og 2,146 Spd., tilsammen 9,731 Spd. Naar det sidstnævnte Beløb fradrages den gjennemsnitlige aarlige Forøgelse af Executionernes og Udpantningernes Beløb for hele Riget fra Femaaret 1846—1850 til Femaaret 1851—1855 47,931 Spd., bliver tilbage for den øvrige Deel af Riget 38,200 Spd. Herved maa endvidere lægges Mærke til den overordentlig store Forøgelse af Executionernes og Udpantningernes Beløb i Hedemarkens og Indersens Fogderier, der for hver af disse Fogderiers Vedkommende er meget større end det ovennævnte Beløb 38,200 Spd., nemlig i Gjennemsnit aarlig for Hedemarkens Fogderi 63,903 Spd. og for Inderøens Fogderi 53,142 Spd., og hvilken Forøgelse er bevirket ikke af nogen mislig oeconomisk Forfatning sammesteds, men af Udpantninger for Brændeviinsafgiften, der i Regelen afgjøres inden det Udpantede bliver realiseret. Sættes Forøgelsen i de nævnte Dele af Riget ud af Betragtning, er Executionernes og Udpantningernes Beløb i det Hele aftaget. I de enkelte ikke særskilt oven nævnte Districter, hvor der viser sig en Forøgelse, er det som oftest kun Udpantningernes og ikke Executionernes Beløb, som er tiltaget, og disse første ere mere et Bevis paa Skjødesløshed og Uorden end paa egentlig Trang. I det Hele taget stadfæste Opgaverne over Executionerne og Udpantningerne det Factum, at Rigets oeconomiske Tilstand i Femaaret 1851—1855 har været god.

Ogsaa Opgaverne over Forligelsescommissionernes Virksomhed vise det samme, idet færre Sager ere behandlede sammesteds i Femaaret 1851—1855

end i det næstforegaaende Femaar. Navnlig gjælder denne Formindskelse Aarene 1854 og 1855, i hvilke Aar, som oven nævnt, den oeconomiske Tilstand var særdeles god.

Følgende Antal Sager blev foretaget ved Forligelses-commissionerne	1851.	1852.	1853.	1854.	1855.	I Gjennemsnit for Femaaret 1851—1855.	I Gjennemsnit for Femaaret 1846—1850.
	61,767	67,960	57,563	41,145	40,758	53,839	65,271
der forligte, hævede eller afviste	35,631	39,107	32,542	22,003	21,611	30,179	37,136
til Retten henviste	25,593	28,387	24,624	18,765	18,757	23,225	27,530
og der foretagne	3,796	4,416	3,999	3,370	3,269	3,770	4,661

Antallet af dem, som erholdt Understøttelse af Fattigvæsenet, er tiltaget endeel i de tre første Aar af Femaaret, men har derimod i de to sidste Aar af samme omtrent holdt sig paa samme Punkt. At Forholdet i saa Henseende, uagtet den lette Adgang til god Arbeidsfortjeneste, ikke har været gunstigere, maa tilskrives deels Folkemængdens Forøgelse, deels maaskee en større Villighed til at understøtte som en Følge af de gode Kaar, hvorunder Befolkningen i det Hele befandt sig. Efter de ifølge Kongl. Resolution af 10de December 1850 erhvervede Opgaver beløb Antallet af dem, som understøttedes af Fattigvæsenet i Løbet af nedenstaaende Aar, sig til:

	fuldstændigt.	for en Deel.	tilsammen.
Aar 1850 i Landdistricterne	16,780	30,004	46,784
ved Værker og Brug	539	666	1,205
i Kjøbstæderne og Ladestederne	3,895	7,266	11,161
i hele Riget	21,214	37,936	59,150
Aar 1851 i Landdistricterne	17,237	32,299	49,536
ved Værker og Brug	725	556	1,281
i Kjøbstæderne og Ladestederne	4,201	7,770	11,971
i hele Riget	22,163	40,625	62,788
Aar 1852 i Landdistricterne	18,648	32,043	50,691
ved Værker og Brug	744	582	1,326
i Kjøbstæderne og Ladestederne	4,616	8,644	13,260
i hele Riget	24,008	41,269	65,277
Aar 1853 i Landdistricterne	19,127	31,265	50,392
ved Værker og Brug	698	657	1,355
i Kjøbstæderne og Ladestederne	4,585	9,171	13,756
i hele Riget	24,410	41,093	65,503
Aar 1854 i Landdistricterne	19,136	30,569	49,705
ved Værker og Brug	728	697	1,425
i Kjøbstæderne og Ladestederne	4,432	8,312	12,744
i hele Riget	24,296	39,578	63,874
Aar 1855 i Landdistricterne	18,864	31,188	50,052
ved Værker og Brug	700	658	1,358
i Kjøbstæderne og Ladestederne	4,245	8,434	12,679
i hele Riget	23,809	40,280	64,089

Ved ovenstaaende Tabel bør dog bemærkes, at der mangler Opgave for Lessø Præstegjeld og Bragernæs Landdistrict for 1855, for Snarums Blaafarveværk i Buskeruds Amt samt Frolands Jernværk i Nedenæs og Robygdelagets Amt for 1855, og endelig for Frederiksstad By baade for 1854 og 1855.

Ifølge Ovenstaaende forholdt de Fattiges Antal ved Periodens Udløb sig til Folkemængden i det Hele som 1 : 23; paa Landet som 1 : 25,5 og i de Byer, der have eget Fattigvæsen, som 1 : 14,2. De fuldstændig Forsørgedes Antal forholdt sig til Folkemængden i det Hele som 1 : 63, paa Landet som 1 : 67 og i Byerne som 1 : 42. De for en Deel Forsørgedes Antal forholdt sig til Folkemængden i det Hele som 1 : 37, paa Landet som 1 : 41 og i Byerne som 1 : 21,3. Ansætter man Rigets Folkemængde ved Periodens Begyndelse til 1,400,000, forholdt de Fattiges Antal i det Hele sig til denne da som 1 : 24, de fuldstændig Forsørgedes som 1 : 66 og de for en Deel Forsørgedes som 1 : 37. Antallet af de Fattige er saaledes i Perioden ikke tiltaget i væsentlig stærkere Grad end Folkemængden.

Vedkommende de Communerne paahvilende Udredsler i det omhandlede Femaar, hvorom Opgaver indsendes til dette Departement, skal man her meddele følgende Oplysninger.

Til Fattigvæsenet udredtes de i nedenstaaende Tabel anførte Beløb, hvorved forøvrigt er at mærke, at der ogsaa i saa Henseende mangler Opgave for de ovenfor angivne Steder, hvorfra Opgave savnes om de Fattiges Antal.

	Aar					
	1850. Spd.	1851. Spd.	1852. Spd.	1853. Spd.	1854. Spd.	1855. Spd.
I Landdistricterne:						
1. Det i Penge udlignede Beløb . . .	97,719	99,936	109,336	125,090	134,827	144,377
2. Værdien af Naturalbidragene . . .	81,413	78,042	84,380	87,872	88,955	90,380
3. Lægdsforsørgelsen, anslaaet i Penge .	160,573	161,242	162,022	159,968	161,245	166,743
4. Fattigvæsenets Indtægter af Brændeviins Salg og Udskjænken	15,082	15,038	15,566	14,826	14,686	16,016
5. Fattigvæsenets øvrige Indtægter . .	36,809	38,466	41,242	47,359	51,804	54,624
Tilsammen for Landdistricterne	391,596	392,724	412,546	435,115	451,517	472,140
Ved Værker og Brug:						
1. Værkseiernes Tilskud i Penge . . .	12,049	13,133	13,200	12,188	13,947	14,963
2. Arbeidernes, Kjørselsbøndernes m. Fl. Bidrag i Penge	1,553	1,835	2,012	1,915	2,145	1,888
3. Værdien af Naturalbidraget:						
a. forsaavidt det ydes af Værkseierne	3,743	3,514	4,137	4,889	5,969	6,141
b. —s— —s— Andre . .	30	19	3	43	40	99
4. Fattigvæsenets Indtægter af Brændeviins Salg og Udskjænken	77	236	154	195	229	229
5. Fattigvæsenets øvrige Indtægter . .	1,376	1,311	1,107	2,204	1,263	1,486
Tilsammen ved Værker og Brug	18,828	20,048	20,613	21,434	23,593	24,806
I Kjøbstæderne og Ladestederne:						
1. Det udlignede Beløb	89,581	82,779	84,383	86,073	103,643	102,796
2. Fattigvæsenets Indtægter af Brændeviins Salg og Udskjænken	52,486	52,714	54,182	54,778	60,529	57,413
3. Fattigvæsenets øvrige Indtægter . .	21,252	16,755	19,750	21,625	21,221	25,357
Tilsammen for Kjøbstæderne og Ladestederne	163,319	152,248	158,315	162,476	185,393	185,566
Tilsammen for hele Riget	573,743	565,020	591,474	619,025	660,503	682,512

Udredslerne til Fattigvæsenet ere altsaa stegne i Femaaret som en Følge deels af at Antallet af de af Fattigvæsenet Understøttede er forøget, deels af den indtraadte Stigning i Prisen paa alle Livsfornødenheder, der selvfølgelig har bidraget til at en Fattigs Underholdning er bleven kostbarere end tidligere. Denne sidste Omstændighed i Forbindelse med den bedre Forpleining, som nu vistnok i Almindelighed tilstaaes de Fattige, er det formeentlig, som har bevirket det Phænomen, at, medens Antallet af de af Fattigvæsenet Understøttede er aftaget, skjønt vistnok ubetydeligt i Aarene 1854 og 1855, have derimod Udgifterne tiltaget ikke ubetydeligt i samme Aar.

Trækkes fra de i Slutningen af ovenstaaende Tabel anførte Tal, der udvise hvad Fattigvæsenet har kostet det hele Land i de nævnte Aar, Fattigvæsenets Indtægter af Brændeviins Salg og Udskjænken samt de under Rubrikken "Fattigvæsenets øvrige Indtægter" opførte Beløb, bliver der tilbage som directe Bidrag til Fattigvæsenet

i 1850	446,661	Spd.
= 1851	440,500	—
= 1852	459,473	—
= 1853	478,038	—
= 1854	510,771	—
= 1855	527,387	—

Sammenligner man disse directe Bidrag i 1855 med Folkemængden ved Udgangen af 1855 1,490,047 med Fradrag af de Fattiges Antal i samme Aar 64,089, hvorved der udkommer et Antal af 1,425,958, skulde der altsaa af enhver Person i Riget, der ikke selv nyder Understøttelse af Fattigvæsenet, ydes i Gjennemsnit til Fattiges Underholdning i 1855 44 ß. i directe Bidrag, foruden hvad der ydes dertil ved Brændeviinsforbrug, ved Salg af faste Eiendomme m. v. Anvender man en lignende Beregning for Aaret 1850 og ansætter Folkemængden ved samme Aars Udgang til 1,400,000, vil man finde det directe Bidrag til Fattigvæsenet i 1850 i Gjennemsnit for hver Person at være $39\frac{9}{10}$ ß.

De øvrige Communeudredsler ere i Landdistricterne væsentlig Udredslerne til Amtscommunerne, til Skolecasserne og til de almindelige Communecasser, og i Byerne Udredslerne til Bycasserne og Havnecasserne.

Til Bestridelse af Amtscommunernes Udgifter udlignedes der paa Matrikulskylden (i det egentlige Finmarken i Portioner):

i 1850 for Regnskabsaaret	$18\frac{50}{51}$	153,168	Spd.	$99\frac{1}{2}$ ß.
i 1851 —=—	$18\frac{51}{52}$	157,531	—	99 =
i 1852 —=—	$18\frac{52}{53}$	179,694	—	118 =
i 1853 —=—	$18\frac{53}{54}$	186,946	—	57 =
i 1854 —=—	$18\frac{54}{55}$	201,265	—	52 =
i 1855 —=—	$18\frac{55}{56}$	212,881	—	24 =

Udgifterne have altsaa været i betydeligt Stigende i Femaaret, væsentlig paa Grund af de forøgede Udgifter til Veivæsenet og Medicinalvæsenet.

Sammenligner man for de forskjellige Amter det paa Matrikulskylden udlignede Beløb i 1850 og 1855, vil man finde, at dette er steget for alle Amter undtagen Nordre Bergenhuus og Hedemarkens Amter, hvor der er udlignet pr. Skylddaler respective 25 og 4 ß. mindre i 1855 end i 1850, og Senjen og Tromsø Fogderi, hvor der i begge de nævnte Aar er udlignet det samme Beløb pr. Skylddaler. De Amter, hvori den største Forøgelse af det udlignede Beløb har fundet Sted fra 1850 til 1855, ere Søndre Throndhjems, Smaalenenes og Christians samt Romsdals Amter, hvor Forøgelsen har udgjort for det første Amt 87 ß., for det andet 60 ß. og for begge de to sidstnævnte 50 ß. pr. Skylddaler. I 1855 vare Søndre Throndhjems og Nordre Throndhjems samt derhos Akershuus, Smaalenenes, Bratsbergs, Lister og Mandals samt Romsdals Amter og Senjen og Tromsø Fogderi de Districter, hvor den største Udligning til Amtscommuneudgifter har fundet Sted, nemlig i det første Amt 2 Spd. 12 ß., i det andet 1 Spd. 30 ß. og i alle de øvrige ovennævnte Districter 1 Spd. pr. Skylddaler. I Hedemarkens Amt, Nordhordlands Fogderi, Søndhordlands og Hardangers Fogderi samt Jarlsbergs og Laurvigs Amt var derimod i det nævnte Aar mindst udlignet paa Skylddaleren, nemlig respective 72, 72, $73\frac{1}{2}$ og 76 ß.

For samtlige Skolecasser i Landdistricterne var Indtægterne og Udgifterne i efternævnte Aar saaledes som nedenstaaende Tabel udviser, hvorved bemærkes, at der mangler Opgaver for Lessø for 1853, for Rakkestad, Lessø, Norderhoug, Gol, Aal, Alstadhoug og Vaagen Præstegjelde for 1854, og for Rakkestad, Lessø og Alstadhoug Præstegjelde, Hoels og Torpe Sogne af Aals Præstegjeld, Bragernæs Landdistrict, Modums Blaafarveværk, Hassels Jernværk samt for endeel faste Skoler for 1855.

	1850. Spd.	1851. Spd.	1852. Spd.	1853. Spd.	1854. Spd.	1855. Spd.
Indtægter:						
ved Ligning paa matriculerede Eiendomme.	25,436	27,091	26,849	30,684	32,613	35,274
—"— Huusmænd, Inderster og Tjenestefolk	11,792	10,257	10,379	10,826	13,418	16,032
—"— Værker, Brug og andre Indretninger	17,206	1,813	1,375	1,684	2,089	1,644
andre Skatter og Afgifter		18,254	21,924	19,645	17,650	16,737
Bøder	457	610	348	395	311	309
Renter og andre Indtægter af Eiendomme og Activa	5,210	2,965	3,095	2,892	2,783	2,894
Andre Indtægter	9,518	9,808	10,326	11,013	13,457	12,812
Summa Indtægt	69,619	70,798	74,296	77,139	82,321	85,702
Den samlede Udgift	66,173	71,145	73,921	76,071	80,139	83,813

Udgifterne til Skolevæsenet ere altsaa stegne i Løbet af Femaaret, og ere de forøgede Udgifter fornemmelig dækkede ved Udligning paa Matrikulskylden.

Til Bestridelse af de Udgifter, der udredes af Formandskabsdistricternes Communecasser, udlignedes paa Matrikulskylden i 1850 42,184 Spd. I Løbet af Femaaret 1851—1855 var for disse Casser

	1851. Spd.	1852. Spd.	1853. Spd.	1854. Spd.	1855. Spd.
Indtægterne:					
Udlignet paa Matrikulskylden	45,805	46,319	50,324	48,490	58,250
Andre Skatter	1,324	845	2,919	1,691	1,691
Andeel i Brændeviinsafgiften	256	649	820	1,130	1,671
Indtægter af Eiendomme og Activa:					
ved Salg deraf	1,305	1,220	1,145	966	1,043
Renter og andre Indtægter deraf		960	1,076	1,523	1,581
Indtægter af Kirker og Kirkegaarde:					
Tiende og andre Afgifter, vedkommende samme .	1,209	1,026	2,585	2,932	2,372
andre Indtægter	380	298	609	413	803
Andre Indtægter	1,962	2,617	2,577	3,860	5,130
Summa Indtægter	52,241	53,934	62,055	61,005	72,541
Den samlede Udgift	50,125	48,636	63,085	57,525	75,890

Ved denne Tabel er forøvrigt at bemærke, at i samme ikke er medtaget Opgaver for 1855 for Hurum i Buskeruds Amt, for Omlid, Hordnæs og Iveland samt Aaseraal i Nedenæs og Robygdelagets Amt og for Alstadhoug i Nordlands Amt. Udgifterne for de her omhandlede Communecasser have altsaa ogsaa været i Stigende; navnligen gjælder dette om de af samme udredede Udgifter til Veivæsenet, Kirker og Kirkegaarde samt Præstegaarde.

Bycassernes Udgifter vare

Aar.	i det Hele	hvoraf		Med Fradrag heraf bliver den rene Udgift
		Afdrag paa Gjæld	Udlaan	
	Spd.	Spd.	Spd.	Spd.
1851	246,074	29,446	=	216,628
1852	254,765	26,018	705	228,042
1853	324,713	17,092	5,067	302,554
1854	335,667	29,333	22,111	284,223
1855	425,061	22,805	41,213	361,043

Udgifterne i det Hele i 1850 var 254,415 Spd. Overhovedet ere Udgifterne for Bycasserne stegne betydeligt i de sidste Aar af Femaaret, navnlig paa Grund af forøgede Udgifter til communale Bygninger, Skolevæsenet samt Brolægnings-, Bro-, Vei- og Vandvæsenet. Udgifterne dækkedes ved følgende Indtægter:

Aar.	Skatter og Afgifter			Andel i Afgift af Brændevins Salg og Udskjænken.	Renter af udestaaende Capitaler og andre Indtægter af Byernes Eiendele.	Refusioner og Decisionsansvar.	Andre Indtægter.	Tilsammen reen Indtægt.	Laan og Forskud.	Indbetaling af udestaaende Restancer og andre Forskringer.	Alt.
	paa Næring og Indkomst.	paa faste Eiendomme.	andre (Brændevinsafgiften undtagen).								
	Spd.	Spd.	Spd.	Spd.	Spd.	Spd.	Spd.	Spd.	Spd.	Spd.	Spd.
1850 .	74,180	75,874	630	21,737	16,627	—	23,732	212,780	29,550	6,821	249,151
1851 .	72,536	77,989	2,293	22,015	20,217	1,486	27,468	224,004	33,186	917	258,107
1852 .	80,842	83,304	1,888	28,640	21,184	4,257	15,366	235,481	29,948	1,212	266,641
1853 .	84,381	86,407	3,045	30,061	27,557	1,384	26,244	259,079	79,038	18,142	356,259
1854 .	99,354	93,204	1,566	27,876	29,824	2,292	19,995	274,111	78,633	10,023	362,767
1855 .	112,191	100,610	1,647	32,155	22,735	2,395	31,519	303,252	85,213	14,900	403,365

Ved ovenstaaende Angivelser af Bycassernes Udgifter og Indtægter maa forøvrigt bemærkes, at der mangler Opgaver for Sarpsborg og Hønefos for 1855.

Sammenligner man Skatterne for de forskjellige Byer i 1850 og 1855, vil det sees, at de for næsten alle ere stegne. Kun for Lillehammer, Aasgaardstrand og Farsund vare Skatterne til Bycasserne ubetydeligt mindre i 1855 end i 1850. Den særdeles store Forøgelse af Skatterne vedkommer væsentligen Christiania, for hvilken By den udgjorde det betydelige Beløb af 16,000 Spd., og for en mindre Deel Bergen, Christianssand, Throndhjem og Stavanger.

Indtægterne og Udgifterne ved Byernes Havnecasser vare i nedennævnte Aar følgende:

	1850.	1851.	1852.	1853.	1854.	1855.
Indtægterne:	Spd.	Spd.	Spd.	Spd.	Spd.	Spd.
Procenter af fortoldede Varer	18,406	19,948	18,738	14,915	18,007	28,035
Skibsafgifter, Bryggepenge, Ringepenge og deslige . .	4,526	6,006	5,849	5,938	7,170	6,406
Renter af udestaaende Capitaler og andre Indtægter af Eiendomme og Activa	3,231	3,148	3,430	3,122	3,390	3,473
Bøder	3,015	129	91	152	167	278
Andre Indtægter		1,892	2,274	2,737	3,058	3,343
Tilsammen Indtægt	29,178	31,123	30,382	26,864	31,792	41,535
De samlede Udgifter	24,925	29,539	29,711	38,685	23,032	43,331

Udgifterne have altsaa i Løbet af Femaaret været i det Hele i Stigende.

Sparebankernes Antal og Virksomhed er i Femaaret tiltaget i en betydelig Grad. Ved Udgangen af 1855 udgjorde deres Antal 115, der havde under Forvaltning et Beløb af 9,519,330 Spd., hvoraf 8,803,274 Spd. tilhørte Indskyderne. Ved Udgangen af 1850 var der derimod kun 90 Sparebanker med en Capital under Forvaltning af 4,639,338 Spd., hvoraf 4,180,335 Spd. tilhørte Indskyderne; ved Udgangen af 1845 fandtes der i Landet kun 59 Sparebanker, der havde under Forvaltning en Capital af 3,638,408 Spd., hvoraf 3,374,161 Spd. tilhørte Indskyderne, samt ved Udgangen af 1840 24 Sparebanker med en Capital under Forvaltning af 1,817,076 Spd., hvoraf 1,671,842 Spd. tilhørte Indskyderne. Sparebankernes Antal er altsaa i det sidstforløbne Femaar forøget med 25, hvoraf 21 ere oprettede i Landdistricterne og en i hver af følgende 4 Byer, nemlig Tvedestrand, Lillesand, Haugesund og Vadsø. I det næstforegaaende Femaar var Antallet derimod forøget med 31. Paa den anden Side er den under Sparebankernes Bestyrelse værende Capital i sidste Femaar forøget med omtrent 4,880,000 Spd., medens Forøgelsen i det næstforegaaende Femaar kun var omtrent 1 Million Spd. Af den under Sparebankernes Bestyrelse værende Capital udgjorde Forøgelsen af Indskydernes Tilkommende for Femaaret 1851—1855 4,623,000 Spd. eller 111 pCt., men for Femaaret 1846—1850 kun 806,000 Spd. eller 24 pCt. og for Femaaret 1841—1845 1,702,000 Spd. eller 102 pCt. Forøgelsen af Indskydernes Tilgodehavende og af den hele under Sparebankernes Bestyrelse værende Capital har altsaa været usædvanlig stor i Løbet af Femaaret 1851—1855, som en Følge af de usædvanlig gode Conjuncturer, hvorunder Landet i det Hele taget befandt sig i bemeldte Femaar.

I Riget findes flere Indretninger i hvilke man enten ved Indskud engang for alle eller i flere Aar kan sikre sin Enke eller andre Efterladte eller sig selv i sin Alderdom en aarlig Understøttelse eller Pension. Af saadanne kan mærkes foruden den almin-

delige og de tvende geistlige Enkecasser, en almindelig gjensidig Forsørgelsesanstalt og en Livrenteforening i Christiania, 6 Pensionsindretninger (de saakaldte 5 Spd.s Pensionsindretninger) nemlig i Christiania, Drammen, for Langesundsfjorden (Porsgrund), Arendal, Bergen og Throndhjem. Disse Selskaber benyttes meget.

Af Actieselskaber til Forsikring mod Ildsvaade fandtes der her i Riget ved Udgangen af 1850 allerede 3, nemlig 1 i Bergen og 2 i Christiania, hvis Actiecapital var respective 100,000 Spd., 300,000 Spd. og 100,000 Spd., hvorpaa var indbetalt respective 30,000 Spd., 150,000 Spd. og 50,000 Spd. I Femaaret er stiftet 2 nye saadanne Selskaber, nemlig i 1853 et i Skien og i 1855 et i Bergen, hver med en Actiecapital af 200,000 Spd., hvoraf er indbetalt 30 pCt. eller 60,000 Spd. Endelig fandtes der i Landdistricterne ved Udgangen af 1855 35 private gjensidige Brandassuranceforeninger, nemlig 1 i Akershuus, 5 i Hedemarkens, 4 i Christians, 3 i Romsdals, 11 i Søndre Throndhjems og 11 i Nordre Throndhjems Amt. Ved Udgangen af 1850 fandtes der af saadanne efter forrige Femaarsberetning 32. Samtlige disse Brandforsikringsselskaber og Brandassuranceforeninger benyttes meget og det synes i det Hele taget, at Nationen i Almindelighed søger mere at sikre sig mod Tab i Ulykkestilfælde end i ældre Tider sædvanligt.

Forsikringssummerne i den almindelige Brandforsikrings-Indretning ere i Femaaret stegne betydeligt saavel i Kjøb- og Ladestederne som i Landdistricterne. Ved Udgangen af Aaret 1855 udgjorde den samlede Forsikringssum:

1. for Kjøbstadafdelingen:		
a. Kjøbstæder	23,639,910	Spd.
b. Ladesteder og Forstæder	1,507,890	—
c. Større Samlinger paa Landet	2,768,960	—
	27,916,760	Spd.
2. for Landafdelingen:		
a. Landbygninger . . .	13,340,950	Spd.
b. Bygninger paa Kjøbstadgrunde	491,920	—
	13,832,870	Spd.

Følgelig var ved Udgangen af 1855 den samlede Forsikringssum i den almindelige Brandcasse 41,749,630 Spd. Ved Femaarets Begyndelse eller ved Udgangen af 1850 udgjorde derimod Forsikringssummerne:

1. for Kjøbstadafdelingen . .	24,155,310	Spd.
2. for Landafdelingen . .	10,519,480	—
	34,674,790	Spd.

Forsikringssummerne ere saaledes i Femaaret stegne fra 34,674,790 Spd. til 41,749,630 Spd. eller med 7,074,840 Spd.

I Femaarets Løb ere flere betydelige Ildebrande indtrufne. Ved de største af dem har Brandcassen lidt følgende Tab:

a. Kjøbstadafdelingen:			
den 17de November 1852 i Christianssund . .	27,791	Sp.	24 ß.
= 2den Marts 1853 i Frederikshald . .	25,575	—	108 =
= 5te April 1854 i Skien med Bratsbergkleven og Klosterhougene	62,796	—	19 =
= 13de September 1854 i Frederikshald . .	23,360	—	84 =
= 1ste Mai 1855 i Frederikshald . . .	32,341	—	8 =
= 30te Mai 1855 i Bergen	140,457	—	28 =
b. Landafdelingen:			
den 3die November 1852 yttre Arne i Nordhordland og Vosse Fogderi	35,280	—	91 =
= 25de December 1853 Lungegaardens Hospital i Do. . . .	21,250	—	= =

Til Dækkelse af det Brandcassen ved Ildebrandene paa yttre Arne og Lungegaards Hospital paaførte Tab har der for Landafdelingen ifølge Resolutioner af 23de December 1852 og 7de October 1854 for Aarene 1853, 1854, 1855 og 1856 været erlagt extraordinær Contingent af Beløb lig $2\frac{3}{4}$ Aars ordinær Contingent. For Kjøbstadafdelingen har derimod ingen extraordinær Contingent været udlignet. Beholdningen udgjorde ved Udgangen af Aaret 1855:

for Kjøbstadafdelingen:

a. Contant	323,968	Sp.	33 ß.
b. Restancer	11,451	—	96 =
	335,420	Sp.	9 ß.

for Landafdelingen:

a. Contant			
31,015	Sp.	$97\frac{1}{2}$ ß.	
b. Restancer			
6,222	—	81 =	
	37,238	—	$58\frac{1}{2}$ ß.
Tilsammen	372,658	Sp.	$67\frac{1}{2}$ ß.

Derimod skyldtes for uafgjorte Brandskader af Kjøbstadafdelingen 153,905 Spd. 110 ß. og af Landafdelingen 35,645 Spd. 94 ß.

A.

Christiania By.

Til Kongen.

Den ved Deres Kongelige Majestæts naadigste Resolution af 23 December 1839 befalede Beretning om Tilstanden i Undertegnedes Embedsdistrict for Aarene 1851 til 1855 afgives herved underdanigst.

A. Med Hensyn til Handelen.

Uagtet det Tryk, der hvilede paa Handelen i Aaret 1848, og de uheldige Conjuncturer, der saameget lammede al Virksomhed, allerede formindskedes i en ikke ubetydelig Grad i Aarene 1849 og 1850, indtraadte et for Landet i det Hele og for Christiania By i Særdeleshed heldigt Tidspunct med Aaret 1851 og er Handelsvirksomheden med hvert af de tilbagelagte Aar indtil Udgangen af 1855 voxet i den Grad, at Man vistnok med Sikkerhed tør antage, at Velstanden i Christiania er gaaet særdeles betydeligt fremad, hvorom saavel flere af Stedets Handlende i dette Tidsrum gjorte Indkjøb af betydelige Skove og Landeiendomme samt flere Seil- og Dampskibe, som Anlæg af kostbare Fabrikker paa det Tydeligste viser. Vistnok har den store Virksomhed i saa mange Retninger fremkaldt forhøiede Priser paa alle Livets Fornødenheder og høiere Dagløn, men desuagtet synes det sikkert, at alle Næringsdrivende og Handlende have havt lettere for at erhverve og udrede de fornødne Udgifter end forhen under billigere Livsvilkaar.

Som en ny Handelsgren, der har afgivet ikke ubetydelig Fordel, skal Man ikke undlade at oplyse, at der i sidstforløbne Aar udførtes 40,000 Tønder Havre, væsentligst til England.

Forsaavidt Samhandelen med Landdistricterne angaar, har Man indhentet Oplysninger fra Stadsveieren, der har meddelt nedenstaaende tabellariske Opgave, der viser hvad der i Tidsrummet fra 8de Juni 1852 til Udgangen af 1855 landværts udenfor Jernbanen er indført af Hø, Halm, Kjød, Flesk, Smør, Ost, Talg og Mel. For Aaret 1851 og 1852 indtil 8de Juni, da den nuværende Stadsveier overtog denne Bestilling, har denne ikke kunnet meddele nogen Opgave, efterdi de herhenhørende Protocoller ikke ere opbevarede. Hvad iøvrigt Kornvarer, Vildt og Brænde angaar, kan Stadsveieren ingen Oplysning meddele, da disse Varer ikke ere Gjenstand for Veining, ved hvilken alene Stadsveieren kan controllere Indførselen.

Tabel

over hvad der fra Landdistricterne er indført af Varer, forsaavidt disse ved Stadsvægten ere veiede i Aarene fra 8de Juni 1852 til 1855.

	Hø.	Halm.	Kjød.	Flesk.	Smør.	Ost.	Talg.	Mel.
	Skp	Skp	Skp	Skp	Skp	Skp	Skp	Skp
1852 fra 8de Juni .	14,566	1,196	1,656	611	164	16	69	173
1853	28,630	5,406	2,898	871	446	96	108	379
1854	24,438	4,581	3,275	1,411	654	144	121	749
1855	24,768	5,058	3,740	1,676	703	158	100	414
	92,402	16,241	11,569	4,569	1,967	414	498	1,715

Forøvrigt bliver et ikke ubetydeligt Qvantum af Hø og Halm indført fra Landet uden at veies, og som omtrentlig kan anslaaes til 2000 à 2500 Skp Hø og 2 à 300 Skp Halm. Ifølge de fra Jernbanedirectionen erhvervede Oplysninger blev der i Aaret 1855 paa Jernbanen indført til Byen

af Kjød . . . . . circa 389 Skp 6 Lp.
" Smør og Ost . . " 715 — 15 —
" Kornvarer . . . " 42,267 Centner.
" Poteter . . . . " 39,383 —
" Brændevin . . . " 31,943 —
" alle Slags Tømmer " 143,306 Tylvter.

Betræffende det tilvands indførte Brænde udviser Overfavnefætterens autoriserede Protokol, at nedenanførte Qvanta i de sidste 5 Aar ere indførte til Christiania, nemlig

1851 . . . . . 31,960 Favne.
1852 . . . . . 27,546 —
1853 . . . . . 29,132 —
1854 . . . . . 22,862½ —
1855 . . . . . 26,789½ —
tilsammen 138,290 Favne,

eller 5,678 Favne mindre end i de nærstforegaaende 5 Aar fra 1845 til 1850.

Hvormeget Brænde, der landværts indføres til Christiania, lader sig derimod ikke med Bestemthed opgive. Paa Jernbanen blev i 1855 indbragt 1600½ Vognlæs Brænde og Bagbuun.

Forbruget af Steenkul er i de senere Aar betydelig tiltaget. Efter vedkommende Maalers Opgave er der maalet til Indførsel

i 2det Halvaar 1854 . . 105,199 Tønder
og i Aaret 1855. . . . . 229,859 —

For Aarene 1851, 1852, 1853 og første Halvdel af 1854 har den nuværende Maaler, der overtog denne Bestilling den 1ste Juli 1854, ikke kunnet meddele nogen Opgave, da de herhenhørende Protocoller ikke ere at finde.

Nedenstaaende Tabel giver en Oversigt over Indførselen af de ovennævnte Artikler, sammenlignet med det nærstforegaaende Femaar, forsaavidt de ved Stadsvægten ere veiede.

	1845—1850	1852⅝—1855
Hø	67,500 Skp	92,402 Skp
Halm	6,000 "	16,241 "
Kjød	3,840 "	11,958 "
Smør og Ost . . .	1,410 "	3,096 "
Flesk	2,070 "	4,569 "
Talg	345 "	498 "
Mel	2,340 "	1,715 "

Ifølge den vedlagte Tabel No. 1 udgjorde Antallet af de Handelsberettigede i Christiania ved Slutningen af 1855 . . . . . 771 Individer
med . . . . . 560 Betjente
tilsammen 1331 Personer.

B. Med Hensyn til Skibsfarten.

Hvad der i Foranstaaende er anført om Handelen i Almindelighed gjælder ogsaa Skibsfarten, saa at de sidst tilbagelagte fem Aar i enhver Henseende, hvad Skibsfarten angaar, maa regnes blandt de heldigste Tidsrum i en lang Aarrække og udmærker sig fremfor noget foregaaende ved en uafbrudt Stigen i Skibsfartvirksomheden, i hvilken Anledning Man ikke skal lade ubemærket, at der i det allersidste Aar har dannet sig et Dampskibs-Interessentskab under Navn af det "søndenfjeldske Dampskibsselskab," der ved fortrinlige Dampfartøier har sat Christiania i directe Forbindelse med Udlandet, navnlig England og Tydskland.

Ifølge vedlagte Tabel No. 1 havde ved Udgangen af Aaret 1855 68 Personer Borgerskab til Christiania som Skippere, hvoraf 26 boede i Byen og 42 udenfor samme.

C. Med Hensyn til Haandværksdriften.

Haandværksdriften gaar i det Hele stadigt frem, hvilket navnlig gjælder Snedkerne, Skrædderne, Hattemagerne, Guldsmedene, Bogbinderne, Malerne, Forgylderne og Instrumentmagerne.

Afsætningen af Haandværksarbeiderne sker for den største Del i selve Byen og for nogen Del ogsaa til de mindre Byer og til Landdistricterne.

I Haandværk, som ikke her have været drevne som særskilt Profession, er tilkommet 1, nemlig en Tøismed.

Vedlagte Tabel No. 1 viser, at der i Christiania ved Udgangen af Aaret 1855 var

a. Laugmestere 236 med 765 Svende og Drenge,
b. andre med Borgerskab forsynede Mestere 437 med 979 Svende og Drenge.

Ialt 673 Mestere med 1,744 Svende og Drenge eller i det Hele 2,417 Individer, som udelukkende beskjæftige sig med Haandværksarbeide. For det foregaaende Femaar var opgivet 928 Haandværksmestere med 1,443 Svende og Drenge eller tilsammen 2,371 med Haandværksarbeide beskjæftigede Personer. At disses Antal uagtet Byens forøgede Folkemængde nu omtrent er uforandret, maa efter Stiftets Formening fornemmelig tilskrives dels de hyppige Udvandringer til Amerika, som ifærdeleshed har fundet Sted blandt den haandværksdrivende Klasse og dels den saavel i selve Byen som i dens nærmeste Omegn tiltagende Fabrikdrift, der stedse kræver flere og flere Hænder, som ellers for en stor Del vilde have søgt Beskjæftigelse ved Haandværksdrift, og som gjør det vanskeligt for Mesterne at erholde et tilstrækkeligt Antal af Svende og Drenge.

Samme Tabel viser desuden et Antal af 207 Personer, som ved 1855 Aars Udgang beskjæftigede sig med Haandværksarbeide. Om disse Personer gjælder imidlertid den Bemærkning, at de dels ere Militaire, dels Vægtere, og saaledes kun have en indskrænket Arbeidsfriheb, ligesom de derhos ikke have bragt det synderlig vidt i deres Profession, med hvilken de forøvrigt kun for en ringe Del beskjæftige sig.

Egentlige Frimestere findes ikke, ligesaalidt som noget af de herværende 6 Laug er indgaaet.

D. Med Hensyn til Fabriker.

For saavidt muligt at erholde fuldstændige og paalidelige Oplysninger om den her i Byen værende Fabrikdrift, har Man tilstillet samtlige Fabrikeiere endel Blanquetter med Anmodning om at meddele de i samme begjærte Oplysninger.

Det maa imidlertid beklages, at flere og deriblandt nogle af de vigtigere Fabrikeiere rimeligvis hovedsagelig formedelst feilagtige Anskuelser om Anvendelsen af deslige Oplysninger, ikke, uagtet gjentagne Paamindelser, have fundet sig foranledigede til at efterkomme denne Opfordring og Man har derfor maattet affatte vedlagte Tabel No. 2 efter de Materialier, som have været erholdelige. Denne Tabel giver tillige Oplysning om, fra hvilke Fabrikeiere man ikke har kunnet forskaffe nogen Opgave.

Af nyoprettede Fabriker mærkes en paa Holmen anlagt Afdeling af Akers mekaniske Værksted, der begyndte sin Virksomhed den 1ste Januar 1855 og beskjæftiger i det Hele 89 Personer. Foruden almindelige mekaniske Arbeider forfærdiges ogsaa Dampkjædler til mindre Dampmaskiner paa 4 til 12 Hestes Kraft.

Et andet egentlig i 1845 oprettet mekanisk Værksted er i Aaret 1854 givet en betydelig Udvidelse, saa at det nu beskjæftiger 24 Arbeidere.

I 1855 er ligeledes et betydeligt Ølbryggeri anlagt, fra hvilket Udsalget først er begyndt i indeværende Aar, ligesom et af de ældre største Bryggerier i 1854 er ombygget og betydeligt udvidet.

Det i Møllergaden og Brænderibakken hidtil værende Bomuldsvæveri og Farveri er i indeværende Aar flyttet til det nye Væveri "Hjula" ved Saugene, hvilket er beregnet paa at rumme 400 mekaniske Væverstole. De gamle Fabrikbygninger ville blive benyttede til Anlæg af et Bomuldsspinderi og en Klædesfabrik.

Det i 1849 oprettede Steensliberi er nedlagt.

Forøvrigt er Fabrikdriften i stadigt Tiltagende i forskjellige Retninger.

E. Med Hensyn til Skibsbyggeri.

De i sidste Indberetning omhandlede 2de Skibsværfter ere fremdeles i Virksomhed og beskjæftige, det Ene 1 Mester og fra 10 til 20 Arbeidere, det Andet 1 Mester og fra 12 til 20 Arbeidere.

Ifølge Opgave fra Christiania Toldkammer er i de sidste 5 Aar inden Tolddistrictet bygget følgende nye Skibe:

Skib Karen Elisabeth	137½	Coml.
Jagt Louise Marie	10½	—
Skib Fædres Minde	175	—
Jagt Valkyrien	18	—
Skib Anne Dorthea	199½	—
Lateris	540½	Coml.

Transport	540½	Coml.
Jagt Ingeborg Regine	7½	—
— Hjalmar	17	—
— Perla	14½	—
Brig Siff	94½	—
Jagt Hurtig	14½	—
10 Skibe drægtige	688½	Coml.

F. Med Hensyn til Vei- Gade- Vand- samt Cloak-Væsenet.

Ifølge Vei- Vand- og Brolægningsinspecteurens Opgave er der i de sidste 5 Aar udført følgende Arbeider:

1. Veivæsenet.

Længden af Hovedveiene ere uforandret som før, nemlig 4,145 Alen.

Bygdeveienes Længde er bleven forøget med 2,850 Alen, nemlig Ny Slotsgade 440 Alen, Lille Parkvei 675 Alen, Brænderiveien 335 Alen og Dannevigsveien mellem Maridals- og Gedemyrsveien 1,400 Alen. Bygdeveienes samlede Længde udgjør saaledes 31,238 Alen.

Længden af Byens med Hjulredskab fremkommelige Veie udgjør altsaa 35,373 Alen.

Af de tilkomne nye Veie kan vel ingen siges at være fra Nyt oparbeidet eller forandret fra ufremkommelig til farbar; men paa de 2de først nævnte Veie ere dog betydelige Arbeider foretagne for at bringe dem i forsvarlig Stand.

Længden af nyanlagte Fortouge langs de offentlige Veie kan for det hele Tidsrum ansættes til 2,000 Alen.

Til Reparation og Anlæg af Kjørebaner er der i Femaaret anvendt 40,560 Cubikalen Puksteen, der svare til 1,100 Qvadratalen sprængt Steen.

2. Gade- og Brolægningsvæsenet.

Følgende Gader ere aabnede for Færselen eller overtagne af Byen:

a. Christian Augusts Gade . . .	660	Al. lang.
b. Gaden forbi Jernbanestationen .	200	— —
c. Af de tidligere paa Holmen anlagte Gader er af Grundingen 115 Al. og af Stranden . . . 90 —		
tilsammen en Længde af	205	—
forandret fra ufremkommelige til farbare.		
De nytilkomne Gaders Længde altsaa	1,065	Alen.

Det i Femaaret for Byens Regning brolagte Areal er følgende:

1851 . .	1,570	□ Favne,
1852 . .	1,750	—
1853 . .	3,760	—
1854 . .	4,300	—
1855 . .	5,070	—
Tilsammen	16,450	□ Favne,

hvorhos 5,550 □ Favne have været reparerede.

I de nybrolagte Gader ere Fortougene tillige omlagte og forsynede med Heller, der i Regelen have 2 Alens Bredde. Kjørebanen i disse Gader er sat af huggen Steen, ialmindelighed med 7 Alens Bredde; forøvrigt med Kampesteen. Længden af de med saadan ny Brolægning forsynede Gader udgjør 5,110 Alen.

Af det brolagte Areal har Jernbanetorvet 2,000 □ Favne, og Gaden forbi Jernbanestationen 460 □ Favne, tilsammen 2,460 □ Favne, der ikke forhen have været brolagte.

Foruden Fortougene ved de helt omlagte Gader, der, med Fradrag for Gadekrydsningerne, have en Længde af . . . . . 10,000 Alen, er desuden anbragt nye Fortouge med Heller i en Længde af . . . 5,220 —

Tilsammen brolagte Fortouge 15,220 Alen.

Desuden ere Fortouge med Gruusdække anlagte i en Længde af . . 2,830 —

Altsaa tilsammen Fortouge med Gaderne . . . . . 18,050 Alen.

3. Vandledning- og Cloakvæsenet.

1. De væsentligste Forandringer ved Vandledningsvæsenet ere:

a. at der ved Reparationer af Hovedrørene, hvilke ere af Tømmer, er i de senere Aar anvendt Støbejerns-Rør;

b. at der paa 30 forskjellige Puncter af Ledningerne i Byen er anbragt Brandventiler, hvorved Sprøiteslanger kan anbringes directe paa Ledningerne;

c. at der er gjort Forsøg med Anvendelse af Vand-

poste uden Reservoir, saaledes indrettede, at Frysning om Vinteren kan undgaaes. Af disse vare 5 i Virksomhed ved afvigte Aars Udgang;

d. at Byens Vandledninger ere forlængede med en Afstikker af 2 Jernrør gjennem Fjerdingens Gade i en Længde af 385 Alen, paa hvilken er anbragt 2de af de nævnte Udtapningsposte.

Forøvrigt er der i f. A. af Vandinspecteuren, Capitain Klingenberg, udarbeidet Forslag til et nyt Vandværk for Byen, hvilket, efterat have været foranstaltet trykt, har været undergivet Prøvelse af sagkyndige Mænd, der i det Væsentlige have bifaldt Samme. Omkostningerne ved dets Udførelse ere anslaaede til 120,000 Spd., og Foreſtilling om dets Istandbringelse er fra Magistraten tilstillet Communal-Repræsentationen.

3. Længden af de i Byen nu existerende Cloaker og offentlige Afløbsrender (med Undtagelse af de, der ere af boret Tømmer) sees af følgende Opgave:

	Anlagt før 1851. Løbende Al.	Anlagt efter 1851. Løbende Al.	Tilsammen Løbende Al.
Murede Cloaker af mere end 1 Alens Bredde og 2 Alens Høide	700	37	737
Do. af 1 Do. og 2 Do.	935	2,050	2,985
Do. af 1 Do. og mindre end 2 Do.	3,945	2,914	6,859
Do. af mindre end 1 Alens Bredde og Høide . . .	264	360	624
Cloaker af 12 og 9 Tommer glacerede Leerrør	=	407	407
Tilsammen	5,844	5,768	11,612

G. Med Hensyn til Jordbruget.

Saavel de Byen tilhørende Løkker, der ere bortforpagtede mod aarlig Afgift i Penge samt Løkkeskat, som de, der eies af Private, dyrkes ligesom hidtil i Almindelighed til England og Potetesavling. Af Korn avles derimod kun mindre Qvantiteter af Byg og Rug.

Haugevæsenet, Træplantninger og desl. ere ogsaa i de sidstforløbne Aar gaaet fremad, skjønt ikke i nogen betydelig Grad.

H. Med Hensyn til Tilstanden i Almindelighed.

Hvad der i forrige Femaarsberetning antydedes, nemlig at Byen tiltog i Udstrækning ved nye Bygningers Opførelse paa forhen ubebyggede Tomter, gjælder fremdeles for det foregaaende Femaar; ikkedestomindre er Huusleien, som bekjendt, steget idetmindste med 100 pCt., hvilken Omstændighed formentlig maa være grundet derpaa, at Bygningernes Antal formedelst den Lethed, hvormed Capitaler finde sin Anvendelse i mere indbringende Foretagender, end i de paa Grund af Materialiers og Arbeidsløns Dyrhed særdeles kostbare Bygningsarbeider, — ikke er tiltaget i Forhold til Christianias stedse stigende Folkemængde.

Af offentlige Bygningsarbeider, der i sidste Femaar ere fuldendte og tagne i Brug, kan nævnes det nye Universitet samt et nyt Toldpakhuus, hvorimod den nye Kirke, hvortil i forrige Femaar Grundstenen lagdes, endnu ikke er færdig, men dog sin Fuldendelse nær. Det ligeledes i forrige Femaar paabegyndte Cloakarbeide er jevnt skredet fremad, saa at det nu er fuldført i den større Deel af Byens Hovedgader. I denne Forbindelse skal man heller ikke lade ubemærket, at der til Lettelse for Expeditionen ved den stigende Skibsfart er projecteret et storartet Anlæg af Brygger henimod Vippetangen, men om hvilket Anlæg man dog for Tiden ei kan give nogen nøiagtigere Beretning, da de forberedende Forhandlinger i Sagen ere forlidt fremskredne.

Hvad der ovenfor er udtalt om Huusleiens betydelige Stigen i de senere Aar, gjælder ogsaa med Hensyn til de fleste Livsfornødenheder, hvis Pris er opgaaet til en før ukjendt Høide; imidlertid antages ikke, at denne Omstændighed har gjort Tilstanden for den store Flerhed ialmindelighed trykkende, idet Handlende og Næringsdrivende efter Tingenes Natur antagelig have den samme Avance paa sin Virksomhed nu som før, hvorhos Lønnen for den egentlige Arbeidsclasse, saaledes som efterfølgende Oversigt udviser, i sidste Femaar er steget med omtrent 75 pCt., i hvilken Henseende bemærkes, at det angivne Middeltal antagelig er temmelig lavt ansat:

Dagløn for en Arbeidsmand om Vinteren 36 à 40 ß,
om Sommeren 40 = 48 =
— = et voxent Fruentimmer om
Vinteren 20 = 30 =
om Sommeren 24 = 36 =

Dagløn for et Barn paa 12 à 14 Aar
om Vinteren 16 à 20 ß,
om Sommeren 18 = 24 =
Aarlig Løn for en Tjenestekarl 30 til 50 Spd., for en Tjenestepige 12 til 25 Spd.

Anderledes stiller derimod Forholdet sig for den Classe af Byens Indvaanere, der staaer paa fast Aflønning, reguleret efter forrige Tiders billigere Levevilkaar, men da denne Classe forholdsvis er lidet talrig, maa man udtale som et almindeligt Resultat af det ovenfor Anførte, at den ekonomiske Tilstand i det forløbne Femaar i det Hele er god.

Vedlagte Tabel No. 3 viser Antallet og Beløbene af de i Femaaret thinglæste og aflæste Panteheftelser, ligesom deri indeholdes Opgave over Antallet af solgte faste Eiendomme og de Beløb, hvortil disse ere udbragte; fremdeles viser den ligeledes medfølgende Tabel No. 4 Antallet af Executioner for Gjæld samt Udpantningsforretninger, og Størrelsen af de Beløb, for hvilke Udlæg er søgt; sammenlignes disse Opgaver med de i forrige Femaarsberetning indeholdte Opgaver, viser Forholdet sig saaledes:

Totalsummen af thinglæste Pant- og andre Heftelser i forrige Femaar 2,413 med Beløb 2,806,757 Spd. 27 ß,
Do. — — — i dette Femaar . . . 1,659 — — 2,066,975 — 70 =
altsaa aftaget i dette Femaar med . . . . . 354 med Beløb 740,781 Spd. 77 ß,
eller med respective 14 og 26 pCt.

Antallet af Executioner for Gjæld og Udpantningsforretninger forrige Femaar 17,985 med Beløb 537,151 Spd. 98 ß,
Do. — — — i dette Femaar 18,484 — — 587,028 — 88 =
altsaa steget i dette Femaar med . . . . . 499 med Beløb 49,976 Spd. 110 ß,
eller med respective 2,8 og 8,3 pCt.

Den første af disse Sammenstillinger viser altsaa en absolut Aftagen, medens den anden udviser nogen Stigning; tager man nu her i Betragtning Byens Tiltagen i Omfang og Folkemængde, hvilken sidste sandsynligvis er steget med mindst 25 pCt., viser Resultatet af den første Sammenstilling sig særdeles gunstigt og af den anden godt, hvorhos man med Hensyn til denne Sidste maa gjøre opmærksom paa, at Executionerne for Gjæld ere aftagne i dette Femaar med omtrent 14 pCt., hvorfor altsaa Stigningen i det Hele hidrører fra Udpantninger for Mulcter og Skatterestancer.

Husfliden indskrænker sig fremdeles hovedsagelig til Syning, Strikning og nogen Vævning.

Christiania Sparebanks Status vil erfares af nedenstaaende fra Sparebankens Bogholder meddelte Tabel.

Christiania Sparebanks Status ved Udgangen af hvert af efternævnte Aar:

Aar.	Sparebankens Fond. Dens Eiendom.	Dens øvrige Fond.	Indskydernes Eiendom.	Tilsammen.	Indskydernes Antal.	Administrationsomkostninger.	Sparebankens Overskud hvert Aar.
1851	83,386	=	925,436	1,008,823	6,874	6,985	7,429
1852	86,119	=	1,009,006	1,095,126	7,106	7,110	5,078
1853	94,074	=	1,175,176	1,269,250	7,409	6,560	10,303
1854	101,696	=	1,511,047	1,612,744	8,046	7,486	10,407
1855	111,428	=	1,492,313	1,603,741	8,383	*)8,996	12,084

Til Oplysning om Byens Commune-Udgifter meddeles følgende Uddrag af Byens Budgetter for hvert af Aarene 1851 til 1855 incl.:

	1851	1852	1853	1854	1855
	Spd.	Spd.	Spd.	Spd.	Spd.
A. Byecassen.					
Vægtervæsenet	4,959	5,405	4,808	6,170	5,197
Brandvæsenet	1,440	1,062	1,557	1,454	1,665
Gadebelysningen	4,003	3,958	3,935	3,992	4,121
Vandværkerne, derunder Cloakvæsenet indbefattet	4,754	3,592	3,350	4,827	7,538

*) I dette Beløb er indbefattet Husleie for 3 Aar à 500 Spd. aarlig.

	1851	1852	1853	1854	1855
	Spd.	Spd.	Spd.	Spd.	Spd.
Brolægningen	3,223	6,188	6,995	11,284	9,215
Veivæsenet	3,010	5,130	5,445	4,675	9,616
Justits- og Politivæsenet	4,978	4,938	5,588	4,968	5,488
Afdrag og Renter af Byens Gjæld	7,305	13,809	12,319	14,331	15,987
Almueskolevæsenet	2,900	3,100	3,585	3,767	4,543
Børneasylerne	1,650	1,650	1,650	1,650	1,650
Byens samlede Udgift	57,075	66,575	68,025	78,000	78,000
Do. Indtægt	30,075	33,175	33,625	34,500	34,700
Den ene Halvdeel af Byskatten, der indkommer ved Udligning paa Næringen.	13,500	16,700	17,500	21,750	21,650
Den anden Halvdeel, der udlignes paa Grundene	13,500	16,700	17,500	21,750	21,650
B. Fattigcassen.					
Aarlige Lønninger	2,146	2,290	2,290	2,346	2,446
Udbetalinger gjennem Fattigforstanderen	13,500	13,600	13,700	14,500	15,000
Arbeidsanstalten, Lønninger indbefattede	3,500	3,500	4,000	4,000	4,000
Syges Cuur og Pleie	8,500	8,100	8,800	9,400	9,000
Fødselsstiftelsen for fattige Barselqvinder	100	100	100	100	100
Renter og Afdrag af Pantegjælden	850	840	821	807	782
Uforudseede Udgifter	1,103	1,269	1,288	2,091	1,831
Samlet Udgift	29,700	30,700	31,000	43,600*)	42,000**)
Do. Indtægt	10,000	10,000	9,600	10,600	10,600
Udlignet som Fattigskat	19,700	20,700	21,400	33,000	31,400

Antallet af de i de sidstforløbne 5 Aar fra Politikammeret som Udvandrede forpassede Personer vil sees af nedenstaaende Tabel:

Aar.	Fra Christiania til		Fra Landdistricterne og de øvrige Byer i Riget.		
	Amerika.	Australien.	Amerika.	Australien.	Grønland.
1851	31	"	258	"	"
1852	146	"	738	"	"
1853	261	8	1,310	"	"
1854	288	2	935	2	3
1855	30	"	282	1	"
	756	10	3,523	3	3

Altsaa fra Christiania i de nævnte 5 Aar udvandret . . . . . 766 Personer,
fra Landdistricterne og de øvrige Byer i Riget . . . . . 3,529 —
tilsammen 4,295 Personer.

Sluttelig vedlægges 1. Oversigt over Forretningerne i Brandforsikringsselskabet for Varer og Effecter i Christiania By og Christiania Stifts Landdistrict for Aarene 1851—1855, og 2. Oversigt over Virksomheden i Christiania almindelige Brandforsikkringsselskab for Varer og Effecter i de forløbne 10 Aar fra dets Oprettelse. 3. Oversigt over Christiania Søforsikkringsselskabs Status i Tidsrummet fra 1851 til 1855.

*) Heri er medtaget en Underballance for Aaret af 10,000 Spd., der forstørstedelen medgik til Foranstaltninger i Anledning af Cholera.

**) Herunder er 5,000 Spd. opført til Dækkelse af foranførte Underballance.

Christiania den 31 October 1856.

Underdanigst
N. A. Sem.

Oversigt

over Forretningerne i Brandforsikringsselskabet for Varer og Effecter i Christiania By og Christiania Stifts Landdistrict i Aarene 1851, 1852, 1853, 1854 og 1855.

	1851.		1852.		1853.		1854.		1855.	
Indtægter:	Spd.	Skil.	Spd.	Skil.	Spd.	Skil.	Spd.	Skil.	Spd.	Skil.
Forsikringspræmie . . .	4059	90	4578	92	4247	52	4385	89	4821	14
Police-Gebyhr	50	"	73	"	42	"	56	48	54	24
Transport-Gebyhr . . .	50	"	10	"	16	"	18	"	12	"
Discontopræmie	3123	10	3313	48	3434	78	3410	13	3749	98
Samlet Indtægt	7282	100	7975	20	7740	10	7870	30	8637	16
Udgifter:										
Administrationsudgifter . .	558	115	579	9	792	50	911	108	1006	45
Skadeserstatninger . . .	33	48	623	93	1550	"	17	108	780	"
Samlet Udgift	592	43	1202	102	2342	50	929	96	1786	45
Overskuddet var altsaa . .	6690	57	6772	38	5397	80	6940	54	6850	91
Løbende Forsikringsansvar ved Aarets Udgang . .	842,072	"	945,309	"	931,354	"	1,031,734	"	1,085,912	80
Reservefondets Størrelse ved Aarets Udgang . . .	13,190	77	16,562	115	18,960	75	22,401	9	25,751	100
Discounterede Papirers Beløb ved Aarets Udgang .	64,619	5	69,459	106	71,481	118	74,368	101	78,810	24

Oversigt

over Virksomheden i Christiania almindelige Brandforsikrings-Selskab for Varer og Effekter fra Selskabets Stiftelse 4de Mai 1847 til Udgangen af Aaret 1856.

	1847.		1848.		1849.		1850.		1851.		1852.		1853.		1854.		1855.		1856.	
Indtægter:	Spd.	Skill.	Spd.	Skill.	Spd.	Skill.	Spd.	Skill.	Spd.	Skill.	Spd.	Skill.	Spd.	Skill.	Spd.	Skill.	Spd.	Skill.	Spd.	Skill.
1. Præmier af Forsikringer	6411	27	13972	37	18003	96	24139	76	27146	39	30039	26	31289	116½	34777	81	38650	4	39843	118
2. Gebyr af ny Policer	90	48	138	"	258	"	403	48	365	24	453	24	439	96	514	72	565	96	502	72
3. Rente af Verler og Obligationer	1808	60	9827	54	11478	36	10651	22	9888	6	9964	103	9817	84	10199	54	10979	11	14933	62
4. Gebyr af Aktieoverdragelser	35	60	84	60	52	60	26	"	18	"	21	60	47	60	40	"	12	"	29	60
5. Do. " Aktiebreves Omskrivning	"	60	"	90	"	30	1	30	"	90	"	"	1	30	"	"	1	"	"	"
6. Overskud paa afsatte Summer	"	"	18	36	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"		"
7. Do. " Hypothekbankobligationers Konto	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	105	"	668	90	75	"	"	"
Samlet Indtægt	8346	15	24041	37	29792	102	35221	56	37418	39	40478	93	41701	26½	46200	57	50282	111	55309	72
Udgifter:																				
1. Reassurancer	"	"	"	"	57	107	68	81	34	1	95	59	173	69	574	"	373	105	625	98
2. Skade-Erstatninger	4000	"	1276	77	4195	44	2783	99	4397	72	8306	20	10412	72	13734	88	4478	114	6500	84
3. Lønninger	351	18	788	"	800	"	872	"	1056	"	1150	"	1300	"	1573	48	1480	"	1669	"
4. Honorar til Direktionen	"	"	400	"	500	"	500	"	780	"	780	"	680	"	780	"	780	"	780	"
5. Provision til Agenterne og Administrationerne	244	116½	242	14	753	88½	1002	9½	1288	97	1436	107	1560	66	1787	14	2095	44	2208	22
6. Paa Inventarie-Konto blev afskrevet	"	"	44	"	61	75	60	74½	77	119½	80	"	87	71	67	25	171	9	60	116
7. Porto-, Trykningss- og Bekjendtgjørelsesudgifter	455	107	372	91½	382	46½	447	33	359	61	436	87	608	78	437	53	290	77	237	43
8. Husleie, Lys, Brænde og forskjellige Udgifter															228	73	285	31	641	49
9. Tab hos en Agent formedelst Fallissement		"		"		"		"		"		"		"	18	118		"		"
10. Kursforskjel paa Hypothekbankobligationers Konto	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	1852	60
Samlet Udgift	5052	1½	3123	62½	6751	1	5734	57	7993	110½	12285	33	14822	116	19201	59	9955	20	14575	112
hvorefter altsaa Overskudet blev	3294	13½	20917	94¼	23041	101	29486	119	29424	48½	28193	60	26878	30½	26998	118	40327	91	40733	80
hvoraf henlagdes til Reservefondet	1669	13½	10417	94½	11541	101	14786	119	14724	48½	14093	60	13378	30½	13498	118	20327	91	20333	80
og Resten fordeltes til Selskabets Aktiehavere	1625	"	10500	"	11500	"	14700	"	14700	"	14100	"	13500	"	13500	"	20000	"	20400	
hvorved der paa hver af Selskabets 3000 Aktier faldt	"	65	3	60	3	100	4	108	4	108	4	84	4	60	4	60	6	80	6	96
Antal Forsikringer i Aaret	797		2025		3133		4800		5413		6556		7166		8107		9393		9782	
Løbende Forsikringsansvar ved Aarets Udgang	1,589,104	24	1,947,005	64	2,887,845	52	3,691,595	102	3,988,818	"	4,397,208	96	4,223,560	114	5,768,226	60	6,650,751	60	7,141,749	
Reservefondets Størrelse ved Aarets Udgang	1669	13½	12086	108	23628	89	38415	88	53140	16½	67233	76½	80611	107	94110	105	*) 114438	76	59772	36

*) Ifølge Beslutning i Generalforsamling den 10de Januar 1856 blev til Selskabets Udvidelse af det opsparede Reservefond taget 75000 Spd. og henlagt til Grundfondet. Reservefondet blev derefter kun 39,438 Spd. 76 Skill.

D. Kildal. Hen. Tho. Heftye. O. M. Hauge. Adolf B. Stabell. B. Dybwad.

Christiania Søforsikringsselskab

oprettet den 24de Februar 1847 med et Grundfond af Spd. 200,000, fordeelt paa 2000 Actier à 100 Spd., hvorpaa er indbetalt 35 Spd. pr. Actie, tilsammen 70,000 Spd.

Nedenstaaende Uddrag viser Selskabets Status ved Udgangen af 1851 samt efterfølgende Aar indtil 1855 inclusive.

Aar.	Resicobeløb.	Assurance-Præmie.	Police-Gebyhr.	Disconto-Præmie.	Actie-Transport og Omskrivning.	Samlet Indtægt i Aaret.	Dertil affatte Summer fra foregaaende Aar.	Tilsammen.	Betalte Havarier.	Betalte Rifstornoer.	Lønninger, Provision & Contoir-Udgifter.	Actie-Udbytte	pr. Actie	Tillagt Reservefondet.	Affatte Summer.		Tilsammen.	Løbende Resico ved Aarets Udgang.	Til Præmie-Beløb.	Reservefondets Størrelse.
															Til Dækkelse af ommeldte Skader.	For uoptjente Præmier.				
	Spd.	Spd. Sk.	Spd. Sk.	Spd. Sk.	Spd. Sk.	Spd. Sk.	Spd. Sk.	Spd. Sk.	Spd. Sk.	Spd. Sk.	Spd. Sk.	Spd.	Sp.	Spd. Sk.	Spd. Sk.	Spd. Sk.	Spd. Sk.	Spd.	Spd. Sk.	Spd. Sk.
1851	1,041,025	18,515 90	323 =	4,463 108	26 60	23,329 19	19,900 =	43,229 19	13,585 107	162 119	1,426 31	6,000	3	846 =	15,170 106	6,037 16	43,229 19	137,680	6,037 16	3,700 =
1852	967,335	14,823 96	312 24	4,442 20	11 =	19,589 20	21,208 2	40,797 22	9,764 111	313 62	1,442 31	=	=	= =	23,757 91	5,518 97	40,797 22	138,695	5,518 97	3,700 =
1853	1,184,200	15,440 68	335 84	3,788 35	14 60	19,579 7	29,276 58	48,855 65	32,089 65	364 93	1,662 63	6,000	3	738 84	5,041 16	2,958 104	48,855 65	105,635	2,958 104	4,438 84
1854	1,527,715	17,882 53	419 48	3,652 112	21 30	21,976 3	8,000 =	29,976 3	7,806 28	262 95	1,991 117	5,000	2½	595 3	10,701 24	3,618 96	29,976 3	134,707	3,618 96	5,033 87
1855	2,217,578	28,777 52	560 24	4,417 6	10 =	33,764 82	14,320 =	48,084 82	15,707 89	414 4	2,469 91	5,600	2⅘	593 18	15,900 =	7,400 =	48,084 82	224,288	7,752 108	5,626 105
		95,439 119	1,950 60	20,764 41	83 30	118,238 11	92,704 60	210,942 71	78,954 40	1518 13	8,992 93	22,600		2,772 105	70,570 117	25,533 73	210,942 81			

B.

Akershus Amt.

Underdanigst Beretning

angaaende Akershus Amts oekonomiske Tilstand m. V. i Femaaret fra 1851 til 1855.

Det maa være mig naadigst tilladt forelöbigt at bemærke, at da jeg kun i det sidste Aar af Femaars-Perioden har bestyret Akershus Amtmands-Embede, kan umiddelbar personlig Erfaring vel kun for en mindre Deel danne Grundlaget for de Oplysninger, som her skulle afgives, men jeg tör dog antage, i al Fald at have erhvervet saa meget Kjendskab til Forholdene i det Hele, som udfordres til med nogenlunde Skjönsomhed at kunne benytte de Materialier, der dels indeholdes i vedkommende Embedsmænds officielle Beretninger, dels ogsaa fra andre paalidelige Kilder ere blevne mig, angaaende nogle enkelte Punkter, paa Opfordring velvilligen meddelte.

A. Om Amtets Land-Distrikt.

Paa et Areal af 40$\frac{7}{8}$ norske Qvadrat-Mile udgjorde Folkemængden i Landdistriktet, — altsaa ikke iberegnet Kjöbstaden Drøbak med de derunder hörende Ladesteder, Hvidsteen, Hölen og Soon, — ved Udgangen af 1855 et Antal af 93,482 Mennesker, af hvilke der kommer 7,243 paa de ved Christiania beliggende Forstæder paa Landets Grund. Ved Folke-Tællingen i 1845 vare disse Tal respektive 81,710 og 6,026.

a. Jordbruget.

Det er ganske naturligt, at den höiere Sands for Vigtigheden af Jordbrugets Fremme, der netop i de sidste Aar saagodtsom overalt i Landet er bleven vakt i en forhen ukjendt Grad, og allerede har fremkaldt en større Virksomhed i denne Retning end maaske i noget tidligere tilsvarende Tidsrum, — har med forøget Styrke maattet gjøre sig gjældende inden et Distrikt som Akershus Amt, hvor Jordbruget fra Fortiden har været Hovednæringen, og hvor derhos dets Udvikling i den senere Tid er ved særegne tilkommende Omstændigheder bleven i flere Henseender begunstiget.

Den paafaldende stærke Stigning af Folkemængden, og vel tillige af Velstanden, i Christiania har fremkaldt en i Forhold dertil større og jevnere Søgning for Jordbrugs-Produkter til dette Amts-Distriktets Hovedmarked, paa samme Tid som en Række af gode Aaringer har sat Landmanden i Stand til desto bedre at tilfredsstille denne Søgning, ligesom forbedrede Veie have lettet ham Adgangen der-

til. Mange ældre Besiddere af Jord-Eiendomme ere saaledes komne i den Stilling, at de have kunnet anvende større Midler end forhen paa Arbeider til Eiendommenes Forbedring; og om saadan Anvendelse end ikke kan forudsættes endnu i Almindelighed strax at ville foregaae i samme Omfang som Evnen dertil maatte være tilstede, faaer man dog alt flere og flere Beviser paa, at en bedre Indsigt gjør sig gjældende efterhaanden som Exempler lægge for Dagen Fordelene ved en fuldkomnere Drift. Exempler af dette Slags gives derhos hyppigere nu end forhen, ogsaa af den Grund, at den senere Tids heldige Conjuncturer have bevirket overført fra andre Nærings-Veie til Jordbruget ikke ubetydelige Capitaler, og at der for at betrygge disses hensigtsmæssige Anvendelse i Regelen lægges større Vegt end forhen ikke blot paa en særdeles praktisk Dygtighed, men tillige paa en vis Grad af theoretisk Uddannelse hos de Personer, der skulle have Bestyrelsen, især af de større Jordbrug. I denne sidste Retning maa ogsaa den af det Offentlige og Amts-Communen understøttede Landbrugs-Skole paa Aabildsø ved Christiania erkjendes at have stiftet væsentlig Nytte, idet derfra alene i det her omhandlede Tidsrum har været dimitteret et Antal af 49 Elever, om hvis senere Virksomhed der i Almindelighed haves tilfredsstillende Erfaringer.

Hvad der imidlertid maaske mere end noget Andet har givet Jordbruget i en stor Deel af dette Amts-Distrikt et stærkt Fremstød, hvis gavnlige Virkninger allerede have begyndt at vise sig, er det i Løbet af nærværende Femaars-Periode besluttede og istandbragte Anlæg af en Jernbane fra Christiania til Eidsvold. Foruden den umiddelbare Fordeel, som i Særdeleshed de nærmest ved Jernbane-Linien beliggende Egne have af deres Produkters lette og hurtige Transport til Christiania, kommer her endvidere i særdeles væsentlig Betragtning Erhvervelsen for Jordbruget af den betydelige Arbeidskraft af Mennesker og Trækdyr, som forhen anvendtes til de besværlige og med mange Slags Ulemper forbundne Kjørsler langt borte fra Hjemmet. Og der er i denne Henseende desto større Grund til at være tilfreds, da paa den anden Side Adgangen til Bifortjeneste for Jordbrugerne ved i kortere Afstande og paa nogenlunde beleilige Tider at overtage Kjørsel til og fra selve Jernbane-Stationerne, allerede har vist sig at være tilstede i saameget høiere Grad end man i Almindelighed forud havde tænkt sig, at som Følge heraf ogsaa de øieblikkelige Vanskeligheder ved Overgangen til en ny Tingenes Tilstand ere blevne langt mindre følelige end man tidligere havde befrygtet.

Det er imidlertid klart, at Følgerne af Jernbanens Virksomhed, saavelsom af de øvrige ovenfor berørte Forandringer i Landbo-Forholdene, her i Amtet først gjennem en længere Tid ville komme tilsyne i et videre Omfang, og at de saaledes blot for en mindre Deel kunne faae Indflydelse paa Fremstillingen af disse Forholde for det Tidsrum, om hvilket her nærmest er Spørgsmaal.

Efter hosfølgende Tabel No. 1, der er støttet til de af Fogderne gjennem Lensmændene indhentede Opgaver, skulde der i de sidste 5 Aar være opbrudt af Nyland til Ager tilsammen for hele Amts-Distriktet 4 à 5000 (4215) Tønder Land. I forrige Femaars-Beretning var Arealet anslaaet til 3 à 4000 Tønder, og for Femaaret 1841 til 1845 til 6 à 7000 Tønder.

Om man nu end vilde lægge større Vegt paa dette enkelte Moment, end det efter sin Beskaffenhed synes at kunne tilkomme ved Bedømmelsen af Jordbrugets virkelige Fremgang, især i Distrikter, hvor man efterhaanden mere og mere har erkjendt Vigtigheden af fortrinsvis at bringe den allerede i Brug tagne Jord under en rationel Drift, — saa maa det dog i ethvert Fald bemærkes, at selve de Opgaver, der efter de bestaaende Forholde kunne ventes tilveiebragte angaaende Størrelsen af opbrudt Nyland, altid ville være i mere eller mindre Grad usikre og oftest vel i den Retning, at man erholder et altfor lavt Resultat. At dette nemlig har været Tilfældet for dette Amts Vedkommende i begge de sidste Femaars-Perioder, og at man saaledes er saameget mindre beføiet til fra Sammenligningen imellem de ovenfor anførte summariske Tal at drage nogen ufordelagtig Slutning om Gangen af Jordbrugets Udvikling her siden 1845, vil findes bestyrket ved en Beregning, som Fogden i øvre Romerige har søgt tilnærmelsesvis at opstille, og hvis Resultat jeg her desto hellere anfører, da Foged Hauges ualmindelige Indsigt i og Interesse for alle de Jordbruget vedkommende Anliggender maa give hans Mening ogsaa i denne Henseende en særdeles Vegt. Fogden er nemlig, idet han har sammenholdt med hinanden de i Folketællings-Listerne respektive for 1845 og 1855 indeholdte Opgaver om Størrelsen af Udsæd for 5 Præstegjelde i det nævnte Fogderi, gaaet ud fra, at det antagelige Areal til Udsæd for de forskjellige Sæd-Arter skulde være:

8 Maal pr. Tønde Rug og Hvede,
6 à 7 — = — Byg,
6 — = — Erter,
3 — = — Blandkorn og Havre,
½ — = — Potetes.

Efter en dertil støttet Beregning udkommer der for

bemeldte Præstegjelde en Forøgelse fra 1845 til 1855 af tilsammen 5428 Tønder alene i tilsaaet Agerland, og naar man hertil lægger i det mindste ¼ (det burde egentlig, efter Fogdens Mening, ikke være mindre end det Halve) for Udvidelsen af det opdyrkede England og Braklandet, bliver Forøgelsen i det Hele mindst 6802 Tdr. Land, medens den efter de til Femaars-Beretningerne i sin Tid meddelte Opgaver, særskilt angaaende opbrudt Nyland i den samme Deel af Amts-Distriktet, kun skulde have beløbet sig til 2815 Tønder.

At under alle Omstændigheder denne sidste Angivelse er meget for lav, har Fogden fundet bekræftet derved, at ogsaa en Sammenligning af Qvæghold, efter Tællingslisterne respekt. i 1845 og 1855, med Arealet for den sammesteds opgivne Udsæd, beregnet som ovenanført, leder til at antage et saadant Forhold imellem Størrelsen af dette Areal i begge de nævnte Aar, som nogenlunde svarer til hvad der tidligere var udfundet ved alene at benytte Udsæden selv som det andet Sammenlignings-Led.

At der med Hensyn til Brugsmaaden af den under Dyrkning værende Jord i det sidste Femaar uden al Tvivl er gjort større Fremskridt end i noget tidligere tilsvarende Tidsrum, har der allerede været Anledning til at antyde. Det er ikke blot i enkelte Retninger, Fremgang spores overalt, — om end naturligvis i forskjellig Grad i de forskjellige Egne, — som f. Ex. ved Jordens omhyggeligere Afgrøftning, Afledning af skadeligt Vand og en bedre Behandling af den paa selve Eiendommen faldende Gjødsel. En efter Jordbundens Beskaffenhed afpasset Omvexling af Korn- og Græs-Arter — af de sidste fornemmelig Timothei og Kløver — med Potetes og tildeels enkelte andre Rod-Frugter bliver mere og mere almindelig i de fleste Egne; og om end systematisk Vexeldrift eller Kobbelbrug hidtil kun paa forholdsvis faa Steder er kommet i fuld Gang, nærmer man sig dog nu paa mange flere til dette Maal.

Af de hensigtsmæssigere Redskaber for Agerbruget, som i den senere Tid især fra England og Sverige ere blevne indførte her, have mange vundet Anerkjendelse, og flere af dem ere blevne temmelig almindeligt udbredte, tildeels dog med adskillige efter vort Lands Forholde lempede Afændringer i Construktionen. Dette Sidste er navnlig Tilfældet med en fra Abildsø Landbrugs-Skole udgaaet ny Model til Plov, nærmest lignende de saakaldte Smallske Plove. Blandt de nyere Construktioner af forskjellige Slags Harve synes især Rulle-Harven og tildeels, skjønt endnu kun i ringere Udstrækning, Labbe- eller Klore-Harven (den svenske Kløs-harf) at have fundet villig Indgang. Forfærdigelsen af Redskaberne foregaaer i Almindelighed omkring i Bygderne selv og kun paa enkelte Steder drives den i noget større Udstrækning ved dertil indrettede Verksteder, som f. Ex., foruden ved den nysnævnte Landbrugs-Skole, ogsaa paa Ladegaardsøens Hovedgaard ved Christiania, — en Eiendom, hvis liberalt udstyrede Drift i flere Henseender frembyder Leilighed til Belærelse og Veiledning for Omegnens Jordbrugere, medens de der benyttede fuldkomnere Redskaber for en ikke ringe Deel ere blevne udbredte langt videre omkring i Landet ogsaa derved, at der har været aabnet Adgang til, forsaavidt det har kunnet skee uden Hinder for Eiendommens egen Drift, at faae overladt færdige Redskaber derfra.

Tærske-Maskiner ere nu i Almindelighed indførte paa de større Gaarde og drives i den nærmeste Omegn om Christiania tildeels ved Hjælp af mindre transportable Damp-Apparater.

Drainering eller Grund-Digning af Jorden er allerede paa mange Steder kommen til Anvendelse, skjønt hidtil vel neppe paa nogen enkelt Eiendom i saa fuldstændigt Omfang, som det efter den andensteds vundne Erfaring om Fordelene ved denne Fremgangsmaade kan ventes at ville skee. Til Digerne eller Hulveiterne er der tildels benyttet smaa Stene eller andre efter de lokale Forholde let tilgjængelige Materialier istedetfor de særskilt for dette Øiemed konstruerede Teglsteens-Rør, hvilke sidste for Øvrigt nu forfærdiges ikke blot ved flere Teglverker, men ogsaa paa nogle større Eiendomme, hvor Ovne ere opsatte og Maskiner anskaffede under Veiledning af en duelig svensk Agronom.

Skjønsomhed i at benytte tjenlige Jord-Arter til Forbedring af de ældre Agre udbreder sig i de fleste Egne efterhaanden som man kommer til Erfaring baade om at Anledning dertil gives, hvilket saagodtsom overalt er Tilfældet, og tillige om de tilfredsstillende Resultater, som paa denne Maade kunne vindes. Det fortjener her at anføres, at den i forrige Femaars-Beretning nævnte særdeles driftige Jordbruger i Næs Præstegjeld paa øvre Romerige, Paul Olsen Henoug, der ved naadigst Resolution af 9 Juli 1851 er bleven hædret med Medaillen for Borgerdaad i Sølv for sine Fortjenester af Landbruget, og som med Udholdenhed og Omtanke har fortsat sine efter vore Forholde store Opdyrknings-Arbeider, ved disse i Særdeleshed har anvendt Mergling eller, da den af ham benyttede Leer-Jord neppe skal indeholde 2 pCt. Kalk, rettere Paafyldning af Leer paa opryddet Mo-Jord med god Virkning, hvilket kan sluttes deraf, at han igjennem flere Aar er vedbleven med at fremdrive saa betydelige Mængder deraf til Opblandingen som 6 à 8000

Læs aarlig. Dette Exempel er i mindre Maalestok blevet fulgt af Flere i Omegnen.

Foruden at de naturlige Gjødnings-Midler nu i Almindelighed, som meldt, behandles og anvendes med langt større Omhu end forhen, idet der navnlig ogsaa ved ny Staldbygningers Indretning tages særdeles Hensyn til at der kan blive bequem Adgang til under selve Husene at bearbeide Gjødningen og blande den, fornemmelig med opsamlet tør Jord, — har der paa flere Steder været gjort Forsøg med forskjellige Slags kunstige Gjødnings-Midler, som f. Ex. Owens Patent- og anden Been-Gjødning, samt nu senest med peruvianst Guano og Fiske-Guano; men ligesom disse sidste Forsøg ere altfor ny til endnu at kunne have givet noget bestemt Resultat, saaledes er overhoved Anvendelsen af kunstig Gjødning ikke hidtil foregaaet i en saadan Udstrækning, at den kan tillægges nogen væsentlig Indflydelse paa Jordbruget i Almindelighed.

Efterhaanden som Jordbunden ved den fuldkomnere Bearbeidelse og ved Tilblandingen af ny Bestanddele bringes op til en høiere Cultur end den tidligere i Regelen har modtaget, bliver ogsaa Dyrkningen af de ædlere Sæd-Arter mere lønnende og saaledes ogsaa mere almindelig. Havre-Sæden, der har havt en saa overveiende Betydning for Jordbruget, saalænge dette stod paa et ganske lavt Standpunkt, bliver derfor nu mere og mere trængt tilside ikke blot af Byg og Vinter-Rug, men ogsaa af Hvede, især Sommer-Hvede, hvis Dyrkning i de seneste Aar har udvidet sig betydeligt og i det Hele givet heldige Resultater, medens Vinter-Hveden gjør noget langsommere Fremgang, især paa Grund af den større Omhu der udkræves ved Forberedelserne til dens Avling. I øvre Romeriges Fogderi er i de sidste 10 Aar Hvede-Avlen forøget fra 8 til 128 Tønders Udsæd.

Af Erter avles kun paa faa Steder synderligt mere end der tiltrænges til Husbrug. Med et enkelt Slags Bønner (Heste-Bønner, vicia faba) har der af Flere været gjort Forsøg, der skulle have lagt for Dagen at denne til Næring baade for Mennesker og Dyr særdeles tjenlige Vext vil kunne dyrkes med Held, sandsynligvis overalt i Amtet.

Avlingen af Potetes er, efter at Affætningen til Brændeviins-Brænderierne ikke længere har saa stort Omfang som forhen, bleven bragt i et mere ligeligt Forhold til andre Sæd-Arter. Til Sygdom hos denne Rodfrugt under dens Vext eller til Tørraadenhed under Opbevaringen har der i de sidste Aar kun undtagelsesvis og paa enkelte Steder været Spor.

Andre Rodfrugter, som Turnips og Rotabaga, forekomme endnu kun i mindre Mængder, og synes i al Fald i enkelte Dele af Amtet ikke ret at ville trives i det Store.

Følgende Oversigt viser Forholdet med Hensyn til den opgivne Udsæd og sandsynlige Foldighed af de forskjellige Korn-Sorter, samt Erter og Potetes sammenlignings vis efter de ved Folketællingen i 1835, 1845 og 1855 erholdte Resultater:

Tabel

over Udsæd og antagelig Foldighed i Akershus Amt ved Udgangen af nedenanførte Aar.

Fogderierne.	Aar.	Hvede. Tønder.	Fold.	Rug. Tønder.	Fold.	Byg. Tønder.	Fold.	Blandkorn. Tønder.	Fold.	Havre. Tønder.	Fold.	Erter. Tønder.	Fold.	Potetes. Tønder.	Fold.
Aker og Follo.	1835	101	7	460	10½	1297	6½	270	6⅘	11198	4⅓	329	5⅓	15824	6⅓
	1845	118	8	535	10½	1896	8⅓	209	7	13562	5	341	4⅔	27458	7½
	1855	581	10	775	11	2895	9	244	6¼	13924	5⅔	288	6	27231	7
Nedre Romerige.	1835	14½	8	362	10	1300	7⅓	122	6	11800	4½	459	5⅔	4453	6⅔
	1845	18	9	486	10	1777	7	158	7	16121	5	693	6	9725	7
	1855	208	9½	873	12¼	2547	8¾	154	7	18908	5¼	699	6¼	12898	8
Øvre Romerige.	1835	6½	10	237	13	1569	8	1466	7	13185	5	553	6	6944	8
	1845	8	10	287	12	1966	8½	1724	7	17311	5	900	6	12651	8
	1855	129	11	603	14	2683	9½	1903	8	21462	6⅓	1044	7⅓	17128	7¾
Det hele Amt.	1835	122	8⅓	1059	11⅙	4166	7⅓	1858	6½	36183	4½	1341	4⅔	27221	7
	1845	144	9	1308	10⅚	5639	8	2091	7	46994	5	1934	5⅔	49834	7½
	1855	918	10	2251	12½	8125	9	2301	7	54294	5⅔	2031	6½	57257	7½

Det vil heraf sees, at de i denne Oversigt meddelte Tabel-Størrelser fuldkommen bekræfte Rigtigheden af hvad der ovenfor er ytret om de ædlere Sæd-Arters stigende Overvegt i den sidste Tid over

de øvrige, idet Udsæden af Blandkorn, Havre og Potetes vistnok viser ogsaa i det sidste Femaar i det Hele at være bleven noget forøget, men dog kun efter et i sig selv langt ringere Forhold end i det nærmeste foregaaende Tidsrum, og i Særdeleshed i en paafaldende liden Grad i Sammenligning med den betydelige Forøgelse, der har fundet Sted i Udsæden af Havre, Rug og Byg.

Dyrkningen af Liin, Hamp og Humle er fremdeles kun af underordnet Betydning i dette Amts-Distrikts Landbrug.

Frugt- og Urte-Haver findes vel enkeltvis i alle Egne af Amtet, men det maa dog erkjendes, at Havevæsenet i det Hele kun staaer paa et meget lavt Trin overalt med Undtagelse af den nærmeste Omegn om Christiania. Det tør imidlertid med Grund forventes, at en Forandring til det Bedre heri nogenlunde snart vil indtræde paa ikke faa ganske faa Steder som Følge af de fortjenstlige Bestræbelser i denne Retning, der i den senere Tid fornemmelig ere udgaaede fra Conservator Schübeler ved den botaniske Have paa Tøien, ikke mindre i Handling end i Lære og Skrift, og som i forskjellige Egne have fundet virksom Imødekommen dels hos private Mænd, dels hos de hovedsageligt for Jordbrugets Fremme stiftede større og mindre Foreninger.

Blandt disse sidste er der endog nogle, som have stillet sig det særskilte Hovedformaal, at søge Havedyrkningen i større Udstrækning fremmet, navnlig ved Hjælp af dertil fra Sverige eller Danmark forskrevne examinerede Gartnere.

I samtlige Amtets Præstegjelde antages Avlingen af Jordbrugs-Produkter under almindelige Aaringer tilstrækkelig til at fyldestgjøre deres eget Behov, og med Undtagelse af Næsodden, Urskoug og tildels Hurdalen er der vel neppe noget Distrikt, som ikke i Almindelighed kan afsætte til Byerne eller paa anden Maade en større eller mindre Deel af sin Avling, medens der for Øvrigt ikke haves de fornødne Data til med nogen Paalidelighed at angive den sandsynlige Størrelse af Overskudet i de forskjellige Præstegjelde.

Efter de i ovennævnte Tabel No. 1 meddelte Opgaver er Forholdet imellem de Jordbrug i Amtet, der ere bortfæstede eller bortforpagtede, og dem, der benyttes af Eierne selv, som 1 til 20, medens det efter de 2 næstforegaaende Femaars-Beretninger var som respektive 1 til 10 og 1 til 18. Gjennemsnits-Skylden for de bortfæstede Gaarde er i den sidste af disse Beretninger anført med 6½ Daler pr. Gaard, og for dem, der benyttes af Eierne selv, med kun 2⅔ Daler; den viser sig efter Tabellen nu at være respektive omtrent 5½ og 2⅔ Daler.

Af de dengang omtalte, endnu i Jordfællesskab værende 18 Brug her i Amtet, alle beliggende i Hurdalen, ere 6 i Femaarets Løb bleyne udskiftede.

Forsaavidt det ved den saaledes i Korthed meddelte Fremstilling af Jordbrugets Tilstand tør ansees godtgjort, at denne Næringsgren ikke blot har gjort betydelige Fremskridt i den sidste Tid, men giver endmere lovende Udsigter allerede for den nærmere Fremtid, — bør det her ikke lades uberørt, at til denne heldige Tingenes Vending har, foruden de i Begyndelsen af dette Afsnit nævnte særegne gunstige Omstændigheder, ogsaa i væsentlig Grad bidraget den blandt Jordbrugerne mere og mere stigende Sands for at fremme fælles Interesser ved i større og mindre Foreninger dels gjensidigen at udveksle Meninger eller Erfaringer, dels ved samlede Kræfter at udvikle en for det Almindelige mere frugtbringende Virksomhed, end den Enkeltes Bestræbelser alene i Regelen formaaer at tilveiebringe. I denne Henseende fortjener det at nævnes, at Antallet af Medlemmerne i Amtets Landhusholdnings-Selskab i de sidste 3 Aar er steget til omtrent det Firedobbelte, fra 90 til 374, og at der omkring i Distrikterne er kommet flere mindre Landbo-Foreninger i Virksomhed dels ved Gjenoplivelse af de fra tidligere Tid bestaaende Sogne-Selskaber, dels som nye Stiftelser. Blandt de af disse Foreninger og navnlig af Landhusholdnings-Selskabet iverksatte Foranstaltninger hører ogsaa den Begyndelse, der er gjort til i Forbindelse med Forhandlingerne ved de almindelige Møder at faae istandbragt Udstillinger af Husdyr, samt af Landhusholdningens forskjellige Redskaber og Produkter, for hvilke sidste det desuden fortjener særskilt at omtales, at der af ovennævnte Conservator Schübeler allerede i 4 Aar hver Høst i Christiania har været arrangeret Udstillinger, som ved deres mangeartede Indhold ere bleyne Gjenstand for almindelig Interesse, og hvortil Bidragene fornemmelig ere leverede fra dette Amts-Distrikts Jord- og Have-Dyrkning.

Det har uden al Tvivl ogsaa været til ikke ringe Gavn for Jordbrugets Udvikling, at en dannet Agronom og tidligere Landbrugsskole-Bestyrer, Hr. Christensen, i flere af de sidste Aar ved Hjælp af dertil fra Landhusholdnings-Selskabet, Amts-Communen og Statskassen bevilgede Midler har kunnet aarligen besøge Amtets samtlige Distrikter, for ved Siden af offentlige Foredrag over Landhusholdningens forskjellige Grene tillige praktisk at veilede de enkelte Jordbrugere, der maatte ønske det, i deres Bedrift, og af hvilke omtrent 300 have benyttet hans Bistand.

b. Fædrift.

Beskaffenheden af dette Amts-Distrikts Lokalitet og af dets naturlige Forholde i det Hele medfører, at Fædrift eller Qvæg-Avl her ikke egentlig kan siges at bestaae som nogen selvstændig Næringsvei, da dens Udvikling saagodtsom ganske er betinget af Jordbrugets Fremgang og nødvendigvis maa gaae Haand i Haand dermed eller maaske snarere følge efter med i Begyndelsen ikke fuldt saa hurtige Skridt. Det er saaledes en Selvfølge, at Meget af hvad der under det foregaaende Afsnit er bemærket, angaaende de Omstændigheder, der have havt Indflydelse paa Jordbrugets nuværende Tilstand og fremtidige Udsigter, for en stor Deel ogsaa maa finde ligefrem Anvendelse med Hensyn til Qvæg-Avlen; og navnlig gjælder dette om den derunder omhandlede, fra det Offentliges Side eller af private Foreninger udviste Virksomhed, der i Almindelighed har omfattet ligesaavel den ene som den anden af disse Landhusholdningens Hovedgrene.

Den efterhaanden indtraadte Forøgelse af Kreaturholdet i de forskjellige Distrikter viser sig af nedenstaaende Oversigt over det Antal Husdyr, som ere forefundne ved de i 1835, 1845 og 1855 foranstaltede almindelige Tællinger:

Tabel

over Kreaturholdet i Akershus Amt ved Udgangen af nedenanførte Aar.

Distrikt.	Aar.	Heste.	Stort Qvæg.	Faar.	Gjeder.	Svin.
Aker og Follo Fogderi.	1835	2923.	9342.	8993.	152.	2340.
	1845	4093.	13647.	11211.	93.	2718.
	1855	4442.	15110.	9123.	181.	2715.
Nedre Romeriges Fogderi.	1835	2612.	9494.	8164.	495.	1830.
	1845	3537.	13491.	12169.	1094.	2087.
	1855	4039.	16588.	12348.	594.	2792.
Øvre Romeriges Fogderi.	1835	3474.	13272.	12871.	275.	2138.
	1845	4337.	18252.	17958.	863.	2676.
	1855	4704.	21470.	20407.	953.	3658.
Det hele Amt.	1835	9009.	32108.	30028.	922.	6308.
	1845	11967.	45390.	41338.	2050.	7481.
	1855	13185.	53168.	41878.	1728.	9165.

Medens enkelte af de Data, som her frembyde sig for Sammenligningen, — f. Ex. Forholdet mellem Antallet af enkelte Kreatur-Slags i Aker og Follo Fogderi respektive i Aarene 1845 og 1855, — vistnok tyde hen paa, at de oftere førte Klager over Usikkerheden i de Opgaver, som ved Folke-Tællingerne erholdes i denne Retning, kunne være vel begjængede, — maa det dog antages, at Fremgangen i det Hele, navnlig hvad Heste, stort Qvæg og Svin angaaer, har været nogenlunde tilfredsstillende, om end ikke ganske svarende til hvad der efter den foran fremstillede Forøgelse af Udsæd og Avling kunde have været at vente, naar Jordbruget overhoved havde naaet et høiere Udviklings-Trin.

De i tidligere Femaars-Beretninger omtalte Foranstaltninger til Heste-Avlens Forbedring, der i sin Tid dels af Landhusholdnings-Selskabet, dels i Follo af en særskilt Forening have været trufne ved Anskaffelsen af gudbrandsdalske Stod-Hingste til Afbenyttelse i Amtets samtlige Fogderier, antages at have virket meget gavnligt for det tilsigtede Øiemed, og i en ikke ringe Grad bidraget til at vække den almindelige Sands for Vigtigheden af dette Anliggende. Dets videre Fremme vil nu, efterat de for de nævnte Selskabers Regning først indkjøbte Hingste, som ikke længere skikkede for deres oprindelige Bestemmelse, efterhaanden ere gaaede over i privat Eie, uden at nye i deres Sted paa samme Maade som forhen ere blevne anskaffede, væsentlig komme til at bero paa Vedligeholden af den i Distrikterne engang vakte Interesse for Sagen. I Forbindelse hermed ville dog ogsaa de Forføininger,

der fra Militær-Etatens Side have været iverksatte for at sikre den stadige Tilgang af gode Tjeneste-Heste, f. Ex. ved Bidrag af den saakaldte Heste-hjælps-Kasse til Indkjøb af tjenlige Stod-Hingste, med al Grund kunne ventes at vise sig virksomme i en videre Udstrækning til Nytte for Landbruget.

Ved Bestræbelserne for at faae udrettet Noget af Betydenhed til Forbedring af den egentlige Qvæg-Avl synes man endnu ikke at være kommen til noget bestemt Resultat om, hvorvidt man derved fortrinsvis bør holde sig til de Racer, man allerede har i Landet selv, eller om Indførelsen af nye saadanne fra Udlandet kunne ventes at ville i Længden bedre fyldestgjøre Øiemedet. Der er imidlertid Adskilligt, som hentyder paa, at Opmærksomheden for Tiden i al Fald hos mange af de dygtigere Landmænd nærmest er henvendt i den førstnævnte Retning. Dette er saaledes navnlig Tilfældet ved Amtets Landbrugs-Skole paa Abildsø, hvor man ved som Stam-Dyr at benytte Køer, fornemmelig af den saakaldte Smaalens-Race — kun en enkelt Ko var kommen fra Grevskabernes Amt — har opnaaet heldige Resultater, idet Melke-Evnen synes at være forøget hos Afkommet i andet og tredie Led, blandt hvilket der findes flere Individer, som give indtil 2800 Potter aarlig.

Af de Forsøg, der i nogle Egne have været gjorte med Indførelse af engelske Qvæg-Racer, omtales enkelte at have været nogenlunde heldige, medens andre ikke synes at have svaret til Forventningerne og derfor igjen ere blevne opgivne. Under den Uvished, i hvilken man saaledes endnu befinder sig om den rette Vei at slaae ind paa i det her omhandlede for Jordbruget saa særdeles vigtige Anliggende, og under den ringe Sandsynlighed, der er for endnu paa lang Tid at faa Tvivlen løst paa fyldestgjørende Maade alene ved Hjælp af private Bestræbelser, af altfor lidet Omfang for det Almindeliges Nytte og dog ofte forbundne med altfor følelige Offere for den enkelte Mand, — har det Ønske med saameget større Styrke gjort sig gjældende, at der fra det Offentliges Side maatte kunne ydes en kraftig Medvirkning til, at der i begge de Hovedretninger, hvorom her er Spørgsmaal, med det Første blev iverksat Forsøg i det Store paa en saadan Maade og gjennem en saa lang Tid, at en nogenlunde sikker Erfaring kunde vindes.

Hvad imidlertid alle Kyndige synes at være enige om er, at hvad enten man vil foretrække den ene eller den anden Race af Qvæg, vil der hovedsageligt udkræves en hensigtsmæssigere og rigeligere Fodring end man hidtil i Almindelighed har været vant til at yde, for at Kreaturholdet skal blive saa fordelagtigt som det kan og bør være i et vel ordnet Jordbrug. Paa de fleste Steder har ikke blot Vinter-Fodringen maaske i Regelen været knap; men da der Lidet eller Intet gjøres for at forbedre Havnegangene, medens disses Udstrækning næsten aarlig bliver noget indskrænket ved Oprydning, saa har Kreaturenes Underholdning altfor ofte heller ikke om Sommeren været tilstrækkelig. En Forandring til det Bedre heri har imidlertid allerede begyndt at faae noget mere almindelig Indgang, efterat Opmærksomheden i denne Retning er bleven vakt ved den betydeligt forøgede Indtægt af Besætningen, som er indvunden paa adskillige Eiendomme, hvor en fuldkomnere Qvægrøgt er bleven indført, og det er at vente, at de givne Exempler ville finde desto villigere Efterligning ved Medvirkning af de kyndigere Røgtere fra Schweitz, der i de sidste Aar enkeltvis have fundet Beskjæftigelse her i Landet, og af hvilke der ved Femaarets Udløb var Udsigt til at erholde flere ansatte i dette Amts-Distrikt. Enkelte Jordbrugere have allerede begyndt i større eller mindre Grad at staldfodre ogsaa om Sommeren, og skulle have fundet sig vel tjente dermed baade med Hensyn til Kreaturenes Afdræt og ved den forøgede Gjødsel-Mængde. Ved flere af de større Eiendomme er der i Forbindelse med andre Forbedringer ved Qvæg-Staldenes Indretning anbragt Damp-Apparater til Opvarming af Foder for Kreaturene.

Antallet af Faar vil sees i det Hele saagodtsom slet ikke at være gaaet fremad og i Amtets sydligere Dele endog at være i betydelig Grad indskrænket, hvortil Grunden antages at være den Erfaring, Flere der ville have gjort om at det lønner sig bedre at anvende Foderet og Havnegangen til Storqvæg.

Svine-Avlen er derimod i Tiltagende og drives med størst Fordeel af dem, der i de senere Aar have anskaffet sig Tillægs-Dyr af engelske Racer, da disse allerede i en meget ung Alder ved Fedning kunne opnaae en antagelig Vegt. Paa øvre Romerige er den saakaldte Otaheiti-Race bleven meget udbredt.

De fleste Præstegjelde i Amtet kunne vel antages at have noget Overskud af Qvæg-Produkter, hvilket, foruden om Melke-Forsyningen m. V. til Christiania fra den nærmeste Omegn deromkring, fornemmelig gjælder om øvre Rommerige, hvor Udbyttet ved Afsætning af Fedevarer alene fra 3 Præstegjelde (Nannestad, Næs og Gjerdrum) vel kan anslaaes tilsammen i det Mindste omtr. 15000 Spd. aarlig.

Forholdet mellem Ager og Eng angives høist forskjelligt for de forskjellige Distrikter, hvilket vel

for en Deel kan have sin gyldige Grund i de lokale Forholde, da f. Ex. et i Almindelighed bakket Terrain eller meget stenig Jordbund naturligen leder til at give Englandet en betydelig Overvegt; men Vanskeligheden af at erholde nogenlunde fuldstændige og paalidelige Opgaver over det nævnte Forhold maa uden Tvivl ogsaa have udøvet en væsentlig Indflydelse paa Resultatet, naar dette viser sig i den Grad paafaldende som at Forholdet mellem Ager og Eng i Distrikter, hvor de nys antydede særegne Omstændigheder ikke ere tilstede, skulde variere inden saa vide Grændser, at det f. Ex. i Urskaug skulde være 2 Dele Ager mod 3 Dele Eng, men i flere af Nabo-Præstegjeldene kun 1 Deel Ager imod 3 Dele Eng. I Nannestad og Hurdalen, hvor Opdyrkningen til Ager af de ovenfor nævnte Aarsager er høist besværlig, angives Forholdet at være 1 Deel Ager mod 4 Dele Eng, medens det for Øvrigt for øvre Romerige efter Fogdens Mening i det Hele kan sættes til 1 imod 2, uagtet han ikke har fundet det stemmende med hans egen personlige Erfaring fra de flere Eiendomme, han til forskjellige Tider har havt i Brug, at Agerlandet, iberegnet Brakjorden, skulde i Regelen være synderligt mindre end Englandet.

Det er for Øvrigt, under Jordbrugets stadige Fremskriden i det Hele, selvfølgeligt blevet mere og mere almindeligt at veksle imellem Ager- og England, saa at det nu vel i de fleste Distrikter hører til Sjeldenhederne at see Eiendomme, der ikke have større eller mindre Stykker af kunstig Eng, idet der tillige lægges Vind paa at erholde saadanne Græs-Arter eller andre Foder-Vexter, som give det største Udbytte baade i Godhed og i Mængde, og af hvilke Timothei og Kløver, som oven berørt ere de mest udbredte.

c Skovdrift.

De i Særdeleshed i den senere Deel af Femaars-Perioden gjældende høie Priser saavel paa al Slags Trælast til Udskibning, som ogsaa paa Brænde til Kjøbstæderne og Teglværkerne m. V., har havt til naturlig Følge, at Skovene i dette Amts-Distrikt, fra hvilke der i Almindelighed er en forholdsvis let Transport baade tillands og tilvands, ere blevne endnu i langt høiere Grad medtagne end det tidligere har været Tilfældet. Der er kun nogle faa, paa enkelte Hænder samlede store Skov-Eiendomme i de forskjellige Fogderier, som ved en forstandig og varsom Behandling kunne ventes at ville bidrage til gjennem en længere Fremtid at vedligeholde Skovdriftens Betydning som egentlig Næringsvei her i Amtet, f. Ex. i Aker og Follo Fogderi de Baron Wedel-Jarlsberg tilhørende Skove i Nordmarken, paa øvre Romerige de Tostrup-Mathisenske meget betydelige Eiendomme i Hurdalen og Nannestad, fra hvilke der antages at være aavirket til Salg i de sidste Aar mindst 3 à 4000 Tylter Tømmer aarlig, — samt maaske ogsaa paa nedre Romerige nogle enkelte Skovtrakter især i Høland. Angaaende Mængden af den ved de forskjellige Sag-Brug inden Amts-Districtet forædlede Trælast, forsaavidt tilstrækkelige Oplysninger derom have kunnet erholdes, — henvises for Øvrigt til hosfølgende Tabel No. 2.

Det er ellers ikke blot de for Skovbruget i det Hele saa fordærvelige Kontrakter om Udhugst indtil ganske ringe Dimensioner, der fremdeles maa beklages at have havt en væsentlig Indflydelse til Skovenes Ruin i mange Egne, hvor de forhen have været en Indtægts-Kilde og nu ikke længere paa meget nær kunne fyldestgjøre Distrikternes eget Behov; — men det maa navnlig for øvre Romeriges Vedkommende vistnok erkjendes, at Jernbane-Anlægget i en ikke liden Grad har virket i samme Retning, dels direkte ved de dertil forbrugte betydelige Mængder af Træmaterialier, dels, og i end større Udstrækning, indirekte ved at fremkalde en saa let Adgang til jevn Afsætning af al Slags Træfang, stort og smaat, Tømmer saavelsom Spirer lige indtil de mindste Maal.

Tilvirkning af Kul og Tjære foregaaer næsten overalt, hvor den finder Sted, paa ganske faa Undtagelser nær, kun til eget Behov, og er selv dertil neppe nogenlunde tilstrækkelig. I Aker og Follo Fogderi er Tjære-Beredningen endog saagodtsom ukjendt og Kul tilvirkes kun i noget større Omfang fra de Wedelske Skove til Bærums Jernværk og de 2de samme Eier tilhørende Fossums og Maridalens Hammere. Fra Gans-Bruget i Fedt paa nedre Romerige skal der aarlig afhændes omtrent 350 Læster af Baghun tilvirket Kul, hvoraf en Deel gaaer til Christiania. I den sidste Tid er der ogsaa fra Sag-Brugene i Nærheden af Jernbanen begyndt med at føre selve Baghunen til Christiania, hvor den opskjæres ved dertil indrettede Maskiner og derpaa udsælges i smaa Portioner.

For Øvrigt haves der i Amts-Distriktet i Almindelighed intet andet Brænde-Material end Ved, hovedsageligt Gran og Furu, ubetydeligt Birk og noget Or; og der høres nu ikke sjelden, som Følge af de ovenfor berørte Omstændigheder, Klager over

Mangel paa tilstrækkelig Forsyning af Brænde til eget Behov fra Distrikter, hvor der tidligere havdes Overskud til Afsætning.

Stenkul benyttes endnu kun ved de større Fabriker langs Akers-Elven i noget betydeligere Omfang.

d. Fiskeri og Jagt.

Det i en tidligere Periode ikke ubetydelige Makrel-Fiskeri i Christiania-Fjorden er i den Grad aftaget, at der i de sidste Aar antages neppe at være fisket for mere end i Gjennemsnit omtrent 5 à 600 Speciedaler aarlig og det hovedsageligt kun under en enkelt Eiendom i Bunde-Fjorden, samt i Hallangs-Pollen ved Drøbak, medens Andre derved neppe have tjent Mere end netop til Redskaber og fornøden Folke-Hjælp.

Til enkelte Tider af Aaret fiskes der imidlertid ikke saa ganske Lidet af Sild, dels saakaldte Snese-Sild, dels Ansios-Sild, der saavelsom Makrellen afsættes i fersk Tilstand til Christiania.

Derimod er Østers og Hummer nu næsten ukjendt i al Fald i den dette Amts-Distrikt berørende Deel af Christiania-Fjorden, og af Torsk og Flyndre fiskes der ogsaa kun Ubetydeligt i de senere Aar.

Ferskvands-Fiskeriet er ingensteds i Amtet af saadan Betydning, at det her kan være Gjenstand for videre Omtale; og de Forsøg, der i den seneste Tid paa enkelte Steder ere anstillede med kunstig Udklækning af Fiske-Yngel ere, ihvorvel hidtil nok ganske lovende, dog endnu altfor nye til at kunne have givet noget bestemt Resultat.

Jagten drives ikke paa noget Sted i dette Amt i nogen synderlig Grad til Salg. Der har for Øvrigt i enkelte af de sidste Aar været en større Mængde Vildt end i de nærmest foregaaende, og man hører nu oftere end forhen Yttringer af Tilfredshed med den ny Jagt-Lovgivning.

e. Bergværks-Drift.

Med Hensyn til den for Amts-Distriktet vigtigste Green af denne Næringsvei, nemlig Jernværks-Driften ved Bærum og de i Forbindelse dermed af samme Eier drevne øvrige Værker, — ville de Oplysninger, som indeholdes i Tabel No. 3, vise meget tilfredsstillende Resultater, hvad angaaer Tilvirkningens stigende Qvantitet; og ligesom Afsætningen under den senere Tids ogsaa i denne Retning gunstige Konjunkturer maa antages at have været baade let og lønnende, saaledes er ved Siden deraf Driftsmaaden stadigt bleven mere og mere forbedret, saa at det nævnte Jernværk nu vel utvivlsomt hævder sin Plads blandt de første i Landet.

Blandt de i forrige Femaars-Beretning omtalte nye Anlæg er den da nylig paabegyndte Drift saavel af nogle Metal-Anvisninger i Eidsvold, som ogsaa af et Klæberstens-Brud i Høland og af et ældre Porfyr-Brud i Greffsen-Aasen i Aker i Forbindelse med Sten-Sliberiet Hjula, efter kortere eller længere Tid i Femaarets Løb befundne at være forlidet lønnende til at kunne fortsættes. Derimod har den almindelige rødagtige Granit, som dels i raa og dels i tilhuggen Tilstand leveres fra flere Brud i og omkring den nysnævnte Greffsen-Ås, fremdeles god og sikker Afsætning til Bygnings-Arbeider af forskjelligt Slags og deriblandt navnlig til Broer, Qvai'er m. V., — saavelsom ogsaa til Mindestene og Ornamenter. Ligeledes har der været tildels endog særdeles gode Konjunkturer for Tegl- og Kalk-Brænderierne, af hvilke sidste der fornemmelig i Akers Præstegjeld forefindes et forholdsvis betydeligt Antal, saaledes som det nærmere vil sees af Tabel No. 2, der tillige indeholder de Oplysninger om Størrelsen af Produktionen ved de her omhandlede Indretninger, som have kunnet tilveiebringes.

f. Fabrik- og Haandværks-Drift.

Ogsaa angaaende denne Post kan der hovedsageligt kun henvises til den nysnævnte Tabel No. 2, hvorved det dog er at beklage, at de deri meddelte Opgaver, som for den væsentligste Deel maa grunde sig paa de af Vedkommende selv efter Opfordring leverede Materialier, ligesaalidt denne Gang som ved de tidligere lignende Beretninger have den Fuldstændighed, der for Øiemedet maatte være at ønske. Saameget vil imidlertid med Sikkerhed kunne erfares ved en Sammenligning med forrige Femaars-Beretning, at Fabrik-Driften i det Hele er gaaet meget fremad, og at den navnlig i den nærmeste Omegn af Christiania er bleven udvidet efter en i vort Land hidtil ukjendt Maalestok. Alene af me-

kaniske Værksteder sees der i Aker at være anlagt 3 nye, af hvilke dog det ene endnu ikke ved Periodens Udløb var kommet i Drift; og Virksomheden ved den ældste og største af de forhen anlagte lignende Indretninger, det egentlig saakaldte Akers mekaniske Værksted, har været i saadant Tiltagende, at Produktions-Værdien ved dette Værksteds 2de Afdelinger, af hvilke dog den ene ligger paa Christiania Byes Grund, i 1855 angives til henved det Dobbelte mod i 1850, medens Antallet af de ved Driften beskjæftigede Arbeidere og Betjente i et endnu langt høiere Forhold er forøget, nemlig fra i alt 69 til 181, — et større Antal end ved alle de øvrige mekaniske Værksteder tilsammentagne.

Af andre betydeligere Fabriker ere fra Ny anlagte: 1 Bomulds-Spinderi og 1 Brissel-Fabrik i Aker, 2 Spiger-Fabriker, af hvilke den ene i Aker, den anden i Høland, og en Hegte-Fabrik i Fet, foruden at Antallet af Sagbrug, som Følge af de senere Aars overordentlige Livlighed i Trælast-Handelen, er blevet forøget ved Oprettelsen af ikke mindre end 46 nye, medens kun 8 ældre ere nedlagte, ligesom der ogsaa af Møllebrug og Teglværker er større Tilgang end Afgang.

Fra det Distrikt, hvor Forøgelsen i Fabrik-Drift fornemmelig er foregaaet, nemlig Aker, er det bemærket, at den Vandkraft, som de beleiligt liggende Vasdrag frembyde, allerede er tagen i Anvendelse i den Grad, at man har begyndt at tye til Dampkraften dels for at supplere hin, hvor den er mindre tilstrækkelig, dels for at erstatte den, hvor den ikke kan opdrives, hvorhos det af vedkommende Foged tilføies, at Fabrik-Driften utvivlsomt i det Hele maa antages lønnende, naar der sees hen til, at ingen Fabrik i Distriktet er nedlagt, men at derimod flere efter faa Aars Tilværelse ere blevne betydeligt udvidede, og det anføres tillige som en Kjendsgjerning, at der blandt Arbeids-Klassen i de Strøg, hvor Fabriker ere beliggende, hidtil har udviklet sig en stadigt stigende Velstand.

Haandværks-Driften er fremdeles i de egentlige Land-Distrikter ikke af større Betydenhed end at Egnens eget Behov af det simplere Slags Haandværks-Arbeider derved nogenlunde tilfredsstilles. Derimod findes der i de endnu til Land-Distriktet hørende Forstæder ved Christiania adskillige Haandværkere, der drive deres Næring i videre Udstrækning, i hvilken Henseende særligt fortjener at nævnes en Vogn-Fabrik, fra hvilken leveres baade smukke og gode Kjøre-Redskaber af alle Slags.

g. Binæringer.

Husfliden giver paa de fleste Steder kun lidet Udbytte til Afsætning, hovedsageligt vel paa Grund af Vanskeligheden ved i de fra tidligere Tid mest tilvante Retninger, nemlig Spinding, Vævning, Strømpe-Binding o. desl., at konkurrere med de fra Udlandet indførte eller i den senere Tid ogsaa fra Landets egne Fabriker udgaaende Tilvirkninger af dette Slags. Imidlertid tør det dog antages, at Sandsen for nyttig Beskjæftigelse i den Tid, der levnes tilovers fra de egentlige Landbo-Arbeider, vedbliver at gaae fremad, idet Opmærksomheden derhos mere og mere henvendes paa Forfærdigelsen af saadanne Gjenstande, som i al Fald kun i ringe Grad ere udsatte for en nedtrykkende Konkurrence, f. Ex. simplere Træ-Arbeider af forskjellig Art, samt, i Særdeleshed for Fruentimmer, Kurve-Fletning og andre lignende Haandarbeider.

Skibs- og Baad-Byggeri foregaaer egentlig kun ved Sø-Kysten, da de smaae Baade, som benyttes i Elvedragene eller de mindre Indsøer, her ikke kunne komme i Betragtning, og der heller ikke, forsaavidt dette Amts-Distrikt berøres af Mjøsen, i nævnte Henseende inden dets Grændser drives Virksomhed af nogen Betydning, medmindre man dertil vilde regne Sammenklinkningen og Indredningen af de andensteds forfærdigede Jern-Dampskibe, af hvilke et nyt i det sidste Aar har været under Udrustning ved Minne i Eidsvold, ligesom de 2de ældre Mjøs-Dampskibe tildels der ere blevne undergivne Reparation ved Bistand af andensteds fra hentet Arbeidskraft.

I Asker og Bærum er i Løbet af de sidste 5 Aar bygget 7 Jagter, tilsammen af 123 Commerce-Læsters Drægtighed; — flere Fartøier ere blevne fortømrede, ligesom en Brig og nogle mindre Fartøier ved Periodens Udløb stode under Bygning.

I Næsoddens Præstegjeld have de senere Aars heldige Conjunkturer for Skibs-Farten i endnu høiere Grad vist sin Indflydelse i den her omhandlede Retning, idet der er blevet færdigbygget:

i 1851 1 Skib paa 137½ Com. Læster,
samt i 1854 1 — = 175 — —
og 1 — = 199½ — —
tilsammen = 3 Skibe paa 512 Com. Læster, —

foruden 1 ligeledes i 1854 bygget Jagt paa 36 Fods Kjøl, som indlader 36 Favne Ved. Endvidere var sammesteds ved Periodens Udløb under Bygning et Skib paa omtrent 230 Com. Læster.

Fragt-Farten i Christiania-Fjorden ved Transport af Ved, Kalk, Sand o. s. v. fornemmelig fra Asker, Bærum og Næsodden, samt af Malm til

Bærums Værks Oplag i Sandvigen har i den senere Tid i en ikke saa ringe Grad tiltaget især derved, at Kalk fra de førstnævnte Steder finder Afsætning langs Vestlandet ligetil Christianssand, medens derfra igjen føres i Retour-Fragt Bark til Garverierne i og ved Christiania. Derimod anføres den allerede forhen lidet betydende Baad-Fragt fra dette Amts-Distrikt paa Mjøsen at være i Aftagende.

Med Land-Transporten, der i Særdeleshed for begge de romerigske Fogderier fra ældre Tid har havt en saa væsentlig Betydning, er der ved Jernbane-Anlægget mellem Christiania, Hieren og Mjøsen, som ovenfor berørt, foregaaet en gjennemgribende Forandring. For Aker og Follo Fogderi bestaaer denne hovedsageligt i Indskrænkning af Kjørselen fra Strømmen til Christiania. Land-Transporten i det nævnte Distrikt er saaledes af endnu mindre Betydning end forhen, idet den, foruden Befordringen af Malm og Kul til Bærums Værk, kun omfatter Kjørselen af Trælast fra Maridalen til Vækkerø, samt fra nogle enkelte mindre Brug, beliggende imellem Strømmen og Christiania, samt undtagelsesvis, til visse Tider af Aaret, ogsaa fra selve Strøms-Brugene, til Byen.

I nedre Romeriges Fogderi er saagodtsom al Fragt-Kjørsel til Christiania ophørt, hvorimod der fremdeles drives en ikke ubetydelig Kjørsel ved selve Strømmen og navnlig i Sagdalen, idet der i Vinter-Maanederne paa denne Maade frembringes Tømmer fra Elvestranden til de omliggende Sagbrug og fra disse igjen Planker og Bord til videre Befordring paa Jernbanen. Dette sidste Slags Kjørsel giver nu især, efterat Daglønnen for Hest og Mand er stegen til nær det Dobbelte mod forhen, en ganske god Fortjeneste, uden i andre Retninger, saaledes som det i mere end een Henseende og tildels i meget høi Grad var Tilfældet med Kjørsels-Trafiken paa Christiania, at virke til Skade for Deeltagerne deri; de blive nemlig hverken hindrede i tilbørligen at passe deres Jordbrug og øvrige Sysler, eller overhoved i længere Tid holdte borte fra Hjemmet, og der er saaledes heller ikke paa langt nær at befrygte en saadan Indflydelse deraf i moralsk Henseende som af den tidligere Trafik, der ved at være bleven paa en Maade til en særegen Levevei, tillige for altfor Mange blev en Vei til Fordærvelse gjennem deres hele Liv.

Det er fornemmelig Indvaanere af Skedsmo, Fet og Urskoug, der besørge den omhandlede, mere indskrænkede Kjørsel; og om der end ogsaa i denne kan forudsættes at ville indtræde en yderligere Reduktion, naar den ved Strømmen anlagte Side-Linie til Jernbanen maatte blive sat i fuld Stand til at besørge den for samme i sin Tid paaregnede Transport af Trælasten lige fra Vandet til alle Sagene og fra disse til Hovedbanen, — saa vil dog i ethvert Fald Overgangen da allerede være bleven betydeligt lettet ved den længere Tid, man har havt til efterhaanden at lempe sig efter de nye Forholde.

At for Øvrigt de indtraadte Forandringer heller ikke for øvre Romeriges Fogderi, hvor Kjørselen tidligere var af forholdsvis størst Betydning, har medført saa store Ulemper i Overgangen, som man havde troet at maatte befrygte, fremgaaer af de for hvert enkelt Præstegjeld af dette Distrikt af Fogden meddelte Oplysninger, hvis væsentlige Indhold her med nogen Udførlighed skal blive gjengivet i Betragtning af den særegne Interesse, det har, især i den første Tid, at kunne noget mere i Detaillen efterspore Jernbanens Virkninger paa enkelte Forhold, med hvilke den strax maatte komme i en for den, efter de Flestes Forventning, i al Fald i Begyndelsen lidet gunstig Berørelse.

For Gjerdrum og Nannestad, hvis Udbytte af Fragt-Kjørsel i forrige Femaars-Beretning ikke blev anslaaet høiere end til respektive omtrent 2500 og 3000 Spd. aarlig, er denne Indtægts-Kilde nu vistnok bleven af endnu langt mindre Betydning, da disse Distrikter for Tiden kun deltage i Transporten fra Sagbrugene Krogfos og Hombledalen til Trøgstads Jernbane-Station, samt i nogen Kjørsel ved Strømmen. I Hurdalen, hvor Kjørselen allerede tidligere var betydeligt aftagen, efterat Sagbrugs-Driften var bleven koncentreret til Rustad-Brug, antages den ikke at være undergaaet yderligere Formindskelse ved Jernbanen, idet navnlig Transporten fra Glasverket, der i 1850 ansloges til 200 Heste i 4 Døgn til Christiania, nu antages at være steget til 4 à 500 Læs paa den kortere Afstand fra Verket til Jernbane-Stationen ved Dal.

For Eidsvolds Vedkommende har den her omhandlede Bedrift, skjønt i det Hele upaatvivleligt formindsket, taget en anden og fordelagtigere Retning, idet Fragt-Kjørselen mellem Eidsvold og Christiania er ophørt, saavelsom al Vare-Førsel om Sommeren, hvorimod den om Vinteren finder Sted i ikke ringe Grad, dels mellem Jernbane-Stationerne Dal eller Eidsvoldbakken og Minne, dels ogsaa til Hurdalen, Hamar og Grundsæt med flere Steder paa Oplandene. Endvidere frembringes en Del Skov- og Sagbrugs-Produkter, endog fra Odalen, til Jernbanen. Over Brutto-Indtægten for Eidsvolds Indvaanere af Kjørsel, hvilken Indtægt i 1850 blev ansat til 28,800 Spd., har vedkommende Lensmand vel ikke seet sig i Stand til at opstille nogen Beregning, men han har antaget Netto-Indtægten endog at være større end forhen paa Grund af de

stegne Arbeids-Priser, hvilke sidste dog selvfølgeligt ikke, hvad Kjørselen angaaer, kunne tilskrives Jernbanens Indflydelse, da denne vel hellere vilde have gaaet i modsat Retning, naar ikke Conjuncturerne for Øvrigt have været saa gunstige.

I Næs Præstegjeld tør Land-Transporten, der i 1850 ansloges til noget over 2000 Spd., være ligesaa stor, om ikke større i Omfang end forhen, idet der fra flere nyoprettede Sagbrug baade der og i Odalen føres skaaren Last, især af Undermaals-Tømmer, til Jernbanen; og da denne Trafik næsten udelukkende foregaaer om Vinteren, ansees den saameget mere fordelagtig. Hertil kommer ogsaa, at Vare-Omsætningen for Øvrigt fra og til Jernbanen mellem Christiania og dets østlige Opland opover til Kongsvinger og videre stadigen forøges.

Ullensager har ved at deltage i det samme Slags Vinter-Transporter som Næs, samt for nogen Del ved Kjørsel fra Krogfors Sagbrug og ved Tømmer-Drift i Næs, Odalen og Vinger erholdt nogen Erstatning for den tidligere ved Fragt-Kjørsel fornemmelig til og fra Christiania havte Indtægt, der i 1850 ansloges til henved 10,000 Spd., og som i ethvert Fald maa ansees meget formindsket. Men Tabet i denne Henseende maa, som oftere bemærket, dog derfor ligesaa lidt i dette som i andre lignende Tilfælder betragtes anderledes for Distriktet i det Hele, end som Opofrelse af en øieblikkelig og i visse Maader i Virkeligheden mere end tvivlsom Fordeel, for paa langt sikrere Veie at kunne opnaae og i Længden bevare baade en større Velstand og en høiere Cultur, end det for en til Kjører-Livet henfalden Almue er muligt.

Handel med Landmandens Varer og Produkter foregaaer kun for en ringe Del i Distrikterne, da Afsætningen i Regelen skeer direkte til Kjøbstæderne, eller for øvre Romeriges Vedkommende om Sommeren til de i senere Aar tildels meget udvidede militære Samlinger paa Gardermoen. Nogen Omsætning af Land-Produkter finder dog ogsaa Sted ved Landhandlerierne, af hvilke der efterhaanden er bevilget oprettet flere nye, dels i umiddelbar Forbindelse med Jernbanen paa alle dens Stationer i nedre og øvre Romerige, i Alt 7, dels ogsaa paa andre Steder.

h. Om Amts-Distriktets Tilstand i Almindelighed.

Til Bedømmelse af den økonomiske Forfatning inden Amtet i det Hele maa vistnok de i medfølgende Tabeller No. 4, 5, 6 og 7, som sædvanligt, meddelte Oplysninger om Beløbet af thinglæste og aflæste Pante-Heftelser, om Total-Værdien af afhændede faste Eiendomme og om Antallet af Executions- og Udpantnings-Forretninger erkjendes at kunne afgive væsentlige Bidrag, naar disse Oplysninger sammenholdes baade med hinanden indbyrdes og med de lignende Opgaver for nærmest foregaaende Tidsrum. Derimod vilde det ikke være rigtigt i saa Henseende at drage mindre fordelagtige Slutninger alene fra de thinglæste Heftelsers Størrelse eller de afhændede Eiendommes Salgs-Beløb, mindst paa en Tid, da Jordegods har været i en stadigt, tildels meget stærkt stigende Pris og Gjenstand for store Omsætninger, hvilke som oftest foregaae paa den Maade, at enten en større Deel af Kjøbesummen forbliver staaende mod Pant i Eiendommen eller denne i al Fald behæftes med andensteds fra, alene i Anledning af Kjøbet, optagne Penge-Laan.

Derhos bliver ogsaa velstaaende Eiendomsmænds Gaarde hyppigen behæftede med saadanne Laan, som af offentlige Kasser paa billige Vilkaar kunne erholdes til Forbedring af Jordbruget, og som ved i Virkeligheden at anvendes paa denne Maade altsaa langtfra at afgive Bevis paa Aftagen i den almindelige Velstand, meget mere netop bidrage til Forøgelse af denne. Snarere synes der at være Føie til ved Undersøgelserne om Distriktets økonomiske Stilling at lægge fortrinlig Vegt paa Størrelsen af de Penge-Beløb, der have været Gjenstand for Indbrivelse ved Tvang, og tildels ogsaa paa Summen af de aflæste Pante-Heftelser, hvilken Sum for Øvrigt vel i Almindelighed, paa Grund af at Aflæsningen ofte i lang Tid udsættes, kan antages at være mindre end den i Virkeligheden indfriede Gjæld.

Naar man med disse Hensyn for Øie betragter de i de sidstnævnte Tabeller indeholdte Tal-Størrelser, vil man finde den Mening om Distriktets Fremgang i økonomisk Velvære i det Hele, som allerede under den ovenfor givne Fremstilling af Næringsveienes Udvikling har maattet gjøre sig gjældende, yderligere stadfæstet ved at bemærke, at de thinglæste Heftelsers Total-Beløb i Amtets Land-Distrikter i Tidsrummet fra 1850—1855, med en forholdsvis ubetydelig Forøgelse, har været omtrent det samme som i 1846—1850 eller noget over 3,000,000 Spd., medens Beløbet af de aflæste Heftelser er steget fra noget over 1,700,000 til over 2,600,000 Spd., og derimod Antallet af Exekutions- og Udpantnings-Forretninger gaaet ned fra tilsammen henved 19000 i Aarene 1846—1850 for et Beløb af ikke langt fra 400,000 Spd. til i 1851—1855 at udgjøre

vistnok i Antal endnu henved 16000, men dog tilsammen kun for mindre end det Halve af nysnævnte Total-Beløb. De egentlige Exekutions-Forretninger ere gaaede ned fra over 2820 til 2064, hvoraf respekt. 1653 og 1139 i Akers Fogderi, ligesom det kan bemærkes, at af det samlede Udpantnings-Beløb for dette Fogderi, omtrent 33000 Spd., optages henved Trediedelen dels af en usædvanlig stor Mulkt paa 2720 Spd. for Salg af ustemplede Spillekort, dels af Afgivter til Statskassen hos en enkelt større Fabrik-Eier.

Værdien af de i de sidste 5 Aar afhændede faste Eiendomme paa Landet vil sees at være angiven til omtrent 3,890,000 Spd. eller omtrent 730,000 Spd. mere end i næst foregaaende lignende Tidsrum. For Øvrigt vil Forholdet med Eiendoms-Priserne i de forskjellige Distrikter nærmere kunne erfares af de særskilte Opgaver desangaaende, som fra vedkommende Sorenskrivere halvaarligen afgives og indsendes til det kongelige Finants-Departement.

At Arbeids-Lønnen i de sidste Aar er betydeligt stegen baade for Dagleierne og for faste Tjeneste-Folk, kan vel forsaavidt denne Forandring er indtraadt noget pludseligt i et større Omfang, have medført tildels følelige temporære Ulemper for Driftsherrer og Husbønder, men maa dog i det Hele erkjendes for et tilfredsstillende Vidnesbyrd om, at Virkningerne af den almindelige Velstand, som de senere Aars heldige Conjunkturer have medført for de egentlige Næringsdrivende i Samfundet, efterhaanden ogsaa ere trængte ned til dem, der befinde sig paa dets lavere Trin.

Arbeids-Lønnen er saaledes opgiven i Femaarets Løb at have staaet omtrent i nedenanførte Forhold til hvad der i den nærmest foregaaende Tid var det Almindelige:

	Aker og Follo.		Nedre Romerige.		Øvre Romerige.	
	1846 til 1850.	1851 til 1855.	1846 til 1850.	1851 til 1855.	1846 til 1850.	1851 til 1855.
En Tjenestekarl aarlig . .	20—30 Sp. foruden Kost.	25—50 Sp.	15—25 Sp.	25—40 Sp. og derover.	15—25 Sp.	16—30 Sp.
En Tjenestepige = .	10—15 Sp. Do.	12—25 =	9—14 =	16—20 Sp.	8—12 =	10—20 =
En Dagarbeider: om Sommeren	24—36 ß. paa egen Kost.	30—60 ß. (i 1855 for det meste 60 ß.)	24 ß.	36—48 ß.	24—30 ß.	24—48 ß.
—=— om Vinteren .	20—28 ß.	indtil 40 ß.	16 à 20 ß.	24—36 ß.	20—24 ß.	24—30 ß.
—=— om Sommeren	12 à 24 ß. foruden Kosten.	20—48 ß.	12 ß.	24 ß.	10—12 ß.	12—36 ß.
—=— om Vinteren .	8 à 16 ß.	indtil 30 ß.	8 ß.	12—16 ß.	8 ß.	10—16 ß.
En Haandverker daglig . .	. . . .	72 ß. paa egen Kost.	. . . .	. . . .	. . . .	24—36 ß. foruden Kosten.
En Husmand daglig Sommer og Vinter . . .	. .	. .	. .	. .	. .	i Almindelighed 8 ß. foruden Kosten.

I Tabel No. 8 er meddelt Opgave angaaende Længden af de forskjellige Slags offentlige Veie i Amts-Distriktet tilligemed en Forklaring om deres Tilstand, ved hvilken de i Indre-Departementets Cirkulære til Amtmændene af 19 September 1854 angivne nærmere Bestemmelser ere lagte til Grund. Det er dog efter selve Forholdenes Beskaffenhed ingenlunde muligt at indestaae for, at de individuelle Skjøn om ethvert enkelt til en Rode hørende Veistykkes Forfatning paa en given Tid, hvortil den i Forklaringen under 4 særskilte Rubriker givne Charakteristik maa støtte sig, have, med vedbørligt Hensyn til de mange paa et saadant Skjøn indvirkende Omstændigheder, af alle Vedkommende kunnet afgives efter en i Virkeligheden saavidt ensartet Maalestok, at derved udkommer et til Sammenligning med andre lignende Forklaringer brugbart Udbytte, der kan ansees at staa i noget rimeligt Forhold til det med Materialiernes Tilveiebringelse forbundne Arbeide for Veivæsenets underordnede Betjente.

Tabel No. 9 viser Tilstanden ved Udgangen af 1855 for enhver af de i Amts-Distriktet værende 14 Sparebanker, af hvilke 3 ere oprettede siden forrige Femaars-Beretning; og Tabel No. 10 giver en lignende Oversigt for Bygde-Magasinernes Vedkommende, af hvilke 2, nemlig i Bærum og Gjerdrum, i de sidste Aar ere nedlagte, saa at Antallet af disse Indretninger nu i det Hele ligeledes er 14.

Den ene inden Amtet virkende private Brandforsikrings-Indretning, der fører Navn af Akershus Amts Brandassurance-Forening, havde ved Udgangen af 1855 en Beholdning af 2935 Spd. 42 ß. (i 1850: 2446 Spd. 74 ß.) og havde tegnet Forsikringer til en en Værdi af 910,850 Spd. (i 1850: 544,900 Spd.)

Uagtet der efter de i nærværende Beretning fremstillede Data, som forhen bemærket, ikke kan være Tvivl om, at den oekonomiske Forfatning inden Amts-Distriktet er i denne Femaars-Periode i det Hele og i Særdeleshed i de sidste 2—3 Aar bleven betydeligt forbedret saagodtsom overalt og ikke mindst for den egentlige Arbeids-Classe, har dog Udvandring fundet Sted i et i Forhold til den nærmest foregaaende Periode paafaldende Omfang fra øvre Romeriges Fogderi, saaledes som følgende Oversigt nærmere udviser:

	1846—1850.	1851—1855.
fra Gjerdrum . . .	=	36.
= Ullensaker . . .	1.	30.
Lateris	1.	66.
Transport	1.	66.
fra Nannestad . . .	8.	107.
= Hurdalen . . .	19.	158.
= Eidsvold . . .	=	131.
= Næs	=	6.
tilsammen =	28.	468.

Af det sidste Antal skulle 14 Personer fra Eidsvold være flyttede til Danmark; de Øvrige ere dragne til Amerika, — hvorhen der vel ogsaa fra andre Dele af Amts-Distriktet, uagtet derom Intet indeholdes i Fogdernes Beretninger, enkeltvis kan være reist Adskillige, men formentlig ikke i noget saadant Omfang, at det har kunnet blive Gjenstand for videre Opmærksomhed.

Forsaavidt Antallet især af de grovere Lov-Overtrædelser i visse Henseender kan afgive et ikke uvæsentligt Bidrag til Bedømmelsen af Distriktets Tilstand, — bemærkes det her, under Henvisning for Øvrigt til de fuldstændigere Oplysninger, som indeholdes i de almindelige aarlige Criminal-Beretninger, at Antallet af ny anlagte Justits- og offentlige Politi-Sager inden Amtet — Drøbaks By med Ladesteder derunder indbefattet — har været følgende:

i 1851 . . .	230.
= 1852	245.
= 1853	241.
= 1854	224.
men i 1855 kun . . .	174.

B. Om Kjøbstaden Drøbak, samt Ladestederne Hvidsten, Hølen og Soon.

Folkemængden paa ethvert af disse Steder var ved de 2de seneste foretagne almindelige Tællinger:

	1845.	1855.
i Drøbak	1350.	1637.
= Hvidsten	100.	135.
= Hølen	199.	344.
= Soon	396.	457.

For Øvrigt er der af vedkommende Byfoged, der tillige udfører Magistrats-Forretningerne i de ovenfor nævnte Ladesteder, meddelt følgende Oplysninger, til hvilke der ikke vides noget Væsentligt enten at tilføie eller bemærke.

1. Drøbak.

Handel. Hvad Stedets Detailhandel med de tilgrændsende Land-Distrikter angaaer, da antages denne, efter de fra de Handlende indhentede Oplysninger, i alt Fald ikke at være gaaet fremad i de sidst forløbne 5 Aar, uagtet Antallet af de Handelsberettigede er tiltaget. Grunden hertil maa væsentlig søges i Skovenes betydelige Aftagen i Nabobyggerne; thi saalænge Landmanden havde Trælast at afsætte til Drøbak, tog han ogsaa den største Deel af de Kjøbmandsvarer, han tiltrængte, hos dette Steds Handlende, medens han nu, da han væsentlig kun har Agerbrugsprodukter at afsætte, for disse finder et sikrere og mere lønnende Marked i Christiania, og vel ogsaa for en Del paa Moss, og der-

for ogsaa forsyner sig hos disse Steders Handlende med de fornødne Kjøbmandsvarer. Efterhaanden som Trælast har været vanskeligere at erholde i Omegnen have Stedets større Handlende begyndt dels at drive Trælast-Udskibning fra Sarpsborg, Fredriksstad og Fredrikshald, dels at hente Last fra fjernere Steder, der i Flaader bringes søværts til Drøbak.

Skibsfart. Denne Virksomhed er under de senere Aars heldige Conjunkturer betydeligt tiltaget. Efter fra Toldkammeret modtagen Underretning vare ved Udgangen af Aaret 1855 60 Fartøier hjemmehørende i Drøbaks Tolddistrikt med en Drægtighed af tilsammen 3761 Commerce-Læster. Hvad Udbyttet af Skibsfarten angaaer, da har samme efter vedkommende Rehderes Opgivende i 1851 og 1852 været flet, i 1853 og 1854 særdeles godt og i 1855 nogenlunde godt. Det er utvivlsomt for Tiden Skibsfarten, hvorfra Stedet henter sine bedste Indtægter og Flerheden af Stedets Indvaanere det væsentligste Bidrag til deres Livsophold.

Haandværks-Drift. Denne kan paa et Sted som Drøbak vanskelig komme til nogen synderlig Høide, da Stedet den største Deel af Aaret staaer i en saa let Forbindelse med Christiania, at man i Regelen vil finde sin Regning ved at hente alle Slags finere Haandværksarbeider fra sidstnævnte Sted. Ikkedestomindre synes Skomagerhaandværket at være gaaet fremad. Bygnings-Haandværkere finde ikke megen Beskjæftigelse i Byen paa Grund af de særdeles faa større Bygnings-Arbeider. Haandværks-Driften er derfor i det Hele taget lidet lønnende, og de, som dermed befatte sig, befinde sig i Regelen i mindre gode Kaar.

Bergværks-Drift drives ikke ligesaalidt som Fabrik-Drift, Skibsbyggeri eller Jordbrug, dog har i den senere Tid en af Stedets Skibs-Rehdere et mindre Skibsværft til de nødvendigste Reparationer. Fiskeri drives som Binæring. Udbyttet er imidlertid ikke synderlig større end Stedets Behov.

Med Hensyn til Tilstanden i Almindelighed, da har denne under de sidst forløbne 5 Aar betydelig forbedret sig, hvilket navnligen maa tilskrives det Opsving, Skibsfarten i den senere Tid har faaet. En Mængde Søfolk have derved faaet en særdeles lønnende Beskjæftigelse. Hyrerne have i de sidste Aar været for en Matros omkring 12 Spd. og for en Styrmand 16 Spd. maanedlig, og de Ordentlige blandt dem ere derfor kjendeligen gaaede fremad i Velstand, medens desværre en stor Deel af dem i den Tid, hvori de om Vinteren ere hjemme, i fuldstændig Lediggang og Drukkenskab fortære de ikke ubetydelige Spareskillinger, de have hjembragt.

Den ved Skibsfartens Opkomst tilveiebragte større Rørelse har ogsaa bidraget til en større Efterspørgsel efter Arbeidere og Stigning i disses Dagløn. Simple Haandarbeidere have i den senere Tid erholdt, naar de ere faste, 40 ß. daglig og ikke faste fra 48 ß. til 60 ß. daglig, og endda have de ofte været vanskelige at erholde. De ordentlige Arbeidere have derfor i de sidst forløbne 5 Aar kjendeligen forbedret deres Kaar, — hvilket uheldigvis ikke kan siges om Flerheden, hos hvem den lette Adgang til lønnende Arbeids-Fortjeneste snarere synes at have fremkaldt større Letsindighed og Hang til Drukkenskab.

Den aarlige Løn for en Tjenestekarl har i den senere Tid været fra 35 Spd. til 40 Spd. og for en Tjenestepige fra 14—20 Spd. Nogen Udvandring har i de sidste 5 Aar ikke fundet Sted.

Hosfølgende Tabel No. 11 viser Antallet af de i Drøbak værende næringsdrivende Borgere og skatteydende Indvaanere ved Udgangen af Aaret 1855. Oplysningerne om thinglæste og aflæste Heftelser, afhændede faste Eiendomme, samt om Executions- og Udpantnings-Forretninger ville ogsaa for Drøbaks Vedkommende findes indtagne i de almindelige Tabeller No. 4, 5, 6 og 7.

2. Hvidsten.

Dette Steds Handelsnæring er høist ubetydelig. Stedet driver nogen Trælast-Udskibning, men lever vel hovedsagelig af Skibsfarten, der efter Stedets Størrelse er gaaet meget fremad. Hvidsten eier nemlig nu 10 Fartøier med en Læstedrægtighed af tilsammen 1032 Commerce-Læster. (Disse ere indbefattede i Opgaven for Drøbak, da Hvidsten sorterer under hiint Steds Told-Distrikt).

3. Høien.

Handel. Dette Sted, der ogsaa i de sidstforløbne 5 Aar er gaaet fremad i Rørelse og Velstand, staaer i en særdeles livlig Handelsrørelse med de omliggende Land-Distrikter. 3 af Stedets Handlende udskibe tillige noget Trælast fra Soon af.

Her findes 8 Sagbrug og 3 Møller, der dog kun ere i Drift til visse Tider af Aaret og overhoved ere af mindre Betydenhed.

Skibsfart drives ikke for Tiden, da Hølens Elv kun er fremkommelig for smaae Baade.

Haandværks-Driften, der antages at staa paa et middels Standpunkt, afgiver kun det Fornødne til Stedets Behov. Stedets Arbeids-Klasse skal staa sig godt og i det Hele taget være ordentlig.

Daglønnen for en simpel Haandarbeider er opgivet til 48 ß.

Ingen Udvandring har fundet Sted i de sidste 5 Aar.

4. Soon.

Handel. Detailhandelen med de tilstødende Land-Distrikter er høist ubetydelig. Derimod drives der en efter Stedets Størrelse temmelig stor Træ-last-Udskibning; kun en ringe Del af Lasten kommer fra Nabo-Distrikterne, den største Del bringes søværts til Soon fra fjernere Steder.

Haandværks-Driften staaer ikke meget høit og er heller ikke videre lønnende.

Skibsfart. Med Hensyn til denne gjælder for Soons Vedkommende i det Hele det Samme, som under Drøbak er anført. Stedet eiede ved Udgangen af forrige Aar 11 Fartøier med tilsammen 684 Commerce-Læsters Drægtighed. Fiskeri til Stedets eget Behov drives som Binæring. Stedet er i det Hele taget gaaet fremad i Velstand. Daglønnen for en simpel Haandarbeider har i den senere Tid været fra 40—60 ß. Ingen Udvandring har fundet Sted i de sidste 5 Aar.

Tabel No. 12 giver en Oversigt over Antallet af næringsdrivende Borgere og skatteydende Indvaanere ved Udgangen af 1855 i de nævnte 3 Ladesteder.

Christiania, 12 Juli 1856.

Underdanigst

Birch-Reichenwald.

C.

Smaalenenes Amt.

Indberetning

om den oeconomiske Tilstand med Videre i Smaalenenes Amt ved Udgangen af Aaret 1855, afgiven ifølge de Kongelige naadigste Resolutioner af 11 October 1825, 10 September 1827, 23 December 1839 og 6 Mai 1840.

A. For Landdistricternes Vedkommende.

a. Jordbruget.

Allerede i flere af de foregaaende Beretninger om Jordbrugets Tilstand i dette Amtsdistrict er det anført, at denne, Districtets vigtigste Bedrift, er gaaet fremad, og man skulde efter en saadan stadig Fremadskriden maaskee være berettiget til at antage, at Jordbruget inden Smaalenenes Amt nu havde naaet en Slags Fuldkommenhed. Dette er imidlertid langt fra ikke saa. Den fuldkomne Uvidenhed, som for ikke mange Decennier tilbage herskede om Jordbrugets egentlige Værd, den Mangel paa Kundskaber hos Jordbrugerne, der satte disse ude af Stand til at indrette sig fornuftigt og hensigtsmæssigt, og overhoved den Sløvhed, hvormed denne Bedrift behandledes, havde bragt samme i en saa mislig Forfatning, at nærværende Tids Opoffrelser og store Anstrængelser for at ophjælpe Jordbruget, endnu i lang Tid maa vedblive, og af al Kraft fortsættes, om Fuldkommenhed skal kunne ventes, eller om Jordbruget skal kunne naae den Høide, som det efter Amtsdistrictets naturlige Begunstigelser bør indtage. De ældre Domme om Jordbrugets Fremskridt støtte sig maaskee mere til mindre rigtige Opfattelser om Gavnligheden til Exempel af en Forøgelse i Kreaturhold, af forøget Udsæd i Almindelighed, og til Størrelsen af opbrudt Nyland, medens man var uopmærksom paa, at Hovedfeilen i vor Landhusholdning maaskee fornemmelig laae deri, at der holdtes flere Kreaturer, end man kunde føde vel, at det gamle Agerland var udpiint, og at man tog sin Tilflugt til at opdyrke Nyland — hvortil den lette Adgang til Arbeidere gav saa rig Anledning — og med dette Nyland forøgede Havresæden, uden at det gav noget Middel til at gjengive det ældre Agerland den dette ved idelig Misbrug berøvede Kraft. Naar jeg nu fremdeles i denne Beretning drister mig til at anføre, at Smaalenenes Amts Jordbrug i det sidste Quinquennium er gaaet betydelig fremad, støtter denne Paastand sig maaskee meer end forhen til en paa nøiagtigere statistiske Grunde bygget Erfaring, og paa en rigtigere Opfatning om Fremadskridelsens egentlige Natur.

Fortidens Begreber om de Kundskaber og naturlige Evner, der behøvedes for at være Jordbruger, vare yderst indskrænkede, den, der savnede Kundskaber og Evner til at ernære sig paa anden Maade, ansaaes duelig til at dyrke Jorden; dertil behøvedes

kun det raae udannede Menneske med legemlig Kraft. Denne Opfatning af Jordbrugerens Kald og Virksomhed er i dette Amtsdistrict maaskee i høiere Grad end i noget Andet forladt, og det er til de vakte Begreber om Nødvendigheden af, ogsaa at bygge Jordbruget paa Kundskaber, paa Indsigt og Erfaring, jeg fornemmelig tror at kunne støtte mig ved min Dom om Fremadskridelsen. Uagtet Oprettelsen af tvende Landbrugsskoler inden Amtet for nogen Deel kan have sin Grund i en mindre rigtig Opfattelse af Hensigten med Skolen, forsaavidt man nemlig vil, at denne ikke alene skal være en Læreanstalt, men at den tillige skal tjene som Mønster for Jordbruget, er det dog vist, at Trangen til at erhverve sig Kundskaber i Agronomien er stor, og at de tvende Landbrugsskoler med tilsammen 20 Elever langtfra have kunnet tilfredsstille de Fordringer om Pladse for Elever, som dertil ere gjorte. Denne Trang til Erhvervelsen af Kundskaber og Dannelse anseer jeg saaledes som det væsentligste Grundlag for vort Jordbrugs Opkomst.

Uagtet Eiendommenes Udstykning endnu i flere Præstegjeld vedbliver meer end ønskeligt, kan det dog ikke siges, at Jordudstykningen i de sidste Femaar er synderlig tiltaget. Ogsaa i dette Tidsrum er Leilændingsgodset, der i dette Amtsdistrict paa Grund af Sædegaardenes Antal har været betydelig, formindsket, idet Størstedelen af det Hafslunds Brug underlagte Bøndergods er afhændet.

En væsentlig Hindring for Jordbrugets Fremskridt i de sidste Aar har Mangelen paa Arbeidere foranlediget. Den lette Adgang til Pengelaan i Forbindelse med den vakte Sands for Vigtigheden af Jordbrugets Fremme har selvfølgelig vakt Jordbrugernes Lyst til at foretage Forbedringer, som man dog af Mangel paa Arbeidskraft har seet sig nødsaget til at indskrænke. Aarsagen til dette Savn ligger selvfølgelig i Udviklingen af vore Forholde i Almindelighed, og i det deraf flydende Spørgsmaal efter ethvert Slags Arbeidskraft. De større offentlige Arbeider inden Amtsdistrictet — Veiarbeidet ved Fossum, Canaliseringen af det Fredrikshaldske Vasdrag, Canalen ved Moss, Vandledningsværket i Fredrikshald, og flere deslige Arbeider — have fordret Kræfter, der ere unddragne fra Jordbruget.

Loven om Huusmandsvæsenet af 24 Septbr. 1851 har formeentlig ogsaa bidraget til Savn af den fornødne Arbeidskraft. En større Deel Jordbrug have nemlig den Udstrækning, at de ikke kunne drives ved Tjenere alene, men en sikker og fast Arbeidsstyrke er dertil fornøden; og denne sikkre Arbeidsstyrke har de større Eiendomsmænd havt i Huusmandsklassen. De Baand, som denne Lov har lagt paa Contractsfriheden, og de Retstvister, som denne Lovs Bestemmelser i det Hele fremkalde, have gjort Eiendomsmændene — hvor nødvendige end Huusmænd kunde være — betænkelige ved at antage saadanne, og Betænkeligheden maa for Bonden i Almindelighed være saa meget større, da han savner fornøden Indsigt til ved Oprettelsen af en Huusmandscontract behørigen at sikkre sig for alle de Indskrænkninger i Dispositionsretten, og alle de Tvistigheder, hvortil Loven giver saa rig Anledning.

Ved Folketællingen i 1845 havde Amtsdistrictet 3322 Huusmænd, og Antallet var ved 1855 Aars Udgang 3423. Denne Forøgelse skriver sig maaskee fornemmelig fra Aaret 1851, og den er i Forhold til Trangen til denne Slags Arbeidere i det Hele saa ubetydelig, at jeg formener det nokſom godtgjort, at Loven har foraarsaget, at Antallet af dette Slags Arbeidere er indskrænket.

Efter Resultaterne af de sidste Folketællinger skal jeg med Hensyn til Jordbrugets Fremme anføre Følgende:

Antallet af Kvæg viser sig ved Udgangen af 1855 at være omtrent 2900 Stykker mindre end ved Udgangen af 1845. Af denne Formindskelse falder maaskee Størsteparten paa de sidste Aar; den har ikke sin Aarsag i daarlige Aalinger, eller i Mangel paa behørig Omtanke for Kreaturernes Værd i Landhuusholdningen; men den har sin Aarsag i de Bestræbelser, som fra Landhuusholdningsselskabets Side ere anvendte for at bringe Landmanden til Erkjendelse om, at han i Almindelighed holder flere Kreaturer, end han kan føde vel; og til Erkjendelse om, at han derved forøger Huusholdningens Besvær, medens han formindsker Gjødselforraadet og formindsker Kreaturernes Afkastning. Denne Formindskelse i Kreaturholdet antages derfor at være en Fremgang i vort Jordbrug. Medens Antallet af Kreaturer har aftaget, er Hesteantallet i samme Tidsrum forøget med 866 Stk. Denne Forøgelse af Hesteantallet kunde ved en løs Betragtning af Forholdet lettelig benyttes som Grund for en ufordeelagtig Dom over Smaalenenes Jordbrug, og den almindelige Mening: "mange og fede Heste er sikkert Tegn paa en daarlig og uvirksom Jordbruger" kunde let her finde Anvendelse. Jeg tror imidlertid, at ogsaa denne Forøgelse i Hesteantallet er Beviis for en Fremadskriden. Forholdet mellem Heste- og Kreaturantallet var ved Udgangen af 1845 som 1 til 5, nu er det ved Udgangen af 1855 — 42,704 Qvæg og 10,935 Heste — som 1 til 4, og dette Forhold er almindelig anseet som det rigtige. Den større Virksomhed fordrer større Kræfter, og disse Kræfter

maa for Jordbruget nødvendig for en stor Deel søges i Hestene, og Grunden til Forøgelsen søger jeg alene i Trangen til en udvidet Virksomhed.

Det har hos os altid været anseet som en daarlig Oeconomie i Landhusholdningen at holde mange Svin; mange Svin er en Mands Ruin, siger Ordsproget, og deri indeholdes vist meget Sandt. Antallet af disse Dyr viser sig ved Udgangen af 1855 forøget med 731 Stykker. I enhver Husholdning er der imidlertid saameget Affald, som Svinene fortære, at det maa anses landoeconomisk rigtigt, naar der i enhver Husholdning fødes eet saadant Dyr. Amtets Landdistrict tællede ved Udgangen af 1855: 12,602 Husholdninger og 5,170 Svin, der falder saaledes ikke engang 1 Dyr paa hver anden Husholdning; Forholdet er derfor ikke urigtigt, og Forøgelsen har sin naturlige Grund i Forøgelsen i Antallet af Husholdninger, der ved Udgangen af 1855 var 1362 flere end i 1845.

Gjeder holdes saa godt som ikke i dette Amtsdistrict. Uagtet man vistnok ikke ubetinget bør anse det urigtigt for Landmanden at holde Faar, er det dog vist, at disse Dyr meest tjene som Bidrag til Vedligeholdelse af Husfliden, medens Udbyttet af disse Dyr forøvrigt ikke svarer til det Foder, de fortære, og i al Fald ikke giver Eieren en i Forhold til dette Foder svarende Indtægt. Ved Udgangen af 1855 havde Amtsdistrictet 27,711 Faar, og Antallet var formindsket med 5761, og denne Formindskelse anseer jeg fordeelagtig.

Det vigtige Bidrag til Bedømmelsen af Jordbrugets Tilstand, som kunde hentes fra Kundskaben om, hvormeget Foder Amtsdistrictet i Almindelighed producerer, savnes aldeles; det vilde være ønskeligt om Folketællingen i Fremtiden tillige indtog Efterretninger herom. Enhver Mand veed, hvormange Læs Høe han indkjører, og man kunde ved en almindelig Optælling heraf, komme til en ganske paalidelig Kundskab. Halmfoderets Qvantitet kan nøie udregnes efter Kornavlingen, og man vilde saaledes med Lethed kunne bedømme Foderets Mængde, og deraf tillige bedømme, hvorledes Kreaturerne i Almindelighed blive fodrede.

Den vigtigste Kornsæd er Havre fremdeles; deraf var i 1855 udsaaet 45,753 Tønder, og den er i Decenniet forøget med omtrent 400 Tønder. Denne Forøgelse er imidlertid ikke af nogen Betydenhed, i Forhold til Forøgelsen af Agerlandet. Intet er i Folketællingen mere upaalideligt end Opgaven over det optagne Nyland. Efter disse Opgaver i sidste Folketælling skulde være optaget omtrent 13,000 Maal Nyland, omtrent 1000 Maal mindre, end i det foregaaende Decennium. Jeg antager, at Opgaven herover er meget overdreven; men selv om den var rigtig, viser den dog en Aftagen, der vel for endeel har sin Grund i Savnet af Arbeidskraft; men den har dog tillige sin Grund i Erkjendelsen om det Unyttige i at forøge sit Agerland med nye Jord, saalænge man ikke har bragt det gamle i behørig Kulturstand.

Havresæden kan saaledes ikke anses forøget, men formindsket; thi om man end ikke tør anse meer end Halvdelen af det Nyland, som opgivet, at være opdyrket, saa vil dog Agerlandet derved være forøget med 6500 Maal, og dette forøgede Areal maatte nødvendig forøge Havreudsæden med mindst 1000 Tønder. Til almindelig Skade for Jordbruget i Smaalenene har Potetesdyrkningen været for stor, og denne Skade har fornemmelig sin Grund deri, at Avlingen, forsaavidt ikke fornøden til Menneskeføde, har været afhændet til Brændeviinsbrænderne, og ikke benyttet til Kreaturføde. Det er antaget, at Potetesudsæden i senere Aar var aftaget; men Folketællingen viser ikke dette; thi Udsæden var i 1855: 47,936 Tønder og omtrent 5000 Tønder mere end i 1845. Jeg tør dog med Tryghed paastaae, at denne Forøgelse nærmest skriver sig fra de om Moss liggende Præstegjelde, medens det er vist, at den i Amtsdistrictet i Almindelighed er indskrænket, og at Poteterne i de fleste og største Præstegjelde kun dyrkes som fornøden til Husholdningen, ligesom det er vist, at Anvendelsen af Poteter til Kreaturerne nu er langt almindeligere end forhen. Er det opgivne Areal af Nyland rigtigt, og antager man, at de 6500 Maal deraf falder paa de sidste 5 Aar, saa vil alene deraf være en nødvendig Følge — efter den almindelige og maaskee den fornuftigste Dyrkningsmaade, at Nylandet anvendes til Potetes — at dette Nyland, 1300 Maal aarlig, har forøget Potetessæden med 2600 Tønder. Erkjendelsen om Skadeligheden for Jordbruget i en overdreven Potetesdyrkning er vakt, og det er at vente, at den i Amtsdistrictet i Almindelighed vil vende tilbage til det naturlige Forhold.

Hvad der imidlertid i høieste Grad bestyrker Paastanden om Forbedringerne i Smaalenenes Amts Jordbrug er Resultaterne af Folketællingerne, med Hensyn til Udsæden af de ædlere Kornsorter: Hvede, Ruug og Byg.

I Aaret 1855 er udsaaet 832 Tønder Hvede, 650 Tønder mere end i 1845; 3527 Tønder Ruug, 1516 Tønder mere end i 1845; og 6632 Tønder Byg, 2000 Tønder mere end i 1845. Disse Fremskridt ere paafaldende og uafbeviselige Data for Jordbrugets Fremskridt.

Landdistrictets Folkemængde udgjør nu omtrent 60,000 Mennesker. Til Føde for disse udfordres

i Gjennemsnit for hvert Menneske ½ Tønde Ruug, 1 Tønde Byg, 2 Tønder Havre og 1 Tønde Potetes. I Aaret 1855 er udsaaet:

1) af Hvede	832	Tønder,	
Middels Foldigheden er opgivet til 10	× 10	—	
altsaa avlet	8,320	Tønder.	
2) af Ruug	3,527	Tønder,	
Middels Foldigheden opgivet til	12	—	
altsaa avlet	42,324	Tønder.	
3) af Byg	6,632	Tønder,	
Middels Foldigheden opgivet til	8	—	
altsaa avlet	53,056	Tønder.	
4) af Havre	45,753	Tønder,	
Middels Foldigheden opgivet til	4	—	
altsaa avlet	183,012	Tønder.	
5) Poteter	47,936	Tønder,	
Middels Foldigheden opgivet til	8	—	
altsaa avlet	383,488	Tønder.	

Til Behovet for Landdistricternes Folkemængde antages medgaaet:

1) af Ruug	30,000	Tønder,	
altsaa i Behold af Avlingen til Salg	12,324	—	
udgjør i Penge efter 4 Spd. pr. Tønde . . .	49,296	Spd.	
2) af Byg	60,000	Tønder,	
altsaa mere end avlet .	6,944	—	
udgjør i Penge à 3 Spd.	20,832	Spd.	
3) af Havre	120,000	Tønder,	
altsaa i Behold af Avlingen	63,012	—	
udgjør i Penge à 1½ Spd.	94,518	Spd.	
4) af Potetes.	60,000	Tønder,	
altsaa i Behold af Avlingen	323,488	—	
udgjør i Penge efter 72 ß. pr. Tønde. . . .	194,093	Spd.	
5) af Hvede er avlet . .	8,320	Tønder,	
udgjør i Penge à 6 Spd.	49,920	Spd.	

Landdistrictet har altsaa i Aaret 1855 afhændet:

1) Hvede for	49,920	Spd.
2) Ruug for	49,296	—
3) Havre for . .	94,518	—
4) Potetes for	194,093	—
ialt for	387,827	Spd.
herfra gaaer for indkjøbt Byg .	20,832	—
Igjen	366,995	Spd.

Smaalenenes Amt har som bekjendt et Landhuusholdningsselskab; dettes Virksomhed er i senere Aar tiltaget betydelig, og har bidraget meget til Landbrugets Opkomst. Dette Selskabs Medlemmer er i nogle Aar forøget fra 200 til over 500. Selskabets Formaal er at vække Sandsen for Jordbruget; at bibringe Jordbrugeren de rette Begreber om Jordens Bearbeidning, om Nytten af forbedrede Redskaber, om den rette Maade at forøge Tilgangen paa Gjødningsmidler, om Nødvendigheden af et ordentligt Sædskifte, om Fordelen af kunstige Enge og Deslige.

Uagtet en stor Deel forbedrede Agerdyrkningsredskaber nu ere indførte, er dog Mangelen paa de fornødne Værksteder er stor Hindring for den videre Udbredelse heraf.

Allerede den store Forøgelse af Høstsæden beviser, hvorledes Opmærksomheden er vakt for Gjødningsmidlers Anskaffelse, og for den rette Anvendelse af den Gjødsel Fæhusene afkaste; et ordentligt Sædskifte bliver ogsaa deraf en ligefrem Følge. Det er næsten uden Exempel, at en med Høstsæd tillagt Mark ikke bliver tilsaaet med Græsfrø, og de kunstige Enges Fortrin for de naturlige er alt meer og meer anerkjendt.

Naar Jordbruget saaledes antages at være i stor Fremgang, maa det dog bemærkes, at denne Fremgang viser sig yderst forskjellig i de forskjellige Egne af Amtsdistrictet; de nærmest Byerne og nærmest Søen beliggende Præstegjelde have gjort størst Fremgang, medens de fjernere Districter endnu staae meget tilbage.

Dyrkning af Liin og Hamp er fremdeles i dette Amtsdistrict ubetydelig. Linet skjænkes mindre Opmærksomhed end det fortjener; thi det slaaer i Almindelighed godt til, det er et vigtigt Bidrag til Huusflid, og Frøet er særdeles tjenligt for Kreaturerne.

Humle dyrkes næsten ikke, ligesaalidt som Havedyrkning i Almindelighed ansees at have gjort nogen Fremgang.

b. Fædriften.

Efter den almindelig gode Sands, der inden dette Amtsdistrict er vakt for Jordbrugets Værd og Betydning, og efter de betydelige Fremskridt, som dette antages at have gjort, maatte det formodes,

at Fædriften havde gjort lignende Fremskridt. Dette tør jeg imidlertid ikke paastaae. Endnu seer man paa Eiendomme, hvor Jordbruget synes at blomstre, hvor de forbedrede Agerdyrkningsredskaber ere indførte, hvor Gjødselsformeringen og de kunstige Enge ere Gjenstande for Eierens særdeles Opmærksomhed; endnu seer man paa disse Eiendomme om Vinteren skidne og magre Køer, der om Sommeren slippes paa magre Græsgange, hvilke Køer efter den daarlige Vinterføde og med den daarlige Sommerhavn kun give lidet Udbytte. Skjønt Tilstanden hermed er mislig, og skjønt det endnu er en almindelig Feil hos Landmanden i Amtsdistrictet, at han viser for liden Agtpaagivenhed ved Behandlingen af sine Kreaturer og med disses Røgt, er det dog paa den anden Side sikkert, at en Fremgang ogsaa i denne Retning er at spore. Vor dygtige Agronom Wiel har i Forbindelse med Landhusholdningsselskabets Administration, isærdeleshed herpaa havt Opmærksomheden henvendt. Schweitzeren Kundert, der af Landhusholdningsselskabet har været omsendt i de forskjellige Bygdelag, har ufeilbarlig vakt Omtanken hos Landmanden for, hvor nødvendigt det er at føde Kreaturerne vel, og at holde disse rene. Han har været Smaalenene en særdeles nyttig Mand. Saaledes som allerede under Beretningen om Jordbruget anført, har Kreaturholdet aftaget, og dette maa ansees som den vigtigste Begyndelse til en Forbedring. De i forrige Sommer ved Foranstaltning af Wiel paa endeel større Eiendomme opførte Dampkogerier have vundet almindelig Opmærksomhed: ved Hjælp af disse og ved Hjælp af den indtrængende Paastand, der udbredes, at der holdes flere Kreaturer, end der kan fødes vel, vil forhaabentlig inden faa Aar Fremgangen med Kreaturernes Behandling staae i samme Forhold, som Fremgangen med Jordbruget. Opfordringen fra Directionen for Selskabet for Norges Vel til at antage Schweitzere til Qvægrøgtere er i dette Amtsdistrict meer end i noget andet paaagtet; og heraf tør man med Sikkerhed slutte, at Sandsen for Forbedring er vakt, og at Kunderts Ophold hos os har baaret gode Frugter. Landhusholdningsselskabets Virksomhed har i denne Henseende været rettet paa ved Dyrskue, ved Uddeling af Præmier for gode Oxer og Køer at vække Sandsen, samt ved Præmier for Røgtere og Melkere at faae udryddet Fordomme mod Drenges Tjeneste i Fæhusene.

Med Hensyn til Forbedring af selve Kreaturracen har Meget i dette Amtsdistrict været forsøgt; engelske Tyre have været indforskrevne, Kreaturer af Fjeldracer have været anskaffede; men man er kommen til den almindelige Overbeviisning, at de Kreaturracer vi have ere gode, og at Dyrene blot trænge en bedre Behandling.

Ved de aarlige Dyrskuer have udmærkede Køer og Oxer været fremstillede, medens man blandt de fremstillede Heste have havt Vanskelighed ved, endog at kunne paapege en enkelt Hingst, hvorfor Eieren kunde tildeles Præmie. Hesteracerne ere ikke gode, og nogen Fremgang hermed er i de sidste Aar ikke sporet; derimod sporer man en større Omhyggelighed ved Behandlingen af Heste; disse skulle have det bedste Foder og aldrig mangle tilstrækkelig Føde. Stutterier og Stamhollænderier savnes; Foranstaltninger til at tilveiebringe saadanne ere for enkelte Amtsdistricter eller for enkelte Landhusholdningsselskaber for kostbare og vidtløftige. Hellerikke med Hensyn til Forbedring af Svin- og Faareracerne vides i de sidste 5 Aar nogen Forføining at være truffen; en saadan Forføining er maaskee ogsaa mindre paatrængende, eftersom gode Racer af disse Dyr allerede haves. Specielt tør det antages, at Smaalenene allerede fra ældre Tider har været forsynet med gode Faar af spanske og engelske Racer. Savnet af Dyrlæger er endnu meget følelig, og det har selv i Amtsformandskabet ikke kunnet lykkes at fremkalde Overbeviisningen om Nytten og Nødvendigheden af at kunne lade Dyrene i Sygdomstilfælde undergive en skjønsommere Behandling, end den de almindelig saakaldte Hestedoctere kunne yde. Som allerede under Beretningen om Jordbruget bemærket, er ogsaa i det Tidsrum, denne Beretning omfatter, Meget foretaget til Engenes Forbedring.

Forholdet mellem Ager og England nærmer sig mere det naturlige, og Kreaturernes bedre Behandling med Hensyn til den Føde, der gives dem, bliver deraf en ligefrem Følge. Amtsdistrictet frembringer omtrentlig de Fedevarer, som Districtets Behov fordrer; noget, og isærdeleshed af Flesk, afhændes til Byerne. Tilførselen af Kreaturer fra Sverige er betydelig aftaget; maaskee ikke alene som Følge af at man er bleven opmærksom paa de daarlige Køer, som derfra ere hertil indførte, men ogsaa fordi Kreaturer fra de svenske Grændsedistricter nu med større Fordeel udføres til England.

c. Skovdrift.

De senere Aars heldige Trælastconjuncturer have selvfølgelig i høi Grad bidraget til, at de Skove, der endnu fandtes tilbage i dette Amtsdistrict, ere blevne udhugne, og nogen almindelig Oeconomie eller

nogen paa videnskabelig Beregning bygget Benyttelse af Skovene kan endnu ikke siges at være indført. Forstkyndige Mænd savnes, hvorimod Asbjørnsens fortjenstfulde Skrift om Skovene og et ordnet Skovbrug, hvilket Skrift ved Landhuusholdningsselskabets Foranstaltning er bleven udbredt blandt Almuen, forhaabentlig vil vække Tanken om Skovenes rettere Behandling, og om Nytten og Nødvendigheden af at bevare disse, ikke alene for dermed at vedligeholde den Bedrift og den directe Fordeel disse medføre, men for dermed tillige at bevare den Indflydelse, Skovene have paa Climatet og paa Jordbruget. Den største Skade for Skovene har fremdeles disses Salg til Udhugst, samt Salg af den saakaldte Smaalast foranlediget. Smaalenenes Skove bestaae hovedsagelig af Gran og Furu; egentlige Løvskove af nogen Betydning findes ikke. En ødelæggende Indflydelse paa Skovene har derhos den alt for vidt drevne Indhegning af Indmarkerne; den spilder Arbeidskræfter og den spilder en Mængde Træmaterialier. Det vil visselig vække Forbauselse hos Enhver, som bereiser Smaalenene, at see, hvorledes Indmarkerne ere afdeelte ved Trægjærder. En Hegnslovgivning, sigtende til at tilveiebringe en Forandring heri, vilde sikkerlig have en gavnlig Indflydelse paa Skovene.

Udskibning af Bjelker foregaaer, med Undtagelse af det Ubetydelige, som fra Hobel Præstegjeld føres til Soon, alene fra Fredriksstads By, og denne Skovproducternes Afhændelse i raa Tilstand kan egentlig ikke skade Smaalenenes Skove, da Bjelkerne til Fredriksstad føres gjennem Glommens Vasdrag og fra oplandske Skove; nogen Formindskelse i Saugskuur eller i Udskibning af den forædlede Trælast har Bjelkeudskibningen ikke foraarsaget.

Af de medfølgende Tabeller No. 2 viser sig, at Amtsdistrictet nu har 93 privilegerede og 123 upriviligerede Sauge. Antallet af de Tylter Tømmer, som ved de privilegerede Sauge har været skaaret, anseer jeg ufuldstændig opgivet. Efter den Underretning, jeg derom underhaanden har kunnet forskaffe mig, er i sidste Aar ved de 4 største Saugbrug i Smaalenene: Hafslund, Borregaard, Soli og Bække skaaret omtrent 70,000 Tylter Tømmer. Skuren havde sandsynlig været meget forøget, hvis ikke Flommen i Glommen og de øvrige Vasdrag i de seneste Aar havde været usædvanlig liden, og Mangelen paa Vand baade havde hindret Tømmeret fra at komme frem, og ved flere Brug hindret Skuren i længere Tidsrum.

Kultilvirkningen, der hovedsagelig forhen kun har fundet Sted i Waaler Præstegjeld, er betydelig aftaget, ikke alene som en Følge af at Skovene i dette District ere meget medtagne, men maaskee ogsaa fordi Eiendomsmændene ere blevne tilstrækkelig overbeviste om det ringe Udbytte, som Kultilvirkningen giver.

Tjære tilvirkes i Almindelighed alene for at tilfredsstille Behovet. Ved Bække-Bruget i Rakkestad og ved Soli Brug i Tune have dog Eierne i de seneste Aar af Tømmerets Affald ladet tilvirke en større Mængde Tjære, og Opmærksomheden paa en saadan Anvendelse af den saakaldte Knub er maaskee derved til megen Fordeel vakt. Ved Bække antages nu aarlig at tilvirkes 50 Tønder, og ved Soli 300 Tønder Tjære. Prisen paa en Tønde Tjære har i senere Aar, formedelst den manglende Tilførsel fra Rusland og Sverige, været usædvanlig høi, indtil 6 Spd. pr. Tønde. I forrige Femaarsberetning var det antaget, at Forbrugen af Steenkul som Brændematerial var tiltagen, og denne Forbrug antages at virke fordeelagtigt paa Skovenes Conservation. Jeg formener at Benyttelsen af Steenkul som Brænde i senere Aar igjen er aftaget, maaskee fornemmelig fordi Priserne paa Steenkul have været høiere end forhen.

d. Fiskerie

drives som Næringsvei kun i Hvaløernes Præstegjeld, i Omegnen af Sponvig Strandsted samt paa Kyststrækningen og af Øboerne i Onsøe, Raade, Rygge og Moss Landsogn. Sildefisket i Ide-Fjorden, som for nogle Aar siden syntes at ville tiltage, er i senere Aar igjen aftaget. Makrel- og Lakrefiskeriet har fremdeles været i Aftagende, og det er mærkeligt, hvorledes Makrellen især i særdeleshed, der forhen i stor Mængde har været optaget i de saakaldte Bundgarn, i senere Aar synes ligesom at skye Kysterne. Det er nu en Sjeldenhed, at der i et saadant Bundgarn paa eengang fanges 100 Stykker, medens forhen deri, i Særdeleshed i Juni Maaned, paa eengang kunde fanges flere Tusinde. Fiskerne i Hvaløernes Præstegjeld opgive, at Hummerens Fredning har betydelig forøget dens Mængde. I dette Præstegjeld, som er det eneste i dette Amtsdistrict, der gjør Fiskeriet til en Hovednæring, antages i de senere Aar Makrelfiskeriet at have afgivet 5000 Spd. og Hummerfiskeriet omtrent 1000 Spd. i aarlig Indtægt. Hummeren afhændes meest til engelske Opkjøbere under Strømsstad Toldsted. Fogden i Ide og Marker har med Hensyn til Fiskeriet paa Hvaløer specielt bemærket, hvorledes dette er tiltaget

ved tvende mindre Øer: Tisleøen og Teien, hvor isærdeleshed svenske Fiskere hele Sommeren slaae Bolig.

I Onsøe Præstegjeld have Fiskerne som en Mærkelighed opgivet, at enkelte Fiskearter, som Flyndren og isærdeleshed Koljen i senere Aar meget have aftaget.

I Amtsdistrictets indre Præstegjelde antages Elvene og isærdeleshed Indsøerne i Røddenæs og Aremark at være rige paa Fisk, men den benyttes kun lidet.

Nogen Forbedring i Tilvirkningsmaaden og af Fiskeredskaberne er ikke sporet; Fisken tilberedes ikke som Kjøbmandsvare, men sælges kun i ferst Tilstand.

e. Bjergværksdriften.

Heller ikke i de sidste 5 Aar er i dette Amtsdistrict nogen Malmanviisning optagen, og Bjergværksdriften indskrænker sig saaledes alene til Moss Jernværk. Med Hensyn til dette Værks Drift henvises til vedlagte Tabel No. 3. Værkets Drift er ikke udvidet, men det er af stor Vigtighed for Moss Landsogn, og ernærer omtrent 300 Mennesker.

f. Fabrik- og Haandværksdrift.

Som allerede under Skovbruget bemærket har i de seneste Aar været drevet nogle flere saavel privilegerede som uprivilegerede Sauge.

Af Brændeviinsbrænderier findes fremdeles kun eet i Amtets Landdistrict, nemlig paa Orkerød i Moss Landsogn, hvilket Brænderie antages aarlig at have tilvirket omtrent 250,000 Potter.

Antallet af Teglværker er i Femaaret vel ikke forøget; men Productionen ved disse Fabrikker antages større end forhen. Saavel Muursteen som hovedsagelig Tagsteen har været meget søgt, og de i Drift værende Teglværker antages ikke længere at kunne tilfredsstille Districtets Behov. Aarsagen hertil er maaskee fornemmelig den, at man ophører med at tække Ladebygninger, Huusmandsstuer og deslige mindre Bygninger med Halm; Steen anvendes næsten overalt. Priserne ere derfor ogsaa betydelig stegne. Aarsagen til, at ikke flere Teglværker anlægges, er fremdeles den, at der er Mangel paa Brændemateriale. Noget nyt Møllebrug, hvorved over 500 Tønder Korn formales aarlig, vides ikke i Amtsdistrictet at være opført. Efter Opgaverne formales ved samtlige de større Møllebrug circa 150,000 Tønder Korn aarlig. Endeel af dette Korn tilføres fra Jarlsberg og Laurvigs Amt og fra Grændsedistricterne i Sverige. Adgangen til Formaling her i Districtet er let; og det er kun i meget tørre Sommere og i stærk Frost om Vinteren, at de større Møllebrug savne det fornødne Vand.

Det mechaniske Værksted ved Borregaard i Tune er, til stor Gavn for Districtet, i senere Aar udvidet, forøvrigt føles Savnet af deslige Værksteder, hvortil de mange og betydelige Vandfald maatte give saa rig Anledning.

Af nye Fabrik-Anlæg fortjener fornemmelig at bemærkes Sukkerraffinaderiet i Bergs Sogn ved Frederikshald, hvorved 5 Millioner ℔ Raasukker er forædlet.

Endvidere er oprettet et Skibsværft i Tune, et Ølbryggerie i Borge og endeel nye Garverier.

Forøvrigt henvises til de medfølgende Tabeller No. 2.

g. Binæringer.

Ingen af de til Amtet indkomne Beretninger tyde hen paa, at Huusfliden nogetsteds i Amtsdistrictet er i Fremgang. Den lette Adgang til Byerne, og de lave Priser paa den Slags Vare, som Huusfliden tilveiebringer, foranlediger fremdeles, at man i Almindelighed ikke finder, at det svarer Regning at forfærdige de Tøier, som behøves til Beklædningen. Om det derfor end kan antages, at Vadmel og Værkener i enkelte Familier tilvirkes til Behovet, er det dog vistnok sjeldent, at Tilvirkningen foregaaer i større Udstrækning eller at noget Synderligt deraf afhændes til Byerne.

I Hvaløernes, og for nogen Deel i Onsøe Præstegjeld, er Baadbyggeriet en egen Næringsvei. I førstnævnte District er saaledes i de sidste 5 Aar bygget 5 mindre Fartøier, drægtige tilsammen 71½ Læst, og 22 Baade, hver paa 2 Læster. I Onsøe er i samme Tidsrum bygget 10 Jagter og 20 Baade. Baadene saavel fra Hvaløerne som fra Onsøe ere meget søgte som Lodsbaade og som sikkre Seilbaade. At denne Næringsvei ikke er i stærkere Tiltagende maa formeentlig meget tilskrives Mangel paa Foretagelsesaand, kanskee ogsaa Mangel paa passende Materiale. I Skjeberg Præstegjeld er bygget ved

et Interessentskab et Brigskib paa 146½ Læst; det samme Interessentskab har et større Skib paa 200 Læster paa Stabelen, ligesom et saadant er paa Stabelen ved Saagøen i Id Præstegjeld.

Jagten drives her i Amtet kun som en Fornøielse. Naar undtages i Grændse-Districterne mod Sverige, Aremark, Rødenæs og i nogle enkelte andre Præstegjelde, som Waaler, Hobel og Rakkestad, er det en Sjeldenhed, at man hører tale om nogen Jagt.

Egentlige Landtransporter findes ikke. Fragtfarten er ogsaa aftaget siden den hyppigere Dampskibsfart mellem Byerne begyndte; endeel Baadmænd have i senere Aar fundet deres Regning ved at føre Muur- og Badskesand, kanskee tildeels Singel fra Øerne i Raade, Rygge og Onsøe til Christiania.

Landmandens Producter afsættes for en stor Deel af Rakkestad og fra Hobel i Moss Fogderie til Christiania, forøvrigt har Landmanden i Amtsdistrictets Byer fuld Anledning til at faae sine Varer affatte.

Noget nyt Landhandlerie er ikke i Femaaret oprettet. Ved det nye Vei- og Broanlæg i Spydeberg og Askim er et Marketenterie drevet væsentlig for Arbeidernes Forsyning. Skydsstationerne og Gjæstgiverierne ere de samme som ved forrige Femaarsberetning.

Markedspladse findes fremdeles ikke.

h. Districternes Tilstand i Almindelighed.

Sorenskrivernes Opgaver over thinglæste og aflæste Gjældsbreve (Tabel No. 4) vise, at Pantegjælden paa de faste Eiendomme er betydelig forøget. Forøgelsen beløber i de 4 Sorenskriverier til 617,619 Spd. 91 ß., medens denne Pantegjæld i et enkelt Sorenskriverie, Tune, er formindsket med 155,827 Spd. 24 ß. Denne Forøgelse i Pantegjælden kan imidlertid ikke ansees som nogen Aftagen af Velstand. Den er en ligefrem Følge af den lettede Adgang til Laan og af Landmændenes vakte Sands for at benytte Penge til Forbedringer af deres Eiendomme. Den almindelige Trang til Pantelaan er især deleshed ved Hypothekbanken afhjulpen; den ansees her i Districtet som en god Laaneindretning, der er meget, og i enkelte Præstegjelde i meget betydelig Grad benyttet.

Fogdernes Beretninger om Antallet af Executions- og Udpantningsforretninger vise alle, at disse Forretninger, især deleshed i Aarene 1854 og 1855, ere blevne færre, og skjønt den lettere Adgang til Laan for endeel ogsaa heri er Aarsag, saa maa denne Aftagen i Antallet af Forretninger til Gjældsfordringers Inddrivelse ufeilbarlig godtgjøre en bedre oeconomisk Tilstand.

Som en Følge af den tiltagende Virksomhed, og den større Trang til Arbeidskræfter, er Lønnen for Tjenere i de sidste 5 Aar betydelig stegen, ligesom Daglønnen for Arbeidere er forøget næsten til det dobbelte. Alle Beretninger gaae herpaa ud. Lønnen for en Tjenestedreng er saaledes nu 35 til 40 Spd. og for en Pige 16 til 20 Spd. aarlig, heri iberegnet de Klæder, som i enkelte Districter gives istedetfor contante Penge.

I alle Præstegjelde høres Klage over Mangel paa Tjenere og især deleshed paa Piger. Loven af 28 Aug. 1854 har utvivlsomt i høi Grad bidraget til at fremkalde dette Savn. Denne Lov har saaledes ligefrem allerede i denne Retning virket skadeligt, men den har tillige virket skadeligt paa Moraliteten. De ældre gjældende Paabud om at tage fast Tjeneste, blev vistnok i Regelen lidet iagttaget, og Paabudet kunde maaskee i og for sig synes lidet stemmende med Tidsaanden; men det lagde dog et Baand paa letfærdige Fruentimmer, og Øvrigheden havde det i al Fald i sin Magt at kunne paasee, at deslige Fruentimmer holdtes til at tage Tjeneste. Nu ere de aldeles løsgivne, og det skulde kanskee vække Forbauselse, naar man med Nøiagtighed kunde paavise Følgerne heraf. Overalt kunne nu disse Fruentimmer uhindrede af Loven og Lovens Haandhævere drive deres Næring; medens de vindskibeligste og bedste Husmødre ikke paa nogen Maade kunne see deres Trang til Tjenestepiger afhjulpen. I denne Henseende tager man her i Amtet nu i Almindelighed sin Tilflugt til Sverige, hvorfra mange dygtige og hæderlige Tjenestepiger ankomme.

Daglønnen for en almindelig Arbeider er nu 36 til 48 ß., og hvis en saadan Arbeider faaer Kosten, afkortes han sædvanlig 16 Skilling daglig. Stigningen i Daglønnen er en nødvendig Følge af Fødemidlernes høiere Priis, og i den større saavel offentlige som private Virksomhed. I samme Forhold som Daglønnen for en almindelig Arbeider er stegen, er den ogsaa bleven høiere for Haandværksmænd, og overhovedet for de Arbeidere, af hvilke en særegen Indsigt fordres. En Tømmermand og en Snedker faaer saaledes nu almindelig 60 ß. daglig, og Accordarbeidere ere ikke tilfredse, medmindre de kunne paaregne et lignende dagligt Erhverv.

I Overensstemmelse med Indre-Departementets Skrivelse af 19 Septbr. f. A. fremlægges herved en summarisk Forklaring angaaende de offentlige Veie

i Amtsdistrictet og over disses Tilstand. Efter de Forberedelser, som inden dette Amt ere trufne til en almindelig Ordning af Veianliggenderne, i Henhold til Veiloven af 15 Septbr. 1851, har der viist sig en almindelig Tendents til hellere at forøge end formindske Antallet af de offentlige Veie, og denne Tendents godtgjør, at man nu almindelig erkjender Vigtigheden af et forbedret Veivæsen.

Skjønt Mileantallet af saavel Hoved- som Bygdeveie nu er det samme som i 1851, er dog en stor Mængde Bygdeveie i forskjellige Præstegjelde allerede afstukne, ligesom den nye Hovedvei fra Brænnemoen i Eidsberg til Fossum Bro og videre gjennem Spydberg forstørstedelen er fuldført.

Bygdemagasinernes Virksomhed indskrænkes fremdeles; Bemærkningerne ved Tabel No. 5 vise, at man alt meer og meer søger at anvende Beholdningerne som Bidrag til Grundfond for oprettende Sparebanker, hvis Gavnlighed er almindelig erkjendt.

I Aremark Præstegjeld i Ide og Marker er en ny Sparebank oprettet, ligesom Planen for en saadan er lagt i Rygge Præstegjeld i Moss Fogderie. Forøvrigt ville medfølgende Opgaver fra Fogderne vise de ældre Sparebankers Status, og hvorledes disses Virksomhed er i Tiltagende.

Assuranceforeninger findes ikke i Amtsdistrictet.

Ifølge Fogdernes Beretninger ere i Femaaret 41 Mennesker udvandrede til America, og deraf 38 Mennesker fra Rakkestad og 3 fra Moss Fogderier; nogen egentlig Udvandringslyst er imidlertid ikke i dette Amtsdistrict spuret, og det bør vistnok alene tilskrives tilfældige Omstændigheder, at nogle flere Mennesker nu end efter den forrige Femaarsberetning befindes at være udvandrede.

Antallet af offentlige Justits- og Politisager, og Antallet af de derunder tiltalte Personer har været:

I 1851	198	Sager,	hvori	319	Tiltalte.
1852	226	—	—	369	—
1853	263	—	—	397	—
1854	252	—	—	370	—
1855	188	—	—	280	—
Tilsammen	1127	Sager,	hvori	1735	Tiltalte.

Det er med Hensyn til Antallet af Forbrydere i dette Amtsdistrict mærkeligt, hvor mange blandt disse der ere indvandrede svenske Arbeidere, og jeg er beredt paa, for Fremtiden nøiagtigen at kunne opgive Forholdet mellem Antallet af Forbrydelser, som ere begaaede af Svenskere og Norske.

Hvor gjerne man end i almindelig Samtale vil paastaae, at Brændeviinsdrikken er i Aftagende, tør jeg dog ikke bekræfte denne Paastand. Fogderne have i deres Beretning herom Intet anført; men efter den Erfaring, jeg derom personlig har, er Fylderiet ved Auctioner, og ved de større Samlinger paa Landet, af Arbeiderne i Byerne og af de dertil Søgende fra Landet ikke mindre nu end i ældre Tider. Den større ugentlige Fortjeneste fristet Arbeiderne i og omkring Byerne til at anvende mere til Brændeviin, og i Landdistricterne udøver den tilladelige Handel med Viin, der selvfølgelig er blandet med Brændeviin, en yderst skadelig Indflydelse. Forbudet mod Salg af Brændeviin efter Kl. 5 Løverdags Aften udøver en heldig Indflydelse.

Formandskabernes Virksomhed viser sig alt meer og meer gavnlig i Gjennemførelsen af nyttige Foranstaltninger inden de forskjellige Præstegjelde, og Communerepræsentationerne synes alt meer og meer at faae de rette Begreber om Formandskabs-Institutionens egentlige Væsen og dens Betydning. Beklageligt er det imidlertid at erfare, hvor lunkent de Stemmeberettigede ofte behandle Valget til Formænd og Repræsentanter, der paa Thingene i flere Tilfælde afgjøres af ganske enkelte Vælgere.

Med Hensyn til Districtets Tilstand i Almindelighed, og Velstanden inden samme, troer jeg sluttelig at burde bemærke Land-Eiendommenes Stigning. Efter den Erfaring jeg derom har, tør jeg nu anseе Gjennemsnitsprisen for Skylddaleren at være 1000 til 1200 Spd. Aarsagen til denne Stigning ligger vistnok meget i den lettede Adgang til Laan; men den ligger dog ogsaa for en stor Deel i Erkjendelsen om Jordbrugets Værd, og i Erkjendelsen om den sikkre og uafhængige Levevei, som den duelige og fornuftige Jordbruger har.

B. Kjøbstæderne vedkommende.

Fredriksstad.

Udskibningen af Trælast fra denne By er i de sidste 5 Aar betydelig tiltaget. Denne Virksomhed, der hovedsagelig bestaaer i Handel med Bjelker, var ved Udgangen af 1850 indskrænket til et enkelt Handelshuus, medens den i 1855 beskjæftigede 14 Handlende, der udskibede 34,059 Læster. Forholdet mellem Commercelæst og Tylt Bjelker er ikke ganske det samme; men da Dækslasten ikke er medregnet i denne

Opgave, kan det antages, at omtrent 34,000 Tylter Bjelker ere afskibede. Antallet af Bjelkehandlere antages fremdeles at ville blive forøget. Ogsaa Borgere fra andre Byer ere Trælastudskibere fra Fredrikstad. Al Udskibning af Trælast, samt dennes Tilberedning til Bjelker, og for en ringe Deel til Bord ved Haandskuur, foregaaer i Forstaden eller paa den vestre Side af Glommen. Den største Deel af Handelen trækker sig derfor til Forstaden, hvor Tomtearbeiderne opholder sig, og hvorfra Skibene forsynes. Den ældre Byes Handlende have derhos lidt et betydeligt Tab i deres Handel, da en større Deel af Byens ældre Opland, efter Sarpsbroens Opførelse lettere søger Sarpsborg end Fredriksstad. Hovedbyens vigtigste Næringsvei er fremdeles Jordbruget, der vistnok i Femaaret er gaaet fremad; men som dog ikke drives længere med den Fordeel, som forhen, efterat Slaveriet er forflyttet. Byens Jordmarker, der sælges som Eiendom paa Arvefæste, efterhaanden som Løkkerne blive bygselledige, eller efterhaanden som Bygselen opgives, antages for største Delen at forsyne Indvaanerne med de fornødne Kornvarer. Den Indtægt, som Byekassen har af disse Løkker, bidrager i Forening med Brændeviinsafgiften til at lette Udredelsen af Communens Udgifter.

Antallet af de egentlige Handlende er ikke forøget, hvorimod Brændeviinshandlerne ere 5 flere end i 1850. Ligeledes er Antallet af Skippere, der have Bolig i denne By, forøget med 17.

Fra en enkelt af Byens Snedkere afsættes ikke ubetydeligt Snedkerarbeide til fremmede Steder.

Byen har tvende Skibsværfter; ved det ene af disse er i Femaaret bygget tvende Fartøier paa 60 og 80 Læster, ligesom et tredie Fartøi haves paa Stabelen. I Vintertiden beskjæftiger dette Værft omtrent 50 Mand. Det andet Skibsværft benyttes hovedsagelig kun til Reparationer.

Den tiltagne Virksomhed i Byens Forstad har foranlediget mange nye Bygningers Opførelse der, og Mangel paa Boliger for de hidflyttede Arbeidere er desuagtet endnu følelig, ligesom der savnes Arbeidere til andet Brug end paa Tomterne.

Byfogdens Beretning med dertil hørende Tabeller vedlægges.

Sarpsborg.

Byfogdens udførlige Beretning om denne Byes Tilstand, hvilken Beretning med tilhørende Tabeller følger, indeholder i det Væsentlige Følgende:

"Byens uheldige Anlæg har fremdeles havt en hemmende Indflydelse paa dens Udvikling. Havde Sarpsborg været anlagt alene paa og omkring Sannesund, vilde al den Trælasthandel, der nu har trukket sig til det unaturlige Udskibningssted ved Fredrikstad Forstad, være bleven Sarpsborg By forbeholdt. Nu maa den Masse af Tømmer, der ved Fredrikstad skal dannes til Bjelker, flødes i Glommen til stor Hinder for Skibsfarten, og til stor Fare for de mindre Baade, medens disse Bjelker naturligst havde været beredede og udskibede der, hvor Glommen ophører at være seilbar eller ved Sannesund. Den af Sarpsborg By indkjøbte Eiendom Alvim vil forhaabentlig i sin Tid blive Byterritorium, og bliver dertil, som paatænkt, Glengshølen ovenfor Borregaard, enten ved Canal eller Jernbane forenet med Sannesund, saa vil Sarpsborg By rimeligviis komme til at indtage en vigtig Plads blandt Landets mindre Byer. I betydelig Grad har til Byens Opkomst bidraget Broen over Sarpsfos; Byen har derved faaet et langt større Opland, og den hele Samfærsel er bleven livligere, ligesom Loven om Byskatten af 28 August 1851 har bidraget væsentligt til at lette Communens Udgifter, eftersom Exporten af al Trælast nu kan beskattes.

Sarpsborg Byes Tilblivelse og Fremskridt har været meget afhængig af Borregaards Gods-Eiere, og en velvillig og human Imødekommen fra Godsets nye Eieres Side har væsentlig bidraget til Byens Tarv, og til at gavnlige Foretagender have kunnet fremmes, ikke at tale om den Lettelse, som Byens Autoriteter ved en saadan Imødekommen fra Borregaards Eieres Side har faaet.

I Aarene fra 1840 da Byen blev anlagt, og til 1850 var i Gjennemsnit optaget 10 Byggetomter aarlig, medens i de sidste 5 Aar 15 saadanne Tomter aarlig ere udviste. Ved Udgangen af 1850 fandtes 192 brandforsikkrede Bygninger til en Assurance-Sum 107,240 Spd.; ved Udgangen af 1855 var denne stegen til 182,000 Spd., fordeelt paa 225 Bygninger. Tilvæxten af Mennesker i Byen i de sidste 5 Aar er omtrent 450.

Byen er for ung til at nogen Formue af Betydenhed endnu kan have samlet sig paa enkelte Hænder. Imidlertid er det sikkert, at Creditforholdene ere faste; intet Opbud har i Femaaret fundet Sted, og kun 68 Executioner ere afholdte for et Beløb af omtrent 3000 Spd.

Byens udstrakte Territorium kræver store Op-

offrelser til Veivæsenet, og dog ere betydelige Forbedringer derved gjorte. Et nogenlunde fuldstændigt Brandvæsen er ordnet, ligesom ogsaa nogen Fremgang er gjort med Gadeoplysningen.

Brændevinsafgiften har dækket Fattigskatten.

Bycommunen har store Udgifter til Opførelse af en Kirkebygning og til Anlæg af en Vei paa Alvim Landet, som Byen maatte forpligte sig til, for at løskjøbe sig fra en Concurrent ved Salget af Alvim.

Skolevæsenet tiltrænger betydelige Forbedringer; en stærk religiøs Gjæring, hyppige Forsamlinger af forskjellige Religionssecter høre til Dagens Orden. En egen Præst for Byen er høist paatrængende, og denne vil faae et stort og betydningsfuldt Hverv.

Byens egentlige Handel er forsaavidt udvidet, som Samhandelen med Landdistricterne er bleven livligere og enkelte af Byens Borgere have deeltaget i Export af Trælast til Danmark; men Mangel paa Capitaler forhindrer endnu, at den for Byen naturligste Handel, den Bedrift, der skulde trække Landhandelen til Byen, Skibenes Forsyning med Levnetsmidler, endnu foregaaer fra andre Steder. Byen havde ved Udgangen af 1855 52 Handelsmænd med 31 Handelsbetjente, 9 af disse drev Handel med Brændevin under 40 Potter.

Intet af den store Mængde Skibe, der aarlig udgaaer fra Sarpsborg, hører der hjemme. Flere mindre Fartøier, bestemte til Fart paa Danmark, ere dog i senere Aar af Byens Borgere anskaffede, ligesom nogle enkelte større Skibsparter ere erhvervede. I Byen boe 3 Skippere og 25 saadanne, som boe andetsteds, have Borgerskab til Byen som Skippere.

Haandværkernes Antal er stort, men deres Bedrift giver kun lidet Udbytte, og intet Haandværksarbeide afsættes til fremmede Steder.

Da Byen mangler Adgang til Vandet, kan Skibsbyggeri ikke der drives; med den Adgang man har er imidlertid i Femaaret bygget 3 Fartøier af tilsammen Drægtighed 168 Læster.

Byen har endnu intet Jordbrug af nogen Betydenhed.

Moss.

Ligesom denne By i det Hele synes at have gjort mindre Fremgang end Amtets øvrige Byer, saaledes staaer Handelsvirksomheden i Moss omtrent paa samme Punct som ved Udgangen af 1850.

Vistnok har Trælastudskibningen i de senere Aar været meget betydeligere end forhen; men denne Forøgelse er en Følge af Conjuncturerne; Trælasthandelen i Moss er ikke at paaregne som nogen stadig Virksomhed, saameget mindre som Skovene i de nærmeste Bygdelag ere udhugne. En Forbedring af Tømmerflødningen fra Mjæren er dog paatænkt, og denne vil maaskee bidrage noget til, at en stadigere Trælastudskibning kan paaregnes.

Vasdraget fra den saakaldte Vandsjø burde være Byens Erhvervskilde; der maatte Fabrikker kunne trives, og de ville forhaabentlig i Fremtiden blive anlagte; men hidtil ere de større Capitaler anvendte i Brændevins-Fabrikkerne, og den ædlere Virksomhed er derfor sat tilside.

En paatænkt Regulering af dette Vandfald og af Søens Vandstand, hvortil Plan og Overslag af Canaldirecteuren allerede er lagt, vil vække Opmærksomheden for Vigtigheden af Vandkraftens Anvendelse.

Ligesom i de øvrige Byer i Amtet er dog ogsaa i Moss Eiendommenes Værdi stegen; dette har sin Grund i den almindelige Rørelse; men det har ogsaa for en stor Deel sin Grund i de Fordele, som man paaregner af den nu fuldførte Canal over Verlesanden.

Til en livligere Torvhandel har en i Aaret 1853 paa Torvet anlagt Veierbod med Høe- og Victualievægt meget bidraget; flere Bønder fra Sooner og Westbye, tildeels ogsaa fra Aas Sogn søge nu i Moss deres Høe afsat.

Skibsrhederiet er betydelig udvidet; et enkelt Handelshuus har i Moss By ladet bygge tvende større Skibe, tilsammen af Drægtighed 382 Læster, og 13 andre Skibe tilsammen af Drægtighed 720 Læster, ere af Byens Handlende kjøbte. Det er fornemmelig for Skibsrhederiet, at Canalen vil blive af Vigtighed. Moss-Sundet giver den sikkreste Havn, hvorfra Skibene tidligere end fra noget andet Sted i Fjorden om Foraaret kunne komme tilsøes.

Et Interessentskab af Byens Indbaanere har i forrige Aar indkjøbt et Dampskib fra England, drægtig 72½ Læst for 30,000 Spd., hvilket Dampskib høredsagelig er bestemt for Passagerfragt i Christiania-Fjorden.

Byen har 54 Handlende og 165 Haandværkere. Haandværksdriften er forøvrigt ikke af Betydenhed, og kun lidet Arbeide udføres til andre Steder.

Af Fabrikker er kun et nyt Ølbryggerie i Femaaret anlagt.

Ligesom Communerepræsentationen i Moss i senere Aar har udøvet en gavnlig Virksomhed i Almindelighed, saa er formeentlig ogsaa fra denne flere for Byen gavnlige Foranstaltninger udgaaede; som en saadan fortjener at bemærkes den Beslutning, som i forrige Aar er tagen angaaende Byens Oplysning med Gas, til hvis Udførelse Contract nu er afsluttet.

Smaalenenes Amt 23 Juni 1856.

Sibbern.

Bilag til foranstaaende Beretning forsaavidt Fredrikshalds Kjøbstad angaaer.

Til
Smaalenenes Amt.

Ifølge Amtets Paalæg tillader jeg mig ærbødigst til Benyttelse ved Affattelsen af den Beretning om Distriktets Tilstand, som Amtet har at afgive for de sidst forløbne 5 Aar, at indsende:

1. Tabel over thinglæste og aflæste Gjældsbreve, afhændede Eiendomme og afholdte Exekutioner m. V.
2. Do. over Fabrikker, Manufakturer og Industrianlæg.
3. Do. over næringsdrivende Borgere m. V.
4. Forklaring angaaende den herværende Skibsassuranceforenings Virksomhed og Status.
5. Extrakt af Frederikshalds Sparebanks Regnskab med Beretning om dens Virksomhed i Aaret 1855.

Jeg tillader mig derhos lige ærbødigst at fremsætte følgende Bemærkninger med Hensyn til Stædets Næringsveje.

Samhandelen med Landdistrikterne, hovedsagelig de svenske Grændsedistrikter, antages i de sidste 5 Aar at have tiltaget. Jeg maa imidlertid beklage, at man endnu ikke har opnaaet paatænkte Forbedringer af Landkommunikationen med Sverige og at derfor med Stædets Tiltagen Søgningen er voxet mere end Tilførselen. Det har været et Held for Stædet at Bankkontor sammesteds for 2 Aar siden oprettedes. Foruden anden Nytte heraf tjener den derved vundne nærmere Adgang til Laanekapitaler til lidt at modvirke Ulemperne af at betydelige private Pengemidler just nu gaa ud af Rørelsen, hvilket i Forbindelse med de Stædet overgaaede Ildebrande ikke kan undlade i nogen Grad at modvirke den stigende Udvikling i Stædets Forholde, som alle Omstændigheder forøvrigt tyde hen paa. Idet Aarsagen til Næringsvejenes Opblomstren paa Stædet vistnok hovedsageligen maa tilskrives de almindelige heldige Konjunkturer, som i de sidste 5 Aar have begunstiget vort Land i Almindelighed, troer jeg derhos specielt at turde nævne det nær Byen beliggende Frederikshalds Sukkerværk, som ogsaa dertil medvirkende. Da Kjøbstadens Opland hovedsageligen (nemlig alene med Undtagelse af de norske Præstegjælde Berg og Id samt tildels Skjeberg og Rakkestad) er i Naboriget, er det beklageligt, at Kommunikationen med de svenske Grændsedistrikter er forholdsvis meget besværlig, i hvilken Henseende jeg fremdeles maa udtale det Ønskelige i, at det paatænkte nye Vejanlæg over Allingmon maatte komme i Stand, saavelsom Opmærksomheden fæstes paa Nødvendigheden af Omlægninger og Forbedringer af Hovedvejen over Id.

Jordbruget er, forsaavidt den egentlige Bygrund angaar, indskrænket til nogle faa Løkker, der drives paa den før brugelige Maade. Det Byen i sin Tid skjænkede Ous Gods, er nu for største Delen anseet at høre under Landdistriktet og bortfølgt saaledes at Byen deraf oppebærer en stedsevarende Afgift, hvormed fortsættes, idet endnu nogle faa af de til Opdyrkning i sin Tid bortfæstede Parceller ej ere afleverede af Oprydderne. At Byens Grændser dels paa flere Punkter ere tvivlsomme dels uheldigen ordnede, er en Mangel, som burde søges afhjulpen.

Idet man ikke kan andet end anerkjende den Aand, der i Almindelighed gjør sig gjældende hos Stædets Indbaanere for nyttige Forbedringer, fortjener blandt større kommunale Foretagender at nævnes et Vandledningsanlæg, der er sin Fuldendelse nær, samt betydelige Arbejder, som foreståa ved Byens Havnevæsen. Til Forbedring af den arbej-

dende Klasses Kaar, er foretaget ikke Lidet, ved Anskaffelse af flere sunde Boliger, som dels ere bekostede af flere Trælasthandlere for disses Folk dels bekostet ved sammenskudte Midler. Forøvrigt efterlader den arbejdende Klasses Kaar og moralske Standpunkt vistnok ikke Lidet at ønske. Størrelsen af Tjenestefolks Løn antages nu almindelig at være:

for en Karl aarlig . . . . . 30 Spd.
= = Pige = ... 14 =

og Daglønnen for en simpel Haandarbeider paa egen Kost:

for Mandspersoner daglig . . . 40 à 48 Skill.
for Fruentimmer daglig . . . . . 24 Skill.

Med Forøgelsen i Arbejdspriserne staar den almindelige Fordyrelse af Levnetsmidler og mange andre Varer, i Forbindelse. Herhen hører ogsaa kostbarere Husleje og Brændematerial. Frederikshald er saaledes ikke længere forholdsvis billigt Levested, hvorhos Tilførselen af Fornødenhedsartikler fra Landet ofte er mangelfuld, saa forskjellige Sager langtfra til enhver Tid er at faa.

Forøvrigt finder jeg det ufornødent her at afgive Extrakter af de vedlagte Tabeller eller fremsætte Slutninger efter disse, som den Kyndige af Tabellerne selv samt af andre statistiske Oplysninger, som Vedkommende ere i Besiddelse af, ville være istand til at uddrage.

Frederikshalds Byfogedkontor, 21de Juni 1856.

E. Saxlund.

D.

Hedemarkens Amt.

Indberetning

om den oeconomiske Tilstand m. V. i Hedemarkens Amt ved Udgangen af Aaret 1855, afgiven overensstemmende med Deres Majestæts naadigste Resolutioner af 23de December 1839 og 6te Maj 1840.

A. For Landdistricternes Vedkommende.

a. Jordbruget.

Uagtet Jordbruget her i Amtet endnu langtfra har hævet sig til et saadant Punct, at det kan taale Sammenligning med det fuldkomnere Jordbrug, som i de fleste nordeuropæiske Lande er almindeligt, er det dog kjendeligt at det i de sidste 5 Aar har gjort Fremskridt, væsentligst vel i Udstrækning, men tillige i forbedrede Brugsmaader og omhyggeligere Bearbejdelse af den allerede forhen saakaldte dyrkede Jord. At Fremgangen dog ikke er af nogen almindelig Udstrækning og Betydning viser sig tydeligst ved at betragte Districtets Kvægdrift, hvorom nedenfor. Den største Del af Hedemarkens Fogderi har at opvise et saa ypperligt Jordsmon, at det med en Smule Omhyggelighed i Behandlingen paastaaes ret vel at kunne taale det fra gammel Tid gjængse Kornbrug, der almindeligvis i et 9 à 10aarigt Omløb med 1 Aars gjødslet og 1 Aar ugjødslet Brak giver 2 à 3 Bygafgrøder, 3 Aar Blandkorn, 1 Aar Ærter og 1 Aar Rug, altsaa i det Hele 7 à 8 Kornafgrøder. Hvor Potetes kommer ind i dette Slags Kornbrug og paa mindre rig Jord er Sædskiftet ialmindelighed i dette Fogderi saadant: 1ste Aar Brak, gjødslet eller ugjødslet efter Jordens Godhed, 2det Aar Rug, 3die og 4de Aar Blandkorn, 5te Aar gjødslede Potetes, 6te Aar Byg, 7de Aar Blandkorn, 8de Aar Ærter eller gjødslede Vikker, 9de Aar Byg eller Blandkorn, 10de Aar Blandkorn. At Jorden under den gamle Brugsmaade giver et saa tilfredsstillende Udbytte vil i Forbindelse med de Vanskeligheder og Bekostninger, som ere forbundne med at opbryde den gamle af Stene og Trærødder opfyldte Eng og med at gjøre de Forskud, som Overgangen fra et saadant Kornbrug til et ordentligt Vexelbrug kræver, sandsynligvis fremdeles i en lang Aarrække lægge Hindringer for det Sidstes almindelige Indførelse. I de øvrige Fogderier i Amtet taaler Jorden kun undtagelsesvis et saa forceret Kornbrug, ej heller stille sig der de nysantydede Hindringer ivejen for Indførelsen af et regelmæssigt Sædskifte med Afvexling af Korn og Fodervæxter, skjønt ogsaa der gives flere Strøg, hvor det stenrige og vandfulde Jordsmon og Mangelen paa Driftsmidler og Indsigt vil bevirke, at det meste Agerland vil vedblive stadig at bruges til Korn og Potetes, ikke at tale om at de 3 nordligste Præstegjeld af Østerdalen og en stor Del af Reendalen og Trysil ligge saa højt over Havet, at der ikke kan blive Tale om noget regelmæssigt Sædskifte. Hvor Vexelbrug her i He-

demarkens Fogderi er indført, er saavidt vides følgende Sædskifte det almindeligste: 1ste Aar gjødslet Brak, 2det Høstsæd, 3die og 4de Kløver og Thimothei, 5te Byg, 6te gjødslede Rodfrugter, 7de Byg, 8de Ærter, 9de Blandkorn.

De i Forbindelse med Folketællingen i dette Aars Begyndelse over Udsæd og Kreaturhold samt for de fleste Thinglags Vedkommende ogsaa over Nylands Optagning indhentede Opgaver synes at vise Rigtigheden af den oven udtalte Formening om at Districtets Jordbrug i den seneste Tid har gjort i extensiv Henseende ikke ubetydelige Fremskridt. Efter bemeldte Opgaver udgjorde nemlig Udsæden

	af Hvede.	Rug.	Byg.	Blandkorn.	Havre.	Ærter.	Potetes.
I Hedemarkens Fogderi	63 Tdr.	1,759 Tdr.	4,135 Tdr.	13,639 Tdr.	2,897 Tdr.	2,129 Tdr.	26,691 Tdr.
= Vinger og Odalens do.	18 —	318 —	644 —	2,023 —	8,337 —	262 —	13,342 —
= Solørs do.	10 —	226 —	1,115 —	2,812 —	7,068 —	342 —	10,115 —
= Østerdalens do. . . .	2 —	196 —	2,068 —	2,525 —	888 —	151 —	4,098 —
Tilsammen i hele Amtet	93 —	2,499 —	7,962 —	20,999 —	19,190 —	2,884 —	54,246 —
Efter de trykte Tabeller for 1845 udgjorde den	19 —	1,782 —	6,121 —	18,303 —	17,370 —	2,138 —	39,087 —

Der viser sig altsaa en Forøgelse i Kornudsæden af omtrent 18 pCt. og af Potetesudsæden af 38 pCt. Sammenholdes de oven anførte Opgaver fogderivis med de lignende trykte Opgaver for 1845, viser Forøgelsen sig saaledes:

	I Hedemarkens Fogderi,	Vinger og Odalens,	Solørs,	Østerdalens.
I Kornavlen .	. . 11½ pCt. . .	. 28 pCt. . .	15½ pCt.	. 19 pCt.
= Potetesavlen	55 —	22 —	23¾ —	50 —

Foldigheden af de forskjellige Kornsorter er under sidstafholdte Tælling for Amtet i Gjennemsnit taget opgivet til 8½ Fold af Hvede, 11 af Rug, 8 af Byg og Blandkorn, 7 af Havre, omtrent 6 af Ærter og 9 af Potetes, hvilket efter mit Kjendskab til Forholdene ikke er for lavt. Avlen kan da, naar Høsten ikke ødelægges af Nattefrost i Østerdalen, anslaaes efter Fradrag af Udsæden

til 675 Tønder Hvede,
= 24,830 — Rug,
= 55,265 — Byg,
= 144,837 — Blandkorn,
= 116,070 — Havre,
= 17,178 — Ærter,
og = 431,480 — Potetes.

Omsætter man disse Kornsorter til Byg efter et Forhold af ¾ Tdr. Høstsæd og Ærter,
1½ — Blandkorn,
2 Tdr. Havre,
3 — Potetes til 1 Tønde Byg, faar man hele Amtets Avl at være lig omtrent 410,665 Tønder Byg. Antager man, som almindeligst gjøres, at der gaar 3½ Tønde Byg paa hvert Individs Underholdning, derunder indbefattet hvad der i Districtet forbruges af Øl og Brændevin, faar man et Overskud af omtrent 57,000 Tønder Byg til Afsætning udenfor Amtsdistrictet. Dette Overskud udføres hovedsagelig dels som Brændevin og Øl og dels som Rug og Byg, mest til Christiania. Om end den anførte Avl maatte være beregnet efter et nogenlunde godt Aar, turde dog saameget være vist, at dette Amts Jordebrug nu afgiver endog i Gjennemsnit taget Overskud til Afsætning.

Tabellen No. 1 viser derhos, at der af Nyland i Løbet af sidste 5 Aar er optaget væsentlig til Agerland:

I Hedemarkens Fogderi . .	2,634 Tdr. Land à 4 Hedemarkske Maal = 10,976 □ Al.	
= Vinger og Odalens do. .	1,798 —	—
= Solørs do.	534 —	—
= Østerdalens do.	364 —	—
Tilsammen	5,330 Tdr. Land eller henimod $\frac{1}{6}$ af en norsk Kvadratmil.	

I forrige Femaar var det optagne Nyland angivet til 2,738 Tdr. Land, altsaa tilsammen i Tiaaret 8,068 Tønder Land.

Naar man sammenholder denne Opgave med den ovenstaaende Forklaring over Udsæden og gaar ud ifra, at der, alle Kornsorter tagne underet, paa Tøndelandet eller paa 4 Maal udsaaes 1 Tønde Korn eller 10 à 12 Tønder Potetes, vil det sees, at denne sidste Opgave snarere maa være for lav end for høj;

thi til den forøgede Udsæd nu imod 1845 af 7894 Tdr. Kornvarer og 15,159 Tdr. Potetes vilde udfordres en Forøgelse i Agerlandet af over 9400 Tønder Land. Foruden denne Jordbrugets Forøgelse i extensiv Henseende tyder Opgaven over Udsæden ogsaa hen paa nogen Forbedring i intensiv Henseende; medens saaledes Udsæden af Blandkorn og Havre kun er forøget med omtrent 13 pCt., er Bygavlen forøget 30 pCt. og Høstsæden med 44 pCt. Udsæden af Potetes indtager i Hedemarkens Fogderi, hvor en saa betydelig Del forbruges i de herværende mange Fabrik-Brænderier, en noget større Del af Agerlandet end i de øvrige Districter, men dog maaske heller ikke her, paa enkelte Undtagelser nær, mere end en rimelig Del, thi til en Udsæd af 26,691 Tdr. Potetes antages i det højeste at medgaa 2,500 Tdr. Land, medens Udsæden af de forskjellige Kornsorter, tilsammen = 24,622 Tønder, antages at optage 24,000 Tønder Land; Potetesudsæden indtager altsaa ikke fuldt $\frac{1}{8}$ af Agerlandet, hvilket i og for sig ej er noget overdrevent Forhold, skjønt det vilde være at ønske, at en Del af det Areal, der nu optages af Poteterne, vilde blive benyttet til Turnips, saa at Avlen i fuldere Mon igjen kunde komme Jorden tilgode end ved først at afgive et saa betydeligt Bidrag til den vidt drevne Brændevinstilvirkning. Dyrkningen af Turnips er i Løbet af Femaaret drevet regelmæssig og i større Maalestok paa Landbrugsskolegaarden og nogle enkelte andre Ejendomme, men er af flere andre Jordbrugere atter aldeles opgivet, ikke fordi Jordbund eller Vejrlag er fundet uskikket til denne Avl — ihvorvel der klages over for liden Fugtighed — men fordi Frøet saa idelig fortæres af Jordlopper, og der savnes Arbejdsfolk, der ere bevante med Agrenes Hypning og Rensning. Hvad Agerdyrkningsredskaber angaar, begynder nogle smaa Forbedringer at vise sig, saaledes sees de engelske saakaldte Jernbanespader almindelig at fortrænge de ældre brugelige jernbeslaaede Træspader, almindelige Plove og Hyppeplove mere og mere at fortrænge Arden, som dog endnu er det almindeligste Redskab paa Hedemarken, og ved Siden af de ældre Lækkeharve begynder Tind-, Labbe- og Rulle- eller Valtseharve at benyttes, det sidste Slags dog mest i Odalen, Vinger og Solør, medens den for Hedemarkens stenfulde Jord ikke antages at være skikket.

Af nye Gjødningsmidler er Benmel paa enkelte Steder med Held forsøgt, og Guano er paa nogle faa Steder anvendt til afvigte Aars Høstsæd, uden at man heraf endnu har seet Virkningen.

Med Dyrkningen af Frugt, Bær og Havevæxter samt Lin, Hamp og Humle vides ingen Forandring at være foregaaet. Foruden Tilvirkning af Ribs- og Stikkelsbærvin er i det sidste Par Aar i Hedemarkens Fogderi forskjellige Bærsorter begyndt at benyttes til Destillation af Likører.

Fælledskab i Hjemmarken finder aldeles ikke Sted i Hedemarkens og Vinger og Odalens Fogderier, kun i Kvikne Præstegjeld i Østerdalen er det almindeligt og til Skade, forsaavidt som det hindrer den Enkelte, som dertil maatte have Evne og Villie, fra at ophøre med Vaarbetningen paa Slaatteengene. Udenfor Kvikne finder det undtagelsesvis Sted med Hensyn til Slaattemarker og Hjemhavne paa enkelte Gaarde i det øvrige Østerdalen og Solør.

Ved at sammenholde den med nærværende Indberetning følgende Tabel No. 1 med den lignende Tabel for 1850 ser man, at Jordebrugenes Antal, som ved Udgangen af 1850 var opgivet til 8530, nu udgjør 9356; i det Hele skulde det altsaa være forøget med 826 eller 9$\frac{2}{3}$ pCt. Forøgelsen i Jordbrugenes Udstykning er dog i Virkeligheden ikke saa stor som den synes, thi for det Første er Østerdalens Fogderies Matricul forøget med 65 nye Brug, dels ved en i Aaret 1851 foretagen Jurisdictionsforandring, hvorved fra Søndre Throndhjems Amt til dette Amt henlagdes 25 Matr.-No. flere end de afgaaede, og dels ved Skyldlægning af forhen uskyldsatte Almindingspladse; dernæst har det ved nærmere Undersøgelse vist sig at Brugenes Antal i Hedemarkens Fogderi ved Udgangen af 1850 var opgiven til 2677, istedetfor at det virkelig udgjorde 2811; i Periodens Løb er hertil kommet 191 Brug ved særskilt Skyldlægning, men afgaaet 88 ved mindre Brugs Sammenføjning til et Matr.-No., hvorefter udkommer det i Tabellen for dette Fogderi angivne Tal 2914. Endelig viser den i Tabellen meddelte Opgave de skyldsatte Brugs Antal efter Kassebøgerne, uden at det af disse til enhver Tid med Nøjagtighed kan sees, hverken om Matr.-Nummeret udgjør en Skovteig, en Sæter eller et selvstændigt Brug, ej heller om og hvorvidt flere Brug ejes af en og samme Ejer, hvilket ikke er usædvanligt, uagtet de endnu ej ere forlangte sammenslaaede i Fogdens Matricul. Folketællingslisterne vise ogsaa et betydeligt ringere Antal af Selvejere og Lejlændinge end der efter Fogdernes Opgave skal være særskilte Brug, nemlig 7842 mod 9356; Forskjellen 1514 skriver sig vistnok væsentligst fra den nysanførte Omstændighed, men ikke alene; thi Afvigelsen kommer vel og for endel deraf, at Handlende, Haandværkere og Embedsmænd, der tillige ere Selvejere eller Lejlændinge, ikke ere medtalte i de sidstnævnte Rubriker. Hvorledes det end i disse Retninger forholder sig,

saa er det vist, at Udstykningen her i Amtet er tiltaget, men dog ikke i samme Grad som Folkemængden er forøget; det er derhos at mærke, at den tilsyneladende forøgede Udstykning ikke saameget skriver sig derfra, at ordentlige Jordbrug af almindelig Størrelse kløves, som derfra, at Husmandspladse i Udmarken og Skovtrakterne ere afhændede til Brugerne og blevne særskilt skyldsatte. For de enkelte Fogderier viser Udstykningens Tiltagen udtrykt i Forholdstal sig saaledes: i Hedemarkens Fogderi 4 pCt., i Solør og Odalens 4 pCt. og i Østerdalens 18 pCt.

Lejlændingsgodset udgjør i dette Amt en ren Ubetydelighed. Den største Del af det i Tabellen angivne bortfæstede Jordegods udgjør, hvad Matriculskylden angaar, de til Embeds- og Bestillingsmænds Brug overladte Gaarde, og, hvad Antallet angaar, de i Tolgens og Reendalens Alminding beliggende enten af Røros Værk eller af Staten bortfæstede smaa Bygselbrug, medens der i enkelte Thinglag, saasom Grue, aldeles ikke skal findes andet Lejlændingsgods end de derværende Embedsgaarde. Alene i Hedemarkens Fogderi udgjøre saaledes de til Embeds- og Bestillingsmænd udlagte Gaarde en samlet Matriculskyld af omtrent 400 Skylddaler.

De gode Aaringer som man gjennem 5 Aaret for det meste over hele Amtet har havt, idet Aarene 1852, 1853 og 1854 have været meget gode, det mellemste af dem endog overordentlig rigt, 1855 et godt Middelsaar og kun 1851 overhovedet taget under et Middelsaar, have i Forening med de stigende Priser paa Landmandsproducter naturligvis ikke kunnet andet end forøge saavel Almuens Kraft som dens Lyst til at lægge Vind paa denne dens Hovedsyssel. Som vækkende i denne Retning maa ogsaa berøres den Virkning, som Amtets Landbrugsskole under en mere end almindelig dueli Bestyrer har havt, idet den baade som Mønsterbrug og som aarlig udsendende 10 à 12 udeexaminerede Elever har bidraget ikke ubetydelig til Jordbrugets Udvikling. Mindre vigtig i denne Retning er Stiftelsen i Aaret 1852 af en Landboforening fælles for begge de Oplandske Amter, der ved dens Møder og de derunder holdte Foredrag i nogen Grad har bidraget til at vække Opmærksomheden for et fuldkomnere Jordbrug. Den i forrige Femaarsberetning omtalte Landbrugsforening i Grue fortsætter fremdeles sin Virksomhed, ligesom der i Tønsæt i Aaret 1853 er stiftet en Landboforening. Deslige Foreninger vidner ialfald om en i Districtet vakt Sands for Fremadskriden. Ligesom Amtscommunen har lagt sin Interesse for Jordbrugets Forbedring for Dagen ved at bevilge Midler til at lade Bestyreren af den herværende Landbrugsskole i Sommeren 1854 reise om i Amtets fjernere Districter, saaledes har sidstafholdte Amtsformandskab ogsaa bevilget det Fornødne til videre Uddannelse af en Elev hos en af de for Statens Regning antagne omreisende Agronomer, om hvis Besøg i dette Amt har været givet Tilsagn.

b. Fædrift.

Uagtet de i Forbindelse med sidste Fortælling indhentede Opgaver over Kreaturbesætningen viser, at denne er forøget i noget stærkere Forhold end Folkemængden, befrygtes det at den i foregaaende Afsnit fremsatte Bemærkning om, at Jordbrugets Forøgelse er mere extensiv end intensiv, i end højere Grad gjælder Fædriften end Agerbruget, skjønt der ogsaa her ere flere Omstændigheder forhaanden, som hentyde paa at Sandsen i denne Retning er vakt. Efter seneste Optælling udgjorde Kvægbesætningen ved afvigte Aars Udgang:

	Heste.	Stort Kvæg.	Faar.	Gjeder.	Svin.
I Hedemarkens Fogderi . .	7,659.	28,831.	36,617.	4,242.	6,230.
= Vinger og Odalens do. .	2,219.	11,234.	16,933.	2,495.	2,642.
= Solørs do.	1,920.	10,846.	17,463.	8,135.	2,373.
= Østerdalens do.	3,887.	28,199.	39,043.	9,912.	1,048.
Tilsammen i Amtet.	15,685.	79,110.	110,056.	24,784.	12,293.
Sammenholdt med Opgaven for 1845, da den udgjorde.	12,504.	69,229.	94,065.	19,913.	8,835,

viser sig en Forøgelse af 18 pCt., der falder temmelig jevnt paa hvert enkelt Fogderi, nemlig med 18 pCt. paa Vinger og Odalens og Østerdalens Fogderier, med omtrent 19 pCt. paa Solørs og kun 17 pCt. paa Hedemarkens. At den tilsyneladende Forøgelse for nogen Del kan skrive sig fra nøjagtigere Opgaver nu end i 1846, kan vel være muligt, men der foreligger ikke mig Data, som med Sikkerhed hentyder herpaa. Forholdet mellem Heste og stort Kvæg, som for hele Amtet i 1845 var

1 : 5½, er nu som 1 : 5; det er især deleshed Hedemarkens Fogderi, som ved dets overdrevne Hestehold bidrager til dette mindre heldige Resultat, idet Forholdet her er 1 : 3,7, medens det i Østerdalens Fogderi er 1 : 7 og det i begge de øvrige Fogderier holder sig omtrent ved Middeltallet 1 : 5. Uagtet Hedemarken vistnok har nogen Fordel ved Afsætning af Heste, er det dog vel fornemmelig det gamle Ardbrug og Udførelsen af de væsentligste Jordarbejder i Vaaronnen som fremkalder dette overdrevne Hestehold, hvori der først vil ske nogen gjennemgribende Forandring, naar paa den ene Side Agerlandets Befrielse for store jordfaste Stene samt Høstpløjning, og paa den anden Sandsen for en bedre Fodring af den øvrige Kvægbesætning bliver almindelig. Det knappe Fodringssystem er fremdeles almindeligt over hele Amtet, dog saaledes at det forbedres jo længere man kommer mod Nord; thi det er unegtelig, at man i Tønsæt, Tolgen og Kvikne har langt større Udbytte af Koen end i de sydligere Egne af Amtet, hvilket ogsaa er saa meget vigtigere, som Fædriften i disse Præstegjelde ikke alene er Hovednæringsvej, men i enkelte Sogne Almuens næsten eneste Indtægtskilde.

Forholdet imellem Ager og Eng formenes taget i Gjennemsnit her i Amtet at være som 1 : 2, naar man medregner til Engelandet de Ud- og Myrslaatter, Ødegaarde og Skovenge, hvor rigtignok den hele Dyrkning bestaar i Indhøstningen og i at lade Jorden beholde den Gjødning, som falder efter Høstbetningen.

Som oven bemærket er der imidlertid flere Omstændigheder som tyder hen paa, at Sandsen er begyndt at vækkes for den Sandhed, at Kvægbesætningen er Grundvolden for et forbedret Jordbrug; thi dels ser man i de fleste Bygdelag, om end i det Smaa, kunstige Enge med ædlere Fodervæxter at komme frem, dels bliver Overskuddet af Potetesavlen hyppigere anvendt til Kvægfoder og dels forøges Antallet af Kreature, som om Sommeren haves hjemme paa Gaardene og tildels ved halv Sommerstaldfodring holdes ved godt Huld. Som vækkende Momenter i denne Retning maa endvidere nævnes: Agronom Jensenius's Reiser paa Statens og Amtscommunens fælleds Bekostning for at undersøge Tilstanden med Hensyn til denne Bedrift og hans derom senere udgivne Skrifter, Forhandlingerne i de inden Amtet afholdte Landbrugsmøder, Udsendelsen først for Selskabet for Norges Vel's og senere for Statens og Amtscommunens Regning af Schweitzere og af dem oplærte Norske i Hensigt at udbrede forbedret Kvægrøgt og bedre Behandling af Melken og Ostetilvirkningen. Hertil kommer Ansættelse af flere examinerede Dyrlæger, hvoraf nu haves 5.

Ved et enkelt større Jordbrug her i Districtet er Schweitzer antaget til Kvægrøgter og af et i Tolgen stiftet Interessentskab til Tilvirkning af de kostbarere Ostesorter er med Understøttelse af nysnævnte Selskab ligeledes gjort Skridt til Antagelse af en Schweitzer til at forestaa denne Virksomhed. At man ikke har seet større Frugter af de omrejsende Lærere i forbedret Ystning, skriver sig formentlig væsentlig derfra, at Almuen mangler de fornødne Localer til Ostens hensigtsmæssige Opbevaring og efterfølgende Behandling, der turde være ligesaa vigtig til at sikre et godt Udbytte som den rette Fremgangsmaade med selve Ystningen.

Forholdet med Kvægproducternes Tilstrækkelighed for Districtets Forbrug og Afsætningen af Overskuddet er i alt Væsentligt den samme, som i forrige Beretning omhandlet.

c. Skovdrift.

Med Skovenes Tilstand i Hedemarkens Fogderi forholder det sig fremdeles, som i min forrige Femaarsberetning omhandlet, kun at de enkelte Skove, som findes og fornemmelig Almindingsskovene, blive mere og mere udhuggede. Dette er for enkeltes Vedkommende, saasom Vangs Almindinger, endog i den Grad Tilfældet, at Communebestyrelsens Opmærksomhed paa Nødvendigheden af at vedtage indskrænkende Bestemmelser for Hugsten er bleven vakt. Hvor som med Vangs Almindingsskov er Tilfældet, denne er Communens Ejendom, maa Communebestyrelsen formentlig retsgyldig kunne binde de enkelte Brugsberettigede til at overholde de paa lovformelig Maade besluttede Indskrænkninger i Hugsten, men hvor det som i Løiten og andre Steder er Tilfældet, at Almindingsskoven vel ejes af en overvejende Flerhed af Gaardbrugerne, men dog ikke af den hele Commune som en Enhed, tiltrænges formentlig Lov, der bemyndiger Communebestyrelsen til med Gyldighed at fatte deslige Beslutninger om Indskrænkning i Brugen og Skovens Vedligeholdelse. En saadan Lov turde derfor anses nødvendig for dette Fogderi. Ogsaa i dette Femaar har der fra Romedals, Vangs og Ringsager Almindinger og fra en Staten tilhørende Skov været uddrevet en Del Udskibningslast.

I Amtets 3 øvrige Fogderier er Forholdet som bekjendt anderledes; der spores endnu ikke, naar undtages et Par Sogne i Nordre Østerdalen, nogen Mangel

paa Trævirke, og et enkelt Sogn, Storeelvedalen, nævnes fremdeles med Ros for dets ialmindelighed vel vedligeholdte og gode Skove. Skovbruget har i disse Fogderier fremdeles i Femaaret udgjort en af deres Hovednæringsveje, idet den har været betydeligere end maaske i nogen foregaaende Periode og ganske ualmindelig indbringende. Men Følgen heraf er ogsaa, at Skovene ere blevne stærk medtagne, idet man for at tilvejebringe de betydeligt forøgede Masser af Tømmer, i det Store har maattet gaa ned til Maal, som forhen i Glommens Vasdrag have været sjeldne. Afhændelsen af Jernbanetømmer og Bjelker er saaledes ogsaa fra dette Vasdrag bleven almindelig, og der er paa mange Steder bragt i Udskibningshandelen Træer, som paa en Længde af 8 à 9 Alen kun have en Tykkelse af 8 à 9 Tommers Top.

Til Oplysning om Forholdene hidsættes efter de specielle Forklaringer fra Fogderne nedenstaaende Opgave over den Mængde af Trælast, som fra de ovennævnte 3 Fogderier er bragt i Handelen i de sidste 5 Aar.

	Til Glommens Vasdrag.	Til Frederikshalds.	Til Sverriges.	Til Throndhjems.	Opskaaret i Districtet til Udskibning.	Tilsammen.
I Vinger og Odalen	75,000 Tylvter.	3,000 T.	16,000 T.	=	13,000 T.	107,000 T.
= Solør . . . . efter Fradrag af hvad der til Glommens Vasdrag er leveret fra svenske Skove, der er opgaaet til 32,178 Tylvter.	246,533 —	=	5,000 —	=	omtr. 477 —	252,000 —
= Østerdalen . . .	236,382 —	=	21,607 —	3,233 T.	=	261,222 —
Tilsammen	557,915 —	3,000 —	42,607 —	3,233 —	13,477 —	620,222 —

Fogderne bemærke, at de holde sig forvisede om at disse Opgaver ej ere for højt ansatte. Prisen paa dette Tømmer ansættes af samtlige Fogder, naar de forskjellige Priser til de forskjellige Vasdrag og for de forskjellige Størrelser af Tømmeret slaaes sammen med et Middeltal, til et Bruttobeløb af 5 à 6 Spd. og Omkostningerne ved Fremdriften til 2 Spd., alt for Tylvten. Efter disse Opgivender skulde der i Femaaret af Tømmerdriften, forsaavidt den er gaaet udenfor Amtet, være indvundet den betydelige Sum af 1,860,666 Spd. eller omtrent 3 Gange saameget, som denne Næringsvej i forrige Femaar antoges at have kastet af sig. Foruden Tømmerlast samt Bord og Planker fra Odalen, Vinger og Brandvold Sogn er der i Nordre Østerdalen leveret betydelige Mængder af Trævarer af Tømmer, Røstved og Kul til Røros og Foldals Kobberværker og i Solør, Vinger og Odalen af Kul til de derværende Spigerbrug og Eda Glasbrug i Wærmeland.

Til Røros Kobberværk er saaledes i Femaaret leveret . . . . 37,754 Læster Kul og 942 Favne Røstved,

= Tjurens Spigerbrug . . . 170 — —

= Vinger og Odalens Lateris 37,924 Læster Kul.

Transport 37,924 Læster Kul.

lens 7 Spigerbrug . . . . 1,240 — —

39,164 — —

Den højeste Pris, som herfor har været betalt, opgives til 1½ Spd. for Læsten frit leveret ved Tolgens Hytte og den laveste til ½ Spd. ved enkelte af Vingers Spigerbrug. Forskjellen i Prisen kommer hovedsagelig af den længere eller kortere Fremførselsvej. Som en Følge dels af de højere Trælastpriser, dels af den Lettelse i Transporten, som ved Jernbanen er opnaaet, har Skjørselen af Udskibningslast paa Bygdesagene i Odalen tiltaget og er udvidet til Vinger, ja endog til et Sagbrug i Brandvold Anner til Grue og som ovenstaaende Opgave viser, er der i det Hele paa disse Bygdesage opskaaret ikke saa ganske ubetydeligt til Planker og Bord, som kommer i Handelen i Christiania. Forøvrigt skjære Bygdesagene her i Amtet, hvis Antal m. V. er oplyst i Tabel No. 2, kun til Bygdernes eget Behov.

Med Tilvirkningen af Tjære og Skovenes Anvendelse til Bygninger og Brændsel er ingen Forandring i Femaaret foregaaet, uden forsaavidt som man enkelte Steder ved Mjøsbredderne er begyndt at bruge Stenkulstjære og Stenkul til Smidning. Priserne paa Brændeved ere i Løbet af Perioden i

Omegnen af Hamar og Kongsvinger stegne fra 1 Spd. til 2 Spd. for Favnen.

Som oven antydet har den betydelige Skovdrift, som i Perioden har fundet Sted, ikke kunnet undlade i høj Grad at medtage de forresten betydelige og værterlige Skove, hvormed Glommens Dalføre af Naturen er velsignet. Fra Odalen og Vinger berettes, at Skovene paa Grund af Høststorme, indtrufne efterat Jordskorpen er tilfrossen, i de sidste Par Aar paa enkelte Steder ere begyndte at fortøres. Desuden stemme alle herom afgivne Beretninger overens deri, at Skovenes Tilstand i Periodens Løb ere forringede og at den ialmindelighed nu er mindre god end ved Udløbet af forrige Femaarsperiode. Hermed kommer det ikke i Strid, at Skovejendomme hyppig ere Gjenstand for Afhændelser til stedse stigende Priser. Som et af de mest slaaende Exempler paa dette Slags Handler nævnes, at en betydelig Skovejendom i Vaaler Præstegjeld, som for en 15 à 20 Aar siden kjøbtes for omtrent 13,000 Spd. og hvoraf aarlig har været fremdrevet betydelige Mængder af Sagtømmer, blev i 1854 solgt for 55,000 Spd. og i dette Aar for over 90,000 Spd. Denne Stigning skriver sig vel fornemmelig derfra, at Undermaalstømmer af 7 à 8 Alens Længde med 9 à 10 Toms Top, nu kan afhændes til de samme Priser, som før betaltes for Maalstømmer af 12 Toms Top, og saalænge slige gunstige Tider vedvare, er det ikke at vente at Ejerne af Hensyn til det Almindelige eller Efterslægten skal undlade at tage den størst mulige øjeblikkelige Vinding af en Bedrift, som man hidtil stedse har været vant til at betragte som mindre sikker.

Almindelig Udbredelse af Indsigt i Skovenes rigtige Fredning og Opelskning, og forstmæssig Behandling af alle de Skove, hvorover Staten paa nogen Maade kan raade, maa derfor ansees af stor Vigtighed for dette Amtsdistrict.

d. Fiskeri.

Under Henvisning til hvad herom i forrige Femaarsberetning er anført, er kun at nævne, at Forsøg med den af Professor Rasch indførte kunstige Fiskeformerelse ogsaa her i Amtet har været gjort, uden at det med Bestemthed kan siges, hvorvidt Forsøget er lykkets.

e. Bergværksdrift

er fremdeles kun af Vigtighed for Nordre Østerdalen. Dens Udstrækning og Udbytte vil erfares af medfølgende Tabel No. 3. Den deri nævnte Lilleelvedalens Kobbersmeltehytte er anlagt ifølge Resolution af 29de April 1854 og har siden samme Aars Høst været i Gang. Ved denne Hytte omsmeltes til Garkobber det Cementkobber, som ved Foldals Hytte udfældes af kobberholdigt Vand. Dette frembringes efter en af Bergmester Sinding opfunden Methode af Svovlkis, der uddrives af den i 1847 for Røros Værks Regning nedlagte, men i 1850 af et nyt Interessentskab paany i Drift satte Foldals Grube. Denne Grube tilligemed Foldals gamle Hytte ligger ¼ Mil udenfor dette Amts Grændser i Øvre Foldalen under Lesje Præstegjeld i Christians Amt, men da de fleste af Interessenterne og Arbejderne ere hjemmehørende her i Amtet, hvor Productet endelig tilgodegjøres, vedkommer den hele Bedrift dog nærmest dette. Efter Meddelelse fra Bestyreren sysselsætter det hele Anlæg 3 Opsynsmænd og 28 Arbejdere, og i den korte Tid, hvori Værket har været i fuld Drift, er deraf udvundet et Product af 320 Skℒ Garkobber og endel i halvfærdig Stand værende Cementkobber, der anslaaes til 150 Skℒ Garkobber, tilsammen 470 Skℒ, der anslaaes til en Værdi af 37,000 Spd. Driften ansees, takket være Bergmester Sindings ufortrødne Bestræbelser, i ualmindelig Grad lønnende, saa at Actierne i de sidste Aar ere stegne flere hundrede Procent i Pris. Foruden Kobber er der gjort Forsøg med at udbringe Svovl, Jernvitriol og Rødfarve, hvortil en Mængde Raamaterialier haves, men Productionen heraf er for det Første indstillet, da den kostbare Fremførsel til Søkysten og Afsætningsstederne vil opsluge Fortjenesten paa disse billige Varer.

Nogen Tilbagegang af Røros Værks inden dette Amt beliggende Hytter og Grubedrift har i dette Femaar ej været at spore og dette Værks Virksomhed antages for Districtets Beboere at afkaste ikke ubetydelig Fortjeneste ved Levering af Kul, Brænde, Kjørsel og Arbejde.

Drevsjøhytte i Reendalens Alminding og Odals Jernværk have fremdeles været aldeles indstillede. Ved naadigst Resolution af 16de Marts 1854 er der meddelt to svenske Mænd Bevilling til at anlægge en Stangjernshammer i Eidskogs Annex til Vinger, men dette Anlæg antages endnu ikke at være kommen i Drift. Af Mineralier, hvis Fremdrift afgiver nogen Fortjeneste, vides fremdeles kun at nævne det i forrige Beretning omhandlede Sand-

stensbrud i Ringsager og Kiselbruddet i Vinger. De mægtige Lejer af skjøn Kleberstен i Kvikne vente fremdeles paa Driftscapital for stadig at sysselsætte denne fattige Bygd.

f. Fabrik- og Haandværksdrift.

Foruden Brændevinsbrænderierne, der nu for dette Amts Vedkommende ere indskrænkede til Hedemarkens Fogderi, hvor de maa antages at drives med Fordel, da to nye Fabrik-Brænderier i sidste Vinter ere opførte i Løjtens og Stange Præstegjelde, har Distrietet faaet 2 fabrikmæssige Olbryggerier, hvis Product i Godhed og Billighed siges at holde Skridt med Christiania-Bryggerierne; et Par nye saadanne ere for Tiden under Anlæg; foruden disse Industrianlæg er det egentlig kun nogle Sagbrug i Vinger og Odalen og Spigerbrugene i disse Præstegjelde samt i Grue og Løiten, der fortjene Navn af Fabrikker. Driften ved Aadals Brug i Løjten, hvor der foruden den oprindelige Spiger- og Ljatilvirkning drives en Cupolovn og et mekanisk Værksted, er fremdeles Gjenstand for Udvidelse og Forbedringer.

Med Hensyn til det ringe Antal faste Arbejdere, som efter Tabel No. 2 sysselsættes ved de herværende Sag- og Kværnbrug, maa det bemærkes, at i Regelen maa enhver, som ved disse Brug lader Korn formale eller Tømmer opskjære, afgive 1 Mand for at bistaa med Driften, saalænge denne for hans Regning vedvarer.

Fra Haandværkere leveres saavidt vides intet Product udenfor Distrietets Behov og med Undtagelse af endel Garvere, Farvere, Bagere og enkelte Pottemagere, Uhrmagere, Kobberslagere og Guldsmede, gaar Haandværkerne fremdeles, som i forrige Beretning berørt, om paa Gaardene og arbejde paa Driftsherrens Kost.

Ulovlig Brændevinsbrænden antages i Hedemarkens og Østerdalens Fogderier aldeles at være ophørt; i de to øvrige Fogderier er den, om ikke aldeles udryddet, dog saameget hemmet, at den ogsaa der begynder at høre til Sjeldenhederne.

g. Binæringer.

Med Hensyn til dette Afsnit kan henvises til forrige Femaarsberetning, da disse Forholde i alt væsentligt ere uforandrede. Det er kun at bemærke, at efterhaanden som Kjøbstæderne i Amtet tiltage spores i disses Nærhed en Aftagen i Husfliden, forsaavidt at den efterhaanden indskrænkes til færre Artikler, da man lærer at indse at flere Gjenstande, til Ex. Reb og andet Tougværk, kan kjøbes lettere, bedre og billigere i Kjøbstaden end det paa Gaardene kan tilvirkes; paa den anden Side have Kjøbstaden Hamars Handlende begyndt at sysselsætte flere Arbejdere i de omliggende Landdistricter ved at udlevere Garn til Vævning af forskjellige Tøjer, som af dem igjen bringes i Handelen. Afsætningen af Husflidsgjenstande antages derfor ikke i det Hele at være aftaget i de seneste Aar.

Efter Foranstaltning fra det Kongelige Selskab for Norges Vel har med Understøttelse af Amtscommunen og den oplandske Landboforening et svensk Fruentimmer givet Undervisning i Dobbeltspinding; men om denne derved er bleven almindelig er mig ubekjendt.

Imellem Hamar og Østerdalen samt Jernbrugene i Wærmeland samt imellem Vinger og Jernbanestationerne paa Romerige foregaar en temmelig betydelig Vareførsel, der besørges af mindre Opsiddere fra de mellemliggende Districter.

Mellem Kongsvinger og Ullensager er Færdselen betydelig forøget i de sidste Aar siden Jernbanen kom istand, da Skovejerne nu finde det lønnende at sende Trælast opskaaren i Bord og Planker til Christiania, ligesom Fremførselen af Spiger, Stangjern og Glas ogsaa paa denne Linie er tiltagen. Det er derfor naturligt, at Tanken om i disse stærkt befarede Linier at faa Jernbaner, snart maatte vækkes, saameget mere som Terrænet synes at indbyde hertil. Efter Deres Majestæts Befaling ere allerede Undersøgelser for Statens Regning anstillede om et saadant Anlæg imellem Kongsvinger og Jernbanestationen i Ullensager, medens en privat Forening her paa Hedemarken har ladet anstille foreløbige Undersøgelser om Antallet af Reisende og Vareførselens Storrelse imellem Hamar og Elverum, for at faa en Mening om, hvorvidt en Jernbane i denne Linie kunde svare Regning.

De i forrige Beretning omhandlede 2 Mjøsdampskibe ere afhændede til de engelske Jernbane-Entreprenører, for hvis Regning de siden have været i Farten, medens 2de nye for Oplændingernes Regning anskaffede Dampskibe til Sommeren ventes at komme i Fart imellem Eidsvoldsbakken og Mjøsbredderne.

Et Interessentskab til Anskaffelse af et Dampskib paa Storsjøen og endel af Renelven i Østerdalen er for nylig stiftet.

Efter forrige Femaarsberetning var her i Amtet 21 Landhandlere, 8 nye have erholdt Bevilling i Løbet af Femaaret, samtlige med Forpligtelse til at holde faste Skydsstationer, men da de 9 paa Kongsvinger værende Landhandlere ere overgaaede til Kjøbstaden, er der desuagtet tilsammen nu kun 20 saadanne i Amtet. Af privilegerede Gjæstgiverier er intet nyt oprettet i Femaaret, hvorimod Gjæstgiverier i Forening med Skydsstationer ere istandbragte ved 6 nye oprettede Skydsstationer i Hovedvejen paa Glommens Vestside gjennem Solør og 2de nye paa Vejen, som fra Aasnæs fører til Rigsgrændsen ved Midtskog i Wærmeland; men denne Bedrift betragtes fremdeles ikke som lønnende.

En meget betydelig Omsætning foregaar fremdeles ved Grundsætmarkedet i Elverum, skjønt det synes som dettes Betydenhed er noget i Aftagende. Grunden hertil kan maaske dels ligge deri, at der nu nys foran dette Marked afholdes et Par Marketer nær Distrietets Grændser, nemlig paa Røros og ved Djekneliden i Wærmeland, dels deri at de inden Amtet oprettede Kjøbstæder gjøre Marketer overhovedet mindre fornødne og endelig fordi at den lettede Forbindelse med Christiania ad Jernbane og Dampskib har bevirket, at Tømmersælgerne mere stadig og regelmæssig søge Christiania ved Tømmerterminerne: Christiania Marked og St. Hansdag.

I Hedemarkens Fogderi er det et almindeligt næret Ønske at faa et Marked oprettet i Hamar, og for Trysils Vedkommende bliver det vel en Nødvendighed, at det selvgjorte Kvægmarked, som der holdes i Ugen omkring Mikkelsdag, bliver anerkjendt af Regjeringen, for at man der kan faa anbragt det Politiopsyn og det Vagthold, som den stigende Søgning til samme gjør fornøden. Vilde man tænke paa Oprettelsen af flere Handelspladse eller Kjøbstæder inden Amtet, saa maatte dertil nærmest frembyde sig det Sted, hvor Grundsætmarkedet nu afholdes, nemlig Gaarden Gaarder i Elverum, der allerede forsaavidt Markedspladsens Omgivelser angaar, er næsten kjøbstadmæssigt bebygget, hvor 5 Hovedveje støde sammen og hvor der allerede nu er 3 Landhandlere, som sidde i god Rørelse. Imidlertid bør man vel i ethvert Fald afvente Fuldførelsen af den paabegyndte nye Hovedvej til Trysil og dens Fortsættelse til Sveriges Grændse, samt af den ansøgte nye Hovedvej gjennem Aasnæs til Rigsgrændsen, for at se i hvilken Grad disse Anlæg ville komme til at virke paa Rørelsen.

h. Om Tilstanden i Almindelighed.

Foruden den befalede Tabel No. 4 over thinglæste og aflæste Pantehæftelser samt over Executioner og Udpantninger følger til yderligere Oplysning om Gjældsforholdene i Amtet Tabeller over de ved Forligelsescommissionerne behandlede Gjældssager, over Antallet af Tvangsauctioner og det derunder afhændede Gods samt over Skatterestancernes Beløb for hvert af de 5 Aar, som nærværende Beretning omfatter. At Beløbet af thinglæste Pantehæftelser holder sig paa samme Højde eller endog forøges, naar paa samme Tid Summen af aflæste Panteforskrivelser og Værdien af afhændede Ejendomme ere voxede i end større Grad, er nærmest at betragte som Bevis paa tiltagende Liv og Rørelse, uden at man deraf er berettiget til at udlede hverken Tiltagen eller Aftagen i Folkets Velstand. Derimod tyde samtlige de øvrige ovenmeldte Oplysninger med Bestemthed hen paa Forbedring i Gjældsforholdene og en stigende Formue. Med Hensyn til de betydelige Beløb, hvorfor der efter Tabellen No. 4 i Hedemarkens Fogderi er gjort Udpantning, henvises til Anmærkningen paa Tabellen, der viser, at $\frac{4}{5}$ af Beløbet angaar Brændevinsafgift, hvorfor Udpantning maa holdes paa Dagen, medens Afgiften i Regelen inden Brændeterminens Udgang — uden Realisation af det Udpantede — bliver afgjort; et Forhold, hvis Rigtighed ogsaa godtgjøres ved Tabellen over Skatterestancerne.

Den aarlige Løn er nu

for en Tjenestekarl	i Hedemarkens Fogderi	fra	20	til	32	Spd.	eller	med	fulde	Klæder	9 til 20	Spd.
	i Vinger og Odalens	=	28	=	30	—	—	—	—		14	—
	i Solørs	=	20	=	35	—	—	—	—		10 til 25	—
	i Østerdalens . . .	=	20	=	45	—	—	—	—		10 til 30	—
for en Tjenestepige	i Hedemarkens . .	=	12	=	18	—	—	—	—		4 til 8	—
	i Vinger og Odalens	=	14	=	20	—	—	—	—			7 —
	i Solørs	=	10	=	12	—	—	—	—		3 til 8	—
	i Østerdalens . . .	=	10	=	16	—	—	—	—		4 til 8	—

Daglønnen for en almindelig Arbejdskarl er:

i Hedemarkens Fogderi	12	til	24 ß.	med	Kost og Husrum,
= Vinger og Odalens do.	12	=	36 ß.	=	do. og do.
= Solørs do. . .	12	=	24 ß.	=	do. og do.
= Østerdalens . .	8	=	30 ß.	=	do. og do.

Daglønnen for en almindelig Haandværker — Murere undtagne — ere i Hedemarkens Fogderi opgivet til 24 à 40 ß. paa Husbondens Kost. For en Husbondskarl er desuden Lønnen ialfald i Hedemarkens Fogderi betydelig højere end oven angivet, idet den efter Graden af Vedkommendes Dygtighed og Indsigt stiger fra 40 til 100 Spd. aarlig. Ved at sammenholde disse Opgaver med de lignende for 1850 viser sig overalt en Forøgelse af 25 til 50 pCt.; men i Forhold til Arbejdslønnen er ogsaa alle Priser paa de fornemste Behovsartikler stegne. Saaledes koster, som allerede oven bemærket, en Favn Brænde, som for 5 Aar siden stod i 1 Spd, nu i Gjennemsnit 2 Spd., et Bt Smør, som i 1850 solgtes for 7 à 8 ß, koster nu 10 à 12 ß og derover, 1 Vog Blandkornmel er steget fra 3 ß til 1 Spd., 1 Vog Rugmel fra 1 til 1½ Spd. og 1 Bt Flesk fra 4 ß til 6 ß.

Husmændenes Kaar har ikke undergaaet nogen tilsvarende Forandring; thi for dem er Daglønnen saagodtsom uden Undtagelse endnu den samme som forhen, nemlig paa Husbondens Kost 6, 8 til 12 ß. daglig efter Aarstiden og Arbejdets Beskaffenhed. Paa den anden Side vides heller ikke Afgifterne af Pladsene her i Amtet at være forhøjede, uden at saadant har været begrundet i særlige Aarsager, og da det næsten er uden Exempel, at en Husmand frivillig opgiver sit Brug for at gaa over til at være Løsarbejder, synes man berettiget til at slutte, at de i den fordelagtigere Anvendelse af deres Pladse og disses mere værdfulde Udbytte formene sig at have Jevnet for den ringere Dagløn.

Længden af Districtets rodelagte Veje udgjorde ved Udgangen af 1855:

Districterne.	Hoved-veje.	Bygdeveje.		Tilsammen.	Nedlagte.	Nye Veje		Anmærkninger.
		Kjøreveje.	Rideveje.			anlagte.	omlagte.	
	Mile	Mile	Mile	Mile	Mile	Mile	Mile	
I Hedemarkens Vejdistrict:								
Næs	=	$4\frac{7}{8}$	=	$4\frac{7}{8}$	=	=	=	Hverken Næs eller Trysil svarer nu længer noget Bidrag til Amtsvejcassen, ej heller Nordre Odalen.
Ringsager	$3\frac{3}{8}$	$15\frac{1}{2}$	=	$18\frac{7}{8}$	=	=	=	Heraf er $7\frac{7}{8}$ Mil classificeret som Ridevej, men dog fremkommelig med Hjulredskab.
Vang	$2\frac{3}{8}$	11	=	$13\frac{3}{8}$	=	$\frac{1}{3}$	=	
Stange	$3\frac{3}{8}$	$4\frac{1}{2}$	=	$7\frac{7}{8}$	=	=	$\frac{1}{8}$	Af Hovedvejen vedligeholder Amtsvejcassen som forhen $1\frac{1}{8}$ Mil.
Romedal	$1\frac{5}{8}$	$4\frac{5}{8}$	=	$6\frac{1}{4}$	=	=	$\frac{1}{3\,6}$	
Løiten	$1\frac{7}{8}$	$5\frac{1}{2}$	=	$7\frac{3}{8}$	$\frac{3}{4}$	1	=	De som nye opførte Bygdeveje i Løiten ere oparbejdede tidligere, men først indtagne i den nye Rodeinddeling 1855.
I Vinger og Odalens Vejdistrict:								
Nordre Odalen	=	$4\frac{1}{2}$	=	$4\frac{1}{2}$	=	=	=	
Søndre Odalen	$2\frac{1}{4}$	$5\frac{3}{4}$	=	8	$\frac{1}{4}$	$\frac{1}{2}$	=	$\frac{1}{4}$ Mil af Hovedvej og $\frac{3}{8}$ Mil Bygdevej er afgaaet fra Søndre Odalen til Vinger paa Grund af Forandring i Thinglagets Grændser.
Vinger	$4\frac{3}{4}$	$7\frac{7}{8}$	=	$12\frac{5}{8}$	=	=	=	
I Solørs Vejdistrict:								
Grue	6	6	$11\frac{1}{4}$	$23\frac{1}{4}$	$1\frac{1}{8}$	$1\frac{1}{8}$	=	Der er for Solørs Vejdistrict besluttet anlagt af nye Bygdekjøreveje, i Grue $4\frac{1}{8}$ Mil, i Vaaler $2\frac{3}{4}$ Mil, i Aasnæs $2\frac{3}{8}$ og i Hof $2\frac{1}{4}$ Mil, men heraf er som antydet kun færdig omtr. 3 Mile. Desuden ere forskjellige Rideveje besluttede omlagte og forlængede.
Hof	$1\frac{3}{8}$	$1\frac{3}{4}$	=	$3\frac{1}{8}$	$\frac{3}{8}$	$\frac{5}{8}$	=	
Aasnæs	$1\frac{1}{4}$	$4\frac{1}{2}$	$2\frac{3}{8}$	$8\frac{1}{8}$	=	$\frac{1}{16}$	=	
Vaaler	$3\frac{1}{4}$	$2\frac{5}{8}$	$2\frac{1}{2}$	$8\frac{3}{8}$	$\frac{3}{4}$	$1\frac{1}{8}$	=	
I Søndre Østerdalens Vejdistrict:								
Elverum	$6\frac{1}{4}$	$6\frac{5}{8}$	$1\frac{3}{4}$	$14\frac{5}{8}$	=	=	=	Opgaven for 1850 var urigtig.
Trysil	=	=	$5\frac{3}{8}$	$5\frac{3}{8}$	=	=	=	
Aamot	$3\frac{3}{8}$	$4\frac{1}{2}$	$3\frac{7}{8}$	$11\frac{3}{4}$	=	$\frac{1}{8}$	$\frac{3}{8}$	Af Aamots, Storelvedalens og Reendalens Hovedveje vedligeholder Amtsvejcassen som forhen $2\frac{3}{8}$ Mil.
Storelvedalen	$3\frac{5}{8}$	=	5	$8\frac{5}{8}$	=	=	$\frac{1}{4}$	
I Nordre Østerdalen:								
Reendalen	$4\frac{7}{8}$	$2\frac{1}{8}$	$11\frac{1}{2}$	$18\frac{1}{2}$	=	=	=	I Opgaven for 1850 er Kjørevejens Længde angivet til $\frac{1}{2}$ Mil mere end her anført, hvilket antages at skrive sig derfra, at enkelte Stykker af Ridevejene ere fremkommelige med Kjærre.
Tønsæt	$5\frac{7}{8}$	$7\frac{1}{2}$	=	$13\frac{3}{8}$	$1\frac{1}{4}$	$\frac{1}{4}$	=	Af Tønsæts Hovedvej har Amtsvejcassen i 1851 vedtaget at vedligeholde $\frac{7}{8}$ Mil.
Tolgen	$3\frac{3}{8}$	$13\frac{7}{8}$	=	$17\frac{1}{4}$	=	=	$\frac{1}{8}$	Heraf er $11\frac{1}{4}$ Mil classificeret som Ridevej, men nu gjort fremkommelig med Hjulredskab.
Kvikne	$4\frac{1}{8}$	$1\frac{1}{4}$	=	$4\frac{3}{8}$	=	$\frac{3}{8}$	=	Af Kvikne Hovedvej har Amtsvejcassen i 1852 vedtaget at vedligeholde 48,047 Alen.
Tilsammen	63	$114\frac{7}{8}$	$43\frac{3}{8}$	$220\frac{1}{2}$	$4\frac{1}{2}$	$5\frac{7}{8}$		
Efter Beretningen for 1850 udgjorde den	$61\frac{5}{8}$	$100\frac{1}{4}$	$58\frac{5}{8}$	$220\frac{1}{2}$,				
men skulde rigtigen udgjøre	$62\frac{5}{8}$	$97\frac{3}{4}$	$59\frac{3}{8}$	$218\frac{3}{4}$,				da der i Opgaven for 1850 er fundet følgende Feil:

a. Hovedvejen gjennem Kvikne er urigtig anført at være 3⅜ Mil istedetfor 4⅛ Mil.
b. i Elverum er i Opgaven for 1850 samtlige Bygdeveje opførte som Kjøreveje, men 1¾ Mil af disse var dengang som nu kun classificeret og fremkommelig som Ridevej; Bygdekjørevejen er derhos opført ¼ Mil kortere end den i Virkeligheden var.
c. Ridevejen i Vaaler var angiven til en Længde af 3½ Mil, men er ved senere Opmaaling befunden kun at udgjøre 2½ Mil.
d. Bygdevejene i Vinger er i Opgaven for 1850 angivet med ¼ Mil og i Odalen med ½ Mil formeget.

Nærmere Beskrivelse om Vejenes Tilstand indeholdes i vedføjede, overensstemmende med det Kongelige Indredepartements Skrivelser af 19de September 1854 og 15de Januar 1855, udarbejdede summariske Forklaring, i hvilken for de ældre Bygdevejes Vedkommende dog kun er anført hver enkelt Vejs No. og deres samlede Længde. Det bemærkes derhos, at for Odalens Thinglags Vedkommende er Vejenes Tilstand anført efter det ikke nøjagtige Kjendskab Amtmanden kan have erhvervet sig til dem, da baade Vejinspectør og Lensmand ere fornylig ansatte til at de have villet indlade sig paa nogen Sammenligning mellem Tilstanden nu og i 1850.

Det vil af disse Meddelelser erfares, at den i forrige Beretning omhandlede nye Hovedvej, for at sætte Kjøbstaden Hamar paa Østsiden i Forbindelse med den Throndhjemske Hovedvej gjennem Vangs Hovedsogn, nu er fuldført. Det samme er Tilfældet med de ommeldte Omlægningsarbejder af Hovedvejen i Aamot og Storelvedalen, for at undgaae Vejens Oversvømmelse af Glommen. Til den nye Hovedvej fra Hamar, der har en Længde af 5,924 Alen, har Hedemarkens Amtscommune bevilget 4,200 Spd., der ere medgaaede til Grunds Afstaaelse og Erstatning for Gjærdehold, Minering og Opførelsen af en større og nogle mindre Broer, medens Vejen iøvrigt er oparbejdet af Vangs Communes Vejarbejdspligtige. For at tilvejebringe en ordentlig Vejforbindelse imellem samme Kjøbstad paa Nordsiden og Hovedvejen gjennem Furnæs Anner er af Vangs Commune med nogen Understøttelse af Amtscommunen besluttet dels oparbejdet fra nyt af og dels omlagt en ældre Bygdevej i en Længde af omtrent ¼ Mil.

Det vil fremdeles sees, at af Bygdeveje, der ere classificerede og forhen kun vare fremkommelige som Ridevej, er i Femaaret lidt efter lidt sat istand som Kjørevej omtrent 16 Mile, samt at der af Bygdeveje i Femaarets Løb er nedlagt forskjellige Strækninger, tilsammen af 4½ Mils Længde, medens der af samme Slags Veje er omlagt eller anlagt fra nyt af omtrent 6 Mile. Foruden de saaledes fuldførte Omlægninger og nye Anlæg er endvidere, som tildels af Anmærkningerne til ovenstaaende Opgave vil erfares, fattet formelige Beslutninger om flere forskjellige nye Bygdevejes Anlæg fornemmelig i Solørs Vejdistrict, hvilke Anlæg for Tiden ere under Arbejde.

I Bygdevejen gjennem Lille-Elvedalen er over Follaelv opført en af de større Broer her i Amtet, til hvilken en Privatmand der i Egnen havde legeret 100 Spd. og hvortil Røros Kobberværk har bidraget 200 Spd. samt Tønsæt Commune og Amtscommunen hver 400 Spd.

Forsaavidt Opmærksomheden maatte fæstes derved, at en saa ringe Udstrækning af Vej i Femaaret er overført fra en slettere til en bedre Classe, maa det, næst at erindre at den hele Skjelnen imellem god og antagelig eller maadelig for en stor Del beroer paa et Skjøn, haves for Øjne dels at der i de fleste af Amtets Egne er vanskeligt for godt Vejmaterial, dels at mange Communer have en forholdsvis betydelig Udstrækning af Veje at vedligeholde, og maaske fornemmelig at disse Aar have dannet saa at sige en Overgangsperiode, hvori Communerne have været mere sysselsatte med Planer til de Udvidelser og Forbedringer, der i Fremtiden skulle udføres, end med Arbejdet paa at forbedre de ældre Veje. Det var nemlig en Følge baade af den nye Vejlov og Vejinstrux, som i Periodens Løb er udkommet, og af den af Statsstyrelsen udviste tiltagende Virksomhed med Hensyn til Vejvæsenet, at ogsaa de enkelte mindre Communers Opmærksomhed maatte henledes paa Nødvendigheden eller Hensigtsmæssigheden af Vejvæsenets Forbedring. Idet man saaledes fattede Beslutninger om Omlægning af ældre og Oparbejdelse af nye Veje eller om Ridevejes Overgang til Kjøreveje viste sig tillige Nødvendigheden af at faa nye Rodeinddelinger istand, og forinden saadanne vare gjennemførte, var det lidet at vente, at de Vejarbejdspligtige skulde lægge synderlig Arbejde paa Vejstykker, som snart vilde komme under Andres Hænder. Nye Vejrodeinddelinger ere imidlertid nu komme istand i Tønsæt, Kvikne, Løiten, Stange samt Nordre og Søndre Odalens Communer; de ere under Arbejde i samtlige 4 solørske Communer og i Romedal og ere bebudede i Vinger, Vang, Ringsager, Elverum, Tryfil og Tolgen.

Foruden flere dels fuldførte, dels under Arbejde værende Omlægninger og Udbedringer af bratte og vanskelige Bakker og af Elvebrud ødelagte eller truede Steder i Hovedvejene, saasom ved Rudsbakken og

Nordbergsbergene i Hedemarkens, ved Torgerstuen, Negaards- og Koppangshammeren samt Lillefoskleven i Østerdalens, samt ved Aasnæs, Gjølstad og Fosbraaten i Solørs Fogderi, er i Femaarets Løb paabegyndt følgende større Vejforetagender her i Amtet, nemlig:

1) Anlæg af en ny Hovedvej fra Elverum til Trysil, hvilken Hedemarkens Amtscommune har paataget sig at udføre med et Tilskud af 9,281 Spd. 60 ß. af det almindelige Vejfond, hvilket Tilskud i 1854 af Storthinget blev bevilget. Arbejdet blev derefter i afvigte Sommer paabegyndt, men kun i ringe Udstrækning fremmet, dels fordi saa megen Tid hengik med Vejliniens Udstikning i Marken, men hovedsagelig af Mangel paa tilstrækkelig Arbejdskraft, hvilken i det tyndt beboede Strøg, hvorigjennem Vejen gaar, er ualmindelig vanskelig at opdrive.
2) Opførelsen af en ny Bro over Glommen ved Kongsvinger og Omlægning af Hovedvejen til Sverige fra Boger til Brænna i Vinger, hvortil af Statscassen paa sidste Storthing bevilgedes 45,755 Spd. 78 ß. Dette Arbejde paabegyndtes Høsten 1854 i Henhold Kongelig Resolution af 26de August s. A. og har været drevet med megen Kraft.
3) Et betydeligere Elveforbygningsarbejde til Beskyttelse af Hovedvejen paa Glommens Østside imellem Strømsnæs og Nor i Brandvolds Sogn, hvortil af Hedemarkens Amtscommune har været tilskudt 1600 Spd., medens Resten bestrides af de til tilfældige Udgifter ved Canalvæsenet bevilgede Midler. Dette Arbejde har været drevet Vintrene 1853 til 1856 under Canaldirectørens Overopsyn og nærmer sig forhaabentlig nu sin Fuldendelse.

Af nye Vejforetagender er der neppe noget, som imødesees med saa almindelig Interesse som den allerede i forrige Beretning berørte Forbindelsesvej med Sverige fra Flisfundet i Aasnæs til Midtskog i Wærmeland, hvor allerede oparbejdet Vej modstøder. Da Undersøgelse af Vejlinien og Overslag over Bekostningerne ved sammes Anlæg efter Forføjning fra det Kongelige Indre-Departement allerede skulle være udførte i afvigte Sommer, nærer man Haab om at de dertil fornødne Midler paa næste Storthing ville blive bevilgede af Statscassen.

Forøvrigt har Districtet ogsaa lagt sin Interesse for Vejvæsenets Forbedring for Dagen derved, at sidste Amtsformandskab stilede en Opfordring til Amtmanden om at foranledige anstillet en fuldstændigere Undersøgelse af samtlige de forskjellige Vejforetagender, der i Amtet maatte fremstille sig som de vigtigste og meest paatrængende og maatte egne sig til Udførelse for det almindelige Vejfonds Regning, hvorhos det paa Forhaand udtalte sin Beredvillighed til at bevilge til deslige Foretagender de i andre Districter almindelige Tilskud. Saadanne Undersøgelser ere af nysmeldte Kongelige Departement befalede paabegyndte til anstundende Sommer, saa at der haves de bedste Udsigter for yderligere Fremme af dette for Districtet saa vigtige Anliggende.

Ved at sammenholde den medfølgende befalede Tabel No. 5 med den lignende Opgave for 1850 vil erfares, at den Kornbeholdning, som Bygdemagasinerne i Amtet havde under Forvaltning, er forøget fra 4651 til 5171 Tønder og deres Pengebeholdning fra 2985 til 3662 Spd. Tabellen viser ogsaa at intet af de i Amtet tilbageværende Magasiner i Femaaret er nedlagt, medens det Odalske saakaldte Holterske Bygdemagasin og Pengelegat, i Henhold til naadigste Resolutioner af 8de October 1850 og 5te August 1853, er delt imellem Nordre og Søndre Odalens Præstegjeld.

I Amtsdistrictet fandtes ved Udgangen af forrige Aar følgende 10 autoriserede Sparebanker.

Districterne.	Naar Planen er bifaldt.	Bankens Fond og Ejendom.	Indskydernes Ejendom.	Tilsammen.	Indskydernes Antal.	Bestyrelsesomkostninger i 1855.
	Ved Kgl. Resol. af	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.		Spd. ß.
Søndre Hedemarken	5te Maj 1835	4,068. 86.	35,826. 49.	39,895. 15.	459	255. =
Vang	3 Sept. 1853	403. 96.	28,909. 50.	29,313. 26.	221	85. 6.
Løiten	4 April 1855	4. 19.	1,840. 19.	1,844. 38.	79	6. 75.
Ringsager	10 Juli 1847	994. 34.	16,573. 108.	17,568. 22.	193	98. 98.
Næs	samme Dato	477. 26.	8,255. 74.	8,732. 100.	164	ej opgivet.
Vinger	21 Febr. 1852	1,010. 13.	18,128. 56.	19,138. 69.	179	68. =
Hof	22Novb. 1845	6,871. 78.	1,587. 64.	8,459. 22.	33	75. =
Elverum	16 Jan. 1847	1,332. 97.	26,115. 52.	27,448. 29.	256	130. 9.
Aamot	18 Febr. 1846	435. 70.	2,064. 54.	2,500. 4.	14	36. 96.
Tønsæt	29 Aug. 1855	)Nogen Forklaring om samme har ei været at indsende, da Indretningen saa nylig er traadt i Virksomhed.				
Tilsammen . . .		15,598. 39.	139,301. 46.	154,899. 85.	1,598.	

Det vil sees at 4 af disse, nemlig Sparebankerne i Vang, Løiten, Vinger og Tønsæt ere komne istand i Løbet af de sidste 5 Aar. De Summer, som stode under de herværende Sparebankers Forvaltning, opgaves i 1850 kun til 36,851 Spd. og er altsaa i Femaaret næsten 4-doblede.

For hvert af Hedemarkens Fogderies Præstegjelde haves nu private Brandforsikringsindretninger, idet nu ogsaa Løiten har faaet en saadan. Den samlede Forsikringssum, som i 1850 for hele Fogderiet udgjorde 1,245,498 Spd., var ved Udgangen af 1855 = 1,806,562 Spd., nemlig:

Distrikter.	Hvorvidt Planen er bifaldt	Forsikringssum.	Aarlig Contingent.	Andre Indtægter.	Udbetalt Skadeserstatning i 1855.	Indretningens Ejendom.		Bestyrelsesomkostninger.
						Penge.	Brandredskaber.	
		Sp.	Sp. ß.	Sp. ß.	Sp. ß.	Sp. ß.	Sp. ß.	Sp. ß.
Næs . . .	nej.	250,000.	ej opgivet.	ej opgivet.	ej opgivet.	4500. =	900. =	ej opgivet.
Ringsager .	nej.	441,157.	Udlignes til ubestemte Tider.		682. 60.	515. 25.	=	169. 9.
Vang . . .	nej.	525,315.	489. 99.	104. =	913. 104.	2454. 33.	420. =	25. =
Stange og Romedal . .	Ved Kgl. Res. af 3die October 1848.	411,730.	343. 118.	183. =	90. =	2100. 35.	=	145. =
Løiten . .	Resol. af 5te Febr. 1853.	178,360.	214. 101.			257. 101.	58. =	43. 60.
		1,806,562.						

I Amtets øvrige Fogderier haves ingen deslige Indretninger.

Medfølgende Tabel viser at Udvandringerne, som i forrige Femaar kun opløb til et Antal af 284 for hele Amtet, i Aarene fra 1851 til 1855 har udgjort 1,137, hvoraf paa Periodens 3 første Aar kommer 924, medens der paa de to sidste kun falder 213. Næst de gode Aaringer og den stigende Arbejdsløn turde den Omstændighed noget have bidraget til at standse Udvandringerne her fra Egnen, at et Par Gaardmænd, der i 1853 drog over til Nordamerica for at undersøge Forholdene, den Ene i Texas, den Anden i Wisconsin, det følgende Aar vendte tilbage med Beretninger om, at de langtfra havde fundet Vilkaarene for de Udvandrede saa glimrende, som Breve til Hjemmet fra de i America bosatte Nordmænd lod formode.

Folkemængden for Amtets Landdistricter udgjorde efter Tællingen den 31te December sidstleden

i Hedemarkens Fogderi . .	36,439,
= Vinger og Odalens do.	20,503,
= Solørs do. .	19,235,
= Østerdalens do.	23,706.
Tilsammen	99,883.

Naar man vil sammenligne dette Tal med Udfaldet af Tællingen den 31te December 1845, da Folkemængden udgjorde:

i Hedemarkens Fogderi	31,995,
= Vinger og Odalens do. .	17,522.
= Solørs do. . .	16,432.
= Østerdalens do.	21,169.
tilsammen	87,118,

gjør man retteſt i at tillægge Folkemængden i Amtets 2 senere oprettede Kjøbstæder, hvis Indvaanere for en stor Del dengang medregnedes under Landdistricternes Folkemængde. Med Tillæg af disse Byindvaanere udgjorde hele Amtets Folkemængde den 31te December 1855 = 101,380. Folkemængden er saaledes forøget i disse 10 Aar med lidt over 16 pCt., hvoraf paa Vinger og Odalens Fogderi med Kongsvinger Kjøbstad falder 20, paa Hedemarkens Fogderi med Hamar 17, paa Solør ikke fuldt 17 og paa Østerdalen omtrent 12 pCt. At ikke Forøgelsen har været større i Østerdalens Fogderi skriver sig vel nærmest derfra, at baade Udvandringerne til America fra et Par af de nordligste Præstegjelde, Tønsæt og Tolgen, har været forholdsvis betydelig og i at Udflytningerne til det Nordenfjeldske og navnlig til Finmarkens Amt fremdeles derfra foregaar i stærkere Grad end de søndenfjeldske Stæder Christiania og Frederikshalds Tyendeclasse og Garnisoner recrutteres fra de øvrige Bygder i Amtet. Paa den anden Side kan den stedfundne Forøgelse i Folkemængden langtfra vække nogen Bekymring for at Distrikter ikke vel skulde kunne ernære dets Indvaanere; thi som oven paapeget er saavel Arbejdslønnen som Kornavlen og Kvægholdet i det hele steget i stærkere Forhold end Folkemængden, ligesom Udbyttet af Districtets øvrige Næringsveje heller ikke i den nærmeste Fremtid truer med nogen Formindskelse.

Af samtlige foran meddelte Oplysninger synes man berettiget til at slutte, at Amtet fornemmelig i de sidste 3 Aar er gaaet betydelig fremad i Velstand.

Dette viser den betydelige Aftagen i Executioner og Udpantninger, i Gjældssagers Indbringelse for Forligelsescommissionerne, i Tvangsauctioner samt Formindskelsen af Skatterestancerne og Forøgelsen i Sparebankernes Fond. Jordegodspriſernes betydelige Stigen, der vistnok er almindelig over det hele Amt, men som fornemmelig viser sig i Egnene langs Mjøsen, hvor Afsætning af alle Producter i højere Grad end andetsteds i Amtet er lettet ved Dampskibs- og Jernbaneforbindelserne med Hovedstaden og Nabodistricterne, anføres ogsaa som et Bevis paa den stigende Velstand. Men det er herved at mærke, at Jordejendommene under Samfundets Udvikling gjennem længere Tidsrum efterhaanden stige i Pris paa Grund af det ved Folkemængdens Forøgelse foraarsagede stigende Behov for alle Jordens Producter, der henhøre til Livets første Fornødenheder, samt at Stigningen vel for en Del er en Følge af Falden i Prisen paa Penge og for dette Districts Vedkommende tildels flyder af de lettede Communicationer med Hovedmarkedet. Stigende Jordegodspriser vilde saaledes her kunne vise sig endog ved Siden af en Aftagen i dette enkelte Districts Kaar forøvrigt.

Som et yderligere Bevis paa hvorledes Gjældsforholdene i de seneste 5 Aar have forbedret sig, oplyser Fogden i Hedemarken, at medens dette Fogderies Gjæld til Laanet af 1848 og til Oplysningsvæsenets Laanefond i Tidsrummet fra 1846—1850 efter Fradrag af gjorte Afbetalinger forøgedes med 120,000 Spd., har deslige Laan i det sidste Femaar kun udgjort . . . . . 26,000 Spd.
medens de gjorte Afbetalinger have opløbet til . . . . . 38,000 —
saa at dette Slags Gjæld i det hele er formindsket med . . . . . 12,000 Spd.

Det har ogsaa været paafaldende, hvorledes de "gode Tider" have indvirket paa Antallet især af Justits-Forseelser, der i de sidste Par Aar stadig ere aftagne; saaledes viste Amtets Criminalfortegnelser for sidste Kvartal 1851 et Antal af 413 Sager, men det tilsvarende Kvartal 1855 kun 293, hvoraf det overvejende Antal udgjorde Politisager.

Idet forøvrigt samtlige Fogder og Lensmænd ere enige om den ganske ualmindelige Fremgang Districtet i de seneste Aar har gjort og i at Folket i Velfærdshenseende har hævet sig til en Højde, som man ved forrige Femaars Udløb ikke turde haabe, ere Fogderne i Skovdistricterne, nemlig Vinger, Solør og Østerdalen, tillige enige om at det er umiskjendeligt, at Velstanden for en Del er kjøbt ved at øse i altfor stærke Drag af en Indtægtskilde, som ingenlunde er uudtømmelig, nemlig Skovene, der ved en forceret Drift ere berøvede mere end deres forresten gode Vexterlighed har været istand til at erstatte. Hvor beklagelig en saadan Mishusholdning med Skovene end kan være for Nationalvelstanden, er der, naar kun denne Ødelæggelse ikke gaar saa vidt, at den fremkalder Mangel paa Skovproducter eller bevirker Jordens Ufrugtbarhed, for Districtet selv ialfald den Trøst, at de fleste Trakter af samme indeholde Betingelserne for et lønnende Jordbrug; thi ogsaa i Amtets Skovdistricter er der som bekjendt store Strækninger af god og dyrkbar Jord, der er ret vel skikket enten for Agerbrug eller for Fædrift. At ogsaa en hel Del af den Velstand, som de sidste saavel for Jordbruget som for Trælastafsætningen udmærkede Aar har medført, er bleven fornuftig anvendt baade til Gjælds Afbetaling og til Jordforbedringer, fremgaar af de foran meddelte Oplysninger, om det end fra enkelte Hold, f. Ex. fra Solør, yttres, at Districtets Hovedonde: en indgroet Letsindighed i at forøde dets betydelige Tilgange ved ubetænksomme Handler og en over Evne ført Levemaade, fremdeles der er tilstede.

Sluttelig bemærkes, at der ikke i nærværende Beretning som tidligere er indtagen Oplysning om Fattigvæsenets og Fattigudgifternes Størrelse, fordi Indre-Departementet derom modtager særskilte Opgaver for det hele Rige. Det kan imidlertid betragtes som afgjort, at ialfald de to sidste Aar af Femaaret viser en Synken i Fattigudgifterne, skjønt maaske ikke saa stor, som man efter de gode Tider skulde vente, dels fordi man har lidt af Efterveerne fra foregaaende Aars Tryk og dels fordi man enkelte Steder er vedblevet at udligne omtrent de samme Ydelser som forhen, for at have Noget at tage til, om Ulykkesaar atter skulde indtræde.

B. Kjøbstæderne.

a. Hamar.

Den i Kjøbstaden constituerede Magistrat har med Hensyn til sammes ekonomiske Tilstand indberettet Følgende:

"I det forløbne Femaar har Byen gjort temmelig betydelige Fremskridt, idet Bygningernes Antal, som ved Udgangen af 1850 var 33, taxerede

for 34,100 Spd., nu er steget til 60, hvis Værdi ved Brandtaxten er ansat til 127,500 Spd.; Folkemængden er i samme Tidsrum steget op til 1025 Indvaanere. Ligemaade er Handelen tiltaget meget saavel derved, at Gaardbrugerne i selve Hedemarken mere og mere ophøre med deres Handelsreiser til Christiania og nu næsten udelukkende forsyne sig i Hamar med hvad de behøve, som ogsaa paa Grund af Jernbaneanlægget mellem Christiania og Mjøsen. Dette har nemlig betydelig fremmet Forbindelsen med den nordre Del af Østerdalen, som forhen søgte til Throndhjem, ligesom Solører nu finder, at Varerne lettere erholdes gjennem Hamar end Kongsvinger. De nærmeste svenske Grændsedistricter begynde ogsaa heller at søge til Hamar, end til de nærmeste svenske Byer. De Handlendes Antal er følgelig betydelig forøget og Værdien af de i 1855 omsatte Varer kan efter et løst Skjøn ansættes til omkring 300,000 Spd. Af Omegnens Producter afsættes i Hamar endel Værkener og Vadmel samt ikke ubetydeligt Korn; af sidstnævnte Artikkel antages saaledes i 1855 at være forhandlet omtrent 10,000 Tønder, hvoraf en stor Del er sendt til Christiania og Resten i formalet Tilstand til Østerdalen, Sverige og Finmarken. Varetransporten paa Mjøsen har været besørget af tvende Dampskibe og endeel Fragtebaade fra Minne; Dampskibenes Antal har imidlertid vist sig at være utilstrækkeligt for Behovet, hvorfor der har dannet sig et Actieselskab til Anskaffelse af tvende nye, hvoraf det ene er bestemt til Varetransport, det andet til Passagerfragt. Begge disse Fartøjer ere under Bygning og ville begynde deres Fart til næste Sommer. Til mulig Lettelse af Landcommunicationen mellem Byen og Østerdalen har en paa Stedet stiftet Handelsforening foranstaltet Undersøgelse anstillet, om Trafikken mellem disse Steder er af en saadan Betydenhed, at en Locomotiv- eller Hestejernbane mellem Elverum og Hamar vilde kunne bære sig; denne Undersøgelse er endnu ikke tilendebragt. Haandværksdriften har neppe gjort Fremskridt i Femaaret. Skjønt de herværende Haandværkere i Regelen have havt jevnt Arbejde, ser man alligevel, at Mange gaa sin Ruin imøde, hvortil Grunden for en stor Del maa søges i uordentlig Levemaade og Dovenskab. Byen er forsynet med 4 Brændevinsudsalg og ligesaa mange Ølhuse, hvilke desværre besøges altfor flittigt. Et paa Actier grundet Interessentskab har paabegyndt Opførelsen af et større Ølbryggeri, ligesom et mindre i dette Aar vil blive sat i Drift for en enkelt Mands Regning. De høje Priser paa Arbejde og Materialier har foraarsaget en Standsning i Byggearbejder, saa at her for Tiden er knapt for Husrum. Da der imidlertid i forrige Aar er udlagt 28 nye Byggetomter, er der formentligen Haab om, at ialfald endel af disse vil blive bebyggede, saa at Forlegenheden kan afhjælpes, hvis Arbejds- og Materialpriserne falde, eller Leien stiger til en disse mere tilsvarende Højde. Egentlige Fattige, som nyde stadig Understøttelse af Fattigvæsenet, gives ikke, idet kun tvende Familier i forrige Aar af samme ere understøttede og forstrakte med en Sum af 12 Spd. 72 ß. En Sparebank er besluttet oprettet, men endnu ikke traadt i Virksomhed."

Næst at vedlægge de befalede Tabeller over næringsdrivende Borgere og Skatteydere ved Udgangen af 1855 samt over de i hvert af de sidstforløbne 5 Aar i Kjøbstaden thinglæste og aflæste Gjældsbreve og Skifteudlæg, hvorved Pant er givet i faste Ejendomme, og over afhændede faste Ejendomme skal jeg til denne Magistratens Beretning kun føje, at der i Kjøbstaden i samtlige 5 Aar kun har været afholdt 16 Tvangsauctioner for et Beløb af 4,933 Spd. og at den betydelige Aftagen af Justits- og Politiforseelser i de sidste Aar af Perioden sammenlignet med de første viser, at der hverken er Næringsløshed eller Mangel paa forsvarligt Politi og Retspleje. Stedet savner endnu Vandledning og Brygger samt egen Kirke og Kirkegaard, men hvilket sidste Savn for en Del afhjælpes derved, at Præsterne i Vang jevnlig holde Prædikken i et dertil i Kjøbstaden lejet Rum. Siden Midten af Aaret 1853 har Stedet indtil Videre egen Magistrat, Foged og Politimester, medens Dommer- og Retsskriver-Forretningerne m. v. fremdeles bestyres af Sorenskriveren i Søndre Hedemarken.

b. Kongsvinger.

Dette Sted, der som bekjendt længere tilbage i Tiden har bestaaet som en Flekke, der dannedes af de for Kongsvinger Fæstnings Skyld og paa dens Grund bosatte Fæstningsbetjente, Smaahandlere, Marketentere og Haandværkere, fik ved dets Overgang til Kjøbstad i Aaret 1854 uden for det allerede taalelig regelmæssig tæt under Fæstningens Volde bebyggede Strøg, udvist en ikke ubetydelig Strækning dels paa Fæstningens eller Statens Grund af Nordre Trostad og dels paa Gaardene Søndre Trostads og Øvre Langelands Grund ned imod Glommen Elv, saaledes at den nordlige Ende af den nye Bro, der nu opføres over Elven, ligger paa Kjøbstadens Grund. Det er herved sørget for at

Stedet ej er udelukket fra Elven om forbedrede Communicationer enten ved Vasdragets Farbargjørelse eller Jernbaneanlæg skulde medføre nogen betydeligere Udvidelse af Stedets Virksomhed.

Med Hensyn til Stedets ekonomiske Forhold tillader jeg mig forøvrigt at henholde mig til følgende af Fogden i Vinger og Odalen som forrettende Magistrat afgivne Beretning:

"Efterat Kongsvinger Leir ved Lov af 15de April 1854 var meddelt Kjøbstadsrettighed blev under 13de December næstefter en Aastedsforretning afholdt til Bestemmelse af Kjøbstadens Grændser, hvilken Forretning blev approberet ved Kongelig Resolution af 7de Februar forrige Aar. Overensstemmende med den Amtmanden ved samme Resolution tillagte Bemyndigelse blev derefter afsluttet Contracter med Ejerne af de Grunde, der ere henlagte til Kjøbstadens Territorium, angaaende Vilkaarene for Overladelse af Grunde til Byggetomter, Gader og offentlige Pladse. Ifølge disse Contracter skal den aarlige Grundafgift udgjøre dels 7 Spd. 20 ß. og dels 8 Spd. 40 ß. for hvert Maal Jord.

Først efter Modtagelsen af den nævnte Resolution kunde Stedet blive at organisere som Kjøbstad-Commune. Fogden i Vinger og Odalen forretter som Magistrat og Politimester og Sorenskriveren sammesteds som Dommer og Retsskriver m. v.

Den 17de April 1855 blev det første Borgerskabsbrev udstedt og ved Aarets Udgang havde 7 Personer taget Borgerskab som Handlende, to som Brændevinssælgere eller Værtshusholdere og 6 som Haandværkere. Af Byggetomter vare 20 udviste.

Forinden Stedets Overgang til Kjøbstad var her ansat 9 Landhandlere, af hvilke 2 have Ret til Brændevinshandel. Stedet havde altsaa ved forrige Aars Udgang 16 Handlende foruden de 2 Værtshusholdere.

Gjenstanden for Omsætningerne er for det Meste Colonial- og Manufacturvarer, Fiskevarer, Salt og Jern, som udsælges i Detail til Byens og Omegnens Indbyggere. Det er fornemmelig med Vinger og Odalens samt Solørs Fogderier at Handelen drives. Med Grændsedistrictet i Sverige foregaar ogsaa endel Omsætninger. Værdien af de i afvigte Aar paa Stedet omsatte Varer er af en af de ældre Handlende ansat til omkring 75,000 Spd., hvilken Ansættelse dog maaske er noget lav. Med Undtagelse af Brænde og andre Træmaterialier samt noget ubetydeligt af Fedevarer til Forbrug paa Stedet bringes næsten Intet fra Landdistricterne til Byen til Salg.

Som medfølgende Opgave viser, har Stedet ikke faa Haandværkere, men Haandværksdriften staar dog endnu i det Hele taget paa et temmelig lavt Trin. Stedet har en Bogtrykker, der udgiver en Avis.

Siden Stedet blev organiseret som Kjøbstads-Commune er ingen Execution for Gjæld afholdt og heller ikke, saavidt jeg har kunnet erfare, nogen Tvangsauction.

Folkemængden, som i 1845 udgjorde 328, befandtes ved afvigte Aars Udgang at udgjøre 472.

Til Bestridelse af Communens Udgifter for indeværende Aar (det første, hvori Stedet har sin egen Ekonomi) er bevilget 1160 Spd., hvoraf 247 Spd. 96 ß. til Fattigvæsenet og 82 Spd. 24 ß. til Almueskolevæsenet. Heraf er 700 Spd. dækket ved Brændevinsafgiften, 92 Spd. ere udlignede paa Bygningerne og 368 Spd. paa Formue og Næring. Det sidstnævnte Beløb er fordelt paa 85 Skatteydere.

Under vedvarende gode Conjuncturer er det at antage, at Handelsrørelsen vil udvides og at de Forventninger, man nærede ved Kjøbstadens Oprettelse, ville blive fyldestgjorte. Det er under alle Omstændigheder vist, at Handelen, stillet under den almindelige Concurrences Love, vil bringes paa en fastere Fod og blive til større Gavn for det Almindelige, end i enkelte privilegerede Handelsmænds Hænder."

Hedemarkens Amtscontor, ved Hamar, d. 28de April 1856.

A. Manthey.

Tabel a

over de ved Forligelsescommissionerne i Hedemarkens Amt i hvert af Aarene 1851 til 1855 behandlede Gjældssager.

Districterne.	1851.		1852.		1853.		1854.		1855.		Tilsammen i alle 5 Aar.	
	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.	Antal.	Til Beløb.
		Spd.		Spd.		Spd.		Spd.		Spd.		Spd.
I Hedemarkens Fogderi:												
Næs	168	11,004	178	10,374	147	9,868	82	4,051	42	2,665	617	37,962
Ringsager . . .	257	33,005	504	38,746	289	18,601	164	6,200	78	3,711	1,292	100,263
Vang	509	13,290	543	23,552	434	11,180	296	10,727	200	9,513	1,982	68,262
Stange [1] . . .	607	33,614	670	21,165	412	14,535	272	22,714	245	16,518	2,206	108,546
Romedal . . .	244	11,351	219	8,804	228	8,088	106	4,580	74	5,292	871	38,115
Løiten	282	5,221	218	7,111	157	5,517	99	2,752	46	1,348	802	21,949
Vinger og Odalen:												
Nordre Odalen .	183	3,601	202	3,617	147	4,353	54	1,943	31	1,846	617	15,360
Søndre Odalen .	297	12,389	467	12,557	363	10,961	172	9,247	135	6,503	1,434	51,657
Vinger	755	18,879	1,130	38,929	1,031	22,569	501	14,298	411	10,338	3,828	105,013
Solør:												
Grue	926	39,367	1,200	17,705	746	33,314	673	12,943	444	30,998	3,989	134,327
Hof	160	3,699	132	2,173	78	3,496	34	1,346	70	1,924	474	12,638
Aasnæs . . .	833	18,366	1,175	33,540	560	13,750	323	9,714	316	11,893	3,327	93,163
Vaaler [2] . . .	. .	. . .	. . .	. . .	. .	. . .	47	2,623	73	3,277		
Østerdalen:												
Elverum . . .	313	30,833	322	19,540	195	12,505	159	11,151	161	7,836	1,150	81,865
Tryfil	104	2,112	102	1,615	48	1,089	27	2,110	21	945	302	7,871
Aamot	247	11,180	123	7,332	80	3,558	50	3,053	80	4,448	580	29,571
Storelvedalen . .	37	2,600	34	1,278	13	379	16	338	10	613	110	5,208
Reendalen . . .	142	4,863	89	2,557	59	1,511	38	867	66	1,685	394	11,483
Tønsæt	252	5,642	215	6,284	178	4,718	106	3,146	101	1,980	852	21,770
Tolgen	206	4,285	111	2,984	92	2,964	67	2,209	52	1,157	528	13,599
Kvikne	96	2,760	75	1,815	74	2,054	36	1,311	38	944	319	8,884
Tilsammen . . .	6,618	268,061	7,709	261,678	5,331	185,010	3,322	127,323	2,694	125,434	25,674	967,506

Anmærkning: [1]) Ved Stange Forligelsescommission paaklages alle Sager fra Søndre Hedemarkens Sparebank.
[2]) Fik egen Forligelsescommission den 1ste Juni 1854.

Hedemarkens Amtscontor den 28de April 1856.

A. Manthey.

Tabel b

over Antallet af afholdte Tvangsauctioner og Værdien af det derunder afhændede Gods i Hedemarkens Amts Landdistrict i Aarene 1851—1855.

Sorenskriverierne.	1851.		1852.		1853.		1854.		1855.		Tilsammen i alle 5 Aar.	
	Antal.	Til Beløb af.	Antal.	Til Beløb af.	Antal.	Til Beløb af.	Antal.	Til Beløb af.	Antal.	Til Beløb af.	Antal.	Til Beløb af.
		Spd. ß.		Spd. ß.		Spd. ß.		Spd. ß.		Spd. ß.		Spd. ß.
Søndre Hedemarken	76	15,144 65	75	17,554 70	43	3,299 79	14	12,771 51	11	3,360 72	219	52,130 97
Nordre Hedemarken	47	22,479 15	67	17,666 53	57	7,044 77	20	987 115	10	221 61	201	48,399 81
Vinger og Odalen .	51	34,539 37	71	23,317 29	44	8,861 64	17	8,227 79	13	5,707 74	196	80,653 43
Solør	121	12,471 =	148	21,316 =	96	20,449 =	39	18,972 =	23	7,527 =	427	80,735 =
Søndre Østerdalen .	53	11,404 68	49	10,247 68	22	4,812 24	5	603 74	6	444 103	135	27,512 97
Nordre Østerdalen .	38	3,700 98	28	3,078 95	21	4,201 77	5	318 62	5	180 25	97	11,479 117
Tilsammen	386	99,739 43	438	93,180 75	283	48,668 81	100	41,881 21	68	17,441 95	1,275	300,911 75

Hedemarkens Amtscontor, den 28de April 1856.

A. Manthey.

Tabel c

over Skatterestancernes Beløb ved Udgangen af hvert af de 5 Aar fra 1851 til 1855 i Hedemarkens Amt.

Fogderierne.	1851.		1852.		1853.		1854.		1855.		Tilsammen i alle 5 Aar.	
	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.
Hedemarken:												
almindelige Skatterestancer	5,454	103	5,255	42	4,325	36	3,984	83	2,780	29	21,800	53
af Kongetiende	739	114	598	4	486	88	406	109	425	25	2,656	100
	6,194	97	5,853	46	4,812	4	4,391	72	3,205	54	24,457	33
Vinger og Odalen	1,981	99	2,794	99	1,972	33	2,194	92	333	17	9,276	100
Solør	3,295	63	6,603	81	6,222	32	4,851	106	1,940	62	22,913	104
Østerdalen	1,934	118	2,726	99	1,838	109	1,989	103	1,750	2	10,240	71
Tilsammen	13,407	17	17,978	85	14,845	58	13,428	13	7,229	15	66,888	68

Anmærkning. For Vinger og Odalens og Solørs Vedkommende ere Restancerne for 1855 opgivne efter hvad der ved Periodens Udløb udstod ubetalt hos Skatteyderne, men for de øvrige Fogderier og Aar efter de Beløb, som ved Restancelisternes Udfærdigelse ere blevne overdragne Lensmændene til Inddrivelse.

Hedemarkens Amtscontor, den 28de April 1856.

A. Manthey.

E.

Christians Amt.

Underdanigst Beretning

om den oekonomiske Tilstand m. V. i Christians Amt ved Udgangen af Aaret 1855.

Idet jeg herved afgiver den befalede Beretning om Christians Amts oekonomiske Tilstand i Femaaret fra 1851—1855, maa jeg foreløbig tillade mig at bringe i naadigst Erindring, at det kun er fra October Maaned 1854 at dette Amtmands-Embede har været bestyret af Undertegnede, som derfor hovedsagelig har maattet bygge nedenstaaende Beretning paa de af vedkommende Embeds- og Bestillingsmænd afgivne Meddelelser, af hvilke jeg navnlig maa udhæve den for Valders, Land og Hadeland af den constituerede Foged afgivne Beretning. Da der inden føie Tid kan ventes en fuldstændig Beskrivelse over dette Amts Landbrugs-Forhold af en Agronom, der i flere Aar har haft Stipendium af Statscassen og Amtscommunen for under Reiser i Districtet at samle de til en saadan Beskrivelse fornødne Oplysninger, ville forhaabentlig de Mangler, nærværende Beretning maatte indeholde med Hensyn til Amtets Hovednæringsveie, paa bedste Maade blive rettede og afhjulpne.

A. Amtets Landdistrict.

Jordbruget.

I de med sidste Femaars-Beretning indsendte Opgaver anførtes Brugenes Antal at være:

i Thotens Fogderi:	2,413,	hvoraf	63	vare	bortfæstede	eller bortleiede,
i Gudbrandsdalens:	2,556,	—	67 *)	—	—	—
i Valders, Lands og Hadelands:	3,737,	—	26	—	—	—
altsaa i hele Amtet	8,706 Brug,	hvoraf	156	benyttedes	af Andre end	Eieren.

Ifølge den vedlagte Tabel No. 1 stiller Forholdet sig nu saaledes:

i Thotens Fogderi:	2,659 Brug,	hvoraf	55	ere	bortleiede	eller	bortfæstede,
i Gudbrandsdalens Do.:	2,707	—	— 46	—	—	—	—
i Valders, Hadelands og Lands Do.:	3,752	—	— 76	—	—	—	—
altsaa for hele Amtet	9,118 Brug,	hvoraf	177	benyttes	af Andre end	Eieren.	

*) I den trykte Tabel opgives Antallet af de Brug, der benyttedes af Eierne selv, til 2,556; heri maa dog ved en Feiltagelse være medregnet de 67 Brug, som vare bortleiede eller bortfæstede.

Brugenes Antal er saaledes i Femaaret forøget med omtrent 5 Procent, men i et meget forskjelligt Forhold i Fogderierne, da Forøgelsen i Thotens er naaet op til 10 Procent, medens den i Valders, hvor Eiendommene før tildeels vare meget udstykkede, ikke udgjør fuldt ½ Procent. Til en Oversigt over Brugenes Antal sammenlignet med Matriculskylden vedlægges Tabel No. 2, hvori for hvert Thinglag er anført den Skyld, der gjennemsnitlig skulde falde paa hvert Brug. Noget større end disse Tal udvise, er Gjennemsnitsskylden dog i Virkeligheden, da det ikke er ualmindeligt at flere forskjellige Brug eies af samme Mand, der, om de ere tilgrændsende, benytter dem ganske som et Brug, eller i modsat Fald benytter det mindre Brug som Underbrug under det større. *) Dette Forhold antages i Valders, Lands og Hadelands Fogderi at være blevet mere almindeligt end før, da en stor Deel af de mange smaa Gaardbrugere, som i Femaaret have udvandret til Nordamerika, have solgt deres Gaarde til Eiere af større Brug. Denne Grund gjælder vistnok ikke for Thotens Fogderi, hvorfra kun faa Gaardbrugere ere udvandrede, og hvor der ved Udstykning tildeels er opstaaet flere Smaabrug paa faa Skillings Skyld; men ved Spørgsmaalet om Virkningerne af saadan Parcellering maa det dog erindres, at Eierne af deslige Smaabrug som oftest ere Haandværkere eller drive andre Binæringer, og at deres Jordbrug indskrænker sig til Dyrkning af en Have, noget Potetesland og Foderland for et Par Kjør. Hvor dette derimod ikke er Tilfældet, men Udstykningen desuagtet er drevet efter en vid Maalestok, og Smaabrugerne alene ere henviste til deres Jordbrug som Hovedindtægt, antages den at have virket meget skadelig, og disse Brugere anføres i Regelen ganske at kunne sættes ved Siden af Huusmænd og Arbeidere med Hensyn til Oplysning og oekonomisk Forfatning. Det maa derfor anses heldigt, at der i flere Dele af Amtet for Tiden kun foregaaer liden eller ingen Udstykning.

Efter Tabel No. 1 skulde Leilændingsgodset være forøget i Perioden i Valders, Lands og Hadelands Fogderi. Dette er dog alene tilsyneladende, da samtlige Embedsgaarde nu ere medregnede herunder, hvilket neppe tidligere har været iagttaget. I Virkeligheden benyttes Jorden nu i større Udstrækning af Eieren end forhen, da en Deel beneficerede Brug i Perioden ere solgte, og det saakaldte Lotbrug og Forpagtning paa enkelt eller enkelte Aar af visse Maal Ager eller Eng, der tidligere var almindeligt især i Valders, mere og mere aftager, og i saa gode Aar, som de fleste af Femaaret have været, næsten ikke finde Sted. For Lesje, hvor det ogsaa har været altfor almindeligt at forarmede og gjeldbundne Gaardbrugere om Vaaren have bortsat Dele af deres Eiendomme til deres Creditorer paa særdeles ugunstige Vilkaar, anføres dette Forhold ogsaa at være aftaget i de seneste gode Aar. For Hadeland og tildeels for Land og Aurdal anføres det som fremdeles ikke usædvanligt at den virkelige Kjøber af en Gaard, for at undgaa Odelspaatale og Udgifterne ved Skyldsætning, i Stedet for Skjøde af Sælgeren modtager Panteobligation, hvorefter han paa en længere Aarrække — ofte 99 Aar — mod Renterne af Obligationens Paalydende erholder Eiendommen som brugeligt Pant til fuldkommen fri Raadighed. De paa saadan Maade afhændede Eiendomme ere dog ikke henregnede blandt dem, der bruges af andre end Eieren.

Fællesskab i Udmark er, forsaavidt Havnegange angaar, meget almindeligt især i Gudbrandsdalen, hvor der ikke blot havnes i Fællig i de i Nærheden af Gaardene i Lierne liggende Havnegange og Skove, men ogsaa paa de i Laugen liggende Volde, der i Flomtiden pleie at oversvømmes, om endog de forskjellige brugsberettigede Eiendomme derpaa — saasom f. Ex. i Ringebo — have særskilte Teige til Slaatteland. Sameiet i Skov, der ogsaa har været almindelig og bidraget til Skovenes Ødelæggelse, er efterhaanden aftaget, og flere Udskiftninger deraf have i Femaaret fundet Sted. Ligeledes er det ikke ualmindeligt, især i Valders og Gudbrandsdalen, at flere Gaarde have særskilte Teige under fælles Indhegning. Noget fuldkomment Fællesskab i den indhegnede Hjemmark findes derimod ialfald kun som høist sjeldne Undtagelser, og turde de fleste af de 113 Eiendomme, som efter Tabellen skulde ligge i Fællesskab om Hjemmarken, nærmest sigte til de ovenfor antydede Forhold med Hensyn til Teige under een Indhegning eller Fællig i Havnegang og Skov. At dette er Tilfældet med de i Tabellen for Vaage anførte 29 Brug, som skulde ligge i Fællesskab, har vedkommende Lensmand udtrykkelig bemærket.

Efter Tabel No. 1 er der af udyrket Jord opbrudt ialt 3,351½ Tønde Land foruden hvad der er opbrudt i Vestre-Thoten, hvorfor ingen Opgave har været at erholde. Ansættes det opbrudte Nyland for dette Thinglag alene til 148½ Tønde Land — der vistnok i ethvert Fald er under det virkelige Forhold — udkommer et Areal af 3500

*) Saaledes opgives Antallet af Underbrug for Vestre-Thoten til 90, for Østre-Thoten til 80, for Vardal til 31, for Biri til 48, for Faaberg til 59, for Gausdal til 36, for Øier til 78.

Tønder Land. Denne Opgave, der efter sin Natur kun kan være tilnærmelsesviis rigtig, er dog sandsynligviis for lav, hvilket den constituerede Foged i Hadeland, Land og Valders ogsaa har antaget for dette Districts Vedkommende.

I den største Deel af Hadeland, og tildeels i Søndre-Land samt paa Thoten skeer Opdyrkning af Nyland hyppig ved Plov, medens Opdyrkningen forøvrigt maa paa Grund af den i Jorden værende Mængde af Steen skee med Hakke og Spade. Denne Omstændighed har naturligviis stor Indflydelse paa Størrelsen af det Areal Nyland, som opdyrkes, da Omkostningerne ved Opbrydning med Plov ofte ikke udgjøre mere end 4 à 5 Spd. for et Maal, og paa Myr 8 à 10 Spd., medens der for Opbrydning med Hakke og Spade samt Stenenes Bortførelse fra Ageren almindelig betales 10 à 20 endog indtil 30 Spd. pr. Maal. I det Hele antages Opbrydningen nu at skee med større Omhu end tidligere, idet der brydes noget dybere end før, — saaledes i Valders 12 à 18, paa Hadeland og i Land 9 à 16, i Thotens Fogderi fra 6 til 18 og i Gudbrandsdalen fra 6 til 24 Tommer. Jorden renses desuden bedre for Steen, især større og jordfaste Stene, der maa mineres eller brændes, førend de kunne bortskaffes. Paa Hadeland er i sidste Femaar meget almindelig kommen i Brug den af svenske Arbeidere indførte saakaldte Flaahakning, hvorom den constituerede Foged bemærker følgende:

"Flaahakningen, der forsaavidt den med Maadehold bringes i Anvendelse paa tilstrækkelig dybe Myrer, formeentlig heller ikke kan negtes at være fordeelagtig, og som neppe koster mere end 5 Spd. pr. Maal, medfører altid at Myrene nogenlunde blive afgrøftede, og den afgiver derhos, naar Myren er god, sædvanligviis een god Rug- eller Bygavl og derefter et Par gode Græsavlinger; men det var naturligviis at forudsee, hvad der ogsaa er skeet, at en Fremgangsmaade, der yder en saa stor øieblikkelig Fordeel, maatte blive misbrugt af Mange og forsaavidt der saaledes flaahakkes og brændes gjentagne Gange paa samme Myr, indtil den hele Myr tilsidst bliver værdilos, eller der flaahakkes paa saa grund Myr, eller paa et Jordsmon med saa lidt Muld, at Alt, hvad der skulde tjene til Næring for Planterne, opbrændes, medfører Flaahakningen aabenbart stor Skade. I Gran er der i det forløbne Femaar flaahakket maaskee ligesaa mange Maal Jord, som der er opbrudt ordentligt, og Misbrug med Flaahakning antages saaledes allerede i høi Grad at have fundet Sted."

I Land, Valders og Gudbrandsdalen er Flaahakningen kun paa faa Steder forsøgt, og den kan i disse Districter heller ikke blive almindelig, saasom sammesteds hjemme i Bygderne ingenlunde findes Myrer i saadan Mængde og af saadan Godhed som paa Hadeland. De store Myrstrækninger, som ligge inde i Fjeldplateauet har man derimod hidtil ikke forsøgt at gjøre nyttige, uagtet de sandsynligviis ofte vilde kunne yde gode Græsgange og Slaatteland. I den søndre Deel af Thotens Fogderi (begge de thotenske Thinglag og Vardal) er derimod Myrdyrkning blevet meer og meer almindelig, og der er Flaahakning i den seneste Tid bleven mere udbredt.

Af større Foretagender til Udvidelse af det dyrkede Areal fortjener særligt at udhæves de i Slutningen af Femaars-Perioden paa Bane bragte Planer til Sænkning af Lesje- og det dermed forbundne Siemsvand i Lesje Hovedsogn og den store Selsmyrs Udtapning ved Arbeider i Laugen og Ula Elv i Sels Anner til Vaage, ved hvilke Arbeider man haaber at vinde betydelige Strækninger Land og at forbedre Klimatet, idet navnlig Lesje ved Vandets Sænkning i væsentlig Grad antages at ville sikres mod Frosten, der hidtil saa ofte tilintetgjør Kornhøsten i dette høitliggende Dalføre. Disse Foretagender, hvis heldige Udførelse sandsynligviis ville lede til flere andre i samme Retning, kan forhaabentlig ventes fremmede i indeværende Femaar under Forudsætning af at nogen Understøttelse dertil ydes af det Offentlige.

Medens det dyrkede Areal i Femaaret saaledes har erholdt en ikke ringe Udvidelse, kan det vistnok neppe antages at den allerede forhen havende Jord overalt i Amtet har modtaget en forholdsviis Forbedring. Forholdene i dette vidtstrakte Amt ere overhoved saa forskjellige, Jordsmon og Dyrkningsmaade i de forskjellige Dele saa afvigende, at der hverken kan gives en fælles Beskrivelse over dets Landbrug eller med Bestemthed uddrages noget fælles Resultat angaaende Fremskridt i Periodens Løb. I det Store taget kommer man imidlertid vel Sandheden nær ved at gaa ud fra at ogsaa Jordens Behandling i Amtets bedre Distrieter, navnlig paa Hadeland og i Land samt i Thotens Fogderi, er undergaaet ikke ringe Forbedringer, medens der i den øvrige Deel deels neppe er gjort synderlig Fremskridt, deels alene i en mindre Grad. I det Hele staar Jordbruget vistnok paa et lavt Standpunct, men man sporer dog næsten overalt Bestræbelser for dets Udvikling. Det bliver saaledes almindeligere at rense Ageren for Steen og bearbeide den dybere, ligesom Afgrøftning af Ageren og tildeels ogsaa af Engen skrider frem, skjønt fuldstændig Draining kun enkeltviis er bragt i Anvendelse. Ogsaa i Gjødselens Behandling ere Fremskridt gjorte: i den største

Deel af Amtet begynde Gjødselkjældere at blive almindeligere, og i de bedre Dele, navnlig paa Hadeland, i Søndre-Land og tildeels i Thotens Fogderi tages der nu ved Bygning af nye Fjøs væsentlig Hensyn til Gjødselens omhyggeligere Behandling; selv hvor Gjødselkjældere endnu høre til Sjeldenheder, begynder man dog mere at lægge Vind paa Gjødselens Opbevarelse og Forøgelse, hvorhos dens Blanding til Kompost mere og mere kommer i Brug. Det sædvanlige er dog endnu, at Gjødselen udkjøres om Vinteren og lægges læsseviis paa Ageren, ligesom Hestegjødselen paa mange Steder i Valders og Gudbrandsdalen fornemmelig i trange Foderaar opædes af Køerne. Forøvrigt medfører Sæterbruget at megen Gjødning ikke kommer den dyrkede Jord hjemme paa Gaardene til Nytte. Af andre Gjødningsmidler bruges Aske og Kalk tildeels paa Hadeland, Thoten og i Vardal ved Dyrkningen af Myrjord, medens flere Mergelleier paa Hadeland, efter et Par mislykkede Forsøg med Mergelens Brug, ere ladte unyttede; i Birid anføres derimod Mergling med Held at være forsøgt paa enkelt Brug. Ligeledes er Beenmeel med Fordeel forsøgt i Vardal, Birid og Faaberg og Guano i forrige Aar anskaffet af Enkelte i Thotens Fogderi, uden at nogen Erfaring endnu kan haves om dens Brug. Ogsaa med Hensyn til Agerbrugs-Redskaber ere Forbedringer indførte, om disse end ikke ere saa store, som ønskeligt kunde være. I denne Henseende maa det fornemmelig komme i Betragtning, at Ploven, der paa Hadeland og Thoten forhen kun sjelden brugtes, mere og mere fortrænger Arden. Plove af forbedrede Constructioner afløse ogsaa i de øvrige Districter efterhaanden de forhen brugelige Træplove, ligesom Nulle-, Labbe- og Krogtindharve samt Erstirpatorer og Skarificatorer have vundet Udbredelse i Thotens samt Hadelands og Lands Fogderier, hvorimod disse Redskaber kun ere lidet kjendte i Gudbrandsdalen og Valders. I det sidstnævnte District benyttes derimod almindelig et Redskab, Risp, der har Lighed med Krogtindharv og anseés meget nyttigt. I Vaage og Lom ere Saamaskiner almindelige, hvorimod disse andetsteds ere komne af Brug, da man ikke har fundet dem hensigtsmæssige for Kornsæd, medens Enkelte til Saaning af Græsfrø og Turnips har indført nye Saamaskiner. Tærskemaskiner have i Femaaret vundet Udbredelse saavel paa Grund af Agerbrugets Udvidelse som Arbeidspriſernes stærke Stigning, og ville sandsynligviis inden kort Tid blive meget almindelige; deres Antal opgives for Periodens Slutning til 50 i Thotens og til 14 i Hadelands og Lands Fogderi; i Valders og Gudbrandsdalen findes de kun enkeltviis i Vestre-Slidre, Fron og Vaage. I Dyrkningsmaaden er i Valders og Gudbrandsdalen faa eller ingen Forandringer foregaaede i sidste Femaar. Det der engang er opbrudt til Ager, benyttes almindelig stedse som saadan og hviler aldrig med Undtagelse af det Stykke, som skal tilsaaes med Vinterrug, hvilket enten sammenploies eller overlades til sig selv og da bærer en rigelig Høst af forskjellige til Foder lidet tjenlige Ugræsplanter, som ofte ikke afslaaes førend endeel deraf allerede have kastet Frøet. Efter denne ufuldstændige Brakning saaes i den søndre Deel af Gudbrandsdalen gjerne Rug; naar Ageren er gjødslet, hvilket gjerne skeer til eller efter Poteter, tilsaaes den almindelig i 3 paa hinanden følgende Aar med Byg, hvorefter der afvexles med Blandkorn, Erter og tildeels Havre. I den seneste Tid gjenlægge dog Nogle Stykker af den gamle Ager eller af Nyland til Eng, efterat de ere isaaede Græsfrø (Thimothei og Kløver), ligesom Enkelte ogsaa tilsaa Brakmarken med Erter og Havre til Foder. Igjennem hele Gudbrandsdalen er Bygget Hovedsæden, ved Siden af hvilken der dog især i Søndre- og Mellem-Gudbrandsdalen dyrkes noget Blandkorn, Rug, Erter og Havre foruden en ikke liden Deel Poteter, hvis Dyrkning er tiltaget i den senere Tid, skjønt Udsæden i Lesje deraf dog endnu er liden. Agerbruget i Gudbrandsdalen har især at kjæmpe med Tørke, mod hvilken man i Lom fra ældre Tider har indført kunstig Agervanding, der har naaet en høi Grad af Udvikling, og som betinger og i Almindelighed sikrer Kornavlen i denne Bygd. Ogsaa i andre af Gudbrandsdalens Præstegjelde anvendes Agervanding, forsaavidt Vand haves, uden at den dog er bragt til den Udvikling eller Udbredelse som i Lom. I Valders gjødsles gjerne til Poteter, men undertiden skeer dette dog ikke, og i saa Fald samt ofte ogsaa, naar der til Poteterne ikke antages at være gjødslet rigelig nok, gjødsles Ageren det paafølgende Aar til Byg. Til denne Sædart, der udgjør Hovedsæden undtagen i Søndre-Aurdal, hvor Blandkornet træder i Stedet, gjødsles ogsaa Ageren hver Vaar, efterat den Aaret forud har ligget urørt, og Byg saaes og avles derpaa uafbrudt paa samme Ager i 2 indtil 5 Aar efter hinanden. Er Ageren maver, træder Blandkorn og undertiden Havre i de sidste Aar i Stedet for Byg. I denne Dyrkningsmaade er i Femaaret paa enkelte Steder indført den Forandring, at Ageren i Hvileaaret om Vaaren ardes eller rispes og derpaa tilsaaes en Blanding af Erter og Havre, der høstes grønne til Foder, ligesom Rug, især Vaarrug, er bleven lidt almindeligere end før. I Nordre-Land ere Forandringerne heller ikke store; den sædvanlige Sædfølge er her fremdeles

1) gjødslede Poteter, 2) Byg, 3 og 4) Blandkorn og 5) Erter eller i Stedet for Poteter Rug efter Agerens forudgaaede Brakning. Agrenes Afbenyttelse til Græs er dog i sidste Femaar maaskee bleven lidt almindeligere end forhen. Større Forbedringer antages derimod at være indførte i Søndre-Land, paa Hadeland og i Thotens Fogderi. Foruden at Agrene som foran berørt nu ofte bearbeides dybere og med forbedrede Redskaber, navnlig med Plov i Stedet for med Ard, er Høstpløining bleven almindeligere og Græsdyrkningen givet en ikke ringe Udvidelse. I Søndre-Land er Sædfølgen sædvanlig 1) gjødslede Poteter, 2) Byg, 3) Blandkorn, 4) Erter, 5) Blandkorn, 6) Brak, 7) Rug, 8—11) Græs. Paa en Deel af Braklandet høstes derhos sædvanlig Grønfoder. Paa Hadeland, hvor Byggets fremdeles har stor Overvegt over de øvrige Sædarter, avles ofte endnu uafbrudt Byg 5 à 6 Aar efter hinanden mellem hver Gjødsling eller mellem hver Potetesavl, ligesom den gamle Skik at saa Vinterrug i Bygget om Vaaren eller om Høsten at saa Rug i samme Ager, som om Sommeren har baaret Byg eller Poteter, fremdeles paa mange Gaarde vedligeholdes. De mere indsigtsfulde Gaardbrugere have dog heri gjort Forandring og lade, til Afvexling med Bygget, Poteter og Erter hyppigere indtræde i Sædskiftet, ligesom de sædvanligviis brakke Ageren forinden den tilsaaes med Rug. Dog er Brakningen paa de allerfleste Steder høist mangelagtig. Paa Myr tages gjerne kun een Avling af Byg eller Rug ad Gangen, hvorefter der avles Græs i 3—4 og flere Aar efter hinanden. I Østre-Thoten er Sædfølgen sædvanlig efter Brak Rug, derefter Erter eller Byg, saa Blandkorn, hvorefter Poteter med Gjødsel, saa Byg, hvorpaa atter brakkes. Hermed stemmer Sædfølgen i Vardal, dog med den Forandring, at Erter kommer i det 4de Aar, nemlig efter Blandkorn, hvorefter Blandkorn i det 5te og Poteter i det sjette; i Stedet for Brak tages undertiden 2 à 3 Aar Kløver. Omtrent den samme Sædfølge bruges i Vestre-Thoten, nemlig efter Brak Rug, derefter Byg og Blandkorn, saa Erter eller Poteter med nogen Gjødsling og saa igjen Blandkorn og Havre. I Biriø anføres Sædfølgen for bedre drevne Brug saaledes: 1) Poteter, 2) Byg, 3) Erter, 4) Blandkorn, 5) Brak, 6) Rug, 7) Byg eller Blandkorn og 8) Blandkorn. Tildeels udlægges enkelte Stykker fornemmelig efter Rug som besaaet Eng; hvor mere dyrket Eng haves, kan efterat den har ligget i 4 à 6 Aar tages 1 à 2 Blandkornsgrøder, hvorefter Rodfrugter, Byg, Erter, Blandkorn, reen eller besaaet Brak, Rug og Eng. Ved de Brug, hvor en saadan Sædfølge for den bedre Deel af Agerjorden kan holdes, er i Almindelighed en Deel nydyrket Jord under særskilt Drift, og udlægges som oftest gjødslet til Eng med den anden eller tredie Blandkorngrøde.

Efter de i Forbindelse med sidste Folketælling over Udsæden indhentede Opgaver udgjorde denne

	af Hvede,	af Rug,	af Byg,	af Blandkorn,	af Havre,	af Erter,	af Poteter,
i Thotens Fogderi, Tønder	24.	811.	4,508.	10,876.	1,280.	1,072.	20,199.
= Gudbrandsdalens =	6.	791.	12,236.	1,631.	314.	210.	8,624.
= Hadelands og Lands =	22.	437.	4,888.	5,443.	387.	854.	10,406.
= Valders =	1.	115.	4,746.	2,053.	173.	37.	8,638.
tilsammen Tønder	53.	2,154.	26,378.	20,003.	2,154.	2,173.	47,867.

Efter de ved Folketællingen i Slutningen af 1845 indhentede Opgaver udgjorde Udsæden:

	af Hvede.	Rug.	Byg.	Blandkorn.	Havre.	Erter.	Poteter.
i Thotens Fogderi, Tønder	22.	649.	3,735.	9,539.	1,347.	865.	12,421.
= Gudbrandsdalens =	=	626.	10,988.	1,189.	169.	83.	5,204.
= Hadelands og Lands =	8.	351.	4,101.	4,698.	401.	775.	6,735.
= Valders =	=	61.	3,988.	1,147.	162.	4.	5,821.
tilsammen Tønder	30.	1,687.	22,812.	16,573.	2,079.	1,727.	30,181.
Forøgelsen i 1855 er altsaa procentviis.	76 pCt.	24 pCt.	15 pCt.	20 pCt.	3 pCt.	25 pCt.	58 pCt.

Foruden at give Oplysning om den Udvidelse, Agerbruget i disse 10 Aar har modtaget, vise disse Opgaver, at Districtets Hovedsædarter fremdeles ere Byg og Blandkorn, nemlig Byg i de nordlige, Blandkorn i de sydlige Dele, og at der af de øvrige Kornsorter kun dyrkes forholdsviis lidt. Potetesavlen sees at have modtaget en stor Udvidelse, hvilket især har sin Grund i forøget Afsætning til de paa Lillehammer samt i Thotens og Hadelands Fogderier værende Brændeviinsbrænderier, idet Poteterne ialfald endnu ikke i nogen væsentlig Grad benyttes til Creaturføde. Af andre Rodfrugter dyrkes i Vang i Valders i det Smaa Næper; i Hadelands og Lands samt Thotens Fogderier har i

Femaaret en Deel, men ikke altid heldige Forsøg været gjorte med Turnips og Rotabaga, men Avlen deraf foregaaer hidtil saavidt vides kun paa enkelt Gaard i Birid i nogen større Udstrækning. Hamp, Humle og Liin dyrkes kun i ringe Grad og i Almindelighed langtfra til Bygdernes egen Forsyning; nogen synderlig Forandring i disse Henseender er neppe foregaaet i Femaaret, dog anføres fra Øier og Ringebo, at Hampavlen er tiltaget noget.

Til Havevæsenets Fremme foretages lidet eller intet og Tilstanden er i saa Henseende vel i det Hele som for 5 Aar siden. Med Undtagelse af de øverste Dele af Valders findes der i Almindelighed Kjøkkenhaver for de nødvendigste Kjøkkenvæxter; i Egnene om Mjøsen og Randsfjorden findes en Deel Æble- og Kirsebærtræer, og enkeltviis findes saadanne ogsaa i Gudbrandsdalen lige til Nordre-Fron; mere almindelige ere Ribs- og Stikkelsbær, hvoraf tildeels tilberedes Bærviin ikke blot til Brug i Familierne, men ogsaa til Salg.

I Forbindelse med Opgaverne over Udsæd er der under sidste Folketælling ogsaa erhvervet Angivelser over den sandsynlige Foldighed, hvorefter denne i Gjennemsnit for hele Amtet skulde udgjøre: af Hvede 8 Fold, af Rug 9½, af Byg og Blandkorn 7, af Havre og Erter 6 samt af Poteter 8 Fold; da lignende Opgaver ikke tidligere haves, kan imidlertid, hvilken Betydning der end tillægges Foldigheden og Opgaverne derover, heraf ikke uddrages nogen Slutning angaaende Agerbrugets intensive Fremskridt. Efter Opgaverne over Udsæden, sammenholdte med Fold-Angivelserne, skulde Avlen, med Fradrag af Udsæden, udgjøre:

i Thotens Fogderi	af alle Kornsorter tilsammen	112,700	Tønder	og af	Poteter	144,578	Tønder.
i Gudbrandsdalens . .	" "	—	—	101,901	—	" "	—	63,312	—
i Hadelands og Lands .	" "	—	—	77,627	—	" "	—	101,364	—
i Valders	" "	—	—	41,080	—	" "	—	57,362	—
tilsammen i Amtets Landdistrict af alle Kornsorter . .		333,308	Tønder	og af	Poteter	366,616	Tønder.

Dette Resultat, der giver lidt under 3 Tønder Korn og noget mere end 3 Tønder Poteter paa enhver af Landdistrictets 113,893 Indvaanere, er dog vistnok for lavt. I det Hele taget har Avlen i sidste Femaar sandsynligviis været mere end tilstrækkelig for Amtets Behov. Kornhøsten i 1851 var vistnok især i Gudbrandsdalen mindre god, ligesom den i 1855 i en Deel af Gudbrandsdalen gav meget mindre end i en Middelshøst, hvorimod 1852, 1853 og 1854 Aars Høst stode tildeels endog meget over et Middelsaar, og naar en Deel af Gudbrandsdalen undtages kan Høsten 1855 ialfald neppe sættes under et Middelsaar. For Poteternes Vedkommende have disse Aar i den største Deel af Amtet været gode. I Periodens Begyndelse indkjøbtes vistnok en Deel Korn til Valders og Gudbrandsdalen, men i de sidste Aar have de fleste Districter ikke alene avlet det Fornødne, men endog samlet Beholdninger eller solgt Korn saavelsom Poteter. Lesje maa vistnok endog i gode Aar kjøbe Korn, skjønt derfra i de Par sidste rige Aar endog er solgt en Deel; derimod kunne i Almindelighed nu Vang, Østre-Slidre, Søndre-Aurdal og Øier i gode Aar brødføde sig, medens de i mindre gode Aar maa kjøbe meer eller mindre; den øvrige Deel af Gudbrandsdalen, Land og Nordre-Aurdal samt Vestre-Slidre brødføde sig i almindelige Aar og har i gode Aar noget tilovers, hvorimod Hadeland og den største Deel af Thotens Fogderi nu selv i Middelsaar antages at have Overskud. Paa Grund af Communications-midlernes Ufuldkommenhed er Korn først mod Slutningen af Femaaret solgt fra Valders til mere fjernt liggende Districter, t. Ex. Hedemarken, hvorimod det ellers enten sælges til Nabobygderne eller samles i Forraad; Prisen paa Byg har derfor i Vang og Slidre tildeels ogsaa i Nordre-Aurdal i de sidste Aar været 3 Spd. pr. Tønde, medens den paa Hadeland har været 4 Spd. Endnu vanskeligere er i Valders Afsætningen paa Poteter, hvis Priis derfor i de sidste gode Aar er gaaet ned lige til 24 Skilling pr. Tønde og i Almindelighed har verlet mellem 2 og 4 Ort. Heller ikke i Land antages Korn i Almindelighed at blive solgt til fremmede Bygder, da det i de sidste Aar opsparede Overskud for den største Deel haves som Forraad, ligesom man i disse gode Aar antages at have anvendt noget mere Korn til Creaturføde end ellers har været Tilfældet. Hadelands Overskud sælges til Christiania og, efterat den nye Vei langs Holsfjorden er kommen istand, ogsaa til Drammen, hvorhos Hønefos i den sidste Tid har gjort Indkjøb. Lensmanden i Østre-Thoten opgiver Bygdens Overskud i almindelige Aar, skjønt vistnok for lavt, til omtrent 3600 à 3700 Tønder Byg og Blandkorn, 200 Tønder Rug samt 26,000 Tønder Poteter, der ligesom Overskudet fra den øvrige Deel af Fogderiet gaaer deels til Brænderierne og Bryggerierne ved Mjøsen og paa Lillehammer, deels til Christiania. Fra Lom antages i de sidste 3 Aar aarlig at være solgt omtrent 2,500 Tønder Byg, der ligesom det

Overskud, Vaage har haft, deels er solgt til andre Bygder i Gudbrandsdalen, deels til Røraas. Paa Grund af Transportens Vanskelighed gjælder her det samme som i Valders, nemlig at Priserne staa lavt, i Regelen have de udgjort 3 Spd. pr. Tønde Byg.

Seer man bort fra de Hindringer for Agerbrugets hurtigere Udvikling, som klimatiske Grunde — navnlig Frost i Lesje og paa de mere høitliggende Gaarde især i Gudbrandsdalen og Valders — medføre, kan vistnok den kostbare Transport regnes som en af de væsentligste Hindringer, navnlig for Valders og en stor Deel af Gudbrandsdalen. Fremdeles maa Jordeiendommenes i nogle Egne altfor store Udstykning ansees som en Hindring for Jordbrugets Opkomst, da Smaabrug af mange Grunde i Regelen ikke kunne blive drevne paa en saa rationel Maade som større. I denne Henseende synes dog Anskuelserne, som ovenfor berørt, efterhaanden mere og mere at komme til større Klarhed. Endnu maa som en endnu altfor almindelig gjældende Hindring anføres Mangel paa Indsigt i Jordens rigtige og fordeelagtige Behandling og paa almindelig Dannelse; da Amtsformandskabet imidlertid i Aar har truffet Forføininger til Oprettelse af en Landbrugsskole, og man sikkerlig vil gjøre alt for at sætte denne i Stand til paa bedste Maade at virke for sin Bestemmelse, bør man være berettiget til at gjøre sig Haab om, at Forholdet i denne Henseende efterhaanden vil forandre sig. Forøvrigt har nogle Egne af Amtet i Femaaret været besøgte af en Engvandingsmester, der med Understøttelse af Statscassen var antaget i Drammens Landboforenings Tjeneste, hvorhos en af de i Statens Tjeneste ansatte Agronomer, Åhlstrøm, i Slutningen af Sommeren 1855 begyndte at bereise Amtet for at give Veiledning til Landmænd, som ønskede hans Bistand. Andragender derom vare indgivne af et stort Antal Gaardbrugere, hvilket vidner om at Erkjendelsen af at Jordbruget staar tilbage og Lysten til at forbedre det er vakt i en ikke ringe Kreds. Åhlstrøms Virksomhed i de Dele af Amtet, han hidtil har besøgt, har vistnok ogsaa været særdeles heldbringende, og der næres overalt Ønske om at han fremdeles i nogle Aar maa bereise Amtet. For at kunne erholde uddannet en Elev hos ham, bevilgede Amtsformandskabet i forrige Aar et Beløb af 150 Spd. aarlig i 2 Aar, men Omstændighederne have medført, at der ialfald hidtil ikke har været Anledning til at erholde anbragt den dertil udseede Mand. Endelig har Amtet i flere af Periodens Aar været besøgt af Agronom Jensenius, der i 1852 blev antaget til mod Godtgjørelse af Statscassen og Amtscommunen at undersøge Sæterbruget og Kvægdriften i Amtet, og i de følgende 3 mod en Godtgjørelse af 400 Spd. aarlig, hvoraf Amtscommunen og Statscassen hver have udredt Halvdelen, til at undersøge Landbovæsenets samtlige Forhold og at forfatte en Beskrivelse over samme. Denne Beskrivelse, som kan ventes fuldført i Løbet af den forestaaende Vinter, kan vistnok forudsættes at ville blive af væsentlig Interesse og Nytte, ligesom Jensenius ved Foredrag, han under sine Reiser har holdt i Møder af Landmænd i forskjellige Præstegjeld, har virket til Vækkelse af Bestræbelser for Fremskridt.

I Femaaret har der i dette og Naboamtet Hedemarken dannet sig en Landboforening, der ved Møder og Foredrag har virket i samme Retning; ligeledes ere nogle Mænd i Vaage Præstegjeld traadt sammen i en Forening til Jordbrugets Fremme ved Anskaffelse af tjenlige Skrifter, Tegninger og Modeller, ved hensigtsmæssige Redskabers og Frøsorters Indførelse og ved Discussion i Møder, der holdes 3 à 4 Gange om Aaret. Foreningen, der først nylig er stiftet, tællede ved Udgangen af 1855 28 Medlemmer.

Fædrift.

Uagtet Fædriften navnlig for de nordligere og høiere beliggende Dele af Amtet er af større Vigtighed end Jordbruget, maa det dog vel erkjendes, at den staar meget lavere end Jordbruget, at der til dens Ophjælpelse gjøres mindre end til Jordbrugets, og at Fremskridtene i denne Green gaa langsommere end i Jordbruget.

Efter de ved Tællingen ved afvigte Nytaar samlede Opgaver udgjorde Kvægbesætningen ved Udgangen af 1855:

	Heste.	Stort Kvæg.	Faar.	Gjeder.	Svin.
i Thotens Fogderi.	6,287.	28,361.	27,451.	5,055.	4,375.
i Gudbrandsdalens .	6,313.	39,645.	54,524.	22,437.	4,266.
i Hadelands og Lands .	3,623.	14,978.	25,346.	5,392.	2,585.
i Valders	2,738.	18,691.	27,237.	14,801.	2,463.
tilsammen	18,961.	101,675.	134,558.	47,685.	13,689.

Den opgaves derimod ved Udgangen af 1845 til:

	Heste.	Stort Kvæg.	Faar.	Gjeder.	Sviin.
i Thotens Fogderi	5,068.	25,512.	25,901.	4,764.	3,404.
i Gudbrandsdalens . .	5,559.	36,707.	52,764.	17,188.	3,479.
i Hadelands og Lands .	2,769.	13,020.	21,989.	4,978.	1,988.
i Valders	1,932.	15,578.	22,012.	11,213.	1,490.
tilsammen	15,328.	90,817.	122,666.	38,143.	10,361.
Forøgelsen i disse 10 Aar har følgelig udgjort	23.	nær 12.	over 9.	25.	32 pCt.,

eller tilsammen omtrent 20 pCt.

Til nærmere Oplysning om Forholdet mellem Besætning af de forskjellige Dyr samt Korn- og Potetesavl vedlægges Tabel No. 3, der er udarbeidet efter de ved sidste Tælling erhvervede Opgaver, hvoraf fremgaar, at Hesteholdet i den sydlige Deel af Thotens Fogderi samt paa Hadeland staar i et ugunstigt Forhold til Besætningen af stort Kvæg, hvilket vel maa tilskrives den gamle Dyrkningsmaade foruden den lange Transport af Veed og Tømmer til Gaardene og paa Hadeland tildeels Kjørsler til Brugerne og Værker. At Antallet af stort Kvæg ikke er steget i større Forhold har vel hovedsagelig sin Grund i at Høsten 1855 gav et daarligt Foderudbytte, men for nogen Deel ogsaa i en i Aarets Løb indført bedre Fodring, hvorom mere nedenfor.

Til Racernes Forbedring er i Femaaret gjort lidet eller intet, uden forsaavidt der i flere Egne er lagt noget større Vegt end forhen paa Tillægsdyr og at gode Stodhingste nu holdes i noget større Antal. De Forventninger, man nærede ved Oprettelsen af Stutteriet paa Hjerkin og Fokstuen paa Dovrefjeld, ere ikke gaaede i Opfyldelse, og Stutteriet vil formeentlig nu blive nedlagt. I Vestre-Slidre anføres Faareracen i sidste Femaar at være noget forbedret ved Blanding af en engelsk Race, ligesom der saavel i dette Thinglag som i Søndre-Land og paa Hadeland er indført forskjellige ædlere Racer af Sviin.

Mere antages derimod at være gjort til Racernes Forbedring ved Creaturernes bedre Behandling og Fodring. De gamle lave og mørke Fæhuse afløses efterhaanden i mange Bygder ialfald af de mere velstaaende Gaardbrugere med rummeligere og lysere Fjøse og Stalde med hensigtsmæssigere Indretninger for Gjødselens Opsamling og Opbevarelse. Fæhusene opføres oftere af Steen, tildeels ogsaa af Trækubber. Imidlertid er Fæhusenes Bygningsmaade i flere Bygder, saasom i Valders, endnu ikke undergaaet nogen Forandring, uden ialfald med Hensyn til Gjødselens Behandling. Derimod antages Fodringen nu i mange Dele af Amtet at være bedre og rigeligere end forhen, skjønt utilstrækkelig Fodring gjennem den lange Vinter vistnok fremdeles er den største Mangel ved Fædriften her i Amtet. Som den sædvanlige Vinterfodring for en Ko opgives der for Thotens Fogderi 3½ til 6 Skl Hø samt 4—6 Skl Halm, i Hadeland og Land 3½—4 Skl Hø samt 5—9 Skl Halm, i Valders 4—6 Skl Hø og 2—5 Skl Halm, i Gudbrandsdalen 2—4 Skl Hø og 3—4 Skl Halm, hvortil kommer Affald fra Laden, Avner, Løv, Mos og Beit samt paa flere Steder Bar af unge Gran- og Furutræer og Hestemøg. Saameget utilstrækkeligere bliver denne Fodring, naar det erindres at Koen sædvanlig gives det sletteste Foder, i hvilken Henseende dog væsentlig Forbedring antages indtraadt ved den i de 2 sydlige Fogderier indførte Dyrkning af kunstig Eng, især Thimothei og Klover. Potetes bruges kun sjelden og i ringe Mængde som Foder, Korn og Meel næsten aldrig uden til Heste, til melkende Kjør og til Fedning af Sviin. Staldfodring, som idetmindste paa flere Steder paa Hadeland og Thoten antages at ville svare god Regning, bruges kun ganske undtagelsesviis, dog bemærker Fogden paa Thoten, at flere Gaardbrugere skulle agte at ophøre med Sæterreiser, for derefter at indføre halv Staldfodring.

Saaledes som i forrige Afsnit allerede berørt, er Græsavlen i det sidste Femaar i en Deel af Amtet ikke ubetydelig gaaet frem, idet kunstige Enge med Thimothei og Klover have vundet Udbredelse i Hadelands og Lands samt Thotens Fogderier, medens de i de 2 andre Fogderier deels ikke ere kjendte deels kun findes i meget mindre Udstrækning og mere til Forsøg. I Søndre-Land antages den kunstige Eng at udgjøre omtrent ⅕ af Agerarealet, i Gran neppe ⅕ — uden paa de enkelte Gaarde, som have al deres Jord hjemme ved Gaarden under Dyrkning, hvor den kunstige Eng maaskee endog beløber sig til Halvdelen af Agerarealet, — i Jevnager endnu noget mindre. Om Forholdet i Thotens Fogderi savnes lignende Opgaver. Uagtet nogle Dele af Amtet have været besøgte af en Engvandingsmester, gives der dog endnu kun faa ordentlige Engvandingsanlæg, men simplere Engvanding, hvorved Vand især om

Vaaren ledes ud over Englandet, ere almindelige, hvor Adgang til Vand haves. Afgrøftning og Udtapning af skadeligt Vand er ogsaa af den naturlige Eng kommen noget mere i Brug, ligesom man i nogle Egne af og til rydder Engen for opskydende Smaaskov, som derpaa brændes, hvorefter undertiden paa de brændte Steder saaes Rug med Græsfrø. Endelig er man mere og mere begyndt med at opbryde og torvvende Stykker af den gamle Eng, som derpaa gjødsles og i et Par Aar besaaes med Byg eller Blandkorn, og derefter gjenlægges med Græsfrø. Forresten bliver den naturlige Eng hjemme ved Gaardene neppe nogensinde gjødslet. Vaarbetning er fremdeles almindelig igjennem hele Gudbrandsdalen, Valders og Nordre-Land, mindre derimod i den øvrige Deel af Amtet uden i trange Foderaar. Det Skadelige ved Vaarbetningen erkjendes imidlertid overalt, og den er i det Hele i Aftagende; paa bedre drevne Brug i de sydlige Fogderier taales den neppe længere. Af væsentlig Vigtighed for Høavlen i Valders og Gudbrandsdalen ere Slaattestrækningerne i Fjeldlierne og ved Sætrene, der om Høsten gjødsles, skjønt ofte for tykt, med den ved Sætrene faldne Sommergjødsel, og som i Regelen ikke kunne vaarbetes. Disse Sæterløkker har man i den sidste Tid paa enkelte Steder i Thoten og Gudbrandsdalen begyndt at oppløie, hvilket har viist sig meget fordeelagtigt. Omkostningerne ved Fjeldhøets Indhøstning, der varer lige til Sneen falder, og dets Hjemkjørsel ere imidlertid betydelige, og der kan vel spørges om det kan svare Regning at indhøste og hjemkjøre det Stargræs, som paa Grund af Jordbundens Blødhed, hvor det voxer, først sammensamles efterat Myrene om Høsten ere tilfrosne, eller som, naar det voxer i Vandet, sammenfeies med Birkegrene paa Isen, medens denne er blank. Saadant Stargræs ansees dog for et bedre Foder end almindelig Halm. Paa Grund af Sætrenes lange Frastand fra Bygderne bruger man i visse Dele af Gudbrandsdalen at opfodre Sæterhøet i Sætrene om Vinteren, hvorved dog Gjødselen ikke kommer Gaardene tilgode. Forholdet mellem Ager og Eng er høist afvigende ikke blot i de forskjellige Thinglag, men paa de forskjellige Brug inden samme Bygd, og lader sig ikke med nogen Bestemthed angive. For Valders, Land og Hadeland har Fogden imidlertid meddeelt Opgaver, hvorefter Agrenes Areal i Vang antages at være omtrent $\frac{1}{3}$ af den hjemme ved Gaardene værende Engs, i Slidre $\frac{1}{4}$ af den hjemme ved Gaardene værende Engs, eller $\frac{1}{6}$ af Engens hele Areal, naar ogsaa Fjeldslaatterne medregnes; i Nordre-Aurdal antages Ageren at udgjøre omtrent $\frac{1}{3}$ af Engens samlede Areal; i Nordre-Land ansættes Agerarealet i Thorpens og Nordsinnens Sogne til $\frac{1}{4}$ og i Østsinnen til $\frac{1}{2}$ à $\frac{1}{3}$ af Engen; i Søndre-Land antages Agerarealet at forholde sig til den naturlige Eng som 3 : 13, i Gran antages Ageren at være $\frac{1}{4}$ større af Areal end den naturlige Eng, hvorimod Engen i Jevnager antages at være mere end dobbelt saa stor som Ageren. I Birid antages den dyrkede Jord at forholde sig til den udyrkede som 1 til 10.

Løvskoven er saavel i Valders og Gudbrandsdalen, hvor de mindre Grene med deres Knopper for det følgende Aars Blade og Blomster under Navn af Beit bruges som Foder til Creaturerne, som i de 2 sydlige Fogderier, hvor især Løvet og de fineste Grene bruges paa samme Maade, af megen Vigtighed, men behandles overalt skaanselløst og aftager især i Fjeldlierne. Ligesaa klages der fra Gudbrandsdalen over at Reenmosen, som ogsaa bruges til Foder, bliver vanskeligere at erholde, da den nu maa søges flere Mile inde i Fjeldet.

Uagtet Fædriftens lave Standpunct er *Productionen af Fedevarer* ikke blot tilstrækkelig for Districtets Behov, men afgiver et ikke ubetydeligt Overskud til Salg. Den gjennemsnitlige Afkastning af en Ko ansættes i de forskjellige Præstegjeld til 3 à 6 B℔ Smør og 3 til 10 B℔ Ost; det til Salg aarlig tilvirkede Kvantum Smør antages idetmindste ei at blive ansat for høit, naar det anslaaes til omtrent 11,000 B℔ for Valders, til omtrent 8,000 B℔ for Hadeland og Land, til 12,000 B℔ for Gudbrandsdalen og omtrent ligesaameget for Thotens Fogderi, hvor Gausdals Præstegjeld alene i Almindelighed kan antages at sælge 6,000 B℔. Fra hele Amtet sælges efter disse Opgaver aarlig mellem 40 og 45,000 B℔ Smør. Af Ost forbruges der i Districtet ulige mere end af Smør. Overskudet maa derfor være betydelig mindre, saamegetmere som Osttilvirkningen i det Hele staar meget tilbage; Schweitzeren Kundert har vel i Femaaret besøgt Amtet og givet Veiledning til en forbedret Tilvirkning, men det er vistnok kun paa ganske faa Gaarde at man er begyndt at tillave nye og bedre Ostsorter. Imidlertid søges den bedste Gjedemysost meget og betales med en Priis af 1 Spd. til 8 Ort pr. B℔. Af Talg sælges endnu mindre. Af Heste sælges der i de allerfleste Thinglag nogle flere end der indkjøbes, ialt dog maaske neppe mere end 7 à 800 aarlig; de sælges ofte i en ung Alder, medens de, som indkjøbes, gjerne ere fuldvoxne. Fra Valders og Gudbrandsdalen, hvor Kvægavlen i flere Egne fra umindelige Tider tildeels har været lagt an paa at opdrætte Driftefæ som en Hovedsag, sælges aarlig en heel Deel Slagtefæ —

fra Valders omtrent 1,500 à 2,000 og fra Gudbrandsdalen 3,600 à 4,200 — hvoraf dog et stort Antal opkjøbes i Hadelands og Lands samt Thotens Fogderier; af Thotens Fogderi har alene Gausdal Slagtefæ at sælge, i Almindelighed en 400 Stykker aarlig; derimod sælges en Deel levende Oxer og Køer fra Egnene om Mjøsen til Slagtere i Christiania, især efterat Jernbanen er kommen istand. Endog fra Valders har man i de sidste Aar paa Grund af den faldne rige Avling kunnet fede en Deel Slagt og Svin, som derpaa deels levende, deels slagtede ere afhændede til Christiania; da herfor almindeligviis er opnaaet gode Priser, bør det haabes, at denne gavnlige Anvendelse af Jordbrugets Overskud vil vinde større Udbredelse. Af Faar og Gjeder sælges et ikke lidet Antal især som tørret Kjød. Uld og Huder sælges ikke, Læder kjøbes derimod fra Byerne til Districternes Forsyning, hvorimod der sælges en Deel Skind af Faar og Gjeder, alene fra Valders omtrent 10,000 Stykker.

De Forsøg, man i Fron, Vang og i Skrudtvolds Anner til Nordre-Aurdal, har gjort med at holde tamme Rensdyr, have ikke været heldige, hvilket væsentlig tilskrives Ulvenes Ødelæggelser. Rensdyrkolonierne i de nævnte Bygder ere derfor nu opløste. I Lom har ogsaa et lignende Forsøg været gjort, men skjønt det vel endnu ikke er opgivet, antages det snart at blive det, ikke blot fordi Ulvene ogsaa der have anrettet Ødelæggelser, men desuden fordi de tamme Rener tildeels ere løbne bort med Vildrener.

Af Amtsdyrlæger haves nu 4 i Amtet, en 5te Post har det hidtil ikke lykkets at erholde besat; desuden har en militair Dyrlæge været bosat paa Hadeland.

Skovdriften.

I Christians Amt er det alene i Hadelands og Lands og en Deel af Valders Fogderier, hvor Skovdriften nu danner en vigtig Indtægtskilde. Om Skovenes Tilstand og Drift i disse 2 Fogderier tillader jeg mig at indtage hvad den constituerede Foged derom har bemærket.

"Den gamle Klage over Skovenes jevnt tiltagende Forringelse lyder fremdeles fra alle Kanter og anderledes kan Forholdet heller ikke ventes at være i det nu tilendebragte Femaar, i hvilket Priserne paa Skovproducter den hele Tid har staaet saa høit, at Fristelsen til at hugge for de Allerfleste har været uimodstaaelig. Ingen vil saaledes negte, at Distriktets Skove ved Femaarets Udløb befandtes i en ulige slettere Tilstand end ved Femaarets Begyndelse, og Beviset derfor indeholdes klart nok i den Omstændighed, at medens Udskibningslastens Mængde ikke synderlig er formindsket, har Lastens Dimension betydelig aftaget i Størrelse. Savnet af de fornødne Skovproducter til Districternes eget Behov bliver paa Grund deraf paa mange Steder alt mere og mere følelig, og de skadelige Følger af Skovens Forsvinden paa høiere liggende Steder og navnlig i Fjeldlierne i Valders, hvor den har dannet et saa velgjørende Ly for Græsvegetationen, komme nu mere og mere tilsyne. I Vang have kun 4 Gaarde i Hurums Anner tilstrækkelig Skov og af disse igjen kun 3 Skovproducter at sælge til Bygningsfang m. m., medens den fjerde alene har Skov til eget Behov. Ikkedestomindre solgte ogsaa en af disse Gaarde, nemlig Gaarden Kvien, i 1854 sin Skov til Udhugst til Udskibningslast for ikke stort høiere Priser, end der kunde erholdes ved Producternes Salg til Indenbygdsboende. De øvrige Gaarde i Vang mangle ganske Naaleskov, saaledes at de fra sydligere Districter maa kjøbe Bygningsfang, Gjerdefang, Evningsveed m. m. og til Brænde benytte den Smule Birkeskov, hvoraf Districtet endnu har en Deel, eller hvor denne ogsaa mangler, Brændetorv, hvormed Bygden antages at være forsynet. I Østre-Slidre antages 10 Gaarde at have Skovproducter til Salg. De fleste Gaarde have Skov til eget Behov, men ikke faa mangle dog ogsaa Skov, hvor de kunne aavirke det fornødne Bygningstømmer. Hvad Districtet kan afsætte af Skovproducter sælges mest til Vang, men ogsaa i Østre-Slidre have Skove i sidste Femaar været solgte til Udhugst til Udskibningslast og det til Priser, som formeentlig ogsaa ere erholdelige ved Producternes Salg i Bygden. I Vestre-Slidre have 10 Gaarde Skovproducter at sælge, skjønt ikke nogen betydelig Mængde, hvorimod 80 større og mindre Brug i forskjellig Grad lide Mangel paa Skov, ialfald til Bygningstømmer. De øvrige Brug i Thinglaget have Skov til eget Behov. I Nordre-Aurdal have 16 à 20 Opsiddere Skov, hvoraf kan sælges Udskibningslast, mange have Skove, hvoraf kan sælges Bygningstømmer og Brændefang m. m., 30 Brug mangle Skov, hvorimod Resten have tilstrækkelig Skov til eget Behov.

I Søndre-Aurdal samt i Land har enhver Gaard endnu Skov ikke alene til eget Behov, men ogsaa til Aavirkning af Udskibningslast, og en Undtagelse derfra gjør alene de faa Gaarde, hvis Skov er fraſolgt,

eller de Smaabrug, der ere fradeelte større Gaarde, uden at have faaet nogen Andeel i Skoven. Baade til Gran og Jevnager høre betydelige Almindingsskove, hvori Bygderne have Rettighed til at tage det Fornødne til Bygningsfang, Gjerdesfang, Brænde o. s. v., og hvilken Rettighed de ogsaa benytte i fuld Udstrækning. Ingen Gaard paa Hadeland mangler saaledes Skovprodukter til eget Behov, hvorimod enhver Gaard, der har Eiendomsskov, om denne er noksaa liden, altid har Udskibningslast at sælge, saasom Gaardens fornødne Skovproducter aldrig hugges i Eiendomsskoven, men altid i Almindingerne. Desuagtet have i Gran alene Gaardene ved begge Bredder af Randsfjorden Udskibningslast at sælge, medens i Jevnager Gaardene i Hovedsognet almindeligviis og næsten uden Undtagelse producere Udskibningslast, men i Lunder Annex kun 8 à 12 Gaarde.

Aarsagen til Skovenes Forringelse er naturligviis hovedsagelig den stærke Anhugning til Udskibningslast samt for en stor Deel vel ogsaa den mindre forstmæssige Maade, hvorpaa Aavirkningen foregaar og hvorpaa Skovene i det Hele taget behandles. De Skove, som behandles med mest Skaansel, ere unægtelig de, som ere overgaaede til større Trælasthandleres Eie, og af hvilke Handler der er forefaldt flere i sidste Femaar.

Imidlertid viser der sig heller ikke med Hensyn til disse Skove Spor af egentlig forstmæssig Behandling, og enkelte af disse Skove befinde sig paa Grund af stærk Anhugning og derpaa følgende Udtørring i en høist sørgelig Forfatning. De større Skoveeiere i Søndre Land paa den vestre Side af Randsfjorden have derimod begyndt at inddele deres Skove i Teiger, som efter Tour anhugges til et bestemt Maal, hvilken Fremgangsmaade naturligviis baade yder en regelmæssigere Afkastning og bevarer Skovene for Forringelse. Stærkest mishandles de Skove, som sælges paa visse Aar til Udhugst, fordi disse Skove med størst Omhyggelighed udhugges til det omcontraherede Maal, og fordi Udhugningen almindeligviis er indskrænket til et kort Tidsrum, saaledes at Aavirkningen forceres formeget paa eengang og maaskee allermeest fordi Ungskoven her sædvanligviis behandles paa den mest hensynsløse Maade. Det Skadelige i saadan Bortforpagtning erkjendes imidlertid nu mere end før, og i Søndre-Land og Jevnager har den i sidste Femaar været en stor Sjeldenhed, medens den fremdeles forefalder ikke saa sjelden i Nordre-Land, Søndre-Aurdal og Gran. Ligesaa misligt, som de bortforpagtede Skove, behandles sædvanligviis ogsaa en Deel Skov-Sameier, hvis Lodhavere ofte kappes om hvem der kan tage mest, og endnu mere de ovenfor nævnte Skovalmindinger paa Hadeland, om hvilke Eierne, som have Rettighed til at hugge Udskibningslast, og Bygdens Gaardbrugere, som have Rettighed til uden Indskrænkning at hugge til deres Gaardes Fornødenheder, ligge i en stedsevarende Strid med hinanden, hvorunder det ofte er sienſynligt, at de lægge an paa at skade hinanden saameget som muligt. Medens saaledes Almindingseierne undertiden have nedhugget Skoven for Fode paa de Steder, hvor det faldt bekvemmest for Bygdelaget at foretage Aavirkning, har Bygdelaget hævnet sig derfor ved at nedhugge til Bygningsfang, Sagtømmer, Brænde og deslige Træer, som ved at nedhugges til Udskibningslast kunde erholde en meget større Værdi, og ved at betragte de Masser af svært Sagtømmer, som henbringes til Sagbrugene paa Hadeland, indseer man let, hvilke betydelige Summer der ved denne Fremgangsmaade gaa tilspilde. Bygdens uhindrede Adgang til at aavirke i Almindingerne maa det ogsaa for en Deel tilskrives, at Gaardene paa Hadeland sædvanligviis ere saa overflødigen og undertiden endog saa overdreven storartet bebyggede, idet man nemlig ofte i den Anledning mødes med den Bemærkning, at Almindingerne Dag for Dag forringes stærkt, og at man saaledes maa forsyne sig medens der endnu er noget at finde. Endelig foranlediger den gjældende Odelslovgivning sædvanligviis at Skovene anhugges utilbørlig stærkt, saasom det nu, som altid, er Tilfældet, at den Besidder, der frygter for Odelspaatale, hugger i Skoven Alt, hvad han kan finde, hvorpaa Løsningsmanden, for at kunne betale Renter og Afdrag af de i Anledning af Eiendommens Indløsning gjorte Pengelaan, fortsætter Hugsten, saalænge der i Skoven findes Last, som er afsættelig.

En middelbar Følge af den stærke Hugst er Skovenes Udtørring, som især ved Femaarets Slutning har tiltaget i en ganske forurolignde Grad og som rimeligviis endnu i nogen Tid vil gribe om sig. Store Strækninger af Skov ere aldeles fortørrede lige fra den mindste Busk til det største Træ, saaledes at der vil gaa Menneskealdre hen, inden Skoven paa saadanne Steder atter vorer til. Udtørringen begynder altid fra Træets Top og foraarsages ganske utvivlsomt ved den stærke Formerelse af de i Naaleskovene saa sædvanlige Barkbiller.

Derimod maa som Omstændigheder, der utvivlsomt ville bidrage til Skovenes Konservation udhæves, at Huusmandspladsernes Antal langsomt tiltager og ingenlunde i samme Forhold som Folkemængden forøges, at Braatebrænden i Skov saagodtsom ganske er ophørt og Barkeflaaing til Tagtæk-

ning er gaaet meget af Brug; hertil bidrager det meget, at de saakaldte Flistag, der bestaa af omtrent ¼ Tomme tykke høvlede Træfliser, som lægges i Lag ovenpaa hverandre, ere komne saa almindelig i Brug, ligesom endeel Almindingseiere paa Hadeland have søgt at forebygge Barkflaaing ved uden Betaling at overlade Sætereiere i Almindingen Teglsteen. Nogle Gaardeiere, hvis Skov var betynget med en saadan Servitus, have ogsaa i den seneste Tid gjenkjøbt denne Rettighed og saaledes befriet Skoven for den nævnte Byrde.

Udskibningslastens Afsætning foregaar for den allerstørste Deel til Drammen, hvortil den i uforædlet Tilstand som Bjelker sædvanligviis af 24 Fods Længde nedflødes gjennem Vasdragene. Et ganske lidet Kvantum — aarlig neppe over 100 à 150 Tylter — skjæres i Lunder Annex til Jevnager med Haandsag til Planker og kjøres til Christiania, medens et større Kvantum Last, nemlig al den Last, som aavirkes i den søndre Deel af Hadelands Almminding paa Østaasen — aarlig maaskee 1000 à 1500 Tylter — nedflødes eller nedkjøres enten gjennem Hurdalen eller Hakedalen til Christiania. Districtets Udskibningslast bestaar for største Delen af Gran, men for en Deel ogsaa af Furu. I Vang er i sidste Femaar, nemlig som før anført i 1854, fra Gaarden Kviens Skov udført 259 Tylter Udskibningslast, hvilket formeentlig er første Gang og maaskee ogsaa sidste Gang, at Udskibningslast har været aavirket i Vang. I Østre-Slidre er i Femaaret af samme Slags Last hugget ialt omtrent 700 Tylter, i Nordre-Aurdal aarlig omtrent 2000 Tylter, hvoraf en Deel udflødes gjennem Veina og en Deel gjennem Etna, og i den Deel af Søndre-Aurdal, som udfløder sin Last gjennem Veina, aarlig omtrent 9000 Tylter. Ved Hadelands Vasbund er leveret:

i 1851 .	20,058	Tylter	6 Stokker.
1852 .	23,227	—	8 —
1853 .	21,901	—	1 —
1854 .	17,936	—	7 —
1855 . .	17,582	—	2 —
tilsammen	100,706	Tylter,	= —

eller i Gjennemsnit aarlig 20,141 Tylter. Hertil maa imidlertid lægges den Last, som leveres Kjøbmanden ved Fjordens Bredder, og hvorover Optegnelse ikke foregaar ved det sædvanlige Annammelsessted, Hadelands Vasbund. Mængden af denne Last ansættes formeentlig ikke for høit, naar den i Gjennemsnit for de nævnte 5 Aar anslaaes til 5000 Tylter. Den aarlige Gjennemsnitsudførsel af Last over Randsfjorden kan saaledes ansættes til 25,141 Tylter, hvoraf antages at falde paa Nordre-Aurdal 1200 Tylter, Brufladt Annex til Søndre-Aurdal 2000 Tylter, Nordre-Land 7500 Tylter, Søndre-Land 7000 Tylter, Gran 5000 Tylter og Jevnager 2500 Tylter. Gjennemsnitseksporten for hele Fogderidistrictet udgjør altsaa mindst 36,000 Tylter aarlig. At forøvrigt Exporten især i de to sidste Aar har aftaget noget, sees med Sikkerhed af Opgaverne fra Annammelsesstedet, Hadelands Vasbund. Lastens Dimensioner aftage imidlertid mere og mere, og af det samlede Kvantum bestaar maaskee mere end ⅔ af Last, som i Toppen i Diameter ikke holder mere end 9 Tommer og derunder, medens neppe ⅓ holder 10 Tommer og derover. Der har derhos i sidste Femaar været aavirket Udskibningslast til Dimensioner, som forhen ansaaes ganske uassættelige. Uagtet Lastepriserne i hele Femaaret have staaet høit og jevnt ere stegne, antages dog Priserne paa de mindre Dimensioner endnu ikke at have oversteget Priserne paa samme Slags Last i 1847, hvorimod dette vistnok for en Deel er Tilfældet med Priserne paa de større Dimensioner, der blive sjeldnere og sjeldnere. Ved Annammelsesstedet Hadelands Vasbund formenes som Gjennemsnitspriis for 24 Fod 9 Toms Last at kunne anføres i 1851, 1852, 1853 4 Spd., i 1854 4 Spd. 90 ß. og i 1855 5 Spd. 30 ß., for 24 Fod 10 Toms Last i 1851, 1852 og 1853 7 Spd., i 1854 7 Spd. 90 ß. og i 1855 8 Spd. 30 ß. eller 3 Spd. mere pr. Tylt end for 24 Fod 9 Toms Last. For 24 Fod 11 Toms Last har Prisen atter den hele Tid været 1½ Spd. høiere pr. Tylt end for 24 Fod 10 Toms. Dette er imidlertid den sædvanlige Priis kun for den Last, som er nedkjørt lige til Randsfjordens Bredder, hvorimod den Last, som gjennem Elve nedflødes til Fjorden, sædvanligviis staar ½ Spd. lavere pr. Tylt paa Grund af, at denne Last almindeligt beskadiges lidt under Flødningen. Ved de større Annammelsessteder leveres Lasten i Regelen af de Opkjøbere, der ere Mellemmænd mellem Kjøbmanden og Skoveieren. De Priser, som Opkjøberne give længere op i Districtet, maa, idetmindste naar, som sædvanligt er, Opkjøberne selv bekoste Lastens Udflødning, staa noget lavere, uden at der for disse Priser, som ganske afhænge af Omstændighederne, kan gives noget Gjennemsnitsbeløb. Skoveierne selv betale i Gjennemsnit for Lastens Hugst 48 ß. pr. Tylt og for dens Kjørsel til nærmeste Sted, hvorfra den kan flødes, 8 Ort à 2 Spd. Efter disse Priser tjener alligevel en dygtig Hugger neppe mere end 2 à 3 Ort pr. Dag og 1 Mand med Hest neppe over 3 Ort pr. Dag. Fra fjernere beliggende Steder kunne Omkostningerne ved Lastens Hugst og Frembringelse til det Sted, hvor den af Kjøbmanden annammes, maaskee ansættes til 50 Procent af

Lastens Bruttobeløb, medens Omkostningerne fra nærmere beliggende Skove jo ere mindre. I dette Forhold kan ingen Forandring antages at være skeet paa Grund af Lastens stigende Priis, da Arbeidspriserne samtidigt ere stegne mindst i samme Forhold. Derimod antages herpaa at have Indflydelse de mange og tildeels store Arbeider, som i sidste Femaar ere udførte til Oprensning af Elvedragene, og hvoraf alene paa Dokka-Elv i Thorpen med dens Bielve i sidste Femaar antages anvent omtrent 2000 Spd.

I Almindelighed hugger enhver Gaard i Fogderiet det fornødne Brænde i egen Skov, og kun Vang mangler Skov til Brændebehovet, saaledes at man sammesteds har begyndt at brænde Torv. Brænde er paa Grund heraf heller ikke i Almindelighed Gjenstand for Salg, og kun til Dampskibet paa Randsfjorden og til Hadelands Glasværk sælges meest fra Land endeel Brænde, aarlig 2 à 3000 Favne 2 à 2½ Alen lang Veed, som betales med 96 ß. à 1 Spd. 12 ß. pr. Favn. Om Løvskoven vides intet andet at bemærke, end hvad der allerede er anført under Afsnittet om Jordbruget.

Kul brændes overalt næsten kun til Districternes eget Behov, med Undtagelse dog af Østre-Slidre, som forsyner Vang og tildeels Vestre-Slidre med Kul, og Nordre-Aurdal, som aarlig afsætter til Vestre-Slidre omtrent 1000 Tønder.

Tilvirkningen af Tjære er ligeledes meget ubetydelig. Ogsaa dermed forsynes Vang fra Østre-Slidre, ligesom Vestre-Slidre, der neppe brænder Tjære til eget Behov, erholder noget Tjære deels fra Østre-Slidre og deels fra Nordre-Aurdal, som maaske aarlig tilvirker omtrent 25 Tønder over Behovet. Land, der heller ikke tilvirker fornøden Tjære til eget Behov, forsynes med det Manglende fra Søndre-Aurdal, hvorimod Hadeland formeentlig tilvirker omtrentlig hvad det selv behøver. I Gran findes saaledes 7 Tjæreovne, hvor aarlig tilvirkes omtrent 100 Tønder, og i Jevnager 4, hvor der tilvirkes 50 à 60 Tønder. Af Aske brændes i Nordre-Aurdal aarlig omtrent 1000 Tønder, af hvis Halvdeel der koges Potaske til Salg i Byerne. I Land kogtes ogsaa ved Femaarets Begyndelse en Deel Potaske, hvilken Bedrift imidlertid ved Femaarets Slutning er ganske ophørt. Derimod brændes paa Hadeland ikke ganske ubetydeligt Aske, deels til Gjødsel paa de mange i dette District værende opdyrkede Myrer og deels til Salg ved Glasværket, som betaler Asken med 2 à 4 Ort pr. Tønde, men ogsaa her er Askebrændingen mod Femaarets Slutning noget aftaget."

I Gudbrandsdalens Fogderi er Skovenes Tilstand formeentlig endnu sørgeligere end i Valders, og Udsigterne for Fremtiden til Bygdernes Forsyning med det fornødne Trævirke tildeels endog Brændsel ere i den største Deel af Dalen mørke. Af Eiendomsskove, der kunne levere noget til Udskibningslast, er der kun faa tilbage, — i Dovre have 5 Gaarde Skove, der længe have været fredede, i Vaage er det alene i Hedalen og Ottadalen og i Lom i Skeager at større Skoveiendomme findes tilbage; i Øier og især i Ringebo gives maaskee noget flere, men heller ikke disse behandles i Regelen med fornuftig Oekonomi, og de fordærvelige Forpagtninger til Udhugst endog af de mindste Dimensioner ere ogsaa her blevne altfor almindelige. De saakaldte ankerske Skove i Skeager ere saaledes i Femaaret stærkt angrebne, og Lensmanden i Lom anslaar Nettoudbyttet af Tømmersalget i Thinglaget for det hele Femaar til omtrent 12000 Spd. Fra Ringebo er der ligeledes i Femaaret efter vedkommende Lensmands Opgave solgt til Udhugst for henved 7000 Spd., hvorimod lignende Opgaver ikke haves for Salget fra Vaage og Øier.

Skovene i Gudbrandsdalen have fra gammel Tid ligget i Sameie, hvilket har fremskyndet deres Ødelæggelse, og om der end i Bygderne gives Flere, der erkjende Farerne ved den brugelige Behandling, og som søge at indføre Forandring heri, ere disse Mænds enkeltstaaende Bestræbelser magtesløse ligeover for den store Fleerheds, der uanfægtet af Erfaring og Forestillinger fortsætter Ødelæggelsesværket. Mange Almindinger ere i flere Miles Omkreds aldeles ryddede, og bære nu blot Lyng og tildeels Birk, der dog nedhugges, naar Træet er saavidt fremskredet, at det kan bruges til Creaturføde; hvor Skov endnu findes i Almindingerne, hugger man ofte for Føde deels til Brænde deels til Bygningstømmer, uden Hensyn til om Skoven er saaledes beliggende, at den efter al Rimelighed aldrig kan tilvore igjen. Tusinder af unge Træer nedhugges aarlig til Gjerdesfang og Vandingstræer eller til Creaturføde, medens de unge Skud paa dem, der lades igjen, afkappes af Gjeder eller indsamles til Vinterfoder. Saafremt Fællesbruget ikke bliver hævet, ville uden Tvivl endog de afsidesliggende Almindinger inden en ikke fjern Tid være ødelagte. Imidlertid er man mere og mere begyndt at udskifte Sameie-Skove, ligesom nogle Statsalmindinger nu ere kjøbte af de Brugsberettigede med Forpligtelse til at udskifte dem mellem sig. Kul- og Tjæretilvirkning drives alene til Bygdernes eget Behov. Af Potaske tilvirkes nu kun ubetydeligt.

I Thotens Fogderi er det kun Birid og Vardal samt i den sidste Tid Faaberg, der har nogen Indtægt ved Tømmersalg; fra Birid antages

der i Femaaret at være solgt omtrent 800 Tylter Tømmer aarlig til Trælasthandlere i Christiania, Drammen og Fredriksstad; fra Vardal ansættes Kvantumet ogsaa til nogle hundrede Tylter. Ogsaa fra Faaberg er i de sidste Aar afsat en Deel Tømmer og Bjelkelast, skjønt Præstegjeldets Skove ikke ere betydelige. Desuden afhænder Faaberg en heel Deel Brændeveed til Mjøsdampskibene og til Lillehammer, hvor Veedpriserne ved Femaarets Slutning vare fordoblede siden dets Begyndelse. Ligesaa har man fra Faaberg og Gausdal i Femaaret afsat nogen Kul til Espedalens Nikkelværk. Forøvrigt ere Skovene i Fogderiet vel endnu nogenlunde tilstrækkelige til Bygdernes Behov, skjønt Bygningstømmer tildeels endog Veed nu maa hentes langt borte i Almindingerne. Af Tjære tilvirkes lidet eller intet og vel intetsteds til Bygdens Behov.

Antallet af Sagbrug i Amtet er anført i vedlagte Tabel No. 5.

Fiskeri

er her i Amtet alene en Binæring og vil blive berørt under Afsnittet derom.

Heller ikke Bergværksdriften

er af nogen Betydning for dette District. Det i sidste Femaarsberetning omhandlede Nikkelværk i Espedalen i Fron har i den længste Deel af Femaaret været i temmelig stærk Drift, med et Belæg, der undertiden gik op til 500 Arbeidere; i forrige Aar indskrænkedes imidlertid Driften i en saadan Grad, at Værkets Nedlæggelse maatte være sandsynlig, hvilken ogsaa nu antages at være bestemt. Da jeg ikke har modtaget nogen Beretning om Værket fra Bestyreren eller vedkommende Bergmester, kan jeg forøvrigt alene tilføie, at der ifølge de af Indre-Departementet udgivne Handels- og Skibsfarts-Tabeller af Nikkelmalm, der formeentlig alene har været produceret paa dette Værk, udførtes

i 1851 — 2,648 Skp.,
i 1852 — 1,866 —
i 1853 — 1,562 — og
i 1854 — 2,312 —

En i Foldalen beliggende Kobbergrube, der tidligere har været drevet under Nøraas Værk, er nu taget i Drift af et nyt Interessentskab, der har sin Smeltehytte i Østerdalen, hvorfor dette Værk nærmest vedkommer Hedemarkens Amt. Jeg kan derfor indskrænke mig til at oplyse, at de ved Gruben beskjæftigede Arbeidere opgives til 20 à 25 Mand.

Den i sidste Femaars-Beretning nævnte Chrommalm-Anviisning i Lesje er nu nedlagt.

Af Steenarter findes paa flere Steder i Districtet en Deel, der ere til Nytte i Oekonomien, skjønt det er en Følge af Communicationsmidlernes Ufuldkommenhed at nogen større Production heraf ikke kan foregaa, og at der i Almindelighed alene udbrydes til Bygdens og undertiden Nabolagets Forbrug. Saaledes findes Skifersteensbrud saavel i Gudbrandsdalen som Valders samt i Nordre-Land, men af disse drives i nogen større Grad alene Brudet i Østre-Slidre, som aarlig og til en Priis af 5 Spd. pr. 1000 leverer omtrent 40,000 Tagtækningssteen af en fortrinlig Beskaffenhed. I Gudbrandsdalen haves især i Vaage Kleber- eller Veegsteen, der benyttes til Gryder, Skorsteensmure og tildeels endnu til Kakkelovne. Vaage har ogsaa Brynesteen og et Kværnsteensbrud paa Gaarden Tholfstad i Ottadalen, som dog næsten ikke drives formeentlig som Følge af, at Transporten vilde blive for kostbar. Kalkovne findes i Fron, paa Thoten, i Nordre-Aurdal samt i Land og paa Hadeland, hvor der brændes en Deel Kalk til Districternes Behov. Mod Femaarets Slutning er der paa Gaarden Mo i Søndre-Land ikke langt fra Randsfjorden fundet en Art Kisel af meget god Beskaffenhed, hvorfor der synes at aabne sig god Afsætning til Hadelands Glasværk til Productionen af hvidt Glas, hvortil er betinget en Leverance af mindst 1000 Tønder til en Priis af 72 Skilling pr. Tønde.

Fabrik- og Industri-Anlæg, Haandværksdrift og Huusflid

sammenfattes her undereet. Af Anlæg, der egentlig kunne kaldes Fabrikker, gives, fraregnet Brændeviinsbrænderierne, som det vil sees af vedlagte Tabel No. 5, her i Amtet endnu kun faa. Hertil maa henføres Hadelands og Birids Glasværker, af hvilke det første udelukkende har været drevet paa Fabrikation af Flasker, indtil det i Slutningen af Femaaret med nye deels tydske deels svenske Arbeidere er forandret til Fabrikation af hvidt Glas samt finere slebne og farvede Glassager. Bouteille-Tilvirknin-

gen er derefter overført til Birid Glasværk, der af det samme Interessentskab, der eier Hadelands, nu er gjenoptaget. Fremdeles maa nævnes det i Gausdal oprettede Uldvæveri (Gausa-Fabrik), hvorfra en Deel Klæde har været leveret til Armeen, Gausa Papirmølle, hvor saavel Pak- og Pappapir som Skrivpapir er forarbeidet, samt af Anlæg, der gaa ud paa Metallernes Forarbeidelse, Brusveens Spiger- og Staaltraadfabrik i Vardal, der i Femaaret antages at være givet en ikke ringe Udvidelse. Om det nærmere ved denne samt de andre nævnte Fabrikker saavelsom om andre mindre betydelige Industri-Anlæg henvises til hvad der paa Tabellen No. 5 er anført.

Fornemmelig i Østre-Thoten og Vardal gives der dygtige Haandværkere i de fleste Professioner; i sidst nævnte Præstegjeld og i Birid gives en Deel mindre Karde- og Blikkenslager-Værksteder, hvor der forarbeides en Mængde Karder og Blik-tøi, som ved omreisende Handelskarle sælges i endog langt bortliggende Dele af Landet samt i Sverige; i Vestre-Thoten og Faaberg forarbeides en Deel Gjørtlersager, saasom Lysestager, Bjelder, Knappe, Strygejern, Mortere, Sælebeslag, af hvilke Sager der fra Faaberg alene regnes at blive udført en 40 Skp aarlig. Ligeledes udføres derfra en Deel Karioler, Slæder og Sæler. Fra Faaberg og Øier søge om Sommeren en Deel Arbeidere, især Tømmermænd, men tildeels ogsaa andre Haandværkere, ud til andre Districter, hvor de finde Sysselsættelse. I Valders, Land og Hadeland anføres Haandværksdriften at staa paa et lavt Standpunct, og det er saa langtfra at deri er gjort Fremskridt i sidste Femaar, at der snarere er gjort Tilbageskridt. Dette tilskriver den constituerede Foged den Omstændighed, at en stor Deel af de dygtigste Haandværkere er udvandret til Amerika paa samme Tid, som den rask stigende Velstand gjorde Behovet til Haandværkere af ethvert Slags større. Den opstaaende Mangel blev da tildeels erstattet ved Fuskere, som desuden ved den høie Dagleie før Tiden lokkedes fra deres Mestere. En Deel Meubelsnedkere, som i de seneste Aar have fæstet Bopæl i Districtet, synes dog at maatte undtages fra Fuskernes Classe. Forøvrigt antages saavel disse Fogderier som Gudbrandsdalen at være nogenlunde forsynede med de nødvendige Haandværkere i de almindelige Professioner. Sædvanligviis gaa Haandværkerne om paa Gaardene og arbeide paa Driftsherrens Kost.

Huusfliden gaar hovedsagelig ud paa Forarbeidelsen af de sædvanlige Gaardsredskaber samt Beklædningsstoffe, hvoraf i de allerfleste Bygder det fornødne tilvirkes hjemme af Kvinderne. I Østre- og Vestre-Thoten samt paa Hadeland yder Kvindernes Huusflid endog ikke ubetydeligt Overskud til Afsætning, fornemmelig af Bomuldslærred, hvoraf der væves betydelige Kvanta. Denne Vævning foregaar ikke blot paa Gaardene, men ogsaa paa Huusmandspladsene, og det hele Aaret rundt, alene med Undtagelse af de travleste Aannetider om Sommeren, samt ofte baade af Mand, Kone og Børn. Foruden Bomuldslærredet virkes tildeels ogsaa Værkener, enten ublandede af Uld eller af Uld blandet med Nødehaar, samt Strie og sælges især til Christiania. Denne Vævning er vistnok i sidste Femaar betydelig tiltaget, men under saa høie Priser, som der nu betales Arbeidsfolk, synes det rimeligt at denne Haandtering, som har at concurrere med de endnu billigere vævende Maskiner, dog atter maa indskrænkes, noget hvortil der ogsaa ialfald i Jevnager viser sig tydelige Tegn. I Dobbeltspinding er der efter Foranstaltning af det kongl. Selskab for Norges Vel med Understøttelse af Amtscommunen og den oplandske Landboforening givet Undervisning af en svensk Spinderske, men saavidt vides har denne Spindemaade ikke hidtil vundet nogen Udbredelse.

I Ringebo tilvirkes af Enkelte noget Enebærolie, omtrent 300 à 350 Potter aarlig, der næsten alt udføres. Prisen hjemme i Bygden opgives til 60 Skilling pr. Pot, men skal andetsteds kunne udbringes til det dobbelte. Ligeledes tilvirkes i Ringebo Karveolie, dog kun ubetydeligt; paa Hadeland samles derimod Karven og sælges med god Fordeel; da den er betalt med 5 endog 12 og 19 Spd. pr. Tønde. Fra Gran antages der aarlig at sælges 1000 Tønder. Paa nogle Steder i Valders og Gudbrandsdalen forarbeides en Deel Træskjærersager.

En Huusmandspige fra Øier, Maren Johannesdatter, har ved Kurvarbeider, flettede af Granrødder, tildraget sig Opmærksomhed saavel ved en Industri-Udstilling i Christiania som endog ved den store Udstilling i Paris.

Binæringer.

Foruden hvad derom under forrige Afsnit er anført, bemærkes:

Jagten antages ikke at yde noget stort Udbytte og aftager mere og mere med Skovenes Ødelæggelse. I den nordlige Deel af Gudbrandsdalen samt i Valders skydes og fanges dog en temmelig stor Mængde af madnyttigt Vildt, hvoraf Rensdyr — hvis Antal forøvrigt skal være aftaget i Fjeldene

omkring Lesje — og Aarfugl meest forbruges i Districterne selv, hvorimod en heel Deel Ryper og Harer sælges til Christiania. Ogsaa fra Hadeland sælges derhen en Deel Fuglevildt, der saavelsom Harerne i de sidste Aar skulle have formeret sig meget. Paa Aasen mellem Søndre-Aurdal og Land findes ikke saa faa Elgsdyr, som nu blive fredede, efterat en Deel Personer for nogle Aar siden bleve straffede for ulovlig Elgsdyrjagt. Over Antallet af de fældede Rovdyr, hvorfor Skudpræmier ere udbetalte, ere Opgaver aarlig tilstillede det kongl. Departement for det Indre.

Heller ikke Fiskeriet er af synderlig Vigtighed, skjønt det vistnok paa mange Steder yder et ikke saa ganske uvæsentligt Bidrag til Husholdningerne især i Valders, hvorfra der til sydligere Bygder udføres en Deel saltet Øret under Navn af Nagøret. I Faaberg fanges aarlig omtrent 700 Tønder (à 100 Potter) Lakesild, hvoraf til andre Districter afsættes omtrent 400 Tønder, samt omtrent 500 Bⱥ af den saakaldte Hunnerøret, hvoraf afsættes omtrent 300 Bⱥ. I Einavandet paa Vestre-Thoten samt i flere smaa Indsøer paa Hadeland fanges en Deel Røier, hvoraf noget fra Hadeland gaar til Christiania. Sikfiskeriet i Randsfjorden, der undertiden har været endog meget rigt, har i de senere Aar aftaget, som det formodes paa Grund af Gjeddernes stærke Formerelse, hvilken Fiskefort først for nogle Aar siden fra et Aasvand, hvis Udløb i Randsfjorden er oprenset for Tømmerflødningen, forplantede sig til denne Indsø. Enkelte Forsøg, der har været gjorte med kunstig Fiskeformerelse, have mislykkets.

Med Fragtkjørsel mellem Lillehammer og Espedals Værk af dettes Product samt af Kul dertil har i Femaaret en Deel Kjørere fra Gausdal og Faaberg været beskjæftigede, men med Værkets Indskrænkning er Transporten til og fra samme betydelig aftaget. Fra de nordlige Dele af Gudbrandsdalen foregaar ogsaa en Deel Fragtkjørsel til Fremdriften af Bygdernes Afsætningsvarer og deres samt Landhandlernes Forsyning fra Kjøbstæderne og fra Romsdalen, hvor Lesjeværinger tiltuske sig Fiskevarer, der føres ned igjennem Gudbrandsdalen. I Søndre-Aurdal og Land er Almuen den længste Tid af Vinteren beskjæftiget med Tømmerkjørsel og paa Hadeland tillige med Kjørsel i Nærheden af Christiania samt ved Værkerne i Hakedalen og Modum. I ringe Grad er vistnok dette sidste Slags Kjørsel aftaget, men dog ingenlunde saameget som Forholdene kunne synes at medføre; Tømmerkjørselen antages ialfald ikke at være aftaget, saasom Formindskelsen af Trælastens Mængde for Kjørselens Vedkommende antages at opveies ved den forøgede Veilængde, der nu maa tilbagelægges. Ingen Skov er saa affidesbeliggende, at den ikke omhyggelig udhugges, endog til ganske smaa Dimensioner. Som Gjennemsnitsfortjeneste pr. Mand og Hest kan maaskee ansættes 3 Ort pr. Dag; antages, hvad der formeentlig uden Overdrivelse kan skee, at mindst det halve Hesteantal stadig er sysselsat med Kjørsel mindst 10 Uger hver Vinter, bliver den aarlige Fortjeneste, som Hadeland, Land og Søndre-Aurdal har af deres Kjørsel, 58,000 Spd. aarlig — en Sum, som den constituerede Foged antager snarere er under end over det sande Beløb. Paa Districtets Fortjeneste ved Kjørsel har det naturligviis ikke haft nogen Indflydelse, at Dampskibet Løven i hele Femaaret har været holdt i Fart paa Randsfjorden, saasom Dampskibet kun er traadt i Stedet for Tømmerflødningen og Baadfarten paa Indsøen. Skibets Fart har ikke svaret Regning for Interessentskabet, som det antages hovedsagelig fordi det ikke til antagelige Priser har kunnet erholde Accord om Tømmerflødningen nedad Fjorden, for hvilken Skibet dog hovedsagelig er anskaffet og indrettet. Vare- og Passageerfarten over Randsfjorden er aftaget, efterat Jernbanen kom istand, og medens Skibet i et Par Aar, da det til de dengang vedtagne Flødningspriser havde Førselen af den allerstørste Deel af Fjordens Trælast, gav mellem 6 og 7 Procent Renter af Anlægscapitalen og i de følgende Aar, da det alene havde Udførsel af 3 à 5000 Tylter, omtrentlig dækkede Driftsomkostningerne, gik det i det sidste Aar, da det ikke havde Flødning, med et Tab af 2 à 300 Spd.

Dampskibsfarten paa Losna og Laugen fra Baadstø i Øier til Elstad i Ringebo med Dampskibet Dalegudbrand har ligeledes i Femaaret været fortsat og har fra 1853 af haft en aarlig Understøttelse af 200 Spd. af Statscassen. Fra bemeldte Aar har Skibet efter Directionens Opgave transporteret:

i 1853 1264 Passagerer og omtr. 450 Sⱥ Gods,
i 1854 1991 — = — 643 — —
i 1855 1704 — = — 582 — —

I det sidste Aar kunde Skibet paa Grund af lav Vandstand kun holdes i Fart i 3½ Maaned, medens denne i de 2 foregaaende Aar varede omtrent 4½ Maaned. Sidst afholdte Storthing bevilgede et Beløb af 4500 Spd. til Udførelse af en af E. Soot udkastet Plan til Vasdragets Farbargjørelse op til Fron, hvorved Udsigterne for Skibets fremtidige Fart vilde blive meget lysere, men Planen er ialfald endnu ikke bragt til en heldig Fuldførelse. Saalænge de saa særdeles besværlige Veistykker mellem Holmen og Elstad ikke ere omlagte, maa det

erkjendes, at Dampskibet medfører stor Lettelse for Befordringen saavel af Passagerer som Gods, om det end ikke er sandsynligt at det vil kunne dække eller forrente Interessentskabets Anlægscapital.

Derimod har Dampskibsfarten paa Mjøsen, der i Femaaret har været udført ved de to tidligere anskaffede Skibe, Jernbarden og Dronningen, været særdeles fordeelagtig. Siden 1852, da de nævnte Skibe vare indkjøbte af de nuværende Eiere, de britiske Entrepreneurer af Jernbanen, har Færdselen til Anløbsstederne i dette Amt ifølge en af Bestyreren afgiven Tabel været:

Til og fra	1852.		1853.		1854.		1855.	
	Passagerer.	Gods.	Passagerer.	Gods.	Passagerer.	Gods.	Passagerer.	Gods.
	Antal.	Centner.	Antal.	Centner.	Antal.	Centner.	Antal.	Centner.
Lillehammer	4,438.	20,559.	4,051.	21,652.	6,318.	44,363.	6,637.	46,363.
Birid	741.	3,157.	882.	2,095.	1,078.	2,788.	1,301.	4,603.
Gjøvig	1,324.	2,243.	1,386.	2,509.	2,205.	7,529.	3,096.	14,443.
Smørvigen	1,649.	1,508.	1,825.	1,865.	3,180.	6,927.	3,951.	13,238.

Denne betydelige Stigen saavel af Passagеer-Antallet som især af Gods-Transporten, der er indtraadt siden 1854 eller siden Jernbanen blev taget i Brug, godtgjør Trangen til flere Dampskibe; et nyt Interessentskab har ogsaa i Femaarets Løb dannet sig paa Oplandet til Anskaffelse af 2 nye Dampskibe, der dog først i Aar ere komne i Gang. Forøvrigt har et ikke lidet Antal Fragtbaade især i de sidste Aar været beskjæftigede med Vareførsel paa Mjøsen.

Antallet af Landhandlere var ved Femaarets Udløb 21 — 5 i Gudbrandsdalen, 6 i Thotens, 6 i Hadelands og Lands og 4 i Valders Fogderi — af hvilke 7 ere ansatte i Femaarets Løb. Deres Omsætning antages i Almindelighed at have været god, hvilket er forklarligt nok under saa gode Tidsomstændigheder, som i de forløbne Aar; navnlig antages deres Salg af Colonialvarer at have tiltaget betydeligt. Der klages tildeels over at flere Landhandlere saa godt som ikke befatte sig med Opkjøb og Afsætning af Districternes Salgproducter, hvilken Omsætning ialfald hovedsagelig er i de saakaldte Handelskarles Hænder. Af disse findes der især i Gudbrandsdalen og Valders en stor Mængde, og uagtet deres Handel meget mere afhænger af Conjuncturerne end Landhandlernes, og saaledes er mere usikker, antages de dog i sidste Femaar i Almindelighed at have gjort gode Affairer. Sædvanligviis ere Handelskarlene unge samt løse og ledige Mennesker, undtagen i Land, hvor Omsætningen angaar Trælast og udfordrer større Summer og Forskud, og hvor gjerne de mere formuende Gaardbrugere befatte sig dermed. Afsætningsstederne ere forhen anførte under forskjellige Afsnit, her tilføies alene, at Christiania og Lillehammer efterhaanden især siden Jernbanens Anlæg søges end mere end forhen, hvorimod den Handel, der fra Nordre-Gudbrandsdalen tidligere har været ført paa Throndhjem, er aftaget. Af Markeder holdes der i Districtet foruden Lillehammer Marked, desuden et Hestemarked i Øier (det saakaldte Stavsmarked), der især i de sidste Aar søges meget. Dette Marked er ikke auctoriseret, men Forhandlinger derom ere indledede. Ligeledes holdes et Par Heste- og Kvægmarkeder i Lom, der heller ikke ere auctoriserede, men ere af mindre Betydenhed. Forøvrigt besøges især Grundsæt, ligesaa Veblungsnæs og tildeels Leerdalsøren og Røraas Markeder, foruden Markederne i Kjøbstæderne Christiania, Drammen, Throndhjem og Kongsberg.

Fragten af 1 Skp Vegt opgives i Gjennemsnit at udgjøre:

fra Midtpunctet af Øier til Lillehammer (ny anlagt Vei) omtrent 2¼ Miil 36 ß.
" — " Ringebo — omtrent 5 Miil 72 ß.
" — " Fron — — 8 — 96 ß.
" — " Vaage — — 12½ — 1 Spd. 24 ß, til Veblungsnæs 15 Mile 2 Spd.
" — " Lom — — 17 — 1 — 72 à 96 ß. — 17 — ligesaa.
til — " Lesje fra — — 16 — 1 — 96 ß., fra — 8 — 108 ß. til 1 Spd.

Fra Christiania til Vang . . 2 Spd. 80 ß.
" Slidre. . . . 2 — 16 à 2 Spd. 80 ß.
" Nordre-Aurdal . 2 — " à 2 — 72 "
" Søndre-Aurdal . 1 — 48 à 1 — 72 "

Fra Christiania til Nordre-Land . 1 Spd. 72 ß. à 2 Spd.
= Søndre-Land . . . 1 — 24 =
= Gran og Jevnager . 60 ß. à 96 ß.

Gjennemsnitspriſen paa 1 Tønde Salt er paa Grund af den koſtbare Transport i Valders, med Undtagelſe af Søndre-Aurdal, 3 Spd. 24 ß., i Land og Søndre-Aurdal 11 à 13 Ort og paa Hadeland 7 à 9 Ort. Transporten fra Valders til Leerdalsøren, hvor Valders ellers har liden Handel, er imidlertid lidt billigere, og Jernbanen mellem Christiania og Mjøſen ſamt Dampſkibsfarten paa denne har naturligviis medført nogen Lettelſe for Valders i dets Forbindelſe med Christiania. Den betydelige Godstransport Mjøsdampſkibene i de ſidſte Aar have haft til Gjøvig vedkommer derfor for en væſentlig Deel Valders.

Den Alle og Enhver tilladte Handel med grove Varer drives ikke almindeligt og ſaavidt vides har kun Enkelte gjort den til Hovednæring. Den ulovlige Handel, ſom drives deels af Perſoner, der høre hjemme i Diſtrictet, og deels af fremmede omgaaende Bisſekræmmere eller de ſaakaldte Skræppekræmmere, er derimod viſtnok meget almindelig; ſaalænge den almindelige Mening hos Almuen er gunſtig ſtemt for denne Handel og Kræmmerne finde gjeſtfri Modtagelſe ſamt Beſkyttelſe næſten i ethvert Huus og hver Hytte, lykkes det kun ſjelden det ſvage og ufuldkomne Landpoliti at gjøre noget klækkeligt til Standsning af dette Uvæſen. Den ulovlige Handel med Brændeviin, ſom har været almindelig i Diſtrictet, antages dog nu at have naaet ſit Høidepunct og i den ſidſte Tid at være aftaget i de fleſte Præſtegjeld. Af lovlige Detailudſalgsſteder for Brændeviin haves i Landdiſtrictet nu kun 2. Brændeviinsdrikken anføres i de fleſte Præſtegjeld at være aftaget, medens Forbruget af Øl og tildeels Viin (Frugtviin) ſtærkt er tiltaget.

Af Gjeſtgiverier gives nu i Valders, Land og Hadeland ialt 32, hvoraf de 28 tillige ere Skydsſtationer; af disſe ſidſte ere 12 ved Hovedveien mellem Christiania og Bergen i Femaaret overgaaede til faſte Stationer. I Gudbrandsdalen haves 28 Gjæſtgiverier, hvoraf 18 ved Hovedveiene til Throndhjem og Romsdalen tillige ere faſte Stationer. I Thotens Fogderi er der 18 Gjæſtgiverier, hvoraf 6 ere forenede med faſte Stationer.

Tilſtanden i Almindelighed.

Den befalede Tabel No. 4 over thinglæſte og aflæſte Gjeldsbreve og Skifteudlæg, hvorved Pant er givet i faſte Eiendomme, over afhændede faſte Eiendomme, og over afholdte Executions- og Udpantnings-Forretninger vedlægges. Naar denne ſammenſtilles med Opgaverne for næſt foregaaende Femaar ſees det, at der

	er thinglæſt i 1851—1855. Spd. ß.	er thinglæſt i 1846—1850. Spd.	er aflæſt i 1851—1855. Spd. ß.	er aflæſt i 1846—1850. Spd. ß.
i Nordre-Gudbrandsdalens Sorenſkriveri	139,110. 60.	133,735.	93,913. 99.	65,558. =
i Mellem — —	138,137. 29.	121,137.	72,879. 62.	47,434. =
i Søndre — —	72,312. 70.	118,869.	91,688. 118.	58,142. =
i Thotens, Vardals og Birids —	414,426. 70.	418,561.	280,964. 55.	177,704. 53.
i Hadelands og Lands —	256,380. =	443,404.	194,277. =	244,715. =
i Valders —	176,091. 2.	210,397.	159,616. 28.	104,092. 79.
tilſammen	1,196,457. 111.	1,446,107.	893,320. 2.	697,646. 12.

	er ſolgt faſte Eiendomme for i 1851—1855.			er ſolgt faſte Eiendomme for i 1846—1850.		
		Spd. ß.			Spd. ß.	
i Nordre-Gudbrandsdalens Sorenſkriveri	371 Eiendomme for	230,105. 29.		383 Eiendomme for	169,946. =	
i Mellem Do. Do. . . .	321 — =	202,692. 68.		284 — =	158,189. =	
i Søndre Do. Do. . . .	192 — =	141,179. 101.		239 — =	236,871. =	
i Thotens, Vardals og Birids	638 — =	406,303. 3.		641 — =	381,619. 32½.	
i Hadelands og Lands . .	585 — =	483,129. =		567 — =	503,129. =	
i Valders	687 — =	257,059. 98.		643 — =	324,914. 112.	
tilſammen	2794 — =	1,720,469. 59.		2757 — =	1,774,669. 24½.	

Medens det Beløb, hvorfor der i sidste Femaar er solgt faste Eiendomme, kun er omtrent 54,000 Spd. mindre end i det næst foregaaende, er den stiftede Pantegjeld omtrent 250,000 Spd. mindre og det aflæste Beløb henved 200,000 Spd. større i sidste Femaar end i Femaaret 1846—1850, hvilket vistnok indeholder Beviis paa stigende Velstand. Trangen til Laan af offentlige Casser er ogsaa i de forskjellige Sorenskriverier mere eller mindre aftaget, tildeels endog ophørt, og i Valders har i de sidste Aar Flere endog paa engang tilbagebetalt tidligere oppebaarne og i Femaaret betalbare Laan. I Land og paa Hadeland er saadan Tilbagebetaling ikke skeet af Nogen, hvorimod den rigelige Forsyning med Penge her for en stor Deel er anvendt til Ophjælpelse af Jordbruget og andre Næringsgrene. I Nordre-Gudbrandsdalen, hvor man i Begyndelsen af Femaaret led under Følgerne af flere mislige Aar og under den i Slutningen af forrige Femaar indtraadte Forrykkelse i Handelsforholdene, vedblev man vel i Begyndelsen af dette Femaar at gaa tilbage i oekonomisk Henseende, men det er utvivlsomt, at Almuen i de seneste Aar igjen er gaaet fremad i Velstand. De i Mellem-Gudbrandsdalen stiftede Pantelaan anføres for en Deel at være erholdte i Storelvedalen, hvor der i de seneste Aar skal have været temmelig let at faa Penge tillaans for den lovbestemte 4 Procents Rente, hvorimod der for Pengelaan uden Pant til Udlaanerne i Gudbrandsdalen skal være betalt indtil 10 Procent, hvilket maaskee tildeels ogsaa kan have fundet Sted med Hensyn til Pantelaan, men som i saa Fald er skeet paa en skjult Maade. Forøvrigt maa det med Hensyn til Afslysningen af Pantelaan erindres, at saadant ofte forsømmes indtil det af en eller anden Nødvendighed udfordres, og at den største Deel af Pantefordringerne, især for de i offentlige Indretninger erholdte Laan, betales med successive Afdrag i en længere Række af Aar, uden at Aflæsning finder Sted førend den hele Capital er betalt, hvorfor vistnok en betydelige Deel af den Gjeld er betalt, for hvilken der endnu hviler uaflæste Hæftelses-Documenter paa Eiendommene.

Ligeledes viser Tabel No. 4, at Executionerne og Udpantningerne ere aftagne; vistnok er der i Thotens Fogderi udpantet for et større Beløb end i det næst foregaaende Femaar, men dette taber sin Betydning, naar det bemærkes, at Beløbet for en væsentlig Deel angaaer Brændeviins-Afgift, hvorfor Udpantning maa holdes for Dagen. Skatter og offentlige Afgifter indflyde nu med Lethed, ligesom ogsaa Tvangsauctionerne ere aftagne eller endog tildeels bortfaldne.

Den sædvanlige Løn for Tjenestefolk opgives nu til:

for en Tjenestedreng

i Vang og Slidre omtrent . . .	16—20	Spd.
= Aurdal, Land og Hadeland . .	25—35	—
= Gausdal Klæder til 10 Spd. og	8—12	—
= Vardal og Birid do. 7½—10 Spd. og	12—16	—
= Faaberg og Thoten uden Klæder	20—35	—
= Oier for Klæder à 9 Spd. og	12—16	—
= Ringebo = — Do. og	7—15	—
= Fron, Alt beregnet til Penge	15—20	—
= Vaage, Klæder à 10 Spd. og	10—18	—
= Lesje — = — =	10	—

for en Pige

i Valders	10—12	Spd.
= Land	12—15	—
= Hadeland	15—20	—
= Gausdal, Birid og Vardal	3—5 Spd. foruden Klæder og tildeels lidt Udsæd af Lin, og Fødsel af et Par Faar, tilsammen til en Værdi af 6½—8 Spd.	
= Gudbrandsdalen	2—5 Spd. foruden Klæder til en Værdi af omtrent 6 Spd.	

Den sædvanlige Dagløn paa Leierens Kost opgives:

for en Dreng om Sommeren

i Valders, Land og Hadeland . . .	24—30	ß.
i Thotens Fogderi efter Aarstiden til	8—24	=
i Gudbrandsdalens — — =	8—24	=

om Vinteren

i Vang, Slidre og Nordre-Aurdal .	8—10	ß.
i Søndre-Aurdal og Land . .	12	=
paa Hadeland	16	=
i Thotens Fogderi. . .	6—12	=
i Gudbrandsdalens.	6—12	=

En Piges Dagløn opgives for Valders, Land og Hadeland at være det halve af en Guts eller lidt derover, for Gudbrandsdalen i Almindelighed 6 à 8 ß. om Sommeren og om Vinteren 2 à 4 ß.

Lønningerne ere stegne ikke ubetydelig i Valders, Land og Hadeland samt i den største Deel af Thotens Fogderi, men desuagtet høres jevnlige Klager over at Tyende og især Arbeidsfolk neppe er at faa, og at man derfor har seet sig nødsaget til at udsætte paatænkte Arbeider. I Gudbrandsdalen, hvor Lønningerne ikke eller kun lidt ere stegne, høres disse Klager naturligviis ikke mindre. Fra flere Districter søge unge Mennesker hen til Byerne og andre Steder, hvor Betalingen er høiere, for at faa Tjeneste eller Dagarbeide; dette gjælder maaskee især den nordre Deel af Valders, hvorfra en Mængde

Piger om Høsten søge ud som Vinterbudeier. Deres Fortjeneste spare de gjerne ombyggelig sammen og medbringe almindeligviis uformindsket til deres Hjem. Hadeland, tildeels ogsaa Thoten, Land og Valders besøges af svenske Arbeidere, som hovedsagelig befatte sig med Jordarbeide, men ofte ogsaa tage fast Tjeneste og undertiden gifte sig og forblive her i Landet. I de sidste Aar ere ogsaa en Deel svenske Piger komne til Hadeland, hvor de have taget fast Tjeneste.

Huusmandspladsenes Antal tiltager ikke stærkt, hvilket for en Deel har sin Grund i den ved Skovenes Aftagen stigende Vanskelighed for at tilveiebringe det fornødne Bygningstømmer og Brænde. I de to thotenske Thinglag anføres dog Pladsenes Antal at være forøgede i større Grad, hvortil Vanskeligheden af at sikre sig Arbeidshjælp anføres som Grund. I Lesje indtager man derimod under Gaardene ældre Huusmandspladse. I nogle Districter, navnlig i Land og end mere paa Hadeland, fæstes Pladsene nu paa bedre Vilkaar for Huusmændene end forhen, vel hovedsagelig paa Grund af den stærke Stigning i Arbeidspriserne.

Efter medfølgende af Veiinspecteurerne i Overensstemmelse med det kongl. Indre-Departements Skrivelser af 19de September 1854 og 15de Januar 1855 forfattede Opgaver over Veienes Tilstand, udgjør Længden af

	Hovedveie:		og	Bygdeveie:		
i Thotens Fogderi.	11 Miil	13,084 Alen.		20 Miil	16,133 Alen.	
= Gudbrandsdalens .	21 —	12,345 —		18 —	16,155 —	
= Hadeland og Land .	12 —	4,442 —		10 —	5,244 —	foruden Bygdeveien i Gran.
= Valders	9 —	3,159 —		12 —	11,643 —	
tilsammen	54 Miil	15,030 Alen.		62 Miil	13,175 Alen,	

hvortil kommer Bygdeveiene i Gran, hvis Længde er opgivet til omtrent $2\frac{7}{8}$ Mile, samt omtrent 2 Mile Rideveie i Lom. Fra nyt er i Femaarets Løb oparbeidet 14,544 Alen Bygdevei i Ringebo og 1 Miil 15,000 Alen Bygdevei i Lom, hvorhos der i Vestre-Thoten er under Oparbeidelse et Par Mile Bygdevei. Foruden enkelte ganske korte Omlægninger af Hovedveiene, udførte ved Amtets Veivæsen, ere følgende større Omlægningsarbeider foretagne af det almindelige Veifond med Bidrag af Amtscommunen:

1. af Hovedveien mellem Lillehammer og Losna var Strækningen indtil Gillebostuen i Øier omtrent 2 Mile fuldført og aabnet for Færdselen ved Udløbet af Femaaret.
2. af den gudbrandsdalske Hovedvei er fremdeles Kringlen og et Stykke Vei med en Bro over Laugen ved Laurgaard i Sel, tilsammen 3,225 Alen, omlagt og taget i Brug i 1855.
3. I Høsten 1854 paabegyndtes Anlægget af Chaussée fra Gjøvig ved Mjøsen til Odnæs ved Randsfjorden, men af denne Vei var ved Femaarets Udløb ingen Deel aabnet for den almindelige Færdsel.

Forøvrigt tiltrænger den allerstørste Deel af dette Amts besværlige og bakkede Veie, hvor Stigninger af $\frac{1}{4}$ og $\frac{1}{5}$ ofte forekommer, Omlægning, hvis Udførelse imødesees med saa meget større Længsel, som nogen kraftig Udvikling af Districtets Næringsveie og Hjælpemidler ikke kan indtræde, førend lettere Communicationer ere aabnede. Ved Anlægget af Jernbanen og Dampskibsfarten paa Mjøsen har Transporten til den største Deel af Districtet forøvrigt faaet en betydelig Lettelse, men ligesom herved atter er fremkaldt en forøget Færdsel paa de til Mjøsen førende Veie, hvis Ufuldkommenhed nu derfor bliver saa meget følelige, saaledes bevirker Erkjendelsen af de store Fordele, disse fuldkomnere Communicationsmidler yde, at Savnet af gode Transportmidler igjennem Districtet bliver end mere levende. De af Statsstyrelsen begjærte Bidrag af Amtet til Omlægning ved det almindelige Veifond af flere Strækninger af Amtets Hovedveie ere derfor med stor Beredvilligbed blevne bevilgede af Amtsformandskabet, som derhos har anholdt om Undersøgelser og Omlægninger af flere andre Hovedveie. Iblandt disse udhæves navnlig et Veianlæg langs Mjøsen til Jernbanen, for at aabne en bekvem Forbindelse med Jernbanen om Vinteren, naar Mjøsen ikke kan benyttes, da man for Tiden er henviist til den over Thotens- og Hurdals-Aasene gaaende besværlige Vei, der er aldeles uskikket for tung Transport, og navnlig i Foraarsmaanederne er næsten ufremkommelig med almindelige Læs. Paa Hadeland, som ikke kan benytte Jernbanen og som hører til de vindskibeligste og productrigeste Egne af Oplandet, ere Veiene ligeledes særdeles besværlige og slette, og da det samme endnu gjælder om de derfra til Christiania og Drammen førende Veie, lider dette District i høi Grad ved Communicationsmidlernes Ufuldkommenhed, som dog forventes afhjulpne ved nye Veianlæg i en nærliggende Fremtid.

Flere Bygdeveie ere i Femaarets Løb besluttede anlagte, men endnu ikke fuldførte.

Af Bygdemagaziner er det i Vang efter dertil erhvervet Tilladelse i 1851 nedlagt og dets Beholdning udbragt til 285 Spd. 55 ß., som ere komne Vangs Fattigvæsen til Indtægt. Ligeledes er der erhvervet Tilladelse til at nedlægge de 3 i Vaage hafte Bygdemagaziner, hvis Laanevirksomhed derefter er ophørt, medens der om Dispositionen over Magazinernes Beholdning for Tiden verserer Proces mod vedkommende Bestyrelse, der gjør Communens Ret stridig. Over de faa tilbageværende Magaziner i Amtet vedlægges en Opgave i Tabel No. 6.

Af Sparebanker er der i Femaaret oprettet en i Vaage og 1 for Thoten samt Vardal. Da der tidligere havdes en Sparebank i Land, har Amtets Landdistrict følgelig for Tiden 3 saadanne Indretninger, over hvis Status Opgaver aarlig indsendes til det kongl. Finants-Departement, til hvilke jeg tillader mig at henvise.

Af private Forsikrings-Indretninger gives een for Thotens og Vardals Thinglag, som forsikrer mod Ildsvaade paa Huse og Indbo, og hvis Plan er approberet ved høieste Resolution af 28de Juni 1843. Ved Udgangen af 1855 havde Indretningen en Beholdning af omtrent 6,000 Spd. Forsikringssummerne ere opgivne til

i Vardal omtrent 160,000 Spd.
= Østre-Thoten — 250,000 —
= Vestre-Thoten — 350,000 —
} tilsammen 760,000 Spd.

Den aarlige Contingent udgjør 12 Skilling af hvert 100 Spds. Forsikringssum. Ogsaa i andre Præstegjeld i Thotens Fogderi skulle lignende Indretninger findes, uden at deres Planer hidtil ere undergivne naadigst Approbation. Nogen Oplysning over deres Status er ikke meddeelt. Det samme gjælder om en lignende Forsikrings-Indretning for Thrøtten Annex til Øier, hvis Virksomhed antages at være meget indskrænket. I Grans Præstegjeld er i forrige Aar oprettet en Brandforsikrings-Indretning for Bygninger, men da denne endnu er saa ny, at den neppe kan ansees fuldstændig organiseret, er nogen Opgave over dens Status ikke endnu meddeelt.

Efter de af Fogderne afgivne og i vedlagte Tabel No. 7 anførte Opgaver er der i Femaaret til Amerika udvandret

fra Valders, Land og Hadeland tilsammen 2730 Personer.
= Thotens Fogderi . . . . . 664 —
og = Gudbrandsdalens . . . . 346 —
eller ialt . . . . . 3740 Personer.

Disse Oplysninger tør dog ikke ansees aldeles nøiagtige, da Udvandrerne ofte uden at melde deres Afreise i Hjemmet, tage Pas i den By, hvorfra de indskibe sig. Det er fornemmelig i de første Aar af Perioden at Udvandringen foregik, derimod aftog den i høi Grad i de sidste Aar. Desuden foregaar der fra de forskjellige Bygder aarlig en Deel Udflytninger til andre Dele af Riget; fra Gudbrandsdalen pleiede man tidligere ofte at flytte til det Nordenfjeldske, især til Romsdalen og Nordlandene, hvorfra mange dog efter et kortere eller længere Ophold flyttede tilbage til Hjembygden, men denne Udflytning er i de senere Aar meget indskrænket. Det er især fra Valders, at Udvandringen har været stor, hvorfor Folkemængden ved den ved Femaarets Slutning afholdte Tælling viste sig omtrent at være den samme som 10 Aar tidligere. Folkemængden i Amtets Landdistricter fandtes nemlig at udgjøre

	i 1845	i 1855
i Thotens Fogderi .	31,121.	35,286.
i Gudbrandsdalens .	31,655.	35,852.
i Hadelands og Lands	20,179.	23,055.
i Valders	19,080.	19,700.
tilsammen	102,035.	113,893,

eller en Forøgelse af omtrent 11 Procent, nemlig noget over 14 pCt. i Hadeland og Land, noget over 13 pCt. i Thoten og Gudbrandsdalen, men kun noget over 3 pCt. i Valders.

Det tilbagelagte Femaar har saaledes i det hele været en lykkelig Periode for Districtet, som i denne Tid har gjort ikke ringe Fremskridt i flere Retninger. Almuens Velstand er i det hele tiltaget under de i Almindelighed gode Aaringer og de høie Priser paa alle Afsætningsgjenstande, og Districtet vil derved være istand til bedre at udholde trange Aar, naar disse atter maatte indtræde, og til under vedvarende gunstige Forhold at gjøre større Anstrængelser for videre Udvikling og Fremskridt.

B. Kjøbstaden Lillehammer.

Angaaende Byens oekonomiske Tilstand har dens Magistrat afgivet nedenstaaende Beretning:

"Jeg giver mig herved den Ære at fremsende:

1. Tabel over de i Lillehammer By i de sidstforløbne 5 Aar thinglæste og aflæste Gjeldsbreve og Skifteudlæg, hvorved Pant er givet i faste Eiendomme, over afhændede faste Eiendomme og afholdte Executions- og Udpantnings-Forretningers Antal og Beløb.
2. Do. over de i samme By værende næringsdrivende Borgere og skattepligtige Indvaanere ved Udgangen af Aaret 1855, — og
3. Do. over de i Byen værende Fabrikker, Manufacturer og andre Industri-Anlæg ved forrige Aars Udgang.

I Anledning af de store Summer, for hvilke efter Tabellen No. 1 Executions- og Udpantnings-Forretninger ere afholdte, maa jeg nærmere oplyse, at disse hovedsagelig bestaar i Afgift til Statscassen af Lillehammers Brændeviinsbrænderi, som i Regelen efter hver Maaneds Udgang i Brændeterminen har været sikret ved Udpantning, i det forøvrigt Executions- og Udpantnings-Forretninger have været faa og, paa enkelte Undtagelser nær, kun haft en Ubetydelighed til Gjenstand.

Derhos tillader jeg mig at meddele følgende Oplysninger:

Fra Lillehammer til Nordamerika er

i Aaret	1851	udvandret	8	Personer,
i —	1852	—	4	—
i —	1853	—	6	—
i —	1854	—	1	—
i —	1855	Ingen.		
		tilsammen	19	Personer,

hvoriblandt 9 Børn.

Efter den nu tilendebragte Folketælling udgjorde Folketallet den 31te December 1855:

i det egentlige Lillehammer	1199,
og paa det derfra ved Laugen Elv eller Mjøsen skilte Vignæs	57,
ialt	1256,

imedens Byen efter Folketællingen i Aaret 1845 ikkun havde en Folkemængde af 695.

Assurancesummen i den almindelige Brandcasse af Bygninger i Lillehammer udgjorde i 1850 112,050 Spd., men beløber ved Udgangen af Aaret 1855 til 158,760 Spd.

I Byen haves en Sparebank, der bestyres efter en ved kongelig Resolution af 15de Februar 1854 approberet Plan, og hvis Status ved forrige Aars Udgang nærmere af Bestyrelsen vil vorde meddeelt.

Foruden en Almueskole, ved hvilken 2 Lærere ere ansatte og hvis Locale eies af Communen, haves i Byen en fuldstændig lærd og Realskole, hvortil denne i Aaret 1854 overgik, efter forhen at have bestaaet som Middel- og Realskole fra Aaret 1849 efter kongl. Resolution af 18de December 1848. Denne Skoles Lærere bestaar af 1 Rector, 1 Overlærer, 3 Adjunkter og 2 Timelærere, foruden Lærere i Tegning, Gymnastik og Sang, og Elevernes Antal har udgjort og udgjør fremdeles mellem 50 og 60.

Communens Tilskud til Skolen er 150 Spd. aarlig, idet den desuden har anskaffet det saavel til Rector som Skolen fornødne Locale og Skolens Inventarium. En ny Skolebygning, hvis Kostende er calculeret til 14,000 Spd., er bestemt til Opførelse og vil i Løbet af indeværende Vinter vorde paabegyndt.

Herforuden har Byen en Søndagsskole, som benyttes af Haandværks- og Tjenestedrenge, og hvortil Communen aarlig yder et Bidrag af 30 Spd.

Fra det i Byen værende Bogtrykkeri udgives 2 Gange ugentlig en Avis under Benævnelse "Christians Amtstidende," hvis Bestaaen er garanteret af en Deel af Byens Indvaanere i et Interessentskab.

Iblandt Byens Handlende forefindes vel ikke nogen egentlig Rigdom, men disse befinde sig dog i saa gode og faste Forhold, at de med Sikkerhed gaa fremad. I de sidstforløbne 5 Aar har ikkun et Opbud eller Fallitbo iblandt de Handlende været under Behandling, og særegne for Stedet i Almindelighed ukjendte Omstændigheder foranledigede dette. Endeel af Detailhandlerne afhente Varer directe fra Udlandet, hvor de i saadan Hensigt personlig indfinde sig, imedens dog Størstedelen tage sine Varer i Landet, fornemmelig i Christiania, foruden at en Deel Jern- og Staalvarer hentes fra Sverige.

Af de Handlende have ogsaa nogle, især 3de, beskjæftiget sig med Trælasthandel, idet disse dog ikke have havt Udskibning af Trælast directe, men have afhændet Lasten til de større Lastehandlere i Landets Byer, især i Christiania. Gudbrandsdalens fra gammel Tid bestaaende Handel ved de saakaldte Handelskarle, der hos Districtets Beboere opkjøbe og afhente Producter af Smør, Ost, Talg, Kjød og Skindvarer, som transporteres til og afhændes i Christiania, lægger forøvrigt en væsentlig Hindring iveien for den større Virksomhed, Handelsstanden i Lillehammer kunde befinde sig i, naar disse Varer gik igjennem dens Hænder.

I Byen afholdes hvert Aars Januar Maaned et Marked efter Rescript af 30te Juni 1813 cfr.

med kongl. Resolution af 29de April 1817, hvilket i Almindelighed talrigt besøges, men hvor hovedsageligen kun Drik af Brændeviin m. m. finder Sted, hvortil ved Stedets for Tiden havende 18 til Udsalg af Brændeviin under 5 Potter Berettigede, hvoriblandt 6 Skjænkesteder, haves saa rig Anledning.

Dette Marked besøges forøvrigt af endeel Svenske, der medbringe Staal- og Jernvarer saavel i arbeidet som raa Tilstand og tilhandle sig Skindvarer samt endeel Heste. Fra Romsdalen bringes til Markedet endeel Sild og Fisk, som afhændes til Lillehammers Handlende og deels til markedsøgende Almuesfolk. Den betydeligste Vareomsætning paa Markedet er maaskee af hjemmevævede Tøier, saasom Vadmel, Værkener, Lærred og Strie, som Omegnens Beboere af deres Huusflid afsætte til fremmede Opkjøbere, af hvilke endeel langtfra boende i saadan Hensigt indfinde sig.

Nogle Voiturer fremvises ogsaa til Salg.

I det Hele taget maa dette Marked ansees at være uden synderlig Betydning, hvad Omsætning af Varer angaar, imedens det for Stedet i høi Grad er fordærveligt ved den da mere end almindelig stedfindende Beruselse af stærke Drikke.

Af Byens Haandværkere befinde mange sig i smaa Kaar, idet derimod endeel baade ere velhavende og i deres Fag særdeles duelige Arbeidere.

Huusfliden i Byen kan neppe sættes høit, dog tilvirkes ved Vævning endeel Tøier saavel til eget Brug som til Salg.

Foruden de inden Byens Grændser liggende Jorder af Gaardene Bue, Lysgaard, Sørgendal og Vignæs ere 14 forskjellige Parceller eller Byløkker af forskjellig Udstrækning af den af Lillehammers Commune i Aaret 1850 kjøbte Lillehammer Gaard afhændede til By-Indvaanere, foruden at en saadan Løkke er bortarvefæstet, idet Communen desuden endnu er eiende nogle Strækninger af denne Gaard, der bruges af en Forpagter. De afhændede Løkker, der ved Salget for det meeste vare uopdyrkede, ere nu for Størstedelen oparbeidede og indhegnede, deels med Steen og deels med Trægjærde, idet de ved en fortrinlig Dyrkning afgive en særdeles rig Afgrøde, fornemmelig af Kløver og Thimothei samt Potetes, idet dog tillige derpaa avles endeel Rug og Byg.

En af disse Løkker, der ogsaa er af størst Udstrækning, tilhørende Kjøbmand Thorstad, har Eieren i forrige Aar med megen Omhu tillagt med Drain-Rør, idet forøvrigt hersteds kun bruges de almindelig lukkede Grøfter.

Arbeids- og Tjenerclassens Lønninger ere i de sidste 2 à 3 Aar forhøiede, idet den aarlige Løn for en Tjenestekarl udgjør fra 25 til 30 Spd. og for en Tjenestepige 14 til 20 Spd., ligesom en almindelig Arbeidsmands Dagløn er 36 til 48 Skilling. Paa et Sted som Lillehammer, hvor Værts- og Skjænkehuse give saa god Anledning til at afsætte sin Fortjeneste, vil Fleertallet af Arbeidsclassen desuagtet Intet kunne have tilovers af hvad de fortjene.

Ifølge det af Magistrat og Formandskab i September Maaned forrige Aar vedtagne Budget udfordres til Byens paaregnede Udgifter i dette Aar 1800 Spd., hvoraf 1030 Spd. udlignes som Næringsskat og Resten dækkes, deels ved Afdrag og Renter af et Laan til Lillehammer Gaard og deels ved en Andeel af Brændeviinsafgiften, der, efter Beslutning af Formænd og Repræsentanter den 16de October forrige Aar, beregnet efter 30,000 Potter, udgjør 1000 Spd.

Fattigskat har i de sidste 5 Aar ikke været udlignet i Lillehammer, idet Fattigvæsenets Udgifter have været dækkede deels ved en Andeel af Brændeviinsafgiften, deels ved dets aarlige Indtægter og deels ved en udestaaende Capital, der for Tiden beløber sig til omtrent 1000 Spd.

De Fattiges Antal, som nu nyde fast aarlig Understøttelse, er 20.

Communens Gjeld beløber for Tiden til omtrent 13,000 Spd., men denne vil omtrentlig kunne dækkes ved Byens Tilgodehavende for de allerede solgte Dele af Lillehammer Gaard, hvorhos de endnu usolgte Strækninger af Gaarden, beliggende deels under Byens og deels under Landets Jurisdiction, saavelsom Gaardens Husebygninger, have en ikke ubetydelig Værdi, idet Realisationen af samme imidlertid for det meste maa henstaa saalænge et paa Eiendommen hvilende betydeligt Føderaad existerer.

Ligesom Communens oekonomiske Tilstand efter det Anførte maa siges at være god, saaledes vil det af Foranstaaende sees, at Byen i de sidst forløbne 5 Aar i det Hele ikke ubetydeligt er gaaet fremad, hvilket den nu stedfindende lette og hurtige Communication mellem Stedet og Christiania giver Haab om, fremdeles vil blive Tilfældet."

Christians Amtskontor, Lillehammer 13de September 1856.

Johan Collett.

Tabel

over Gjennemsnitsskylden i hvert af Amtets Thinglag.

Thinglag.	Middelskyld. Daler.	Skill.	Thinglag.	Middelskyld. Daler.	Skill.
Vestre Toten	2	31	Lessøe	1	70
Østre Toten	3	78	Jevnager	3	82
Vardal	3	=	Gran	4	80
Birid	3	53	Søndre Land	3	46
Faaberg	3	114	Nordre Land	1	100
Gausdal	4	70	Søndre Aurdal	=	117
Oier	2	103	Nordre Aurdal	1	45
Ringebo	3	114	Vestre Slidre	3	37
Froen	3	27	Østre Slidre	2	5
Vaage	4	33	Vang	2	75
Lom	3	52			

Christians Amtskontor, Lillehammer 13 Septbr. 1856.

Johan Collett.

Tabel

til Oplysning om Forholdet mellem Besætning samt Korn- og Potetesavl.

Præstegjeld.	Heste.	Stort Qvæg.	Faar.	Gjeder.	Svin.	Korn.	Poteter.
Østre Toten	1	$3\frac{2}{3}$	$2\frac{1}{5}$	$\frac{1}{11}$	$\frac{2}{3}$	$22\frac{1}{2}$	$43\frac{3}{4}$
Vestre Toten	1	$3\frac{1}{4}$	$3\frac{2}{3}$	$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$	$19\frac{1}{4}$	$21\frac{1}{4}$
Vardal	1	$4\frac{1}{2}$	6	$\frac{1}{7}$	$\frac{5}{6}$	22	29
Birid	1	$4\frac{2}{3}$	7	$\frac{1}{2}$	$\frac{3}{4}$	$20\frac{3}{4}$	$25\frac{1}{3}$
Faaberg	1	5	$5\frac{1}{3}$	3	$\frac{7}{8}$	$25\frac{1}{4}$	$22\frac{2}{3}$
Gausdal	1	7	$3\frac{1}{2}$	$4\frac{3}{4}$	$\frac{2}{3}$	17	$14\frac{1}{2}$
Oier	1	$7\frac{1}{2}$	$5\frac{1}{3}$	4	$\frac{4}{5}$	26	20
Ringebo	1	7	$3\frac{1}{4}$	2	1	16	13
Søndre Froen	1	6	6	$1\frac{1}{3}$	$\frac{1}{2}$	23	16
Nordre Froen	1	$5\frac{2}{3}$	$9\frac{1}{2}$	3	$\frac{2}{3}$	18	14
Vaage	1	$6\frac{1}{3}$	13	5	$\frac{2}{3}$	$22\frac{2}{3}$	15
Lom	1	5	$12\frac{2}{3}$	$7\frac{3}{4}$	.1	17	12
Lessøe	1	$6\frac{2}{3}$	$8\frac{1}{3}$	$1\frac{3}{4}$	$\frac{1}{3}$	14	$1\frac{1}{2}$
Jevnager	1	$3\frac{2}{3}$	$6\frac{1}{3}$	$\frac{1}{3}$	$\frac{2}{3}$	$22\frac{1}{2}$	33
Gran	1	$3\frac{1}{2}$	7	$\frac{1}{8}$	$\frac{4}{5}$	28	35
Land	1	5	7	$3\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$	23	25
Søndre Aurdal	1	$7\frac{1}{2}$	$12\frac{1}{2}$	8	$\frac{2}{3}$	$24\frac{2}{3}$	33
Nordre Aurdal	1	7	11	$5\frac{1}{2}$	1	20	30
Østre Slidre	1	7	9	5	1	$11\frac{1}{2}$	16
Vestre Slidre	1	$6\frac{1}{2}$	9	4	1	19	24
Vang	1	6	7	4	$\frac{1}{2}$	11	12

Christians Amtskontor, Lillehammer 13 Septbr. 1856.

Johan Collett.

F.

Buskeruds Amt.

Til Kongen!

Den i Deres Majestæts naadigste Resolution af 23 December 1839 befalede Indberetning angaaende de oeconomiske Forholde i det mig naadigst anbetroede Buskeruds Amt giver jeg mig herved den Ære at afgive for Femaaret 1850—1855.

I. Jordbruget.

At denne Landets vigtigste Næringsgreen er i stadig Fremskriden er umiskjendeligt, hvad dette Amt angaaer. At denne Næringsgreen ikke i et saa kort Tidsrum kan afgive paafaldende Resultater, er en naturlig Følge af dens Beskaffenhed, men ved stadig Jagttagelse vil man overbevise sig om dens Fremskriden ikke blot i extensiv Henseende, der kan oplyses ved Talstørrelser, men ogsaa, hvilket især er at sætte Priis paa, i intensiv.

Sandsen for en meer rationel Agerdyrkning tiltager alt meer og meer, især i de Egne, hvor denne er Hovednæring. Som et Beviis herfor er den Søgning, Landbrugsskolen har, og den Søgning som viser sig for at faae de udlærte Elever engagerede til Avlskarle, hvor de ei benyttes af deres egne Forældre til egne Gaarde. I de Egne derimod, saasom Nummedal og Hallingdal, hvor Skovbrug og Fædrift ere Hovednæringsveie, gaaer denne Fremskriden vel langsommere, og Klæben ved gamle Skikke er her meer haardnakket; men ogsaa her begynder Sandsen for det bedre at vaagne. Saaledes har man seet Landbrugsskole-Elever fra disse Egne, t. Ex. Aal i Hallingdal, ogsaa her udbreder Brugen af bedre Agerdyrkningsredskaber sig, hvorvel i mindre Grad end i Kornegnene. Med Hensyn til det i Femaaret opryddede Land i Buskeruds Fogderi, da indeholder Fogdens Indberetning derom ingen nøiagtig Oplysning, men sammenholdt med de øvrige Fogderiers Indberetninger, og de enkelte Oplysninger i Lensmændenes, kan det med Vished antages, at det i Buskeruds Fogderi ikke er mindre end 700 Td. Land.

I Ringeriges og Hallingdals Fogderi er det i Femaaret opdyrkede Areal opgivet til følgende:
for Hallingdals Vedkommende til = 93 Td. Land,
for Ringerige til 635 Td. Land,
tilsammen . . . . . 728 Td. Land.

For Nummedal og Sandsværs Fogderi, hvor ogsaa nøiagtige Indberetninger fra flere Lensmænd savnes, kan Arealet af nyopbrudt Land med Sikkerhed ansættes til . . . . . 600 Td. Land.

2028 Td. Land,

hvorhos jeg dog er meest tilbøielig til at antage, at dette Areal, især hvad Buskeruds Fogderi angaaer, er for lavt ansat.

Engdyrkningen gaaer stadig fremad, saavel ved

at ophæve den yderst skadelige Vaarbeten som ved at lægge hævdet Ager til Eng og Dyrkning af kunstig Eng, hvortil især bruges Kløver og Thimotei som Sæd. Dyrkning af Rodfrugter til Kreaturfodring anvendes paa flere Steder, nemlig af Turnips og Rotabaga. Paa nogle Steder, saasom paa Ringerige, har man forsøgt Selvhedning af Foderet, hvorved Foder af alle Arter kan med Fordeel benyttes, og man har fundet sig vel derved, da Kreaturene trives godt derved og ¼ à ⅓ af Foderet kan antages at spares.

Hensigtsmæssig Afgrøftning af Jorden udbreder sig, og paa enkelte Steder er Forsøg gjort med Draining, hvis Resultat forhaabentlig vil opmuntre til Efterfølgelse.

Brugen af bedre Agerdyrknings-Redskaber, saasom Extirpatorer, Nulleharve m. fl. udbreder sig. Fædriften staaer paa samme Fod som i min sidste underdanigste Indberetning.

I de egentlige Fædrifts-Egne, hvor Sæterbruget maa anvendes, lægger dette en uovervindelig Hindring iveien for Racernes Forædling, idet Kreature af alle Racer blande sig med hinanden. Paa Ringerige er Forsøg gjort med Hesteracernes Forbedring, ved at holde Stodhefte af den guldbrandsdalske Race, og man er vel tilfreds med Resultatet. De forbedrede og nyanlagte Veie ville upaatvivlelig virke til at formindske den saavel for Landbruget i Almindelighed som Hesteracernes Forbedring høist skadelige Transportkjørsel. Med Hensyn til Faar- og Svineavlen er ingen væsentlig Forandring skeet. Gjedeavlen aftager endog i Fjeldegnene. Rensdyravlen, der i Fjeldegnene i den senere Tid var temmelig udbredt, har aftaget, deels formedelst Ødelæggelse ved Rovdyr, og deels fordi Erfaringen har viist deres skadelige Indflydelse paa Sæterhavnene.

Med Hensyn til Jordbrugets Forbedring kan endnu tilføies, at Anvendelsen af Mergel som Gjødningsmiddel tiltager og med Held. Paa enkelte Steder er ogsaa Forsøg med Guano gjort, men det er for nyt til at Resultatet kan have viist sig i den her omhandlede Termin.

I Sædearterne er ingen væsentlig Forandring skeet, kun at de bedre Sædearters Dyrkning, især Hvedeavlen, er tiltaget. Potetesavlen staaer for Tiden i et rigtigere Forhold til Kornavlen end tilforn.

Havedyrkningen staaer paa samme Fod, dog kan det antages, at Dyrkning af Frugttræer har tiltaget i de sydlige Dele af Amtet, hvor Climatet begunstiger samme.

En væsentlig Hindring mod Agerbrugets hurtigere Fremskriden er Mangel paa Arbeidere, der deels maa tilskrives de mange offentlige Arbeider, der trække mange Hænder til sig, og deels den overordentlige Skovdrift, som i de senere for Trælastafsætningen fordeelagtige Aar har beskjæftiget mange Folk. Emigrationen, der i den senere Tid har aftaget, virker mindre, da Antallet af Emigranterne for den største Deel bestaaer af Qvinder og Børn. Arbeidslønnen, der ved Søgningen efter Arbeidere er steget betydelig, gjør det ogsaa betænkeligt for Bonden at foretage større Arbeider.

At Agerbruget i det Hele har betydeligen tiltaget, kan sees af vedlagte Opgave fra Toldcassereren i Drammen over Kornindførselen i Femaaret til Drammen, fra hvilket Sted Amtets Landdistricter forsynes med Korn. Denne Tabel viser, at uagtet Folkemængdens Tiltagen saavel i Byerne som paa Landet, har Indførselen stadigen aftaget i mærkelig Grad. Hertil har vistnok ogsaa for en Deel bidraget, at de senere Aar have været særdeles frugtbare.

II. Skovvæsenet.

Om denne Gjenstand ere Indberetningerne kun sørgelige, og det er alt for vist, at Skovene gaae deres Undergang imøde, hvis Lovgivningen ikke sætter Grændser for det ødelæggende Forpagtningsvæsen til Skovenes Udhugst, idetmindste hvad Dimensionerne angaaer. Hyppige Forpagtninger til Udhugst indtil 6 à 7 Tommer Top paa 20 Fods Længde indgaaes, og Følgen deraf for de gjenstaaende Træer er let at indsee. Havde den foreslaaede Lov i denne Materie bleven antagen paa sidste Storthing, vilde dog mange Ødelæggelser været forebyggede, da en Mængde Forpagtninger siden den Tid ere foregaaede, ikke alene i dette Amt, men ogsaa i Egne, hvor de forhen ikke havde faaet Indpas, f. Ex. i Glommens Vasdrag.

III. Fiskeriet.

Med Hensyn til denne Gjenstand henholder jeg mig underdanigst til mine Indberetninger i Femaaret 1845—1850. Hertil kan dog føies, at paa flere Steder, saasom i Lier, Eker og i Laugens Vasdrag ved Kongsberg ere Forsøg gjorte til Udklækning af Laxeyngel, der synes at lykkes godt. Det fortjener

at bemærkes, at i Hallingdal blev for 30 Aar siden gjort Forsøg af en simpel Mand uden fremmed Anviisning med ved Rogn at forplante de smaa magre Siig, som fiskes i Bromma Søe, til Fjeldvandene. Dette lykkedes særdeles vel, og man fisker nu Siig der af en saadan Størrelse og Fedhed, at de kun, mig bekjendt, have deres Lige ved Røraas. Det vellykkede Forsøg fandt Efterfølgelse, og nu er denne Maade temmelig almindelig i denne Egn. Om Resultaterne af Lareyngelens Udklækkelse kan endnu ingen Vished haves.

IV. Bjergværksdrift.

I denne Næringsdrift er i dette Femaar kun skeet den Forandring, at Modums Blaafarveværk er solgt til et sachsisk Interessentskab, der dog hidtil ikke har udvidet Driften; at Hassel Jernværk er nedlagt og at Kobberdriften paa Eker og Nikkel-Driften paa Ringerige er noget udvidet. Hvilken Indflydelse den private Drift af de afhændede Dele af Kongsberg Felt vil have, kan kun Tiden lære, da den endnu ikke er paabegyndt. Med Hensyn til Productionen vil Bergmesterens Opgave give fornøden Oplysning.

V. Fabrik- og Haandværksdrift.

Med Hensyn til denne Næringsgreen tillader jeg mig at henvise, for Landets Vedkommende, til Fogdernes Opgaver, som vedlægges.

VI. Binæringer.

Heri kan ikke siges at være foregaaet væsentlige Forandringer til det bedre, hvad den egentlige Huusflid angaaer. Naar undtages Ringerige, hvor nogen Vævning af Tøier til Salg foregaaer, indskrænker Huusfliden sig til at tilvirke Tøier til eget Brug, og i de nærmest Byerne liggende Egne tilfredsstiller den ikke engang egne Fornødenheder, men der kjøbes Tøier af udenlandsk Fabrication i Byerne. Ved de i Landdistricterne ansatte 24 Landhandlere udbredes Hang til denne Lurus ogsaa videre og skader Huusfliden. Jagten er kun i Fjelddistricterne af nogen Betydenhed, dog fornemmelig Ryper, og Harejagt om Vinteren, og nogle Rensdyr skydes ogsaa der. I de øvrige Districter drives Jagten meer til Fornøielse end Nytte og som Indtægtskilde. Nogen egentlig Virkning af Jagtloven kan ikke spores. Nu som før varierer Mængden af Fuglevildt aarlig, og dependerer fornemmelig af Temparaturen i Rugnings- og Klækningstiden. Paa Harernes Mængde kan Loven ingen Indflydelse have, da Beskyttelsestiden først indtræder efter at de første 2 Sæt Unger ere kastede, og det er disse Sæt der fornemmeligen kommer til Fuldkommenhed. Præmier for Odelæggelse af Vildtets farligste Fiende, Ræven, vilde vistnok være det virksomste Beskyttelsesmiddel, da den mod samme anførte Grund, at Skindene rigelig lønner Jagten efter dem er falsk, saasom Skindet om Sommeren, da Odelæggelsen fornemmeligst skeer, er aldeles uden Værd, og som Følge deraf lægger ingen sig efter da at skyde eller fange den.

En Deel Rovdyr fældes om Vinteren og Foraaret, dog synes denne gavnlige Jagt ikke at udbrede sig som den burde.

I Egnene nærmest Byerne haves Anledning til en Deel Transportkjørsel, saasom i Ringerige, Lier, Eker og Modum, men denne kan ikke siges efter nøiagtig Beregning at afgive nogen Fordeel for Bonden, da hans Heste fordeelagtigere kunde anvendes ved Jordbruget og Gjødselen gaaer tabt. Derimod beskjæftiger Tømmerflødningen fordeelagtigen mange Mennesker. Saaledes beskjæftiger alene Hængslet ved Steenberg paa Eker 120 Mennesker. Vandtransporten imellem Drammen og Hougsund og Vestfossen sysselsætter mange Mennesker. Denne Transport trues vel nu af en projecteret Dampbaad, men hvorvidt denne Concurrent vil blive farlig er tvivlsomt og vil vise sig i Tiden.

Det egentlige Skibsbyggeri drives kun i Røken og Hurum, og har i den senere Tid meget tiltaget. Det er kun Hurum og Røkens Præstegjelde, hvis Beliggenhed tillader denne Bedrift. I Hurum er i Femaaret bygget 10 Skibe af samlet Drægtighed 1023½ Commerce-Læster, og i Røken 7 Skibe, tilsammen af en Drægtighed af 427 Commerce-Læster, altsaa tilsammen 17 Skibe, tilsammen af 1450½ Commerce-Læsters Drægtighed.

Fragtfarten i disse 2 Præstegjelde er i Femaaret betydeligen tiltaget. Foruden den udenrigske Fragtfart, drives den indenlandske af 15 større og mindre Jægter, hvoraf nogle ogsaa fare paa Danmark.

1851-1855

side 4

Buskeruds amt

Kjøbstæderne.

Drammen.

Drammens betydelige Fremskridt i oeconomisk Henseende i dette Tidsrum er umiskjendelig. Den skyldes fornemmelig de 3 sidste Aar af Perioden, der saavel for Trælasthandelen som for Skibsfarten vare ualmindelig fordeelagtige. Velstandens Tiltagen kan sees af de mange og betydelige private Bygnings-foretagender, som aarlig forøges. Fra Communens Side er ogsaa meget foretaget til Byens Nytte og Forskjønnelse. En stor Gaard er indkjøbt til Udvidelse af Torvet paa Bragnæs, og den Byen tilhørende betydelige saakaldte Album-Gaard indrettes nu til Locale for samtlige Commune-Anliggender og deres Archiver. Det nye skjønne Torv er tildeels allerede bebygget med smukke Huse og Handelsboutikker paa den vestre Side, og paa den østre Side ere flere Bygninger under Arbeide, saasom en Sparebank-Bygning af Steen og flere private Bygninger. En ny Tværgade er bestemt at udlægges paa østre Side af Commune-Bygningen, hvorved denne vigtige Bygning bliver aldeles isoleret og omgiven af aabne Pladse, til stor Sikkerhed i Ildebrands-Tilfælde. Denne Tværgade har man allerede begyndt at bebygge og den vil snart blive bebygget med Boutikker. Næste Femaar vil vistnok fremvise mange skjønne og vigtige Bygninger, saasom den bestemte forenede Skolebygning paa Strømsø.

Et Gasværk til hele Byens Belysning er under Bygning og vil dette Aars Høst blive fuldført for den største Deel af Byen.

I Drammen er bygget 12 Skibe af 1005½ Commerce-Læsters Drægtighed. De her byggede Skibes Construction er baade med Hensyn til Skjønhed og Seildygtighed udmærket.

Ifølge Byfogdens vedlagte Fortegnelse ere i Femaaret thinglæste Pantehæftelser og Skifteudlæg i faste Eiendomme til et samlet Beløb af = 347,095 Spd. og aflyste til et samlet Beløb af = 345,503 Spd., altsaa Afgangen kun 1592 Spd. mindre end Tilgangen, hvorimod denne i foregaaende Femaar var 48,400 Spd. høiere end hiin. Executioner for Gjeld og Udpantninger beløbe sig i dette Femaar til et Beløb af = 77,545 Spd., altsaa = 4,350 Spd. mindre end forrige Femaar. Faste Eiendomme ere i Tidsrummet afhændede til et Beløb = 378,727 Spd., hvorimod Salget i forrige Femaar beløb sig til 234,568 Spd., der viser baade Stigen i Eiendomspriserne og Livlighed i denne Rørelse.

Med Hensyn til Fabrikker, Næringsdrift og Borgeres Antal henvises til Byfogdens Fortegnelser og de sidste Folketællings-Tabeller.

Fra Byen ere 1645 Personer forpasede til America, næsten alle fra Land-Districterne i og udenfor Amtet.

Kongsberg.

Med Hensyn til denne Byes Stilling kan Amtet henholde sig til Byfogdens fuldstændige Indberetning, der er saalydende:

Til

Amtmanden i Buskeruds Amt.

I Anledning af Hr. Amtmandens Skrivelse af 22de November f. A. indsendes herved følgende Opgaver:

1) Over Fabrikker og Manufacturer m. v. i det forløbne Femaar.
2) Over de i samme Tidsrum thinglæste og aflæste Gjeldsbreve og Skifteudlæg, hvorved Pant er givet i faste Eiendomme, over afhændede faste Eiendomme og afholdte Executions- og Udpantningsforretningers Antal og Beløb.
3) Over næringsdrivende Borgere og skatteydende Indvaanere ved Femaarets Udgang.
4) Over den herværende Sparebanks Status ved samme Tid.

Opgave over Jernværket vil findes paa den under No. 1 nævnte Opgave.

Til den Virksomhed, som henhører under Kongsberg Sølvværk eller sammes Bestyrelse, er der i ovennævnte Opgaver ikke taget noget Hensyn, da de fornødne Oplysninger om denne Virksomhed formenes lettere og bedre at kunne erholdes fra Bestyrelsen, hvilket ligeledes gjælder Vaabenfabrikken.

Jeg skal til Foranførte føie følgende Bemærkninger om de Gjenstande, betræffende Byens oeconomiske Tilstand i Femaaret, hvorom Oplysning er fordret.

De Handlendes Antal var ved dette Femaars Udgang omtrent det samme som i det forrige Femaar; de udgjorde nemlig i 1855 — 66 og i 1850 — 68. Dette skulde vise, at Handelen omtrent har holdt sig paa det samme Trin, og formenes ogsaa dette at være Tilfældet. Nogen Udvidelse vides i alt Fald ikke at være indtraadt i Handelen, og antages heller ikke Omsætningen at have været i nogen væsentlig Grad forøget. Vistnok maa den lettere Adgang til Fortjeneste, som et Par offentlige Arbeider i Veivæsenet har ydet, i den senere Deel af

Femaaret have virket til en større Afsætning af Varer til Arbeidsstanden, hvis Antal derhos ved bemeldte Arbeider er bleven forøget; men paa den anden Side synes der at have viist sig en større Tendents hos Indvaanerne af Nummedal til at søge til Drammen, ligesom de forbedrede Communicationer mellem Thelemarken og Skien formenes at have bevirket, at Indvaanerne af Thelemarken mere søge sidstnævnte By end før. Hertil kommer den Omstændighed, at her i det sidste Aar af Femaaret ikke foregik noget videre Salg af Korn til de omliggende Districter, der ikke tiltrængte nogen Forsyning af bemeldte Artikel. Ved den lettere Adgang til Penge, som her har været i Femaaret, antages dog Handelsmændene at have opnaaet en noget fastere Stilling. Den Trælasthandel, som foregaaer for herværende Handlendes Regning, kan ikke ansees for at være af nogen stor Betydning, og har i det Væsentlige kun været drevet af et Par Handlende; men har dog muligens været noget større end i det foregaaende Femaar.

Ved Femaarets Slutning fandtes her 26 Slags Haandværkere, og sysselsatte Haandværksdriften 122 Mestere samt 47 Svende og Drenge. Efter Opgaven for forrige Femaar dreves 20 Slags Haandværker med 108 Mestere samt 51 Svende og Drenge. Der viser sig saaledes nogen Udvidelse af Haandværksdriften og antages tillige at Haandværksstanden har vundet en noget bedre oeconomiske Stilling, samt at der i enkelte Brancher af Haandværksdriften er indtraadt en større Dygtighed.

Huusfliden er ikke af nogen Betydning; dog tilvirkes endeel Bomuldstøier, saavel til eget Brug som til Salg, og et ubetydeligt Qvantum Uldtøier.

Med Hensyn til Bergværksdriften bemærkes, at foruden Sølvværket har her i Femaaret kun været et Jernværk i Drift; som Opgaven viser, er der ved samme kun produceret Stangjern, men i noget større Qvantitet end i det foregaaende Femaar. Efter Bergmesterens Meddelelse er der ikke indført nogen Forbedring i Driften; efter samme Meddelelse have Indvaanerne ikke havt nogen Indtægt af Mineralier, som ikke kunne henregnes til Metaller.

Paa Grund af denne Jurisdictions store Udstrækning findes der inden samme mere Jord til Dyrkning end sædvanlig i Byjurisdictioner. Denne Jord er udstykket blandt en Mængde Eiere, og bliver Jordbruget en ikke uvæsentlig Deel af Næringen. Jordbruget drives ogsaa med megen Iver og skrider stadig fremad; efter Rodemesternes Opgaver er der i Femaaret opbrudt 208 Maal Nyland. Udsæden og Kreaturholdet vil erfares af den indgivne Oversigt over Folketællingen m. v.

Efter Opgaver fra Byens og Sølvværkets Veimestere findes inden Byens Jurisdiction noget over $3\frac{1}{2}$ ($3\frac{1}{2}\frac{3}{0}$) Miil med Hjulredskab fremkommelige Veie, hvoraf vel omtrent $1\frac{3}{4}$ Miil kan regnes som Hovedveie. Derhos vedligeholder Sølvværket omtrent $1\frac{1}{2}$ Miil farbare Veie, der imidlertid kun ere bestemte til Adgang til Gruber og Pukværker, og derfor ikke formenes at kunne komme i Betragtning. Som bekjendt er her tillige under Arbeide et Veianlæg til Rudstøen, som dog endnu ikke er fuldført.

Efter de Oplysninger, som kunne erholdes af Politikammerets Pas-Protokol, ere i Femaaret 92 Personer udvandrede til Amerika, deraf 1 i 1851, 13 i 1852, 54 i 1853, 23 i 1854 og 1 i 1855. Denne Udvandring formenes dog, i alt Fald for en Deel, at være begrundet i tilfældige Omstændigheder.

Daglønnen og Tjenestefolks Løn er i Femaaret steget; medens en Daglønners Dagløn i Begyndelsen af samme udgjorde 32 à 36 ß., har den senere udgjort 40 à 48 ß.; en Tjenestepiges Løn kunde i Begyndelsen af Femaaret anslaaes til omkring 10 Spd. aarlig og en Tjenestedrengs til 20 à 40 Spd.; senere have disse Lønninger været respective omkring 12 og 25 à 45 Spd.

Af den medfølgende Opgave over den herværende Sparebanks Status, vil det sees, at ved Udgangen af f. A. eiede 817 Indskydere i samme 72,948 Spd. 82 ß., hvorhos Sparebankens eiende contante Fond var 5,968 Spd. 60 ß. Efter de trykte Opgaver for forrige Femaar eiede Indskyderne ved Udgangen af Aaret 1850 — 25,591 Spd. og Sparebanken 3,800 Spd.

Opgaven over thinglæste Hæftelser m. v. viser, at der i Femaaret er thinglæst Pantehæftelser i faste Eiendomme til Beløb 101,673 Spd. 106 ß. samt aflæst 86,080 Spd. 101 ß., hvorefter Pantehæftelserne ere forøgede med 15,593 Spd. 5 ß.; dette maa imidlertid for endeel antages at skrive sig fra Eiendommenes forøgede Værdi og viser en forholdsviis ikke ubetydeligt forbedret Tilstand i Forhold til det foregaaende Femaar, da der thinglæstes Pantehæftelser til Beløb 134,153 Spd. 9 ß. og kun aflæstes 63,589 Spd. $48\frac{1}{4}$ ß., altsaa en Forøgelse i Pantehæftelserne af 70,563 Spd. $80\frac{3}{4}$ ß. Af Executioner og Udpantninger afholdtes i Femaaret 3085 for et Beløb tilsammen af 17,316 Spd. 74 ß. Naar Spørgsmaalet er om Byens oeconomiske Forholde formenes der imidlertid ikke at kunne tages noget væsentligt Hensyn til Udpantningerne, der angaae Skatter, Afgifter, Mulcter og andre lignende Udredsler, og som for en væsentlig Deel grunder sig i Vedkommendes Efterladenhed og tildeels vrange Villie samt deri at enkelte større Skatteydere finde

sin Regning ved at lade Skatten henstaae ubetalt indtil Udpantning skeer. Executionernes Antal har kun været 83 for et Beløb tilsammen af 5396 Spd. 36 ß. og hvoraf een Execution (i Aaret 1854) alene angik et Beløb af 2,959 Spd. 114 ß. For det foregaaende Femaar har jeg ingen særskilt Oversigt over Executionerne; derimod var Executionernes og Udpantningernes Antal tilsammen 3,801 og angik et Beløb af 53,845 Spd. 112 ß.

Den nu sluttede Folketælling udviser et Indvaanerantal af 4417 Mennesker; i 1845 var Antallet 4136. Skjøndt saaledes nogen Forøgelse i Indvaanerantallet har fundet Sted, har denne dog været mindre betydelig.

I det Hele vil den givne Fremstilling formeentlig vise, at der ikke er indtraadt nogen større Forandring i denne Communes oeconomiske Forholde, medens dog dens Velvære synes at have nydt noget Fremskridt. For dem, der have faste og i det væsentlige uforanderlige Indtægter, og hvortil ogsaa en stor Deel af Arbeiderstanden her kan henregnes, har den senere Tids Dyrtid imidlertid været i ikke ringe Grad generende. Nogen Udsigt til Fremskridt i industriel Retning har i Femaaret viist sig, navnlig ved nogen forøget Fabrikvirksomhed og synes der endogsaa i den nærmeste Fremtid at være Haab om en større Udvidelse i bemeldte Retning saavel indenfor Byens Grændser som tillige i de tilgrændsende Bygder, forsaavidt Frigivelsen af endeel af Sølvværkets Grubefeldter maatte foranledige en Udvidelse af Bergværksdriften. Efter denne Byes Beliggenhed maa forbedrede Communicationsmidler for samme være af væsentlig Betydning; et stort Skridt i denne Retning er gjort ved det under Arbeide værende Veianlæg til Rudstøen, og maa det forhaabentlig antages, at dette kostbare Anlæg vil foranledige yderligere Forbedringer i Retninger, som dermed maa siges at staae i Forbindelse; navnligen troer jeg at burde fremhæve en forøget Postgang og Anlægget af en electrisk Thelegraph til Drammen. De med det sidstnævnte Anlæg forbundne Omkostninger maa anses for at være forholdsviis ubetydelige, og der synes at være al Grund til ikke at udelukke en saa nær liggende større By fra det Thelegraphnet, som nu spredes over Landet. Allerede den betydelige Forbindelse, som finder Sted mellem dette Sted og Drammen, maa antages at ville foranledige en ikke ringe Benyttelse af Thelegraphen mellem disse Steder, og Udgifterne til aarlige Lønninger for Thelegraphpersonalet ville vel i alt Fald for det Første blive mindre betydelige.

Kongsbergs Byfogedcontor den 29 Februar 1856.

P. Hoffmann.

Honefos.

Med Hensyn til denne nyskabte Kjøbstad veed Amtet Intet at tilføie til den fuldstændige Indberetning, som den constituerede Foged i Ringerige og Hallingdal har meddeelt, hvorfor denne her indtages:

"Kjøbstaden Hønefos har i Femaaret faaet sin Tilværelse, idet Stedet ved Lov 3die Septbr. 1851 er givet Kjøbstadsrettighed. Dens Grændser ere nærmere bestemte ved Forretning af 12te og 20de Decbr. 1851, samt 26de og 27de Januar 1852, approberet ved Kongl. Resolution af 22de April sidstnævnte Aar, medens Reguleringsforretningen, sluttet 6te Decbr. 1855, under 8de Febr. d. A. indsendt gjennem Amtet med underdanigst Ansøgning om Approbation, først er approberet efter Femaarets Udløb, nemlig den 19de Mai d. A.

Dette har været mindre heldigt med Hensyn til Stedets Bebyggelse, da man ikke har havt Adgang til at fordre den foretaget efter en bestemt Plan, forinden denne var naadigst approberet. Imidlertid have dog Indvaanerne for en Deel rettet sig efter den af Reguleringscommissionen lagte Plan. Ved en Ildebrand den 23de Mai 1854 bleve 19 Huse lagte i Aske, men uagtet kun en Deel af Husene vare assurerede for tilsammen 4480 Spd. opstod dog ved Ildebranden kun en øieblikkelig Forlegenhed, da de Brandlidte bleve understøttede ved frivillige Gaver. De fleste af Husene ere nu igjen opførte tilligemed et halvt Snees andre nye Huse. Forresten er ikke meget at sige om Kjøbstadens Fremgang i de første Aar. Stedet var forhen et Saugbrugssted, hvor tillige var opført en stor Deel Kornmøller, og Befolkningen bestod da væsentligst i de til disse Brug hørende Arbeidsfolk med disses Familier samt nogle Handlende og Haandværkere. I den forløbne korte Tid kan herved ingen væsentlig Forandring være foregaaet. Dog er Antallet af Handlende og Haandværkere tiltaget, i hvilken Henseende jeg ærbødigst henholder mig til hvad der er oplyst under Folketællingen, med Tilføiende, at der af Byens Indvaanere er 188, der efter Ligning udreder Communeskat til Byen. Byens Grundtaxt udgjør efter en den 19de Decbr. 1855 sluttet Forretning 23,614 Spd. 17 ß.

Kjøbstaden har 103 Haandværkere, hvilke bi-

staaes af 20 Haandværksſvende og 26 Drenge. Da de imidlertid Alle, forſaavidt de ere duelige og paalidelige, have fuld Beſkjæftigelſe, ſaaledes at der i enkelte Haandværksfag endog er Mangel paa Arbeidere, vidner dette om at Stedet, paa Grund af dets fordeelagtige Beliggenhed i Centrum af en velbefolket Egn, er ſærdeles ſkikket for borgerlig Næringsdrift. Naar undtages en Conſul Arnemann tilhørende Kornmølle, hvorpaa aarlig vil kunne formales flere Tuſinde Tønder Korn, er i Femaaret ikke fuldbragt og ſat i Drift noget Fabrikanlæg, hvorimod et opført Brænderie først er ſat i Drift i indeværende Aar, og et Bryggerie, ſom er under Arbeide, ventes med det Første at blive færdigt. Af Saugbrugene have kun enkelte været iſtandſatte til Brug i de ſidſte Aar. Saugeierne ſynes med Længſel at vente paa et lettet Communicationsmiddel.

For Handelsborgere til Hønefos er udfærdiget Borgerbreve i 1852 for . . 4,
" 1853 " . 1,
" 1854 " . 6,
" 1855 " . . 6,
tilſammen = 17 Handelsborgere, hvoraf dog kun 13 vare boeſatte paa Stedet ved Femaarets Udløb, hvorhos der er 3 Landhandlere, en Apotheker og en Gjæſtgiver. Gjenſtanden for disſes Handel er fornemmelig Fornødenheds- og Luxusartikler for Stedets og Omegnens Indvaanere. Kun et Par af dem drive nogen Trælaſthandel ſom Mellemmænd."

Om denne Byes fremtidige Triven ere Meningerne, viſtnok ikke uden Føie, forſkjellige; imidlertid kan kun en fjernere Fremtid viſe det.

Buskeruds Amtscontor den 2 Juli 1856.

Underdanigſt

G. Blom.

G.

Jarlsberg og Laurvigs Amt.

Til Kongen!

Overeensstemmende med de Kongelige Resolutioner af 11te Oktober 1825, 10de September 1827, 23de December 1839 og 6te Mai 1840, giver jeg mig herved den Ære at afgive efterstaaende underdanigste Beretning om Jarlsberg og Laurvigs Amtsdistricts tilligemed de deri liggende Byers og Ladesteders oeconomiske Tilstand m. V. i Tidsrummet fra 1ste Januar 1851 til 31te December 1855.

A.

Landdistrictet.

Jordbruget.

De medfølgende Tabeller No. 1 Litr. A. og B. udvise, at der ved Periodens Udløb i Jarlsbergs Fogderie gaves 4,300 Jordbrug, af Skyld 8034 Skylddaler 1 Ort 23½ Skilling, der benyttedes af Eierne selv, og 147 Brug, af Skyld 475 Skylddaler 11½ Skilling, der brugtes af Leilændinger eller Forpagtere, samt i Laurvigs Fogderie 1754 Jordbrug, af Skyld 3121 Skylddaler 1 Ort 14 Skilling, der benyttedes af Eierne selv, og 616 Brug, af Skyld 1355 Skylddaler 1 Ort 21 Skilling, der brugtes af Leilændinger eller Forpagtere.

Efter de samme Tabeller laae der ved Periodens Udgang i Jarlsbergs Fogderie 5 Brug i Fællesskab om Hjemmarken og i Laurvigs Fogderie intet Brug i saadant Fællesskab. Fællesskab om Hjemmarken existerer saaledes næsten aldeles ikke i dette Amtsdistrict og derved er ogsaa en Hindring, der paa andre Steder i Riget i ikke ringe Grad hæmmer Jordbrugets Opkomst, bortryddet, hvad samme angaaer.

De ovenomhandlede Tabeller udvise fremdeles, at der i Femaaret 1851—1855 af Nyland er opbrudt i Jarlsbergs Fogderie 1150 Tdr. Land, og i Laurvigs Fogderie 505 Tdr. Land, hvilket for det første Fogderies Vedkommende er 562 Tdr. Land og for det sidste Fogderies Vedkommende 395 Tdr. Land mindre end hvad der, overeensstemmende med sidste Amtsberetning, blev opdyrket i Femaaret 1846—1850; men, uagtet det vel er muligt, at der er blevet opdyrket noget mindre Jord i sidstnævnte end i førstnævnte Periode, er jeg dog tilbøielig til at antage, at Forskjellen ikke kan have været saa stor som her anført.

Det ligger ogsaa i Sagens Natur, at deslige Opgaver ere mindre paalidelige; thi naar vedkommende Jordbrugere vistnok ofte ikke selv vide, hvor stort det af dem opdyrkede Areal er, vil allerede denne Omstændighed alene gjøre, at vedkommende Bestillingsmænds Opgaver ikke kunne blive aldeles paalidelige. Forøvrigt afgiver maaskee ogsaa den tiltagende Vanskelighed i at faae leiet Arbeidere en Forklaringsgrund

for, at der er opbrudt mindre Jord i Femaaret 1851—1855 end i det nærmest forudgaaende Femaar. Den samme Omstændighed, der allerede er berørt i den sidste Amtsberetning, at nemlig det opdyrkede Nyland hyppig benyttes til at besaaes med Havre, saalænge denne vil trives, og derefter afverlende bruges til Havnegang og Havreavl, uden at Jorden enten erholder Hvile eller gjødsles, gjør fremdeles, at Nytten ved Opdyrkning af Nyland meget formindskes.

Den ugunstige Dom uagtet, som en af de i Statens Tjeneste ansatte omreisende Agronomer har udtalt om det Standpunct, hvorpaa Jordbruget i Jarlsberg og Laurvigs Amt staaer, troer jeg dog med Bestemthed at turde udtale den Mening, at Jordbruget i Amtsdistrictet i de senere Aar har gaaet ret godt fremad, hvilket jeg haaber at kunne godtgjøre ved uforkastelige statistiske Data.

Ifølge de Oplysninger, der bleve indhentede i Forbindelse med Folketællingen i 1845, udgjorde Udsæden i Amtets Landdistrict af Hvede 559 Tdr., af Rug 567 Tdr. og af Byg 3510 Tdr. Efter de Oplysninger, der indhentedes ved Folketællingen i 1855, udgjorde derimod Udsæden af Hvede 1428 Tdr., af Rug 1182 Tdr. og af Byg 4191 Tdr., imedens at Udsæden af Havre og Poteter omtrent var den samme som i 1845, idet at den i 1855 var 24,293 Tdr. Havre og 32,113 Tdr. Poteter, og i 1845 24,816 Tdr. Havre og 31,210 Tdr. Poteter. En saa betydelig Forøgelse i et Decennium i Udsæden af de ædlere Kornsorter, — en Forøgelse, der, hvad Hvede angaaer, udgjør omtrent 160 Procent, hvad Rug angaaer omtrent 100 Procent, og hvad Byg angaaer omtrent 20 Procent, godtgjør unægtelig, at Jordbruget i Districtet har gjort ikke nbetydelige Fremskridt, hvorpaa ogsaa den betydelige Forøgelse, der i samme Periode har fundet Sted i Hesteantallet, og som efter en Sammenligning af Folketællingerne i 1855 og 1845 udgjør 954 Stykker, idet at Antallet af Heste i Amtets Landdistrict ved Folketællingen i 1855 var 7083, imedens at det ved Folketællingen i 1845 kun udgjorde 6129, — hentyder; thi denne Forøgelse i Hesteantallet i et District, hvor Driften ved Kjørsler ikke er af særdeles Betydenhed, og hvor i al Fald saadan Drift i det sidste Decennium ikke har tiltaget i nogen væsentlig Grad, maa utvivlsomt hovedsagelig hidledes derfra, at Landmanden har forøget sit Hestehold for at kunne udvide og forbedre sin Gaardsdrift. Lægger man nu hertil, at, om end noget ordentligt Sædskifte endnu ikke er almindelig indført i Distrietet, er dog Driftsmaaden i flere Henseender bleven forbedret, — at Landmanden lægger mere Vind paa bedre at afgrøfte sin Jord end forhen, hvilket ikke sjelden skeer med lukkede Grøfter, der mere og mere benyttes, — egentlig Draining har, saavidt mig bekjendt, kun fundet Sted hos enkelte Landmænd og alene været udført med Steen og ikke med Drainrør, — at der gjøres mere for at forøge Gjødningsstoffet, — at kunstige Enge blive mere almindelige, skjønt endnu langtfra i den Grad, som kunde være ønskelig, samt at bedre Agerdyrkningsredskaber efterhaanden indføres, hvilket forøvrigt dog hovedsagelig indskrænker sig til, at Rulleharve og tildeels ogsaa Krogharve i de senere Aar ere blevne meget mere almindelige end forhen, — saa troer jeg med Føie at kunne udtale den Mening, at Jordbruget i Amtsdistrictet i de senere Aar og i Særdelesbed i de 5 Aar, der ere Gjenstand for denne Beretning, har gaaet ikke ubetydeligt fremad, om der end staaer meget tilbage at ønske i den Henseende.

Hvad der her er anført om Jordbrugets Fremskridt i Districtet, gjælder dog i en ikke ubetydelig mindre Grad Laurvigs Fogderie end Jarlsbergs Fogderie, hvortil den Omstændighed, at der, efter hvad der ovenfor er anført, gives en langt større Deel Jordbrug, der bruges af Leilændinger eller Forpagtere i det førstnævnte end i det sidstnævnte Fogderie, og som næsten udelukkende hører til det forrige Laurvigs Grevskabs Eiendomme, vistnok er en væsentligt medvirkende Aarsag. Ogsaa maa den Omstændighed, at Eieren af de ommeldte betydelige Eiendomme for Tiden, i al Fald i Almindelighed, bortfæster de ledigblivende Eiendomme, der ikke afhændes, paa Aaremaal, betragtes som mindre heldig med Hensyn til Jordbrugets Opkomst. Forøvrigt er der i Periodens Løb af disse Eiendomme solgt 51 Brug, af Skyld 136 Skylddaler 3 Ort, for 89,743 Spdlr., og var der, efter sidste Amtsberetning, tidligere deraf solgt Jordbrug til en Skyld af 224 Skd 16 Lð Tunge. Den fremadskridende Realisation af det Bygselgods, der har hørt til det forrige Laurvigs Grevskab, vil utvivlsomt være til Gavn for Jordbruget i Laurvigs Fogderie.

Forøvrigt er det en Selvfølge, at den levende Interesse, der i en ikke ubetydelig Deel af Amtsdistrictet ydes Skibsfarten, samt den deraf flydende Udvidelse af denne og tiltagende Bortdragen af arbeidende Hænder fra Jordbruget maa udøve en skadelig Indflydelse paa dette i flere Egne af Amtsdistriktet.

Ogsaa er den meget betydelige Afsætning af Høe, der finder Sted saavel til Districtets egne Kjøb- og Ladesteder og til Drammen som ved Udførsel søeværts til andre Steder, og fornemmelig til Vestlandet, til Skade for Districtets Jordbrug, da

meget Gjødningsstof derved gaaer tabt, hvilket ikke kan opveies af, at der i en Deel af Amtets Kystdistrict haves et Gjødningsstof, som forøvrigt næsten udelukkende benyttes til Poteter, i Søetang, hvoraf en stor Mængde indsamles. I størst Grad finder saadan Indsamling Sted i Brunlaugnæs Præstegjeld.

Den vigtigste Kornsæd i Amtsdistrictet er som tidligere Havre, hvorhos tillige dyrkes Hvede, Rug og Byg samt, skjønt i liden Grad, Boghvede og Erter, og er det allerede ovenfor viist, at, imedens Udsæden af Havre omtrent er den samme som for et Decennium siden, har Udsæden af Hvede og Rug tiltaget meget betydeligt i den samme Periode, — ligesom ogsaa at Udsæden af Byg har tiltaget, men dog i mindre Grad. Den Hvede, der avles, er næsten ene og alene Sommerhvede, imedens at Rugen hovedsagelig bestaaer i Vinterrug.

Uagtet det har været antaget, at Potetesavlen i Amtsdistrictet har aftaget betydeligt i den senere Tid, hvilket ogsaa er udtrykt i den sidste Amtsberetning, stemmer Saadant dog ikke med de Resultater, hvortil man kommer ved en Sammenligning af Folketællingerne i 1845 og 1855, der, som allerede ovenfor anført, meget mere udvise, at Udsæden af Poteter ved det sidste Tidspunct var omtrent den samme, eller rettere, endog omtrent 900 Tønder større end ved det første Tidspunct.

Af Turnips avles der vel endeel fornemlig i Jarlsbergs Fogderie, men denne Avl har dog endnu langtfra ikke vundet nogen almindelig Indgang i Districtet.

Af Havre og Poteter afsættes der betydeligt samt ogsaa endeel Hvede i de Districtet tilstødende Kjøb- og Ladesteder: Drammen, Holmestrand, Tønsberg, Laurvig, Sandefjord, Svelvig og Aasgaardstrand, ligesom ogsaa til Horten, hvor Folkemængden har tiltaget høist betydeligt i det sidste Femaar, — samt i Strandstederne Stavern og Fredriksværn. Af Havre og Poteter udføres der tillige endeel til andre Districter. Derimod indkjøbes der fornemlig Rug samt noget Byg.

Naar der tages Hensyn til, hvad der afsættes af Kornvarer og Poteter og hvad der igjen indkjøbes af det første Slags, antages det, at Jarlsbergs Fogderie i gode Aaringer brødføder sig selv, hvilket derimod ikke kan antages for Laurvigs Fogderies Vedkommende.

Ramnæs, Sem, Waale, Skouger, Brunlaugnæs og Tjølling Præstegjælde antages at have Overskud af deres Avl, — de 2de sidste Præstegjælde, og i Særdeleshed Brunlaugnæs Præstegjæld, dog fornemlig kun paa Grund af den betydelige Potetesavl, der finder Sted i disse Præstegjælde, og som forskaffer Indvaanerne Midler til at kjøbe de Kornsorter, de tiltrænge. Endeel Præstegjælde i Amtsdistrictet og navnlig Laurdal, Anneboe, Hedrum, Borre, Nøterøe med Tjømøe samt Strømmens Anner maae i større og mindre Grad kjøbe Korn.

Af Hamp og Liin er Avlen snarere af- end tiltaget, og Humleavlen bliver stedse ubetydeligere i Districtet som en Følge af, at Ølbrygning i Landdistrictet mere og mere aftager.

Haugedriften og Opelskningen af Frugttræer maa vel betragtes for at have tiltaget noget i Femaaret, men dog kun ubetydeligt.

Fra Aaret 1848 af har Amtsdistrictet havt en Landbrugsskole paa Gaarden Rise i Sems Præstegjæld, der er bestemt til at optage 8 Elever. I Aarene 1851—1855 har der fra Skolen været dimitteret 18 Elever. Bestyreren af Skolen har ogsaa i Perioden havt enkelte andre Elever udenfor Bondestanden. Ogsaa har Amtet et Landhusholdningsselskab, hvis Virksomhed dog ikke var af Betydenhed i Femaaret.

Fædrift.

Efter Folketællingen i 1845 udgjorde Antallet af stort Qvæg i Amtets Landdistrict 27,294 samt af Faar 23,548, og efter Folketællingen i 1855 af stort Qvæg 29,635 samt af Faar 20,853. Antallet af stort Qvæg har saaledes tiltaget med omtrent 2,300 Stk. og af Faar aftaget med omtrent 2,700 Stk., og synes det overalt, at den Mening, at det svarer bedre Regning at holde et mindre Antal Faar og et større Antal stort Qvæg, gjør sig mere og mere gjældende i Districtet.

Den Omstændighed, at der, som allerede ovenfor berørt, sælges en meget betydelig Deel Høe ud af Districtet, gjør, at Kreaturholdet ikke er saa stort, som det ellers kunde være; men forøvrigt maa det vistnok antages, at Kreaturholdet i Districtet snarere er større end mindre, end det burde være, og, at det udentvivl vilde svare bedre Regning at holde et mindre Antal Kreature, end nu er Tilfældet, og derimod føde dem bedre.

Interessen for at forbedre Qvægracen har viist sig noget stærkere i de senere Aar end forhen; men denne Interesse er endnu langtfra vakt i den Grad, som kunde ønskes, uagtet den Omstændighed, at Districtet støder til flere Byer og Ladesteder samt til

det stærkt befolkede Horten, hvor der gives let Adgang til Afsætning af Producter af Fæavlen, og for de nærmere Boende ogsaa til Afsætning af Melk og Fløde, der er den fordeelagtigste Afsætning, — maa antages at opfordre Landmanden i Districtet til at lægge særdeles Vægt paa sin Qvægavl.

Imidlertid gives der dog adskillige Exempler paa, at Landmænd i Districtet vide at gjøre sig god Fordeel af sine Kjør. Saaledes sælger en Landmand i Waale Præstegjæld, der kan afsætte sin Melk og Fløde til Horten, af en Besætning af 15 Kjør for 600 Spdlr. aarlig, foruden hvad han behøver til eget Brug, og har denne Mands Exempel ogsaa virket gavnligt paa de i Nærheden af ham Boende.

Paa enkelte Steder i Districtet ystes der forskjellige Sorter mere og mindre feed Ost, der finder god Afsætning, og antages det, at de Foranstaltninger, der af Selskabet for Norges Vel have været gjorte for at fremme Ostetilvirkningen, ogsaa have stiftet Gavn i dette Amtsdistrict.

Mangelen paa gode Havnegange paa mange Steder i Districtet vil udentvivl efterhaanden tvinge dets Indvaanere til at lægge mere og mere Vind paa Staldfodringen, som endnu kun er lidet udbredt.

Antallet af Heste i Districtet har, efter hvad der ovenfor er oplyst, tiltaget ikke ubetydeligt i de senere Aar, og synes ogsaa Interessen for en Forbedring af Racen at have tiltaget noget, hvortil Anskaffelsen af flere gode Guldbrandsdalske Hingste, der have været holdte til Bedækning og, som flittigen have været benyttede, har medvirket.

Den allerede ovenfor omhandlede Forsøgelse i Udsæden af de ædlere Kornsorter og især af Vinterrug antages at have bidraget til et bedre Forhold mellem Eng- og Agerland samt mellem Besætning og Avl end forhen.

Forøvrigt er Fædriften fuldkommen tilstrækkelig til Landdistrictets Behov og afgiver en ikke ubetydelig Deel til Salg, hvilket ogsaa kan siges om Sviinavlen, der efter Folketællingerne har tiltaget noget, men dog ikke betydeligt i Perioden fra 1845 til 1855, idet at Antallet af Sviin paa førstnævnte Tid udgjorde 3,196 og paa sidstnævnte Tid 3,589.

Districtet har ingen Rensdyr og kun ganske faa Gjeder.

Skovdrift.

Paa Grund af de høie Priser paa Træmaterialier i Periodens Løb har Skovenes Aftagen under samme gaaet fremad i en endnu stærkere Progression end i tidligere Aar, hvortil det ogsaa har været en medvirkende Aarsag, at adskillige Skovstrækninger i flere Præstegjælde i Districtet og navnlig i Hoffs Præstegjæld ere blevne solgte til Udhugst.

Imidlertid besidde endnu de fleste af Amtsdistrictets Præstegjælde det fornødne Brænde. Dette gjælder dog ikke Nøterøe og Borre samt en Deel af Sandeherreds, Tjølling og Brunlaugnæs Præstegjælde, hvilke samtlige Districter maa forskaffe sig en større eller mindre Deel af deres Brænde fra andre Steder, ligesom ogsaa Fredriksværns Præstegjæld maa anskaffe alt sit Brænde andetstedsfra. Formedelst den stærke Stigen i Veedpriserne tiltager Brugen af Steenkul mere og mere i en Deel af Amtsdistrictet.

Den egentlige Skovdrift er kun af nogen Betydenhed i Laurdal, Hedrum, Hoff og Anneboe Præstegjælde samt i Fodens og Vivestads Annexsogne til Ramnæs Præstegjæld, og bestaaer Productet af denne Drift fornemlig i Bjelker, der udskibes til Holland, hvoraf Laurdals Præstegjeld tilveiebringer det største Qvantum, nemlig circa 1,000 Tylter, — Smaalast, der udskibes til Danmark, — endeel Ore- og Birkelast af mindre Dimensioner, der udskibes til Scotland, — Bord og Planker, hvoraf dog ikke nogen betydelig Deel er Gjenstand for Udskibning til Udlandet, — samt Bygningstømmer. Til Fritzøe Værk leveres der Kul fra Hedrums og Brunlaugnæs Præstegjælde — dog, hvad det Sidste angaaer, meest fra det til Samme hørende Tjose Anner, — ligesom der ogsaa fra Laurdals Præstegjæld leveres Kul til den til Fritzøe Værk hørende Moholts Masovn i Slemdals Sogn i Bratsberg Amt samt Kulleveed til Fritzøe Værk. Ogsaa leveres der fra den nordre Deel af Laurdals samt fra Hoffs Præstegjæld og fra Fodens og Vivestads Sogne Kul til Eidsfos Værk.

Noget Eeg til Skibsmaterialier findes der endnu i enkelte Præstegjælde i Jarlsbergs Fogderie, saasom i Sem, Anneboe og Hoffs Præstegjælde, samt i de betydelige til Fritzøe Værk hørende Skove i Laurvigs Fogderie. Paa Grund af det stedse tiltagende Skibsbyggerie aftager imidlertid Egen meget stærkt i Districtet. Endeel Bøg findes endnu i den sydlige Deel af Amtsdistrictet.

Af Tjære tilvirkes der meget ubetydeligt i Districtet.

De medfølgende Tabeller No. 2 Litr. A. og B. udvise, hvormange privilegerede og uprivilegerede Saugbrug der findes i Districtet, samt hvad der tilvirkes ved disse.

Skovdriften i en Deel af Distrectet lettes noget ved den i sidste Amtsberetning omhandlede Farbargjørelse af Mærkedams og Aulie Elve, der gaae gjennem en Deel af Ramnæs, Anneboe, Stokke og Sems Præstegjælde, og af hvilke Elve den sidste flyder ud i Nærheden af Tønsberg; men Nytten af denne Farbargjørelse formindskes noget derved, at Flødningen kun foregaaer i en kort Tid om Vaaren efter Isløsningen.

Fiskerie.

Fiskerie er en ikke uvigtig Binæring i flere Præstegjælde i Amtsdistrictet. Af Saltvandsfisk fanges der fornemlig Makrel, Torsk, Helleflyndre, Sild og Hummer og af Ferskvandsfisk Lax. Ifølge Opgaver fra vedkommende Lensmænd har Makrelfiskerie med Drivgarn været drevet i Periodens Løb i Tjøllings Præstegjæld med 30 Baade med et Udbytte pr. Baad i 1851, 52 og 55 af 80 à 90 Spdlr. og i 1853 og 1854 af 70 à 80 Spdlr., og have enkelte Baade havt et Udbytte af indtil 100 Spdlr. i et Aar;

i Brunlaugnæs Præstegjæld af 8 Baade, foruden at 30 Baade have drevet Makrelfiskerie med Dorgning med Krog, af hvilket Fiskerie Udbyttet i Gjennemsnit anslaaes til 60 Spdlr. pr. Baad aarlig og

i Nøterøe Præstegjeld i Aaret 1851 af 9 større og 10 mindre Baade med et Udbytte af 120 Spdlr. for hver af de større Baade og 25 Spdlr. for hver af de mindre Baade, — i 1852 af 11 større og 8 mindre Baade med et Udbytte af 110 Spdlr. for de større og 25 Spdlr. for de mindre Baade, — i 1853 med 11 større og 6 mindre Baade med et Udbytte af 90 Spdlr. for de større Baade og 15 Spdlr. for de mindre Baade, — i 1854 med 10 større og 6 mindre Baade med et Udbytte af 110 Spdlr. for de større og 20 Spdlr. for de mindre Baade, — og i 1855 med 8 større og 5 mindre Baade med et Udbytte af 80 Spdlr. for de større og 10 Spdlr. for de mindre Baade. Udbyttet af det omhandlede Fiskerie har saaledes i Periodens Løb i de ovenmeldte Præstegjælde udgjort i Gjennemsnit omtrent 5,800 Spdlr. aarlig. Da det engelske Interessentskab, for hvis Regning Hummer tidligere har været udskibet fra Distrectet, ophørte med sin Virksomhed i 1850, ophørte ogsaa dermed den tidligere stedfundne Udskibning af Hummer til England. I Slutningen af Perioden begyndte imidlertid paany nogen Udskibning af Hummer til Udlandet, og blev der i Aaret 1855 udskibet 14,470 Stk. Hummer fra Stavern til Kjøbenhavn og andre Steder.

Laxefiskeriet i Laugens Elv har fremdeles aftaget i Periodes Løb, hvilket navnlig gjælder det forhen saa betydelige Laxefiskerie ved Kjærøe i Laurdals Præstegjæld. Den Maade, hvorpaa Laxefiskeriet drives ved Laugens Udløb, virker udentvivl meget til Fiskeriets Aftagen høiere op i Elven.

I Slutningen af Perioden blev der, ifølge Indre-Departementets Foranstaltning, gjort Forsøg med Anlæggelse af kunstige Fiskeudklækningsapparater i Laurdals Præstegjæld.

Paa mange Steder i Distrectet fiskes der Ørret, Gjedder med flere Slags Ferskvandsfisk.

Bergværksdrift.

Ifølge vedlagte Tabel No. 3 Litr. A. har Productet af det i Hoffs Præstegjæld beliggende Eidsfos Jernværk i Aarene 1851—1855 i Gjennemsnit aarlig udgjort: af Raajern 2,037 Sk℔, af Stangjern 458 Sk℔, af Støbegods 3,074 Sk℔, af Knibjern 22 Sk℔ og af Spiger 459,700 Stk., og viser derhos Tabellen, at Værket for Tiden beskjæftiger 4 Opsynsmænd og 96 Arbeidere.

Ved det saakaldte Jarlsberg eller Konnerud Værk i Skouger Præstegjæld, hvilket Værk, der for Tiden bestaaer af en Spiger- og en Knibhammer, ikke var i Drift i Aarene 1851—1854, blev, efter samme Tabel, i Aaret 1855 anvendt 120 Sk℔ Jern til Spigerfabrikation.

Den Bergværksdrift, som af et engelsk Handelshuus i Aaret 1850 begyndtes i Nærheden af Konnerudværket ved Bearbeidelsen af endeel kobber- og blyeholdige Gruber sammesteds, var ved Slutningen af Femaaret ophørt. De til Fritzøe Jernværk hørende Indretninger, der, ifølge vedlagte Tabel No. 3 Litr. B., findes i Barkevig i Brunlaugnæs Præstegjeld, hvor der ogsaa tidligere har været en Masovn, ansees det rettest at omhandle ved Laurvigs Kjøbstad, hvor Værkets Bestyrelse er. Det Samme gjælder endeel Kulovne, Værket har ved Jordfalden i samme Præstegjeld og i Nærheden af Gaarden Ytterøe i Hedrums Præstegjæld.

Mineralier, der ikke kunne henregnes til Metaller, afgive ingen Indtægt i Amtet.

Fabrik- og Haandværksdrift.

Med Hensyn til Fabrik- og Haandværksdrift henvises til Tabellerne No. 2 Litr. A. og B.

Det vil af Tabel No. 2 Litr. A. sees, at der, foruden endeel Saugbrug, Teglværker, Kornmøller m. m., i Jarlsbergs Fogderie, gives følgende større Industrieanlæg, nemlig:

I Sems-Præstegjæld:

Valløe Saltværk, hvis Drift har declineret betydeligt og hvorved i Periodens Løb kun har været tilvirket 4500 Tønder Salt i Gjennemsnit aarlig. Det beskjæftiger for Tiden 6 Mestere og 32 Arbeidere. — Forøvrigt gives der følgende andre Industrieanlæg ved Valløe Saltværk, nemlig:

a) et Bomuldsvæverie, der deels drives med Damp og deels med Haandkraft og som beskjæftiger 1 Mester og 34 Arbeidere samt i Periodens Løb har leveret 240,000 Alen Lærred, Bommesie og Værken m. m. i Gjennemsnit aarlig;
b) et mekanisk Bomuldsspinderie, der er anlagt i 1855 og som beskjæftiger 1 Mester, 1 Maskinist og 14 Arbeidere, og hvorved der i ommeldte Aar blev spundet 40,000 ℔ Garn;
c) et Farverie for Bomuldsvarer, som beskjæftiger 4 Arbeidere, og hvorved der i Periodens Løb har været farvet 65,550 Alen Lærred og 5000 ℔ Garn i Gjennemsnit aarlig;
d) en Bedding, hvorved beskjæftiges 1 Mester og 20 a 30 Arbeidere.

I Skouger Præstegjæld:

a) et Dampvæverie, der beskjæftiger 1 Bestyrer, 2 Contoirbetjente samt 50 faste og 16 andre Arbeidere og som har 96 Vævstole og hvis Product i Aaret 1854 var 671,224 og i 1855 857,961 Alen Bomuldslærred;
b) et Sæbesyderie, der beskjæftiger 4 Arbeidere, og som i Gjennemsnit aarlig leverer 600 Tønder Grønsæbe og 1000 Centner Stangsæbe;
c) et Jernstøberie, der beskjæftiger 1 Bestyrer, 1 Maskinist, 3 Mestere og 56 faste Arbeidere, og som i Periodens Løb leverede 2,478 Skℓ Støbegods i Gjennemsnit aarlig.

I Borre Præstegjeld:

3de større Ølbryggerier, af hvilke 2de paa Horten. Ved disse Bryggerier, af hvilke 2de ere oprettede i Periodens Løb, og som beskjæftige 3 Mestere og 10 a 12 andre Arbeidere, produceres aarlig 391,000 Potter Øl.

I Noterøe Præstegjæld:

a) en Reberbane, der beskjæftiger 11 Mand og i Periodens Løb leverede 190 Skℓ Tougværk i Gjennemsnit aarlig;
b) et Trankogerie, der beskjæftiger 20 Mand i 4 Maaneder af Aaret, og hvorved der i Periodens Løb i Gjennemsnit aarlig kogtes 1496 Tønder Tran.

Efter Tabellen No. 2 Litr. B. gives der af Industrieanlæg i Laurvigs Fogderie kun nogle Saug- og Møllebrug.

Af Haandværkere har Districtet det fornødne Antal, og gives der paa flere Steder i samme i Særdeleshed duelige Hjulmagere. Af Producterne af Haandværksdriften afhændes der kun lidet udenfor Landdistricterne, med Undtagelse af endeel simplere Kjøreredskaber.

Binæringer.

Huusfliden, der antages at staae omtrent paa det samme Trin som i tidligere Perioder, indskrænker sig hovedsagelig til at producere de simplere Stoffer til Indvaanernes Klædningsskykker, hvortil anvendes den Uld og Liin, der falder i Districtet, samt i Særdeleshed en stor Mængde Bomuldsgarn, der indkjøbes i Byerne, i hvilke ogsaa Landalmuen kjøber en heel Deel Tøier til sin Klædedragt. Forøvrigt sælges ogsaa i Byerne noget Vadmel, Værken og Strie m. m., men dog ikke i nogen betydelig Qvantitet. I Aaret 1855 gaves i enkelte Præstegjælde af Amtsdistrictet Undervisning i Dobbeltspinding, ifølge Foranstaltning af Selskabet for Norges Vel.

I Periodens Løb er der bygget en Mængde Skibe i Districtet. De under No. 7 Litr. A. og B. vedlagte Tabeller udvise, at der i Jarlsbergs Fogderie er bygget 38 Fartøier til en Drægtighed af 3,374½ Commercelæst og i Laurvigs Fogderie, foruden et Fritzøe Værk tilhørende lille Dampskib, der bruges til Bugsering paa Farris-Vandet, 33 Fartøier til en Drægtighed af 3,198½ Commercelæst, eller i hele Amtets Landdistrict 71 Fartøier til en Drægtighed af 6,573 Commercelæster, hvilket er Fartøier til en Drægtighed af omtrent 1800 Commercelæster mere end i Perioden 1846—1850, i hvilken sidste Periode der blev bygget Fartøier til en Drægtighed af henved 1400 Commercelæster mere end i de 2 Femaarsperioder fra 1836—1845 tilsammen. Skibsbyggeriet har aldrig været drevet i den Grad i Districtet som i det foreliggende Femaar, hvortil de høie Fragter, der erholdtes i den største Deel af

Perioden, afgav kraftig Opmuntring. Af de Fartøier, der byggedes, blev dog en ikke ubetydelig Deel bygget for Amtets Kjøbstæders Regning. Det største Antal Skibe blev bygget i Sandeherreds, Nøterøe og Skouger Præstegjælde.

Fragtfarten paa Udlandet var af megen Betydenhed i Periodens Løb og anvendtes ikke faa Skibe af Districtet i Fragtfart imellem England og Canada, ligesom ogsaa i Slutningen af Perioden et ikke ubetydeligt Antal Skibe blev benyttet i Fragtfart paa det sorte Hav. Den største Deel af Districtets Fartøier anvendes forøvrigt i Trælastfart fra Norge og Sverige til England og Frankrig. Den indenrigske Fragtfart er ikke af megen Betydenhed i Amtsdistrictet.

Landtransporten af Varer er ikke nogen egentlig Næringsvei i Districtet og bestaaer hovedsagelig i, at Landalmuen fører sine egne Producter til Kjøbstæderne samt bringer tilbage derfra de Varer, den trænger. Drifterne til Fritzøe og Eidsfos Jernværker, fornemlig til det første Værk, ere dog ikke uvigtige Erhvervskilder og afgiver ogsaa Kjørsel af Tømmer, Planker og Bord til Kjøbstæderne i Districtet, samt om Vinteren af Planker og Bord paa Isen fra Drammen til Svelvig, nogen Erhverv.

Uagtet der i forskjellige Dele af Districtet gives endeel Fuglevildt og Harer, er dog Jagten altfor ubetydelig til at kunne betragtes som nogen Binæring for Districtets Indvaanere.

Af Landhandlere gives der i Jarlsbergs Fogderie 10 paa Horten, 1 i Strandstedet Melsomvig og 1 paa Tjømøe, hvilken Sidste dog først har begyndt sin Virksomhed i indeværende Aar. I det i Laurvigs Fogderie beliggende Strandsted Staværn er der 6 Handelsmænd samt 4 Høkere. De under No. 6 Litr. A. og B. medfølgende Tabeller udvise Antallet af Haandværkere med Flere inden de Grændser, der ere bragte i Forslag for et Ladested eller en Kjøbstad paa og ved Horten, samt i Staværn.

Af Gjæstgiverier til Bequemmelighed for de Reisende er der i Jarlsbergs Fogderie 25, af hvilke 1 i Ladestedet Svelvig og 1 i Ladestedet Aasgaardstrand, samt i Laurvigs Fogderie 9, hvoraf 1 i Staværn.

Districtet har selv ingen Markeder, men en Deel af dets Indvaanere søge til Markederne i Drammen, Kongsberg og Skien.

Landdistrictets Tilstand i Almindelighed.

Lønnen for en Tjenestekarl er opgiven at være fra 20 til 50 Spdlr. aarlig og for en Tjenestepige fra 10 til 20 Spdlr. Den almindelige Løn for en Tjenestekarl antages imidlertid at kunne ansættes til 36 à 40 Spdlr. og for en Tjenestepige til 12 à 14 Spdlr. aarlig. Daglønnen for en simpel Haandarbeider er opgiven at være fra 28 ß. til 48 ß. og stundom endog derover; men den almindelige Dagløn antages at kunne ansættes til 40 à 48 ß. om Sommeren og 30 à 32 ß. om Vinteren.

Angaaende Beskaffenheden af de offentlige Veie i Amtsdistrictet medfølger en tabellarisk Opgave fra Districtets Veiinspecteur, og ere ingen nye Veie anlagte i Amtsdistrictet i Periodens Løb.

Ifølge de medfølgende Tabeller No. 5 Litr. A. og B. var der ved Udgangen af 1855 i Jarlsbergs Fogderie 3 Bygdemagaziner, der havde en Beholdning af 120 Tdr. 3 Skpr. Byg og 996 Tdr. 4 Skpr. Havre samt 395 Spdlr. i Penge, og i Laurvigs Fogderie 5 Bygdemagaziner med en Beholdning af 4 Tdr. 3⅞ Skp. Rug, 50 Tdr. 4⅞ Skp. Byg og 1943 Tdr. ⅛ Skp. Havre samt 991 Spdlr. 101 ß. i Penge.

Der yttrer sig en Tendents til efterhaanden at sløife Bygdemagazinerne i Districtet eller indskrænke deres Virksomhed og benytte deres Fond eller en Deel deraf til Oprettelse af Sparebanker, og ville flere nye Sparebanker paa denne Maade med det Første blive oprettede.

Ifølge vedlagte Tabel No. 8 var der i Amtets Landdistrict ved Udgangen af 1855 5 Sparebanker, der tilsammen havde under deres Bestyrelse en Capital af 109,297 Spd. 66 ß., hvoraf Sparebankerne selv eiede 7,434 Spdlr. 39½ ß. Planen for en af disse Sparebanker er dog først approberet i dette Aar.

I Districtet havdes ved Periodens Udløb ingen private Brand- eller andre Assuranceindretninger; men en privat Brandassuranceindretning vil om nogen Tid træde i Virksomhed for Waale Præstegjeld ifølge en Plan, der er approberet i Begyndelsen af dette Aar.

Ifølge de under No. 4 Litr. A., B., C., D. og E. følgende Tabeller over de i Perioden thinglæste og aflæste Gjældsbreve og Skifteudlæg, hvorved Pant er givet i faste Eiendomme, samt over de i samme afhændede faste Eiendommes Antal og Kjøbesum er i Femaaret i Jarlsbergs Fogderie, — Ladestederne Aasgaardsstrand og Svelvig, for hvilket sidstes Vedkommende en særskilt Tabel haves i No. 4 Litr. E., deri indbefattede, — thinglæst Gjældsbreve og Skifteudlæg til et Beløb af 1,122,461 Spdlr. 18 ß., — aflæst saadanne til et Beløb af 745,453 Spdlr. 106 ß., samt afhændet faste Eien-

domme til et Beløb af 1,628,374 Spdlr. 54 ß., — og i Laurvigs Fogderie thinglæst Gjældsbreve og Skifteudlæg til et Beløb af 695,948 Spdlr., aflæst saadanne til et Beløb af 240,560 Spdlr., samt afhændet faste Eiendomme til et Beløb af 879,401 Spdlr. Fremdeles vil det af vedlagte Tabeller No. 4 Litr. F. og G. angaaende de i Periodens Løb afholdte Executions- og Udpantningsforretninger sees, at der i Jarlsbergs Fogderie har været afholdt 3,849 saadanne Forretninger til et Beløb af 56,440 Spdlr. 90¾ ß., og i Laurvigs Fogderie 2,019 Forretninger til et Beløb af 28,413 Spdlr. 33½ ß.

Naar med Hensyn til Tabellerne om Thing- og Aflæsning m. M. tages i Betragtning de allerede i sidste Amtsberetning udhævede Omstændigheder: at det er en Følge af Eiendommenes stigende Værd i Handel og Vandel, — en Stigen, der i endnu større Grad har viist sig i Perioden 1851—1855 end i Perioden 1845—1850, — at Thinglæsningerne maa blive af større Beløb end Aflæsningerne, — at Districtets Indvaanere i Periodens Løb udentvivl i Almindelighed have formindsket deres løse Gjæld, — at der tildeels hersker Ligegyldighed med Hensyn til Aflæsning af Gjældsbreve og Skifteudlæg, og endelig at der vistnok i Perioden er anvendt ikke ubetydelige Summer til Jordforbedringer, — saa antages det ikke, at de nysmeldte Tabeller afgive noget uheldigt Resultat med Hensyn til Landalmuens Forfatning, saameget mindre som, hvad Laurvigs Fogderie angaaer, den Omstændighed, at de betydelige, til det forrige Laurvigs Grevskab hørende, Eiendomme i Periodens Løb overgik til en anden Eier, samt at, efter hvad der allerede tidligere er oplyst, en ikke ubetydelig Deel Leilændingsgods af samme Eiendomme er solgt i Periodens Løb, — afgiver en Forklaringsgrund for, at Aflæsningernes Beløb i bemeldte Fogderie er betydeligt mindre end Thinglæsningernes Beløb. Forøvrigt henvises her til vedkommende Sorenskrivers Anmærkning paa Tabellen No. 4, Litr. D.

Hvad Tabellen No. 4 Litr. F. om Beløbet af de i Periodens Løb i Jarlsbergs Fogderie afholdte Executions- og Udpantningsforretninger angaaer, da er Resultatet af en Sammenligning imellem denne Tabel og den lignende Tabel ved sidste Amtsberetning meget gunstigt, idet at der efter den Første kun er afholdt Executions- og Udpantningsforretninger til et Beløb af 56,440 Spdlr. 90¾ ß., imedens at der efter den Sidste var afholdt saadanne Forretninger til et Beløb af 113,978 Spdlr. 7 ß., eller omtrent til det dobbelte Beløb. Ikke saa heldigt stiller en lignende Sammenligning for Laurvigs Fogderies Vedkommende sig, da der, efter Tabellen No. 4 Litr. G. i Periodens Løb er afholdt Executions- og Udpantningsforretninger til et Beløb af 28,413 Spdlr. 33½ ß., imedens at der, efter Tabellen ved sidste Amtsberetning, var afholdt Forretninger af samme Slags til et Beløb af 30,890 Spdlr. 101 ß.; men ligesom førstnævnte Tabel dog udviser et Mindrebeløb af circa 2,400 Spdlr., saaledes har ogsaa den Omstændighed, at der hos et Par Mænd i bemeldte Fogderies District har været afholdt Executionsforretninger til et betydeligt Beløb i Perioden 1851—1855, udøvet en ikke ubetydelig Indflydelse paa Totalbeløbet for denne Periode. Der er ogsaa al Grund til at antage, at den trykkende Vexelgjæld, som tidligere paahvilede en Deel af Landalmuen i Jarlsbergs Fogderie, og som allerede efter sidste Amtsberetning var aftaget betydeligt, end mere er aftaget under den nu foreliggende Periode. De i Amtsdistrictet værende Sparebankers tiltagende Fond giver ogsaa Landalmuen nu en lettere Adgang til at erholde Laan paa billige Vilkaar end forhen, da den for en stor Deel maatte tage sin Tilflugt til private Disconteurer.

I det Hele antager jeg med fuld Overbeviisning at kunne udtale den Mening, at Tilstanden i Landdistrictet i Almindelighed har gaaet ikke ubetydeligt fremad i Periodens Løb.

Ifølge de under No. 9 Litr. A. & B. vedlagte Tabeller fra vedkommende Fogder har der i Periodens Løb udvandret til Amerika 32 Personer af Jarlsbergs Fogderie og 122 Personer af Laurvigs Fogderie. Udvandringen har saaledes tiltaget siden Perioden 1845—1850, under hvilken der, efter sidste Amtsberetning, kun udvandrede 32 Personer fra Amtets Landdistrict. Ogsaa har den i sidste Amtsberetning omhandlede Rømning af Søefolk i Udlandet tiltaget i Perioden 1851—1855 i Sammenligning med Perioden 1845—1850, idet at, ifølge Meddelelse fra vedkommende Krigscommissariat, fra Amtsdistrictet i det Hele i sidstnævnte Periode rømte i Europa 52 og i Amerika 42 eller i det Hele 94 Personer, imedens at der i den førstnævnte Periode rømte i Europa 99 og i Amerika 114, eller tilsammen 213 Personer.

B.

Kjøb- og Ladesteder.

Laurvig.

Handel.

Byens Handel bestaaer i: Groshandel, der dog kun drives af enkelte Kjøbmænd, som i større Partier fra Udlandet indføre Manufactur-, Fabrik- og Colonialvarer samt Korn- og Fedevarer, der deels afsættes til Byens mindre Handlende og deels forsendes til andre Kjøbstæder, — Detailhandel, der beskjæftiger de fleste af Byens Handlende og som drives med Byens egne Indvaanere samt Beboerne i det tilstødende Landdistrict, Indvaanerne i Staværn og Fredriksværn derunder indbefattede, med hvilke Sidste dog Handelen i de senere Aar meget har aftaget paa Grund af, at den største Deel af Marinens Personale er flyttet til Horten, — samt i Udskibning af Trælast og Jern samt af Riis fra Riismøllen ved Fritzøe Jernværk og noget Jis.

Den største Deel af den Trælast, som udføres fra Laurvig, kommer fra Nummedal og Sandsværs Fogderie samt Laurdals og Hedrums Præstegjælde igjennem Laugens Vasdrag, og har i Periodens Løb omtrent 40 à 45,000 Tylter Bjælker og Saugtømmer, foruden endeel Smaalast, gaaet igjennem det Fritzøe Værk tilhørende Hængsle i Laugen i Nærheden af Laurvig. Desuden erholdes noget Trælast, men dog af mindre Betydenhed, fra Tjølling og Brunlaugnæs Præstegjælde, ligesom Fritzøe Værk ogsaa faaer endeel Trælast fra Værkets Skove i Slemdals Anner. I Slutningen af Perioden blev af endeel Indvaanere i Laurvig og det tilstødende Landdistrict subskriberet en Sum til Rensningen af Agbye- og Holmsfossene i Laugen for at lette Trælastens Fremdrift, hvilken Rensning, der er calculeret at ville koste omtrent 12 à 1300 Spdlr., dog endnu ikke var paabegyndt ved Periodens Udløb. Ogsaa blev i Periodens Løb indgivet Andragende til Regjeringens Indre-Departement om, at Undersøgelser maatte skee om Farbargjørelse af Laugen indtil i Nærheden af Kongsberg, hvilke Undersøgelser have fundet Sted i Løbet af indeværende Aar.

Trælasten udskibes for en stor Deel i uforædlet Stand, nemlig som Bjælker, der gaae til Holland og som have en Længde af 12 til 36 Fod og en Tykkelse af 9 til 18 Tommer, — dog meest en Længde af 16 til 30 Fod og en Tykkelse af 10 til 12 Tommer. Ogsaa udføres der endeel skaaren Last hovedsagelig fra Saugbruget ved Fritzøe Værk, men som ogsaa for en mindre Deel tilveiebringes ved Haandskuur, der især var betydelig i 1853. Markedet for den skaarne Last er Frankrig, England og Danmark, hvorhen den føres i norske Fartøier, med Undtagelse af hvad enkelte danske Fartøier udføre til det sidstnævnte Land, — imedens at Trælastudførselen til Holland næsten udelukkende foregaaer i hollandske Fartøier. Til Scotland udføres aarlig nogle faa Ladninger Birkelast samt til England ligeledes nogle faa Ladninger Splitveed, ligesom der ogsaa gaaer endeel mindre Last, bestaaende i Jufferter, Lægter m. m. til Holland, Hannover og Danmark. I de fire Aar fra 1851—1854 udgjorde Trælastudskibningen i Gjennemsnit 5,600 Commercelæster aarlig. I det Hele gav Trælastudskibningen i Periodens Løb et godt Resultat, men dog bedst i Aarene 1853 og 1854, imedens den igjen declinerede i 1855.

Af Stangjern blev der i Periodens Løb fra Fritzøe Værk i Gjennemsnit udskibet omtrent 7,300 Skp aarlig, som hovedsagelig gik til Nord-Amerika, men ogsaa for en Deel til England, Danmark, Preussen og Belgien. Jernets udmærkede Qvalitet gjør, at det søges meget og sælges til høie Priser.

Da den til Fritzøe Værk hørende Riismølles Drift var betydelig mindre i Periodens Løb end i den foregaaende Periode, var ogsaa Udskibningen af Riis mindre i førstnævnte end i sidstnævnte Periode.

Af Jis blev i Perioden i Gjennemsnit udført omtrent 850 Commercelæster aarlig og var Udskibningen størst i 1853 og mindst i 1854 og 1855.

Indførselen af Steenkul, der, efter sidste Amtsberetning, i Femaaret 1845—1850 udgjorde circa 34,000 Tdr. aarlig, steeg i Femaaret 1851—1855 op til circa 44,000 Tdr. aarlig, hvoraf omtrent 25,000 Tdr. aarlig forbrugtes ved Fritzøe Jernværk. Forbruget af Steenkul iblandt Byens Indvaanere har i den Grad tiltaget i de senere Aar, at en langt større Deel af disses Brændematerial bestaaer i Steenkul.

Ifølge vedlagte Tabel No. 1 var der ved Udgangen af Aaret 1855 i Laurvig 1 Grosserer, 64 Detailhandlere med 31 Betjente, 2 Marketentere og 12 Brændevinshandlere.

Skibsfart.

Antallet af de paa Stedet hjemmehørende Skibe er bleven betydelig forøget i Periodens Løb. Som

forhen beskjæftigedes i Perioden den største Deel af Stedets Skibe i Fragtfart med Trælast fra Christiania, Drammen, Fredriksstad, Gothenburg og Stederne ved den Botniske Bugt, og bleve ogsaa enkelte Skibe anvendte i Fragtfart paa Canada, samt i Slutningen af Perioden endeel i Fragtfart paa det sorte Hav. De Fartøier, der tilhøre Fritzøe Værk, beskjæftiges hovedsagelig for Værkets egen Regning med Udførsel af Jern og Trælast samt Indførsel af Kul og Riis i Skaller eller saakaldt Paddy, m. m.

Ifølge Tabel No. 1 have 47 Skippere Borgerskab til Laurvig, af hvilke 25 i Begyndelsen af 1854 vare bosatte udenfor Byen.

I 1855 blev der i Laurvig oprettet en Søemands- og Navigationsskole, der foruden en Søofficier som første Lærer og Bestyrer har 2de andre Lærere. Denne Skole, hvortil der af Statscassen bidrages 250 Spdlr. aarlig samt af Stedets Commune og Sparebank af hver 125 Spdlr. aarlig, blev i Halvaaret $18\frac{55}{56}$ besøgt af 32 Elever, af hvilke 14 absolverede Examen.

Ogsaa har Stedet en Søemandsforening, der tæller 67 Medlemmer og har et Fond, stort 160 Spdlr.

I Periodens Løb blev det bestemt, at der til Beskyttelse af Laurvigs aabne Havn skal opføres en Mole, der skal løbe ud fra den saakaldte Tolderodde, og hvis Opførelse er calculeret at ville koste 22,000 Spdlr., hvortil er bevilget et Laan, stort 20,000 Spdlr., af Oplysningsvæsenets Fond.

Haandværksdrift.

Laug gives, hvad Laurvig angaaer, kuns i Skomagerprofessionen. Haandværksdriften har ikke i Periodens Løb gjort noget mærkeligt Fremskridt i Laurvig, men staaer omtrent paa samme Trin som tidligere. Efter Tabellen No. 1 var der ved Udgangen af Perioden i Laurvig 96 Haandværkere med 85 Svende og Drenge, 13 Frimestere eller Haandværkere uden Borgerskab samt 2de Bogtrykkere med 4 Betjente.

Til Haandværkernes Dannelse har Stedet en Søndags- og en dermed i Forbindelse staaende Tegneskole, af hvilke den sidste traadte i Virksomhed i 1852.

Fabrikdrift.

Af Fabrikindretninger havde Stedet, ifølge vedlagte Tabel No. 2 Litr. A. og de medfølgende 2de af Eieren af Fritzøe Værk afgivne Tabeller No. 2 Litr. B. & C., ved Udgangen af 1855 følgende: 1 Saugbrug, 1 Riismølle, 1 Kornmølle og 1 Stampemølle, Alt tilhørende Fritzøe Jernværk, 4 Tobaksfabrikker, 1 Brændeviinsbrænderie, der er nedlagt i dette Aar, 2 Ølbryggerier og 5 Maltgjørerier. Saugbruget bestaaer af 6 Blade og 2 Cirkelsauge, af hvilke en af de sidste er opført i Perioden. Efter Tabellen No. 2 Litr. C. cfr. Litr. B. beskjæftigede det i Aarene 1851—1855 1 Opsynsmand og 36 à 40 Arbeidere samt leverede i Gjennemsnit aarlig 6,000 Tylter Planker og Battens og 7,100 Tylter Bord, foruden endeel Lister, Rækker og Splitved.

Riismøllen havde, efter samme Tabel, 1 Opsynsmand og 10 Arbeidere, der dog kun blev beskjæftiget i en Deel af hvert af de Aar, hvoraf Perioden bestaaer. Dens Production var i Femaaret circa 393,000 ℔ Riis aarlig og saaledes betydelig mindre end i det foregaaende Femaar.

Ved Kornmøllen beskjæftigedes, efter samme Tabel, 1 Opsynsmand og 6 Arbeidere, og formaledes der ved samme omtrent 24,000 Tdr. Korn aarlig.

Af de øvrige Indretninger beskjæftigede de 4 Tobaksfabrikker, af hvilke 2de ere oprettede i Periodens Løb, ifølge Tabellen No. 2 Litr. A., 10 Mestere og omtrent 100 Arbeidere samt leverede et Product af 174,400 ℔ forskjellige Sorter Tobak aarlig, — samt de 2de af Ølbryggerierne 2 Mestere og 8 à 9 Arbeidere og leverede 850 Oxehoveder Øl aarlig.

Bergværksdrift.

Da Landets største Jernværk, Fritzøe, har sine vigtigste Indretninger i Laurvig, skal jeg i Henhold til, hvad der allerede er yttret angaaende Bergværksdriften for Landdistrictets Vedkommende, her under Eet omhandle, hvad der hører til bemeldte Værk, idet jeg derhos tillader mig at henvise til den foran paaberaabte Tabel No. 2 Litr. C. og den ligeledes vedlagte Tabel No. 3.

Værkets vigtigste Indretninger i Laurvig ere: en Masovn, 2 store Hammere, vægtige respective 40 og 32 Sk℔, til Bearbeidelse af større Gjenstande, 2 Nækhamre, 1 Valtseværk, fuldført i Periodens Løb, hvorved valtses saavel Stangjern som Plade- og Baandjern, en Kjættingsmedie, et mechanisk Værksted, der indeholder Dreierbænke, Høvle- og Boremaskiner m. m., et Modelværksted, opført i Periodens Løb, hvortil hører en liden Dampmaskine, en grundmuret Smedie, ligeledes opført i Periodens Løb, med 12 Hærder. Til Masovnen hører 1 og til Hamrene 2 Blæsemaskiner, og er til Oplysning af Værket og dets samtlige Indretninger i Periodens Løb anlagt et Gasværk med 100 Blus.

Ved samtlige disse Indretninger er der i det Hele 16 Opsynsmænd og Regnskabsbetjente samt 210 Arbeidere.

Udenfor Byen har Værket:

1) 9 Kulovne, byggede efter amerikanſk Mønſter, af hvilke 7, hvoraf den ene er opført i Periodens Løb, omtrentlig ⅛ Miil fra Laurvig ved Laugens Elv og 2 nærved Byen paa Veien til Fredriksværn, med 2 Opſynsmænd og 38 Arbeidere.
2) en Masovn og 3 Kulovne ved Moholt i Slemdal med 1 Opſynsmand og 20 Arbeidere.
3) et Jernſtøberie med en Kuppelovn og 1 Vindovn ſamt 2 Kulovne i Barkevig, omtrent 1¼ Miil fra Laurvig, med 1 Opſynsmand og 20 Arbeidere.
4) 3 Jerngruber ved Arendal med 4 Opſynsmænd og 150 Arbeidere.
5) 1 Jerngrube ved Kragerøe med 1 Opſynsmand og 6 Arbeidere.

Værket beſidder en liden Dampbaad paa Farisvandet paa 16 à 20 Heſtes Kraft, der allerede er omhandlet ved Landdiſtrictet, ſamt en anden liden Dampbaad paa 16 Heſtes Kraft, der i Slutningen af Perioden blev kjøbt i Danmark og benyttes til Buxering m. m. Værkets Production ved dets Indretninger i Laurvig har i Periodens Løb været ſom følger:

i 1851:	Stangjern .	10,050	Skl.
	Pladejern .	795	—
	Kjettinger . . .	316	—
	Raajern	7,120	—
i 1852:	Stangjern . . .	10,020	—
	Pladejern	725	—
	Kjettinger	430	—
	Raajern	8,250	—
i 1853:	Stangjern	9,210	—
	Pladejern	1,070	—
	Kjettinger	420	—
	Raajern	6,035	—
i 1854:	Stangjern	11,130	—
	Pladejern	720	—
	Kjettinger	390	—
	Raajern	7,950	—
i 1855:	Stangjern	8,470	—
	Pladejern	985	—
	Kjettinger	395	—
	Raajern	7,500	—

Desuden har Jernſtøberiet i Barkevig og Masovnen paa Moholt i Periodens Løb leveret, det første eftermeldte Qvantiteter Støbegods og den ſidſte, foruden et mindre betydeligt Qvantum Støbegods, eftermeldte Qvantiteter Raajern, ſc.:

i 1851:	Støbegods	915	Skl.
	Raajern	6,200	—
i 1852:	Støbegods	710	—
	Raajern	5,600	Skl.
i 1853:	Støbegods	840	—
	Raajern	4,800	—
i 1854:	Støbegods	760	—
	Raajern	6,890	—
i 1855:	Støbegods	815	—
	Raajern	3,060	—

Værkets Gruber ved Arendal have i Periodens Løb afgivet omtrent 11,000 Tdr. Malm og Gruben ved Kragerøe omtrent 300 Tdr. Malm i Gjennemſnit aarlig.

Iſølge Tabellen No. 2 Litr. C. har Kulforbruget ved Værkets Indretninger i Perioden udgjort 20,000 à 22,000 Læſter Trækul aarlig, hvoraf de ovenomhandlede Værket tilhørende Kulovne ved Laugen og Jordfalden i Gjennemſnit have leveret 8,600 Læſter aarlig, — ſamt, ſom allerede ovenanført, omtrent 25,000 Tdr. Steenkul i Gjennemſnit aarlig.

En Sammenligning imellem det ovenfor Anførte med Beretningen for Femaaret 1845—1850 vil viſe, at Værkets Drift ogſaa er bleven betydelig udvidet i det nu foreliggende Femaar.

Skibsbyggerie.

I Femaaret 1851—1856 er der i Laurvig bygget 4 Skibe til en Drægtighed af 431 Commercelæſter. De for Fritzøe Værks Regning i Periodens Løb i Jordfalden i Brunlaugnæs Præſtegjeld byggede Fartøier ere indtagne i Tabellen over Skibe, der ere byggede i Laurvigs Fogderie.

Jordbrug.

Foruden en Byemark, henhørende under det forrige Laurvigſke Grevſkab, der benyttes til Havnegang for Byens Indvaaneres Kreature, har Byen ingen Marker, naar undtages en i Hedrums Præſtegjeld beliggende mindre Løkke, der er bortforpagtet.

Byens Tilſtand i Almindelighed.

Huusfliden i Laurvig antages at ſtaae paa ſamme Trin ſom i tidligere Periode.

Baadbyggerie foregaaer ikke paa Stedet.

Den aarlige Løn for en Tjeneſtekarl er 30 til 50 Spdlr. og for en Tjeneſtepige 10 til 20 Spdlr., ſamt den almindelige Dagløn for en ſimpel Haandarbeider om Sommeren 36 til 60 ß. og om Vinteren 30 til 40 ß.

Ved Udgangen af Aaret 1855 havde Laurvigs Sparebank under ſin Beſtyrelſe 146,708 Spdlr. 61 ß., hvoraf Sparebanken ſelv eiede 11,733 Spdlr. 7 ß. Af offentlige Skoleindretninger har Stedet 1 Middel- og Realſkole, 1 Borgerſkole og 6 Almueſkoler foruden, ſom allerede tidligere omtalt, en

Søemands- og Navigationsskole samt en Søndagsskole og en dermed i Forbindelse staaende Tegneskole for Haandværkere. Ogsaa haves 1 Haandgjerningsskole for fattige Pigebørn og 1 Søndagsskole for Arbeidere.

Stedet har 1 større Fattighuus, hvori der i Gjennemsnit har været indtaget 60 à 70 Personer, der beskjæftiges med Vævning, Spinding, Strikning og Opplukning af gammelt Tougværk m. m.

I 1854 erholdt Stedet en Badeanstalt, der har 7 Badeværelser, og hvori der, foruden almindelige kolde og varme Bad, ogsaa kan erholdes Gyttje-, Damp-, Styrte- og Dusch-Bad. I 1854 og 1855 var de Badendes Antal omtrent 100 Personer aarlig.

I Slutningen af Perioden blev der opført en smuk Svingbro af Jern over Farriselven.

Af den medfølgende Tabel No. 4 sees, at Beløbet af thinglæste Gjældsbreve og Skifteudlæg, hvorved Pant er givet i faste Eiendomme, i Laurvig i Periodens Løb udgjorde 573,383 Spdlr. 94 ß., — af aflæste Gjældsbreve m. m. 207,882 Spdlr. 37 ß., — af afhændede faste Eiendomme 413,476 Spdlr. 106 ß. samt af Executions- og Udpantningsforretninger 85,288 Spdlr. 94 ß. Med Hensyn til Beløbet af de thinglæste og aflæste Gjældsbreve samt hvad Beløbet af afhændede faste Eiendomme angaaer, maa imidlertid bemærkes, hvad der allerede er gjort opmærksom paa ved Landdistrictet, at de betydelige til Fritzøe Værk hørende Eiendomme i Periodens Løb gik over i en anden Eiers Hænder. Beløbet af Executions- og Udpantningsforretninger er noget mindre end i Perioden 1846—1850.

Nogen Udvandring fra Byen har, efter Meddelelse fra vedkommende Byefoged, ikke fundet Sted i Periodens Løb.

Fra 1845 til 1855 steg Laurvigs Folkemængde fra 4,102 til 4,944, uagtet Cholera i 1853 bortrev omtrent 150 Mennesker.

Ved Lov af 9de Juni 1854 blev en ikke ubetydelig Deel af den saakaldte Thorstrandsmoen henlagt til Byens Territorium

Tilstanden i Byen i Almindelighed antages at have gaaet fremad i Periodens Løb, hvortil de heldige Conjuncturer for Skibsfarten og Trælastudskibningen væsentlig have bidraget.

Sandefjord.

Handel.

Dette Steds Handel bestaaer i: Detailhandel med Stedets egne Indvaanere og med Beboerne i de nærliggende Præstegjælde, navnlig Sandeherreds, Stokke, Hedrum og Anneboe Præstegjælde, — samt i Udskibning af Trælast, der tillands tilføres Stedet, som intet Vasdrag har, hovedsagelig fra de 3de sidstnævnte Præstegjælde. Udskibningen af Trælast har i Periodens Løb udgjort omtrent 1000 Commercelæster i Gjennemsnit aarlig og bestaaer fornemlig i Smaalast, der udføres til Danmark, og Birkelast, der udføres til Scotland, begge Dele i Stedets egne Fartøier. Stedets Detailhandel antages at have gaaet noget fremad i Perioden.

Ifølge Tabellen No. 1 havde Stedet ved Udgangen af Aaret 1855 26 Detailhandlere med 11 Betjente, 1 Høker og 6 Brændeviinshandlere med 3 Betjente.

Skibsfart.

Da Sandefjord i Forhold til sin Størrelse har ikke faa Skibe, hvis Antal ogsaa er forøget i Perioden, har Stedet en ikke ubetydelig Skibsfart. Stedets større Skibe beskjæftiges i Fragtfart, og de mindre anvendes hovedsagelig i Fart paa Danmark og Scotland. Efter Tabellen No. 1 havde ved Periodens Udløb 80 Skippere Borgerskab til Stedet, af hvilke 26 vare bosatte i Byen og 54 udenfor Byen.

Haandværksdrift.

Antallet af Haandværkere har tiltaget betydeligt i Sandefjord i Perioden, idet at Stedet ved Udgangen af 1855 efter Tabellen No. 1 havde 67 Haandværkere med 56 Svende og Drenge, imedens at det, efter sidste Amtsberetning, ved Udgangen af 1850 kun havde 27 Haandværkere med 19 Svende og Drenge, foruden 7 saakaldte Frimestere eller Haandværkere uden Borgerskab.

Fabrikdrift.

Ifølge Tabel No. 2 havde Stedet ved Udgangen af Perioden ikke andre Fabrik- eller Industrianlæg end en mindre betydelig Tobaksfabrik, der er oprettet i Perioden, samt 3 Garverier.

Bergværksdrift

gives ikke i Sandefjord.

Skibsbyggerie.

Paa Byens Grund haves intet Skibsværft, men i dens nærmeste Omegn og navnlig i Sandefjordsbugten gives der flere Skibsværfter, paa hvilke der bygges Fartøier af Stedets Indvaanere. De

Fartøier, der saaledes ere byggede af disse i Periodens Løb, ere optagne i Tabellen over de i Laurvigs Fogderie byggede Fartøier.

Jordbrug.

Til Byen høre 6 smaae Løkker, der ere bortforpagtede.

Stedets Tilstand i Almindelighed.

Huusfliden paa Stedet antages at være omtrent paa samme Trin som forhen.

Baadbyggerie foregaaer ikke paa Stedet.

Ifølge vedkommende Byefogeds Opgave er den aarlige Løn paa Stedet for en Tjenestekarl 25 til 40 Spdlr. og for en Tjenestepige 8 til 20 Spdlr. samt Daglønnen for en simpel Haandarbeider fra 36 til 48 ß. om Sommeren og fra 24 til 36 ß. om Vinteren.

I Løbet af Perioden erholdt Sandefjord en høiere Almueskole, inddeelt i 2de Classer, med 2 Lærere. Til denne Skole, der ved Udgangen af f. A., havde 119 Disciple, bidrager Communen aarlig 435 Spdlr., hvorhos den afgiver Locale saavel til Skolen som dens første Lærer, og har Skolen tillige af Oplysningsvæsenets Fond et aarligt Bidrag af 120 Spdlr.

Søgningen til Stedets Badeanstalt har tiltaget betydeligt i Perioden. Badegjæsternes Antal var i 1851 — 200, i 1852 — 245, i 1853 — 279, i 1854 — 325 og i 1855 — 370. Paa Grund af den tiltagende Søgning til Anstalten have ogsaa dennes Indtægter steget betydeligt i Perioden; men for saameget som muligt at kunne tilfredsstille de stigende Fordringer til Indretningen og navnlig Søgningen efter Bad, er Anstalten i Periodens Løb bleven betydelig udvidet og forbedret, hvilket har gjort, at Indretningen har maattet stifte ikke ubetydelig Gjæld. Actiernes Værdie ere nu stegne til mere end det Dobbelte af deres Paalydende, og have Actieeierne i den senere Tid faaet et Udbytte af 8 Procent aarlig.

Ved Udgangen af 1855 var Antallet af de brandforsikkrede Bygninger i Sandefjord 162, der ere assurerede for 146,660 Spdlr., eller 34 Bygninger flere og en Forsikkringssum af 62,050 Spdlr. mere end ved Udgangen af Aaret 1850. Der er saaledes i Forhold til Byens Størrelse bygget mange Huse i Sandefjord i Perioden, hvortil vistnok den Fortjeneste, som Stedets Indvaanere have ved at bortleie Værelser til Badegjæsterne i Badetiden, væsentlig har bidraget, og ere Priserne paa Eiendomme paa Stedet høie.

Ifølge Folketællingen i 1855 havde Stedet 1165 Indvaanere, imedens at det ved Udgangen af 1845 kun havde 794 Indvaanere.

Ifølge vedlagte Tabel No. 3 blev der i Sandefjord i Periodens Løb thinglæst Gjældsbreve og Skifteudlæg, hvorved Pant er givet i faste Eiendomme, til Beløb 34,833 Spdlr. 82 ß., — aflæst saadanne Gjældsbreve til Beløb 13,194 Spdlr. 83 ß., — afhændet faste Eiendomme til et Beløb af 27,312 Spdlr. 82 ß., og afholdt Executions- og Udpantningsforretninger til et Beløb af 10,747 Spdlr. 30 ß. Det stærke Huusbyggeri afgiver en Forklaringsgrund for Misforholdet imellem Beløbet af Thinglæsninger og Aflæsninger, og antages det derhos, at det maa have været tilfældige Omstændigheder, der har bevirket, at Beløbet af Executions- og Udpantningsforretninger er saa betydelig større end i det foregaaende Femaar, i hvilket samme, efter sidste Amtsberetning, kun udgjorde 4,745 Spdlr., og at deraf ingen Slutning kan drages med Hensyn til Stedets Tilstand i Almindelighed, thi det maa betragtes som vist, at denne har forbedret sig ikke ganske ubetydeligt i Periodens Løb.

Ifølge Opgave fra vedkommende Byefoged har der ikke foregaaet nogen Udvandring fra Sandefjord i Periodens Løb.

Tønsberg.

Handel.

Fra Tønsberg udskibes endeel Trælast, hvis Qvantitet i Periodens Løb var mindst i 1851, nemlig 2,030 Commercelæster, og størst i 1853, nemlig 2,900 Commercelæster, og som hovedsagelig udføres til Danmark og Frankrig, — samt Tran, Sælhundskind m. m., der tilveiebringes ved Fangst paa Jishavet, om hvilken Fangst vil blive handlet nedenfor. Forøvrigt bestaaer Handelen paa Stedet i Detailhandel, der er af Betydenhed, da de omkringliggende Bygder ere folkerige og velholdende.

Ifølge vedlagte Tabel No. 1 havde Stedet ved Udgangen af 1855 1 Grosserer med 4 Betjente, 52 Detailhandlere med 42 Betjente samt 6 Værtshusholdere, der tillige ere Brændeviinsudskjænkere.

Skibsfart.

Stedets Skibsfart er af megen Betydenhed, og har Antallet af de paa Stedet hjemmehørende Fartøier fra 1851—1855 tiltaget fra 87 Fartøier, af Drægtighed 7,309 Commercelæster, til 128 Fartøier, af Drægtighed 11,052½ Commercelæst. Disse

Fartøier anvendes hovedsagelig i Fragtfart. Endeel af Fartøierne benyttes ogsaa til Fangst paa Jishavet, hvilken Fangst i Perioden blev drevet saaledes:

Aar.	Fartøiernes Antal.	Mandskabernes Antal.	Fangstens Størrelse.
1851	1	39	5,500 Sælhunde.
1852	3	140	12,632 Sælhunde, 4 Bjørne.
1853	4	224	21,950 Sælhunde, 12 Bjørne.
1854	8	340	28,570 Sælhunde, 18 Fade Skind, 40 Fade Spæk, 3 Bjørne.
1855	11	447	30,154 Sælhunde, 20 Hvalrosser, 7 Bjørne, 8 Rensdyr.

Da Værdien af en Sælhund kan anslaaes fra 3 til 7 Spdlr. efter dens Størrelse, fremgaaer heraf, hvor megen Vigtighed denne Fangst, der forøvrigt i Almindelighed kun beskjæftiger Fartøierne i omtrent 4 Maaneder, har.

Stedet har en Søemandsforening, der tæller 36 Medlemmer og har et Fond af noget over 600 Spdlr.

Efter Tabellen No. 1 var der ved Udgangen af Perioden bosat i Tønsberg 63 Skippere, og har, efter samme Tabel, alene i Perioden 128 Personer udenfor Byen taget Borgerskab som Skippere.

Haandværksdrift.

Ifølge samme Tabel var der i Tønsberg ved Udgangen af Perioden 110 Haandværkere med Borgerskab, 9 Frimestere eller Haandværkere uden Borgerskab samt 82 Haandværkssvende og Drenge. Paa Stedet er derhos bosat 1 Bogtrykker.

Haandværksdriften antages forøvrigt ikke i Periodes Løb at have undergaaet nogen mærkelig Forandring i Tønsberg.

Fabrikdrift.

Efter vedlagte Tabel No. 2 indskrænkede Fabrikdriften i Tønsberg sig ved Periodens Udgang til 4 Tobaksspinderier, 1 Teglværk og 6 Garverier.

Bergværksdrift.

finder ikke Sted i Tønsberg.

Skibsbyggerie.

Paa selve Stedet er der ikke bygget noget Fartøi i Perioden, men derimod er der under samme for Byens Regning bygget ikke faa Fartøier paa de i Nærheden af Stedet liggende Skibsværfter og fornemlig paa 2de Værfter, der ligge ganske tæt ved Byen paa Nøterøe.

Jordbrug.

Tønsberg har betydelige og vel dyrkede Bymarker, der afkaste en ikke ubetydelig Indtægt for Byecassen.

Stedets Tilstand i Almindelighed.

Huusfliden i Tønsberg antages at staae paa samme Trin som i tidligere Perioder.

Baadbyggerie drives ikke i Tønsberg.

Ifølge Opgave fra vedkommende Byefoged er Lønnen for en Tjenestekarl paa Stedet 36 til 60 Spdlr. og for en Tjenestepige fra 10 til 16 Spdlr. aarlig, samt den almindelige Dagløn for en simpel Haandarbeider 40 til 60 ß.

Tønsbergs Sparebank havde ved Udgangen af Aaret 1855 under sin Bestyrelse 148,546 Spdlr. 95 ß., hvoraf Sparebanken selv eiede 5,420 Spdlr. 19 ß., og har saaledes gaaet betydelig fremad i Perioden, da den Capital, som den ved Udgangen af 1850 havde under sin Bestyrelse, ifølge sidste Amtsberetning, kun udgjorde 26,844 Spdlr. 99 ß.

I Perioden erholdt Tønsberg en Vandledning, der for Tiden har 10 Vandspring, som i Almindelighed det hele Aar igjennem forsyner Stedets Indvaanere med godt Vand.

I Løbet af Perioden blev af en Privatmand opført en stor 2 Etages Tømmerbygning, der er indrettet til Bopæl for 40 Familier af Arbeidsclassen, til hvem den udleies, hvorved et stort Savn er afhjulpet, da det, paa Grund af Tilflytningen af Arbeidsfolk til Stedet, var bleven vanskeligt at erholde Boliger for denne Classe.

I Slutningen af Perioden paabegyndtes Opførelsen af en nye Almueskolebygning, ligesom det ogsaa blev besluttet at opføre en nye Kirke, hvortil skal anvendes et Laan af Oplysningsvæsenets Fond, stort 9,000 Spdlr., og 7,000 Spdlr. af Tønsbergs Kirkes egne Midler foruden et af en Privatmand — den Samme, der har opført den nylig omhandlede Arbeiderbolig — dertil skjænket Beløb af 4,000 Spdlr.

En Udvidelse af Canalen Stenen er paatænkt og Undersøgelser angaaende Udgiverne herved foranstaltet.

Ifølge Tabellen No. 3 var Beløbet af thinglæste Gjældsbreve og Skifteudlæg, hvorved Pant er givet i faste Eiendomme, i Perioden i Tønsberg 60,292 Spdlr. 92½ ß., — af aflæste Gjældsbreve af samme Arter 44,942 Spdlr. 55 ß., — af afhændede Eiendomme 66,925 Spdlr. og af Exe-

cutions- og Udpantningsforretninger 3,378 Spdlr. 81 ß.

Naar det tages i Betragtning, at endeel nye Bygninger ere opførte i Tønsberg i Perioden, samt at Priserne paa Eiendomme ere stegne betydeligt i samme, maa det antages, at Forholdet imellem thinglæste og aflæste Documenter stiller sig ret godt i Tønsberg. Ogsaa maa Beløbet af de i Perioden afholdte Executions- og Udpantningsforretninger betragtes som ringe.

I Tiaaret fra 1845 til 1855 steg Byens Folkemængde fra 2,245 til 2,874.

Af samtlige Kjøbstæder i Amtsdistrictet er det utvivlsomt, at Tønsberg i Periodens Løb har gaaet meest fremad.

Holmestrand.

Handel.

Trælastudskibningen fra Stedet var større i den foreliggende Periode end tidligere især af skaaren Last samt ogsaa tildeels af dansk Last, efter hvilken sidste Slags Last der i en Deel af Perioden var stærk Søgning. Imidlertid er dog fremdeles Udskibningen til Holland af Bjælker vigtigst for Stedet. Ogsaa Stedets Detailhandel tiltog i Periodens Løb, og var Antallet af Detailhandlere, der ved Udgangen af 1850, ifølge sidste Amtsberetning udgjorde 17 med 15 Betjente, efter vedlagte Tabel No. 1, ved Udgangen af 1855 steget til 38 med 25 Betjente. Ifølge samme Tabel har Stedet ogsaa 4 Høkere.

Skibsfart.

Ligesom Lastedrægtigheden af de paa Stedet hjemmehørende Fartøier har betydelig tiltaget i Periodens Løb, saaledes holdes ogsaa Stedets Skibe i Almindelighed nu i bedre Stand end forhen, hvilket ogsaa gjøres fornødent med Hensyn til, at Skibene mere og mere anvendes i Fragtfart paa fjernere Farvande. Efter ovenmeldte Tabel havde ved Udgangen af 1855 46 Skippere Borgerskab til Holmestrand, af hvilke 20 boede i Byen og 26 udenfor samme.

Haandværksdrift.

Stedets Haandværksdrift staaer omtrent paa det samme Trin som forhen. Efter Tabellen No. 1 havde Stedet ved Udgangen af Perioden 56 Haandværkere med 62 Svende og Drenge, samt 1 Bogtrykker.

Fabrikdrift.

Af Fabrikker eller andre Industrieanlæg har Stedet, ifølge vedlagte Tabel No. 2, kun 3 mindre betydelige Tobaksfabrikker samt 4 Garverier.

Bergværksdrift

har Stedet ikke.

Skibsbyggerie

drives i Almindelighed ikke paa Stedet i større Udstrækning end til Istandsættelse af Indvaanernes egne Skibe. Imidlertid bleve dog i Aaret 1855 2de Skibe satte paa Stabelen i Holmestrand, af hvilke det ene er bestemt til Iishavfangst.

Jordbrug.

Nogen Byemark har Stedet ikke.

Stedets Tilstand i Almindelighed.

Huusfliden i Holmestrand antages at være paa samme Standpunct som forhen.

Den almindelige Løn for en Tjenestedreng paa Stedet er, ifølge Opgave fra vedkommende Byefoged, 35 til 40 Spdlr. og for en Tjenestepige 12 til 16 Spdlr. aarlig, samt den almindelige Dagløn for en simpel Haandarbeider 60 til 72 ß.

For den almindelige Mand paa Stedet er Fiskerie en ikke uvæsentlig Næringsgreen.

Baadbyggerie drives ikke i Holmestrand.

Holmestrands Sparebank havde ved Udgangen af 1855 under sin Bestyrelse 89,329 Spdlr. 29 ß., hvoraf Sparebanken selv eiede 11,835 Spdlr. 23 ß.

I Løbet af Perioden kjøbte Stedets Commune en betydelig Gaardeiendom, hvis Hovedbygning blev indrettet til Locale for den Tordenskjoldske Borgerskole, og blev derhos paa den til Eiendommen hørende Tomt opbygget en nye og rummelig Bygning for Stedets Almueskole.

En Søemandsclasse, der var forenet med den Tordenskjoldske Skole, blev nedlagt i Periodens Løb.

Den i forrige Amtsberetning omhandlede Haandgjerningsskole er fremdeles i Drift og vedbliver at stifte Gavn. Ligeledes vedligeholdes den i samme Beretning ommeldte Tvangsarbeidsanstalt.

Byen erholdt i Perioden en nye Vandledning, der i Forbindelse med den ældre Vandledning rigelig forsyner Stedet med godt Vand og som skaffer Byen nogen Indtægt ved Afgivelse af Spring til Private. Paa denne Vandledning, hvis Reservoir ligger 160 à 170 Fod over Byens vigtigste Gade-

linie, er der paa flere Steder anbragt Brandstændere til Afbenyttelse i Ildebrandstilfælde.

Af Byens Havnecasse er der i Periodens Løb anvendt betydelige Udtællinger til Opmuddring i Havnen og Anskaffelse af nye Moringsindretning.

Stedets Badehuus, der er grundlagt ved Actier, har været godt besøgt i Perioden og har i de sidste Aar givet et lidet Overskud for Actiehaverne.

I Forbindelse med Drammen have Stedets Skibsredere en Skibsassuranceforening, hvis Hovedcontoir er i Drammen og som bestyres af 3de af Foreningens i Drammen boende og 2de af dens i Holmestrand boende Interessenter.

Ifølge vedlagte Tabel No. 3 var Beløbet af thinglæste Gjældsbreve og Skifteudlæg, hvorved Pant er givet i faste Eiendomme, i Perioden paa Stedet 60,240 Spdlr. 60 ß., — af aflæste Pantehæftelser af samme Arter 38,099 Spdlr. 116 ß., — af afhændede Eiendomme 81,905 Spdlr. og af Executions- og Udpantningsforretninger 4,490 Spdlr. 32½ ß., hvilke Opgaver i det Hele maae antages at give et tilfredsstillende Resultat, naar det med Hensyn til Forholdet imellem Thinglæsninger og Afkæsninger tages i Betragtning, at en betydelig Afhændelse af faste Eiendomme har fundet Sted i Periodens Løb.

Ifølge Meddelelse fra vedkommende Byefoged har i Perioden ingen Udvandring til fremmede Lande fundet Sted fra Holmestrand, hvorimod ikke faa Familier i Periodens Løb ere flyttede fra Stedet til Horten.

Folkemængden, der ved Folketællingen i 1845 var 1,708, var efter Folketællingen i 1855 1,837.

Ogsaa i Holmestrand antages Tilstanden i Almindelighed at have forbedret sig ikke ubetydeligt i Periodens Løb.

Ladestedet Svelvig.

Handel.

Det er opgivet, at den aarlige Handelsomsætning i Svelvig kan ansættes til omtrent 97,000 Spd., hvoraf Trælastudskibningen til 30,000 Spd. Om end denne Opgave ikke kan betragtes som ganske nøiagtig, tjener den dog til at bestyrke, at Handelen paa Stedet har taget Opsving i Periodens Løb. Det er ogsaa vist, at Stedets Handel med Indvaanerne i det i Nærheden liggende Landdistrict har tiltaget i de senere Aar. Efter den medfølgende Tabel No. 1 havde Svelvig ved Udgangen af 1855 11 Handlende med 5 Betjente foruden 2 Høkere med 1 Betjent.

Skibsfart

er fremdeles Stedets vigtigste Næringsgreen og beskjæftiger en stor Deel af dets Indvaanere. Ved Udgangen af Perioden boede der i Svelvig 40 Skippere, af hvilke endeel, forinden Stedet blev Ladested, have erholdt Borgerskab til Christiania, Drammen eller Holmestrand. Desuden boer der i det tilstødende Landdistrict 8 Skippere, der have Borgerskab i Svelvig.

Haandværksdrift.

Ifølge Tabellen No. 1 havde Stedet ved Periodens Udløb 46 Haandværkere med 18 Svende og Drenge. Ogsaa har Stedet efter samme Tabel 60 Skibstømmermænd.

Fabrikdrift.

Af Fabrikker eller andre Industrieanlæg er der, ifølge vedlagte Tabel No. 2, i Svelvig kun en Skibskran, der fra November til Udgangen af Mai Maaned beskjæftiger 50—60 Arbeidere foruden 1 Mester.

Bergværksdrift

er der ikke paa Stedet.

Skibsbyggerie.

Efter den medfølgende Tabel No. 3 er der i Perioden bygget 5 Skibe i Svelvig til en Drægtighed af 348½ Commercelæst. Skibsbyggeriet har saaledes været langt betydeligere paa Stedet i det foreliggende Femaar end i den foregaaende Periode, hvori der, efter sidste Amtsberetning, kun blev bygget en Jagt til en Drægtighed af 8½ Commercelæst.

Jordbrug.

Stedet har en Byemark, der bestaaer af nogle Løkker og en Udmark, hvilken sidste benyttes til Havnegang for Indvaanernes Kreature.

Stedets Tilstand i Almindelighed.

Huusfliden paa Stedet antages at staae paa samme Trin som paa mindre Steder i Almindelighed.

Den almindelige Løn for en Tjenestedreng paa Stedet er opgivet til 30 til 45 Spdlr. og for en Tjenestepige til 8 til 16 Spdlr. aarlig, samt den almindelige Dagløn for en simpel Haandarbeider til 60 ß. indtil 96 ß.

Indvaanerne have endeel Næring derved, at Stedet tjener til Vinteroplagssted for en stor Deel

Skibe, der høre hjemme i Drammen og som tillades med Trælast, der føres fra Drammen til Svelvig om Vinteren paa Isen.

Endeel af Stedets Indvaanere ernære sig som Lodser og Fiskere. Ved Udgangen af 1855 havde det 13 faste og 15 Reservelodse.

I Tiaaret fra 1845 til 1855 steeg Stedets Folkemængde fra 1201 til 1475.

I Periodens Løb udvandrede der fra Svelvig til Amerika 4 Personer.

Ifølge Tabellen No. 4 Litr. E. ved Landdistrictet var Beløbet af de i Perioden i Svelvig thinglæste Gjældsbreve og Skifteudlæg, hvorved Pant er givet i faste Eiendomme, 40,876 Spdlr. 11 ß., — af aflæste Pantehæftelser af samme Art 10,150 Spdlr. 67½ ß. og af afhændede Eiendomme 30,663 Spdlr. Hvad Beløbet af Executioner m. m. angaaer, da er samme optaget i Beløbet i Tabellen No. 4 Litr. F. for Landdistrictet.

Der antages ikke at kunne drages nogen Slutning med Hensyn til Stedets Tilstand i Almindelighed af, at Beløbet af thinglæste Documenter er omtrent 4 Gange større end af aflæste Documenter; thi ligesom Indvaanernes oeconomiske Tilstand i det Hele antages at være ret god, saaledes er det ogsaa utvivlsomt, at Stedets Tilstand i Almindelighed har forbedret sig i Periodens Løb.

Ladestedet Aasgaardstrand.

Handelen paa dette Sted bestaaer i en høist ubetydelig Udskibning af Trælast og i nogen Detailhandel, og antages at staae omtrent paa samme Trin som i den foregaaende Periode.

Ifølge Tabellen No. 6 Litr. A. for Landdistrictet havde Stedet ved Udgangen af Perioden 5 Detailhandlere med 4 Betjente. Forøvrigt er Skibsfarten Stedets vigtigste Næringsgreen, og var der ved Udgangen af Perioden, ifølge samme Tabel, bosat 11 Skippere paa Stedet.

Af ommeldte Tabel sees ogsaa, at Stedet til samme Tid havde 6 Haandværkere uden Borgerskab med 2 Svende eller Drenge.

Tabellen No. 7 Litr. A. for Landdistrictet udviser, at der i Perioden er bygget et Fartøi af 25 Commercelæsters Drægtighed i Aasgaardstrand.

Fabrik- og Bergværksdrift er der ikke paa Stedet, der heller ikke har egne Marker.

Med Hensyn til thinglæste og aflæste Gjældsbreve m. m. henvises til Tabellen No. 4 Litr. B. for Landdistrictet og, med Hensyn til afholdte Executions- og Udpantningsforretninger, til Tabellen No. 4 Litr. F. for samme, i hvilke Tabeller dog Stedet ikke er særskilt omhandlet. Tjenestelønnen og Daglønnen paa Stedet antages at være omtrent den samme som i Landdistrictet i Almindelighed.

Nogen Udvandring har ikke fundet Sted fra Aasgaardstrand i Perioden.

Folkemængden paa Stedet var i 1845 — 444 og i 1855 — 481.

Sluttelig tilføies, at det antages, at Stedet, formedelst dets mindre gunstige Beliggenhed, neppe nogensinde vil hæve sig af dets nærværende Ubetydelighed.

Jarlsberg og Laurvigs Amt, 20de November 1856.

Underdanigst

Ulrich Cappelen.

II.

Bratsberg Amt.

Underdanigst Beretning

om den oeconomiske Tilstand i Bratsberg Amt i Aarene 1851, 1852, 1853, 1854 og 1855.

A. Landdistricterne.

a. Jordbruget.

Ved at omhandle Amtets Jordbrug er det nødvendigt i flere Henseender at gjøre Forskjel paa de egentlige Fjelddistricter, hvortil Øvre Thelemarkens Fogderi for største Deel maa henregnes, og de fladere Districter i Nedre Thelemarkens og Bamble Fogderier.

I Nedre Thelemarken antages af Nyland at være opbrudt omtrent 290 og i Bamble 140 Tønder Land. Af større Foretagender bør især nævnes Udgravning af en Kanal, hvorved Børsesø i Gjerpen er forsænket, og Adgang aabnet til at udtappe de tilstødende Myrer. Dette Foretagende, af hvilket afdøde Stiftamtmand Falsen har store Fortjenester, har kostet omtrent 6000 Spdlr., og det derved indvundne eller forbedrede Areal er ansat til en Værdi af 15 à 1600 Maal god Myr, hvorved bemærkes, at det hele Areal, paa hvilket Anlægget har Indflydelse, udgjør mere end det Dobbelte heraf, men at det under Skjønnet over Omkostningernes Fordeling blev reduceret til ovenmeldte Værdi. Foretagendet blev understøttet af det Offentlige ved at overtage en Deel af de med den foreløbige Undersøgelse forbundne Omkostninger samt ved Laan af Oplysningsvæsenets Fonds Midler. Saavidt det kan erfares, ere Eierne hidtil vel tilfredse med Resultatet, og dette Foretagende har derhos henledet Opmærksomheden paa Adgangen til lignende Arbeider, af hvilke nogle mindre ogsaa ere komne til Udførelse.

Med Hensyn til Dyrkningsmaaden er der vel ikke foregaaet nogen pludselig eller stor Forandring; men det antages dog, at Forbedringer efterhaanden have fundet Indgang hos mange af Districtets Jordbrugere, hvortil det vistnok har bidraget, at der, navnlig i Gjerpen, Solum og Holden, gives flere større Eiendomme, der drives efter Reglerne for et udviklet Jordbrug, og som bestyres af duelige Avlskarle. Saaledes er Nødvendigheden af Jordens Afgrøftning blevet mere almindelig erkjendt, og især er Anlæg af lukkede Grøfter i de senere Aar blevet mere udbredt. Der bruges dog hertil ikke Drainrør, hvoraf ingen Fabrik findes her i Amtet, men efter Omstændighederne enten Steen eller Træ. Med Gjødningens Behandling vises der af dem, som ville gjælde for flittige Jordbrugere, større Omhu, og man seer flere Forsøg paa at rette Manglerne ved de Opbevaringssteder for Gjødselen, der fra ældre Tider ere brugelige, ligesom ogsaa Gjødselens Blanding med Jord bliver mere almindelig.

Der er deels ved en i 1853 afholdt Udstilling, deels ved Præmieploininger gjort Forsøg paa at vække Sandsen for forbedrede Agerdyrkningsredskaber, og især paa nogle større Jordbrug i Nærheden af Skien findes der ogsaa et ganske godt Udvalg af

saadanne. Imidlertid er der adskillige Vanskeligheder at overvinde, saasom at der skal Øvelse til at behandle nye Redskaber, og at især Plove af en i Distriktet forhen ubekjendt Construction let kunne komme i Miskredit, fordi Plovkarlen ikke forstaaer rigtig at bruge dem, at Brugere af mindre Jordlodder ofte savne den Hestekraft, der udfordres til fuldkomnere Redskaber, og at Udlægget til Indkjøb af saadanne Redskaber falder trykkende for de mindre Formuende. Uagtet disse Hindringer antages Sagen dog at være i nogen, om end langsom Fremgang, og der vises i alt Fald nu en livligere Interesse for at undersøge, hvilke Redskaber arbeide bedst.

I nogle Districter af Nedre Thelemarken og Bamble, navnlig i Gjerpen, Eidanger og Solum, har Dyrkningen af Sommerhvede tiltaget betydeligt, hvilket af de ved Folketællingen erhvervede Oplysninger nærmere vil vise sig, og i Almindelighed har denne Kornart slaaet godt til og paa Grund af sin større Værdi været meget fordeelagtig. Ogsaa Dyrkningen af Rug antages at have tiltaget noget, skjønt i mindre Grad. Potetesavlen har aftaget noget eller har i alt Fald ikke tiltaget i Forhold til Kornavlen, fordi den Sygdom, der har hjemsøgt denne Frugt, har gjort Jordbrugerne forsigtige. Næper og Kaalrabi dyrkes hos Bonden endnu kun undtagelsesvis udenfor Haverne, medens derimod paa flere større Jordbrug ved Skien denne Dyrkning er drevet med Held.

Dyrkningen af Liin antages at være i Aftagende, især fordi Bomuldsgarn nu mere benyttes i Stedet for Liingarn. Hamp og Humle avles kun i ringe Mængde, og med Dyrkningen af Haveværter vides ikke nogen mærkelig Forandring at være foregaaet. Af Frugttræer findes en Deel i nogle Egne af Bamble og Nedre Thelemarken, og af Æbler sælges Noget til Steder udenfor Amtet.

I Øvre Thelemarken bestaaer Jordbunden med enkelte Undtagelser, saasom i Sauland og nogle Dele af Hvideseid, af steenbunden Gruus og Sand, der kun med møisommeligt Arbeide kan opbrydes til Ager, og som trænger til stærk Gjødning, førend den bliver frugtbar. En Udvidelse af Agerlandet er paa de fleste Steder forbundet med mange Vanskeligheder, baade fordi den store Mængde Steen, der maa opbrydes for at skaffe Rum for Ploven, gjør Rydningen meget kostbar, og fordi det ikke kan nytte at bryde Nyland, uden at der haves tilstrækkelig Gjødning til at hævde Jorden, som oprindelig er fattig og skarp. Den naturlige Følge af disse Forhold er, at de samme Agre i Almindelighed bruges det ene Aar efter det andet, og at der ingen anden Forandring finder Sted, end at der afvexles med Korn og Potetes. Slaattelandet ligger for største Deel i sin naturlige Tilstand, og bestaaer enten af steenbunden Jord, der aldrig har været opbrudt, eller af Myrer og Heislaatter, paa hvilke der næsten ikke har været anvendt noget Arbeide. Fra disse vidtstrakte Slaatter, der ofte ligge meget langt fra Gaardene, maa det Foder samles, hvormed Buskapen underholdes, og herved bliver det muligt, at der kan tilveiebringes Gjødning til Ageren, saa at denne ved en gjennem mange Aar og tildeels vel endog gjennem mange Aarhundreder fortsat Dyrkning er blevet ophævdet og frugtbar.

Det kan vistnok ikke paastaaes, at de saaledes forklarede Forhold skulde være uforanderlige, da det meget mere har vist sig, at enkelte driftige Jordbrugere efterhaanden have opbrudt ny Ager, og i Forhold hertil lagt gammel Ager igjen til Eng. Det er ogsaa at antage, at der er en Fremgang i denne Henseende, da der i Femaaret 1851—55 antages at være opryddet 671½ Tønde Land i Øvre Thelemarken, medens der fra 1846—1850 kun er angivet 269½ Tønde, og det er at haabe, at denne Fremgang vil tiltage, eftersom Sands for Jordbrugets Forbedring mere udbreder sig. I den senere Tid har Opmærksomheden ogsaa været henvendt paa de mange dyrkbare Myrer, der findes især i det vestfjeldske District af Øvre Thelemarken, og der er udført flere vel anlagte Foretagender af dette Slags, som forhaabentlig ville lede til fortsatte Arbeider og væsentlig bidrage til Jordbrugets Udvidelse i Distriktet. De bedre Myrer ere nemlig meget lettere at opbryde end den steenbundne Jord, og ved en hensigtsmæssig Behandling kunne de ogsaa drives med langt mindre Tilskud af Gjødning end den skarpe Sandjord i Bakkerne. Myrene findes ikke alene i Dalene, men i endnu større Mængde paa Heiene, og skjønt disse sidste ligge saa høit, at de ikke kunne benyttes til Kornavl, saa er det dog sandsynligt, at de tildeels med Fordeel kunne dyrkes til Græs, hvormed der ogsaa er gjort enkelte Forsøg. At blande Gjødningen med Myrjord antages at være blevet mere almindeligt.

Det vil heraf sees, at Forbedringer i Jordbruget for Alvor begynde at finde Indgang i Øvre Thelemarken, og at der er Udsigt til, at den fra Forfædrene nedarvede Brugsmaade vil komme til at vige Pladsen for nye Lærdomme; men man maa ikke vente, at det hermed kan gaae hurtigt, da Jordbrugeren, der til sin Husholdning behøver et vist Quantum Korn og Poteter, ikke kan tillægge den gamle Ager, førend han har den nye færdig og tillige har Gjødsel i Beredskab til at hævde den. Derhos er det neppe sandsynligt, at der i de egentlige Fjelddistricter kan indføres et Vexelbrug saaledes som det

drives i fladere Egne, da Agerens Areal her altid maa blive indskrænket, og der desuden fra de vidtløftige Udslaatter erholdes et Tilskud af Foder og Gjødning, som gjør et andet Forhold mellem Ager og Eng i Hjemmarken muligt, end ellers vilde være Tilfældet.

Den største Jordvinding i Øvre Thelemarken kan sandsynligviis ventes ved Opdyrkning af Myrer, og det er derfor af stor Vigtighed, at Opmærksomheden herfor er vakt, og at der er gjort en god Begyndelse, som forhaabentlig vil lede til videre Foretagender.

Der er flere Jordbrugere i Øvre Thelemarken, som i de senere Aar have anskaffet sig forbedrede Agerdyrkningsredskaber, og der er saaledes ogsaa heri nogen Fremgang at spore. Imidlertid ligger der i Jordbundens Beskaffenhed store Hindringer for Brugen af de Redskaber, der anvendes i fladere Egne med en dybere og mindre stenet Jordbund. Det er dog ingenlunde Meningen med denne Bemærkning, at ikke de nu i Øvre Thelemarken brugelige Agerdyrkningsredskaber ere modtagelige for store Forbedringer; men hvor Jordbunden er brat, steenbunden og grundlændt, og hvor den samme Ager i en lang Aarrække holdes aaben, maa Redskaberne nødvendigviis have en anden Construction end den, som under andre Forhold er hensigtsmæssig, og det bør være en Gjenstand for kyndige Landmænds Overveielse, hvorledes denne særegne Construction skal være.

Byg er fremdeles Hovedsæden i Øvre Thelemarken og vil paa de fleste Steder sandsynligviis altid blive det. Det er dog antageligt, at Dyrkningen af Rug og Havre i Femaaret har gjort noget Fremskridt; men hvad især den sidste Kornart angaaer, saa kan dens Dyrkning ikke vinde nogen stor Indgang, saalænge der ikke haves mere Agerland, end hvad der kan holdes gjødslet, hvortil kommer, at i de høitliggende Fjelddistrikter kan det ikke paaregnes, at Havren bliver moden. Poteter er vel fremdeles en Hovedsæd for Øvre Thelemarken og udgjøre et vigtigt Fødemiddel for Indbaanerne; men den Sygdom, der i flere Aar har angrebet denne Frugt, har vistnok havt nogen Indflydelse til at indskrænke Dyrkningen af Poteter i Forhold til Kornavlen. Det kan dog bemærkes, at Sygdommen neppe har viist sig i de høieste liggende Fjelddistrikter.

Dyrkningen af Liin og Hamp er i Øvre Thelemarken ubetydelig, og med Hensyn til Dyrkningen af Humle og Haveværter og Opelskning af Frugttræer vides ingen mærkelig Forandring at være foregaaet. Næper ere paa enkelte Steder dyrkede med Held som Markfrugt.

Da især de 3 sidste Aar af Femaaret over det hele Amt kunne ansees som gode, have Landdistrikterne tiltrængt mindre Korn end sædvanligt, hvortil ogsaa den Fremgang i Jordbruget, der unegtelig har fundet Sted, kan have bidraget Noget. Endnu fordeelagtigere vilde Forholdet have været, dersom ikke Potetessygdommen havde ødelagt endeel af denne Frugt. Den største Kornindførsel tiltrænges til Kjøbstæderne og til Søkysten, og den betydelige Udvidelse, som Skibsfarten har faaet, maa have bidraget til at forøge dette Behov. Enkelte Distrikter, saasom Næs Anner i Nedre Thelemarken og tildeels Gjerpen Sogn antages at have noget Korn til Salg, og fra flere Distrikter bringes Poteter til Kjøbstæderne.

Det er fra flere Sider bemærket, at det mod Slutningen af Perioden har været vanskeligt at faae Arbeids- og Tjenestefolk, og at derhos Dagløn og Tjenesteløn har været saa høi, at det maatte virke hæmmende paa Jordbrugets Udvikling. Det kan heller ikke negtes, at denne Bemærkning har nogen Grund; men ligesom en stigende Arbeidsløn i sig selv maa ansees for et saa meget større Gode, som samme tilfalder den største og meest trængende Deel af Befolkningen, saaledes ere ogsaa de fleste Produkter, som Landmanden har at afhænde, stegne i samme Forhold, saaat han heri har faaet Erstatning.

I Virkeligheden har der i de sidste Aar foregaaet en Forrykkelse af de fleste Værdier, der med andre Ord kunde betegnes som en Forringelse af Pengeværdien, og Ingen bør ønske, at Arbeidsmandens Fortjeneste skulde være undtaget fra denne Bevægelse.

Der har i Femaaret ikke været nogen Landbrugsskole i Virksomhed i Bratsberg Amt. Derimod har J. Lindequist i Aarene 1851, 1852 og 1853 for Statskassens og Amtscommunens Regning bereist Amtet for at give Veiledning i Jordbruget, og ligesaa har han i 1855 besøgt Amtet som reisende Agronom i Statens Tjeneste. Endvidere har Jens Jacobsen, der i Udlandet har lært Engvandingskunsten, hvert Aar reist om i Amtet for at gjøre Engvandings-Anlæg og ved Siden heraf gaae Jordbrugerne tilhaande ved andre Foretagender, saasom Udtapning af Myrer og Udstikning af Grøfter. Det antages, at disse Reiser have været særdeles gavnlige for Jordbrugets Udvikling, og især har Lindequist i flere Egne af Amtet vidst at udøve en mærkelig Indflydelse paa Jordbrugerne, saaat han har givet Fremstød til flere vigtige Forbedringer, navnlig at mange Myrer ere tagne under Dyrkning, og at en bedre Fremgangsmaade hermed er indført, at der anvendes større Omhu paa Jordens Afgrøftning, at Gjødningen behandles paa en omhyggeligere og hensigtsmæssigere Maade, og at bedre Redskaber efterhaanden komme i Brug.

b. Fædriften.

De fornødne Oplysninger om Antallet af Heste, stort Qvæg, Faar, Gjeder, Svin og Rensdyr ville findes i de ved Folketællingen optagne Tabeller.

Til Heste- og Qvægracens Forbedring vides der ikke at være truffet nogen Foranstaltning, som fortjener særskilt Omtale. Der er vistnok især i Nærheden af Byerne indført enkelte Kreaturer af fremmed, især hollandsk og engelsk Race, og da disse ere benyttede som Tillægsdyr, er Racen tildeels blandet hermed. Endog til Øvre Thelemarken skal der være kommet et Par Tyre, saavidt vides af Tyrolerracen, ligesom der paa nogle Steder skal være anskaffet finuldede Faar. I Saude anføres Svineracen at være forædlet med en Blanding af den saakaldte danske, otaheitiske og franske Race.

I Almindelighed ere imidlertid de Dyr, der holdes i Distriktet, af Racer, som der have udviklet sig, dog saaledes at Hestene for en stor Deel som Foler komme fra Nabodistrikterne, fornemmelig Bergens Stift. Det har især med Hensyn til Qvægracen været et omtvistet Spørgsmaal, om det er hensigtsmæssigt at søge at forbedre de Racer, der findes i Distriktet, eller at indføre fremmede Racer; men hvorledes end dette Spørgsmaal afgjøres, saa er det vel utvivlsomt, at det ikke vil lede til noget godt Resultat at bringe fremmede Racer ind, medmindre der sørges for det rigeligere og bedre Foder, som en ædlere Race tiltrænger. I denne Henseende staaer der endnu meget tilbage at ønske, da Naturen vel selv i Fjelddistrikterne har sørget for gode Sommergræsgange, medens derimod Fodringen om Vinteren for største Deel er utilstrækkelig og foregaaer med det magre Høe, der samles i Udslaatter og paa udyrkede Myrer. Nogen Forbedring spores dog heri, og især har Lindequist bidraget til at udbrede rigtigere Begreber, saaat der nu ikke er faa Jordbrugere, som have formindsket sin Buskap og give forholdsmæssig rigeligere Foder. Der er ogsaa vakt nogen Opmærksomhed for Qvægracen i Øvre Thelemarken, da der fra Distrikter udenfor Amtet er forskrevet Tillægsdyr af samme, og det er at haabe, at dette vil have til Følge, at der vises mere Omhu for denne i sig selv uden Tvivl gode Race.

Stald og Fjøs har som oftest en meget ufuldkommen Indretning; men ogsaa heri er der Udsigt til Forbedring, da enkelte Jordbrugere ere ifærd med at bygge nye Udhuse efter en ny og hensigtsmæssig Construktion.

Af Foranstaltninger til Engens Forbedring kan det mærkes, at der til Engvanding i Aarene 1851—1855 er udlagt 531 Maal, hvoraf 449 Maal falder paa Øvre Thelemarken, 34 Maal paa Nedre Thelemarken og 48 Maal paa Bamble Fogderi. Det vil saaledes sees, at denne Sag har meest Fremgang i Øvre Thelemarken, hvor Naturforholdene ogsaa ere gunstigst derfor. Arealet kan vel ikke i sig selv ansees for meget betydeligt; men det er dog saa stort, at Sagen nu har vakt almindelig Opmærksomhed, og da Resultaterne, naar Anlæggene have været passede med Omhu og Skjønsomhed, have været gode, saa er det at haabe, at det fremdeles vil gaae fremad hermed.

Med Engens Forbedring gaaer det kun langsomt, da de fleste Jordbrugere lade Naturen selv sørge for, hvorledes Græsset skal fremkomme, og ikke saae Græsfrø i den Ager, som tillægges. Dertil kommer, at Vaarbetning og Høstbetning endnu ere almindelige, og at Ageren ofte er udmattet ved gjentagen Kornsæd, førend den henlægges til Eng. I disse Forhold, der fra gammel Tid have været gjældende i Amtet, er der dog i de senere Aar indtraadt nogen Forandring, hvortil Lindequists Reiser uden Tvivl væsentlig have bidraget. I de fleste Egne gives der nu nogle Jordbrugere, som behandle deres Eng med større Omhu, og mange have gjort Forsøg med at saae Temotei og Kløver paa mindre Stykker. Da Resultatet heraf i Almindelighed har været godt, saa er Opmærksomheden vakt for Sagen, og endog i Øvre Thelemarken kan man see flere smukke Kløver- og Temotei-Enge. Dette viser sig ogsaa af den betydelige Forøgelse, som Handelen med Græsfrø til Oplandet i de senere Aar har faaet. Skadeligheden af Vaarbetning erkjendes nu næsten af Alle, og der er ikke faa Jordbrugere, som holde deres bedre Eng fri derfor; men rigtignok ere de Fleste endnu ikke kommet i den Tour, at de kunne undvære denne Nødhjælp om Vaaren, saaat Nødvendigheden tvinger dem til, hvad de selv erkjende for skadeligt. Betning om Høsten, naar Engen er opblødt af Regn, foregaaer almindeligt, og den gjør neppe meget mindre Skade end Vaarbetning.

Forholdet mellem Eng- og Agerland samt mellem Besætning og Korn- og Potetesavl lader sig neppe med nogen Almindelighed opgive, da det væsentlig afhænger af Gaardenes forskjellige Beskaffenhed.

Saavel Øvre Thelemarken som nogle Bygder af Nedre Thelemarken afsætter en temmelig stor Mængde Fedevarer, der deels sælges i Amtets Byer og Sødistricter, deels føres til Østlandet.

Samme Rensdyr findes kun paa Mjøsstranden i Øvre Thelemarken, og deres Antal har i de senere Aar neppe tiltaget.

c. Skovdriften.

Priserne paa Skovprodukter have været i Sti-

gende indtil 1855, da de ere faldne noget især for Langveed, medens de dog fremdeles maa anſees for gode. Diſſe høie Priſer have fremkaldt en ſtærk Hugſt, hvortil det ogſaa har bidraget, at der har fundet mange Spekulationer Sted i Skoveiendomme, og at Kjøberne for at reiſe Kjøbeſummen have maattet foretage en overdreven Hugſt. Det maa ogſaa bemærkes, at mindre Dimenſioner, der iſær finde Afſætning i Danmark, mod Periodens Slutning have været meget ſøgte, hvilket vel tildeels er en Følge af, at den ſædvanlige Tilførſel fra Finland paa Grund af Krigen er ſtandſet. Som en Følge heraf maa det antages, at Skovene i det Hele ere forringede, og herover føres der ogſaa fra alle Steder Klage. Det er dog muligt, at denne Klage bliver noget overdrevet, da der mere tales om de Skove, ſom blive mishandlede, end om dem, der behandles fornuftigt, af hvilke ſidſte der endnu ikke findes ſaa faa. Derhos kan det ikke ubetinget dadles, at en Mand, naar han kan ſælge de mindre Dimenſioner til fordeelagtige Priſer, nedhugger diſſe, forſaavidt han nemlig kan beregne, at der af Skoven udbringes en ſtørre Capital ved en hyppigere Hugſt af Træet i en yngre Alder, end ved at lade det komme til fuld Modenhed. Det er ſikkert nok, at denne Tilbøielighed til tidlig Hugſt ofte gaaer over alle fornuftige Grændſer og er ødelæggende for Skovene; men det kan heller ikke negtes, at den under viſſe Forhold kan have en rimelig Grund, og at ikke altid den ſtørſte Capital udbringes af Skoven, ved at lade Træet naae ſin høieſte Modenhed. De ſtørſte og meeſt ſparede Skove antages at være i Hitterdals Præſtegjeld og i Drangedals Hovedſogn.

Nogen Opgave over Priſerne paa Trælaſt lader ſig neppe med nogen Nytte meddele, da diſſe Priſer variere ikke alene efter de forſkjellige Conjuncturer, men ogſaa efter det for Fremdriften mere eller mindre bequemme Sted, hvor Mærkningen foregaaer. I det Hele maa Priſerne paa Saugtømmer og hollandſk Laſt anſees for ſtadigere, medens derimod Priſerne paa den ſaakaldte Langveed, hvormed forſtaaes Dimenſioner af 24 Fods Længde og derover, ere mere fluktuerende.

For at lette Tømmerflødningen er der i de ſenere Aar foretaget ikke ubetydelige Arbeider i nogle af de ſtørre Vasdrage. Saaledes er der i Vrangefos, ſom dannes af Elven mellem Flaavandet og Norſø, foretaget en Udminering, hvorved Vanſkelighederne i denne Fos, der forhen bleve anſeede for meget betydelige, nu ſaa godt ſom ganſke ere hævede. I Tinnefos, der dannes af Tinelven ſtrax ovenfor ſammes Udløb i Hitterdalsvandet, er der med nogen Underſtøttelſe af det Offentlige udført et Mineringsarbeide, der antages at have koſtet henved 5000 Spd. Som Følge heraf er Foſſen, der forhen jevnlig bandt Tømmeret i ſtore Vaſer og i lange Tidsrum ganſke ſtandſede Driften, nu blevet ſaameget rettet, at Laſten gaaer godt igjennem, naar behørig Forſigtighed iagttages. Til Forbedring af det Vasdrag, der fra Fyrisvandet og Niſſervandet fører ned til Arendal, blev det i 1853 beſluttet at anvende en Sum af 10,000 Spd., ſom deels bevilgedes af det Offentlige, deels ſkulde betales ved en Afgift paa Tømmeret.

Diſſe Arbeider, ſom for en væſentlig Deel beſtaae i at indrette Slippedamme paa 3 Steder, nemlig ved Udløbet af Kjørul, Drang og Nelaug, ere vel endnu ikke fuldførte, men det maa dog allerede anſees afgjort, at Flødningen i dette vanſkelige Vasdrag ved ſamme meget vil lettes, og at Skoveierne i de tilſtødende Bygder ſom Følge heraf ville opnaae bedre Priſer. Der er endnu mangfoldige Steder i Vasdragene, hvor Tømmerdriften ved henſigtsmæſſige Arbeider kunde lettes, og det er at haabe, at diſſe Arbeider, da Sandſen for denne vigtige Sag nu ſynes at være vaagnet, efterhaanden ville komme til Udførelſe.

Transporten af Trælaſt over Flaa-, Hvideseid- og Bandalsvandene er i 1855 udført af Dampſkibet St. Olaf, og ligeſaa har Dampſkibet Statsraad Stang i enkelte Tilfælde ført Tømmerflaader over Norſø og Hitterdalsvandet, uden dog ſtadig at overtage denne Transport.

Angaaende Saugbrugene henviſes til de medfølgende tabellariſke Opgaver.

Kulledrift foregaaer hovedſagelig til de 3 i Amtet beliggende Jernværker, Foſſum, Ulefos og Vold. Det førſte af diſſe Værker forſynes for ſtørſte Deel med Kul af ſine egne Skove og er forſaavidt uafhængigt af Conjuncturerne. Ulefos drives udelukkende paa Støbegods og behøver derfor et forholdsmæſſig mindre Quantum Kul, end naar Stangjern ſkal tilvirkes. Desuden har Værket nogen Tilgang af Kul af egne Skove og Hjælp af Affaldet ved de nærliggende Saugbrug. Ved Vold er Tilgangen af Kul vanſkeligſt, uagtet Priſerne ere forhøiede.

Af Tjære tilvirkes vel Noget, men meget Mindre end der efter den rigelige Tilgang af Material burde tilvirkes, og for ſtørſte Deel paa en meget ufuldkommen Maade. Der er dog i 1854 i Hvideseid opført 2de Tjæreovne, der anſees henſigtsmæſſige og ſom forhaabentlig ville have flere lignende Foretagender til Følge.

Priſerne paa Brændeveed ere i den ſenere Tid ſtegne betydelig. Saaledes er en Favn Furuveed af omtrent ¾ Alens Længde, der for faa Aar ſiden i Skien og Porsgrund koſtede 1 Spd., i afvigte

Vinter betalt med 1 Spd. 48 ß. Grunden til denne Stigning ligger neppe saa meget deri, at der er Mangel paa Skov, som er skikket til Brændsel — hvilket i de fleste Distrikter endnu ikke antages at være Tilfældet — som i den høiere Arbeidsløn, der maa betales for Hugst og Drift, samt i den Omstændighed, at de nærmeste Skove tildeels ere udhuggede og at Veden derfor maa søges længere borte. Paa Norsø og Hitterdalsvandet samt paa Flaa-, Hvideseid- og Bandalsvandene er der aabnet en ny Afsætning af Ved, der benyttes af de paa samme farende Dampskibe. I Byerne blive paa Grund af de høie Vedpriser Brugen af Steenkul mere almindelig, og i Nærheden af Porsgrund skjæres Tørv, der benyttes i Byen og Omegnen.

d. Fiskeri

drives for største Deel som Binæring. Det vigtigste Fiskeri er vel Makrelfiskeriet, ligesom ogsaa Hummer er Gjenstand for Udførsel. Der klages over at Fiskeriet i Fjordene er i Aftagende, hvortil Grunden maaskee for en stor Deel er at søge i det for Ynglen ødelæggende Fiskeri med Vad, der er blevet almindeligt. Ogsaa over en Aftagen af Lakefiskeriet i det skienske Vasdrag føres der Klage.

e. Bergværksdriften.

De 3 i Amtet beliggende Jernværker, Fossum, Ulefos og Vold, have fremdeles i Femaaret været i Drift, hvorimod ingen nye Jernværker ere anlagte. De Opgaver, som forlanges efter Schema No. 3, vedlægges fra Eierne særskilt for enhver af disse Værker. Fossum Jernværk har sine betydeligste og bedste Gruber udenfor dette Amt. Det drives saavel paa Stangjern som paa Støbegods og antages at have været i en stadig og fordeelagtig Drift, da det, som ovenfor bemærket, væsentlig kan forsynes med Kul af egne Skove. Ulefos leverer udelukkende Støbegods, hvortil Malmen fra de nærliggende Fønsgruber er særdeles vel skikket, medens derimod det Stangjern, som af samme udbringes, ikke er godt. Volds Jernværk producerer hovedsagelig Stangjern, og da Værket ikke har egne Skove af den Betydenhed, at nogen stor Deel af Kulforsyningen kan foregaae af dem, har det under de høie Priser paa Træfast Vanskeligheder ved at skaffe de fornødne Kul, hvilket har bevirket, at Produktionen i de senere Aar har aftaget. Dette har dog ogsaa tildeels sin Grund i, at der, for at skaffe et bedre Produkt, i de senere Aar paa Marsovnen blæses med kold Luft. Angaaende Grubedriften eller Tilvirkningsmaaden er ingen særskilt Oplysning meddeelt.

Angaaende de Bærums Jernværk tilhørende Gruber i Sannikkedal og Holden samt de Laurvigs Jernværk tilhørende Gruber i Sannikkedal vedlægges schematiske Opgaver fra Eierne, der ere meddeelte gjennem Bergmesteren.

Efter Opgave fra Eieren er det af Bergmesteren oplyst, at der i Aaret 1852 i Hvideseid er opført en Smeltehytte, og at der paa samme Tid i Bandals-, Oppegaardens og Jonsli-Gruberne i Hvideseid med et Belæg af 6 à 7 Mand blev udmineret en Deel Kobbermalm, der i 1853 nedbragtes til Hytten, og hvoraf blev udvundet 6 Skippund Kobber. I 1854 og 1855 er med et Belæg af omtrent samme Styrke udbragt 33 Tønder Kobbermalm, der endnu ikke er smeltet. Endvidere er i Sauland i Nærheden af Mosebø i Femaaret opført en liden Kobber-Smeltehytte, ligesom der ved Goli sammesteds har været drevet nogle Kobbermalm-Gange. Der haves herover ingen Opgave; men Driften, der er standset siden 1853, antages ikke at have været betydelig.

Af Mineralier, der ikke kunne henregnes til Metaller, haves kun Brynesteensbruddene i Laurdals Præstegjeld i Øvre Thelemarken. Produktionen heraf angives at have udgjort:

i 1851 . . .	672,000	Stykker.
= 1852 . . .	685,000	—
= 1853 . . .	660,000	—
= 1854 . . .	337,000	—
= 1855 . . .	337,000	—
Tilsammen	2,691,000	Stykker.

Netto-Indtægten for Producenterne antages at have udgjort 2800 à 3000 Spd. Afsætningen er meget uregelmæssig og var ved Periodens Slutning næsten standset. Antallet af Arbeidere kan ikke angives.

Angaaende Fabrikker og Industrianlæg henvises til de medfølgende tabellariske Opgaver, ved hvilke Intet vides at erindre.

Brændeviinsbrænderier findes ikke i Amtet.

Huusfliden formenes at være i noget Tiltagende især ved en større Anvendelse af Bomuldsgarn til Vævning. Forøvrigt tilvirkes ikke Betydeligt til Salg, men Tilvirkningen indskrænker sig væsentlig til Vedkommendes eget Forbrug. Lensmanden i Vinje har anført, at 2de Piger ere reiste til Christiania for at lære Dobbeltspinding.

Over Skibsbyggeriet vedlægges Opgaver, hvorved det dog ikke er muligt at tilveiebringe Oplysning om Antallet af de herved beskjæftigede Arbeidere, da dette Antal under de forskjellige Perioder af Bygningen er meget forskjelligt. Det vil sees, at denne Næringsvei, navnlig i Sannikkedal, har været livlig, hvilket maa tilskrives de for Skibsfarten gunstige Conjuncturer.

Angaaende Jagten vides Intet at erindre, uden hvad der er anført i foregaaende Beretninger. Ligesaa henholdes til disse med Hensyn til Fragtfart og Landtransport, idet nedenfor det Fornødne er anført om Dampskibsfarten paa Indsøerne og om de nye Veianlæg.

Af Landhandlere haves 6, nemlig 1 i Graaten ved Skien, 1 i Næs Anner, Saude Præstegjeld, 1 i Saulands Anner, Hjerdals Præstegjeld, 1 i Siljord, 1 i Hvideseid og 1 i Laurdal. En Landhandler, der i 1855 blev ansat i Hitterdal, har endnu ikke begyndt sin Virksomhed. Om Landhandleriernes Gavnlighed ere Meningerne deelte, og det er ikke let i Almindelighed at afgjøre, hvad der er det Rette, da meget afhænger af personlige og locale Forhold.

Hvad Distriktets Tilstand i Almindelighed angaaer, henvises med Hensyn til de Spørgsmaal, der indeholdes i Schema No. 4, til de fra Sorenskriverne indkomne tabellariske Opgaver. Dagløn og Tjenesteløn er steget betydelig og kan ved Periodens Slutning ansees at være omtrent 50 Procent høiere end ved dens Begyndelse. Nøiagtig at opgive sammes Størrelse er vanskeligt, da den afhænger baade af de locale Forhold, af Aarstiden og af Vedkommendes Dueligbed. Omtrentlig kan Daglønnen paa egen Kost ansættes fra 36 ß. til 60 ß. og paa Husbondens Kost fra 12 ß. til 30 ß., og Tjenestelønnen for en Dreng fra 25 til 50 Spd. og for en Pige fra 8 til 16 Spd. aarlig.

Med Hensyn til Veienes Tilstand henvises til de medfølgende tabellariske Opgaver fra Amtets 2de Veiinspecteurer. Af nye Veianlæg bør især nævnes Veien mellem Norsø og Flaavandet, der i høi Grad har lettet Forbindelsen med Øvre Thelemarkens vestfjeldske Distrikt. Forhen var Fremkomsten her meget besværlig, da Veien deels var meget bakket, deels paa 2de Steder blev afbrudt ved Elven og Nomevandet, saaat der maatte foretages hyppige Omlæsninger, som baade medførte Ophold og i mange Tilfælde Skade paa Varerne. Den nye Vei er derimod udmærket flad og god, saaat Færselen er hurtig og let. Den nye Vei fra Fiane til Nissedal er ogsaa for største Deel fuldført i Løbet af Femaaret. Med Oparbeidelsen af nye Bygdeveie er der paa flere Steder gjort en Begyndelse, idet der er bevilget et aarligt Tilskud i Penge af Amtscommunen, hvorhos Roderne forrette Pligtarbeide. I denne Henseende staaer dog endnu særdeles meget tilbage, da Bygdeveiene paa de fleste Steder fra ældre Tider ere meget forsømte.

I Aaret 1852 sattes for et Actieselskabs Regning et Dampskib i Gang paa Norsø og Hitterdalsvandet, og noget senere ligesaa et andet Dampskib paa Flaa-, Hvideseid- og Bandalsvandet. Det førstnævnte Dampskib antages at svare saavidt god Regning, at der ikke er Grund til at betvivle, at det vil kunne bestaae. Derimod har Dampskibet paa de øvre Indsøer endnu neppe kunnet bære sine løbende Udgifter. Begge Skibe have bidraget særdeles meget til at lette Communicationen i Thelemarken, og det kan blandt Andet bemærkes, at det ved Dampskibene i Forbindelse med den nye Vei mellem Norsø og Flaavandet er blevet muligt, at en Mand kan reise med sin Føring mellem Fjærestrand ovenfor Skien og Dalen ved Bunden af Bandalsvandet paa een Dag, medens der forhen endog under gunstige Omstændigheder hertil medgik 4 til 5 Dage.

Opgave over Bygdemagazinerne medfølger overeensstemmende med Schema No. 5.

Med Hensyn til Sparebankerne indsendes aarlig Opgave til Finants-Departementet, saaat det tør ansees unødvendigt desangaaende at optage Noget i nærværende Beretning. Private Brand- og Assurance-Selskaber findes ikke i Amtets Landdistrikt.

Der har i Femaaret været et usædvanlig stort Antal Politisager angaaende ulovlig Brændeviinsbrænden i Øvre Thelemarken; men da Antallet mod Periodens Slutning har været i stærkt Aftagende, er det at haabe, at Forfølgningerne har baaret sine Frugter, ligesom der ogsaa efterhaanden udbreder sig bedre Begreber om denne Sag blandt Folket. Ogsaa angaaende ulovligt Brændeviinssalg har der været en stor Mængde Sager, og det er maaske endnu vanskeligere at faae Bugt hermed end med ulovlig Brændeviinsbrænden. Det tør dog antages, at Brændeviinsdrikken i de fleste Landdistrikter er i Aftagende, hvortil Lovgivningen ved strenge Forbud vistnok væsentlig har bidraget.

Antallet af de til America udvandrede Personer er af Fogderne opgivet saaledes:

	Øvre Thelemarken.	Nedre Thelemarken.	Bamble.	Tilf.
1851	327.	214.	20.	561.
1852	433.	135.	42.	610.
1853	320.	201.	322.	843.
1854	180.	159.	153.	492.
1855	27.	26.	54.	107.
Tilf.	1287.	735.	591.	2613.

For Øvre og Nedre Thelemarken medfølge specificerede Opgaver fra Fogderne.

Landdistriktets Tilstand antages i Tidsrummet fra 1851—1855 betydelig at have forbedret sig, hvilket især kan tilskrives de gode Aaringer, de høie Trælastpriser og den livlige Skibsfart. Som Tegn paa denne forbedrede Tilstand kan det anføres, at Adgangen til Penge har været lettere, at Eiendomspriserne ved Periodens Slutning vare meget høiere

end ved dens Begyndelse, og at Adgangen til Fortjeneste for den arbeidende Classe er blevet baade lettere og rigeligere. Forsaavidt der ikke destomindre er foregaaet en temmelig stærk Udvandring til Nordamerica, som dog ved Periodens Slutning har været i Aftagende, kan det bemærkes, deels at Udvandringen har sin Grund i Familieforbindelser, idet de Tilbageblevne drages over af deres tidligere udvandrede Slægtninge, deels at der, efterat Vanen til Udvandring engang er kommet ind blandt Folket, altid gives Nogle, som have Lyst til at prøve deres Lykke, især da Adgangen til at erhverve Jord er saa meget lettere i America end i Norge. Et andet Phænomen, der ikke synes at stemme med de gode Tider, er, at Folkemængden i nogle Landdistrikter ikke er tiltaget og i andre tiltaget mindre end man skulde vente. Grunden hertil maa vel for en Deel søges i Udvandringerne til America; men en medvirkende Aarsag er det uden Tvivl ogsaa, at mange unge Mennesker, endog fra Fjeldbygderne, lokkede af de høie Hyrer og den Søgning efter Mandskaber, der har været en Følge af den forøgede Skibsfart, have begivet sig til Sødistrikterne og derfra ere gaaet tilsøes.

B. Kjøbstæderne.

Skien.

Ligesom Skiens Opland, Thelemarken, er gaaet fremad i Velstand, saaledes er det at antage, at Byens Omsætning herved er forøget og at en livligere Handelsbevægelse deraf har været Følgen. Desuden have Trælastpriserne i de fleste Aar været gode, og det er derfor rimeligt, at denne Handel, der indbefatter Skiens væsentligste Udførsel, maa have givet Fordeel. Imidlertid kan det neppe negtes, at Indkjøbspriserne for Trælast ved Concurrence ere saaledes opdrevne, at en større Andeel af Fordelen falder paa Skovejerne end paa de Handlende, og dertil kommer, at Priserne i Udlandet, især paa huggen Last, have været temmelig uregelmæssige, og da de mod Slutningen af Perioden ere faldne, har dette vistnok for Flere været forbundet med Tab. Indførselshandelen antages i Periodens Løb at have forøget sig, deels som en Følge af Oplandets større Evne til at kjøbe, deels fordi Thelemarken ved lettere Communicationer og ved Dampskibsfarten paa Indsøerne mere drages til Skien og nu sandsynligviis noget mindre end forhen søger til Kongsberg og Østlandet. Forøgelsen strækker sig dog ikke til Kornhandelen, da Thelemarken paa Grund af frugtbare Aar har trængt til mindre Korn. Derhos er det at mærke, at det er en Følge af de flere i Thelemarken oprettede Landhandlerier, at en stor Deel Varer nu sælges til Landhandlerne i større Partier, i Stedet for til Consumenterne i Detail, hvilket maa formodes at give de Handlende mindre Fordeel. Vareomsætningen i det Hele er anslaaet til henved 400,000 Spd., hvilket Tal dog maa betragtes som usikkert, da en paalidelig Maalestok ikke herfor kan haves. Nogen Opgave over Samhandelen med Landdistrictet, affattet for hvert Aar, har det hverken for Skien eller nogen anden af Amtets Byer været muligt at tilveiebringe.

Antallet af Handlende, der ved Udgangen af 1850 udgjorde 55, var ved Udgangen af 1855 voxet til 82, medens derimod Høkernes Antal var aftaget fra 16 til 11.

I Skien holdes fremdeles i Slutningen af Februar et Marked, som dog neppe har stor Vigtighed for Handelsomsætningen, men snarere kan betragtes som et Stevnemøde for en Mængde Mennesker. Antallet af Markedsboder har i Gjennemsnit af de 5 Aar udgjort 39.

Skibsfarten antages at have været lønnende, da Fragterne i de fleste Aar have været gode, hvilket især var Tilfældet i 1853 og 1854. Opgave over Antallet og Drægtigheden af de paa Stedet hjemmehørende Skibe er ikke meddeelt, og da den formeentlig indkommer paa anden Maade, er den heller ikke forlangt. Skippernes Antal vil sees at være 30, hvoraf 6 ere bosatte udenfor Byen.

Haandværkernes Antal udgjorde ved Udgangen af 1855 48 i Laug og 62 udenfor Laug samt desuden 17 Frimestere eller Haandværkere uden Borgerskab. Ligesom Haandværkernes Antal saaledes i Perioden har forøget sig, antages det ogsaa, at de ere gaaet fremad i Dueligheed, hvortil den i Skien værende Tegneskole, der nu nyder Bidrag af det Offentlige, uden Tvivl har bidraget, da den har god Søgning. Afsætningen af Haandværkernes Arbeide udenfor Stedet antages ikke at være af nogen Betydenhed.

Bergværksdrift finder ikke Sted hverken i Skien eller i nogen anden af Amtets Kjøbstæder undtagen Kragerø.

Angaaende Fabrikdriften henvises til den medfølgende Tabel. Den Formindskelse i Saugbrugenes Production, der viser sig i 1854 og 1855, maa ansees som en Følge af den Ildsvaade, der i 1854

overgik Byen, og hvorved en stor Deel af Saugene opbrændte. I Forbindelse med Kanalarbeidet bliver der nu foretaget en Opdæmning af Gjellevandet, hvorved det antages, at Saugbrugene ville erholde Aargangsvand; men Opdæmningen var ved Udgangen af 1855 endnu ikke færdig.

Foruden at der i Byen er bygget et Skib paa 217½ Commercelæst, opbrændte ogsaa den 5te April 1854 et paabegyndt Skib paa Stabelen, og desuden ere flere Skibsreparationer udførte.

Byens ikke betydelige Jorder ere i Almindelighed vel dyrkede.

Af Binæringer vides ingen for Skien særegne, uden at der i Elven drives noget Fiskeri især af Lax.

Som bekjendt overgik der Skien den 5te April 1854 en betydelig Ildebrand, der begyndte paa Lunde i Madame Ordings Huus om Eftermiddagen Kl. 3½ under en stærk Storm af Nordvest. Paa Lunde brændte dog kun 2 Huse; men derfra gik Ilden over Gjellevandet til Christoffer Hansen Bloms Sauge og forplantede sig til begge Sider udad over Smidieøen og Klosterøen indtil Skipper Lagaards Huus paa Klosterøen og indad mod Byen til Kjøbmand Johan Vauverts Saugbrug, der med megen Anstrængelse blev reddet, og hvorved sandsynligviis en stor Deel af Byen reddedes. Videre gik Ilden over Bryggevandet og antændte Pakboderne, der samtlige nedbrændte, og ligesaa nedbrændte næsten samtlige Huse i Sandvigen og paa Bratsbergkleven. Ilden standsede den 6te April om Natten mellem Kl. 2 og 3.

Det er en Selvfølge, at en saa betydelig Ildebrand har foranlediget betydelige Tab, navnlig for saadanne næringsdrivende Borgere, der ikke vare i den Stilling, at de kunde modtage nogen Andeel af de fra alle Kanter indkomne rundelige Gaver. Imidlertid har denne Ulykke dog ogsaa kunnet benyttes til at ordne forskjellige Forhold, som ellers vilde været vanskelige. Saaledes ere Pakboderne blevne regulerede paa saadan Maade, at der nu er Rum til en Vei mellem dem og Fjeldet, og herved er der aabnet Udsigt til at faae en Vei til Sandvigen, Folleſtad og videre udefter, hvilket ellers neppe kunde skeet uden overordentlige Udgifter. Paa Bratsbergkleven blev foretaget en Regulering, hvorved Veie og Gader bleve bedre ordnede. Endelig har den Omstændighed, at samtlige Broer, Brug og Bygninger mellem J. Vauverts Saugbrug og Skipper Lagaards Huus paa Klosterøen afbrændte, gjort det muligt under Kanalarbeidet at forandre Planen for Gjellevandets Opdæmning saaledes, at et større Vandløb er aabnet i Damfossen, og derimod Langefos blevet lukket ved en fast Dæmning, hvorved det Indre af Gjellevandet er blevet meget sikkrere for Farten.

Uagtet de Tab, som vare en Følge af den ovennævnte Ildsvaade, antages det dog, at den oeconomiske Tilstand i Femaaret har forbedret sig. Saaledes have Eiendomspriserne været i stadigt Stigende, og ligesaa ere Arbeidspriserne stegne betydeligt, idet Daglønnen for en Sjouer ved Periodens Slutning er opgivet at udgjøre fra 36 ß. til 60 ß., Tjenestelønnen for en Dreng fra 25 til 50 Spd. og for en Pige fra 10 til 15 Spd. aarlig. Hyren for en Matros er opgivet fra 10 til 14 Spd. maanedlig.

I Skien blev i 1853 stiftet et Brandassurance-Selskab for Varer og Effecter med en Capital af 200,000 Spd., fordeelte paa 2000 Actier, hvoraf 30 Procent eller 60,000 Spd. skulde indbetales. Ved Udgangen af 1855 var i dette Selskab forsikret Varer og Effecter til et Beløb af 1,742,113 Spd. I 1853 udbetaltes for hver Actie 1 Spd. og i 1855 2 Spd. Reservefondet udgjorde ved Udgangen af 1855 omtrent 4,600 Spd.

De Bygninger, hvori Byens combinerede Latin- og Realskole holdes, have faaet en betydelig Reparation, hvis Omkostninger udredes deels af det Offentlige, deels af Communen.

Til Nordamerica er udvandret i 1851 2 Personer, i 1852 9, i 1853 10, i 1854 3 og i 1855 1.

Porsgrund.

Forsaavidt Byens Exporthandel væsentlig bestaaer i Udskibning af Trælast, gjælder derom, hvad ovenfor under Skien er anført, da Porsgrund for største Deel henter sin Trælast fra det samme Opland som Skien. Der er dog den Forskjel, at der fra Porsgrund kun udskibes lidet skaaren Last, med Undtagelse af, at Eieren af Saugbrugene ved Ulefos i Nedre Thelemarken har havt sin Udskibning gjennem Porsgrund.

Detailhandelen har sandsynligviis i Femaaret været noget i Tiltagende, som en Følge af, at de tilstødende Landdistrikter ere gaaet fremad i Velstand; men forøvrigt kan Omsætningen i Porsgrund ikke blive meget betydelig, da Skien for største Deel optager den thelemarkske Handel, saaat kun de nærmeste Distrikter, nemlig en Deel af Eidanger, Gjerpen og Solum, søger sin Forsyning i Porsgrund. Det vil sees, at de Handlendes Antal, derunder indbefattet een Grosserer, ved Udgangen af 1855 udgjorde 47 foruden 8 Høkere.

Skibsrederi og Skibsfart er uden Tvivl Byens vigtigste Næringsvei, og de for Fragtfarten gunstige

Conjuncturer, der have været gjældende i den største Deel af Perioden, have derfor væsentlig bidraget til at ophjælpe Byen. Antallet af de ved Toldstedet hjemmehørende Skibe ved Udgangen af 1855 er opgivet til 53 med en Drægtighed af 4937 Commercelæster; men da der var flere i Udlandet for Byens Regning indkjøbte Skibe, som strax ere satte i udenrigsk Fart, og som endnu ikke have været ved Toldstedet, saa er det virkelige Antal formeentlig ikke ubetydelig større. Ved Udgangen af 1850 var Skibenes Antal 45 med en Drægtighed af 3447 Commercelæster, saaat der under alle Omstændigheder er en betydelig Forøgelse. Skippernes Antal vil sees at være 86, hvoraf 13 ere bosatte udenfor Byen. Af et Interessentskab blev i 1852 i England indkjøbt et Jerndampskib af 45 til 50 Hestes Kraft, der er sat i Fart mellem Langesund og Skien, og som benyttes saavel til Bugsering af Skibe, som til at befordre Passagerer.

I Periodens Løb ere 9 Fartøier, tilsammen af Drægtighed 586 Commercelæster, forliste.

Haandværkernes Antal, der ved Udgangen af 1850 udgjorde 66, sees ved Udgangen af 1855 at være steget til 88. Med Hensyn til Haandværkernes Dueligbed vides ikke at være foregaaet nogen mærkelig Forandring.

Angaaende Fabrikdriften og Skibsbyggeriet henvises til de medfølgende tabellariske Opgaver.

De til Byen henhørende Marker ere i Almindelighed vel dyrkede.

Det antages, at Byen i Femaaret er gaaet fremad i Velstand, og det vil blandt Andet sees, at Beløbet af aflæste Hæftelser noget overstiger de thinglæste, ligesom ogsaa Priserne paa faste Eiendomme formenes at være steget ikke ubetydeligt.

Henimod Periodens Slutning antages Tjenestelønnen for en Dreng at have været 35 à 40 Spd. og for en Pige fra 12 til 16 Spd. Daglønnen for en Sjouer er opgivet for Vintertiden fra 32 til 40 ß. og om Sommeren fra 40 til 60 ß.

Til America er i 1851 udvandret 1 Person og i 1853 4 Personer.

Byens Afholdsforening talte ved Udgangen af 1855 40 Medlemmer.

Den 1ste norske Assuranceforening har fremdeles sit Contoir i Porsgrund. Ved Udgangen af 1855 var i samme forsikkret 1195 Skibe til en Værdi af omtrent 5,200,000 Spd. Præmierne i 1855 udgjorde omtrent 200,000 Spd. og Skaderne antages at ville beløbe sig til en lignende Sum. Gjennemsnitspræmien udgjorde $3\frac{40}{100}$ Procent.

I 1853 blev i Porsgrund stiftet et Søforsikringsselskab, grundet paa Actier, med en Capital af 60,000 Spd., fordeelt paa 600 Actier, hvoraf dog kun 15,000 Spd. bleve indbetalte. Præmien udgjorde i 1855 . . . 40,516 Spd. 54 ß.
hvoraf dog reassureret
5801 Sp. 81 ß.
og ristorneret . 464 — 73 =
——————— 6,266 — 34 =

Altsaa virkelig Præmie 34,250 Spd. 20 ß. Udbetalte og paaregnede Erstatninger udgjorde 27,473 Spd. 98 ß., og Selskabets Overskud for Aaret ansattes til 4,800 Spd., ligesom det opsparede Reservefond da udgjorde 6,000 Spd. Udbyttet var i 1853 4 Spd. pr. Actie, i 1854 2 Spd. og i 1855 4 Spd.

Langesundsfjordens Pensionsindretning, hvis Bestyrelse har sit Sæde i Porsgrund, eiede ved Udgangen af 1855 13,648 Spd. 68 ß. med 346 Indskydere.

Porsgrunds og Omegns Sømandsforening havde ved Udgangen af 1855 104 Medlemmer, og den samme annecterede Understøttelseskasse for uheldige Søfolk havde paa samme Tid et Fond af omtrent 1700 Spd.

Den i Porsgrund oprettede Sømandsskole har fremdeles god Søgning.

Brevig.

Brevig har vel ikke ubetydelig Afskibning af Trælast til Frankrig, England og Danmark; men Byens vigtigste Export er dog Handelen med Bjælker til Holland og Hannover, der for største Deel er passiv, idet Lasten afhentes med hollandske og hannoveranske Skibe. Fordelen ved denne Handel er maaskee paa Grund af Concurrencen ikke forholdsmæssig stor for Udskiberne; men paa den anden Side ere Priserne paa dette Slags Last mindre underkastede de stærke Fluctuationer, der ramme den øvrige Trælasthandel, og derhos giver den en stadig Fortjeneste for Skoveiere og Arbeidsfolk. Forøvrigt gjælder om Trælasthandelen i Brevig det Samme, som ovenfor er anført ved Skien; dog kan det bemærkes, at en betydelig Trælasthandel, der i Periodens Begyndelse blev etableret for en enkelt Mands Regning, ved Periodens Slutning blev nedlagt eller indskrænket.

Med Hensyn til Byens Samhandel med Landdistrikterne vides ikke at være foregaaet nogen mærkelig Forandring, og angaaende Antallet af de Handlende henvises til Tabellen No. 6.

Angaaende Skibsfarten findes Intet særskilt for Brevigs Vedkommende at bemærke, da den her som andensteds antages i det Hele at have været fordeelagtig.

Haandværksdriften antages omtrent at befinde sig i samme Tilstand som i forrige Periode, og med Hensyn til Haandværkernes Antal henvises til Tabellen No. 6.

Om Fabrikdriften findes de fornødne Oplysninger i Tabellen No. 2.

I Perioden er intet Skib bygget i Byen.

Til Byen hører ganske ubetydelig dyrket eller dyrkbar Jord.

Lønnen for en Tjenestekarl ved Periodens Slutning er opgivet til 40 à 50 Spd. og for en Tjenestepige fra 16 til 20 Spd. aarlig. Ligesaa er den almindelige Dagløn opgivet til 64 ß.

Det er opgivet, at der fra Brevig eller Langesund i 1852 er udvandret 15 Personer til Amerika.

Det er at antage, at de fordeelagtige Conjuncturer for Handel og Skibsfart maa have havt til Følge, at Brevig er gaaet fremad i Velstand, og i alt Fald er det sikkert, at Virksomheden i Forhold til Byens Størrelse har været livlig, og at Arbeidsklassen har havt god Fortjeneste.

Krageroe.

Trælasthandelen foregaaer til Holland, Danmark, England og Frankrig. Afsætningen til de to førstnævnte Lande antages at have været stadigst og at have givet de jevneste Priser, medens derimod Priserne i England og Frankrig, der i 1853 og Begyndelsen af 1854 vare fordeelagtige, i 1855 igjen vare faldne. Der afskibes saavel huggen som skaaren Last og Splitved. Antallet af de Handelsmænd, der beskjæftige sig med Trælasthandel, antages ikke at overstige 6 eller 7.

Af Jis er i Femaaret Noget udført, men sandsynligviis mindre end i Femaaret 1846—1850.

Med Hensyn til Krambodhandelen vides der ikke at være foregaaet nogen Forandring, der fortjener at omtales. Antallet af Handlende, derunder indbefattet een Grosserer, sees ved Udgangen af 1855 at have været 46.

Byens vigtigste Næringsvei er utvivlsomt Skibsrederi og Skibsfart, og da de fleste Aar af Perioden have været fordeelagtige for Fragtfarten, har denne Næring betydelig udvidet sig, saaat Drægtigheden af de i Byen hjemmehørende Skibe, der ved Udgangen af 1850 udgjorde 6,043½ Commercelæster, ved Udgangen af 1855 er gaaet op til 7095 Læster. Det er langt fra, at Byens egen Handel kan beskjæftige dette store Antal Skibe, og de søge derfor Beskjæftigelse i den udenrigske Fragtfart, tildeels paa fjerne Farvande. Af Tabel No. 6 vil det sees, at der ved Periodens Udgang var 99 Skippere, hvoraf 32 bosatte udenfor Byen.

Med Hensyn til Haandværkernes Antal henvises til Tabel No. 6. Forøvrigt antages Haandværtsdriften ikke at have undergaaet nogen væsentlig Forandring og i det Hele ikke at staae paa noget høit Trin.

Af Bergværker er paa Byens Grund i 1854 begyndt en Drift af Azatit, hvoraf i hver af Aarene 1854 og 1855 antages at være udvundet omtrent 1400 Tønder. Ligesom Driften foregaaer for engelsk Regning, saaledes udskibes Produktet ogsaa til England. Ved Værket beskjæftiges en Opsynsmand, en Regnskabsfører og henved 30 Arbeidere.

De fornødne Oplysninger angaaende Fabrikdriften ville findes i Tabel No. 2. Fra Tobaksfabrikkerne udføres en Deel Tobak til andre indenrigske Steder. Derimod ere Garverierne af liden Betydenhed, og Maltgjøreriet staaer i Forbindelse med Olbryggeriet, hvilket sidste dog ikke er tilstrækkeligt til Byens Consumtion, saaat meget Øl indføres andensteds fra.

Af den medfølgende Fortegnelse vil det erfares, at der er udfærdiget Bilbrev for 44 Fartøier, hvoraf 8 til en Drægtighed af 734 Commercelæster ere byggede i Byen selv. Antallet af de hermed beskjæftigede Arbeidere kan ikke opgives, da de ikke stadigt ere engagerede ved dette Arbeide.

Paa Byens Grund drives ganske ubetydeligt Jordbrug.

Byen antages i Perioden at være gaaet fremad i Velstand, hvilket væsentlig maa tilskrives Skibsfartens Udvidelse og de fordeelagtige Fragter. Fremgangen viser sig blandt Andet derved, at de aflæste Gjældsbreve have overstiget de thinglæste, og at Executioner og Udpantninger have været i stadigt Aftagende.

Tjeneste- og Arbeidsløn er ogsaa her gaaet betydelig op, og ved Periodens Slutning opgives Tjenesteløn for en Dreng fra 35—45 Spd. samt for en Pige fra 10—14 Spd. aarlig, og Daglønnen fra 48—60 ß. for en simpel Arbeider.

Brændeviinsdrikken antages omtrent at staae paa samme Trin som før og fremdeles at være temmelig stor. Byfogden anfører dog, at Forbudet mod Brændeviins Salg og Udskjænken om Hellig-

dagene og Aftenen forud har havt en gavnlig Indflydelse til Ordens Overholdelse.

Siden Høsten 1854 er i Byen oprettet en Sømandsskole, hvorved der er ansat 2 Lærere, og som har god Søgning.

Langesund.

Det antages, at dette Steds Samhandel med Landdistricterne har udvidet sig noget i Femaaret, og at Udskibningen af Trælast har tiltaget saavel til Holland og Hannover som til Danmark. Værdien af den aarlig indkjøbte Trælast er anslaaet til omtrent 21,000 Spd. Velstanden formenes at være gaaet noget fremad, og Fortjenesten for Arbeidsfolk at have været god.

Med Hensyn til Antallet af næringsdrivende Borgere henvises til den medfølgende Tabel, og ligesaa medfølger en Forklaring med Hensyn til den paa Stedet værende Reberbane.

I Femaaret er der bygget et nyt Skib af Drægtighed 50½ Læst.

Lønnen for en Tjenestekarl er opgivet til 40 Spd. aarlig, for en Pige til 10 à 12 Spd. og Daglønnen fra 40 til 64 ß.

Stathelle.

Stathelle er kun ved et smalt Sund adskilt fra Brevig, og Handelsforholdene ere derfor omtrent de samme som i denne By. Stedet har en forholdsmæssig betydelig Udskibning, da En af Fjordens betydeligste Trælasthandlere og Skibsredere der har sin Bopæl.

Angaaende Antallet af næringsdrivende Borgere medfølger den anordnede Fortegnelse.

Af Industrianlæg har Stedet kun et Farveri, der beskjæftiger en Mester og en Dreng.

I Femaaret er bygget 2 Fartøier, eet paa 185 Læster og eet paa 55½ Læst.

Bratsberg Amtscontoir pr. Porsgrund den 5te Mai 1856.

Underdanigst

J. C. Aall.

Opgave

over de i Aarene 1851—1855 i Bratsberg Amt afholdte Tvangsauktioner.

Landdistrikterne.	1851.		1852.		1853.		1854.		1855.		Tilsammen i alle 5 Aar.	
Sorenskriverierne.	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.
		Spd.		Spd.		Spd.		Spd.		Spd.		Spd.
Bamble	9	1,462	16	1,448	19	5,145	3	244	3	487	50	8,786
Nedre Thelemarken	21	8,302	28	2,869	17	2,383	14	2,787	9	7,504	89	23,845
Øvre Thelemarkens østfjeldske Distrikt	13	1,964	10	1,448	12	1,195	1	50	3	1,824	39	6,481
Do. Do. vestfjeldske Distrikt . .	41	4,394	33	1,301	37	2,906	20	2,642	18	1,171	149	12,414
Tilsammen	84	16,122	87	7,066	85	11,629	38	5,723	33	10,986	327	51,526
Kjøbstæderne.												
Skien	2	1,331	2	1,241	=	=	1	923	1	800	6	4,295
i Do. desuden Tvangsauktioner, hvorved intet Bud er skeet eller Budene ei ere approberede . .	4	=	4	=	3	=	2	=	=	=	13	=
Porsgrund	7	885	3	1,600	=	=	2	87	1	900	13	3,472

For Brevig og Kragerø haves ingen Opgaver over afholdte Tvangsauktioner.

I.

Nedenæs og Robygdelagets Amt.

Underdanigst Beretning

om Nedenæs og Robygdelagets Amts oeconomiske Tilstand i Femaaret 1851—1855.

1. Landdistrictet vedkommende.

A. Jordbruget staaer i det Hele taget fremdeles paa det samme lave Standpunkt som tidligere, idet nogen Fremgang til det Bedre kun enkeltviis og i ringe Grad kan siges at have fundet Sted. Dog synes det, som om Jordbruget mere almindeligt, ialfald i flere Districter, er begyndt at omfattes med større Interesse end forhen, og at en fornuftigere Dyrkningsmaade, ligesom Brugen af nyere og hensigtsmæssigere Agerdyrkningsredskaber efterhaanden, om end langtsomt, vinder mere og mere Indgang overalt, selv i Fjelddistricterne.

Af Nyland skulde, efter de lidet nøiagtige og paalidelige Oplysninger, som derom haves, og hvis Resultat er meddeelt i Tabellerne No. 1 og 2, være i Femaaret opbrudt til Ager omtrent 1136 Tønder Land, eller 300 Tønder mere end i det foregaaende Femaar.

De almindelige Sædarter ere fremdeles Potetes, Byg, Blandkorn og Havre, samt, for en mindre Deel, Rug og Hvede. Potetesavlen led i de første Aar af Perioden, paa Grund af den da stærkt udbredte Potetessygdom, en betydelig Indskrænkning, og skjøndt den i de sidste Aar, da Sygdommen er aftaget, atter er begyndt at udvides, har den dog langtfra naaet sit tidligere Omfang. Saaledes udgjorde Udsæden af Potetes, efter de ved den sidste Folketælling erhvervede Opgaver, i 1855 kun 16,984 Tønder, istedetfor 20,170 Tønder i 1845, og skulde følgelig i Tiaaret være formindsket med 3,186 Tønder, eller over 15 pCt. Derimod er Dyrkningen af Hvede i de senere Aar tiltaget forholdsviis ikke ubetydeligt. Medens saaledes Udsæden af Hvede i 1845 kun angaves til 117 Tønder, skal den i 1855 have udgjort 462 Tønder, eller omtrent det Firedobbelte. Forøvrigt synes Kornavlingen at være saagodtsom uforandret, idet Udsæden af Rug er forøget fra 205 Tønder i 1845 til 221 Tønder i 1855, af Byg fra 4,139 til 4,681 og af Havre fra 1,312 til 1,545 Tønder, ialt en Forøgelse af 791 Tønder, men paa den anden Side er Udsæden af Blandkorn gaaet ned fra 3,453 Tønder i 1845 til 2,644 Tønder i 1855, altsaa en Formindskelse af 809 Tønder.

Efter disse Opgaver om Udsæden skulde man ellers antage, at Agerlandet i Tiaaret 1845—55 ingen mærkelig Udvidelse har faaet, og det stemmer tilsyneladende ikke hermed godt overeens, at der er opgivet at være opbrudt til Ager i 1846—50 omtrent 830 og i 1851—55 omtrent 1,136, eller tilsammen i Tiaaret omtrent 1,946 Tønder Nyland. Enten

maa man vel derfor antage, at en væsentlig Feil er indløbet i de ommeldte Opgaver, eller ogsaa at endeel af Agerlandet er bleven gjenlagt til Eng, hvilket sidste vinder nogen Sandsynlighed derved, at Antallet af Heste og stort Qvæg i Tiaaret er betydeligt forøget, (med respective 461 og 2,644 Stykker) og at der til disses Underholdning maa medgaa et ikke ubetydeligt større Qvantum Hø, end til det Antal Faar og Geder, (resp. 1,861 og 3,185), der nu holdes mindre end i 1845.

Med Hensyn til Korn- og Potetesavlens Tilstrækkelighed for Districtets eget Behov, er, efter de modtagne Beretninger, Forholdet i det Væsentlige det samme som i forrige Femaarsberetning angivet, og, efter hvad oven er udhævet angaaende Udsæden i 1845 og 1855, skulde Productionen ogsaa i det Hele taget snarere antages noget formindsket end forøget. Jakfald tør det vistnok ansees temmelig afgjort, at Productionen ikke er forøget i stærkere Forhold end Folkemængden, der siden 1845 er steget i Landdistrictet fra 46,523 til 49,934 Mennesker, eller omtrent 7¼ pCt.

Dyrkningen af Liin og Hamp er snarere aftaget end tiltaget, og finder, ligesom Dyrkningen af Humle, kun Sted i meget ringe Udstrækning. Havedyrkning er ligeledes kun lidet udbredt, dog avles i Nedenæs Fogderi af de simplere Haveværter — som Rødder og Kaalsorter — omtrent et til Districtets egen Forsyning tilstrækkeligt Qvantum, ligesom endeel Frugt, der afsættes til Amtets Kjøbstæder.

Med Hensyn til Hindringerne for Jordbrugets Opkomst, maa jeg henholde mig til hvad der forsaavidt er forklaret i min forrige Femaarsberetning, hvortil endnu kan lægges, at de særdeles gunstige Conjuncturer for Trælasthandelen og Skibsfarten, som i det senere forløbne Tidsrum har fundet Sted, har i meer end almindelig Grad bortdraget Opmærksomheden fra Jordbruget, og unddraget det baade Capital og Arbeidskraft, der under saadanne Conjuncturer finde en meget fordeelagtigere Anvendelse i Skovdrivt og Søfart, hvorfor Districtet ogsaa af Naturen i det Hele er mere skikket end for Jordbruget.

Amtets Landbrugsskole har i Femaaret været i stadig Virksomhed, og maa antages at have virket til Gavn i flere Henseender.

B. Fædriften.

Efter de ved sidste Folketælling erhvervede Oplysninger var den 31te December 1855 Antallet af Heste 3,796, af stort Qvæg 25,642, Faar 43,437, Geder 11,289, Svin 3,065, mod den 31te December 1845, resp. 3,335, 22,998, 45,297, 14,474, 2,256. Altsaa skulde i Tiaaret, som allerede oven bemærket, Antallet af Heste være forøget med 461 (ca. 14 pCt.), af stort Qvæg med 2,644 (11½ pCt.) og af Svin med 809 (36 pCt.), men derimod af Faar og Geder være formindsket med resp. 1,861 og 3,185 Stkr. (4 pCt. og 22 pCt.) Forøgelsen af Antallet af Heste og stort Qvæg falder udentvivl for Størstedelen paa det sidst forløbne Femaar, da Antallet i foregaaende Femaar er opgivet i det Hele snarere at være noget formindsket. Det forøgede Hestehold finder forøvrigt sin naturlige Forklaring i den stærke Tømmerdrivt, og i det Hele det større Liv i alle Virksomhedsgrene, der har været en Følge af de gode Conjuncturer i Perioden. Forøgelsen i Antallet af stort Qvæg maa vel væsentligt tilskrives de flere gode Foderaar, i Forbindelse med den større Velstand, der har været udbredt blandt Almuen, maaskee ogsaa for nogen Deel en fornuftigere Brugsmaade af Jorden ved Agerlandets deelvise Gjenlæggen til Eng. At Antallet af Faar, og især af Geder er formindsket, har rimeligviis tildeels sin Grund i den i enkelte Districter temmelig udbredte Skabsyge blandt Faarene, men maa for Gedernes Vedkommende vel hovedsagelig tilskrives Erkjendelsen af disse Dyrs Skadelighed for Ungskoven og ringere Nytte end det større Qvæg. Til Racernes Forbedring vides i Perioden Intet at være foretaget, ligesaalidt som til Indførelse af en bedre Røgt af Kreaturene, og Forholdet er saaledes i denne Herseende det samme som i tidligere Beretninger angivet. Navnlig kjøbes Heste fremdeles, paa faa Undtagelser nær, fra andre Districter. Angaaende Fædrivtens Betydning for Districtet i det Hele gjælder ligeledes hvad derom er anført i forrige Femaarsberetning, hvortil jeg saaledes tillader mig at henvise. Gjennemsnitspriisen for et Fæcreatur opgives i Nedenæs Fogderi til 18 Spd., og for Faar og Geder til 1 Spd. 80 ß. For Robygdelagets Fogderi haves ingen Opgave herover, men Prisen er vel der noget, men neppe meget lavere.

C. Skovdrivt.

De høie Lastepriiser, der have været gjældende i flere Aar af Perioden, og det stærke Skibsbyggeri, der i den har været dreven, har fremkaldt en meget stærk, tildeels forceret Skovhugst, der i mange Tilfælde har været dreven paa en uforstandig og ødelæggende Maade, især ved de hyppige Salg af Skove til Udhugst. Det er saaledes ikke at undres over, at de gamle Klager over Skovenes Aftagen lyde stedse almindeligere, og det er kun enkelte Sogne, som endnu opgives at have gode Skove, medens det i den største Deel af Nedenæs Fogderi hører til

Undtagelserne, at en Gaard har god Skov, og Antallet af disse formindskes aarlig. Vanskeligheden af at erholde Skibsbygningsmaterialier af større Dimensioner, navnlig af Eeg, tiltager stedse mere og mere, og da der i de senere Aar er bygget, ikke blot flere, men i Regelen ogsaa langt større Skibe end forhen, maa allerede nu en stor Deel Skibsbygningstræ hentes fra Udlandet, og dette vil i Fremtiden udentvivl endnu i høiere Grad blive Tilfældet.

Til Lettelse af Tømmerflødningen er i Aarene 1853—55 anvendt en Sum af 10,000 Spd. til Forbedring af Nidelvens Vasdrag, hvoraf 3,000 Spd. bidroges af Statscassen, og Resten skulde betales ved en Afgivt paa Tømmeret. Disse Forbedringsarbeider, der dog kun tildeels ere fuldførte, have viist sig svarende til Hensigten. Imidlertid staar endnu Meget tilbage at gjøre til dette og de andre Vasdrages Forbedring, og den Interesse, som herfor er vaagnet, lader ikke nogen Tvivl om, at der efterhaanden vil blive virket mere i samme Retning.

Angaaende Saugbrugene henvises til vedlagte Tabeller No. 3 og 4.

Kuldriften, der væsentlig indskrænker sig til Behovet for Amtets 3 Jernværker og Rødshammeren, har i Perioden tildeels været i Aftagende, da den, som Følge af de høie Trælastpriser og den høie Arbeidsløn, har givet forholdsviis meget ringe Udbytte, idet Kulpriserne have været uforandrede. Det er derfor hovedsagelig kun af Værkernes egne og Leilændings-Skove at Kul have været drevne, samt iøvrigt af dem, der paa Grund af Gjelds- eller lignende Afhængighedsforhold til Værkerne have maattet befatte sig med Kuldrift.

Tjæretilvirkningen er fremdeles kun ubetydelig, og langtfra tilstrækkelig til Distrectets eget Behov.

Paa enkelte Gaarde i Aaserals, Eide og Høvaags Sogne bruges Tørv til Brændsel, ligesom de senere Aars høie Vedpriser — en Følge af de høie Lastepriser og den høie Arbeidsløn — have bevirket, at man paa Oerne og langs Kysten er begyndt at bruge Steenkul til Brændsel; men forøvrigt kjendes intet andet Brændemateriale end Veed, hvormed Districtet i det Hele taget ogsaa er vel forsynet.

D. Fiskeri.

Herom gjælder i alt Væsentligt fremdeles hvad der i forrige Femaarsberetning er anført, og hvortil jeg saaledes tillader mig at henvise.

Hummerfiskeriet har i Femaaret været temmeligt betydeligt, og er der saaledes opgivet at være udskibet:

fra Høvaag Sogn aarlig omtrent . 12,000 Stk.
= Eide do. . . . . 10 à 12,000 —
(i 1854 endog 18,000 Stk.)
= Landvig og Fjære . . . 12 à 15,000 —
= Dybvaag og Flougstad . . . 20,000 —

Fra Søndelev Sogn er Udbyttet af Hummerfiskeriet opgivet til 3 à 400 Spd. aarlig, eller, efter en Pris af 4—5 ß. pr. Stk., der er ansat som Gjennemsnitsprisen, 8 à 10,000 Stk. I enkelte Districter forklares Hummeren at være aftaget i Størrelse.

Endeel Østers udføres til Danmark, men forøvrigt er Østersfiskeriet ikke af nogen Betydenhed.

E. Bergværksdrivt.

Af Amtets 3de Jernværker have i Perioden Næs og Egelands været drevne med Kraft, og i samme Omfang som forhen, ligesom Forbedringer jevnligen ere foretagne med Værkerne og sammes Indretninger. Derimod har Frolands Jernværks Drivt været noget indskrænket, da Eieren tildeels lader en betydelig Mængde Rujern bringe til Fritzøe Jernværk, hvor det videre forædles.

Det sætersdalske Kobberværk har heller ikke i nogen Deel af dette Femaar været holdt i Drivt, hvortil manglende Drivtscapital angives som Hovedgrund.

I Dybvaag Præstegjeld gives 3de Porcelainsteensgruber, hvoraf nogle Ladninger aarlig udskibes. I Søndelev Sogn er opdaget en Apatit-Anvisning, men det er endnu ikke afgjort, hvorvidt den vil blive sat i Drivt.

Forøvrigt henvises, med Hensyn til Bergværksdriften, til vedlagte Tabeller No. 5 og 6.

F. Industri- og Fabrikanlæg.

Angaaende disse henvises til de vedlagte tabellariske Fortegnelser.

G. Binæringer.

Hvad Huusfliden angaar, gjælder fremdeles hvad derom i forrige Femaarsberetning er anført.

Angaaende Skibsbyggeriet vedlægges Opgave, hvoraf vil erfares, at der i Femaaret er bygget i Nedenæs Fogderi 116 Fartøier, drægtige tilsammen 13,585½ Commercelæst, hvoraf 13, drægtige 2,153 Commercelæster, i Ladestederne Tvedestrand og Lillesand. Af disse Skibe ere kun enkelte solgte udenfor Amtet, men de fleste hjemmehørende inden dette, deels i Kjøb- og Ladestederne, deels i Landdistriktet. Saaledes er, alene i et enkelt Præstegjeld, (Dybvaag) Læstedrægtigheden af de der hjemmehørende Skibe

forøget i Femaaret med 2490 Commercelæster. Af Skibsværfterne er der vel nogle, ved hvilke der stadigen bygges, men ialmindelighed haves ikke ved samme faste Folk.

Foruden disse større Fartøier er der i samme Fogderi i Femaaret, som sædvanligt, bygget en heel Deel Skøiter og større Baade, hvoraf alene i Landvig og Fjære Sogn omtrent 50 Skøiter, af Værdi fra 300 til 500 Spd. hver, og i Søndeled Sogn 30 større Baade, af Værdi tilsammen 2,200 Spd. Ligeledes bygges en Mængde større og mindre Skibsbaade og andre Rofartøier, for hvilke Priserne variere fra 2 à 3 indtil 70 Spd. pr. Stk. Uagtet nogen nøiagtigere Talangivelse ikke haves, er det dog heraf klart, at Værdien af alle disse Skøiter og Baade ikke udgjør nogen ringe Sum.

Skibsrederi og Søfart, der for Kystdistrictet overhovedet maa ansees for en af de vigtigste Næringsveie, har i dette Femaar været særdeles lønnende, og har naaet en større Udstrækning end nogensinde forhen.

Jagten efter det madnyttige Vildt har i Femaaret været i Aftagende, og foregaar i Regelen kun for Fornøielse; det eneste Sted hvor den nu drives i saadan Udstrækning, at den kan henregnes til nogen Næring, er Aaseral Sogn, hvor Rype- og Aarfugl-Fangsten giver et godt Udbytte. Af Rovdyr ødelægges dog fremdeles flere og flere aarlig, men den Skade de gjøre er alligevel saa stor, at Amtsformandskabet i 1856 har fundet sig foranlediget til forsøgsviis yderligen at forøge de lovbestemte Skudpræmier for Bjørn, Ulv, Gaupe og Jerv.

Med Hensyn til Landtransporten er Forholdet fremdeles det samme, som i forrige Femaarsberetning angivet; og hvad Fragtfarten angaar, da ere vel endeel større og mindre Dæksfartøier stadigen beskjæftigede med at bringe Varer til og fra Amtets Kjøb- og Ladesteder, og Stederne baade vesten- og østenfor, navnlig Christiania, men den er dog forholdsviis kun af liden Betydenhed.

Af Landhandlerier haves 3de, et i Diesstad, et i Dybvaag og et i Hordnæs Sogn. Af disse angives de 2de første at være i meget god Drivt, det sidste derimod kun at kaste af sig til tarveligt Udkomme for Besidderen.

Markedspladse haves ikke inden Amtet.

H. Districtets Tilstand i Almindelighed.

At Districtet i denne Femaarsperiode er gaaet betydeligt fremad i oeconomisk Henseende, tør vistnok ansees for aldeles afgjort, da ikke blot Høsten i de fleste Aar har været god, men Conjuncturerne for Districtets Hovednæringsveie: Skibsfart og Skovdrivt, i længere Tid have været usædvanligt gunstige, og det Liv og den Virksomhed, som herved ere fremkaldte, har virket til en væsentlig Forbedring ogsaa af Arbeidsclassens Kaar, idet Arbeide til enhver Tid har været at erholde, og Arbeidslønnen er steget i langt stærkere Forhold end Priserne paa alle Livsfornødenheder.

Et Tegn paa den forøgede Velstand viser sig ogsaa i Aftagendet af Executions- og Udpantnings-Forretningernes Antal og Beløb, idet disse, hvoraf i Femaaret 1846—50 forefaldt 8,869 for et Beløb af 56,435 Spd. 106½ ß., i sidste Femaar kun have udgjort et Antal af 6,137, for et Beløb af 49,521 Spd. 6 ß. Formindskelsen har især fundet Sted i Robygdelagets Fogderi, hvor Antallet i 1846—50 var 4,301, og Beløbet 33,197 Spd. mod i 1851—55 resp. 3,270 og 19,578 Spd. 23 ß. I Nedenæs Fogderi er Antallet gaaet ned fra 4,568 til 2,867, men Beløbet derimod forøget fra 23,238 Spd. til 29,942 Spd. 103 ß., hvorved imidlertid er at bemærke, deels at Heirefos Sogn i 1852 er overgaaet fra Robygdelaget til Nedenæs, deels at der af Executionerne i Nedenæs ere 3de, der angaae et samlet Beløb af over 8,000 Spd., den ene vedkommende Pantegjeld stor 2,000 Spd., og de 2de øvrige Vexelgjeld for mere end 6,000 Spd., hvorfor dette Beløb vel rettest ved Sammenligningen sættes ud af Betragtning.

Opgaverne over thinglæste og aflæste Hefteller i Femaaret vise, at de første have udgjort tilsammen et Beløb af . . . . . 924,920 Spd. 76 ß.,
de sidste af . . . . . 657,506 — 107 =
Altsaa skulde Pantegjelden
være forøget med . . . 267,413 Spd. 89 ß.,
men deels tør det vel ansees afgjort, at Forøgelsen i Virkeligheden er betydelig mindre, da Aflæsning af indfriede Gjeldsforpligtelser hyppigt aldeles forsømmes og endnu oftere udsættes i lang Tid, deels er dette Beløb ikke synderligt over ⅓ Part af det Beløb, hvorfor der i Perioden er afhændet faste Eiendomme, og udgjør saaledes udentvivl langtfra engang saameget, som der af Kjøbesummerne for de faste Eiendomme er bleven staaende i disse udenfor de ældre Heftelser, deels er det endelig at mærke, at af de thinglæste Heftelser maa et Beløb af 110,000 Spd., hvorfor er pantsat 2de udenfor Amtet liggende Jernværker, der have nogle Gruber og Skjærp i Nedenæs Fogderi, kun for en liden Deel betragtes som vedkommende dette District. Hele Forøgelsen af Pantegjelden udgjør derhos kun ca. 27 Spd., eller naar de nævnte 110,000 Spd. sættes ud af Betragtning, kun ca. 16 Spd. pr. Skylddaler af

Amtets Matriculskyld, og at Eiendomsværdien i Femaaret er steget langt mere, er vist.

I Sammenligning med Femaaret 1846—1850 viser Forholdet sig ogsaa meget gunstigere. Forøgelsen af Pantegjelden udgjorde da 285,058 Spd., hvilket er omtrent 17,500 Spd. mere end den nominelle Forøgelse i 1851—55, og efter det nys Anførte visselig mindst 100,000 Spd. over den virkelige Forøgelse. I dette Femaar er derhos afhændet faste Eiendomme til et Beløb af over 1,200,000 Spd., hvorved ikke er medregnet Kjøbesummerne til Beløb ca. 550,000 Spd. for 3 fremmede Jernværker, der have Gruber m. M. her i Amtet, medens der i 1846—50 kun afhændedes for 924,000 Spd., og Beløbet af de i samme Femaar aflæste Hefteller udgjorde da kun 554,000 Spd., istedetfor i sidste Femaar ca. 657,000 Spd. Fattigudgifterne opgives vistnok paa enkelte Steder at være betydeligt forøgede, men dette har sin naturlige Forklaring deels i de stegne Priser paa alle Livets første Fornødenheder, deels i den større Rundhaandethed, hvormed Fattigunderstøttelsen vel netop i gode Tider meddeles. Rigtigheden af denne Forklaring bestyrkes derved, at Klagerne over forøgede Fattigbyrder især have ladet sig høre fra Districter, som i høi Grad have nydt Godt af de fordeelagtige Conjuncturer for Handel og Skibsfart, og hvor der heller ikke ellers pleier at finde Arbeidsløshed Sted, men altid at være Adgang for Enhver, som kan arbeide, til lønnende Sysselsættelse.

Størrelsen af 1 Aars Løn er opgivet gjennemsnitlig

	i Nedenæs Fogderi	i Robygdelaget
for en Tjenestekarl	fra 30 til 45 Spd.	20 til 40 Spd.
= = Tjenestepige	= 10 = 16 —	8 = 16 —
Daglønnen for en simpel Arbeider	= 48 = 72 ß.	20 = 40 ß. med Kost.
		30 = 60 = uden Kost.

Med Hensyn til Veiene henvises til medfølgende af Veiinspecteuren affattede tabellariske Oversigt, ved hvilken intet Væsentligt vides at erindre. Forsaavidt der finder nogen Uovereensstemmelse Sted imellem denne og den i forrige Femaars-Beretning meddelte Forklaring om Milelængden, antages denne at hidrøre fra Unøiagtighed i de Opgaver fra Lensmændene, hvorpaa nysnævnte Forklaring var bygget. I Femaaret er det nye Hovedveianlæg fra Fiane i Holt Sogn til Tellemarken fuldført for dette Amts Vedkommende, og har man paabegyndt de i Forbindelse dermed besluttede Omlægninger af den gamle Hovedvei fra Fiane til Tvedestrand og til Arendal, til hvilke Omlægninger de fornødne Midler ere bevilgede af Storthinget i 1854, med Bidrag af Amtscommunen, Arendals og Tvedestrands Communer, samt Eieren af Næs Værk. Arbeidet har imidlertid, af Mangel paa Arbeidsfolk, ikke kunnet fremmes med den Hurtighed og Kraft, som vilde været ønskelig, og som var tilsigtet. Chaussee-Anlægget imellem Noresanden og Grimstad, hvortil ligeledes Midler bevilgedes af Storthinget i 1854, med Bidrag af Grimstads Commune og Private, var ved Udgangen af 1855 tildeels forbart, og er i 1856 aldeles fuldført. Forøvrigt er i Femaaret ingen betydeligere Veiarbeider inden Amtet udførte.

Af Bygdemagasiner haves fremdeles kun 2de, der ere af liden eller ingen Betydning, og er nærmere Oplysning om deres Status meddeelt i vedlagte Tabel No. 15.

Den i forrige Femaar oprettede Sparebank for Næs Jernværks faste Arbeidere, er igjen hævet, og forøvrigt gives ingen Sparebanker i Landdistrictet, undtagen i Ladestederne.

Af private Assuranceselskaber og andre Foreninger er i Høvaag Sogn, i Begyndelsen af Aaret 1855, oprettet en gjensidig Assuranceforening for smaae Fartøier, under Navn af Høvaags og Vestermolands Assuranceforening, og i hvilken, ved Udgangen af 1855, var indtaget 22 smaae Fartøier, forsikrede for en Sum af 13,783 Spd., de fleste hjemmehørende i Høvaag Sogn.

I Flougstad Sogn er i Aaret 1854 oprettet en Understøttelsecasse for Søfarende af dette Sogn.

Til America er udvandret i Femaaret ialt 949 Personer, nemlig i Aaret 1851 130,
1852 125,
1853 . . . 452,
1854 207,
1855 8,
og fra Vegaardsheiens Sogn i alle 5 Aar . 17. Udvandringen sees hovedsagelig at være foregaaet fra Holt, Valle og Byglands Præstegjelde, fra hvilke i de 4 første Aar ere udvandrede 487 Personer (fra Holt 286, Valle 116 og Bygland 85). I 1855 har saagodtsom ingen Udvandring fundet Sted, navnligen fra de nævnte Sogne, ligesaalidt som fra Robygdelagets Fogderi i det Hele, og, saa længe de nuværende gode Tider, navnlig for Arbeidsklassen, vedvare, vil rimeligviis Udvandringen ganske standse.

2. For Kjøb- og Ladestedernes Vedkommende.

A. Arendal.

Antallet af Byens Handelsborgere, der ved Udgangen af 1850 var 84, var ved Udgangen af 1855 forøget til 94. Byens Handelsrørelse antages imidlertid at være i Perioden tiltaget i meget høiere Grad end i Forhold til Forøgelsen af de Handlendes Antal, hvilket ogsaa er ganske naturligt, naar det betænkes, at Byens egen Folkemængde er voxet fra 2192 i 1845 til 2744 i 1855, altsaa en Forøgelse af over 25 pCt., at Folkemængden i de omliggende Districter ligeledes er betydeligt tiltaget, og endelig den forøgede Velstand og den større Virksomhed, der har været udbredt over alle Samfundsclasser. Handelsrørelsens Udvidelse viser sig ogsaa i det forøgede Antal Handelsbetjente, hvilket fra 62 i 1850 er steget til 90 i 1855, altsaa en Forøgelse af nær 50 pCt., medens Antallet af Handelsborgerne kuns er forøget med 12 pCt. Aarsagen til den forholdsviis ringere Forøgelse af de Handlendes Antal ligger, efter Byfogdens Formening, hovedsagelig i den af de locale Forholde fremkaldte Vanskelighed ved at komme i Besiddelse af nogen for Detailhandel skikket Eiendom.

Trælasthandelen har i den største Deel af Perioden været meget indbringende, som Følge af de gode Conjuncturer for Trælasten i Udlandet.

Antallet af de Skatteydende, der i 1850 var 448, udgjorde ved Udgangen af 1855 kuns . . 424,
altsaa en Formindskelse af . . . . . 24.

Denne Formindskelse er imidlertid kun en Følge af Loven af 28de August 1851, hvorefter den store Mængde udenbys Skipperborgere, der forhen erlagde Byskat til Byen, fra 1855 ere udgaaede af dens Skattemandtal. Da i dette ved Udgangen af 1850 fandtes ikke mindre end 106 udenbys boende Skipperborgere, er følgelig Antallet af Skatteydende i selve Byen siden forøget med 82.

I Femaaret er thinglæst Heftelsesdocumenter til et Beløb af. . . . . 121,936 Spd. 117 ß.
og aflæste . . . . . 82,614 — 13 -
altsaa ere Heftelserne forøgede med . . . . 39,322 Spd. 104 ß.

Dette maa imidlertid ingenlunde betragtes som Tegn paa nogen Formindskelse i Velstanden, der tvertimod utvivlsomt maa være meget forøget; hvorimod den finder sin naturlige Forklaring i de betydelige Eiendomssalg, til et samlet Beløb af 150,855 Spd. 20 ß., der i Periodens Løb have fundet Sted, og hvorved det har været sædvanligt at en større Deel af Kjøbesummen er bleven staaende for kortere eller længere Tid med Prioritet i den solgte Eiendom. Husenes Værdi er ogsaa i Perioden steget betydeligt, saa at de nu ofte betales med en Pris af nær det Dobbelte af hvad der var almindeligt for ikke 10 Aar siden.

Byens Skibsfart har i denne Periode været drevet, i det Hele taget, under gunstige, tildeels, nemlig i Aarene 1853—1854, under særdeles gunstige Vilkaar, og givet et meget rigt Udbytte. Tilvæxten af Byens Handelsflaade har derfor ogsaa i Perioden været meget betydelig. Ved Udgangen af 1850 udgjorde Antallet af de inden Arendals Toldsteds District hjemmehørende Skibe 190, med en Drægtighed af 15,701½ Commercelæst, men ved Udgangen af 1855 var Antallet 228, med en Drægtighed af 22,497½ Commercelæst, altsaa en Forøgelse af 38 Fartøier, drægtige 6,796 Commercelæster, hvorved endnu maa bemærkes, at flere fra Udlandet i 1855 tilkjøbte større Skibe ikke ere medregnede, da de endnu ikke ere naturaliserede eller maalte, saa at Forøgelsen vist kan ansættes til nær 8,000 Commercelæster. Antages af Tolddistrictets Skibe de $\frac{4}{5}$ Dele at tilhøre Byens Indvaanere, hvilket neppe er for høit anslaaet, saa er Byens Handelsflaade i Femaaret forøget med en Drægtighed af over 6,000 Commercelæster, der vistnok tør ansættes til en Værdi af ca. 500,000 Spd.

Haandværksdriften befinder sig omtrent paa samme Trin som forhen. Haandværksmesterne, saavel i de fire Professioner, der have Laug, som i de øvrige, ere i Regelen uformuende, eller endog i smaae Kaar; kun enkelte ere hvad man kalder velhavende. Dog befinde de fleste Snedkere sig i ret gode Formuesomstændigheder, da de i de sidste Aaringer have havt fuldt op at bestille.

Lønnen for en Tjenestekarl har været 35 à 40 Spd., og for en Tjenestepige 10 à 16 Spd.

Den egentlige Arbeidsclasse, der ialmindelighed befinder sig under gunstigere Vilkaar i Arendal end de fleste andre Steder, har i Perioden havt en særdeles Anledning til stadig og god Fortjeneste, idet Daglønnen for en Tømmermand har været 48 à 72 ß., og for en simpel Dagarbeider ikke meget mindre. Uagtet de betydeligt stegne Priser paa alle Livsfornødenheder, har saaledes Arbeidsclassens Kaar i Perioden været meget gode.

Byens Sparebank, der ved Udgangen af 1850 havde 1080 Indskydere og et Capitalfond af 150,683 Spd. 63 ß., havde ved Udgangen af 1855 1729 Indskydere, og under sin Forvaltning en Capital af 302,191 Spd. 51 ß., hvoraf 22,706 Spd. 105 ß. var Sparebankens eget Fond.

I den vestsøndenfjeldske, eller, som den nu benævnes, Arendals Skibsassuranceforening, var i 1850 forsikkrede 310 Skibe for en Sum af 1,302,373 Spd., men i 1855 385 Skibe for et Beløb af 2,033,545 Spd. 20 ß. Beløbet af Skadeserstatninger har udgjort

for 1851 . .	Spd.	27,925.	32 ß.
= 1852 . .	„	32,829.	76 =
= 1853 . .	„	30,881.	17 =
= 1854 . .	„	62,641.	4 = og
= 1855 . .	„	58,570.	118 =
	Spd.	212,848.	7 ß.

Overskuddet af de bestemte Præmier har udgjort i 1851 omtrent $1\frac{44}{100}$ pCt., i 1852 $1\frac{20}{100}$ pCt., i 1853 $1\frac{62}{100}$ pCt. og i 1855 ca. ½ pCt., hvorimod i 1854 intet Overskud har været.

At Forsikkringssummen er forøget i et langt større Forhold end Skibenes Antal, har vel forendeel sin Grund deri, at Forøgelsen meest har bestaaet i nybyggede, forholdsviis kostbarere Skibe, deels ogsaa deri, at i Perioden det lovbestemte Maximum af hver enkelt Risico er bleven forøget fra 6000 Spd. til 8000 Spd.

Den i tidligere Beretninger ommeldte Pensions-Indretning bestaar fremdeles, og udvider stadig sin Virksomhed. Saaledes havde den i 1851 479 Indskydere med 2395 Spd. Indskud, 31 Pensionister, der erholdt til Fordeling 1,097 Spd., og dens Fond udgjorde ved Aarets Slutning 16,178 Spd.; i 1855 var Antallet af Indskydere 609 med 3,045 Spd. Indskud. Pensionisternes Antal var 75, der erholdt til Fordeling 2,116 Spd. og Indretningens Fond 31 Decbr. 1855 udgjorde 23,694 Spd. 36 ß.

Den ligeledes i forrige Beretning ommeldte Understøttelsescasse for forliste Søfolk og deres trængende Efterladte af Arendals By og Omegn havde ved Udgangen af 1850 et Fond af 6,846 Spd. 40 ß. Ved Udgangen af 1855 var Fondet steget til 8,847 Spd. 102½ ß. I Femaaret er indkommet i Bidrag til Kassen 5,140 Spd. 78 ß., og udbetalt i Understøttelse 4,430 Spd. ½ ß.

Nærmere Forklaringer vedlægges om disse Indretninger.

Til America ere udvandrede 19 Individer, hvoraf 8 Børn.

Byfogdens Tabeller over næringsdrivende Borgere; over thinglæst og aflæst Gjeld; Executions- og Udpantningsforretninger, samt over Fabrik- og Industrianlæg vedlægges under No. 19—22.

B. Østerrisør.

Ved Indsendelsen af de herved fremlæggende Tabeller

1. over Fabrikker, Manufacturer og andre Industrianlæg, ved Udgangen af Aaret 1855;
2. over de i Qvinqvenniet fra 1851—55 thinglæste Gjeldsbreve og Hjemmelsbreve m. v., efter Schema No. 4 til de kongelige Resolutioner af 23de December 1839 og 6te Mai 1840;
3. over de ved Udgangen i 1855 næringsdrivende Borgere og Skatteydere, efter Schema No. 6 til de samme kongl. Resolutioner;
4. over i Qvinqvenniet byggede Fartøier;
5. over i Qvinqvenniet til America udvandrede Personer, efter udstedte Passe —

har Byfogden udhævet Følgende, som efter hans Formening bør komme i Betragtning ved Skjønnet om Byens oeconomiske Tilstand:

a. Efter Opgave af Byens Sognepræst ere i Qvinqvenniet ægteviede 113 Par (i forrige Qvinqvennium kun 79 Par), sc. i 1851 og 1853 23 Par, 1852 20 Par, 1854 22 Par, 1855 25 Par.

b. Overskuddet af Fødte i Femaaret, efter Opgave fra Samme, 135, deraf i 1851 44, i 1852 kun 9, i 1853 20, i 1854 27, i 1855 35. Overskuddet i det forrige Qvinqvennium 95.

c. Efter Oplysninger fra Toldkammeret udgjorde Toldintraderne i 1851 28,272 Spd. 68½ ß., i 1852 25,709 Spd. 61 ß., i 1853 23,911 Spd. 11 ß., i 1854 24,197 Spd. 45 ß. og i 1855 24,779 Spd. 57 ß. At disse ere mindre end i forrige Femaar har ene sin Grund i Toldnedsættelserne.

d. Efter Meddelelse fra Toldkammeret udgjør Læstedrægtigheden af de i Byen hjemmehørende Fartøier, hvis Antal er 59, 4,674½ Commercelæst. Ved 1850 Aars Udgang udgjorde de 4,261 Commercelæster. Det maa bemærkes, at tildeels Forlis, deels frivilligt Salg af en i Qvinqvenniet afdød betydelig Skibsreders Skibe har formindsket Læstedrægtigheden ikke uvæsentligt. I Værd maa den derimod have tiltaget mere end efter Læstetallets Forøgelse.

e. Samtlige Byens Bygninger ere ansatte i Værd til Skat 171,620 Spd., hvorfor de ogsaa, med Undtagelse af Toldboden for 4,920 Spd., ere indlemmede i Brandcassen. Beløbet ved 1850 Aars Udgang udgjorde 164,320 Spd., hvorved dog maa bemærkes, at ved Brandtaxter, afholdte i Januar 1856, er Taxtsummen steget med 9,380 Spd., der vedkomme i 1855 foretagne Forbedringer og Opbyggelser. I dette Femaar er opført 22 nye Bygninger til en Taxtsum af 3,890 Spd., hvoraf 20 ere Vaa-

ningshuse; i forrige Femaar kun 6. I 1855 forandredes endvidere det forrige Garveri til Bolig for 14 Arbeiderfamilier, men uagtet alt dette, er her fremdeles Vanskelighed for Boliger.

f. De i Femaaret sluttede Skifter vise følgende Status:

i 1851 = 5, hvoraf 2 fallit og 3 med beholden Formue 765 Spd. 100 ß.;
" 1852 = 7, alle fallit;
" 1853 = 4, hvoraf 3 fallit og 1 ubetydeligt Bo extraderet;
" 1854 = 8, hvoraf 4 fallit og 4 med beholden Formue 17,332 Spd. 95 ß.;
" 1855 = 2, hvoraf 1 fallit og 1 med beholden Formue 60 Spd.

Dog bør det bemærkes, at efter sidste Lov hensidde naturligviis nu flere med uskiftede Boer, og at et med en Formue af imellem 2 à 300,000 Spd., er deelt ved myndige Arvinger i Femaaret.

g. Byens Sparebanks Virksomhed har særdeles udvidet sig, et udentvivl temmeligt sikkert Tegn paa Districtets forøgede Velstand. Med en enkelt ubetydelig Undtagelse ere samtlige Indskydere hjemmehørende i Riisør og hovedsagelig i sammes Landdistrict. I 1851 omfattede den en Sum af 12,073 Spd. 21 ß., i 1852 = 14,455 Spd. 39 ß., i 1853 = 18,729 Spd. 24 ß., i 1854 = 33,654 Spd. 44 ß. og i 1855 = 49,922 Spd. 109 ß. I forrige Qvinqvennium var den største virkende Capital i 1850 = 10,654 Spd. 41 ß.

h. Fattigvæsenets Udgifter ere fremdeles i Stigende; de udgjorde i 1847 = 1143 Spd. og i 1850 = 1132 Spd. til Understøttelser. I dette Femaar udgjorde de: i 1851 = 1415 Spd. 50 ß., i 1852 = 1528 Spd. 59 ß., i 1853 = 1551 Spd. 109 ß., i 1854 = 1616 Spd. 18 ß. og i 1855 = 1636 Spd. 100 ß. De forhøiede Priser paa Korn- og Fedevarer med andre Livets Fornødenheder, have væsentligen medvirket til Forøgelsen. Naar disse igjen falde, som dog til en vis Grad maae forventes, og Stedets Virksomhed fremdeles, som nu, maa blive levende, tør man haabe igjen at see disse Udgifter formindskede.

i. Trælastens Udskibningspriser sees af vedlagte 14 Priiscouranter, der ere meddeelte af Stedets største Trælasthandlere. Indkjøbspriserne have de erklæret ikke at kunne opgive, da de saa særdeles variere. Saameget er dog vist, at Landdistrictet har havt en særdeles indbringende Trælastafsætning, hvorfor det er udenfor al Tvivl, at dets Velstand i Femaaret er betydeligt tiltaget, hvilket naturligviis maa have Indvirkning til Fordeel ogsaa for Byen. Trælastudskibningerne herfra ere hovedsageligen til Hollænderne, der selv kjøbe og afhente i Regelen deres Last her, og til Danmark, hvor Priserne i de sidste Aar have været særdeles gode. Dog skibes ogsaa til Frankrig og England.

k. Lønnen til Tjenestepiger er 10 à 12 Spd., for en Karl skal den være fra 30 til 40 Spd., eller endog noget mere, og for en af yngre Alder imellem 20 og 30 Spd. I hele Riisør er Ingen der holder nogen fuldvoxen Karl; de have bosatte Folk, som de betale Dagløn. Dagleien for de simplere Arbeidsfolk er i de sidste 2 Aar steget, og udgjør nu fra 2 ℔ til 2 ℔ 12 ß. og undertiden mere. I Sommeren 1855 var den fast aldrig under 60 ß. Huusfliden er udentvivl i Tiltagende. Haandgjerningsskolen vedbliver.

Byens Folkemængde udgjorde i 1845 = 2008, og i 1855 = 2213.

Efter alt Foranførte, hvortil endnu kan lægges, at Priserne paa de faste Eiendomme, især de mindre Huse, ere i betydeligt Stigende; at Sagerne ved Forligelses-Commissionen ere i stærkt Aftagende; at Executioner i de sidste Aar aldeles ikke have fundet Sted; at Aarsagen til en stor Deel Laan maa søges i Eiendommes Erhvervelse, Virksomhedens Udvidelse især ved Skibsbyggeri, og at en stor Deel af Pantegjelden, f. Ex. til Banken og Hypothekbanken, er afbetalt uden at være aflyst, — er Byens Velstand i Qvinqvenniet ikke ubetydeligt tiltaget, og det uagtet de betydelige Udgifter, som de stærkt forhøiede Priser paa Livets Fornødenheder har fordret.

C. Grimstad.

Byens Formandskab har meddeelt følgende Beretning:

"Grimstads Handel har aldrig været af stor Betydenhed, dog har den i de sidste Aar været i jevnt Tiltagende, idet dens Handelsterritorium har udvidet sig noget. Byen søges dog fremdeles kun af et lidet Opland, nemlig Landvigs, Størstedelen af Fjæres, en Deel af Eide og Heirefos Sogne. Det eneste Product af nogen Betydenhed, som tilføres Byen fra Landet, er Trælast, hvoraf Tilførselen i de sidste 5 Aar har tiltaget ikke ubetydeligt. Foruden fra de nævnte Sogne kommer den ogsaa fra enkelte andre Trakter langs Nidelvens Vasdrag. Endeel Egebark bliver ogsaa tilført Byen, dog i mindre Partier i de sidste Aar end forhen. Afsætningen til Landdi-

strictet har tiltaget i et tilsvarende Forhold af dettes Tilførsel til Byen, og bestaaer for den væsentligste Deel i Kornvarer. Skibsfarten er Stedets væsentligste Indtægtskilde, og beskjæftiger sig, for de større Fartøiers Vedkommende, næsten udelukkende med Fragtfart paa Udlandet, samt for de mindre Fartøiers Vedkommende, med Transport af Trælast her fra Stedet til Jylland. Den har i længere Tid været i stadigt Tiltagende, og især har de sidste Aars særdeles gunstige Conjuncturer bidraget til en væsentlig Forøgelse af Læsteantallets Størrelse. Haandværksdriften staar i flere væsentlige Retninger paa et lavt Standpunkt, dog ere de Haandværk, som vedkomme Skibsbyggeriet, ret tilfredsstillende repræsenterede, og især udmærker sig et betydeligere Seilmagerværksted, hvorfra ikke alene alle Stedets Skibe blive tilfredsstillende forsynede, men som ogsaa har betydelig Afsætning til fjernere Steder. Naar undtages endeel Blokmagerarbeide, levere forøvrigt Haandværkerne Intet væsentligt udenfor Byen. Ingen nye Arter af Haandværkere have nedsat sig her i Byen. Skibsbyggeriet er af væsentlig Betydenhed for Stedet, uagtet der ikke findes noget Skibsværft inden Byens Territorium; men lige ved dens Grændse ligge der 3, hvoraf de 2 eies af Byens Indvaanere. Disse 3 tilsammen beskjæftige formentlig gjennemsnitlig et Antal af 70 til 80 Arbeidere, som for den væsentligste Deel høre til Byen. Paa disse er der i de sidste Aar udelukkende bygget for Stedets Regning, og de omkringliggende Værfter ere ogsaa for en væsentlig Deel beskjæftigede med Bygning for Stedets Indvaanere. Desuden ere mange af Omegnens Indvaanere beskjæftigede med Baadebyggeri, og afsætte, igjennem Stedet, Smaafartøier og Baade til en ikke ubetydelig Værdi. Hele denne Bedrivt har i de sidste 5 Aar været i jevnt Tiltagende. — De sidste 3 Aar have været gunstige for dette Steds Næringsveie, og den oeconomiske Stilling har derfor ogsaa forbedret sig gjennem alle Samfundsklasser. Daglønnen er steget saaledes, at der for en Tjenestekarl betales mellem 40 à 50 Spd., og for en Tjenestepige imellem 12 og 15 Spd. aarlig. En simpel Daglønner erholder imellem 48 ß. og 60 ß., og en Skibstømmermand imellem 54 og 72 ß. daglig."

Til denne Beretning har Byfogden benholdt sig, idet han har tilføiet endeel af Embedets Protocoller uddragne Oplysninger, sc.: "Lastedrægtigheden af Skibsrum, som tilhøre Indvaanere af Byen, udgjør 4,029 Commercelæster i 51 Fartøier, som eies enten heelt eller for en Deel af Indvaanerne. Eiendommenes Værdi er betydelig steget i de sidste Aar, hvorfor den Deel af Byskatten, der udgjør Huusskat, for Aaret 1856 er forhøiet til 48 ß. pr. 100 Spd. af hvert Huses Brandforsikkringssum fra 35 Skill. for Aarene 1852—55 og 30 Skill. for 1851. Nogle nye Bygninger ere opførte, idet der ved Udgangen af Aaret 1850 var 164 Brand-Nummere, brandforsikkrede for 97,620 Spd., og ved Udgangen af 1855 et Antal af 173 Brand-No., brandforsikkrede for 113,070 Spd. Byskatten — Nærings- og Huusskat — udgjorde for Aaret 1851 . . . 1150 Spd.

=	=	1852 . . .	1150 =
=	=	1853 . . .	1300 =
=	=	1854 . . .	1500 =
=	=	1855 . . .	1800 =

og have disse Forhøielser sin Grund i forøgede Udgifter til Veivæsenet, Politivæsenet og andre gavnlige Foretagender. Fattigskat har ikke i de forløbne 5 Aar været udlignet, da Fattigudgifterne have været bestridt af Brændeviinsafgiften, der endda har givet noget Overskud til communale Øiemed. Forøvrigt have Fattigudgifterne udgjort,

for Aaret		1851 . .	550 Spd.
=	=	1852 . . .	430 =
=	=	1853 . . .	530 =
=	=	1854 . . .	500 = og
=	=	1855 . . .	600 =

Antallet af dem, der nyde Understøttelse af Fattigkassen, udgjorde i Aaret 1855 = 18 Personer.

Foruden de meddelte Oplysninger vil ogsaa Toldintradernes, men især Post- og Dampskibsintradernes Stigen, vidne om Byens Fremskridt og den tiltagende Rørelse, ligesom Folkemængden er steget fra 806 ved Udgangen af 1845 til 1124 ved Udgangen af 1855, som den nylig tilendebragte Folketælling udviser."

En vedlagt Tabel over Grimstads Sparebanks Virksomhed i 1851—55 viser, at denne Indretning i 1851 havde under Forvaltning 13,761 Spd. 71 ß. for 537 Indskydere, men i 1855 = 95,981 Spd. 38 ß. for 1125 Indskydere. I Slutningen af 1854 stiftedes i Grimstad en gjensidig Skibsassurancforening, under Navn af Agders Forsikkringsklub, hvori den 1ste Marts 1855, da Indretningen traadte i Virksomhed, kun var indtegnet 9 Skibe for en Sum af 22,030 Spd., men ved Aarets Udgang 65 Skibe med 138,550 Spd. Forøvrigt vedlægges Byfogdens Tabeller over thinglæste og aflyste Gjeldsbreve, over Executioner og Udpantninger, samt over næringsdrivende Borgere.

D. Lillesand.

Folkemængden, der i 1845 var 571, var i 1855 steget til 734.

Stedets oeconomiske Forfatning maa ansees at være god, og at være i stadig Fremgang. — Hande-

len foregaaer væsentligt med de omkringliggende Landdistricter, nemlig Vestermolands, Høvaags, Birkenæs og Eide Sogne, samt for nogen Deel med de nærmeste Sogne af Robygdelaget. De almindelige Omsætningsproducter ere Kornvarer, Manufacturvarer, Colonialvarer og Fedevarer. De Handlendes contante Omsætning ved den egentlige Krambodhandel anslaaes til omt. 40,000 Spd. aarlig. Heraf falder omtrent de ¾ Parter paa 3 større Handlende, og Resten er fordeelt paa flere Smaahandlere. Landmandens Afsætningsproducter til Ladestedet bestaar væsentligst i Trælast, deels Brænde og Skibsbygningsmaterialier, der forbruges paa Stedet, deels Bord, Bjælker og dansk Last, der igjen udskibes til Danmark, England og Frankrig. Skibsfarten er Stedets vigtigste Bedrivt. De større Skibe holdes stadigt i Fragtfart, tildeels paa fjerne Farvande, og have i de senere Aar givet et lønnende Udbytte, uagtet Folkehyre og Proviant omtrent ere 50 pCt. høiere end for 5—6 Aar siden.

Antallet af de i Ladestedet hjemmehørende Fartøier udgjorde ved Udgangen af 1855 = 41, eller det samme som i 1850, men Drægtigheden er forøget fra 1639½ til 1975½ Commercelæst.

Haandværksdrivten indskrænker sig til de simplere dagligdagse Arbeider, og der forarbeides Intet til Afsætning udenfor Stedet.

Angaaende Fabrikanlæg m. M. henvises til vedlagte Tabel.

Skibsbyggeriet er af Vigtighed, og har i de senere Aar tiltaget ikke ubetydeligt. Herved beskjæftiges i Gjennemsnit omtrent 30 Mand daglig, foruden nødvendige Haandlangere, og det er at formode, at denne Bedrivt snarere vil tiltage end aftage, da den synes at være lønnende, og Stedet dertil har en fordeelagtig Beliggenhed. I Femaaret er i Ladestedet bygget 4 nye Fartøier af 592 Commercelæsters Drægtighed.

Ifølge vedlagte Tabel har Beløbet af thinglæste Hæftelser i Ladestedet i 1851—55 udgjort 13,825 Spd. 4 ß., hvorimod der er aflæst 9,619 Spd. 41½ ß., og afhændet fast Eiendom til Beløb 17,258 Spd. 60 ß.

Stedets Sparebank, der traadte i Virksomhed i October 1852 med et subscriberet Grundfond af 273 Spd., havde ved Udgangen af 1855 under Forvaltning 34,130 Spd. 56 ß., hvoraf 980 Spd. 47 ß. var dens egen Eiendom.

E. Tvedestrand.

Ladestedets Handel bestaar i Afsætning af de almindelige Nødvendigheds- og Luxusgjenstande til Omegnen, deels mod Contanter, deels mod Trælast. Grændserne for den Deel af de omliggende Districter, der her søge deres Handel, have stadigen udvidet sig, og da Handels- og Skibsfartsforholdene idetheletaget have, især i de sidste Aar af Perioden, været ualmindelig gunstige, har Stedets Handel betydeligt tiltaget. Handelsborgernes Antal er nu 24, og det er blevet alt mere og mere almindeligt at de erholde sine Varer directe fra Udlandet. Ladestedets Export bestaar udelukkende af Trælast, fornemmelig til Danmark og Holland, samt for en Deel til Frankrig. Forøvrigt foregaar Udskibningen af Næs Jernværks Producter fremdeles igjennem Stedet.

Skibsfarten drives fornemmelig som udenrigsk Fragtfart, og da Stedets Handelsflaade har været i jevnt Tiltagende (den bestod ved Udgangen af 1855 af 25 Skibe, drægtige 1,690½ Commercelæst, medens der til Toldstedet hørte i det Hele 72 Skibe af 5,069½ Commercelæsts Drægtighed, istedetfor i 1850 53 Skibe, drægtige 3,475 Commercelæster), har det havt fuld Anledning til at nyde Godt af de gunstige Conjuncturer for Skibsfarten, der i de senere Aar have fundet Sted.

Haandværksdrivten, der drives uden Borgerskab af nogle Snedkere, Skræddere, Skomagere og Blikmagere, en Uhrmager og en Guldsmed, maa i det Hele taget ansees at have gaaet fremad, men indskrænker sig næsten udelukkende til Stedets eget Behov, som det havende Antal Haandværkere neppe have været tilstrækkelig til at fyldestgjøre. Det forholsviis store Antal Snedkere finde for en stor Deel Beskjæftigelse ved Skibsbyggerierne.

Fabrikdrivten indskrænker sig til et lidet Garveri, der ikke engang kan forsyne Stedet selv med de nødvendige Skind- og Lædervarer, og et Saugbrug.

Skibsbyggeriet har i Perioden stadigen været drevet, og i Gjennemsnit beskjæftiget 100 Mand daglig. Der er bygget i dette Tidsrum 9 Fartøier, drægtige tilsammen 1,560½ Commercelæst, og ved Udgangen af 1855 stode 7 Fartøier under Bygning for Regning af Indvaanere af Ladestedet.

Jordbrug gives ikke, idet Ladestedets Grændser ere saa snævre, at der nu næsten ikke ere flere Byggepladse tilbage.

Af Executions- og Udpantningsforretninger er i Femaaret kun afholdt 2de, nemlig 1. i 1853 for 142 Spd. 73 ß. og 1 i 1854 for 154 Spd. 106 ß.

Ladestedet er i Periodens Løb gaaet betydeligt fremad i Handelsrørelse og Folkemængde (den 31te Decbr. 1845 udgjorde den 462 og den 31te Decbr. 1855 = 651), saavelsom i Velstand. Huuseiendomme i det Hele, og fornemmeligen de, der have en for Handel nogenlunde bequem Beliggenhed, ere

ſtegne til en overordentlig høi Pris. Tje ſtelønnen er omtrent ſom i Landdiſtrictet, nemlig for en Dreng 30 à 40 Spd., og for en Pige 12 à 15 Spd. aarlig. Daglønnen for en ſimpel Arbeider 48 à 60 ß. uden Koſt.

Efter Indbydelſe fra Formandſkabet ſamledes i 1852 endeel frivillige Bidrag til et Grundfond for en Sparebank, ſom dereſter oprettedes, og hvis Plan bifaldtes ved høieſte Reſolution af 12te Juni 1852. Denne Sparebank, der traadte i Virkſomhed 25de Auguſt 1852, og ved Udgangen af 1855 havde under Forvaltning 22,281 Spd. 60 ß. (hvoraf Indſkydernes Tilgodehavende 21,917 Spd. 20 ß. og Bankens Fond 568 Spd. 51 ß.), antages at have ſtiftet Gavn baade ſom Sparebank og Laaneinſtitut.

Arendal 23de Januar 1857.

Underdanigſt

J. S. Thomle.

K.

Lister og Mandals Amt.

Til Kongen.

Jeg tillader mig herved underdanigst af afgive den befalede

Beretning

angaaende Lister og Mandals Amts oeconomiske Tilstand i Tidsrummet fra 1851 til 1855, begge inclusive.

A. For Landdistricternes Vedkommende.

1. Jordbruget er fremdeles gaaet fremad i denne Periode. Foruden det Bidrag til bedre Kundskaber i Agerdyrkning og hvad dermed staaer i Forbindelse, som udgaaer fra Landbrugsskolen, er der i de sidste 2 Aar med Held virket til Indførelse af Engvanding ved en paa Amtscommunens og Statscassens Bekostning omreisende Mand, og i de 2 sidste Aar har tillige en af de for Statscassens Regning omreisende Agronomer givet Anviisning i Myrdyrkning og andre Gjenstande vedkommende Landoeconomien. Den store Interesse med hvilken denne Undervisning i dette Amt er modtagen og den Lyst som spores hos en Mængde, som ikke endnu har kunnet nyde godt af Samme, til at faae Deel deri, viser tilfulde at Sandsen for Forbedringer er vakt, og at man ikke længer som før anseer det for nok at blive staaende ved den gamle Dyrkningsmaade. Der er saaledes Grund til at haabe at man fremdeles vil gjøre Fremskridt i alle Retninger, og blandt disse anseer jeg det for en af de væsentligste Kundskaber som kan bibringes Almuen paa denne Kant, at den lærer uden for store Bekostninger og paa en hensigtsmæssig Maade at opdyrke Myrer; thi herved vindes ei alene betydeligt dyrkbart Land, men Myrenes Opdyrkning vil ogsaa rimeligviis virke gavnlig paa Klimatet. Den Interesse som denne Sag har vakt har paa flere Steder lagt sig for Dagen, især i Øvrebø Præstegjæld. Saaledes har man i dette Aar efter Agronom Lindeqvists Foranstaltning paa Gaarden Loland i bemeldte Præstegjeld holdt et Landbrugsmøde, hvorved ca. 130 Personer, tildeels fra andre Præstegjeld, vare tilstede og fik Anledning til at see en Myr-Dyrkning gjennem de forskjellige Stadier indtil den bar sin Afgrøde, og bleve Flaahakning, Brænding og Pløining udførte i de Forsamledes Paasyn og alt til deres særdeles Tilfredshed. Flere Myrstrækninger ere ogsaa allerede tagne under Dyrkning og dertil endog forskrevet svenske Arbeidere som øvede i dette Slags Arbeide. Efter Agronom Lindeqvists Opgivende er allerede Opdyrkning begyndt af ca. 300 Maal eller 75 Tønder Land og bemeldte Lindeqvist har for mig yttret at de Myrer som i ovennævnte Præstegjeld kunne opdyrkes udgjøre mangedobbelt den dyrkede Jords Areal. Da Præstegjeldet kun

ligger faa Mile fra Christiansand og gjennemskjæres af Hovedveien til Sætersdalen er det sandsynligt at Ideen om Myrenes Dyrkning, naar den først er vakt, der vil bevirke en betydelig Udvidelse af Jordbruget, saameget mere som man er begyndt at benytte lettere transportable Gjødningsmidler.

Ogsaa Engvandingen har under Johan Holmeslands Veiledning nydt god Fremgang og Anerkjendelse saa at allerede en stor Deel Vandings-Anlæg (over 520 Maal eller 130 Tønder Land) er kommen istand og Holmesland kan ikke overkomme at tilfredsstille de Paakrav som gjøres paa hans Bistand.

Efter de fra Fogderne modtagne Meddelelser antages i dette Qvinqvennium at være opdyrket af Nyland

i Mandals Fogderi	255	Tønder Land
og i Listers Fogderi	495	— —
tilsammen	750	Tønder Land,

men da Opgaverne kun ere efter Skjøn ere de mindre paalidelige. Imidlertid troer jeg med Fogden i Mandal at Optagningen af ny Jord heller er tiltaget end aftaget i dette Tidsrum i Forhold til de foregaaende.

Med Hensyn til de Sædarter som dyrkes er der neppe foregaaet nogen betydelig Forandring; dog saaes der som det synes nu mere Hvede end forhen. Turnipsdyrkningen synes derimod ikke at ville have nogen Fremgang, formeentlig som Følge af at den saa ofte er mislykket, hvilket maaskee har sin Grund i at man endnu ikke har lært at undgaae de Farer, hvorfor denne Sæd er udsat, og at anvende Udbyttet til Fodring. Potetesavlen har ikke heller i denne Periode været saa stor eller god som før denne Vært blev angreben af Sygdom, hvilken vel, især i det sidste Aar, synes at vise sig i Aftagende, men dog ikke ganske er ophørt. I det Hele taget antages Agerbrugets Afkastning at være gaaet frem i samme Forhold som Folkemængden.

Fra Amtets Landbrugsskole er ordentligviis hvert Aar dimitteret 4 Elever, som ere blevne antagne til Bestyrere af eller Tjenere paa større Gaardbrug, forsaavidt de ikke have taget egen Gaard i Brug. Een af dem, nemlig ovennævnte Johan Holmesland, har modtaget og senere i 2 Aar meddeelt Underviisning i Engvanding, og fungerede som interimistisk Lærer ved Landbrugsskolen efter Bestyreren J. M. Daaes Død.

Efter Amtsformandskabets Bestemmelse er Landbrugsskolen den 14de April d. A. flyttet fra Lyngdal til Gaarden Huseby paa Lister, med hvis Eier Contract er afsluttet, og har man det Haab at Skolen paa dette Sted vil stifte megen Gavn, især ved at tjene som Mønstergaard, da Listerlandet, skjønt særdeles skikket for Agerbrug, staaer tilbage for andre Egne med Hensyn til Fremskridt i en bedre Dyrkningsmaade.

Til Landbrugsskolen, som før havde 360 Spd. af Statscassen og ligesaameget af Amtscommunen, er nu af Amtsformandskabet bevilget 400 Spd. og er Bidraget af Statscassen naadigst tilstaaet med lige Beløb.

I Mandals Fogderi er i dette Tidsrum udskiftet af Fælledsskab	225	Brug.
men endnu i Fælledsskab . .	789	
I Listers Fogderi udskiftede	217	—
men endnu i Fælledsskab i Hjemmarken	1758	
Altsaa ialt udskiftede . . .	442	—
og tilbage i Fælledsskab . .	2547	(Tabel No. 1.)

Med samme Fremgang vil der altsaa endnu udfordres omtrent 30 Aar førend Fælledsskabet i Hjemmarken er udskiftet. Men rimeligviis er Antallet af de ikke udskiftede Brug langt større end de modtagne Opgaver indeholde.

Til Slutning vil jeg med Hensyn til Landbruget ikke undlade at bemærke at den betydelige Stigen i Priserne paa Landmandens Producter rimeligviis ogsaa i høi Grad vil befordre Agerbrugets Fremgang, ligesom den allerede har viist en stor Indflydelse paa Jordeiendommenes Værdi, da Priserne især i Nærheden af Byerne ere betydelig stegne, ja indtil det dobbelte.

2. Fædriften staaer saavidt skjønnes omtrent paa samme Standpunct som i forrige Periode. Mange ere vel komne til Erkjendelse om det urigtige i at holde saamange Kreaturer, at de ikke kunne fødres godt, men meget Faa kunne bequemme sig til at indskrænke sit Kreaturhold til et saadant Tal, at de kunne fødes forsvarlig, idet de stole paa at den fri Havnegang de have i en Deel af Sommeren skal erstatte Tabet ved den utilstrækkelige Vinterfodring, uagtet ethvert Aars Erfaring maatte lære dem at de heri forregne sig. Man tør dog haabe, at Opmærksomheden i den Grad er vakt for det Tab, som er forbunden med at fodre sine Kreaturer slet, der især viser sig under de nuværende høie Priser paa Fedevarer, at man efterhaanden vil rette paa denne væsentlige Feil, der foruden at formindske Kreaturernes Afkastning virker hæmmende paa Agerbruget derved at Gjødningen af de udmavrede Kreaturer er af ringe Virkning. En Forandring heri vil efter min Formening have en væsentlig Indvirkning paa Agerbrugets Fremgang. Forøvrigt tillader jeg mig at henvise til den Sammenligning af Kreaturholdet som findes i Slutningen af denne Beretning.

I den nordvestlige Deel af Amtet har i en Række af Aar hersket Skabsyge blandt Faarene, og man har derfor i flere Formandskabsdistricter med Hjemmel af en af Deres Majestæt approberet Beslutning af Amtsformandskabet i 1854 sat Loven af 15de September 1851 i Virksomhed. Efter de indkomne Beretninger maa det antages at denne Foranstaltning har virket gavnlig og at Sygen tildeels er i Aftagende i de Districter hvor den først har viist sig, medens den imidlertid senere ogsaa har viist sig i de østligere Districter.

3. Skovdriften er ikke i de sidste fem Aar undergaaet nogen anden væsentlig Forandring end at den er betydelig tiltaget, som Følge af de høiere Priser som i de sidste Aar have været betalte; men desværre kan det ikke nægtes at der har været drevet meget mere end Skovene kunne taale, naar de skulle vedligeholdes, og jeg maa i det Hele taget henholde mig til de Bemærkninger med Hensyn til denne Gjenstand som indeholdes i den seneste afgivne Beretning fra dette Amt, idet jeg ogsaa er enig i at Mangel paa Kundskab om hvorledes en Skov bør behandles for at vedligeholdes og afgive meest Udbytte er en af de væsentligste Aarsager til den Ødelæggelse Skovene ere udsatte for, skjøndt ogsaa Mangel paa enhver Beregning under Bondens forskjellige Bedrifter har stor Deel deri. Naar Nødvendigheden af at drive af Skovene bliver mindre kan man først haabe at en fornuftig Beregning kan faae Indpas; thi naar Nøden staaer for Døren spørges ikke om Beregning for Fremtiden.

Efter Beretning fra Fogden i Mandals Fogderi er aarlig i dette Fogderi paa Haandsaug skaaret omtrent 60 à 70,000 Tylvter Bord og Planker. Denne Maade at forædle Tømmeret paa er almindeligst i de vestlige Sogne, hvor man mangler finbladede Vandsauge, og denne Bedrift er vel fordeelagtig for dem som dermed befatte sig, da et Par Saugskjærere skulle kunne tjene indtil 10 à 12 Spd. ugentlig, men den borttager mange Hænder fra Jordbruget.

Afsætningen af Smaalast til Danmark har tiltaget betydelig og virket meget til Ødelæggelse af den vexterlige Skov.

Kul- og Tjærebrænding drives aldeles ikke i dette Amt.

Til Brændsel benyttes ordentligviis kun Veed med Undtagelse af paa Listerlandet, hvor der i det væsentlige kun bruges Torv, som ogsaa er Tilfældet i enkelte skovløse Egne i Amtets vestre Deel. I det Hele taget antages Districtet ikke at mangle Brændemateriale, uagtet Skovene som bemærket aftage, og Veed som Følge deraf og de høie Tømmerpriser er steget til henimod dobbelt Priis af hvad der tidligere betaltes. Priserne ere dog neppe høiere i dette end i Naboamterne.

Uagtet saadanne Forbud som oftere ere udgaaede gjennem Lovgivningen sigtende til at forebygge Skovenes Ødelæggelse neppe nogensinde have tiltrængtes i saa høi Grad som nu, troer jeg dog de have altformeget Opinionen imod sig til at Forslag derom kan ventes bifaldt eller Lovbud i denne Retning, om saadanne udkom, ventes overholdte. Man nødes derfor til at stole paa at Almuen, naar den ikke længer har Skovene at tye til, vil søge sin Tilflugt til en udvidet Dyrkning af Jorden. Paa de udyrkede Strækninger vil vel imidlertid ny Skov skyde frem. Udbredelse af Kundskaber til forstmæssig Behandling af Skovene vilde dog endnu kunne stifte nogen Nytte, hvorfor enhver Foranstaltning hertil er at anbefale. Sidste Amtsformandskab har ogsaa efter mit Forslag bevilget Anskaffelse af et Exemplar til hvert Formandskab af Asbjørnsens Skrift om Skovene og et ordnet Skovbrug i Norge.

4. Fiskeri. Med Hensyn til dette er ikke synderlig Forandring foregaaet siden sidste Indberetning. Hvad der fra dette District er Gjenstand for Udskibning er fremdeles kun Lax og Hummer. Man sporer endnu ikke nogen Følge af det angaaende Fredning af Lax og Søørret udgangne Lovbud, uden forsaavidt man skulde antage at disse Fiskearter, som allerede vare i Aftagende da Loven udkom, vilde være formindsket endnu mere om ikke den lovbestemte Fredning havde bidraget til at forhindre saadan Aftagen.

Efter Beretning fra Fogden i Mandals Fogderi tænker man paa ved Mandals Elven at anlægge Indretninger til kunstig Fiskeformerelse, hvortil man haaber Understøttelse af Statscassen.

Fiskeriet af Revtorsk staaer fremdeles paa samme Punct. Det er derfor kun en ubetydelig Mængde som fiskes og intet til Udførsel, medens Fiskens Qvalitet er særdeles god.

Forøvrigt har jeg ingen Bemærkning at gjøre ved den forrige Beretning, der fuldkommen stemmer med de nuværende Forholde. Dette Amts Almue, især i den vestlige Deel, vedbliver at deeltage i Sildefiskerierne i Stavanger Amt, og da der gaaer flere Hundrede Baade herfra til bemeldte Fiskeri og Udbyttet for hver Baad ordentligviis varierer mellem 100 og 150 Spd., vilde dette Fiskeries Ophør yttre en stærk Indflydelse paa en stor Deel af dette Amt, især Kyststrækningen vestenfor Lindesnæs. Tabet ved det mindre Udbytte af dette Aars Sildefiske har derfor ogsaa for endeel rammet dette District.

Af de Fiskearter som fiskes til Forbrug i Landet

ſpiller Makrelen her formeentlig den væſentligſte Rolle, da Almuen, ſaavel paa Landet ſom i Byerne, foretrække denne Fiſk ſaltet for Sild, ſom næſten ikke finder ringeſte Affætning til Landalmuen her. Da næſten enhver Huusholdning om Sommeren gjør temmelig betydeligt Indkjøb af Makrel, kan man ſlutte hvormeget der aarlig fanges af denne Fiſkeart. Rognen af Makrelen ſaltes til Udførſel, og er fra Chriſtiansſand i Aaret 1855 udført 41 Tønder.

I ældre Tider blev den ſtørſte Deel Makrel fiſket paa Dorg (d. e. med Krog), nu derimod fiſkes langt mere idet man benytter Garn, ſom udſættes i Havet, hvor Makrelen gaaer i Stimer.

Nogle lade ſine Garn galvaniſere, men forøvrigt vides ingen Forbedringer indført ved Fiſkerierne, ei heller ved Fiſkens Behandling.

5. Bjergværksdrift. Saadan findes endnu ikke i dette Amt, og der er neppe nogen Anledning dertil, ſkjøndt der i Nærheden af Chriſtiansſand er funden nogle Stene, der ſkal have indeholdt en ubetydelig Deel Guld og Sølv.

6. Fabrik og Haandværksdrift. Den førſte er fremdeles i temmelig ſtærk Tiltagende. Foruden de i forrige Beretning ommeldte Bomuldsværverier i Vandſø og Oddernæs Sogne, ſc. paa Sellegrod og Jægersbjerg, hvoraf det førſte er noget udvidet, er der oprettet et mindre paa Mosby i Oddernæs Sogn. Et Bomuldsſpinderi, ſom før ſtod paa Jægersbjerg i Oddernæs Sogn er ſenere flyttet til Mosby i ſamme Sogn og betydelig udvidet. I ſamme Sogn og tæt ved Chriſtianſand er ogſaa anlagt et lidet Jernſtøberi med mechaniſk Værkſted; men det er kun anlagt i en liden Stiil, ſaa at det ikke paa nogen Maade kan afhjælpe det Savn, ſom føles for et ſaadant paa et Sted, der ſynes at blive Middelpunctet for Dampſkibsfarten, og hvor ſaamange fremmede Dampſkibe ſøge ind.

En Fortegnelſe over Fabrikkerne vedlægges (No 2).

Med Haandværksdriften paa Landet antages ingen mærkelig Forandring at være foregaaet, ſaa at jeg i denne Henſeende ganſke maa henholde mig til forrige Beretning.

7. Binæringer. Med Henſyn til Huusfliden og dennes Afkaſtning maa jeg ligeledes ganſke henholde mig til forrige Beretning og jeg tør ikke antage at den er i nogen ſynderlig Fremgang, ſom heller ikke er at vente paa en Tid, da de fleſte af de Producter, ſom ere Gjenſtand for ſamme, ere at faae for ſaa lave Priſer, at man ikke finder nogen ſærdeles Opmuntring til ſaadan Flid og medens Daglønnen er ſaa høi, at Enhver helſt ſøger Arbeide udenfor Huſet.

Skibsbyggeri og Baadbyggeri drives fremdeles ligeſaavel i Landdiſtrictet ſom i Byerne, og er i det ſidſte Qvinqvennium ſom vedlagte Fortegnelſe (No. 5) udviſer i Amtsdiſtrictet bygget af Fartøier over 3 Commercelæſter 65 Stykker med en Drægtighed af 1893 Commercelæſter, altſaa noget mindre end i forrige Qvinqvennium, da der blev bygget 90 Fartøier med en Drægtighed af 2360 Commercelæſter.

Jagten har neppe afgivet mere end i forrige Periode, og ſkulde man dømme efter Priſerne paa Fuglevildt endog mindre, da Priſerne ere betydelig ſtegne; men dette har rimeligviis ſine væſentligſte Grunde deels i de andre Fødemidlers Stigen deels i en forøget Udførſel, med Henſyn til hvilken henviſes til hvad derom under Kjøbſtaden Chriſtiansſands og Ladeſtedet Mandals Handel er anført.

Af Rovdyr er i dette Tidsrum fældet og fanget 10 Bjørne, 69 Ulve, 60 Gouper, 1 Vildfras, 109 Ræve, 512 Ørne, 365 Høge, 300 Ugler. Amtsformandſkabet i 1852 udſatte Præmie af 1 Spd. for enhver Ræv ſom blev dræbt og ovenſtaaende Opgave angaaer med Henſyn til Ræve kun de ſidſte 4 Aar.

Skjøndt Fragtfarten i det Hele har været i betydelig Tiltagende kan dette dog neppe ſiges at være Tilfældet med Kyſtfarten forſaavidt den ſkeer ved Seilſkibe, hvorimod denne ſikkert ogſaa er tiltaget i ikke ringe Grad, naar man tillige tager Henſyn til den Transport, Stederne imellem, ſom ſkeer ved Hjælp af Dampſkibene, der i Forbindelſe med de mange indenlandſke Fabrikker, ſom i den ſenere Tid ere oprettede, den ſtørre Velſtand der tilligemed den tiltagende Folkemængde forøger Forbruget, fremkalder en livligere Samhandel mellem Stederne indbyrdes. Med Henſyn til Kyſtfarten i dette Amt tillader jeg mig at gjøre opmærkſom paa Vigtigheden af det allerede i forrige Beretning nævnte Canalanlæg over Spangereidet, hvorom under 11te September 1852 herfra ſkedte Foreſtilling til det kongelige Departement for det Indre.

I Svinøer og Omegn er i f. A. ſtiftet en ſaakaldt Underſtøttelſes-Forening, der gaaer ud paa en indbyrdes Aſſurance af de i Diſtrictet hjemmehørende Fartøier. I denne Forening har været forſikret 28 Fartøier til en Værdi af 15,159 Spd., hvoraf 3 ere forliſte til Værdi af 1450 Spd. og erſtattede med 967 Spd.

Med Henſyn til Fortjeneſten af Landtransport og Tømmerflaadning kan jeg kun henhol-

de mig til hvad derom i forrige Beretning er anført, da det ikke er mig bekjendt at nogen Forandring deri er foregaaet.

Lodseriet antages at give en ikke ringe Indtægtskilde for dette District, der anløbes af en større Mængde fremmede Skibe end noget andet Amt i Landet, og denne Fortjeneste har rimeligviis ikke været mindre men heller større i de sidste Aar.

Der er fremdeles ingen Markeder i Landdistrictet. Foruden til Byerne og Ladestederne bringes Træproducter til Udskibning i Hølen i Hølens Thinglag, Snig i søndre Undal og Agnefest i Bergs samt Fedde i Fedde Thinglag.

Af Gjæstgiverier gives 45, hvoraf 28 i Lister og 17 i Mandals Fogderi.

Af Landhandlerier er siden sidste Beretning oprettet et i Rasvaag, altsaa nu i hele Amtet to. Uagtet den Afstand fra Byerne, hvori det ikke er tilladt at drive Handel med Nødvendighedsvarer ved Loven af 7de September 1854 er indskrænket til 1½ Miil, har der i de sidste Aar været indgivet flere Ansøgninger om Landhandlerbevillinger, som altid af Communebestyrelserne anbefales. Dette sidste har formeentlig sin Grund i at Vedkommende kun see hen til Bequemmeligheden i at kunne faae alle Slags Varer kjøbt i sin Nærhed, uden at lægge nogen Vægt paa de øvrige Hensyn, som maa komme i Betragtning.

Som af det ovenfor Bemærkede vil erfares, have næsten alle Næringsveie i dette Qvinqvennium og maaskee meest i de 3 sidste Aar gjort betydelige Fremskridt, navnlig Agerbrug, Skovdrift, Fabrikdrift og Skibsfart, og som Følge heraf er ogsaa Districtets oeconomiske Velvære gaaet betydelig fremad, saameget mere som Landalmuen ved Siden af flere gode — tildeels ualmindelig gode — Aar har faaet sine Producter af alle Slags særdeles høit betalte. Som Følge af den forøgede Velstand har Almuen ogsaa viist sig villigere til at yde Bidrag til saadanne Foretagender, som kunne fremme dens Velvære, navnlig til at forbedre Veiene. Denne Attraae blev i betydelig Grad fremskyndet, da det, foranlediget af den nye Veilov, blev besluttet at der skulde foregaae ny Rodeinddeling i det hele Amt; idet ethvert District vilde faae istand saamange Veie som iøvrigt sandsynligviis engang vilde blive anlagte, for at disse under Rodeinddelingen kunde komme i Betragtning ved Bedømmelsen af Spørgsmaalet om at yde Hjælp til Nabodistricter. Der fremkom saaledes i kort Tid fra Almuerne Andragender og Forslag om Anlæg af omtrent 30 nye Veie, hvoraf dog kun de færreste endnu ere komne til Udførelse. Imidlertid er der, deels ved Hjælp af privat sammenskudte Bidrag, deels ved betydeligt Tilskud af Søgne Præstegjeld anlagt to nye Veie gjennem dette Præstegjeld til Øslebø Sogn saa at dette og de ovenfor i Mandals Dalen liggende Sogne, ved Hjælp af de i forrige Amtsberetning omtalte Veie i Heddelands Thinglag, der ere blevne udvidede og forbedrede, og hvoraf de her nævnte Veie udgjøre en Fortsættelse, nu have Valget mellem at søge til Christianssand eller til Mandal. Derhos er der paa samme Maade tilveiebragt Midler til 2 andre Veie i Søgne Sogn som ville blive oparbeidede i dette og næste Aar og føre den ene fra Postveien til den ydre Deel af Trysfjorden, den anden til en Deel af Grebstad Sogn.

Ogsaa i Kvinnesdal arbeides fornemmelig ved Pligtarbeide paa at gjøre Veiene i dette Præstegjelds tvende Dalfører til Kjøreveie, men de Pengebidrag som Communen dertil har bevilget, tillade kun meget langsomme Fremskridt.

Af Amtsformandskabet er bevilget Bidrag til Omlægninger af et Stykke paa Sætersdalsveien, Veien mellem Aabel og Aalefjær østenfor Christianssand, og Veien mellem Mandal og Vigeland — tilsammen til et Beløb af over 15,000 Spd., medens det øvrige som udfordres for de 2de førstnævnte Omlægninger er bevilget og for den sidste ogsaa forventes bevilget af Statscassen. Men endnu vil meget staae tilbage. Saaledes trænger ogsaa Hovedveien mellem Aalefjær og Christianssand og mellem Lunde og Mandal i høi Grad til Omlægning, men uagtet der efter offentlig Foranstaltning forlængst er udstukket og gjort Overslag over nye Linier, har man endnu ikke kunnet bevilge de betydelige Summer som hertil ville medgaae. Med Hensyn til Transporter, anseer jeg iøvrigt Omlægning af Bygdeveien gjennem Mandals Dalen ikke mindre vigtig, og vedkommende Formandskabsdistricter have hertil bevilget 10,000 Spd. under Betingelse af at Veien optages som Hovedvei i Haab om da at faae det manglende af Statscassen eller det almindelige Veifond. Sidste Amtsformandskab vilde imidlertid ikke gaae ind herpaa, formeentlig alene fordi Ordførerne fra de øvrige mindre Dalfører i Amtet, der dog i ingen Henseende have saa stort Krav paa at erholde Hovedvei som Mandalsdalen, ikke kunde finde sig i at sidstnævnte Dalføre nød dette Fortrin, uagtet man ikke fordrede noget Tilskud af Amtscommunen til Veiens Oparbeidelse. Der blev imidlertid nedsat en Committee til at undersøge Forholdene.

Rodeinddelingen, der foretoges af en Veiinspecteur og 2 af Amtsformandskabet valgte Mænd, blev efter Amtets Forslag forberedet derved, at alle Veie bleve opmaalte og ethvert enkelt Veistykke sat i Taxt i Forhold til et Stykke Vei af bedste Beskaffenhed med Hensyn til Vedligeholdelsen. Resultatet af denne

Opmaaling og Taxt er at Hovedveiene i Amtet udgjøre 323,991 Alen (ca. 18 Mile), der med Hensyn til Vedligeholdelse er sat lige med 847,914 Alen god Vei, og 964,932 Alen Bygdevei (henved 54 Mile), taxeret ligt 2,051,933 Alen god Vei men i Forhold til Hovedvei sat lige med 1,016,644 Alen.

Den Ulighed i Veibyrden som er uundgaaelig har Amtsformandskabet viist sig beredvillig til noget at udjevne ved Bidrag af Amtscommunens Casse til de meest betyngede Districter, og de i denne Henseende fattede Beslutninger have nydt naadigst Approbation.

Foruden de 18 Mile lange Hovedveie er af Amtets Bygdeveie ca. 35 Mile farbar med Hjulredskab.

I de sidste 30 Aar er i dette Amt omtrent 31 Mile oparbeidede fra Rideveie til Kjøreveie, deraf ca. 10 Mile af Hovedvei.

Veienes Tilstand og Forbedring i Ovingvenniet vil kunne bedømmes af vedlagte Tabel (No. 6) der er støttet til den af Rodeinddelings-Commissionen skedte Taxering. Af samme vil det erfares at i Perioden er af nyt anlagt ca. 2 Mile og omlagt henimod 3 Mile.

I dette Tidsrum er Postgangen i dette Amt forøget med en ugentlig Post mellem Mandal og Bjelland, og Postgangen mellem Lyngdal og Hægebostad er fra 14-daglig bleven ugentlig. Der er bleven oprettet 5 faste Skydsstationer i Routen mellem Nedenæs Amt og Lyngdal, men en af disse er i dette Aar igjen indgaaet.

Den aarlige Løn kan for den sidste Deel af Tidsrummet sættes til fra 15 til 50 Spd. for en Tjenestekarl og fra 8 til 16 Spd. for en Pige. Daglønnen for simple Arbeidere fra 40 Skilling til 72 Skilling for en Mand og fra 20 til 28 Skilling for en Pige.

I de sidste 5 Aar ere som Udvandrere forpassede fra Lister Fogderi 193 og fra Mandals Fogderi 53 Personer, dog antager Fogden i sidstnævnte Fogderi at Flere ere udvandrede som have taget Passe paa andre Steder. Lysten til Udvandring formenes at være i Aftagende.

B. For Kjøbstæders og Ladesteders Vedkommende.

1. Christianssand.

Handelen i Christianssand har i denne Periode ikke gjort ubetydelige Fremskridt. Foruden de gode Conjuncturer for Trælast Afsætningen og den fordeelagtige Fragtfragt, har ogsaa Afsætningen til Landalmuen givet Handelsstanden et betydeligt Fremstød. Den sidste er en Følge af de høie Priser som Bonden i de senere Aar har faaet for sine Producter og som i Forbindelse med gode Aaringer have forbedret hans Kaar. Anlægget af nogle nye Veie har vel ogsaa forøget Omsætningen. Dampskibsfarten paa Udlandet, hvorfor Christianssand paa Grund af sin Beliggenhed er en Mellemstation, bidrager ikke lidet til Fortjeneste for Flere, især de saakaldte Sjouere. Der anløber fortiden ugentlig 3 Kystdampskibe, 1 à 2 paa Tour fra og til Hamburg og 2 à 3 fra og til Hull samt 1 fra og til London — det sidste kun hver anden Uge, og disse samt Statens Dampskibe indtage her aarlig omtrent 40,000 Tønder Kul.

Den Udskibning af Hummer til England, som før var i Englænderes Hænder, er nu overgaaet til 2 Kjøbmænd i Christianssand, hvilke desuden have udskibet Lax og Vildt, alene fra dette Toldsted i f. A. 123,951 Stykker Hummer, 321½ ℔ Lax og 28,716 ℔ Vildt. Gjennem Mandals og Farsunds Toldsteder er desuden udskibet respective 17,318 og 55,908 St. Hummer.

Et Actieselskab byggede og udrustede i Aaret 1853 et Skib til Sælhundefangst; men det har kun eet Aar givet Overskud og derimod i de øvrige Aar fordret Tilskud saa at dette Foretagende hidtil har været forbundet med Tab.

Forøvrigt er Handelens Gjenstande de samme som forhen. Den directe Dampskibsfart paa Udlandet medfører, at alle udenrigske Varer ordentligviis af de Handlende forskrives directe fra Udlandet, og ikke som tildeels før var Tilfældet fra Christiania. De Handlendes Antal, som ved forrige Periodes Udløb var 180 med 72 Betjente, er nu 184 med 77 Betjente.

Skibsfarten har her som paa andre Steder især i Periodens 3 sidste Aar været særdeles lønnende og som Følge deraf er ikke alene flere nye større Skibe byggede, men ogsaa anskaffede fra andre Steder, saa at nu Christianssands Tolddistrikt tæller 149 Skibe af 4573 Læsters Drægtighed, hvoraf 94 af 4145 Commercelæsters Drægtighed hører hjemme i Byen. Ved Udgangen af 1850 havde Districtet 132 Skibe paa over 3 Commercelæster, tilsammen af 3593 Læsters Drægtighed, Tilværten er altsaa 17 Skibe af 980 Læsters Drægtighed.

Desuden have flere af Byens Indvaanere Actier i det bergenske og det søndenfjeldske Dampskibsselskab.

Haandværksdriften antages at være i jevn Fremgang; dog gaaer Arbeidet i det Væsentlige kun til Byens Indvaanere, naar undtages Snedkerarbeide, som herfra leveres til flere Steder i Landet. Den i forrige Beretning omtalte Tegneskole er i denne Periode ved Bidrag fra Communen og Statscassen kommen istand, og har ret god Søgning. Den har upaatvivlelig bidraget meget til at uddanne Haandværkernes Smag og har sat dem istand til selv at construere de Tegninger, som deres Haandværk udkræver. I Malerhaandværket og Træskjæreri kan nu leveres saadanne Arbeider, som ikke før her kunde udføres.

Fabrikdriften gaaer fremdeles fremad. I denne Periode er inden Grændserne af Byens Jurisdiction anlagt et Maskinvæveri og en Cirkelsaug, samt paabegyndt et stort Bomuldsspinderi, en Cirkelsaug med Høvlemaskine samt Kornmølle, der skal drives med Damp, og et stort Ølbryggeri.

Med Hensyn til Skibsbyggeriet vil den vedlagte Tabel No. 5 give fornøden Oplysning, og vil det deraf erfares at der i denne Periode i Christiansands Tolddistrict er bygget 20 Skibe (over 3 Commercelæsters Drægtighed) tilsammen maalte til 895½ Læster. Da Tilvæxten af Skibe i Districtet i disse 5 Aar kun er 17 men Drægtigheden af disse 980, maa det antages at der er solgt mindre Fartøier og tilkjøbt større. En Arbeiderforening har anskaffet et Skibsværft, paa hvilket i forrige Aar blev bygget et Fartøi paa 64 Læster, som blev solgt til Stavanger, og et større Skib er sat paa Stabelen. Ogsaa paa andre Værfter bleve i f. A. flere tildeels store Skibe paabegyndte og hvoraf nogle særdeles smukke af Klipperbygning allerede ere færdige. Et Actieselskab har dannet sig til Anskaffelse af et lidet Dampfartøi, væsentligst bestemt til at lette Transporten i de to ved Christiansand udløbende Elve.

Med Understøttelse af Statscassen og Bycassen er oprettet en Sømandsskole, som har meget god Søgning, saa at den kun har tiltrængt liden Understøttelse af det Offentlige.

Jordbruget. De under Byens Jurisdiction liggende Gaarde Grim og Eeg, der ere temmelig betydelige, drives vel af Forpagtere, men dog paa en mere rationel Maade end sædvanlig, saa at især den første, der ligger ved Landeveien, har kunnet virke som Exempel for dem der kun have holdt sig til Fædrenes Dyrkningsmaade.

At Byens oeconomiske Forfatning i Periodens Løb er betydelig forbedret er utvivlsomt, og bevises saavel af den betydelige Stigning i Eiendommenes Priser som af den tiltagne Byggelyst. Der er saaledes i denne Periode bygget 45 nye Huse og ombygget endnu flere, og fortiden staaer endvidere 8 store Huse under Bygning foruden Eenetages.

Der er af Communebestyrelsen sluttet Contract med Civilingenieur Pihl om Anlæg af et Gasværk, og dette er fortiden under Arbeide. Ogsaa paatænkes at forbedre og udvide den for nogle Aar siden anlagte Vandledning. Med Brolægningen af Byens Gader gaaer man fremad og anvender større Flid herpaa end tidligere; men da Gadernes Areal er meget betydeligt i Forhold til Husenes Antal og Størrelse, medtager dette Arbeide ogsaa forholdsviis store Summer, saa at der vil medgaa flere Aar førend det kan ventes saavidt tilendebragt, at man kun faaer at bestille med Vedligeholdelsen.

Forøvrigt tillader jeg mig underdanigst at henvise til de mere detaillerede Oplysninger som indeholdes i den fra Christiansands Magistrat meddeelte Beretning af 3die dennes, som vedlægges, og hvoraf jeg ikke vil undlade at udhæve, at det deraf viser sig at Fattigbyrden, uagtet Dyrtiden, har været i Aftagende, hvilket tilfulde godtgjør den arbeidende Klasses bedre Stilling.

Af de fra Fattigcommissionen modtagne Beretninger erfares at de af Fattigvæsenet Understøttedes Antal, som i Aaret 1834 udgjorde 990 og efter jevn Stigning i 1853 — 1212, i 1855 er dalet ned til 1016, og da Folketallet i 1835 var 7665 og i 1855 derimod 9521, var Forholdet af de Understøttedes Antal til Byens hele Folketal i 1834 som 1 til $7,_7$ og derimod i 1855 som 1 til $9,_4$ eller efter Procenter i 1834 — $19,_9$ pCt. og i 1855 derimod kun omtrent $10,_8$ pCt. Udgifterne ved Fattigvæsenet, som i 1845 var omtrent 9506 Spd. til 995 Fattige, vare i 1855 — 11,439 Spd. til 1016 Fattige. Saaledes kommer Understøttelsen overhovedet for hvert Individ i 1845 paa 9 Spd. 66 ß og i 1855 derimod paa 11 Spd. 31 ß, hvilken Forøgelse vel meest maa tilskrives de høiere Priser paa Levnetsmidler. Hiin Formindskelse i de Understøttedes Antal er saameget mere tilfredsstillende som det maa erkjendes at Betleriet samtidig er aftaget.

Af Magistratens Beretning vil det ogsaa sees i hvilken betydelig Grad Indskudene i Sparebanken ere tiltagne, nemlig i Femaaret 1851—1855 en Forøgelse af 139,572, medens den i Femaaret 1846—1850 kun udgjorde 30,984 Spd. Sparebankens Fond var ved Udgangen af 1850 — 123,997 Spd. og dens Eiendom 7228 Spd., medens de ved Udgangen af 1855 var respective 263,569 Spd. og 12,408 Spd., hvoraf 2500 Spd. i et Huus.

Af samme Beretning vil det sees at Communeskatterne med Tillæg af Brændevinsafgiften i Periodens første Aar udgjorde 16,402 Spd., men i det

sidste 26,167 Spd. Efter hvad Magistraten oplyser, har denne store Forøgelse for en stor Deel sin Grund i, at man i Periodens første Aar er gaaet stærkt ind paa Beholdningen, medens man derimod i det sidste igjen har forøget den. Derhos har man forbedret sine Skoler, yder Bidrag til Tegneskole og Sømandsskole, har forbedret Gadebelysningen, forhøiet Lønninger i Anledning af Dyrtiden og dertil kommer det ved Veiloven bestemte aarlige Bidrag til Veifondet, sc. 992 Spd.

Tjenerløn har været for en Dreng 40 à 50 Spd. og mere, for en Pige 10 til 16 Spd. Dagløn for simple Sjouere har i den senere Tid sjelden været under 60 Skilling, for en Pige 24 Skilling og derover.

Efter Magistratens Beretning maa Brændeviinsconsumtionen i det Hele være tiltaget, men jeg kan ikke være enig med bemeldte Magistrat, naar den antager, at Indskrænkningen i Udsalgsstedernes Antal har virket til Lovens Hensigt derved, at deres Antal, som gjør idelig Brug af Brændeviin, formenes at være mindre end før; thi naar færre Personer fortære mere Brændeviin end flere forhen, maa Misbruget sandsynligviis være større og det er dog egentlig Misbruget Loven kan have til Hensigt at indskrænke.

Efter det Ovenanførte og hvad Magistratens Beretning iøvrigt oplyser, maa det antages, at Byens i flere Henseender heldige Beliggenhed begynder at hævde sin Ret, og naar Forbindelsen med Oplandet fremdeles lettes ved bedre Veie, og Oplandet, som der er Grund til at haabe, bliver bedre opdyrket, tør man vente at Byen omsider vil godtgjøre, at dens Anlægger ikke har taget Feil ved at antage, at en større By her vilde finde sin Opkomst.

Flekkefjord.

Handelen i denne Kjøbstad er ikke undergaaet nogen Forandring siden seneste Beretning. Af Sild, der er fisket i de nordenfor liggende Amter, er der efter Gjennemsnit i disse 5 Aar udført 12,602 Tønder aarlig, medens der i forrige Femaar udførtes ca. 14,000 Tønder aarlig. Forøvrigt bestaae Udførselsartiklerne som forhen i Tøndestav, lidt Bark, Birkelast og lidt Skibstømmer. Toldindtraderne have udgjort i Gjennemsnit 9,081 Spd.

Den i forrige Beretning omtalte Oprendsning af de saakaldte Løger blev fuldført i Aaret 1853 ved Hjælp af et naadigst tilstaaet Bidrag af Statscassen. Uagtet dette Arbeides store Nytte erkjendes, har man ikke kunnet formaae vedkommende Communer til at sammenskyde det Fornødne til Kanalernes Vedligeholdelse, da kun Flekkefjords Byes og Bakke og Gyland Sogne hertil have erklæret sig villige. Amtet har derfor seet sig nødsaget til at ansøge om Bemyndigelse til at lægge Afgift paa de Baade m. v., som passere Løgerne, hvilken naadigst er meddeelt.

Ogsaa er til Fremme af Færdselen mellem Sirdalen og Flekkefjord paa Statscassens Bekostning iværksat en Oprendsning af Sirelven i Strækningen mellem Lundevandet og Sirdalsvandet, men det vil vel vare nogen Tid forinden denne forbedrede Communication kan vise nogen Indflydelse paa Kjøbstaden, skjønt den strax kommer Landdistrictet tilgode.

Skibsfart. Ved Udgangen af 1850 eiede Stedet 37 Skibe, tilsammen 406½ Commercelæster, og ved Udgangen af 1855 — 36 af 554 Læsters Drægtighed, hvortil kommer 2, som nylig ere løbne af Stabelen, udgjørende omtrent 190 Læster.

Efter dette maa denne Virksomhed antages at være gaaet ei ubetydelig fremad og naaet op til hvad den var i det næstsidste Femaar.

Haandværksdriften er uforandret og indskrænker sig til Byens og Omegns Forsyning.

Fabrikdriften vil erfares af vedføiede Tabel (No. 2). Foruden de i Byen liggende Fabrikker eies af Indvaanerne 4 velindrettede Kornmøller, 1 Saug, 2 Oliemøller og 2 store Garverier, der ligge i Nærheden af Byen.

Skibsbyggeri. I Periodens Løb er i Flekkefjord bygget 3 Skibe, det ene paa 113 Commercelæster. De øvrige, som endnu ikke ere maalte, anslaaes til 190 Commercelæster.

Jordbrug bestaaer kun af nogle smaae Stykker, hvorpaa efter Folketællingslisterne udsaaes 2 Tønder Byg, 6 Tønder Havre og 13 Tønder Potetes.

Med Magistraten antager jeg at Byens oeconomiske Tilstand omtrent er den samme som ved Udgangen af forrige Periode; dog er Virksomheden efter Magistratens Formening noget tiltaget i de 2 sidste Aar, da nogle Skibe ere blevne byggede og Garverierne udvidede.

Flekkefjords Sparebank, som ved Udløbet af forrige Periode havde under Forvaltning 37,687 Spd. 16 ß, hvoraf 4,553 Spd. 61 ß tilhørte Banken, havde ved Udgangen af denne Periode under Forvaltning 74,588 Spd. 72 ß, hvoraf Banken eiede 8,633 Spd. 39 ß foruden Inventarium og et Jordstykke til Værdi 310 Spd. 41 ß.

Aarslønnen har været for en Tjenestekarl fra 20 til 30 Spd., for en Pige fra 8 til 15 Spd. Daglønnen for Mandfolk fra 32 til 40 Skilling daglig, for Fruentimmere fra 24 til 30 Skilling.

Ladestedet Mandal.

Dette Ladesteds Handel er i denne Periode tiltaget af samme Aarsager som Christiansands. Handelens Gjenstande ere de samme som før, men Træ-lastudskibningen har været større og fordeelagtigere end før og som Følge deraf har igjen ogsaa Afsætningen til Oplandet maattet tiltage.

Blandt Udførselsartiklerne er ogsaa Hummer, Lax og Vildt, hvoraf i Aaret 1855 er udført fra dette Toldsted 17,318 Stk. Hummer, 2,555 ℔ røget og 21½ ℔ saltet Lax samt 434 ℔ Vildt.

Skibsfarten er tiltaget og de Handlende have i den senere Tid lagt sig mere efter større Skibe til Fragtfart paa længere Farvande, og i det sidste Aar alene har der dannet sig Interessentskaber til Anskaffelse af 5 Skibe til en Værdi af 80,000 Spd.

Med Haandværksdriften er ingen Forandring foregaaet, men Fabrikkerne er forøget med et Korkskjæreri, der siden 1851 skal have leveret 7,500,000 Stykker Korke.

Paa Ladestedets Grund er i denne Periode intet Skibsbyggeri foregaaet, men derimod ere flere Skibe byggede og reparerede i saadan Nærhed, at mange Arbeidere fra Ladestedet derved have haft god Fortjeneste.

I Ladestedet er med Understøttelse af Statscassen oprettet en Sømandsskole, som forrige Vinter talte mange Elever.

Til Ladestedets Fremgang kan man forøvrigt slutte sig af Folkemængdens Forøgelse fra forrige Folketælling, se. 16 Procent, og Sparebankens Virksomhed, der i de sidste 5 Aar er steget til mere end det dobbelte, da dens Fond ved Slutningen af forrige Aar var 92,627 Spd. og dens egen Eiendom 6,109 Spd. 17 ß, medens Fondet ved Slutningen af 1850 kun var 33,633 Spd. 19 ß. og dens Eiendom 3,310 Spd. 27 ß, og derhos har Sparebanken af sit Overskud ydet Bidrag til Understøttelsesselskabet for trængende Sømænd, til en Musikforening, til Træplantning og til et offentligt Springvand.

Fortegnelsen over Executionerne viser ogsaa at disse aarligen og især i det sidste Aar ere aftagne.

Tjenerløn har været 20 à 25 Spd. for en Dreng, 8 à 10 Spd. for en Pige, Dagløn respective 48 à 60 Skilling og 20 à 24 Skilling.

Ladestedet Farsund.

Med Handelen er ingen anden Forandring foregaaet i Femaaret end at de Handlendes Antal er forøget, og da Afsætningen til Farsunds Opland, som kun for en ringe Deel har kunnet nyde godt af de senere Aars fordeelagtige Conjuncturer for Træ-lasten, ei kan være synderlig tiltaget, har hiin Forøgelse i de Handlendes Antal til Følge, at de ældre Handlendes Fortjeneste bliver mindre, men dette nøder dem maaskee til at lægge an paa andre Næringsveie og har maaskee fremkaldt Ideen om at bygge Skibe for at tage Deel i den udenrigske Fragtfart, saa at Skibsfarten ei er ubetydelig tiltaget.

Haandværksdriften er i det væsentlige uforandret, dog er den vel noget i Fremgang.

Med Fabrikdriften er ingen anden Forandring indtraadt end at det af H. P. Eide i forrige Femaar oprettede Haandværeri er bleven udvidet, saa at det nu drives med 30 Væverstole, hvortil dog ikke altid kan faaes fornødne Arbeidere. Foruden Væverne beskjæftiger denne Fabrik 25 ældre og yngre Fruentimmer. Væverne kunne tjene fra 28 til 48 Skill. pr. Dag, og der væves fra 6 til 16 Alen Tøier paa hver Stol om Dagen. Productionen bestaaer i heel- og halvuldne Tøier, hvoraf var sendt Prøver til Pariserudstillingen, der skaffede Hr. Eide Præmie, og da denne Slags Tøier ere meget almindelige, vidner denne Anerkjendelse saameget mere om den Fuldkommenhed, hvortil Eides Fabrik har drevet sin Production, hvilket, foruden den Omstændighed at han har været saa heldig at faae en duelig tydsk Mester, for den væsentligste Deel maa tilskrives Hr. Eides egen ualmindelige Skjønsomhed og Dygtighed i alle industrielle Retninger.

Med Hensyn til Skibsbyggeri er der i denne Periode skeet Fremskridt, idet to større Skibe tilsammen paa 343 Læster ere byggede og et tredie stort Skib er under Bygning.

Farsund har i denne Periode erholdt en Borgerskole, der har 3 Klasser og tæller mellem 40—45 Disciple.

Farsunds Sparebank havde ved Udgangen af forrige Periode under Forvaltning 15,486 Spd. 6 ß og eiede 1,806 Spd. 57 ß; ved Udgangen af 1855 havde den under Forvaltning 42,415 Spd. 107 ß og dens eget Fond var steget til 3,911 Spd. 81 ß, uagtet Adskilligt er ydet til gavnlige Indretninger.

C. Amtet i det Hele vedkommende.

Det kongelige Departement for det Indre har tilſtillet Amtet Liſter over Reſultatet af ſidſte Folketælling for dette Amts Vedkommende. Dette ſætter mig iſtand til at anſtille Sammenligning mellem nogle af Forholdene ved Udgangen af dette og forrige Decennium.

Folketallet var ved Udgangen af 1855 i det hele Amt 67,370,
ved Udgangen af 1845 . . . . . 61,918.
Altſaa en Forøgelſe af 5,452
eller 8,8 pCt.

I Byerne alene er Forøgelſen i det Hele 12 pCt. I Chriſtiansſund har den været 14 pCt., i Mandal 18 pCt. og i Farſund omtrent 7 pCt., medens den i Flekkefjord er gaaet ned 3,6 pCt. I Landdiſtricterne alene har Forøgelſen været 7,9 pCt.

Efter Opgaven har Udſæden været i det hele Amt af de forſkjellige Kornſorter 18,524 Tønder, der er 8,5 pCt. mere end i 1845, og af Potetes 20,965 Tønder, der er 11,2 pCt. mere end i 1845.

Udſædens Forøgelſe ſtaaer ſaaledes ſom allerede ovenfor bemærket omtrent i Forhold til Folkemængdens, og naar man gaaer ud fra Opgaverne over Foldigheden, kan Avlingen i Amtet anſættes til:

Hvede	2000	Tønder
Rug	2,512	—
Byg	16,254	—
Blandkorn	25,520	—
Havre	54,155	—
tilſammen	100,441	Tønder

Kornvarer og 167,720 Tønder Potetes.

Naar Udſæden trækkes fra bliver der ikke fuldt 1½ Tønde Kornvarer og ca. 2 Tønder Potetes til hvert Individ.

Da den ſtørſte Deel af Kornvarerne er Havre og Blandkorn, er Avlingen langtfra tilſtrækkelig, men var al den dyrkbare Jord optagen, er der ingen Tvivl om, at Amtet kunde brødføde endog en større Folkemængde end det nu har.

Antallet af Heſte er ſteget 25,6 pCt., af ſtort Qvæg 19,2 pCt. og af Sviin 55 pCt., medens Faarenes Antal er nedgaaet 4,3 pCt. og Gjeders ca. 1 pCt. Endeel af denne Tilvæxt kan dog maaſkee tilſkrives, at Almuen denne Gang har haft mindre Betænkelighed ved at opgive det rette Beløb end tidligere, da man frygtede at Opgaven kunde have Indflydelſe paa Beſkatningen.

Det fortjener iøvrigt at bemærkes ſom en Beſynderlighed, at i Vandſø Sogn, hvor ingen Skovdrift haves, og hvor man end ikke overalt bruger Heſte til Pløining, er Heſteholdet ſtørſt, da Heſteantallet der forholder ſig til ſtort Qvæget ſom 1 til 5,3, medens Forholdet overhovedet i Amtet er ſom 1 til 10,8.

Det maa imidlertid bemærkes, at Heſtene i Vanſø Sogn koſte mindre at føde end de fleſte andre Steder i Landet, da de kun en kort Tid midt paa Vinteren holdes inde, men iøvrigt maa ſøge ſin Næring i Udmarken. Almuen paaberaaber ſom Grund til dette ſtore Heſtehold, at de behøve Heſtene til at hjemkjøre Tang til Gjødning; men det er viſt, at ialfald de ſlette Veie, ſom man der lader ſig nøie med, har en ſtor Deel i det unaturlig ſtore Heſtehold, der formindſker det øvrige Kreaturhold, hvorfor der ogſaa i Vandſø kun er 1 Ko for hvert 1,9 Individ, medens der i Landdiſtricterne overhovedet er 1 Ko for 1,3.

Aarſagen til Heſteholdets ſaa betydelige Tiltagen i det Hele er det ikke ſaa let at udfinde; thi den kan kun for en Deel ſøges i en forøget Skovdrift, da denne alene finder Sted i den øſtlige Deel af Amtet, og ordentligviis ikke har nødſaget til forøget Heſtehold. Noget kan vel tilſkrives en ſtørre Afbenyttelſe af Heſtekraft ved Agerbruget, og ikke ſaa lidet den ſtørre Velſtand hos Almuen. At ſaadan virkelig er tilſtede ſaavel paa Landet ſom i Byerne, derom vidner den ei ubetydelige Aftagen i Executioner og Udpantninger, ſom vedlagte Tabel No. 3 udviſer. I 1852, da Antallet var ſtørſt, udgjorde nemlig Executioners og Udpantningers Antal i det hele Amt, Byerne iberegnede, 3,718 for et Beløb af 18,306 Spd., i 1855 derimod 1952 for et Beløb af 9,756 Spd., altſaa ikke meget over det Halve.

Ogſaa troer jeg med Viſhed at kunne ſige, at Bonden og Arbeiderne i Byerne i det Hele leve bedre end tidligere og dette er vel det ſikkreſte Beviis paa fremadſkridende Velſtand.

Imidlertid har denne ſtørre Velſtand ikke bevirket nogen væſentlig Aftagen i Antallet af de Forbrydelſer, der gaae ud paa Eiendomsindgreb.

I Qvinqvenniet 1846—1850 var nemlig i Amtet tiltalt

for Tyveri . . .	164,
Bedrageri og Falſk	27,
Røveri	1,
tilſammen	192.

I Qvinqvenniet 1851—1855

for Tyveri . . .	175,
Bedrageri og Falſk	18,
Røveri	4,
tilſammen	197.

Altsaa en Forøgelse af 5, men skulde den staaet i Forhold til Forøgelsen i Folkemængden, maatte den udgjort omtrent 17.

Endelig maa jeg underdanigst tillade mig at bemærke, at jeg først for faa Dage siden er kommen i Besiddelse af de sidste Oplysninger jeg tiltrængte til Afgivelse af denne underdanigste Indberetning, da Vedkommende ikke har kunnet vinde Tid til at afgive dem tidligere. Dette er Aarsagen til at denne Indberetning, som for største Deel har været færdig endog forinden jeg modtog den med det kongelige Indre-Departements Skrivelse af 30te April oversendte Tabel, først nu indkommer.

Som Bilage vedlægges:

1. Tabel over Gaardbrugenes Antal m. v.
2. Do. over Manufacturer og Fabrikker.
3. Do. over Gjældsbreve, Executioner, Afhændelser m. m.
4. Do. over Handlende og Haandværkere m. m.
5. Do. over nybyggede Skibe.
6. summarisk Forklaring over Veienes Tilstand
og 7. Beretning fra Christiansands Magistrat af 3die dennes.

Lister og Mandals Amt 8 November.

underdanigst

Bille Kjørboe.

L.

Stavanger Amt.

Til Kongen.

Angaaende Stavanger Amts oeconomiske Tilstand i de 5 Aar fra 1851 til 1855, begge medregnede, skal jeg, overeensstemmende med Deres Majestæts naadigste Resolution af 23de Decbr. 1839, underdanigst afgive følgende Beretning.

A. Landdistrictet.

1. Jordbruget.

Af vedlagte Tabel No. 1 erfares, at i Jæderens og Dalernes Fogderi 3440 Brug af Skyld 5427 Skyldd. 80 ß. benyttes af Eierne og 219 Brug af Skyld 664 Skyldd. 30 ß. af Leilændinge eller Forpagtere, og i Ryfylke Fogderi 3802 Brug af Skyld 6760 Skyldd. 27 ß. af Eierne og 424 Brug af Skyld 893 Skyldd. 56 ß. af Leilændinge og Forpagtere.

I Jæderens og Dalernes Fogderi falder saaledes af Eiendomsjord i Gjennemsnit paa hver Opsidder omtrent 1 Skyldd. 69 ß og af Bygseljord 3 Skyldd. 4 ß., og i Ryfylke Fogderi af Eiendomsjord i Gjennemsnit paa hver Opsidder omtrent 1 Skylddaler 62 ß. og af Bygseljord paa hver Opsidder 2 Skyldd. 13 ß. Lægges Eiendoms- og Bygselbrug sammen, og angives Middeltallet af Skyld pr. Brug i Decimal ₀₀₀,₁, saa kan man af Foranstaaende og de af Finants-Departementet i sin Tid udgivne Tabeller erholde følgende

Oversigt
over Middeltallet af Skyld pr. Brug.

	1819 og 1820.	1839.	1855.
	Skyld.	Skyld.	Skyld.
i Jæderen og Dalernes Fogderi .	2,383	2,015	1,638
i Ryfylke Fogderi .	2,725	2,37	1,811

Det sees heraf at Brugenes Størrelse, bedømt efter Skylden, har aftaget og at Udstykning saaledes har fundet Sted. Heraf kan imidlertid neppe sluttes andet end at flere Familier nu søge deres Underholdning af et selvstændigt Jordbrug end forhen. At de enkelte Brug skulde være mindre tilstrækkelige til deres Besidderes Underholdning, følger ialtfald ikke med Nødvendighed heraf, al den Stund Skylden i det omhandlede Tidsrum er forblevet væsentlig den samme, medens der er Intet til Hinder for at den samme Jordskylds Evne til at ernære dens Besiddere kan endog i temmelig betydelig Grad være forøget. At dette ogsaa er Tilfældet ledes man til at slutte af Jordegodsets stigende Priser i Forhold til Matrikulskylden. Det antages saaledes, at man ved at lægge de fra Sorenskriverne aarligen indsendte Opgaver over afhændet Jordegods til Grund, vil komme til det Resultat, at hvert enkelt Brug, skjønt mindre af Skyld, nu har i Gjennemsnit endog en større Salgsværdi end i Aarene 1820 og 1839. Ogsaa de Oplysninger, der haves angaaende opbrudt Nyland lede til det samme Resultat. I de før afgivne Beretninger er det antaget at der af Nyland er opbrudt

1841—1845 .	600 Tdr. Land,
1846—1850 .	1150 — —

I de sidst forløbne 5 Aar er ifølge Tabel No. 1 opbrudt 1607 Tdr. Land. Men da der fra 6 Præstegjeld i Ryfylke mangler Opgaver, kan der for disse vist mindst tillægges et Par Hundrede Tønder og det opbrudte Nyland saaledes ansættes til 1800 Tdr. Land.

Opbrydningen af Nyland, d. e. Jord, som aldrig før har været benyttet til Ager, og som for at gjøres skikket til at modtage Sæden i Reglen maa befries fra en stor Mængde Steen og derefter omspades og gjødsles, maa derhos ubetinget i Stavanger Amt ansees som en betydelig Forøgelse i Jordens Værdi, medens den Værdiforøgelse, der bevirkes ved Skovlandets Oprydning, i mange Tilfælde kan blive mere tvivlsom.

Hvad angaaer Dyrkningsmaaden, da antages denne ogsaa i de sidste 5 Aar at være noget forbedret, om end Fremskridtene til det Bedre ikke ere store og saaledes først i et længere Tidsrum mærkelige. Men forud for en forbedret Dyrkningsmaade maa formeentlig i disse Egne gaae Oprydning af Nyland og denne kan saaledes siges at betinge hiin. Saalænge Jorden kun bestaaer af enkelte Agerpletter, der Aar efter Aar af Bruger efter Bruger gjødsles og tilsaaes, og forresten af Mark, der aldrig har været under Dyrkning og som den største Deel af Aaret benyttes som Havnegang, for efter et Par Maaneders Hvile om Høsten at afslaaes det der sparsomt voxende Græs, saalænge kan der formeentlig heller ikke være Tale om nogen omfattende Forbedring i Brugsmaaden. I det Store taget — Undtagelserne hvis Antal efterhaanden forøges kunne endnu ikke komme i nogen væsentlig Betragtning — findes her i Amtsdistrictet ingen anden egentlig dyrket Jord end Agerlandet. Først naar det nærværende Agerland, ved Opbrydning af nyt Land til Ager, kan efterhaanden udlægges til Eng og en forholdsviis større Deel af den dyrkbare Jord har været under Dyrkning, kan der blive Spørgsmaal om mere omgribende Forbedringer i Dyrkningsmaaden. For Tiden indskrænke disse sig i Almindelighed til en noget mere fornuftig Afvexling af Sædearter paa de samme Agre, enkelte gamle Agres Udlægning til Eng tildeels med kunstigt Græsfrø og vel ogsaa paa sine Steder til Afledning af skadeligt Vand.

Som Følge af det Anførte vil heller ingen væsentlig Forbedring i Agerdyrkningsredskaber kunne have fundet Sted, skjønt det vistnok ikke kan negtes, at man ogsaa i denne Retning gaaer noget fremad. En Tilegnelse af den nyere Tids Opfindelser i denne Henseende forudsætter formeentlig et mere udviklet Jordbrug end det, der endnu finder Sted i dette Amtsdistrict. Til Opbrydning af Nyland bliver Brækstænger, Hakke og Spade de væsentligste Redskaber, og Agerpletterne ere i Reglen saa smaae og adspredte, at deres Bearbeiden med kostbarere Redskaber neppe endnu i Gjennemsnit vilde svare Regning, ligesom de igjennem lange Aarrækker benyttede og hvert Aar gjødslede Agre i Reglen kunne med Lethed bearbeides endog med temmelig simple Redskaber. Efterhaanden som man ved Oprydning af Nyland forbereder et mere rationelt Jordbrug, er det ogsaa at forudsætte, hvilket Erfaring allerede har bekræftet, at dette vil blive understøttet ved bedre Agerdyrkningsredskaber.

De almindelige Sædearter ere fremdeles Havre, Blandkorn, Byg og Potetes, hvortil kommer noget Rug, Turnips og Kaalrabi samt ubetydeligt Hvede. Havre er Hovedsæden og den eneste, hvoraf der paa flere Steder avles endeel mere end til eget Behov. Dyrkningen af Potetes, der før dreves i temmelig stor Udstrækning, er paa Grund af Potetessygdommen, der i samtlige 5 Aar har været herskende, skjønt i den senere Tid i noget mindre Grad i Jæderen og Dalernes end i Ryfylke Fogderi, noget indskrænket. Korn- og Potetes-Avlen i Jæderen og Dalernes Fogderi maa, uagtet i Dalerne flere Præstegjeld og paa Jæderen et enkelt Sogn trænger til at kjøbe, i almindelige Aaringer ansees noget mere end tilstrækkelig for Behovet, derimod maa det til Forbruget fornødne Korn i Ryfylke Fogderi, hvor kun et Par Præstegjeld antages at avle det Fornødne, for en væsentlig Deel suppleres ved Kjøb. Til at forøge Trangen til Kjøb bidrager ogsaa den betydelige Indskrænkning i Potetesavlen. Liin, Hamp, Humle, Havevæxter og Frugttræer dyrkes kun undtagelsesviis i Stavanger Amt og antages der i denne Henseende ingen mærkelig Forandring at være indtraadt i de sidste 5 Aar.

Af det Anførte udgaaer, at Jordbruget i dette Amt endnu staaer paa et lavt Trin, og man kan, med Øiet fæstet paa hvad der i denne Henseende kunde udrettes, neppe betragte de skeede Fremskridt anderledes end som en saare ringe Begyndelse. Mangel paa Indsigt og hos Enkelte Villie, samt paa den fornødne Capital og Arbeidskraft i Forbindelse med Vanskeligheden og Bekosteligheden ved at optage nyt Land er i den forrige Beretning angivet som Hovedaarsagerne til at Jordbruget har været hemmet, hvorhos Fællesskabet og Brug af Jord ved Leilændinge og Forpagtere er anført som medvirkende Aarsager. Maaskee kunde hertil føies Almuens Binæringer og navnligen Sildefiskeriet. Foruden at nemlig dettes Udbytte i de bedre Aar har suppleret hvad der har manglet i at Jorden har afkastet det Fornødne, og saaledes bidraget til at svække den ellers

ofte ved Nøden fremkaldte Iver for Jordens Dyrkning, har det ogsaa afdraget mange Hænder fra Jordbruget, i hvilken sidste Henseende det maa komme i væsentlig Betragtning, at de Vintermaaneder, i hvilke Fiskeriet drives i en stor Deel af Stavanger Amt, kan benyttes til Jordarbeide, og navnligen til Opbrydning af Nyland, da Jorden ikke i Almindelighed er meget frosset og sjelden belagt med Snee. At der med Hensyn til Udskiftningsvæsenet endnu er meget tilbage at ønske, vil sees af medfølgende Tabel No. 1, der viser, at henved det halve Antal Brug i Jæderen og Dalernes Fogderi endnu ligge i Fællesskab og at der i Femaaret kun er udskiftet 27 Brug, medens dog Forholdet i Ryfylke Fogderi, hvorfra Opgaven imidlertid ikke er fuldstændig, i denne Henseende stiller sig bedre. Over det hele Amt var udskiftet:

i Aarene	1841—45	569 Brug,
" —	1845—50	398 —
" —	1850—55	177 —

hvilket, selv om behørigt Hensyn tages til at der efterhaanden bliver færre uudskiftede Brug tilbage, ikke synes at antyde nogen særdeles Fremgang i Udskiftningsvæsenet.

Som Forholde, der have virket i gavnlig Retning paa Jordbruget, kan anføres, at endeel offentligt Jordegods i Stavangers nærmeste Omegn er gaaet over til privat Eiendom. Denne Jord, der fornemmelig eies af Indvaanere i Stavanger, er for en stor Deel fuldkommen opdyrket og afgiver factisk Beviis for til hvilken Fuldkommenhed Jord, der oprindelig har været af samme Beskaffenhed som den Meste paa Jæderen, kan bringes. Om end en saadan Dyrkningsmaade, der forudsætter større Capitaler end de Almuesmanden kan raade over, ikke kan ventes at blive almindelig, maa den dog tjene til at fjerne enhver Tvivl om hvad der i denne Retning kan udrettes. At Folkemængdens Forøgelse i Forbindelse med Sildefiskeriets successive Aftagen i de senere Aar, hvilken ikke kan Andet end vække Frygt for at det aldeles vil ophøre, har vakt Opmærksomheden for Jordbruget og kaldt hidtil ubenyttede Kræfter til dets Tjeneste, tør vel ogsaa ansees som en Kjendsgjerning. Hertil kommer, at de senere Aars høie Priser paa alle Jordbrugets Producter have indeholdt en stærk Opfordring til at mangfoldiggjøre disse saa meget som muligt. Den i Amtet værende med Bidrag af Statscassen og Amtscommunen understøttede Landbrugsskole fortjener ogsaa at omtales med al Anerkjendelse for dens Virken til Jordbrugets Fremme i disse Egne. I de forløbne 5 Aar er derfra dimitteret 23 Elever, der selv have modtaget, og under deres Virken rundt om i Districtet maa forudsættes at ville bibringe deres Omgivelser Begrebet om Vigtigheden af en fornuftigere Dyrkningsmaade. Ikke mindre maa Landbrugsskolen antages at virke til Jordbrugets Fremme, ved den Maade, paa hvilken den dertil henlagte Gaard bruges. Her er ikke Tale om ved Hjælp af Capitaler i kort Tid at frembringe store og mærkelige Resultater. I saa Fald vilde den ikke udrette mere end hvad der allerede er udrettet ved Anvendelse af Capitaler paa den til Stavanger grændsende Jord. Men Landbrugsskolens Gaard drives paa en rationel Maade ved Midler lidet forskjellige fra dem, der staae til mange Jordbrugeres Disposition. Dette bevirker naturligviis, at de vundne Resultater faae en ganske anden Betydning, idet de anspore til Efterligning, og Erfaring har ogsaa viist, at den Kreds, i hvilken Landbrugsskolen virker i denne Retning, stedse udvides. Den ved Loven af 26de August 1854 aabnede Adgang til mod Communernes Garanti at erholde Laan til Jordbrugets Fremme, antages at ville blive benyttet i temmelig Udstrækning og have sine tilsigtede Følger i dette Amtsdistrict. Den af det Offentlige i forrige Aar trufne Foranstaltning med reisende Agronomer synes ogsaa af Almuen at være omfattet med Interesse og vil upaatvivlelig stifte Gavn, især saafremt Tiden for Vedkommendes Ophold her i Amtsdistrictet kunne sættes ikke alt for kort.

Det her i Amtet i sin Tid bestaaende Landhuusholdningsselskab er for endeel Aar siden indgaaet, formeentlig væsentlig af den Grund at det vakte Misnøie, at endeel af Medlemmernes Contingent skulde afgives til Selskabet for Norges Vel. I dets Sted dannede der sig et selvstændigt Selskab for "Landoeconomi og Industri," hvilket endnu bestaaer. Man arbeider imidlertid nu paa en Omorganisation af dette Selskab, saaledes at det atter skulde komme til at virke i Forening med Selskabet for Norges Vel, hvis Statuter ikke længer forlange nogen Afgift af de med samme forenede mindre Selskaber.

2. Fædrift.

Samtidig med Folketællingen vil der i Aar blive indhentet Oplysning om Kreaturholdets Størrelse, hvortil jeg skal tillade mig underdanigst at henvise. Fædriften har neppe i de sidste 5 Aar modtaget synderlige Forbedringer. Dog kan det antages at Kreaturerne fødes noget bedre end før har været Tilfældet, om end deres Røgt endnu langtfra kan erkjendes forsvarlig. De senere Aars usædvanlig høie Priser paa Kjød og Talg tør vel have bi-

draget noget til at flere Kreaturer end ellers vilde have været Tilfældet ere slagtede, hvorved er opstaaet et rimeligere Forhold end før mellem Kreaturantallet og Midlerne til Kreaturernes Underholdning, ligesom de høie Priser paa Smør have indeholdt en stærk Opfordring til ved en omhyggeligere Røgt at forøge Køernes Afdræt. Til Racens Forædling vides der ikke at være truffen nogen særegen Foranstaltning, og det bedste Middel til at fremkalde en ædlere Race vil formeentlig ogsaa være at røgte den man har bedre. Saa meget synes ialtfald vist, at enhver Race vil ved en daarlig Røgt forringes, og da tør det vel blive et Spørgsmaal om man ikke, indtil en bedre Røgt bliver almindeligere, gjør rettest i at beholde den Race, der engang er vant til den daarligere Røgt. Faareavlen er i dette Amtsdistrict af særdeles Vigtighed, men har havt en væsentlig Hindring i den temmelig udbredte Skabsyge blandt Faarene. Overeensstemmende med den ved Lov af 15de Septbr. 1851 givne Bemyndigelse har Amtsformandskabet afgivet Bestemmelser sigtende til at standse Sygdommen, hvilke ere naadigst approberede ved Deres Majestæts Resolution af 4de Octbr. 1852. Disse Bestemmelser og de overeensstemmende med samme trufne Forføininger synes at have havt den tilsigtede Virkning. Skabsygen blandt Faarene kan saaledes paa enkelte Undtagelser nær ansees udryddet i Jæderen og Dalernes Fogderi, ligesom den ogsaa i Ryfylke Fogderi er i Aftagende.

En anden Gjenstand, der staaer i nøie Forbindelse med Faareavlen og som formeentlig i den nærmeste Fremtid med Nødvendighed vil paakalde Lovgivningens Mellemkomst, er Adgangen til Drifteveie. Deels paa Grund af Sommerhavnens Utilstrækkelighed, og deels fordi Havnegang paa de lavtliggende Græsgange pleier at fremkalde Vandsyge hos Faarene, er det almindeligt at disse om Sommeren drives til Heierne. Til denne Drivning udfordres ikke alene Vei, d. e. Adgang til at komme frem, men ogsaa paa flere Strækninger langs Veien Adgang til Græsning for Kreaturerne. Hidtil har denne Drivning fundet Sted deels efter Overeenskomst med dem, gjennem hvis Eiendom den er skeet, deels og maaskee som oftest uden saadan Overeenskomst, fordi nemlig enten Eierne have boet saa afsides, at de ikke have kunnet sætte tilstrækkelig Magt mod de ofte temmelig mandstærke Drivere, eller fordi den Trakt, gjennem hvilken Drivningen har fundet Sted, ikke har været tillagt saa stor Værdi, at man har antaget nogen synderlig Skade ved Drivningen bevirket. Heri maa naturligviis, foruden det aarligen stigende Antal af Faar, den vaagnende Sands for Jordbruget, der giver Jorden en større Værdi, foranledige megen Forandring. Dette Forhold, angaaende hvilket jeg efter given Anledning vil have nærmere at yttre mig, har jeg troet i denne Forbindelse at burde antyde. Faareracen antages i Almindelighed at være ret god og paa enkelte af Øerne i Ryfylke endog fortrinlig.

Af Heste avles her i Amtet det Fornødne for Behovet og navnligen fra Jæderen afhændes aarlig til Østlandet endeel Foler fornemmelig i Alderen mellem 1 og 2 Aar. At disse paa Østlandet finde villig Afsætning, og endog der skulle være søgte, synes at tyde hen paa at Racen i sig selv ikke maa være saa daarlig. Grunden til at gode Heste især paa Jæderen ere saa sjeldne, maa derfor snarere søges i ufuldkommen Røgt og deri, at de i en altfor tidlig Alder, ofte før det fyldte 2det Aar, tages i Brug. Dog vil man ogsaa i denne Retning have sporet Fremskridt til det Bedre, om end disse kun ved at sammenligne temmelig langt fra hinanden liggende Tidsrum blive ret mærkelige.

Paa de fleste Gaarde holdes Sviin, men Antallet antages dog at være betydelig aftaget paa Grund af Indskrænkningen i Potetesavlen.

Forholdet mellem Eng og Agerland er i Beretningen for Aarene 1840—1845 angivet som 9 til 1. Fogden i Jæderen og Dalerne har angivet Forholdet paa Jæderen som 11 til 1 og i Dalerne som 6 til 1. For Ryfylke Fogderies Vedkommende er intet Forhold opgivet, og det maa formeentlig ogsaa erkjendes, at enhver Opgave i saa Henseende vil blive temmelig upaalidelig. Hertil kommer, at det efter Forholdene her i Amtet vil i mange Tilfælde være ganske vanskeligt at afgjøre, hvad der skal henføres til England. Nærmest har man vel herved tænkt sig den Jord, der ved Dyrkning er gjort skikket til at frembringe Græs. Men af saadan findes der forholdsviis meget lidet her i Amtet. Som England faaer man vel i Reglen betragte den udyrkede Mark, som nogle Maaneder om Sommeren kan fredes saa meget for Græsning, at det kan lønne Umagen at slaa den om Høsten, men Bestemmelsen af dennes Omfang bliver dog stedse temmelig vilkaarlig.

Af Fedevarer antages Amtsdistrictet af frembringe ikke alene det Fornødne for Behovet, men ogsaa en ikke ubetydelig Deel til Salg. Fogden i Jæderen og Dalerne anslaaer Forholdet mellem Frembringelsen og Forbruget i selve Districtet som 6 : 5 og lavere kan det vist ikke sættes i Ryfylke Fogderi.

3. Skovdrift.

Paa Jæderen saavelsom paa hele Karmøen af Ryfylke Fogderi findes ingen Skov. I Dalerne

hører til nogle faa Gaarde Furruskov og forresten Løvskov, der dog neppe er tilstrækkelig for Behovet. Ryfylke Fogderi, naar derfra undtages Karmøen og Kyststrækningen, har Skov af Furru og Birk til Forbruget og noget til Salg. Især er i de senere Aar afhændet til Stavanger en ikke ubetydelig Deel Skibsmaterialier. Ogsaa herfra føres den sædvanlige og vistnok ikke ugrundede Klage over, at Skovene medtages for haardt og paa flere Steder hugges aldeles paa Rov. I de Egne, hvor Skov mangler, er man i Reglen godt forsynet med Torv. Herfra gjør dog Karmøen og tildeels Rennesø Thinglag, hvor der paa mange Steder ikke haves fornøden Torvskuur, en Undtagelse, saa man her tildeels maa kjøbe Brænde.

Opgaver fra Fogderne over de i Districtet værende Saugbrug med Angivelse, for saavidt saadant har været at faa oplyst, om hvad der aarligen paa dem opskjæres, vedlægges under No. 2 A og B.

4. Fiskeri.

Udbyttet af Vaarsildfiskeriet, forsaavidt angaaer Qvantiteten af den fangne Sild, maa antages at være i Løbet af de afvigte 5 Aar gaaet jevnt nedad, om end herpaa for Fiskerne er bødet noget ved de opnaaede høiere Priser. Dette synes ogsaa at udgaa af følgende efter de fra Brageren i Stavanger modtagne Meddelelser uddragne

Opgave

over vragede Fiskevarer til Udførsel til Udlandet og indenrigske Steder.

	Vaarsild. Tdr.	Sommer- og Smaasild. Tdr.	Anden salt Fisk. Tdr.	Tran. Tdr.	Rogn. Tdr.	Tilsammen. Tdr.
1851	286,675¼.	9,037½.	415¾.	12.	6.	296,146½.
1852 . . .	238,975¾.	8,697½.	390.	9.	2.	248,074.
1853 . . .	228,759.	14,541¾.	863.	9.	22½.	244,195¼.
1854 . . .	167,242.	17,837.	1160¾.	63¾.	1.	186,304½.
1855	128,692¾.	21,185¼.	542¾.	47½.	10.	150,478¼.

Da forøvrigt Vaarsildfiskeriet foregaaer deels samtidig og deels fortløbende i Stavanger og de bergenhusiske Amter og Udbyttet fordeles uden Hensyn til hvor Fangsten er foregaaet, ansees det ikke muligt med nogen Grad af Nøiagtighed at opgive hvormeget af det hele Udbytte er fisket i Stavanger Amt. Udførselslisterne ville med Nøiagtighed vise hvormeget der er udført og dette vil paa det Nærmeste angive den hele Fangst af Vaarsild, da forholdsviis Lidet forbruges der, hvor Fisket foregaaer. Med Hensyn til Sildens Tilberedningsmaade vides ingen væsentlig Forandring at være foregaaet. Dog har man i de seneste Aar begyndt at salte noget Sild for Udførsel til Storbritanien, hvor den skal tilberedes til Røgesild. Denne saltes meget lindere og behandles nok forøvrigt ogsaa i andre Hensseender noget forskjelligt fra den Sild, der ellers tilvirkes til Kjøbmandsvare. De i denne Retning anstillede Forsøg skulle, efter hvad jeg har kunnet erfare, have været ret opmuntrende. De væsentligste Afsætningssteder for Silden ere forøvrigt som før Sverige og Havnene i Østersøen. De russisk østersøske Havnes Spærring i de sidste 2 Aar synes ikke at have øvet nogen Indflydelse til Nedsættelse i Priserne. Tvertimod skulle disse i f. A.s Høst være stegne til en før næsten ukjendt Høide.

Nogen Forandring med Hensyn til Fiskeredskaberne vides ikke i de sidste 5 Aar at være foregaaet. Der høres hyppigen Klager over, at Maskerne i Garnene gjøres for smaa, hvilket angives at skulle bevirke deels at den større Sild, som sætter sig paa Garnene, falder død af under Optrækningen og deels at for smaa Sild fanges. Hvorvidt disse Klager ere grundede mangler jeg Sagkundskab til at kunne bedømme.

Den i Aaret 1851 udkomne Lov om Vaarsildfiskeriet antages, navnligen ved det overeensstemmende med samme etablerede Opsyn, der bevirker Orden og Sikkerhed for Eiendom under Fiskeriet, at have udrettet meget Gavn. Forøvrigt er det en Selvfølge, at en Lov, der griber ind i saa Manges Interesse, maa blive høist forskjelligt bedømt. I et Punct synes dog de fleste Stemmer at forene sig, det nemlig at Loven indeholder for store Indskrænkninger ved Bestemmelsen af den Tid, i hvilken intet Fiskeri maa foregaae. Det tør vel ogsaa hende, at den Ustadighed, med hvilken Silden i de senere Aar har stødt under Land, har givet Klagerne i denne Ret-

ning nogen Vægt. Vaarsildfiskeriet maa, hvad enten hensees til dets directe Udbytte, eller til den derved fremkaldte Fragtfart og Anledning til Arbeidsfortjeneste, ansees som en af Amtsdistrictets Hovednæringer. De øvrige Fiskerier kunne derimod ikke betragtes anderledes end som Binæringer, skjønt de som Saadanne vistnok fortjene Opmærksomhed, idet de afgive et vigtigt Bidrag til Districtets egen Forsyning.

Efterat Vaarsildfiskeriet er ophørt, fiskes der paa Karmøens Vestside og udenfor Jæderen ikke Ubetydeligt af Torsk, hvoraf endog Noget udføres. Hummerfiskeriet synes at være i jevnt Tiltagende. I de sidste 5 Aar, for hvilke Opgaver i saa Henseende haves, er udført fra Stavanger Amt

i 1850	120,653	Stykker,
i 1851	138,531	—
i 1852	199,034	—
i 1853	207,726	—
i 1854	204,803	—

De sidste Aars Udbytte har saaledes udgjort i Penge en 8 à 10,000 Spd., en Sum, som faar saa meget mere Betydning, som dette Fiskeri hverken fordrer kostbare Redskaber eller kræver synderligt Arbeide. Det synes saaledes virkelig som den i 1848 udkomne Lov om Fredning af Hummer har virket til sit Øiemed. Iallfald har jeg ikke hørt nogen anden Grund anføres for Hummerfiskeriets Tiltagen. Af Sommersild og Smaasild, hvoriblandt ogsaa Ansiovis, fiskes i Fjordene i Ryfylke ikke ubetydeligt og synes Fangsten heraf i Femaaret at være tiltaget omtrent i samme Forhold som Vaarsildfiskeriet har aftaget. Af Lax fanges endeel i Søen og i Elvene, dog neppe mere end til Districtets egen og Byernes Forsyning. Forøvrigt fanges de almindelige Fiskearter i saa stor Mængde, som til den daglige Brug udfordres. Østersfangsten kan formeentlig kun ansees som en mindre væsentlig Binæring og anderledes kan neppe heller Ferskvandsfiskeriet betragtes.

5. Bjergværksdrift.

I Omegnen af Gaarden Grødem i Egersunds Thinglag findes nogle Malmanviisninger, der ikke drives, men paa hvilke Moss Jernværk aarlig erhverver Fristbevilling. Forøvrigt gives i Amtet ingen Bjergværksdrift og der vides heller ikke at være Anledning til Saadan.

6. Fabrik- og Industrianlæg.

I den under 2 A og 3 fremlagte Tabel *) findes Opgave over de i Jæderen og Dalernes Fogderi værende Fabrikker. Naar undtages 5 Garverier, der dog ikke drives fabrikmæssig, og 3 mindre betydelige Vindmøller, findes i Ryfylke Fogderi ingen Fabrikanlæg. Derhos vedlægges som Tillæg til Tabel 2 en Opgave angaaende et i Nærheden af Stavanger beliggende Jernstøberi forenet med et Dreierværksted, en Boremaskine og et Smedeværksted, ved hvilket Damp benyttes som drivende Kraft. Dette Anlæg synes især i de sidste Aar at have god Fremgang.

*) Den indeholder tillige Opgave over Saugbrug og er i dette Øiemed før fremlagt.

7. Binæringer.

a. Huusfliden antages i Jæderen og Dalernes Fogderi snarere at staae paa et høiere end paa et lavere Trin end i de fleste andre Egne af Riget. Foruden at den forsyner selve Districtet med det Fornødne af uldne og tildeels Bomuldstøier, afgiver den ikke Ubetydeligt til Salg. Saavel til Østlandet som til Byerne i Amtet, navnligen under de i Stavanger afholdende Markeder, afhændes en heel Deel paa Jæderen vævede og i Dalerne strikkede Sager. Værdien af det Afhændede er vist meget lavt anslaaet til 3000 Spd. Der synes ogsaa at gjøres Fremskridt saavel med Hensyn til Valget af smagfuldere Mønstre som med Hensyn til det Tilvirkedes Bonitet. I Ryfylke Fogderi staaer vistnok den qvindelige Huusflid lavere. Dog tilvirkes ogsaa der det Fornødne til Forbruget af Vadmel, Garn, Strømper og Uldtøier. Af saadanne Sager afhændes ogsaa en ikke ubetydelig Deel til Stavanger og Bergen.

Mandfolkenes Huusflid indskrænker sig hovedsagelig til Forarbeidelse af Fiskeredskaber og i Ryfylke og Dalerne til noget Træarbeide, medens man paa Jæderen i Almindelighed kjøber det fornødne Trævirke i forarbeidet Stand af Hardangere, som bringe det hertil.

b. Skibs- og Baadbyggeri finder i Jæderen og Dalernes Fogderi ikke Sted, undtagen forsaavidt dertil den i Hetlands Thinglag i Stavangers umiddelbare Nærhed beliggende Gaard Hillevaag hører et Skibsværft. De der, for Regning af et i Stavanger etableret Handelshuus byggede Fartøier, ville imidlertid blive omhandlede under Stavanger By.

I Ryfylke Fogderi bygges derimod endeel mindre Fartøier, Dæksbaade, smaae Jagter og Slupper. Af Baade bygges i Forhold til Forbruget høist ubetydeligt i Amtet, hvorimod de fleste Baade føres hertil fra Hardanger.

c. Jagten kan ikke ansees som nogen væsentlig Binæring i dette Amtsdistrict. Der fanges

og fældes i Fjelddistricterne noget Fuglevidt og Harer, der finder god Afsætning i Byerne, navnligen Stavanger. Derhos skydes endeel Søfugl, dog vel hovedsagelig for Fjæren og Dunens Skyld. Antallet af de fældede Rovdyr vil erfares af de aarligen derover indsendte Opgaver.

d. Fragtfart er for Ryfylke Fogderi — i Jæderen og Dalernes Fogderi finder den ikke Sted — en af de mere betydningsfulde Binæringer. Under Vaarsildfiskeriet finder en stor Deel af de der hjemmehørende mindre Fartøier Anvendelse, deels som Logisfartøier og deels til Transport af den ferske Sild. Sildens Udskibning til Udlandet foregaaer ogsaa for den største Deel ved egne Fartøier, og endelig giver Transport af Districtets Producter, fornemmelig Brænde og Bord, til Stavanger, Haugesund og Strandstederne især Sandnæs, hvor Tuskhandel med Jæderboerne finder Sted, mange mindre Fartøier temmelig stadig Sysselsættelse. Nogen væsentlig Indskrænkning heri antages ikke det i f. A. i Stavanger til Fart paa Fjordene i Ryfylke anskaffede Dampskib at ville bevirke, efterdi dette vel hovedsagelig kommer til at beskjæftige sig med Fragt af Passagerer og mindre voluminøst Gods. Landtransport som Næringsvei finder ikke og kan efter Stedforholdene vel heller ikke finde Sted i Stavanger Amt.

e. Handelen.

For en ikke ubetydelig Deel udskibes, som før nævnt, Silden for Landdistrictets Indvaaneres Regning directe til Udlandet, ligesom der vel ogsaa paa samme Maade hjemføres endeel Kornvarer fra Østersøen. Forøvrigt beskjæftiger Handelen sig væsentligst med Afsætning af Landboens Producter i Byerne og tildeels hos Landhandlerne og Indkjøb der af de Varer, som behøves, samt med Tuskning af ryfylske Trævarer mod jæderske Kornproducter, hvilken Tuskning fornemmelig foregaaer i Strandstedet Sandnæs. I det Hele taget er Handelen i Ryfylke Fogderi, deels som Følge af Stedforholdene og deels formedelst de ikke faa Contanter, som Vaarsildfiskeriet der sætter i Omløb, temmelig livlig. I Jæderen og Dalernes Fogderi, derunder indbefattet Strandstedet Sandnæs, er 7 Landhandlere, hvis Omsætning ikke skal være ubetydelig, 1 Høker og 3 Gjæstgivere. I Ryfylke Fogderi, hvor der efterhaanden har dannet sig de ikke ubetydelige Strandsteder Skudesnæshavn, Kobbervig, Strand og Hjelmelandsvaag, ere ansatte 27 Landhandlere, af hvilke 15 tillige ere Gjæstgivere, samt 4 Gjæstgivere uden Landhandlerbevilling. At Landhandlernes Antal i Ryfylke er indskrænket siden sidste Femaarsberetning afgaves, grunder sig deri, at Haugesund er gaaet over til Ladested.

I Landdistrictet findes ingen Markeder, hvorimod en betydelig Deel af Landmandens Producter finder Afsætning under de 2 aarlige Markeder i Stavanger.

8. Amtsdistrictets Tilstand i Almindelighed.

Ifølge de hermed som Bilage No. 4 A og B fra Fogderne meddeelte Tabeller viser sig de Beløb, *) hvorfor Udpantning og Execution har været gjort, at have været følgende:

1851	15,271	Spd.
1852	17,947	—
1853	19,820	—
1854	10,738	—
1855	7,246	—

Videre fremlægges under No. 5 A, B og C Tabeller fra Sorenskriverne over thinglæste og aflæste Gjældsbreve og Skifteudlæg, hvorved Pant er givet i faste Eiendomme, og over afhændede faste Eiendomme. Ifølge disse udgjør 1) de Beløb, hvorfor Heftelsesbreve ere udstedte . . . 634,132 Spd.
2) Aflæste Panteheftelser . . . 360,571 —
Altsaa er Pantegjælden forøget . 273,561 Spd.
Denne Forøgelse af Pantegjælden har fundet Sted paa følgende Maade i Løbet af hvert af de 5 Aar:

1851	71,958	Spd.
1852	65,813	—
1853	54,519	—
1854	50,133	—
1855	31,138	—
	273,561	Spd.

Beløbet af Kjøbesummen for solgte faste Eiendomme har udgjort:

1851	168,537	Spd.
1852	152,561	—
1853	163,493	—
1854	168,520	—
1855	218,234	—
	871,345	Spd.

Af den meddeelte Opgave over Udpantningsforretninger og Executioner sees, at disses Antal, og fornemmelig de Beløb, for hvilke de ere gjorte, have været meget høiere i de 3 første end i de 2 sidste Aar af Perioden og at Beløbet i 1855 især er i mærkelig Grad aftaget, da det ikke udgjør det halve af hvad det i hvert af de 3 første Aar androg til. Videre vil erfares, at Forøgelsen i Pantegjælden fornemmelig har fundet Sted i Begyndelsen af

*) Skillinger er til Lettelse af Oversigten bortkastede.

Perioden og at denne Forøgelse hvert Aar er bleven mindre, saaledes at den i 1855 ei engang er det Halve af hvad den udgjorde i de 2 første Aar. Endelig sees at Beløbet af Kjøbesummer for faste Eiendomme i de første 4 Aar, ialtfald med Undtagelse af 1852, da det var noget mindre end i de øvrige, har holdt sig omtrent paa samme Punct, men at det i 1855 er steget temmelig betydeligt. De ovenfor anførte Tal vinde imidlertid ikke deres fuldkomne Betydning som Angivere af Districtets Frem- eller Tilbagegang i oeconomisk Henseende, med mindre Sammenligning kan finde Sted for en længere Række af Aar. Jeg skal i dette Øiemed tillade mig at meddele følgende:

1. Opgave

over de Beløb, for hvilke Udpantning og Execution har fundet Sted i de sidste 20 Aar.

1836—1840	83,763 Spd.
1841—1845	65,530 —
1846—1850	67,985 —
1851—1855	71,022 —

2. Opgave

over Thinglæsninger og Aflæsninger af Panteheftelser i de sidste 20 Aar.

	Thinglæsninger.	Aflæsninger.	Pantegjældens Forøgelse.
	Spd.	Spd.	Spd.
1836—1840	466,334.	182,713.	283,621.
1841—1845	500,576.	181,146.	319,430.
1846—1850	629,188.	265,420.	363,768.
1851—1855	634,132.	360,571.	273,561.

3. Opgave

over solgte faste Eiendomme i de sidste 20 Aar.

1836—1840	632,197 Spd. *)
1841—1845	767,888 —
1846—1850	963,530 —
1851—1855	871,345 —

Disse Opgaver vise

a) At de Beløb, for hvilke Executioner og Udpantninger er gjort i Femaaret 1841—1845, sank betydeligt, og at de i de følgende 2 Femaar atter jevnt ere stegne, uden dog paa meget nær at have naaet den Størrelse, som i Femaaret 1836—1840.

b) At Pantegjeldens Forøgelse i hvert af de 3 første Femaar er steget temmelig stærkt, hvorefter denne Forøgelse i det sidste Femaar er aftaget saa meget, at den ikke naar det Beløb, den udgjorde i det Første af Femaarene, og, hvad der især fortjener at bemærkes, det uagtet Thinglæsningerne i det sidste Femaar omfatte et større Beløb end i noget af de foregaaende. Reductionen af Pantegjældens Stigning i det sidste Femaar er altsaa bevirket ved en forholdsviis langt større Aflæsning af Gjældsforpligtelser end i noget af de foregaaende Femaar.

Reparterer man Forøgelsen i Pantegjælden paa Amtets hele Matrikulskyld 13,744 Skylddaler, saa falder i hvert af Femaarene omtrent følgende Forøgelse i Pantegjælden paa hver Skylddaler:

1836—1840 .	21 Spd.
1841—1845 .	23 —
1846—1850 .	26 —
1851—1855 .	20 —
	90 Spd.

c. Beløbet af Kjøbesummer for faste Eiendomme i hvert af Femaarene er steget indtil det i Femaaret 1846—1850 har naaet sin største Høide og derpaa atter i det sidste Femaar sunket, dog ikke saa lavt som i noget af de to første Femaar. Disse Opgaver, som er Alt hvad jeg efter de forhaanden havende Materialier seer mig istand i omhandlede Retning at meddele, indeholder vistnok adskillige mærkelige Talstørrelser og endeel ret vigtige Oplysninger. For at de tilfulde skulde kunne benyttes som Maalestok for Districtets Frem- eller Tilbagegang i oeconomisk Henseende, mangler imidlertid endnu nøiagtig Oplysning om Skylddalerens gjennemsnitlige Salgsværdi gjennem ethvert Tidspunct. At hver Skylddaler i de sidstafvigte 5 Aar gjennemsnitlig er beheftet med en yderligere Pantegjæld af 20 Spd. og i de sidste 20 Aar af 90 Spd., viser saaledes i og for sig hverken nogen Tilbagegang eller Fremgang i oeconomisk Henseende, men det vil være en Tilbagegang, dersom Skylddalerens Værdi ikke er tiltaget i samme Forhold som Panteheftelsen, medens det vil være en Fremgang i oeconomisk Henseende, dersom Skylddalerens Værdi er tiltaget mere end 20 og 90 Spd. respective i de sidste 5 og 20 Aar. De Oplysninger angaaende Skylddalerens Salgsværdi, som kunde erholdes gjennem de af Sorenskriverne tilfølge Finantsdepartementets Circulære af 8de Decbr. 1849 indsendte Opgaver, ville kun omfatte det sidste Femaar og man vilde saaledes ikke gjennem dem erholde de fornødne Sammenligningsled. Imidlertid antages, efter de Undersøgelser jeg i saa

*) I de foregaaende Beretninger er denne Sum, formedelst en Forvexling med Thinglæsningerne i samme Aar, anført med 466,334 Spd. 57 ß.

Henseende har seet mig istand til at anstille, Værdien af en Skylddaler i det sidste Femaar at være forøget endog temmelig betydelig mere end 20 Spd.

Med et saa stort Beløb pr. Skylddaler, som denne Værdiforøgelse maatte overstige 20 Spd., vilde altsaa den ubeheftede Jordegodsværdi være forhøiet i Femaaret. I Forbindelse hermed maa det komme i væsentlig Betragtning, hvad ovenfor nærmere er udviklet, at Executioner og Udpantninger, hvis Antal og Beløb steg indtil Midten af Femaaret, derefter har aftaget i den Grad, at de i Aaret 1855 ikke udgjør mere end det Halve af Gjennemsnitsbeløbet for de foregaaende 3 Femaar; — at Forøgelsen i Pantegjælden i hvert af de 5 Aar er aftaget i temmelig betydelig Grad, og at Salget af faste Eiendomme i de sidste Aar har været betydeligt større end i noget af de Foregaaende.

Resultatet af det her Anførte turde blive, at de Oplysninger der haves angaaende Transactioner vedkommende faste Eiendomme, ikke tyde paa nogen Tilbagegang i oeconomisk Henseende i de sidst forløbne 5 Aar, men snarere bærer Præg af det Modsatte. Andre Betragtninger af Forholdene lede ogsaa til at antage, at saa maa være Tilfælde. Potetessygen har vistnok sat Amtsdistrictet endeel tilbage, men dens meenlige Følger have dog meest viist sig i det foregaaende Femaar og i Begyndelsen af dette. Deels har den paa flere Steder været i Aftagende, og deels ere de Værdier, som formedelst denne sættes paa Spil, nu meget mindre end før. Uagtet Sildefiskeriet har i Femaaret aftaget, har dog de usædvanlig høie Priser gjort Udbyttet ligesaa høit om ikke høiere end i tidligere Aar. Hertil kommer, ved Siden af almindelig gode Aaringer, den betydelige Stigen i Prisen for alle Landmandens Producter, hvilken især i de sidste Aar har fundet Sted, medens de Varer, Landmanden trænger til at anskaffe sig, ikke har været underkastet nogen tilsvarende Priisforhøielse.

Ifølge de fra Fogderne modtagne Opgaver ere der udvandrede til Amerika:

fra Jæderen og Dalernes Fogderi .		378 og
= Ryfylke	Do. . .	733
	Tilsammen	1111.

Jeg har søgt gjennem Opgaver fra Præsterne at erholde nøiagtigere Oplysning om Beløbet af de Capitaler, som ved disse Udvandringer ere gaaede ud af Landet. Disse Opgaver have imidlertid, hvilket ogsaa Forholdets Natur synes at medføre, ikke været fuldstændige. Imidlertid fjerner man sig neppe saa meget fra det Rette ved at ansætte Beløbet for hvert Individ til henved 50 Spd. eller til omtrent 50,000 Spd. for samtlige Udvandrere. Antallet af disse Udvandringer antages dog ikke i nogen væsentlig Grad at kunne sættes i Forbindelse med Districtets oeconomiske Tilstand enten som Aarsag eller som Virkning. For nærværende Tid turde Udvandringerne til Amerika være mere foranlediget ved Familieforbindelser og Bekjendtskab til tidligere Udvandrede, end ved egentlig oeconomiske Forholde, ligesom disse Udvandringer neppe heller kan antages at øve nogen væsentlig Indflydelse paa den oeconomiske Tilstand i et District, der ikke lider Mangel paa Arbeidskraft. I Jæderen og Dalernes Fogderi er Aarslønnen for en Tjenestedreng opgivet til 16 à 24 Spd. og for en Tjenestepige til 9 à 10 Spd. Daglønnen for en Mandsperson til 16 à 24 ß. og for et Fruentimmer til 10 à 12 ß. samt Kosten. I Ryfylke Fogderi opgives Aarslønnen for en Tjenestedreng til 8 à 12 Spd. og for en Pige til 3 à 5 Spd. samt dertil Klæder, Daglønnen er som i Jæderen og Dalerne.

Længden af den i Amtet værende Hovedvei udgjør 12¼ Miil. Deraf ere i de sidste 5 Aar adskillige Strækninger omlagte for at vinde en jevnere Veilinie. Paa flere Steder i Dalerne er Veien betydelig forhøiet, da den om Høst og Vaar var udsat for Oversvømmelse, og endelig er den istedetfor med Trærækværk, som efterhaanden er nedraadnet, forsynet med Jernrækværk, Steenmuur eller Afvisere af Steen.

Længden af Bygdeveiene, der i forrige Femaarsberetning er angivet til omtrent 26 Miil, har i det forløbne Femaar ikke undergaaet nogen væsentlig Forandring. Thi vistnok er der bestemt Oparbeidelse af ny Bygdevei, tilsammen udgjørende en Strækning af henved 4 Mile, hvilke Veie deels ere oparbeidede og deels endnu under Oparbeidelse, men paa den anden Side er der bestemt nedlagt en næsten ligesaa lang Strækning af Bygdeveie, der vare lidet fremkommelige med Hjulredskab, og hvilke, skjønt i sin Tid udlagte som offentlige, dog i det Væsentlige vedligeholdes efter Principerne i Veilovens § 83. Af særdeles Vigtighed er den Vei, som med Bidrag af Amtscommunen og Stavanger Byes Commune, oparbeides fra Kyllingstad i Gjesdal til Store Svele i Birkrems Sogn. Ved denne vil nemlig aabnes en ny Veilinie, der vil forkorte Afstanden mellem Stavanger og Østlandet over 2½ Miil.

Af Bygdemagasiner findes i Amtsdistrictet kun eet i Skudesnæs. Dettes Status sees af vedlagte af Fogden meddeelte Tabel No. 5.

I Rennesø Thinglag i Ryfylke Fogderi er en Sparebank, hvori der er indskudt 1800 Spd., som

udlaanes i Distrikter mod Vereforbligationer. Sammesteds er en privat Brandforsikringsindretning, hvori er forsikret Bygninger for 29,683 Spd. Flere saadanne Indretninger findes ikke.

B. Kjøb- og Ladesteder.

a. Stavanger Kjøbstad.

1. Handel.

Stavanger Handel, der beskjæftiger sig med Afsætning i Udlandet af Vaarsildefiskeriets Product og med temmelig betydelige Omsætninger i Korn og Salt samt forøvrigt med Afhændelse i større og mindre Partier af Colonial-, Manufactur- og andre sædvanlige Kjøbmandsvarer, maa antages i Løbet af de sidste 5 Aar at have givet et meget godt Udbytte.

Blandt Handelsstanden spores en jevn Velstand og paa adskillige Hænder, efter vore Forholde, temmelig betydelige Formuer. Forretningerne drives derfor i det Hele taget mere med egne Midler end med fremmede Penge, og nogen Standsning af større Handelsvirksomhed har ikke i Femaaret fundet Sted. Kun fire ganske ubetydelige Boer ere overgivne til Skiftebehandling. Af disse staa 2 endnu under Skiftebehandling, 1 er sluttet med en Dividende af omtrent 50 pCt. for Passiva til omkring 3000 Spd. og 1 blev strax extraderet Opbyderen. Ifølge vedlagte Fortegnelse Bilag No. 6 udgjør Antallet af de Handlende i Stavanger tilsammen 195. Af disse ere 10 udelukkende Brændevinshandlere og de i Fortegnelsen opførte 38 Grosserere uden Borgerskab drive neppe nogen egentlige Handelsforretninger. Antallet synes saaledes ikke at være større end Omsætningen taaler og er samme formindsket temmelig betydeligt siden 1850, da det udgjorde 234, og er kun lidet større end det var i 1840, da det udgjorde 184.

2. Skibsfarten

har i de forløbne 5 Aar i Stavanger taget et Opsving, hvortil intet foregaaende Tidsrum kan forevise Mage. Medens Skibsfarten før for en væsentlig Deel kun beskjæftigede sig med Udskibning af Vaarsild i mindre Fartøier, og Hjembringelse med disse af Kornvarer, og der kun havdes faa større Fartøier, der anvendtes i Fragtfart og hjembragte Saltladninger, ere nu meget betydelige Capitaler blevne anbragte i større og kostbarere Fartøier tildeels paa og over 200 Commercelæsters Drægtighed, hvilke fast udelukkende anvendes i udenlandsk Fragtfart, i hvilken de skulle være fortrinsviis søgte. I Skibsfarten synes Stedet overhoved at have vundet en ny Støtte, der i væsentlig Grad vil bidrage til at opretholde Virksomheden, selv om Fiskeriet maatte aftage, og det maa formeentlig ansees som et særdeles Held, at Capitalerne netop have fundet Anvendelse paa denne og ingen anden Maade, efterdi der neppe skal kunne paavises nogen Virksomhed, der i den Grad som Skibsfarten er istand til, om ikke at ophæve, saa dog at formilde de meenlige Følger af Fiskeriets Formindskelse eller Standsning. Ifølge vedlagte Opgave, Bilag No. 7, fra Byfogden i Stavanger er i de afvigte 5 Aar i Stavanger bygget 29 Fartøier tilsammen af 2416 Læsters Drægtighed. Denne Opgave viser imidlertid kun Udstrækningen af Skibsbyggeriet paa Stavanger Byes Grund, men giver intet Begreb om Handelsflaadens Tilvæxt, efterdi en stor Deel Skibe for Stavangers Regning bygges i Byens nærmeste Omegn, og mange Skibe anskaffes nye fra Udlandet. Ifølge en fra Stavanger Toldkammer erhvervet Opgave har Handelsflaadens Tilvæxt udgjort:

i 1851	25	Skibe	drægtige	596	Læster,
i 1852	21	—	—	918	—
i 1853	20	—	—	731	—
i 1854	29	—	—	1419	—
i 1855	41	—	—	2180	—
Tilf.	136	Skibe	drægtige . .	6144	Læster,

hvori ikke er iberegnet Fartøier under 3 Læster. Regner man i Gjennemsnit 1 Mands Besætning for hver 10 Commercelæster, — hvilket i det Hele taget er meget lavt ansat *) — vil over 600 Sømænd finde Levebrød paa de Fartøier, der i Femaaret er anskaffede for Stavanger Byes Regning, hvilket maa erkjendes at være et overordentligt vigtigt Bidrag til at hemme den ved standsede Fiskerier opstaaede Næringsløshed. Det kan neppe antages at disse Fartøier i Gjennemsnit ere anskaffede billigere end 120 Spd. pr. Commercelæst (det er mig bekjendt at Flere have kostet omtrent 150 Spd. pr. Læst) og der udkommer da en Capital af 737,280 Spd., som i Femaaret har fundet Anvendelse i Skibe. Som et Moment ved Bedømmelsen af Stedets oeconomiske Tilstand for-

*) Beregningen passer nemlig kun paa de større Fartøier af 120 Læsters Drægtighed og derover, medens mindre Fartøier fordre en forholdsviis meget større Besætning.

tjener ogsaa Anskaffelsen af nye Skibe nogen Opmærksomhed, efterdi neppe nogen Næringsvei er i mindre Grad end Skibsrederi skikket til at drives med fremmede Penge.

Opgave over Antallet af Skippere, der have Borgerskab til Stedet, er indtaget i Tabellen Bilag No. 6.

3. Haandværksdriften

antages i Stavanger at staae omtrent paa samme Trin som ved sidste Femaarsberetnings Afgivelse. Jaltfald er Fremskridtene neppe synderlig iøinefaldende. Vore Forholde turde overhoved endnu være for lidet udviklede til at de gavnlige Følger, der skulle flyde af Haandværksdriftens Frigivelse, kunne i nogen væsentlig Grad have indfundet sig. Saalænge Capitalen finder bedre Anvendelse i anden Næringsvei end i Haandværksdriften, vil Haandværksstanden aldrig kunne høve sig synderlig som Stand betragtet. Forskjellen mellem den selvstændige Haandværksvirksomhed og den simple Arbeidervirksomhed skulde vel for en væsentlig Deel bestaae deri, at hiin sysler med at lede og uddanne Andres Arbeide, af hvilket Lederen nyder endeel af Frugterne, medens den simple Arbeider kun har Udbyttet af sine egne Hænders Gjerning. Mod en saadan Ordning af Forholdet stiller sig den lette Adgang til, uden Hensyn til Alder eller Dueligbed, at kunne træde ind i en selvstændig Haandværksvirksomhed, en Adgang, som benyttes i temmelig stor Udstrækning. I de sidst afvigte 5 Aar have 120 Individer taget Borgerskab som Haandværkere i Stavanger og deraf 48 i en umyndig Alder. Af disse tør det vel forudsættes, at Faa have opnaaet nogen særdeles Grad af technisk Færdighed, og endnu Færre tilstrækkelig Indsigt og Modenhed til at lede Andres Arbeide. Følgen bliver, at de, med Navn af Haandværksborgere, selv maa træde ind i den simple Arbeidervirksomhed, kun med den Forskjel, at Fordringerne paa ydre Velvære maaskee ere meget større, medens Midlerne til at fyldestgjøre dem ikke forøges. Om at et saadant Forhold ogsaa virkelig maa være indtraadt i Stavanger, overbevises man af vedlagte Opgave (Bilag No. 6) over Byens næringsdrivende Borgere. Stedet tæller efter samme 333 Haandværksmestere (deraf 27 Frimestere) med 363 Svende og Drenge, hvilket giver lidt over een Medhjælper for hver Haandværksmester. Dette Forhold indtræder næsten aldeles nøiagtigt i de 3 talrigste Klasser af Haandværkere, Skræddere, Skomagere og Snedkere, medens f. Ex. 32 Bødkermestere med Borgerskab tilsammen have 1 Medhjælper. Om der altsaa undtagelsesviis gives Haandværkere, der have etableret en mere udstrakt Virksomhed, og saaledes arbeide med flere Medhjælpere, vil dog Reglen i Stavanger blive den, at Haandværksdriften udøves med een eller ingen Medhjælper. Men under saadanne Forholde kan Standen som Saadan ikke tage noget særdeles Opsving. Hermed er det imidlertid ingenlunde benegtet, at Stedets Haandværkere i Reglen forsyne dets Indvaanere med fornødent Haandværksarbeide, omtrent af samme Bonitet og til samme Priser som det erholdes andetsteds.

4. Fabrikdrift.

Fortegnelse over de i Stavanger værende Fabrikker m. V. vedlægges som Bilag No. 8.

Det sees heraf at ingen nye Fabrikanlæg i Femaaret ere oprettede, medens 1 Tøifabrik og 2 Garverier ere nedlagte. Overhoved er det ikke sandsynligt, at Fabrikdriften i Stavanger, saaledes som Tilfældet har været i flere andre af Rigets Byer, vil i nærmeste Fremtid erholde nogen særdeles Udvikling. Hvor ikke særegne locale Forholde, saasom Adgang til Benyttelse af Vandkraft, tilstrækkelig Forraad af raae Stoffer o. s. v. fremkalde Fabrikdrift, pleier denne her i Landet ikke at opstaae uden der, hvor der maa søges Anvendelse for Capitalen. Men en saadan Anvendelse for den Capital, der kan affees, synes man i Stavanger allerede at have fundet i Skibsrederiet, og saaledes som i det Foregaaende tildeels er antydet i Jordbruget. Disse Sysler stemme desuden saa meget overeens med Indvaanernes tidligere Sædvaner, at det ikke er at antage at de snart ville blive fortrængte af Andre.

5. Bjergværksdrift

finder ikke Sted i Stavanger. Om

6. Skibsbyggeriet

er talt i det Foregaaende. Efter den af Byfogden meddeelte Opgave antages en 100 à 150 Arbeidere nogenlunde stadig derved at have fundet Sysselsættelse. Tages Hensyn til de Fartøier, der bygges i Byens umiddelbare Nærhed for Byens Regning, vil Antallet af Arbeidere vist blive større.

Jordbruget.

Som Bilag No. 9 vedlægges Fortegnelse over Jordbrug af Gaarden Egenæs under Stavanger Byes Jurisdiction. Deres Antal udgjør 82 og der antages at være i de sidste 5 Aar opbrudt til Ager omtrent 30 Tønder Land.

Byens Tilstand i Almindelighed.

Ifølge Tabel No. 10 udgjør Beløbet af den stiftede Pantegjæld i de 5 Aar 260,867 Spd. 23 ß.
og af aflyste Panteheftelser i
samme Tid . . . . . 160,328 — 116 =
Pantegjælden er altsaa forøget
med . . . . . 100,538 Spd. 27 ß.
I de 5 Aar fra 1846 til 1850 udgjorde Pante-

gjældens Forøgelse . . . 66,669 Spd. 39 ß.
og i Aarene fra 1841 til 1845 73,282 — 90 =
I de sidste 5 Aar er der af faste Eiendomme afhændet for et Beløb af. . . 231,641 Spd. 46 ß.
I Femaaret fra 1846 til 1850 for . . . . 190,665 — 18 =
og fra 1841—1845 . . 117,040 — 114 =
Endelig er i de afvigte 5 Aar afholdt Executions- og Udpantningsforretninger for Gjæld til Beløb 24,254 Spd. 101 ß.
I Femaaret fra 1846 til 1850 var Beløbet . . . 22,517 — 111 =
og fra 1841—1845 . . . 20,550 — 40 =

Naar disse Tal, der snarere synes at tyde paa en Tilbagegang end paa en Fremgang, ikke skulde være aldeles vildledende, vil det være nødvendigt at ledsage dem med nogle Bemærkninger. Det vil af Tabellen sees, at Pantsættelsernes Beløb i Periodens 2 første og 2 sidste Aar have i Gjennemsnit udgjort nogle og sfteti Tusinde Spd. aarlig, medens det i 1853 er opsteget til . . . 80,810 Spd.

Ved nærmere Undersøgelser er det erfaret, at 2 af Byens Handlende i dette Aar pantsatte Eiendomme for 35,140 Spd. Sætter man denne extraordinaire Pantsættelse, hvis nærmere Omstændigheder forresten ikke kjendes, ud af Betragtning, og fra den Sum, med hvilken Pantegjælden er forøget, nemlig . . . . . 100,538 Spd.
fratrækkes disse . . . . . 35,140 —
udkommer en Panteforøgelse af . 65,398 Spd.
eller noget mindre end hvad den udgjorde i det næst foregaaende Femaar. Herved maa derhos haves i Erindring, at Omsætningsbeløbet for faste Eiendomme har i nærværende Femaar med omtrent 40,000 Spd. oversteget samme Beløb i det nærmest foregaaende Femaar og med 114,600 Spd. Omsætningsbeløbet i Aarene 1841—1845, og at der gjennem erhvervede Skibe er i Femaaret tilkommet en Capitalværdi af over 737,000 Spd. Endelig maa det bemærkes, at Forøgelsen i Værdien af Byens faste Eiendomme i Femaaret har været næsten dobbelt saa stor som Forøgelsen i Panteheftelserne, det før antydede Beløb sat ud af Betragtning. Ved Udgangen af 1855 udgjorde saaledes:

Bygningernes Brandtaxt . . . 1,001,310 Spd.
og Skattetaxt paa de ikke brandforsikkrede Bygninger . . . 22,600 —
1,023,910 Spd.

Ved Udgangen af 1850 var
Brandtaxten . 890,520 Spd.
og Skattetaxten 22,100 —
912,620 —
Altsaa Forskjellen. . . . 111,290 Spd.

Hvad angaaer de Beløb, for hvilke der i Femaaret er gjort Execution og Udpantning, da overstige disse noget de samme Beløb i foregaaende Femaar, hvilke atter ere noget større end i det næst foregaaende. Men heller ikke heraf kan der sluttes til nogen Tilbagegang, alene af den væsentlige Grund, at Folkemængden er forøget i et langt stærkere Forhold end Beløbet af de Summer, for hvilke er skeet Execution og Udpantning. Imidlertid fortjener Opgaven i saa Henseende for de sidst forløbne 5 Aar en noget nærmere Undersøgelse. Opmærksomhed vil derved blive fæstet ved at Antallet af Forretninger i hvert af de 5 Aar har været i Stigende, medens Summen af de Beløb, for hvilke Forretningerne have været afholdte, i de sidste 3 Aar i Gjennemsnit have været mindre end i de 2 første Aar. Der falder saaledes i Gjennemsnit paa hver Forretning i:

1851 . . 11 Spd.
1852 11 —
1853 . 3 —
1854 . 4 —
1855 . . . . . 5 —

Dette vil nærmere finde sin Forklaring, naar man sondrer Executionsforretningerne fra Udpantningsforretninger.

Af Executioner har været afholdt:

i 1851 31 for . 5,299 Spd. 38 ß.
i 1852 32 = 5,696 — = =
i 1853 28 = 1,049 — 44 =
i 1854 16 = 2,206 — 116½ =
i 1855 20 = ... 3,232 — 79 =

Af Udpantninger har været afholdt:

i 1851 470 for . 577 Spd. = ß.
i 1852 600 = . 1,129 — = =
i 1853 766 = . 1,918 — 72 =
i 1854 800 = . 1,478 — 112 =
i 1855 857 = ... 1,567 — = =

Det vil heraf sees, at Executionsforretningernes Antal og Beløb i Periodens 3 sidste Aar har været mindre end i de 2 første, medens Udpantningernes Antal og Beløb har været i Stigning. Det sidste trænger ikke til anden Forklaringsgrund end den, at Skatterne omtrent i samme Forhold ere stegne, hvilket vil erfares af den herved som Bilag No. 11 vedlagte Opgave over disse, hvortil maaske kunde føies den Bemærkning, at man, ved en stærk Tiltagen af de offentlige Udredsler, ofte nødes til at søge Bidrag til disse fra Hænder, hvorfra de vanskelig kunde asfees.

Det her Anførte maa saaledes snarere tjene til at bestyrke end svække det Resultat, til hvilket man ogsaa gjennem andre Betragtninger maa komme, at Stavanger By i de afvigte 5 Aar er gaaet rask

fremad i materiel Velvære, men at denne Fremgang dog mere har naaet de allerede før bemidlede Klasser end den egentlige Arbeidsklasse. Antallet af dem, der nyde Understøttelse af Fattigvæsenet, er imidlertid ikke forøget. Ved Udgangen af Aaret 1850 var saaledes Antallet af de Personer, der havde stadig Understøttelse af Fattigvæsenet, 417 og af dem, der nøde midlertidig Understøttelse, 156. Ved Udgangen af 1855 var de Førstes Antal 418 og de Sidstes 104.

Størrelsen af et Aars Løn for en Tjenestekarl er opgivet til 20 à 30 Spd. og for en Tjenestepige til 10 à 15 Spd. Den almindelige Dagløn for en simpel Haandarbeider til 36 à 40 Skilling.

Af Veie har Stavanger By ikke andre end dets Gader, hvilke nu ifølge Veiloven af 1851 vedligeholdes af Communen, istedetfor før af Huuseierne, og endeel Veie til og mellem Egenæsløkkerne, samt et lidet Stykke af Hovedveien over Jæderen.

I Byens Skibsassuranceforening var ved Udgangen af Aaret 1855 forsikkret 149 Fartøier for et Beløb af 391,947 Spd.

Den i Stavanger med et Bidrag af 150 Spd. af Statscassen og et lige Bidrag af Communen oprettede Sømandsskole synes at have meget god Fremgang. I Vinteren $18\frac{54}{55}$, da den kan ansees at være traadt i fuldstændig Virksomhed, har den i det Hele været frequenteret af 71 Elever. Deraf ere 39 dimiterede, af hvilke 21 have underkastet sig Styrmandseramen med Charakteren "Bequem," 14 med "Ei ubequem" og afviste 4. Betalingen for Eleverne har udgjort 786 Spd., hvilket i Forening med Statscassens og Communens Bidrag har været tilstrækkelig til at dække Udgifterne.

Ifølge meddeelt Opgave er fra Stavanger i Femaaret forpasset til Amerika:

af Mandkjøn .	137.
= Qvindekjøn	119.
= Børn af begge Kjøn	158.
Tilsammen	414.

b. Ladestedet Egersund.

Ladestedets Handel synes i de sidste 5 Aar at have taget noget Opsving, fornemmelig vel paa Grund af de tilgrændsende Landdistricters Opkomst. De Handlendes Antal foruden 1 Marketenter, 4 Værtshusholdere og 3 Herbergerere udgjør 39. Skibsfarten er fremdeles af liden Betydenhed og indskrænker sig hovedsagelig til Udførsel af den Sild, som paa Stedet kan samles. Dog anvendes stadig 3 mindre Fartøier til Udskibning af det paa Stedet værende Potteries Producter, ligesom der til dettes Forbrug af Steenkul, der hidtil har udgjort ca. 7,000 Tønder aarlig, og herefter antages at ville udgjøre mindst 10,000 Tønder, vil udfordres noget Skiberum. Skippernes Antal er 22, af hvilke 18 boe i Ladestedet.

Haandværksdriften har vist ikke gjort betydelige Fremskridt, men ansees dog i det Væsentlige tilstrækkelig for Stedets Behov. Der haves 71 Haandværkere, alle uden Borgerskab, med 17 Svende og Drenge. Oplysning om Handlende, Skippere og Haandværkere findes i Tabel No. 12.

Angaaende Stedets Fabrikdrift indeholdes Oplysning i Opgaven Bilag No. 2 A og 3. Ved det derværende Potteri, til hvilket før har været benyttet engelske Arbeidere, benyttes nu udelukkende norske Arbeidere, oplærte ved selve Fabrikken. Deres Antal udgjør efter Opgave fra Fabrikkens Eier 75.

Jordbruget maa ansees som en ikke uvæsentlig Binæring for Ladestedets Indvaanere, ved hvilke en stor Deel smaa Jordstykker i Byens umiddelbare Nærhed ere opdyrkede.

Med Hensyn til Tjener- og Dagløn gjælder hvad forhen er anført under Jæderen og Dalernes Fogderi. Betræffende thinglæste og aflæste Heftelser og Afhændelser af faste Eiendomme henvises ligeledes til Opgaverne derom for Landdistrictet. Om Stedets Sparebanks Status afgives aarlige Beretninger. Det maa antages, at Ladestedet Egersund i de sidste 5 Aar er gaaet fremad. Jaltfald er der Intet som tyder paa nogen Tilbagegang.

c. Ladestedet Sogndal.

Uagtet Detailhandlernes Antal siden sidste Femaarsberetning er tiltaget fra 8 til 15, antages dog ikke Handelsomsætningen i Forhold dertil at være udvidet, det skulde da være ved Udsalget af stærke Vine, hvorved man har søgt at bøde paa Stedets Mangel paa Ret til Brændeviinssalg. Dette har imidlertig foranlediget Præstegjeldets Communebestyrelse til, med Hjemmel af Lov af 7de Juli 1854, at iligne Viinhandlerne en extraordinair Fattigskat, der for Flere løber op til Maximum, en Forføining,

der forhaabentlig vil bevirke nogen Indskrænkning i den hverken for Stedet eller Omegn gavnlige Viinhandel.

Stedets Sofart indskrænker sig hovedsagelig til Kystfart og Udskibning af nogle faa Sildeladninger. Skippernes Antal, der ifølge forrige Beretning var 20, er nu 12, hvoraf 5 ere bosatte paa Stedet.

Af Haandværkere findes der foruden 6 Tømmermænd kun 1 Garver, 1 Skrædder og 2 Skomagere. Opgave over de næringsdrivende Borgere findes i Tabel No. 13.

Skatteydernes Antal udgjør 65.

Mod Stedets Opkomst stiller sig som Hindringer dets Mangel paa en fuldkommen god Havn, og maaskee endnu mere paa Communicationsmidler landværts. Stedet antages heller ikke at være i Fremadskridende.

d. Ladestedet Haugesund.

Da Stedet først i 1854 erholdt Ladesteds Rettigheder og saaledes ikke før i 1855 kunne organisere sig som en egen Commune, vil der i nærværende Beretning være Lidet om samme at anføre. Stedets Handel, der drives af 20 Kjøbmænd eller Handelsborgere, er imidlertid temmelig betydelig. Der antages at være i de sidste Aar saltet 70 à 80,000 Tønder Vaarsild, der efter Nutidens høie Priser repræsenterer en stor Capital og ogsaa giver Stedets Skibsfart temmelig Sysselsættelse.

At Stedet under vedvarende Sildefiskerier vilde tage et meget rask Opsving ansees utvivlsomt. Men selv om Fiskeriet skulde aftage, eller endog slaae ganske fra, antages Haugesund at kunne bestaae som Bye, forudsat at Stedet, hvorpaa der allerede er begyndt, ved gode Veie sættes i tilstrækkelig Forbindelse med de tilgrændsende Districter. Haugesund har nemlig det forud for flere andre ny anlagte Steder, at det begynder sin Virksomhed som Ladested med ikke ubetydelige erhvervede Capitaler, og har saaledes en ikke ringe Modstandskraft mod et Tryk, selv om det skulde rammes deraf under sin første Tilværelse som Ladested. Forøvrigt turde det ansees som en heldig Omstændighed for Stedets Fremtid, at Tanken netop ved Begyndelsen af dets Virksomhed som Ladested med Nødvendighed har maattet henledes ialtfald paa Muligheden af en Forandring i Sildefiskeriets Gang. Denne Omstændighed turde indeholde en Modvægt mod en altfor stor Tilstrømmen af Mennesker og en Spore til ialtfald for endeel at søge anden Anvendelse for de erhvervede Capitaler.

Stavanger Amt, 3die Mai 1856.

underdanigst

Harris.

Efterat nærværende underdanigste Indberetning var affattet og færdig til Afsendelse, har jeg ved Skrivelse fra Departementet for det Indre af 26de April modtaget Extracter af de Amtsdistrictet vedkommende Lister over Resultatet af den afholdte Folketælling, hvilke foranledige følgende Bemærkninger.

Under Jordbruget er i det Foranstaaende, overeensstemmende med de desangaaende modtagne Opgaver, anført, at tilsammen 7240 Brug benyttes af Eierne og 643 Brug af Leilændinge eller Forpagtere. I Folketællingslisterne er Antallet af Selveiere angivet til 6542 og af Leilændinge og Forpagtere til 676, altsaa af de Første 698 færre og af de Sidste 33 flere end i de af mig benyttede Opgaver. Den første Uovereensstemmelse finder en ganske naturlig Forklaringsgrund i den Omstændighed, at der i de af mig benyttede Opgaver er anført Antal af Brug og i Folketællingslisterne Antal af Eiere og at ofte flere Brug besiddes af een Eier. Hvorledes Folketællingslisterne kunne have flere Forpagtere og Leilændinge end der ere Forpagtnings- og Leilændingsbrug er vanskeligere at forklare, da der vel neppe gives flere Forpagtere eller Leilændinge paa eet Brug. Da det imidlertid ofte kan være vanskeligt nok at trække en skarp Grændse mellem Forpagtere og Huusmænd med Jord, er det rimeligt at Forskjellen kan være fremkommet deraf at disse Personer kunne være noget forskjelligt posterede i de forskjellige Opgaver. Forøvrigt finde de Resultater til hvilke man i foranstaaende underdanigste

Indberetning er kommen angaaende Jordbrug og Fædrift nogen Bestyrkelse ved de i Listerne meddeelte Oplysninger om Udsæd og Creaturhold, sammenlignet med de lignende Oplysninger for 1845. Det sees at Havreudsæden er tiltaget omtrent i samme Forhold som Potetesudsæden er aftaget, men hvad der især synes at fortjene megen Opmærksomhed, er at Rugudsæden, hvilken dog formeentlig er betinget af en noget mere rationel Dyrkningsmaade end den hidtil brugte, er forøget fra 17 til 379 Tdr. At Antallet af stort Qvæg er aftaget fra 60,717 til 52,028, synes at tyde paa en forbedret Røgt og Forøgelsen af Hestetallet fra 6,933 til 8,659 synes at godtgjøre, at der nu lægges mere Arbeide paa Jorden.

Stavanger Amt den 6te Mai 1856.

underdanigst

Harris.

M.

Søndre Bergenhuus Amt.

Underdanigst Beretning

om søndre Bergenhuus Amts økonomiske Tilstand i Femaaret 1851—1855.

Ved Udgangen af Aaret 1845 befandtes 94,648 Mennesker at leve i søndre Bergenhuus Amt; ved Udgangen af 1855: 104,763. I 1801: 60,427; i 1815: 55,854; i 1825: 74,662; i 1835: 85,595 *).

Der er Grund til at antage, at Amtets Befolkning er gaaet jævnt, om end langsomt, fremad i Velvære. Dette formenes at gjælde om det sidste Femaar som om de sidste Aartier. Thi vel har i de sednere Aar især Sygdom paa Potetes ligesom ogsaa Sygdom paa Faar og i de Par sidste Aar det dyre Kornkjøb meget modvirket Fremgangen og i enkelte Bygder vel ogsaa medført Tilbagegang, men Aarene have dog idethele været almindelige eller nogenlunde gode baade paa Jord og Hav, idet navnligen de høie Priser paa Almuens Produkter i de sidste Aar maa for den største (især den indre) Deel af Amtet have opveiet Kornets Kostbarhed, og flere Steder en udvidet Bedrift, saasom med Fragtfart, ikke ubetydeligen har forøget Næringen.

Imidlertid er Almuens Levemaade fremdeles tarvelig og i den ytre Deel af Amtet tildels endog ussel. Saalænge det endnu gjælder Tilfredsstillelse af Livets nødtørftigste Behov: antagelig Føde, beskyttende og sunde Vaaninger samt tilstrækkelig Beklædning, ikke Nydelse af hvad der kan anses undværligt, er Fremgangen i Levevis formentlig langt bedre betegnende den materielle Fremadskriden end Formindskelse i Antal af Exekutioner eller Antal af thinglæste Gjældsforpligtelser. De yderst faa Exekutioner, som her forefalde, og den Forsigtighed med Stiftelse af Gjæld, som raader her, viser kun, at Almuen, nu som før, ialmindelighed sætter Tæring efter Næring eller at der sættes faa kreditkrævende Foretagender iværk. Vedvarende Fremgang i Levemaaden viser, at Evnen forøges. At dette, om end ikke i stor Maalestok, er skeet, bekræftes af de Meddelelser, jeg har modtaget. Man bygger bedre, klæder sig bedre og lever lidt bedre end før og isaafald gaaer man fremad. Vel stige Fattigudgifterne og ere formentlig i Løbet af 30 Aar fleerdobblede, men dette behøver ikke at komme af mere almindelig Trang; det kan ligesaa gjerne være grundet i en forandret Omgangsmaade, en anden Forsørgelse af den Fattige, og at dette væsentligen er Tilfældet, synes klart, naar man betænker, at det ikke er meget længe siden, at den hele tvungne Fattigforsorg i de fleste Bygder væsentligen bestod i noget Lægd. Den tvungne Fattigunderstøttelse er forøget, den frivillige er — saa troer jeg — aftaget.

*) Folkemængden for Aarene 1801—1835 er opgivet efter Tvethes Statistik. Da Folkemængden i 1845 opgives der til 93,460, hvori da Korskirkens Landsogn (1188) ikke er medregnet, er det antageligt, at dette Sogns Folketal heller ikke er medtaget i Anførslerne for 1801—1835.

At imidlertid det materielle Velvære endnu staaer lavt, fremgaaer fornemmelig ved Betragtning af de Forhold, der vedkomme Sundhedspleien. Den spedalske Sygdom, der formentlig meget betinges af usle økonomiske Vilkaar og af at Befolkningen lider Ondt, er meget udbredt, skjønt vel ikke i den Grad, som i enkelte nordligere Dele af Stiftet. At den Spedalske gifter sig, forretter Barnepige-Tjeneste og gaaer i Omgangslægd, er ikke ukjendt. Fnat og Urenlighed hersker i betydeligt Omfang. Vaaningshusene ere mangesteds maadelige, ligesaa Føden og Omsorgen for det legemlige Befindende idethele. Dette gjælder især i Kystdistriktet, navnlig i ytre Nordhordland, en stor Deel af Midthordland og nogle Dele af Søndhordland; tildels i den indre Deel af Nordhordland og endmere i den Deel af Søndhordland, der nærmer sig Hardanger og Stavanger Amt, ere Forholdene bedre; ligesaa paa Vos, som formedelst de stegne Priser paa Fædrift-Produkter og Træmaterialier antages at være gaaen betydelig fremad, og bedst have maaske disse Forhold stillet sig i Hardanger, hvor Befolkningen ialmindelighed formenes at være bedre oplyst og derfor mere bequem for en udviklet Næring end den i den øvrige Deel af Amtet.

Vist er det, at dette Amt hører til de Dele af Riget, som ere blevne mindst paavirkede af den fremadskridende Civilisation. Det vilde ikke være vanskeligt at anføre Exempel, endog fra de her ikke mindst oplyste Distrikter, paa at der endnu raader en sløv Betragtning af Menneskelivet og Menneskets Betydning, hvilken hænger sammen med de simple Vilkaar. I den mindst oplyste Deel af Amtet, f. Ex. Mangers Præstegjeld, herskер Fordomme og Hængen ved det Gamle i en Grad, som tyder paa, at der maa gaae mange Aar hen, forinden der kan være Tale om ordentlig Fremgang. I en stor Deel af Amtet gjælder Døden for en egen Sygdom; naar det viser sig, at den var paafærde, er man overbeviist om, at Intet kunde have hjulpet. At imidlertid Overtro og Fordomme vige, er klart; f. Ex. Troen paa Nisser og Huldrer, som ialfald i visse Dele af Amtet for 20 Aar siden var meget udbredt, er nu forsvunden.

Af Foranstaltninger i det forløbne Femaar, vedkommende dette Amt, kan ingen ansees mere fremmende Kultur end Ansættelsen af et behørigt Antal (8) Distriktslæger. Forudsat at disse maatte findes tilstrækkeligen begavede, opofrede for sit Kald og tilstrækkeligen aflønnede til at fremme, hvad der paahviler dem, vil deres Virksomhed som medicinale Øvrigheder og Veiledere forhaabentlig afhjælpe et Sau, somv her var yderst følelig, og øve stor Indflydelse paa Familielivet, Sæderne og derigjennem ogsaa paa det materielle Velvære.

Idet jeg antager, at Levemaaden er det meest betegnende for Velværet, saalænge Spørgsmaalet gjælder Tilfredsstillelse af Livets nødtørftigste Behov, har jeg anseet det rigtigt i en Beretning om Amtets økonomiske Tilstand, først at hæfte Opmærksomheden paa hvorledes der leves. Forklaring over en vis Befolknings Huusvæsen synes maaske at tabe sig i en Detail, der ikke passer for den Oversigt, som skal gives her. Men ogsaa i denne Oversigt gjælder det, ved Siden af at følge de mere schematiske Forskrifter, at forklare det, som bedst betegner Tingen. Hvor Folkets Levemaade er yderst tarvelig, staaer det tilbage i materielt Velvære, om det end ikke har Gjæld. Forsaavidt denne er undgaaet ikkun ved Afhændelse af det Bedste og meest Nærende i det, Befolkningen ved sin Virksomhed frembringer, hvilket formentlig især gjælder en ikke liden Deel af Nordhordland og Midthordland, maa man finde det naturligt, at Opsvinget mangler, at Almuen Intet vil vove ved at gaae udenfor de arvede Spor.

I en stor Deel af Amtet ere Boligerne smaae og daarligt udstyrede. Det er Regel, at Familien, noglesteds med Tjenerskabet, lever sammen i en eneste Stue med Kogeovn, hvis Afdampninger ofte dryppe fra Loft og Vægge, medens Heden under Madkogningen er utaalelig. Saavel Tømmeret som Møblerne i Stuen angribes før Tiden af Raadenhed formedelst Fugtigheden. Varmen afpasses ikke saameget efter Veirliget, som efter den Mad, der skal koges. Om ogsaa Tjenerne og de voxne Børn, hvad der vistnok er Regel, ikke have sit Natteleie i samme Stue som Husbondsfolkene, er dog det Rum, hvori disse have Natteleie, det, hvori saagodtsom det hele Huusstel foregaaer. I dette foregaaer Madstellet, Børnenes Pleie, det mandlige Personales Vinterbeskjæftigelser, Qvindernes huslige Sysler, Tørring af Klæder, undtagelsesvis ogsaa Vask og Kogning til Kjøerne. Den sidstnævnte Kogning ligesom større Vaskning, Brygning (og Kornets Tørkning) udføres almindeligst i Ildhuus og nogen Kogning m. V. i et særskilt Skorsteensrum. I nogle Bygder have dog endeel foruden hiin Stue, der udgjør den almindelige Vaaning, endnu een, Enkelte et Par Ovnsstuer og som oftest har hver Mand en særskilt Bod, der bestaaer af et godt optømret Værelse uden Ovn, hvilket sjeldent bruges og er forsynet med nogle Gjæstesenge. I nogle Bygder eller paa nogle Gaarde kan man siges at holde Stuen efter Omdigheder reenlig, men dette er ikke det almindelige. Mangesteds især ved Kysten maa Spaden til, naar Stuegulvet skal blive reent, og jeg seer i en Læge-

beretning for 1854 fra det ytre Distrikt omtalt, at det ikke er sjeldent at finde Svin, Gjeder og Høns holde til i Familiens eneste Stue. I Hardanger og tildels i Søndhordland ere Vaaningerne rummeligst og bedst udstyrede, hvad enten man har bibeholdt Røgstueformen eller indrettet sig paa mere moderne Viis. Røgstuerne med aabne Steengruer og Røghul (Ljaare), hvor man gjerne ildede kun Morgen og Aften, naar Maden skulde koges, men da en heel Deel Brændsel kastedes paa Gruen paa een Gang og Røgen udlededes igjennem Dør og Ljaare, forekomme nu sjeldent. Dog er Røgstueformen (dels med og dels uden Ljaare) meget almindeligen bibeholdt (saa at Stuens Loft dannes af selve Spærværket) og Kogeovn med Skorsteen eller Rør, hvorigjennem Røgen udledes, anbragt istedetfor den aabne Grue. Mangesteds, maaske især mod Grændserne af Stavanger Amt, er dog Røgstueformen opgivet og Lemstue (Stue paa Bvis med horizontalt, almindeligvis lavt, Tag uden Ljaare) kommen istedet. Sjeldnest, mest i den sydligste Deel af Amtet, er Stuen forsynet med almindelig Kakelovn, oftest med Kogeovn. Røgstuerne vare vistnok uhensigtsmæssige, fordi Heden blev umaadelig og Røgen byrdefuld, medens den stærke Opildning, som skulde give Varme for halve Døgnet, foregik, og under denne Dør og Ljaare maatte staae aabne, samt fordi Mad og Drikke maatte nydes kolde udenfor de 2 Gange, der lagdes paa Gruen. Der kan ikke være Tvivl om, at Kakkelovnsværelse med særskilt Kjøkken (Skorsteen til Kogning) er sundere, men naar man bruger Stuen ogsaa til Kjøkken (ved Anbringelse af Kogeovn), hvilket som anført er det almindelige, da er visselig dette usundt, medmindre man bibeholder Røgstueformen, helst med Ljaare, saa at Luftning kan skee og virkelig paasees at skee gjennem denne, hvis Aabning (naar ikke tillige Døren aabnes) ikke medfører Træk. Derfor seer man flerestedes, at ogsaa ved Opførelse af nye Huse Røgstueformen bibeholdes, og undertiden, at der indrettes een Stue i Røgstueform med Kogeovn til dagligt Brug og eet Værelse med fladt Tag med almindelig Kakelovn til mere festligt Brug. Men meget hyppigt seer man Kogeovn benyttet i Lemstue, hvor da Atmosphæren gjerne er yderst mislig, og selv, hvor man har Ljaare, vil man ofte finde Luften besværlig. Det er tydeligt, at, naar det hele Husspersonale er samlet i et Rum, hvor ogsaa Maden koges, Klæder tørres, Tranlampen (Kaale) brænder, Rokken og Vuggen gaaer og undertiden en Feberpatient stønner, da maa der stor Paapasselighed til for at holde Reenlighed og bibeholde et pynteligt Præg. Flerestedes i Amtet bruger Almuen, naar Dødsfald indtræffer, at lade Liget forblive i samme Stue, hvor de Gjenlevende opholde sig; det har været Skik at lade det ligge der lige til Begravelsesdagen. De her temmelig stadige Nervefeber-*Epidemier* have ventelig for en stor Deel sin Grund i at Boligerne ere ureenlige og ikke udluftes. Det maa ansees saare hensigtsmæssigt, at der ifølge kongelig Resolution af 29de August 1855 er oprettet Sundhedskommissioner, hvor Almuens Huusvæsen rimeligvis vil afgive det Distriktslægerne i lang Tid sysselsættende Thema. Medlemmer af saadanne Sundhedskommissioner, der gjerne høre til Bygdernes bedre Mænd, erfares i enkelte Bygder ikke langt fra Bergen at have vedtaget at lade i deres Huse o: det Rum, hvor Alt foregaaer, Stuen, udføre en fuldstændig Vaskning, Skuring og Udluftning hver 8de eller 14de Dag, noget som naturligen vil være gavnligt, men ogsaa maa vise, hvorledes det hidtil har staaet til. Dog siges det, at det er meget bedre hermed nu end tidligere. Det Almindelige, ogsaa i Hardanger, har været eller er, at Gulv og Møbler sjelden vaskes og at der bag Sengesteder og Lignende opdynges Støv og Smuds gjennem lange Tider. Badning er lidet eller ikke i Brug. Den ældre Skik (ialfald noglesteds var det Skik) at tage varme Bade er ophørt. Ansigt og Hænder blive ofte eller maaske ialmindelighed kun vaskede Lørdag Aften. Den megen Brug af Uld ogsaa til Underklæder og til Sengeklæder forøger Ureenligheden. Denne giver gunstige Betingelser for Fnattet. Dette formenes, naar det udbreder sig i høi Grad, at undertrykke Hudens Virksomhed og formentlig ogsaa herved foranlediges Spedalskhedens Udbrud, hvor der er Disposition for den. Det vil komme an paa Distriktslægernes Udholdenhed, om de kunne indføre en bedre Sands for et ordentligt og reenligt Huusvæsen, hvilken da igjen maa antages at ville virke paa Afgrøftning og Valg af Byggegrund, medens nu Husene mangesteds ligge om hinanden i den største Uorden, Vaaningshusene undertiden ere opførte tæt under Fæhusenes Møddinger, Veiene mellem de enkelte Huse ialmindelighed ere trange og oftest opfyldte med Urenlighed og Smuds, hvoraf en Deel især i fugtigt Veir bliver indtrukket i Husene. Huustagene ere almindelig bedækkede med Torv og Næver, dog seer man jævnligen især Vaaningshuse med Tegl- eller Helletag, hvis Brug i de sednere Aar er meget tiltaget. I flere Bygder ere Husene i de sednere Aar bragte under færre Tag. At brandforsikre Husene er bleven mere og mere almindeligt. Byggematerialets Kostbarhed advarer derom. Der anskaffes nu som oftest kostbarere Huusgeraad end før. Exempelvis skal jeg anføre, at hos de fleste eller maaske rettere hos alle Gaardeiere lige-

som hos mangfoldige Huusmænd findes Slaguhr i Stuen og saa var det ikke før.

Ligesom Boligerne i en stor Deel af Amtet ere indskrænkede og urenlige, er ogsaa Madstellet maadeligt. Næringsmidlerne ere ialfald altfor eensformige, medens det formentlig er erkjendt, at der maa en Afvexling i Fødemidlerne til, naar disse skulle svare til Fordringerne for en god Ernæring; Næringsmidlerne ere i de ytre Distrikter af den Beskaffenhed, at de udkræves i stor Mængde og endda neppe frembringe en meget arbeidskraftig Mand; Næringsmidlerne ere fremdeles uden Omhu (skjønt bedre end før) behandlede, tildels maaske ofte bedærvede og ikke understøttede af drøiende Bimidler, saasom Grønsager, Rodfrugter m. V., hvilke de klimatiske Forhold synes at maatte gjøre let anskaffelige og hvilke udentvivl vilde være saare tjenlige ogsaa i økonomisk Henseende. Det vil af Nedenstaaende fremgaae, at jo nærmere Havet desto daarligere leves der; jo længere ind i Landet desto mere er Kjød Fødemiddel. Det er vel ligesaa vist, at i Regelen jo nærmere Kysten, desto flere Spedalske. Det formenes fremdeles: jo slettere Føde, desto større Dødelighed. Denne formenes stor i Nordhordland, middelmaadig i Søndhordland, mindst i Hardanger og Vos.

Det er rimeligt, at Madstellet som det øvrige Huusvæsen er maadeligt i den nærmeste Omgivelse af Bergen, hvor Almuen væsentligen lever af at bringe Melk og Fisk til Byen, ofte staaer paa et lavere Kulturtrin end Byfolkets Daglønnere og Tyende og, saasom i Fane Præstegjeld, lever af ussel Kaffe (Halvdelen Cichori eller slettere Surrogat), Grød, Sild, Fladbrød, Potetes og Vælling. I det nævnte Præstegjeld gjøres gjerne kun om Søndagen en lille Forandring, saasom enten med Fisk eller lidt Kjød eller Smør, dog af de 2 sidste Næringsmidler ubetydeligt og sjeldent. Ogsaa længere fra Bergen og fra Havet, f. Ex. i Haus Præstegjeld, er den almindelige Levemaade yderst simpel. De daglige Maaltider ere paa Ugens 6 Søgnedage med Undtagelse af Lørdag-Aften ganske eensformige; Frokost om Vinteren: Fladbrød, Potetes, Sild, Kaffe (om Sommeren Fladbrød og Melk, formentlig suur, tildels Kaffe, Sild og Brød); Middag: Havre- eller Byggrød med Melk, formentlig suur, (Sommeren: eller Vælling); Eftermiddag (Non): Fladbrød, Potetes, Sild, Kaffe (Sommeren: Fladbrød, Sild, tildels Kaffe); Aften: Grød og Melk, formentlig suur, (Sommeren: eller Suppe). Smør og Fisk bruges Lørdagaften; Smør ligeledes Søndag Morgen, Kjødmad Søndag Eftermiddag. Kafeforbruget er her som overalt i Amtet, mindst formentlig paa Vos, betydelig tiltaget og har fortrængt Brændevinet; Sukkerforbruget er ikke tiltaget i samme Grad, da Kaffeen nydes uden Sukker og helst til Maden, for at spare paa Mælken. Her sælges af Nødvendighed de næringsrigeste Produkter til Byen. Det Samme gjælder Nordhordland ialmindelighed, t. Ex. Lindaas Sogn. Udenfor Søndagen forekommer Kjød der sjelden i den almindelige Gaardeiers Huusholdning, Smør og ogsaa Kaffe sjelden udenfor Søndag, tildels Onsdag og Lørdag. Suur Melk og Fladbrød, Grød og Melk, Sild med Fladbrød og Poteter, atter Grød og Melk, det er de almindelige og bestandige Retter. I Vos Præstegjeld ere Smør, Ost, Kjød og Flesk væsentlige Dele af de almindelige Fødemidler og Almuen lever der idethele godt. Man kan ikke sige, at, hvor Kjødet ikke er almindeligt Næringsmiddel, træder Fisken i dets Sted. Det Anførte vil vise, at Fisk spiller en ubetydelig Rolle i Huusholdningerne i Haus Præstegjeld og Lindaas Sogn; det samme er Tilfældet i Fane og ligesaa ialmindelighed i Hardanger og Søndhordland. I dette Distrikt (Søndhordland) leves dog idethele (Kyststrækningen undtagen) bedre end i Nordhordland. Rugbrød, kjøbt især hos Landhandlerne, bruges her i ikke saa ringe Grad. Brugen af Kaffe, dog betydelig tilsat med Cichori, er meget udbredt, hos Mange daglig. For ogsaa her at gjøre Forklaringen mere bestemt, skal jeg anføre, at i Finnaas forekommer i Regelen Kjød i Huusholdningen kun om Søndagen, Smør noget mere; ellers bestaaer Føden i Grød (almindeligvis af Havre) og suur Melk til Morgen og Aften; til Middag Sild (enkeltvis ferst Fisk), Potetes og Fladbrød, til Non Kager (Komler) af Bygmel og Poteter med Melk eller lidt Smør; Søndag og tildels ellers slet Kaffe. I Tysnæs Præstegjeld, hvor de økonomiske Vilkaar synes at være i Tilbagegang og hvor, som flere Steder, det er brugeligt, at Gaardeieren altfor tidlig overlader Gaarden til Sønnen, selv tager Føderaad, medens hiin gifter sig i en ung Alder og tidlig faaer baade Forældre og Børn at underholde, — bestaaer de almindelige 4 daglige Maaltider i 2 Gange Grød og suur Melk og 2 Gange Sild, Suppe (af Vand og Byg- eller Havremeel) med lidt Fladbrød. Den eneste Forandring bestaaer i lidt Fisk. Søndagen spise de Fleste Smør istedetfor Sild; Kjødspiser høre til Sjeldenheder. I Aannetiderne kommer Forfrokost til, bestaaende af Fladbrød og Smør eller et Stykke grovt Rugbrød med Smør eller suur Melk. I Skonevig har en almindelig Gaardbruger-Familie Kjødmad flere eller de fleste Dage i Ugen, nemlig Søndag Eftermiddag og Søgnedagene især til Frokost; Smør Søndag

Morgen; Søgnedags Middagene: Grød og suur Mælk; Eftermiddagene: Sild, Potetes, Havrebrød og Bygmeelsuppe; Aften: Grød og suur Mælk. Kaffeen nydes i Mængde, ofte meget tynd, uden Mælk og Sukker, naar den bruges til Maden. Hos Huusmandsfamilien forekommer Kjød sjeldnere, Sild hyppigere. Ved Kjød menes her som overalt ikke ferskt, men røget, saltet eller speget Kjød (ligesom der allevegne er en Vane for salte og sure Spiser. Under "Kjød" i disse Opgaver er ogsaa Flesk indbefattet). I Strandebarm nydes almindeligen til Frokost Kaffe med Smør og Brød, dette bagt af Rug- eller Bygmeel med Tilsætning af Poteter til Kager eller Fladbrød; istedetfor Kaffe tildels Mælk eller Bygsuppe; til Middag Grød og suur Mælk; til Eftermiddag 3 Dage i Ugen Kjødspiser, de øvrige Dage Sild (eller Fisk) og Potetes; til Aften Grød og Mælk; Lørdag Aften Fisk eller Kjødspise. Ogsaa i Hardanger (indre Hardanger) har man 4 Maaltider, hvoraf de 2de "Dauren" og Aftensmaden gjerne altid bestaaer af Bygmeels-Grød og suur Mælk eller Mælk eller Prim og Poteter. Frokost: Bygfladbrød og Smør (sjelden Ost) eller Surrogater derfor, tildels ogsaa saltet eller røget Kjød, Flesk eller Fisk; det fjerde Maaltid "Non" et Par Gange i Ugen saltet eller røget Kjød og Flesk med Potetes eller Rodkaal tilligemed en deraf kogt Suppe, et Par Gange saltet eller tudet Fisk, et Par Gange Sild. Begrebet om at leve bedre eller slettere afhænger mest af hvormeget der nydes af Kjød, Fisk eller Smør. Selv den Fattige savner der sjelden 1 à 2 Maaltider Kjød eller Fisk om Ugen.

Klædedragten har i mange Distrikter forandret sig betydeligt, maaske især i det sydlige Søndhordland. Knæbuxen og Kuften eller Vampen er fortrængt af Langbuxen med kort Trøie eller et Slags kort Frakke. Skindklæderne fortrænges af de billigere og derfor for den store Flerhed mere erholdelige Oljeklæder, men jeg feiler neppe ved at antage, at — hvad her er Hovedsagen — bedre og varmere Klæder og Skotøi idethele nu bruges end før. Fra enkelt Distrikt er dette fornylig speciellere omhandlet af Lægen, hvad Qvindernes Beklædning angaaer, hvis indtraadte Forbedring af ham antages at ville afværge en Deel Sygdomme, som de tidligere paadrog sig ved en stor Skjødesløshed i dette Stykke. Fra enkelte Bygder klages endog over — hvad der i Forhold til Evnen ansees for — Forfinelse i Klædedragt, baade hvad angaaer Stoffet (Klæde eller Duffel) og Forfærdigelsen (ved Byens eller oplærte Haandværkere). Beklædningen er i Regelen antagelig, undertiden overflødig, skjønt den Omstændighed, at en Tjenestepige ialmindelighed i Løn faaer aarlig, foruden en meget ringe Penge, kun eet Sæt Klæder (dog 2 Par Sko samt visse Mærker Uld til Strømper) og dermed slipper godt ud, viser, at der, ihvorvel baade Trøie og Skjørt altid er af Vadmel, anvendes stor Sparsommelighed ogsaa i Omgang med Beklædningen.

Udrustningen til Vaarsildefiskeriet er bedre end før. Nu har hver Mand sine gode Læderstøvler, der naae langt over Knæet, samt Skind- eller Oljeklæder udenpaa Vadmelsklæderne. For 30 Aar siden kom de fleste af dem, der reiste paa Fisket med Fartøier, med Sko og Snesokker og uden Skindklæder. Oljeklæder vare endnu længe derefter ikke kjendte. De egentlige Fiskere vare vel for en stor Deel forsynede med Støvler, men forøvrigt, om de end havde nogle Skindklæder, ikke saa godt forsynede som nu. Da Vaarsildefiskeriet igjen begyndte i 1808 og i Aarene derefter siges mindre Bemidlede at være reiste paa Fisket med Træsko med tilspigret Skind, der bandtes om Benet som Snesokker. Men hvad der især viser Fremgangen i den fiskende Almues Levemaade i den sidste Aarrække er Anskaffelsen af Logisfartøier, hvis Rum omdannes til Værelse med Kogeovn og Vindue. Om her just ikke hersker Orden og Reenlighed, er dog Meget vundet derved, at den forfærdelige Sammenstuving af Mennesker i enkelte Huse eller Hytter ved Fiskestedet er bleven formindsket, og at der er Anledning til at faae kogt Mad, hvilket før var vanskeligt. Ogsaa i Udrustningen til Fisket er indtraadt nogen Forandring, maaske især ved Kaffeens udbredte Benyttelse.

Under den Levemaade, som her er forhaabentlig tilstrækkeligen betegnet, maa det siges, at Almuen klarer sig godt. De offentlige Udredsler indfordres med den største Lethed; Gjælden til de offentlige Fonds er ubetydelig; hele Sogne er uden nogen Skyldner til Banken eller have kun en enkelt saadan; Exekutionsforretninger høre — som ovenfor anført — til Sjeldenhederne. Almuerne her i Amtet have formentlig staaende endeel Penge i Bergens Sparebank; især i Søndhordland og Hardanger eies ikke Ubetydeligt i Bankaktier, og, da Indløsningen af endeel ældre Skillemynt for endeel Aar tilbage fandt Sted, viste det sig, at alene Nordhordlands Almue var i Besiddelse af over 10,000 Spd. i gamle To- og Fireskillinger. Noget Lignende var formentlig Tilfældet i Søndhordland og Hardanger. Ogsaa viser det sig ved mangen Leilighed, at Almuesmænd ere i Besiddelse af gamle Sølvsager, som, da de gjerne ligge i ulaasede Kister, ofte frastjæles dem, især af udenbygds Folk. Hvordanne imidlertid end Civilisationens Virkninger vise sig, hvormeget de end ere beblandede med Begjæringer og For-

dærvelse, og hvor tiltrækkende det i visse Retninger og i visse Dele af Amtet kan være at see den Sædernes Simpelhed, den Tænkemaadens Ro og Jevnhed, som her raader, saa forekommer det mig klart, at en Stat, hvis Maal er Fremskridt i Kultur, ikke kan finde sig tilfredsstillet ved den her afgivne Forklaring om de Livsvilkaar, hvori dette Amts Almuer befinde sig, navnligen i Kystdistrikterne, under hvilke Livsvilkaar den bestandige Tanke paa det Økonomiske bliver altfor overveiende og ikke givende Rum for noget høiere Aandsliv. Grundlaget for et rigere Tankeliv maa være et større materielt Velvære. Et bedre udstyret Skolevæsen betinges væsentligen af dette. Jeg formener, at Almuerne her for en ikke liden Deel kunne ved en bedre Benyttelse af de dem anviste Hjælpekilder hæve sig til en bedre Stilling end den, hvori de nu befinde sig.

Naar man opkaster Spørgsmaal om, hvor Veien gaaer til Erhvervelse af de ydre Midler, som kunne være tjenlige til Fremme af en større Kultur, da maa jeg svare: ved Jordens Dyrkning.

1. Jordbruget.

Idet jeg her ytrer mig om Jordbrugets Tilstand, føler jeg vistnok, at jeg mangler de Kundskaber, som udfordres for sagkyndigen at dømme derom. Jeg kan — skjønt kun ufuldstændig — forklare den faktiske Tilstand, jeg kan kun have en Formodning om, hvorledes det burde være. Jeg er imidlertid ikke ængstelig i denne Henseende, da det Urigtige og Ubegrundede, som af mig maatte anføres, vil kunne finde Berigtigelse og Gjendrivelse i hvad den af Staten lønnende Agronom, som iaar ankommer her, maatte forklare i sin Beretning.

Jeg kan nu som sidst (Juni 1851) sige, at Fremskridtene i Jordbruget ikke ere betydelige eller at dette gaaer jævnt om end smaat fremad, thi der er visseligen flere Bygder, hvor man har søgt at anskaffe bedre Arbeidsredskaber, anvendt lidt Omhu paa Gjødselformerelsen, brudt endeel Nyland o. s. v., men den betegnende Sandhed formenes at være den, at det staaer slet til med Jordbruget her. En Jordbruger her — ialmindelighed — er en i Jordbrug ukyndig Mand, af hvem vor Tids og mange Tiders Indsigt og Fremskridt ikke ere kjendte. Jordbruget her, formener jeg, er sløvt og mekanisk, ikke engang haandværksmæssigt, langt mindre Tanken anstrængende. Dette har sin Grund i Mangel af Oplysning. Det har ikke sin Grund i, at Jordbruget her efter Forholdenes Natur bør være Binæring, noget uvæsentligt, thi det er her den vigtigste og væsentligste af alle Næringer. Det er Grundlaget for Befolkningens Bestaaen. Og jeg danner mig den Forestilling, at Jorden her, vistnok oftest stenig og tung at oparbeide, for en stor Deel har meget produktive Bestanddele, Noget, som vel ikke nogensinde er undersøgt. Den allerstørste Deel af Befolkningen deltager ikke i andet Fiskeri end Vaarsildefiskeriet og dette (hvis Udbytte forresten visseligen har været tillagt for stor Vægt) indtræffer paa en Tid af Aaret, da man forholdsvis lidet kan beskjæftige sig med Jorden. Der er især i det indre Distrikt en stor Deel af Gaardbrugerklassen, som ikke anvender Tid eller Penge paa noget Slags Fiskeri og blandt disse er der altid en Deel, som oplægger Rentepenge uden at de anvende det Mindste til sin Jords Forbedring. Man kan derfor ikke lægge Skylden alene paa Fiskeriet eller paa manglende Evne og ikke heller ubetinget paa de stedlige Forhold, ihvorvel baade klimatiske Forhold (megen Regn) og især Terrænforhold (bratte Skraaninger og tyndt Jordlag) medføre Vanskeligheder, — thi de allerfleste, forøvrigt som oftest — især i Kystdistriktet — altfor udstykkede, Gaarde kunde frembringe langt Mere end nu er Tilfældet.

Om end enkelte blandt Almuerne ere lidt opmærksomme paa Tidens Fremskridt, saa er der dog ialmindelighed en Vedhængen ved det Gamle, som hænger nøie sammen med den hele Tilstand og, hvad Jordbruget angaaer, yderligere lænkes ved Jordfællesskabet, idet mangesteds dette vistnok stiller en bestemt Hindring for al Fremgang i Jordbruget, som der skal en anderledes fremadskridende Aand end den, der her raader, til at bryde. Ved Tunet, fælles for flere Lodeiere, ligge ofte store Møg- og Sumpdamme, der forpester Luften mellen de mange tæt sammenpakkede Huse. I den ydre Deel af Amtet, ihvorvel her ofte forekommer Strækninger, som have Beqvemhed for Agerbrug, bruges Spade istedetfor Plov, Rive og Hakker istedetfor Harv; ved Havkanten forklares den Tro at være ikke lidet udbredt, at man ved Plov og Harv fordærver Ageren. Endog i det nær Bergen liggende Fane Præstegjeld, som formentlig er beqvemt for Jordbrug og hvor der ialfald flere Steder er Strækninger, som kunde undergives ordentligt Vexelbrug, er der ikke eller neppe nogen Almuesmand, som har anskaffet Plov. Jorden maa der i det Hovedsagelige ansees ubearbeidet. I de indre Distrikter bruges Plov og Harv mere, men kun Enkelte have dem gode. I Forbigaaende bemærkes, at i den største Deel af Amtet tørres

Høet paa Hæsjer, Kornet overalt paa Stør. Man bruger, efter Terrænet, lange eller korte Liaaer; dog synes der at være Forkjærlighed for de sidste; Kornet skjæres med meget smaa Sigder, da det, især Havren, fast overalt er ligesom fastklistret til Jorden, idet Ageren faaer sin Styrke ikke af den udpinte Jord, men af Gjødselen og væsentlig kun af de faste Bestanddele af denne, saa at dens Straa bliver saa mygt, at det lægges ved den første Regn. Saavidt vides overalt lægges Gjødselen ovenpaa, som oftest klumpevis, hvorved dens Varighed selvfølgelig bliver mindre end om den var nedarbeidet i Jorden. Hjulredskaber kjendes kun, hvor der er oparbeidede Veie, og disse ere hidtil ringe vurderede; ialmindeligst bruges ved Gaardsdriften Slæder af tunge og uhensigsmæssige Former. Gjødselen bæres flere Steder i Nordhordland, ogsaa hvor dertil ikke formedelst brat Terræn er Grund, af Mænd og Qvinder i saakaldte Kiper ud paa Ageren. I Søndhordland kjøres Gjødselen ud. Muligens er der dog enkelte Bygder, hvor Veie, Arbeidsheste og Arbeidskjærrer paaskjønnes, og andre, hvor den gamle Dyrkningsmaade bedst passer.

Overalt har man stor Forkjærlighed for gamle Agre og naar disse formedelst lang Brug frembringe daarlig Afgrøde, kjører man Muld paa dem. Lidt bratliggende Agre see derfor ofte ud som Volde. Foldigheden er ringe, af Havre fra 3 à 4 (Sunds Præstegjeld) til 6 à 7, og enkelt Sted i Bergens nærmeste Omgivelse 8, som Følge af at Jordens Kræfter benyttes slet. At lægge gammel Ager til Eng, lade den hvile og opbryde anden Ager istedet, tænker man lidet paa; ligesaalidt paa at opbryde ny, tilfældigviis tillagt gammel Ager, eller paa at forbybe Agerjorden og skaffe ny, nærig Jord op blandt den gamle. Vexelbrug er saagodt som ukjendt og ikkun Gaardeiere udenfor Bondestanden benytte kunstige Græsarter. For Engens Forbedring gjøres saagodtsom Intet, naar undtages at den fra Ageren tiloversblevne Gjødning udspredes, især hvor der er Anledning til ved en saakaldet Spretteveit at lede Vand over den. Markvanding er — saavidt vides — ikke benyttet udenfor Eidfjord i Hardanger, uagtet der mangesteds formentlig er god Anledning for den.

De almindelige Sædarter ere i Hardanger og Vos Blandkorn, Byg og Potetes; ellers Havre og Potetes. For det hele Amt er Udsæden af Havre femdobbelt saa stor som Udsæd af Blandkorn og Udsæden af dette 2½ Gang saa stor som Udsæden af Byg. Erter avles ikke, Hvede saagodtsom ikke, Rug ubetydeligt. (Den 31te December 1855 opgaves Udsæden: Havre: 25,310 Tdr., Blandkorn 5118, Byg 2003, Rug 34, Hvede 2, Erter 0; i 1845: Havre 22,230 Tdr., Blandkorn 4747, Byg 1870, Rug 16, Hvede 0, Erter 0; i 1835: Havre 18,239, Blandkorn 4613, Byg 1468, Rug 20, Hvede 0, Erter ¼ Td. Poteter: 1835: 15,653 Tdr., 1845: 25,313, 1855: 26,955). I de ytre Distrikter menes Havren at være fordelagtigst, angivelig fordi den modnes, om den end lægges ned af Storm og Regn, fordi den udarmer Jorden mindre, fordi dens Halm er benytteligere og dens Stubber eller stærkere Rodsystem beskytter Jorden mod eller hindrer den fra at lide af Skyldregnet. Maaske den rette Grund ofte er, at Jorden ikke er ordentlig udgrøftet og desaarsag for fugtig og suur for Bygget. At der ikke dyrkes Bælgfrugter, Bønner og Erter, betvivles at være begrundet enten i Jordsmon eller i Klima, men er antageligen begrundet i Uvidenhed om disse Planters Hensigtsmæssighed til Vexling i Jordens Brug, i det de benytte Jordens Bestanddele i et andet Mængdeforhold end Kornet, og om deres stærkt nærende Evne for Mennesker og Dyr. I Søndhordland og Hardanger dyrkes noget, skjønt ei betydeligt, af Kaalrabi, Næper og Gulerødder. Lidt Turnips avles hist og her. Frugtavlen i Hardanger er betydelig. Af Nordhordland er det kun enkelte Bygder, hvor man har begyndt at lægge Vind paa Haugedyrkning og Frugttræer. Imidlertid har man ogsaa der enkelte Exempler paa god Viin af Ribs, Stikkelsbær, Solbær og Kirsebær. Med Liin og Hamp befatter man sig her i Amtet ikke, med Humle meget ubetydeligt.

Fogden i Søndhordland og Hardanger antager, at der ikke kjøbes under 20,000 Tønder Korn om Aaret. Fogden i Nordhordland og Vos ansætter det Korn, der aarlig kjøbes, til 15,000 Tønder. For Rosendals- og Lysekloster-godset mangler Opgave. Blandt det kjøbte Korn forekommer i den sidste Tid lidt Mais. De afgivne Opgaver ere udentvivl meget løse, men det rimelige er, at den største Deel af Distriktet maatte kunne mere end brødføde sin nærværende Befolkning, naar Jordbruget var paa et nogenlunde antageligt Standpunkt.

Af Potetes afsættes vistnok noget til Bergen, men formedest Sygdom paa dem er i de sednere Aar, især i Søndhordland og Hardanger, ikke ubetydeligt kjøbt fra andre Distrikter, navnligen de trondhjemske.

Vistnok kunde jeg nu som i 1851 nævne endeel Mænd især udenfor Bondestanden, som tildels understøttede af landbrugsskoledannede Gaardsbestyrere drive sit Jordbrug med Iver og Kyndighed og hvis Exempel vel i Længden maa virke Noget, men de ere enkeltstaaende og deres Virksomhed medfører ikke nogen væsentlig Afændring i den beskrevne Tilstand.

Udskiftningerne ere faa udenfor paa Lysekloſtergodſet og neppe ialmindelighed ordentligen gjennemførte. I Os Præſtegjeld, hvoraf en ſtor Deel er Lysekloſtergods, hvorpaa Udſkiftning med Udflytning paaſees gjennemført, viſer Jordbruget paa dette (Leilændings) Gods ſig at ſtaae meget høiere end paa Selveiergodſet, der nemlig ikke udſkiftes. Det opbrudte Nyland vil findes angivet i Tabel No. 1; det er uvæſentligt i Forhold til den ſtilleſtaaende Behandling af den gamle Ager og Eng. Myrer af god Qvalitet, ſom vente ikkun paa Afgrøftning, findes formentlig mangeſteds, om juſt ikke i meget ſtore Strækninger. Den i min forrige Beretning ommeldte Gjødſelfabrik i det daværende Arne Skibrede (i Nærheden af Bergen) er nedlagt. Den ſtørſte Deel af den i Bergens By faldende Gjødſel ſtyrtes i Søen.

Amtets Landbrugsſkole er i heldig Virkſomhed. Den er ſøgt, de udgaaende Elever ere vel anſeede og Almuens Opmærkſomhed er i mange Diſtrikter rettet paa Skolen, ſom ogſaa har forfærdiget endeel gode Redſkaber, hvorefter Attraaen er ſtørre end den har kunnet tilfredsſtilles, men Skolen kan, formedelſt Amtets ſtore Udſtrækning og Bygdernes Iſolerthed, førſt gjennem en længere Aarrække antages at øve nogen mærkeligere Indflydelſe.

Meget vil være vundet for Jordbruget, hvis det lykkes at tilveiebringe en antagelig Lovgivning om Udſkiftningsvæſenet. Formentlig vil ogſaa Meget være udrettet ved at Fiſkeriet i den almene Bevidſthed ikke blev tillagt den ſtore ikke fortjente Betydning, det hidtil har havt. Mangeſteds vil meget være vundet ved Anlæg af ordentlige Veie.

Statsſtyrelſen har gjort Lidet for Jordbruget her i Amtet. Kundſkab i de Fag, ſom vedrøre Jordens Brug, har ikke været høit nok agtet i det almindelige Omdømme.

Nysnævnte Tabel No. 1 viſer at Antallet af Jordbrug i Amtet udgjorde den 31te December

	1855:	10,990.
Det var den 31te December	1850:	10,655.
= = = = =	1845:	10,307.
= = = = =	1838:	9,957.
= = = = =	1835:	9,686.
og ved Matrikuleringen i 1819 el.	1820:	8,954.

2. Fædriften.

De ſtedfundne Tællinger viſe, hvad Kreaturholdet angaaer, følgende Reſultater for dette Amt*):

	1835.	1845.	1855.
Heſte: . .	5,961	6,593	6,699.
Stort Qvæg:	63,314	77,802	74,783.
Faar: . .	113,162	170,241	185,018.
Geder: . .	11,776	22,639	27,819.
Sviin: . .	4,058	4,071	5,955.

Paa enkelte Steder er man nu ogſaa her kommen til Erkjendelſe af at færre og godt fødte Kreature kaſte mere af ſig end flere og ſlet fødte. Om heri kan ſøges Grunden til at ſidſte Tælling viſer et mindre Antal af ſtort Qvæg end den i 1845, tør jeg ikke ytre Noget, ihvorvel jeg har tænkt mig Muligheden deraf og iſaafald haaber, at yderligere Formindſkelſe maa finde Sted. I Hardanger og Vos ſamt forſtørſtedelen i Nordhordland holdes helſt Melkekjør, hvorimod i Søndhordland en meget ſtor Deel — fra ¼ til ½ Deel — af Qvæget opdrættes til Slagtequæg, væſentligſt Stude, hvis ſtørſte Vægt er 8 a 9 Voger, medens den almindelige er imellem 5 og 7 Voger. Skabſygen paa Faar antages i den ſenere Tid at være noget aftaget og hertil formenes de angaaende denne Sygdom førſt ved proviſoriſk Anordning og ſednere af Amtsformandſkabet i Henhold til Lov af 15de September 1851 fattede Beſtemmelſer at have bidraget. Diſſe Beſtemmelſers Gjennemførelſe har medført ikke ſmaa Udtællinger for Amtskommunen, nemlig fra Sommeren 1850 til 31te Marts 1856 omtrent 3000 Spd. (foruden Dyrlægens Tilkommende). Imidlertid møder den mange Vanſkeligheder, blandt Andet maaſke iſær formedelſt Faarehuſenes Beſkaffenhed og en ufuldkommen Adminiſtration. I enkelt Bygd har man ganſke ſkilt ſig ved ſine Faar og indkjøbt friſke fra fremmed Diſtrikt. Ogſaa paa Heſte har der i de ſednere Aar paa enkelte Steder, navnlig paa Vos og i Fane, viſt ſig Skabſyge, uden at den dog vides at have gjort nogen væſentlig Skade. Til Forædling af Racerne vides intet Andet at være foretaget end at der hiſt og her er gjort Forſøg til at erholde en forbedret Faarerace. Paa flere Steder i indre Søndhordland, ſaaſom Halsnøkloſter og Vahlen i Fjelberg ſamt Mellie i Skonevig, haves fremdeles Udgangerfaar. Af Rensdyr er nogle faa tilbage paa Vos og i Søndhordlands og Hardangers Fogderi omtrent 270 Stkr., ſom findes iſær i Kinſervig og

*) Ved Opgaven for 1855 er her ikke medtaget Korskirkens Landſogn. Opgaven for 1845 gjælder formentlig det hele Amt. Ved Opgaven for 1835 er bemærket „blot Landdiſtriktet", altſaa Sandvigen eller maaſke Korskirkens og Domkirkens Landſogne undtaget. Det Samme gjælder den ovenfor meddelte Opgave om Udſæden. Uoverensſtemmelſen er ialfald for liden til at komme i Betragtning med Hensyn til Hovedreſultatet.

Røldal. Antallet er den 31te December 1855 for hele Amtet opgivet til 314, i 1845: 2102, i 1835 ingen. Aarsagen til at man igjen har skilt sig med disse Dyr opgives at være dels, at de ikke have villet trives, dels at Fækreaturerne ikke ville trives, hvor de have beitet, og endelig opgives det, at de ere blevne forjagede og tildels tagne af Ulve.

Til Englandets Forbedring er der, som foran ytret, Lidet eller Intet gjort. Forholdet mellem Ager- og England opgives for Vos som 1 til 10 eller 12. I Søndhordland og Hardanger samt paa Rosendal og Lysekloster er Forholdet gjennemsnitsvis omtrent det samme, men viser sig temmelig afvigende med Hensyn til de forskjellige Præstegjeld indbyrdes, idet Forholdet for enkelt Fjorddistrikt kan være som 1 til 5, medens det andetsteds endog ansættes som 1 til 20. For Nordhordland er intet saadant Forhold opgivet, men der antages ikke at være foregaaet synderlig Forandring heri siden sidste 5 Aars-Beretning afgaves.

Forholdet mellem Besætningen og Korn- samt Potetesavlingen opgives for Søndhordlands og Hardangers samt for Rosendals og Lysekloſters Vedkommende saaledes, at hvor der fødes 10 Stykker Stort Qvæg, avles omtrent 20 Tønder Korn og ligesaa meget Potetes. For Nordhordlands og Vos Fogderies Vedkommende er saadant Forhold kun opgivet for Vatsværns Thinglag og det saaledes, at der for en Tønde Korn fødes omtrent $1\frac{10}{13}$ Fækreaturer og $1\frac{1}{3}$ Faar. Forholdet antages imidlertid at være over det hele Fogderi temmelig uforandret siden sidste 5 Aars-Beretning.

Af Fedevarer afsætter Amtsdistriktet temmelig betydeligt til Bergen, Stavanger og Østlandet og noget endog til Trondhjem. Navnlig afsættes fra Vos og Hardanger store Qvantiteter Smør og tildels Ost, fra Kinservig indtil $\frac{1}{2}$ Delen og fra Røldal indtil $\frac{2}{3}$ Dele af hvad der heraf produceres. (For Vos haves ingen saadan Opgave). Det er ikke tvivlsomt, at hvad Amtet afhænder af Smør og Ost er meget betydeligere end før. Slagtekvæg afsættes væsentligst fra Søndhordland, men for endeel ogsaa fra Nordhordland og Vos, fra hvilket sidste Distrikt ogsaa føres endeel Heste til Østlandet. Afsætningen fra Vos og Hardanger foregaaer for en stor Deel, ialfald forsaavidt Varerne føres udenfor Amtet, ved Opkjøbere fra Hardanger, der drive denne Trafik som Næringsvei.

De Bergen nærmestliggende Distrikter, nemlig Fane Præstegjeld, Aarstads, Askøens og Aasene Sogne have temmelig betydelige Indtægter af Mælkesalg til denne By.

Hvad Fædriften aarligen kan afkaste er kun for et enkelt Distrikt angivet, nemlig Fane Præstegjeld, hvor Udbyttet antages at opløbe til omtrent 20,000 Spd. aarlig.

3. Skovdriften.

Skovdriften er i dette Amt ikke af ganske underordnet Betydning. Det bedste Skovdistrikt er Vos, af hvilket de 3 Sogne (Vangens Thinglag) er angivet at afsætte Tømmer til et Beløb af 5000 à 6000 Spd. aarlig. Noget Træmateriale sælges ogsaa fra Sandnæs og Mykings Sogne af Lindaas Præstegjeld, fra enkelte Dele af Haus og Hosangers Præstegjeld samt fra Askøens Sogn af Fjelds Præstegjeld. Beklageligt er det at i enkelte af disse Bygder den Uskik skal være kommen i Gang at sælge Skovteiger til Udhugst. Fra Fjælberg, Stordøen, Kvindherred, Tysnæs og enkelt Strækning af Finnaas afsættes Bygningstømmer, som dog ialmindelighed ikke gaaer udenfor Amtet uden i Form af Jægter, hvis Capitalværdi er betydelig, og fra enkelte af disse Bygder Skibstømmer, nu maaske især til Stavanger. Fra Strandebarm og Kinservigs Præstegjeld afsættes endeel Hasseltøndebaand. Ogsaa ei Ubetydeligt af hvad Bergen forbruger til Brændeveed erholdes fra dette Amts Fjorddistrikter. Derimod mangle forskjellige Bygder, især langs Havkanten, baade det fornødne Bygningsmateriale og Brændeveed, i hvis Sted benyttes Torv (nu mere end tidligere) og Lyng. Et almindeligt Brændematerial er iøvrigt Ener (Brake). Skoven bestaaer væsentligst af Furu, Birk og Older, dernæst af Hassel, Ask, Asp, Lind (af hvis indre Bark især i Hardanger virkes Bast), Alm, Hæg, Silje, Rogn. Granskov findes kun paa enkelt Sted i Vos og Hosangers Præstegjeld. Fra Søndhordlands og Hardangers samt Rosendals og Lysekloſters Fogderier klages over, at Skoven er i stærk Aftagende, hvilket opgives at grunde sig i stærk og tildels uhensigtsmæssig Hugst især til Tøndestav, hvortil udfordres de frodigste og mest qvistløse Træer, som letteſt lade sig kløve. Den sidste Tids høie Priser paa Træmaterial, Bygningen af de mange Jægter, Anskaffelse af Material til mange nye Kirker og tildels til bedre Huse have i den sidste Tid efter Manges Mening gjort Hugsten aldeles overdreven.

Af Kul og Tjære tilvirkes endeel, navnlig paa Vos, men Produktionen heraf er langtfra tilstrækkelig til Distriktets Behov.

Angaaende Saugvæsenet henvises underdanigst til medfølgende Tabel No. 2.

4. Fiskeriet.

Som bekjendt foregaaer Vaarsildefiskeriet for en stor Deel ved dette Amtsdistriks sydlige Kyst, fornemmelig i Finnaas, tildels ogsaa i Stordøens og for en ubetydelig Deel i Sunds Præstegjeld, og fremkalder en betragtelig Virksomhed ikke alene for disse Præstegjeld, men for den største Deel af Amtsdistriktet, hvis vorne mandlige Befolkning for en stor Deel — med Undtagelse af enkelte Bygder — paa forskjellig Maade deltager i Bedriften ved dette Fiskeri.

Om de nærmere Forhold ved Vaarsildefiskeriet i Aarene fra 1851 til 1855 haves i de nu modtagne Beretninger kun høist ufuldstændige Oplysninger, hvorfor Amtet tillader sig underdanigst at henvise til de af Chefen for det i Henhold til Lov af 24de September 1851 organiserede Opsyn til vedkommende Regjerings Departement afgivne aarlige Beretninger.

Det er vistnok en stor Herlighed for dette Amt, at der inden samme er fisket — naar man, her som overalt i denne Beretning, sætter det sidste noget nær mislykkede Vaarsildefiskeri ud af Betragtning — aarlig formodentlig henimod 300,000 Tønder Vaarsild, men Concurrencen er bleven saa overordentlig, at en Mængde faaer Lidet eller Intet. Man kan maaske med Føie antage, at de, som have Fartøier og have bragt Silden for Andres Regning, altsaa fragtede, fra Fiskedistriktet til Byerne eller Salterierne, ere de, som have havt den sikreste Fortjeneste. Enkelte Noteiere have vistnok gjort en stor Fangst, men det er vist, at mange Noteiere nu slutte denne Bedrift, at det nu ikke er let at faae Notefolk uden for det Hele eller en Deel fast Løn, — og at Notebruget ialmindelighed under den stedfundne store Concurrence har vist sig ulønnende. Hvor Notebruget er meget udbredt, antages det at have havt en uheldig almindelig Indflydelse paa Velstanden og dette er formodentlig især Grunden til, at enkelt Lensmand omtaler "de sidste 6 à 8 Aars — for det Meste — mislykkede Fiskerier." Og ogsaa, hvad Garnfiskeriet angaaer, er Indtægten ikke større end at ofte en ikke liden Deel af Fiskerne stod sig bedre ved at blive hjemme. En Garnfisker antages ialmindelighed ikke at tjene mere end 18 à 25 Spd. (Brutto). Endeel Fiskelag og fra enkelte Bygdelag maaske næsten alle drive det vistnok høiere, men i det Store troer jeg ikke Fortjenesten kan sættes høiere. Ialmindelighed har Almuen paa denne Maade Lidet tilovers (Udrustning af en Mand ansættes til 10 à 12 Spd.) og maa efter flere Aars antageligt Fiskeri laane sig frem ved Udrustningen. Imidlertid har Vaarsildefiskeriet betydelig forøget Folkemængden især i Finnaas Præstegjeld, for hvis Erhverv det giver et meget skrøbeligt Grundlag. Man hører ikke sjelden udtalt den Mening, at, naar Forholdene vare ordnede, kunde, eftersom Vaarsildefiskeriet nu stiller sig under den store Tilstrømning af Mennesker, Vaarsilden for dette Amt ligesaa gjerne blive borte. Mange specielle Erfaringer synes at lede derhen, at endog i Nærheden af selve Vaarsildefiskedistriktet den, der ikke deltager i Fiskeriet, men passer sit Jordbrug, staaer sig bedre end den, der, gjerne med Forsømmelse af sit Jordbrug, Aar efter Aar søger Fiskeriet. Jeg skulde imidlertid troe, at den rette Opfatning er den, at Vaarsildefiskeriet — saadant som det i de sidste Aaringer har stillet sig for Garnfiskerne — dog nok kunde søges med Fordeel, tildels med god Fordeel eller gjerne kunde tages med ogsaa af Indvaanerne i Fjordbygderne, naar man kun vilde ansee det som noget, man tog med, som en enkelt Aarstids Gevinst, ikke som Hovedsag. Saalænge man anseer Fiskeriet som det, der er det Væsentlige, og Hu og Flid er vendt fra Jorden til Baaden, skjønnes her ikke at kunne gjøres store almindelige Fremskridt i materielt Velvære.

Vaarsilden er ikke længere nogen væsentlig Forbrugsartikel i Almuens Huusholdning; den er for kostbar dertil; de færreste bringe hjem nogen stor Qvantitet af denne Artikel. Den Sild, som forbruges i Huusholdningerne, er fornemmelig Sommersild og Brisling.

Af Sommersild og Brisling opgives at være fisket i de sidste 5 Aar paa forskjellige Steder i Søndhordland og Hardanger Fogderi omtrent 6000 Tønder og i den driftige Mands Haand komme her Nøterne ofte til god Nytte. Ikke ubetydeligt Laxefiskeri drives saavel i Søndhordland som i Nordhordland, i dette navnlig i Hosangers Præstegjeld, men dette Fiskeri skal i førstnævnte Distrikt ifølge Fogdens Beretning i de sidste Aar have været i Aftagende, hvilket nok ogsaa for en stor Deel er Tilfældet i Nordhordland, hvor ialfald flere Laxeværper ere forladte. Laxen afsættes dels ferst i Landdistrikterne og dels ferst eller røget til Bergen. Ogsaa de fleste andre Fiskesorter, som forekomme her i Amtet, Torsk, Sei, Lyr, Qveite, Flynder, Lange, Makrel, Brosme, Mort, Hyse m. fl., skulle være i Aftagende, hvilket af Flere tilskrives den tiltagende Brug af Nøter (Strandvarpe), da man — saa menes der — ved Nøternes Trækning nogetnær i hver Bugt ødelægger Yngelen. Hummerfiskeriet derimod har i Søndhordland været i Tiltagende og i Finnaas i de 2 sidste Aar endog temmelig rigt. Ogsaa

i Sund, Fjeld og Manger af Nordhordland fanges endel Hummer.

At give en nogenlunde rigtig Forklaring om Udbyttet af Fiskeriet idethele er mig ikke muligt. For Sartor (Sunds og Fjelds Hovedsogne), som hører til den i denne Henseende heldigst udstyrede Deel af Amtet, er f. Ex. Mængden af de fangede eller tilvirkede Fiskevarer i de sidste 5 Aar tilsammentagne opgiven saaledes: af Vaarsild 6795 Tdr., Sommersild 6761 Tdr., Lax 146 Tdr., Makrel 1235 Tdr., Rogn 270 Tdr., Tran 206 Tdr., Klipfisk 4000 Tdr., Lange 1656 Tdr., Torsk 2110 Tdr., Hummer 21,300 Stkr.

Med Hensyn til Fiskeredskaberne og Fiskens Tilvirkning vides ingen Forandringer eller Forbedringer at have fundet Sted i de sidst forløbne 5 Aar, ligesom heller ikke kunstig Fiskeformerelse vides nogetsteds her at være kommen i Gang.

5. Bergværksdrift.

Egentlige Bergværker gives ikke her i Distriktet; dog maa bemærkes, at der ifølge Beretning fra Fogden i Nordhordland og Vos i den senere Tid er funden nogle ubetydelige Metalanvisninger i Hosanger, Vatsværn og Mangers Thinglag.

I Sondhordlands og Hardangers Fogderi forefindes nogle Hellebrud, hvoraf de vigtigste ere 2 i Jondals Thinglag, de ubetydeligere ere paa Gaardene Enstabøvold og Hougsgjærd i Fjære Thinglag samt paa Gaarden Ardal i Fjælbergs Thinglag. De udvirkede Heller og saakaldte Gangstene afsættes dels til Landdistrikterne og dels til Bergen, Stavanger og Haugesund. Ogsaa paa nogle Gaarde i Os og Vigør findes Heller, men de tilstrække kun til Vedkommendes eget Forbrug.

Paa Gaarden øvre Ovale i Kinservig er et Brynesteensbrud og i Føyens og Opdals Thinglag endeel Kalkbrænderier, hvis Kalk afsættes til de omliggende Landdistrikter samt til Bergen og Stavanger. Marmorbruddet paa Gaarden Hope i Fane Thinglag drives ikke og det ubetydelige Marmor, som findes paa Mosterøen, sælges til Kalkbrænderierne i Føyen og Opdal.

Forøvrigt henvises underdanigst til vedlagte Tabel No. 3.

6. Fabrik- og Industrianlæg.

Angaaende Fabrikvæsenet henvises underdanigst til vedlagte Tabel No. 2.

De der nævnte Fabriker: Krudtfabrik, Papirfabrik, Oliemølle, Glasværk, Jernstøberier, Pianofortefabrik, Lakfabrik, Reberbaner, Malterier, Garverier, Kobberhammer, Vatfabrik, Cichoriefabrik, Chokoladefabrik, Sæbesyderier, Olbryggerier, Barkemøller og mekanisk Værksted ere anlagte eller anlægges i Bergens Omegn. Angaaende det paa Tabellen anførte Hamp- og Liinspinderi veed jeg ikke at anføre andet end hvad der indeholdes. De anførte Teglværker i Hammer og Haus ere, især det første, ikke af stor Betydning og tilfredsstille ikke paa langt nær Behovet.

Ved Bomuldsspinderiet i Haus (tilhørende P. Jepsen) er i Femaaret af aarligen (en i Femaaret indtruffet Ildsvaade gjorde dog nogen Afbrydelse) fra 160,000 til 210,000 ℔ Bomuld virket fra 148,000 til 195,000 ℔ Garn, og ved Væveriet sammesteds (ligeledes tilhørende Jepsen) er virket fra 10,200 til 12,900 Stykker Bomulds-Lærred (hvert Stykke paa 100 Alen). I Forbindelse med Væveriet haves Farveri og Blegeri, hvor der ugentlig expederes omtrent 150 Stykker Lærred.

Ved Klædefabrikken i Haus (tilhørende H. Hansen & Comp.), hvis Virksomhed begyndte Høsten 1853, er i 1854 spundet og vævet 50,000 ℔ og i 1855 70,000 ℔ Uld. Produktionen har i det sidste Aar været 875 Stykker Bai, 700 Stkr. Düffel, 700 Stkr. Klæde og 875 Stkr. Flonel, hvilket alt har været farvet, og desuden 700 Stkr. ufarvet Flonel og Bai.

Om Bomuldsspinderiet i Hosanger (tilhørende C. Hambro) mangler Opgave.

7. Binæringer.

Huusfliden er meget forskjellig og bestaaer væsentligst i Forarbeidelsen af egne Klæder, Bohave og Redskaber. Af Lærred — især Bomuldslærred — kjøbes Betydeligt. Paa mange Steder forfærdiges ogsaa forskjellige Ting til Salg. Saaledes afsætte Hardanger og Vos endeel Sængedækkener, Værkener, Badmeler og Lærreder, Hardanger tillige Skindklæder, Etne noget Badmel samt Mangers og Hammers Præstegjeld endeel Fiskegarn og Nøter (det sidste Præstegjeld til et Beløb af mindst 1000 Spd.

aarlig og det første formentlig til et langt større Beløb), hvilket, navnligen Forfærdigelsen af Nøter, dog nok nu er meget formindsket. I Hardanger, Vos og Haus forarbeides til Salg endeel Trævarer, saasom malede Kister, Skriin og Kjørler (Stamper, Bøtter m. m.) Hardanger afsætter ogsaa — som foran antydet — Bast og især Strandebarm Tøndebaand. Imidlertid vil allerede det ovenfor Anførte om Almuens Huusstel være tilstrækkeligt til at antyde, at Huusfliden ikke staaer høit. Et her oprettet Landhuusholdningsselskab har gjort Noget for at udbrede Dygtighed i at spinde.

Egentlige Skibsværfter gives alene i Bergens Omegn (i Aarstads Thinglag af Nordhordlands og Vosse Fogderi) og udgjøre nu 4 i Tallet, af hvilke det ene er saa nylig anlagt, at endnu intet Fartøi paa samme er bygget. Paa de øvrige 3 saavelsom paa et i Begyndelsen af Femaaret nedlagt Værft er i Aarene 1851—1855 bygget 18 Fartøier, tilsammen drægtige 1346½ Commercelæster. Antallet af de ved Værfterne beskjæftigede Arbeidere er ikke opgivet. I Vigebygd i Fjælberg er i 1855 bygget en Brig efter Opgivende paa henimod 100 Commercelæster og samme Aar et tremastet Fartøi paabegyndt. Baadebyggeri drives i Fjorddistrikterne, fornemmelig i Jondal, Strandebarm, Os og Tysnæs, hvorfra Baade afsættes til Kystdistrikterne i Søndhordland, samt til Stavanger, Bergen og Nordhordland, i hvilket sidste Distrikt vel ogsaa bygges Baade, men ikke tilstrækkeligt til Behovet. I Tysnæs Præstegjeld har i de sidste Par Aar været bygget de saakaldte Jæltebaade, som over Bergen afsættes til England. Disse Baade ere meget grovt forarbeidede og saa løselig sammensatte, at deres Dele med Lethed kunne tages fra hverandre. I Søndhordlands og Hardangers Fogderi bygges mange Jægter og Skøiter, dels til Brug for Fogderiets egen Befolkning og dels til Salg i Bergen og Stavanger. I den senere Tid ere de fleste større Jægter kravelbyggede. Hvormange Arbeidere der beskjæftiges ved Jægte- og Baadebyggeri kan ikke opgives, men om Vinteren befatter Faa sig med denne Bedrift. Angaaende Antallet af de i Femaaret byggede Fartøier over 3 Læster henvises til Tabel hermed No. 6.

Fragtfarten, der tildels staaer i nøie Forbindelse med og afhænger af Fiskerierne, drives fornemmelig ved de i Søndhordland og Hardanger hjemmehørende Fartøier, der om Vinteren føre Vaarsild fra Fiskeværene til Byerne og Salterierne langs Lehden og om Sommeren anvendes dels til Udførsel af saltet Sild til Sverige og østersøiske Havne, dels paa Fiskeri ved Søndmøre, Romsdalen og længere nord. Hardangerne fare desuden paa Østlandet og det Throndhjemske med Frugt og Andet, enkeltvis paa Danmark. Landtransport af Varer finder især Sted paa Vos, hvor der paa de i taalelig Stand værende Landeveie frem- og hjemføres ikke Ubetydeligt, og fra Eidfjord og Gravens Præstegjelde føres til Kongsberg og Drammen Smør og Ost, der bringes over Fjeldet paa Kløv.

Endeel af Befolkningen i Haus, Hosangers og Hammers Præstegjeld af Nordhordland, de saakaldte Bygningsstrile, drive Husebyggeri, navnlig for Bergens Regning, som Næringsvei.

Udbyttet af Jagt maa idetheletaget ansees ubetydeligt. De bedste Jagtdistrikter ere Eidfjord, hvor der skydes endeel vilde Rensdyr og Ryper, og Vos, hvorfra der til Bergen afsættes temmelig betydeligt af Harer, Ryper og Aarfugle. Ogsaa i Røldal fanges noget Fuglevildt. I Søndhordland ved Havkysterne kaster Kobbe-, Odder- og Niseskytteriet noget af sig, og paa de større Øer fældes af og til nogle Hjorte, saaledes t. Ex. i 1854 paa Stordøen efter mundtlig Beretning 9 og i 1855 omtrent et lignende Antal. Af Rovdyr fanges fornemmelig Ræve, som forekomme temmelig hyppig, men opgives at være i Aftagende, efterat der af Amtsformandskabet er bestemt Præmie for deres Udryddelse. Ligesaa fanges endeel Ørne, Bjergugler, Høge og Jerv. Bjørne forekomme ikke hyppig og heller ikke Ulve; i de sidste Par Aar har der vist sig nogle af de sidste i Grændsedistrikterne mod Stavanger Amt.

De Varer, Distriktet har til Salg, afsættes dels i Bergen af Producenten selv og dels til de i Distriktet boende Landhandlere og omreisende Handelskarle, hvilke sidste igjen afsætte Varerne til Kjøbstæder saavel paa Østlandet som Vestlandet og tildels endog til Trondhjem. Kramhandel drives i og langt udenfor dette Amt af Vosser (især fra Evanger Sogn) og maa ansees meget fordærvelig, især for dem, der øve den. Den paatales af og til, men neppe med behørig Skarphed. Denne Bedrift berøver bemeldte Sogn dens bedste Arbeidskraft og gjør gjerne dem, der befatte sig med den, til daarlige Mennesker.

Af Gjæstgivere og Landhandlere findes i Nordhordlands og Vosse Fogderi

43 Gjæstgivere. 19 Landhandlere,

af de første ere 2 ikke afgiftspligtige.

Søndhordlands og Hardangers Fogderi	43 —	37 —
Rosendals og Lysekloſters Fogderi .	2 —	4 —
Tilsammen =	88 Gjæstgivere.	60 Landhandlere.

Desuden findes endel Frihandlere, der dog neppe

ialmindelighed drive nogen betydelig Omsætning. Fra Landhandlerierne udsælges fornemmelig Korn, Malt, Meel, Gryn, Erter, Salt, Jern, Liin, Stry, Hamp, Kramvarer, Øl, Brød, Viin m. m., dels mod Kontanter, dels mod Varer, som Almuen afsætter. Af Gjæstgiverierne er endeel, navnlig i Søndhordland, i ganske god Stand.

Ølbrygning til Huusbrug er flereſteds betydelig aftaget og til Salg neppe idethele tiltaget i det sidste Femaar. Hardangerølket, stærkt ved Maltmængden og derved, at endeel af Maltinfuset ikke koges, er fremdeles i og udenfor dets Hjem en yndet Drik. Misbrug ved Udskjænkning af Øl gaaer dog i Svang og paa flere Steder er Loven af 24de September 1851, angaaende overordentligt Bidrag til Fattigkasſen af Øludskjænkere og Udsælgere, bragt i Anvendelse, efter Sigende med Nytte.

Markeder holdes ikke i dette Amt.

8. Tilstanden i Almindelighed.

Angaaende Pantehæftelser, faste Eiendommes Afhændelse og afholdte Exekutionsforretninger for Gjæld samt Udpantningsforretninger indeholdes Oplysning i vedlagte Tabel No. 4, og angaaende Bygdemagasinernes Status ved Udgangen af Aaret 1855 i Tabel No. 5. Tabellen No. 4 viser, at der i Aarene 1851—1855 er af Gjældsbreve og Skifteudlæg, hvorved Pant er givet i faste Eiendomme, thinglæst

et Antal af 4240 til Beløb 918,578 Spd.
Aarene 1846—1850 viste = = = 4819 = = 958,657 —
= 1840—1845 viste = = = 3507 = = 712,117 —

Samme Tabel viser, at der i Aarene 1851—1855 er aflæst Gjældsbreve og Skifteudlæg, hvorved Pant var givet i faste Eiendomme: Antal 3280 til Beløb 548,700 Spd.
Aarene 1846—1850 viste . . = 3238 = = 544,684 —
= 1840—1845 = . . = 3188 = = 513,232 —

Samme Tabel viser, at der i Aarene 1851—1855 er afhændet faste Eiendomme:
Antal 2535 til Beløb 1,161,222 Spd.
Aarene 1846—1850 viste . . = 2965 = = 1,229,635 —
= 1840—1845 = . . = 2881 = = 922,357 —

Forøvrigt kan her bemærkes, at Antallet af Thinglæsninger, angaaende Andet end Afhændelse eller Pantsættelse af fast Eiendom, formenes at være ialfald i visse Dele af Amtet overordentligt tiltaget i den sednere Aarrække. Grunden hertil ligger formentlig især deri, at Alt nu mere gjøres skriftligt.

Den aarlige Løn for Tjenestefolk er opgivet saaledes:

I Nordhordlands og Vos Fogderi:

Thinglag.	Dreng.	Pige.	
Aarstad	10 à 12 Spd.	6 à 8 Spd.	med Klæder.
Fane	10 à 14 —	3 à 5 —	
Hammer	8 à 25 —	4 à 12 —	uden do.
Lindaas	5 à 10 —	2 à 3 —	med do.
Haus	16 à 20 —	—	uden do.
	8 à 10 —	—	med do.
Hosanger	12 à 16 —	7 à 8 —	uden do.
	6 à 8 —	3 à 4 —	
Vangen	10 à 12 —	4 à 5 —	med do.

I Søndhordlands og Hardangers Fogderi.

Thinglag.	Dreng.	Pige.	
Skonevig	6 à 12 Spd.	2 à 3 Spd.	med Klæder.
	16 à 24 —	10 —	uden do.
Etne	5 à 10 —	2 à 3 —	med do. (10 Alen Vadmel, 2 Par Sko, 1 Skjorte, 3 Mærker Uld til Strømper, Vinterføde af et Faar og en Tønde Poteter).

Thinglag.	Dreng.	Pige.	
Etne	14 à 20 Spd.	—	
Fjælberg	18 —	10 Spd.	uden Klæder.
Føyen	20 à 24 —	10 à 12 —	
Fjære	20 à 30 —	10 à 12 —	
Vaag	8 à 12 —	2 à 3 —	med do.
Opdal	8 à 10 —	2 à 3 —	
Os	18 à 24 —	8 à 10 —	
Strandvig	18 à 24 —	9 à 11 —	uden do.
Strandebarm	16 —	10 —	
Qvindherred	18 à 20 —	14 à 16 —	
Jondal	16 —	8 —	
Østensø	10 à 12 —	2 à 4 —	med do.
Graven	12 à 15 —	3 à 4 —	
Kinservig	10 à 14 —	3 à 4 —	
Røldal	10 —	2 —	

I de forskjellige Distrikter af Rosendals og Lysekloſters Fogderi er Tjenesteløsnen den samme som for de tilgrændsende Thinglag af Søndhordlands og Hardangers Fogderi.

Daglønnen for Arbeidsfolk er opgivet saaledes:

I Nordhordlands og Vos Fogderi:

Thinglag.	Mandsperson. Sommer.	Mandsperson. Vinter.	Qvindesperson. Sommer.	Qvindesperson. Vinter.	
Fane	20 à 24 ß.	14 à 16 ß.	—	—	med Kost.
Hammer	20 à 30 ß.	—	8 à 12 ß.	—	med Kost.
	30 à 48 ß.	—	12 à 24 ß.	—	uden do.
Haus	20 à 30 ß.	—	—	—	med do.
	48 à 60 ß.	—	—	—	uden do.
Hosanger	24 à 30 ß.	16 à 20 ß.	—	—	med do.
	40 à 48 ß.	20 à 30 ß.	—	—	uden do.
Vangen	20 à 24 ß.	8 à 10 ß.	12 ß.	6 à 8 ß.	med do.

I Søndhordlands og Hardangers Fogderi:

Thinglag.	Mandsperson. Sommer.	Mandsperson. Vinter.	Qvindesperson. Sommer.	Qvindesperson. Vinter.	
Skonevig	16 à 18 ß.	10 à 12 ß.	—	—	med Kost.
	24 à 30 ß.	18 à 24 ß.	—	—	uden do.
Etne	10 à 16 ß.		8 à 10 ß.		
Fjælberg	14 à 16 ß.		—	—	
Føyen	16 à 20 ß.	—	—	—	
Fjære	12 à 16 ß.		—	—	med do.
Vaag	16 ß.	12 ß.	12 ß.	8 ß.	
Opdal	16 à 20 ß.		—	—	
Os	20 à 24 ß.	—	8 à 12 ß.	—	
	30 à 36 ß.	—	—	—	uden do.
Strandvig	16 à 20 ß.	—	—	—	med do.
	30 à 36 ß.	—	—	—	uden do.
Strandebarm	16 à 24 ß.	—	—	—	
Qvindherred	16 à 20 ß.	—	—	—	
Jondal	20 à 28 ß.	—	—	—	
Østensø	16 à 20 ß.	—	—	—	med do.
Graven	18 à 20 ß.	12 à 18 ß.	8 à 10 ß.		
Kinservig	20 ß.	12 à 14 ß.	—	—	
Røldal	20 ß.	10 ß.	—	—	

For Rosendals og Lysekloſters Fogderi gjælder om Daglønnen det samme som foran om den aarlige Tjenesteløn.

Længden af Hovedveie i Amtet udgjør noget over 21½ Miil og af Bygdeveie omtrent 47, hvoraf omtrent 15¼ Miil ikke kan befares med Hjulredskab, see vedlagte Tabel No. 7.

Veiene, navnligen Hovedveiene, ere i de sidste 5 Aar noget forbedrede, dog ikke ved noget større Foretagende, udført idethele eller tildels for Statens Regning. Af Vei- og Broarbeider, udførte eller paabegyndte for Amtets Regning, kan mærkes: Omlægning af Hovedveien i Hosanger og Lindaas ved Gaardene Næsset og Hundvin, hvortil bevilgedes 1350 Spd.; ny Bro over Oselven (1100 Spd.), Forbedring af Veien ved Isdal i Hammer (325 Spd.), Forbedring af Kalfarbakken ved Bergen (200 Spd.), til Broer i Eidfjord 220 Spd., Omlægning af Lervigkleven i Skonevig (750 Spd.), ny Bro ved Handeland i Fjælberg (480 Spd.), Forbedring af Veien over Fusefjeldet (250 Spd.) Til Forbedring af Bygdeveien langs Lungegaardsvandet ved Bergen, bekostet af Bergens By og vedkommende Bygd, er anvendt henimod 1500 Spd. Til Nækværker (tildels af Jern og af Stabbestene) er anvendt ikke ikke Ubetydeligt; ligesaa en Deel til Landgangsbrygger.

Mangelen af brugelige Landeveie er mangesteds iøinefaldende. Foruden den mislige Indflydelse, den har paa Jordbruget og al Fremgang, har den upaatvivlelig ogsaa Betydning med Hensyn til Menneskenes Helbred, idet tunge Byrder maa frembæres paa deres Ryg.

Den offentlige Postgang er i de forløbne 5 Aar blevet noget udvidet. Posten i Fisketiden (Aarets 3 første Maaneder) saavel i Hovedrouten mellem Bergen og Stavanger som i Bipoströuterne i Fiskedistriktet er saaledes udvidet til at gaae 2 Gange ugentlig. Fra Postaabneriet Roalstvedt i Qvindherred i Routen mellem Stavanger og Bergen gaaer der nu ifølge kongelig Resolution af 28de October 1853 ugentlig Bipost til Tysnæs og fra den gjennem Hardanger gaaende Bipost udgaaer ifølge kongelig Resolution af 29de April 1854 en Sidepost syd gjennem Sørfjorden til Odde; ligesaa skal Posten mellem Bergen og Vos ifølge kongelig Resolution af 7de December 1855 afsætte en Sidearm over Haus til Hosanger og Posten fra Bergen nordover til Trondhjem ifølge samme Resolution en Sidearm fra Lindaas ud til Manger. Imidlertid er det at antage og at haabe, at yderligere Krav til Postvæsenet ville finde sin Berettigelse i en fremadskridende Udvikling.

Af Sparebanker findes 4, hvoraf en oprettet i Femaaret. Deres Status var ved Udgangen af Aaret 1855:

Sparebankernes Fond				Indskydernes Eiendom.	Sparebankens Gjæld til Andre end Indskyderne.		Tilsammen.	Indskydernes Antal.	Administrationsudgifter i det sidste Aar.
deres Eiendom.		deres øvrige Fond.							
	Spd. ß.		Spd. ß.	Spd. ß.			Spd. ß.		Spd. ß.
Vos . . .	1625. 94½.		32075. 69½.	32075. 69½.	=	=	33701. 44.	698	134. 72.
Kinservig .	3423. 119½.		56836. 73.	56836. 73.	=	=	60260. 72½.	1029	149. 48.
Strandebarm	569. 51.		15676. 61.	15676. 61.	=	=	16245. 112.	208	20. =
Eid . . .	295. 96.		2032. 57.	2032. 57.	=	=	2328. 33.	108	13. 70.

Af private Brandassuranceindretninger gaves ingen i det ommeldte Femaar.

Med Hensyn til Udvandring til Amerika henvises til vedlagte Tabel No. 8. Udvandring synes iaar (1856) at foregaae i større Udstrækning end paa lang Tid, om nogensinde, har været Tilfældet og er gjerne stedse begrundet, ved angivelig gode Efterretninger fra forud Udvandrede. De Udvandrende henhøre ofte til de mere Bemidlede og selvfølgelig altid til dem, der have nogle Pengemidler til Raadighed. Jalfald i enkelt Distrikt er det ikke ukjendt, at de ved Afhændelse af deres eiende Jordbrug af Hensyn til Odelspaatale, skjønt vistnok ogsaa af andre Grunde, ikke bortskjøde disse, men aflevere dem alene efter Kjøbekontrakt.

Antallet af civile Sager, paadømte ved Amtets Underretter, udgjorde

i 1851: 115,
i 1852: 150,
i 1853: 128,
i 1854: 137,
i 1855: 116.

Tilsammen 646 Sager eller i Gjennemsnit 129⅕ Sag aarlig.

Da Sagførelsens Frigivelse her i Amtet i 1851 medførte Ansættelse af et ulige større Antal af Sagførere end før, bemærkes, at de paadømte civile Sager udgjorde i Aarene 1836—1840 idethele 548 eller i Gjennemsnit 109⅗ aarlig, i Aarene 1841—1845 idethele 373 eller i Gjennemsnit 74⅗ aarlig

og i Aarene 1846—1850 idethele 615 eller i Gjennemsnit 123 aarlig. I 1831 var Sagernes Antal 91 og i 1835 beløb de sig til 128.

Hvad Tilstanden ialmindelighed iøvrigt angaaer maa jeg henvise til den første Deel af denne Beretning, og skal slutte denne med den Bemærkning, at det forholdsvis ikke store Antal af her forefaldende Justitssager — med Hensyn til hvilke henvises til de Tid efter anden afgivne Lister, der ere benyttede ved Affattelsen af den almindelige Criminalstatistik — antyder, at her ialmindelighed raader Agtelse for Loven eller dog Frygt for at overtræde den.

Søndre Bergenhuus Amt, den 29de Mai 1856.

N. Vogt.

Anhang.

Til

Regjeringens Departement for det Indre.

I min Femaarsberetning af 29de Mai d. A. har jeg (den trykte Beretning Pag. 1) bemærket, at Fattigudgifterne stige og formentlig i Løbet af 30 Aar ere flerdobblede, hvilket jeg har antaget at være især begrundet i en anden Forsørgelse af den Fattige, saasom — tilføies der — det ikke er meget længe siden, at den hele tvungne Fattigforsorg i de fleste Bygder væsentligen bestod i noget Lægd. Denne Bemærkning er af mig gjort til Gjenstand for yderligere Overveielse, efterat jeg har gjennemlæst den Betænkning, som er afgivet af den ved kongelig Resolution af 5te August 1853 nedsatte Commission angaaende det offentlige Fattigvæsen paa Landet. Denne Commission anfører vistnok (dens Indstilling Pag. 32), at der i nogle Distrikter i det Vestenfjeldske endnu i 1839 ikke var noget egentligen tvunget Fattigvæsen, hvorpaa Skudesnæs og Finaas nævnes som Exempler, idet Fattigcommissionen indskrænkede sig til at uddele de indkomne milde Gaver og undertiden at lægge en eller anden Hjælpeløs paa Lægd, og at Fattigcommissionerne i andre Distrikter (i det Vesten- og Nordenfjeldske) vel benyttede sin Myndighed i noget større Grad, uden dog som det synes at have sat sig til Maal at skaffe alle virkelig Trængende tilstrækkelig Hjælp. Men paa den anden Side har Commissionen netop fra flere Præstegjeld i dette Amt hentet Exempler paa, at Fattigbyrderne tidligere vare tungere eller deres Beløb i Forhold til Folkemængden større end nu. For at gjøre Opfatningen af de herhenhørende Forhold i dette Amt klarere, har jeg henvendt mig til 4 Sognepræster i samme, 2 i Nordhordland og 2 i Sønd-hordland, nemlig de i Hammer, Lindaas, Skonevig og Tysnæs, med Anmodning om at besvare følgende Spørgsmaal:

1. Naar man sammenligner Fattigudgifterne i Præstegjeldet for 1856, 1855 eller et andet Aar sednere end 1850 med samme Slags Udgifter i 1826, 1825 eller et andet Aar mellem 1820 og 1830, hvorledes viser sig da Forholdet eller (forsaavidt fornødne regnskabsmæssige Materialier maatte mangle) hvorledes antages Forholdet at have været?
2. Hvilken Forandring i Fattigforsorgen, opfattet og beskrevet i dens Almindelighed, er indtraadt eller gjennemført i Løbet af de sidste 30 Aar i Præstegjeldet? og navnligen: er det længe siden, at den tvungne Fattigforsorg væsentlig alene bestod i Lægd? og var dette indskrænket hovedsagelig til de mest Hjælpeløse?

Jeg skal særskilt for hvert Præstegjeld forklare hvad hertil er svaret, idet selve Svarskrivelserne vedlægges.

1. Fattigudgifterne for Hammer Præstegjeld udgjorde i 1825:

Pengeudgift . .	37	Spd.	17	ß. (omtrent Beløbet af Aarets Blokpenge).
Lægd	273	—	108	= (nemlig 18 fulde Lægd, her hvert ansat til 15 Spd. 26 ß., bemeldte Commissions Indstilling Pag. 40).
Naturalpræstationer	=	—	=	=
idethele	311	Spd.	5	ß.

Fattigudgifterne for Hammer Præstegjeld udgjorde i 1855:

Pengeudgift . .	380	Spd.	59	ß.
Lægd	327	—	19	= (21½ fulde Lægd).
Naturalpræstationer	219	—	63	=
	927	Spd.	21	ß.

Indtil i Aaret 1846 bestod de Fattiges Forsørgelse nærmest og væsentligst i Lægd, som tildeltes de mest Hjælpeløse. Den Fattige har tidligere mere været hjulpet ved privat Godgjørenhed. Alene Hammers Hovedsogn havde i 1855 udsat mod Betaling, blandt Andre, 14 forældreløse Børn, medens saadanne tilforn almindelig forsørgedes af Beslægtede. Aarsagen til de forhøiede Udgifter tilskriver Sognepræsten især en større Omhu for at afhjælpe den Fattiges Nød og for at hæmme Betleri.

2. Fattigudgifterne for Lindaas Præstegjeld udgjorde i 1824:
(for Aarene 1825 og 1826 haves ikke nøiagtige Opgaver)

Pengeudgift . .	56 Spd.	114 ß.		(væsentlig Tavle- eller Blokpenge).
Lægd	348 —	"	"	(1740 Uger af Sognepræsten anslaaet til 24 ß. pr. Uge).
Naturalpræstationer	" —	"	"	
	404 Spd.	114 ß.		

Fattigudgifterne for Lindaas Præstegjeld udgjorde i 1854:

Pengeudgift . .	495 Spd.	8 ß. *)		
Lægd	260 —	"	"	(1300 Uger à 24 ß. pr. Uge).
Naturalpræstationer omtrent . . .	100 —	"	"	
	855 Spd.	8 ß.		

I Opgaven for 1824 er ikke regnet noget til Udgift i Anledning af at der tilstodes 6 Personer frit Huusværelse hos en eller flere Gaardbrugere mod at disse fritoges for Lægd, (hvilke 6 Personer formentlig forudsattes at skulle ved Betleri skaffe sig det Fornødne til Føde og Klæder), da det disse Personer tilstaaede fri Huusværelse ikke er ansat til noget vist Beløb. Nogen anden tvungen Ydelse end det nævnte Lægd var der forøvrigt ikke i 1824. Tavle- eller Blokpengene brugtes til Klæder og Sko for Lægdslemmerne. Fattigkassens øvrige Udgifter vare 7 Spd. for 7 fattige Børns Opfostring og 4 Spd. 48 ß. i Begravelsesomkostninger for afdøde Lægdslemmer.

Ligetil i Aaret 1836 har Fattigcommissionens Virksomhed her kun bestaaet i at udligne Lægd og at uddele Blokpengene til Lægdslemmerne, blandt hvilke kun saadanne optoges, der ikke paa nogen Maade, ved Arbeide eller Betleri, kunde ernære sig, og endelig i at faae saadanne forældreløse Børn udsatte, som ikke havde Slægtninge, der toge sig af dem, hvilket var det almindelige. Hvad der udfordredes til Betaling for disses Opfostring, i Regelen 3 à 4 Spd., toges af Fattigkassens Beholdning, der bestod i indvundne Renter af en liden Kapital, som Fattigkassen eiede (225 Spd.), og af det Bidrag, der ydedes af de saakaldte Konditionerede, der vare fri for at yde Lægd in natura. Den første Udligning af Penge fandt Sted i 1836. De forældreløse Børns Tal var da saaledes steget, at Udgiften ved deres Opfostring ikke kunde dækkes af Kassens kontante Beholdning. Dog endnu i 1847 bestod den tvungne Fattigforsorg væsentlig kun i Lægd, som hvert Sogn ydede sine Hjælpeløse, og i forældreløse Børns Opfostring. Til Huusarme bevilgedes kun Hjælp til Huusleie, forsaavidt ikke frit Huusværelse anvistes dem. Fattigskatten er i de sidste 30 Aar betydelig steget, men da Betleriet, om end ikke ganske afskaffet, dog betydelig er indskrænket, indspares derved Adskilligt.

3. Fattigudgifterne for Skonevig Præstegjeld i Aaret 1829, hvilket Aar af Sognepræsten exempelvis er valgt, udgjorde 24 Spd. 12 ß., hvoraf dog 4 Spd. 96 ß. vare Revisionsgebyhr for flere Aar og saaledes ikke kom Fattige tilgode. Andre Fattigudgifter vare ikke bestemte. Forsørgelse ved Naturalpræstationer havdes ikke dengang, og, saavidt Sognepræsten veed, heller ikke Lægd (Sognepræsten ytrer, at han antager, at naar Omstændighederne trængende paafordrede Lægd, tildeltes saadant, men var da sikert indskrænket til de mest Hjælpeløse).

Fattigudgifterne i samme Præstegjeld udgjorde i 1852:

Pengeudgift . .	153 Spd.	64 ß.		
Lægd	192 —	98	"	(13 Lægd sat til 15 Spd. 26 ß. — erstattede 5 Spd.)
Naturalpræstationer	389 —	40	"	(778 Voger 48 Mrk. Havre, Vogen sat til 60 ß.)
	735 Spd.	82 ß.		

*) Nemlig for Børns Opfostring . . . . . 168 Spd. 114 ß.
— til Huusarme . . . . . 190 — 33 "
— Begravelsesomkostninger . . . . . 3 — 72 "
— Syges Cuur og Pleie . . . . . 69 — 101 "
— Blokpenge, som sædvanligt, til Lægdslemmerne 62 — 48 "
495 Spd. 8 ß.

For 30 Aar siden var der i Præstegjeldet saagodtsom intet Fattigvæsen. Ved Juul eller Nytaar traadte Fattigcommissionen sammen og tog Bestemmelse med Hensyn til Uddelingen af endel Penge, der hovedsageligen vare indkomne som Tavlepenge og desuden bestod af nogle Renter af en liden Kapital (omtrent 150 Spd.), som Fattigvæsenet eiede, samt et ubetydeligt Pengebidrag af Præsten og Klokkeren. I 1835 blev Fattigvæsenet ordnet ved Anvendelse af Lægd, Udsættelse af Børn og Tildeling af Understøttelse til dem, der erkjendtes ikke at kunne skaffe sig det Fornødne til Livsophold. Til den Ende udlignedes Korn. I 1839 begyndte man at udligne Penge. Sognepræsten ytrer, at han er overbevist om, at Trangen i Præstegjeldet var i Aarene 1820—1830 om ikke saa stor som i de sednere Aar, saa dog stor, men dels var Betleriet i hine Aar i fuld Gang, dels sørgede Slægtninger langt mere for hverandre i Trangstilfælde end siden den Tid, da Fattigvæsenet ordnedes fuldstændigere, og især siden den Tid, da den nugjældende Fattiglov traadte i Kraft, ligesom den private Godgjørenhed var større.

4. For Tysnæs Præstegjeld erklæres de attraaede Oplysninger kun høist ufuldstændigen at kunne meddeles. I Tidsrummet 1820—1830 findes intet ordentligt Fattigvæsen at have været organiseret der. Først i Aaret 1833 erfares man at have gjort en ufuldstændig Begyndelse, som fremkaldte almindelig Uvillie hos Almuen, hvis Medlemmer af Fattigcommissionen i et i sidstnævnte Aar afholdt Møde udtalte som et almindeligt Ønske, at det maatte forblive ved den ældre Fremgangsmaade, hvilken bestod deri, at man lagde de mest Skrøbelige og Vanføre paa Lægd eller tilbragte dem det Fornødne paa deres Opholdssted; de øvrige Trængende ernærede sig ved Betleri og enkelte Fattige erholdt ved den aarlige Uddeling ved Juletider et Pengebeløb af Fattigkassen. Først i Aaret 1837 blev et ordentligt Fattigvæsen indrettet, efterat Almuen ved Underretsdom af 20de October 1836 var tilpligtet at ordne det i Overensstemmelse med Anordningen af 29de August 1755. — I Tidsrummet fra 1820 til 1830 sees Fattigvæsenets Udgifter at have været ubetydelige — høist 50 Spd. aarlig for det hele Præstegjeld; Pengebidrag sees ikke at have været udlignede i dette Tidsrum, da dels Tavlepenge dels milde Gaver vare tilstrækkelige for Behovet. Noget Forhold mellem det omhandlede Tidsrum og Aarene 1855—1856 seer Sognepræsten sig ikke istand til at angive. Almindelig klages der over Fattigbyrdernes enorme Tiltagen, den ældre Tid anprises ialmindelighed som en god Tid, — og vist er det, at, skal Hensyn alene tages til den aarlig udlignede Fattigskat, maa Klagerne ansees begrundede. Men, naar man vil opgjøre Beregning over Udgifter til de Fattige sammenlignelsesvis i de ommeldte 2de Tidsrum, da bør man paa ingen Maade alene tage i Betragtning den direkte udlignede Fattigskat; der maa tages Hensyn ogsaa til den indirekte, som for Mange vistnok forhen var betydelig og nu for en god Deel maa ansees bortfalden. Sognepræstens Opfatning af Forholdene i Tysnæs stemmer ganske dermed, at den tvungne Fattigforsørgelse er forøget, den frivillige aftaget. Altsaa før Fattigvæsenets Ordning (i 1837) forsørgedes de Fattige gjennem privat Godgjørenhed; Understøttelsen strakte sig i Regelen vel ikke længere end til at afhjælpe den yderste Trang, til at stille de Nødlidendes Hunger. Siden 1837 ere ikke alene de mest Hjælpeløse tagne i Forsorg, men Trængende idethele have fundet Bistand, dels ved saakaldet Veielægd, dels i Penge, Børn ere udsatte til Forpleining for Fattigkassens Regning, hvilket i ældre Tider ikke fandt Sted; ældre Drengebørn ere tildels anbragte i Haandværkslære; i Sygdomstilfælde har man bistaaet med Lægehjælp. Forandret Forsørgelse af den Fattige afgiver formentlig en væsentlig Grund til Fattigbyrdernes Forøgelse, hvortil for dette Præstegjeld kommer, at Folkemængden er for stor i Forhold til Næringskilderne. Jordbruget i dets nærværende Tilstand kan ikke paa langt nær føde Præstegjeldets Indvaanere og Fiskeriernes Udbytte har nu næsten i et helt Decennium ikke givet noget Overskud for dette Præstegjeld.

Jeg tillader mig at henstille til det kongelige Departement, hvorvidt samme maatte finde, at nærværende Skrivelse, som indeholdende Oplysninger af Interesse ikke alene for nærværende Tid, bør indtages i den trykte Beretning om Rigets Tilstand.

Søndre Bergenhuus Amt, den 19 December 1856.

N. Vogt.

Trykfeil og Rettelser.

Side 2 1ſte Spalte nederſte Linie: "Sau, ſomv" læs "Savn, ſom"
— 5 2den Spalte 29de Linie fraoven: "Udruſtningen" læs "Udniſtningen"
— 12 2den Spalte 5te Linie fraoven: "Eidfjord og Gravens Præſtegjelde" læs "Eidfjord i Gravens Præſtegjeld."

N.

Bergens By.

Til Kongen!

Den ved de kongelige naadigſte Reſolutioner af 11te October 1825, 10de Septbr. 1827 og 23de December 1839 befalede Beretning, der ſkulde indſendes om Tilſtanden i det mig naadigſt anbetroede Embedsdiſtrict for Aarene 1851—1855, men hvis Afgivelſe jeg høilig maa beklage hidindtil at have været forſinket ved Udeblivelſen af de forlangte Oplysninger i ſaa Henſeende, forſaavidt betræffer nogle af de vigtigere Gjenſtande, der ikke maatte lades uomhandlede, er jeg nu ſat iſtand til herved underdanigſt at kunne forelægge Deres Majeſtæt.

1. Med Henſyn til Næringsveiene.

A. Handelen.

Denne deler ſig i 3 Grene.

a. Handelen med Udlandet.
b. Nordlandshandelen.
c. Samhandelen med Landdiſtrictet.

Angaaende ingen af disſe Gjenſtande gives der ved Embedets Protocoller nogen Anledning til at komme til Kundſkab. Jeg maa altſaa ved nærværende Leilighed holde mig til de Beretninger jeg desangaaende igjennem Magiſtraten er kommen i Beſiddelſe af fra Mænd, ſom Magiſtraten efter Forſlag fra Formandſkabet har formaaet til at meddele Oplysninger derom.

a. Angaaende Handelen med Udlandet har jeg ſaaledes modtaget en Overſigt, dateret 9de December f. A., indkommen til Stiftet den 2den Januar d. A. fra Kjøbmændene Stadscapitain J. C. Martens, J. A. Krüger og Herman Baars ſaalydende:

"Ligeſom de vigtige Begivenheder, der have "fundet Sted i Femaaret 1851—55, ville gjøre dette "til en af de mærkeligſte Perioder i den nyere Tids "Hiſtorie, ſaaledes vil ogſaa dette Tidsrum i Ber"gens Handelshiſtorie komme at ſtaa ſom et lyſende "Beviis paa den Bergenſke Handelſtands Dueligheed "og Speculationsaand, thi Bergen har, iſær i de "ſidſte Aar af dette Femaar, taget en ſaa vigtig Deel "i den europæiſke Kornhandel, ſom man efter Ste"dets Beliggenhed og dets Reſſourcer vel neppe nogen"ſinde havde kunnet tænke ſig, og derved ikke alene "forſynet den ſtørſte Deel af vort eget Land med en "af de nødvendigſte Kornſorter til forholdsmæſſig "billige Priſer, men ogſaa underſtøttet andre korn"trængende Stater i det nordlige Europa. Allerede "i Begyndelſen af Femaaret havde man mere og mere "begyndt at feſte Opmærkſomheden paa de kornrige "Lande ved det ſorte Hav og Donau ſom Markeder, "hvorfra Norge, ved Hjælp af dets udbredte Skibs-

"fart, med Lethed maatte kunne forsynes med Korn, "og da flere Forsøg med denne Forsyningsmaade kro- "nedes med Held, udvidedes bestandig Foretagenderne, "saaat i Aaret 1854 fra det sydlige Rusland og "Donaufyrstendømmerne importeredes hertil 87,000 "Tønder Rug, foruden at et meget stort Qvantum "standsedes ved den russiske Regjerings Udførselsfor- "bud. Blokaden af de russiske Havne i 1855 hin- "drede vel Fortsættelsen af disse Forretninger; men "ikke før indtraadte Freden, før de atter knyttedes "igjen, og der er al Sandsynlighed for, at de ville "tage fornyet Opsving.

"Vigtigere for vort Steds Kornforsyning var i "det Hele taget i Femaaret dog Handelen med Sve- "rige, hvilket Land ved dets Agerbrugs overordent- "lige Udvikling i det sidste Decennium bestandig har "kunnet afgive et større Qvantum Korn til Export "og saaledes skaffe sig et herligt Byttemiddel mod "vore Fiskeproducter. Derimod har Importen af "Kornvarer fra Danmark, uagtet vi vistnok endnu "hovedsagelig forsynes derfra med den for vort Sted "vigtigste Kornsort, Byg, aftaget og dette er i endnu "høiere Grad Tilfældet med Preussen, hvorfra der "i Femaaret neppe indførtes halvt saamange Korn- "sorter som i tidligere Perioder. Fra de russiske "Østersøhavne var Korntilførselen ogsaa af mindre "Vigtighed; men der er al Rimelighed for, at For- "syningen derfra vil tiltage, naar Kommunikations- "midlerne i det Indre af Rusland forbedres og dets "kornrigeste Provindser derved komme nærmere Øster- "søen.

"Kornhandelen, der tidligere saagodtsom ude- "lukkende var passiv, dreves i Femaaret mere og mere "for Bergensk Regning og med Bergenske Fartøier, "og maa i det Hele taget ansees for at have været "ret fordeelagtig for vor Handelsstand, uagtet vistnok "enkelte af dens Medlemmer lede store Tab paa flere "af de til Udlandet stedfundne Expeditioner af Korn- "varer.

"Med Salt forsynedes Bergen i Femaaret, som "tidligere, hovedsagelig fra Portugal, de spanske og "franske Middelhavssteder og Italien; dog begyndte "ogsaa Saltet fra Liverpool at vinde mere Indpas "til Klipfisktilvirkningen. — Salthandelen dreves "hovedsagelig for Bergenske Rhederes eller Spe- "culanters Regning i egne eller befragtede Skibe.

"Med de vigtigste Colonialvarer, Kaffe og raa "Sukker, der tidligere udelukkende tilførtes fra Ham- "burg, Holland og Belgien, gjordes i Femaaret nogle "Forsøg fra Productionsstederne Brasilien og Cuba, "og det lader til, at disse Forsøg ville blive gjen- "tagne.

"Indførselen af raffineret Sukker fra Udlandet "har betydelig aftaget, siden det gjennem Tolden saa "stærkt beskyttede Raffinaderie paa Frederikshald sattes "igang. Derimod forsyntes vi ogsaa i Femaaret "næsten alene fra Bremen med Bladtobak, den største "i vor Handel forekommende Luxusgjenstand.

"Den for vore Fiskerier og vor Skibsfart saa "vigtige Artikel, Hamp, leveredes os i Femaaret "hovedsagelig fra Rusland, og Blokaden af dette "Lands Østersøhavne gjorde kun lidet Afbræk i For- "syningen derfra; kun fandt denne da Sted over "Preussen. Nogle Ladninger tilførtes ogsaa fra "Italien; men den italienske Hamp synes ikke ret "at ville faae Indpas her.

"For vore fornemste Exportartikler, Vaarsild "og Tørfisk, bliver Sverige et bestandig vigtigere "Marked.

"Dette maa deels tilskrives den tiltagende Vel- "stand i Broderriget, deels den i de seneste Aar der "stedfundne Ophævelse af Indførselstolden paa Fiske- "varer. — Sommersilden begynder ogsaa at finde "Afsætning der, og i det sidste Aar har man paa "Grund af høie Priser paa Sei — tidligere tilli- "gemed lidt Rodskjær den eneste Fiskesort, som "brugtes i Sverige — ogsaa begyndt at kjøbe lidt "Rundfisk og Klipfisk, som forhen var saagodtsom "ukjendt der og belagt med høiere Told end Seien.

"Hovedmarkedet for Vaarsild var dog i de første "Aar af Qvinqvenniet Rusland; men den directe "Afsætning til dette Land standsede selvfølgelig un- "der Krigen. De indtraadte Fredsforhold ville vel "atter bringe Sildehandelen med dette Land ind i "dens gamle Folder, dog maa den norske Sild gjøre "Regning paa ogsaa der at træffe en Konkurrent i "den skotske Sild.

"Denne har for en stor Deel fortrængt Vaar- "silden fra de preussiske Markeder og øver en væ- "sentlig Indflydelse paa Priserne paa Sommersild i "dette Land.

"Herfor bærer dog den norske Handelsstand for "endeel selv Skylden ved den Ligegyldighed, den vi- "ser ved Sildens Tilvirkning, Sortering og Vrag- "ning, — en Ligegyldighed, hvorover der fra alle "Kanter høres, og vi kunne ikke nægte det, grundede "Klager.

"Preussen var i Femaaret det vigtigste Marked "for den norske Sommersild, og i Krigsaarene af- "sattes i dets østlige Havne ligeledes et betydeligt "Qvantum Vaarsild, hovedsagelig til Forbrug i "Rusland.

"Næstefter Preussen vare Mecklenburg og Dan- "mark de vigtigste Afsætningssteder for Sommersilden, "og disse Lande tør man vel ogsaa for en længere "Fremtid regne som stadige Kunder til denne Vare,

"der, at dømme efter Udbyttet af Fangsten i de to "sidste Aar, snart synes at ville blive af ligesaa stor "Vigtighed for Norge og for Bergen isærdeleshed "som Vaarsilden, og hvis Behandling derfor fortjener "den største Opmærksomhed.

"Sildehandelen blev i Femaaret mere og mere "activ og maa ansees for at have været ret lønnende "for vor Handelsstand.

"Hovedpartiet af den fra Bergen udskibede Tør- "fisk bestaaer som bekjendt i Rundfisk.

"For denne var Italien fremdeles det vigtigste "Marked, dog syntes Forbruget deraf i denne Halvøs "sydlige Stater i de sidste Aar at have aftaget noget. "Dette ligger vel for endeel i de slettere Høster af "og deraf følgende høie Priser paa Olivenolie, hvor- "med Fisken ialmindelighed tilberedes, for endeel i "tiltagende Pauperisme, fremkaldt af mindre gode "Korn- og Viinhøster og Dyrtid paa disse Italie- "nerens vigtigste Næringsmidler, hvilken gjør det "umuligt for de lavere Klasser, de egentlige Forbru- "gere af Tørfisk, at forsyne sig tilstrækkeligt med denne "Luxusartikel (thi dertil bliver den ved de i Kon- "gerigerne Begge Sicilierne gjældende høie Toldsat- "ser), og endelig vel ogsaa i Usikkerheden i politisk "Henseende, som standser al Spekulation. I Øvre- "Italien synes derimod Consumtionen ikke at have "været underkastet nogen synderlig Forandring.

"Næstefter Italien forbrugte Holland den største "Deel af den fra Bergen i Femaaret udskibede Rund- "fisk — i Gjennemsnit ca. 120,000 Voger aarlig; "derefter kom Belgien med ca. 60,000 Voger aarlig. "En Ubetydelighed udskibedes desuden til Spanien "og et Par Ladninger aarlig til Frankrig, hvilket "Land fremdeles er saa godt som lukket for den norske "Fisk ved den urimelig høie Beskyttelsestold og Præ- "mierne til Fordeel for Landets egne Fiskere. Et "Par Forsøg, som gjordes i Slutningen af Tids- "rummet, med Rundfisk og Klipfisk til Tyrkiet synes "ikke at ville gjentage sig.

"Seien og den største Deel af Rødskjæren gik, "paa en Bagatel nær, som i de første Aar af Øvin- "qvenniet afskibedes til Finland, til Sverige, der, "som ovenfor nævnt, ogsaa begyndte at bruge lidt "Rundfisk og Klipfisk.

"Fiskehandelen med Sverige og Italien var for "en stor Deel activ, med Holland og Belgien deri- "mod næsten udelukkende passiv.

"Afskibningerne for Bergens Regning til Sve- "rige have næsten altid svaret god Regning i Fem- "aaret; dette kan derimod neppe siges om Expedi- "tionerne til Italien.

"Tilvirkningen af Klipfisk tiltog i den sidste Deel "af Øvinqvenniet, efter at Opmærksomheden var "bleven mere henvendt paa de rige Fiskerier i Fin- "marken, i en mærkelig Grad, og dog har Omsæt- "ningen i denne Vare fort neppe nogensinde været liv- "ligere end netop siden Productionen er bleven forøget.

"Dette maa dog vel for endeel tilskrives et for- "ringet Udbytte af Fiskeriet ved Newfoundland i 1855, "men for endeel vistnok ogsaa Aabningen og Udvi- "delsen af de transatlantiske Markeder Brasilien og "Cuba for denne Fiskesort.

"Bergen har vistnok mindre end de nordligere "Byer deeltaget i Klipfiskafskibningen til Amerika; "men Begyndelsen er dog gjort og hiint Land vil "altid staa aabent for Afsætningen, hvis Priserne, "enten som Følge af ugunstige Konjunkturer i Spa- "nien, eller af rige Fiskerier her i Landet, blive lave. "I de senere Aar synes Forbruget af denne Vare "at have tiltaget i Spanien, og vi haabe, at intet "Omslag i denne Henseende maa finde Sted.

"Fiskehandelen med Spanien var i Femaaret "hovedsagelig passiv og dreves paa Grund af Diffe- "rentialtolden saagodtsom udelukkende med spanske "Skibe.

"Expeditionerne til Amerika gik derimod for "Bergensk Regning; Resultaterne deraf vare yderst "forskjellige.

"Den største Udskibning af Tran skete i Fem- "aaret som tidligere, over og til Holland, dog sendes, "siden den directe Dampskibsfart paa Hamburg kom "istand, et større Qvantum end tilforn over denne By.

"Afsætningen til Belgien undergik ikke synderlig "Forandring, derimod var den directe Udførsel til "Holland noget større end i tidligere Perioder. Man "begyndte ogsaa at forsende endeel Tran til Italien "og Rusland, og udentvivl vil Afsætningen til disse "Lande tiltage, saasnart Priserne, der i hele Fem- "aaret igjennem vare meget høie her, — en Følge "af mindre gode Raps- og Olivenhøster i Europa "og ringere Udbytte af Hvalfangsten i Sydhavet og "Kobbefangsten i Nordiishavet saavelsom ogsaa af de "politiske Forholde, — blive lavere.

"Sverige og Danmark toge i Femaaret ligeledes "lidt Tran herfra, og den provisoriske Ophævelse af "Indførselstolden paa Fedtstoffer i Frankrig i 1855 "fremkaldte en Udskibning af nogle Hundrede Tøn- "der derhen.

"Bergens Tranhandel var i Femaaret for største- "delen passiv, og heri vil neppe nogen Forandring "foregaa for det Første, da Forbrugerne i det Indre "af Tydskland, for at være sikkre paa at faa god, "ublandet Vare, foretrække at bestille Tranen herfra "forat kjøbe den i de hollandske og tydske Søsteder.

"Rognen forsendtes saagodtsom udelukkende til "Frankrig og de senere Aar mere og mere for fransk

"Regning og i franske Skibe; medens Handelen der-
"med tidligere hovedsagelig var activ. Denne For-
"andring maa ansees for meget fordeelagtig for vor
"Handelsstand, som paa Grund af denne Vares Usta-
"dighed i Værdi paa de franske Markeder ofte lider
"store Tab derpaa.

"Udskibningen af Rogn til Spanien var i Fem-
"aaret høist ubetydelig, da dette Land nu mere end
"tilforn forsyner sig fra Aalesund og Christiansund
"dermed.

"Den frigivne Handel paa Island og Færøerne
"gav kun Anledning til et Par Expeditioner derhen,
"uagtet det synes sikkert, at det vestlige Norge og
"Bergen isærdeleshed maatte kunne drive betydelige
"Forretninger med disse Øer. Dog er vor Told-
"lovgivning for endeel til Hinder for Vareaffætnin-
"gen dertil, idet ikke her som i de fleste andre Lande,
"Indførselstolden paa fremmede Varer godtgjøres,
"naar den engang er erlagt, selv om disse Varer
"reexporteres, hvilket saagodtsom umuliggjør Tran-
"sithandelen.

"Bergens Handel med Udlandet i Femaaret maa
"i det Hele taget ansees som ret fordeelagtig for vor
"Handelsstand, og denne vil deri udentvivl finde en
"ny Spore til med Iver og Omhu at benytte de
"rige Hjelpemidler, som vort Lands Fiskerigdom til-
"byder."

b. Angaaende Nordlandshandelen er mig den 14de Juli d. Aar tilhændekommet en af Kjøbmændene G. Schnelle junior, D. B. Martens, Gerdt Meyer og Peter Blytt afgiven Beretning dateret 3die s. M., hvilken lyder saaledes:

"I Femaaret 1851—55 har Bergens Handel med Nordlandene havt et Omfang og en Betydenhed, som neppe nogensinde tilforn. Rige Fiskerier i de fleste af Periodens 5 Aar have bevirket, at de omsatte Fiskepartier have udgjort et Qvantum, der overstiger, hvad man tidligere var vant at exportere fra Bergen. Imidlertid kan det ikke benægtes, at skjønt Fiskeproducterne, som ovenfor er nævnt, ere væsentligt forøgede, saa har dog Handelen med enkelte af disse for Nordlands Vedkommende ikke været synderligt gunstig; thi nedenanførte Priistabeller ville udvise, at Salgsprisen for et af de vigtigste Fiskeproducter, Rundfisken, i de 4 Aar, nemlig 1851, 52, 53 & 55, har været lav, ja endogsaa saa lav, at den fiskende Almue kun har havt ringe Erstatning for sit Arbeide og sit betydelige Udlæg for Fiskeredskaber, Arbeidspenge etc.

Hvad den Bergenske Handelsmand angaaer, da har heller ikke Resultatet for ham, hvad Rundfisken angaaer, været fordeelagtigt. Udskibningsprisen har i det væsentlige kun stillet sig lidet høiere end de i Bergen til Nordlændingerne betalte Priser, og det saavel naar han har fulgt den hidtil almindelige Regel, at sælge sin Fisk paa det Bergenske Marked i Løbet af samme Høst, den er modtaget, som naar han har speculeret videre og har beholdt endeel af sin Fisk til det kommende Aar. Resultaterne af Afskibningerne til Middelhavet have heller ikke været gunstige, meget mere have de i enkelte Aar paadraget Afskiberne store Tab.

En Undtagelse fra det ovenfor anførte gjør Aaret 1854, da uroligt, stormende Veir over hele den norske Kyst og især i Nordland, gjorde Afbræk i Fangsten, hvoraf Følgen blev, at det mindre Qvantum i Forbindelse med den paa det foregaaende Aars billige Priser baserede Speculation fremkaldte betydelig Stigen i Priserne. Men dette var ogsaa den eneste Gang, at Prisen naaede nogen betydelig Høide. Allerede samme Høst gjorde en paafaldende Flauhed i Handelen sig gjældende. Ved Priisættelsen havde man underordnet Partiets Størrelse, ikke saameget for Lofotens Vedkommende som formedelst de større og større Partier, Finmarkens Fiskeri afkastede; Fiskerier, som just i det omhandlede Tidsrum paa en forbausende Maade have udviklet sig, og som lidt efter lidt ville forandre og forrykke Fiskehandelens vanlige Gang, og hvorom der nedenfor vil blive nærmere talt.

Den øiensynlige Grund til Rundfiskens lave Priis ligger deels i Partiernes Størrelse, deels i det mere og mere indskrænkede Antal af Consumptionssteder, eller ialfald i mange af disse Steders formindskede Forbrugsevne, maaske ogsaa paa Grund af denne Vares mindre gode Qvalitet. Saaledes er Rundfiskeexporten til Kongeriget Neapel og Sicilien aarlig formindsket, til Stederne Genua, Nizza og Livorno ligeledes. Kun til Staden Venedig vedligeholder Afskibningen sig, ja tiltager endog aarlig, saaat Importen af Rundfisk i Venedig nu udgjør næsten ligesaa meget som til de øvrige italienske Steder tilsammentaget. Udførselen af Fisk til Venedig skeer nu hovedsagelig for norsk Regning.

Fiskehandelen paa Holland og Belgien gaaer sin jevne og i Almindelighed gode Gang. Kun lidet bliver for norsk Regning afskibet dertil. Et af Europas Lande, hvis Forbrugsevne af Tørfisk maaske er den allerstørste, er desværre saagodtsom lukket for den norske Fiskehandel. Vi mene nemlig hermed Frankrig. Dette Lands Toldsatser, der dog i den senere Tid i Almindelighed ere blevne mere liberale, tillader des-

Anm. Denne Rundfiskens i de senere Aar paatagelige mindre gode Qvalitet antage vi er begrundet deels i, at den bedste Raafisk virkes til Klipfisk og deels i at Klimaet i Finmarken neppe egner sig godt til Fiskens Tørring.

værre endnu ikke Indførsel af norsk Fisk undtagen til den uhørte Told af 24 Francs pr. Qvintal, hvilket er omtrent ligelydende med et Indførselsforbud. Vi kunne ikke undlade at gribe denne Anledning, naar Talen er om Handel med nordlandske Fiskeproducter, at henlede den norske Regjerings alvorlige Opmærksomhed paa Fisketolden i Frankrig, en Told, der maaske har ligemeget sin Grund i politiske som i finantielle Hensyn. At den franske Regjering ikke lettelig opgiver sit Beskyttelsessystem for sine egne Fiskeproducter, anse vi som givet; men umuligt turde det dog ikke være, især hvis den norske Regjering gjorde det første Skridt ved at nedsætte Tolden paa Salt og Viin.

Hvis dette glædelige Resultat engang kunde opnaaes, da vilde den norske Fiskehandel gjøre et stort Skridt fremad, og man kunde da med Glæde, istedetfor nu undertiden med Bekymring, imødesee enhver Forøgelse af Tørfiskeproductionen. Tranhandelen har saavel for Nordlændingerne som for Bergenserne været fordeelagtig.

Som Følge af det almindeligviis rigelige Fiskeri, hvortil kommer, at Fisken i Aarene 1853, 54, men især i 1855 har været usædvanlig leverfed, hvorved Qvantummet af denne Vare blev meget betydelig, og uagtet de til Nordlændingerne betalte Priser have varieret imellem 13 og 18 Spd. pr. Tønde, har Priserne bestandig holdt sig godt og mod Høsten endog steget til Priser, der i de sidste 25 Aar ere uhørte. At Udlandets større Forbrug af Tran ialmindelighed har virket gavnlig paa den Bergenske Handel med denne Artikkel, er klart nok; men den Bergenske Trans fortrinlige Qvalitet, og Anerkjendelsen af samme i Udlandet er dog den væsentligste Aarsag ttl det gode Resultat. Den blanke Levertran, der forhen meest forbrugtes som Lysstof, er nu forstørstedelen gaaet over til Medicinalbrug, og man tør altsaa med Tryghed forudsætte, at denne Varesort ogsaa for Fremtiden vil beholde sit Værd, selv om Hvalfiskefangsten og andre Fiskerier vilde give bedre Udbytte end i den senere Tid var almindelig.

Rognhandelen dreves i dette Femaar med langt mindre Held. Alene 1854 gjør en heldig Undtagelse.

Endog til de lave Priser (see nedenanførte Tabel) var Fordelen for Handelsmændene meget ringe. I ethvert af disse 5 Aar har Forbruget kun maadeligt holdt Skridt med Productionen. Det nordvestlige Frankrig og for en liden Deel det nordlige Spanien ere og forblive de eneste Afsætningssteder for Rogn.

Klipfisken indtager nu blandt de nordlandske Producter en meget vigtig Rang.

Aaret 1851 begyndte med lave Priser paa denne Artikkel nemlig 72 ß. pr. Vog, men i ethvert af de følgende Aar har Prisen været meget bedre og veklet imellem 102 ß. og 1 Spd. 12 ß. pr. Vog samfængt Vare til Nordlændingerne. De høieste Priser fremviste 1854, men det endelige Resultat med Klipfisk blev kun maadeligt, medens det i samme Aar med Rundfisk blev meget slet.

Forøvrigt maa bemærkes, at Handelen med Klipfisk ikke drives af Nordlændingen ganske paa samme Maade, som med de øvrige Fiskeproducter, idet at Klipfisk fordetmeste i Nordland indkjøbes og virkes i større Qvantum, og af enkelte Speculanter bringes paa Markedet til Bergen, ligesom ogsaa til de romsdalske Byer og stundom til Throndhjem. Imedens for Rundfiskens Vedkommende hver enkelt Fisker bringer sit Udbytte for egen Regning til Markedet.

Spanien var hidtil det eneste Afsætningssted for denne Vare, men i Periodens sidste Aar er temmelig betydelige Partier afskibede for norsk Regning til Brasilien og Vestindien. Portugal, som har Beskyttelsestold for sin egen Fisk fra Newfoundland, er saa godt som lukket for den norske Klipfiske-Handel.

Skal man ifølge Ovenanførte uddrage Resultat for de Bergenske Nordlandshandleres Vedkommende, saa bliver dette i det Hele taget middelmaadigt. Vistnok synes det ikke ganske saa for den, der kun med Flygtighed betragter Omsætningens Størrelse og den Bruttofordeel, Handelen synes at afkaste, men man maa her tage i Betragtning de uhyre Arbeidspenge, de kostbare Pakhuse og Redskaber, som de nordlandske Varers store Omfang i Forhold til Værdien gjør nødvendig. Og endelig komme vi til den Kræftskade, hvorunder den nævnte Handel lider: De store udestaaende Capitaler i Nordland, hvoraf i Regelen ingen Rente svares og hvoraf ved Dødsfald, Falliter og upaalidelige og uefterrettelige Incassatorer aarlig tabes betydeligt.

At de Bergenske Nordlandshandlere ikke have kunnet forene sig om at indføre en almindelig Renteberegning, hvis Fordele nedenfor skal paapeges, tyder ikke hen paa nogen synderlig Dygtighed hos dem, og er ialfald et Bevis nok paa, at det Sammenhold, eller rettere sagt den Mangel paa Concurrence indbyrdes, hvorfor Bergenserne saa ofte har maattet høre ilde, just ikke kan være stor.

Anm. Det turde maaske være bekjendt, at den franske Regjering understøtter sine Fiskere paa Island og Newfoundland, deels ved Præmier, deels ved høie Toldsatser paa udenlandsk Fisk; mange tro heri at spore den franske Regjerings Ønske om at opretholde Fiskerierne som Øvelsesskole for sine Matroser mere end for at skaffe sine øvrige Undersaatter billig Fisk.

Blandt Fordelene, som en almindelig Renteberegning for de i Nordland udestaaende Capitaler, vilde medføre, ere følgende de vigtigste: Nordlændingen vilde paa den ene Side erholde en noget høiere Priis for sine Producter, imedens han paa den anden Side erlagde Renter af sin Gjæld; derved vilde en større Ligelighed i Udbyttet finde Sted for Nordlændingen, thi nu maa den gjældfrie Mand, der bringer mange Varer til sin Kjøbmand, i Virkeligheden, om end inddirekte, betale en stor Deel af de Renter, hans gjældbundne Landsmand selv skulde betale, men paa Grund af sin ringe Varetilførsel ikke kan komme at betale. Dernæst vilde Gjælden efterhaanden forringes; thi mange velhavende Mænd i Nordland, der selv maaske drive Udlaan med Penge, finde det ganske bequemt at skylde sin Kjøbmand i Bergen en heel Deel, aldenstund han ingen Renter betaler. Tilsidst vilde Renters Erlæggelse afholde mangen Nordlænding fra at gjøre Gjæld i Bergen, en Gjæld, der ikke til enhver Tid er begrundet i virkelig Trang.

Det er ogsaa en Selvfølge at naar Kjøbmanden i Bergen havde Anledning at beregne Renter directe, vilde der ved Priisernes Anlæggelse kunne tages Hensyn dertil, og den formeentlige store Priisforskjel imellem kjøbte og solgte nordlandske Producter og omvendt, imellem indkjøbte og leverede Kornvarer til Nordlændingerne, vilde bortfalde, uden at Handelsmandens Fordeel derved blev ringere.

Vi kunne ikke slutte denne Beretning om Nordlandshandelen uden at omtale Fiskerierne i Finmarken, som i det her omhandlede Tidsrum har naaet et forbausende Omfang. I disse Fiskerier ere saavel Nordlændingerne som Bergenserne i væsentlig Grad interesserede, idet at Nordlændingerne i de sidste Aar udgjør den største Deel af den i Finmarken fiskende Almue og Bergenserne til samme Tid optræder som de betydeligste Kjøbere, saavel af den raa Fisk, som senere af det især til Klipfisk virkede Product. I tidligere Aar dreves Finmarksfiskeriet af Nordlændingerne meest om Sommeren og Fisken blev fordetmeste afsat til Russerne, — men fra 1852 og senere dreves Fangsten efter Skreitorsk meest om Vaaren. Fisken tørres til Rundfisk eller saltes og tørres til Tørfisk.

I Aaret 1852 sendte 2 Bergenske Kjøbmænd hver et lidet Fartøi til Finmarken forat forsøge det ukjendte Experiment at salte og tørre Finmarkstorsk til Klipfisk. Indtil da havde man anseet det umuligt at kunne bringe raasaltet Fisk fra Finmarken til de bequemme Tørrepladse i Saltens Fogderi, deels formedelst Veiens Længde, deels og især fordi den sildigere Aarstid, nemlig Udgangen af Mai og Begyndelsen af Juni, synes at lægge altfor store Hindringer iveien for Tilveiebringelsen af gode Kjøbmandsvarer. Men begge ovennævnte Forsøg lykkedes fuldkommen, og fra det Øieblik er Strømmen af de fiskekjøbende Fartøier stedse tiltaget, saaat fra Bergen alene i 1855 udrustedes henved 50 Fartøier, som dette Aar alle vare heldige at faae fuld Ladning, der for det meste afgav et godt Product. Nordlændingerne forlade nu Fiskeværene i Lofoten i Slutningen af Marts og Begyndelsen af April, og fortsætte Reisen ligetil Finmarken som oftest uden først at reise til deres Hjem.

Betalte Priser til Nordlændingerne:

	1851.				1852.				1853.				1854.				1855.			
	1 Stevne		2 Stevne		1 Stevne		2 Stevne		1 Stevne		2 Stevne		1 Stevne		2 Stevne		1 Stevne		2 Stevne	
	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.
Blank Tran .	14	=	16	=	16	=	18	=	16	=	14	=	14	=	14	60	14	=	18	=
Brun Tran .	12	60	13	60	13	60	14	=	13	60	13	=	14	=	13	96	13	=	14	60
Rogn	2	96	3	24	2	60	2	48	2	48	2	60	4	=	6	60	3	=	2	96
Rundfisk . . .	=	66	=	66	=	78	=	78	=	72	=	64	=	108	1	6	=	72	=	60

Gjennemsnitlige Priser betalte til Nordlændingerne for Klipfisk i 1851 72 ß. pr. Vog, 1852 1 Spd., 1853 4 Ort 15 ß., 1854 1 Spd. 18 ß. og i 1855 4 Ort 6 ß. pr. Vog."

c. Med Hensyn til Samhandelen med Landdistricterne er ved Magistratens Skrivelse af 29de November f. A. blandt flere Materialier til Femaarsberetningen modtaget følgende Beretning fra Kjøbmændene Herman Baars, J. A. Krüger og Stadscapitain J. C. Martens:

"I Svar paa den ærede Magistrats Skrivelse af 26de Januar d. A., hvori undertegnede anmodes om at afgive Beretning om Bergens Handel med Landdistricterne i Femaaret fra 1851—55, give vi os den Ære at meddele, at efter vor Formening fremstiller Handelen med Landdistricterne i det omhandlede Tidsrum sig ikke i nogen væsentlig Grad forskjellig fra det nærmest foregaaende Qvinqvennium, hvorvel det vistnok maa anses uomtvisteligt, at Omsætningerne stadigen ere blevne forøgede, hvilket deels

har sin Grund i den stigende materielle Udvikling saavel paa Landet som i Byen, og deels i Folkemængdens Tiltagen.

Fiskerierne, der afgiver Byens vigtigste, ja eneste Udførselsproducter, have i Femaaret, saavel i Nordland og Finmarken, som paa Kysterne her i Stiftet givet et, om end noget forskjelligt, saa dog idethelestaget, ret godt Udbytte, og da Priserne paa den for Bergens Stift vigtigste Fiskesort — Silden — have holdt sig meget høie, have betydelige Capitaler tilflydt Landdistricterne, hvilke senere igjen ere komne tilbage til Byen som Byttemiddel. Det større Antal Handlende, der i de senere Aar ere etablerede saavel i Byen som paa Landet, har ogsaa bidraget til at forøge Omsætningen, hvorvel det er at befrygte, at Concurrencen mellem dem har bragt Bonden til at gjøre mere Gjæld end ønskeligt kunde være.

At let Adgang til Credit er en stor Fordeel for Bonden, hvis Bedrift i mange Henseender fordrer Forskud, er vistnok utvivlsomt, saalænge hans Bedrift er lønnende og giver ham tilstrækkelige Midler ihænde til at dække sin Gjæld; men indtræder ugunstige Conjuncturer for Afsætningen af hans Producter, eller Udbyttet af disse bliver lidet, er han langt værre situeret, end om han havde indskrænket sig mere, og Handelsstanden lider ved at han ikke kan opfylde sine Forpligtelser. Dog, lige saa vist som Omsætningerne ere stegne, lige saa vist er ogsaa Velstanden ialmindelighed tiltaget i Landdistricterne, og Almuen er i det Hele taget skredet fremad i enhver Retning. Der er vakt en bedre Sands for at benytte Naturens Rigdomme, og der er ingen Sandsynlighed for, at denne skulde sløves, om end Conjuncturerne skulde blive mindre gunstige.

Imidlertid er det en lidet glædelig Kjendsgjerning, at Landalmuens Kornkjøb, uagtet Aaringerne ialmindelighed have været gode i Femaaret, kun har aftaget saare lidet, og den Omsætning, som hiint Kornkjøb har fremkaldt, kan hellerikke ansees at være til synderlig Fordeel for Byen; thi vi holde os overbeviste om, at hvad Bonden vilde spare i fremmed Korn, hvis han selv producerede mere, vilde han anvende i andre Artikler, der efterhaanden vilde blive ham ligesaa nødvendige som Brødet. Udviklingen af Agerbruget forekommer os at være den vigtigste Støtte for Landets sande Velvære, og det vilde derfor være særdeles ønskeligt, om der skjænkedes den mere Opmærksomhed, end hidtil har været Tilfældet i de Distrikter, hvormed Bergen driver sin vigtigste Handel. Blandt disse er Hardanger det, hvor Jordbruget har gaaet meest fremad, og hvis Befolkning i det Hele taget antages at staae høiest i Cultur. Handelen mellem Bergen og Hardanger har i de senere Aar meget aftaget, ikke saa meget paa Grund af Hardangernes mindre Trang til Korn, som fordi de nu bringe deres Producter: Smør, Talg etc. for en stor Deel til de sydligere Byer, hvor Priserne derpaa i længere Tid have staaet høiere og hvor de igjen tilbytte sig deres Nødvendighedsvarer. Handelen med Voss har derimod ikke undergaaet nogen synderlig Forandring i de sidste fem Aar, og det synes, som om Almuen der hænger mere ved sine gamle Skikke og Sædvaner. Vel sælger en større Deel af dem nu sit Hovedproduct Smør til Opkjøbere hjemme; men den henter dog i Regelen endnu selv sine Fornødenhedsartikler direkte fra Bergen. Beboerne af Søndhordland deeltage i større og mindre Grad i Vaarsildefiskeriet paa Kysterne fra Skudesnæs og nordover, og da dette, som ovenfor paapeget, i Femaaret har givet et godt Udbytte, og Priserne ialfald rigeligen have erstattet det mindre Quantum, som i enkelte Aar har været fanget, saa har Districtet gaaet stærkt fremad i materiel Velvære, og Handelsrørelsen mellem det og Bergen er som Følge deraf bleven stærkt forøget. Imidlertid synes dette Districts Velstand altfor meget at være bleven afhængig af Fiskerierne, og den Lethed til Erhverv, som disse tilbyde, har just ikke bidraget til at befordre Befolkningens Økonomie. I dette District er desuden anlagt store Capitaler i Fiskeredskaber, hvilke, hvis Fiskerierne skulde slaae feil, vilde være næsten værdløse. Beboerne af Søndhordland have i de senere Aar mere og mere skilt sig af med den Mængde Smaajagter, hvormed de tidligere bragte ferst Sild fra Fiskeværene til Bergen, og i deres Sted anskaffet sig større Jagter og Slupper, hvormed de for en stor Deel bringe den Sild, som de tilvirke paa deres mange Salterier, directe til Sveriges Vestkyst og Østersøen. Derved har Bergens Sildehandel lidt meget, og tildeels forsyne Søndhordlændingerne sig ogsaa med Korn der, hvorved Handelen altsaa gaaer tabt for Bergen, men Omsætningen mellem hiint District og vor By i andre Artikler har derimod taget et overordentligt Opsving, hvorvel Fordelen deraf nu mindre end tidligere tilfalder Mellemledet mellem de større Handlende og Bonden, de saakaldte Bondehandlere. Overhovedet har Handelslovgivningen af 1842 i høi Grad bidraget til at forandre Handelsforholdet mellem Søndhordland og Bergen; men uagtet vistnok dette som alt Nyt kan være til Skade for Enkeltmand, maa det vel ansees utvivlsomt, at jo færre Baand, der hviler paa enhver Bedrift og paa Handelen isærdeleshed, desto raskere udvikles den og vi kunne langtfra billige de Klager, som fra flere Kanter have været fremsatte mod hiin Lov.

For Nordhordlands Vedkommende har Vaarsildefisteriet i Femaaret slaaet aldeles feil. I 1853 fiskedes vel endeel Torsk i dette District, men Udbyttet deraf var dog i det Hele taget ubetydeligt. Kystbefolkningen, hvis Jorder ere smaae og for en stor Deel lide under klimatiske Forholde, er derfor ogsaa synligen gaaet tilbage i materiel Henseende og staaer med Hensyn til aandelig Udvikling ligeledes paa et meget lavt Trin. Derimod har Almuen i de indre Bygder, der ikke egentlig ere afhængige af Fiskeriet, hvorvel Enkelte ogsaa deeltage i dette, gaaet fremad og Handelsforbindelsen med den har som Følge heraf tiltaget i Femaaret.

Omsætningen med Sønd- og Nordfjord er i Femaaret forøget i høi Grad, og Beboerne af disse Districter, ialtfald de, der deeltage i Fiskeriet, ere i betydelig Opkomst paa Grund af de rige Vaarsildefisterier paa disse Kanter og Sildens høie Priser. Endnu større vilde deres Fordeel have været, hvis de havde behandlet Silden, som de hidtil almindeligviis selv have tilvirket, med større Omhu, og Byens Handlende vilde paa samme Tid have været bevarede for store Tab. Imidlertid er der Udsigt til en Forbedring ogsaa i denne Henseende, thi i de seneste Aar begynde Bergenske og Stavangerske Handlende mere og mere at anlægge Etablissementer for Tilvirkning af Sild i Sønd- og Nordfjord og Almuen vil udentvivl af disse lære at behandle sine Varer omhyggeligere, hvis den ikke, hvad der sikkert vilde være det fordeelagtigste for alle Parter, skulde foretrække blot at beskjæftige sig med at fange Silden og sælge den raa, istedetfor selv at salte den til Handelsvare. Foruden Vaarsild afgive disse Districter ogsaa Sommersild, lidt Sei, Tran og Klipfisk i Handelen. De indre Bygder af Nordfjord levere desuden Tømmer, Brænde, Stav og Tøndebaand og Agerbruget i disse skal ogsaa være i god Opkomst. Beboerne af Sogn deeltage ikke synderligt i Fiskerierne. Hvorvel deres Producter: Smør, Talg, Kjød, Træmaterialier og Frugt, i de senere Aar ere stegne betydeligt i Priis, synes Omsætningen med dem ikke at være væsentlig forandret i Omfang. Tvertimod er Kornafsætningen til Indresogn betydeligt formindsket i de sidste Aar, da ikke alene Jordbruget der er gaaet fremad, men Aaringerne ogsaa have været jevnt gode.

Bergens faste Handel med Søndmøer aftager med hvert Aar mere og mere, vel hovedsagelig paa Grund af Concurrencen med de Districtet nærmere liggende Byer Aalesund og Christiansund. Derimod søge i de sidste Aar alt flere og flere Landhandlere og Fribandlere fra Søndmøer til Bergen, deels for at sælge deres Fiskeproducter, men især for at forsyne sig med Nødvendighedsartikler, uden at dog Omsætningen med disse paa langt nær kan opveie den, som engang fandt Sted med Bønderne i hiint District. Mere vigtig for Bergen end ved den egentlige Vareomsætning er Søndmøer saavelsom Nordmøer og Kysterne i Throndhjems Stift ligetil Namsen ved deres Sommersildfiskerier, til hvilke Bergens By saavelsom Søndhordland og Hardanger hvert Aar udsende indtil et Par Hundrede Jægter for at opkjøbe og tilvirke Sild, hvilken senere udskibes fra Bergen. Nordmøer og Namsen levere desuden en heel Deel Bygningsmaterialier til Bergen, og hvorvel Afstanden fra disse Districter er for stor til, at en egentlig fast Handel med Almuen der kan knyttes og vedligeholdes, saa forsynes den dog igjennem sine Landhandlere, der mere og mere tye til Bergen, herfra med en stor Deel af sine Fornødenheder.

Nordland vedbliver fremdeles at være det af Landets Districter, der i commerciel Henseende er vigtigst for Bergen, og det Gjeldsforhold, hvori Almuen der staaer til vor By, ligesom dennes Beliggenhed og udbredte Handel, samt de som Følge heraf bedre Vilkaar, som almindeligviis kunne bydes Nordlændingerne, ere i Forening stærke nok Baand til endnu for en lang Tid at knytte Nordlandshandelen til Bergen. Torskefiskerierne saavel i Nordland som i Finmarken have i Femaaret været jevnt gode, men desværre have Priserne paa Hovedproducterne Rundfisk og Klipfisk i flere Aaringer været temmelig lave. Som Følge heraf og af det høie Standpunkt, hvorpaa Kornvarer og flere andre Nødvendighedsartikler i de sidste Aar have staaet, i Forbindelse med Anskaffelser af en Mængde Fartøier og Forøgelsen af Fiskeredskaber, er Nordlændingernes Gjeld til den Bergenske Handelsstand i Femaaret bleven betydeligt forøget, og der vil udentvivl hengaae lang Tid, inden de ville blive istand til at bringe den ned til, hvad den var i 1850.

Fiskerierne i Finmarken have i de sidste Aar tiltrukket sig de Bergenske Handlendes Opmærksomhed, og der udsendes nu derhen et temmeligt stort og stigende Antal Jægter, for at opkjøbe og tilvirke Torsk og Lever til Klipfisk og Tran. Disse Fartøier medtage endeel Fiskeredskaber, Salt, lidt Meel og nogle faa Luxusgjenstande, men det almindelige Bytningsmiddel er dog Contanter.

Vi have her tilladt os i al Korthed, og benyttende det Bekjendtskab, vi have om Forholdene, at give en Fremstilling af Byens Handel med Landdistricterne i det nys endte Femaar, og henvise forøvrigt til vedlagte Tabeller over Ind- og Udførselen af de vigtigste Handelsvarer i samme Tidsrum.

Førend vi slutte, kunne vi imidlertid ikke und-

lade at paapege et Forhold, som efter vor Formening i de sidste Aar har virket hemmende paa Udviklingen af Handelen ialmindelighed og hvis Indflydelse ogsaa i Fremtiden synes at ville blive følelig — Utilstrækkeligheden af Circulationsmiddelet Penge. Norge idetheletaget og dets Handel især særdeleshed har i det sidste Decennium især udviklet sig i saa overordentlig Grad som i intet tidligere Tidsrum; Omsætningerne ere forøgede meget, store Capitaler ere anlagte i Skibe og kostbare industrielle Foretagender, men den i Omløb værende Pengemasse er ikke voxet i Forhold dertil, og fremmede Mynter og Assignater ere ikke courante. For Bergens Vedkommende antage vi, at i det sidste Femaar er bygget og kjøbt Skibe for mindst . . 300,000 Spd.
anvendt til Dampskibe og industrielle Anlæg . . . . . 300,000 —
kommer hertil, at Nordlændingernes Gjeld er bleven forøget med mindst 200,000 —
saa er en Capital af omtrent . . 800,000 Spd.
draget ud af den egentlige Handel, og dette er vel for en stor Deel Grunden til den Krisis, hvori vi nu befinde os.

Skibsfarten er en for vort Land saa naturlig Bedrift, og var i Femaaret 1846—50 saa lønnende, at det var rimeligt, at mange vilde kaste sig over den; men vi frygte for, at Flere have engageret sig over deres Evner og uden at tænke paa, at den lette Adgang til at skaffe Penge, som for nogle Aar siden existerede, muligens kunde spærres. Anskaffelsen af de store og kostbare Dampskibe og Oprettelsen af de mekaniske Værksteder, saa nyttige de end kunne være for vor By, forekommer os altfor storartede Foretagender for et Sted, der ikke kan disponere over flere Midler end Bergen, og deres Nødvendighed synes os heller ikke for Tiden saa paatrængende, at man for disses Skyld skulde berøve Handelen dens vigtigste Drivekraft. Men selv uden disse nye Foretagender vilde den circulerende Pengemasse neppe mere være tilstrækkelig for vort Land, og vi holde derfor en Forøgelse af Bankens Fond for aldeles nødvendig, hvis ikke den Fremadskriden i alle Retninger, som mere og mere begynder at gjøre sig gjældende, skal standse. Forhaabentlig vil ogsaa det kommende Storthing tage under Overveielse denne Sag, hvis heldige Løsning vil fremkalde et fornyet Liv i alle Virksomhedsgrene og bidrage til Landets Udvikling og Fremskridt i enhver Henseende."

Bergens Import i Femaaret 1851—55.

	Hvede.	Rug.	Byg.
1851.	15,324 Tønder.	49,831 Tønder.	179,483 Tønder.
1852.	6,566 —	84,277 —	174,512 —
1853.	11,573 —	95,758 —	162,319 —
1854.	10,427 —	163,457 —	118,828 —
1855.	19,620 —	103,763 —	198,982 —

Bergens Export i Femaaret 1851—55.

	Sild.	Tran.	Tørfisk.	Klipfisk.	Rogn.
1851.	249,623 Tønder.	20,940½ Tønder.	715,046 Voger.	159,734 Voger.	21,223 Tønder.
1852.	187,340 —	27,319½ —	615,187 —	128,281 —	16,691 —
1853.	189,926 —	31,073$^{5}/_{12}$ —	595,670 —	107,907 —	28,510 —
1854.	167,248 —	29,818$^{17}/_{20}$ —	540,460 —	155,025 —	21,086 —
1855.	220,363 —	45,897¼ —	560,362 —	234,326 —	22,678½ —

Jeg maa i Anledning af disse Beretninger underdanigst bemærke, at idet jeg har antaget at skylde Forfatterne ikke at bortskjære Noget af deres Arbeider, hvorved det Øvrige vilde komme ud af Sammenhængen, men indtage deres mig tilstillede Beretninger in extenso, har det ikke kunnet undgaaes, at der paa nogle Steder bliver berørt Adskilligt, som maaskee nærmest vedkom andre Materier, end egentlig paa det Sted skulde behandles, hvorved tildeels nogen Gjentagelse forvoldes, ligesom der ogsaa findes nogle Steder udtalt Domme, Meninger og Forslag, jeg ikke kan tiltræde, men som det dog kan være af Vigtighed ved anden Leilighed at have for Øie.

Antallet af de forskjellige Handelsberettigede, samt af deres ved Handelen ansatte Betjente ved Udgangen af Aaret 1855 erfares af den hermed følgende Tabel No. 5, der er forfattet efter de fra Magistraten erholdte Oplysninger.

B. Skibsfarten.

Med Hensyn hertil vil det af Tabellen No. 2 erfares, hvor stort Antallet af de i Femaaret byggede Skibe og disses Drægtighed har været. Den Sidste udgjorde 1259 Commercelæster, hvorimod Drægtigheden af de i det foregaaende Femaar byggede ikkuns udgjorde 1005 Commercelæster. Skibenes Antal sees af ovennævnte Tabel No. 6 at have udgjort 200. Det er forøvrigt bemærket, at de her i Staden i de sidste Aar byggede Skibe fortrinlig udmærke sig saavel i Henseende til Hurtigsejling som og ved en smuk og solid Construction, af hvilken Grund de i Fragtfarten godt kunne concurrere med andre Nationers Skibe.

Adskillige Oplysninger, Skibsfarten vedkommende, indeholdes ogsaa i de foran meddeelte Beretninger om Handelen, hvor Materiernes Sammenhæng medførte, at de bleve omtalte, og som ikke nu kunne optages uden trættende Gjentagelse. Jeg maa derfor underdanigst tillade mig at henvise dertil.

C. Haandværksdriften.

Af Tabellen No. 6 vil naadigst erfares Antallet af samtlige Haandværkere med deres Svende og Drenge, hvorhos det bemærkes, at af Haandværkere her i Staden henhøre 13 under Laug, dog saaledes at Smede og Uhrmagere ere samlede under et Laug, hvilket ogsaa var Tilfældet med Stole- og Blokmagere, men dette Laug existerer nu ikke mere.

I Almindelighed maa man vistnok kunne sige, at Haandværkerne her i Staden holde godt Skridt med Tiden. Som Beviis herfor kan formeentlig ogsaa anføres, at nogle af de herfra til sidste Pariserudstilling sendte Haandværksarbeider ere blevne erkjendte som fortrinlige. Med Hensyn til, hvorvidt de forskjellige Haandværkeres Arbeider nyde Afsætning udenfor Byen, give de fremkomne Oplysninger kun Anledning til at erindre: Bagerhaandværket har ingen væsentlig Fremskridt gjort i de sidste forløbne 5 Aar, dog nyder Arbeidet ikke ubetydelig Afsætning til Nordland, hvorimod Afsætningen til Byens tilgrændsende Districter synes aftagen paa Grund af de mange Bagerier, der sammesteds Tid efter anden ere oprettede.

Muurmesterne have opgivet, at de ikke kunne paavise væsentlige Fremskridt i Professionen, og at deres Arbeide indskrænker sig til Byen og dens nærmeste Omegn.

Af Reebslagerne drive 4 Mestere deres Haandværk med Maskinerie og Hestekraft istedetfor udelukkende med Haandkraft; Afsætning finder ogsaa Sted til de omliggende Landdistrikter.

Skrædderlauget anfører, at dets Arbeide vinder mere og mere Søgning udenfor Byen, og omtaler, at der her haves en i Udlandet forfærdiget Maskine, med hvilken skal kunne syes med en Hurtighed, hvortil ellers 14 à 16 Mand behøvedes.

Smede- og Uhrmagerlauget har opgivet, at ingen særdeles Fremskridt ere gjorte i nogen af disse Professioner.

Bødkerlaugets Afsætning udenfor Byen indskrænker sig til Landdistricterne og Nordland.

Glarmesterlauget har anført, at dets Afsætning udenfor Byen er ubetydelig, hvilket ogsaa gjelder om Kobbersmedelauget med Tilføiende, at dets Afsætning indskrænker sig til Kaffekjedler og smaae Trankjedler.

Ogsaa Malerlauget har ubetydeligt Arbeide udenfor Byen.

Af Guldsmedelauget have enkelte Mestere Afsætning til de nordligere Byer og til Nordland.

Parykmagerlauget har Afsætning til Stavanger, Aalesund, Molde og Nordland.

Skomagerlauget har bemærket, at foruden det Arbeide, der i Stevnerne her afhændes til Nordlændingen, afsende enkelte Mestere, dog kun for en ubetydelig Deel, Arbeide til Forhandling under Fiskeriets Drift sammesteds.

Snedkerlauget afsætter Arbeide saavel til Landdistricterne i Bergens Stift som til Nordland.

At nogen Arter af nye Haandværkere i det ommeldte Tidsrum have etableret sig her i Staden, give de til Stiftet indkomne Oplysninger ikke Anledning til at antage.

D. Fabrikdriften.

I den af Magistraten meddeelte, efter Schema No. 2 udarbeidede Tabel, hvilken underdanigst vedlægges, er anført, at her i Byen ved 1855 Aars Udgang fandtes:

20 Garverier.
3 Maltgjørerier.
2 Skibsværfter.
1 Jernstøberie.
1 Haandgjerningsskole.
1 Arbeidsanstalt ved Fattigvæsenet.
1 til Tugthuset hørende Fabrik.
1 Cicoriefabrik.
2 Edikefabriker.
1 Møllebrug.
6 Tobakfabrikker.
31 Ølbryggerier.
6 Bogtrykkerier.
3 musikalske Instrumentmagere.

Derimod sees et Spinderie og et Seildugsvæverie at være nedlagte. Det tør dog maaskee være Tvivl underkastet, om Driften i alle de bestaaende Indretninger, forsaavidt de ikke gaae ind under blotte Industrianlæg, kan siges at foregaae fabrikmæssigt, ligesom overhovedet om de alle ifølge sit Slags, navnlig de 2 sidste, burde ansees henhørende til denne Rubrik og ikke maaske snarere under den forrige og den samme vedkommende Tabel No. 6, hvor jeg derfor har troet, at de ikke burde savnes. Tabellen maa ogsaa tjene til Oplysning; saavel om Arbeidsstyrken, som om Driftens Størrelse m. m. Siden Aaret 1845 har intet Brændeviinsbrænderie været i Drift her i Staden.

I de nærmest Byen tilstødende Landdistricter ere flere Fabrikker anlagte, saaledes et mekanisk Værksted m. m. i Solheimsvigen, et Jernstøberie med Høvlemaskiner m. m. i Lærevaag, hvilke hovedsagelig tilhøre Byens Indvaanere eller drives for deres Regning. Detaillerede Oplysninger om disse, forsaavidt de i det omhandlede Tidsrum have været i Drift, høre formeentlig til at meddeles i vedkommende Amts Beretning.

Istedetfor det ældre Møbelmagazin er her oprettet et Industrimagazin, men hvis Virksomhed inden Femaarets Udløb ikke var begyndt. Det er det samme, som omtales senere hen, hvor der handles om den Deel, det nyttige Selskab har havt i Indretningens Istandbringelse.

E. Bjergværksdrift

finder her ikke Sted.

F. Skibsbyggerie.

Af fornævnte Tabel No. 2 erfares, at de 2 Skibsværfter drives med 2de Mestere og 115 à 135 Tømmermænd og Læredrenge, samt at der i Femaaret er bygget 15 Skibe tilsammen af en Drægtighed af 1259 Commercelæster. Jeg maa herved bemærke, at i det foregaaende Femaar byggedes kun 11 Skibe af tilsammen 1005 Commercelæsters Drægtighed, og i det dernæst foregaaende Qvinqvennium kun 6 tilsammen drægtige 441 Commercelæster.

G. Jordbruget.

Den til Bergens Bye forhen hørende Tagemark er for Størstedelen overgaaet til private Eiere eller Fæstere, som deraf svare en ubetydelig aarlig Afgift, der fortiden beløber tilsammen til 146 Spd. 40 ß. Den ligger fornemmelig paa Fløifjeldet og er af Naturen besværlig at rydde og dyrke.

2. Med Hensyn til Tilstanden i Almindelighed.

a. Overeensstemmende med de givne naadigste Befalinger, vedlægges herved underdanigst Tabel efter Schema No. 4 over de i Bergens Bye i hvert af Aarene 1851—1855 thinglæste og aflæste Gjeldsbreve og Skifteudlæg, hvorved Pant er givet i faste Eiendomme, over afhændede faste Eiendomme og afholdte Executions- og Udpantningsforretningers Antal og Beløb.

Sammenlignes denne Tabel med Resultaterne for Aarene 1846—1850 saaledes:

		1846—1850.	1851—1855.
Af Gjeldsbreve og Skifteudlæg, hvorved Pant er givet i faste Eiendomme, er thinglæst:	for alle 5 Aar	1,166,814 Spd.	1,113,547 Spd.
	i Gjennemsnit	233,363 Spd.	222,709 Spd. 48 ß.
Af ovennævnte Arter af Pantehæftelser aflæste:	for alle 5 Aar	860,963 Spd.	686,792 Spd.
	i Gjennemsnit	172,193 Spd.	137,358 Spd. 48 ß.
Af faste Eiendomme ere afhændede:	for alle 5 Aar	1,012,007 Spd.	1,236,139 Spd.
	i Gjennemsnit	202,401 Spd.	245,227 Spd. 96 ß.
	Antal	839.	888.
Af Executionsforretninger for Gjeld og Udpantninger afholdt:	for alle 5 Aar	119,871 Spd.	80,908 Spd. 17 ß.
	i Gjennemsnit	23,974 Spd.	16,181 Spd. 75 ß.
	Antal	17,314.	13,526.

vil det erfares, at Total- og Gjennemsnitsværdierne af de i Aarene 18$\frac{5}{5}$ solgte faste Eiendomme noget overstiger disse Værdier i Aarene 1846—1850. Grunden hertil maa vistnok, foruden at Antallet i det sidste Ovingvennium er noget større end i det foregaaende, søges i at Huusleien og med den de faste Eiendomme i de sidste Aar af Ovingvenniet have steget i Priis, fornemmelig forsaavidt Eiendommene ligge nogenlunde bequemt for Handel. Antallet af Exekutionsforretninger for Gjæld og Udpantninger sees i det sidst forløbne Femaar at have været betydeligt mindre end i det foregaaende ligesom det Beløb, for hvilket Exekution og Udpantning er gjort, sees at være omtrent $\frac{1}{3}$ mindre i det sidste Femaar. Dette synes neppe at kunne forklares uden som et Tegn paa en Forbedring i Indvaanernes Kaar.

b. Den almindelige Løn for en Tjenestepige er efter Opgivende fra 8 til 18 Spd. aarlig, og for en Tjenestekarl mellem 25 og 70 Spd.; alt efter den Kyndighed, der udfordres. For en almindelig Gaardskarl har en Løn af 40 Spd. i Slutningen af Tidsrummet ikke hørt til Sjeldenheder.

Efter Opgave fra Bergens Børs- og Handelscommittee har Daglønnen for en almindelig Arbeider indtil Udgangen af 1854 været 54 Skilling daglig, men paa Grund af Levnetsmidlernes betydelige Stigen i Priis og den Trang til Arbeidsfolk, der opstod i Anledning af de store Bygningsarbeider efter Ildebranden den 30te Mai 1855, er Daglønnen stegen til 60 ß. i Vintermaanederne og 72 ß. om Sommeren for en almindelig Arbeider; for Stokfisksjouere til 72 ß. Aaret rundt; for Skibstømmermænd til 54 ß. om Vinteren og 66 à 72 ß. om Sommeren, samt for Direlmænd indtil 84 ß. om Sommeren.

Heraf lader sig formeentlig uddrage, at Arbeidsclassen her paa Stedet i Almindelighed har Adgang til god Fortjeneste, men der gives her som andensteds Mange, der ikke anvende det Fortjente paa en god og huusholderisk Maade, eller tænke sig at knappere Tider kunne indtræffe. Fattigbyrderne ere saaledes fremdeles store. Ved Siden af Brændeviinskipperne have de nu i stort Antal baade i og ved Byen etablerede Øludsalg stor Søgning og meget af Arbeidernes Fortjeneste gaaer til disse Kipper, medens Familien ofte lider Mangel. Forhen var der, inden Salterierne paa Leden bleve saa almindelige som nu, megen Fortjeneste for Folk af Arbeidsclassen af begge Kjøn ved Deeltagelse i Tilvirkning af Saltfisk, især Vaarsild, men dette er efterhaanden mere og mere ophørt, som en naturlig Følge af at Fisken ikke som før bringes til Byen for at virkes.

c. Længden af Byens, med Hjulredskaber, fremkommelige Veie ere:

fra Stadsporten til Bommen . . 400 Alen,
" Stølen til Sandvigen . . . 900 —
" Vaskerelven over Sydnæshougen 1760 —,

med hvilke Veistykker ingen vigtige Forandringer eller Forbedringer ere foregaaede i Aarene 18$\frac{5}{5}\frac{1}{5}$.

d. Af Sparebanker, samt private Brandassuranceforeninger gives her følgende:

1. Sparebanken.

Dens egen Capital udgjorde ved Udgangen af forrige Ovingvennium . . . 73,678 Spd. 25 ß.
ved Udgangen af 1851 udgjorde den . . . . . 84,106 — 6 "
og ved Udløbet af Aaret 1855 . . . . . 103,513 — 65 "
foruden dens Eiendom No. 2 & 3 i 19de Rode . . . . . 10,558 — " "
og Inventariet . . . . . 352 — 8 "
men hvilke begge sidste Summer ifølge Beslutning af 1ste Febr. 1855 ere udgaaede af Regnskaberne.
Indskydernes Antal var ved Udgangen af 1851 12,129,
og ved Do. 1855 19,323,
og deres Tilgodehavende ved Udgangen af 1851 . . . . . 837,757 Spd. 57 ß.
og ved Udgangen af 1855 . . . . . 1,205,676 — 53 "
Som Gaver i det Offentliges Interesse er af Sparebanken udbetalt i 1851 . . . . 400 Spd.
1852 . . . . 650 —
1853 . . . . 650 —
1854 . . . . 880 —
1855 . . . . 1,450 —

2. Privatbanken

er stiftet den 28de Novbr. 1855 og baseret paa et Fond af 50,000 Spd. fordeelt i 500 Actier, hver paa 100 Spd. Den begyndte sin Virksomhed den 1ste Januar 1856 og bestyres af 5 Directører og 9 Repræsentanter, hvorhos der ved den er ansat en Kasserer.

3. Søassuranceforeningen

er oprettet i 1849 og bestod ved Udgangen af 1850 af 125 Medlemmer, der havde forsikret Skibsværdier til et Beløb af 315,395 Spd.

I 1851	var af	148	Medlemmer	paa	114	Skibe forsikret	436,088 Spd.
" 1852	" "	155	—	"	129	— —	503,471 —
" 1853	" "	173	—	"	124	— —	517,101 —
" 1854	" "	179	—	"	128	— —	536,797 —
" 1855	" "	196	—	"	130	— —	574,361 —

Resultaterne af dens Virksomhed have derimod været forskjellige. Saaledes afgav Aaret 1851 et Overskud af 2¾ pCt. af de forsikrede Værdier; 1852 levnede intet Overskud; 1853 gav 1½ pCt., hvorimod 1854 krævede et Tilskud af 1½ pCt. For 1855 var Opgjørelse ikke foretaget ved Beretningens Afgivelse.

4. Søforsikringsselskabet Neptun

er oprettet med et Fond af 120,000 Spd., inddeelt i 600 Actier, hver paa 200 Spd., hvoraf 40 Spd. contant ere indbetalte. Selskabet begyndte sin Virksomhed den 1ste Mai 1853 og havde ved Udgangen af 1854, da det første Regnskab aflagdes, forsikret Værdier til et Beløb af 1,718,074 Spd., hvoraf den indkomne Præmie udgjorde 29,419 Spd. 1 ß. Overskuddet blev da 9,000 Spd., hvoraf Halvdelen ifølge Planens Bestemmelser oplagdes til et Reservefond og den anden Halvdeel udbetaltes Actionairerne med 7 Spd. 60 ß. pr. Actie.

I 1855 forsikredes Værdier til et Beløb af 1,722,546 Spd., der afgav en Præmie af 29,179 Spd. 78 ß. Overskuddet blev 12,000 Spd., hvoraf Halvdelen ligeledes tillagdes Reservefondet, der ved Aarets Udgang altsaa udgjorde 10,500. Den anden Halvdeel udbetaltes Actionairerne med 10 Spd. pr. Actie. Selskabet bestyres af 5 Directeurer og 9 Repræsentanter og har en Kasserer og Bogholder, samt dennes 2de Assistenter fælleds med Assuranceforeningen.

5. Brandforsikringsselskabet Phønix.

Dette Selskab, hvis Virksomhed begyndte den 1ste October 1855, er baseret paa et Fond af 200,000 Spd. inddeelte i 2,000 Actier, hver paa 100 Spd., hvoraf 30 pCt. contant er indbetalt. Ogsaa dette Selskab bestyres af 5 Directeurer og 9 Repræsentanter.

6. Brandassuranceselskabet paa Varer og Effecter.

Selskabet bestaaer fremdeles af 1,000 Actier med et Fond af 100,000 Spd., af hvilke 30 Spd. pr. Actie ere indbetalte.

Ved Udgangen af 1851 var dets Status 167,222 Spd. 79½ ß., men ved Udgangen af 1855 var den gaaet op til 192,222 Spd. 79½ ß.

Udbyttet til Actieeierne (det Halve tillægges Fondet) har udgjort pr. Actie:

i 1851	. . .	8 Spd.	40 ß.
" 1852	. . .	4 —	" "
" 1853	. . .	8 —	60 "
" 1854	. .	7 —	60 "
" 1855	. . .	5 —	" "

heraf erfares altsaa, at Udbyttet for disse 5 Aar tilsammen har udgjort 33 Spd. 40 ß., medens det i de foregaaende 5 Aar udgjorde 38 Spd. 37 ß., hvilket fornemmelig hidrører fra de i Aarene 1852 og 1855 indtrufne store Skadeserstatninger. Den løbende Risico udgjorde ved Udgangen af 1855 2,063,214 Spd. 4 ß., medens den i 1851 ikkun udgjorde 1,696,114 Spd.

e. Andre Indretninger og i almeennyttigt Øiemed stiftede Foreninger.

1. Den yngre Afholdsforening.

Denne Forening, der blev stiftet i Aaret 1847, tællede ved Udgangen af 1851 344 Medlemmer.

1852	395	—"—
1853	454	—"—
1854	504	—"—
1855	529	—"—

Medlemmerne bestaae for det Meste af Folk af Arbeids- og Haandværksclassen; af Embedsstanden er der kun faae, og ligesaa af Qvinder.

2. Missionsforeningen.

Ifølge Opgave fra Bestyrelsen var i 1855 266 tegnede som Medlemmer, men deres aarlige Antal antages at være 400. Ved Udgangen af 1855 var Foreningens Kassebeholdning 202 Spd. 27 ß., men det bemærkes, at hvert Aar indsendes til Hovedbestyrelsen det Meste af, hvad der i Aarets Løb er indkommet til Missionen.

3. Foreningen til moralsk fordærvede Børns og unge Menneskers Redning.

Denne stiftedes 26de September 1842 med et

Antal af 171 Medlemmer, der aarligen hver have at erlægge i Contingent 1 Spd.; men Medlemmernes Antal er senere aftaget, hvilket det Følgende vil vise.

I 1851 var Antallet af Medlemmer 107 og af udsatte Børn 16.
= 1852 — — 100 — 20.
= 1853 — — 106 — 22.
= 1854 — — 98 — 22.
= 1855 — — 93 — 23.

Hvert Aars Høst har været afholdt Generalforsamling, hvori der ved et Foredrag af Directionens Ordfører er gjort Rede for Foreningens Virken. Ved Afslutningen af Regnskabet for 1855 havdes en Kassebeholdning af 74 Spd. 75 ß. Som et stadigt Fond henstaae derhos i Bergens Sparebank 80 Spd.

Af Sparebankens Bestyrelse er, ved Beslutning af 1ste Februar 1855, Selskabet tilstaaet af dens Midler et aarligt Tilskud af indtil 400 Spd. for dermed at bestride sine manglende Udgifter.

Ifølge Bestyrelsens Formening er Foreningens moralske Virkning i Almindelighed særdeles gavnlig og det anføres, at, med nogle faae Undtagelser, ere samtlige under dens Omsorg antagne Børn blevne til nyttige og retskafne Medlemmer af Samfundet.

4. Det nyttige Selskab.

Medlemmerne udgjorde ved Udgangen
af 1851 . . . . . 28.
= 1852 . . . . . 33.
= 1853 . . . . . 108.
= 1854 . . . . . 97.
= 1855 . . . . . 88.

Selskabets Formue, der den 31te December 1851 udgjorde 5,365 Spd. 39 ß. var ved Udgangen af 1855 steget til 5,653 Spd. 65 ß.

I de sidste 5 Aar har Selskabet søgt at virke til Byens og dens Omegns Forskjønnelse og hvad dermed staaer i Forbindelse.

Et Selskabet tilhørende Huus har det overdraget til et Samfund, der har dannet sig for at indrette og vedligeholde et Opbevarings- og Udsalgssted for Haandværksarbeider og Industrifrembringelser, for en Kjøbesum af 2000 Spd., som forbliver henstaaende rentefri i 5 Aar.

En af Selskabet udlovet Præmie af 50 Spd. for Anlæg af en Igledam er tilkjendt en i Byens Nærhed boende Proprietair i Forening med en af Byens Læger.

Hvis det tilstrækkelig godtgjøres, at der i Dammen i et Tidsrum af 9 Aar er avlet mindst 1000 Igler, der kunne benyttes, ville Anlæggeren endvidere af Selskabet erholde udbetalt 50 Spd.

Forhandling mellem Byens Lægeforening og Selskabet om Bidrag til Opførelse af et Badehuus for Arbeidsclassen, hvortil Selskabet har erklæret at ville bidrage for engang 100 Spd., har hidtil ikke ledet til noget Resultat.

Det samme gjælder en af Selskabet i 1854 udsat Præmie af 300 Spd. for Besvarelse af den Opgave:

"Hvorledes kan et paa den almindelige Sundhedslære baseret Kloakvæsen hensigtsmæssigst og mindst bekosteligt indrettes for Bergens Bye?"

Efter Andragende fra Byens Haandværkerforening har det nyttige Selskab bidraget 180 Spd. til Afholdelse af de Udgifter, som for den medgik til Afsendelsen af 3 Mænd til Industriudstillingen i Paris i 1855. Selskabet er i Besiddelse af et samme ved et af dets Medlemmer testamentarisk skjænket Legat til Beløb 1000 Spd., hvis Renter indflyde i Selskabets Kasse.

5. Understøttelseskassen for uheldige Sømænd.

Dens eiende Kapital, der i
1851 udgjorde . . . 12,966 Spd. 14 ß.
var i 1855 . . . . . 14,216 — 63 =
De indkomne Bidrag udgjorde i 1851 . . . 585 — 105 =
i 1855 . . . 825 — 81½ =
De udbetalte Understøttelser
i 1851 beløb til . . . 627 — 60 =
og i 1855 — . . . 1,257 — 62 =

Antallet af de Sømænd og deres Efterladte, som have modtaget Understøttelse af Kassen, har været:
i 1851 . . . . . 56 Personer.
i 1852 . . . . . 32 —=—
i 1853 . . . . . 61 —=—
i 1854 . . . . . 93 —=—
i 1855 . . . . . 101 —=—

6. Stiftelsen for ugifte Fruentimmer.

Stiftelsens eiende Kapital, der
i 1851 udgjorde . . . 5,956 Spd. 55 ß.
var ved Udgangen af 1855
voxet til . . . . . 8,180 — 102½ =

Dens Indtægt ved Gaver og aarlige Bidrag har været
i 1851 fra 11te Octbr. til 31te Decbr. 66 Spd. 72 ß.
i 1852 — — — 791 — 4 =
i 1853 — — — 146 — 70 =
i 1854 — — — 391 — 15 =
i 1855 — — — 480 — 60 =

og de aarlig udbetalte Renteportioner à 20 Spd. aarlig:

i 1851	for ½ Aar	½.
i 1852	—»—	6.
i 1853	—»—	6½.
i 1854	—»—	7.
i 1855	—»—	7½.

7. Skipperenkekassen,

hvis rentebærende Kapital den

31te Decbr. 1851 var . 15,355 Spd. » ß.
udgjorde den 31te Decbr. 1855 18,792 — 114 »

Foruden Contingent og Indskud af Medlemmerne yde ogsaa Rederierne Bidrag i Forhold til Skibenes Læstedrægtighed. Dette Bidrag udgjorde i 1855 . . . . . 203 Spd. 103 ß. og i det Hele er paa denne Maade til 31te Decbr. 1855 indkommet . . . 3,606 Spd. 113 ß. 1855 er som Pension til 64 Enker ved Terminen 11te Juni og til 65 Enker ved Terminen 11te December udbetalt tilsammen . . . . 715 Spd.

8. Søndagsskolen.

Dens eiende Kapital i 1851 . 5,260 Spd. » ß.
var i 1855 steget til . . . 5,816 — 73 »

I Femaaret 1851—55 har der paa Skolen i det Hele været undervist 609 Elever med en halvaarlig Af- og Tilgang af omtrent 60 Elever.

Naar Skolen er fuldtallig, undervises der 180 confirmerede og 90 uconfirmerede Drenge, og Søgningen til Skolen er fremdeles saa stor, at Lokalet ikke tillader at modtage alle Aspiranter.

9. Konstforeningen

tællede i 1855 . . . . . 507 Medlemmer, der hver betaler i aarlig Contingent 2 Spd. Foreningen eier ingen Kapital og maa heller ikke opspare nogen saadan, da den samlede Aarscontingent skal anvendes til Indkjøb af Malerier og Konstsager, der ved Lodtrækning aarlig fordeles blandt Foreningens Medlemmer.

10. Bespiisningsindretningen.

Fra den er udleveret

i 1851	. . . .	183,553 Portioner à	1⅔ ß.
i 1852	. . . .	193,439 —»—	» 2¼ »
i 1853	. . . .	205,104 —»—	» 2½ »
i 1854	. . .	199,296 —»—	» 2⅝ »
i 1855	. . . .	199,773 —»—	» 3⅛ »

Ved Indretningen er ansat en Spisemester, 2de Drenge og 2de Piger. I 1855 har der ogsaa været leveret Spise til Private imod Betaling.

11. Børneasylet.

Børnenes Antal var i Aarene 1851—53 gjennemsnitlig daglig 120; i 1854 og 1855 daglig 150—170. Betalingen for hvert Barn er 8 ß. ugentlig, for hvilken det erholder Middagsmad og Aftensmad, samt Tilsyn, Pleie og Underviisning og derhos et ikke saa lidet Bidrag til sin Beklædning. Asylet har 2 Lærerinder med en aarlig Løn, hver af 60 Spd. foruden fri Bolig, Lys og Brænde; 1 Tjenestepige med 32 Spd. aarlig; og en Kone, som lærer Børnene at spinde, med 5 Spd. aarlig. Asylets Capital, dets Huus deri indbefattet, kan ansættes til 6,000 Spd.

12. Den offentlige Sømandsskole

begyndte sin Virksomhed i April 1853 og havde

i 1853	. . . .	19 Elever.
i 1854	. . . .	17 —»—
i 1855	. . . .	30 —»—

Underviisningsgjenstandene ere: Navigationslæren, theoretisk og practisk Sømandskab, Norsk, Engelsk, Handelsregning og Geographie. Foruden Navigationslæreren havdes 3de Timelærere for Bifagene.

13. Musæet.

Dets aarlige Indtægter kunne for Femaaret anslaaes saaledes:

a.	Contingent af Medlemmerne .	250 Spd.
b.	Bidrag af Statskassen . . .	800 —
c.	Do. Sparebanken her siden 1854	400 —
d.	Leie af Musæets Hauge . . .	12 —
		1,462 Spd.

hvorimod de faste aarlige Udgifter have udgjort 796 Spd.

Samlingerne, der til bestemte Tider ere tilgjængelige for Alle og Enhver, ere paa forskjellige Maader fremdeles anseelig forøgede og have til sine Tider, fornemmelig i Sommermaanederne, været meget besøgte.

Til Bestridelse af Udgifter ved en passende Bygnings Opførelse har Statskassen bevilget 5,000 Spd. og Bykassen 5,000 Spd., hvorhos Sparebanken har givet Tilsagn om et rentefrit Laan af 5,000 Spd. Men der haves endnu ikke nogen passende Tomt til Bygningens Opførelse.

14. Tegneskolen.

I denne Skole, der har været i Virksomhed siden 1ste October 1851, undervises hvert Halvaar i Frihaandstegning og Constructionstegning, samt i en i Aaret 1852 oprettet Classe tillige i Modellering eller Gibsafstøbning.

Elevernes Antal har udgjort $18\frac{51}{52}$ 205.
$18\frac{52}{53}$ 213.
$18\frac{53}{54}$ 225.
$18\frac{54}{55}$ 214.
1855 fra 1ste Octbr. til 31te Decbr. 186.

I Skolen undervises af 2de Lærere, hvoraf dog hver har sin Assistent. Betalingen er for en Haandværkssvend 24 ß. og for en Læredreng 12 ß. maa-

nedlig; derhos har Skolen aarlig havt efter Middeltal 20 Gratister, dog i det sidste Aar lidt mindre.

Skolens aarlige Indtægter have været:

a. af Statskassen bevilget	250	Spd.
b. = Communen ligesaa	250	—
Lateris	500	Spd.

Transport	500	Spd.
c. af Communen til Huusleie . .	150	—
d. = Sparebanken	250	—
e. = Vennekredsens Legat	10	—
f. = Elevernes Contingent . .	80 à 90	—
altsaa tilsammen omtrent	1,000	Spd.

15. Pensionsindretningen

eiede den 1ste Januar 1851			1,062 Spd. 51 ß.
I 1851 er af 243 Medlemmer indskudt	1,215 Spd.	= ß.	
= 1852 — 308 —=—	1,540 —	= =	
= 1853 — 336 —=—	1,680 —	= =	
= 1854 — 401 —=—	2,005 —	= =	
= 1855 — 423 —=—	2,115 —	= =	
Indvundne Renter	1,535 —	97 =	
	10,090 —	97 =	

Udgifter i samme Tidsrum:

Administrationsomkostninger	200 Spd.	59 ß.	
Udbetalte Pensioner:			
1853 til 2 Pensionsberettigede for 6 Indskudsaar	60 —	= =	
1854 til 4 Do. for 13 Do. . . .	130 —	= =	
1855 til 7 Do. for 27 Do. . . .	270 —	= =	
	660 —	59 =	
			9,430 — 38 =
Indretningens Kapital den 31te December 1855			10,492 Spd. 89 ß.

Den 31te Decbr. 1855 var Medlemmernes Antal 504 og Pensionisternes 11.

16. Haandværkerforeningen tællede i 1845 ved dens Stiftelse 88 Medlemmer, hvis Antal siden stadigen er forøget og ved Udgangen af 1855 beløb til 318 contribuerende Medlemmer foruden 8 Adgangsberettigede. Den aarlige Contingent er 2 Spd. Foreningens Læseværelse er aabent hver Dag til Kl. 10 Aften, hvorimod Bibliotheket kun 4 Dage ugentlig fra Kl. 5—8 Aften. Bogsamlingen forøges aarlig og talte ved 1855 Aars Udgang 1108 Bind, væsentlig tekniske og historiske Værker samt Morskabslæsning. Desuden eier Foreningen mange Tegninger, der deels ere Gaver af Foreningens Velyndere og deels ere anskaffede for Foreningens Regning. Saavel Bibliotheket som Tegningerne benyttes flittig af Foreningens Medlemmer.

Foreningen eier en grundmuret Gaard, hvis øvre Etage den benytter til sine Sammenkomster.

I Vintermaanederne i det sidst henrundne Femaar er vexelvis afholdt Foredrag af de adgangsberettigede Medlemmer af historisk, naturvidenskabeligt og moralsk Indhold.

Ved Bistand af det nyttige Selskab har Foreningen afsendt 3 af sine Medlemmer som Emissairer til Verdensudstillingen i Paris.

Et Exemplar af deres Indberetning følger vedlagt. Flere af Foreningens Medlemmer have stiftet en Sangforening. Foreningens Bestyrelse bestaaer af 6 Directeurer.

17. Her i Staden haves endvidere en i sidste Femaarsberetning ommeldt, i gavnligt Øiemed oprettet Arbeiderforening. Det kan ikke paatvivles, at den i det her omhandlede Qvinqvennium er vedbleven at stifte Gavn i samme Retning som før, men det maa dog beklages, at de af Magistraten hos Vedkommende forlangte detaillerede Underretninger, denne Forening vedkommende, ikke have været erholdelige.

Fremdeles skylder jeg at omhandle:

f. Emigrationen til America.

Ifølge Opgave fra Politimesteren forpassedes følgende her i Staden hjemmehørende Personer til Amerika:

i Aaret 1851 . .	8	Voxne og 4	Børn.
— 1852 . .	12	—=— =	—
— 1853 . .	9	—=— =	—
— 1854 . .	14	—=— 3	—
— 1855 . .	7	—=— =	—
	50	7	

g. Antallet af de Personer, paa hvilke Bynæringsskatten har været fordeelt, har udgjort i Overensstemmelse med hvad Tabellen No. 6 oplyser:

i Aaret 1851 . . . . . 1,876.

i Aaret 1852 . . . . . 1,848.
— 1853 . . . . . 2,005.
— 1854 . . . . . 2,059.
— 1855 . . . . . 2,071.

Fattigskatten i Aaret 1855 er udlignet paa 2,104 Personer.

h. I Femaarets Løb er for Communens Regning anlagt en Vandledning fra Svartedigsvandet i Nærheden af Byen. Den blev færdig og taget i Brug i Begyndelsen af Aaret 1855 og har kostet, derunder indbefattet de Udvidelser, som allerede ere udførte, omtrent 60,000 Spd. Vandet ledes med en Faldhøide af henved 200 Fod gjennem støbte Jernrør af 9 Tommers indvendig Diameter. Nede i Byen forgrener Ledningen sig i lignende Rør af mindre Dimensioner til alle betydeligere Dele af Byen, og det kan ventes, at den vil blive udstrakt endvidere, saa at kun de Dele af Byen ville blive undtagne, hvor Naturhindringer af alt for stor Betydenhed ville træde i Veien.

Foruden at et for Byens Indvaanere længe følt Savn af Forsyning med godt Vand til Husholdningerne ved denne Vandledning er afhjulpet, tjener den ogsaa som et udmærket Slukningsmiddel ved Ildebrande, i hvilken Henseende den allerede har afgivet utvivlsomme Beviser under de sidste Bergen i Aaret 1855 overgaaede Ildebrande. Til den Ende ere nemlig paa den hele Vandlednings Forgreninger igjennem Byens Gader, omtrent for hver 100 Alen, anbragte saakaldte Brandstændere, der, naar en Brandslange tilskrues, kunne ved Hjælp af Vandets eget Tryk, kaste mægtige Vandmasser over Byens høieste Huse. Den Lethed og Hurtighed, hvormed det fornødne Slukningsmiddel saaledes paa de allerfleste Steder i Byen ved udbrydende Ildsvaade kan erholdes, giver i Forbindelse med den Redebonhed til Bevilgninger til Anskaffelse af Reqvisitter for Brandvæsenet, som stedse har udmærket Communens Bestyrelse, grundet Haab om, at større ødelæggende Ildsvaader ville blive sjeldnere og kun uafvægelige under ganske særegne sammenstødende ulykkelige Omstændigheder.

Vandledningen er derhos forsynet med 20 offentlige Spring, placerede saaledes, at de skulle give de mindre formuende Samfundsclasser, der vanskeligen kunne baade betale aarlig Afgift og bære de med det første Anlæg af Vandindtag forbundne Omkostninger, den letteste muelige Adgang til Forsyning med Vand uden Betaling. Disse Vandposter benyttes flittigt og den derved lettede Adgang til Vandforsyning erkjendes allerede nu af de fattigere Samfundsclasser for et væsentligt Gode. Vandledningen skulde imidlertid ikke tilfulde have opfyldt sit tilsigtede Øiemed, hvis den ikke tillige var bleven jevnligen benyttet af de mere formuende Samfundsclasser til deres Huses Forsyning med Vandindtag, hvilket allerede i en betydelig Grad er skeet, og hvorved igjennem den aarlige Afgift, som dessformedelst svares til Byen, opstaaer en stor Lettelse i Bykassens Udgifter ved Forrentningen af den paa Anlægget anvendte Capital. Men dette vedkommer meest en Tid, som ligger udenfor det Tidsrum, nærværende underdanigste Beretning skal angaae.

i. I Femaarets Løb er endvidere afsluttet Contract mellem Communen og et Actieselskab angaaende Byens Belysning med Gas. Gasværket er nu færdigt og taget i Brug i afvigte Aar. Den nærmere Beretning om dets Virksomhed hører saaledes ogsaa hen til den kommende Femaarsberetning.

k. Som et Fremskridt til det Bedre, der i Femaarets Løb er gjort, troes at burde nævnes Anskaffelsen af en ny Kirkegaard udenfor Stadsporten.

Denne Kirkegaard, der har en Udstrækning af omtrent 50,000 □ Alen, har kostet Communen omtrent 10,000 Spdlr.

l. Endelig finder jeg underdanigst at burde berøre, at Ildebranden den 30te Mai 1855 ved Siden af de store Ønder, den medførte, dog har havt den gode og for Byens Fremtid vigtige Følge, at man, ved en klog Benyttelse af Omstændighederne og gjennem betydelige Opoffrelser fra Communens Side, har kunnet faae det afbrændte Strøg, der før Ildebranden for det Meste kun gjennemskares af meget trange og uregelmæssige Gader eller Smug, saaledes reguleret, at det er blevet inddeelt i regelmæssige Qvarterer eller nu saa kaldede Qvartaler, der gjennemskjæres af 20 Alen brede og lige Gader. Af denne Foranstaltning vil flyde flere, for Byen og navnlig for Sundhedstilstanden i de nærmest tilgrændsende Dele af samme vigtige, af hvilke kan paapeges Omsorgen for at faae den største Deel af de i Strøget værende Garverboder bortflyttede til et Sted udenfor Byen. Men videre at omtale disse Foretagender og det Meget, der i det Hele vil være vundet ved den forandrede Ordning af Forholdene som en Følge af ovennævnte Ildebrand, maae være forbeholdt Beretningen for næste Qvinqvennium.

Idet at jeg underdanigst berører det allerede

opnaaede Gode, skylder jeg, ikke at undlade Erkjendelsen af, hvormange Vanskeligheder derved have været at overvinde, og med hvilken Møje det har været forbundet, at faae den indre Regulering af Grundene i de nye Qvartaler iværksat saaledes, at de, der havde Ret til at opføre nye Bygninger i de afbrændtes Sted, kunde billigen blive tilfredsstillede.

Med undersaatlig Taknemmelighed vil det stedse ihukommes, hvormeget Adgangen til at skride til de nysnævnte for Communen saa vigtige og omfattende Foretagender er bleven den lettet ved Deres Majestæts Naade, i det at der ved de naadigste Resolutioner af 8de Septbr. 1852 og 26de Septbr. 1855 er bevilget Byen et Laan af 60,000 Spd. til Vandledningen, og under 19de Septbr. 1855 et Laan af 50,000 Spd. til Bestridelse af Udgifterne ved Reguleringen efter Ildebranden den 30te Mai 1855, ligesom der under 6te Mai 1854 er bevilget et Laan af 7,500 Spd. til Kirkegaardsanlægget, hvilke Laan alle ere tilstaaede udredede af Oplysningsvæsenets Capitalfond, imod at forrentes og tilbagebetales i et Tidsrum af 28 Aar.

Bergens Stift den 25de August 1857.

underdanigst

Schydt.

0.

Nordre Bergenhuus Amt.

Til Kongen!

Jeg skulde herved underdanigst tillade mig overeensstemmende med kongelig Resolution af 23de December 1839 og flere naadigste Bestemmelser at afgive Beretning om Nordre Bergenhuus Amts oekonomiske Tilstand i Femaaret 1851—1855.

1. Jordebrug.

Dette befinder sig fremdeles paa et meget lavt Standpunct, men maa dog i Femaarets Løb fornemmelig i Sogns Fogderie siges at være gaaet noget fremad. De meget forhøiede Priser paa samtlige Landbrugsproducter have uden Tvivl ansporet Almuen til mere og mere at fæste Opmærksomheden paa denne Næringsvei. Det har derfor i Sogns Fogderie ikke viist sig usædvanligt, at Forbedringer med Jordsmonnet foretages, hensigtsmæssigere Dyrkningsredskaber saasom Plouge, Harve, Saamaskiner anskaffes, vel ikke almindeligt, da Arden fremdeles er det sædvanligste Agerdyrkningsredskab, men dog ikke saa sjelden som tilforn, og en forøget Udførsel fra Districtet har fundet Sted. Korn har endog efter den gode Avling i Aaret 1853 været udført til Bergen fra nogle Præstegjelde i Sogn, nemlig: Hafslo, Lærdal, Leganger og Vik til et Qvantum af nogle Hundrede Tønder. Dette var dog en Undtagelse fra Regelen, da Districtet i Almindelighed trænger Indførsel af Korn. I Sønd- og Nordfjords Fogderie er Fremgangen mindre paatagelig, og naar undtages de Embedsmænd, der have Embedsgaard og enkelte større Gaardeiere med høiere Dannelse, hvilke have begyndt en mere rationel Jordbrugs-Methode, maa Tilstanden hos Almuen i Almindelighed i det væsentlige siges at være uforandret. De bruge de samme maadelige Redskaber som før, nemlig Ard, Rive og undertiden Harve med Trætinder samt Grær, og kun i enkelte Districter er der anskaffet Jernplouge af en mindre fuldkommen Construction samt Harve med Jerntinder, ligesom der ogsaa findes enkelte Kornrensningsmaskiner. Større Opmærksomhed for Gjødselen har dog begyndt at vise sig og Opsamling af alskens Affald for at benyttes som Gjødningsmiddel er bleven mere sædvanlig. Men Afgrøftning af vandsyge Jorder er fremdeles kun en Sjeldenhed, medens Sønd- og Nordfjords særdeles fugtige Klima kunde synes at gjøre Foretagender i denne Retning af mere iøinefaldende Vigtighed. Kun i Stryen og Indviken og maaskee paa enkelte andre Steder omtales det, at man begynder paa at optage Grøfter for at aflede Vandet, hvorhos det i Opstryens Sogn, i Lighed med hvad der finder Sted paa den modsatte Side af Fjeldet i Loms Præstegjeld, er almindeligt at vande Agrene. Saadan Agervanding finder ogsaa Sted paa flere Steder i Indre-Sogn og navnlig i Lærdals Præstegjeld, hvor den er udviklet til megen Fuldkommenhed.

Mangel paa Udskiftning, den skadelige Vaarbeitning, hvilken næsten overalt finder Sted paa Grund af det uforholdsmæssige Kreaturhold, som Letheden ved at føde Kreaturene Sommeren over i Sætrene og Fjeldhavnene forfører Almuen til at sultføde Vinteren over, samt dertilmed Mangel paa Indsigt og Oplysning, og deraf følgende Fordom og Vedhængen ved alt gammelt ere Hovedaarsagerne til, at Jordbruget endnu befinder sig paa det lave Standpunct, som Tilfældet er, og det vil formeentlig udkræve meget lang Tid og mange Anstrængelser, forinden disse Hindringer for et kraftigt Opsving af denne Næringsvei kunne ventes ganske bortryddede.

De almindelige Sædarter, som dyrkes i Districtet, ere Potetes og Havre, i de indre Districter af Nordfjord og i hele Indre-Sogn derimod Byg istedetfor Havre. Ligeledes dyrkes lidt Rug og i Sogn paa enkelte Steder lidt Erter, og undtagelsesviis er ligeledes i Sogn skeet Forsøg med Hvede. Hamp, Liin og Humle dyrkes ogsaa undtagelsesviis paa enkelte Steder i Gloppen, Stryen og Indviken, men Avlen er ringe. Dyrkning af Turnips og Rotabaga er begyndt paa enkelte Steder i Sogn. De fleste Districter indskrænke sig derfor til at dyrke Potetes og een Slags Korn, og et ordentligt Sædskifte kan der desaarsag ikke være Spørgsmaal om. Meget mere er der Aar efter Aar i alle Fald i de yttre Districter kun Havre paa den samme Ager.

Som ovenantydet maa derfor Distrectet i Almindelighed kjøbe Korn, og antages Indførselen af Korn for Sogns Fogderies Vedkommende i Femaarets Løb at have udgjort henimod 8,000 Tdr. aarlig og for Sønd- og Nordfjords Fogderie 15 à 20,000 Tdr. Heri er Malt ikke indberegnet, hvoraf dog consumeres temmelig meget, da især i Sønd- og Nordfjords Fogderie Oldrik til Overmaal er gængs i Distrectet. Derimod har Distrectet, uagtet Potetes-Sygdommen har herjet i hele Femaarets Løb, mindre dog i de sidste Par Aar end i de første, udført ikke ubetydelige Qvanta af denne Rodfrugt, og anslaaes Udførselen for Sogns Fogderies Vedkommende til 6 à 7,000 Tønder aarlig og for Sønd- og Nordfjords Fogderie til 2 à 3,000 Tønder. Herved maa dog bemærkes, at der formeentlig fra de indre Præstegjelde udføres betydelig større Qvanta af Potetes, og det turde maaskee ikke være formeget at anslaae, hvad der udføres f. Ex. alene fra Hafslo Præstegjeld deraf til at udgjøre et ligesaa stort Qvantum, som det der udføres fra hele Fogderiet. Men en stor Deel deraf borttuskes med Havbønder i samme Fogderie for Fiskevarer, saa at de ovennævnte Tal alene betegne hvad der virkelig udføres udenfor Fogderiernes Grændser. Det meste af hvad der saaledes udføres føres til Bergen, som fremdeles er Districtets Hovedmarked.

Af Nyland antages opryddet i Femaarets Løb i Sogns Fogderie omtrent 250 Tønder Land og i Sønd- og Nordfjords Fogderie omtrent 140 Tønder Land, hvilket fornemmelig anføres skeet ved at nedsætte Huusmænd. Dette maa, omendskjøndt det er mere end i det foregaaende Femaar, dog ansees for lidet, især for Sønd- og Nordfjords Vedkommende, hvor man kan sige at uhyre Strækninger dyrkbart Jordsmon endnu ligge urørte. Det er ikke blot til hver enkelt Gaard at der ligger større eller mindre Strækninger øde, som dog ere skikkede til Opdyrkning, men hele Dalfører kunne endnu siges aldeles ikke at være tagne i Besiddelse af Mennesker. Jeg skal her f. Ex. nævne et Dalføre ved Navn Kattedalen, som i en Strækning af 3 à 4 Mile fører over fra Gaarden Ordal i Jølster til Hyenfjord i Gloppen, videre flere Dalfører, der føre over fra Nordfjord til Søndmøre, saasom Berstadeidet, Maurstadeidet, Stadreimseidet og tildeels ogsaa Birkedalseidet og Horningdalen. Disse Dalfører ere for det meste kun bebyggede, hvor de udmunde ved Søen, da Beboernes vigtigste Næringskilde er Fiskerie, i det Indre ere de tildeels, iallefald de førstnævnte Dalfører, ganske ubeboede, skjønt Dalbunden intetsteds hæver sig til en saadan Høide over Havfladen, at Opdyrkning skulde være haabløs. Under disse Omstændigheder er det at beklage, at Udvandring til America netop skal foregaa fra dette Amt i saa stor en Maalestok, saaledes som nedenfor nærmere skal omhandles, da Distrectet selv tilbyder en saa rig Anledning til Colonisation.

Med Erkjendelse altsaa af, at Jordbruget dog i de forløbne 5 Aar er skredet fremad, maa det siges, at der endnu staaer overordentligt meget tilbage at gjøre i saa Henseende, og under Forudsætning af, at Befolkningen ved Udbredelse af rigtige Indsigter blev kaldet til Liv og Virksomhed i denne Retning, turde Jordbruget endnu kunne imødesee en forhaabningsfuld Fremtid.

Amtets Landbrugsskole har under dens ligesaa nidkjære som dygtige Bestyrer fortsat sin Virksomhed paa en roesværdig Maade. Naar nogen store Resultater endnu ikke have viist sig inden Districtet af denne Anstalts Virksomhed, da er dette meest at søge i Almuens Fordom og Mistillid til alt nyt, saa at de fra Landbrugsskolen dimitterede Elever ikke overalt have kunnet finde Emploi i Districtet. Paa andre Kanter af Landet have de derimod været meget søgte, og have fornemmelig paa Østlandet fundet fordeelagtig Ansættelse. I Femaarets Løb ere aarlig 6

Elever, som have gjennemgaaet et Cursus ved Skolen for Amtscommunens Regning, dimitterede fra samme som udexaminerede, og ligesom Skolen ogsaa har været søgt af fremmede betalende Elever, saaledes melder der sig aarlig Aspiranter i et større Antal til Amtscommunens Fripladse, end der ved Afgang er bleven ledig, hvilket synes at vidne om at Sandsen for et forbedret Jordbrug og Tilliden til Indretningen er i Tiltagende blandt Almuen.

Hvad sluttelig Havedyrkningen angaaer, da har Frugtavlen været i Tiltagende. Dyrkning af Kirsebær, Blommer, Æbler og Pærer finder forøvrigt kun Sted i de indre Præstegjeld af Sogn og Nordfjord, og afsættes der endeel Frugt til Bergen samt vel ogsaa noget til Aalesund, hvoraf Værdien for Sogns Vedkommende nu kan anslaaes til omtrent 2000 Spd. aarlig og for Nordfjords Vedkommende til 5 à 600 Spd. aarlig. Haveurter dyrkes neppe nogetsteds af Almuen, uden i det Høieste paa enkelte Steder noget lidet Næper og Gulerødder. Det er kun Embedsmændene paa deres Embedsgaarde og enkelte Gaardeiere med nogen høiere Dannelse, der drive en ordentlig Urtehave, men kun til eget Forbrug.

Opgave over Jordbrugenes Antal med videre, overeensstemmende med Schema No. 1, følger for Sogns Fogderies Vedkommende. Hvad Sønd- og Nordfjord angaaer har Fogden indberettet, at det uagtet al anvendt Flid har været ham umuligt at erholde Materialier til sammes Forfattelse.

2. Fædriften.

I denne Næringsvei er heller ingen betydelig Forandring foregaaet i Femaaret. Kreaturenes Behandling, Røgt og Pleie befinder sig i det hele taget paa det samme lave Standpunct som før. Og dog maa Fædriften ansees for en af Districtets betydeligste Næringsveie. Hertil give de store og tildeels paa sine Steder rige Fjeldbeiter Anledningen. Men det er formeentlig fra Tilværelsen af disse Fjeldbeiter, at Kreaturenes slette Behandling har sin Oprindelse. Thi da de gjøre det let for Almuen at føde et stort Antal Kreature om Sommeren, er det sædvanligt, som ovenantydet, at sulteføre et uforholdsmæssigt Antal Vinteren over. Fjeldbeiterne ligge derhos som oftest saa affides, og Adkomsten til dem er saa besværlig, at de ikke lettelig kunne benyttes paa anden Maade end til Beitning. Af Mangel paa tilstrækkeligt Vinterfoder ere Kreaturene derfor om Vaaren udhungrede, og naar Sneen er af Marken, slippes de derfor strax ud paa Hjemmarken til Vaarbeitning, hvilket er saa meget skadeligere paa Grund af Districtets klimatiske Forhold, da Foraaret sædvanligviis er meget tørt og Efteraaret derimod fugtigt. Paa Grund af at de fine Græsspirer saaledes afgnaves af Qvæget til henimod Sct. Hanstid, som gjerne først er den Tid de kunne slippes til Beitning i Stølshavnene, vil Græsvegetationen først seent komme sig, og Høaanden indtræffer derfor sædvanligviis først imod Slutningen af Juli eller hen i August Maaned, og da indtræffer Høstregnen, som gjør det vanskeligt at faae Høet ordentlig indbjerget. Det avlede Qvantum Hø staaer derfor gjerne baade med Hensyn til Qvantitet og Qvalitet i et stort Misforhold til Kreaturholdet. Fæhusene ere derhos smaa, mørke, ureenlige og slet indrettede. Afdrætten af Kreaturene er derfor langt mindre end man af det store Antal Kreature skulde vente, og Almuens Fordeel af Fædriften bestaaer derfor væsentligst i at sælge Kreature til Slagt. Men beregnedes Værdien af det Hø, som forbruges til Kreaturenes Opdræt, og som tildeels fornemmelig i Sogns Fogderie maa slaaes i Udslaatter og Fjeldskaarer og med megen Møisommelighed nedbringes, rationelt, vilde vistnok Fordelen af denne Næringsvei vise sig meget illusorisk.

Af nogen Tendens til Forbedring af Kreatur-Racerne har der heller ikke vist sig nogen klækkelige Spor. Vel har man i Sogn begyndt at indføre Avlsdyr af Heste fra Gudbrandsdalen og Forsøg er gjort med Indførsel af mere finuldede Faar og af en større Race saavel i Sogn som i Stryen og Indviken samt i Bransø Thinglag, ligesom Svin af den saakaldte otaheitiske Race paa enkelte Steder ere blevne tillagte, men Fogden i Sønd- og Nordfjord antager alligevel, at Kreaturracerne i Almindelighed degenerere, og blive mindre og mindre kraftige baade paa Grund af den ovennævnte slette Rygt, og fordi man betjener sig af alt for unge Tyre og Hingste til Tillægsdyr. De ovennævnte Tilfælde af Tillæg af bedre Racer maa derhos ogsaa ansees for saa enkeltstaaende Exempler, at man alene kan betragte det som en Begyndelse med Forsøg paa Forbedring, hvortil Opmuntring maa ligge ogsaa deri, at Handelen med Heste og Qvæg og Priserne derpaa har tiltaget i de senere Aar i Sammenligning med de tidligere. Foruden Slagtegvæg udfører Districtet ogsaa Heste fornemmelig fra Sønd- og Nordfjord, men omendskjønt Racen af disse oprindeligviis er god (den saakaldte Fjordrace), maa det nok som af

Fogden i Fjordene antydet befrygtes, at den stærkt er paa Vei til at degenerere. Ogsaa Fedevarer udføres fra Distrectet. Qvantiteten af den aarlige Udførsel i Femaaret er anslaaet til:

	Heste.	Køer.	Faar og Geder.	Svin.	Smør. B℔	Talg. B℔	Ost. B℔
i Sogn	300.	2,500 à 3,000.	4,000.	500.	9,000.	3,000.	3,000.
i Sønd- og Nordfjord.	500.	2,000.	5 à 600.	=	12,000.	3,000.	3,000.

Jeg maa dog herved tilføie, at Antallet af Slagtequæg, der udføres fra Sønd- og Nordfjord, uden Tvivl er for lavt ansat.

Udførselen foregaaer hovedsagelig over Lyster, Aurdal og fornemmelig Lærdal til det Østlandske, samt over Stryen saavel til Østlandet som til det Throndhjemske. Desuden afsættes fornemmelig fra Jølsters Præstegjeld endeel gjødede Stude til Bergen.

Som anført ere Priserne i de sidste Aar stegne i høi Grad. Medens Smøret for 3 à 4 Aar siden solgtes for 6 à 8 ß. Mrk., ere Priserne nu 10 à 12 ß. Talgen er i samme Tid steget fra 6 til 10 ß., Gammelost er steget fra 2 til 4 ß. Ogsaa Priserne paa Kreature ere stegne. En Hest, der forsolgtes for 25 à 30 Spd., sælges nu for 30 til 50 Spd., en Ko, der forhen solgtes for 7 à 8 Spd., koster nu 10 à 15 Spd. og et Faar eller en Geed, der forhen kostede 1½ Spd., sælges nu for 2 Spd. à 12 Ort.

Den Alder, hvori Kreaturene sælges til Udførsel, falder almindeligviis mellem 3 og 6 Aar.

Gjennemsnitsprisen for Enghø kan nu anslaaes til 24 ß. pr. Vog i Sogn og 20 ß. pr. Vog i Sønd- og Nordfjord. Det er forøvrigt overmaade vanskeligt at erholde kjøbt, og Prisen varierer betydeligt efter Aarets Beskaffenhed og Aarstiden. Den laveste Priis om Høsten kan ansættes til 16 ß., den høieste om Vaaren til 36 ß. pr. Vog. Prisen for at vinterføde et Kreatur (Ko eller Oxe) i dets 1ste, 2det og 3die Aar er fra 1 til 3 Spd. og for et Faar eller en Geed mellem 30 og 36 ß.

I Forholdet mellem Ager og England, Fodring og Avling, kan ingen Forandring antages at være indtraadt siden sidste Femaarsberetning, hvorfor til samme henvises.

Reensdyr holdes ikke længere i Districtet. Man har nemlig efter Haanden havt Uheld dermed ved Odelæggelse af Ulv og Krybskyttere, Dyrene ere blevne adspredte og forvildede, hvilket i Forening med den Skade, Erfaring har viist, at der tilføiedes de almindelige Fæbeiter, har bevirket, at man har skilt sig ved de Reensdyr, man havde tillagt sig, og slagtet dem man kunde faae fat paa deraf. Kun i Lysters og Aurlands Præstegjelde af Sogn og Gloppens Præstegjeld i Nordfjord findes endnu Levninger deraf, og af disse skal man paa Grund af Flokkenes Forvildelse og Adsplittelse nu have liden Nytte.

Skabsygen paa Faar og Geder har fremdeles vedblevet i Femaarets Løb fornemmelig i Yttre-Sogn og enkelte Dele af Søndfjord, men ligesom den har viist sig let at helbrede, naar Dyrene betimeligen tages under Cuur, saaledes tør det haabes, at de Foranstaltninger, som fra Administrationens Side ere trufne derimod, kraftigen ville hemme Ondet.

3. Skovdriften.

Denne Næringsvei har i Sogns Fogderi i de sidste 5 Aar befundet sig omtrent paa samme Standpunct, som i forrige Femaarsberetning forklaret, alene med den Forskjel, at Priserne paa alt Slags Skovvirke ere tiltagne omtrentlig 30 pCt., og at Udførslen af Bord har tiltaget, idet man anslaaer samme til mindst 7000 Tylvter. Nogen Bestræbelse for at opelske og frede Skov er endnu ikke at mærke. Opgave efter Schema No. 2 følger for Sogns Fogderies Vedkommende.

Hvad angaaer Sønd- og Nordfjord, da antages Skovenes Forfatning der heller ikke i de sidste 5 Aar at have undergaaet nogen synderlig Forandring. Der klages vel over, at Skovene aftage, og som Grunde herfor anføres den tiltagende Forarbeiden af Tønder og Stave, hvortil benyttes yngre og kun rankvorne Træer. Skovproductionen bestaaer forøvrigt fornemmelig i Bord, Planker, Spirer, Mastetræer, Brændeveed, Tøndestav og Tøndebaand, og som et særeget Product af Skoven i Sønd- og Nordfjord nævnes Hasselnødder, hvoraf i gode Aaringer henimod 100 Tønder skal afsættes efter en Priis af 4 Spd.

De Districter, hvori der findes den meste Skov, er Indre-Dale, Gloppen, Indviken og Eid med Horningdalen. Det er ikke muligt at opgive, hvormeget der virkes af Skovene, da Oplysning ikke har været at erholde om, hvormeget der forbruges hjemme i Districtet. Til Salg tilvirkes omtrentlig 4,300 Favne Birkebrænde til en Gjennemsnitspriis af 9

Ort pr. Favn, 6,600 Tylvter Bord à 6 Ort pr. Tylvt, 1,000 Tylvter Tømmer og Planker, hvoraf omtrent 650 Tylvter Skibsplanker à 6 Spd. 60 ß. pr. Tylvt, 130 Tylvter Spirer og Bjelker til en Gjennemsnitspriis af omtrent 12 Spd. pr. Tylvt, 80 Mastetræer à 20 Spd. pr. Stykke, 3,200 Voger Birkebark à 17 ß. pr. Vog, 1,100 Voger Næver à 36 ß., 520,000 Tøndestav à 4 Spd. pr. 1,000 Stykker, 35,000 Bundter Tøndebaand à 22 ß. pr. Bundt, samt 50,000 Tønder à 30 ß. pr. Stykke. Da en stor Deel af hvad der tilvirkes i de skovrige Districter udføres til de mere eller mindre skovløse, er det vanskeligt endog kun tilnærmelsesviis at angive hvor stor Deel af de tilvirkede Skovproducter, der føres udenfor Districtet. Af Veden kan dog omtrent ⅔ Dele regnes at udføres til Bergen, ligesom af Spærrerne, Bjelkerne og Skibsplanker samt Bordene og største Delen af Tøndestaven. Af Sagbrug findes i det hele 140, hvoraf privilegerede 25. Da de blot drives leilighedsviis og hovedsagelig kun til Huusbehov, er det ikke muligt at opgive, med hvormange Arbeidere de drives, eller hvad aarlig paa dem tilvirkes.

Af Kul tilvirkes det Fornødne til Districtets Behov, af Tjære kun en ringe Deel og langtfra tilstrækkeligt til Behovet. Udbyttet deraf kan dog ikke opgives.

Veed bruges næsten udelukkende til Brændsel i hele Amtsdistrictet, kun i enkelte Dele af Stadt, Davik, Bransø, Førde, Askevold og Yttre-Dale bruges lidt Tørv. Veedpriserne ere imidlertid som alt andet stegne, og da der i Sønd- og Nordfjords Fogderie findes udstrakte Myrstrækninger, er det at formode, at Opmærksomheden vil henvende sig paa at tilvirke denne Art af Brændsel.

4. Fiskeriet.

Denne Næringsvei er af mindre Vigtighed for Sogns Fogderie, idet Fiskeriet i Sogn, med Undtagelse af Evindviks Præstegjeld, i Almindelighed er indskrænket til det Qvantum Fisk, der i den store Fjord i Districtet fanges til Huusbrug. Dog drives ikke ubetydeligt Laxefiskerie paa mange Steder langs Fjordens Sider og i de større Elve, ligesom og en Deel Brisling fanges i de indre Arme af Fjorden. I Evindviks Præstegjeld har aarlig været fanget en ubetydelig Deel Sommersild samt som sædvanligt noget Havfisk af Brosme, Lange, Sei, Smaatorsk og Qveite. Den aarlige Fangst kan anslaaes til:

af Lax (i røget Stand).	2,000	Bⱥ.
= Brisling	1,000	Tønder.
= Sommersild	400	—
= ovennævnte Sorter Havfisk.	600	—

Tilvirkning af Tørfisk finder paa Grund af den ringere Fangst saagodtsom ikke Sted.

Fiskerierne ere af meget større Vigtighed for Sønd- og Nordfjords Vedkommende, men især for de Havet nærmest liggende Præstegjeld, hvis Hovednæringsvei de udgjøre. Skjøndt Kysten er rig paa alle Slags Fiskearter, er det dog kun Vaarsildefiskeriet, som indbringer nogen betydelige Capitaler, og i dette deeltager en stor Mængde Mennesker fra samtlige Thinglage i Fogderiet, ja lige fra de inderste Bygder af Sogns Fogderie. Vaarsildefiskeriet har i de seneste Aar været i stærkt Tiltagende og givet et stort Udbytte, og især var Fisket i 1855 overmaade rigt. Dette kom saameget mere vel med, som Vinteren 18$\frac{54}{55}$ var usædvanlig streng og langvarig med en stor Sneemængde, saa at alle Forraad af Foder til Kreature ja tildeels selv af Fødemidler til Mennesker vare opbrugte før Sommeren kom; men det rige Fiske satte Almuen istand til med Lethed at gjøre Indkjøb af de meest paatrængende Fornødenheder. Fiskeriet foregaaer for største Delen med Garn, da Notbruget af forskjellige Grunde synes at faae Opinionen imod sig. Nogen Forbedring iøvrigt i Fiskeredskaberne eller Fiskens Tilvirkningsmaade vides ikke at være indført. Hummerfiskeriet har næsten været ophørt i de 2de sidste Aar af Mangel paa Kjøbere; ligeledes anføres Laxefiskeriet at være i Aftagende. Enkelte Aar slaaer baade Sommersildefiskeriet og Torskefiskeriet godt til, fornemmelig i Bremanger, Nugsunds Sogn og Stadts Thinglag, men begge disse Fiskerier ere meget variable. I de indre Fjorddistricter drives intet egentligt Fiskerie, men Fjordene ere fiskerige, og afgive et vigtigt Bidrag til Husholdningerne. De mange Vande og Elve i Districtet ere ogsaa rige paa Ørret, Foreller og Nøer, men Fiskeriet drives her kun i enkelte i nogen Udstrækning og da almindeligviis paa den for Formerelsen skadeligste Tid, nemlig seent om Høsten, hvorfor man f. Ex. i Jølstervandet vil have spored betydelig Aftagen i Fiskemængden.

Efter de indkomne Opgaver skal der i Femaarets Løb i Sønd- og Nordfjords Fogderie været fisket følgende Qvanta:

af Vaartorsk 76,000 Voger, hvoraf 70,000 Kjøbmandsvare.

af Sei . . 3,000 Tønder } udelukkende til Bygdebrug.
= Brosme . 1,400 — }
= Lange. . 2,600 — udelukkende til Handelsvare.
= Qveite . 600 — hovedsagelig til Bygdebrug.
= Vaarsild 230,000 — hvoraf 90,000 til Kjøbmandsvare.
= Sommersild og Brisling 30,000 Tønder, hvoraf Halvdelen til Kjøbmandsvare.
= Lax 800 Voger til Kjøbmandsvare.
= Hummer 30 à 40,000 Stykker.

5. Bjergverksdrift.

Nogen saadan er ikke i Gang i Sogns Fogderie. Aardals Kobberværk, hvor adskillige dog skulle have foretaget Forsøgsarbeider, er fremdeles ikke i Drift. Nogen Skjærping efter Nikkelmalm er i 1853 foretaget i Nærheden af Marifluen paa Filefjeld, men nogen Grubedrift er endnu ikke i Gang. I Lekangers, Sogndals og Hafslo Præstegjelde findes Hellebrud, hvori arbeides nogle Uger Foraar og Høst, og hvoraf faaes Heller til Tagtækning, men hvoraf intet eller i alt Fald ubetydeligt udføres af Distrietet.

I Sønd- og Nordfjords Fogderie er af DHrr. Consul Ludvig Konow, Kjøbmand L. Brandt og S. Tiller i Aaret 1854 optaget 3de Gruber af det paa Gaarden Grimelien i Askevold for omtrent 100 Aar siden nedlagte Kobberværk, efterat de havde erhvervet Muthingsbrev saavel paa disse som de tilstødende Malmanviisninger. Siden 1 Juli 1854 have disse Gruber stiftevis været i stadig Drift som en Forsøgsdrift med en Arbeidsstyrke af 6 til 12 Mand. I Tidsrummet fra Optagelsen til Udgangen af 1855 skal efter Opgave fra Bestyreren S. Tiller være udbragt et Qvantum af omtrent 800 Tønder Malm eller Erts, som skal være udskibet til Hamburg eller England for at sælges. Endvidere har Consul L. Konow ladet sig meddele Muthingsbrev paa en Kobbermalmanviisning paa Gaarden Hildes Grund i Indvikens Præstegjeld, men der er intet Driftsforsøg sat i Gang.

Paa 2de Gaarde i Hylleſtads Sogn findes Qværnsteensbrud, hvor der udbringes nogle Qværnstene, der sælges i Bergen og i det omliggende Landdistrict. Nogen ordnet Drift finder ikke Sted, men Brudet afgiver kun deelviis Sysselsættelse for Gaardbrugernes egne Folk.

I Sælø Præstegjeld findes et Skifersteensbrud, der dog er lidet righoldigt og i ringe Drift.

Opgave efter Schema No. 3 følger for Sogns Fogderie.

6. Fabrik- og Industrianlæg.

I Sogndals Præstegjeld er nu sat i Drift en Fyrstikkefabrik, og naar undtages, at i Lærdals Præstegjeld er 2 Garverier og 2 Farverier samt i Viks Præstegjeld et Perserie med tilhørende Farverie og i Førde Præstegjeld ligeledes et Farverie med tilhørende Perse, gives der intet Fabrikanlæg i hele Amtet.

7. Binæringer.

Huusfliden er fremdeles kun ringe, idet den i det hovedsagelige indskrænker sig til Tilvirkning af Vadmel, Uld- og Bomuldstøier til Brug ved Forfærdigelse af Klæder for Distrietets Beboere, men omendskjøndt denne Industri ikke antages at have aftaget i de senere Aar, har dog heller ikke dens Fremskridt været betydelige, dog antages der paa enkelte Steder at spores nogle Fremskridt i Tilvirkningen, idet Stofferne forfærdiges bedre og af større Fiinhed. Nogen Udførsel af Distrietet finder dog formeentlig ikke Sted. Det samme gjælder om Forfærdigelse af de nødvendige simple Gaardsredskaber, Garn til Brug ved Fiskerierne og forøvrigt det ringe Husgeraad, som kan tiltrænges. Haandværksdrift som egentlig Næringsvei er vel ikke aldeles ubekjendt, men indskrænker sig dog kun til enkelte Skomagere, Skræddere og Snedkere, som flytte om for at arbeide i Husene hos Folk, men iøvrigt gjælder det som almindelig Regel, at Almuen er sin egen Haandværker. Dog gives der gjerne i hver Bygd en Smed eller to. Paa enkelte Steder drives imidlertid Smedeprofessionen i noget større Skala; saaledes forfærdiges der i Horningdals Sogn i Nordfjord og i Indre-Holmedals Præstegjeld i Søndfjord en Deel

Smedearbeide og navnligen Ljaer til Affætning; og i sidstnævnte Præstegjeld desuden en Deel malede Kister og Skriin samt Tiner, der affættes i Nabodistricterne og til Bergen. I Eids og Stareims Sogne reise mange Arbeidere aarlig fornemmelig til Søndmøre som Tømmermænd og Snedkere, hvor de hver Høst og Vaar have Arbeide, og i disse Sogne antages derved aarlig at fortjenes omtrent 800 Spd. Skibsbyggerie findes fremdeles ikke i Amtet, men derimod bygges aarlig en Deel Jægter i Stryens, Indvikens og Kinns Præstegjelde samt i Olfots Sogn af Daviken. Heraf er i de sidste 5 Aar bygget et Antal af 20, hvoriblandt et saakaldt Skøitefartøi, hvormed omtrent et Snees Personer have været beskjæftigede i 10 à 12 Uger aarlig. Arbeidslønnen for disse Folk kan anslaaes til 48 à 60 ß. daglig foruden Kost og Logis. Ligeledes er bygget en Jagt i Indre-Dale. Baadbyggeriet drives foruden i hine Præstegjelde fornemmelig i Gloppens Præstegjeld, hvor der i Perioden er bygget omtrent 600 Baade til en Gjennemsnitspriis af 11 Spd. og 23 saakaldte Skuder til en Priis af 23 Spd. Byggeriet udføres af endeel Gaardbrugere i den Tid, de ei ere beskjæftigede med Gaardsdrift, og sysselsætter da omtrent 50 Arbeidere. I Stryen, Indviken, Olfoten, Indre-Holmedal og Kinn er i Perioden bygget omtrent 350 Baade. Dagslønnen for en Baadbygger er foruden Kost og Logis 36 à 48 ß. daglig. Disse Baade, de saakaldte Nordfjordbaade, ere meget anseede og søgte endog i fjernere Districter.

Skjøndt Districtet er rigt paa Fuglevildt, Harer og der i Stadt og Bransø Thinglage samt Askevolds og Evindviks Præstegjelde gives adskillige Hjorte og paa Fjeldene mod Christiania Stift Skarer af vilde Reensdyr, samt i hele Amtet en stor Mængde Ulve og Bjørne, af hvilke fornemmelig det første Slags Rovdyr i de senere Aar synes at have tiltaget i en foruroligende Grad, drives Jagten dog kun i ringe Grad og leilighedsviis, men ikke som nogen egentlig Næringsvei. En Deel Ryper fanges dog om Vinteren i Snarer (Lie-Ryper) eller skydes (Fjeldryper) og udføres for en stor Deel til Bergen. Qvantiteten af denne Fangst kan ikke opgives. I Periodens Løb er betalt Præmier for følgende Rovdyr:

	Bjørn.	Ulv.	Gaupe.	Jerv.	Ørn.	Bjergugle.	Hønsehøg.
i Sogn	34.	13.	9.	2.	497.	46.	38.
= Sønd- og Nordfjord	25.	30.	3.	=	369.	65.	61.
tilsammen =	59.	43.	12.	2.	866.	111.	99.

Med Hensyn til Fragtfarten har der i Sogns Fogderie ikke fundet nogen bemærkelig Forandring Sted siden forrige Femaarsberetning, uden forsaavidt som Fragten nu maa anslaaes noget høiere, nemlig til 16 à 24 Spd. for Fartøi med Besætning pr. Tour til Bergen. Den i de seneste Aar for et privat Rederies Regning stedfundne Dampskibsfart paa Sognefjorden først med den lille Dampbaad Bjørgvin og senest med Dampskibet Patriot har dog vistnok bidraget noget til at indskrænke Fragtfarten, da Almuen har begyndt at finde sin Regning ved selv at reise med sine Producter af Fedevarer paa Dampskibet til Bergen, ja endog med Kreature. Lignende Benyttelse af Dampskibet finder ogsaa Sted fra de til Sognefjorden nærmest stødende Dele af Søndfjord, saasom Indre-Holmedal og Førde, som nu ved stedse mere og mere forbedrede Veie over Vadem kunne komme i let Forbindelse med Dampskibsrouten. Fragtfarten indskrænker sig derfor nu maaskee væsentligen blot til Træmaterialier og Veed, som fremdeles paa Jægter føres til Bergen.

I Sønd- og Nordfjord drives Fragtfart som Næringsvei kun i Stadt og Stryen samt Indviken og for en Deel i Gloppen, hvor Jægteeiere udleie sine Fartøier til Transport af Træmaterialier. I Stryen og Indviken er opgivet derved at indvindes 400 Spd. aarlig og i Stadt en lignende Sum. — Landtransport som Næringsvei finder ikke egentlig Sted, dog foregaaer nogen Landtransport af Fedevarer og Lax fra Lærdal til Østlandet, hvilken Trafik i de senere Aar antages at have tiltaget. Indkomsten deraf ansees dog for meget ubetydelig. Afsætningsstederne for Districtets Producter ere fremdeles de samme som forhen. Handelen foregaaer for det meste gjennem de etablerede Landhandlere, men ogsaa for en stor Deel gjennem Frihandlere, der reise om som Opkjøbere. Den ovenomhandlede Dampfart anføres dog at have viist en skadelig Indflydelse paa Landhandlerne i Sogns Fogderie, idet Bønderne mere selv nu skulle reise med deres Varer til Bergen, end omtuske dem med Landhandlerne og ligeledes selv forsyne sig med sine Nødvendighedsvarer directe fra Bergen. Meget har dog vel ogsaa det private Opkjøber-Væsen, som i de senere Aar meget har tiltaget, bidraget til at svække de etablerede Landhandleres Omsætninger. Landhandlernes Antal i Sogns Fogderie er nu 30, hvoraf 12 have Ret til at handle med Brændeviin, i Sønd- og Nordfjords

Fogderie findes nu 33 Landhandlere, hvoraf 12 have Ret til Brændevinsudsalg.

Af Handlende ved Lærdals Marked, som have havt fast Udsalgssted eller aaben Bod, har Antallet i de sidste 5 Aar gjennemsnitsviis været 25, hvoraf den største Deel Kjøbmænd og Haandværkere fra Byen. Det mindre Antal, som har besøgt selve Markedet med Fiskevarer, har deels sin Aarsag i det ringere Udbytte som Sommersildefiskeriet i dette Tidsrum har givet, deels i den Omstændighed, at Afsætning af Fiskevarer foregaaer ogsaa udenfor Markedstiden til de ved Markedsstedet bosiddende Handlende og Beboerne af Stedets Opland.

Foruden det autoriserede Marked i Slutningen af September har Sædvanen dannet et Slags Marked paa Lærdalsøren omtrent i Midten af Juni med Heste; thi det er ved denne Tid at Opkjøberne fra de yttre Bygder og Søndfjord samle sig med de indkjøbte Heste paa Lærdalsøren. Lignende Markeder have dannet sig i Førde og ved Bunden af Dalsfjorden ved Osen, idet Almuerne fra flere Præstegjelde samle sig der under Høstethinget for at omtuske deres Producter.

8. Vei- og Communications-Væsenet.

I Henseende til Letheden af den indre Communication i Districtet, da er dette under mindre heldige Vilkaar. De forskjellige Bygder ere skilte fra hinanden ved store og uveisomme Fjelde eller ved haarde aabne Fjorde. Dalførerne ere gjerne korte og snevre. Nordre Bergenhuus Amt er et af de Districter i Landet, hvor Fjeldsystemet optræder i de meest gigantiske Former, og dette virker selvfølgeligt hinderligt i Henseende til den indbyrdes Samfærdsel. At anlægge brugbare Veie er derfor forbunden med store Vanskeligheder, og de Veianlæg, som findes, ere heller ikke oparbeidede overensstemmende med den nyere Veitechnik. Districtets store Fjorde ere derfor det væsentligste Middel for Communicationen, og af disse maa først og fremst nævnes den store Sognefjord, der skyder ind fra Sognefest til Lærdalsøren i en Længde af 12⅝ Miil og ved en Mængde Sidearme sætter de indre Bygder i Forbindelse med Havet. Dernæst maa nævnes Nordfjord, der i en Længde af 7 Mile skyder ind fra Rugsund til Stryen og ligeledes deler sig i flere Sidearme, og endelig Førdefjorden og Dalsfjorden. Men om Seiladsen paa alle disse Fjorde gjælder, at den er vanskelig formedelst den ujevne Vind, som falder paa Grund af de steile Fjordbredder og de flere Sidedale. Heller ikke ere de indre Fjordbeboere dygtige Sømænd, og Raaseilsfartøier ere endnu almindeligst i Brug, hvilke ikke lettelig tilstede Krydsning. En Reise til Bergen fra de inderste Fjorde kan derfor ofte medtage en Tid af flere Uger. Under disse Omstændigheder har den for et privat Interessentskabs Regning paabegyndte Dampfart paa Sognefjorden, der i de sidste Aar een Gang ugentlig baade Sommer og Vinter har vedligeholdt Forbindelse mellem Lærdalsøren og Bergen, ikke alene afhjulpet et paatrængende Savn for Districtet, men ogsaa givet dettes Udvikling i det hele taget et ikke ubetydeligt Stød fremad. Almuen har mere og mere begyndt at paaskjønne Fordelen af denne saaledes lettede Communication og at benytte sig af samme, og det er at beklage, at Interessentskabet ikke skal finde, at Farten svarer Regning, uagtet Dampskibet tillige fører Posten udefter Sognefjorden, og herfor nyder Vederlag, og at det skal være betænkt paa at standse dermed. I Tilfælde af at dette skeer, og Staten ikke griber ind, er det at befrygte, at den paabegyndte heldige Udvikling af Forholdene vil standse, da Districtet endnu mangler baade tilstrækkelig Almeenaand og tilstrækkelige Capitaler til at et privat Interessentskab til Fremme af denne Sag skulde kunne paaregnes at ville danne sig inden Districtet selv. For at denne Dampskibsforbindelse stadigt bør vedligeholdes taler ogsaa den Omstændighed, at den først egentlig fuldstændiggjør Forbindelsen mellem Rigets 2de største Stæder Christiania og Bergen, medens den saakaldte Landevei over Voss formedelst Afbrydelsen af flere Fjorde og Indsøer altid, men fornemmelig ved Vintertider, naar Meeniis indtræffer, er forbunden med store Mistigheder. Ihvorvel denne Dampskibsfart væsentligen har været til Fordeel for Sogn, har den dog ogsaa været til megen Gavn for flere Bygder af Søndfjord, der som oven forklaret over Vadem have let for dermed at sætte sig i Forbindelse. Men de Dele af Sønd- og Nordfjord, der ikke kunne nyde godt af Dampfarten paa Sognefjorden, ere fremdeles henviste til de gamle Transportmidler, nemlig hovedsagelig Raaseilsfartøier som oven bemærket. Til Befordring af Seiladsen er i 1855 nedsat 81 Stykker Fæstigheder deels i Sognefjorden, deels paa Kysten mellem Sognefjord og Nordfjord, deels i denne. Hertil blev af Amtsformandskabet i 1853 og 1854 bevilget 720 Spd.

For Veivæsenets ønskelige Udvikling have de ovennævnte locale og territoriale Forhold selvfølgelig været til Hinder. De Landeveie, som findes, forbinde i Almindelighed kun Beboerne af enkelte Byg-

der indbyrdes eller i det høieste med deres Nabobygder. Dalførerne, gjennem hvilke Veianlæg kunne føres, afbrydes gjerne af Fjorde, Indsøer eller uveisomt Terrain, saa at nogen længere Communicationslinie ikke har ladet sig udspænde. En Undtagelse herfra danner de 2de Hovedveilinier i Amtet, nemlig gjennem Lærdal, hvorved Districtet staaer i Forbindelse med Østlandet, og gjennem den sydvestlige Spidse af Yttre-Sogn, samt gjennem Sønd- og Nordfjord, hvor Postveien gaaer for den mellem Bergen og Molde oprettede Postforbindelse. Den første afbrydes dog ved Lærdalsøren efter en Længde af 5 Mile af Sognefjorden, hvilken herfra maa passeres tilbaads til Gudvangen i en Længde af $4\frac{3}{4}$ Mile, hvorefter Veien fortsættes opigjennem Nærødalen til Voss. Den sidstnævnte, der tager sin Begyndelse ved Stenevaag ved Fjendsfjorden, afbrydes af Gulenfjord, Sognefjorden, Dalsfjorden, Jølstervandet og Bredeimsvandet og Nordfjord, saa at den hele Vei, der har en Længde af $15\frac{7}{8}$ Mile, dog ikke har noget sammenhængende Stykke længere end $4\frac{3}{4}$ Mile. Hovedvei er ogsaa Veien fra Vadem til Langeland, hvor den støder sammen med den sidstnævnte Vei gjennem Sønd- og Nordfjord, og denne Biarm af bemeldte Veilinie er for Districtets indre Trafik af ulige større Vigtighed end den førstnævnte. Som Hovedveie ere videre ogsaa classificerede de 2de korte Veistykker over Dragseidet og Mandseidet, hvilke dog ingen egentlig Betydning have for Communicationen, uden forsaavidt som Biposten over Nordfjord til Aalesund passerer over Mandseidet, samt endelig Veien over Birkedalseidet i Nordfjord til Sondmøre. Længden af Amtets Hovedveie var ved Udgangen af Aaret 1855 omtrent 26 Mile, hvoraf $1\frac{3}{4}$ Miil flet Vei, $2\frac{5}{8}$ Miil maadelig Vei, $7\frac{5}{8}$ Miil antagelig Vei og $14\frac{1}{4}$ Miil god Vei, samt $\frac{1}{3}$ Miil, der ei er brugbar for Hjulredskab. Paa flere Steder er imidlertid Veien endnu saa bakket, at der betales mere i Skyds end efter den opmaalte Veilængde. I Femaarets Løb er ikke tilkommet noget nyt Veianlæg, undtagen en Strækning af omtrent 1200 Alen fra Ordal til Ordalsbro langs Jølstervandet, hvortil af Amtsformandskabet i 1852 bevilgedes 500 Spd. Desuden er ved Deres Majestæts naadigste Resolution af 18de November 1854 befalet oparbeidet en ny Hovedvei fra bemeldte Bro til Skeid ved Jølstervandets øverste Ende, hvorved vil blive bevirket, at farbar Vei vil erholdes langs hele Jølstervandet, saa at Communicationen ikke længere vil blive hindret af Meeniis paa dette Vand. Dette nye Veianlæg, hvortil af Amtsformandskabet hidtil er bevilget 2,674 Spd. 74 ß., men som antages at ville koste omtrent 5,000 Spd. er for Tiden under Arbeide og i rask Fremskriden. Foruden disse nye Veianlæg have væsentlige Omlægninger fundet Sted, hvoraf nogle endnu ere under Arbeide.

Saaledes er Veien gjennem Lærdal i St. Olafs Klemme og Gjærdesgalden bleven omlagt med en Bekostning af . . . . . 232 Spd. 31 ß.
Ditto i Orekleven ligesaa Ditto 1148 — 32 "
Ditto ved Gaarden nordre Bjørkum . . . . . 669 — " "
Ditto fra Skjærs Bro til Skaalvoldsmarken . . . . . 851 — 60 "
Hovedveien gjennem Nordfjord er saagodtsom fra nyt af oparbeidet fra Kjøsebund til Graadaassanden, hvortil af Amtsformandskabet er bevilget. . . . . 1194 — " "
Veien over Faleidebakken er bleven omlagt, hvortil ligeledes er bevilget . . . . . 529 — 108 "

Disse Omlægninger ere nu færdige. Under Arbeide ere videre:
Omlægning af Hovedveien mellem Vadem og Grytaas i Søndfjord, hvortil af Amtsformandskabet er bevilget. . . . 3009 Spd. " ß.
Ditto af Hovedveien mellem Faleide og Kjøsebund, Ditto . . . . . 796 — 108 "

Sluttelig er med et Bidrag af Amtscommunen af 536 Spd. 12 ß. anlagt en ny 4 Alen bred Vei fra Gudvangen til Bakke.

Amtets samtlige Bygdeveie have en Længde af omtrent $41\frac{1}{4}$ Miil, men adskillige af disse ere ikke brugbare for Hjuulredskab og Længden af dem, der saaledes kunne bruges, overstiger neppe hvad der i forrige Femaarsberetning blev opgivet, nemlig 31 Mile. Bygdeveiene have derfor ikke meget hævet sig i Perioden, dog er een Bygdevei fra Nordfjordeidet til Gaarden Røst i Eids Præstegjeld, hvor Veien støder sammen med Hovedveien over Birkedalseidet, for Tiden under Omlægning med et Bidrag af Amtscommunens Midler af 1,000 Spd.

Til Veivæsenet har været udlignet paa Matriculskylden:

i 1851	13 ß.
i 1852	12 ß.
i 1853	25 ß.
i 1854	40 ß.
i 1855	52 ß.

Opgaver fra Veiinspecteurerne om Veienes Tilstand ved Udgangen af 1855 overeensstemmende med

det ved det kongelige Indre-Departemens Skrivelser af 19de September 1854 og 15de Januar 1855 foreskrevne Schema, giver jeg mig den Ære underdanigst at vedlægge.

9. Udvandringen.

Udvandringen, fornemmelig til Nordamerica, har i alle Fald for Sogns Fogderies Vedkommende saa stor en Betydning, at den fortjener en særskildt Rubrik i denne underdanigste Beretning. I Femaarets Løb er ifølge Opgave fra vedkommende Sognepræster til America udvandret fra følgende Præstegjeld:

Præstegjeld.	1851.	1852.	1853.	1854.	1855.	Tilsammen.
Lærdal	27.	34.	91.	130.	90.	372.
Lyster	64.	32.	53.	96.	37.	282.
Jostedalen	1.	=	=	=	=	1.
Hafslo	60.	37.	86.	120.	29.	332.
Sogndal	55.	16.	6.	47.	43.	167. *)
Aurland	51.	41.	29.	101.	15.	237.
Lekanger	11.	33.	31.	90.	11.	176.
Balestrand	17.	18.	44.	84.	10.	173.
Vik	49.	31.	71.	116.	41.	308.
Ladvik	1.	8.	6.	3.	3.	21.
Evindvik	=	=	=	=	=	=
Askevold	=	1.	=	=	=	1.
Yttre-Holmedal	=	=	=	=	=	=
Indre-Holmedal	=	=	=	=	=	=
Førde	=	=	=	=	=	3. **)
Kinn	=	=	=	=	=	4. **)
Jølster	=	=	=	=	=	=
Gloppen	=	=	=	=	=	1. **)
Stryen	=	=	=	=	=	=
Indviken	1.	=	=	=	=	1.
Eid	=	=	=	=	=	=
Daviken	2.	1.	=	=	=	3.
Sælø	=	=	=	=	=	=
Summa =	339.	252.	417.	787.	279.	2082.

*) For Sogndals Vedkommende ere samtlige Udvandrede slaaede sammen, uden at det specielt er opgivet, hvormange der er udvandret til America eller til Nordland eller Romsdalen.

**) Aarstallet ikke opgivet.

Til Nordland er i samme Tidsrum udvandret fra

Præstegjeld.	1851.	1852.	1853.	1854.	1855.	Tilsammen.
Lærdal	3.	2.	2.	1.	1.	9.
Lyster	15.	10.	13.	8.	11.	57.
Hafslo	6.	17.	9.	4.	6.	42.
Aurland	1.	=	=	8.	=	9.
Yttre-Holmedal	=	=	=	=	=	3. *)
Stryen	1.	2.	=	7.	=	10.
Indviken	2.	2.	1.	5.	1.	11.
Eid	1.	=	2.	=	=	3.
=	29.	33.	27.	33.	19.	144.

*) Aarstallet ikke opgivet.

Til Romsdalen er i samme Tid udvandret fra

Præstegjeld.	1851.	1852.	1853.	1854.	1855.	Tilsammen.
Lyster.	1.	=	=	=	=	1.
Jostedal	=	=	7.	=	1.	8.
Eid	=	1.	3.	=	=	4.
	= 1.	1.	10.	=	1.	13.

Endelig er til Danmark udvandret fra Hafslo Præstegjeld i 1851 4 Personer og 1853 1, tilsammen 5.

Specielle Oplysninger om Udvandringen er kun meddeelt af Provst Houge til Vik, som oplyser, at af de fra Viks Præstegjeld i Femaaret til America udvandrede 308 Personer vare

under 5 Aar. . . .	25	af Mandkjøn,	12	af Qvindekjøn.	
mellem 5 og 10 Aar .	14	= —	14	= —	
— 10 — 20 — .	27	= —	30	= —	
— 20 — 30 — .	50	= —	45	= —	
— 30 — 40 — .	33	= —	27	= —	
— 40 — 50 — .	5	= —	6	= —	
— 50 — 60 — .	6	= —	10	= —	
— 60 — 70 — .	3	= —	1	= —	
	= 163	= —	145	= —	

og fordeelt i Klasser udgjorde de samme Folk:

Gaardmandsfamilier.	22.
Deres Børn	76.
Huusmandsfamilier	20.
Deres Børn	27.
Kaarfolk	9.
Løse og ledige Folk	154.
	= 308.

Aarsagen til Udvandringen opgives med temmelig megen Eenstemmighed at være Forhaabningen om bedre Vilkaar med lettere Arbeide, og da Provst Houge ligeledes derom har meddeelt vigtige Oplysninger, troer jeg her at burde indtage, hvad han derom har bemærket:

"Aarsagerne til Udvandringen," yttrer Provsten, "ligge meget nær. Bonden lever her under haarde "og besværlige Kaar. Det dyrkbare Jordsmon i "Yttre-Sogn er med faa Undtagelser indskrænket og "tungt at drive. Agerbruget afgiver langtfra den "fornødne Brødføde endog i gunstige Aar. Hoved-"næringen er Qvægavl samt nogen Udskibning af "Brænde til Bergen. Kun eet af Viks Sogne har "Skov til Udskibning, nemlig Qvamsø, hvor ogsaa "Velstanden er størst, og hvorfra heller ingen Ud-"vandring har fundet Sted. Foderet til Qvæget "samt Brændet maa hentes i de besværlige og uvei-"somme Fjelde ofte med Livsfare. Potetessygdom-"men, som begyndte 1845, ødelagde Hoperstads og "Hoves Sognes eneste væsentlige Udskibningsproduct, "svækkede Velstanden i en betænkelig Grad, og frem-"kaldte Mismod hos Bonden, som hverken havde "Energi eller Indsigt til at benytte sine Agre paa "en anden Maade, som kunde give Erstatning for "det tabte Product. Medens saaledes Savn og "Undværelser daglig bleve større, hørtes de meest "gyldne Rygter fra America, og de Udvandredes "Breve, af hvilke jeg har læst mangfoldige, indeholdt "de meest overdrevne Beskrivelser om Forholdene der. "Engstelse for Fremtiden, Haabet om blidere Kaar "og mindre besværlige Dage, Ønsket om at gjenfor-"enes med tidligere udflyttede Slægtninge, og frem-"for alt maaskee den ædle Tanke at skaffe sine Børn "en lykkeligere Fremtid, hvilken jeg oftere har hørt "udtalt som Hovedmotiv af de af mine Sognefolk, "som have forladt Hjemmet, ere Motiver nok. No-"gen Misnøie med Regjering, Lovgivning, Beskat-"ning eller offentlige Foranstaltninger i det hele har "jeg aldrig kunnet spore. Tvertimod, Folket er saa "aldeles politisk troskyldigt, som muligt, og befatter "sig aldrig med at behandle eller dømme det, som ikke "umiddelbart griber ind i deres daglige Dont, lige-"saalidt som deres Hu i nogen Maade staaer til at "deeltage endog i de dem nærmest liggende commu-"nale Affairer. At Lysten og de glimrende For-"haabninger fremdeles ere tilstede, er vist, og det er "ikke at undres over. Jeg selv, som betragtede alle

"Beretninger fra America med Mistro, og gjorde "mig Umage for at opklare Begreberne og modar= "beide Udvandringen, er tildeels kommet paa andre "Tanker. At vore Udvandrede derover tildeels leve "i meget gode Kaar, har jeg al Grund til at troe. "Folk, som jeg nøie kjendte som troværdige, have "skrevet mig personlig til. Unge Mennesker, som jeg "har confirmeret, have paa min Begjæring skildret "deres Liv og Forholde. Som oftest have de det "meget godt og lægge sig Penge til. I de 3 sidste "Aar ere ikke faa Remisser indløbne fra America "til fattige Familier her. Selv har jeg i forrige "Aar modtaget Vexler paa Jac. Dybwad i Chri= "stiania og Amund Helland i Bergen, som skulde "benyttes deels til Understøttelse for Fattige her, "deels til at hjælpe Slægtninge afsted til America. "En for 5 Aar siden udvandret Inderst sendte saa= "ledes 90 Dollars for at 2de smaa Broderbørn "kunde sendes til ham. 2de Gutter, Sønner af en "Strandsidder, sendte ifjor deres Fader 15 Spd. og i "Aar 25 Spd. Begge maatte selv arbeide for Over= "reisen hos rigere Udvandrende. En Huusmands= "søn, som ved sin Udvandring i 1847 var saa fat= "tig, at jeg ægteviede ham gratis, sendte i 1852 en "Fordring paa Overformynderiet stor 400 Spd., "som han havde kjøbt af en fra Lysters Præstegjeld "Udvandret, til sin Fader og sine Sødskende, for at "de skulde kunne flytte til ham. Og saaledes kunde "jeg opregne mange specielle Tilfælde, som synes at "vidne om at Fortjenesten der maa være meget stor "for dem, som ville arbeide. Det Mærkelige kan "jeg ikke forbigaae, at alle Remisser ere fra fattige "Udvandrende. Det vidner skjønt om den store Fa= "miliekjærlighed, som jeg troer at være et elskeligt "Træk i Yttre=Sogningens Character. I tidligere "Aar var der ikke faa christeligsindede Mænd, som "af kirkelige Grunde foretrak at blive i Hjemmet, "fordi de frygtede for alle de Forvirringer i kirke= "lig Henseende, hvorom de hyppigen modtoge Un= "derretning fra Slægtninge i America, men siden "ordnet Kirkevæsen med norske Præster er indført i "de Districter, hvor de Norske meest bosætte sig, "Milwaukee, Wisconsin, Illinois og Jowa ere disse "Betænkeligheder bortryddede." — Sluttelig tilføier Provsten, "at nu i Januar 1856 er atter 3 Vexler ankomne, 2 paa 100 Spd. og 1 paa 20 Spd., sendte fra fattige Udvandrende til fattige Slægtninge her som Hjælp til Udvandring."

Disse Oplysninger forklare vistnok fuldstændigen, hvorfor den fattigere eiendomsløse Befolkning bliver ledet ind i Udvandringens Strøm; thi saadanne Efterretninger maa selvfølgelig sætte deres Indbildningskraft i en urolig Bevægelse, og omendskjøndt mangen en, der udvandrer til America, vistnok der finder sine Forhaabninger skuffede, er det naturligt, at enhver Udvandrende ikke foresiller sig, at han skal være blandt de Uheldiges Tal, men tvertimod heller drømmer om, at han skal blive blandt de Heldigere. Men disse Oplysninger forklare ikke ganske, hvorfor ogsaa den Klasse, der befinder sig under mere heldige borgerlige Vilkaar og navnlig Gaardmandsklassen, skal have sine Repræsentanter og det i ikke aldeles ubetydeligt Antal blandt Udvandrerne, og at der blandt denne Klasse skal findes en Deel, der kan bequemme sig til at ombytte en sikkret og fordeelagtig Stilling for en, som dog i større eller mindre Grad maa være uvis, og ligesaa let kan blive sørgelig som heldig. Man er derfor vel ogsaa berettiget til at gjætte paa Letsindighed og andre menneskelige Skrøbeligheder som medvirkende Motiver til Udvandringen. Men hvilkesomhelst Aarsagerne ere, saa er Udvandringen sikkert nok skadelig for Districtet, idet dette derved foruden de ikke ubetydelige Capitaler, som udføres af Landet, berøves en stor Mængde arbeidende Hænder, hvilket rimeligviis vil lamme Districtets Udvikling i Almindelighed, medens der allerede nu høres Klage over den overhaandtagende Mangel paa Tjenestefolk, og beklageligt er det, som oven bemærket, at Udvandringen i en saa stor Maalestok skal vende sig til America og til Skilsmisse fra Fædrenelandet paa samme Tid som dette ikke alene i sine nordligste Dele, men endog inden Amtet selv tilbyder saa rundelig Anledning til Sysselsættelse for den udvandrende Mængde. America er imidlertid endnu det forjættede Land, og det er saa langt fra, som den ovenstaaende Tabel ved den betydelige Aftagen af Udvandrende i 1855 synes at vise, at den er i Begreb med at standse, at der meget mere i indeværende Aar (1856) atter har viist sig en betydelig Tilvext i Antallet, saa at dette i 1856 turde komme Tallet for 1854 meget nær.

10. Districtets Tilstand i Almindelighed.

Med stor Eenstemmighed gaae samtlige Indberetninger ud paa, at Districtets Velstand har været i jevnt, tildeels i betydeligt Tiltagende i Perioden. Herom vidne mange Omstændigheder, saasom Afta= gelsen af Skatterestancer, det formindskede Antal af Executioner og Udpantninger for Gjeld, Letheden, hvormed alle offentlige Udredsler komme ind, For= øgelsen af Sparebankernes Capitaler, Formindskelsen

i Processernes Antal. Denne sidste Omstændighed turde i Særdeleshed være en meget paalidelig Gradmaaler i saa Henseende. De fleste Processer have nemlig sin Aarsag i Gjeldsforhold; men anlægges Gjeldssager, udvikler der sig andre Tvistigheder og Uvenskaber mellem Almuen, som have andre Arter af Processer til Følge. Men Formindskelsen i Processernes Antal have i Femaaret været meget betydelig. Samtlige ved Amtets 4 Jurisdictioner i Femaaret incaminerede Sager udgjorde

i 1851 — 200.
" 1852 — 191.
" 1853 — 149.
" 1854 — 114.
" 1855 — 94.

Denne store Aftagelse er saare mærkelig.

Aarsagen til den tiltagende Velstand opgives at være ikke saa meget de gode Aaringer og heldige Fiskerier, hvilke dog i Femaaret have været jevnt gode, ligesom Aarsvæxten i 1853 var ualmindelig god, og Fisket i 1855 som ovenanført rigt; men Aarsagen søges fornemmelig i de heldige Conjuncturer, ifølge hvilke Bonden har erholdt sine Producter betalt 30 à 50 pCt., ja indtil 100 pCt. høiere end den tidligere gangbare Priis, fremdeles i den tiltagende Orden og Ædruelighed og deraf flydende større Omhu og Paapasselighed for den daglige Dont, ligesom nogen mere Omtanke og Bestræbelse for en bedre Jorddyrkning sandsynligen har bidraget til at en noget større Deel af Landbonæringens Producter har kunnet afsættes end forhen. Ligesaa anføres den Omstændighed, at Poteterne i den senere Tid som oven forklaret have været mindre udsatte for Bedærvelse ved Sygdom, end tidligere var Tilfældet, og endelig for Sogns Vedkommende, at der ved den ugentlige Dampfart paa Sognefjorden er aabnet Landmanden en lettere Adgang til Afsætning paa en hurtig, bequem og ikke tidsspildende Maade, idet han kan passe den beleilige Tid til heldig Afsætning, forsaavidt angaaer saadant Gods, som kan frembringes til Afsætningsstedet med Dampbaaden, fornemmelig Fedevarer.

Den Isolation, hvorunder Amtsdistrictet har befundet og endnu tildeels befinder sig formedelst utilstrækkelige, mangelfulde og vanskelige Communicationer, har vistnok bevirket, at Districtet har staaet tilbage, og ikke har kunnet følge med i borgerlig Udvikling i samme Forhold som en større Deel af det øvrige Rige, men at ogsaa dette District er modtageligt for et høiere Opsving synes de henrundne 5 Aars Erfaring at have bekræftet, og denne Erfaring vil formeentlig bevirke, at Districtet i en forholdsviis nær Fremtid tør gjøre Regning paa Foranstaltninger til Fremme af dets Communicationer. En Antydning til Distrietets Fremadskriden turde ogsaa være at spore i den almindelige Erkjendelse, som alt mere og mere har udbredt sig blandt sammes Befolkning om, at Districtet i Gjerningen staaer tilbage; thi denne Erkjendelse er nærmeste Nabo til en alvorlig Beslutning om at arbeide fremad. Den Beredvilligbed, hvormed Amtsformandskabet har rakt Haanden til ethvert nyttigt Foretagendes Fremme, og den Rundhaandethed, hvormed det har bevilget de dertil fornødne Pengemidler, viser at denne Erkjendelse fremtræder i Handling, og jeg har oven tilladt mig at anføre Exempler paa, med hvilken Liberalitet Amtsformandskabet bevilger Penge til forbedrede Veie. Selv i de engere Communers Formandskaber begynder en Tendens at yttre sig til Forbedring af de indre Tilstande og til ikke at skye de Opofrelser, som dermed ere forbundne.

Ogsaa i andre Henseender har Districtet hævet sig. Alle Beretninger ere næsten eenstemmige i, at Drukkenskaben har aftaget, og Aarsagen hertil angives vistnok væsentligen at ligge i de strenge repressive Foranstaltninger, som fra Lovgivningens Side ere trufne imod Brændevinsdrik, og i et skærpet Politiopsyn, men der yttres dog fra flere Kanter, at det ogsaa maa tilskrives en hos Almuen vakt bedre Aand. Ikkedestomindre bør dog bemærkes, at fornemmelig i Sønd- og Nordfjords Fogderie har Ol tildeels afløst Brændevin, og at Almuen ved flere Leiligheder og navnlig ved sine Gilder hengiver sig til en umaadelig Nydelse deraf. I andre Henseender roses Sædeligheden, skjøndt Nattesværmerie og Løsagtighed fornemlig i Indre-Sogn endnu finder Sted i en beklagelig Grad.

Men uagtet Distrietets Velstand har tiltaget, gives der dog ogsaa Borgerklasser, hvis Lod ikke kan siges forbedret, men heller forværret i Femaaret. Det er deres, som befinde sig i den Stilling, at de Intet afhænde, men erhverve sit Ophold ved Arbeide og Lønning. Paa flere Steder i Districtet, men meest i Sogn, er der nemlig mange Strandsiddere og Huusmænd, som deels ingen Jord have at dyrke og deels en saa liden, at dens Avl ikke tilstrækker til dagligt Livsophold. Daglønnen har vistnok ogsaa steget, men neppe ganske i samme Forhold som Prisen paa Livsfornødenheder. For denne Klasse har Tiderne vistnok ikke været opmuntrende. Ligeledes bemærker Fogden i Sogns Fogderie, at der er en anden Klasse af Indvaanerne i Amtet, hvis Antal vel er lidet, nemlig Embeds- og Bestillingsmændene, og hvem Tidsomstændighederne heller ikke have været gunstige. "For dem af disse," yttrer han, "som ikke erholde deres Indtægter i Naturalpræsta-

"tioner saasom i Korn- og Smørtiende, og hvis "Forretninger, forsaavidt de vare forbundne med "Indtægter, ere bortfaldne, men forøvrigt Aar for "Aar forfleres, for dem er Tidernes Tryk ved bety- "deligt formindskede Indtægter og ligesaa meget for- "høiede Priser paa Fornødenhedsvarer meget føle- „ligt og Udsigterne mørke."

Aarslønnen for Tjenere har forøget sig og kan nu anslaaes i Indre-Sogn til 16 à 24 Spd. for en Dreng, til 10 à 15 Spd. for en Pige, i Yttre-Sogn til 12 à 20 Spd. for en Dreng og til 8 à 12 Spd. for en Pige samt i Sønd- og Nordfjord til 12 à 20 Spd. for en Dreng og 6 à 9 Spd. for en Pige, alt indbefattet Lønning og Klæder.

Den sædvanlige Dagløn for en simpel Arbeids- mand er fra 20 til 34 ß. i Sogns Fogderie efter de forskjellige Aarstider og i Sønd- og Nordfjord fra 12 til 20 ß. for en Karl og fra 6 til 12 ß. for en Pige samt Kosten, der kan anslaaes til 12 à 16 ß.

Af Bygdemagaziner gives der nu kun 3 i Amtet, alle i Sogns Fogderie, nemlig 1 i Lærdal, 1 i Borgund og 1 i Jostedalen. Opgave over deres Tilstand vedlægges underdanigst.

Af Sparebanker gives der 7, nemlig 5 i Sogns Fogderie og 2 i Sønd- og Nordfjords, og navnlig i Hafslo, Sogndal, Aurlands, Balestrands, Viks, Førde og Eids Præstegjelde. Opgave over deres Status vedlægges ligeledes underdanigst.

Tabellarist Oversigt over de i Femaaret afholdte Executionsforretninger og Udpantninger, over thinglæste og aflæste Pantehæftelser og over afhændede Eiendomme følge ligeledes.

Priserne paa Jordegods anføres overalt i Distrietet at være stegen i de forløbne 5 Aar og ere Middelpriserne paa Skylddaler opgivne af Sorenskriveren i Indre-Sogn til 400 Spd., af Sorenskriveren i Yttre-Sogn til 300 Spd. i de inderste, 200 Spd. i de midterste og 150 Spd. i de yderste Præstegjeld i Distrietet, og af Sorenskriveren i Sønd- fjord til 225 Spd.

Forinden jeg slutter nærværende underdanigste Indberetning, maa jeg ogsaa omtale det frygtelige Onde, hvorunder Distrietet lider, nemlig den spedalske Sygdom. Den i Aaret 1853 foretagne Tælling af de af Spedalskheden Angrebne udviste et Antal af 579. Men der er al Grund til at antage, at denne Tælling ikke har været fuldstændig, og at den fremdeles er i Tiltagende høres fra alle Kanter. Der yttres fremdeles Frygt for, at den ogsaa kan forplantes ved Smitte i alle Fald ved en længere Tids Ophold i de stærkest angrebne Egne og ved et intimere Omgangsforhold med angrebne Individer. I alle Fald vil man anføre flere Exempler paa, at Personer fra Districter, hvor Spedalskhed ikke har hjemme (f. Ex. Jølster) og i hvis Familie der aldrig har viist sig Spor af Sygdommen, ved at flytte til andre Districter, hvor Spedalskheden har hjemme og tage Tjeneste i spedalske Familier, selv ere blevne spedalske. Ligesaa har Frygt begyndt at yttre sig for at Spedalskheden kan overføres med Vaccinen.

Vel vidende, at dette Anliggende i høi Grad ligger Statsstyrelsen paa Hjerte, da det er et Onde, der har antaget saa store Dimensioner, at det ligger over Amtscommunens Kræfter at modarbeide samme, har jeg troet at det medhørte til en fuldstændig Oversigt over Distrietets Tilstand ikke at lade denne Gjenstand være uberørt.

Nordre Bergenhuus Amt den 1ste Juli 1856.

Underdanigst

C. Aubert.

P.

Romsdals Amt.

Underdanigst Beretning

om Romsdals Amts oeconomiske Tilstand for Femaarsperioden 1851—1855.

Idet jeg herved afgiver den naadigst befalede Beretning om Romsdals Amts oeconomiske Tilstand i Femaaret fra 1851—1855, tillader jeg mig den foreløbige Bemærkning, at jeg først Høsten 1854 overtog Bestyrelsen af Districtets Amtmandsembede, og at jeg som Følge heraf, ved Affattelsen, ialfald i flere Punkter, mere har maattet støtte mig til Andres end egen Erfaring, — ligesom videre at jeg, som den, der intetsomhelst personligt Kjendskab har kunnet erhverve til Districtets Tilstand i forrige Ovingvennium, i det Hele taget ikke vil kunne indestaae for Paalideligheden af de fra Sammenligningen mellem de forskjellige Perioder udledede Resultater. Med sluttelig Bemærkning, at jeg i Enkelthederne har søgt at følge Ordenen i de for Romsdals Amt tidligere afgivne Femaarsberetninger, — tillader jeg mig at gaae over til Behandlingen af Forholdene med Hensyn til

A.

Amtets Landdistrict.

a. Jordbruget.

§ 1.

Af Nyland antages i Femaarsperioden optaget

Nordmøres Fogderi	. . .	702¼	Tønde Land,
= Romsdals	— . . .	581	— —
= Søndmøres	— . . .	309½	— —
Tilsammen		1592¾	Tønde Land,

altsaa lidt mere end i forrige Femaarsperiode, hvori det samlede Areal nyryddet Land, efter Opgaven, udgjorde omtrent 1430 Tønder.

Specielt bemærkes, at der i Perioden er nyryddet i Vestnæs 207 Td. Land, hvoraf alene paa den saakaldte Furlandsmyr 99¼ Td.; i hver af Gimnæs og Øværnæs Thinglage 165 Td.; i Bolsø 141¼ Td.; i Borgund 125 Td.; i Surendalen 118¾ Td. I de øvrige Districter har Rydning af Nyland været af mindre Udstrækning; i Sødistricterne Harams og Sunds Thinglage har den indskrænket sig til resp. 10 og 2 Td. Land, og i Hjørundfjord endog til 1¼ Td.

I det Hele taget maa vistnok Jordbruget inden Amtsdistrictet i extensiv Henseende antages at have gjort noget Fremskridt i Periodens Løb; men ligesaalidt som Rydningen af Nyland altid er skeet paa den fuldstændigste Maade, ligesaalidt har den altid været fulgt af Jordbrugets intensive Udvidelse, navnligen ikke af et heldigere Forhold mellem Ager- og

Englandet; og det er neppe tvivlsomt, at man paa mange Steder vilde have handlet langt mere oeconomisk rigtigt ved at anvende den til Rydning af Nyland medgaaede Capital til Forbedring af det allerede opdyrkede Land. Imidlertid maa det dog erkjendes, at Jordbruget i Periodens Løb ogsaa i intensiv Henseende er gaaet fremad, om end ikke saa almindelig og indgribende, som ønskeligt kunde være. Der gives kun enkelte Gaarde i Amtsdistrictet, der drives planmæssigen, og hvis Dyrkning bærer Vidnesbyrd om nogenlunde fuldstændig rationel Behandling. Paa disse enkelte Gaarde seer man anvendt gode Agerdyrkningsredskaber, en fuldstændigere og grundigere Bearbeiden af Jorden, et planmæssigt Vexelbrug, systematisk Drainings- og Engvandingsanlæg m. m. Udenfor disse Gaarde, der danne rene Undtagelser, opdager man vistnok hist og her en eller anden, en større Indsigt og Skjønsomhed antydende, Forbedring i Drivtsmaaden, men den enkelte Forekomst af disse Spor til Fremskridt viser nokſom, at Jordbruget i det Hele taget endnu her i Distrietet staaer meget tilbage, hvilket fornemmelig gjælder Sødistricterne, hvis Kræfter for en væsentlig Deel optages af Fiskerier. Ligesom imidlertid Amtets Landbrugsskole utvivlsomt har virket til Udbredelse af bedre agronomiske Indsigter, og til at vække Opmærksomheden for Nytten af et forbedret Jordbrug, — derfra er ogsaa afgiven omkring i Distrietet endel gode Redskaber, — saaledes maa det ogsaa medgives, at Udbredelsen af landoeconomiske Skrivter og den af Amtets 2de Landhusholdningsselskaber udviste mangeaarige Virksomhed, i Forbindelse med den af enkelte i Distrietet bosatte kyndige Landmænd anvendte hensigtsmæssigere Driftsmaade, ikke i saa Henseende har været uden gavnlig Indflydelse. At den Veiledning, en af Statens Agronomer under sin Omreise i forrige Aar har ydet en større Deel af Distrietets Jordbrugere, vil bære gode Frugter, anseer jeg derhos utvivlsomt, ligesom det er vist, at vedkommende Foranstaltning temmelig eenstemmig her i Amtet anerkjendes som i høi Grad heldbringende.

Forøvrigt finder jeg at burde gjøre opmærksom paa, at ingen gjennemgribende Forbedring i omhandlede Retning kan ventes opnaaet, saalænge ikke Udskiftning af Eiendomme finder Sted, og saalænge ikke denne foregaaer paa saadan Maade, at enhver Vedkommende kan frede sin Jord, — et Øiemed, der ved Forretninger af omhandlede Slags her i Amtet, i Regelen, ganske sættes ud af Betragtning, og det antageligen, fordi enhver i Udskiftningen Interesseret lader sig lede af Frygten for at komme til at lide Tab af Jord, eller maaskee rettere for at hans Nabo skal blive tildelt mere deraf, end han retteligen tilkommer. Jeg tillader mig her at yttre Formening om, at man i dette District ligesom paa mange andre Steder paa meget længe ikke vil kunne raade Bod paa Ondet uden ved en Lov, der tvinger Enhver til ubetinget at taale Udskiftning og gjør det til Pligt for det Offentlige at udføre den.

Blandt de Omstændigheder, der forøvrigt her i Distrietet virker til Skade for Jordbruget, vil jeg slutteligen fremhæve den, at en stor Deel af Jorden er hensat til Bygselmænd og Forpagtere, der selvfølgeligen ingen personlig Interesse kunne have af dens varige Forbedring.

De almindelige Sædearter ere som forhen Havre, Blandkorn, Byg og Potetes. Rugavlen er ubetydelig, endmere Hvedeavlen. Fremmed Korn tiltrænges aarlig. Fogden i Nordmøre antager, at der aarligen i hans District forbruges 90,000 Tønder Korn, og at der i dette i almindelig gode Aar aarligen avles 85,000 Tønder. Distrietet skulde altsaa under almindelig heldige Forholde aarligen tiltrænge omtrent 5000 Tønder Korn. Fogden i Søndmøre anfører, at i Femaarsperiodens 3 første Aar var Afgrøden meget mislig, og at Distrietet derfor i dette Tidsrum tiltrængte et betydeligt Kornindkjøb, medens Productionen i de 2 sidste Aar kan antages at have været tilstrækkelig for Behovet. Fogden i Romsdal anslaaer Indkjøbet af Korn i Periodens Løb for hans Districts Vedkommende til gjennemsnitlig aarlig 3 à 4000 Tønder.

Folketællingslisten for 1855 viser, at der i forrige Aar er udsaaet

	Havre.	Byg.	Blandkorn.	Rug.	Hvede.
i Nordmøre . .	11,888 Td.,	1388 Td.,	738 Td.,	70 Td.,	2 Td.
i Romsdal. . .	8,315 —	917 —	884 —	38 —	5 —
i Søndmøre . .	14,388 —	2647 —	2650 —	37 —	— —
	34,583 —	4952 —	4262 —	155 —	7 —

Avlingen kan omtrentlig ansættes til, i

	Havre. Td.	Byg. Td.	Blandkorn. Td.	Rug. Td.
Nordmøre . .	efter 7 Fold 94,216.	efter 9 Fold 12,492.	efter 8 Fold 5,004.	efter 12 Fold 840.
Romsdal . .	— 7 — 59,105.	— 10 — 9,170.	— 7 — 6,188.	— 12 — 456.
Søndmøre .	— 5 — 71,940.	— 7 — 16,529.	— 6 — 15,900.	— 10 — 370.
	225,261.	38,191.	27,992.	1,666.

Af Hvede kan omtrent 100 Tønder antages at være avlet i det hele Distrikt.

Af Potetes antager Fogden i Nordmøre, at i hans Distrikt i almindelig gode Aar aarligen avles 45,000 Tønder og forbruges 40,000 Tønder. I Romsdals Fogderi staaer Productionen og Forbruget af Potetes efter Fogdens Formening nogenlunde i Forhold til hinanden; i enkelte Aar haves der noget Overskud, i andre tiltrænges Indkjøb. I Søndmøre Fogderi maa efter Lensmændenes Beretninger Potetesavlingen antages i Femaarsperioden at have været nogenlunde tilstrækkelig til Behovet, skjønt Udsæden er bleven indskrænket som Følge af Potetessygdommen, der dog i de Par sidste Aar skal have vist sig i mindre Udstrækning end tidligere.

Efter Folketællingslisten udsaaedes i 1855 af Potetes

i Nordmøre . .	7,475 Tønder,	efter 9 Fold	avlet	67,275 Tønder.
= Romsdal . .	5,005 —	— 9 —	—	45,045 —
= Søndmøre . .	7,885 —	— 8 —	—	63,080 —
udsaaet	20,365 —		avlet	176,300 —

Det bemærkes, at man ved Sammenligning af Nordmøres Fogeds Opgave over Korn- og Potetesavlingen i hans Distrikt med de af Folketællingslisten uddragne Resultater vil finde, at disse fremvise en ikke ubetydelig større Avling end af Fogden antaget som den almindelige.

Liin avles i mindre Udstrækning paa enkelte Steder i Districtet som Surendalen og Sunddalen.

Humleavlen er ubetydelig, Hamp dyrkes kun paa faa Gaarde. Kaalrabi, Gulerødder, Løg m. m. dyrkes lidet. Frugtavlen staaer omtrent paa samme Standpunkt som i forrige Femaarsperiode; dog synes Sandsen for dens Forædling og Udvidelse paa enkelte Steder at være vakt, hvilket væsentligen skyldes de fra Landbrugsskolen udgaaende Elever.

Forholdet mellem Eiendoms- og Leilændingsgods er opgivet saaledes:

	Brug, som drives af Eierne selv.	Matriculskyld.	Leilændingsbrug.	Matriculskyld.
Nordmøre	1846.	3973 Sp. 4 ß.	303.	505 Sp. 30 ß.
Romsdal	1736.	2869 — 38 =	204.	310 — 60 =
Søndmøre	1958.	3821 — 112 =	1876.	3030 — 85 =
	5240.	10,664 Sp. 34 ß.	2383.	3846 Sp. 55 ß.

Sammenholdt med sidste Femaarsberetning sees, at Antallet af Selveiere i samtlige Fogderier er noget forøget, især i Romsdals. I dette er forøvrigt Leilændingsbrugenes Antal ogsaa forøget om end kun med 17 Brug, men Matriculskylden for samtlige 204 Brug udgjør, som opgivet, kun 310 Sp. 60 ß., medens den for det mindre Antal i forrige Periode udgjorde 966 Spd. Denne Forringelse i Leilændingsbrugenes Matriculskyld stemmer omtrent med den Forøgelse i Matrikulskyld, som Selveiendom i sidste Periode efter Fogdens Opgave har faaet, hvilken Forøgelse udgjør omtrent 650 Skylddaler.

I Periodens Løb er udskiftet

i Nordmøre efter Fogdens Opgave . .	38 Brug.
Lateris	38 Brug.
Transport	38 Brug.
Sorenskriveren opgiver kun Antallet af de til Thinglæsning indleverede Forretninger, der udgjør kun 12. Ingen Udskiftningsforretning er skeet ved Retten;	
i Romsdal efter Fogdens Opgave . .	2 —
begge Forretninger afholdte uden Retten;	
= Nordre Søndmøre efter Sorenskriverens Opgave	98 —
hvoraf 54 ved Retten;	
= Søndre Søndmøre efter Sorenskriverens Opgave	38 —
hvoraf afholdte ved Retten 4.	
	176 Brug.

I Forbindelse med min tidligere Antydning om den høist ufuldstændige Maade, hvorpaa Udskiftningen her i Distrikt i Regelen foregaaer, tillader jeg mig her at henvise til hosfølgende Erklæring fra Sorenskriveren i Nordmøre, Dietrichs, hvori oplyses, at af de til Thinglæsning i Perioden indleverede 12 Udskiftningsforretninger, kun 1 er fuldstændig; medens 2 kun ere Grændseskjelsforretninger mellem Gaarde, der hver for sig have flere Opsiddere; 1 udskifter alene Skoven og Sæterslaatten, af hvilken sidste Enhver af 4 Opsiddere, saavidt man kan see, har faaet 4 Teige; 1 bestemmer alene et Teigebytte uden at man erfarer, om dette er fuldstændigt; 1 er en Delingsforretning, hvorved de fleste enkelte Teige hver for sig deles mellem to Opsiddere, medens enkelte Teige forblive i Usskifte; 1 udskifter Hjemmarken i 7 Teige mellem 2 Opsiddere; 1 deler Hjemmarken i 8 og Skoven i 11 Teige mellem 4 Opsiddere, medens Skovgrunden ligger i Fællesskab som Havnegang; 1 deler en Gaard i 38 Teige mellem 4 Opsiddere o. s. v. Samme Sorenskriver bemærker derhos, at han anseer det utvivlsomt, at de i ældre Tider i Mindelighed udførte Udskiftninger ikke have været bedre end de foran nævnte, og at Resultatet i det Høieste er blevet, at hver Opsidder har faaet sin Deel i Udmarken loddet i flere eller færre Teige, uden at disse dog ere saaledes beliggende, at han kan frede om sin Eiendom, — et Forhold, der benævnes som et Særsyn over det hele District, og i det Hele taget kun ansees gjældende for enkelte større Gaardes Vedkommende, som fra Fortiden af ere forblevne udelte, og selv paa disse ikke omfatter Skov og Havnegang. Samtlige Fogder omhandle ogsaa, at de faa Udskiftninger, der afholdes i Forhold til de endnu uudskiftede Gaarde, ere høist ufuldstændige, og fornemmelig kun indskrænke sig til et Teigebytte uden paafølgende særskilt Indhegning og Husenes Udflytten.

§ 2.

Fædriften.

Folketællingslisten oplyser, at dette Amtsdistrict ved Udgangen af 1855 havde

af Heste	8,870,	efter gjennemsnitlig Priis af	30	Sp.	pr. Stykke til Værdi	266,100 Sp.
= stort Qvæg . .	72,622,	à	12	Sp.	= ß. = ...	871,464 —
= Faar	153,042,	à	1	—	24 = = ...	183,650 —
= Geder	40,048,	à	1	—	= = = ...	40,048 —
= Sviin	7,373,	à	10	—	= = = ...	73,730 —
					tilsammen	1,434,992 Sp.

Ved Udgangen af 1845 udgjorde Antallet af Heste 8,365, af stort Qvæg 69,289, af Faar 149,138, af Geder 30,893, og af Sviin 6,734.

I Tiaarsperioden er Antallet saaledes forøget

af Heste . .	med 505,	à	30	Sp.	= ß. =	15,150 Sp.
= stort Qvæg	= 3333,	à	12	—	= = =	39,996 —
= Faar . .	= 3904,	à	1	—	24 = =	4,684 —
= Geder . .	= 9155,	à	1	—	= = =	9,155 —
= Sviin . .	= 639,	à	10	—	= = =	6,390 —
						75,375 Sp.

Fædriften staaer fremdeles paa et lavt Standpunkt. Der føres en almindelig Klage fra Sagkyndige over, at der paa de fleste Gaarde i Amtsdistrictet holdes flere Kreature end Gaardene vel kunne føde, og at, som Følge deraf, Kreaturerne blive slet fodrede om Vinteren. Man seer jevnligen, at disse tidligen om Vaaren slippes ud til Vaarbeitning paa Hjemmarken, der paa denne Maade benyttes indtil de kunne føres paa Fjeldbeitene. Naar Fodermangelen er større end sædvanlig, udsultes Kreaturerne. I Vinteren 1855 skulle endog paa flere Steder Kreaturerne, især Faar, være omkomne af Sult. De lide selvfølgeligen i ethvert Fald ved en saadan Behandling og kaste mindre af sig, hvorhos Racen forringes. Det indsees ogsaa, at Vaarbeitningen paa Englandet kuer Græsvæxten og forringer Høudbyttet. Enkelte Jordbrugere begynde imidlertid at erkjende Nytten af at indrette sig anderledes, og at fodre Kreaturerne bedre, ligesom Opmærksomheden synes at være vakt for Vaarbeitningens Skadeligsed.

Districtet staaer forøvrigt, som tidligere antydet, meget tilbage med Hensyn til Engdyrkningen.

Hvad angaaer Fjøsene og Staldene, da ere de paa faa Undtagelser nær slet indrettede. Sædvanligen

ere de trange, mørke og lave, og kun sjelden forekomme hensigtsmæssige Indretninger til at lette Kreaturernes Nøgt.

Behandlingen af Gjødsel staaer ogsaa meget tilbage, og man seer, blandt Andet, hyppig Vand fra omkringliggende Marker flyde udigjennem Gjødselbyngen, hvorved de kraftigste Gjødselsstoffe gaae til Spilde. Fiskeaffald og Tang benyttes imidlertid nu almindeligere som Gjødningsmiddel.

Med Behandlingen af Kreaturenes Producter antages nogen Fremgang til det Bedre, i Femaarsperioden, at have fundet Sted.

Til Forædling af Racerne er lidet foretaget. Til Hesteracens Forædling skal der paa enkelte Steder være gjort en Begyndelse ved Anskaffelse af bedre Heste. I Fredø og Ore Sogne i Nordmøre skulle nogle Oxer af irsk Race være indførte, men Fogden betvivler vistnok med god Grund, at man derved vil vinde Noget, saalænge man ikke forbedrer Nøgten og udsætter med Parringen til Dyrene have naaet fuld Udvikling. Til Faare- og Svineracens Forædling skal der ogsaa paa nogle faa Steder være foretaget Noget. Formentlig som Følge af Vanrøgt i forskjellige Henseender har Skabsygdom blandt Faarene udviklet sig epidemisk i flere af Amtets Districter, og for mange Gaardbrugere foranlediget betydeligere Tab. Bleven opmærksom paa Ondet vil jeg med Bistand af Amtets Communalbestyrelse søge at anvende kraftige Midler til at hæve det.

Af Reensdyr haves i Norddalen 254 Stykker. I sidste Femaarsberetning er Antallet opgivet til 360 Stykker. Det viser sig fremdeles, at disse Dyr vanskeligen trives i Districtet. Fogden i Søndmøre bemærker, at Reenhjordene hjemsøges af Ulve, og at Vogterne udenfor de naturligste, nemlig Finnerne, ikke ere mægtige til at passe dem, eller forstaae at oplære Hunde dertil, hvortil kommer, at man heller ikke drager den Nytte af Dyrene, som man kunde, idet man ikke malker dem, ligesaalidt som forstaaer at benytte de slagtede Dyrs Sener, hvoraf Finnerne gjøre sig saa stor Nytte.

b. Skovdrift.

Langs Kysten findes ikke Skov. I Fjorddistricterne derimod gives ikke ganske ubetydelige Skovstrækninger, dog afgive Romsdal og Nordmøre alene Trælast til Udlandet. Districtets Skove bestaae fornemmelig af Furu, Birk og Older. Gran findes kun i Rindals Sogn i Surendalens Præstegjeld.

I Periodens Løb have Skovene været strengt medtagne, dels som Følge af at Dalebeboerne i Aarene 1851 og 1852 maatte tye til Skoven for at skaffe Penge til Indkjøb af Korn, dels paa Grund af den senere Tids høiere Trælastpriser, navnligen i 1853 og 1854.

Lidet vides at være gjort for at holde Skovene i Hævd. Imidlertid vil Fogden i Nordmøre have iagttaget, at man i de sidste Aar har vist større Omhu for den unge Skov. Fogden i Romsdal bemærker, at Skovene i hans District ere tynde, og at der paa de fleste Steder ikke findes mere stort Tømmer.

Furuen voxer langsomt, men er god og malmrig; den virkes mest til Planker og Bord.

Til Brændsel benyttes hovedsagelig Birk.

Districtet er nogenlunde vel forsynet med Torv til Brændsel. Kul- og Tjæretilvirkning drives paa flere Steder, men i Regelen kun til eget Behov. Forøvrigt bemærkes, at Districtet i ældre Tider har været langt bedre forsynet med Skov, hvilket den Mængde gjenstaaende Rødder i de mange milelange nu aldeles skovløse Strækninger noksom vise. Rødderne udgjøre i saadanne Strøg for mange Gaarde disses eneste Brændmaterial og ville vistnok endnu være tilstrækkelige til Forsyningen i Aarhundreder. Paa enkelte Myrer, hvor ingen Trævegetation under bestaaende Forholde trives, viser forøvrigt Erfaring, at Træer frodigen skyde op, saasnart Vandet nogenlunde bliver afledet; paa andre Strækninger, der tidligere have havt frodig Skov, synes derimod Kraften til at reproducere den ganske at være udtømt.

I Nordmøre haves 98 privilegerede og uprivilegerede Saugbrug, der sysselsætte 188 Mand, og have i Periodens Løb tilvirket 28,790 Tylter Planker og 1050 Tylter Bord.

I Romsdal gives for Tiden 12 privilegerede Saugbrug. I Søndmøre haves 14 privilegerede og 15 uprivilegerede Sauge.

c. Fiskerierne.

De vigtigste Fiskerier ere Vaartorsk- eller Skreifiskeriet, Seifisket og Sommersildfisket. Desuden fiskes Lange, Qveite, Flyndre, Sommertorsk, Lax, Hummer.

1. Af Vaartorsk er i Nordmøre efter Fogdens Beretning i Femaarsperioden fisket i det Hele 987,516 Voger raa Fisk, deraf 820,016 Voger afsat til Christiansund, 87,500 Voger inden Fogderiet, og 80,000 Voger forbrugte af Fiskerne selv. Udbyttet af Tran opgiver Fogden til 6,052 Tønder og af Rogn til 7,182 Tønder. — Fiskevæhrene ere beliggende i Qværnæs og Edø, og besøges foruden af Districternes egne Indvaanere af en Mængde Mennesker fra omliggende Egne.

I Romsdal antages der i Perioden i det Hele at være fisket og tilberedet til Klipfisk 95,000 Voger. Værdien af Tranudbyttet antages at kunne ansættes til 2000 Spd., af Rognudbyttet til 6000 Spd. Fogderiet har kun en Strækning af 4 Mile, nemlig fra Steenshesten til Harøen, paa hvilket Vaarfisket drives.

For Søndmøre kan Vaartorskfisket antages at have givet et Udbytte af omtrent 1 Million Voger Klipfisk, 9000 Tønder Tran og 15000 Tønder Rogn.

For hele Amtsdistrictet udgjør saaledes Udbyttet af Vaartorskfisket i Femaarsperioden

omtrent	1,400,000 Voger Klipfisk	à 1 Spd.	=	1,400,000 Spd.
"	15,200 Tønder Tran	à 14 —	=	212,800 —
"	24,100 — Rogn	à 3½ —	=	84,352 —
		tilsammen		1,697,152 Spd.

2. Sei- og Langefisket i Nordmøre har efter Fogdens Opgave givet et Udbytte af 82,500 Voger; i Romsdal kan det antageligen sættes til 1000 Voger, og i Søndmøre til 35,000 Voger, i det Hele 118,500 Voger à 72 ß. = 71,100 Spd.
3. Udbyttet af Sildfisket i Nordmøre opgiver Fogden til 72,969 Tønder til Salg udenfor Fogderiet, og 55,000 Tønder til Forbrug inden samme; i Romsdal antages det at have udgjort 22,000 Tønder, og i Søndmøre 50,000 Tønder, tilsammen for hele Amtsdistrictet henved 200,000 Tønder à 7 Ort = 280,000 Spd.
4. Laxefiskeriet i Nordmøre har efter Fogdens Opgave givet et Udbytte af 14,000 Voger, hvoraf ⅔ Dele afhændet udenfor Distrietet. I de øvrige Fogderier er heller ikke fisket saa Ubetydeligt af Lax.

d. Bergværksdrift.

En Crommalmgrube optoges i Aaret 1853 i Sunddalen og beskjæftigede 10 Arbeidere, men blev endnu i samme Aar nedlagt. En i Aaret 1850 i Øre Sogn optagen Crommalmgrube blev nedlagt i 1854.

Under Gaarden Sollum i Edø har man opdaget et Mineral, der har Lighed med Meerskum.

e. Fabrikker.

I Nordmøre gives 2 større Kornmøller, der sysselsætte 2 Mestere og 18 Arbeidere, og antages i Femaaret at have tilvirket 9000Tønder Meel, — samt 1 Ølbryggeri, der antages at have produceret 1000 Tønder Øl.

I Romsdal gives 1 Teglværk og 1 Kalkbrænderi foruden en Deel Been- og Vadmelsstamper; ligeledes en Pulvergjødningsfabrik. I Søndmøre haves siden 1852 i Borgund et Farveri og Væveri, der drives ved, fra Udlandet erholdte, Arbeidere. Væveriet har flere Maskiner og producerer især uldne Trøier, Huer, Skjærf, der kunne sættes ved Siden af udenlandske. Næsten overalt i Distrietet haves Kornmøller, hvoraf nogle større i Borgund. I dette Thinglag gives derhos 2 Ølbryggerier og 1 Rebslagerbane. I Søkelven forefindes siden 1854 1 Teglværk, der i samme Aar har produceret omtrent 140,000 Muursteen, i 1855 samme Antal samt 2000 Teglsteen. Det fornødne Brændematerial, der især bestaaer af Furu og Older, kjøbes for allerstørste Deel udenfor Distrietet.

I Volden haves et Bogtrykkeri.

Brændeviinsbrænderier findes ikke i Amtsdistrictet.

f. Binæringer.

Huusfliden i Nordmøre er efter Fogdens Beretning hovedsagelig rettet paa egne Fornødenheder, og bliver enhver Families Behov af uldne Stoffe, Lærreder, Arbeidsredskaber i Almindelighed forarbeidede i Hjemmet. I Sunddalen og Surendalen forarbeides Vadmel og Lærreder til Afsætning dels til Landhandlere, dels til Christiansund. Sunddalen afsætter en Deel Potaske til Trondhjem. I Tingvolds, Øre og Fredø Sogne forarbeides Tøndestaver, der sælges i Christiansund. Finere Uld- og Bomuldstøier samt Dreieler virkes enkeltvis i Fogderiet, navnlig i Surendalen. I dette District arbeides meget søgte Haandtærskemaskiner, der drives med Vind. De i Femaarsperioden byggede Fartøier udgjør 13, af hvilke 3 af 127½ C.-Læsters Drægtighed, de øvrige tilsammen af 1840 Tønder. Skibsbyggeri drives alene i Stangvik og Aure. Baadbyggeri drives overalt i Fogderiet, i Stangvik og Aure tildels til Salg. Jagten indskrænker sig hovedsagelig til Fuglevildt og Harer. Nogle Hjorte fældes i Fredø og Edø, endel Sælhunde i Edø og Aure. Det aarlige Udbytte af Jagten i Nordmøre ansætter Fogden til 600 Spd.

Huusfliden i Romsdals Fogderi omfatter næsten Alt, hvad der tiltrænges af Klæder og Bohave,

Noget Væsentligt til Salg produceres ikke. Baadbyggeri drives ikke som Næringsvei. For en Deel anskaffes Baade fra Nordmøre og Søndmøre. 2 Jægter ere byggede i Femaaret. Jagten drives ikke synderligt uden paa Fuglevildt. Af Bjørne fældes et Par om Aaret.

Huusfliden i Søndmøre indskrænker sig hovedsagelig til Forfærdigelse af Klædningsstykker til eget Behov, Fiskeredskaber og fornødne Gaardsredskaber. Kun noget Vadmel tilvirkes i enkelte Districter til Salg. I Volden drives meget paa Baadbyggeri. Endel Tang og Potaske afhændes til Aalesund og Trondhjem. Jagt drives almindeligst efter Aarfugle, Ryper, Harer, Ræve og Oddere.

Landhandlernes Antal udgjør

i Nordmøre	11,
hvoraf de 8 tillige ere Gjæstgivere, 1 har Ret til Brændevinssalg;	
i Romsdal	4,
hvoraf de 3 tillige ere Gjæstgivere;	
i Søndmøre	20,
foruden 3 Gjæstgivere.	
	35.

Om Romsdals Marked bemærker Fogden, at Omsætningen ved samme har tiltaget væsentligst ved en større Trafik fra Oplandet. De Handlendes Antal er forøget, og det maa anses vist, at en lettere Forbindelse med de oplandske Districter vil gjøre Markedet mere søgt. Kramvarer udgjør den væsentligste Capital for Omsætningen. Af Heste afsættes over 150. Desuden afsættes Fisk, Sild, Tran, Ost, Smør, Talg, Kjød, Potaske, Tjære, Beeg, uldne Tøier, Baandstaver, Plouge, Hjulredskab, Slæder m. m. Omsætningen i det Hele sætter Fogden til 30 à 35,000 Spd.

g. Om Amtets Landdistricts Tilstand i Almindelighed.

I Nordmøre og Søndmøre antages Velstanden i det Hele taget i Femaarsperioden ikke ubetydeligt at være forøget, uagtet et Par Aar ikke have været heldige med Hensyn til Jordbruget, og for Nordmøres Vedkommende heller ikke med Hensyn til Fiskerierne. I Nordmøre gives efter Fogdens Beretning jevn Velstand blandt Gaardbrugerne, navnligen i Aure, Stangvik og Edø, og Fattigdom findes i Fogderiet forholdsvis i ganske ringe Grad, formentlig væsentligst formedelst Huusmandsstandens bedre Vilkaar og en lettere Adgang dels til Arbeidsfortjeneste, dels til Ernæring ved Fiskeri. I Søndmøre have, som foran anført, Fiskerierne givet overraskende rigt Udbytte ved de stigende Priser i Femaaret. Den betydelige Pengemasse, som derved er indflydt i Districtet, har havt til Følge betydelige Transactioner, promte Udbetaling af Skatter og andre offentlige Contributioner, Gjelds Afbetaling uden retlig Tvang, samt Forbedring i Levemaade og Beklædning. Almuen har betydelige Summer indsatte i Aalesunds Sparebank saavel som i Sparebankerne inden selve Fogderiet. Lovovertrædelser have i Periodens Løb ikke været saa hyppige, og sjelden ere grove Forbrydelser forøvede.

Romsdals Fogderi har i oeconomisk Henseende i Perioden staaet tilbage efter den uheldige Stilling, hvori Districtet befandt sig ved Udgangen af forrige Periode. Først i de Par sidste Aar har Forholdet forandret sig til det Bedre. Stigende Priser paa Bondens Producter i Forbindelse med heldigt Sildfiske i 1855 have bragt store Fordele for Districtet, og om Omstændighederne end ikke have tilladt Bonden at indfrie sin Gjeld til det Offentlige, hvoraf endnu rester Betydeligt, have de dog skaffet ham Midler ihænde til at betale en større Deel af den Gjeld, han for Livets første Fornødenheder stod i til Handelsmanden. Nogen egentlig Velstand findes ikke i Districtet, og Forskjellen i Kaar, de enkelte Almuesmænd mellem, er ikke synderlig stor.

Den aarlige Tjenesteløn i Amtsdistrictet kan ansættes til for en Tjenestedreng omkring 20 Spd. uden Klæder eller 8 à 12 Spd. med Beklædning, for en Tjenestepige 8 à 10 Spd. uden Klæder eller 2 à 4 Spd. med Klæder. Daglønnen for en Arbeidsmand kan antages at have udgjort 24 ß. om Vinteren og 36 ß. om Sommeren uden Kost, men med saadan resp. 16 ß. og 24 ß. I Søndmøre skal Tjenestelønnen have holdt sig noget høiere end i de 2de øvrige Fogderier.

Med Hensyn til Veivæsenet bemærkes, at Amtets Hovedveie udgjøre i

Nordmøre	9 Mile	12,489 Alen.
Romsdal	10 —	14,561 —
Søndmøre	12 —	14,130 —
tilsammen	33 Mile	5,181 Alen.

I Femaaret er af Hovedvei omlagt 3,900 Alen, hvoraf 3,500 Al. i Nordmøre, 400 Al. i Søndmøre.

Af Bygdeveie haves i

Nordmøre	55 Mile	8,767 Alen.
Romsdal.	28 —	13,891 —
Søndmøre	35 —	2,464 —
tilsammen	119 Mile	7,122 Alen.

Deraf i Femaaret ny anlagt Vei

i Nordmøre.	9 Mile	12,250 Alen.
= Romsdal	2 —	7,500 —
= Søndmøre.	1 —	2,170 —
tilsammen	13 Mile	3,920 Alen

og omlagt

i Nordmøre	= Mile	6,300	Alen.
= Søndmøre	= —	4,209	—
tilsammen	= Mile	10,509	Alen.

Districtets Hovedveie og Bygdeveie have saaledes tilsammen en Længde af 152 Mile 12,303 Alen, hvoraf dog endnu ikke er i farbar Stand for Hjulredskab

	Hovedvei.			Bygdevei.		
i Nordmøre				12 Mile	4,285	Alen.
= Romsdal.				9 —	3,030	—
= Søndmøre . . .	= Mile	11,398	Alen.	6 —	14,210	—
	= Mile	11,398	Alen.	28 Mile	3,525	Alen.

De for Hjulredskab ufarbare Hovedveistrækninger ere 1) Strandens Hovedvei fra Slyngstad Præstegaard til Grændsen af Sunelvens Formandskabsdistrict i en Strækning af 4,760 Alen, 2) Sunelvens Hovedvei fra Ljøen til Grændsen af Dale Thinglag 6638 Alen. Ved at sammenholde Opgaven over Længden af Districtets offentlige Veie med tidligere Opgaver, vil man finde, at Districtet havde

	Hovedvei.			Bygdevei.		
ved Udgangen af 1845, foruden 14⅞ Mile Ridevei . tilsammen 101¾ Mile.	33¾ Mile	=	Alen.	68 Mile	=	Alen,
ved Udgangen af 1850, foruden 10½ Mile Ridevei . tilsammen 143½ Mile; af de 110 Mile Bygdeveie vare 18⅛ Mile ikke fuldkommen farbare;	33½ —	=	—	110 —	=	—
ved Udgangen af 1855, foruden Rideveie . . . . tilsammen 152 Mile 12,303 Alen, hvoraf ikke i fuldkommen farbar Stand 28 Mile 3,525 Alen.	33 —	5,181	—	119 —	7,122	—

Resultatet efter denne Sammenholden med Amtets tidligere Opgaver stemmer ikke ganske, forsaavidt angaaer Bygdeveiene, med den foran i nærværende Beretning meddelte Forklaring, der er støttet paa Veiinspecteurernes detaillerede Opgaver. Efter disse skal nemlig i Femaaret være anlagt 13 Mile 3920 Alen Bygdevei, hvoraf følger, at Længden af Districtets Bygdeveie ved Udgangen af 1850 skulde have udgjort 106 Mile 3202 Alen i Stedet for, som i forrige Femaarsberetning opgivet, 110 Mile, — og Længden af Districtets offentlige Veie foruden Rideveie omtrent 139⅝ Mile i Stedet for som opgivet 143½ Mile.

Forøvrigt sees, at Hovedveienes Længde i hvert af de to sidste Femaar ved Omlægninger er formindsket med omtrent ¼ Miil.

Angaaende Veienes Tilstand ved Udgangen af 1855 meddeles efter Veiinspecteurernes Beretninger en summarisk Forklaring:

Hovedvei.

Formandskabsdistricternes Navne.	Med Hjulredskab ufarbar Vei.		Slet Vei.		Maadelig Vei.		Antagelig Vei.		God Vei.		Hele Veiens Længde.	
Nordmøre.	Mile.	Alen.	Mile.	Alen.	Mile.	Alen.	Mile.	Alen.	Mile.	Alen.	Mile.	Alen.
1) Surendalen . .	=	=	=	=	=	5,500	=	11,000	3	11,802	4	14,302
2) Stangvik . . .	=	=	=	2,250	=	2,270	=	6,075	=	8,600	1	1,195
3) Halse	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
4) Aure	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
5) Eds.	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
6) Tingvold . . .	=	=	=	=	=	4,000	=	=	1	7,866	1	11,866
7) Ore	=	=	=	=	=	=	=	=	1	8,825	1	8,825
8) Freds.	=	=	=	=	=	=	=	=	=	6,000	=	6,000
9) Qværnæs . . .	=	=	=	=	=	=	=	=	=	6,301	=	6,301
10) Sunddalen . .	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
11) Oxendalen. . .	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Romsdal.												
12) Næsset	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
13) Bolsø	=	=	=	2,232	=	9,427	1	4,878	1	15,276	3	13,813
14) Veø	=	=	=	=	=	3,260	=	9,233	=	5,171	=	17,664
15) Eids og Vold	=	=	=	=	=	822	=	6,862	=	1,500	=	9,244
16) Gryten	=	=	=	11,924	=	15,925	1	16,203	=	11,768	4	1,820
17) Vestnæs. . . .	=	=	=	=	=	6,500	=	9,520	=	10,000	1	8,020
18) Akerø	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
19) Vaagø	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
20) Bod	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Sondmøre.												
21) Orskoug. . . .	=	=	=	=	=	1,100	1	13,632	=	=	1	14,732
22) Stranden . . .	=	4,760	=	=	=	=	1	12,267	=	=	1	17,027
23) Nordalen . . .	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
24) Sunelven . . .	=	6,638	=	1,209	=	2,500	=	15,497	=	=	1	7,844
25) Skodje og Vatne	=	=	=	=	=	=	=	=	1	10,739	1	10,739
26) Borgund . . .	=	=	=	=	=	=	=	4,532	1	4,000	1	8,532
27) Haram	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
28) Ulfsten	=	=	=	1,218	=	6,323	=	15,366	=	8,819	1	13,726
29) Herø	=	=	=	=	=	=	=	6,100	=	15,120	1	3,220
30) Vanelven . . .	=	=	=	=	=	=	=	=	=	11,250	=	11,250
31) Volden	=	=	=	=	=	4,869	=	7,918	=	4,274	=	17,061
32) Hjørundfjord .	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=

Bygdevei.

Formandskabsdistricternes Navne.	Med Hjulredskab ufarbar Vei.		Slet Vei.		Maadelig Vei.		Antagelig Vei.		God Vei.		Hele Veiens Længde.	
Nordmøre.	Mile.	Alen.	Mile.	Alen.	Mile.	Alen.	Mile.	Alen.	Mile.	Alen.	Mile.	Alen.
1) Surendalen . .	=	=	3	6,970	2	6,980	=	17,170	1	3,800	7	16,920
2) Stangvik . . .	1	15,535	=	14,600	=	17,000	1	5,392	1	1,652	6	179
3) Halse	=	15,000	1	3,110	1	4,545	=	16,427	=	16,574	5	1,656
4) Aure	=	13,500	1	=	=	17,599	=	15,750	1	2,250	4	13,099
5) Edø.	=	6,000	=	3,000	=	=	=	=	=	=	=	9,000
6) Tingvold . . .	1	6,000	1	8,813	1	11,070	=	=	1	440	5	8,323
7) Øre.	=	=	=	=	=	5,500	2	15,985	=	=	3	3,485
8) Fredø.	2	17,000	=	=	=	14,006	=	8,391	=	=	4	3,397
9) Qværnæs . . .	3	1,000	1	=	=	9,000	4	16,659	=	=	9	8,659
10) Sunddalen . .	=	=	1	15,750	4	1,398	=	=	=	=	5	17,148
11) Øxendalen. . .	1	2,250	=	=	=	=	1	2,224	=	12,427	2	16,901
Romsdal.												
12) Næsset	1	13,500	1	8,500	=	4,658	3	11,447	=	=	7	2,105
13) Bolsø	1	10,000	=	=	=	7,300	=	7,392	=	6,054	2	12,746
14) Veø	1	7,500	=	17,211	1	2,340	1	6,700	=	=	4	15,751
15) Eids og Vold	=	=	=	6,250	1	972	1	12,682	=	2,255	3	4,159
16) Gryten	=	12,000	1	1,062	=	10,903	=	12,411	=	1,000	3	1,376
17) Vestnæs. . . .	1	15,500	=	2,200	1	591	1	15,002	=	8,859	5	6,152
18) Akerø.	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
19) Vaagø	1	=	=	=	=	=	=	=	=	=	1	=
20) Bod	=	16,530	=	=	=	4,422	=	3,250	=	1,400	1	7,602
Søndmøre.												
21) Ørskoug. . . .	=	5,625	=	16,120	2	15,185	2	12,947	=	=	6	13,877
22) Stranden . . .	=	=	=	=	2	10,276	=	7,517	=	=	2	17,793
23) Nordalen . . .	2	5,625	=	6,200	3	11,249	=	3,987	=	=	6	9,061
24) Sunelven . . .	1	12,500	=	15,326	=	8,402	=	5,397	=	=	3	5,625
25) Skodje og Vatne	=	=	1	13,500	=	=	=	4,500	=	=	2	=
26) Borgund . . .	=	=	1	2,462	=	=	=	1,700	=	=	1	4,162
27) Haram	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
28) Ulfsten. . . .	=	=	=	9,950	=	6,890	=	1,200	=	=	1	40
29) Herø	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
30) Vanelven . . .	=	13,175	=	12,720	=	5,650	=	13,437	=	=	2	8,982
31) Volden	=	9,000	=	7,302	=	17,668	2	3,569	1	2,205	5	3,744
32) Hjørundfjord .	1	4,285	=	7,491	=	12,905	=	11,589	=	10,910	3	11,180

Landbrugsskolen har i Femaarsperioden dimitteret 30 Elever. I Planen for Skolen er i 1853 vedtaget nogle Forandringer, hvoraf den væsentligste bestemmer Forlængelse af Skolecurset fra 2 til 3 Aar. I samme Aar forhøiedes Bestyrerens Løn fra 800 til 1000 Spd. mod at han holder en Medlærer i praktisk Undervisning.

I Femaarsperioden er fra Søndmøre 4 Familiefædre med Koner og Børn, 5 Ungkarle og 7 Piger, eller 34 Personer meddelte Pas til Amerika. Hvorvidt nogen Udvandring har fundet Sted fra de øvrige Fogderier, vides ikke. Stor har den i al Fald ikke været.

Districtets Folkemængde udgjorde ved Udgangen af 1855 82,683 Mennesker. Deraf 5,221 Selveiere, 2,595 Leilændinge og Forpagtere, 4,015 Huusmænd med Jord, 893 Huusmænd uden saadan, 142 Rydningsmænd, 3846 Føderaadsfolk. Folkemængden i 1845 udgjorde 75,811.

Af Brandassurance-Indretninger haves 3, i Surendal 1, hvori ere forsikrede Husebygninger for 111,285 Spd., i Bolsø 1, hvori forsikret Bygninger for over 18,000 Spd., samt i Vedø 1, om hvis Virksomhed ingen Oplysning kan meddeles.

Sparebanker haves

i Surendalen med Eiendom 2489 Spd. 17 ß, Indskydernes 8,170 Spd. 86½ ß.
" Herø — 454 — 12½, — 10,197 — 102 ß.
" Volden — 462 — " — 15,481 — 90 "
" Stranden — 58 — 39 " — 2,779 — 15½ "

Voldens Sparebank traadte i Virksomhed i 1854.

De i Periodens Løb thinglæste og aflæste Hæftelsesbreve og Afhændelser:

	Thinglæste Gjeldsbreve og Skifteudlæg.		Aflæste do.		Afhændede faste Eiendomme.	
Nordmøre	786	142,380 Spd. 42 ß,	597	129,185 Spd. 71½ ß,	589	214,627 Spd. 77½ ß.
Romsdal	1,295	196,859 — " ,	802	82,439 — " ,	680	141,776 — " "
Nordre Søndmøre	639	81,806 — 87 ,	453	62,287 — 111 ,	445	108,262 — 49½ "
Søndre —	394	62,869 — 114 ,	301	64,271 — 52 ,	466	125,158 — 30 "

Afholdte Executioner for Gjeld og Udpantningsforretninger:

Nordmøre	3,818 for 26,693 Spd. 59 ß.	
Romsdal . .	362 for 14,107 Spd. 21½ ß.	5,153 for 17,660 Spd. 36 ß.
Søndmøre . .	262 — 5,556 — 111	2,083 — 9,233 — 101

B.

Kjøbstæderne Christiansund, Molde og Aalesund.

a. Christiansund.

§ 1. Handel og Skibsfart.

I Femaarsperioden har Udskibningen directe til Udlandet af efternævnte Artikler været

	Klipfisk.	Tørfisk.	Tran.	Rogn.	Sild.
	Vog.	Vog.	Tønder.	Tønder.	Tønder.
i 1851 .	299,173½	47,308½	2,028½	4,914½	10,590¼
" 1852 .	189,318	29,322	1,358	3,688	5,345
" 1853 .	303,550	19,430	1,099	2,913	3,804¾
" 1854 .	209,483	8,326	745	1,000½	5,021
" 1855 .	368,858	33,006	3,557½	3,988¾	10,364¾
	1,370,382½	137,392½	8,782	16,504¾	35,125¾

Spanien er Hovedmarkedet for Klipfisken; til Havanna og Brasilien er i Femaaret efter Byfogdens Beretning udført omtrent 150,000 Vog, til Portugal omtrent 15,000 Vog og til overseiske Havne omtrent 13,000 Vog.

Afskibningen til Spanien foregaaer hovedsagelig i spanske Skibe, og gaaer mere og mere over til at skee for spansk Regning. Til Portugal skibes kun for norsk Regning og i norske Skibe. Til Amerika gaaer Afskibningen for en større Deel over til at

skee for fremmed Regning, og foregaaer til Hovedmarkerne sammesteds, Rio de Janeiro udelukkende og Havanna for største Deel i norske Skibe. Byfogden anfører, at der i norske Fartøier skibes med større Fordel til Havanna end til Spanien, da Differentialtolden er meget mindre i Havanna, og Christiansund derhos faaer flere Ladninger Varer tilbage derifra med de udgaaende Skibe. Udbyttet af Klipfiskhandelen skal, efter hvad Byfogden antager, i de forløbne Aar i det Hele taget have været tilfredsstillende. Det vigtigste Marked for den fra Christiansund, ligesom fra de øvrige Amtets Kjøbstæder, udskibede Tørfisk er de middelhavske Lande, fornemmelig Italien.

Tran afskibes næsten udelukkende, Rogn for en god Deel for fremmed Regning.

Af Sommer- og Høstsild fiskes større Qvantiteter i Omegnen af Christiansund, men de største Partier gaae til Indlandet. Det hele Qvantum, der gaaer gjennem Byens Handlende, ansætter Byfogden til omkring 25 a 30,000 Tønder om Aaret. Af Vaarsild antager han at sjelden over 2 a 3000 Tønder exporteres fra Christiansund.

Trælasthandelen har i de sidste Aar tiltaget betydeligt især efter de gode Conjuncturer i 1852 og 1853. Man har saaledes i de senere Aar ikke alene produceret flere Gange saameget som før i de omkringliggende Districter, men ogsaa draget Plankehandelen til sig fra flere Trakter, der ligge nærmere Trondhjem, som fra Orkedalen, Guldalen, Namsos og Namdalen. I 1851 udskibedes 1530 C.-L., i 1852 2806 C.-L., i 1853 4205 C.-L., i 1854 7072 Com.-Læster. I anden Halvdel 1854 og i 1855 have Trælastconjuncturerne været mindre heldige. Trælasten, som udskibes fra Christiansund, er hovedsagelig Planker 3—8½ a 9 Toms. Fra Orkedalen og Namdalen faaes for største Deel Granlast. Den meste Last skibes til Frankrig.

Af ufortoldede Kornvarer er i Femaaret indført til Christiansund 31,798⅛ Tønde Byg, 818⅛ Td. Havre, 23,437⅞ Td. Rug, 514⅜ Td. Byggryn, 347 Td. Erter og 2744¼ Td. Malt; og af fortoldede Kornvarer 20,235 Td. Byg, 1894 Td. Havre, 21,299 Tdr. Rug, 251 Tdr. Byggryn og 776 Tdr. Malt. Ligesom Christiansunds Handelsflaade i Femaarsperioden har fordoblet sig — den udgjør nu circa 4000 Com.-Læster —, saaledes skal Skibsfarten idethele for samme Byes Vedkommende have erholdt betydeligt Opsving.

Byen har 63 Handelsborgere med 72 Betjente, 18 handelsberettigede Fruentimmere, 7 Høkere, 12 18 Værshuusholdere og Brændevinshandlere med 1 Betjent, samt 48 Skippere. De Skatteydendes Antal udgjør 1000. Siden 1850 er Antallet forøget med 173.

§ 2. Haandværksdrift.

Stedet har Overflødighed af Haandværkere i ethvert Fag, men Faa af dem skulle være duelige. Antallet udgjør 168 Mestere med 152 Svende og Drenge. Derhos haves i Perioden 2 Bogtrykkere med hver 1 Betjent. Af Fabrikker gives 2 Reberbaner, der beskjæftiger 2 Mestere og 16 Arbeidere, 3 Lædergarverier, der beskjæftige 10 Arbeidere, 1 Sæbesyderi, hvormed Lysestøberi er forenet — beskjæftiger 1 Mester og 1 Arbeider —, 3 Ølbryggerier, der beskjæftige 3 Mestere og 3 Arbeidere.

Bergværksdrift finder ikke Sted.

§ 3. Skibsbyggeri.

I Femaarsperioden er bygget 10 Fartøier fra 6½ til 212 Com.-Læster — tilsammen 1132 Com.-Læster. I forrige Periode byggedes ligeledes 10 Fartøier, men kun af 711½ Com.-Læsters Drægtighed. Stedet har 3 Skibsværfter, med hvilke er forbunden Kjølhalingsindretning, der stadigen benyttes ved Fartøiers Ombygning og Reparation.

§ 4. Jordbrug.

Af Korn avles noget Byg og Havre. Udsæden i 1855 udgjorde af Byg 6 Tønder, af Havre 17 Tdr., af Potetes 59 Tdr. Havevexter dyrkes, men ikke tilstrækkeligt til Forbruget. Enkelte Frugttræer haves, men give kun i enkelte Aar en nogenlunde spiselig Frugt.

Opdyrkningen af England gaaer fremdeles fremad.

Paa Byens Grund fodes 18 Heste, 271 Stkr. stort Qvæg, 35 Faar, 2 Geder og 40 Svin. I Tiaarsperioden er Antallet af Heste forøget med 8, hvorimod Antallet er formindsket af stort Qvæg med 27, og af Faar og Geder med 43, medens Antallet af Svin er uforandret.

Af Fedevarer maa den største Deel indføres, af Melk derimod Ubetydeligt.

§ 5. Om Byens Tilstand i Almindelighed.

Af det allerede Paapegede fremgaaer, at den sidste Femaarsperiode i det Hele taget har været heldig. De store Torskefiskerier i 1851 og 1853, det ualmindelig rige i 1855, de heldige Trælastconjuncturer især i 1852 og 1853, den lette Adgang til Fragt og høie Fragtpriser have fremkaldt en meget forøget Virksomhed. Velstanden maa i Femaarsperioden antages betydelig at være gaaen fremad. Folkemængden, der ved Udgangen af 1845 udgjorde 3163, udgjør nu 4290, altsaa forøget med 1127 Mennesker.

Til Omregulering af Byens Gader, til Opførelse af en Pigeskolebygning, til Udvidelse af Borgerskolen, hvormed Pigeskolen er forenet, er af Communen i Femaarsperioden anvendt en ikke ubetydelig Sum.

Communens Bygninger have en Værdi af 19,600 Sp.

Længden af Byens med Hjulredskab fremkommelig Vei udgjør omtrent ½ Miil.

Tjenestetøn og Arbeidspriser ere i Femaaret stegne. For en Karl er Tjenestelønnen 24 Sp., for en Pige 12 Sp. Den almindelige Dagløn er 36 ß.

Huusflid er ikke ualmindelig blandt Arbeidsstanden.

Sparebanken i Christiansund havde ved Udgangen af 1855 en Formue af 10,695 Sp. ½ ß.; Indskydernes Capital udgjorde 129,351 Sp. 63 ß.

Vedkommende Tabel viser, at der i Femaarsperioden er

thinglæst af Gjeldsbreve og Skifteudlæg	284	for	160,235 Sp.	50 ß.
aflæst af Do.	290	—	123,777 —	31 =
afhændet faste Eiendomme	184	—	119,184 —	5 =
afholdt Executionsforretninger . . .	63	—	8,182 —	18 =
Udpantninger	1134	—	1,388 —	101½ =

b. Molde.

§ 1. Om Handelen.

Udskibningen directe til Udlandet af efternævnte Varer har i Femaarsperioden udgjort

	Klipfisk.	Torfisk.	Tran.	Rogn.	Sild.	Ansjovis.	Trælast.
	Voger.	Voger.	Potter.	Tønder.	Tønder.	Dunker.	C.-Læster.
1851 . . .	18,210	—	1,620	320	114	400	339
1852 . . .	12,980	606	—	100	301	844	383
1853 . . .	38,732	—	10,440	558	350	192	472
1854 . . .	3,370	—	—	55	—	—	726
1855 . . .	28,010	—	720	142	1,904	399	454
	101,322	606	12,780	1,185	3,669	1,835	2,374

Udskibningen af Klipfisk skeer til Spanien i spanske Skibe. Klipfiskhandelen skal i Femaaret have givet Fordel undtagen i 1853, da Priserne paa de spanske Markeder vare yderst lave. I sidstforegaaende Femaarsperiode udskibedes der fra Molde directe til Udlandet af Klipfisk kun 49,485 Voger.

Sildfisket har i Perioden været misligt, undtagen i 1855, da man i det Hele erholdt omtrent 20,000 Tønder, hvoraf kun 1,904 Tdr. udskibedes directe til Udlandet. Saavel af Sild som af Tran og Rogn har den directe Udførsel til Udlandet været mindre i Femaaret end i sidstforegaaende Periode. Det er imidlertid at mærke, at en stor Deel af Tranen afskibes til Bergen, hvor Priserne ofte skulle staae bedre end paa de udenlandske Markeder.

Af Trælast gaaer en Deel som Skibsplanker til Bergen. Den fra Molde udskibede Trælast er af god Qvalitet, men i Regelen af korte Længder.

Af Kornvarer er i Femaaret indført ufortoldet 18,369 Tdr. Byg, 2,062 Tdr. Rug, 26⅝ Tdr. Byggryn, 106¾ Tdr. Erter og 164 Tdr. Malt, — fortoldet ca. 8,000 Tdr. Byg, ca. 3,000 Tdr. Havre, ca. 3,000 Tdr. Rug, ca. 200 Tdr. Byggryn, 2 à 300 Tdr. Erter, 8 à 900 Tdr. Malt.

Byfogden antager, at den aarlige Omsætning mellem Byen og Landdistrictet har været af noget større Omfang i Periodens Løb end i de foregaaende 5 Aar.

Byen har 21 Detailhandlere med 20 Betjente, 3 Værtshusholdere, 2 Brændevinshandlere. De Handlendes Antal er siden 1850 forøget med 5.

§. 2. Om Skibsfarten.

Skibsfarten har i de senere Aar tiltaget i en forholdsvis ikke liden Grad. I Femaarsperioden er Stedets Handelsflaade forøget med 2 større Skibe, det ene paa 164½ Com.-Læster, det andet paa 100 C.-Læster, fremdeles med 3 Skonnerter resp. paa 44, 42½ og 32 C.-Læster, foruden med et Par mindre Fartøier. I 1851 forliste en her hjemmehørende Skonnert paa 52 C.-Læster. Byen har 10 Skippere, hvoraf dog kun 8 bosatte i samme.

§ 3. Haandværksdrift.

Byen har 72 Haandværksborgere og 4 Haandværkere uden Borgerskab, 41 Svende og Drenge. Antallet af Haandværksborgere, saavel som ogsaa af Svende og Drenge er noget forøget siden 1850, i

hvilket Aar Byen havde 64 Haandværksborgere og 37 Svende og Drenge. Haandværkernes Antal staaer nogenlunde i Forhold til Stedets Behov. Efter hvad Byfogden beretter, skal Haandværksarbeider i den senere Tid indføres mindre end forhen fra andre Steder. Fra Landdistricterne indføres endel Bødkerarbeide.

§ 4. Fabrikdrift.

Af Fabrikker haves et Saugbrug, der drives med 2 særskilte Blade og en Cirkelsaug, med samme er sat i Forbindelse en Beenstampe. Ligeledes haves et Møllebrug, 2 Reberbaner, 2 Ølbryggerier og 1 Garveri.

Bergværksdrift finder ikke Sted.

§ 5. Skibsbyggeri.

Det i Aaret 1846 paa Moldegaards Grund oprettede Skibsværft har fremdeles stadigen været i Drift. I de forløbne 5 Aar er paa dette Værft bygget 6 Fartøier af tilsammen 689 Com.-Læster. Heraf er 1 solgt til Bergen, 2 til Aalesund. De byggede Skibe have udmærket sig ved Soliditet, Construction og fortrinlig Seilads.

§ 6. Jordbrug.

Af Gaardene Reknæs og Moldegaard ligger en Deel inden Byens Territorium. Forskjellige smaa Jordstykker af begge Eiendomme paa Byens Grund ere bortfæstede til Indvaanere i Byen. Navnligen udmærker Moldegaard sig ved en rationel Drift.

I 1855 udsaaedes	⅜	Tønde	Hvede,	antageligen	avledes ca.	5 Tønder,
	1½	—	Rug	—	— = 25	—
	8½	—	Byg	—	— = 74	—
	3	—	Blandkorn	—	— = 27	—
	16	—	Havre	—	— = 128	—
	60	—	Potetes	—	— = 660	—

Creaturholdet var ved Udgangen af 1855 — 16 Heste, 116 Stk. stort Qvæg, 86 Faar, 33 Svin. I Aaret er Antallet af Heste forøget med 2, af Svin med 2, derimod formindsket af stort Qvæg med 21 og af Faar med 9.

Havedyrkningen i Molde er ikke af Betydenhed.

§ 7. Om Tilstanden i Almindelighed.

Indvaanernes Velstand antages i Almindelighed at have forbedret sig noget i sidstforløbne 5 Aar, som Følge af større Handelsrørelse og en udvidet Skibsfart.

Folkemængden, der nu udgjør 1454 Mennesker, er siden 1845 forøget med 297.

Tjenestelønnen for en Karl har været fra 20 til 25 Spd. aarlig, for en Pige 12 til 15 Spd. aarlig. Den almindelige Dagløn har været for en Karl om Sommeren 36 à 44 ß., om Vinteren 28—36 ß., for en Pige om Sommeren 20 til 24 ß., om Vinteren 16—20 ß., for et Barn fra 12—16 Aar om Sommeren 16—20 ß.

Arbeidsclassen har ikke savnet Arbeide, men ikke destomindre befinder den sig for største Deel i smaa Kaar, og maa dette tilskrives uordentlig Huusholdning og Hang til spirituøse Drikke. Om Sommeren søge en Deel Arbeidere ind fra Landdistrictet og erholde jevn Sysselsættelse.

Huusfliden er ikke betydelig.

Længden af Byens Veie udgjør omtrent ⅜ Miil.

Byens Middel- og Realskole frequenteres omtrent som forhen. Nogen større Søgning kan den ikke vente, saalænge den ikke udvides til fuldstændig Lærd- og Realskole, hvorom oftere Forestillinger ere indsendte til Regjeringens Departement for Kirke- og Undervisningsvæsenet. Communen yder til Skolen et Tilskud af 200 Spd. aarlig, hvorhos den har at vedligeholde Skolebygningen og anskaffe fornødent Inventarium. Derhos paahviler det Communen at udrede yderligere Tilskud, forsaavidt Skolepengene ikke oploøbe til et paaregnet Beløb.

Foruden Middel- og Realskolen har Byen en almindelig Skole og en i 1844 oprettet Søndagsskole, hvilken sidste, med et Tilskud af 15 Sp. aarlig af Communen, væsentligen opretholdes af Selskabet for Molde Byes Vel, i Forening med det romsdalske practiske Landhuusholdningsselskab.

Byens Sparebank havde ved Udgangen af 1855 en Capital af 69,106 Sp. 26 ß., hvoraf Sparebanken selv eiede 8,497 Sp. 98 ß. Byens Havnecasse eier en Capital af 4,690 Sp. 100 ß.

Bygningsvæsenet staaer omtrent paa samme Trin som forhen. Byen mangler offentlige Pladse og trænger i det Hele taget en bedre Regulering.

De fleste af Byens Huuseiere svare aarlig Grundafgift til Moldegaards og Reknæs Eiere.

Communens Gjeld er gaaet ned til 2000 Sp., men Budgettet er fremdeles i Stigende.

Selskabet for Molde Byes Vels Virksomhed er som Følge af smaa Midler ikke af indgribende Betydning, men maa vistnok i det Hele taget antages at have været til Gavn.

I Femaarsperioden er

thinglæst Gjeldsbreve og Skifteudlæg. . .	108	for	71,632 Sp.	115 ß.
aflæst — = — . . .	93	—	44,946 —	93½ =
af faste Eiendomme afhændet.	52	—	20,319 —	24 =
afholdt Executioner og Udpantninger. . .	419	—	1,013 —	62⅝ =

C. Aalesund.

§ 1. Handel og Skibsfart.

Til udenrigske Steder er udført

	Klipfisk.	Tørfisk.	Sild.	Tran.	Rogn.	Saltet Fisk.
	Voger.	Voger.	Tønder.	Tønder.	Tønder.	Tønder.
i 1851	196,917	18,613	1,750	951¾	4,263¾	7
= 1852	162,495	8,155	2,926	292¾	2,528	—
= 1853	176,871	6,561	2,862	286	1,204	—
= 1854	154,693	1,613	3,600	35½	1,026	1
= 1855	284,531	5,340	8,961	1,749½	4,703	3
	975,507	40,282	20,099	3,315½	13,724¾	11

Til indenrigske Steder er udført

	Klipfisk.	Tørfisk.	Sild.	Tran.	Rogn.	Saltet Fisk.
	Voger.	Voger.	Tønder.	Tønder.	Tønder.	Tønder.
i 1851	4,333	4,352	1,012¾	1,066	74	—
= 1852	13,152	3,325	2,378	873½	400	—
= 1853	5,072	1,335	5,860	1,378	875	—
= 1854	741	9,085	4,831	1,315½	636½	—
= 1855	13,330	3,731	10,458	1,520	624	252
	36,628	21,828	24,539¾	6,153	2,609½	252

Tilsammen udført til uden- og indenrigske Steder i Femaaret 1,012,135 Voger Klipfisk, 62,110 Voger Tørfisk, 44,629 Tønder Sild, 9,468½ Tønder Tran, 16,334¼ Tdr. Rogn og 263 Tdr. saltet Fisk; deraf antages indført fra andre Steder end Søndmøre 249,567 V. Klipfisk, 27,439 V. Tørfisk, 792 Tdr. Sild, 750 Tdr. Tran og 917 Tdr. Rogn.

Fra Aalesund udføres derhos ikke Ubetydeligt af Skind, Huder, Been og Hummer.

Bønderne i Søndmøre antages at have afsat til Aalesund deres hele Production af Klipfisk, Tørfisk, Tran, Rogn, Skind og Huder, af Sild den største Deel, medens Noget er opkjøbt af udenbyes Kjøbere paa Fiskedistricterne.

Af Kornvarer er i Femaaret indført

	Byg.	Rug.	Malt.	Byggryn.	Erter.	Havre.	Hvede.
ufortoldet	23,400 Tdr.	12,327 Tdr.	762½ Tdr.	19⅞ Tdr.	106⅝ Tdr.	40 Tdr.	= Tdr.
fortoldet	13,616 —	9,050 —	2,974 —	420½ —	429½ —	3,334 —	300 —
	37,016 —	21,377 —	3,736½ —	440⅜ —	536⅛ —	3,374 —	300 —,

deraf igjen udført til forskjellige indenrigske Steder Tdr. 8,273 Byg 10,142 Rug, 143 Malt, 29 Byggryn, 47 Erter, 662 Havre.

Ved Sammenligning af disse Opgaver med tidligere, viser det sig, at Byens Handelsvirksomhed har været i stadigt Tiltagende.

Byen har 64 Detailhandlere med 55 Betjente og 9 Værtshusholdere, altsaa 10 Handlende og 26 Betjente mere end ved Udgangen af 1850. De Skatteydendes Antal udgjør 512, altsaa 220 mere end i nævnte Aar.

I 1855 fuldførtes en i 1852 paabegyndt Mole, der har kostet henved 10,000 Sp. Ved dette Værn er Havnen, der forhen var aaben for Vest- og Nordvestvinden, bleven aldeles sikker som Ankerplads, og er dette af desstørre Vigtighed, som den i flere Miles Afstand er den eneste Havn, som er beskyttet mod enhver Slags Vind. I 1855 søgte ogsaa et større Antal Fartøier Ly paa Havnen.

Skibsfarten er i Periodens Løb betydelig forøget. Skippernes Antal udgjør 12, alle bosatte i Aalesund. I 1850 havde Byen 8 Skippere.

§. 2. Haandværksdrift.

Byen har 83 Haandværksborgere og 10 Haandværkere uden Borgerskab, samt 113 Svende og Drenge. I 1850 udgjorde Antallet af Haandværksmestere 47, af Svende og Drenge 49. Den betydelige Forøgelse er fornemmelig at søge i Byens betydelig forøgede Folkemængde, der nu udgjør 1856, medens samme i 1845 udgjorde 1157. Byfogden antager, at samtlige Haandværkere have saameget Arbeide, som de kunne overtage, og at de som Følge deraf ere i gode oeconomiske Kaar, og kunde være i end bedre, hvis en større Tarvelighed i Levemaade og Klædedragt iagttoges end Tilfældet er.

Flere af Haandværkerne ansees at være duelige Mænd i sit Fag. Af Haandværksarbeide indføres til Byen kun Bødkerarbeide og noget Bliktøi samt Støbegods af Messing.

Bergværksdrift gives ikke.

§ 3. Fabrikker.

Af Fabrikanlæg haves kun 2 Garverier. Det derved tilvirkede Product har i Femaaret udgjort 2092 Huder og 2266 Skind.

§ 4. Skibsbyggeri.

I Femaaret er i Aalesund bygget en Skøite paa 13½ Com.-Læster, en do. paa 12½ og en Skonnert paa 52½. Et derværende Skibsværft beskjæftiger 1 Mester og 60 Arbeidere.

§ 5. Jordbruget.

Byens Marker anvendes fornemmelig til England og Havnegang. Der avles noget Byg, Blandkorn, Havre og Potetes samt Haveverter. Byen havde ved Udgangen af 1855 — 10 Heste, 89 stort Qvæg, 44 Faar og 68 Svin. I 1845 udgjorde Antallet af Heste 10, af stort Qvæg 98, af Faar 69, af Svin 67.

§ 6. Om Byens Tilstand i Almindelighed.

Byens oeconomiske Forfatning maa antages i Femaaret i betydelig Grad at være forbedret. Navnligen have heldige Fiskerier forøget Handelsvirksomheden. Skreien har igjen efter mange Aars Forløb vist sig i Borgundfjorden, og man troer, at saavel den som Vaarsilden, der ogsaa atter har besøgt Kysterne i Nærheden af Aalesund, i en Række af Aar vil vedblive at søge under Land i det Søndmørske.

I 1855 indviedes en af Muursteen opført Kirke.

I Femaaret er endvidere opført en ny Toldbod, og flere private Vaanebygninger og Pakhuse. Arbeidsclassen har ved disse Bygarbeider, ved Molens Opførelse m. m. havt rigelig Anledning til Beskjæftigelse. Desuagtet skulle flere af den ikke have mere end det høist Fornødne, hvilket Byfogden antager at være en Følge af Dovenskab, slet Huusholdning og uordentlig Levemaade.

Den almindelige aarlige Løn for en Tjenestekarl har været fra 20—30 Sp., for en Pige fra 6—10 Sp.

Gaderne indeholde en Længde af 5,000 Alen.

Byens Sparebank virkede ved Udgangen af 1855 med en Capital af 169,997 Sp. 95½ ß., hvoraf 10,007 Sp. 44½ ß. ere Bankens Eiendom.

Af Executioner og Udpantninger for Gjeld er i Femaaret afholdt 363 for 7,388 Sp. 77 ß.

Af Gjeldsbreve og Skifteudlæg er thinglæst 82 for 71,062 Sp. 54½ ß.
aflæst 99 — 60,049 — 102½ „
Af faste Eiendomme er afhændet . . . 23 — 42,245 — 75 „

C.

Almindelige Bemærkninger.

Som i den specielle Deel af Beretningen oplyst, maa Befolkningen i den større Deel af Amtsdistrictet kunne kaldes velstaaende. Den almindelige Erfaringssætning, at Fiskeriet ikke i samme Grad som Landbruget danner et fast Fundament for et Districts oeconomiske Velvære, — hvilket maaskee mindre lader sig forklare af den Omstændighed, at hiint gjennemsnitsvis giver et ringere Udbytte, end deraf, at Almuesmanden bedre vil vide at bevare det ved stadigt Arbeide lidt efter lidt Erhvervede, end den paa een Gang letvundne Gevindst, — stadfæster sig ogsaa i dette Amt; imidlertid maa det dog erkjendes, at Indvaanerne i flere af dets Dele, hvilke ere blevne velstaaende ved Fiskeri, vise en større Forsynlighed med Hensyn til de erhvervede Midler; hvilket vistnok for en ikke ringe Deel skyldes de oprettede Sparebanker, der aabne Vedkommende let Adgang til at faae Midlerne sikkert anbragte, men upaatvivlelig ogsaa en vakt større Kjærlighed til Jordbruget, og Lyst til at anvende Noget paa dets Forbedring. Hensee alene til vedkommende Landdistricters Fremkomst turde det ikke destomindre være et Spørgsmaal, om det ikke, hvor tung Overgangsperioden end maatte falde, var at ønske, at Fiskeriet i en længere

Aarrække ganske slog feil, saa at den haarde Nød kunde tvinge Massen til at kaste sig paa Jordbruget, og lede den til stadig og anstrengt Arbeidsomhed. For Mangel herpaa beskyldes neppe ganske uden al Grund Almuen i flere af Amtets Districter. Det maa ogsaa indrømmes, at Beskaffenheden af de til Fiskeriet hørende Forretninger — og til Fiskere kunne paa en vis Maade Fleertallet af Amtets Indvaanere henregnes — afvænne de Angjældende fra vedvarende Legemsanstrængelser og give dem Afsmag for enhver Virksomhed, der kræver en saadan; men ved Siden deraf anseer jeg det heller ikke usandsynligt, at forvirrede religiøse Forestillinger, der fremkalde Troen om at en vis Langsomhed og Betænksomhed under legemlige Anstrengelser af ethvert Slags, saaledes ogsaa under Arbeidet, hører med til de ydre Mærker paa aandeligt Liv og Vækkelse, bidrage Sit til at støtte det paaankede Forhold.

Efter Omstændighederne, naar Hensyn tages til de store Hindringer for Landcommunicationen, de mange Fjorde og høie Fjeldkjæder, der gjennemskjære dette District, afgive, maa formentlig Veivæsenet her i Amtet, især ved Sammenstillen med andre Amter, der befinde sig under ligeartede locale Forholde, erkjendes at staae paa et ganske tilfredsstillende Trin, hvilket jeg antager for en ikke ringe Deel skyldes en af mine Formænd i Embedet, afdøde Amtmand Krogh, i hvis Functionstid mange af Districtets offentlige Veie ere anlagte. Forøvrigt maa jeg beklage, at man ved Oparbeidelsen af Bygdeveiene i ældre Tider ikke har vist den ønskelige, enhver Tvivl og Tvist om Veienes offentlige Carakter udelukkende, Forsigtighed med Hensyn til Erhvervelsen af Almuens Samtykke til Anlægget, ligesom ogsaa de mange og store Mangler ved den stedfindende Rode- og Stykkedeling, hvis Berigtigelse jeg nærer Frygt for vil møde Modstand fra enkelte Communebestyrelsers Side. Bemærkes bør det ogsaa, at i Regelen samtlige ældre Veie tiltrænge flere partielle Omlægninger.

Med Hensyn til Landalmuens moralske Tilstand overhovedet tør jeg ikke yttre mig med nogen Bestemthed. Flere Omstændigheder, blandt Andre den, at Oprettelse af Proformadocumenter til Besvigelse af Creditorer er temmelig gjængs i Amtsdistrictet, vidne om, at den staaer lavt; men jeg tør dog ikke erklære dette gjælder alle Districter. Drikfældighed er temmelig udbredt i Amtet og ikke alene i de Dele deraf, der ligge i Nærheden af Byerne. Man antager forøvrigt i Almindelighed, at enkelte Bestemmelser i Lov om Brændevins Salg og Udskjænken af 26 August 1854 væsentlig have bidraget til at indskrænke Uvæsenet. Paa den anden Side vidne Criminallisterne i Forening med indkomne officielle Beretninger fra Politimyndigheder om, at Smughandel med Brændevin i flere af Amtets Districter drives i en temmelig udstrakt Skala. Smugbrænden formenes kun undtagelsesvis at finde Sted.

Ihvorvel Indvaanerne i de fleste af Amtets Districter i Qvinqvenniet utvivlsomt have gaaet fremad med Hensyn til oeconomisk Velvære, er det dog neppe at antage, at nogen væsentlig Forandring til det Bedre i sanitær Henseende er indtraadt i deres Levemaade. Urenslighed er saaledes fremdeles fremherskende i de fleste Districter, især i de til Havet stødende Strøg deraf. Den, efter hvad man formentlig antager, af Forholde som de, hvori Almuesmanden og især Søbonden her leve, udviklede spedalske Sygdom skal inden Districtet være i Tilvext. Den veneriske Smitte, der tidligere har været udbredt over hele Bygdelag inden Amtet, forekommer nu mere enkeltvis.

Romsdals Amt 21 August 1856.

Underdanigst

Arveschoug.

Q.

Søndre Trondhjems Amt.

Til Kongen!

Angaaende det mig naadigst overdragne Amts Tilstand i Aarene 1851 til 1855, begge inclusive, afgives herved til Opfyldelse af Kongelig Resolution af 23de December 1839 efterfølgende underdanigste Beretning

A. Vedkommende Amtets Landdistrict.

a. **Jordbruget** er i de ovennævnte 5 Aar, ligesom i det foregaaende Qvinqvennium, skredet fremad, og, som det synes, med noget raskere Skridt end tidligere, hvortil de i det Hele heldige Aaringer meget have bidraget. Ogsaa ytrer Amtets Landbrugsskole en stigende Indflydelse i denne Retning, deels fordi stedse flere udeexaminerede Elever komme i Virksomhed rundt om i Districterne og ved Exempel og Anviisning fremkalde en større Indsigt i og Sands for Jordbruget, deels derved at der fra Skolen udbredes endeel forbedrede Agerdyrknings-Redskaber, som tjene til Modeller for Bonden. Uagtet det fremdeles især er hos de mere dannede Jordbrugere, man maa søge bedre Brugsmaader og overhoved en rationel Drivt, spores der dog ogsaa hos mange af den simplere Almue en større Tilbøielighed, end tilforn, til at forskaffe sig forbedrede Redskaber og til at lægge Vind paa Jordens fornuftigere Behandling og Benyttelse. Især i Strinde og Sælbo Fogderie synes Jordbruget at have taget et stærkere Opsving; herfra gjør dog Sælbo Præstegjeld en Undtagelse, da dette for Kornavl vel skikkede District desuagtet i de sidst forløbne gode Aar har aarlig indført 15 à 1700 Tønder Korn, medens de øvrige ikke bedre situerede Dele af Fogderiet ei alene have havt tilstrækkeligt Korn til eget Behov, men endog et Overskud til Salg. Af Orke- og Guldals Fogderie udhæves især Opdals Præstegjeld som det District, hvori Agerbruget er gaaet fremad, uanseet at Jordbunden er stenig og Klimatet haardt. Omtrent Halvdelen af det under Femaaret i Fogderiet optagne Nyland er brudt i Opdal.

Af Agerbrugs-Redskaber have især de saakaldte engelske Plouge samt Rulle- og Rhomboidal-Harve fundet en større Udbredelse end før hos Almuen. Iøvrigt er det fornemmelig paa Gjødningsmidlernes Tilveiebringelse og hensigtsmæssigere Benyttelse Bondens Opmærksomhed er rettet i forøget Grad. Antallet af Jordbrugere, der benytte Strøning og Blanding med Jord og Bar, der indrette Composter og have anlagt Gjødselkjeldere, er mærkelig tiltagen. Ogsaa samles nu med forøget Opmærksomhed andre Gjødningsmidler, end den almindelige Kreaturgjødsel, idet i forskjellige Districter Been, Tang, Fiskeaffald, Trangrexe og deslige komme mere og mere i Brug. Der lægges nogen Vind paa Gravning af Render, som for endeel fyldes med Steen og lukkes, ligesom ogsaa Sædskifte og Agerjordens Gjenlægning med Gjødsel til Eng noget mere anvendes. Af

Nyland er efter Opgaver, som dog neppe ere ganske paalidelige, i Femaaret brudt 1609 Tønder Land.

Imidlertid maa det erkjendes, at Jordbruget fremdeles i det Hele staaer paa et lavt Trin her i Amtsdistrictet, hvortil den væsentligste Grund upaatvivleligen er Almuens Fordom mod alt Nyt og ihærdige Vedhængen ved Alt, hvad der er nedarvet og tilvant. Hvad Amtet forøvrigt i sin underdanigste Beretning af 1ste December 1846 har ytret om Hindringerne for Jordbrugets raskere Opkomst i Amtsdistrictet, er fremdeles i det Væsentlige anvendeligt. Blandt disse Hindringer troer jeg at burde nævne deels manglende Udskiftning, deels og især den uhensigtsmæssige Maade, hvorpaa Udskiftningerne i Regelen foregaae. Fornemmelig har Fogden i Orke- og Guldal udhævet denne Omstændighed som hinderlig for Agerbrugets Opkomst i hans District, idet han bemærker, at et egentligt Fællesskab eller Sameie af Agerlandet og Hjemengen vistnok ikke finder Sted, da hver Mand nok har Sit uddeelt og udviist; men som oftest er Jorden saa udstykket og Parcellerne saaledes beliggende om hverandre, at det for de Fleste er uoverkommeligt at indhegne og frede sin Eiendom, som derfor ligger aaben og ubeskyttet for det hele Nabolags og Grænds Kreaturer, af hvilke Ager og Eng hvert Foraar, tildeels ogsaa om Høsten, afgnaves og optrampes. Endskjøndt der efter hoslagte Tabel No. 1 ved Udgangen af Aaret 1855 i Fogderiet kun skulde være 74 Brug uudskiftede, kan man dog deraf ikke drage nogen Slutning om en hensigtsmæssig Udskiftnings Fremme sammesteds, hvorved Eiendommene paa en forstandig Maade har faaet deres Jorder samlede. Ogsaa finder Husenes Udflytning af den tæt sammenbyggede Grænd ganske sjelden Sted; dog synes der i de sidste Aar i disse Retninger at spores nogen Forandring til det Bedre og navnlig har Almuen i Opdal begyndt at give Exemplet. I Fosens Fogderie gaaer det langsomt med Udskiftningen, men desto hurtigere med Jordens Udstykning, idet Fiskeriet i Regelen er Districtets vigtigste Erhvervskilde, hvorfor Almuen synes at kunne hjælpe sig med liden Jord. Med Hensyn til enkelte Districter, saasom Røraas, Hitterens og Bjørnøers Præstegjelde, lægge climatiske og andre Naturforholde afgjørende Hindringer ivejen for Jordbrugets Fremgang. Amtet har i tidligere Beretninger gjort opmærksom paa, at den Kjørsel for Røraas Kobberværk, Almuen i Guldalen og endeel af Strinde og Sælbo Fogderi udfører, er til betydelig Skade for Jordbruget i de angjældende Districter, idet Almuen vænnes til Orkesløshed og Drik, taber Lysten til de mere anstrængende og stadige Arbeider ved Gaardsdriften, Hestene udslæbes og Gjødselen spildes. I Fosens Fogderi er Almuens Forkjærlighed for Fiskeriet fremdeles en Hindring for Jordbrugets Opkomst, endskjøndt enkelte Districter, nemlig Aafjordens, Stadsbygdens og Ørlands Præstegjelde, ere gode Kornbygder.

Som i Amtets foregaaende Beretninger udhævet, ere Havre, Byg og tildeels Blandkorn (Halvbyg) de Kornarter, som sædvanligen dyrkes i Amtsdistrictet; det synes iøvrigt, at Havren, som tidligere maatte ansees som den almindeligste Kornsort, mere og mere træder tilbage for Bygget, idetmindste i flere Egne. Ogsaa dyrkes Rug, dog i mindre Grad, og i Strinde og Sælbo Fogderie noget Hvede.

I almindelige Aaringer kan Amtsdistrictet brødføde sig selv og har endog noget Korn tilovers til Udskibning eller Afsætning til Nabodistricterne.

Potetesavlen, som i de næst foregaaende 10 Aar nærmest paa Grund af Brændeviinsbrændingens Standsning betydeligen var aftaget i Strinde og Sælbo samt Orke- og Guldals Fogderier, har i de sidste 5 Aar igjen tiltaget noget. Hvad deraf ikke benyttes i Huusholdningen, afsættes i Regelen til Trondhjem og Christiansund og til de tilstødende Land- og Sødistricter, i hvilke Potetesavlen er utilstrækkelig for Behovet. I Orke- og Guldals Fogderie har Almuen mere end forhen benyttet Potetes til Kreaturføde, hvorimod denne Anvendelse i Strinde og Sælbo Fogderie paa faae Undtagelser nær er ukjendt. Med Hensyn til Fosens Fogderie er det ikke oplyst, at nogen Forandring i Poteters Dyrkning og Benyttelse er indtraadt, og det er heller ikke sandsynligt. Ogsaa dette District avler imidlertid i Regelen det Fornødne til eget Forbrug og har stundom et Overskud til Udførsel. I Femaaret har Tørraadenhed viist sig her i Amtsdistrictet, navnlig i nogle Præstegjelde af Orke- og Guldals Fogderie, dog uden at gjøre nogen udbredt Skade.

I Henseende til Dyrkningen af Liin, Hamp og Kjøkkenurter findes ingen særdeles Forandring enten til det Værre eller til det Bedre at have viist sig i de sidste 5 Aar, undtagen forsaavidt Dyrkning af Næper og Kaalrabi synes at være i Tiltagende. Nogen Turnips har vel været avlet især i Strindens og Aalens Thinglage; men denne nyttige Rodvæxt har endnu langtfra fundet den Udbredelse, den fortjener. Om Frugttræers Opelskning kan der paa Grund af Klimatets Beskaffenhed kun lidet være Spørgsmaal i dette Amtsdistrict; alene hist og her i de Conditionerede Haver findes Frugttræer, der dog neppe uden i milde Sommere give fuldmoden

Frugt. Stikkelsbær-, Ribs- og Solbærbuske findes ogsaa kun undtagelsesviis ved Almuesmandens Bolig, endskjøndt især de 2 sidste Arter Frugt maa anseés som aarvisse.

Opdyrkningen af den saakaldte Oustmyr, hvorom jeg i min forrige Femaarsberetning har meddelt Oplysning, fortsattes til henimod Udgangen af Aaret 1855, da Eiendommen bortsolgtes af dens Eier, Selskabet for Norges Vel.

Amtets Landbrugsskole har i de forløbne 5 Aar fortsat sin gavnlige Virksomhed, med Hensyn til hvilken jeg forøvrigt underdanigst henviser til de aarlige Beretninger derom, der ere indsendte til det Kongelige Departement for det Indre. Kun udhæves her, at der fra Skolen i Femaaret er dimitteret følgende Antal Elever:

i 1851	7	Frielever og	3	betalende Elever,	
i 1852	6	— =	1	—	—
i 1853	7	— =	2	—	—
i 1854	6	— =	4	—	—
i 1855	10	— =	2	—	—
tilsammen	36	Frielever og	12	betalende Elever.	

Ved Skolens Værksteder er i samme Tidsrum forarbeidet efternævnte Antal forskjellige Jordbrugsredskaber, der deels ere medgivne de udgaaende Frielever, deels ere afhændede i Amtsdistrictet, deels ere forarbeidede efter Bestillinger andetstedsfra og deels ere brugte ved Skolegaardens Drivt, nemlig: 83 Plouge, 37 Harve, 7 Ahle, 13 Exstirpatorer, 2 Skarificatorer, 2 Muldskuffer, 3 Agertromler, 21 Turnips-Saamaskiner, 5 Hestehakker, 2 Græsfrø-Saamaskiner, tilsammen 175 Stkr., og desforuden aarlig endeel mindre Redskaber.

Endelig fremlægges under Nr. 1 den befalede Tabel vedkommende Jordbruget. Forsaavidt det ved at sammenholde denne med Tabellen for Aarene 1846—1850 sees, at Jordbrugenes Antal i Orke- og Guldals Fogderie i sidstnævnte Femaar er angivet til 3959 og i det nu forløbne kun til 3842, saa at det altsaa i de seneste 5 Aar skulde være formindsket med 117 Brug, har Fogden paa given Anledning forklaret, at han i Beretningen for 1846—1850 har opgivet samtlige i Cassebøgerne opførte særlige Skattenummere som særskilte Brug, medens han i Beretningen for 1851—1855 alene har angivet dem, der kunde anseés som egentlige Jordbrug, altsaa ikke de for den største Deel meget smaae Nummere, der benyttes som Sætre eller Havnegange under Gaardene, uden at være Gjenstand for nogen Dyrkning.

b. **Fædriften** synes i de sidst forløbne 5 Aar at have hævet sig noget i dette Amtsdistrict, om end Fremgangen mere har viist sig i Forøgelsen af Kreaturernes Antal, end i Racernes Forædling, bedre Røgt, hensigtsmæssigere Fæhuse, forbedret Engdyrkning og deslige.

I enkelte Districter af Strinde og Selbu Fogderie er det vel kommet mere i Brug at udlægge Jorden med Gjødsel til Eng; men almindelig er denne Fremgangsmaade endnu ikke og mangesteds er den saagodtsom ganske ukjendt. Med kunstig Eng befatter man sig heller ikke synderligt, og det er en Sjeldenhed, at gjenlagte Agere tilsaaes med Græsfrøe. Derimod bestræber man sig mere for ved Grøftegravning at bortlede skadeligt Vand fra Engene. Engvanding er endnu ikke kommet videre i Brug; enkelte Anlæg ere gjorte i Opdal og Budbigen, med hvilke man har fundet sig tilfreds. Denne Engforbedring formodes dog at ville finde en større Udbredelse, naar Almuen bliver tilstrækkelig bekjendt med den, da Localiteterne overhoved begunstige dens Anvendelse. En betydelig Hindring for Engdyrkningens Opkomst er den altfor almindelige Ustik tidlig at slippe Kreaturene ud til Havning paa Engene. Forholdet mellem Ager- og Engjorden har jeg ikke kunnet erholde opgivet med nogensomhelst Nøiagtighed; men der er neppe nogen Grund til at antage, at der i denne Henseende i de sidste 10 Aar er indtraadt nogen mærkelig Forandring. Som i min forrige Femaarsberetning anmærket er der Mangel paa gode Havnegange; Opdal gjør dog herfra en Undtagelse.

Som foran antydet er Kreaturholdet i de sidste 5 Aar betydelig forøget, medens der derimod saare lidet findes at være gjort til Racernes Forædling eller til en bedre Pleie af Dyrene og hvad dermed staaer i Forbindelse. Det er en fordærvelig Ustik i Districtet, at Hestene tages for tidligt i Brug og derved standses i deres Udvikling, ligesom de i flere Egne udslæbes ved strenge Kjørsler. Det gamle Misbrug, at vinterføde flere Kreature, end Føderbeholdningen tillader, er endnu almindeligt, skjøndt det dog synes, at man hist og her har faaet Øinene op for det Skadelige deri. Nogen ombyggelig Røgt af Huusdyrene finder i Regelen ikke Sted; da ogsaa Fæhuse og Stalde næsten overalt ere trange, lave og mørke, er det en Selvfølge, at Kreaturerne lide og svækkes især gjennem den lange Vintertid. Kun enkeltviis sees nogen Forbedring i Indretning af Stald og Fjøs, og dette er sjeldent hos den simple Almuesmand.

Udenfor de almindelige Fødermidler benyttes i

den senere Tid tildeels Turnips, i Orke- og Guldals Fogderie ogsaa Potetes. Hvor Reensdyrmose haves i Fjeldene, samles den til Vinterfoder, hvortil ogsaa bruges Løv og ved Sokanten Tarve. Ved Høiklyften og paa Øerne tage Kreaturerne for en stor Deel af Vinteren selv deres Føde ude paa Marken og i Fjæren.

Uagtet den Behandling, Kreaturerne i Almindelighed lide, hjemsøges de dog ikke meget af farlige Sygdomme. Blandt Hestene har Overkjot og Snive vist sig i nogle Egne af Orke- og Guldals Fogderie, men standsedes hastigt, efterat Dyrlæge var tilkaldt, og gjorde ikke synderlig Skade. I Foraaret 1853 ytrede sig blandt Kjørene en Svækkelse eller Skjørhed i Fødderne, som lettelig brødes af, naar Dyret gik eller endog stod. Ud paa Sommeren standsede Sygdommen, som tilskrives det usædvanlige fortørrede og kraftesløse Foder fra det foregaaende Aar; jeg har ikke erfaret, at den gjorde nogen særdeles Skade, og den har ikke senere vist sig. I det foregaaende Femaar herskede megen Dødelighed blandt Faarene; i det sidste Qvinqvennium har Forholdet været bedre, og jeg har ikke bemærket nogen anden Sygdom blandt disse Dyr, end en Skabsyge, som i Høsten 1854 udbrød i Orkedalen og i en Hast bortrev omtrent 200 Faar, men som indskrænkede sig til nogle faa Gaarde, og som strax standsedes, da Dyrlæges Hjælp erholdtes.

Næsten overalt i Landdistrictet holdes et ikke ubetydeligt Antal Svin. Disses Mængde er forøget i Femaaret, i enkelte Districter endog i høi Grad; saaledes skal Antallet i Sælbo være steget til det tredobbelte. Ogsaa af Geder haves i flere Egne en betydelig Deel, og de antages i Regelen at give et godt Udbytte, endskjøndt de gjerne gjøre Skade paa Ungskoven.

Angaaende Udgangerfaarene paa Tarven og Frøerne og de udmærkede Slagtøxer, som haves paa Tarven, indeholder Fogdens Beretning denne Gang ingen Oplysning. Jeg udleder deraf og da jeg heller ikke fra andre Kilder har erfaret, at nogen Forandring i disse Henseender er indtraadt, at Forholdet er det samme som før.

Som tidligere oplyst, haves paa Grændsefjeldene i Røraas og Holtaalens Præstegjelde samt Tydalens Sogn endeel tamme Reener, hvis Antal jeg dog ikke seer mig istand til nøiagtigen at opgive. For Tydalen ere de anslagede til omtrent 1500 og Røraas Formandskab har ytret den Formening, at deres Antal aftager som en Følge af Finnernes Hang til Brændeviin og den deraf flydende Dovenskab og Ligegyldighed for Dyrenes Pasning. Ogsaa i Fjeldene mellem Aafjorden og Bjørnøer samt Inderøens Fogderie har i de seneste 5 Aar om Sommeren ligget endeel svenske Lapper med Reener; men disse skulle i det sidste Aar være adspredte og fordrevne af Ulvene.

Af Fjæderkræ findes kuns Høns og selv disse ikke i stor Mængde.

Med Hensyn til Fædrivtens Udbytte forholder det sig fremdeles, som i min forrige Femaarsberetning forklaret, at med enkelte Undtagelser producerer Landdistricterne det Fornødne til eget Behov, og nogle Egne, nemlig Røraas, Holtaalens, Opdals, Meldals, Aafjordens, Hevne og tildeels Børsens Præstegjelde samt Budals og Tydalens Sogne afkaste endog et ikke ringe ganske Overskud af Fedevarer, som deels afsættes i Trondhjem, deels gaae til Østlandet. Mere detaillerede Forklaringer om Productionens Størrelse i de forskjellige Præstegjelde har jeg ikke uden stykkeviis kunnet erholde. Saaledes er det Overskud til Salg, Qvægavlen i Opdal i Aaret 1855 har givet, anslaaet til omtrent 10,000 Spd.; for Meldalen er Overskuddet aarlig i Gjennemsnit ansat til 3452 Spd., i Renneby til 600 Spd. og i Aalens Sogn til 2000 Spd. Fogden i Orke- og Guldal har antaget, at Overskuddet af Qvægavlens Afkastning udenfor Almuens eget Forbrug kan i Aaret 1855 for hans District i det Hele anslaaes til 35 à 40,000 Spd. Districterne nærmest Trondhjem, især Strindens og Bynæssets Præstegjelde, tildeels ogsaa Klæbo og Leinstranden, afsætte Melk og Fløde til Kjøbstaden og have deraf en ikke liden Fordeel. Af levende Kreaturer sælges især paa de aarlige Markeder en stor Deel Heste, som i de forløbne Aar overhoved ere blevne vel betalte. Fra Fosens Fogderie afhændes aarlig omtrent 200 Heste deels til Trondhjem, deels til andre Districter; fra de øvrige Fogder haves ingen Opgave over Antallet af solgte Heste. Med Hornkvæg og Faar er ingen levende Omsætning, og Slagtedrivter udgaae kun i Almindelighed fra Opdals Præstegjeld; dog er det opgivet, at der fra Fosen aarlig sælges udenfor Districtet omtrent 200 Storfæ, foruden endeel Smaafæ og Svin, de Sidste fornemmelig fra Hitteren.

Jeg anseer det forøvrigt afgjort, at Productionen af Fedevarer i dette Amtsdistrict maatte kunne drives til det fleerdobbelte, naar Kreaturerne fodredes og rygtedes bedre, og naar Almuen af kyndige Mænd fik Anviisning til det Bedre baade i disse Henseender og med Hensyn til Behandlingen af Afdrætten. Hvor kort Tid end Schweitzeren Kundert for nogle Aar siden efter Foranstaltning af Selska-

bet for Norges Vel opholdt sig her i Amtet, er det utvivlsomt, at adskilligt Nyttigt derved udrettedes, og det viste sig, at Almuen ikke er uvillig til at modtage Belærelse i de nævnte Retninger.

c. **Skovdrivt.** Som i mine tidligere Beretninger oplyst, bestaae Skovene i Amtsdistrictet væsentlig af Gran, Furu, Birk, Older, Asp, Rogn, Hæg, Vidie og nogen Hassel. De Egne, hvori betydeligere Skove endnu findes, ere Sælbo Sogn, Holtgalens, Singsaas og Høilandets Sogne, Meldalens Præstegjeld, Aafjordens og Orlandets Præstegjelde samt tildeels Klæbo og Børseskogns Sogne og Hevne Præstegjeld. I Femaaret og især i de sidste 3 Aar har Skovbruget i alle Amtets Fogderier tiltaget i en overordentlig Grad til stor Skade for Skovene, over hvis hensynsløse Udhugst fra alle Kanter høres Klage. Selv Almuesmanden erkjender, at Hugsten, som den i den senere Tid er dreven, leder til Skovenes Ødelæggelse; men han kan ikke modstaae Tillokkelsen af de høie Priser og den lette Adgang til at forskaffe sig Contanter, uagtet det kun kan skee paa hans Eiendoms og sande Velfærds Bekostning. En hæderlig Undtagelse herfra gjøre fremdeles de Skove, der eies eller bruges af Røraas Kobberværk, da disse Skove fredes og, om de end ikke forstmæssig behandles, dog benyttes med Plan og Oeconomie. De Almindingsskove, der findes i Amtskredsen, ere fordetmeste fra ældre Tider haardt medtagne, men ere i senere Aar tildeels satte under Opsyn. Dragaas Alminding (maaske ogsaa Roltedals Alminding i Sælbo) have endnu god Skov. Derimod er Opdals betydelige Alminding saagodtsom ganske udhugget; den skal nu sælges til Almuen og udskiftes; men det er vel tvivlsomt, om Skovens Levninger ville have nogen sand Nytte deraf.

Træplantning og Opelskning af Ungskov kjendes ikke her i Amtsdistrictet.

Angaaende Sagbrugenes Antal og Productionen af Planker og Bord henvises til hosfølgende Tabel No. 3. Ifølge denne fandtes ved Udgangen af Aaret 1855 103 Sagbrug i Amtet, altsaa 7 færre end ved Udgangen af 1850. Sagbrugenes Antal er overhoved stadigen formindsket i en længere Række af Aar; saaledes haves der nu 10 færre end ved Udløbet af 1845 og 28 færre end ved Udgangen af 1840. Efter de modtagne Opgaver udgjør det forædlede Product i Femaaret omtrent 18000 Tylvter Planker og 16000 Tylvter Bord aarlig, foruden at der ved 3 privilegerede Sagbruge i Orke- og Guldals Fogderi er opskaaret 616 Tylvter Tømmer aarlig, hvis Udbytte ikke er opgivet. Forestaaende Opgave er imidlertid ufuldstændig, da Oplysning mangler om Productionen i Fosens Fogderie, undtagen forsaavidt angaaer Udførselen af Planker fra Hevne Præstegjeld, der er angivet til 20000 Tylvter i Femaaret. Man kan saaledes uden Overdrivelse anslaae Udbyttet i det Hele til 20 à 25,000 Tylvter Planker og omtrent 20,000 Tylvter Bord aarlig, altsaa til det respective fem- og tredobbelte af Productionen i det forrige Femaar.

Desforuden er et ikke ubetydeligt Quantum Planker aarligen opskaaret paa Haandsaug, hvorom dog ingen Opgave kan meddeles. Strinde og Sælbo Foged bemærker, at i Sælbo skjæres den største Deel af Planker og Bord paa Haandsaug, og det er vist, at Haandsaugen ogsaa i mange andre Districter er meget i Brug.

Heller ikke om Pengeudbyttet af Tømmer og forædlet Last har Amtet kunnet erholde nogen detailleret Oplysning. For Sælbo Sogn, som af Strinde og Sælbo Fogderie leverer meest af forædlede Skovproducter, er Udbyttet i Femaaret anslaaet til mindst 40,000 Spd. og for Rennebo Sogn til omtrent 6400 Spd.

Til Værfterne i Trondhjem og Hommelvigen sælges endeel Skibstømmer med god Fordeel.

Som i min forrige Beretning forklaret, levere Districterne i Strinde og Sælbo samt Orke- og Guldals Fogderier kun lidet Ved til Salg. Dog udfører Orkedals Præstegjeld, uagtet dette selv langtfra har nogen Overflødighed deraf, endeel Birkeved til Trondhjem. Dens Quantum er anslaaet til Aar om Andet 400 à 1000 Favne, der ved Periodens Udløb paa Orkedalsøren betaltes med 2 Spd. pr. Favn. Fra flere Egne af Fosens Fogderie udføres derimod en Mængde Ved til Trondhjem og Christiansund, hvoraf Hevne Præstegjeld leverer det Meste. Fra Orlands Præstegjelds Skovtracter ved Skjørn-Fjord og fra Ritsens Sogn er aarlig afsat til Trondhjem omtrent 650 Favne Gran- og Furuved og 100 Favne Birkeved. I Fosen have Priserne paa Ved i de senere Aaret været pr. Favn 12 à 15 Ort for Birkeved, 9 à 10 Ort for Furuved og 7 à 9 Ort for Granved. De lave Vedpriser, hvorover der i forrige Femaar klagedes, fandt saaledes ikke længere Sted; men det er dog ikke usandsynligt, at de nugjældende høie Priser igjen ville synke Noget naar en Standsning skeer i den stærke Tømmerhugst, der nu har taget alle Hænder i Beslag, hvorom Tidsomstændighederne vække Formodning. Efter den forcerede Hugst findes nu i Skovene en Mængde Top og Affald, som er vel skikket til Brændsel, og som sandsynligvis ogsaa for en stor Deel vil blive anvendt dertil, naar anden Skovhugst ophører at være lønnende.

Hvad jeg i min Beretning for Femaaret fra 1846—1850 har oplyst om, at mange Egne i Amtet savnde det Nødvendige til Ved, Gjærdesfang og anden Huusfornødenhed, er fremdeles gjældende og det i forøget Grad. I en Deel af Strindens Præstegjeld, paa Bynæsset og Leinstranden, i Nøraas og Aalens Sogne samt Opdals og Melhuus Præstegjelde (med Undtagelse af Høilandets Sogn) saavelsom i Bjørnøen og endeel af Hitterens Præstegjelde samt endelig paa det saakaldte flade Orland mangle tildeels endog ganske Skovprodukter til fornødent Huusbrug og Gjærdefang. I flere af disse Districter bruges Tang og Torv til Brændsel; især har Torven i de senere Aar fundet større Udbredelse navnlig i Strinde og Sælbo Fogderie, hvor den forhen kun benyttedes paa Bynæsset, men nu ogsaa anvendes i Leinstranden, endeel af Strinden og Tiller Sogn af Klæbo Præstegjeld.

Tilvirkningen af Kul har i Femaaret været i Stigende, hvortil den forøgede Bergværksdrivt i Meldalen meget har bidraget. Fogden i Orke- og Guldal angiver Productet til omtrent 5000 Læster Kul og 150 Favne Røstved, foruden endeel Kul til St. Olafs Jernværk i Rennebo. Fra Sælbo leveres Kul til Mostadmarkens Jernværk og Sæteraae Hytte i Tydalen, men Qvantiteten er ikke opgiven.

Tjærebrænding har tiltaget i Femaaret. Den aarlige Tilvirkning, som er kommen i Handelen, er angivet saaledes:

I Strinde og Sælbo Fogderie:		
Børsen og Børsefkogn aarlig	150 à 200	Tdr.
Orke og Guldals Fogderi:		
Meldals Sogn aarlig omtrent	200	—
Rennebye Do. „ „	200	—
Opdals Do. „ „	250	—
Høilandets Do. „ „	100	—
Horrig og Støvrens Sogne „	150	—
Fosens Fogderie:		
Hevne Præstegjeld aarlig omtrent	180	—
tilsammen aarlig	1230 à 1280	Tdr.

eller i hele Femaaret 6100 à 6400 Tdr., hvilket viser en ikke ringe Forøgelse mod det foregaaende Femaar fra 1846—1850, i hvilket Productionen er anslaaet til omtrent 4400 Tønder. Forøvrigt er ogsaa i andre Districter brændt endeel Tjære til Huusbrug. Prisen paa Tjære har varieret mellem 2½ og 4 à 5 Spd. pr. Tønde og var høiest henimod Femaarets Slutning.

Af Næver og Bark har endeel været løbet i Orke- og Guldals Fogderie, især i Soknedalens Thinglag, hvor Almuen har fundet denne Bedrivt lønnende, idet Prisen, der før var 24 ß. pr. Vog, i Femaaret steg til 48 ß. pr. Vog. Imidlertid har Lensmanden i Soknedalen bemærket, at Skovene sammesteds have lidt saameget ved Bark- og Næverflekning, at Districtet sandsynligviis selv i Fremtiden vil komme til at lide Mangel paa de nævnte Artikler. I Amtets øvrige Dele er Næver- og Barkløbningen ubetydelig.

I Opdal og Sælbo tilvirkedes nogen Potaske, dog kun i ringe Qvantitet.

d. **Fiskerie** dreves langs hele Amtskredsens Søkyst; men dette Fiskerie er dog af liden Betydenhed i Strinde og Sælbo samt Orke- og Guldals Fogderie. I Guloſen fanges stundom Sild, hvoraf dog i Femaaret kun lidet er fisket. Større Fordeel have Fiskere fra Strinden og Orkedalsøren havt ved Snøre- og Linefiskerie paa Torsk, Lange, Flyndre, Blege (Hvitting) og Hyse (Kolje), der er afsat i Trondhjem og Orkedalen til antagelige Priser, forsaavidt Fisken ikke har tjent til Underholdning for de Fiskendes egne Familier. Paa Orkedalsøren boe 100 à 120 Fiskere, der drive deres Næring med 3 Fartøier paa 300 Tønder og derover, 3 større Baade paa 100 til 120 Tønder og 50 à 60 Baade fra 12 til 18 Tønder. En stor Deel af disse Mænd, ligesom ogsaa endeel Fiskere fra Børsøren og Budvigøren, deeltage aarlig i de større Fiskerier i Fosen, Namdalen og Lofoden; Fordelen deraf er dog ubis og mangen Gang ringe, da Udrustningen til disse Reiser er kostbar og Tab af Fiskeredskaber ofte finde Sted. I Femaaret antages disse Fiskere dog ikke at have været uheldige. Navnlig indtraf i Høsten og Vinteren 1855 i Bjognfjorden (Orlands Præstegjeld) et ualmindelig rigt Sildefiske, hvis Bruttoudbytte alene for Fiskerne fra Orkedalsøren anslaaes til en Værdie af omtrent 8000 Spd.

I Strindfjorden og i Fjordene ved Orlands Præstegjeld fanges af Fiskere fra Trondhjem aarlig med Line endeel Svart-Torsk for den rige og fine Levers Skyld, der giver en fortræffelig Tran, som endog benyttes i Lamper. Dette Slags Tran betaltes i Høsten 1855 med 36 à 48 ß. pr. Kande. Den øvrige Deel af Fisken bruges ikkun til Gjødning og betaltes i Strinden med 48 ß. til 1 Spd. 24 ß. pr. Tønde.

Af Ferskvandsfiskerierne i de 2de ovennævnte Fogderier er Laxefangsten den vigtigste og meest indbringende. Den foregaaer i Nid-, Gul- og Orkelelvene og tildeels i Driva; dens aarlige Udbytte har

i Femaaret udgjort for Strinde og Sælbo Fogderies Vedkommende 11 à 1200 Spd. og for Orke- og Guldals Fogderie mindst 1500 Spd., foruden hvad der i begge Districter er forbrugt til Huusholdningerne i Bygderne selv. Prisen paa ferst Lax har været forskjellig; men kan gjennemsnitsviis anslaaes til 3 à 4 Ort pr. Bismerpund. Efter Almuens Mening er Laxefiskeriet i de senere Aar aftaget, hvortil man har søgt Grunden i de betydelige Forandringer, som især Gul- og Orkelelvenes Leier og Bredder aarligen undergaaer formedelst Flom og Isgang. Det Laxefiskerie, som forhen dreves i de længere fra Havet liggende Bygder, er, efterat Loven af 17de August 1848 udkom, næsten ganske ophørt, uagtet Fisketiden for flere af disse Districter ved Kgl. Resolution er forlænget, idet Fisken sædvanlig først ankommer efter den tilladte Tid og Landmandens øvrige Sysler desuden ikke tillade ham forinden at beskjeftige sig med Fiskeriet. Jeg troer dog, at der herved ere mere vundet end tabt, da Fisken saa seent paa Aaret er mager og slet, og den tillige ved ikke at efterstræbes vinder Roe til at gyde sin Rogn, hvilket siensynlig maa være til Fordeel for Formerelsen af denne nyttige Fisk.

I bemeldte 2de Fogderier gives flere fiskerige Indsøer og Fjeldvande, hvori haves Ørret, Rør, Lake, tildeels Aal, Karusser og Gjedder. Almuen gjør sig imidlertid ikke den Nytte af disse Fiskerier, som den kunde og burde, dog antages Fiskeriet i Sælbo-Søen at afgive ikke ubetydeligt til Føde for Beboerne deromkring.

Som bekjendt forefalde i Fosens Fogderie de største Saltvandsfiskerier her i Amtet; dog maa Stadsbygdens Præstegjeld undtages derfra. Om disse Fiskerier og Alt, hvad dermed staaer i Forbindelse, har jeg meddeelt udførlig Forklaring i min Beretning af 1ste December 1846, hvortil jeg derfor underdanigst henviser. I Henseende til Fiskeredskaberne vides ingen anden Forandring at være foregaaet, end at Glasdübbel tildeels benyttes paa Torskegarn istedetfor som tidligere Trædübbel. Af nye Fiskesorter kan nævnes den foran berørte Svart-Torsk. Den fanges paa Line, som sættes paa temmelig Dybde langs Bunden, hvor denne Fisk bestandig holder sig; som Agn bruges Sild, helst ferst, men i manglende Fald saltet. Fiskeriet drives om Sommeren og antages at svare god Regning, da flere trondhjemske Fiskere i de sidste 4 à 5 Aar have beskjæftiget sig dermed, og Fiskernes Antal derhos aarlig er tiltaget. Nogen Forbedring i Maaden at tilvirke Fisken paa vides ikke i Femaaret at have fundet Sted, hvorimod Fiskens, fornemmelig Sildens, ufuldkomne Tilvirkning fremdeles vedbliver.

Vaarfisket (Skreifisket) ved de i Fogderiet værende Fiskevær eller det saakaldte Hjemfiske har givet et Udbytte fra 10 til 60 Spd. aarlig; derimod have de, som have deeltaget i Lofodfisket, havt fra 30 til 70 Spd. aarlig pr. Mand. Udbyttet af Sommerfisket (Seifisket) kan i de seneste forløbne 5 Aar anslaaes til 8 à 25 Spd. aarlig pr. Mand. Prisen paa den fangede Sild har i Perioden varieret fra 1 Ort (for den smaae Notsild) til 3 Spd. pr. Tønde løs Sild. Gjennemsnitsprisen paa Garnsild har i det omhandlede Tidsrum været omtrent 1½ Spd. pr. Tønde løs Sild. I Aarene 1852, 1853 og 1854 fangedes i Hitterens Præstegjeld udenfor Bispeværne og Øværnvær omtrent 4000 Tønder aarlig af den saakaldte Storsild. — Det Haab, som derved fremkaldtes om, at dette Slags Sild, der tidligere i betydelig Mængde fangedes ved Hitteren, men som nu i mange Aar ikke havde viist sig der, igjen var vendt tilbage, slog imidlertid idetmindste tilsyneladende feil, da denne Sildeart aldeles udeblev i Aaret 1855.

Om det samlede Product af disse Fiskerier har Fogden i Fosen ikke kunnet tilveiebringe nogen tilstrækkelig Oplysning. Efter de Opgaver, det har været ham muligt at erholde, har der været fisket:

Af Skrei — stor og smaae — omtrent		1,908,500	Stykker og 3672 Tønder.
= Sei — = og — —	„	6816	Voger og 6000 Tønder.
= Sild	„	164,650	Tønder.
= Uver	„	1400	„
= Langer	„	3000	„

Det er dog sandsynligt, at Fiskerierne have givet en ikke ubetydelig større Afkastning.

Laxefiskeriet har i Femaaret været bedre i Fosens Fogderie, end i den næst foregaaende Periode. Efter Fogdens Opgave er alene i Aafjordens og Orlandets Præstegjelde affat Røgelax for omtrent 6000 Spd., altsaa gjennemsnitsviis for 1200 Spd. aarlig, medens ogsaa ikke ubetydelig Afsætning af denne Artikkel har fundet Sted fra Ritsen. Prisen paa Røgelax har været den almindelige, nemlig fra 4 til 6 Skilling pr. Mk. For den ferske Lax, hvoraf meget sælges i Trondhjem, har Prisen varieret mere, men Gjennemsnitsprisen kan ansættes til 3 à 4 ß. pr. Mk.

Af Ferskvandsfisk findes Ørret og Rør, i enkelte Vande ogsaa Gjedde; men disse Fiskerier forsømmes aldeles af Almuen.

I Femaaret er ikke fanget Hval, Brygder eller Hai; derimod er i Bjørnør fundet 1 og i Hitterens Præstegjeld 2 døde smaae Hvale, af hvilke den Første var 10 à 12 Alen lang og de 2 Sidste under 9 Alen.

Af **Bergværker** har i Perioden været i Drivt: af Kobberværker Røraas, Løkkens og Tydalens samt Grutsæters Smeltehytte med tilhørende Gruber; af Jernværker Mostadmarkens og St. Olafs. Om disse Værker antages Bergmesteren at have meddeelt de fornødne detaillerede Indberetninger; men Amtet har dog troet ligesom i dets tidliger Beretninger at burde for Oversigtens Skyld meddele summarisk Forklaring om deres Gruber, Drivt og Udbytte, forsaavidt det derom har kunnet erhverve Oplysning.

Røraas Kobberværk har været drevet med et Belæg af 357 Mand. Antallet af dets Embedsmænd og Betjente udgjorde 18 foruden 7 Skovfogder. I Femaaret er aabnet en nye Grube, kaldet Nye-Solfkins-Grube; bedre Udsigter for en fordeelagtig Drivt vides ikke at have viist sig i de ældre Gruber. Smeltningen foregaaer ved Røraas, Eidets, Tolgens og Lovise Hytter, af hvilke de 2de Sidste ere beliggende i Østerdalen. Eidets Hytte afbrændte den 13de Januar 1853, men blev endnu i samme Aar igjen opbygget med betydelig forbedrede Indretninger og Maskinerier. — I Aaret 1855 paabegyndtes ved Ormhaugen, omtrent ¼ Miil nord for Røraas, Opførelsen af en nye Smeltehytte, hvor Smeltningen skal foregaae efter en nye af Bergmester Sinding opfunden Methode, som vil medføre en stor Besparelse af det kostbare Brændemateriale. Ved Værkets Hytte er i Perioden produceret tilsammen 10,371 Skℒ 12 Lℒ Gahrkobber.

Løkkens Kobberværk, som tidligere var blevet nedlagt, optoges igjen i 1850 af et Interessentskab og er i Periodens Løb drevet med en Arbeidsstyrke af en Stiger og 25 Arbeidere. Løkkens Grube stod ved Femaarets Udløb endnu under Vand, men Foranstaltning var truffet til dens Lensning.

Interessentskabet har optaget en nye Kobbergrube under Gaarden Gjølme i Orkedalen, hvor det i et Par Aar har holdt nogle Arbeidere, og hvis Malm ansees lovende. Af de gamle Slaghobe ved Løkkens Grube er udbragt 2610 Tønder Malm, hvoraf den største Deel er solgt efter en Priis af 5½ Spd. pr. Tønde.

Et engelsk Handelshuus har optaget Aamots og Høidals Gruber i Meldalen, hvis Malme først forsmeltedes ved Svorkmoe Hytte, men fra Aaret 1855 ved Grutsæter (ogsaa kaldet Nypladsen). — Ved dette Værk er ansat en Bestyrer, en Assistent, en Stiger, en Formand samt en Bogholder og Casserer; Belægget var ved Udgangen af 1855 ved Hytten omtrent 50 Mand og ved Gruberne omtrent 42 Mand. Med Hensyn til Udbyttet er oplyst, at der af Gruberne i Aaret 1855 er udvundet 1953 Skℒ Malm, der har givet 4 pCt. Kobber og 600 Skℒ Malm, der har givet 1 pCt. Kobber, samt at der ved Hyttedriften er i 1854 forsmeltet af Slag og Malm tilsammen 23,385 Skℒ og i 1855 ligesaa 28,745 Skℒ. Af Gahrkobber er i Perioden vundet 770 Skℒ.

Om Tydalens Kobberværk bemærkes, at der af den i Aaret 1850 nedlagte saakaldte Guldalsgrube i Aarene 1851 og 1852 skedte en Forsmeltning af 1652 Tønder tilbageliggende Malm med et Udbytte af ikkun 100 Skℒ Sort-Kobber; denne Grube er ikke senere dreven. — I Aaret 1852 opdagedes Esna Kobberanviisning i Tydalen, paa hvilket Sted Driften senere uafbrudt har været igang med et Belæg af 12—24 Mand. — Til Udgangen af 1855 er sammesteds udmineret 108 Kubiklagter Berg, hvoraf erholdtes 1424 Tønder Kobbermalm, der antages at holde noget over 4 pCt. Kobber. — I Aaret 1854 forsmeltedes til Prøve af denne Malm 306 Tønder med et Udbytte af 25 Skℒ Kobber. — Paa Grund af den i de sidste Aar faldne store Sneemægde har der ikke været Leilighed til at faae Malmen fremkjørt til den 4 Mile fra Gruben liggende Sæteraae Hytte, hvor Smeltningen foregaaer og hvorhen Veien fører over Fjeld og Mark. — Forøvrigt skal Esna Anviisning have et temmelig mægtigt Leie i Dagen, men med ringe Udsigt til Varighed i Dybet.

Foruden disse Kobberværker har et Interessentskab, som kalder sig "Holtaalens Hytteselskab", under Opførelse en snart færdig Smeltehytte, for at tilgodegjøre den ved flere nye Skjærp der i Egnen faldne Kobbermalm.

De i min sidste Beretning omhandlede Kobbermalm-Brud paa Hitteren ere lidet eller intet bearbeidede i Femaaret og ville rimeligviis med det Første blive forladte, forsaavidt dette ikke allerede er skeet. — Ved Gaarden Bredvold i Aafjorden er i Perioden fundet en Kobbermalmanviisning, hvorpaa Skjærpeseddel er taget; men noget Arbeide er endnu ikke paabegyndt sammesteds.

Afsætningen af Gahrkobber maa i Femaaret have været meget lønnende, da Prisen pr. Skℒ, som ved Periodens Begyndelse stod i 60 Spd., senere

steg indtil 85½ Spd. og ved dens Slutning stod i omtrent 82 Spd.

Ved Mostadmarkens Jernværk i Malvig Sogn til Strinden var ansat een Opsynsbetjent og een Regnskabsbetjent samt 2 Stangjernssmede med 2 Svende og 2 Drenge, 4 Spigersmede med 2 Drenge, 1 Kulmodtager og desforuden 12 andre Arbeidere. Værkets Indretninger ere 1 Smelteovn, 1 Stangjernshammer, 2 Spigerhammere og 1 Knibhammer. Af Stangjern er i Femaaret produceret 1570 Skippund og forarbeidet til forædlet Jern 807½ Sk℔. Marsovnen har i Perioden kun een Gang, nemlig om Vaaren 1852, været i Drivt, og Udbyttet af Smeltningen udgjorde omtrent 1100 Sk℔. Af Malm er i samme Tidsrum brudt omtrent 1500 Tønder i Værkets Grube i Helgeland.

I Renneboe er i Femaaret af et Actieselskab oprettet et nyt Jernværk, kaldet "St. Olafs Jernværk". Ved dettes Marsovn har i Perioden kun været foretaget een Smeltning, ved hvilken udsmeltedes 77 Sk℔ Rujern. Af Malm er i den nærliggende Grube vundet 2135 Tønder Malm, der ikke skal være righoldig, medens Ertsen dog ansees god og velskikket til Smedejern. En Stangjernssmidie er under Opførelse ved Værket. Dettes Drivt skal iøvrigt lide af Mangel paa Kul. Ved Samme er ansat en Regnskabsfører og en Stiger og Arbeidsstyrken ved Værket og Gruben udgjør tilsammen 20—30 Mand. — Den i afvigte Høst foretagne Smeltning udførtes af en Marsmester fra Sverige.

Leerens Chromværk i Strinden, som forædler Chrommalm fra Fjeldene i Røraas Præstegjeld, er drevet med 2 Regnskabsbetjente og 74 Arbeidere i de første 4 Aar, men ikkun 53 i Aaret 1855 og har i hele Perioden tilsammen produceret 1,436,686 ℔ Chromsalt.

Af stor Vigtighed for Sælbo Sogn ere de Qværnsteensbrud, der findes i Sydost omtrent 2 Mile fra Bygden, og som hvert Aar drives med et Belæg af omtrent 250 Mand. Denne Drivt, som hidtil har været udført med liden Omtanke og Plan, er vel noget udvidet i Perioden og forsaavidt forbedret, som der har været anvendt noget mere Flid paa Bearbeidelsen af Qværnstenene; men der benyttes fremdeles kun Haandkraft, og hensigtsmæssige Redskaber og Maskiner have ganske manglet. Der er dog nu vakt grundede Forhaabninger om en bedre Drivt i Fremtiden, da efter Regjeringens Foranstaltning Geschwornéren har Indseende med Drivten og en bergkyndig Assistent eller Stiger midlertidigen er antagen med 200 Spd. aarlig i Løn af Statscassen. — Ved Formandskabets Medvirkning har desforuden i forrige Aar dannet sig et Interessentskab af 14 Mænd til Gjenoptagelse af det for omtrent 40 Aar siden nedlagte Brud, Hvidtytebruddet kaldet, der agtes blandt de bedste Brud, men som maatte forlades, fordi Gruben af Mangel paa tilbørlig Omsorg løb fuld af Vand. Om imidlertid Udsigterne til en bedre Drivt saaledes ere blevne lysere, vil der dog sikkert endnu hengaae længere Tid førend nogen ret mærkelig Forbedring bliver aabenbar og almindelig, da Almuen af Hang til gamle Uvaner, af Mistroiskhed og indbyrdes Skinsyge kun langsomt lader sig lede og bedre oplyse eller tager efter de gode Exempler, som Enkelte afgive. Priserne paa Qværnstene ere i Femaaret stegne ikke ubetydeligt; det er saaledes exempelviis opgivet, at et Par af de største Stene, som i forrige Femaar betaltes med 36 à 46 Spd., i det sidste Qvinqvennium er betalt med 50 à 60 Spd. Det aarlige Salgsbeløb for afhændede Qværnstene kan anslaaes til 17,000 à 20,000 Spd.; saaledes udgjør Bruttoudbyttet for det hele Femaar 85,000 à 100,000 Spd.

Med Hensyn til Brydningen af Brynestene i Sælbo vides ingen Forandring at være foregaaet. Productet, som er maadeligt, forbruges meest i Bygden og kun lidet deraf sælges til andre Districter.

Et Kalksteensbrud findes i Strinden, hvilket i Perioden har produceret omtrent 13,900 Tønder Kalk. Forøvrigt gives Kalksteen paa flere Steder, hvoraf hist og her nogen Kalk brændes.

I Opdals Præstegjeld findes ypperlige Skifersteensbrud, hvoraf erholdes Bordplader, Trappetrin og deslige, tildeels af betydelige Størrelser, og en Mængde Steen til Tagtækning. — Især af disse afsættes endeel til andre Bygder. Varen er for tung til at kunne bære Udgifterne ved lang Transport paa de nuværende Veie; imidlertid er dog Sindssygeasylet paa Gaustad ved Christiania tækket med Skifersteen fra Opdal. Ogsaa i Røraas Præstegjeld brydes gode og smukke Skiferstene. Grøtsten findes i Opdal, Renneboe og Strinden, dog neppe i stor Mængde og benyttes til Skorstene, Kakkelovne og deslige.

Den befalede Tabel over Bergværksdriften vedlægges under No. 2.

f. Tabellarisk Oversigt over de **Fabrik- og Industrianlæg**, som ved Udgangen af Aaret 1855 vare i Virksomhed, fremlægges herved som No. 3.

Ved Periodens Udløb fandtes i Landdistrictet intet Brændeviinsbrænderie. Om Sagbrugene har jeg bemærket det Fornødne under Rubrum Skovdrivt.

Forøvrigt gaves følgende Fabrikker og Industrianlæg:

7 Tegltværker, hvoraf 4 i Strinde og Sælbo Fogd., 1 i Orke- og Guldals Fogd. og 2 i Fosens Fogderie.
30 større Kornmøller, hvoraf 14 i do., 5 i do. do. do. og 11 i do.
4 Garverier, hvoraf „ i do., 3 i do. do. do. og 1 i do.
5 Farverier i Orke og Guldals Fogderie.
4 Bagerier, hvoraf 1 i Orke- og Guldals Fogderie og 3 i Fosens Fogderie.
1 Bomuldsspinderie,
1 Papirfabrik,
1 Klædefabrik,
1 Valkindretning,
1 Kobbervaltseværk,
1 Svovlsyrefabrik,
2 Sæbesyderier,
} Samtlige i Strinde og Sælbo Fogderie.
2 Pottemagerier,
1 Brennselle,
} i Orke- og Guldals Fogderie.

Halsteadelvens Bomuldsspinderie i Strinden har i Perioden været holdt i jevn Drivt, undtagen forsaavidt det 1 Maaned af Aaret 1854 og 1½ Maaned af 1855 af tilfældige Grunde ikke var i Virksomhed. Dets Production i Femaaret har tilsammen udgjort 45,338 Pakker Bomuldsgarn. Arbeidsstyrken var 1 Regnskabsfører, 1 Mester og 50 Arbeidere, hvoraf 46 Fruentimmere.

Klædefabrikens Drivt fandtes ikke at svare Regning og den blev derfor nedlagt i Aaret 1851.

Forsøgets Papirfabrik i Strinden har i Perioden kun været drevet med 8 Arbeidere, altsaa alene med den halve Arbeidsstyrke mod den, som holdtes i det foregaaende Femaar. Productionen af Papiir og Pap har derfor ogsaa været betydelig mindre, ikke synderlig over det Halve, i de sidste 5 Aar mod de nest foregaaende. Derimod er tilkommet et nyt Fabricat, som ikke tidligere har været opgivet, nemlig Maskin-Uld, hvoraf i Perioden er forarbeidet tilsammen 9788 ℔.

Leerens Kobbervaltseværks Virksomhed i Femaaret har været den samme, som tidligere. Indretningen beskjæftiger 1 Regnskabsbetjent og 18 Arbeidere, og den har i Gjennemsnit produceret 560 Skp. valtset Kobber aarlig.

Svovlsyrefabrikken ved Leeren har været i Gang ikke alene i det heromhandlede Femaar, men ogsaa tidligere. Det er saaledes en Forglemmelse, at den ikke har været berørt i mine tidligere Beretninger. De Oplysninger om dens Drivt og Production, jeg har sagt, har jeg endnu ikke modtaget; men dersom de komme mig ihænde, skulle de blive eftersendte.

Ligesom der i Periodens Løb er paa Ørlandet bygget en Vindmølle af særegen Construction, som dog kun kan benyttes i Stormvejr eller ialfald under meget stærk Vind og som derfor er uhensigtsmæssig og til Tab for Eieren, saaledes har man saavel sammesteds, som i andre Egne af Amtskredsen indrettet Tærskemaskiner, der drives med Vindkraft. De skulle dog kun være anvendelige til Udtærskning af Havre, og selv med Hensyn til dette Virke kaldes deres Hensigtsmæssighed fra flere Kanter i Tvivl.

g. **Binæringer.** Huus- og Kunstfliden staaer vel ikke paa noget høit Trin i Districtet, men synes at gjøre Fremskridt og tilveiebringer overhovedet det Fornødne til Almuens Behov, i enkelte Retninger endog et Overskud til Salg. — Den qvindelige Huusflid indskrænker sig hovedsageligen til Forædling af hjemavlede Producter, saasom Uld, Lin og Strye; dog sysselsættes den mere og mere med Tilvirkning af Bomuldsvarer, efterat Bomuldsgarnets lettere Priis har gjort dette mere tilgjængeligt ogsaa for den Uformuende. — Sit Bohave saavelsom sine Agerdyrknings- og Gaardsredskaber forfærdiger Bonden i Regelen selv, og især med Hensyn til de sidstnævnte er der i Strinde og Sælbo Fogderie skeet et rask Opsving i Femaaret. — For det Meste findes i hver Bygd de fornødne Haandværkere, og i enkelte Bygder, især i Orke- og Guldals Fogderie, gives endog meget duelige Haandværkere og Kunstarbeidere, navnlig Uhrmagere, Bøssemagere, Gjørtlere, Smede, Snedkere, Træskjærere og Signetstikkere. Nogle af disse Mænd levere ualmindeligt smukt og godt Arbeide; men i Regelen udmærker Arbeidet sig hverken ved Smag eller Nethed, hvilket især gjælder om de Karioler, Gigher og Slæder, der i temmeligt Antal forfærdiges. Af Haandværksarbeide afsættes ikke meget udenfor Districterne; endeel Knivsmedearbeide fra Meldalen, Træskjærerarbeide fra Opdal og Budal, Kurve og Hatteæsker fra Orkedalen, samt fra Støren Færselsvogne, Langslæder, Vognhjul, Stole, Bøtter og Trækar, Tøndebaand samt Kurve af Vidier og Træspaaner, ligesom endelig noget Sadelmager-Arbeide, Tegnebøger, Buresæhler og deslige, afsættes til andre Egne, meest til Trondhjem. — Saavel i Orkedalen, som paa Ør-

landet, men især i Ritsen er i Femaaret forfærdiget endeel Tønder. — I sidstnævnte District har i Aarene 1851—1854 aarlig været forarbeidet omtrent 2500 Tønder og solgte til en Priis af 20 à 30 Skilling pr. Stk., og Productionen sammesteds opgik i Aaret 1855 til 14,000 Tønder, som afhændedes for den høie Priis 36 à 60 ß for Tønden. Den forøgede Production og den forhøiede Priis fremkaldtes ved det store Sildefiske, som i forrige Høst og udover Vinteren fandt Sted i Ørlandet, og under hvilket fiskedes over 100,000 Tønder Sild. Naar man tager Hensyn til, at Tønden i forrige Femaar betaltes med 12 à 18 ß. viser det sig, at denne Industrie i sidste Qvinqvennium har indbragt Ritsens Sogn en betydelig forøget Fordeel.

Det har forøvrigt ikke været uden Indflydelse paa de mandlige Familielemmers Huusflid, at der i det sidstforløbne Femaar har været ualmindelig Adgang til mere indbringende Sysselsættelse deels ved Skov- og Plankedrivt, deels ved Bergværksdrivt og deels ved de store Veiarbeider, som i Perioden har været udførte i Opdal, Holtaalen og Røraas. — Disse Veiarbeider have imidlertid i flere Henseender været til Fordel for Almuesmandens Virksomhed, idet de ikke alene have indbragt ham en god Arbeidsfortjeneste, men ogsaa givet ham et forhen ukjendt Begreb om ordentligt og stadigt Arbeide og om Tidens Værd, ligesom mange derved ere oplærte til duelige Steenmurere.

Skibsbyggerie har i Periodens Løb kun været drevet i Strindens og Hevne Præstegjelde, men har her gjort gode Fremskridt. I Strinden have 2de Skibsværfter, begge beliggende i Hommelvigen, været i Virksomhed. — Det Ene dreves med een Mester, 2 Formænd og 50 Arbeidere og det Andet med 1 Mester og 30 Arbeidere. Begge Værfter tilsammen have i Femaaret leveret:

1 Galeas-Jægt	paa 1000	Tønders	Drægtighed.
1 Jagt	paa 1200	Do.	Do.
1 Brig	paa 120	Commercelæsters	Do.
1 Skonnert	paa 47	Do.	Do.
1 Skonnert	paa 50	Do.	Do.
1 Galeas	paa 45	Do.	Do.
1 Slup	paa 29	Do.	Do.

Af de 3 i Hevne byggede Skibe var 1 paa 57 Commercelæster, bestilt fra Bergen, 1 paa 68 Commercelæster og 1 paa 213 Commercelæster, de 2 sidste bestilte fra Christiansund. Saavidt vides har der tidligere ikke været bygget Skibe i Fosens Fogderie. — I Aafjordens Præstegjeld er Baadbyggeriet en ikke ubetydelig Næringskilde; Antallet af de Baade, som sammesteds affattes i Periodens Løb, er anslaaet til 250 à 300 Stkr. til en Gjennemsnitspriis af 5 à 6 Spd. pr. Stk. Ogsaa i Fosens øvrige Districter, med Undtagelse af Hitterens Præstegjeld og Stadsbygdens Sogn, drives noget paa Baadbyggerie, dog ikke mere end til Almuens egen Forsyning. Paa andre Steder i Amtskredsen finder denne Bedrivt ikke Sted.

Med Hensyn til Jagten efter det nyttige Vildt er ingen mærkelig Forandring foregaaet i Femaaret. — I enkelte Vintre har dette Vildt, især Ryper, indfundet sig i saa stor Mængde, at Priserne derpaa have staaet overordentligt lavt — for Ryper er t. Ex. betalt 3 à 4 ß. Stykket; men i andre Vintre har det været knapt nok om Fuglevildt, og navnlig have Ryperne kun sparsomt vist sig. — Vildt fældes til Salg især i Opdals og Røraas Præstegjelde, saavelsom i Tydalens, Høilandets og Næs Annexer. — Det er meest Fuglevildt, navnlig Ryper, Aarfugle, Storfugle, Hjerper og tildeels Vildænder og Kramsfugle, som efterstræbes. — Endskjøndt der fremdeles, som tidligere, overalt i Districtet findes Harer i en saadan Overflødighed, at de, især i enkelte Bygder, ere til Fortræd og næsten kunne henregnes til Skadedyr, jages der dog ikke synderligt paa dem, formodentlig fordi Almuen ikke finder Regning ved at holde Jagthunde. — Af Ryper er fra Opdal i enkelte Aar udført 1000 à 1500 Tylvter, andre Aar dog meget mindre indtil kun 100 Tylvter, og Røraas udfører sædvanligen Ryper for nogle Tusinde Spd. aarlig efter en Priis af 8 à 12 ß. Stykket; denne Udførsel gaaer for den største Deel til Christiania og Drammen. — Naar man tager Hensyn til, at Skovenes Aftagen i Amtsdistrictet upaatvivleligen maa indvirke skadeligt paa Fuglevildtets Formerelse, finder jeg saameget mere Grund til at antage, at Loven af 4de August 1845 ytrer en gavnlig Indflydelse i denne Retning, da nogen stadig og mærkelig Formindskelse af Fuglevildtet i det forløbne Femaar ikke kan paavises. — Enkelte vilde Rener skydes paa Fjeldene i Opdal, Røraas, Støren, Budalen og Tydalen.

Paa Øen Hitteren gives, som forhen oplyst, endeel Hjorte, hvis Antal ogsaa i det her omhandlede Femaar anslaaes til omtrent 800 Stkr. Der skydes aarlig omtrent 50 Hjorte.

Af Rovdyr udryddes fremdeles hvert Aar endeel, uden at der dog, saavidt jeg har kunnet erfare, endnu mærkes nogen kjendelig Formindskelse af disses Antal, undtagen maaske forsaavidt Ørne angaaer. — I Femaaret er udbetalt Præmie for Udryddelsen af efternævnte Skadedyr:

	Bjørne,	Ulve,	Gauper,	Jerve,	Orne,	Høge,	Hubroer,	Den udbetalte Præmie.
Strinde og Sælbo Fogderie	13.	28.	15.	1.	1387.	40.	20.	876 Spd. 60 ß.
Orke- og Guldals do.	10.	30.	44.	8.	509.	117.	53.	564 — 60 =
Fosens Fogderie . . .	24.	28.	6.	=	867.	40.	46.	624 — 84 =
tilsammen	47.	86.	65.	9.	2763.	197.	119.	2065 Spd. 84 ß.

Naar denne Fortegnelse sammenholdes med Oversigten for det forrige Femaar, erfares, at Antallet af de i sidste Ovingvennium udryddede Bjørne, Ulve og Jerve er meget mindre, hvorimod af Gauper er ødelagt omtrent det dobbelte Antal. Af Rovfugle er dræbt et meget større Tal i det sidste Femaar end i det forrige. — Saaledes er udryddet af Orne omtrent 1300 flere; af Høge omtrent 130 flere og af Hubroer 54 flere. Ogsaa af Ræve ere endeel dræbte i Perioden; men deres Antal kan ikke opgives, da ingen Præmie betales for deres Udryddelse; Ræveskind ere solgte for 1 à 2 Spd. pr. Stk. — Ogsaa af Oddere fanges nogle, især i Fosens Fogderie; et Odderskind har været betalt med 2 à 2½ Spd. — Sælhundfangst drives alene i Fosen, især ved Froøerne og tildeels ved Tarven-Øen; for et Kobskind er i Perioden givet 60 à 96 ß.

Med Hensyn til de i Fosens Fogderie værende Æg- og Dunværr henvises til min forrige Femaarsberetning, da ingen Forandring i denne Henseende senere er indtraadt. — Værret paa Øgruppen Adsen i Aafjorden er det vigtigste; — 6 à 800 Ederfugle have der deres Rehder, af hvilke der aarlig samles 1800 à 2000 Stkr. Æg og noget over 1 Vog renset Dun. — For denne sidste betales 1 Spd. à 1 Spd. 24 ß. pr. M⅄. og Æggene sælges for omkring 1 ß. Stykket.

I Henseende til Fragtfarten og Landtransporten har for Fosens Fogderies Vedkommende ingen Forandring fundet Sted, hvorfor jeg derom henviser til min forrige Femaarsberetning. — I Strinde og Sælbo Fogderie gives ingen egentlig Fragtfart; derimod er denne temmelig levende mellem Orkedalsøren og Trondhjem. Den drives baade med Fartøier og Baade, men synes under den stigende Rørelse ikke at fyldestgjøre Behovet, hvortil vel ogsaa bidrager, at Farvandet er vanskeligt, og at Ørbyggerne (Beboerne af Orkedalsøren) for en stor Deel ofte og længe ere fraværende ved de vigtigere Fiskerier. — Det er derfor i de senere Aar paatænkt at etablere en regelmæssig Dampskibsfart mellem Orkedalsøren og Stiftstaden, og efter den Understøttelse, Indbydelsen til Aktietegning allerede før Femaarets Udløb havde fundet i Distrikter, er det neppe at tvivle paa, at saadan Dampskibsfart snart kan ventes aabnet. Landtransporten i Strinde og Sælbo samt Orke- og Guldals Fogderier har især i de sidste 3 Aar været betydelig. I førstnævnte Fogderie er denne større Rørelse især fremkaldt ved den forøgede Skov- og Sagbrugsdrivt og har fornemmelig foregaaet mellem Leeren og Trondhjem, mellem Trondhjem og Klæbo samt til Mostadmarken og Sælbo. Efter vedkommende Lensmands Opgivende er i Aarene 1851 til 1854 som Kjørselløn for Leerens Valtseværks og Chromfabriks Regning betalt 1400 Spd. aarlig og i forrige Aar 1000 Spd., foruden hvad der er betalt for Malmkjørsel. — Ogsaa i Røraas-Kjørselen deeltage enkelte Districter af Fogderiet, især Leinstranden. I Orke- og Guldals Fogderie har Bergværksdrivten givet Anledning til megen Kjørsel; saaledes have Bønderne i Orkedalen og Meldalen især i 1854 og i 1855 havt betydelig Kjørsel til og fra Værkerne og Gruberne i disse Districter af Malm, Kul, Coakes, Proviant og andre Varer, hvilke Transporter formenes at have afkastet adskillig Fordeel. — I Opdal forrettes endeel Leiekjørsel til og fra Trondhjem, meest for Landhandlerne sammesteds. — Den vigtigste og betydeligste Landtransport i Fogderiet er dog den, der finder Sted mellem Røraas og Trondhjem. Vel er denne Førsel ikke til Fordeel for Landbruget, hvilket jeg allerede paa et andet Sted i denne Beretning har berørt. — Men for Røraas og navnlig Kobberværket sammesteds er den uundværlig, ialfald for Tiden, og den indbringer ogsaa Førselsbønderne endeel Contanter. I forrige Femaar vare Førselspriserne efterhaanden gaaede saa langt ned, at denne Bedrivt aabenbart ikke kunde svare Regning for de Almuer, som deeltoge deri, og i Begyndelsen af det her omhandlede Femaar stode de saa lavt, at de neppe engang dækkede Hestenes og Folkenes Underholdning paa Reisen; mange Almuesmænd ophørte derfor med Røraas-Kjørselen. — Deels paa Grund heraf og deels formedelst forandrede Tidsomstændigheder er imidlertid Førsellønnen i Perioden igjen efterhaanden gaaet op og stod ved dens Udgang omtrent i det dobbelte af, hvad den ved Femaarets Begyndelse udgjorde. — For Førsel af Proviant og andre Varer fra Trondhjem til Røraas betaler Værket i den senere Tid 3 Spd. pr. Læs, beregnet til 15 Voger, og for Retourlæs det Halve. — Da Førselsbønderne imidlertid gjerne — især om Vinteren — paalæsse en større Vægt, fra 22 til 25 Voger pr. Læs, og en Reise frem og tilbage, som omtrent varer i 12 Dage, altsaa betales med 5 à 6 Spd. pr. Hest, finder Bonden det at svare Regning. — Vareførselen mellem Trond-

hjem og Røraas er forøvrigt i de sidste Aar betydelig forøget paa Grund af det paa Røraas oprettede Vintermarked, hvorom mere nedenfor. — Efter en i anden Hensigt erhvervet temmelig paalidelig Opgave har Godstrafikken mellem Stiftsstaden og Røraas i de 3 sidste Maaneder af 1855 og de 3 første Maaneder af 1856 udgjort tilsammen 7073 Læs og 156,468 Voger, hvilket skulde give aarlig omtrent 14,000 Læs og 300,000 Voger. — Dette overstiger imidlertid upaatvivleligen, hvad den i Virkeligheden gjennemsnitsviis aarlig har udgjort i Femaaret, og Fogden anslaaer med Rimelighed Trafikken til 11,770 Læs aarlig, der efter en gjennemsnitlig Vægt af 20 Voger pr. Læs gjør 235,400 Voger. — Som i min foregaaende Beretning oplyst er det især den nordre Deel af Guldalen, der deeltager i Kjørselen mellem de nævnte 2de Stæder. — Derimod beskjæftiges Almuen i Holtaalens og Aalens Sogne samt Røraas Præstegjeld meest med Kjørsel af Malm og Kul til Smeltehytterne. — Røraasingerne fremføre desuden Chrommalm fra Fjeldene og transportere om Vinteren til Sverige Sild og Tørfisk, idet de derfra tilbage føre Jern, Spiger, Kornvarer m. m. — En god Indtægt have mange Indvaanere af Holtaalens og Røraas Præstegjelde af Røraas-Kjørselen derved, at den forskaffer dem en stadig og lønnende Afsætning af Høe og andre Artikler til Førselsbønderne til disses og deres Hestes Forsyning under Reisen.

Til Fremme af Persontransporten fandtes i Amtskredsen 107 Skydsskifter, hvoraf 14 faste, hvilke sidste Alle ere oprettede i Femaaret.

De vigtigste Omsætningssteder for Landdistricternes Handel ere fremdeles Trondhjem, Røraas Bergstad og tildeels Orkedalsøren; Christiansund og Indherredet modtage ogsaa endeel af de Fosenske Districters Producter og give derfor især Korn og Meelvarer i Bytte. — De almindelige Gjenstande for Afsætning ere deels de sædvanlige Landsproducter, saasom Korn, Potetes, Høe og Halm samt Fedevarer og levende Kreaturer, deels Vildt, Skind, Planker, Bord, Tømmer, Ved, Tjære, saavelsom Huus- og Kunstflids-Tilvirkninger; fra Fosen tillige Fiskevarer, Baade, Tønder, Fjær og Duun, Tag- og Muursten.

Af privilegerede Landhandlere fandtes ved Udgangen af 1855:

I Strinde og Sælbo	Fogderie	1.
= Orke- og Guldals	do.	8.
= Fosens	do.	15.
	tilsammen	24.

alsaa 1 mindre end ved Udgangen af Aaret 1850. — Derhos havdes i Fosen 3 saakaldte Udliggerborgere og paa Røraas Bergstad 8 privilegerede Handlende, af hvilke dog de 2 ganske havde ophørt med deres Handel.

Af Uprivilegerede, der befatte sig med Omsætning af tilladte Varer, og af Opkjøbere gaves Mange, især i Orke- og Guldals Fogderie.

Antallet af privilegerede Gjæstgivere var ved Udgangen af Aaret 1855 i det hele Amtsdistrict 19.

Ved Kongelig Resolution af 5te October 1853 oprettedes midlertidigen for 3 Aar et Vintermarked paa Bergstaden Røraas, hvilket afholdtes sidste Tirsdag, Onsdag og Torsdag i Februar Maaned. — Dette Marked var i 1854 og 1855 vel besøgt og foranledigede betydelige Omsætninger. — Stedets Politimester har opgivet:

	markedsøgende Fremmede,	fremmede Heste,	Kornvarer og Meel.
for 1854	2315,	1441,	220 Læs.
= 1855 .	2679,	1861,	610 —

Hvert Læs er beregnet til 25 Voger. — Meel og Kornvarer ere især udhævede, fordi de have været den vigtigste Gjenstand for Omsætningen. — Af fremmede privilegerede Handelsmænd indfandt sig i 1854 6 og i 1855 18. — Foruden den til Brændeviinshandel paa Røraas Berettigede, der svarer en aarlig Afgivt af 800 Spd., var der ved Markederne kun tilstaaet een Person Ret til Brændeviinsudskjænkning mod en Afgivt af 10 Spd.

Klipfisktørring har i det forløbne Femaar, ligesom tidligere, udgjort en væsentlig Binæring i Fosens Fogderie. Den foregaaer om Foraaret, naar Fartøierne vende tilbage fra Lofodfisket. Prisen har været den samme som i det foregaaende Femaar, nemlig 1 Spd. for Udvaskningen og 3 Spd. for Tørringen pr. 1000 Fisk.

h. **Tilstanden i Almindelighed** i Landdistricterne var, som jeg i min forrige Beretning har oplyst, ved Periodens Begyndelse i høi Grad mislig, paa Grund af flere efter hverandre indtrufne Misvækstaar, de sjunkne Priser paa alle Landmandens Frembringelser og andre Erhvervsgjenstande, Næringsveienes trykkende Stilling, den almindelige Arbeidsløshed og endelig formedelst den Gjeld, en stor Deel af Almuen som Følge af disse Omstændigheder havde paadraget sig. — Det nys forløbne Femaar har, tilsyneladende endog i betydelig Grad, rettet paa denne uheldige Stilling, deels fordi Aarsvæxten overhoved har været god og deels fordi der i de sidste 3 Aar af Perioden er skeet et mærkeligt Omslag i Næringsforholdene, der har været til stor Fordeel for Landalmuen. Saaledes har Bergværksdriften taget Opsving, Træproducter betaltes ikke alene høit, men Bonden havde endog let for at af-

sætte Alt, hvad han deraf kunde fremskaffe, alle Almuens Producter stege i Priis, tildeels i overordentlig Grad, og om Fiskerierne i Fosen end ikke vare rige, sloge de dog heller ikke feil i noget af Aarene. — Som Følge af disse Omstændigheder voxede baade Adgangen til Erhverv for Arbeidsclassen og Arbeidslønnen steg saameget høiere, som det ofte var vanskeligt, ja næsten umuligt at skaffe nok af arbeidende Hænder. — De store for Statens Regning udførte Veiarbeider paa Dovre, i Drøilierne saavelsom mellem Røraas og Rigsgrændsen bidroge meget til at skaffe Almuen stadigt Arbeide og god Fortjeneste. Orlands Præstegjeld og de tilstødende Districter af Fosen havde i Aaret 1855 en overordentlig Fordeel af det da i førstnævnte Bygd indtrufne ualmindelige store Sildefiske, hvis Udbytte for Almuen er anslaaet til 140 à 150,000 Spd. Den løse Gjeld, der stiftedes i forrige Femaar, antages paa det Nærmeste at være afgjort ved contant Betaling; dog er det rimeligt, at noget deraf er gaaet over til at blive Pantegjeld.

Som Følge af de forbedrede Formuesvilkaar er nogen Forandring indtraadt i Almuens Leveviis, især med Hensyn til Fødemidlers Beskaffenhed og Tilstrækkelighed saavelsom til Beklædningen; dog maa det erkjendes, at Almuen overhoved lever tarveligt, og at det kun ved høitidelige Anledninger, især ved Bryllupper, gaaer noget overdaadigt til. — Brændevin haves saagodtsom ikke til Salg i Landdistricterne og nydes neppe nogetsteds i disse som daglig Drik; derimod tiltager Kaffedrikningen i en forurolignde Grad og opsluger betydelige Summer aarlig.

I de sidste Aar ere Skatterne igjen indkomne med større Lethed og Regelmæssighed, end i den nærmest foregaaende Tid, hvilket tyder hen paa, at Almuens Velstand er i Stigende.

Ogsaa de under No. 4 a, b og c hosfølgende Tabeller, især forsaavidt de indeholde Oplysning om de for Gjeld afholdte Executions- og Udpantningsforretninger, bentyde for de sidste Aar paa en kjendelig Forbedring i Almuens Kaar. I Aaret 1852 vare disse Forretningers Antal steget til 4551 for et samlet Beløb af 25,122 Spd. 21½ ß.; men i Aaret 1855 var Antallet sjunket til 1832 og Beløbet til 14,164 Spd. 64 ß., altsaa omtrent til det Halve.

Forsaavidt Oversigten over thinglæste og aflæste Panteobæftelser saavelsom over afhændede faste Eiendomme ikke synes at give et saa gunstigt Resultat, maa jeg bemærke deels at megen Pantegjeld af Bonden indfries uden at Aflæsning strax eller dog betimeligen finder Sted, deels at Almuen gjerne først afgjør den løse Gjeld, hvoraf der ved Femaarets Begyndelse paahvilede den store Summer, og deels at vel ogsaa, som foran bemærket, noget af denne løse Gjeld i Periodens Løb er gaaet over til Pantegjeld og altsaa har forøget dennes Beløb uden dog at forøge Almuens virkelige Passiva. — Det er ogsaa en Kjendsgjerning, at hverken Incassatorer eller Disconteurer i de sidste Aar have havt den Fordeel af Forretninger med Bonden, som i de foregaaende.

Naar det antages, at Almuen i Femaaret er gaaet frem i Velstand, maa det dog med Hensyn til Skovdistricterne erindres, at de contante Ressourcer ere indbundne paa Skoveiendommenes Bekostning og at disse sandsynligviis have lidt mere, end at det kan udjevnes af den øieblikkelige Fordeel, Skovbruget har afkastet for Bonden. — Den Velstand, som nu synes at existere i disse Districter, er derfor neppe mere end tilsyneladende, og naar enten Træ-lastconjuncturerne igjen i mærkelig Grad forværres, eller Skovhugsten maa ophøre, ialtfald betydelig indskrænkes, paa Grund af Skovenes Udtømmelse, maa det med Føie befrygtes, at der forestaaer disse Egne haarde Tider og tunge Prøvelser, især saafremt de ikke betimeligen for Alvor tænke paa at ophjælpe sit Agerbrug eller sin Fædrivt, hvortil Bonden under den forcerede Skovhugst hidtil langtfra i tilstrækkelig Grad har fundet Tid, Lyst og Omtanke. — Derimod maa den Vinding, der er erholdt ved de forhøiede Priser paa Agerbrugets og Fædrivtens Producter saavelsom ved Udbyttet af Fiskerierne og tildeels af Bergværksdriften, ansees som end sand Fordeel for vedkommende Districter, og Efterspørgselen efter Arbeidskraft i Forbindelse med Arbeidslønnens betydelige Forhøielse har bidraget til at fordele Gevinsten i et jevnere Forhold over det Hele.

Men paa samme Tid som Almuens oeconomiske Forfatning synes at bedres, vore Klagerne, især fra Orke- og Guldals Fogderie, over det stigende Antal af Fattige og over Fattigbyrdernes Forøgelse, hvilket lyder mærkeligt nok paa en Tid, da Søgningen efter Arbeidere er saa stor og da Betalingen for Arbeidet er rundelig. Jeg er ikke i Besiddelse af de fornødne Materialier til nærmere at undersøge dette Spørgsmaal, og de Oplysninger, der tiltrænges om Fattigvæsenet, indsamles ikke af Amtmændene eller optages i disses Femaarsberetninger.

Baade Tjenestefolks Løn og Arbeideres Dagpenge ere stegne betydeligt i Femaaret, dog meest i det sidste Par Aar. — De ere opgivne saaledes: i Strinde og Sælbo Fogderie var den aarlige Løn for en Tjenestedreng 20—30 Spd. og for en Tjenestepige 10—14 Spd., Daglønnen for en Karl 24—36 ß. og for en Qvindesperson 18—24 ß. I Orke- og Guldals Fogderie lønnedes en Tjenestekarl

med 16 til 28 Spd. og en Tjenestepige med 10—16 Spd. aarlig, dog erlægges ofte endeel af Tjenestelønnen med Klæder og deslige; Daglønnen betaltes om Sommeren med 16—36 ß. og om Vinteren med 8—16 ß. daglig foruden Kosten, der kan anslaaes til 12 à 18 ß. daglig. I Fosen erholdt i 1855 en Tjenestedreng 25 à 28 Spd. og en Pige 12 à 14 Spd. i aarlig Løn; en almindelig Arbeider fik 20 ß. og Kost eller 32—36 ß. paa egen Kost pr. Dag.

Med Hensyn til Bygdemagazinerne i Amtskredsen henvises til hosfølgende Tabel No. 5. Angaaende deres Status ved Femaarets Udgang vil deraf naadigst erfares, at:

Sælbo Bygdemagazin havde i Oplag af Korn Intet, af Penge 927 Spd., hvoraf udlaant 700 Spd.
Klæbo Do. " " " " " $339\frac{9}{16}$ Td. Havre, af Penge Intet, i udestaaende Fordringer $239\frac{9}{16}$ Td. Havre.
Opdals Do. eiede ved Slutningen af Regnskabsaaret, 30te Juni 1855, 1750 Tdr. Byg og 1260 Spd. i Penge.
Singsaas Do. havde i Oplag $1\frac{1}{2}$ Td. Byg og 13 Tdr. Havre samt udestaaende 13 Tdr. Byg og 91 Tdr. Havre.
Ritsens Do. havde i Oplag Intet, samt udestaaende 2 Tdr. Byg og 246 Tdr. $4\frac{7}{8}$ Skj. Havre.
Stadsbygdens Do. havde i Oplag 1 Td. Byg og 30 Tdr. Havre samt udestaaende 5 Tdr. Byg og 277 Tdr. 6 Skj. Havre.

De 2 sidstnævnte Magaziner eiede desuden tilsammen en Capital i Penge af 192 Spd. 78 ß.

Forøvrigt findes i Flaae Sogn af Melhuus Præstegjeld et lidet Magazin, hvorom dog Fogdens Beretning ingen anden Oplysning indeholder, end at det nok er meget ubetydeligt. Uagtet denne Omstændighed antager Amtet dog, at dets Bestyrelse bør controlleres af det Offentlige, og har derfor tilskrevet Fogden det Fornødne derom.

I Femaaret er ingen nye Sparebank oprettet i Amtsdistrictet. Deres Antal er saaledes fremdeles 7, nemlig Strindens, Melhus's, Horrigs, Nøraas's, Orkedalens, Orlandets og Stadsbygdens Sparebanker. Om deres Status anseer jeg det unødvendigt her at meddele nogen Forklaring, da der af disse Indretningers Regnskaber aarlig til det Kongelige Finants- og Told-Departement indsendes Extracter, til hvilke derfor underdanigst henvises.

Af private Brandassuranceforeninger existerede ved Udgangen af Aaret 1855 i Amtskredsen 8, som vare forsynede med Kgl. Approbation, nemlig: i Bynæsset, Klæbo, Sælbo, Melhuus, Orkedalen, Soknedalen, Rennebøe og Opdal, altsaa 3 i Strinde og Sælbo Fogderie samt 5 i Orke- og Guldals Fogderie. Af disse var Assuranceforeningen i Melhuus dog ikke i Virksomhed. For Horrig og Støren saavelsom for Nøraas Præstegjelds Landdistrict ere lignende Indretninger vel stiftede, men deres Planer ere endnu ikke af Kongen approberede. I Fosens Fogderie existerer ingen privat Brandassuranceforening.

Til Arbeiderforeningerne i Landdistrictet høres intet mere. Som i min Beretning for forrige Femaar forudsagt, ere de formeentlig alle stiltiende opløste, deels fordi deres Unytte, for ikke at sige Skadelighed, ved bedre Erkjendelse er bleven Almuen selv indlysende, deels fordi de gunstigere Tidsomstændigheder og især Arbeidslønnens Stigen har bortfjernet de vigtigste ydre Grunde for den Misfornøielse, som tildeels gjærede blandt den fattigste Deel af Befolkningen, og deels fordi den egentlige Arbeideragitation er standset og fordi det Exempel, der statueredes paa endeel af de meest Virksomme i Sagen, ikke bidrog lidet til at afkjøle Iveren hos de Øvrige.

Til Californien vides Ingen at være udvandret i Femaaret. Derimod ere til Nord-Amerika dragne 48 Personer fra Aalen og Holtaalen og 2 fra Melhuus. Ogsaa fra Nøraas Præstegjeld ere Nogle, hvis Antal dog ikke er opgivet, udvandrede sammesteds hen. Af de tidligere til Californien Bortreiste er en Person fra Singsaas, der vistaa har gjæstet Australien som Guldvasker, i Femaaret vendt tilbage til sin Fødebygd med en Formue af et Par Hundrede Spd. Af andre Flytninger vedligeholder sig den, at endeel Personer aarligen reise til Nordland og Finmarken, hvor de stundom bosætte sig; men i Regelen vende de tilbage, naar de have samlet sig nogle Penge. En Mængde Arbeidsfolk — Fogden i Orke- og Guldal opgiver "mange Hundrede Karle" —, især fra Guldalens Trakter, drage i de seneste Aar over til Sverige, hvorfra de ved Udsendinge leies mod god Dagløn til forskjellige større Brug, Tømmerdrivt og deslige; disse Personer ville naturligviis efterhaanden vende tilbage til deres Hjem.

Amtsdistrictets Postgang har i Femaaret erholdt en Udvidelse derved, at en 3die ugentlig Post mellem Trondhjem og Christiania er etableret ved Kgl. Resolution af 15de October 1855, i Forbin-

delse dermed er indrettet en ugentlig Bipost mellem Røraas og Tønseths Postaabnerier. Ligeledes er ved kongelig Resolution af 16de Marts 1854 oprettet en ugentlig Fodpost mellem Trondhjem og Klæbo. Med Hensyn til de ældre Postgange er forsaavidt kjendt Forandring, som Fodposten ifølge Kgl. Resol. af 28de Marts 1855 befordres directe mellem Trondhjem og Sælbo og ikke som tidligere over Størdalen. Ved den forøgede Dampskibsfart er desuden ikke alene Trondhjem, men ogsaa Fosens Fogderie bragt i en livligere Postforbindelse med en stor Deel af Rigets øvrige Kystdistricter og Kjøbstæderne i samme.

Med Hensyn til Retspleien er i Femaaret ingen anden nye eller vigtigere Foranstaltning truffen, end den ved kgl. Resol. af 5te Februar 1855 anordnede Udvidelse af Maanedsthingene. Ifølge denne Bestemmelse fik Fosens Sorenskriverie, i hvilket tidligere til stor Forsinkelse af Retspleien Maanedsthinge ikke afholdtes, 2de saadanne Thinge aarlig, nemlig sidst i Juli eller først i August og sidst i November eller først i December efter Amtmandens nærmere Bestemmelse, ligesom Sorenskriveriet deeltes i 6 Maanedsthingkredse, een for hvert Præstegjeld. Derhos blev Strinde og Sælbo Sorenskriverie, som forhen udgjorde een Maanedsthingkreds, til Lettelse for Almuen deelt i 2de Kredse, af hvilke den ene, der bestaaer af Sælbo og Tydalens Thinglag, fik 4 Maanedsthinge aarlig, nemlig i Februar, Juni, sidst i September og i December, og den anden, der dannes af Sorenskriveriets øvrige Thinglage, erholdt 8 Maanedsthinge om Aaret, nemlig foruden i de samme 4 Maaneder som Sælbo og Tydalen ogsaa i Januar, Mai, October og November. I Forbindelse hermed bestemtes, at Vinterthinget i Strinde og Sælbo Sorenskriverie skal begynde den 11te Marts istedetfor som tidligere i Februar Maaned. Det i forrige Femaar midlertidig oprettede Røraas Sorenskriverembede, hvis Indehaver tillige er ansat som Politimester paa Bergstaden Røraas, overgik ifølge Kgl. Resol. af 29de August 1855 til et fast Embede; dog er den ansatte Embedsmand foreløbigen kun constitueret i Posten, indtil den for Embedet midlertidig regulerede Gage af Statskassen er af næste Storthing endelig bevilget.

At Almuens Oplysning i Femaaret er gaaet fremad, anseer jeg vist; men jeg finder det tvivlsommere, om Sædeligheden har gjort noget Fremskridt. Brændeviinsdrikken var allerede tidligere betydelig indskrænket i Landdistrictet, men neppe af Afsmag for Brændevinet eller af Overbeviisning om dettes Skadelighed som daglig Drik. At Grunden til denne Indskrænkning mere laae i den vanskelige Adgang til at erholde Brændeviin efterat alle Brænderier paa Landet vare nedlagte og tilladt Salg af Brændeviin i de fleste Districter ophørt, viste sig, som ogsaa i min forrige Beretning bemærket, temmelig klart deraf, at Bønderne, endog de bedre og mere anseede, sjeldent kunde komme til Trondhjem eller Røraas uden at nyde denne Drik i Overmaal, saaat Synet af beskjænkede Bønder i disse Stæders Gader og Omegn var ganske almindeligt. Heri er i det sidste Femaar ingen videre Forandring til det Bedre indtraadt. Heller ikke Løsagtigheden med dens Hovedleilighed, Natteløberiet, er i nogen Grad aftaget. Derimod viser sig tilsyneladende en større Religiøsitet, endskjønt denne maaskee forverles med en vis Gjæring og Bevægelse i Gemytterne, der i altfor høi Grad skaffer sig Udgang gjennem Læserie og Sectvæsen med disses uadskillelige Følgesvende, Hyklerie og Forfølgelseslyst.

Af Mormoner har Amtskredsen, mig bekjendt, ikke været besøgt inden Femaarets Udløb.

Foruden de ældre Almuebibliotheker er i Femaaret oprettet et nyt i Holtaalens Præstegjeld. Almuens Sands for nyttig Læsning synes at være i Tiltagende og Selskabet for Folkeoplysningens Fremme har ved sine Skrivter sikkerlig bidraget til at vække den.

Om Klæbo Skolelærerseminarium anseer jeg det ufornødent at meddele nogen Forklaring, da der om dets Virksomhed aarlig afgives Beretning til det Kongelige Kirke-Departement. Kun maa jeg bemærke, at det vedbliver at udvikle en gavnlig Indflydelse og udsender mange dygtige og vel oplyste Almuelærere.

Derimod er Landhuusholdningsselskabets Virksomhed af Mangel paa Pengemidler og endnu mere paa Interesse hos Jordbrugerne saagodtsom ganske standset og det Forsøg, der for nogle Aar siden gjordes forat gjenoplive det, gav det vel en øieblikkelig Impuls, men har i Tidens Længde vist sig uvirksomt.

Hosfølgende Forklaringer No. 6, 7 og 8 fra de i Amtet ved Udgangen af 1855 ansatte Veiinspecteurer indeholde Oplysning om Amtets offentlige Veie, af hvilke ifølge Samme fandtes omtrent 59 Mile Hovedvei og 52 Mile Bygdevei.

I Femaaret er af nye Vei oparbeidet omtrent 4 Mile Hovedvei (Veien fra Røraas til Rigsgrændsen) og 5⅔ Mile Bygdevei. Omlagt er omtrent 1⅕ Mile Hovedvei (Vaarstien paa Dovre, Drøilierne i Holtaalen og Dragsetbakkerne i Soknedalen) samt ½ Miil Bygdevei. Under Oparbeidelse var ved Udgangen af Aaret 1855 den nye Hovedvei fra Trondhjem til Leinstranden, en nye Bygdevei fra den nordlige Deel af Bynæsset til Trondhjem samt en ny

Bygdevei fra Gimsebroe til Orje i Melhuus. I Soknedalen har Almuen vedtaget i Løbet af 5 Aar at oparbeide 2⅔ Miil nye Bygdevei, hvoraf ved Femaarets Udløb var istandbragt ½ Miil.

Af de offentlige Veie vedligeholdtes ved Udgangen af 1855 2⅔ Miil for Statscassens Regning, deraf ½ Miil kun forsaavidt Sommerarbeidet angaaer, 13⅛ Miil for Amtsveicassens Regning, hvoraf ⅛ Miil alene med Hensyn til Sommerarbeidet og henved 2 Mile kun med Hensyn til Vinterarbeidet, samt 5 Mile for vedkommende Formandskabsdistricters Regning, hvoraf ½ Miil kun forsaavidt betræffer Sommerarbeidet og ⅔ Miil kun med Hensyn til Vinterarbeidet.

Røraas Kobberværk som Saadant vedligeholder fremdeles omtrent 2 Mile offentlig Vei. Det Veiarbeide, som iøvrigt fordres, paahviler Jordbrugerne in natura.

Mod Brugen af de for Vinterveibanen saa fordærvelige løse Slædedrag paa offentlig Vei har jeg med Hjemmel af Lov om Veivæsenet af 15de Septbr. 1851 § 58 i Aaret 1855 ladet udgaae Forbud; men dette træder ikke i Kraft før Vinteren $18\frac{56}{57}$.

Om andre Veie i Amtsdistrictet, der ere til Nytte for en videre Omkreds, uden dog at staae under offentligt Tilsyn, henholdes underdanigst til mine tidligere Beretninger, da fuldstændigere Oplysninger i dette Punct ikke have kunnet tilveiebringes.

B. Trondhjem.

Om Kjøbstadens Handel og Skibsfart i Aarene 1851—1855 samt hvad dermed staaer i Forbindelse har Trondhjems Børs- og Handelscommittee meddeelt følgende Oplysninger.

Det forløbne Femaar maa for Trondhjems Vedkommende regnes til de fordeelagtige hvad saavel Handel som Skibsfart angaaer. Den i 1851 foregaaede yderligere Nedsættelse af Trælasttolden i Storbritanien fremkaldte en livligere Forbindelse med dette Land og den russiske Krig i de 2 sidste Aar bragte Byen Fordele, der ikke overveiedes af de Ulemper, den medførte. Medens saaledes Sperringen af de russiske Havne vistnok bidrog til at fordyre enkelte af vore Importvarer, foranledigede den paa den anden Side en overordentlig Søgning efter de Udførelsesartikler, vi have fælles med dem; Udførselshandelen forøvrigt forblev noget nær upaavirket af Krigen.

Under disse Omstændigheder har Byens Handel i Femaaret været i jevnt Tiltagende, om den end ikke kan siges at have gjort overraskende Fremskridt. Indførselen, især af enkelte Artikler, udviser en stadig Stigen, medens Udførselen er temmelig stillestaaende, idet de stedfundne Fluctuationer i samme kun kan tilskrives tilfældige, forbigaaende Conjuncturer.

Nogle offentlige Foranstaltninger, der i senere Tid ere blevne deels bebudede, deels alt iværksatte, synes at stille noget Opsving af Trondhjems Handelsvirksomhed i Udsigt. Saaledes love nogle af de af en Committee i Stockholm foreslaaede Forandringer i de gjældende Lovbestemmelser angaaende Samhandelen med Sverige og Toldbehandlingen af svenske Varer her i Riget Trondhjem maaske større Fordele, end nogen anden norsk Bye, da dens Beliggenhed gjør den til en naturlig Stapelplads for en stor Deel af det nordlige Sverige. Forbedringen af Communicationsmidlerne baade paa Land og Søe, der nu i alle Samfundsclasser omfattes med stigende Interesse, vil ogsaa have de gavnligste Følger. Det er at haabe, at Trondhjems Commune ved Iværksættelse af tidsmæssige Forbedringer, navnlig ved en fuldstændig og snarlig Oprensning af Byens Havn i Elven og Indløbet til Samme vil bidrage Sit til Lettelse af Færselen.

Udførselen af Gabrkobber udgjorde 11,852 Skp mod 11,114 Skp i foregaaende Femaar (hvoraf respective 1422 og 1686 Skp svenst). Det sendtes som tidligere, hovedsagelig til Antwerpen, Cölln og Hamburg. Prisen varierede imellem 58 Spd. i April 1851 og 85½ Spd. i Marts 1853. I 1855 betaltes det med 78—82½ Spd. pr Skp. Af valtset Kobber udførtes, fornemmelig til Hamburg, 126,463 ℔, medens der i 1846—1850 gik 188,801 ℔ til Udlandet. Formindskelsen hidrører fra et større Forbrug inden Landet selv. Dets Priis var 30—36 ß pr ℔.

Tørfisk 188,102 Voger mod 205,274 Voger i foregaaende Femaar; den gik til Holland, Belgien, Italien og Østerige. Priis 76 ß. til 1 Spd. pr. Vog.

Klipfisk 682,245 Voger; i 1846—1850 455,536 Voger. Desuden gik ikke ubetydelige Partier til de romsdalske Byer, hvorom nøiagtig Oplysning ikke kan meddeles. Af denne Artikkel sendtes i 1854 en Ladning til Havanna og i 1855 2 Ladninger til Brasilien. De transatlantiske Markeder ere meget usikre, da Søgning og Priis der fluctuere overordentlig; desuden er Fremsendelsen derhen forbunden med meer end almindelig Risico, da Klipfisk ved lang Henliggen ombord let bedærves. Imidlertid vil altid endeel med Fordeel kunne afskibes til disse fjernere Steder, naar rige Fiskerier og lave Priser

hos i Landet forekommer. Spanien er fremdeles vort fortrinligste Marked; men Afsætningen der hemmes endnu af overdreven høi Told. Priis 76 ß. à 1 Spd. 30 ß. pr. Vog. Fed Sild 77,306 Tønder mod 36,500 Tønder i foregaaende Femaar. Priis 3½ à 5½ Spd.

Tran 10,852 Tønder mod 11,252 Tønder i 1846—1850. Priis brun 12—19 Spd., blank 14—20 Spd. pr. Tønde.

Af Træslag udgjorde Udførselen i Perioden 35,290 Commercelæster mod 20,712 Commercelæster i den forrige. Denne overordentlige Udførsel, der vistnok bragte Afsliberne stor Fortjeneste i det Hele taget, maa for det Almindelige, tiltrods for den øieblikkelige Fordeel, maaske snarere være at beklage, end at glædes over, saaledes som den fremskynder det rimeligviis ikke fjerne Tidspunct, da Udførsel af nogen Betydenhed herfra Pladsen formedelst Skovenes Ødeleggelse maa ophøre. Den foranledigedes ved den stærke Søgning i Frankrige, som endnu er vort Hovedmarked, og England, der, som før bemærket, siden Aaret 1851 er blevet mere tilgjængeligt for vor Træslast. Ogsaa til Danmark, Algier og Syd-Amerika gik enkelte Ladninger. Priisen, der i Aaret 1854 naaede en forhen ukjendt Høide, varierede i de 5 Aar mellem 11 Spd. og 30 Spd. pr. Commercelæst. Behandlingen af Lasten er snarere bleven slettere, end omvendt, under de glimrende Conjuncturer og den deraf fremkaldte stærke Søgning.

Chromsalt 1,186,742 ℔ mod 1,419,767 ℔ i forrige Femaar. Priis 15 à 25 ß. pr. ℔.

Indførselen udgjorde:	i 1851—1855		i 1846—1850
Af Kaffe	4,145,164 ℔	. .	3,147,707 ℔.
= Sukker	4,359,907 =	. .	3,582,691 =

Hvilke Forsøgelser her, som andetsteds maa tilskrives Befolkningens Tilvext, større Fordringer til materielle Nydelser og Evne til at tilfredsstille dem. Af Kaffe hjemførtes i 1855 en Ladning direcle fra Brasilien.

Af Kornvarer var Importen vingere som Følge af gode Aaringer og tildeels af forbedret Jordbrug i vore Landdistricter.

Indførselen var:	i 1851—1855		i 1846—1850
Rug	120,252 Tdr.	. .	145,375 Tdr.
Byg	212,752 —	. .	242,310 —
Malt	12,847 —	. .	18,694 —
Havre	5,654 —	. .	26,136 —

Af Havre udførtes i Perioden, foruden store Qvantiteter især i Form af Meel til Nordland og Finmarken, ei ubetydeligt til Udlandet (saaledes i 1854 over 24,000 Tønder). Malt-Importen er i stadig Tilbagegang paa Grund af den indenbyes Tilvirknings betydelige Udvidelse.

Salt 236,978 Tdr. mod 179,147 Tdr. i forrige Periode, eller omtr. 11,000 Tdr. aarlig mere.

Steenkul 243,564 Tdr. mod 183,864 Tdr. i forrige Femaar, en Følge af den udvidede Dampskibsfart for offentlig og privat Regning og større Forbrug baade i private Huse og i Byens og Omegnens industrielle Etablissementer.

Potaske 454,155 ℔ mod 729,314 i 1846—1850. Forskjellen udjevnedes for endeel ved indenlandsk Tilvirkning.

Der indførtes endvidere i Femaaret:

Tobak . .	1,846,448 ℔.	Bomuld . .	516,956 ℔.
Hamp . .	1,569,594 =	do. Garn	882,628 =
Riis . . .	304,518 =	Huder, tørre .	109,067 =
		do. saltede	908,218 =

Om Byens Samhandel med Landdistricterne og Sverige overland kunne specielle Oplysninger af Mangel paa sikkre Kilder ikke meddeles.

Skibsfarten har i Femaaret været meget lønnende, da Fragterne, især siden Krigens Begyndelse, have holdt sig høie. Navigationslovenes Ophævelse i England har været af største Betydning ogsaa for vor Skibsfart. Derimod ere vore Skibe fremdeles paa det Nærmeste udelukkede fra Klipfiskfarten paa Spanien.

Byens Handelsflaade bestod:

Ved 1852 Aars Udgang af 77 Skibe, dræglige 3,093 Commercelæst.
— 1853 — — = 93 — , — 3,201½ do.
— 1854 — — = 89 — , — 3,907½ do.
og 600 Mands Besætning.

Ved 1855 Aars Udgang af 93 Skibe, drægtige 4,181½ Commercelæst og 617 Mands Besætning.

Paa Trondhjems private Skibsværft, der i Femaaret har beskjæftiget 130 Personer daglig i Gjennemsnit, er der i Aarene 1851—1855 bygget følgende nye Skibe.

Brig Ludvig Holberg, drægtig		96	Commercelæster.
Jagt Christine	—	26½	—
Bark Eliza	—	108	—
Skonnertbark Hermann	—	69	—
Bark Thetis	—	82½	—
Brig Jeannette	—	92½	—
Dampskib Indherred	—	36	— og af 45 Hestes Kraft.

De i Perioden indtrufne Falitter have hverken været saa talrige eller betydelige, som i det forgaaende Femaar.

Som hoslagte Tabel No. 9 udviser havde ved Udgangen af Aaret 1855 følgende Antal Personer Borgerskab som Handlende, nemlig 7 Grosserere, 262 Kjøbmænd og Handelsmænd, 18 Høkere, 30 Brændevinshandlere (af hvilke 6 ogsaa dreve anden Handel) og 6 Boghandlere, tilsammen 323 Personer. Ved Udgangen af 1850 var Antallet 337 og ved Udgangen af 1845 endog 402. Antallet af Handlende har saaledes fremdeles været i Aftagende, uagtet Handelsrørelsen er voxet og ingen betydelige Falitter ere indtrufne i Femaaret. Dette Forhold er sandsynligviis en Følge af, at Handelsloven af 1842 lokkede Mange, som hverken eiede Pengemidler eller synderlig Credit, til at kaste sig paa Detailhandelen, for en stor Deel efter den ubetydeligste Maalestok; af disse have sandsynligviis de Fleste efterhaanden igjen maattet opgive Handelen af Mangel paa Ressourcer.

Efter samme Tabel var Skippernes Antal ved Udgangen af Femaaret 53, altsaa 13 flere end ved Slutningen af 1850, og samtlige bosatte i Trondhjem. Den stigende Skibsfart har paakrævet flere Skibsførere end tidligere, og den ved Navigationsskolen aabnede Adgang til at erhverve de fornødne nautiske Indsigter har forøget Leiligheden til at uddanne sig for dette Fag.

I Ovinqvenniets Løb er et Søassurance-Compagni oprettet med et Grundfond af 60,000 Spd., hvorpaa er indbetalt omtrent 16,000 Spd. De overtagne Risicoer i Tidsrummet 1851—1855 beløbe sig til 2,750,538 Spd.; i Skadeserstatninger har Compagniet i samme Tid udbetalt 44,543 Spd. 119 ß., hvorbos det rene Udbytte for Actieeierne har udgjort 7,077 Spd. 107 ß. Af sidstnævnte Beløb er til Dannelse af et Reservefond afsat 2100 Spd.

Til Skibsfartens Fremme er i Femaarets Løb oprettet den foran berørte Navigationsskole, som ved Udgangen af 1855 havde 24 Elever under 2 Lærere; ogsaa er Opførelsen af et Observatorium, for at regulere Chronometre, besluttet, men endnu ikke iværksat.

Byens Havn trænger aarlig mere til en fuldstændig og tilstrækkelig Opmuddring baade i Elveleiet og gjennem Barren ved Elvens Udløb. Den Muddermaskine, som nu haves, svarer kun ufuldkomment til sit Øiemed, og noget virkelig Nyttigt for Havnen vil ikke kunne udrettes, førend en nye og hensigtsmæssigere Maskine anskaffes. Medens Skibshavnen forsømmes, blive Havnecassens Midler anvendte til Opførelse af en Molo i Fjorden langs Byens nordlige Side, forat danne en Havn for Baade og mindre Fartøier, hvilken Molo med tilhørende Udgravning af en Rende er antaget at skulle koste omtrent 23,000 Spd.

Ovennævnte Tabel No. 9 viser Antallet af Byens Haandværkere med Svende og Drenge. Byen har fremdeles 6 Laug, nemlig for Skrædderе, Skomagere, Snedkere, Smede, Guldsmede og Bagere. Haandværkernes Kaar ere i de sidste Aar i det Hele forbedrede, hvilket er en rimelig Følge af, at deres Antal ikke er forøget siden 1850, medens Byens Folkemængde og Velstand ere stegne og Conjuncturerne i den senere Tid have fremkaldt en større Rørelse i alle Retninger. Imidlertid gives der endnu i adskillige Haandværk — t. Ex. i Skomagerlauget — flere Arbeidere, end Behovet kan give tilstrækkelig Sysselsættelse, og som en Følge heraf maa Fattigvæsenet endnu komme mange Haandværksfamilier til Hjælp. Af Tabellen sees forøvrigt, at nogle nye Professioner ere tilkomne i Femaaret, nemlig Conditori, Fabrication af optiske, mechaniske og musicalske Instrumenter, samt Sæbesyderie. Med Hensyn til Antallet af Frimestere og Haandværkere uden Borgerskab har Magistraten forklaret ikke at kunne skaffe fuldstændige Opgaver, da deres Virksomhed i Regelen er høist ubetydelig. For at skaffe Haandværksstanden en større technisk Dannelse er i Femaaret oprettet en Tegneskole.

Den i Tabel No. 9 indtagne Oversigt over

Personer med Borgerskab, der ikke kunne henregnes til nogen af ovennævnte Classer, viser, at Kjøbstaden ved Udgangen af 1855 tællede 37 Vognmænd eller saakaldte Kjørere, 3 Bogtrykkere, 1 Litograph, 1 Skibsbygmester, 16 Slagtere og 3 Barberere.

Den 31te December 1855 var de skatteydende Indvaaneres Antal 1344.

Fabrikdriften er fremdeles i Tiltagende. Den for Sammes Vedkommende befalede Tabel vedlægges under No. 10. Ifølge denne var ved Udgangen af 1855 i Drivt et Skibsværft, 1 Bomuldsvæverie, 1 Teglværk, 1 mechanisk Værksted, 1 Snor- og Baandfabrik, 6 Reberbaner, 6 Tobakspinderier, 1 Sæbesyderie, 3 Møller, 4 Mælterier og 3 Ølbryggerier.

I Trondhjem fandtes ved forrige Aars Udgang 3 Brændeviinsbrænderier, om hvis Virksomhed imidlertid ingen Meddelelse skal skee i nærværende Beretning. Ogsaa forbigaaes her den Fabrikvirksomhed, der finder Sted i Tugthuset og Slaveriet, da Oplysning derom indsendes til Regjeringen fra andre Autoriteter.

Om Nidelvens mechaniske Værksted med tilhørende Støberie og Kornmølle har jeg i min forrige Femaarsberetning meddeelt fornøden Forklaring. Dette Etablissement er fremdeles i stadig Drivt og har i Aaret 1855 betydelig udvidet sin Production. Blandt dets Arbeider kan mærkes Maskineriet til det her byggede Dampskib Indherred paa 45 Hesters Kraft.

Trondhjems Sukkerraffinaderie er nedlagt i Periodens Løb, efterat Staten, som i min forrige Beretning oplyst, havde tilbagekjøbt Privilegiet. Et andet Sukkerraffinaderie paatænkes dog anlagt i i dets Sted.

Snor- og Baandfabrikken samt Sæbesyderiet ere i Femaaret tilkomne nye Anlæg; de havde ved Udgangen af forrige Femaar været saa kort Tid i Virksomhed, at nogen Opgave om Størrelsen af deres Production ikke har kunnet meddeles.

Af almennyttige Indretninger, som i Perioden ere istandbragte, maa nævnes et Gasværk, anlagt af et Actieselskab, der har paataget sig Gadebelysningen i den egentlige Bye og Forstaden Ihlen.

Ligeledes kan mærkes en Tvangsarbeidsanstalt, som i Aaret 1850 indrettedes paa Gaarden Elgsæther tæt udenfor Byens Grændse, men som først i 1851 kom i fuld Virksomhed. I denne Anstalt har været indsat 233 Personer, hvoraf 54 Qvinder; af det hele Belæg have 15 været indsatte efter Requisition fra fremmede Communer, 19 været inddømte for Betlerie og de Øvrige ere indkomne efter Politiets Foranstaltning. Udgifterne ved denne Indretning have i det Hele udgjort 8,160 Spd.

Med Hensyn til Søndagsskolen, Byens 3 Børneasyler, Bespiisningsindretningen og de offentlige Stiftelser vides i Femaaret ingen væsentlig Forandring at være indtraadt, undtagen forsaavidt der ved Kgl. Resol. af 7de October 1854 er givet nye Regler for Anvendelsen af endeel af de Angellske Stiftelsers Midler, hvilke Regler dog ved Femaarets Udgang kun for den mindste Deel vare gjennemførte. Ogsaa har Spiseindretningen i den sidste Tid i høi Grad udvidet sin Virksomhed og søges meget af Folk, som ikke nyde Fattigunderstøttelse. Saaledes vare af de i 1855 solgte 163,000 Portioner de 93,000 tagne af Fattigvæsenet og de øvrige 70,000 af andre.

Paa Grund af Omstændighedernes stigende Krav har Byens Vandledningsværk efterhaanden modtaget endeel Udvidelser og Forbedringer. Saavel dette som Kjøbstadens Brandindretninger holdes i forsvarlig Stand, om det end maa erkjendes, at endeel af Brandvæsenets Sprøiter ere smaae og af forældet Construction.

Trondhjems Sparebank og den samme annecterede Laaneindretning er fremdeles i Virksomhed; men om denne meddeles Regjeringen Oplysning ad anden Vei.

Den herværende private Pensionsindretning bestod ogsaa ved Periodens Udgang og har aarlig gjort Fremskridt. Den 1ste Juli 1850 tællede den 237 Interessenter og eiede en Indskudscapital af 5,765 Spd. 75 ß; den 1ste Juli 1855 var Interessenternes Tal steget til 311 og Indskudscapitalen til 9,855 Spd. 119 ß.

Den i Aaret 1850 i Trondhjem oprettede Arbeiderforening vedbliver under Ledelse af forstandige og veltænkende Mænd at virke til hos Foreningens Medlemmer at fremkalde en større Oplysning, Sædelighed, Arbeidsomhed og bedre Indsigt i det offentlige Liv, ligesom Medlemmerne have forbundet sig til efter Evne at understøtte hverandre i Sygdom og anden Nød. I Aaret 1853 oprettede Foreningen en Sparekillingsbank, som dog ikke før i 1856 har erholdt Kongelig Stadfæstelse.

Med Hensyn til Byens Veie og Udmarksgrunde er i Perioden ingen Forandring foregaaet.

Nogen Udvandring til Amerika eller andre fremmede Lande vides ikke at have fundet Sted fra Trondhjem i det henrundne Femaar.

I Henseende til Skatterne (heri ikke indregnet Fattigskatten) oplyses, at de i Femaaret have udgjort efter Udligning paa:

	1851.	1852.	1853.	1854.	1855.
a. Næring og Indkomst	5,977 Sp. 90 ß.,	6,000 Sp. 36 ß.,	7,500 Sp. 72 ß.,	7,402 Sp. 94 ß.,	10,899 Sp. 35 ß.
b. Brandtaxten	4,760 — 41 = ,	4,776 — 79 = ,	4,008 — 8 = ,	3,993 — 48 = ,	4,837 — 41 =
c. Grundtaxten	1,006 — 12 = ,	1,006 — 24 = ,	1,014 — 84 = ,	1,012 — 12 = ,	1,017 — 96 =
tilsammen	11,744 Sp. 23 ß.,	11,783 Sp. 19 ß.,	12,523 Sp. 44 ß.,	12,408 Sp. 34 ß.,	16,754 Sp. 52 ß.

Derhos har Bycassen af Brændeviinsafgivten i de 3 sidstforløbne Aar havt en aarlig Indtægt af 383 Spd. 40 ß.

Hvad angaaer den oeconomiske Tilstand i Almindelighed, antages Byen i de sidste for Handel og Skibsfart heldige Aar at være gaaet ikke ubetydelig frem i Velstand, uagtet der i samme Tid har herskket en usædvanlig Dyrtid. Ogsaa Huusleien er stegen i en overordentlig Grad, hvilket staaer i Forbindelse med de langt høiere Priser, som i den senere Tid ere givne for faste Eiendomme i Sammenligning med dem, der gaves i forrige Femaar. Medens der i sidstnævnte solgtes 418 Eiendomme for et Beløb af omtrent 359,000 Spd., altsaa til en Gjennemsnitspriis af omtrent 859 Spd., er der fra 1851—1855 solgt 492 saadanne Eiendomme for circa 522,000 Spd., hvilket i Gjennemsnit giver en Kjøbesum af 1060 Spd. For Arbeidsclassen bliver det stedse vanskeligere at finde passende Beboelsesleiligheder; men forøvrigt har Dyrtiden neppe været synderlig trykkende for den, da baade Dagløn og Tjenerløn ere blevne forhøiede og der tillige har været jevn Adgang til Arbeide. En Gaardsdrengs Løn var ved Femaarets Udgang 25—40 Spd., en Tjenestepiges Løn 8—16 Spd., begge aarlig, og den almindelige Dagløn 40 ß.

Hoslagte Tabel No. 11 viser Antallet af thinglæste og aflæste Gjeldsforskrivelser, af afhændede faste Eiendomme samt af Executioner og Udpantninger for Gjeld. Med Hensyn til denne Tabel henvises til, hvad der allerede er anført om de stegne Eiendomspriser, og bemærkes forøvrigt, at Udlægsforretninger for Gjeld i de sidste 5 Aar ere omtrent 1900 færre og det samlede Udlægsbeløb omtrent 11,000 Spd. mindre, end i det foregaaende Femaar, hvilket ogsaa er et Bevis paa den stegne Velstand. Med Hensyn til thing- og aflæste Gjeldsbreve viser sig ingen anden mærkelig Forandring, end at der i sidste Qvinqvennium er aflæst omtrent 60,000 Spd. mere Pantegjeld end i Femaaret 1846—1850.

Ogsaa Fattigvæsenets Byrder synes at være noget formindskede; idetmindste er den i Aarene 1846—1850 voxede Fattigskat igjen gaaet ned i det sidste Femaar. Saaledes er i Fattigskat udlignet:

1851.	1852.	1853.	1854.	1855.
3,479 Spd. 49 ß.	2,505 Spd. 41 ß.	999 Spd. 100 ß.	985 Spd. 7 ß.	1,963 Spd. 57 ß.

Forøvrigt har Fattigcassen, foruden endeel mindre Indtægter, aarlig erholdt 6,000 Spd. af Brændeviinsafgivten.

Søndre Trondhjems Amt, den 14de November 1856.

Underdanigst

K. Arntzen.

R.

Nordre Throndhjems Amt.

Til Kongen!

Efter derom givne Forskrifter skal Amtmanden betræffende Tilstanden i Nordre Throndhjems Amtsdistrict ved Udgangen af Aaret 1855 tillade sig underdanigst at oplyse og indberette.

A. For Landdistrictets Vedkommende.

Om Agerbrugets Drivt gjælder hovedsagelig det samme som Amtmanden har tilladt sig at oplyse i Indberetning af 26de Januar 1852 og hvortil han skal tillade sig i det Væsentligste at henholde sig, da Forholdene omtrent ere de samme. For denne Næringssyssel er Sandsen i høi Grad vakt og de høiere Priser, som Landmanden i senere Aar har opnaaet for Producterne heraf, have endmere opmuntret ham til at udvide sin Drivt og navnligen at lægge sig efter Avlingen af ædlere Kornsorter. Herom vil man overbevise sig ved at gjennemgaae Tabel II, hvoraf viser sig at Udsæden af Hvede, Rug og Byg i sidste 20 Aar er steget til det Dobbelte af de 2de Første og 50 pCt. for det Sidste, medens Havresæden ei i dette Forhold er tiltaget. Udsæden af Potetes sees derimod at være betydelig stegen, næsten til det dobbelte, hvilket har sin Grund deels i den sikkre Affætning til Brænderierne, deels i at de mindre Gaardbrugere og den talrige Huusmandsklasse fornemmelig lægge sig efter denne Avl. Efter Potetessæden, naar Jorden er vel behandlet, faaes ogsaa en bedre Bygavling, hvilken Kornsort det nu lønner godt at drive. Paa en hensigtsmæssigere Drivt og Behandling af Jorden saavelsom Brugen af forbedrede Agerdyrkningsredskaber har upaatvivlelig den oprettede Landbrugsskole ei været uden Virkning og saavidt erfaret have de herfra udgangne Elever, hvoraf Flere ere komne til eget Gaardsbrug, med Flid og Iver lagt sig efter Jordforbedringer. Det vil ogsaa af Tabel II, jevnført med nogle uddragne Resultater af de ved Folketællingen indhentede Oplysninger Tabel IX, vise sig, at Agerbruget maa blive Districtets Hovednæring, da det i almindelige Aar ei alene maa være tilstrækkeligt til Behovet, men ogsaa afgive ikke ubetydeligt til Salg. Vedlagte Tabeller I ville give Oversigt af Amtsdistrictets Matriculskyld, de forskjellige Slags Brug og No. II Oversigt af Udsæd og Avling i Aarene 1835, 1845 og 1855. Tabel III vil oplyse, hvormeget Nyland i Tidsrummet er optaget, hvad iøvrigt ligemeget har sin Grund i Folkemængdens Forøgelse som i det af Amtmanden i forrige Indberetning bemærkede. Tabel III vil vise Udsædens Forhold til Creaturholdet. En Indskrænkning i Kornudsæden og omhyggeligere Behandling af Jorden, end hidtil, er vist meget at anbefale.

Fædriften drives langtfra med den Omhu, som den fortjener, og det er Spørgsmaal om den ikke er skadet ved vidt drevet Agerbrug, idetmindste synes Resultaterne af de paa Tabel III gjorte Udregninger at vise, at Creaturholdet er gaaet tilbage eftersom Udsæden er steget. Den forøgede Potetesavling og Brugen af Composter til Agrene have visselig havt ikke liden Indflydelse paa Engene, idet den første bortrykker Græsroden og den sidste ei giver Jorden Kraft nok til senere at bære rigelig Foder.

Man hører og klage over at Engene ei give saa godt Udbytte som tilforn og medens det Høe, som den almindelige Mand avler paa sin Eng, ordentligviis ikke rækker stort længere end til Hesteholdet og Nybærkoen, maa Stor- og Smaafæ lade sig nøie med Halm og Fjeldfoder.

Efter forædlet Hesterace stræber man fremdeles, da disse Dyr ere i temmelig høi Priis og de stigende Priser paa alle Slags Fødevarer burde vække Opmærksomhed ogsaa paa Fædriften saavel med Hensyn til forbedrede Racer som Engenes Forbedring, hvilke efter det gamle Ordsprog ere Agrenes Moder. Vedlagte Tabel II vil vise Antal og Forhold af de forskjellige Creaturer. Tabel IX vil vise hvad heraf staaer til Individets Benyttelse.

Skovene ere udentvivl i det her omhandlede Tidsrum formedelst de høie Priser paa al Slags Trælast temmelig medtagne og det er utroligt hvad Masse Træmaterialier man af den Grund har vidst at tilveiebringe. Da man ikke uden hos enkelte Mænd i Værdalen og tildeels i Overhalvden og Grong har kunnet erholde nogen nøiagtig Oplysning om Trælastproductionen, saa kan Amtmanden ei meddele yderligere Oplysning end hvad som indeholdes i Tabel III under Saugbrug. Imidlertid synes den almindelige Mand at begynde at tænke over at Skovene og, ligesaavel som andet, bør ydes ordentlig Tilsyn og Huusholdning om de skal vedvare; men neppe bliver Noget i den Retning førend at Staten ved at indføre ordentlig forstmæssig Brug i enkelte af de bedre Almindingers Skove viser den almindelige Mand, hvorledes han ved skjønsom Behandling kan udvinde af Skoven, uden at forringe den.

Fiskerierne have i Tidsrummet været mindre ydende, undtagen i de nordligste Præstegjelde. Oplysninger herom ville indeholdes i Tabel III.

Bergværksdriften omfatter de samme Anlæg som omhandlet i forrige Beretning. Tabel IV vil vise Productet og de ved Anlæggene værende Betjente og Arbeidere. Nogen ny drivsværdig Malmanviisning vides ikke i Tidsrummet at være opdaget.

Fabrik- og Haandværksdrift er omtrent i samme Tilstand som ved forrige Beretning og Oplysning herom vil findes i Tabel III og IV, hvor tillige findes Oplysning om Haandværkernes Antal i de forskjellige Districter, som i Almindelighed maae ansees til Fornødenhed med samme at være forsynede. Productets Opgaver ved Fabrikanlæggene maae Amtmanden beklage af foranførte Grunde ei at være mere fuldstændig. Om Brænderierne erholdes formeentlig sikkrere Oplysning af Fogdens Regnskaber.

Binæringerne af Huusflid, Skibs- og Baadbyggerie, Handel, Fragtfart og Jagt drives omtrent som forhen. Størdalens, Overhalvdens og Grongs Præstegjelde vedligeholde i Henseende Huusflid sin gamle Anskuelse.

Fragtfarten beskjæftiger, som Oversigten af Districtets Fartøier viser, en heel Deel Personer og som i Almindelighed staae sig godt. Tabel IV vil indeholde de Oplysninger, man herom har seet sig istand at tilveiebringe.

Om et Districts Tilstand i oeconomisk Henseende virkelig er gaaet fremad, er ei altid let at afgjøre, thi ere Priserne paa Eiendomme og Varer stegne, saa stiger og Forbruget af forskjellige Ting og Gjælden bliver og i Tal forøget om den ikke i Virkeligheden i Forhold til Eiendommes Værdi er større. Man er imidlertid berettiget til at antage, at Velstanden forsaavidt er gaaet fremad, at der findes Penge mellem Folket og flere Summer ere indsatte i Sparebanker og man indretter sig bequemmere end tilforn.

Oplysninger om Eiendommes Salgs-Værdi ville findes i Tabel I; om Pantsættelser af fast Eiendom i Tabel V. Om Sparebankers Status, Brandassuranceforeningers samt Communernes Udgifter i Femaaret vil Tabel VI indeholde Underretning. Tabel VII vil indeholde Oplysning om Tjenestefolks Løn, Veilængderne i Amtsdistrictet og om i Femaaret afholdte Udpantnings- og Executionsforretninger. For Amtscommunens Regning er i Femaaret ikke fuldført noget større Arbeide, dog er den foreslaaede Bro over Størdalselven paabegyndt og der arbeides paa at erhverve en egen Eiendom til Sæde for Landbrugsskolen. Endelig vedlægges og en Oversigt af de ved Folketællingen indhentede Oplysninger Tabel VIII og nogle deraf udledede Resultater Tabel IX.

B. Kjøbstaden Levanger.

I denne indskrænker Handelen sig til som anført i forrige Beretning og nogen særlig Udførsel af Varer kan ikke siges at have stedfunden, da ikkun i 1853 er erlagt Told af Trælast 58 ß. Vel er Indførselstolden i sidste Aar omtrent 2500 Spd. større end i første Aar af dette Tidsrum, men om dette skriver sig fra en større Rørelse eller fra den Omstændighed, at man nu fortolder mere i Kjøbstaden end forhen, da Varer tildeels fortoldedes i Throndhjem, eller af forhøiede Toldsatser, er Amtmanden ubekjendt. Samtlige Toldintrader og andre Midler, som af Toldvæsenet oppebæres, udgjorde i

1851 . .	4558.	106½., deraf Indførselstold	4547.	6½.
1852 . .	5910.	72½.	5910.	38½.
1853 . .	5680.	89.	5565.	83.
1854 . .	6443.	16.	6433.	37½.
1855 . .	7038.	59.	7037.	78.
	29,721.	103.	29,494.	3½.

Fabrikdrift gives ikke i Kjøbstaden og Opgave af de forskjellige Slags Haandværkere saavelsom Handlende vil findes i Tabel VII. Bergværksdrift eller Skibsbyggerie finder ei Sted. Den oprettede Borgerskole har havt god Fremgang og paatænkes udvidet. Vel er Folkemængden lidet tiltaget, men der spores ikke nogen Forbedring derfor i den oeconomiske Tilstand, idet de formuende Personer snarere af- end tiltager. Tabel V vil indeholde Oplysning om Pantegjelden og Tabel VII om afhændede faste Eiendomme og Executionsforretninger.

C. Ladestedet Namsos

synes at være i Tiltagende, bliver mere og mere bebygget og hentyder paa en forøget Rørelse, som fornemmelig er bevirket ved en større Trælastudskibning til Udlandet, Frankrig og Holland, og noget Bygningsmaterialier til Bergen. Naar Statens Dampskibe paa Touren fra og til Nordland komme til at anløbe Stedet, vil dette upaatvivlelig og bidrage til forøget Rørelse. Stedet har nu 16 Handelsmænd, hvoraf 3de drive ikke ubetydelig Trælasthandel.

Toldintraderne have i Tidsrummet udgjort

1851 .	Indgaaende	2108.	41.	Udgaaende	1803.	20½.
1852		2028.	34.		685.	51.
1853		1785.	38.		1309.	114½.
1854		3815.	14½.		2771.	60½.
1855		3344.	27.		791.	88.
		13,075.	34½.		7,301.	94½.
			20,377.	9.		

Vel har Ladestedet endeel Haandværkere, hvorover findes Fortegnelse i Tabel VII, men de ere neppe i alle Retninger tilstrækkelige.

Til Søfarten anvendes foruden fremmede 12 dersteds hjemmehørende Fartøier over 3 Commercelæsters Drægtighed, tilsammen 305 Commercelæster, som føres af 3 examinerede Skippere og 8 uden Examen, 9 Styrmænd og 63 Matroser og ere saagodtsom i uafbrudt Virksomhed. Der er ansat Havnefoged og Lodsoldermand, hvorunder sorterer 3 Lodser faste. Havnen er forbedret med Fæstigheder.

Skibsbyggeri drives paa et større Værft, hvorpaa er bygget 7 Fartøier af tilsammen 304 Læsters Drægtighed og deriblandt et paa 180 Læster. Af de andre er 2 paa 36 Læster kravelbyggede. Det større Værft beskjæftiger 1 Skibsbygmester og 20 Tømmermænd, et mindre 1 Bygmester og 4 à 6 Tømmermænd.

Stedet har siden Begyndelsen af 1855 sit eget Formandskab af 4 Medlemmer foruden Repræsentanter og dertil særskilt Fattig- og Skolecommission.

Ladestedets Budget for 1855 var 574 Spd. 4 ß., hvoraf 180 Spd. til Skolevæsenet og 100 Spd. til Fattigvæsenet. Udgiften er dækket deels ved Afgifter af Brændevinssalg 250 Spd., 20 Spd. Renter og 304 Spd. 4 ß. udlignet ½ paa Næring og Indkomst og ½ paa Assurance og Skattetaxt. Stedet har en fast Politibetjent.

Forøvrigt har dette Anlæg som saa mange andre tildraget en Mængde Personer ikke af det bedste Forhold og Rygte, men det vil forhaabentlig rette paa sig efterhvert som Stedet skrider fremad i Velvære.

Hvad Amtmanden ovenfor har tilladt sig at berette, grunder sig paa indhentede Oplysninger gjennem vedkommende Øvrigheder og egne Optegnelser og ere de end ikke alle saa fuldstændige, som han ønskede, saa har det dog ei været ham muligt at tilveiebringe yderligere, og Aarsagen til at denne Beretning ei før har fremkommet, grunder sig paa at Amtmanden fornemmelig formedelst Reiser har været fraværende fra sit Hjem saa godt som fra Midten af Juni Maaned til Midten af October og Sammendragningen af Tabellerne er ikke noget som lader sig hastigt udføre og har krævet længere Tid end man skulde troe.

Den 23de December 1856.

underdanigst

A. F. Trampe.

№ 1. **Tabellarisk Oversigt**

af Matriculskyld, forskjelligt Slags fast Eiendom, Jordbrugs Tal, Almindinger, Udskiftning af Fælledsskab, Huusmænd, solgt Jordegods og sammes Afhændelsespriser i Nordre Throndhjems Amt 1851—1855 incl.

Fogderie og Thinglaug.	Matriculskyld.											
	1850.			i Femaaret						1855.		
				affaldt.			forøget.					
	Dal.	Ort.	Sk.	Dal.	Ort.	Sk.	Dal.	Ort.	Sk.	Dal.	Ort.	Sk.
Øvre Størdalens	808	1	16	"			"			808	1	16
Nedre Størdalens	1,213	=	7	"			"			1,213	=	7
Lervikens	373	3	1	"			"			373	3	1
Frostens	447	3	18	"			"			447	3	18
Aasens	375	2	4	"			"			375	2	4
Skogns	1,484	2	21	"			"			1,484	2	21
Værdalens	1,969	4	11	12	1	18	=	2	12	1,958	=	5
Stør- og Værdals	6,672	3	6	12	1	18	=	2	12	6,660	4	=
Ytterøens	554	4	20	"			"			554	4	20
Inderøens	938	2	7	"			"			938	2	7
Sparboens	761	3	4	"			"			761	3	4
Stods	747	1	19	"			"			747	1	19
Snaasens	374	2	16	"			"			374	2	16
Beitstadens	688	4	21	"			"			688	4	21
Inderøens	4,065	4	15	"			"			4,065	4	15
Grongs	349	2	20	"			"			349	2	20
Overhalvdens	569	3	8	1	3	=	"			568	=	8
Foesnæs	407	2	15	"			"			407	2	15
Nærøe og Kolvereids	759	3	22	Bindalen 141	3	1	=	=	12	618	1	9
Namdals	2,086	2	17	143	3	1	=	=	12	1,943	2	4
Amtsdistriktet	12,825	=	14							12,670	=	19

Anm. Af de fra Amtmanden i nordre Throndhjems Amt indkomne Tabeller ere Extracter af No. 2 og 8 indtagne i de i Trykken udgivne Folketællingstabeller og No. 3, 4, 6 og 7 forsaavidt de angaae Fabrikanlæg, Bergværksdrift, Sparebankers Status, Executioner og Udpantningsforretninger, de offentlige Veie i Amtet samt næringsdrivende Borgere i Kjøbstaden Levanger og Ladestedet Namsos indtagne i de det hele Rige vedkommende Tabeller, der ledsage nærværende Beretning.

(Fortsættelse af No. 1.)

Fogderier og Thinglaug.	Ved Udgangen af Aaret 1850 var efter Skjøde- og Panteprotokollerne Matriculskylden saaledes fordeelt:											
	Selveiergods som benyttedes af Eierne.		Leilændings- eller Forpagtnings-Gods.									
			Statens.		Kirkens.		Geistlighedens.		offentlige Stiftelsers.		Proprietair.	
	Brug.	Skyld.	Brug.	Skyld.	Brug.	Skyld.	Brug.	Skyld.	Brug.	Skyld.	Brug.	Skyld.
Øvre Støredalens. . .	471	1,445 2 4	2	21 = 22	37	98 = 1	16	165 2 3	=	„	111	291 1 17
Nedre Støredalens . .												
Lervikens	98	200 3 12	1	4 = 15	=	„	4	17 1 1	1	2 3 18	56	148 4 3
Frostens	127	399 1 14	2	9 4 19	7	16 1 12	4	22 = 21	=	„	=	„
Aasens	101	321 3 1	=	„	2	15 1 23	4	27 3 17	=	„	7	10 3 11
Skogns	309	1,184 4 13	1	24 = 11	6	29 4 8	24	126 3 16	4	28 3 8	6	90 1 13
Værdalens	234	1,325 3 =	2	26 1 22	9	36 3 1	40	225 = =	3	15 4 7	98	340 2 5
Stør- og Værdals . .	1,340	4,877 2 20	8	85 3 17	61	196 = 21	92	584 1 10	8	47 1 9	278	881 3 1
Ytterøens	137	497 2 2	=	„	4	10 4 6	9	37 2 3	=	„	2	9 1 9
Inderøens	247	819 4 21	=	„	5	12 4 22	27	91 2 22	1	5 4 6	2	8 = 8
Sparboens	244	682 1 =	=	„	=	„	15	57 2 1	=	„	10	22 = 3
Stods	172	589 = 21	1	= = 18	10	23 = 8	28	98 3 13	=	„	13	36 1 7
Snaasens	212	333 1 7	=	„	2	4 1 18	16	33 2 23	=	„	2	3 1 16
Beitstadens	223	596 3 9	=	„	6	12 3 =	11	41 4 6	=	„	13	37 4 6
Inderøens	1,235	3,518 3 12	1	= = 18	27	63 4 6	106	360 2 20	1	5 4 6	42	116 4 1
Grongs	306	568 = 19	10	= 4 21	62	105 2 19	4	23 3 11	=	„	11	27 3 14
Overhalvdens			=	„					=	„		
Foesnæs	234	526 = 13	=	„	8	12 3 18	12	36 1 18	=	„	13	25 2 6
Nærøe og Kolvereids .	262	423 4 5	1	= = 16	14	20 3 8	27	54 3 4	=	„	215	260 2 13
Namdals	802	1,518 = 13	11	1 = 13	84	138 4 21	43	114 3 9	=	„	239	313 3 9
Amtsdistrictet	3,377	9,914 1 21	20	87 = =	172	399 = =	241	1,049 2 15	9	53 = 15	559	1,312 = 11

(Fortsættelse af No. 1.)

Fogderier og Thinglaug.	I Tidsrummet fra 1ste Januar 1851 til 31te December 1855 er overgaaet fra											
	Selveiergods til Leilændingsgods.		Leilændings- eller Forpagtnings-Gods til Selveiergods.									
			Statens.		Kirkernes.		Geistlighedens.		offentlige Stiftelsers.		Proprietair.	
	Brug.	Skyld.	Brug.	Skyld.	Brug.	Skyld.	Brug.	Skyld.	Brug.	Skyld.	Brug.	Skyld.
Øvre Støredalens	=	"	=	"	=	"	2	8 4 6	=	"	2	2 1 8
Nedre Støredalens	=	"	=	"	=	"	1	8 1 8	=	"	1	2 = 8
Lervikens	=	"	=	"	=	"	2	8 3 19	=	"	14	32 1 10
Frostens	=	"	=	"	=	"	2	7 3 10	=	"	=	"
Aasens	=	"	=	"	1	= 4 11	=	"	=	"	=	"
Skogns	=	"	=	"	1	= 3 16	7	35 2 9	=	"	=	"
Værdalens	=	"	=	"	=	"	6	31 2 22	1	5 2 10	=	"
Stør- og Værdals	=	"	=	"	2	1 3 3	20	100 2 2	1	5 2 10	17	36 3 2
Ytterøens	=	"	=	"	=	"	4	16 4 22	=	"	1	3 = 3
Inderøens	=	"	=	"	1	4 2 3	4	12 4 10	=	"	1	3 = 13
Sparboens	=	"	=	"	=	"	2	8 2 19	=	"	=	"
Stods	=	"	=	"	10	23 = 8	9	29 = 4	=	"	8	21 1 5
Snaasens	=	"	=	"	=	"	8	16 2 5	=	"	2	3 1 16
Beitstadens	=	"	=	"	=	"	3	11 = 12	=	"	2	11 = 12
Inderøens	=	"	=	"	11	27 2 11	30	95 = =	=	"	14	41 4 1
Grongs	1	1 = 13	=	"	=	"	3	4 = 2	=	"	26	34 3 7
Overhalvdens			=	"	=	"	1	1 1 17	=	"	21	45 = 21
Foesnæs	2	= 3 18	=	"	1	= 4 23½	3	11 3 9	=	"	1	= 2 21
Nærøe og Kolvereids	4	3 4 17	=	"	=	"	11	17 2 9	=	"	15	22 2 9
Namdals	7	5 4 =	=	"	1	= 4 23½	18	34 2 13	=	"	63	102 4 10
Amtsdistrictet	7	5 4 =	=	"	14	30 = 13½	68	229 4 15	1	5 2 10	94	181 1 13

(Fortsættelse af No. 1.)

Fogderier og Thinglaug.	Ved Udgangen af Aaret 1855 skulde Brug og Matriculskyld saaledes være fordeelte.											
	Selveiergods som benyttes af Eierne.		Leilændings- eller Forpagtnings-Gods.									
			Statens.		Kirkernes.		Geistlighedens.		offentlige Stiftelsers.		Proprietair.	
	Brug.	Skyld.	Brug.	Skyld.	Brug.	Skyld.	Brug.	Skyld.	Brug.	Skyld.	Brug.	Skyld.
Øvre Størdalens . . .	477	1,466 4 10	2	21 = 22	37	98 = 1	13	148 1 13	=	„	108	287 = 1
Nedre Størdalens . .												
Lervikens	114	241 3 17	1	4 = 15	=	„	2	8 2 6	1	2 3 18	42	116 2 17
Frostens	129	407 = =	2	9 4 19	7	16 1 12	2	14 2 11	=	„	=	„
Aasens	102	322 2 12	=	„	1	14 2 12	4	27 3 17	=	„	7	10 3 11
Skogns	317	1,221 = 14	1	24 = 11	5	29 = 16	17	91 1 7	4	28 3 8	6	90 1 13
Værdalens	241	1,350 1 14	4	26 4 10	9	36 3 1	34	193 2 2	2	10 1 21	98	340 2 5
Stør- og Værdals . .	1,380	5,009 2 19	10	86 1 5	59	194 2 18	72	483 3 8	7	41 3 23	261	844 4 23
Ytterøens	142	517 2 3	=	„	4	10 4 6	5	20 2 5	=	„	1	6 1 6
Inderøens	253	840 1 23	=	„	4	8 2 14	23	78 3 12	1	5 4 6	1	4 4 19
Sparboens	246	690 3 19	=	„	=	„	13	48 4 6	=	„	10	22 = 3
Stods	199	662 2 14	1	= = 18	=	„	19	69 3 9	=	„	5	15 = 2
Snaasens	222	353 = 4	=	„	2	4 1 18	8	17 = 18	=	„	=	„
Beitstadens	228	618 4 9	=	„	6	12 3 =	8	30 3 18	=	„	11	26 3 18
Inderøens	1,290	3,683 = =	1	= = 18	16	36 1 19	76	265 2 20	1	5 4 6	28	75 = =
Grongs	210	322 1 10	10	= 4 21		13 = 6	5	5 3 13	=	„		7 2 18
Overhalvdens	268	501 2 13	=	„		4 2 7		38 1 9	=	„		23 4 3
Foesnæs	192	349 1 6½	1	1 = 12		2 1 1½		22 1 19	=	„		32 3 =
Nærøe og Kolvereids .	292	393 3 22	1	= = 12		1 = 17		36 = 9	=	„		186 = 21
Namdals	962	1,566 4 3½	12	2 = 21		20 4 7½		102 2 12	=	*)		250 = 18
Amtsdistrictet	3,632	10,259 1 22½	23	88 2 20		251 3 20½		851 3 6	8	47 3 5		1,170 = 14

*) Ved nærmere anstillet Undersøgelse, have de forskjellige Slags Eiendomme i Namdals Fogderi fra før ei været rigtigen opgivne men ere nu i fjerde Afdeling opførte saaledes som de i Casfebogen ere forefundne ligesom samtlige Leilændinge ere opgivne tilsammen at være: Grongs Thinglag 26, Overhalvdens Thinglag 29, Foesnæs Thinglag 36, Nærøe og Kolvereids Thinglag 174, tilsammen 265.

(Fortsættelse af No. 1.)

Fogderier og Thinglaug.	Særskilt fuldsatte Gårde.	Almindinger eiedes af		fra 1850 til 1855 ere udskiftede af Fællesskab. Brug.	Behæftede med Fæderaad vare 1855. Brug.		Huusmænd.							
							1850.		1855.		Afgang.		Tilgang.	
		Staten.	Private.		af Selveiergods.	af Leilændingsgods.	med Jord.	uden Jord.	med Jord.	uden Jord.	med Jord.	uden Jord.	med Jord.	uden Jord.
Øvre Stordalens	=	7	2	=	351	52	402	42	444	42	=	=	42	=
Nedre Stordalens	=	2	=	13			634	161	684	149	=	12	50	=
Lervikens	=	=	1	=	69	17	168	12	229	8	=	4	61	=
Frostens	=	1	=	=	64	10	241	22	257	20	=	2	16	=
Aasens	=	=	2	=	63	9	131	16	142	14	=	2	11	=
Skogns	=	4	2	6	151	10	442	34	552	45	=	=	110	11
Værdals	2	10	3	2	131	29	458	210	606	12	=	198	148	=
Stør- og Værdals	2	24	10	21	829	127	2,476	497	2,914	290	=	218	438	11
Ytteroens	=	4	=	=	73	4	326	44	348	61	=	=	22	17
Inderoens	=	1	=	=	192	11	407	118	500	172	=	=	93	54
Sparboens	2	5	=	2	214	21	437	52	474	77	=	=	37	25
Stods	=	1	2	=	223	17	278	5	325	20	=	=	47	15
Snaasens	=	7	=	=	172	3	260	18	180	74	80	=	=	56
Beitstadens	=	1	2	=	229	12	376	26	434	44	=	=	58	22
Inderoens	2	19	4	2	1103	68	2,084	263	2,261	448	80	=	257	189
Grongs	34	2	1	24	197	23	84	22	121	21	=	1	37	=
Overhalvdens	21	2	=	22	242	32	209	17	186	63	23	=	=	46
Foesnæs	11	=	=	19	182	36	207	20	230	28	=	=	23	2
Nærøe og Kolvereids	5	1	=	29	226	71	190	81	348	209	=	=	158	128
Namdals	71	5	1	94	847	162	690	140	885	315	23	1	218	176
Amtsdistrictet	75	48	15	117	2,779	357	5,250	900	6,060	1,053	103	219	913	376

(Fortsættelse af No. 1.)

Fogderier og Thinglaug.	I Femaaret er afhændet tilsammen Jordebrug af nedenstaaende Matriculskyld, samt for Kjøbesum tilsammen.															
	Eiendomsgods.			Statens.			Kirkernes.			Geistligbedens.			Offentlige Stiftelsers.			
	Brug.	Skyld.	Sum.	Brug.	Skyld.	Sum.	Brug.	Skyld.	Sum.	Brug.	Skyld.	Sum.	Brug.	Skyld.	Sum.	
Øvre Størdalens	65	98 = 3	23,356 =	=	„	„	=	„	„	2	8 4 6	1,550 =	=	„	„	
Nedre Størdalens	95	200 1 21	65,353 17	=	„	„	=	„	„	1	8 1 8	1,820 =	=	„	„	
Leyrikens	33	78 3 6	23,070 =	=	„	„	=	„	„	2	8 3 19	2,205 =	=	„	„	
Frøstens	43	82 2 8	23,711 10	=	„	„	=	„	„	2	7 3 10	1,200 =	=	„	„	
Aasens	28	68 1 3	18,466 =	=	„	„	7	10 3 =	4,416 =	=	„	„	=	„	„	
Skogns	96	383 = 19	122,770 =	=	„	„	1	= 3 16	502 =	7	35 2 9	7,994 96	=	„	„	
Værdalens	39	189 1 5	40,060 =	=	„	„	=	„	„	6	31 2 22	5,700 =	1	5 2 10	1,100 =	
Stør- og Værdals	399	1100 = 17	316,786 27	=	„	„	8	11 1 16	4,918 =	20	100 3 2	20,469 96	1	5 2 10	1,100 =	
Ytteroens	46	141 1 =	48,334 =	=	„	„	=	„	„	4	16 4 22	5,954 =	=	„	„	
Inderoens	60	178 1 10	58,227 =	=	„	„	1	4 2 3	1,500 =	4	12 4 10	3,278 =	=	„	„	
Sparboens	48	124 4 3	45,794 =	=	„	„	=	„	„	2	8 2 19	2,572 =	=	„	„	
Stods	64	194 2 10	71,699 =	=	„	„	10	23 = 8	7,734 =	9	29 = 4	5,890 48	=	„	„	
Snaasens	53	74 2 8	17,141 =	=	„	„	=	„	„	8	16 2 5	5,077 69	=	„	„	
Beitstadens	96	203 3 19	56,881 =	=	„	„	=	„	„	3	11 = 12	2,290 =	=	„	„	
Inderoens	367	917 = 2	298,076 =	=	„	„	11	27 2 11	9,234 =	30	95 = =	25,061 117	=	„	„	
Grongs	88	111 2 20	35,387 =	=	„	„	=	„	„	3	4 = 2	1,041 =	=	„	„	
Overhalvdens	119	184 1 1	51,146 60	1	= 2 19	380 60	=	„	„	1	1 1 17	250 =	=	„	„	
Foesnæs	63	125 3 12	25,495 60	=	„	„	1	= 4 23½	100 =	3	11 3 9	2,380 =	=	„	„	
Nærøe og Kolvereids	126	179 1 11	35,158 72	=	„	„	=	„	„	11	17 2 9	2,375 =	=	„	„	
Namdals	396	600 3 20	147,187 72	1	= 2 19	380 60	1	= 4 23½	100 =	18	34 2 13	6,046 =	=	„	„	
Amtsdistrictet	1,162	2617 4 15	762,049 99	1	= 2 19	380 60	20	39 4 2½	14,252 =	68	230 = 15	51,577 93	1	5 2 10	1,100 =	

(Fortsættelse af No. 1.)

Fogderier og Thinglaug.	I Femaaret er aarlig afhændet faste Eiendomme for															
	1851.			1852.			1853.			1854.			1855.			
	Br.	Skyld.	Sum.	Br.	Skyld.	Sum.	Br.	Skyld.	Sum.	Br.	Skyld.	Sum.	Br.	Skyld.	Sum.	
Øvre Størdalens	6	10 1 =	2,880 =	8	12 4 17	2,296 =	5	6 = 4	2,150 =	41	59 4 1	13,930 =	7	17 4 11	3,650 =	
Nedre Størdalens	10	14 = 5	3,446 =	13	26 2 =	5,120 =	22	47 2 17	11,145 =	33	64 4 =	29,081 17	18	55 4 7	18,381 =	
Lexvikens	1	1 3 20	500 =	10	22 = 3	5,850 =	5	14 = 5	3,300 =	11	29 3 22	9,525 =	8	19 3 23	6,100 =	
Frostens	2	5 3 11	1,400 =	11	19 1 19	4,200 =	10	27 3 18	8,630 =	14	29 3 12	7,731 10	8	7 3 6	2,950 =	
Aasens	3	8 3 8	2,530 =	7	20 2 10	5,970 =	8	17 2 6	4,716 =	13	20 4 2	6,715 =	4	11 2 1	2,951 =	
Skogns	15	44 4 15	15,670 =	22	105 4 23	32,194 96	22	115 = 14	30,550 =	22	72 = 14	22,262 =	23	81 1 2	30,590 =	
Værdalens	11	56 3 23	12,520 =	7	17 1 3	2,140 =	8	30 4 =	7,890 =	14	88 = 10	18,760 =	6	33 2 1	5,550 =	
Stør- og Værdals	48	142 = 10	38,946 =	78	224 2 3	57,770 96	80	258 3 16	68,381 =	148	365 = 13	108,004 27	74	227 1 3	70,172 =	
Ytterøens	13	61 = 14	22,387 =	9	24 3 10	7,856 =	10	23 4 11	5,550 =	5	18 2 13	6,454 =	13	29 4 22	12,041 =	
Inderøens	18	60 4 1	15,767 =	6	17 2 8	5,115 =	15	39 = 21	11,485 =	14	38 1 3	14,350 =	12	39 4 14	16,288 =	
Sparboens	8	25 2 4	5,135 =	17	38 2 7	20,140 =	8	25 1 1	11,000 =	10	27 4 5	7,991 =	7	16 2 5	4,100 =	
Stods	27	104 = 19	44,275 =	10	18 2 13	4,700 =	17	53 4 14	11,308 =	8	18 1 20	4,860 =	21	51 3 4	20,180 48	
Snaasens	8	9 1 15	2,350 =	16	24 2 1	4,782 =	9	12 1 19	3,088 84	18	30 1 14	8,141 3	10	14 2 12	3,856 102	
Beitstadens	19	25 4 20	9,215 =	24	62 = 20	14,365 =	9	15 3 12	3,700 =	18	40 2 23	11,331 =	29	70 2 4	20,560 =	
Inderøens	93	286 4 1	99,129 =	82	185 3 11	56,958 =	68	170 1 6	46,131 84	73	173 4 6	53,127 3	92	222 4 13	77,026 30	
Grongs	8	11 2 15	2,725 =	15	15 1 14	4,842 =	11	12 2 =	3,027 =	32	40 2 9	9,909 =	25	35 4 8	15,925 =	
Overhalvdens	9	14 1 22	3,843 =	21	28 2 1	7,045 60	25	30 2 2	10,517 100	29	44 3 2	11,398 80	37	68 1 10	24,672 =	
Foesnæs	8	14 = 14	2,049 =	21	42 = 7	8,107 60	15	34 3 6	8,467 =	16	30 1 1	6,531 =	7	17 1 2	2,821 =	
Nærøe og Kolvereids	16	20 = 11	3,410 =	28	55 3 21	11,262 60	19	23 2 12	3,727 60	59	74 4 =	13,548 72	17	22 3 =	5,685 =	
Namdals	41	60 = 14	12,027 =	85	141 2 19	31,257 60	70	100 4 20	25,739 40	136	190 = 12	41,387 32	86	143 4 20	49,103 =	
Amtsdistrictet	182	489 = 1	150,102 =	245	552 3 9	145,986 36	218	529 4 18	140,252 4	357	729 = 7	202,518 62	252	594 1 12	196,301 30	

(Fortsættelse af No. 1.)

Fogderier og Thinglaug.	Tilsammen. Brug.	Skyld.			Sum.		derefter er Middelprisen paa hver solgt Skylddaler.	
Øvre Størdalens	67	106	4	9	24,906	=	233	=
Nedre Størdalens	96	208	3	5	67,173	17	320	24
Lexvikens	35	87	2	1	25,275	=	280	110
Frostens	45	90	=	18	24,911	10	276	40
Aasens	35	78	4	3	22,882	=	264	110
Skogns	104	419	1	20	131,266	96	313	10
Værdalens	46	226	1	13	46,860	=	208	64
Stør- og Værdals	428	1,217	2	21	343,274	3	280	34
Ytterøens	50	158	=	22	54,288	=	343	=
Inderøens	65	195	2	23	63,005	=	322	32
Sparboens	50	133	1	22	48,366	=	360	60
Stods	83	246	2	22	85,323	48	346	16
Snaasens	61	90	4	13	22,218	69	244	20
Beitstadens	99	214	4	7	59,171	=	270	80
Inderøens	408	1,039	2	13	332,371	117	320	=
Grongs	91	115	2	22	36,428	=	315	=
Overhalvdens	121	186	=	13	57,447	=	292	106
Foesnæs	67	138	1	6	27,975	60	200	28
Nærøe og Kolvereids	139	196	3	20	37,633	72	191	24
Namdals	418	636	3	13	159,514	12	250	60
Amtsdistrictet	1,254	2,893	3	23	835,160	12	288	70

№ 3. **Sammenstillet tabellarisk Oversigt**

af Forholdet mellem Ager og England, af ny optaget Jord, mellem de forskjellige Slags Udsæd og denne til Creaturholdet samt Creaturholdet indbyrdes i Nordre Throndhjems Amtsdistrict ved Udgangen af 1855.

Præstegjæld.	Agerlandets Forhold til Englandet.	Hvormange Td. Land af udyrket Jord optaget til Ager i sidste 5 Aar.		For hver Tønde Bygs Udsæd saaes af nedenstaaende Slags.						Forhold imellem Creaturh. og Udsæd for hver Hest, som holdes udsæd. Byg.	
				Blandkorn.		Havre.		Potetes.			
		af Gaardbrugere.	af Huusmænd.	1850. Td. Sk.	1855. Td. Sk.	1850. Td. Sk.	1855. Td. Sk.	1850. Td. Sk.	1855. Td. Sk.	1850. Td. Sk.	1855. Td. Sk.
Øvre Størdalens	Kan ikke bestemt opgives, men antages at staae i et mindre rigtigt Forhold, hvorved dog maa bemærkes at flere Gaardbrugere drive forholdsmæssig mere Korn paa sine Hjemgaarde, men have da tillige for Foderavlingens Skyld saakaldte Underbrugsgaarde.	$89\frac{1}{4}$	$46\frac{1}{4}$	1 $\frac{3}{4}$	= 4	13 6 $\frac{7}{11}$	15 4	8 2 $\frac{9}{11}$	12 $4\frac{1}{2}$	= 2	= $1\frac{2}{3}$
Nedre Størdalens		$87\frac{1}{2}$	$31\frac{1}{4}$	= 4	= 3	12 $\frac{1}{4}$	8 3	8 $5\frac{1}{3}$	7 7	= 4	= $5\frac{1}{3}$
Lørvikens		60	$27\frac{1}{2}$	"	= "	7 5	7 $6\frac{1}{2}$	10 =	16 3	= 4	= $3\frac{1}{5}$
Frostens		$118\frac{1}{2}$	$51\frac{1}{4}$	= 1	= $\frac{4}{5}$	10 $6\frac{3}{4}$	7 6	11 $7\frac{2}{7}$	13 3	= $3\frac{9}{10}$	= $4\frac{2}{5}$
Skogns		$513\frac{1}{4}$	$128\frac{1}{4}$	= $2\frac{2}{5}$	= $\frac{3}{5}$	6 $6\frac{2}{5}$	6 $\frac{1}{3}$ 5 $\frac{6}{7}$	5 =	6 $\frac{1}{2}$ 5 4	= $5\frac{1}{3}$	= $6\frac{1}{4}$ = 7
Levanger Landsogn					"						
Værdalens		125	125	"	= $\frac{1}{10}$	8 $\frac{2}{3}$	7 $\frac{4}{5}$	6 $\frac{1}{2}$	6 3	= $4\frac{1}{6}$	= $5\frac{1}{12}$
Stør- og Værdals Fogd.		$993\frac{1}{2}$	$409\frac{1}{2}$	= $2\frac{1}{8}$	= 1	9 $2\frac{1}{8}$	7 5	7 $4\frac{1}{9}$	8 4	= 4	= $4\frac{7}{12}$
Ytterøens	$\frac{1}{3}$ Ager og $\frac{2}{3}$ England.	50	$12\frac{1}{2}$	"	"	4 $1\frac{2}{3}$	4 $\frac{2}{5}$	6 $3\frac{1}{2}$	7 6	= $6\frac{2}{3}$	= $6\frac{17}{17}$
Inderøens	mere Ager end England.	150	$12\frac{1}{2}$	= $\frac{1}{3}$	= $\frac{3}{4}$	8 =	6 2	12 $5\frac{1}{5}$	11 3	= $4\frac{4}{5}$	= $6\frac{1}{4}$
Sparboens	som Ytterøen.	333	$56\frac{1}{2}$	= $\frac{1}{4}$	= $\frac{1}{3}$	7 =	6 $\frac{2}{5}$	6 6	7 3	= $5\frac{3}{5}$	= $6\frac{1}{4}$
Stods	ligemeget Ager og England.	247	$47\frac{1}{2}$	= $\frac{1}{6}$	"	7 4	5 $5\frac{2}{5}$	8 5	6 $1\frac{1}{2}$	= $3\frac{2}{3}$	= 5
Snaasens	som Ytterøen.	55	$27\frac{1}{2}$	= $\frac{1}{2}$	= $\frac{1}{4}$	2 $6\frac{2}{9}$	2 6	2 $1\frac{7}{9}$	2 3	= $5\frac{4}{5}$	= 5
Beitstadens	kan ei med Sikkerhed opgives.	215	$63\frac{1}{2}$	= $\frac{9}{14}$	= $\frac{1}{2}$	6 $3\frac{5}{7}$	5 2	8 $1\frac{1}{4}$	7 4	= $4\frac{1}{3}$	= $4\frac{3}{7}$
Inderøens Fogderie		1050	220	= $\frac{1}{4}$	= $\frac{1}{4}$	5 $7\frac{1}{3}$	5 $\frac{5}{6}$	7 $2\frac{1}{4}$	7 1	= 5	= $5\frac{1}{2}$
Grongs	som 1 til 6.	$158\frac{7}{8}$	$33\frac{1}{2}$	= $2\frac{1}{4}$	= $1\frac{5}{14}$	3 $1\frac{1}{2}$	3 $3\frac{1}{2}$	2 $3\frac{1}{2}$	3 $1\frac{1}{2}$	= $4\frac{1}{4}$	= $4\frac{1}{3}$
Overhalvdens	ligesaa.	$288\frac{7}{8}$	$59\frac{1}{2}$	= 1	= $\frac{3}{5}$	4 $1\frac{2}{3}$	4 $1\frac{1}{3}$	3 $3\frac{1}{11}$	3 7	= $5\frac{2}{3}$	= $5\frac{2}{5}$
Foesnæs	som 1 til $5\frac{1}{2}$.	137	48	= "	= $\frac{1}{7}$	4 $6\frac{4}{13}$	5 =	4 4	5 =	= $7\frac{1}{8}$	= $5\frac{10}{13}$
Nærøe	Englandet er lidet i Forhold til Ageren.	$78\frac{1}{2}$	18	= $1\frac{1}{2}$	= $1\frac{1}{12}$	3 4	3 $4\frac{4}{5}$	3 $4\frac{2}{3}$	4 $4\frac{4}{5}$	1 =	1 $\frac{1}{4}$
Kolvereids	omtrent ligemeget.	$78\frac{1}{2}$	ibereg. vedst.	= $5\frac{5}{14}$	= $\frac{2}{5}$	3 $1\frac{11}{14}$	4 $1\frac{5}{7}$	4 $1\frac{5}{7}$	4 3	1 $\frac{1}{2}$	1 =
Namdals Fogderie		$741\frac{3}{8}$	159	= $3\frac{1}{3}$	= $\frac{5}{7}$	3 $6\frac{1}{2}$	3 7	3 6	4 $1\frac{1}{5}$	= $6\frac{1}{2}$	= $5\frac{4}{5}$
Amtsdistrictet		$2784\frac{7}{8}$	$788\frac{1}{2}$	= $1\frac{3}{4}$	= $\frac{7}{10}$	6 3	5 6	6 $2\frac{7}{9}$	6 $7\frac{1}{2}$	= 5	= $5\frac{1}{5}$

(Fortsættelse af No. 3.)

Præstegjæld.	Efter Antal Heste, som holdes, er Forholdet mellem disse og andre Creature							
	Stort Qvæg.		Faar.		Geder.		Sviin.	
	1850.	1855.	1850.	1855.	1850.	1855.	1850.	1855.
Øvre Størdalens	1 : 4	8 : 35	15 : 102	16 : 155	1 : 2	1 : 5	46 : 19	23 : 21
Nedre Størdalens	61 : 218	19 : 75	1 : 7	1 : 9	6 : 15	5 : 11	61 : 56	74 : 72
Leirfikens	7 : 32	5 : 21	4 : 39	7 : 60	24 : 16	3 : 2	19 : 17	3 : 2
Frostens	41 : 142	9 : 28	1 : 7	6 : 49	41 : 68	2 : 3	83 : 65	3 : 4
Skogns	1 : 4	3 : 10	1 : 11	8 : 67	2 : 7	8 : 17	12 : 13	12 : 11
Levanger Landsogn		3 : 10		2 : 17		12 : 53		1 : 1
Værdalens	18 : 69	3 : 11	1 : 8	3 : 26	37 : 140	3 : 8	18 : 10	45 : 34
Stør- og Værdals Fogderie	3 : 13	4 : 15	3 : 26	4 : 35	30 : 82	4 : 11	31 : 25	39 : 34
Ytterøens	33 : 142	12 : 55	11 : 114	4 : 47	33 : 51	9 : 40	33 : 37	2 : 3
Inderøens	50 : 203	1 : 4	5 : 47	27 : 263	50 : 43	9 : 5	5 : 6	5 : 6
Sparboens	53 : 232	8 : 31	53 : 565	8 : 85	53 : 140	32 : 99	53 : 36	32 : 29
Stods	8 : 27	30 : 103	8 : 83	12 : 119	7 : 15	1 : 3	29 : 27	30 : 29
Snaasens	5 : 27	8 : 52	1 : 12	32 : 345	1 : 1	2 : 3	3 : 1	8 : 3
Beitstadens	107 : 476	1 : 4	107 : 1275	7 : 81	4 : 9	35 : 102	6 : 5	1 : 1
Inderøens Fogderie	10 : 43	10 : 41	29 : 314	8 : 85	149 : 264	4 : 9	27 : 22	17 : 16
Grongs	3 : 11	31 : 133	23 : 179	9 : 61	43 : 18	5 : 6	23 : 9	9 : 4
Overhalvdens	9 : 49	1 : 5	1 : 9	18 : 149	5 : 4	11 : 12	9 : 5	55 : 47
Foesnæs	4 : 29	13 : 87	1 : 18	9 : 158	1 : 6	1 : 6	6 : 7	22 : 26
Nærøe	19 : 111	5 : 31	19 : 225	7 : 99	13 : 28	2 : 5	39 : 56	2 : 3
Kolvereids	1 : 7	5 : 31	4 : 45	1 : 13	66 : 183	6 : 23	13 : 15	1 : 1
Namdals Fogderie	1 : 6	3 : 16	2 : 21	7 : 73	15 : 31	2 : 5	57 : 48	19 : 16
Amtsdistrictet	2 : 9	47 : 198	8 : 76	1 : 10	4 : 3	2 : 5	156 : 151	9 : 8

(Fortsættelse af No. 3.)

Tabellarisk Oversigt

af Fiskeriernes Drivt i Nordre Throndhjems Amtsdistrikt i Aarene 1851—1855 inclusive.

Præstegjæld.	Omtrentlig Udbytte i sidste 5 Aar.				Deraf		
	Skrey.	Sei.	Sild.	Ferskvands-fisterie.	forbrugt i Distrectet.	solgt udenfor Distrectet.	virket som Kjøbmandsvare.
Øvre Størdalens	"	"	"	ubetydeligt.	kun for dem, som boe langs Elven.	"	"
Nedre Størdalens	"	"	300 a 350 Td.	5 a 10 Tdr. Røi og Øret og 125-130 Vog Lax.	forbrugt i Distrectet.	"	"
Lervikens	omtr. 100 Sp.	omtr. 250 Sp.	omtr. 300 Sp.	"	det Halve i Distrectet.	Næsten hele Udbyttet af	Skrey og som ansees saaledes
Frostens	"	"	lidet til Huusbeh.	ubetydeligt.	i Distrectet.	"	" virket.
Skogns	ubetydeligt	og kan ei nær	mere opgives.		ligesaa.	"	"
Levanger Landsogn							
Værdalens	"	"	ubetydeligt.	ubetydeligt.	ligesaa.	"	"
Stør- og Værdals Fogd.							
Ytterøens	200 Tdr.	100 Tdr.	240 Tdr.	2 Tdr.	tildels forbr. i Distrectet.	Skreyfisket og 50 Td. Sild	"
Inderøens	"	12 Tdr.	250 Tdr.	"	forbrugt i Distrectet.	"	"
Sparboens	"	"	500 Spd.	10 Tdr.	ligesaa.	"	"
Stods	"	"	"	ubetydeligt.	ligesaa.	"	"
Snaasens	"	"	"	30 a 40 Tdr.	ligesaa.	"	"
Beitstadens	"	"	ubetydeligt.	"	ligesaa.	"	"
Inderøens Fogderie							
Grongs	300 Spd.	"	14,500 Spd.	kan ei opgives.	en Deel i Distrectet.	en Deel til Grong, Overhalvden, Snaasen og Beitstaden.	Silden sælges meest i utilberedet Stand til Handlende, som indfinde sig med Fartøier.
Overhalvdens				"			
Foesnæs	1200 Spd.	1100 Spd.	3,829 Tdr. og 11,000 Spd.	20 Vog Lax.	1000 Tdr. i Distrectet.	Resten udenfor.	omtrent 5000 Tdr.
Nærøe	40000 Stykker	3680 Vog.	16,672 Tdr.	ubetydeligt.	1172 Tdr. Sild og 200 Vog Fisk.	Resten udenfor Distrectet.	af Silden 15,400 Tdr. og Resten af Fisken.
Kolvereids	560 Vog.						
Namdals Fogderie							
Amtsdistrictet							

(Fortsættelse af No. 3.)

Præstegjæld.	Vinterfiskeriet i Lofoten søges aarlig af:		Omtrentlig Udbytte pr. Mand aarlig.	Anmærkninger.
	Antal Baade.	Mand.		
Øvre Størdalens Nedre Størdalens Lexvikens Frostens Skogns Levanger Landsogn Værdalens				Endeel Personer lade sig leie til Lofotfiske og faae i saa Anledning Søeklæder, Fiskeredskaber og Kost og dertil 10 a 15 Spd. pr. Touren. Om Foraaret drives i de indre Fjorde lidt Haafiskerie.
Stør- og Værdals Fogderie				
Ytterøens Inderøens Sparboens Stods Snaasens Beitstadens				20 Mand fra Sparboen og en Deel af Snaasen lade sig leie til Vinterfisket paa samme Maade som i Værdals Fogderie.
Inderøens Fogderie				
Grongs Overhalvdens Foesnæs Nærøe Kolvereids				Endeel Karle af Grong lade sig leie til Lofotfiskeriet; ligesaa have Gaardbrugerne langs Namsen i Grong ikke ubetydelig Indtægt ved at bortleie til Engelskmænd sine Leiemaal for der at fiske Lax, som Gaardbrugerne derhos beholde; Opgaven for Overhalvden Præstegjeld Sævig Sogn; Pengeangivelsen i Foesnæs angaaer Foesnæs Sogn; i Opgaverne ere Nærøe og Kolvereids Præstegjelde sammenslaaede.
Namdals Fogderie				
Amtsdistrictet				

№ 4.

Oversigt

af de forskjellige Haandværkere i Nordre Throndhjems Amts Landdistrict ved Udgangen af Aaret 1855.

Præstegjeld.	Compasmagere.	Guld- og Sølv-Arbeidere.	Bagere.	Baad- og Fartøibyggere.	Blikkenslagere.	Dreiere.	Farvere.	Bøssemagere.	Garvere.	Glarmestere.	Gjørtlere.	Handskemagere.	Hjulmagere.	Kardemagere.	Kobbersmede.	Malere.	Maskinbyggere.	Skomagere.	Skræddere.	Smede.	Snedkere.	Uhrmagere.	Tilsammen.
Øvre Støredalens	=	=	=	=	=	7	=	=	=	1	=	=	=	=	=	3	=	26	23	14	14	1	89
Nedre Støredalens	=	=	3	1	=	=	2	=	3	=	1	=	=	1	=	=	=	22	20	5	14	=	72
Lerviken	=	=	=	=	=	=	=	=	4	=	=	=	=	=	=	=	=	14	18	12	8	=	56
Frostens	=	=	1	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	16	16	18	11	=	62
Skogns	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	3	=	=	=	=	=	=	35	38	13	20	=	109
Levanger Landsogn	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	15	15	14	15	=	72
Værdalens	=	=	2	=	=	=	2	1	4	2	1	1	=	=	=	=	=	128	130	76	82	1	460
Stør- og Værdals Fogd.	=	=	6	1	=	7	4	1	11	3	5	1	=	1	=	3	=						
Ytterøens	=	=	=	8	=	=	=	=	=	=	1	=	=	=	=	=	=	23	15	8	13	=	68
Inderøens	=	1	=	=	=	=	=	=	1	=	=	=	=	=	=	=	=	32	36	8	11	=	89
Sparboens	=	1	1	=	2	=	2	=	1	1	3	=	=	=	=	=	=	42	34	16	20	2	125
Stods	=	=	2	=	=	=	1	=	1	2	=	=	1	=	1	=	=	12	15	9	12	=	56
Snaasens	=	1	=	=	=	=	=	=	=	2	1	=	=	=	=	3	=	12	20	8	14	=	61
Beitstadens	=	1	=	=	=	=	=	=	10	=	=	=	=	=	=	=	=	38	30	29	25	=	133
Inderøens Fogderie	=	4	3	8	2	=	3	=	13	5	5	=	1	=	1	3	=	159	150	78	95	2	532
Grongs	=	2	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	13	15	17	12	=	59
Overhalvdens	=	1	=	2	=	=	=	=	1	=	1	=	=	=	=	2	2	20	22	24	20	=	95
Foesnæs	=	=	=	=	=	1	=	=	=	=	=	=	=	=	=	1	=	11	9	10	13	=	45
Nærøe	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	10	4	3	5	=	22
Kolvereids	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	10	11	7	7	=	35
Namdals Fogderie	=	3	=	2	=	1	=	=	1	=	1	=	=	=	=	3	2	64	61	61	57	=	256
Amtsdistrictet	=	7	9	11	2	8	7	1	25	8	11	1	1	1	1	9	2	351	341	215	234	3	1,248

(Fortsættelse af No. 4.)

Tabellarisk Oversigt

af Binæringer ved Huusflid, Handel, Fragtfart og Søefart i Nordre Throndhjems Amtsdistrict saavidt vedkommer Landdistrictet i Femaaret 1851—1855 inclusive.

Præstegjeld.	Huusflid.							
	Hvorvidt strækker sig.	Overskud til Salg i sidste 5 Aar.				Overskuddet afsættes.	Anmærkninger.
		Uldent		Lærred			
		Vadmel.	Stof.	Liin.	Bomuld.		
Øvre Størdalens	Antages	„	„	„	5 a 6000 Al.	i Throndhjem.	
Nedre Størdalens	ordentligviis	1 a 200 Al.	250 a 300 Al.	2 a 300 Al.	2000 Al.	do.	
Lexvikens	at	200 Spd.	10 Spd.	„	5 Spd.	do.	
Frostens	tilstrække	„	„	„	„	„	Frostens Sogn tiltrænger at kjøbe Vadmel.
Skogns	til det	„	„	„	„	„	
Levanger Landsogn	Fornødne.	„	„	„	„	„	
Værdalens		„	„	„	„	„	
Stør- og Værdals Fogd.							
Ytterøens	til	200 Al.	100 Al.	100 Al.	„	til Opkjøberei Dist.	
Inderøens	det	„	„	„	„	„	
Sparboens	For-	en	Deel.	„	„	til Nordland.	
Stods	nød-	ikke	opgivet	Noget.		den største Deel	
Snaasens	ne.	16 a 1800 Al.	3 a 400 Al.	„	„	til Nordland.	
Beitstadens		ikke	opgivet	Noget.			
Inderøens Fogderie							
Grongs	over det	33,530 Al.	68,325 Al.	18,460 Al.	95,573 Al.	til Nordland.	
Overhalvdens	Fornødne.	25,747 Al.	74,820 Al.	26,020 Al.	97,475 Al.	ligesaa.	
Foesnæs	til det	„	„	„	„	„	
Nærøe	Fornødne.	„	„	„	„	„	
Kolvereids	omt. til det Forn.	280 Al.	80 Al.	„	„	„	I Leksø Sogn maa kjøbes.
Namdals Fogderie							
Amtsdistrictet							

(Fortsættelse af No. 4.)

Præstegjeld.	Handel. Landhandlere.	Gjæstgivere.	Hvorfra hente Handelsmændene sine Varer og hvor afhændes Districtets Varer.	Anmærkninger.	Fragtfart hertil benyttes Fartøier.	Besætning.	i Fragt betales pr. Tønde til Bergen.	Throndhjem.	Christiansund.	Levanger.	Lofoten.	Anmærkninger.
Øvre Størdalens	=	=	fra Throndhjem og Levanger, Sverige samt paa Markederne og til samme Steder samt Nordlandene.	1 Td. Sild med 6 Vog Havre, 1 Td. Fisk med 5 a 5½ Vog Havre, 1 Vog Fisk med en Vog Havre; 5 a 6 Vog Havre for 1 Td. Sild, 7 Vog Havre for 1 Td. Fisk. 1 Td. Sild mod 1½ til 1¾ Td. Havre, 1 Vog Fisk mod 1 Vog Havremeel. 1½ til 2 Td. Havre for 1 Td. Sild, 1 Vog Havremeel for 1 Vog Sei, 1 Td. Sild for 1½ til 2½ Td. Havre.	=	=	=	=	=	=	=	
Nedre Størdalens	3	=			12	24	=	8 ß.	=	=	=	
Lervikens	=	=			30	60	=	4 a 6 ß.	12 ß.	=	=	for Veed 48 ß. pr. Favn.
Frostens	=	=			=	=	=	=	=	=	=	
Skogns	=	=			5	15	=	8 a 10 ß.	=	=	=	
Levanger Landsogn	=	=										
Værdalens	5	1			6	24	=	8 ß.	=	=	=	for et Fartøi til Lofoten betales om Vinteren 96 ß. a 1 Spd. 24 ß. daglig foruden Folkeløn.
Stør- og Værdals Fogderie	8	1			53	123						
Ytterøens	=	=		1 Td. Sild lig med 1½ Td. ligesaa. [Havre.	35	180	=	12 ß.	=	=	48 ß.	
Inderøens	2	1	til og fra Throndhj.	ligesaa.		ikke		opgivet.			=	
Sparboens	2	1	ligesaa.	1 Td. Sild mod 6 a 8 Vog Havre.	10	34	=	8 ß.	=	6 ß.	=	
Stods	5	1	Throndhj. og Nordl.		9	25	=	8 ß.	=	=	=	for en Stabel Bord eller Planker 12 Spd.
Snaasens	1	1	Th., Ndl. og Sverige.	4 Vog Fisk mod 1 Td. Havre.	=	=	=	=	=	=	=	
Beitstadens	2	=	Throndh. og Namsos.			ikke		opgivet.				
Inderøens Fogderie	12	4			54	239						
Grongs	=	=	Deels paa Markederne, deels fra Bergen, Throndhj. og Namsos hvorhen og afhændes.	6 a 7 Vog Havre for 1 Td. Sild eller og 4 a 5 Vog Havremeel.	=	=	=	=	=	=	=	
Overhalvdens	3	2			14	78	=	=	=	=	=	skeer for det meste i egne Fartøier.
Foesnæs	4	1			9	41	60 ß.	36 ß.	36 ß.	=	=	
Nærøe	4	1			9	63	48 ß.	24 ß.	38 ß.	=	=	
Kolvereids	4	=			12	40	48 ß.	30 ß.	38 ß.	=	=	
Namdals Fogderie	15	4			44	222						
Amtsdistrictet	35	9			151	584						

(Fortsættelse af No. 4.)

Præstegjæld.	Antal i Districtet hjemmehørende Fartøier.									
	1851		1852		1853		1854		1855	
	Antal.	Besætning.	Antal.	Besætning.	Antal.	Besætning.	Antal.	Besætning.	Antal.	Besætning.
Øvre Størdalens	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Nedre Størdalens	12	24	12	24	12	24	12	24	12	24
Lervikens	1	=	3	=	12	24	12	24	12	24
	ikke i Brug.		ikke i Brug.							
Frostens	5	10	4	6	5	11	3	4	3	4
			1ikke i Brug.				1ikke i Brug.		1ikke i Brug.	
Skogns	13	41	12	35	13	37	10	28	10	28
Levanger Landsogn										
Værdalens	5	15	4	15	6	25	6	23	6	23
Stør- og Værdals Fogderie	36	90	35	80	48	111	43	103	43	103
Ytterøens	25	122	29	130	32	125	35	181	33	164
									1ikke i Brug.	
Inderøens	20	73	21	89	17	75	15	67	15	65
Sparboens	11	32	7	27	7	23	7	21	5	18
Stods	8	24	7	23	9	30	9	28	6	16
Snaasens	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Beitstadens	14	49	14	50	11	41	21	89	21	99
Inderøens Fogderie	78	300	78	319	76	294	87	386	80	362
Grongs	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Overhalvdens	3	14	6	35	3	20	=	=	=	=
Foesnæs	4	21	6	24	7	34	6	28	9	28
									2ikke i Brug.	
Nærøe	5	18	7	43	8	49	7	48	8	54
	2ikke i Brug.									
Kolvereids	8	38	7	37	8	40	7	36	6	34
Namdals Fogderie	20	91	26	139	26	143	20	112	23	116
Amtsdistrictet	134	481	139	538	150	548	150	601	146	581

№ 5. **Tabellarisk Oversigt**

af Gjeldsforholdene i Nordre Throndhjems Amtsdistrict, saavidt angaaer Pantehæftelser i faste Eiendomme.

Distrikt.	Antal.	Ved Udgangen af Aaret 1850 udgjorde den uafslyste Pantegjeld i faste Eiend.	Disse Forskrivelser tilhørte følgende Creditorer									
			Antal.	Norges Bank.	Antal.	Sparebankerne.	Antal.	Offentlige Casser og Indretninger.	Antal.	Private.		
		Spd. ß.		Spd. ß.		Spd. ß.		Spd. ß.		Spd. ß.		
Øvre og nedre Størdalens Thinglauge		201,615 107		43,740 =		6,750 =		25,864 100		125,864 100		
Lervikens Thinglaug		32,179 92		1,290 =		„		7,202 =		23,687 92		
Frostens Thinglaug		46,172 75		10,090 =		3,100 =		10,902 17		22,080 58		
Aasens Thinglaug		50,157 88		8,970 =		6,120 =		8,492 80		26,575 8		
Skogns Thinglaug		188,050 54		39,415 =		20,830 =		29,214 53		98,591 1		
Værdalens Thinglaug		182,282 97		49,697 =		32,410 =		31,158 53		69,017 44		
Stør- og Værdals Fogderie		700,459 33		153,202 =		69,210 =		112,834 63		365,212 90		
Ytterøens Thinglaug		58,082 39		5,115 =		1,200 =		11,461 104		40,305 55		
Inderøens Thinglaug		151,802 54		46,102 100		13,600 =		17,597 84		74,501 110		
Sparboens Thinglaug		129,182 1		51,485 =		15,365 =		14,657 69		47,674 52		
Stods Thinglaug		74,599 60		19,851 8		13,150 =		3,954 60		37,643 112		
Snaasens Thinglaug		45,514 39		7,040 =		„		8,850 =		29,624 39		
Beitstadens Thinglaug		97,474 22		25,684 12		10,350 =		6,054 =		55,386 10		
Inderøens Fogderie		556,654 95		155,278 =		53 665 =		62,575 77		285,136 18		
Overhalvdens og Grongs Thinglauge	370	90,903 29	6	9 760 =	42	7,336 =	14	5,669 54	308	68,137 95		
Foesnæs Thinglaug	265	72,404 75	11	4,895 =	14	1,144 =	19	9,879 90	221	56,485 105		
Nærøe og Kolvereids Thinglauge	233	64,680 43	13	5,085 =	10	1,870 =	16	3,810 97	194	53,914 66		
Namdals Fogderie	868	227,988 27	30	19,740 =	66	10,350 =	49	19,360 1	723	178,538 26		
Landdistrictet		1,485,102 35		328,220 =		133,225 =		194,770 21		828,887 14		
Kjøbstaden Levanger		45,622 22		7,750 =		1,050 =		5,760 84		31,061 58		
Amtsdistrictet		1,530,724 57		335,970 =		134,275 =		200,530 105		859,948 72		

(Fortsættelse af No. 5.)

District.	I nedenstaaende Aar er thinglæst saadanne Pantehæftelser for et Beløb															Antal.	i Øvingvenniet Tilgang.	
	Antal.	1851.		Antal.	1852.		Antal.	1853.		Antal.	1854.		Antal.	1855.				
		Spd.	ß.		Spd.	ß.		Spd.	ß.		Spd.	ß.		Spd.	ß.		Spd.	ß.
Øvre og nedre Størdalens Thinglauge . .	76	23,464	93	49	11,046	58	32	10,226	30	34	18,871	81	20	12,063	78	211	75,672	100
Lerviкens Thinglaug .	2	700	=	8	1,831	40	7	1,725	=	10	4,342	32	7	4,613	31	34	13,211	103
Frostens Thinglaug . .	8	1,474	90	14	8,128	98	13	5,002	26	13	4,942	24	11	3,865	83	59	23,413	81
Aasens Thinglaug . .	21	3,942	109	8	1,228	38	12	5,104	107	9	4,363	92	7	2,030	=	57	16,669	106
Skogns Thinglaug . .	70	24,577	96	47	22,003	61	39	23,737	62	28	20,942	60	33	25,543	23	217	116,804	62
Værdalens Thinglaug .	41	10,945	80	25	12,803	105	15	6,334	20	22	30,400	75	15	6,772	39	118	67,266	79
Stør- og Værdals Fogd.	218	65,105	108	151	57,042	40	118	52,140	5	116	83,863	4	93	54,888	14	696	313,039	51
Ytterøens Thinglaug .	16	10,300	=	13	5,623	=	12	5,137	=	10	7,196	=	8	5,957	=	59	34,213	=
Inderøens Thinglaug .	45	15,767	=	26	5,944	=	21	5,770	=	26	23,625	=	20	7,919	=	138	59,025	=
Sparboens Thinglaug .	25	7,050	=	36	11,755	=	20	6,185	=	11	3,431	=	8	2,674	=	100	31,095	=
Stods Thinglaug . .	20	3,302	=	27	4,620	=	27	10,522	=	56	43 214	=	22	10,991	=	152	72,649	=
Snaasens Thinglaug .	6	1,473	=	6	1,360	=	15	3,020	=	11	4,430	=	8	2,175	=	46	12,458	=
Beitstadens Thinglaug .	22	5,176	=	42	6,601	=	23	5,501	=	19	4,602	=	14	7,938	=	120	29,818	=
Inderøens Fogderie .	134	43,068	=	150	35,903	=	118	36,135	=	133	86,498	=	80	37,654	=	615	239,258	=
Overhalvdens og Grongs Thinglauge . . .	64	10,091	28	69	13,653	80	78	16,404	111	89	22,302	9	95	35,276	83	395	97,728	71
Foesnæs Thinglaug .	25	2,637	60	30	5,997	99	26	2,721	71	27	6,698	101	25	4,080	115	133	22,136	86
Nærøe og Kolvereids Thinglauge . . .	18	3,249	40	56	6,456	45	36	5,420	91	35	9,534	102	34	6,699	83	179	31,361	1
Namdals Fogderie . .	107	15,978	8	155	26,107	104	140	24,547	33	151	38,535	92	154	46,057	41	707	151,226	38
Landdistrictet	459	124,151	116	456	119,053	24	376	112,822	38	400	208,896	96	327	138,599	55	2,018	703,523	89
Kjøbstaden Levanger .	17	4,020	104	8	2,075	38	6	1,087	110	7	1,768	93	10	5,049	28	48	14,002	13
Amtsdistrictet . . .	476	128,172	100	464	121,128	62	382	113,910	28	407	210,665	69	337	143,648	83	2,066	717,525	102

(Fortsættelse af No. 5.)

District.	Denne Tilgang tilhørte følgende Creditorer											
	Antal	Norges Bank. Spd.	ß.	Antal	Sparebankerne. Spd.	ß.	Antal	Offentlige Casser og Indretninger. Spd.	ß.	Antal	Private. Spd.	ß.
Øvre og nedre Størdalens Thinglauge	29	12,460	=	11	13,500	=	26	10,317	75	145	39,395	25
Lervikens Thinglaug	=	=		2	375	=	3	1,400	=	29	11,436	103
Frostens Thinglaug	8	3,815	=	16	4,565	=	5	2,030	=	30	13,003	81
Aasens Thinglaug	6	2,460	=	6	2,500	=	6	2,433	92	39	9,276	14
Skogns Thinglaug	18	8,540	=	27	22,490	=	23	14,071	54	149	71,703	8
Værdalens Thinglaug	10	5,550	=	6	28,625	=	12	6,695	75	90	26,396	4
Stør- og Værdals Fogderie	71	32,825	=	68	72,055	=	75	36,948	56	482	171,210	115
Ytterøens Thinglaug	=	=		5	2,405	=	8	6,954	=	46	24,854	=
Inderøens Thinglaug	22	11,930	=	13	5,470	=	11	2,903	=	92	38,722	=
Sparboens Thinglaug	11	4,130	=	4	2,210	=	5	1,450	=	80	23,305	=
Stods Thinglaug	35	15,700	=	3	25,500	=	12	6,280	=	102	25,169	=
Snaasens Thinglaug	2	600	=	2	580	=	8	3,092	=	34	8,186	=
Beitstadens Thinglaug	11	2,835	=	5	1,140	=	4	3,000	=	100	22,843	=
Inderøens Fogderie	81	35,195	=	32	37,305	=	48	23,679	=	454	143,079	=
Overhalvdens og Grongs Thinglauge	5	2,250	=	121	20,848	107	9	3,954	=	260	70,675	84
Foesnæs Thinglaug	4	1,225	=	25	2,733	68	9	3,320	=	95	14,858	18
Nærøe og Kolvereids Thinglauge	8	1,640	=	7	6,220	=	10	2,811	24	154	20,689	97
Namdals Fogderie	17	5,115	=	153	29,802	55	28	10,085	24	509	106,223	79
Landdistrictet	169	73,135	=	253	139,162	55	151	70,712	80	1445	420,513	74
Kjøbstaden Levanger	6	2,065	=	=	„		7	3,885	=	35	8,052	13
Amtsdistrictet	175	75,200	=		139,162	55	158	74,597	80	1480	428,565	87

(Fortsættelse af No. 5.)

District.	I nedenstaaende Aar er aflyst saadanne Pantehæftelser for et Beløb																		I Quinquennium Afgang.		
	Antal	1851.		Antal	1852.		Antal	1853.		Antal	1854.		Antal	1855.		Antal					
		Spd.	ß.		Spd.	ß.		Spd.	ß.		Spd.	ß.		Spd.	ß.						
Øvre og nedre Størdalens Thinglauge	65	21,139	64	45	10,812	90	26	8,171	79	29	14,640	107	33	10,158	97	198	64,923	77			
Lervikens Thinglaug	1	553	40	3	1,003	52	7	1,188	106	2	1,600	=	3	800	=	16	5,145	78			
Frostens Thinglaug	6	662	54	17	6,992	75	12	3,237	106	13	4,005	45	16	6,861	5	64	21,759	45			
Aasens Thinglaug	20	5,018	36	11	2,141	8	10	2,137	106	16	3,211	68	7	3,217	56	64	15,726	34			
Skogns Thinglaug	69	18,014	1	25	3,563	78	34	9,604	84	25	10,722	96	46	17,307	59	199	59,212	78			
Værdalens Thinglaug	44	8,980	114	21	8,322	22	24	8,431	56	20	25,514	27	14	2,556	116	123	53,805	95			
Stør- og Værdals Fogderie	205	54,368	69	122	32,835	85	113	32,772	57	105	59,694	103	119	40,901	93	664	220,573	47			
Ytterøens Thinglaug	18	5,390	=	7	2,369	=	8	2,268	=	13	3,673	=	8	1,043	=	54	14,743	=			
Inderøens Thinglaug	27	5,601	=	26	12,436	=	15	3,460	=	29	10,541	=	19	3,951	=	116	35,989	=			
Sparboens Thinglaug	27	4,831	=	26	4,664	=	15	3,514	=	9	1,565	=	14	5,001	=	91	19,575	=			
Stods Thinglaug	10	1,819	=	14	2,464	=	32	12,150	=	23	38,666	=	8	1,156	=	87	56,255	=			
Snaasens Thinglaug	=			4	724	=	13	2,473	=	4	650	=	=			21	3,847	=			
Beitstadens Thinglaug	32	5,228	=	26	5,549	=	26	4,525	=	21	2,979	=	16	7,071	=	121	25,352	=			
Inderøens Fogderie	114	22,869	=	103	28,206	=	109	28,390	=	99	58,074	=	65	18,222	=	490	155,761	=			
Overhalvdens og Grongs Thinglauge	33	5,771	112	34	7,506	35	41	7,642	2	39	7,584	102	51	8,490	53	198	36,955	64			
Foesnæs Thinglaug	13	2,929	87	18	3,139	60	12	1,514	40	23	5,225	82	12	1,694	88	78	14,503	117			
Nærøe og Kolvereids Thinglauge	16	3,533	66	11	2,541	74	21	2,441	65	16	4,337	3	22	4,275	9	86	17,128	97			
Namdals Fogderie	62	12,235	25	63	13,187	49	74	11,597	107	78	17,147	67	85	14,420	30	362	68,588	38			
Landdistrictet	381	89,472	94	288	74,229	14	296	72,760	44	282	134,916	50	269	73,544	3	1516	444,922	85			
Kjøbstaden Levanger	=			10	4,101	27	5	825	=	3	473	87	2	600	=	20	5,999	114			
Amtsdistrictet	381	89,472	94	298	78,330	41	301	73,585	44	285	135,391	17	271	74,144	3	1536	450,922	79			

(Fortsættelse af No. 5.)

Distrikt.	Denne Afgang tilhørte følgende Creditorer								Antal.	Ved 1855 Aars Udgang var saaledes de uaflyste Pantehæftelsers Beløb.
	Antal.	Norges Bank.	Antal.	Sparebankerne.	Antal.	Offentlige Casser og Indretninger.	Antal.	Private.		
		Spd. ß.		Spd. ß.		Spd. ß.		Spd. ß.		Spd. ß.
Øvre og nedre Størdalens Thinglauge	11	5,450 =	5	5,650 =	12	4,281 17	170	49,542 60		212,365 10
Lervikens Thinglaug	1	200 =	=	=	1	553 40	14	4,392 38		40,245 117
Frostens Thinglaug	8	2,770 =	4	410 =	5	3,662 60	47	14,916 105		47,836 111
Aasens Thinglaug	12	2,980 =	3	850 =	2	867 40	47	11,028 114		51,101 40
Skogns Thinglaug	30	12,095 =	6	2,970 =	9	3,293 39	154	40,854 39		245,642 38
Værdalens Thinglaug	19	8,385 =	5	2,750 =	7	22,293 91	92	20,377 4		195,743 81
Stør- og Værdals Fogderie	81	31,880 =	23	12,630 =	36	34,951 47	524	141,112 =		792,935 37
Ytterøens Thinglaug	4	1,240 =	=	=	2	680 =	48	12,823 =		77,552 39
Inderøens Thinglaug	29	8,435 =	6	2,400 =	7	2,433 =	74	22,721 =		174,838 54
Sparboens Thinglaug	20	4,075 =	1	225 =	3	1,100 =	67	14,175 =		140,702 1
Stods Thinglaug	17	10,205 =	2	2,750 =	=	=	68	43,300 =		90,993 60
Snaasens Thinglaug	7	900 =	=	=	1	216 =	13	2,731 =		54,125 39
Beitstadens Thinglaug	22	6,775 =	1	100 =	1	150 =	97	18,327 =		101,940 22
Inderøens Fogderie	99	31,630 =	10	5,475 =	14	4,579 =	367	114,077 =		640,151 95
Overhalvdens og Grongs Thinglauge	3	1,480 =	29	4,875 =	6	3,170 85	160	27,429 99	567	151,576 36
Foesnæs Thinglaug	4	835 =	1	40 =	2	576 4	71	13,052 113	320	80,037 44
Nærøe og Kolvereids Thinglauge	5	775 =	=	= =	2	207 105	79	16,145 112	326	78,912 67
Namdals Fogderie	12	3,090 =	30	4,915 =	10	3,954 74	310	56,628 84	1213	310,516 27
Landdistrictet	192	66,600 =	63	23,020 =	60	43,485 1	1201	311,817 84		1,743,603 39
Kjøbstaden Levanger	2	400 =	=	=	=	=	18	5,599 114		53,624 41
Amtsdistrictet	194	67,000 =	63	23,020 =	60	43,485 1	1219	317,417 78		1,797,227 80

(Fortsættelse af No. 5.)

Distrikt.	Disse nævnte Pantehæftelser tilhøre følgende Creditorer										I Forhold til Jordebogstaxten af 1802 og Brandassurance i Kjøbstaden udgjør denne Gjæld pCt.	Anmærkninger.
	Antal.	Norges Bank. Spd.	ß.	Antal.	Sparebankerne. Spd.	ß.	Antal.	Offentlige Cassser og Indretn. Spd.	ß.	Antal.	Private. Spd.	ß.	Spd. ß.	
Øvre og nedre Størdalens Thinglauge		50,750	=		14,600	=		31,901	38		115,113	92	177,180 =	119,85
Leirfikens Thinglaug.		1,090	=		375	=		8,048	80		30,732	37	38,080 =	105,68
Frostens Thinglaug.		11,135	=		7,265	=		9,269	77		20,167	34	72,840 =	65,67
Aasens Thinglaug .		8,450	=		7,770	=		10,059	12		24,822	28	45,560 =	110,08
Skogns Thinglaug .		35,860	=		40,350	=		39,992	68		129,439	90	161,440 =	150,21
Værdalens Thinglaug		46,862	=		58,285	=		15,560	37		75,036	44	190,110 =	102,96
Stør- og Værdals Fogderie . . .		154,147	=		128,645	=		114,831	72		395,311	85	685,210 =	115,65
Ytterøens Thinglaug		3,875	=		3,605	=		17,735	104		62,336	55	73,760 =	105,14
Inderøens Thinglaug		49,597	100		16,670	=		18,067	84		90,502	110	276,320 =	63,27
Sparboens Thinglaug		51,540	=		17,350	=		15,007	69		56,804	52	206,580 =	68,11
Stods Thinglaug .		25,346	8		35,900	=		10,234	60		19,512	112	159,570 =	57,01
Snaasens Thinglaug		6,740	=		580	=		11 726	=		35,079	39	73,940 =	73,20
Beitstadens Thinglaug		21,744	12		11,390	=		8,904	=		59,902	10	136 340 =	74,77
Inderøens Fogderie .		158,843	=		85 495	=		81,675	77		314,138	18	926 510 =	69,09
Overhalvdens og Grongs Thinglauge	8	16,530	=	134	23,209	107	17	6,452	89	408	111,383	80	115,639 88	131,8
Foesnæs Thinglaug.	11	5,285	=	38	3,837	68	26	12,623	86	245	58,291	10	76,476 115	104,65
Nærøe og Kolvereids Thinglauge. . .	16	5,950	=	17	8,090	=	24	6,414	16	269	58,458	51	114,941 24	68,65
Namdals Fogderie .	35	21,765	=	189	35,137	55	67	25,490	71	922	228,133	21	307,057 107 *)	101,12
Landdistrictet . . .		334,755	=		249,277	55		221,997	100		937,583	4	1,918 777 107	110,04
Kjøbstaden Levanger.		9,415	=		1,050	=		9,645	84		33,513	77	106,050 =	50,56
Amtsdistrictet. . .		344,170	=		250,327	55		231,643	64		971,096	81		

*) Jordebogstaxten er her opført som om Sør-Bindalen endnu tilhørte Fogderiet, formedelst at man efter de ældre nuhavende Panteregistre fast ikke eller i ethvert Fald ikke uden stort Arbeide kan udfinde Forholdet nøiagtig af Pantsættelserne, saa meget mere som ogsaa de anførte Grongs, Overhalvdens og FoesnæsThinglauge bestaae af nuværende særskilte Grongs, Overhalvdens og Foesnæs Thinglauge, hvilket først kan berigtiges, naar de nye Panteregistre komme istand. Som Thinglaugsinddelingen nu er, er Jordebogstaxten:

	Spd.	ß.
for Grongs Thinglaug. .	50,404	33
Overhalvdens	88,938	101
Foesnæs . . .	52,733	69
Nærøe og Kolvereids	98,208	99
Fogderiet . .	290,325	62
og lægges hertil Sør-Bindal	16,732	45
udk. anførte .	307,057	107

(Fortsættelse af No. 5.)

District.	I Forhold til Matricultaxten ved den nye Matricul udgjør denne Gjæld pCt.			I Forhold til Gjennemsnitsprisen paa solgt Jordegods er taxt Eiendoms Værd.		Falder paa Værd af 100 Spd. en Pantehæftelse af		Fradraget offentligt Gods, som ei kan pantsættes, udgjør Matriculskylden.			Falder paa Skylddaleren Hæftelse af	
	Spd.	ß.		Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	Mk.	ß.	Spd.	ß.
Øvre og nedre Størdalens Thinglauge	808,556	80	26,26	559,114	40	38	=	1,853	4	11	110	60
Lexvikens Thinglaug	149,443	40	26,93	104,971	96	38	40	358	1	10	112	4
Frostens Thinglaug	179,100	=	26,71	123,728	30	38	60	428	1	12	113	=
Aasens Thinglaug	150,173	40	34,02	92,457	64	56	56	347	3	11	146	100
Skogns Thinglaug	593,830	=	41,36	464,795	82	52	102	1,340	2	19	180	40
Værdalens Thinglaug	783,216	80	25 00	408,316	110	47	112	1,727	1	20	114	110
Stør- og Værdals Fogderie	2,664,320	=	30,00	1,866,902	108	42	50	6,051	=	11	121	90
Ytterøens Thinglaug	221,986	80	35,00	190,302	14	40	88	523	3	3	148	12
Inderøens Thinglaug	375,383	40	46,11	301,909	101	59	52	845	1	18	215	36
Sparboens Thinglaug	304,653	40	46,11	274,572	60	51	30	712	3	22	197	48
Stods Thinglaug	298,943	40	30,43	249,371	40	37	11	677	2	16	134	30
Snaasens Thinglaug	149,813	40	36,2	86,907	40	62	33	353	=	4	153	40
Beitstadens Thinglaug	275,590	=	37,00	165 813	25	61	53	645	3	3	155	16
Inderøens Fogderie	1,626,370	=	39,36	1,268,876	40	50	54	3,758	=	=	170	40
Overhalvdens og Grongs Thinglauge	367,053	40	41,38	271,263	=	55	104	Da Opgaverne af forskjelligt Gods ere befundne mindre paalidelige, har man ei her kunnet udføre sædvan. Beregning.				
Foesnæs Thinglaug	163,010	=	49,1	80,595	24	99	37					
Nærøe og Kolvereids Thinglauge	247,310	=	31,9	71,206	46	109	50					
Namdals Fogderie	777,373	40	40,00	423,064	70	73	48					
Landdistrictet	5,068,063	40	34,0	3,558,843	98	49	=					
Kjøbstaden Levanger												
Amtsdistrictet												

№ 6.

Tabellarisk Oversigt

af de i Nordre Throndhjems Amtsdistrict oprettede Brandassuranceforeningers Status den 31te December 1855.

District.	Oprettet.	Naadigst approberet.	Interessenters Antal.		Assurancesum den 31te December 1855.			
					Husebygninger.		Avling.	
			Gaardbrugere.	Huusmænd.	Gaardbrugere.	Huusmænd og Strandsiddere.	Gaardbrugere.	Huusmænd og Strandsiddere.
					Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.
Øvre og nedre Størdalens Præstegjelde	1838 Marts 3.	1844 August 31.	471	260	200,475 =	34,295 =	16,915 =	325 =
Frostens Sogn	1837 December 16.	ikke.	111	73	53,835 =	7,615 =	=	assurerer ikke
Aasens Sogn, Skogns og Levanger Præstegjelde	1834 Juni 9.	1844 September 7.	382	260	195,060 =	21,965 =	39,350 =	=
Værdalens Præstegjeld	1832 Marts 3.	ikke.	230	214	94,960 =	8,675 =	33,871 =	299 =
Ytterøens Præstegjeld	1842 April 1.	1843 Septbr. 27.	146	286	92,445 =	25,446 =	=	=
Inderøens Præstegjeld	1845 Januar 1.	1845 April 28.	208	121	91,935 =	11,410 =	22,850 =	=
Sparboens Præstegjeld	1829 Januar 10.	1844 Marts 9.	227	223	115,180 =	17,200 =	6,720 =	=
Forr, Egge og Følling Sogne af Stods Præstegjeld	1845.	1845 Juli 2.	132	130	38,691 =	15,311 =	11,815 60	1,501 60
Ovams Sogn af Stods Præstegjeld	1844 October 30.	1847 Mai 8.	90	91	31,869 =	5,799 =	12,061 =	8,384 =
Beitstadens Præstegjeld	1842 Februar 19.	1843 Novbr. 18.	225	270	83,978 =	21,849 =	31,847 =	2,473 =
Sævig Sogn af Overhalvdens Præstegjeld	1843 Mai 20.	1843 Septbr. 23.	62	12	14,088 =	697 60	=	=
			2,256	1,942	1,012,526 =	170,262 60	175,429 60	12,982 60
Amtsdistrictet		tilsammen	4,198		1,182,788 Spd. 60 ß.		188,412 Spd.	

(Fortsættelse af No. 6.)

Distrikt.	Assurancesum 31te Decbr. 1855. Løsøre. Gaardbrugere.	Assurancesum 31te Decbr. 1855. Løsøre. Huusmænd og Strandsiddere.	Den 31te Decbr. 1850 beløb Assurancesummen i det Hele.	Erlægges Contingent, og hvor stor, eller hvorledes tilveiebringes fornødne Erstatningssummer.	Har nogen Brandskade stedfundet siden sidste Oversigt.	Beholdning 31te Decbr. 1855.	Anmærkninger.
Øvre og nedre Størdalens Præstegjelde . .	Spd. ß. =	Spd. ß. =	Spd. ß. 237,706 =	reparteres naar Skade skeer.	ingen.	Spd. ß. ingen.	Meraker Sogn er ei indbefattet i Foreningen; Løsøre assureres ikke; ved Indtrædelsen erlægges fra 24 ß. til 1 Spd.
Frostens Sogn . .			57,125 =	reparteres naar Skade skeer.	ingen.	88 84	Indtrædelsespenge erlægges med 12 ß. pr. 100 Spd. og er denne Sum den mindste som erlægges.
Aasens Sogn, Skogns og Levanger Præstegjelde			209,565 =	reparteres naar Skade skeer.	3 Brandskader tilsammen 49 Spd.	191 68	Indtrædelsespenge erlægges med 12 ß. pr. 100 Spd. og er Beholdning Overskuddet heraf.
Værdalens Præstegjeld .	6,253 =	949 =	140,000 =	i sidste 5 Aar er indfordret Contingent 5 ß. for hvert 100 Spd.	2 Brandskader tilsammen 41 Spd. 40 ß.	383 62	
Ytterøens Præstegjeld .			104,268 =	Contingent erlægges aarlig med 12 ß. for hvert forsikret 100 Spd.	ingen.	994 68	som indestaae i Throndhjems Sparebank.
Inderøens Præstegjeld .			103,480 =	8 ß. af hvert forsikret 100 Spd.	ingen.	703 96	af Beholdningen staaer 625 Spd. 106 ß. i Throndhjems Sparebank.
Sparboens Præstegjeld .	13,100 =	6,100 =	139,780 =	reparteres naar Skade skeer.	en Brandskade stor 36 Spd. 8 ß.	83 =	som indestaaer i Stods Sparebank.
Forr, Egge og Follings Sogne af Stods Prgd.	6,985 60	3,588 102	74,426 6	12 ß. aarlig for hvert forsikkret 100 Spd.	ingen.	653 42	af Beholdningen staaer 586 Spd. 50 ß. i Stods Spbk.
Quams Sogn af Stods Præstegjeld . . .	4,433 =	1,568 =	54,195 92	8 ß. aarlig for hvert forsikkret 100 Spd.	ingen.	469 6	af Beholdningen staaer 413 Spd. 20 ß. i Stods Spbk.
Beitstadens Præstegjeld .	27,471 =	25,258 =	189,831 =	$\frac{1}{8}$ pCt. aarlig af Assurancesummen indtil en Beholdning af 500 Spd.	en Brandskade til Beløb 491 Spd. 102 ß.	521 =	deraf staaer 494 Spd. i Throndhjems Sparebank; Resten i Cassen.
Sævig Sogn af Overhalvdens Præstegjeld . .	=	=	14,528 90	15 ß. aarlig af hvert forsikkret 100 Spd.	3 Brandskader tilsammen 16 Spd. 90 ß.	322 42	Assurancesum er $\frac{3}{4}$ af Taxtsummen og efter den første erlægges Contingenten.
	58,242 60	37,463 102	1,319,905 68				
Amtsdistrictet. . .	95,706 Spd. 42 ß.		Huse 1,028,788 90			4,410 108	
Tilsammen for Huusbygninger, Avling og Løsøre	1,466,906 Spd. 102 ß.		Avling 167,128 72				
			Løsøre 124,088 26				

(Fortsættelse af No. 6).

Tabellarisk Oversigt

af de ved Øvrighedens Foranstaltning udlignede Communeudgivter i Nordre Throndhjems Amtsdistrict i Femaaret 1851—1855 inclusive.

Formandskabsdistrict.	Udgivter som udlignes efter Formandskabsdistricternes Matriculskyld. I nedenstaaende Aar er saaledes udlignet.											
	1851.		1852.		1853.		1854.		1855.		Tilsammen.	
	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.
Øvre Størdalens	727	60	646	80	727	60	1,050	100	909	45	4,061	45
Nedre Størdalens	1,455	80	1,940	104	1,940	107	1,819	70	1,819	70	8,976	71
Lerviкens	199	22	186	96½	224	20	280	25	315	68	1,205	111½
Frostens	358	24	386	46	223	105	223	105	111	112½	1,304	32½
Aasens	225	31	225	31½	225	31	250	34	412	=	1,338	7½
Skogns	1,039	24	1,422	77	890	88	1,113	52	2,103	=	6,569	1
Værdalens	1,017	42	1,023	=	1,176	27	1,300	2	1,468	88	5,985	39
Stør- og Værdals Fogderie	5,022	43	5,831	75	5,408	78	6,038	28	7,140	23½	29,441	7½
Ytterøens	499	56	449	56	443	116	554	116	554	116	2,552	100
Inderøens	844	73	703	101	703	101	750	92	938	55	3,941	62
Sparboens	952	5	1,015	63	1,674	118	1,218	73	1,269	46	6,130	65
Stods	411	5	249	6	622	96	498	28	1,494	98	3,275	113
Snaasens	411	118	674	19	626	26	674	19	411	118	2,798	60
Beitstadens	172	29	207	56	172	29	274	94	229	80	1,056	48
Inderøens Fogderie	3,291	46	3,349	61	4,244	6	3,971	62	4,899	33	19,755	88
Grongs	278	24	358	110	524	42	233	5	506	104	1,901	45
Overhalvdens	801	86	569	80	569	80	664	73	1,025	48	3,631	7
Foesnæs	567	64	475	53	611	34	611	34	774	36	3,039	101
Nærøes	346	40	148	51	206	18	98	114	214	86	1,014	69
Kolvereids	667	51	556	22½	482	3½	383	18	383	18	2,471	113
Namdals Fogderie	2,661	25	2,108	76½	2,393	57½	1,991	4	2,904	52	12,058	95
Amtsdistrictet (see Anmærkningen)	10,974	114	11,289	92½	12,046	21½	12,000	94	14943	108½	61,255	70½

Anm. Forsaavidt i enkelte Formandskabsdistricter intet særskilt er udlignet til Formandskabsudgivter, Lønninger til Betjente, som Casserer og Regnskabsfører, fattige Syges Cuur, Forligelsesvæsenet og Præstegaardshuses Vedligeholdelse, er saadant bestridt deels af hvad som er udlignet til Fattigvæsenets Behov, deels til tilfældige Udgivter. — Foruden her opgivne udlignede Summer er i Femaaret, udenfor den almindelige Repartition paa Formandskabsdistrictet, udredet 1851 i Beitstadens Præstegjeld 209 Spd. 50 ß. til Veivæsenet, i Sævig Sogn af Overhalvden til Almuebiblioteket 12 ß. pr. Gaardbruger, i Viks Sogn af Foesnæs 78—53 ß. til ny Kirke og Kirkegaard, Nærøe Sogn 30—75 ß. til Fattigvæsenet; 1852 i Sævig Sogn til Biblioteket 12 ß. pr. Gaardbruger, Viks Sogn 26—17 ß. til den nye Kirke, Nærøe Sogn 70 Spd. til Fattigvæsenet og 10 Spd. til Almuebiblioteket, Lekøe Sogn 6 ß. pr. Gaardbruger til en Kirkestue; 1853 i Beitstaden 47—20 ß. til Veivæsenet, Sævig 12 ß. pr. Gaardbruger til Almuebiblioteket, Viks Sogn 26—17 ß. til den nye Kirke, Nærøe Sogn 57—51½ ß. til Fattigvæsenet, Vigtens Sogn 191—92½ ß. til en ny Kirke. — 1854 i Skage og Sævig 12 ß. pr. Gaardbruger til Biblioteket, Foesnæs Sogn til en Kirkestue 23—112 ß., Nærøe Sogn 30—75 ß. til Fattigvæsenet, Vigtens Sogn 145—93 ß. til en ny Kirke. — 1855 i Lerviкens Sogn til Kirkens Kjøb 70 Spd., Sævig og Skage til Biblioteket 12 ß. pr. Gaardbruger, Nærøe Sogn til Skolevæsenet 40—23 ß. Vigtens Sogn til en ny Kirke 70—81, Kolvereid 170 Spd. lige fordeelt paa Gaardbrugerne til Rodestuer, Lekøe 6 ß. pr. Gaardbruger til Kirkestue og endelig i 1853, 1854 og 1855 aarlig 60 ß. pr. Skylddaler i Grongs District til Veiomlæg i Forlandsbergene.

Fortsættelse af No. 6).

Formandskabs-district.	Udgivter som udlignes efter Formandskabsdistricternes Matriculskyld. Disse Udgivter have vedkommet følgende forskjellige Slags.													Tilsammen.
	Formandskabet.	Betjentes Lønninger.	Skolevæsenet.	Fattigvæsenet.	Fattiges Skudgees Gaar.	Gjordemoder-Løn.	Privat engageret Læge.	Thinghold.	Forligelsesvæsenet.	Skudsskaffelsen.	Præstegaards-Huse.	Reiseudgifter.	Tilfældige Udgivter.	
	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.
Øvre Stordalens	25 =	50 =	40 =	1,600 =	100 =	230 =	=	300 =	150	48	100 =	680 =	738 105	4,061 105
Nedre Stordalens	44 =	83 74	896 108	4,946 46	580 =	150 =	=	360 =	84	250	25 =	1,150 =	1206 83	8,976 71
Lervikens	=	=	=	100 =	105 =	125 =	=	160 =	25	=	=	439 =	251 111½	1,205 111½
Frostens	14 =	=	=	=	260 =	165 107½	320 =	250 =	45	60	15 =	30 =	144 45	1,304 32½
Aasens	=	=	20 =	128 =	245 =	139 =	=	200 =	16	135	20 =	150 =	285 7½	1,338 7½
Skogns	40 =	=	272 19	2,672 25	=	206 81	=	300 =	58	20	=	2,900 =	99 116	6,569 1
Værdalens	=	=	200 =	2,800 =	650 =	100 =	=	400 =	=	78	=	1,100 =	637 39	5,985 39
Stør- og Værdals Fogderie	123 =	133 74	1429 7	11,446 71	1,940 =	1,116 68½	320 =	1,970 =	378	591	160 =	6,449 =	3384 27	29,441 7½
Ytteroens	50 =	=	=	1,430 =	240 =	200 =	=	300 =	50 =		=	110 =	172 100	2,552 100
Inderoens	70 =	116 =	201 80	2,238 =	=	180 =	=	300 =	10 =		50 =	150 =	625 102	3,941 62
Sparboens	205 =	40 =	357 60	2,735 =	737 10	200 =	322 =	300 =	6 =		102 =	660 =	465 115	6,130 65
Stods	50 =	40 =	84 =	400 =	=	216 =	314 45	330 =	5 =		115 30	1,500 =	221 38	3,275 113
Snaasens	36 =	52 =	35 44	1,132 64	=	180 =	=	330 =	38 =		8 =	864 =	122 72	2,798 60
Beitstadens	11 72	20 =	73 =	=	=	180 =	300 =	300 =	=	=	=	120 =	51 96	1,056 48
Inderoens Fogderie	422 72	268 =	751 64	7,935 64	977 10	1,156 =	936 45	1,860 =	109	=	275 30	3,404 =	1,660 43	19,755 88
Grongs	51 =	89 =	=	779 50	=	200 =	=	200 =	50 =		=	490 =	41 115	1,901 45
Overhalvdens	36 =	66 60	=	1,400 =	=	180 =	=	250 =	80 =		=	1,552 44	66 23	3,631 7
Foesnæs	15 114	39 30	144 =	540 =	367 =	180 =	=	230 =	6 =		=	1,150 =	367 77	3,039 101
Nærøes	90 =	=	=	=	=	75 104	=	188 32	100 =		=	510 =	50 53	1,014 69
Kolvereids	40 =	=	=	1,680 =	=	91 104	=	282 40	54 =		=	295 =	28 89	2,471 113
Namdals Fogderie	232 114	194 90	144 =	4,399 50	367 =	727 88	=	1,150 72	290	=	=	3,997 44	554 117	12,058 95
Amtsdistrictet	778 68	596 44	2,324 71	23,781 65	3,284 10	2,990 36½	1,256 45	4,980 72	777	591	435 30	13,850 44	5,599 67	61,255 70½

(Fortsættelse af No. 6).

Udgivter som udlignes paa Amtscommunen.												Anmærkninger.
Slags.	1851.		1852.		1853.		1854.		1855.		Tilsammen.	
	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	
Amtsformandskabet	370	=	370	=	370	=	360	=	370	=	1,840	=	Hvad som paahviler Amtscommunen at udrede efter Stiftsligning afholdes af den til tilfældige Udgivter anslaaede Sum.
Døvstummes Oplærelse	550	=	500	=	650	=	650	=	650	=	3,000	=	
Medicinalvæsenet	4,600	=	4,600	=	5,000	=	5,000	=	5,200	=	24,400	=	
Sindssyges Pleie	700	=	850	=	850	=	850	=	900	=	4,150	=	
Vaccinationens Fremme	300	=	300	=	320	=	320	=	320	=	1,560	=	
Veterinairvæsenet	80	=	150	=	150	=	150	=	150	=	680	=	
Delinquent-Omkostninger	200	=	250	=	250	=	220	=	220	=	1,140	=	
Udgivter i Anledning Thinge	180	=	180	=	180	=	190	=	180	=	910	=	
Skudpenge	350	=	450	=	450	=	500	=	600	=	2,350	=	
Landbrugsskolens Andeel	600	=	600	=	500	=	500	=	1,000	=	3,200	=	
Veivæsenet	4,000	=	3,600	=	3,400	=	3,400	=	4,500	=	18,900	=	
Tilfældige Udgivter	895	14	824	=	554	=	531	19	1,746	113	4,551	26	
Tilsammen	12,825	14	12,674	=	12,674	=	12,671	19	15,836	113	66,681	26	

Udligningen har i de respective Aar udgjort for hver Skylddaler:

1851 . . . 1 Spd.
1852 . . . 1 —
1853 . . . 1 —
1854 . . . 1 —
1855 . . . 1 — 30 ß.

Opgave

af Lønnen for Tjenestefolk, Dagarbeidere og Haandværkere i Nordre Throndhjems Amtsdistrict i Aaret 1855.

Præstegjeld.	En Tjenestekarl aarlig.	En Tjenestepige aarlig.	Dagarbeidere foruden Kosten.				Tømmermænd og Haandværkere med Kost daglig.	Anmærkninger.
			Mand		Qvinde			
			Sommer.	Vinter.	Sommer.	Vinter.		
Øvre Størdalens .	20 a 26 Spd. aarlig største Deel i Naturalpræstationer.	10 a 12 Spd. største Deel i Naturalpr.	12 ß.	8 ß.	8 ß.	6 ß.	20 a 24 ß.	
Nedre Størdalens .	5 Spd., 4 Td. Poteter, 4 Td. Havre, 1 P. Støvler, 1 P. Skoe, 2 P. Strømper, 1 P. Vanter, 10 Al. Vadmel, i blot Penge 30 a 35 Spd.	8 Spd., ½ P. Skoe, en Sau født; i blot Penge 12 Spd.	18 a 20 ß.	14 ß.	12 a 14 ß.	10 ß.	30 a 32 ß.	En Murer fra 96 ß. til 1 Spd. daglig.
Lervikens	10 Spd., fuld Klædning og et P. Skoe.	3 a 4 Spd., Klæder og en Sau født.	24 ß.	16 ß.	12 ß.	10½ ß.	20 a 24 ß.	
Frostens	5 a 10 Spd., fuld Klædning, 1 Td. Havre, Jord til 1 Td. Poteters Udsæd, i blot Penge 25 Spd.	2 a 4 Spd., fuld Klædning, en Sau født, Jord til Udsæd af ½ Td. Poteter og 12 M. Liinfrø; i blot Penge 12 Spd.	16 ß.	8 ß.	10 ß.	6 ß.	20 a 24 ß.	
Skogns	20 a 30 Spd.	10 a 12 Spd.	24 ß.	16 ß.	12 ß.	10 ß.	20 a 28 ß.	
Levanger Landsogn .								
Værdalens	6—10 Spd., fuld Klædning, 2 Skjorter, 2 P. Skoe, Strømper, Vanter, ¼ Td. Poteters Udsæd, 1 Td. Havre af Laden; i blot Penge 20 a 30 Spd.	4 a 6 Spd., fuld Klædning, Foder til en Sau, ¼ Td. Poteters Udsæd; i blot Penge 10 a 12 Spd.						
Stør- og Værdals Fogderie . . .								
Ytterøens	20 a 30 Spd.	12 a 15 Spd.	16 a 20 ß.	8 a 10 ß.	10 ß.	6 ß.	36 ß.	Naar Kost ei gives, regnes den til 12 a 16 ß. daglig.
Inderøens	25 Spd.	12 Spd.						
Sparboens . . .	20 a 25 Spd.	10 a 12 Spd.						
Stods	20 a 30 Spd.	10, 12 og 14 Spd.						
Snaasens	12 a 20 Spd.	8 a 12 Spd.						
Beitstadens . . .	12 a 16 Spd.	8 a 10 Spd.						
Inderøens Fogderie .								
Grongs	20 a 25 Spd.	10 a 12 Spd.	20 a 24 ß.	16 ß.	12 ß.	10 ß.	30 a 48 ß.	I Namsos paa egen Kost en Arbeider fra 36 ß. til 60 ß.
Overhalvdens . . .	20 a 30 Spd.	10 a 12 Spd.	20 a 24 ß.	16 ß.	12 ß.	10 ß.	30 a 48 ß.	
Foesnæs	18 a 20 Spd.	9 a 10 Spd.	18 a 24 ß.	8 a 12 ß.	12 ß.	8 ß.	30 ß.	
Nærøe	17 a 25 Spd.	7 a 10 Spd.	16 a 20 ß.	12 a 16 ß.	8 a 12 ß.	6 a 8 ß.	24 a 28 ß.	
Kolvereids	17 a 25 Spd.	7 a 10 Spd.	16 a 20 ß.	12 a 16 ß.	8 a 12 ß.	6 a 8 ß.	24 a 28 ß.	
Namdals Fogderie .								
Amtsdistrictet . . .								

№ 9. **Oversigt**

af nogle Resultater af de ved Folketællingen i Aaret 1855 indhentede Oplysninger i Nordre Throndhjems Amt.

District.	Samlet Folkemængde.			Af Folkemængden i 1855 vare pCt.			
	1845.	1855.	Tilvæxt i Tiaaret pCt.	gifte Mænd.	gifte Qvinder.	Enkemænd.	Enker.
Øvre Størdalens Præstegjeld	4,613	5,100	10,5	37,36	35,63	2,9	7,56
Nedre Størdalens Præstegjeld	5,921	6,543	10,5	35,35	33,9	3,15	7,77
Lervikens Præstegjeld	2,445	2,754	12,6	32,79	32,79	1,91	9,8
Frostens Præstegjeld	4,229	4,572	7,92	31,52	31,49	3,81	8,14
Skogns Præstegjeld	3,449	3,532	3,39	33,91	32,28	3,51	9,16
Levanger Landsogn	1,634	1,867	14,25	33,62	33,33	3,04	9,00
Værdalens Præstegjeld	5,876	6,176	5,1	36,00	33,63	2,99	8,00
Strandstedet Værdalsøren	(370	336)	÷10,00	indbefattet	under	Værdalens	Præstegjeld.
Stør- og Værdals Fogderie	28,167	30,544	8,4	34,84	33,49	3,08	7,8
Ytterøens Præstegjeld	3,407	3,894	14,29	32,16	32,68	2,74	8,00
Inderøens Præstegjeld	4,712	5,147	9,25	34,91	32,74	2,33	6,09
Strandstedet Strømmen	(179	159)	÷12,6	indbefattet	under	Inderøens	Præstegjeld.
Sparbøens Præstegjeld	4,549	4,878	7,23	37,5	35,5	3,02	8,56
Steenkjær søndre Side	(255	391)	54,52 53,33	indbefattet	under	Sparbøens	Præstegjeld.
Steenkjær nordre Side	(154	241)	63,00	indbefattet	under	Stods	Præstegjeld.
Stods Præstegjeld	3,455	3,642	6,19	37,72	35,46	3,02	9,95
Snaasens Præstegjeld	2,538	2,916	13,2	37,22	36,12	2,3	7,83
Beitstadens Præstegjeld	4,579	4,935	7,76	36,21	36,21	3,5	9,95
Inderøens Fogderie	23,230	25,414	9,4	36,05	36,5	2,61	7,18
Grongs Præstegjeld	2,306	2,722	18,00	36,65	35,8	2,97	8,20
Overhalvdens Præstegjeld	3,345	4,540	36,52	31,51	32,42	2,46	7,81
Ladestedet Namsos	"	(591)		indbefattet	under	Overhalvds.	Præstegjeld.
Foesnæs Præstegjeld	2,643	3,332	26,06	35,07	34,00	3,26	8,3
Nærøe Præstegjeld	2,101	2,731	32,84	33,35	31,61	3,17	8,58
Kolvereids Præstegjeld	3,088	3,482	12,75	35,34	34,5	2,07	9,64
Namdals Fogderie	13,483	16,867	25,3	34,11	33,56	2,85	8,38
Kjøbstaden Levanger	758	817	7,78	32,1	27,3	4,55	11,73
Amtsdistrictet	65,638	73,633	12,22	35,00	33,84	2,85	7,94

(Fortsættelse af No. 9.)

District.	Af Folkemængde 1855 var een af					Ved 1855 Aars Udgang gjorde i Udskrivningsalderen personlig Tjeneste ved Linietropperne og Landværnet pCt.	Efter indhentede Oplysninger bestaaer en Husholdning i Gjennemsnit af Personer.
	Rasende.	Fjanter medfødt.	Fjanter efter Fødsel.	Døvstumme.	Blinde.		
Øvre Stordalens Præstegjeld	1,275	850	5,100	2,550	5,100	24,23	5,01
Nedre Stordalens Præstegjeld	545	818	6,543	1,308	2,181	27,00	4,95
Lervikens Præstegjeld	=	688	638	2,754	393	21,1	4,88
Frostens Præstegjeld	1,141	380	652	1,141	570	25,1	5,27
Skogns Præstegjeld	707	505	1,177	2,532	505	26,1	5,19
Levanger Landsogn	=	1,867	=	=	=	29,9	4,9
Værdalens Præstegjeld	1,544	444	3,088	475	561	34,5	4,82
Strandstedet Værdalsøren	indbefattet	under	Værdalens	Præste	gjeld.	=	3,84
Stør- og Værdals Fogderie	1,053	587	1,696	1,174	803	27,00	4,9
Ytterøens Præstegjeld	3,894	556	487	=	649	22,9	5,00
Inderøens Præstegjeld	=	858	1,287	=	1,010	24,00	
Strandstedet Strømmen	indbefattet	under	Inderøens	Præste	gjeld.	=	4,6
Sparbo'rns Præstegjeld	812	287	1,824	=	542	20,7	4,6
Steenkjær søndre Side	indbefattet	under	Sparboens	Præste	gjeld.	=	4,23
Steenkjær nordre Side	indbefattet	under	Stods	Præste	gjeld.	=	
Stods Præstegjeld	1,831	607	3,642	1,214	520	30,1	4,38
Snaasens Præstegjeld	729	927	486	2,916	208	27,2	
Beitstadens Præstegjeld	1,645	448	617	1,645	329	21,8	4,00
Inderøens Fogderie	1,588	508	847	3,630	500	27,44	
Grongs Præstegjeld	680	454	680	=	1,361	17,1	4,6
Overhalvdens Præstegjeld	908	756	756	2,270	504	27,44	4,68
Ladestedet Namsos	indbefattet	under	Overhalvds.	Præste	gjeld.	Enrolleringsdist.	4,51
Foesnæs Præstegjeld	3,332	370	555	=	476	19,00	4,35
Nærøe Præstegjeld	910	465	2,731	2,731	200	Spelimit.	4,6
Kolvereids Præstegjeld	3,482	580	3,482	1,741	498	16,25 og Spelimit.	4,83
Namdals Fogderie	1,207	625	938	3,375	433	19,42	4,76
Kjøbstaden Levanger	=	=	=	=	817	Enrolleringsdist.	4,95
Amtsdistrictet	1,247	562	1,115	1,938	571		

(Fortsættelse af [illegible])

District.	I Gjennemsnit bestaaer en Familie af Personer.					Til sit Brug og Underholdning har hvert Individ, Udsæd fraregnet.					
	Selveiers.	Leilændings.	Huusmds. med Jord.	Huusmds. uden Jord.	en Daglønners.	Heste Stk.	Stort Kvæg Stk.	Smaafæ, Faar og Geder Stk.	Rug, Byg og Blandkorn Td.	Havre Td.	Poteter Td.
Øvre Stordalens Præstegjeld	4,14	4,00	3,31	2,3	1,73	0,125	0,55	1,91	0,34	1,58	3,00
Nedre Stordalens Præsteg.	4,00	4,45	3,11	1,74	0,6	0,115	0,46	1,27	0,88	2,59	5,08
Verdalens Præstegjeld . .	4,4	5,00	3,45	2,62	0,8	0,124	0,52	1,19	0,35	1,75	6,5
Frostens Præstegjeld . .	4,29	3,65	3,2	2,4	0,95	0,117	0,36	0,9	0,53	1,73	6,08
Skogns Præstegjeld . . .	4,09	4,35	2,77	2,28	1,25	0,104	0,48	1,4	0,87	3,47	5,00
Levanger Landsogn . . .	3,42	3,33	3,00	1,8	1,08	0,115	0,45	1,7	1,2	4,75	6,38
Værdalens Præstegjeld . .	3,72	4,16	2,89	2,41	1,48	0,145	0,52	1,6	0,66	3,61	3,[illegible]
Strandstedet Værdalsøren .	=	=	1,15	=	2,43	indbefattet	under	Værdalens	Præste	gjeld.	
Stør- og Værdals Fogderie	4,05	4,15	3,2	2,00	1,2	0,122	0,48	1,4	0,66	2,6	4,82
[illegible]ens Præstegjeld . .	4,5	5,4	3,45	2,74	1,48	0,092	0,42	1,4	1,01	2,01	4,32
[illegible] Præstegjeld . .	4,35,	4,00	2,94	2,4	0,17	0,104	0,40	1,7	0,6	1,9[illegible]	6,6
[illegible]edet Sværmmen .	=	=	=	3,08	=	indbefattet	under	Inderøens	Præste	gjeld.	
Sparboens Præstegjeld . .	3,66	3,63	2,6	2,00	1,00	0,131	0,51	1,8	0,75	2,78	4,08
Steenkjær søndre Side . .	=	=	3,9	3,2	1,66	indbefattet	under	Sparboens	Præste	gjeld.	
Steenkjær nordre Side . .	=	=	2,34	4,5	1,4	indbefattet	under	Stods	Præste	gjeld.	
Stods Præstegjeld . . .	3,53	2,53	2,44	2,15	1,08	0,167	0,57	2,00	0,82	2,7	4,00
Snaasens Præstegjeld . .	3,85	3,9	2,81	1,77	0,23	0,218	1,25	2,56	0,99	1,5	1,91
Beitstadens Præstegjeld .	3,73	4,06	2,83	2,00	0,97	0,142	0,58	2,05	0,7	2,8	5,3
Inderøens Fogderie . . .	3,9	3,7	2,82	2,18	0,86	0,137	0,56	1,53	0,72	2,21	4,78
Grongs Præstegjeld . . .	3,96	3,25	2,71	1,6	0,85	0,228	0,97	1,8	0,87	2,32	2,32
Overhalvdens Præstegjeld .	3,47	3,2	2,7	1,65	1,15	0,121	0,76	1,13	0,77	2,7	2,7
Ladestedet Namsos . . .	=	=	=	=	2,14	indbefattet	under	Overhalvds.	Præste	gjeld.	
Foesnæs Præstegjeld . .	3,54	2,89	3,00	2,00	0,6	0,079	0,52	1,6	0,33	1,5	2,2
Nærøe Præstegjeld . . .	3,5	3,23	3,25	1,44	0,8	0,072	0,49	1,3	0,56	1,7	2,5
Kolvereids Præstegjeld . .	3,58	3,52	2,9	1,7	=	0,087	0,55	1,5	0,6	1,74	2,65
Namdals Fogderie . . .	3,47	3,3	2,91	1,64	0,94	0,103	0,55	1,3	0,6	1,95	2,4
Kjøbstaden Levanger. . .	=	=	=	=	1,03	=	=	=	=	=	=
Amtsdistrictet	3,82	3,72	2,96	1,97	1,00	0,127	0,5	1,5	0,7	2,44	4,29

S.

Nordlands Amt.

Til Kongen!

Ved at forelægge Deres Majestæt den ved de Kongelig naadigste Resolutioner af 11 October 1825, 10 September 1827, 23 December 1839 og 6 Mai 1840 befalede Beretning om Nordlands Amts økonomiske Tilstand ved Udgangen af Aaret 1855, maa jeg underdanigst tillade mig at bringe i Erindring, at Nordlands Amtmandsembede kun i en liden Deel af det Tidsrum, Beretningen omhandler, har været bestyret af Undertegnede og at jeg derfor har havt mindre Anledning end ønskeligt kunde være for Beretningens Fuldstændighed til at gjøre mig bekjendt med dette Amtsdistricts i flere Henseender særegne Forholde. Det bør ogsaa bemærkes, at Indhentelse af de til Bedømmelse af Districtets Tilstand fornødne statistiske Opgaver, forsaavidt samme ikke kunne erholdes af Embedsprotocoller, her paa Grund af Districternes store Udstrækning og Befolkningens Spredthed, omvankende Liv og forbeholdne Charakter er forbunden med usædvanlige Vanskeligheder, som har havt skadelig Indflydelse ikke blot paa Opgavernes Fuldstændighed, men ogsaa paa deres Paalidelighed. Skjøndt dette maa tages i Betragtning ved Opgavernes Benyttelse i specielle Øiemed haaber jeg dog ved Hjælp af samme og personlige Jagttagelser at kunne give en saavidt tro Beretning om Næringsveiene og de økonomiske Forholde i Almindelighed, at deraf vil kunne sees i hvad Grad de paakalde Statsstyrelsens Opmærksomhed.

I. Angaaende Amtets Landdistrict.

A. Jordbruget.

Af alle tidligere Beretninger og statistiske Opgaver fremgaaer det, at Jordbruget hidtil har staaet paa meget lavt Punct, og dette maa siges fremdeles at være Tilfældet, naar man bedømmer Tilstanden i Almindelighed. Aarsagen dertil ligger vistnok for en stor Deel i de climatiske Forholde, men ikke deri alene. Baade efter Sagkyndiges Formening og Enkeltmands Erfaring tilstede Naturforholdenes Beskaffenhed Jordbrugets Udvikling langt over det nuværende Standpunct. Men en ligesaa stor og næsten ligesaa uovervindelig Hindring for Jordbrugets Fremgang som Naturforholdene er den nordlandske Bondes manglende Interesse eller endog Ulyst til denne Bedrift. Denne Ulyst er let forklarlig, naar det erindres, at Fiskerierne ere og stedse have været Nordlændingens Hovednæring, der optager al hans Tanke fra hans tidligste Manddomsaar og kun lader ham have Øie for anden nyttig Beskjæftigelse forsaavidt den ved et mislykket Fiskeri fremkaldte Nød tvinger ham dertil. Jordbruget bliver derfor efter hans Opfatning kun en Binæring, hvis Drift falder ham tung, fordi den kræver Anstrængelser i uvant Retning, og hvis Udbytte bliver ringe, fordi den ikke skjænkes vedbørlig Omhu. Sammenligningen mellem det tarvelige men sikkrere Udbytte af Jordbruget og den ofte rige skjøndt uvisse Fangst

paa Søen virker atter forstyrrende paa Nordlændingens Begreb om begge Næringsgrenes indbyrdes Værd og lader Vægtskaalen ubetinget synke til den Side, hvorhen ogsaa Lysten trækker, nemlig til Søbruget. Denne Jordbrugets uheldige Stilling her i Amtet hviler saaledes paa en Grund, der neppe lader sig bortrydde ved kunstige Midler; thi Kultur alene kan Intet udrette i en derfor uimodtagelig Jordbund. Naturen maa selv hjælpe til og anvise Veien og det vil ganske vist ogsaa skee her. Folkemængden viser sig nemlig ogsaa i dette Amt i stadig Tiltagen og med denne Forøgelse af Folketallet i Districtet vil ogsaa Trangen vaagne til enten at søge nye Næringsveie eller til at udvide de nu existerende. Tanken maa først og fremst vende sig til Jordbruget og Fædriften som de Næringsveie, der ligge nærmest forhaanden, og med den stigende Cultur ville disse Næringsveie da vistnok ogsaa her i Amtet vinde en fremragende Plads i Rækken af Districts Næringskilder. Nogle Spor til saadan Forandring i Forholdene og til Jordbrugets Fremadskriden have efter de fra Fogderne og Lensmændene modtagne Indberetninger vist sig i flere af Amtets Præstegjelde i den her omhandlede Femaarsperiode, fornemmelig i Helgelands Fogderi. Det er vanskeligt med statistiske Data at godtgjøre dette. Hermedfølgende Tabel No. 1 indeholder den befalede Opgave over Jordbrugenes Antal, Matriculskyld, deres Fordeling mellem Selveiere og Leilændinge samt over fra nyt optaget Agerland. Skjøndt Opgaven er noget mangelfuld, viser den dog, at Nylandet er forøget adskilligt mere end i forrige Femaar og at henved 500 Brug ere overgaaede fra Leilændings- til Selveiergods. I førstnævnte Henseende maa dog bemærkes, at Angivelsen om Opbrydning af Nyland neppe her i Districtet kan gjælde som afgjørende Beviis paa Jordbrugets Fremgang i Almindelighed. Vexelbrug finder nemlig saagodtsom aldeles ikke Sted og det kan derfor med Bestemthed antages, at alt til Ager opbrudt Nyland er bestemt til fremdeles at benyttes dertil. Massen af Agerland forøges saaledes vel, men, naar de nye Agre dyrkes paa samme slette Maade som de gamle, er derved kun lidet vundet. Derved at Leilændingsgods overgaaer til Selveiergods vindes derimod utvivlsomt mere for Jordbruget. I mange Districter spores vel ingen synderlig Forskjel i Driftsmaaden for Selveier- og Leilændingsgods, men i andre, og fornemmelig i Helgeland, hvor Jordbruget har mest Betydning, er Forskjellen kjendelig. Som naturligt er det fornemmelig blandt Selveiere, at Interessen for Jordbruget begynder at vaagne, og om samme Lyst ogsaa viser sig hos en og anden Leilænding, qvæles den dog ved den Betragtning, at Afgifterne af Bruget for hans Eftermand — hvortil han venter og i Regelen ogsaa erholder en af sine Sønner — vil blive des større, jo mere Bruget er forbedret. Det her i Amtet meget udbredte Leilændingsvæsen er saaledes til stor Hinder for Jordbrugets Opkomst. Det paastaaes, at det heller ikke er til Fordeel for Jorddrotterne selv, idet det antages, at Jordegodset ved at sælges vil kunne forrente sig bedre end ved at bortbygsles. Desuagtet vise de private Jorddrotter ingen Lyst til at sælge af Leilændingsgodset og Grunden dertil maa saaledes vel være, at man gjør sig Haab om høiere Eiendomspriser i Tidens Løb.

Hvormeget Jordegods der ved Femaarsperiodens Begyndelse laae uudskiftet, kan ikke oplyses. Rubrikken til Oplysning om de udskiftede Brugs Antal er udfyldt efter Opgaver fra Districts Sorenskrivere om Udskiftningsforretningernes Antal. I Regelen angaaer hver Udskiftningsforretning flere Brug saa at mindst dobbelt saa mange Brug kunne antages udskiftede, som Antallet af de i saadant Øiemed afholdte Forretninger. Over 700 Brug skulle saaledes være udskiftede i de sidst forløbne 5 Aar. Nogen Sammenligning i denne Henseende med forrige Femaarsperiode lader sig ikke anstille, da Opgaver for dette Tidsrum ganske mangle for Helgelands Fogderi. Resultatet for de sidste 5 Aar synes dog i sig selv ganske tilfredsstillende. Men herved maa dog bemærkes, at Udskiftningsforretningerne her i Amtet efter alle Interesseredes enstemmige Dom og efter hvad jeg selv har havt Anledning til at erfare, udføres paa en saa ufuldkommen Maade, at den af Lovgivningen tilsigtede Sammendragning undereet eller Arrondering af Brugene ikke paa langt nær derved opnaaes. Skjøndt Lensmændene i de fleste Egne af Amtet pleie at deeltage i og lede disse Forretninger, formaae de dog ikke at fremkalde mere lovmæssige Udskiftninger, da Almuen i Almindelighed er absolut uvillig til at tilstede Ombytning af de Jordlodder, der fra gammel Tid have tillagt enhver Bruger. Da Udskiftningen af Fællesskab nu er en aldeles frivillig Sag, har Administrationen for Tiden intet Middel til at bevirke bedre Udskiftningsresultater. Undertiden lægge ogsaa Naturforholdene uovervindelige Hindringer for en god Udskiftning. Af Sorenskrivernes Opgaver sees, at Udskiftninger af Jordegods tildeels have været fremmede i Forbindelse med de efter Lov af 28 Mai 1845 § 1 afholdte Delingsforretninger. Dette har dog ikke kunnet bevirke en hensigtsmæssigere Udskiftning af de paagjældende Eiendomme, da ogsaa de her nævnte Forretninger udføres af Almuesmænd, der ikke have Øie for Ud-

skiftningssagens Vigtighed. Til at bevirke Forandring i den herhen sigtende Lovgivning er der dog neppe Føie efter Forholdene her i Amtet, da Jordeiendomme have altfor lav Værdi og som oftest ere for ubetydelige til at kunne bære de Omkostninger, som maatte blive Følgen af en forbedret og mere formelig Udskiftningsmethodes Gjenindførelse. Det er derfor at forudsee, at det saakaldte Teigebytte fremdeles vil vedligeholde sig blandt dette Amts Almue gjennem en lang Række af Aar.

En stor Hindring for den driftige og omhyggelige Jordbruger er det fremdeles, at han, om han end faaer sin Eiendom udskiftet af Fællesskab, dog kun i de færreste Tilfælde har Anledning til at faae den indhegnet uden uforholdsmæssige Omkostninger. Skov til Gjærdesfang have nemlig kun de færreste Præstegjeld i Nordland.

En sikkrere Maalestok for Jordbrugets Fremgang, end Opgaverne over Arealet af optaget Nyland, Forholdet mellem Selveier- og Leilændingsgods og Udskiftningsforretningernes Tal, tør en Sammenligning af Udsædens Størrelse og den antagne Foldighed i de forskjellige Tidsperioder være. Efter de i Forbindelse med de 2de sidste Folketællinger indhentede Oplysninger var

Fogderierne.	Udsæden af									
	Rug.		Byg.		Blandkorn.		Havre.		Potetes.	
	1845.	1855.	1845.	1855.	1845.	1855.	1845.	1855.	1845.	1855.
	Tdr.	Tdr.	Tdr.	Tdr.	Tdr.	Tdr.	Tdr.	Tdr.	Tdr.	Tdr.
Helgeland *)	273	189	4854	6181	2765	2395	2302	3890	7391	13412
Salten	693	580	4593	5675	5	3	35	96	3719	8485
Lofoten, Vesteraalen og Andenæs	4	6	501	832	=	2	4	17	1929	6118
Tilsammen . .	970	775	9948	12688	2770	2400	2341	4003	13039	28015
Foldigheden i hele Amtet	5	4½	4	5	4	4⅓	3	4	6	7⅐

*) Hele Bindalen hører nu til Nordlands Amt.

Udsæden af Rug og Blandkorn sees heraf at være aftaget lidt, medens Udsæden af Byg og Havre og fornemmelig af Potetes er betydelig tiltaget. Foldigheden af disse Sædarter er ogsaa efter Opgaverne for 1855 ikke lidet større. Aarsagen til Rug- og Blandkornsædens Aftagen maa udentvivl søges i de climatiske Forholde, da Vintersæden er meget udsat for Fare ved de her stedfindende pludselige og hyppige Temperaturforandringer og da, hvad Blandkornet angaar, dettes forskjellige Kornsorter ikke her naae Modenhed til samme Tid. Potetesudsædens Tiltagen maa derimod betragtes som et stort Gode, baade fordi Districtets Trang til Kornforsyning derved saa betydelig formindskes og fordi derved dog eet Slags Sædskifte har faaet Indpas i det nordlandske Jordbrug. Potetesavlen har ogsaa viist sig at kunne trives i Egne, hvor andre Sædarter kun under de heldigste Omstændigheder slaae til. Potetesfrugten er af udmærket Art, holder sig længe og har hidtil været fri for Syge.

Et glædeligt og sikkert Tegn paa en vaagnende alvorlig Interesse for Jordbrugets Opkomst er baade den stedfundne Oprettelse af en Landbrugsskole her i Amtet og den Begjærlighed, hvormed Adgangen til Skolen søges. Om Skolens Virksomhed kan endnu ingen begrundet Dom fældes, da det første toaarige Skolecursus først udløber anstundende September Maaned. At Skolen har et godt Omdømme kan imidlertid sluttes deraf, at samtlige Skolens Elever have erholdt fordeelagtigt Engagement strax fra den Tid de udgaae af Skolen. Sandsen for Forbedringen af de her i Amtet brugelige lidet hensigtsmæssige Agerdyrkningsredskaber er unægteligt vakt hos Flere ogsaa af Almuesklassen og vil udentvivl tiltage ved det fra Landbrugsskolen og dens Lærlinge udgaaende Exempel.

Endelig fortjener det at bemærkes, at det Selskab, der i forrige Aar stiftedes til Fabrikation af Fiskeguano, fornemmelig af Affaldet ved Lofotfisket, har fundet ikke ringe Deeltagelse her i Districtet, dog for det Meste af Mænd udenfor Arbeidsklassen. At en lettere Adgang for Districtets Indvaanere til et fortrinligt kunstigt Gjødningsmiddel ikke vil blive ubenyttet af Jordbrugerne i Almindelighed, bør vel ikke betvivles. Jord til Dyrkning mangler Districtet ialfald ikke.

Men uagtet jeg saaledes finder Udsigterne for Jordbrugets Fremgang her i Amtet nok saa lovende, vil der dog endnu længe være meget tilbage i, at Districtet kan brødføde sig selv. Af Potetes maa Amtet antages i det Hele at have tilstrækkelig Forsyning af dets egen Production. Derimod tiltræn-

ger Distrectet temmelig betydelig Kornforsyning hvert Aar. Forholdet stiller sig bedst i denne Henseende i Helgelands Fogderi, hvor det antages, at kun omtrent ¼ Part af Behovet af Kornvarer maa indføres fra fremmede Steder.

B. Fædriften.

For en velordnet Landhuusholdning ansees det nødvendigt at Fædriften stilles i nøie Forbindelse med og et visst Forhold til Jordbruget og udvikles i samme Grad som dette. Nogen Tanke herom kan ikke spores ved Fædriften her i Amtet. Om at stille Ager- og England i et bestemt indbyrdes Forhold, om kunstig Engdyrkning, om Forbedring af Dyreracerne og om forbedret Færsgt har hidtil ikke været Spørgsmaal. Tvertimod er det en beklagelig Sandhed, at Qvægrøgten i Almindelighed foregaaer paa en saa uforsvarlig Maade, at ikke alene Dyrenes Afkastning bliver langt mindre end den kunde være, men selve Dyreracerne forringes. Det er paa en Mængde Gaarde Tilfælde, at Qvæget ikke erholder et større Qvantum Føde Vinteren over end netop er nødvendigt for at bevare dets Liv. I trange Foderaar er det desværre ingen Sjeldenhed, at man foretrækker at udsætte Dyrene for Sult fremfor at skille sig ved den for store Besætning. Denne Tilstand undskyldes ikke ved Naturforholdene. Thi vel er Jordbrugets Forfatning saadan, at Hjemmarken i Regelen ikke afgiver tilstrækkeligt Vinterfoder for den Besætning, hvorfor der haves Sommerbete, men de store og tildeels rige Fjeldgræsgange give ogsaa meget Slaat, der langtfra benyttes som saadan i den Udstrækning, som den burde. Aarsagen dertil er, at Jordbruget ogsaa her kommer i Collision med Egnens Hovedbedrift Fiskeriet. Netop paa den Tid af Aaret, da Foderforsyningen skulde skee, søge en stor Mængde Mennesker, der vilde finde en lønnende Beskjæftigelse ved Jordbruget, paa det uvisse Sommerfiske, hvis Fordeel for Distrectet er mere end tvivlsom. Naar Fodermangelen ud paa Vinteren kommer til det Høieste, tager man til Surrogaterne — ved Søkanten Tarre, Tang og Fiskehoveder og inde i Fjordene Birkeriis og Skav. Men paa denne Tid af Aaret ere alle arbeidsføre Mænd paa Vinterfiske i Lofoten og det er da overladt de hjemmeværende Fruentimmer og Oldinger at sørge for Qvæget saa godt de formaae. Strax Vaaren melder sig, eller ofte længe før, slippes det udmagrede neppe gangføre Qvæg paa de nøgne Marker for der at friste Livet. Derved ødelægges de unge Græsspirer eftersom de komme frem og saaledes sættes Hjemmarkens ringe England igjen meget tilbage. Det fortjener omhyggelig Overveielse, hvad der kan gjøres for at bringe en Forandring i disse uheldige Forholde, hvorved Udbyttet af Fædriften i Amtet saa betydelig forringes. Jeg har ved Kundgjørelser gjennem Lensmændene søgt at vække Almuens Opmærksomhed for det Fordærvelige i den Behandlingsmaade, Qvæget i Almindelighed er underkastet, og hvor det er oplyst, at Dyr har lidt Mishandling ved Sult, har Tiltale og Straf været anvendt. Hvad der kan udrettes paa denne Vei er vel tvivlsomt, saalænge Almuesmanden hænger fast ved den Synsmaade, at det er en Skam at formindske en Gaards Besætning. Landbrugsskolen har hidtil Intet kunnet virke til Udbredelse af en rigtigere Synsmaade om en fordeelagtig Fædrift. Det er mig bekjendt, at Skolens Overbestyrelse har sin Opmærksomhed henvendt paa Sagen, men Omstændighederne have hidtil hindret den fra at gjøre noget virksomt Skridt. At søge Qvægrøgten og Fædriften i det Hele forbedret vil være en værdig Opgave for et vordende Landhusholdningsselskab i Amtet.

Ved at sammenholde Opgaverne over Kreaturholdet i 1845 og 1855 viser sig følgende Forøgelse: af Heste 629 Stk., stort Qvæg 7137 Stk , Faar 10,805 Stk., Gjeder 7335 Stk., Svin 723 Stk. og Rensdyr 6844 Stk.

Denne Tilvæxt maa ansees betydelig, saafremt den maatte være virkelig og ikke blot skrive sig fra mindre nøiagtige Opgaver ved den første Tælling. Jeg er dog tilbøielig til at troe det Sidste, især hvad Rensdyrene angaaer. Men efter det ovenfor Bemærkede kan Kreaturholdets Forøgelse ingenlunde betragtes som nogen Fordeel, saalænge det ikke med det Samme kan godtgjøres, at Kreaturrøgten er forbedret. Man faaer et sørgeligt Begreb om sammes Beskaffenhed ved at betragte den almindelige Betaling for Vinterfoder for en Ko. Denne er saagodtsom constant 3 à 4 Spd., for hvilket Vederlag en nogenledes forsvarlig Fodring dog aldrig kan præsteres.

Uagtet Udbyttet af Fædriften er, og efter Vinterfodringens Beskaffenhed maa være ringe forholdsviis til Qvægets Mængde, faaer Distrectet dog kun ubetydelig Tilførsel af Fedevarer, fordi disse Artikler ikke fordres i nogen stor Mængde i Almuesmandens tarvelige Huusholdning.

C. Skovdriften.

Om Skovdrift som Næringsgreen kan der egentlig ikke være Tale i Nordlands Amt. Vel findes ikke ubetydelige Skovstrækninger i Helgelands og Saltens Fogderier, men de afgive ikke det Fornødne til Districtets Behov, hvorfor Bygningsmaterialier og Brændsel endog i Helgelands Fogderi indføres fra Namdalen. De bedste Skove findes paa Helgeland i Fjorddistricterne Bindalen, Velfjorden, Vefsen og Ranen. Træarten er her hovedsagelig Gran. En forceret Hugst angives at have fundet Sted i senere Aar paa Grund af vedvarende høie Priser paa Træmaterialier. Ogsaa i flere mindre Fjordbygder af Helgeland findes lidt Furru- og Birkeskov, der dog kun afgiver Brændeveed. I Saltens Fogderi findes Skovstrækninger i Gilleskaal og Beieren, Skjærstad, Saltdalen, Bodø, Folden, Hammerø, Lødingen og Ofoten, alle med stor Udstrækning, men lidet Indhold. De Staten tilhørende nordlandske Almindingsskove — bestaaende for en Deel af Furru, men hovedsagelig af Birk — findes alle i Salten, men kunne end ikke i Forbindelse med de private Skove tilfredsstille Districtets Behov af Træmaterialier. Hugst i Almindingsskovene finder Sted efter Bevilling af Amtmanden mod en af Almuen selv til Thinge sat Taxt. Betalingen er saa lav, at den i de sidst forløbne 5 Aar ikke engang har dækket Udgiften ved Opsynet. Jeg har fundet det nødvendigt at indskrænke Adgangen til Hugst i disse Skove, der tiltrænge Fredning for ikke ganske at forsvinde. Maaske bør ogsaa andre Forføininger træffes for at forhindre saadan Ødelæggelse. Foruden at Almuen ikke med Skjønsomhed har benyttet den Herlighed, den har havt i de nævnte Skove, fremkaldes Undergangen ogsaa ved Hugst af ung Birk til Kreaturføde om Vinteren og derved, at Kreaturerne, naar de slippes til Bete i Marken før Græsset har spiret, afbide de unge Birkeskud. Tidligere er ogsaa en Mængde Bidjer (Spærreriis) blevne udførte til Lofoten, for at benyttes ved Fiskeriet til Fiskens Hængning. Til Fiskens Spærring benyttes dog nu ligesaa meget Garn som Riis.

Endeel Bygdesauge med ubetydelig Skuur findes i Helgelands Fogderi. Kun 1 Brug er oprettet fra Nyt i de forløbne 5 Aar.

Kul- og Tjæretilvirkning finder vel Sted i enkelte af de nævnte Skovdistricter, men er yderst ubetydelig.

Paa Grund af Skovenes Utilstrækkelighed og Træbrændsels Kostbarhed benyttes Torv meget som Brændmaterial. God Brændetorv haves paa de fleste Steder til Overflod.

D. Fiskerierne.

Amtets vigtigste Næringskilde er Fiskerierne. Af disse indtager igjen Skreifiskeriet den første Plads. Til dette Fiske, som i de senere Aar for dette Amt hovedsagelig har været indskrænket til Havstrækningen paa Østsiden af Lofotens Ørække, søger saagodtsom hele Amtets mandlige Befolkning i arbeidsfør Alder, foruden flere fra Nabodistricterne. Paa Grund af dette Fiskeries store Betydenhed ikke blot for Amtet, men for hele Landets Fiskeexport, har jeg søgt gjennem Lensmændene at erholde Oplysning om Antallet af Baade og Fiskere, som fra hvert Lensmandsdistrict have deeltaget i Fisket i hvert af de forløbne 5 Aar samt om Udbyttets Størrelse for hvert District. Skjøndt de erholdte Oplysninger ere meget mangelfulde eller endog upaalidelige, har jeg dog ikke villet undlade at meddele en derpaa bygget generel Opgave, fordi denne dog viser Forholdet mellem de forskjellige Aar. Opgaven findes i medfølgende Tabel 2. Ved Siden deraf følger i Tabel 3 en Opgave fra de i Fiskedistricterne ansatte Lensmænd over hvad der i hvert af disse Districter antages fisket aarlig i Femaaret. I begge Opgaver vil sees at være medregnet Udbyttet af Vinterfiskerierne i Vesteraalen. De vedføiede Anmærkninger vise fremdeles, at flere Talanførsler grunde sig paa Beregninger, der muligens ikke ganske holde Stik. De kunne dog ikke vildlede den mere Sagkyndige, da de Momenter, hvorpaa Beregningerne ere byggede, ere angivne. Som det kunde ventes efter de Kilder, hvoraf Oplysningerne ere hentede, ere Angivelserne i Tabel 2 ikke lidet for lave. Dette sees ikke blot ved en Sammenstillen af Tabellerne 2 og 3 (hvorved dog maa erindres, at omtrent $\frac{1}{4}$ Part af de Fiskere, der drive Lofotfisket, ere fra fremmede Districter), men end tydeligere og sikkrere, naar disse Tabeller sammenholdes med de Oplysninger, der haves om Exporten fra Districtet og med en paa Medicinalafgiften grundet Beregning over Productionens Størrelse. Disse sidste Oplysninger kan jeg kun meddele for Aarene 1851 og 1852, fordi de maae uddrages af Medicinalfondets Regnskaber og jeg for Tiden kun har Adgang til de Regnskaber, der kunne oplyse Forholdet for de nævnte 2 Aar. Vel meddeles nedenfor den af Fogden i Salten som

Medicinalfondets Casserer givne Opgave over den i hvert af Periodens Aar indkomne Afgift, men da Afgifterne saavel af Raafisk som andre Fiskevarer ikke altid indkomme i det Aar, da Fangsten er skeet og Afgiften falden, og da Opgaven heller ikke viser, hvormeget af de opførte Beløb vedrører hver enkelt Fiskeartikel, kan den antydede Beregning ikke grundes paa denne Opgave. Den paalideligste Maalestok til Bedømmelse af Productionens Størrelse er Toldcasserernes Opgaver over hvad der af afgiftspligtige Varer aarlig her fra Amtet indføres til hvert Toldsted. Deri angives i Regelen specielt hver enkelt Fiskeartikel. Kun Opgaverne fra Trondhjem gjøre en Undtagelse i denne Henseende, idet blot Afgifternes Beløb deri ere anførte. Da det imidlertid er bekjendt, at Indførselen til Trondhjem hovedsagelig bestaaer i tørret Fisk, har jeg af de ved Trondhjems Toldsted indkomne Afgifter — for 1851 = 189 Spd. 66 ß. og for 1852 = 266 Spd. 4 ß. — henført ⅔ Parter til Tørfisk og ⅓ Part til Tran.

Indførselen af Fiskevarer fra Nordlands Amt til Rigets Toldsteder har efter dette været af

	tørret Fisk	Tran	Rogn	Sild
i 1851 . .	644,950 Voger.	18,166 Tønder.	18,855 Tønder.	3,842 Tønder.
i 1852 . .	630,920 do.	21,271 do.	21,587 do.	= do.

Efter de specielle Regnskabsbilage er betalt Raafiskafgift:

for 1851 af 5,848,680 Fisk, beregnet efter 120 Stk. pr. Hundrede, og
= 1852 = 5,372,490 do.

Sættes 4 Voger Tørfisk = et stort Hundrede Fisk er den hele Production, hvoraf Afgift er erlagt:

for 1851 : 21,972,430 Stk. Fisk, 18,166 Tdr. Tran og 18,855 Tdr. Rogn, og
= 1852 : 21,145,490 = do. 21,271 = do. = 21,587 = do.

Efter de af Fiskedistrictets Lensmænd meddeelte Opgaver skulde Productionen for de nævnte Aar have været af

	Fisk	Tran, beregnet med 2 Tønder Lever pr. Tønde	Rogn.
for 1851 .	20,128,750 Stk.	25,914½ Tønde.	25,056 Tønder.
= 1852 .	19,435,650 do.	26,873 do.	25,184 do.

Afvigelserne mellem begge Opgaver ere ikke store, hvad Fisk angaaer. Den større Forskjel med Hensyn til Tran lader sig forklare derved, at Anførselen herom i Tabel 3 tildeels grunder sig paa en Middelberegning, der maaske mindre passer for de 2de her omhandlede Aar, da Fisken var mindre feed. Calculen over Udbytte af Rogn maa altid blive meget usikker, da et stort Qvantum forbruges under Fisket som Agn.

Til nærmere Prøvelse af Opgaverne i Tabel 2 har jeg gjennemgaaet de i Henhold til Lov af 20de Juli 1833 § 5 afgivne Revisionsforretninger for Aarene 1851 og 1852, forsaavidt jeg til dem har kunnet have Adgang, og deraf forfattet et Uddrag, som meddeles i hosfølgende Tabel No. 4. Denne Tabel viser saaledes, hvad der i de angivne 2 Aar er udført fra hvert Præstegjeld med Districtets egne Fartøier. Uagtet til denne Tabels Summer maa lægges, hvad der af fremmede Skippere er udført fra Amtet, hvilket især for de sidste Aar, efterat Stokmarknæs Marked har faaet Søgning, ikke er saa ubetydeligt, giver den dog et Resultat langt større end efter Opgaverne i Tabel 2. Som Følge af at Fiskeriudbyttet her er sat for lavt, maa selvfølgelig ogsaa Summerne i sidste Rubrik forøges betydeligt, jeg antager næsten til det Dobbelte, for at komme det Sande nær. Ogsaa Opgaven over Baadenes og Fiskernes Antal anseer jeg for lav, da den i indeværende Aar foranstaltede almindelige Tælling gav et Resultat af 4,708 Baade og 23,090 Fiskere og Forsøgelsen fra tidligere Aar ikke kan antages at have været særdeles betydelig.

Afgift af Fiskeproductionen er i de omhandlede 5 Aar indkommet med følgende Beløb:

for Aaret	af tørret Fisk, Sild, Rogn og Tran.	af Raafisk.
1851	3,439 Spd. 23 ß.	724 Spd. 24 ß.
1852	3,402 — 63 =	683 — 34 =
1853	5,398 — 90 =	1,545 — 4 =
1854	3,600 — 4 =	1,789 — 47 =
1855	5,702 — 1 =	2,538 — 72 =

Af Raafiskafgiften er en Fjerdepart udbetalt Senjens og Tromsø Medicinalfond. Som ovenfor bemærket passer den Henførelse til bestemte Aar, som i Opgaven er skeet efter den Tid, da Afgiften indkom, ikke nøiagtig til de respective Fiskerier. Af Raafiskafgiftens betydelige Tiltagen for de senere Aar kan imidlertid sees, hvad ogsaa andre Data bekræfte, at Tilvirkningen af Klipfisk betydelig er tiltaget.

Efter de her meddeelte Oplysninger kan formentlig betræffende Vinterfisket i Lofoten og Vesteraalen opstilles følgende Hovedresultater for den forløbne Femaarsperiode:

a) at 4000 à 4500 Baade med en Besætning af 20,000 à 22,000 Fiskere aarligen have deeltaget i dette Fiske;
b) at Fiskeriudbyttet for Aarene 1851, 1852 og 1853 har været middels godt, for 1854 mindre godt, men for 1855 igjen mere end almindeligt; og
c) at Fiskeproductionen i et Middelsaar dreier sig om 20 Millioner Fisk (120 Stk. pr. Hundrede), 20,000 Tønder Tran og et lige Quantum Rogn — til en Værdi for Producenterne af circa 1 Million Spdlr.

Dette Fiske optager, naar den Tid, Udrustningen fordrer, medregnes, omtrent de 4 Maaneder af Nordlændingens Aar. Da det indtræffer paa den Tid af Aaret, da alle Jordbruget vedrørende Beskjæftigelser hvile, vil det skjønnes, hvilken Velstandskilde Lofotfisket kan være ved Siden af Jordbruget, forudsat at fornøden Kyndighed i begge Retninger besiddes. Fortiden ere Alle Fiskere og Sømænd, men yderst Faa Jordbrugere. Lofotfiskerens Liv er ofte haardt og farefuldt, men fordrer ikke den stadige Anstrængelse eller det vedholdende Slæb, som er nødvendig for Daglønneren, Huusmanden, Skovhuggeren og Arbeidere i mange andre Livsstillinger. Hans Bolig, Rorboden, er vel af simpleste Slags og i Almindelighed trang, men maa dog siges at være hensigtsmæssig eller at opfylde sin Bestemmelse. Bedriftens Beskaffenhed tilsteder ikke væsentlige Forandringer ved disse Huse. At de ikke kunne ansees usunde for Fiskeren, fremgaaer dog tydeligst deraf, at Sundhedstilstanden blandt en tæt sammenpakket Menneskemasse kan bevares saa god, som den almindelig har været. Klagerne gaae almindeligviis ud paa at Rorboderne ere kolde og for at rette herpaa have enkelte Væreiere især i Vest-Lofoten i Rorboderne ladet anbringe Skorstene med Kogeovn istedetfor Grue og Røghul. Men Nytten heraf er meget tvivlsom. Vedkommende Læge har nemlig gjort opmærksom paa, at den største Sygelighed under sidste Fiske viste sig i disse Boder. Undersøgelserne herom skulle blive fortsatte.

Udrustningen til Lofotfisket skeer med Hensyn til Klæder og Kost med samme bestemte Regelmæssighed som med Hensyn til Fiskeredskaber. Alle ere omtrent lige forsynede, hvoraf kan sluttes, at Forsyningen i det Hele maa være upaaklagelig. Men man skildre Lofotlivet som man vil, saa er det dog Nordlændingens kjæreste Syssel, den han først opgiver, naar Sygdom eller Alderdomssvaghed forbyder ham den.

De egentlige Fiskeriforholde give Stof til mange Betragtninger og Overveielser. Disse troer jeg ganske at burde forbigaae, da de maae være forbeholdte den af Deres Majestæt til disse Forholdes Undersøgelse anordnede sagkyndige Commission, hvis Betænkning og Indstilling, efter hvad jeg derom har erfaret, om føie Tid kan imødesees.

Næst efter Lofotfisket, dog langt under dette i Betydenhed, kommer det saakaldte Sommerfiske, der drives langs hele Kysten, men dog meest i Vesteraalen. Ikke faa af Kystboerne søge til dette Fiske, men ofte kun med lidet Held, og der kan neppe være Tvivl om, at denne Bedrift er til directe Tab for de Districter, hvor Jordbruget kan give fuld Beskjæftigelse. Dette erkjendes vel efter en sluttet uheldig Fart efter Fisken, men næste Aar er det glemt og den samme Omvanken begynder paany. Anderledes maa Sagen betragtes for de egentlige Sødistricters Vedkommende, og disses Indvaanere gjøre sig ogsaa større Fordeel af Sommerfisket. De Fiskesorter, som fanges ved Sommerfisket, er hoved-

sagelig Kveite, Lange og Sei. Ogsaa om Udbyttet af dette Fiske er søgt Oplysning gjennem Lensmændene, men de erholdte Opgaver ere saa ufuldstændige, at derpaa ikke kan bygges noget almindeligt Skjøn, saa at de ikke egne sig til Meddelelse.

Exempelviis kan dog anføres, at Udbyttet af Sommerfisket for de 2de Thinglag Vinje og Malnæs samt Myre og Andenæs i de omspurgte 5 Aar er opgivet saaledes

i 1851	i 1852	i 1853	i 1854	i 1855
15,573 Vg.	13,278 Vg.	8,299 Vg.	7,453 Vg.	6,548 Vg.

Det forhen for Nordlands Amt saa rige og indbringende Sildefiske er nu svundet ind til en Ubetydelighed. Kun meget uregelmæssigt og paa enkelte Steder viser Silden sig nu her i Amtet. Sildens Vigtighed som Huusholdningsartikel og som Agn ved Vinterfisket bevirker dog, at en Mængde Mennesker over hele Amtet aarlig jage efter Silden. For Bindalen, Velfjorden, Brønø, Vegø, Alstahaug, Næsne, Lurø, Rødø, Meløe, Gilleskaal, Beieren, Saltdalen, Bodø, Lødingen, Sortland samt Vinje og Malnæs haves Opgaver, hvorefter det samlede Udbytte skal have været

i 1851	i 1852	i 1853	i 1854	i 1855
14,718 Tdr.	16,276 Tdr.	16,662 Tdr.	25,463 Tdr.	16,446 Tdr.

Exporten af Sild har i det Hele været ubetydelig i Femaaret. Dog gjør Aaret 1854 en Undtagelse, da Silden i dette Aar viste sig jævnt langs Helgeland og Salten.

Foruden til Fiskerierne her i Amtet søger en Deel af Almuen ogsaa til Finmarksfisket. Søgningen derhen aftager dog mere og mere.

Nogen væsentlig Forandring med Fiskeredskaberne vides ikke at være foretaget i de sidste 5 Aar. Heller ikke er nogen mærkelig Forbedring i Fiskens Tilvirkningsmaade at opdage.

E. Bjergværksdrift.

I Mo og Velfjorden i Helgelands Fogderi er i Aarene 1852 og 1853 omtrent 2000 Tønder Jernmalm udbrudt og udskibet til Trondhjem. Forøvrigt har ingen Bjergværksdrift fundet Sted.

F. Fabrik- og Industrianlæg.

Af saadanne findes: i Alstahaug 1 Garveri, i Vefsen 1 Farveri og i Hemnæs 1 Farveri og 1 Teglbrænderi, som tilsammen beskjæftige 8 Arbeidere. Productionen er ikke opgivet. I Saltens og Lofotens Fogderier er for Tiden ingen Fabrikker eller Manufacturer. I 1855 er som ovenberørt af et Actieselskab besluttet Anlæg af en Fiskeguano-Fabrik i Lofoten.

G. Binæringer.

Egentlige Skibsbyggerier findes ikke i Districtet. Derimod drives ikke ubetydeligt Baadbyggeri og tildeels Jægtebygning i Bindalen, Velfjorden, Vefsen, Hemnæs, Mo, Beieren og Saltdalen. I de sidst forløbne 5 Aar er bygget i Mo 8 Jægter, i Vefsen 1, i Hemnæs 1 og i Saltdalen 1. Antallet af de i samme Tidsrum byggede Baade har været 4000 à 4500. De nordlandske Baade ansees meget hensigtsmæssige efter deres Bestemmelse som Fiskerbaade. I Mo Præstegjeld kan Baadbyggeri betragtes som en af Hovednæringsgrenene.

Fragtfarten er temmelig betydelig, da den største Deel af Amtets Fiskeproducter ikke afsættes gjennem Handel inden Districtet, men i Kjøbstæder udenfor samme, fornemmelig Bergen, Christiansund og Trondhjem og tildeels Aalesund og Tromsø. Desuden er en Deel af Districtets Fartøier beskjæftigede under selve Fiskerierne deels til Transport af Fiskerens Proviant og anden Føring, deels ved Klipfiskfaltningen. Efter Opgaver fra Lensmændene eies inden Districtet ialt 256 Fartøier, hvoraf 212 Jægter, hvis Drægtighed gjennemsnitsviis kan ansættes til

30 Commercelæster, og 42 mindre Fartøier. De sidste ere i Regelen Dæksfartøier, riggede som Slupper eller Jagter. En Jægts Besætning er 8 à 10 Mand. Fragtfarten ansees meget lønnende for Rhederne, men skadelig for Districtet i Almindelighed. Det kan neppe være Tvivl om, at de Par Tusinde Mennesker i den yngre Alder, som Fragtfarten beskjæftiger for den bedste Deel af Aaret, kunde finde mere lønnende og lærerig og i det Hele mere heldbringende Virksomhed i deres Hjem. Den Hyre, som tilstaaes — i det Høieste 10 Spd. for Reisen for en Seilingskarl paa egen Kost — staaer ikke i rimeligt Forhold til anden Arbeidsløn i Amtet. Desuagtet søges denne Beskjæftigelse med største Begjærlighed især af unge Mennesker, der ikke kunne modstaae Byreisens og det magelige Seilingslivs Fristelser. For en Fartøisfører eller Styrmand er Hyren omtrent 30 Spd. pr. Reise ligeledes paa egen Kost. Erkjendelsen om denne Fragtfarts Skadelighed har udentvivl især hos Almuesmanden været en stærkt medvirkende Aarsag til at fremkalde Ønsket om et nyt Byanlæg inden Districtet. Hos den tænksommere Deel af Befolkningen er det samme Ønske bleven fremkaldt ved Betragtninger over Districtets Handel. Efter Maaden, hvorpaa Afsætningen af Districtets Exportartikler foregaaer, maa Handelen, alene med Undtagelse for Klipfiskproductionens Vedkommende, kaldes activ, forsaavidt Vareudførselen fra Districtet til større Markedspladse skeer ikke blot ved Districtets egne Indvaanere i egne Fartøier, men endog ved Producenten selv og paa hans egen Regico. Fiskerne selv eller rettere hver enkelt Fisker for sig bliver paa denne Maade paa een Gang Producent og Handelsmand. Men en saadan Combination af to forskjelligartede Grene af Arbeidsvirksomhed er neppe stemmende med sunde statsøconomiske Principer. Begge Virksomhedsgrene fordre forskjellige Egenskaber hos dem, der med Held skulle finde Levevei derved og Combinationen bliver des unaturligere jo større Afstanden er mellem det Kulturtrin, der fordres for hver Virksomhed. Den lavtstaaende Masses Production fordrer Afsætning paa nær Haand og med megen Concurrence blandt Kjøberne, for at den ikke skal skee under dens Værd; medens det er Handelsmandens Sag at omsætte Varerne i en videre Kreds og at bære denne Omsætnings Regico. Som Forholdet nu er, maa det siges, at Fiskeren selv bærer Regico baade som Producent og Handelsmand. Kommer hertil, at det Salg, som derpaa finder Sted paa et fjernt Marked og længe efterat Production af vedkommende Vareartikel er sluttet og dens Størrelse bekjendt, i Regelen ikke er et Resultat af gjensidige Underhandlinger mellem Sælger og Kjøber, men skeer efter eensidig Bestemmelse af Kjøberne og efter Aftale mellem disse (Kuranters Sættelse), bliver Forholdet i høi Grad unaturligt og kræver nærmere Undersøgelse. Jeg vover ikke her at forsøge paa en Løsning af de forviklede Spørgsmaale, de nordlandske Handelsforholde synes at frembyde, fordi jeg ikke har havt tilstrækkelig Anledning til at lære disse Forholdes Detailler at kjende. Jeg har kun villet paapege de Skjævheder, der have fremstillet sig for mig ved Betragtning mere af det lidet tilfredsstillende Resultat af Districtets Exporthandel end af Forholdene selv. Jeg finder saameget mindre Føie til nu at gaae videre i Betragtningen af disse Forholde, da en særskilt Foreskilling derom om kort Tid vil blive Deres Majestæt forelagt. Klipfiskhandelen har taget betydeligt Opsving for Districtet ved den deri af de romsdalske Stæder indbragte Concurrence og har i det Hele taget været heldbringende for Districtet. Ved denne Handel stilles Fiskeren og Handelsmanden i et rigtigere indbyrdes Forhold, idet den Første sælger sine Varer paa selve Productionsstedet efter Dagens Pris og den videre Speculation overlades den Sidste. Det er ikke uvigtigt at forfølge Proportionen mellem Tørfisk- og Klipfisktilvirkningen gjennem hele Femaarsperioden og jeg skal derfor underdanigst tillade mig, saasnart Anledning dertil gives, at supplere den foran meddeelte Opgave over Klipfiskproductionens Størrelse.

Endeel af Districtets Exporthandel foregaaer endelig paa Markederne, hvoraf nu haves 4. Søgningen saavel af Sælgere som Kjøbere til det ved Kgl. Resolution af 25 Januar 1851 oprettede Stokmarknæs Marked i Vesteraalen har været i stadigt Tiltagende. Af Districtets Indvaanere er det hovedsagelig kun de, der høre hjemme i Vesteraalen, som der gjøre Omsætning. I Aaret 1855 var de Handlendes Antal 49. Vedkommende Toldofficiant har anslaaet den paa Markedet i det nævnte Aar skete Omsætning af Fiskeproducter til 25,000 Voger Fisk og 500 Tønder Tran. Af Ledingsberg Markederne er Bjørns Marked fremdeles det mest betydende.

I Aaret 1855 søgte følgende Antal Handelsmænd og Fartøier disse Markeder:

Sleipnæs	16	Handlende,	10	Fartøier.
Bjørn .	47	do.	26	do.
Tilrum . . .	55	do.	30	do.

Vedlagt følger under No. 5 en gjennem vedkommende Toldkammer erhvervet Opgave over de Qvanta udenrigske Varer, som skulle være affatte paa samtlige 4 Markeder i Aaret 1855 og hvoraf den halve Deel antages afsat paa Bjørns Marked. Opgaverne grunde sig paa de Angivelser, som ere gjorte af

Handelsmændene selv til Afskrivning paa Toldpasserne. Foruden gjennem de ovenfor berørte Kilder skeer Districtets Forsyning og tildeels ogsaa Afsætningen af dets Producter gjennem de privilegerede Handelsmænd, hvoraf Helgelands Fogderi har 41, Saltens 26 og Lofoten, Vesteraalen og Andenæs 55, samt gjennem de Handlende, der søge til Vinterfiskeriet i Lofoten. Antallet af Handelsfartøier ved dette Aars Fiske var 374. Disses Handel holdes ikke altid inden Lovlighedens Grændser.

For enkelte af Amtets Præstegjelde afgiver Klipfisktørringen en temmelig betydelig Binæring. Blandt disse bør fortrinsviis nævnes Hammerø, Bodø, Gilleskaal og Rødø, af hvilke Præstegjelde hvert antages paa denne Maade aarlig at tilflyde en Indtægt af circa 3000 Spd. Nægtes kan det dog ikke, at mange Hænder ved denne Bedrift drages fra Jordbruget i den travleste Aarstid, ligesom det paastaaes, at samme ogsaa i andre Henseender er skadelig for vedkommende Districter.

Jagtens Udbytte er hvad Fuglevildt angaaer ikke synderlig større end til Districtets egen Forsyning. Af Bjørn, Ulv, Ræv, Oter og Sælhund skydes og fanges en Deel. Jagt drives fornemmelig af Lapperne.

De fredede Duunvæers Antal er ikke meget stort, skjønt Duun afsættes fordeelagtigt.

Fra Vesteraalen og tildeels Salten udføres endeel Multer.

I Brønø Hovedsogn findes et Qværnsteensbrud, som dog kun beskjæftiger 8 Mand. I Mo Præstegjeld brydes Klæber- eller Esjesteen, hvoraf Districtet forsynes med forskjelligt Slags Huusgeraad.

I Skovdistricterne arbeides Træboskab af simpelt Slags, som afsættes paa Markederne eller under Lofotfisket.

Forøvrigt staaer Huusfliden ikke høit. Hvad de qvindelige Sysler angaaer, kan dette heller ikke vel være anderledes, da den mandlige Befolknings langvarige Fraværelse hvert Aar paa Fiskeri gjør det nødvendigt for Fruentimmerne at udføre Huusforretninger, der ellers pleie tilligge Mandkjønnet, som Vedhugst, Gjødselkjøring o. A. Imidlertid tilvirkes dog inden Districtet de for Almuen meest fornødne Tøier af grovere Slags, især af Uld. Fiskeredskaber tilvirker Fiskeren selv; tildeels spinder han selv Garnet dertil paa samme Tid, hans Hustru gjør Gaardens Arbeide.

Districtet har kun Faa, der drive Haandværk udelukkende som Næringsvei. Smede, Skræddere, Skomagere, Tømmermænd og tildeels Snedkere haves nogenledes efter Behovet.

Om Districtets Tilstand i Almindelighed.

De befalede Opgaver fra Amtets Sorenskrivere om thinglæste og aflæste Hæftelsesdocumenters Antal og Beløb samt over afhændede faste Eiendomme og Fogdernes Opgave over Executions- og Udpantningsforretninger vedlægges underdanigst under No. 6, 7, 8 og 9.

Disse Documenter give dog ikke noget rigtigt Begreb om Formuestilstanden i Districtet. Baade fordi den overveiende Deel af Amtets Jordegods er Leilændingsgods og paa Grund af Eiendommenes ringe Pris har Hypothekvæsenet kun ringe Anvendelse i dette District. Større Sikkerhed for forskudt Pengelaan, end en Mands ubetydelige Eiendom, afgiver hans Dueligbed og Nidkjærhed som Fisker og det er paa Tiltroen hertil de betydelige Pengeforstrækninger baade af Bergens Kjøbmænd og Districtets egne Handelsmænd Aar efter andet gjøres Nordlændingen. Det er vanskeligt at have noget begrundet Begreb om disse Forstrækningers samlede Beløb, men de gaae vist, især til enkelte uheldige Tider, op til enorme Summer. Til disse Pengelaan er altid knyttet den Betingelse — udtrykkeligt eller stiltiende — at Handelsforbindelse mellem Creditor og Debitor skal knyttes eller vedligeholdes, og at denne Betingelse hører med til ethvert endog nokslaa ubetydeligt Pengelaan, er ogsaa saa ganske indgaaet i Nordlændingens Begreb, at derom ikke anstilles nogen Reflexion. Fra de sikkreste Kilder vides det imidlertid at betydelige Summer Tid efter anden tabes af Creditorerne og naar disse Forbindelser desuagtet ikke blot ikke indskrænkes, men endog søges med Begjærlighed af de Handlende, kan det let skjønnes, hvor Erstatningen tages for disse Tab. Denne Tilstand er ikke god, thi den trykker Handelen, overfører Følgerne af Enkeltmands Letsindighed eller Uredelighed paa de Vindskibelige og Redelige og opmuntrer i høi Grad til den største Ligegyldighed med Hensyn til Gjeldsforpligtelsers Stiftelse. At den vedvarende kan holde sig, bør ikke vække Forundring, naar Forholdene iøvrigt tages i Betragtning og det betænkes, under hvilket Lovgivningssystem Handelsforholdene fra gammel Tid have dannet sig. Men med en sundere Udvikling af Næringsforholdene i Almindelighed tør Nordland see en bedre Fremtid imøde. Alle Beretninger lyde paa, at Almuens økonomiske Forfatning i Almindelighed har forbedret

sig ikke lidet i de senere Aar, om end paa samme Tid Adgangen til paa enkelt Haand at samle Velstand eller endog Rigdom er aftaget. Betragter man Districtets Næringskilder nøiere, maa det vist erkjendes, at disse ingenlunde ere tarvelige i sig selv eller utilstrækkelige i Forhold til Folkemængden, og det Spørgsmaal ligger da nær forhaanden, hvor bliver der af deres Udbytte? Maatte blot Almuesmanden selv ret ofte og alvorlig gjøre sig dette Spørgsmaal, Resultaterne for ham selv skulde da snart vise sig anderledes! Aarsagen til Almuens i økonomisk Henseende fortrykte Tilstand maa visseligen søges i Omstændigheder, der ligge langt tilbage i Tiden. Saadanne ere tildeels ovenfor berørte og jeg vil her kun tillade mig at tilføie en, der er af mere vedvarende Natur, nemlig den Nordlændingens Charakter tilhørende Mangel paa Forsynlighed. Dette Charaktertræk betragter jeg som en ligefrem Følge af hans Hovedbedrift Fiskeriet. Denne Bedrifts Ustøhed og afvexlende Held avler i Sindet en Uro og en Jagen efter Lykken, som nødvendigviis maa virke skadeligt, fordi den saa let fremkalder Letsindighed i Omgang med de Lykkens Goder, som ere erhvervede med Lethed. Men denne Mangel paa Forsynlighed bør ikke betegnes som Ødselhed. Den nordlandske Almuesmand er tarvelig i Levemaade og har i det Hele taget ikke store Fordringer til Livets Nydelser. Drukkenskabslasten er neppe saa almindelig her som i andre Egne af Landet.

Saavidt jeg har kunnet erfare, staaer Amtets Almue heller ikke tilbage i boglige Kundskaber. Derimod fattes vistnok endnu den Almeenaand, som er Culturens Virkning.

Nogen Interesse begynder at vise sig for en forbedret Landcommunication i de Præstegjelde, hvor dertil er Anledning. Saaledes ere nye Bygdeveie under Oparbeidelse i Brønø, Mo, Beieren, Stegen og Hassel.

Den ugifte Daglønners og Tjenestetyendes Stilling er almindeligviis bedre end Familieforsørgerens. Tjenerlønnen er 20 à 35 Spd. aarlig for en Dreng og 8 à 15 Spd. for en Pige; almindeligviis ydes den for en større Deel i Klæder eller andre Naturalydelser. Daglønnen for en simpel Arbeider er nu 24 à 36 Skill. foruden Kost eller 48 à 60 Skill., naar han arbeider paa egen Kost.

Udvandring til fremmede Lande vides ikke at have fundet Sted fra noget District her i Amtet.

Sparebanker, private Assurancselskaber eller andre deslige almeennyttige Indretninger findes ikke i Districtet.

I flere Henseender viser sig Trang til et Tvangsarbeidshuus i Amtet.

II. Bodø Kjøbstad.

Dette Steds vedvarende Ubetydelighed lader sig ikke let forklare ved Siden af den Trang til forøget Bynæring inden Districtet, som yttrer sig i et derom temmelig almindelig udtalt Ønske. Handelens Ubetydelighed i Bodø godtgjøres bedst ved Toldregnskaberne. Skjøndt Stedet ikke ligger i selve Fiskedistrictet, er det dog saa nær derved og har saa let Forbindelse med den største Deel af den fiskende Almue, at de Forhaabninger, der engang vare knyttede til Stedet som vordende Handelsplads, ikke synes at have været ubegrundede. I Saltens Fogderi gives ialfald ingen beqvemmere Plads for et Byanlæg. Gaarden Strømmen eller Stromøen ved Bunden af den egentlige Saltenfjord og ved Indløbet til Skjerstadfjorden har offentlig været nævnt som det rette Punct, men dette maa udentvivl grunde sig paa en Feiltagelse. Bodø Havn er temmelig aaben og saaledes mindre god. Uagtet Folkemængden er aftaget lidt siden sidste Folketælling, er dog Arbeidsklassens Stilling bedre end i tidligere Aar. Som Følge af Stedets Ubetydelighed er det ogsaa blottet for alle bymæssige Indretninger. Nogle Skridt fremad ere dog, skjøndt i det Smaa, gjorte i de senere Aar. Stedet har 5 Handelsborgere, 8 Haandværkere med Borgerskab og 3 mindre Fartøier.

Nordlands Amtmandsembede, Bodø den 18 Juli 1856.

Underdanigst

Breder.

№ 3. Opgave

over den hele Fangst ved Vinterfisket i hvert af Aarene 1851—1855, begge incl., i Lofoten og Vesteraalen.

Districternes Navne.	Antal af Baade.					Det samlede Fiskeriudbytte af														
						Fisk.					Lever.					Rogn.				
	1851	1852	1853	1854	1855	1851	1852	1853	1854	1855	1851	1852	1853	1854	1855	1851	1852	1853	1854	1855
Værø	12	10	9	8	8	2480	1680	1600	320	1920	196	176	192	28	180	64	63	63	10	60
Flakstad	380	369	368	350	340	112000	102548	122000	33600	92400	3160	3680	5100	3580	7530	1900	2074	2590	800	1950
Buksnæs [1]	1400	1430	1500	1500	1600	242000	216000	300000	170000	350000	11000	12000	20000	10000	28000	4000	3500	5000	3000	6000
Borge	64	63	65	66	68	16808	18412	21128	21452	21804	1322	1340	1358	1360	1632	656	663	646	699	798
Gimsø og Valberg	226	302	306	311	317	36160	48320	55080	50460	57060	2938	3624	4131	3887	4121	1582	2114	2295	2021	2219
Vaagen [2]	1400	1400	1400	1400	1400	363212	363212	363212	250000	363212	30268	30268	30268	20833	30268	15134	15134	15134	10416	15134
Lofoten	3482	3574	3648	3635	3733	772660	750172	863020	525832	886396	48884	51088	61049	39688	71731	23336	23548	25728	16946	26161
Malnæs og Vinje	48	52	54	60	62	9600	8320	10880	6000	13144	1152	988	1620	720	1860	528	468	648	360	744
Langenæs og Barkestad	98	98	104	121	112	16728	18264	21728	13108	23016	1393	1254	1810	1209	1925	928	880	1267	806	1284
Myre og Andenæs	44	44	44	45	45	6160	670	6160	4400	7400	400	416	400	252	540	264	298	264	190	280
Vesteraalen og Andenæs	190	194	202	226	219	32488	27254	38768	23508	43560	2945	2658	3830	2181	4325	1720	1636	2179	1356	2308
Fogderiet	3672	3768	3850	3861	3052	805148	777426	901788	549340	929956	51829	53746	64879	41869	76056	25056	25184	27907	18302	28469

Anmærkning [1]. I Værene i Buksnæs laae i 1856: 1807 Baade.

[2]. Kun for 1851 haves sikker Opgave over Udbyttet, beregnet efter Tiendens Beløb og var det i Vaagen fangede Qvantum Fisk 9,080,300 Stk. Samme Opgave er ogsaa benyttet for de senere Aar, undtagen i 1854, der var slettere. Lever og Rogn er beregnet med 1 Tønde Lever og ½ Tønde Rogn for 300 Fisk. Baadtallet er anført efter Lensmandens Skjøn, men antages sat for lavt. Efter Tælling i 1856 var Antallet 2080.

NB. Tabel No. 1 er indtaget i de almindelige Tabeller vedkommende det hele Rige. Tabel No. 2 vil findes efter No. 5.

№ 4. Opgave

over de fra Nordlands Amt med Districtets egne Fartøier udførte Fiskeproducter 1851 og 1852.

Lensmandsdistricternes Navne.	Tørret Fisk (Voger)		Tran (Tønder)		Rogn (Tønder)		Sild (Tønder)	
	1851	1852	1851	1852	1851	1852	1851	1852
Sør-Vindalen	=	=	=	=	=	=	=	=
Nord-Vindalen	4170	4384	223	238	87	158	10	3
Brønø	15294	15841	698	953	868	676	454	695
Velfjorden	14	16	16	6	=	=	=	=
Vægø	13461	14243	297	373	219	517	2	1
Tjøtø	30471	25979	720	677	740	1515	3	291
Alstahaug	77621	70540	1708	1767	2994	3303	305	310
Vefsen	36354	34484	657	932	407	913	21	=
Mo	13198	5067	109	135	297	100	3	=
Hemnæs	27831	35886	936	1163	856	328	16	=
Næsne	24765	26627	766	848	541	492	31	31
Lurø	8594	8500	211	200	163	160	3	=
Rødø	19459	16963	465	562	450	711	71	10
Meløe	27865	22432	619	654	551	347	15	17
Helgelands Fogderi =	299097	280962	7425	8508	8173	9220	934	1358
Gilleskaal og Beieren	21455	22040	582	676	331	347	513	85
Skjerstad	32944	27041	892	790	603	434	=	=
Saltdalen	8560	4857	308	294	107	89	=	=
Bodø	7162	7187	277	391	193	369	144	36
Folden	13034	12109	506	699	705	319	306	143
Stegen	6571	6689	601	642	113	774	=	281
Hammerø	4187	=	45	=	=	=	=	=
Lødingen	8198	6153	319	326	116	198	352	20
Ofoten	9692	6542	303	325	211	26	85	=
Saltens Fogderi =	111803	92618	3833	4143	2379	2556	1400	565
Værø	2100	2387	24	51	=	41	=	60
Flakstad	17717	21134	341	515	454	738	1	2
Buksnæs	33930	32996	525	510	546	1119	13	=
Borge	8843	13459	284	266	684	567	=	=
Gimsø og Valberg	11150	14916	282	291	531	596	=	12
Vaagen	44889	44000	1005	1000	3519	3500	282	=
Kalsnæs og Ulvø (Hassel)	14183	12099	503	545	321	72	2	=
Sortland	12431	10606	434	480	156	189	=	=
Malnæs og Vinje (Bø)	10178	9233	509	503	309	323	=	366
Langenæs og Barkestad (Ornæs)	15505	13036	485	537	731	775	=	=
Myre og Andenæs	14332	9568	400	398	215	257	=	=
Lofotens Fogderi =	185258	183434	4792	5096	7466	8177	298	440
Nordlands Amt =	596158	557014	16050	17747	18018	19953	2632	2363

№ 5. Opgave

over de ved Ledingsbergs-Markedernes Slutning 1855 til Affkrivning paa Forpasningerne angivne Varer.

Bomuldsvarer, andre	5538	Pund.
Do. trykkede	3241	—
Uldne Varer	3383	—
Tøier af Bomuld og Uld	1750	—
Silke og Silkevarer	158	—
Bomuldsgarn.	687 Pakker og 10987	—
Bomuldslærred	247 Stk. og 3566	—
Jernvarer, upolerede	12844½	—
Do. polerede	1473	—
Messingarbeide	369 9/16	—
Knapper af forskjelligt Slags	179	—
Kjedler	36 Stk. og 70	—
Kjettinger	179	—
Sirup	7123	—
Kaffe	14224	—
Sukker af forskjelligt Slags	1 Fousk. 1½ Tde og 12314	—
The	75½	—
Stentøi af forskjelligt Slags	3780	—
Seildug	475	—
Tobak (Blade og Røgtobak)	5250	—
Salt	111	Tønder.
Meel af Rug, Byg og Havre	534	—
Brændeviin, norsk og fransk	135	—
Brødvarer	124	—
Bomuld	779	Pund.
Hamp	194	—
Glas	12 hele og 7 halve	Kasser.
Glasvarer	467	Pund.
Porcellain	191	—
Stang- og Boltejern	38 Stænger og 1910	—
Brisel	102	Matter.
Grønsæbe	175	Pund.
Anden Sæbe	2041	—
Papir	36½ Riis og 94	—
Spiger, 4"	1171 Pund og 282000	Stykker.
Do. 3"	227500	—
Do. mindre	262000	—
Grev etc. (Jernvarer upolerede)	583	Pund.
Liar Do.	129	Tylvter.
Vognaxler Do.	84	Stykker.
Hesteskо Do.	185	Gang.
Bagstedheller Do.	47	Stykker.
Klipjern (Stang- og Boltejern)	1 Bundt og 420	Pund.
Viin	10 Tønder og 700	—
Øl	59	Tønder.
Hvedemeel	3715	Pund.
Tøier af Uld og Silke	250	—
Slibestene	212	Stykker.
Gryder	3213	Pund.
Karder	350	Par.
Byg	50	Tønder.
Liin	258	Pund.
Tougværk	336	—
Tjære	178	Tønder.
Slaguhre	71	Stykker.
Pindestole	100	—
Kaffeqværne	189	—
Krudt	58	Pund.
Bly	263	—
Staal	836	—

T.

Finmarkens Amt.

Til Kongen!

Idet jeg afgiver den ved de Kongelige Resolutioner af 11te October 1825, 10de September 1827, 23de December 1839 og 6te Mai 1840 befalede Indberetning angaaende de økonomiske Forhold m. V. i Finmarkens Amt i Femaaret fra 1851—1855, maa det være mig tilladt underdanigst at bringe i Erindring, at ligesom jeg selv kun i de 2de sidste Aar af det nævnte Tidsrum har opholdt mig paa disse Kanter af Landet som Bestyrer af det mig naadigst betroede Amtmands-Embede, saaledes ere — med en enkelt Undtagelse — alle de Embedsmænd, hvis Indberetninger maa danne Grundlaget for Femaarsberetningen, deels omtrent paa samme Tid deels sednere end jeg ansatte i deres respektive Embeder. I et Embede som Finmarkens Amt er to Aar en kort Tid og i alt Fald utilstrækkelig til at erhverve et paa personlig Erfaring grundet Kjendskab til Forholdene i den Udstrækning, som her kunde være ønskelig, og forsaavidt Mangelen i denne Henseende skulde bødes paa ved Lokalautoriteternes Meddelelser, maa den ovenfor paapegede Omstændighed bevirke, at dette skeer paa en mindre tilfredsstillende Maade, end ellers vilde have været Tilfældet. De Ufuldkommenheder, hvoraf denne underdanigste Beretning lider, ere tildeels heri begrundede.

Med Hensyn til Udsættelsen med Beretningens Afgivelse, har jeg i Skrivelse til det Kongelige Departement for det Indre af 26de Mai sidstleden afgivet fornøden Forklaring, til hvilken jeg tillader mig underdanigst at henvise.

A. For Landdistrikternes Vedkommende.

1. Jordbruget.

Uagtet man efter Finmarkens Amts Beliggenhed, mellem 68° 20′ og 71° 12′ nordlig Bredde, bestyllet af Nordishavet og forøvrigt for den største Deel omgivet af de russiske og svenske Lapmarker, maatte fristes til at antage, at Amtsdistriktet slet ikke kunde egne sig for Jordbrug, i alt Fald ikke for det egentlige Agerbrug, vilde — som bekjendt — en saadan Antagelse være feilagtig, idet af hidtil for endeel ubekjendte Aarsager de climatiske Forhold ere saaledes modificerede, at Jordbruget paa de fleste Steder i Amtet kan drives og paa mange Steder endog drives med Held. Det er dog kun det egentlige Senjens Distrikt, med Undtagelse af Kysterne ud mod Havet, i Tromsø Distrikt det saakaldte Indland langs med og ved Bunden af de dybt indtrængende Fjorde, i Finmarkens Distrikt Alten-Talvigs Præstegjeld og Sydvaranger, hvor der kan være Tale om Kornavling, medens Potetes og andre Rodfrugter, fornemmelig Næper, nu avles ikke alene i Senjens og Tromsø Fogderi, men ogsaa i samtlige Finmarkens 4re Fogderier, ligesom Græsvæxten er rig og Høavling finder Sted overalt i de Dele af Amtet, der egne sig for Bebyggelse og Beboelse. Skjønt saaledes en stor Deel af Amtet er skikket til Jordbrug, staar dog dette meget tilbage for Amtets Hovednæring, Fiskeri, der endnu, med ganske

enkelte Undtagelser, t. Ex. Bardo- og Maalselvdalene, spiller Hovedrollen, og vel for det egentlige Finmarken og den nordlige Deel af Tromsøs Vedkommende ogsaa bør indtage en saadan Plads i Næringernes Rangfølge, medens efter min Overbeviisning de indre Dele af Senjens Sorenskriveri, navnligen en Deel af Kvædfjord, Throndenæs, Ibestad, Maalselven, Tranø og tildeels Lenvig, afgive saadanne Betingelser for et heldigt Jordbrug, at dette retteligen dersteds bør betragtes som Moder- og Hovednæring. Den Tid, da dette vil skee, er maaske endnu fjern, men den kommer, og man har i de sednere Aar seet flere glædelige Tegn paa, at en saadan Erkjendelse blandt Befolkningen tilsidst vil gjøre sig gjældende. Det er ikke min Mening, at Havets Rigdomme, hvortil den største Deel ogsaa af disse Distrikters Beboere naturligen ere henviste, af Iver for Jordbruget skulde lades upaaagtede — hvilket man nok ogsaa kan være sikker paa aldrig vil skee —; men jeg ønsker blot at disse 2de Næringer maatte, om ikke bytte Plads, saa dog indtage en sideordnet Stilling i Befolkningens Sind som i dens Bedrift, saaledes at Fiskeriet mere drives i Bred med Jordbruget og ikke paa dettes Bekostning. Jeg er overbeviist om — og mange kyndige Mænd dele med mig den Mening — at begge Næringsveie derpaa vilde vinde, ligesom det nu allerede gaar et sandt Ord heroppe, at den dygtigste Jordbruger er den driftigste Fisker.

Uagtet man endnu ikke er kommet langt paa den lange Vej, som staar tilbage, inden man naaer det tilsigtede Maal: Agerbrugets Udvikling i de nævnte Distrikter til hvad det kan og bør være, har man dog overalt sat sig i Bevægelse mod Maalet, og Fremskridtene have i det sidst forløbne Femaar ikke været ubetydelige. I samtlige fra Localautoriteterne indkomne Indberetninger anføres dette at være Tilfældet, og Rigtigheden heraf bekræftes ved mange Kjendsgjerninger, hvilket vil fremgaa af den følgende Fremstilling.

I den af Fogden i Senjens og Tromsø Fogderi afgivne Indberetning er leveret en tabellarisk Opstilling for Fogderiets Udsæd m. m. saalydende:

Aar.	Udsæd af				Antal af	
	Rug.	Byg.	Havre.	Potetes.	Heste.	Brug.
	Tdr.	Tdr.	Tdr.	Tdr.		
1855 .	162.	4,122.	39.	10,956.	3,926.	3,428.
1845 .	33.	2,846.	4.	3,294.	3,025.	2,807.
Forøgelse	129.	1,276.	35.	7,662.	901.	621.

Heraf vil behagentlig erfares, hvilken betydelig Forøgelse der i Tiaaret har fundet Sted, hvad Korn- og Potetesudsæden angaar, ligesom og at Hesteholdet, der af Fogden rigtigen er henført herunder som afgivende et ikke uvigtigt Moment til Bedømmelsen af Jordbrugets Udvikling, er gaaet fremad. At Opgaverne over Udsæden ere temmelig unøiagtige, nødes man, saavel af andre Grunde, som af det lave Standpunkt, hvorpaa Agerbruget endnu befinder sig paa disse Kanter af Landet, at antage. Imidlertid er der Grund til at formode, at Mangelen paa Nøjagtighed i disse Angivelser omtrent er den samme for Aaret 1855 som for Aaret 1845 og Forholdet vil saaledes blive lige rigtigt. At Angivelserne begge Gange have været for lave, er højst sandsynligt og almindeligt antaget, ligesom det er vist, at Forøgelsen er gaaet stærkere op i det sidste Femaar, end i det foregaaende.

Af den i det Kongelige Departement for det Indre sammendragne Liste over Folketallet m. m. i Finmarkens Amts Landdistrikter den 31te December 1855 sees Udsæden for det hele Amt at have været

af Rug	.	162 Tdr.
= Byg . .		4,347 —
= Blandkorn .		2 —
= Havre .	.	40 —
= Potetes . .		12,836 —
Antallet af Heste		4,240 Stkr.

Ved Sammenligning mellem denne Opgave og den foran meddeelte, alene for Senjens og Tromsø Fogderi gjældende, faar man ud, at af Rug ingen Udsæd finder Sted udenfor bemeldte Fogderi; at Udsæden af Havre i det egentlige Finmarken ikkun skulde udgjøre 1 Tønde, af Blandkorn 2 Tønder, af Byg 225 Tønder og af Potetes 1880 Tønder, medens Antallet af Heste i det sidstnævnte Distrikt skulde være 314 Stkr. Dette stemmer ikke ganske med det Resultat man kommer til, ved blot at holde sig til Departementets Liste, ifølge hvilken Udsæden af Byg og Potetes i Senjen og Tromsø har været noget større, end efter Fogdens Opgave, og i Finmarken derimod mindre, end Forholdet vilde være efter sidstnævnte Opgave. Departementets Liste viser nemlig for det hele Finmarken ikkun en Udsæd af 69 Tøn-

der Byg og det alene i Alten-Talvigs Præstegjeld samt af Potetes 1350 Tønder. Ogsaa Antallet af Heste er efter Folketællingslisterne noget mindre (276 Stkr.) for det egentlige Finmarken, end det vilde blive efter Fogdens Opgave sammenholdt med Listerne over det hele Amt. Disse Uovereensstemmelser forklares rimeligst deraf, at Opgaverne til Fogden have været for smaa, især hvad Byg- og Potetesudsæden angaar.

Det visse er imidlertid, at naar Talen er om det Agerbrug, som hidtil har været drevet i Amtet, er det kun Senjen og Tromsø Fogderi, som kan komme i nogen synderlig Betragtning, idet af Finmarkens 4re Fogderier Kornproduction — som egentlig Næringsvej betragtet — alene finder Sted i Altens Fogderi, og Potetesavlen endnu er ringe, skjønt Poteternes Dyrkning dog ogsaa i Finmarken i de sednere Aar er bleven mere og mere udbredt, saa at det nu saagodtsom alene er Fjeldsognene og Vardø Landdistrikt, hvor den indskrænker sig til lamme Forsøg.

At imidlertid ogsaa det egentlige Finmarken er gaaet fremad, hvad Korn- og Potetesavling betræffer, sees deraf, at medens Kraft efter Keilhau omtrent ved Aaret 1835 og Rode noget sednere anslaar Altens Agerbrugsproduction til 120 à 150 Tønder Byg og 300 Tønder Potetes, hvorved af samtlige Forfattere bemærkes, at dermed var saagodtsom den hele Agerbrugsproduction i Finmarken udtømt, faar man af de ved sidste Folketælling fremkomne, vistnok for lave, Opgaver ud en Kornavling efter 4½ Fold for Alten, hvilket endnu forsaavidt er det samme som hele Finmarken, af 300½ Tønder Byg og en Potetesavling efter 8 Fold af 9712 Tønder alene for Alten og 10,800 Tønder for samtlige de 4re finmarkske Fogderier. Bygavlen har saaledes efter den Tid mere end fordoblet sig, hvilket ikke vil sige meget, men Potetesavlen er nu 36 Gange saa stor som dengang, hvilket udtrykker en Forøgelse hvad Bygavlen angaar af 100 pCt. og hvad Potetesavlingen angaar af over 3,500 pCt. Men denne Forøgelse er kun en Ubetydelighed af hvad Agerbrugsproductionen, selv i det egentlige Finmarken, kunde bringes op til. Thi der er — som foran bemærket — paa flere Steder Anledning til en betydelig udvidet Potetesdyrkning, og Kornavling skal, foruden i Alten, ogsaa kunne finde Sted i Sydvaranger, hvor enkelte mindre Forsøg dermed ere anstillede med et saadant Udfald, at vedkommende Foged i sin Indberetning siger, "at der er al Grund til at antage, at denne Kornart (Byg) vil kunne ventes at blive aarvis i det nævnte Distrikt (Sydvaranger), hvor dens Dyrkning forhaabentlig i den nærmeste Fremtid vil tiltage."

Men Byg og Potetes er ikke det Eneste, som Jorden i det egentlige Finmarken kan frembringe. Andre Rodfrugter, fornemmelig Næper, dyrkes med Held og endeel Haveværter komme til nogenlunde Fuldkommenhed i de faa Haveanlæg, som der findes, ligesom Renmosen og Bærhøsten — Tytebær, Blaabær og fornemmelig Multer — er af megen Betydning; men dette Sidste kommer her egentlig ikke i Betragtning, da det staar udenfor Jorddyrkningen. Det er dog især i Græsvæxten at den finmarkske Jordbunds Rigdom viser sig og Engens Dyrkning vil stedse blive den vigtigste Deel af Jordbruget i Finmarken, uundværlig, som Betingelse for Kvægholdet, og indbydende som den, der under enhver Omstændighed bedst lønner sig. Men denne Engdyrkning er endnu i sin spædeste Barndom, og det saavel i Senjen og Tromsø Fogderi som i Finmarkens 4re Fogderier, i disse naturligviis i endnu højere Grad. Den indskrænker sig saagodtsom udelukkende til nogen Gjødning ovenpaa Græsvolden ved den saakaldte Grindgaaen og ved Gjødselens Udbredelse over og Nedtrykken i Engen ved at fare over den med Risbuske. Mangensteds faar Engen ikke engang denne Undsætning, og om nogen Oppløining, Ophakning eller anden lignende Bearbejdning til Bedste for Engen vil der kun undtagelsesviis blive Spørgsmaal. Ikkedestomindre gjør man i almindelig gode Aar ikke saa daarlig Høhøst, især ved Bunden af de dybe Fjorde og i de udstrakte Dalfører.

Men man staar, som sagt, langt tilbage hvad Græsdyrkningen angaar; især er det forunderligt, hvor man i Finmarken sparer paa eller ligesom kvier sig for ethvert større Arbejde med Hjemmarken til Engens Udbedring, medens man paa samme Tid ikke undslaar sig for de største Anstrængelser og Besværligheder, hvad Indhøstningen af de langt fraliggende Udslaatter angaar. Og dog er Udbyttet af disses grove og vistnok mindre nærende Græs en Ubetydelighed imod hvad Udbyttet af de nærmere liggende Engstykker under hensigtsmæssig Dyrkning og Pleje vilde være. Det er at haabe, at man heri som i Jordbruget i Almindelighed vil gaa fremad, og det ogsaa i denne Henseende paa disse Kanter i de sednere Aar vaagnede Liv, der blandt Andet har viist sig virksomt ved Dannelsen ifjor Sommer af et Selskab til Jordbrugets Fremme, "Senjens og Tromsø Landhusholdningsselskab," samt ved Indførelsen paa flere Steder af et mere rationelt Jordbrug og forbedrede Agerdyrknings-Redskaber, er en Borgen for yderligere Fremskridt. Exemplets Magt er stor, fornemmelig i en Bedrift, hvor Gevinsten af en forbedret Fremgangsmaade er paatagelig. Saaledes vil

vel den af Fogden i Alten i hans Indberetning anførte Omstændighed, at Kaafjordværkets Bestyrer, Thomas, der har erholdt udmaalt en temmelig stor Jordvej foruden den Jord, som Værket er Ejer af saavel i selve Altendalen som i Kaafjord, har antaget en Agronom fra et af de sydligere Amter til at foreståa Jorddyrkningen paa det samlede Brug, som han agter at lade drive mere i det Store.

Flere Sorter Græsfrø er i den Anledning forskrevet, ligesom forskjellige Gjødningsmidler og nye og hensigtsmæssige Agerdyrkningsredskaber her ville komme til Anvendelse.

Byg sees fremdeles at være den Kornart, som hovedsageligen ja næsten udelukkende dyrkes, idet Udsæden af Rug og Havre endnu er høist ubetydelig, skjønt den har tiltaget meget. Udsæden af disse sidste Kornsorter er nu større end Avlingen i 1845 antoges at være.

Efter Sammendraget af den sidste Folketællings Lister for det hele Amt skal Udsæden af Byg — som foran anført — have udgjort 4,347 Tønder, hvilket efter 4½ Fold vilde, uden Fradrag af Udsæden, bevirke en Avling af henimod 20,000 Tønder Byg.

Efter Oplysningerne fra Folketællingeni for 1845 kunde denne Avling, paa samme Maade beregnet, ikke sættes højere end til 13,000 Tønder. Potetesudsæden anføres nu for det hele Amt med 12,836 Tønder, hvilket med 7 Fold vilde give et Udbytte af omtrent 90,000 Tønder Potetes. I 1845 kunde Udbyttet ikke sættes højere end til omtrent 23,000 Tønder, naar samme Maalestok for Foldigheden anlægges. Forøgelsen, hvad disse 2de vigtigste Agerdyrkningsgjenstande angaar, er saaledes ikke ubetydelig (respektive omtr. 54 og 291 pCt.), skjønt den for Aaret 1855, naar alene hensees til det avlede Produkt, er mere nominel end virkelig, da den slette Aargang bevirkede at Avlingen stod langt under det Almindelige, ja paa mange Steder endog aldeles mislykkedes. I et almindeligt godt Aar vilde imidlertid den anførte Udsæd af Byg og Potetes i 1855 have ydet et Udbytte, som det ovenfor antagne. Udsæden af Rug i det hele Amt er efter sidste Folketælling anført til 162 Tønder, hvorimod den i 1845 var anført med 33 Tønder, og Havreudsæden er nu anført med 40 Tønder imod 6 Tønder, som den for 1845 anførtes til. Desuden findes for 1855 anført en Udsæd af 2 Tønder Blandkorn og 1 Tønde Erter, hvortil intet Tilsvarende findes i Folketællingslisterne for 1845. Hestetallet angives til 4240 i 1855, hvorimod det i 1845 kun udgjorde 3299, hvilket viser en Forøgelse i Tiaaret af 941 Heste eller omtrent 28½ pCt.

Men ligesom Udfaldet af en Sammenligning mellem begge de sidste Folketællinger viser, at Jordbruget i Finmarkens Amt er gaaet fremad, saaledes kommer man til det samme Resultat ved at see hen til selve Dyrkningsmaaden og Beskaffenheden af de derunder anvendte Redskaber i Sammenligning med hvad Forholdet i saa Henseende var for nogle Aar siden. Foruden at Sædarterne ere noget, skjønt høist ubetydeligt, forflerede, er Dyrkningen af Rug i Senjens Distrikt ikke saalidet tiltaget, for det Meste rigtignok endnu som Vaarsæd, dog har man nogle Steder ikke uden Held ogsaa drevet paa Vinterrug.

Noget rationelt Agerbrug har imidlertid endnu ikke, tildeels paa Grund af manglende Indsigt, kunnet udvikle sig, men Lysten til at tænke over og beskjæftige sig med disse Ting er kommet, og den vil forhaabentlig drive Værket, med nogen Understøttelse udenfra, hvilken man tør gjøre Regning paa saavel fra Communernes Side som fra det ovenfor berørte og med Selskabet for Norges Vel i Forbindelse staaende Landhusholdningsselskab. Nytten eller rettere Nødvendigheden af Udtapnings- og Afgrøftningsarbeider efter en langt større Maalestok end forhen har været benyttet, er bleven mere og mere anerkjendt og saadanne Arbeider høre ikke længere til Sjeldenhederne i de bedre Distrikter, ligesom Sædskifte med flere til et ordentligt Jordbrug henhørende Fremgangsmaader paa et og andet Sted, t. Ex. Tranø, kommer i Brug og forhaabentlig ville befindes at være følgeværdige Exempler.

De Forbedringer i Jordens Dyrkning, som de i det sidstforløbne Femaar temmelig meget forbedrede Agerdyrkningsredskaber maa medføre, bør heller ikke overses. Nogen væsentlig Forandring i de forhen brugelige Redskaber kan maaske ikke siges i Femaaret at have fundet Sted, skjønt Fogden i Senjen og Tromsø Fogderi oplyser, at der t. Ex. i Maalselven i den sednere Tid er anskaffet 5 Rulleharve, ligesom nye Arter af Plouge, de engelske eller skotske, paa flere Steder skulle være indførte; men saa er Forbedringen i de forhen brugelige Redskaber, hvilken dog allerede i det næstforegaaende Femaar var begyndt, desto mere bemærkelig. Plougen og Harven har paa mange Steder afløst Hakken og Spaden og næsten overalt have samtlige disse Redskaber modtaget en hensigtsmæssigere Form. Alene i Lyngen skal efter Fogdens Opgave være tilkommet i Femaaret et Antal af som mindst 50 nye og bedre Ploge og paa flere Steder, t. Ex. i Lenvig, have de ældre Træploge modtaget i det mindste en Veltefjæl af Jern. Paa nogle Steder ere dog endnu Harvens Tinder af Træ istedetfor af Jern. Til Hypning af Potetes bruges nu ogsaa Al, og til

Opbevaring af denne nyttige Rodfrugt, hvis Dyrkning mere og mere tiltager, er Brugen af ordentlige Poteteskjeldere bleven temmelig almindelig.

Som Bilag No. 1 vedlægges de fra vedkommende Fogder i Altens, Hammerfest, Tanens og Warangers Fogderier indsendte Opgaver over Jordbrugenes Antal, Skyld m. V. Da lignende Opgaver endnu ikke er indkommet fra Senjens og Tromsø Foged, kan der over disse Forhold i nærværende Indberetning ikke for Tiden leveres nogen Udsigt, omfattende det hele Amt. At Jordbrugenes Antal i Østfinmarken, hvor ligesaalidt som i Vestfinmarken findes Leilændings- eller Forpagtningsgods, er steget betydeligt i Femaaret, sees af Opgaverne sammenholdt med de for forrige Femaar afgivne. Dengang var Antallet 182 Brug, nu angives det til 417, hvorved dog maa bemærkes, at i Opgaven fra Tanens Foged, der har udeladt Rubriken for Skylden, formodentlig samtlige udmaalte Brug, altsaa baade de, der besiddes efter de saakaldte Amtssedler, og de, hvorpaa vedkommende Ejer har erholdt Skjøde, ere anførte, medens i Opgaven fra Warangers Foged kun de virkelig tilskjødede og saaledes skyldsatte Brug findes optagne. Skulde i Warangers Fogderi samtlige Jordstykker, som ere tagne under Brug og Dyrkning ifølge stedfunden Udmaaling og meddeelt Amtsseddel, men som endnu ikke er anmeldt til Skyldsætning og Skjødes Erholdelse, tages med, vilde Warangers Opgave nok komme til at vise et ligesaa stort Antal Brug som Tanens, da Udmaalinger af Jord og Amtssedlers Udfærdigelse i den Anledning har været særdeles betydelige siden min Embedstiltrædelse, hovedsagelig for Warangers Fogderies Vedkommende.

I Hammerfest Fogderi er Brugenes Antal (her menes kun de tilskjødede) voxet fra 291 med en Skyld af 308 Kør og 1 Faar til 295 med en Skyld af 373 Kør og 7 Faar.

I Altens Fogderi — hvis Opgave sednere er indkommet — angives Brugenes Antal til 1123, hvorimod det ved forrige Femaarsberetnings Afgivelse anførtes at udgjøre 751.

Forsaavidt den samlede Skyld ikke destomindre denne Gang er anført med et noget mindre Beløb end forrige Gang, maa en Irring finde Sted, hvorom vedkommende Foged er tilskrevet.

At Opbrydning af Nyland — i Østfinmarken og Hammerfest Fogderi saagodtsom udelukkende til Eng, men i Altens samt i Senjens og Tromsø Fogderier ogsaa til Ager — har fundet Sted i betydelig Udstrækning, har jeg al Grund til at formode, ligesom det ogsaa i et Par Indberetninger udtrykkelig er anført, uden at dog det til Ager opbrudte Nylands Udstrækning findes angivet. Mængden af de i de Par sidste Aar udfærdigede Amtssedler, der har været større end nogensinde forhen i et lignende Tidsrum, antyder et saadant Forhold, hvad Finmarken angaar, og det udvidede Agerbrug i Senjen og Tromsø, som vitterligt har fundet Sted og som man ogsaa af den forøgede Udsæd kan slutte sig til, maa sandsynligviis staa i Forbindelse med nyt opbrudt Jordsmon, hvilket i forrige Femaarsberetning angaves til mindst 230 Tønder Udsæd. Mindre har det i sidstforløbne Femaar ikke været.

Udskiftning af Fællesskab er ogsaa i Femaaret gaaet fremad i Senjens og Tromsø Fogderi, efter hvad der personligen er mig bekjendt. I Finmarkmarken kan Spørgsmaalet neppe være af megen Vigtighed, da Udhavning dersteds for det Meste er fælles paa Statens Grund og Hjemmarken i Regelen saaledes udmaalt, at enhver Brugsbesidder faar sin Deel for sig. Ved sednere Afhændelser kan dette Forhold rigtignok forandres, hvilket ogsaa har viist sig i Alten, hvor man derfor i de sidste Aar har fundet det fornødent ved tilkaldte Mænd at skille og dele sig imellem.

Da det imidlertid i Finmarken hører til de sjeldne Undtagelser, at Hjemmarken er indhegnet, kan denne ogsaa gjerne siges at ligge i Fællesskab og det saavel for de tilgrændsende Bomænd, som for de med sine Reen omvankende Fjeldfinner. Og her har man en af de væsentligere Hindringer for et noget ordentligere drevet Jordbrug i Finmarken og tildeels ogsaa i Senjen og Tromsø Fogderi, nemlig Mangelen paa Hegn og Gjærder, som mange Steder ud mod Havet ikke vel staar til at afhjælpe, men som ogsaa paa sine Steder betragtes med en saadan Ligegyldighed, at man ikke vil underkaste sig den med Mangelens Afhjælpelse forbundne Møje og Besvær. Og dog gjælder det her om at *frede sin Ejendom*. Hammerfest Fogderi staar fremdeles længst tilbage af Amtets Fogderier i Alt, som angaar Jordbrug. For Kornavl er der neppe Anledning, og kun i den sydligste Deel af Hammerfest Landsogn samt ved Bunden af Porsanger Fjord i Kjelvig og Kistrands Thinglag er Potetesdyrkningen med Held forsøgt i noget større Skala. Man har imidlertid her opnaaet 8 à 10 ja lige til 14 Fold, der synes at maatte opmuntre til Efterligning. For Græsvæxt findes ogsaa i Hammerfest Fogderi næsten overalt en villig og god Jordbund. Men for Engdyrkningen gjøres naturligviis her ikke mere end andetsteds, snarere mindre. Som en væsentlig Hindring for ethvert Slags Jordbrug, og navnlig Engdyrkning, i Hammerfest Fogderi anføres den fra alle Kanter i Amtet gjenlydende Klage over de Fastbo-

endes Fortrængsel af de nomadiserende Lapper, det vil sige over den Skade, som de talrige Reensdyrsværme, naar de ved Begyndelsen af Sommeren komme ned af Fjeldene for at drage ud mod Kysten og Øerne, foraarsage paa de Fastboendes Eng. Disse Klager ere visselig ikke ugrundede, især efterat Loven af 7de September 1854 har givet Fjeldfinnerne Ret til at lade sine Reenhjorde gaa ubevogtede netop i den Tid af Sommeren, da Jorden, om den skal kaste noget af sig, maa fredes og det især for Rensdyr, der med sine skarpe Kløver ødelægge Græsroden og med sine Uddunstninger gjør Græsgangen usmagelig for Kvæget. Ophævelsen af den Reensdyr-Ejerne i Altens og Hammerfest Fogderier ved § 2 i bemeldte Lov indrymmede Ret til Bevogtningspligtens Undladelse i Tidsrummet fra 1ste Juni til 8de Juli hvert Aar vil sikkert vise sig nødvendig, og Sagen vil blive gjort til Gjenstand for særskilt Forestilling fra min Side.

Hvad Forholdet mellem Amtets Korn- og Potetesavl samt dets Behov angaar, da er det tilstrækkeligt nok bekjendt, at Agerbruget ikke paa langt nær tilfredsstiller Befolkningens Trang. Amtets Folkemængde er nu voxet til 54,655 Mennesker — By og Land tilsammen —, og under heldige Omstændigheder kan Amtets hele Agerbrug ikke levere som Bidrag til Føde for alle disse Mennesker mere end, naar Udsæden fradrages, 78,000 Tønder Potetes, 15,650 Tønder Byg, 650 Tønder Rug og 160 Tønder Havre, eller tilsammen 78,000 Tdr. Potetes og 16,460 Tdr. Korn. Efter hvad der oplystes ved Folketællingen for 1845, antoges den sandsynlige Avl i almindeligt gode Aar med Fradrag af Udsæden at udgjøre i Finmarkens Amt 17,375 Tønder Potetes, 8,703 Tønder Byg, 132 Tdr. Rug og 24 Tdr. Havre eller 17,375 Tønder Potetes og 8,859 Tønder Korn. Den Gang var Folkemængden i hele Amtet 43,938 Mennesker.

Efter Statistikernes almindelige Antagelse regnes 3 Tønder Potetes lige med 1 Tønde Rug. Den sandsynlige Avling af Ageren efter sidste Folketælling vilde saaledes udgjøre omtrent 42,460 Tønder Korn, hvoraf over 15,000 Tønder Byg (Havren sættes paa Grund af Avlingens Ubetydelighed ud af Betragtning). Regnes nu 3 Tdr. Korn som hvert Menneskes aarlige Behov af Brødføde, vilde den efter Fradrag af Udsæden antagne Avling for 1855 ikke forslaa til Næring for mere end med et rundt Tal 14,000 Mennesker, medens Amtet har en Folkemængde af over 54,000 Mennesker.

Amtets Agerbrug er saaledes for Tiden ikke istand til at fyldestgjøre Befolkningens Behov i den Retning for stort mere end en Fjerdepart. Uagtet dette Forhold mellem Behovet og den antagelige Korn- og Potetesavl i Amtet er bedrøveligt nok, er det dog ulige bedre end efter Folketællingen for 1845, da Avlens hele Beløb, paa samme Maade beregnet, neppe var tilstrækkelig for mere end 5,000 Mennesker af den daværende Folkemængde paa omtrent 44,000 Individer, altsaa ikke for stort mere end $\frac{1}{9}$ Part af Befolkningen.. Maalet, forsaavidt man vilde sætte det i et Forhold, hvorefter Behov og Kornavl gik lige op imod hinanden, er man altsaa kommet en heel Deel nærmere, uagtet Afstanden, som fjerner os derfra, endnu er særdeles betydelig. At den end yderligere kan forkortes, er vist, men omtrent ligesaa vist er det vel, at den aldrig ganske kan ophæves, eller med andre Ord, at Amtet aldrig kan vente at brødføde sig selv. Senjens Distrikt kan sikkerlig drive det dertil, ja endog faa noget af Agerens Produkter tilovers til Afhændelse, ligesom det nu i almindelig gode Aar bidrager det Meste til Tromsø Byes og noget til Finmarkens Forsyning med Potetes. Men den nordvestlige Deel af Tromsø Distrikt og det hele Finmarken, med Undtagelse maaske af Alten, kunne aldrig vente at see sit Agerbrug drevet til en saadan Grad af Udvikling.

Blandt de Hindringer, som Jordbruget heroppe har at bekjæmpe, maa, foruden de foran anførte Vanskeligheder for Anskaffelse af Hegn og de nomadiske Lappers Indtrængen med sine Reen paa dyrket Jord, nævnes som de væsentlige: først klimatiske Forhold, dernæst Mangel paa Folk, Mangel paa Indsigt, Mangel paa Penge og endelig Leilændingsvæsenet, hvorimod jeg, som forhen antydet, ikke kan henregne Fiskeriet til saadanne Hindringer, uden forsaavidt det trækker Befolkningens Hu fra Jordbruget, hvilket vel for en Deel maa siges at være Tilfældet, skjønt ikke altid og overalt. Den Kraft, Fiskeriet forøvrigt almindeligt ansees at berøve Jordbruget, nemlig Hænder og Penge, troer jeg et nogenlunde fornuftigt drevet Fiskeri mere end erstatter bemeldte Jordbrug. Af de anførte Hindringer ere ingen absolute eller uovervindelige, og hvad den anførte Mangel paa Penge angaar, menes herved ikke alene det samme som Befolkningens Fattigdom, der paa en vis Maade falder sammen med Leilændingsvæsenet, forsaavidt den hindrer fra at kjøbe Jord, men ogsaa den hos Befolkningen — efter deres Mening, som kjende den nøie, t. Ex. Foged Drejer — almindeligt raadende Ulyst og Uvillie mod at skaffe de til Jordkjøb eller Jords bedre Dyrkning nødvendige Pengemidler tilveje ved at gjøre rentebærende Laan eller Laan i offentlige Indretninger, som kræve Renter i rette Tid. Thi den omhandlede Ulyst eller Uvillie strækker sig ingenlunde til Stiften af Gjeld

i Almindelighed. For Boggjelden hos Kjøbmanden, hvor Renter for et uindviet Blik skjuler sig, har Almuesmanden heroppe slet ikke mindste Frygt, men omfatter den endog med en Forkjærlighed, hvori blander sig mange underlige Ideer om Kjøbmandens absolute Forpligtelse til at give Kredit, yde Forstrækning, ja endog i Tilfælde føde Vedkommende ligefrem, uden anden Sikkerhed end en eventyrlig Udsigt til et overhændigt Fiskedræt engang i Tiden. En Forandring i Alt dette til det Bedre er dog i den sednese Tid indtraadt. Mangelen paa Folk afhjælpes efterhaanden, deels ved Overskuddet paa Fødsler imod Dødsfald, deels ved Indflytninger fra de sydligere Egne af Riget, især Østerdalen og Gudbrandsdalen, hvilken Kilde for Folkeformerelsen i de Par sidste Krigs- og Trængsels-Aar vel er ophørt at flyde saa rigeligt som tidligere, men som med de fredelige og almindelige Forholds Indtræden sikkert igjen vil aabne sit Væld. Mangelen paa Indsigt i Alt hvad der til et ordentligt Landbrugsvæsen egentlig henhører er visselig endnu stor, naar undtages hos nogle Jordegodsbesiddere i Senjen og hos Befolkningen i Maalselven og Bardo, der hovedsagelig bestaar af Colonister fra sydligere kornproducerende Egne i Riget; men med den vaagnende Interesse for Jordbruget, hvorpaa jeg i det foran Anførte har fundet Anledning til at paapege adskillige gode Tegn og hvortil endnu kan føjes, at Spørgsmaal om Oprettelse af en Landbrugsskole i Lighed med den i Nordlands Amt oprettede har været vakt af Senjens og Tromsø Distriktformandskab, er det at vente, at denne Mangel ved fælles Bestræbelser vil blive afhjulpet efterhaanden.

Leilændingsvæsenet er vistnok endnu Noget, som trykker Jordbruget ned, hvad Senjens og især Tromsø Distrikt angaar. Men ligesom allerede ved forrige Femaarsberetnings Afgivelse dette Misforhold mellem Selvejendom og Leilændingsgods begyndte at formildes, deels ved det stadige Salg af Statens og beneficeret Gods, deels ved den da nylig stedfundne Overgang af det store Lyngske Proprietærgods, udgjørende Skjervø Præstegjeld og endeel af Lyngens, tilsammen af Skyld omtrent 160 Daler, i et Interessentskabs Hænder, hvis Hensigt var og er efterhaanden at sælge de enkelte Brug til Ejendom, saaledes er man i det nu forløbne Femaar gaaet yderligere fremad i samme Retning, saa at de fleste Jordbrug i Amtet i en ikke saameget fjern Fremtid vel kan antages at ville være i Selvejeres Besiddelse, med Undtagelse af Tromsø Præstegjeld, hvor det betydelige Mourfundske Proprietærgods er beliggende.

Hvad der i den her omhandlede Periode fornemmelig har bidraget til Jordbrugets Opsving, er ikke alene den paapegede Fremgang i de anførte Hindringers Bortfjernelse eller Formindskelse, men maa ogsaa for nogen Deel tilskrives paa den ene Side gode Aaringer og paa den anden Side Hvidesøens af Krigstilstanden bevirkede Lukning.

Med Undtagelse af Periodens første og sidste Aar, 1851 og 1855, da Høstens Udfald var under det Almindelige, især i 1855, har Aargangen været særdeles god. Saaledes findes for 1852 anført en "fortrinlig Høst," for 1853 "et usædvanligt rigt Udbytte af Aarsvæxten" og for 1854 "over et Middelsaar." Ved Indberetningen om Høstens Udfald i 1853 er bemærket, at Udsæden havde været langt større end tilforn især af Potetes, hvilket ogsaa havde til Følge, at Prisen paa denne Rodfrugt, der forhen almindeligt havde været 8 Ort pr. Tønde, faldt ned til 3 Ort. I Indberetningen for 1854 er anført, at Prisen paa Potetes var 4 Ort pr. Tønde og at Vinterrug var høstet, navnlig paa Sandtorv, med et særdeles godt Udfald, da den havde givet 20 à 25 Fold.

At Høstens heldige Udfald i 3 paa hverandre følgende Aar maatte aabne Befolkningens Øjne for den Rigdom, som ogsaa heroppe kan afvindes Jordbunden, er klart, ligesom at det maatte bidrage til et udvidet og forbedret Agerbrug.

Men i samme Retning har den europæiske Krigstilstand og Hvidesøens deraf følgende Spærring, som truede Finmarken med Hungersnød, efter al Rimelighed virket. Den betydelige Udsæd i 1855 er vistnok tildeels deraf foranlediget, ligesom Befolkningen derigjennem erholdt en gavnlig Vækkelse og Paamindelse om Usikkerheden af at have sin Ager paa Søen, om Muligheden af at overleve de russiske Meelsækkes Udeblivelse og om Nødvendigheden af at omgaaes sparsommeligt med Brødet og, saavidt skee kan, at hente det af egen Jord og spise det i sit Ansigts Sved.

Dyrkning af Humle, Liin og Hamp finder ikke Sted i Amtsdistriktet, ligesaalidt som der kan være Tale om Opelskning af Frugttræer, da de ikke kunne frembringe Frugt.

Ribs- og Bringebærbusken yder noget Udbytte. Om Haveværters Dyrkning er foran talt, hvad det egentlige Finmarken angaar. I Senjens og tildeels i Tromsø Distrikt trives de almindelige Haveværter og de dyrkes ogsaa overalt af Familier udenfor Bondestanden.

2. Fædrift.

At denne Næringsvej, der med den foregaaende er saa nær forenet og som i højere Grad end Agerbruget egner sig for en Jordbund, der næsten overalt frembringer Græs i Overflod, endog uden Dyrkning, medens Agerbruget for de finmarkske Fogderiers Vedkommende deels slet ikke, deels kun i ringe Grad kan komme til Udvikling, ogsaa er gaaet fremad i Femaaret, forsaavidt Fremgangen alene sættes i et forøget Antal, kan allerede sluttes af Folkemængdens Tilvæxt og Jordbrugets Fremskridt. De herom ved sidste Folketælling fremkomne Oplysninger, sammenholdte med Opgaverne fra Folketællingen for 1845, vise ogsaa dette. Hvad Hestetallet og dets Forøgelse angaar, er det Fornødne anført under No. 1. Med Hensyn til de øvrige Dyrarter oplyses, at Antallet i Amtets Landdistrikter

	i 1855.	1845.
af stort Kvæg var	30,826.	20,410.
= Faar . .	68,620.	49,688.
= Gjeder .	18,843.	13,936.
= Sviin . .	1,953.	1,434.
= Reensdyr	76,044.	74,465.

Her har man en Forøgelse i Tiaaret, hvad Antallet af stort Kvæg angaar, af omtrent 50 pCt. og med Hensyn til Faar af omtrent 38¾ pCt. Ogsaa Antallet af Gjeder og Sviin sees at være gaaet fremad, dog i mindre Grad og mindst Antallet af Reensdyr, hvilket er rimeligt nok efter de for Reenholdet paa norsk Side ved Grændseafsperringen indtraadte vanskelige Forholde. Snarere maatte man forundre sig over at Opgaverne ikke vise Tilbagegang; men deels er Forandringen endnu for ny, til at Virkningerne kunne være indtraadte i deres fulde Udstrækning, deels antages Forøgelsen i Periodens første 2 Aar at have været betydelig.

Grændsen erklæredes som bekjendt fra russisk Side spærret den 15de September 1852, men der gik vel endnu et Aars Tid hen og mere, inden Erklæringen kunde gaa over i Virkeligheden og aabenbare sig i et fra det gjennem Sekler tilvante aldeles modsat Grændseforhold.

Forøgelsen i Hesteantallet kan — som ovenfor anført — anslaaes til omtrent 28½ pCt., og har altsaa ogsaa været mindre end Forøgelsen af stort Kvæg og Faar.

Da Folkemængden i Amtets Landdistrikter ved sidste Folketælling er opgivet at udgjøre 49,279 Mennesker, vil der komme:

1 Hest paa 11 à 12 Indvaanere,
1 Stykke stort Qvæg paa 1 à 2 do.
og 1 à 2 Faar paa hver Indvaaner.

Dette viser, hvad Hestetallet angaar, et Forhold kun lidt under det andetsteds i Landet almindelige, medens Forholdet mellem Indvaanerantallet og Antallet af stort Kvæg og Faar viser sig fordeelagtigere for Finmarkens Amt, end for Landet i Almindelighed. Efter et Middeltal regner man i Europa 1 Lastdyr paa 12, 1 Stk. stort Kvæg paa 3 og 4 Faar paa 5 Mennesker. Men ligesom Statistikerne for det hele Lands Vedkommende gjør opmærksom paa, at man tager Feil, hvis man efter disse Talforhold ligefrem slutter, at der paa Norges Befolkning falder et større Kvantum af Husdyrenes Produkter, end paa de fleste andre Landes Indvaanere, saasom ikke alene Stykketallet, men ogsaa Dyreracen her kommer i Betragtning, saaledes maa dette især hvad Finmarkens Amt angaar, haves for Øje, om man skal komme til et nogenlunde rigtigt Resultat i Bedømmelsen af det her omhandlede Forhold. Hestene ere, med Undtagelse af enkelte Steder i Throndenæs og Alstafjord samt Bardo og Maalselven, af usselt Udseende, ringe Størrelse og tilsvarende Kraft, og Kvernes Melkeevne er næsten overalt i Amtsdistriktet temmelig meget under det Almindelige i de sydligere Dele af Landet, for det meste neppe Halvparten saa stor. Dette kommer deels deraf, at Kvægracens Forædling næsten aldeles forsømmes, men hovedsagelig af en Nøgt, som vilde spotte enhver Bestræbelse i den førstomtalte Retning, saasom den synes næsten ene og alene at være beregnet paa at holde Liv i Kvæget Vinteren over uden Hensyn til Afdrætten. Dette beskedne Maal forfejles dog ikke saa sjeldent og kan, efter det bestaaende Forhold, paa de fleste Steder ikkun opnaaes paa Bekostning saavel af Fiskeriets som af Fædriftens Udbytte. Alle Beretninger stemme overeens i Beklagelserne over den sædvanlige Uskik, som ikke er ualmindelig Syd paa Landet, men som her drives i en Udstrækning, der streifer Criminallovens 23—19, den Uskik nemlig at sætte paa et større Antal Kvæg for Vinteren, end det er rimeligt med det indhøstede Foderforraad at føde ordentligt. Som Følge heraf bliver Kvæget altsaa, i det heldigste Tilfælde, sultefødet Vinteren over, og naar Vaarkniben kommer, især hvis den bliver noget langvarig, maa alle Kræfter sættes i Bevægelse til Indsamling af Tang, Tarre, Renmos, Lyng og Riskviste, hvormed Kvæget, i Forening med forhen indsamlet Fiskeaffald, fristes Livet indtil det kan slippes ud paa Engen saasnart de første grønne Spirer begynde at vise sig der og medens Sneen endnu ligger flekkevis omkring. Det er især hos Søbonden at denne Aar efter Aar sig gjenta-

gende Mangel paa Omtanke og fornuftig Beregning fremtræder skarpest, og dog er den netop for ham forbunden med et dobbelt Velfærdstab, idet han derved ogsaa gaar glip af den rige Adgang til Fiskeri, som den sidste Deel af Vinteren i Almindelighed frembyder paa disse Kanter, og som de saakaldte "Nordfarere" (Fiskere søndenfra) veed saa vel at drage Nytte af. Bunsøden, ofte selvforskyldt, tvinger da vor egen Søbonde til at fiske — Tarre. Det maa vistnok indrømmes, at Landets Beskaffenhed i Forbindelse med det lave Standpunkt, hvorpaa Engdyrkningen, efter hvad herom er sagt, her befinder sig, frister til denne Økonomi, idet Havnegangene næsten overalt ere rige og tilstrækkelige til at føde og fede et større Antal Kvæg, end Høforraadet, selv med Tilhjælp af de elendigste Surogater, kan holde Liv i Vinteren over. Denne Undskyldning vilde dog især komme Fjeldbonden tilgode, skjønt han tiltrænger den mindre, idet Kvægets Røgt og hele Stel hos ham er ulige bedre, ligesom han ogsaa gjør mere for Engens Dyrkning, har rummeligere og reenligere Fjøs samt i Almindelighed eget Opbevaringssted for Melken. Især udmærker Befolkningen i Bardo og Maalselven sig fordeelagtigt i denne Henseende. Der skal ogsaa, efter vedkommende Fogeds Opgave, Noget være gjort for Kvægslagets Forædling, især ved Indførelse af Kvæg fra Bremen. Som Følge heraf har ogsaa disse Dalstrækninger Adskilligt af Kvægets Udbytte at afhænde og driver dermed en fordeelagtig Handel med Tromsø By, hvis væsentligste Opland disse Distrikter i denne Henseende maa ansees at være. Søbonden saavel i Senjen og Tromsø som især i Finmarken, med Undtagelse næsten alene af Altendalen, staar i Alt dette langt tilbage og skjønt det vel ikke lettelig mere gaar saavidt, som forhen i enkelte Kystdistrikter skal have været Tilfældet, at man, glemmende Engens Behov af Gjødningsstof, flytter de smaa elendige Fjøsbygninger bort fra Tomten, naar denne bliver altfor ufremkommelig for den rundt om ophobede Møg, og sætter dem op igjen et Stykke længere borte, forsaavidt man ikke foretrækker at styrte Gjødselen i Søen, — er det dog desværre endnu altfor almindeligt Tilfældet, at man ikke benytter Gjødselen tilbørligt til Engens Forbedring, at man har for trange, mørke og ureenlige Fjøs, at man i det Hele taget steller og føder Kvæget slet, at et Bræt over Sengen i den lave og smudsige Stue er Melkebod o. s. v., o. s. v.

Smør- og Ostfilvirkningen er udenfor de specielt nævnte Distrikter høist ubetydelig og af middelmaadig Beskaffenhed. Hvidost og Myseost af Gjedemelk samt Gammelost ere fremdeles de væsentligste Ostarter. Saavel i Maalselven og Bardo som ogsaa i Alten-Talvig er Interessen for en hensigtsmæssigere Behandling af Kvægets Afdræt, især hvad Ostfilvirkningen angaar, i den sednere Tid bleven vakt, hvilket giver sig tilkjende paa flere Maader, blandt Andet ved fremkomne Andragender om Adgang til at nyde Godt af den Underviisning i Ostfillavning, som af Selskabet for Norges Vel er gjort mulig. Sæterbrug findes neppe, undtagen i Alten, hvor det i den sednere Tid er kommet til Anvendelse.

Til Faareracens Forædling er, saavidt mig bekjendt, ikke gjort synderligt i Femaaret. Efter vedkommende Fogders Indberetninger skal man dog i Senjen og Tromsø samt Hammerfest Fogderier have skaffet sig Faar af Tuterøracen. Navnligen anføres for sidstnævnte Fogderies Vedkommende Store Tamsø i Porsangerfjorden og Havøen som Steder, hvor saadanne Faar ere anskaffede, men paa det sidstnævnte Sted har man for et Par Aar siden havt det Uheld, at Ulven har dræbt samtlige derværende tuterøiske Faar. I det Hele taget klages fra flere Steder meget over de Ødelæggelser, som Ulv og Bjørn anretter saavel paa det store Kvæg som især blandt Faareflokkene og Reensdyrhjordene. I flere Bygder i Senjen og Tromsø skal Faareslaget være en Blanding af norske, spanske og engelske Faar. At Faareavlen i Amtsdistriktet kunde modtage en betydelig Udvikling, synes ikke at være tvivlsomt, naar man betænker de gode Havnegange for Faar, selv paa Steder, der ikke ere modtagelige for nogen egentlig Engkultur, samt den Omstændighed, at Faarene paa mange Steder ved Kysten og paa Øerne næsten kunne nære sig selv det hele Aar rundt, de saakaldte Udgangere. Uldens Beskaffenhed er ikke saa daarlig og Kjødet af de finmarkske Faar er bekjendt for sin Fedme og Velsmag. Hvor ofte og til hvilke Tider paa Aaret Faareklipningen foregaaer, seer jeg mig ikke istand til med Bestemthed at angive. Almuen bruger for det Meste selv Ulden til sine Klædningsstykker og afhænder sjeldent noget deraf. Forøvrigt flaaes Skindet jevnligt af med Ulden paa, da Skindfeld almindeligt bruges til Sengklæder. Af Melken tilberedes Ost.

Gjedernes Antal er, som foran viist, ogsaa tiltaget, men ikke i samme Grad som Faarene. Foruden Melken, hvoraf en god Ost tilberedes, leverer Gjeden ogsaa en søgt Handelsgjenstand i Skindet, der beredes til Sjøklæder eller saakaldt Skindhyre for Almuen.

Som det overalt i Norge er Tilfældet, at Antallet af Svin er forholdsvis mindre, end i de øvrige europæiske Lande, saaledes er dette Misforhold i endnu højere Grad fremherskende i dette Amt,

hvilket lettelig forklares deels af den Omstændighed, at en stor Deel af Befolkningen, nemlig Alle, som ere af finsk eller lappisk Extraction, har jødisk Modbydelighed for Flæsk, deels af den mislige Smag, som Svinekjødet har heroppe, hvor det ikke vel kan lønne sig for Almuen at holde Svin, uden for en væsentlig Deel at føde dem med Fisk. Paa denne Maade næret, yder Svinet et Flæsk, der baade er usmageligt og mindre Forslag i.

Om Reensdyret er tildeels handlet ovenfor. Her vil jeg ikkun yderligere bemærke, at hvad der ovenfor er sagt om Reenholdet, egentlig kun gjælder Finmarken, hvor det imidlertid ogsaa er af overvejende Betydning. I Senjen og Tromsø Fogderi har det langt mindre at sige ved Siden af den øvrige Fædrift. Imidlertid har Reenholdet dersteds tiltaget, maaske tildeels som Følge af den ovenfor omtalte Grændsespærring, der for det egentlige Finmarkens Reenhold vil komme til at virke saa skadeligt. Det er især Ibestad, Lenvig og Carlsø, som her komme i Betragtning. I det førstnævnte Præstegjeld nærmer Reensdyrenes Antal sig til Antallet af stort Kvæg — 3091 Stykker mod 3401. I Lenvig anføres Reensdyrenes Antal til 701 og i Carlsø til 692. I hele Fogderiet er Antallet 5010 Stkr., hvilket ikke er $\frac{1}{15}$ Deel af Antallet i det hele Amt. Det er dog kun for Sommertiden at den de Fastboende i Senjens og Tromsø Fogderi tilhørende Reen, i Forbindelse med en langt større Masse, der for det Meste tilhører svenske Flytlapper, beter i Fogderi-Distriktet. Om Vinteren føres de i Regelen over til Sverige under Bevogtning og Behandling af Flytte-Lapperne, sammen med deres Dyr, og det er nok alene paa Rolløen i Senjen samt paa Kvaløen, Ringvasøen og Renøen i Tromsø og Carlsø at Rener holdes Aaret rundt. Disse Dyr ejes og vogtes af Finner.

Angaaende Forholdet mellem Distriktets Behov for og Frembringelse af Fedevarer, kan, foruden hvad der foran er sagt til Oplysning af dette Forhold, endvidere i Almindelighed bemærkes, at skjønt Forholdet mellem Befolkningens og Husdyrenes Antal — som foran viist — stiller sig fordeelagtigt i Finmarken, og Fædriften fremdeles maa ansees som Amtets væsentligste Næringsvej efter Fiskeriet, er dens Afkastning dog ikke tilstrækkelig til at fyldestgjøre Befolkningens Behov i hele Amtet, Kjøbstadbefolkningen derunder indbefattet, hvilket blandt Andet kan skjønnes af de Kvantiteter af deslige Varer, som hertil indføres og som i de 3 Aar fra 1852 til 1854 efter de paa Foranstaltning af Departementet for det Indre udgivne statistiske Tabeller har udgjort med et Middeltal aarlig:

af Smør	78,553	Pund.
= Flæsk .	8,765	—
= Kjød .	37,025	—
= Ost . .	5,728	—
= Talglys .	15,811	—
= Talg	1,036	—

Af Uld findes Intet at være indført, hvorimod naturligviis af uldne Manufacturvarer endeel, dog ikke i nogen Mængde. Den aarlige Indførsel af Ost og især af Kjød, hvoraf mellem 14 og 15,000 Pund førskt i Gjennemsnit aarlig til Tromsø (formeentlig Reenkjød fra Sverige over Skibotten), har saaledes i de her anførte 3 Aar været meget større, end i de nærmest foregaaende, sandsynligviis især som Følge af den stærkt tiltagende Bybefolkning. Med Hensyn til Smør, hvis Indførsel efter dette ikke skulde udgjøre mere end 6,546 Bⱦ aarlig, ere Opgaverne ikke fuldstændige, da Oplysning mangler om det landværts fra Sverige Indførte, der sandsynligviis udgjør en overvejende Deel.

En ikke ubetydelig Deel af det indførte Smør antages dog igjen at udføres af Distriktet, blandt Andet for at sælges under Lofotfiskeriet.

Da forøvrigt samtlige de her opregnede Varepartier ere indførte til Amtets Kjøbstæder og for en væsentlig Deel forbrugte af Bybefolkningen der, idet kun Ost og Talglys kunne antages i nogen Grad igjen at være udførte fra Byerne til Forbrug af Landbefolkningen, ere disse Data ikke synderligt oplysende, forsaavidt man alene ønsker Besvarelse af Spørgsmaalet om Tilstrækkeligheden af Fædriftens Frembringelser i Amtets Landdistrikter til Forsyning for Sammes Befolkning. Da Beretningerne fra Fogderne i Senjen og Tromsø, Hammerfest og Alten oplyse, at der af Fædriftens Produkter, især i det førstnævnte Fogderi, afhændes ikke saa ganske Ubetydeligt, fornemmelig ved Indførsel til Kjøbstæderne Tromsø og Hammerfest, medens paa den anden Side Almuen ikke nogetsteds i Amtet antages at tiltrænge nogen betydelig Forsyning af disse Husholdningsgjenstande udenfra og heller ikke i Regelen gjennem Handel anskaffer sig saadanne Sager, med Undtagelse af Reenkjød og endeel Kvænsmør, saa maa vel Fædriftens Afkastning i Amtets Landdistrikter i det Hele taget ansees at give noget Overskud over hvad Sammes Befolkning deraf tiltrænger.

Dette Forhold kan dog neppe siges at være en Følge af disse Produkters Tilstrækkelighed i og for sig, efter en Maalestok for Forbruget, som i Landets sydligere Egne er anvendelig, men har for en Deel sin Grund i den Omstændighed, at Fisken hos Søbonden paa mange Maader og i mange Skikkelser træder i Kvægets Sted. Saaledes Lever og til-

deels Kobbespæk istedetfor Smør, Tørfisk, Rav og Rækling for Sul, Tran istedetfor Talg til Lys o. s. v.

Fra Amtet udføres til Udlandet endeel Produkter af Fædriften, saasom Horn, Been og Skind. Især har Udførselen af Reensdyrskind i de sidste Aar været særdeles betydelig. Til nogen stor Værdi i Penge kan dog hele denne Udførsel ikke anslaaes.

3. Skovvæsen.

Om nogen egentlig Skovdrift i den Forstand, hvori dette Ord tages paa Sydlandet, kan der i Finmarkens Amt ikke være Tale, uden for Maalselvens og Vardos, Altens og med Tiden for Sydvarangers Vedkommende. Vistnok haves der i enkelte andre af Amtets Distrikter endeel Furuskov og i flere Birkeskov, men den forekommer deels saa sparsomt og deels saa fjernt og ulendigt beliggende, at Skovdriften paa disse Kanter for det Meste indskrænker sig til de nærmeste Beboeres Forsyning med fornødent Brænde og endeel Bygningsvirke. Finmarkens Trævarhed og end mere uvorren Behandling af den utilstrækkelige Skov, som findes, har fra umindelige Tider udgjort Gjenstanden for stadige og grundede — om end noget overdrevne — Beklagelser, ligesom Alle, der af egen Drift eller paa offentlig Foranstaltning have tænkt og skrevet om de finmarkske Forhold, have fæstet sin Opmærksomhed ved disse Mangler og forsøgt at udspekulere Midler til deres Afhjælpelse. I førstnævnte Henseende have Alle været enige, men i sidstnævnte Henseende har der herskt megen Meningsforskjel, navnligen med Hensyn til det i denne Materie dybt indgribende Spørgsmaal, om Hensigtsmæssigheden af at lade Ejendomsretten over Skoven forblive hos Staten, hvor den for hele Finmarkens og en ikke ubetydelig Deel af Senjens og Tromsø Fogderies Vedkommende fremdeles er, eller besørge den udskiftet og fordeelt mellem Grundbesidderne. Medens saaledes den ældre Commission til Finmarkens Opkomst og andre med de finmarkske Forhold vel bekjendte Mænd have troet i Udskiftningen at finde en Frelse mod den truende Trænød, der endog af Nogle er bleven fremstillet saa stor, at den formentes i sin befrygtede Fremgang at ville gjøre saagodtsom det hele Amt *ubeboeligt*, sees flere af Amtets Bestyrere at have fraraadet en saadan Udskiftning, hvilken Mening ogsaa den ved høieste Resolution af 29de Juli 1852 angaaende Grændseforholdene med russisk Finland m. v. nedsatte Commission sees at have deelt. I sin Continuationsindstilling af 12te Marts 1853, om hvad der antages at kunne bidrage til Udvikling af Næringsveiene i Finmarken og til Distriktets Opkomst, har sidstnævnte Commissions Medlemmer, Houge og Sarlund, skjænket det finmarkske Skovvæsen stor og fortjent Opmærksomhed, og leveret en efter mit Skjøn grundig og omfattende Fremstilling af de herhen hørende Forhold samt paaviist Midler til Skovvæsenets Opkomst eller i alt Fald til Forebyggelse af dets yderligere Forværring, som af høiere Vedkommende ere befundne hensigtsmæssige og til hvis Iværksættelse man nu sætter et, efter min Formening, ikke ugrundet Haab.

De i bemeldte Indstilling anførte Grunde mod Skovens Udskiftning til de private Ejere i Forbindelse med de Erfaringer, jeg under min Embedsvirksomhed heroppe har gjort med Hensyn til disse Forhold, gjør det for mig utvivlsomt, at den omhandlede Udskiftning for det egentlige Finmarkens Vedkommende, om den ogsaa var iværksættelig, ikke bør finde Sted, og at Forholdet i denne Henseende i Senjens og Tromsø Fogderi, hvor ogsaa endeel Skovstrækninger endnu henhøre til Statens Almindning eller ere undtagne fra privat Ejendom, ikke bør forandres, i alt Fald ikke for den nærmeste Fremtid.

Finmarkens Forhold ere i Mangt og Meget saa særegne, at hvad der kan passe sig for den øvrige Deel af Landet ikke uden Skade kan bringes ligefrem i Anvendelse her, og Skovvæsenet hører efter min Formening til de Anliggender, som ikke hensigtsmæssigen kunne ordnes paa samme Maade i Finmarken som syd paa Landet. Har man endog der mange og bedrøvelige Erfaringer om Skuffelser i den Tiltro til en forstandig og økonomisk Skovdrift fra de private Ejeres Side, som Ejendomsforholdet skulde synes at maatte tilsige og som vel ogsaa for en Deel har været det Bestemmende for Lovgiveren ved Tid efter anden at løsne og tilsidst næsten ganske borttage de Baand, som forhen hvilte paa denne Bedrift, saa er der al Grund til at antage, at den samme Frihed i Skovens Benyttelse eller Skovens Overdragelse til Ejendom vilde lede til de sørgeligste Følger her, hvor Skovens rette Behandling og Betydning som Ejendom er ukjendt og blandt en Fiskerbefolkning ikke vilde kunne blive kjendt eller kunne gjøre sig gjældende førend det var for seent. Byernes, Havørnes og de yderste Kystdistrikters Beboere trænge alle haardt til Træ, og hvor saamange villige Kjøbere melde sig, udkræves der i Sandhed en langt større Indsigt, Omtanke og Styrke i Karakteren, et længere rækkende Fremtidsblik, end man med sin bedste Villie kan tiltro Finmarksfiskeren, der

var bleven Skovejer, for at kunne modstaae de fristende Anbud. Man skulde vel see, at Skoven fik Fødder at gaa paa; den vilde udvandre til Kysten og forsvinde.

Med den her antydede Fordeling af Befolkning og Skov, hver paa sin Kant, langt bortfjernet fra hverandre, hvad det største Antal af Indvaanere angaar, vilde Vanskelighederne med en nogenlunde rimelig og retfærdig almindelig Skov-Udskiftning desuden blive noget nær uovervindelige, ligesom en saadan Udskiftning vilde være forbunden med uforholdsmæssige Opofrelser fra Statens Side, medens denne paa samme Tid, om den ikke vilde gjøre Indvaanerne umyndige efterat have gjort dem til Ejere, berøvede sig den nu havende Adgang til at ordne Sagen paa en Distriktets Tarv i Almindelighed saavidt muligt betryggende Maade og controllere Skovforbruget.

I Senjens og Tromsø Fogderi, der i det Hele taget er langt mere skikket for en Indordning under det øvrige Lands Tilstande, stiller Forholdet sig noget anderledes, saameget mere som den største Deel af Skoven der allerede er i privat Eje, hvorved Controllen med Resten vanskeliggjøres paa samme Tid som den bliver af mindre Vigtighed, og Misnøjen og Forviklingerne forøges. Især er dette Sidste blevet Tilfældet, efterat den Skov, der tilligger nogle Gaarde i Bardodalens Alminding ved Overretsdom af 21de Februar 1848, ved hvilken det Offentlige har acqvieceret, er gaaet over i vedkommende Gaardejeres fuldkomne Raadighed, medens den øvrige Almindingsskov saavel i Bardo som i Maalselven, Salangen og Gravfjord enten udelukkende eller med Udviisningsret tilhører det Offentlige. Imidlertid er jeg meest tilbøjelig til at antage, at man ogsaa for Senjens og Tromsø Fogderies Vedkommende gjør rettest i at bevare det nu stedfindende Forhold, da det fremdeles maa anses at være af Vigtighed for bemeldte Distrikter i Almindelighed, at det Offentlige kan raade over den i dem værende Furuskov saaledes, at denne ogsaa kan anvendes til Fordeel for Andre end Kjøberne af den Grund, hvorpaa den staar, dog at disses Adgang til at erholde det Fornødne til Husbrug ikke berøves dem. Men naar Staten fremdeles forbeholder sig en saadan Ret over Furuskoven paa de Grunde, der afhændes i disse Trakter, synes den ogsaa at burde have den Forpligtelse paa sig, at sætte disse offentlige Skove under en paa Stedet værende sagkyndig og virksom Bestyrelse, paa det at den — som foran paapeget — vanskeliggjorte Control kan blive mere virksom og bedre ført, hvorved den ogsaa vil give mindre Anledning til Misfornøjelse, og tillige for at der fra den forstmæssige Maade, hvorpaa de offentlige Skove under en saadan Bestyrelse maatte antages at blive behandlede, kunde udbrede sig saavel blandt Almuen som hos de enkelte større private Skovbesiddere i Fogderiet den Interesse for og Indsigt i Skovs rette Behandling, som nu til stor Skade saavel for Enkeltmand som det Almindelige her aldeles mangler. Forberedende Skridt til Indførelse af en bedre Orden med det offentlige Skovvæsen i Senjens og Tromsø Fogderi ere fra Amtets Side trufne, forsaavidt man under 14de Januar sidstleden har henvendt sig til det Kongelige Indre-Departement med Andragende om ved dettes Medvirkning at erholde fornøden forstkyndig Bistand til Skovsagens nærmere Undersøgelse og Indførelse af en hensigtsmæssigere Administration.

Forøvrigt vil selve Spørgsmaalet om Ejendomsretten med det Første blive gjort til Gjenstand for særskilt Behandling, da vedkommende Foged i Anledning af opstaaet Spørgsmaal om Kjøb af en af Statens i Maalselven beliggende Gaarde har indstillet, at man indtil Videre, og navnligen indtil Forholdet kunde blive nærmere undersøgt og ordnet, burde standse med Salget af Statens Skovejendomme i Fogderiet.

Ovenfor er i Forbigaaende antydet, at de grundede Beklagelser over Skovenes Mishandling er opblandet med endeel Overdrivelser, t. Ex. den, at Befolkningens Tilbagegang ja endog Forsvinden deraf vilde blive Følgen. Klagerne gaa meget langt tilbage i Tiden og ere stadigen blevne gjentagne, ofte med hiin uheldvarslende Spaadom i Tilgift. Den paaklagede Misbrug af Skoven maa altsaa være meget gammel, og dog er det saa langt fra, at den befrygtede Følge er indtraadt, at Folkemængden i Amtet tvertimod siden 1815 har mere end fordoblet sig og erholdt en træforbrugende Kjøbstadsbefolkning af 5376 Mennesker, hvoraf dengang næsten ikke fandtes Spor. Og dog er Skovens Misbrug i det Væsentlige saagodtsom uforandret fortsat næsten ned til vore Dage. Dette beviser, at den yttrede Frygt for Affolkning, som en Følge af Skovmisbrugen, har været ugrundet, og man kan vel ogsaa deraf slutte, enten at Mishandlingen af Skoven har været skildret med vel stærke Farver eller at den i alt Fald har været mere langsomt virkende end man havde antaget. En væsentlig Grund til at den slemme Spaadom ikke er gaaet i Opfyldelse, maa rimeligviis søges deri, at Skovenes Indhold og Tilvæxtevne er bleven undervurderet, samt at man ikke har taget tilbørligt Hensyn til den Adgang til at hjælpe paa et utilstrækkeligt Træforraad inden Amtets Grændser, som dets mange og tildeels rige Torvemyrer frem-

byde, ligesaalidt som man synes at have havt for Øje den Adgang til ved Indførsel udenfra at forsyne sig med Træmaterialier og Steenkul, der staar Finmarkens Amt ligesaa aaben som de fleste andre ikke i tilstrækkelig Grad træproducerende Egne.

Steenkul, hvis Brug først i de sednere Aar er blevet mere almindelig, fornemmelig i Amtets Kjøbstæder, kan under almindelige Omstændigheder, det vil sige naar Farten paa Archangel er aaben og Steenkulsfragterne hertil som Følge deraf lave, haves i tilstrækkelig Mængde og for en forholdsviis billig Priis. Fra Rusland indføres aarlig, naar Rusfefarten er levende, ikke saa ganske ubetydeligt af Trævarer til Stæderne Wadsø, Wardø og Hammerfest.

I forrige Femaarsberetning opgaves Indførselen til 135,215 Cubikfod i Gjennemsnit aarlig. I 1852 er til Wardø indført ca. 28,000 Cubikfod og til Wadsø og Hammerfest til en Værdi af 8 à 9000 Spd., i 1853 til Wardø 9,000 Cubikfod og til de tvende andre Steder for 6500 Spd., i 1854 til Wardø 7000 Cubikfod og forøvrigt kun for en 8 à 900 Spd. Noget indføres ogsaa til disse Steder fra Rusland i Form af almindelig Favneveed. Saaledes viser Tabellen for 1853 en Indførsel af over 500 Favne. I 1852 var Indførselen næsten ligesaa stor, men derom meddele Tabellerne ingen Oplysning, ligesaalidt som med Hensyn til Indførselen af Brændeveed i 1854, der nok ogsaa var saagodtsom for Intet at regne. Steenkulsindførselen retter sig efter Dampfarten. Den er saaledes nu meget betydelig. I 1852 angaves Indførselen til omtrent 36,000 Tønder, i 1853 til henimod 44,000 Tdr., tildeels foranlediget af Krigen. Men disse Opgaver ere i denne Forbindelse kun lidet oplysende. Til Tromsø og dets Distrikt indføres Trælast fra det Throndhjemske; men saa gaar igjen endeel Trælast fra de Tromsøiske Skovtrakter deels til Vesteraalen deels til Finmarken, fornemmelig i Form af Kirke- og andre Bygninger, som i Tromsø eller Maalselven optømres.

Da det, efter de af Statskassen og Brændeviinsafgiftskassen i Aaret 1854 stedfundne Bevillinger til Lønning af offentlige Skovbetjente er blevet muligt at sætte det finmarkske Skovvæsen paa en bedre Fod, hvad Administration og Control angaar, er det at haabe, at Misbrugene efterhaanden ville aftage. At bringe dem ganske til Ophør kan paa Grund af Stedsforholdene, blandt Andet Flyttelappernes med Skovødelæggelse altid i en vis Grad forbundne Omstreifen, ikke ventes. Adskillige hidtil ubenyttede Skovpartier ville forhaabentlig komme til Anvendelse og Fredningen vil bidrage til Udvikling af Tilvæxtskoven og til et større Udbytte med en forholdsviis mindre Forringelse af Skoven i Almindelighed, idet den store Mængde af Nedfaldstræer, Stubber, Toppe og Grene herefter ville komme til Anvendelse og den vexterlige Skov blive mere skaanet. Ligesom imidlertid de her berørte Foranstaltninger ere for nye til at man endnu kan afgive nogen til Erfaring støttet Beretning om deres Virkninger, saaledes er det ogsaa mindre nødvendigt her særligen at omhandle denne Side af Sagen, da Amtmanden ved hvert Aars Udgang vil have at meddele fuldstændig Indberetning til det Kongelige Finants- og Told-Departement om Skovenes Tilstand, om hvad der har bidraget til deres Forbedring eller Forværrelse, om hvorvidt Opsynet og de udfærdigede nærmere Forskrifter svare til Hensigten, ledsaget af Betænkning om hvad der videre til Øjemedets Opnaaelse kan være at søge iværksat. En saadan Indberetning vil efter indeværende Aars Udgang for første Gang blive afgiven. Her troer jeg blot at burde tilføje, at samtlige Skovbetjentposter paa en enkelt Undtagelse nær ere besatte, samt at jeg for samtlige Skovfogder og Skovopsynsbetjente har udfærdiget særskilte Instrurer og Regler for Skovenes Behandling og Benyttelse i de forskjellige Distrikter.

Af hvad foran er anført vil indsees, at Skovmængden i Amtsdistriktet ikke er tilstrækkelig for Befolkningens Behov af Træmaterialier, hvilket den med den voxende Befolkning endmindre kan antages nogensinde at ville blive. Ved omhyggeligere og skaansommere Behandling ville Skovene dog formentlig i en lang Fremtid strække til en Forsyning af Brænde, som i Forening med Torvskuren og Indførsel af Steenkul maa antages at bortfjerne Frygten for egentlig Mangel paa Brændematerialier, hvoraf i disse Egne forbruges forholdsviis mere end andetsteds, ikke paa Grund af den større, men af den langvarigere Vinterkulde.

Efter de indkomne Beretninger fra Fogderne stiller dette Forhold sig for de forskjellige Fogderi-Distrikter saaledes:

I Østfinmarken, Warangers og Tanens Fogderier findes Furuskov kun i Sydwaranger — fornemmelig i Jarfjorden og Pasvikdalen — samt i Karasjok, hvorimod Løvskov foruden i de nævnte Distrikter ogsaa findes paa Nordsiden af Warangerfjord, dog kun i Westjakobselvdalen og noget Ubetydeligt i Syltefjorddalen, desuden i Næsseby, Tanen, Polmak og Lebesby. Løvskoven bestaar her som andetsteds i Amtet hovedsagelig af Birk, dog forekommer ogsaa Rogn, Older, Asp, Hæg og Vidie paa flere Steder, især i Sydwaranger. Fra sidst-

nævnte temmeligt rige Skovdistrikt, hvis Løvskov, om den end ganske udhugges, antages at komme igjen i Løbet af omtrent 50 Aar, men hvis Furuskov i Almindelighed, naar den er udryddet, ikke reproducerer sig, idet den strax erstattes af fremspirende Løvskov, forsynes ikke blot Sydvarangers hurtigt voxende Befolkning, men ogsaa for den væsentligste Deel Befolkningen paa Nordsiden, især Byernes Indvaanere, med Brænde og Bygningstømmer, m. V. Fra Karasjok Skovtrakt forsynes Polmak og Tanen ved Tømmerflødning gjennem Tana-Elven. Forøvrigt ere samtlige Thinglag i Tanens Fogderi, efter hvad Fogden siger, saaledes forsynet med Birkeskov til Brændeveed, at endog Befolkningen i de ydre Kystegne har Adgang til at blive forsynet dermed. Denne Befolkning, saavel her som i Warangers Fogderi, er ellers udelukkende henviist til Brugen af Torv, som imidlertid paa de fleste Steder findes i tilstrækkelig Mængde og af god Beskaffenhed.

Vestfinmarken — Altens og Hammerfest Fogderier — har, med Undtagelse af Kistrand i Bunden af Porsangerfjorden langsmed Laxelvens Bredder, ikkun Furuskov i Alten, men der i temmelig betydelig Mængde, skjønt den egentlige Tømmerskov, i alt Fald hvad Sagtømmeret angaar, er meget i Aftagende. Birkeskoven er langt videre udbredt og findes næsten overalt i det Indre, hvorimod hele Maasø Thinglag og de ydre Strøg af Hammerfest og Kjelvig og Kistrands Thinglag ere skovbare. Anledning til Torvskur gives næsten overalt i Hammerfest Fogderi og i Maasø Thinglag er Torv det almindelige Brændmaterial. Ligesom Hammerfest By for en stor Deel forsynes med Brændeveed og andre Træmaterialier fra Alten, saaledes er dette ogsaa Tilfældet med de næsten skovbare Øer Seiland, Sørø og Qvalø. Imidlertid hentes dog ogsaa, især af Almuen i Hammerfest Thinglag, ikke saa lidet Brændsel fra Ripperfjord, der gaar ind i Fastlandet ligeover for Qvaløen, og i hvis 3 à 4 Miil lange Dalføre findes en ret god Birkeskov samt noget Rogn, Older og Selje. Skovene i Porsanger, der antages omtrentlig at kunne fyldestgjøre Behovet for Kistrands og Kjelvigs Vedkommende, trænge meget til Fredning, da de i de sednere Aar ved uforstandig Benyttelse og ulovlig Hugst ere stærkt medtagne.

Alten er — som bekjendt — en af de betydeligste Skovtrakter i Amtet, og da et ordnet Skovopsyn der i længere Tid har fundet Sted, er Behandlingen af Skoven ogsaa mere tilfredsstillende, skjønt Controllen i de store Vidder er vanskelig. En Gjenpart af vedkommende Skovfogeds Indberetning til Amtet af 1ste September 1855 om en af ham da nylig foretagen Inspektionsreise i Alten-Talvigs Præstegjeld følger vedlagt. Det er i det egentlige Alten især Eibydalen, som har den meste Skovbeholdning igjen. Storelvdalen, Tværelvdalen, Transfjorddalen, Rafsbatten og Mathisdalen ere mere udhuggede, dog paa langt nær ikke udtømte, især hvad Brændeveed angaar.

Talvigsskoven anføres at være i stærk Tilvext, men forøvrigt maa Skovene i Alten i det Hele taget snarere siges at være i Af- end Tiltagende. Skovens Fredning synes dog, efter Skovfogdens Sigende, at vinde mere og mere Indgang hos Almuen, ligesom større Orden baade med Hugst og Fremdrift er indtraadt.

Naar man betænker det store Træforbrug, som Altens Kobberværk med dets Befolkning af over 800 Mennesker foraarsager, samt den stærke Udførsel af Brænde og andre Træmaterialier især til Hammerfest, hvilken imidlertid allerede er bleven og endnu mere vil blive indskrænket, kommer man til den Erkjendelse, at de altenske Skovtrakter maa have været ikke saa lidet righoldige, siden de uden at udtømmes have kunnet modstaa de forenede Virkninger af tidligere Dages Misbrug og en sednere Tids stedse voxende Krav.

Hugsten af friske og voxterlige Træer vil fremdeles efter Mulighed blive indskrænket for den nærmeste Fremtid, da al Omhu bør anvendes for Bevaringen af disse for en saa stor Deel af Finmarken i høj Grad vigtige Skovtrakter, der endnu, efter Skovfogdens sedneste Opgave, kan levere, uden at der hugges til Upligt eller at Skoven i det Hele gaaes for nær,

aarlig 182 Tylter færskt Tømmer af forskjellige Sorter, hvoraf ikke over 28 Tylter Sagtømmer (forhen er maaske det Dobbelte hugget).
100 Tylter tørre Træer til Bygnings- og Sagtømmer.
140 Tylter Gjærdefang, hvortil en mindre Sort tørre Træer benyttes.
800 Stk. Baandstager.
800 Favne Brændeveed (til Hammerfest).
30 Tylter Birketræer til Hjeldebrug.

Hertil kommer det Brænde, som aarlig forbruges af selve Indvaanerne i Alten, men som af Skovfogden ikke til Kvantiteten kan opgives. Han paaseer saavidt muligt at hertil Nedfaldstræer, gamle Rødder o. desl. benyttes.

I det under Altens Fogderi henhørende Loppens Sogn, for hvis Skovvæsens Bestyrelse en egen Skovopsynsbetjent nu er ansat, forekommer alene Birkeskov, men ikke saa ganske Ubetydeligt i Ørfjord, Bergsfjord, Troldvig og paa Øen Silden. Skov-

foged Borchgrewink erklærer, efterat have befaret disse Skovtrakter, at Loppens Sogns Beboere ville kunne blive forsynede med Brænde fra de derværende Skove, naar Hugsten ordentlig begrændses (hvilket nu vil skee) og Anvendelse af Brændetorv, hvortil der paa flere Steder er god Adgang, bliver mere almindelig.

Senjen og Tromsø Fogderi har Furuskov i Maalselven og Bardo, Ibestad, Gravfjorden, Tranøbotten, i Senjen-Almindingen, i Storskoven i Tromsø Præstegjeld, i Norfjorden og Skibotten i Lyngen og i Reisen, Ovenangen og Burfjorden i Skjervø. Burfjordskoven er ikke stor, men har til Tromsø Skibsværft leveret endeel Tømmer, saavel krumt som ret, der har været udmærket saavel hvad Størrelse som Godhed betræffer. Ellers er Furutræet heroppe, omendskjønt det kan opnaa betydelig Størrelse, gjerne løsere i Veden og af mindre god Malm. Det begynder ogsaa i en tidligere Alder, end syd paa Landet, at raadne paa Roden indvendig fra.

Ogsaa i dette Fogderi er det Tilfældet, at Birkeskoven har en langt videre Udbredelse. Den findes saagodtsom overalt, men kun paa enkelte Steder i tilstrækkelig Mængde.

Den ene Trediepart af Bergs Sogn paa Vestsiden af Senjensøen er aldeles trævar, og der saavelsom i Sands Sogn under Throndenæs samt paa flere Steder i Tromsø, Carlsø og Skjervø Præstegjeld ude ved Havet, hvor der er Mangel paa Brænde, er Brugen af Torv deels almindelig fra før af, deels i den sednere Tid kommet i Gang. I Lyngen findes ikke Adgang til Torvskur, og man har der begyndt at gribe til Steenkul, for at bøde paa Brændemangelen.

Foruden Birken findes af Løvtræer ogsaa paa flere Kanter Rogn, Selje, Hæg, Older og Asp, men kun enkeltviis. Aspen opnaar i de her værende Skove ofte en betydelig Størrelse, saa den i Højde kan maale sig med Furuen.

Tromsø Byes Brændeforsyning skeer hovedsagelig fra Maalselven samt Malangen og Balsfjorden i Form af almindelig Favneveed, udelukkende Birk. Brændepriserne ere i de sidste Aar stegne over 50 pCt., saa de nu mere nærme sig det rette Forhold end tidligere, da de unægtelig vare lavere end de egentlig burde være. Det maa dog bemærkes, at den Birkeveed, som her kommer i Handelen, baade er langt mindre og paa Grund af ringere Gehalt udrøjere end Birkeveden syd paa Landet, men saa har den ogsaa forhen almindeligt været at faa kjøbt til 7 Ort og 7 Ort 12 Skill. pr. Favn. I de Par sidste Aar har Prisen været 11 à 12 Ort.

I Fogdens Beretning anføres at saavel Birkeskovene som Furuskovene i Fogderiet ere meget medtagne og ofte behandles paa en uvorren Maade.

Noget Maal paa Birkeskovens og Furuskovens Udstrækning i Fogderiet har man ikke seet sig istand til at angive. Skovmængden er ikke tilstrækkelig for Forbruget. Steenkul og Torv udfylder det Manglende.

Tjærebrændingen har, paa Grund af den i de sidste Aar stegne Priis paa Tjære, været i Tiltagende. Tjære brændes fornemmelig i Reisen i Skjervø og i den sednere Tid ogsaa noget i Maalselven og Bardo. Produktionen er anslaaet at udgjøre mindst 500 Tønder om Aaret. I Alten er Tjærebrændingen igjen kommet i Gang. Noget Kul brændes ogsaa dersteds, men kun saameget, som nødvendig udfordres til Smeltehytten i Kaafjord, der forøvrigt drives med Steenkul. I Østfinmarken og Hammerfest Fogderi finder ingen Tjære- eller Kulbrænden Sted som Næringsvei.

Furuskoven leverer ogsaa endeel Tøndestave, og Baandstager eller Tøndebaand skjæres af Birk og Selje, men ingen af Delene i tilstrækkelig Mængde. I Reisen og Maalselven bygges nogle Baade af Furu samt de saakaldte Kumser, o: større aabne Baade, fornemmelig til Transport af Trælast og Favneveed. Forøvrigt forsynes man i Almindelighed med Baade fra Nordlands Amt, hvad den sydligere Deel af Amtsdistriktet angaar.

I Hammerfest Fogderi drives Baadbyggeri af Materialier fra Porsanger-Skovene, hvorved det store Misbrug har fundet Sted, at Bordene ere blevne dannede med Øxe, hvorved naturligviis en Mængde Træ gaar til Spilde. Dette er nu i de udfærdigede Skovregler overalt strengeligen forbudt og vedkommende Skovbetjente paalagt at have nøje Indseende med, at alt saadant Arbeide udføres udelukkende ved Brug af Sag.

Schematiske Forklaringer over Sagbrugenes Antal i Amtsdistriktet ere ikke leverede. I Sydvaranger findes en Bygdesag, ved hvilken der dog i sidste Femaar kun har været skaaret høist Ubetydeligt og i de to sidste Aar Intet. Anlæg af Sagbrug i Pasvigdalen paa norsk Side efter en større Maalestok til Udførsel af Trælast fra de betydelige Skove omkring Enare paa russisk Side, hvilken skulde flødes ned gjennem Pasvig og Jacobs Elv, er i Gjære, i Forbindelse med en dertil knyttet større Colonisationsplan i Sydvaranger. Denne Sag nævnes her kun i Forbigaaende, da den vil blive gjort til Gjenstand for særskilt Foreſtilling.

Noget privilegeret Sagbrug findes ikke længere i Altens Fogderi ligesaalidt som i Tanens og Ham-

merfest Fogderier. I det førstnævnte Fogderi drives dog en Husbehovssag med Vandkraft og forøvrigt en Deel Haandsage, hvorpaa ikke ubetydelige Kvanta af Bord og Planker opskjæres, hvilken Bedrift dog efterhaanden vil indskrænkes meget af Mangel paa Sagtømmer. I Senjen og Tromsø Fogderi har vel omtrent det samme Antal Vandsage være i Gang i det sidst forløbne Femaar, som i det næst foregaaende, da Bygdesagenes Antal i Fogderiet angaves til 30, hvoraf saagodtsom alle ere i Maalselven, da der i Skjervø og Lyngen kun er et saadant Sagbrug i hvert Præstegjeld.

4. Fiskeri.

At Fiskeriet fremdeles er Hovednæringen i det hele Amt, fra hvilken almindelige Regel ikkun Maalselven og Bardo samt Fjeldsognene Karasjok og Koutokeino kunne undtages, fremgaar af det foran Anførte, ligesom deraf vil sees, at det er min Mening, at dette Forhold er og vil blive det naturlige for den nordligere Deel af Senjen og Tromsø samt for Finmarken.

Disse nordlige Haves uudtømmelige Fiskerigdom er tilstrækkeligt bekjendt. Man kan næsten sige at der kun tiltrænges Folk og nogenlunde rimeligt Vejr, d. v. s. saadant Vejr, at man kan komme paa Søen, "Sjøvær," for at trække saameget Fisk man vil eller kan finde Anvendelse for. Det er vistnok ikke til enhver Aarets Tid eller jævnt fordeelt rundt den hele vidtløftige Kyststrækning, at Havet heroppe vrimler saaledes af Fisk. Disse Indsig af Torskearter, der danne de store Fiskerier, ere periodiske og gaa i Stiim, der ikke stedse søge de samme Kyststrækninger. Men Fisk i tilstrækkelig Mængde til Befolkningens og Kvægets Næring findes dog for det Meste rundt den hele Kyst og i de dybe Fjorde til enhver Aarstid.

Finmarkens Amts Befolkning, alene med de anførte Undtagelser, er derfor en Befolkning af Fiskere, der trækker sin væsentligste Næring af Søen. Men ligesom de paa Finmarkens Kyster til visse Tider af Aaret indtræffende store Fiskerier nu stadigen søges af Folk i Mængde fra Naboamtet, saaledes er dettes store Vaartorskfiskeri — Lofotfisket — stadigen besøgt af Fiskere fra Senjens og Tromsø Fogderi og danner for disse en betydelig Indtægtskilde. Dette sidstnævnte Fiskeri, skjønt det foregaar udenfor Amtets Grændser, maa saaledes ogsaa her blive at tage Hensyn til.

Hvert Aar, omtrent fra Slutningen af Januar Maaned, drage flere Hundrede Baade fra Senjens Distrikt og fra Lyngen, Skjervø og Carlsø til Lofoten, hvor de med Garn- og Linebrug deeltage i det dersteds forefaldende aarvisse Torskefiskeri. Den fangede Fisk sælge de enten strax til Fiskekjøberne eller ogsaa hænge de den selv for egen Regning paa Værene i Lofoten. Ogsaa Rognen sælges paa Stedet, hvorimod Leveren tages med hjem, hvor den brændes til Tran. Det er dog nok kun Fiskerne fra de sydligere Distrikter af Senjen, fra Ibestad, Throndenæs med Sand og Kvædfjord, som bruge at hænge Fisken for egen Regning. Fiskere nordenfor Tromsø sælge altid deres Fisk i raa Tilstand. De ere for langt borte fra Fiskepladsen til at kunne begive sig derhen igjen i Juni Maaned, naar Fisken skal nedtages af Hjeldene efterat være tørret.

At Fiskere fra det egentlige Finmarken deeltage i dette Fiskeri er nok meget sjeldent, maaske undertiden nogle fra Loppen. Vejen falder dem for lang og de have i Almindelighed heller ikke Raad til den kostbare Udrustning, som Deeltagelse i Lofotfisket udfordrer. Desuden har de paa sine egne Kyster omtrent samtidigen med Lofotfisket et lignende Fiskeri, nemlig af Vaartorsk eller Skrei, der ogsaa søger ind til nogle Pladse paa Finmarkens Vestkyst for at gyde, hvorfor dette Fiske kaldes "Gotfiske" eller Gydefiske, til Forskjel for det noget sednere indtræffende "Loddefiske," der i de sidste Aar har spillet en saa overordentlig vigtig Rolle i den finmarkske Fiskebedrift.

Det er Fiskeværet Bredvik i Hasvig Sogn paa Sørøen, som i Femaaret har udmærket sig som den fordeelagtigste og sikreste Plads for Gydefisket, hvori ikke saamange fremmede Fiskere deeltage (jeg kalder ikke Skjervøværingen fremmed), da Lofotfiskeriet endnu paa den Tid sysselsætter alle Hænder. Udbyttet af Fiskeriet ved Bredvik kan heller ikke blive særdeles stort, ogsaa af den Grund, at Pladsen kun tilsteder et indskrænket Antal Baade at roe der. Udbyttet skal ikke lettelig kunne overstige en 10,000 Vog Tørfisk. Naar Lofotfisket er forbi eller "udroet," som det hedder i Kunstsproget, hvilket i Almindelighed er Tilfældet i Midten af April, strømme Fiskerne, saavel Amtets egne som Helgelændinger og Andre af Nordlands Amts Fiskere, op til Finmarken, hvor de først søge hen til Værene i Vestfinmarken eller "Hjemfinmarka," som Fiskerne oftest kalde det, for at deeltage i "Loddefisket." Dette Fiskeri har erholdt denne uegentlige Benævnelse af en liden Fisk, "Lodden," saa lang som en almindelig Sommersild men noget smallere, der i umaale-

lige Masser siger ind mod Kysterne af Finmarken i Maanederne April og Maj, og da den udgjør Torskens kjæreste Føde, drager denne efter sig.

All den Torsk, som paa Havstrækningen findes, farer efter Lodden, og hvor denne støder til Kysten, der er man ogsaa næsten altid sikker paa at finde Torsk i Massevijs. Dette Fiskeri drives med Dybsagn og tildeels Liner. Den Udrustning eller det "Børnskab," som udfordres til dette Fiskeri, er saaledes en Ubetydelighed baade i og for sig og fornemmelig i Forhold til Udrustningen til Lofotfisket, hvilken gaar op til en 3 à 400 Spd. for hver Garnbaad. Men da Torskens Gang under det her omhandlede Fiske er aldeles afhængig af Lodden og denne er meget lunefuld eller uregelmæssig i sine Besøg ved Kysten, bliver Loddefisket en usikker Bedrift, hvor Vinding og Tab ere mere uberegnelige end ved de andre Fiskerier, og hvor Gevinsten vistnok kan være særdeles betydelig, men ogsaa Tabet stort for den langvejsfra kommende Fisker og for Fiskekjøberen, der, eftersom Fisken siger til eller fra den Plads, hvor han befinder sig, eller Fiskernes Mængde tiltager eller aftager, snart kan faa mere Fisk end han skjøtter om næsten for Intet (med Undtagelse af Leveren), snart maa betale den saa dyrt, at Tabet er givet, men dog mindre, end om han maatte gaa tomhændet hjem, hvilket ogsaa indtræffer selv i de Aar, da Loddefisket paa Finmarkskysten i det Hele taget maa siges at have givet et rigt Udbytte.

For Distrikternes egne Beboere har Loddefisket ogsaa sine Skyggesider, især forsaavidt de ikke mægte at skaffe sig de større Baade, som udfordres for at kunne opsøge Fisken paa ethvert Punkt paa den vidtløftige og søhaarde Kyst, hvor den maatte vise sig. Thi af det oven Forklarede følger, at Fisken enten er i Masse tilstede eller ogsaa er Havet "svart," som Fiskeren siger, d. v. s. aldeles blottet for Fisk.

Opmærksomheden er i de sednere Aar bleven i høi Grad vakt for dette Fiskeri, og den dermed forbundne Hazard afskrækker naturligviis ikke derfra; den er kun en ny Spore. Foruden Finmarkens egne Kjøbstæder og Tromsø er det fornemmelig Bergen, som udruster Fartøjer til Indkjøb af de ved dette Fiskeri faldende Produkter. Mængden af de bergensiske Fartøjer, fornemmelig Jagter, som anvendes i denne Fart, er steget med hvert Aar, og udgjorde nok i 1855 et Par Hundrede Stykker.

Loddefisket har i Femaaret været rigt i det Hele taget, men dets Gang forskjelligt, saaledes at Vestfinmarken, der i det foregaaende Femaar havde havt de rigeste Fiskerier, i 1851, 1852 og 1853 blev mindre og mindre besøgt af Loddetorsken, der med Lodden først stødte under Land længere og længere østover, indtil endelig alle Vær vestenfor Vardø eller i alt Fald Makur bleve saagodtsom blottede for Fisk. I Periodens 3 første Aar slog altsaa Loddefisket mere og mere Fejl paa Vestfinmarken, medens det i samme Tid blev rigere og rigere paa Østfinmarken og lige ind i Bunden af Warangerfjord. I 1854 syntes Fiskeriet ligesom at være kommet paa et Vendepunkt, idet Lodden igjen begyndte at vise sig i Vestfinmarken ved Magerøen, Gjesvær, Maasø m. fl. St. Fisket begyndte da igjen at slaa til paa de vante Pladse i Vestfinmarken, men mindre overflødigt end tidligere, hvorhos det i Østfinmarken rigtignok ogsaa vedblev, men dog med meget mindre Udbytte, end i det nærmest foregaaende Aar.

I 1855 blev Loddefisket med stort Held drevet paa den hele vide Kyststrækning fra Wadsø rundt Kysten vestover forbi Hammerfest og Sørøen sydover ligened mod Karlsø. Dette er nok den største Udstrækning, som dette Fiske nogensinde har havt, og var saaledes af større Vigtighed for selve Finmarkens Beboere, end de tidligere, hvor det mere havde holdt sig til enkelte Punkter paa Kysten. Ogsaa Altenfjord med dens Bifjorde blev da efter mange magre Aar igjen velsignet med et rigt Fiske. Udbyttet af det finmarkske Vaartorskefiske var i bemeldte Aar naturligviis særdeles betydeligt, især for Wardø, som har nydt godt af Loddefisket næsten stadigen det hele Femaar. De fremmede Fiskeres Antal har der undertiden været mellem 2 à 3000 Mennesker og over 100,000 Vog Tørfisk har været Udbyttet af den der for et enkelt saadant Fiskeri hængte Fisk.

Vaartorskfiskeriet paa Senjens og Tromsø Fogderies Kyster, hvor det engang i ældre Tider var ligesaa stadigt og forholdsviis ligesaa rigt som nu i Lofoten, er fremdeles ubetydeligt og drives kun af Distrikternes egne Beboere, forsaavidt de af andre Grunde maa holde sig hjemme fra de større Fiskerier i Lofoten og paa Finmarken.

Sommerfisket, der fornemmelig gaar ud over en anden Torskeart, Sejen, er ogsaa af stor Betydning for Amtsdistriktet. Det drives over det hele Amt fra Juli og til September Maaned og fornemmelig i de store Fjorde med Garn, Dorg og Not, saavel Stænge- som Sænke- eller Synkenot. Garnbruget er i Finmarken ved Lov af 13de September 1830 indskrænket til Tiden fra 1ste September hvert Aar. Ved Bergsøerne i Senjen og ved Andenæs forefalder større Sejfiskerier, hvori Fiskere fra Throndenæs, Sand og Ibestad ogsaa deeltage, ligesom fra samtlige Senjens og Tromsø Fogderies Præstegjelde mange Baade drage til Finmarken om Sommeren paa Sejfiske. Kjødet af Sejen regnes for mindre godt end af Torsken, men den giver en righoldig

Løver og er som Torfisk søgt, især i Sverige. Som Bidrag til Bedømmelse af, hvor rigt dette Fiskeri kan være, vedlægges her tvende af Fogden i Senjen og Tromsø Fogderi indsendte Aftryk af Lensmændene Gylches og Oraas's Indberetninger om det i deres Distrikter i Aaret 1855 forefaldne Sejfiskeri.

Paa Grund af Tiden, da dette Fiske indtræffer, er det i varme Sommere vanskeligt at faa et godt Produkt ved Hængning, saasom Marken eller Makken — som det her kaldes — da er slem. Denne Ulejlighed, som er fælles for alt Sommerfiske, afhjælpes under almindelige Omstændigheder derved, at Russerne i Makketiden, fra 1ste Juli til 15de August, kjøber Nagfisken ved Tuskning især med Meel til Nedsaltning i deres Fartøjer. Den Torsk og Kveite, som fanges om Sommeren paa disse Kanter, gaar da, forsaavidt den ikke kommer til Anvendelse strax i Fiskernes Husholdning, samme Vej. I kolde Sommere kan man imidlertid, selv i Makketiden, hænge Sejen med godt Udfald, hvilket viste sig i 1855 til Held for Indbyggerne under Russernes da stedfundne Udeblivelse.

I Periodens 3 første Aar slog Sommerfisket i Almindelighed godt til over hele Amtet; mindre godt i 1854 og 1855, med Undtagelse af enkelte Steder.

Fangsten af Sild (den mindre saakaldte Sommersild) har til enkelte Tider været af stor Betydning for Indvaanerne af dette Amt; men i sidstforløbne Femaar har Sildefisket været høist ubetydeligt, i alt Fald forsaavidt Silden er virket til Kjøbmandsvare. Det er især mod Slutningen af Aaret at dette Fiskeri indtræffer og falder gjerne rigest i Fjordene Kvænangen, Malangen og Reisen i Tranø og Gratangen i Ibestads Præstegjeld. Garn og Not ere de Redskaber, som benyttes. Forsaavidt den fangede Sild ikke er skikket til at gaa i Handelen, kommer den til god Anvendelse som Kreaturføde og til Agn. Noget Tran produceres ogsaa undertiden deraf.

Foruden de nævnte Fiskesorter fanges ogsaa Kveite, saavel i Senjen og Tromsø Fogderi som især i Finmarken, deels med Line og Gangvad deels med Skuttel. Af Kveiten tilberedes, som bekjendt, Rav og Nækling. Fremdeles fiskes af Torskearter den saakaldte Lange eller Længde, samt af andre Fiskearter Flyndre, Hyse og Uer, de sidstnævnte Sorter alene til Brug i Husholdningerne; men dette Fiskeri, hvortil man har stadig Adgang det hele Aar rundt og som kan tages til efterhaanden som det tiltrænges uden stor Bekostning, er derfor ikke af mindre Betydning for en Befolkning, hvis kjæreste Føde er Fisk, hvortil den af Nødvendigheden ogsaa for en stor Deel er henviist.

Haakjærringsfiskeriet, der drives ofte flere Mile ude i Havet med større Baade og tildeels smaa Fartøjer, har i Femaaret været søgt som sædvanligt og har afgivet, fornemmelig udenfor Wardø, et jevnt godt Udbytte. Haakjærringleveren giver et rigt Tranudbytte.

Den traktatmæssigen bestaaende og i Loven om Fiskeriet i Finmarken af 13de September 1830 nærmere bestemte Adgang for russiske Fiskere til i visse Vær i Østfinmarken (Vardø og Tanens Sogne) at have Tilhold i Land samt at skaffe sig Agn nærmere Land end 1 Miil, er i Femaaret kun bleven benyttet i Fiskeværet Kiberg i Wardø Thinglag, hvor Antallet af russiske Baade angives af vedkommende Foged at have udgjort

i 1851 — 67.
= 1852 — 43.
= 1853 — 56.
= 1854 — 57.
= 1855 — 11.

Den betydelige Synken i Antallet for det sidstnævnte Aar har naturligviis nærmest været en Følge af Krigsforholdene; men der er — som af Fogden bemærket — Grund til at antage, at dette Fiskeri ved vore Kyster neppe i Fremtiden vil komme til at foregaa i den Udstrækning som tidligere. Det egentlige Fiskeri skal efter Bestemmelserne foregaa udenfor Landets Omraade, det er mindst 1 Miil fra Land. Denne Bestemmelse, som altid har forekommet de russiske Fiskere meget vanskelig at efterkomme og jevnligen er bleven overtraadt, har man i den sednere Tid, da den norske Befolkning er tiltaget og disse Fiskevær besøges af en stedse stigende Mængde norske Fiskere, til Forebyggelse af disses Fortrængsel, seet sig nødsaget til med større Strenghed at overholde. Ved stadigen at bringe de for saadant ulovligt Fiskeri bestemte Straffe i Anvendelse, er det at vente, at Overtrædelserne efterhaanden ville aftage.

Angaaende Fangstexpeditionerne i Nordishavet, især paa Spitsbergen, skal handles under Byerne Tromsø og Hammerfest, hvorfra disse Expeditioner udgaa.

Ferskvandsfiskeriet i Amtsdistriktet er ikke af synderlig stor Betydning i Forhold til Havfiskerierne, og af mindre Betydning end det egentlig burde være. Næsten i alle Elve i Amtet gaar Laxen op, og i Maalselven, men især i Altens Storelv og Tana-Elven har forhen været drevet særdeles betydeligt Laxefiskeri. Det drives der vistnok endnu; men deels skal Laxens Mængde være meget aftaget, deels drives Fiskeriet paa en mindre hensigtsmæssig Maade, hvorved Udbyttet, hvad da især gjælder Alten-Elvens Laxefiskeri med det der endnu bestaaende Interes-

fentskab, bliver ringere og til mindre Nytte for Indbyggerne, end det under andre Forhold kunde være. En Sag angaaende dette Laxefiskeri-Interessentskabs Ophævelse er nu igjen anhængiggjort for Retten. Den største Indtægt Altens Laxefiskeri-Interessentskab som saadant har, er nok den Godtgjørelse i Penge, som det oppebærer af engelske Turister og Liebhabere af dette Slags Fiskeri, hvilke hver Sommer besøge Alten og opholde sig der i nogen Tid for at fiske Lax. I Tana-Elven antages, efter Fogdens Beretning, paa 86 Familier i Gjennemsnit at falde 12 Vog Lax pr. Familie aarlig, hvilket efter 1 Spd. 24 ß. pr. Vog, udgjør et Udbytte af 14 Spd. 48 ß. for hver. Det er vistnok mere, end man i Alten kan regne; men ret beseet er et saadant Udbytte af dette Fiskeri neppe lønnende. Fogden paapeger Ønskeligheden af at Undersøgelser af kyndige Folk kunde blive anstillet angaaende en forbedret Methode for Laxefiskeriet og til Afgjørelse af Spørgsmaalet om her var Anledning til kunstig Fiskeudklækning. Fællesskabet i dette Fiskeri med Finland lægger imidlertid Hindringer i Vejen for offentlige Foranstaltninger især i den først omtalte Retning. Det ved Laxefiskeriet i Tana-Elven etablerede Opsyn siges at have gjort god Nytte og tjent til at forebygge Conflikter mellem de norske og finlandske Fiskere, ligesom de finlandske Autoriteter have vist sig villige til at bevirke Rettelse i enkelte Uregelmæssigheder, man fra norsk Side har havt Grund til at klage over. Af Udbyttet kommer høist Ubetydeligt i Handelen; det Meste forbruges i Husholdningerne i Egnen.

I Senjens og Tromsø Fogderi er det især i Maalselven, der ligesom Altens Elv hver Sommer besøges af fiskende Englændere, Skibotelven og Laxelven i Lenvik, at Laxefiskeriet drives til nogen Betydelighed. Af Udbyttet kommer dog sjelden noget i Handelen.

Stengelser, Ruser, Garn og Lystring bruges af Indbyggerne til Laxefangst, medens Englænderne udelukkende fiske med Stang og Flue.

Ørret fiskes i mange Fjeldvand og Elve og er den Ferskvandsfisk, som næst efter Laxen hyppigst forekommer.

Med Hensyn til Fiskeredskaberne, da vides i disses Art ingen Forandring at være foregaaet i Femaaret, og antages heller ikke at tiltrænges. Ifølge samtlige Indberetninger fra Lokalautoriteterne, med Undtagelse af den fra Tanens Foged, der forsaavidt lyder mindre tilfredsstillende, ere Fremskridtene ikke ubetydelige hvad disse Fiskeredskabers Beskaffenhed angaar. Saaledes siges der, at Bestræbelserne efter at skaffe sig større og bedre Baade, flere og bedre Garn og Nøtter gjøre sig gjældende, ligesom man i Almindelighed viser en større Omhu for Fiskeredskabernes Vedligeholdelse end forhen. Anvendelsen af Glaskavl istedetfor den tidligere overalt benyttede Trækavl bliver mere almindelig, fornemmelig i Senjens og Tromsø Fogderi.

Hvad Fiskens Behandling og Tilvirkning som Handelsvare angaar, har man vistnok endnu adskillige Mangler at beklage. Imidlertid er man dog ogsaa heri gaaet noget fremad i Femaaret, især hvad Klipfisktilvirkningen angaar. Det maa desuden under disse Klager over Mangel paa Omhu og Nøiagtighed under Tilberedningen ikke lades ud af Betragtning, at de klimatiske Forholde i Amtet, især i Finmarken, ofte lægge store Hindringer i Vejen for Tørringen, samt at de paa enkelte Steder under Loddefisket sammenstrømmende store Masser af Fisk og Fiskere i forholdsviis korte Tidsrum gjør Fisketilvirkningen vanskelig. Mangelen paa Plads og Hjeldbrug kan da ofte blive uovervindelig. Ikke destomindre finde finmarkske Fiskeprodukter villig Afsætning ved Siden af de øvrige, men de skulde rigtignok i Almindelighed, paa Grund af Raaproduktets bedre Beskaffenhed, staa over de fleste andre. Ved enkelte Handelsmænds Anstrengelser er det lykkets at raade Bod paa nogle af de paapegede Mangler, især hvad Tilstedeværelsen af fornødent Hjeldbrug angaar. Tilstrækkeligt Husly savner dog endnu Fiskerne altfor meget paa Finmarkens Kyster. Men ligesom man ved Oprettelsen af Sygehuset i Wardø, hvor de fleste fremmede Fiskere strømme sammen, har gjort en Begyndelse til at sørge for Sygeplejen ogsaa under dette Fiskeri (et lignende Sygehuus paa Wadsø er under Bygning og i Hammerfest er Sygehuus forlængst oprettet, men kommer i denne Forbindelse mindre i Betragtning), saaledes er det at vente, at Adgang for Fiskerne til at skaffe sig Husly efterhaanden vil blive større, jo mere Opmærksomhed det store Fiskeri paa Finmarkens Kyster tiltrækker sig.

For igjennem et virksommere Opsyn under Fisket ogsaa at bidrage til Forbedring i Fiskens Tilvirkning, har jeg af Brændeviinsafgiftskassen bevilget de dertil fornødne Midler, men rigtignok, paa Grund af den for Anvendelsen af denne Kasses Midler gjældende Begrændsning, efter en saa indskrænket Maalestok, at Øiemedet for Bevilgningen derved kun tildeels kan ansees opnaaet. Fogden i Waranger yttrer dog i sin Indberetning, at heldige Følger af dette Opsyn har været at spore, ogsaa i den her antydede Retning. Med Tiden vil forhaabentlig det Offentliges Omsorg ogsaa strække sig til Finmarksfisket, og at et mere udstrakt go hensigtsmæssigere

indrettet Opsyn med Fiskeriets Drift i det Hele taget deraf vil blive en Følge, kan ikke betvivles.

I Stiftamtmand Harris's Femaarsberetning af 31te October 1846 er fuldstændigen udviklet Umuligheden af at meddele nogen, endog blot tilnærmelsesviis rigtig, Opgave over det i Femaaret fangede Kvantum af de forskjellige Arter Fisk i Amtsdistriktet. I Beretningen for forrige Femaar er den samme Bemærkning gjentaget, ligesom denne Gang samtlige Fogder have anseet det hensigtsløst at indlade sig paa et Arbejde, som enten vilde være uden Resultat eller i alle Fald afgive et, der var mere skikket til at vildlede end vejlede.

Rigtignok har nogle faa af Lensmændene forsøgt at levere Opgaver i Tal over Mængden af den fangede Fisk inden deres Distrikter; men ligesom der heraf intet Heelt kan udbringes, saaledes ere de enkelte Opgaver ikke andet end løse Skjøn, der ingen faktisk Oplysning har at støtte sig til og for hvis Paalidelighed Vedkommende selv ingenlunde ville indestaa. Jeg anseer det derfor ogsaa rettest ikke at befatte mig videre med disse Talstørrelser, der i denne Undersøgelse ingen Oplysning afgive, men alene holde mig til Udførselslisterne for de 3 Aar 1852—1854, der i alt Fald giver en nogenlunde sikker Oplysning om, hvad der af den i Amtsdistriktet fangede Fisk i 3 Aar af Perioden er virket til Handelsvare, forsaavidt denne derfra er udført direkte til Udlandet. At de Tal, som derved udkomme, ikkun udtrykke en ubetydelig Deel af den Fisk, som fanges inden Amtets Grændser, er let at indsee, naar Hensyn tages først til de Masser af Fisk af alle Sorter, der det hele Aar rundt forbruges i Husholdningerne til Føde for Mennesker og Dyr samt under de store Fiskerier daglig fortæres af de Tusinder af Distriktets egne og fremmede Fiskere, der ligge tilrors paa samtlige Vær, dernæst til den store Mængde Fisk, som gaar til indenlandske Steder, fornemmelig Bergen, deels gjennem de fiskekjøbende Fartøjer, som nu derfra aarlig udrustes til Fiskeriet paa Finmarken, deels gjennem Handelsmændene i Landdistrikterne, især i Senjen, og endelig den Omstændighed, at den Fisk, som i Makketiden sælges af Fiskerne til Russerne og udføres af dem nedsaltet i deres Fartøjer, ikke paa langt nær kommer eller kan komme ind i Toldlisterne til sit fulde Beløb. Den ved Kongelig naadigst Resolution af 3die Februar 1844 nedsatte Commission om Regulering af Toldvæsenet for Nordlands og Finmarkens Amter sees ogsaa at have ansat Kvantiteten af den Saltfisk, der efter et Middeltal for de nærmest foregaaende 9 Aar antages aarlig at være udført fra Finmarkens Amt, til 92,322 Tønder, hvilket Tal under almindelige Omstændigheder vel neppe endnu naar det sande Beløb. Af den Fisk, som af dette Amts Indbyggere fiskes i Lofoten, kommer formentlig Intet paa de her omhandlede Udførselslister, med Undtagelse af Tran, da Fiskeren i Regelen tager Leveren med sig hjem til Tranbrænding; men da det overvejende Antal af Fiskere her fra Amtet, som søge til Lofoten, er fra Senjen, bliver det kun undtagelsesviis at denne Tran kommer til Udførsel fra Tromsø Toldsted.

Med disse Bemærkninger indtages her følgende Sammendrag af Udførselslisterne for Amtets 4re Toldsteder, Wadsø, Wardø, Hammerfest og Tromsø i de 3 Aar 1852—1854, forsaavidt de deri nævnte Fiskeprodukter angaar:

Aar.	Tørfisk.	Klipfisk.	Sild, saltet i Foustager.	Anden Fisk, saltet i Foustager.	Fisk, som indenskjærs er saltet ombord.	Tran.
	Vog.	Vog.	Tønder.	Tønder.	Tønder.	Potter.
1852 .	255,747.	428.	156.	105.	30,752.	1,708,549.
1853 . .	162,393.	1,376.	61.	3.	55,615.	2,149,432.
1854	282,405.	2,773.	731.	4.	13,114.	1,750,267.

Efter denne Tabel skulle for de anførte Aars Vedkommende i Gjennemsnit aarlig være udført:

Tørfisk	233,515 Vog.
Klipfisk . .	1,525⅔ =
Sild, saltet	316 Tdr.
Fisk, saltet i Foustager . . .	37⅓ =
Fisk, som indenskjærs er saltet ombord	33,164 =
Tran . .	1,869,416 Potr.

Naar man sammenligner denne Udførsel med den efter forrige Femaarsberetning i den femaarige Periode fra 1846—1850 stedfundne, vil man, især hvad Klipfiskudførselen angaar, finde et meget ringere Varekvantum, hvilket væsentligt skriver sig fra en tilbageholdt Skibning i 1853 paa Grund af mindre gunstige Fiskepriser. Havde man havt Adgang til Udførselslisterne ogsaa for 1855, vilde visselig et andet og for det sidstforløbne Femaar gunstigere Re-

sultat have viist sig, især naar Hensyn tages til de stive Priser i 1854 og især 1855, fornemmelig hvad Tran angaar, som da gik op til 20 Spd. og derover pr. Tønde, medens den almindelige Priis forhen havde været 13 à 14 Spd. Klipfiskudførselen er, som Tabellen viser, tiltaget stærkt i 1854 og for 1855 var den sikkert endnu større. Imidlertid er den direkte Udførsel af Klipfisk fra Amtet til Udlandet aldrig betydelig og staar ikke i noget Forhold til Mængden af den her tilvirkede Klipfisk, der især udføres fra Christiansund og Bergen.

Udførselen af den Fisk, som saltes ombord, sees i 1854 at være gaaet særdeles betydeligt nedad, en naturlig Følge af Krigsforholdene. I 1855, da Russefarten var aldeles standset, i alt Fald under Makketiden, har dette Slags Udførsel af Fisk sandsynligviis været lige med ingen at regne.

5. Bergværksdrift.

Bergværksdriften i Amtet indskrænker sig fremdeles til Altens Kobberværk med Gruber og Smeltehytter ved Kaafjord i Alten og Gruber ved Reipas, ligeledes i Alten, samt Qvænangens Kobberværk i Skjervø Præstegjeld, Senjens og Tromsø Fogderi, hvis Malm forsmeltes ved Smeltehytten i Kaafjord, men som siden 1848 ejes af et særskilt Interessentskab, medens det dog staar under samme Overdirektion og Bestyrelse som Altens Kobberværk.

Angaaende denne Bergværksdrift, hvis Vigtighed ikke alene for de omliggende Distrikter, men jeg kan gjerne sige for hele Finmarken, er erkjendt, har Værkenes Bestyrer, Thomas, afgivet tvende særskilte Indberetninger af 14de og 21de Januar dette Aar, som ere fremlagte med vedkommende Fogders Bidrag til Femaarsberetning og som ere saa fuldstændige og oplysende, at jeg Intet veed at tilføje. Jeg tillader mig derfor underdanigst at fremsende dem og henvise til deres Indhold, idet jeg dog her skal levere et kort Uddrag af Samme.

Hvad saaledes Altens Kobberværk angaar, da bestaar dette — foruden en Smeltehytte — af 12 større og mindre Gruber og endeel Skjærp, hvis Drift i Femaaret maa siges at have været nogenlunde heldig, paa Grund af de i længere Tid usædvanligt høje Kobberpriser, uagtet Udgifterne i Periodens 2de sidste Aar, som Følge af Krigsforholdene, have været ualmindeligt store og uagtet Værkets Kobberproduktion i det sidste Aar har aftaget fra 812 Sk℔ til 659 Sk℔.

Denne ringere Produktion i 1855 er foranlediget af Malmens Aftagen i Gamle Gruben og i den udbragte Malms ringere Gehalt. Udsigterne siges dog ikke at være mindre lovende nu, end i Femaarets Begyndelse, og naar endeel Forsøgsarbejder, som i de 3 sidste Aar har været i Gang, ere fuldførte, venter man sig igjen bedre Resultater.

Af den i Indberetningen leverede sammenlignende tabelariske Oversigt over begge de sidst forløbne Femaar sees, at det samlede Beløb af Udgifter til Lønninger og Materialier i Femaaret 1846—1850 har udgjort 240,061 Spd. 76 ß, medens den tilsvarende Udgift i sidste Femaar 1851—1855 er opgivet til 252,103 Spd. 104 ß. Produktionen af Malm har i de 5 Aar 1846—1850 udgjort tilsammen 61,555 Sk℔ og af Kobber 3,788⅘ Sk℔, medens det sidste Femaar har givet en Produktion af 69,300 Sk℔ Malm og 3,673⅗ Sk℔ Kobber.

Hertil maa bemærkes, at i de samlede Udgifter for Perioden fra 1846—1850 er indbefattet et Beløb af 4,393 Spd. i Smeltningsomkostninger for Qvænangens Malm og 260 Spd. for Lofotens Malm. I Perioden 1851—1855 andrage Smeltningsomkostningerne for Qvænangs-Malmens Vedkommende 2010 Spd.

Værkets Overskud i de sidste 10 Aar er anslaaet til 53,000 Spd., af hvilket Beløb omtrent 39,000 Spd. ere uddeelte paa Interessenterne og omtrent 14,000 Spd. i Behold. Derimod anføres Værkets Udlæg i de sidste 30 Aar at have beløbet sig til omtrent 2,100,000 Spd., hvoraf Interessenternes Tilskud siges at have udgjort omtrent 360,000 Spd. Af Værkets Indtægter i samme Periode er et Beløb af omtrent 95,000 Spd. tilbagebetalt Interessenterne.

Af en leveret Tabel over Smeltehyttens Virksomhed i Femaaret sees, at det aarlige Udbytte af reent Kobber har været med et Middeltal 753⅗ Sk℔; at Stenkulforbruget har udgjort med et Middeltal aarlig 23,420 Tdr.; at Malmens Kobbergehalt efter Prøverne har varieret mellem 5 og 6 pCt. samt at Smeltningsomkostningerne er fra 12 Spd. 50 ß pr. Sk℔ Kobber i 1853 gaaet op til et Beløb af 20 Spd. 25 ß pr. Sk℔ Kobber i 1855, hovedsagelig paa Grund af at Steenkullet i 1855 kom Værket paa 64 ß pr. Tønde, medens det i Aarene 1851, 1852 og 1853 ikkun kostede Værket 24 ß pr. Tønde.

Af den forsmeltede Malm var tilsammen et Beløb af 3,344 Sk℔ fra Qvænangens Værk eller Gruber, hvilke 3,344 Sk℔ Malm gav 287$_{10}^{7}$ Sk℔ Kobber.

Resultatet af Hyttedriften anseés i det Hele taget at have været meget tilfredsstillende. Kobberet er

fremdeles af bedste Kvalitet og særdeles eftersøgt, saa at det afhændes til de høieste Markedspriser. Garkobber forsmeltes ikke ved Hytten i Kaafjord, men Kobberet fremstilles som fint raffineret Kobber i "Ingots" eller Barrer af 12 til 16 ℔s Vægt hver, saa at det strax er færdigt til hvilketsomhelst Brug uden yderligere Smeltning.

I de 5 Aar 1851—1855 har været udført 84,482 "Ingots" og 70 Plader raffineret Kobber og 4re Klumper Sortkobber.

Værkets Folkemængde var i Aaret 1855 tilsammen 854 Individer, hvoraf 487 i Arbeide ved Gruberne og Smeltehytten. I Aaret 1851 var den samlede Befolkning 747. Forøvrigt henvises i denne Henseende til den i Bestyrerens Beretning indførte detaillerede Tabel. Kun skal jeg her bemærke, at af den anførte Totalbefolkning vare 439 Kvæner, 273 Norske, 94 Svenske, 35 Engelske, 17 Finner (Lapper), 5 Russer og 1 Tydsker.

Om Arbejdernes Aflønningsmaade og de kraftige Bestræbelser for stedse at være saaledes forsynet, at ikke lettelig Mangel paa Fødemidler under nogen Omstændighed skal opstaa, tillader jeg mig ogsaa at henvise til Indberetningen.

Værkets Fattig- og Skolevæsen er indrettet paa en særdeles tilfredsstillende Maade. 30 Fattiglemmer, hovedsagelig Enker og Børn, nyde en aarlig Understøttelse af omtrent 400 Spd., der deels udredes af Værksarbeidere og Betjente med ½ pCt. aarlig af deres Aflønning og Resten af Værket.

Antallet af Værkets skolepligtige Børn er 200 med 3 faste Skolelærere, samtlige lønnede af Værket, hvis Kasse i den Anledning har en aarlig Udtælling af 650 Spd. Al Undervisning for Børn under 12 Aar vil herefter blive drevet paa Norsk, uden Hensyn til Børnenes Nationalitet. Undervisningen for de ældre Kvænbørn, der forberedes til Confirmation, vil derimod blive fortsat paa Kvænsk.

Værket har Almuebibliothek og Læsesal. Fra Bibelselskabet, hvis fleste Medlemmer findes blandt Værkets Arbeidere, er i de sidste 5 Aar uddeelt 1150 Bibler og Ny-Testamenter i det norske, kvænske og finske (lappiske) Sprog. Arbeidernes Opførsel roses i det Hele taget meget og fortjener denne Ros.

Angaaende Jordbruget og Kvægdriften ved Værket henvises til hvad derom forhen er anført samt til Indberetningen fra Værksbestyreren.

Af den her ligeledes som Bilag No. 3 vedlagte særskilte Indberetning for Qvænangs-Værkets Vedkommende sees, at Grubedriften har været fortsat med Regelmæssighed, hvilket navnligen gjælder Stollarbeidet fra 1848. At de betydelige forberedende Arbeider, som i denne Tid har været drevet, har fordret store Udlæg uden tilsvarende Indtægt, er en Selvfølge; men man venter naturligviis at vinde dette igjen siden, og omendskjønt disse Forventninger endnu ikke ere gaaede i Opfyldelse, have dog Udsigterne i den sidste Tid begyndt at blive mere lovende.

I August Maaned 1848 overtoges Værket af det nuværende Interessentskab; af fire Medlemmer ere 3de bosatte her i Landet, og den i Indberetningen indtagne Tabel over Produktionen gaar saaledes ikke længere tilbage end til Begyndelsen af 1849. I bemeldte Aar opgik Udgifternes samlede Beløb til 2490 Spd. 4 ℔ 21 ß med et Udbytte af 320 Skℒ Malm, 27⅖ Skℒ Kobber, hvorimod for 1855 Udgifternes samlede Beløb er anført med 12,010 Spd. 1 ℔ 18 ß og Udbyttet med 1498 Skℒ Malm, 150 Skℒ Kobber.

Malmen forsmeltes ved Hytten i Kaafjord, hvorhen den føres deels søværts deels landværts over den høje og øde Fjeldstrækning, som adskiller Altens og Qvænangens Værker. Denne sidste Transport kan blot foregaa om Vinteren, men da saavel med Reensdyr som med Heste.

I 1851 bestod Værkets Folkemængde af 88 Individer, i 1855 af 136, hvoraf 74 Mandkjøn og 62 Kvindekjøn. Ved Udgangen af 1855 fandtes blandt denne Befolkning 74 Norske deels fra Nøraas og Foldalen, deels fra Altens Kobberværk, deels fødte paa Stedet. 62 vare Kvæner.

Værkets Overdirektion og Bestyrelse er — som foran bemærket — den samme som ved Altens Værk.

Fast Skole er indrettet ved Værket og besøges flittigen. Ogsaa her drives Undervisningen nu paa Norsk for samtlige Børn under 12 Aar.

At dette Værk ligesaavel som Altens udøver en gavnlig Indflydelse i Distriktet er utvivlsomt. —

Kalkbrænding har i det sidste Femaar været drevet i Maalselven og i Lenvik, ligesom den stadigen drives ved Altens Kobberværk, dog for det Meste kun til Værkets Behov, da neppe 400 Tønder affættes aarlig i Distriktet. Værkets Kalkovn, hvortil benyttes Steenkul, kunde imidlertid uden Vanskelighed levere mellem 3 og 4000 Tdr. Kalk aarlig, om Behovet fordrede det. I Nærheden af Værket er et Leje af sort Kalksteen (Kulholdig med Anthracit) af en udmærket Kvalitet og særdeles let at behandle.

Af andre nyttige Steenarter findes paa flere Steder Marmor, navnligen paa Karlsø, hvor Konsul Holst i Tromsø har ladet bryde endeel. En Blok af dette Marmor blev besørget afsendt til den almindelige Industri-Udstilling i Paris i 1855.

Kløber- eller Grydesteen findes ogsaa inden Amtet, men — saavidt vides — bliver den her ikke forarbeidet.

6. Fabrik- og Industrianlæg.

Som i foregaaende Indberetninger forklaret kan der her ikke egentlig være Tale om nogen Fabrik- og Industri-Virksomhed, uden forsaavidt dertil henregnes Sagbrug, Korn- og Stampe-Møller samt Tranbrænderier. Stedforholdene, den lange og mørke Vinter, Mangelen paa Arbeidsfolk og den deraf følgende høje Arbeidsløn, ville nok stedse lægge sig hindrende ivejen for Udviklingen af dette Slags Næringsdrift.

Om Sagbrugene er der foran handlet. Af Kornmøller findes i Landdistrikterne ikkun et Par af nogen større Betydenhed, hvoraf den ene i Tromsødalen paa Fastlandet ligeover for Tromsø By og den anden i Talvig. Af mindre Kværnbrug gives adskillige deels i Alten men fornemmelig i Senjen og Tromsø Fogderi. Under almindelige Omstændigheder er der ikke megen Anvendelse for Møllebrug, da den hovedsagelige Tilførsel af Kornvarer foregaar fra Archangel i formalet Stand; men under Russetrafikens og Hvidesøfartens Standsning i de Par sidste Aar blev Savnet af tilstrækkelige Formalingsmidler temmelig følelig og foranledigede endeel mindre Kværnbrugs Anlæg og Udvidelse af de allerede tilværende.

Tranbrændingen har, forsaavidt den foregaar paa fabriksmæssig Maade, tidligere været indskrænket til Byerne, men i den sednere Tid er ogsaa hist og her i Landdistrikterne egne Huse med indmurede Kjedler eller Gryder bleyne opførte og benyttede til denne Bedrift. I Hammerfest Fogderi gives saaledes 5 deslige Brænderier, hvor Leverens Forvandling til Tran foregaar mere i det Store, nemlig 1 i Kistrands og Kjelvigs Thinglag, hvor Aar om Andet produceres omtrent 200 Tønder Tran, og 4 i Maasø Thinglag, hvis Produktionsevne ikke er opgivet, ligesom ogsaa enhver Oplysning om den Arbeidsstyrke, som ved disse Indretninger for en Tid af Aaret er i Virksomhed, savnes.

I Talvig, hvor Handelsmand Stuhr stedse har drevet saa Smaat paa en eller anden Industrivirksomhed, t. Ex. Sæbesyderi, skal der nu — foruden en Kornmølle — være et Potteri og et Garveri i Gang.

I Tromsødalen ved det samme Vandfald, hvor det ovenfor omtalte Møllebrug er beliggende, agter sammes Ejer, Konsul Holst i Tromsø, at indrette et Teglbrænderi, som, naar det engang kommer i Stand — og de naturlige Betingelser derfor ere saavidt skjønnes tilstede — rundeligt vil kunne forsyne det hele Amt med hvad det tiltrænger af Mursteen og for billigere Priis, end hvad den koster fra Udlandet eller fra andre Steder her i Landet.

Som nærmest vedrørende denne Rubrik skal jeg ogsaa med et Par Ord handle om den Haandværksdrift, som finder Sted i Landdistrikterne. Som paa de fleste andre Steder i Landet, saaledes har ogsaa her — og naturligviis, paa Grund af Forholdenes Simpelhed og ringere Udvikling, i en endnu højere Grad — den gyldne Regel om Arbeidets Deling været tilsidesat. Enhver Almuesmand har saa at sige været sin egen Haandværker. Nogen Forandring heri til det Bedre skal dog efter Fogdens Opgivende i de sidste Aar have fundet Sted for Senjens og Tromsø Fogderies Vedkommende, idet endeel Skræddere, Skomagere, Malere, Snedkere, Smede og Tømmermænd nu stadigen ere sysselsatte med sin Haandtering i Distriktet.

Efter en af vedkommende Foged meddelt Opgave skulde Antallet i Fogderiet af deslige Personer ved Udgangen af forrige Aar være 122 Individer.

I Tanens Fogderi angives det samlede Antal af Personer, der stadigen ere beskjæftigede med Haandværksdrift, til 18, men kun bestaaende af Snedkere, Smede og Tømmermænd, medens de ellers paa Landet almindeligste Haandværkere, Skræddere og Skomagere, der ikke gives. Enhver syer der selv sine Klæder og Sko, forsaavidt saadant Noget ikke undtagelsesviis anskaffes fra Kjøbstæderne. For de øvrige Fogderiers Vedkommende er ingen Oplysning om disse Ting meddeelt; men Forholdet er der omtrent det samme.

7. Binæringer.

a. Husflid.

I Forhold til de for Husfliden ugunstige Omstændigheder: det lange Vintermørke, utilstrækkeligt Husrum, den haarde Kamp med en barsk Natur for at friste Livet etc. etc., som paa de fleste Kanter af Amtsdistriktet finder Sted, maa Husfliden siges at være ikke ubetydelig, fornemmelig i Senjen og Tromsø Fogderi, hvor den ogsaa, især forsaavidt den beskjæftiger sig med Forarbejdelsen af Uld, anføres at være gaaet betydeligt fremad.

Det af denne Husflid fremkomne Produkt, Vadmel og Værken, skal nu være af en bedre og finere Kvalitet og smagfuldere Mønster end tidligere.

Tranø, Lyngen og Berg formenes at forsyne sig selv med de fornødne uldne Klæder, og Meget deraf kjøbes heller ikke i de andre Distrikter i Fog-

deriet. I Altens Fogderi angives Husfliden omtrent at staa paa samme Punkt som tidligere; endeel spindes og væves ogsaa der, men langtfra ikke tilstrækkeligt for Behovet.

I Amtets 3de øvrige Fogderier indskrænker Husfliden sig til Forfærdigelsen af endeel grovt Vadmel og uldne Tæpper (de saakaldte Grener), der deels bruges af Fjeldfinnerne til Beklædning af deres Telte, deels til Sengetæppener. Desuden forfærdiges Komager og Komagbaand, Bællinger m. fl. saadanne til Klædningsstykker, saavel tilfjelds som tilsøs, henhørende Sager.

b. Skibs- og Baadbyggeri.

Noget egentligt Skibsbyggeri drives ikke i Amtets Landdistrikter. Derimod bygges i Maalselven de foran omtalte større Baade (saakaldte Kumser) til Frembringelse af Trævarer, samt en heel Deel Baade næsten overalt, hvor Furuskov findes. Saaledes i Nord-Reisen og Qvænangen i Skjervø Præstegjeld, i Porsanger i Kistrand, i Alten samt i Sydvaranger, hvor Søfinnen ansees for en duelig Baadbygger. Forøvrigt ere de bedste Baadbyggere Folk, som høre hjemme i Salten eller i Ranen og som rejse herop paa deres Haandtering. En Mængde Baade, især af det større Slags — de saakaldte Fembøringer — indføres imidlertid til Amtsdistriktet fra Nordlands Amt.

c. Jagt.

Ryperne er det Fuglevidt, som udgjør den væsentligste Gjenstand for Jagten, medens Storfuglen — Tiur og Aarfugl — falder meget sjeldnere, idet den ikke er saa udbredt som Rypen, der næsten findes overalt i Amtet, saavel paa Øerne som Indlandet. Endeel Harer fældes ogsaa aarlig, dog ikke i Forhold til den Mængde af dette Slags Vildt, som her findes. Vildreen bliver sjeldnere og sjeldnere, og noget Elsdyr vides ikke at være skudt heroppe siden det i Aaret 1850 i Thanen fældede. De høre ikke hjemme her.

Jagten paa Rovdyr drives ikke med den Iver og Flid, som vilde være ønskelig efter de Ødelæggelser, adskillige Rovdyr, navnligen Ulv og Bjørn, her anrette. Over Antallet af de i Amtets forskjellige Fogderier fældede Rovdyr indsendes aarlige Opgaver, hvortil jeg tillader mig underdanigst at henvise.

Af Oddere, Ræve og Jerv fanges endeel, der afgiver et godt Udbytte paa Grund af den levende Skindhandel, som finder Sted mellem disse Egne og Rusland.

En Mængde Søfugl af alle Slags dræbes ogsaa, fornemmelig af Finnerne, der for endeel spise Kjødet. Ellers er det især for Fjærens Skyld de efterstræbes. Loven af 30te August 1842 om Fredning af Æg- og Dunvær samt Edderfugle har ikke vist sig tilstrækkelig til Øiemedets Opnaaelse. Især klages meget fra Hammerfest Fogderi over den Skade, som afstedkommes derved, at den nævnte nyttige Fugl, som, naar man lader den i Ro, selv yder Menneskene af sin overflødige Dunbeklædning, nedskydes af Finnerne i Mængdevis om Vinteren inde i Fjordbundene. Tilbagevirkningen deraf paa de paa Øer længere inde i Fjordene værende Æg- og Dunvær beskrives som meget ødelæggende. Jeg lader for Tiden gjennem Fogden dette Forhold nærmere undersøge, for om der muligens ved en Forandring i eller videre Udstrækning af bemeldte Lov skulde være noget ved denne Sag at gjøre.

Udbyttet af Æg- og Dunvær ligesom af Kobbeveider udgjør forøvrigt en ikke uvigtig Indtægtskilde for Amtets Indvaanere. Til Tranø Præstegaard hører et ikke ubetydeligt Kobbeveide, og paa flere Steder saavel i Senjen og Tromsø Fogderi som i det egentlige Finmarken, t. Ex. ved Tana-Elvens Udløb, fanges Sæl. Hvalfiskefangsten er meget aftaget. Man hører nok af og til Tale om, at nogle skulle være stukne; men at de sednere findes igjen hører til de store Sjældenheder.

Til Hvalrosfangst paa Spidsbergen udrustes fra Amtets Landdistrikt, saavidt vides, ikkun eet Fartøj, nemlig af Handelsmand Knud Figenschau i Lyngen.

Indsamling af vilde Bær kan ogsaa anføres blandt Binæringerne. Her er det da Multebærene, som spiller Hovedrollen. Dernæst Tytebær og Blaabær, i mindre Grad Bringebær. Ogsaa vilde Ribs findes paa nogle Steder og der i Overflødighed, t. Ex. Maalselven, Reisen, Lyngen og Alten.

d. Fragtfart og Landtransport.

Da saagodtsom al Vareførsel skeer tilvands og næsten enhver Almuesmand er forsynet med Baad, bliver der liden Anledning til nogen egentlig Fragtfart inden Amtets Grændser. Saaledes gives ingen Beskjæftigelse i denne Retning hvad Hammerfest og Tanens Fogderier angaar, og for Altens Fogderies Vedkommende er bemærket, at der kun gives en liden Jægt, som en Mand i Alten anskaffede sig i Aaret 1855 for at benyttes til Transport af Brændeveed mellem Alten og Hammerfest By.

Derimod finder nogen Fragtfart Sted fra Sydvaranger i større Baade med Tømmer, Brændeveed og Reenmose (til Kreaturfoder) til Wardø og Wadsø Byer, hvilket siges at udgjøre en for flere af Sydvarangers Beboere ikke uvigtig Binæring.

I Senjens og Tromsø Fogderi gives endeel Kumfer, Tendringer og Jægter, som benyttes i Fragtfart deels til Transport af Trælast og Ved til Tromsø By deels af Fiskeprodukter til Bergen. Antallet af det sidste Slags Fartøjer udgjør dog neppe mere end et halvt Snees Stykker, og kun de færreste af dem gaa paa Fragt, idet de fleste tilhøre Landhandlere, som dermed afskibe egne Varer til Bergen, hvilken Fart sandsynligviis mere og mere vil aftage, eftersom Tromsø faar større og større Betydning som Kjøbstad.

Føring af Varer tillands for Betaling er naturligviis, under dette Amts lidet udviklede Landtransportvæsen, endnu mindre nogen Næringsvej, der kan siges at afgive synderligt Bidrag til Almuens Underholdning. Paa de Vejstrækninger, som i Femaaret ere istandbragte i Bardo og Maalselven, føres paa denne Maade endeel Produkter, ligesom ogsaa over enkelte Eider, t. Ex. Lyngseidet, af og til føres Baade og Gods. Den meste Indtægt, som flyder af Landtransporten, tilfalder Fjeldfinnen, som om Vinteren med sine Reen fører Varer til de aarlige Markeder samt Reisende over Fjeldene fra og til Østfinmarken samt fra og til Sverige. Ogsaa Transporten af Malm fra Ovænangens Gruber til Smeltehytten i Kaafjord maa her komme i Betragtning, da i de sednere Aar en ikke ubetydelig Deel af denne Transport foregaar om Vinteren over den kortere Fjeldvej (3½ Mil) deels med Heste deels med Reen.

e. Handel.

Afsætningen af Almuens Produkter af Fiskeriet og Landbonæringerne skeer hovedsagelig deels ved direkte Indførsel til Amtets Kjøbstæder, deels ved Afhændelse til de i Landdistrikterne bosatte Handelsmænd, eller til de i Loven af 9de August 1839 § 3 og Loven af 13de September 1830 §§ne 7, 8, 9 og 10 omtalte Handlende.

Handelsstedernes Antal i Amtet var ved forrige Aars Udgang omtrent det samme som i forrige Femaar.

I Senjens og Tromsø Fogderi var kun et nyt Handelssted kommet til, nemlig paa Skorpen i Ovænangen, saaledes at det samlede Antal af Handelssteder i bemeldte Fogderi ved Udgangen af 1855 udgjorde . . . . . 30.

(I indeværende Aar er et nyt Handelssted oprettet paa Fladnæs i Maalselven).

I Hammerfest Fogderi var Antallet . 9.

I Altens Fogderi . . . . . 14.

(af hvilke de 5 paa Sørøen beliggende for

Overføres 53.

Overført 53.

Fremtiden komme til at høre under Hammerfest Fogderi).

I Tanens Fogderi var Antallet 11.

og i Warangers Fogderi . . . . . 1.

(hvortil kommer de sednere oprettede, men endnu ikke besatte Handelssteder i Sydvaranger).

Tilsammen ved forrige Aars Udgang 65 Handelssteder, hvoraf de fleste tillige ere Gjestgiverier og mange af dem ogsaa Thingsteder. Naar de 3 foran omtalte i dette Aar oprettede Handelssteder lægges til, faar man ud et Antal af 68 Handelssteder i Amtet, medens efter forrige Femaarsberetning Antallet skal have været 62. Enkelte af disse Handelssteder ere vistnok af mindre Betydning, men i Almindelighed kan det nok siges, at Omsætningen ved dem ikke er ubetydelig, at fleke af dem drives med Omtanke og Kraft samt at de i det Hele taget opfylde sit Øiemed og ere til Gavn for Distrikterne.

Tanens Foged bemærker i sin Indberetning specielt, at de i hans Fogderi værende 11 Handelspladse har en meget betydelig Omsætning og at Almuen overalt der finder en sikker Markedsplads for alle de Produkter, den har til Salg, ligesom den derfra næsten udeluklende har modtaget sin Forsyning af Meel i de 2 sidste Aar, uden at derfor Priserne paa denne Nødvendighedsartikel, der under almindelige Omstændigheder tiltuftes af Russen for Raafisk i Makketiden, ere blevne opskruede. Vareforsyningen har den hele Tid været tilstrækkelig.

Af Beretningerne fra de øvrige Fogderier modtager man et lignende Indtryk, og de Opgaver, som tvende Gange om Aaret, nemlig ved Slutningen af Maanederne Marts og September, indkommer til Amtskontoret, have paa ganske faa Undtagelser nær ikke givet Anledning til Udsættelser.

Brændeviins Salg finder ikke Sted ved Landhandlerier, som have Bevilgninger yngre end 1837, og Udskjænkning af Brændeviin er her ikke overalt forenet med Gjestgiveriet; ved de sidste meddeelte Bevilgninger er endog Salg af enhver Slags berusende Drik — Øl herunder dog ikke indbefattet — nægtet vedkommende Handelsmand. Forsaavidt der i sidste Femaarsberetning herfra er yttret Tvivl om Hensigtsmæssigheden af at nægte de efter 1837 ansatte Handelsmænd Ret til Brændeviins-Salg, til hvilken Rets Meddelelse der ved Loven af 6te September 1845 § 5 er aabnet Adgang, kan jeg ikke dele en saadan Tvivl, da Erfaring synes at have viist, at alle Parter er bedst tjent med den mindst mulige Udstrækning af Bevilgningen i denne Retning.

Saameget enigere er jeg med min Formand i Embedet i de Anskuelser, han i sin Femaarsberetning af 31te October 1846 har udtalt og begrundet med Hensyn til Nytten af Handelsstederne og deres Antals Forholdsmæssighed; med Hensyn til Almuens direkte Samhandel med Russerne i Makketiden, og endelig med Hensyn til den Handelsret, som ved Loven af 13de September 1830 § 7 er tilstaaet de paa deres Hjemsteder handelsberettigede Norske.

Idet jeg underdanigst henviser til den Besvarelse af disse Spørgsmaal, som i bemeldte Indberetning er afgivet og som jeg efter min Opfatning af Forholdene finder rigtig og vel begrundet, ligesom Amtmand Harris i den sednest afgivne Femaarsberetning udtrykkelig har erklæret, at han efter den sednere indvundne Erfaring ikke har fundet Anledning til i nogen Henseende at fravige de deri udtalte Anskuelser, skal jeg her ikkun tillade mig at bemærke, at ligesom det nok mere og mere erkjendes, at Handelsstederne paa Landet ikke gjøre Bynæringen noget egentlig Afbræk, men snarere ere for denne et nyttigt om ikke nødvendigt Mellemled, saaledes maa det engang omtvistede Spørgsmaal, om Makketidshandelens Hensigtsmæssighed, nok nu ansees at være af de Meningsberettigede eenstemmigt besvaret bekræftende, idet endog Handelsmændene, der egentlig skulde være dem, som ved denne de Fremmede indrømmede Ret blev gaaet for nær, saavidt vides nu selv indrømme, at de ikke i denne Henseende kunne udfylde Russernes Plads. Vist er det i alt Fald, at blev den omhandlede Rettighed ophævet, vilde den Vinding, som heraf maaske kunde tilflyde vore Landhandlere, langt ifra ikke opveje det Tab og den Skade, som for Almuesmanden unægtelig vilde blive Følgen af en saadan Ophævelse.

At der under Udøvelsen af den handelsberettigede Indlændinge ved Loven af 13de September 1830 § 7 indrømmede Frihandelsret gaar adskillige Misbrug i Svang, der vanskeligt lader sig forebygge, er sikkert nok, ligesom en saadan Ret efter Forholdenes sednere Udvikling formentlig er mindre fornøden. Denne sidste Omstændighed vil imidlertid vel bevirke, at den omtalte Frihandelsret bliver mindre og mindre benyttet, hvilket i sidste Femaar ogsaa antages at have været Tilfældet.

Den ved Loven af 9de August 1839 § 3 om Handelen i Nordlandene Fremmede, hvorved fornemmelig Russerne haves for Øie, tilstaaede Rettighed til paa visse opgivne Steder i Senjens og Tromsø Fogderi at tilhandle sig Raafisk skal, efter vedkommende Fogeds Opgivende, ikke være bleven benyttet af Nogen i Femaaret. Tidligere kom enkelte Russere sædvanlig hver Sommer til disse Steder. I de sidste Aar skulle de altsaa ikke være komne sønden for Tromsø.

I Amtsdistriktet er 4re Markedspladse, nemlig Skibotten i Lyngen, Kjækan i Skjervø, Bossekop i Alten og Carlsbotten i Næsseby Præstegjeld. Af disse Markeder ere Skibottens og Bossekops Markeder, især det Førstnævnte, som holdes 3 Gange om Aaret i Januar, Marts og November, de betydeligste.

Markedet paa Bossekop, der ved Kongelig Resolution af 17de August 1844 blev flyttet derhen fra Elvebakken, holdes 2 Gange om Aaret i Marts og November og er i de sednere Aar meget besøgt. Kjækans Marked holdes en Gang om Aaret i November og Carlsbottens een Gang henimod Slutningen af Aaret. Dette sidste Marked har tabt endeel af sin Betydning, efterat Nyborgs Handelssted har udvidet sin Virksomhed.

De Produkter, som fornemmelig ere Gjenstand for Omsætningen paa disse Markeder, udgjøre paa den ene Side Reenskind, Reenkjød, Vildt — fornemmelig Ryper — Fjær og Smør, det saakaldte Kvænsmør fra Sverige og tildeels russisk Finland, paa den anden Side Manufaktur- og Colonialvarer, fornemmelig Sukker og Kaffe og i de sidste Par Aar ogsaa Meel og Gryn. Skibottens og Kjækans Marketer besøges af Handlende fra Tromsø og Bossekop Marked af Handlende fra Hammerfest.

8. Om Tilstanden i Almindelighed i Amtets Landdistricter.

I de tvende foregaaende Femaarsberetninger herfra er det sagt, at Amtsdistriktet maa ansees at være gaaet fremad i økonomisk Henseende. Det samme maa i sin Almindelighed, skjønt i mindre Grad, siges at have været Tilfældet i det sidst forløbne Femaar, uanseet den Tilbagegang, som de for den finmarkske Landbefolkning uheldige og faretruende tvende sidste Aar af Perioden unægteligen maa antages at have bevirket. At Forholdet i det Hele taget ikke destomindre kan stille sig saa vidt fordeelagtigt, er begrundet deels deri, at Periodens trende første Aar — som foran bemærket — vare gode i enhver Henseende, og deels deri, at dens tvende sidste Aar ikke have hjemsøgt Befolkningen med alle de Ulykker, hvormed de truede.

Den af Regjeringen udvirkede Undtagelse fra de almindelige Blokaderegler i 1854 og de Forføjninger, som i 1855 bleve trufne til Lettelse og Betryg-

gelse for Finmarkens Amts Kornforsyning i Forbindelse med Handelsstandens Iver og Virksomhed har unægtelig virket til at løse flere af de Vanskeligheder, som Hvideføens Spærring stedse vil medføre for Befolkningen beroppe, og de temmelig rige Fiskerier i Forening med fordeelagtige Fiskepriser, som indtraf i begge disse Aar, have yderligere bidraget til at afværge eller formilde de med Spærringen forbundne Onder.

Nogen Tvivl om at Amtsdistriktet i det Hele taget er gaaet fremad i Femaaret kan der, efter Alt det foran Anførte, neppe reises. Allerede Folketællingslisterne, hvis Resultater forsaavidt ovenfor ere paaviste, antyde et saadant Forhold, hvis Tilværelse yderligere bestyrkes ved hvad der er oplyst og bemærket under de forskjellige Næringsrubrikker.

Det er dog kun i sin Almindelighed eller over det Hele taget at Amtsdistriktet kan fremvise et saa lyst Billede; seer man nøjere til og gaar i Enkelthederne vil man finde flere og dybere Skyggepartier end ønskeligt kunde være.

Fremgangen til det Bedre har især vist sig afgjørende i den sydlige Deel af Amtet, Senjen og Tromsø, der skjønt kun udgjørende et Fogderi dog er af langt større Betydning i økonomisk Henseende, end Amtets øvrige fire Fogderier tilsammen, ligesom det førstnævnte Fogderi har en Folkemængde af 35,308 Mennesker, medens de øvrige 4 Fogderiers samlede Folkemængde kun udgjør 13,971 Individer. Paa Grund af Agerbrugets forskjellige Stilling i disse 2de Amtets Hoveddele, er det klart nok, at Senjen og Tromsø Fogderi maatte lide mindre under Hvideføens Spærring, end det egentlige Finmarken, hvor Makketidshandelen ogsaa forøvrigt har en langt anden og dybere indgribende Betydning. Imidlertid er der dog ogsaa Distrikter i dette Fogderi, som ere nedsunkne i saadan Armod og Kraftløshed, at det falder dem i høi Grad vanskeligt at blive bestaaende som selvstændige Communer. Hertil maa fornemmelig henregnes Bergs Præstegjeld paa Vestsiden af Senjeøen og tildeels Karlsø Præstegjeld i den nordlige Deel af Fogderiet, samt enkelte Strøg af Lenvigs og Tromsø Præstegjelde. Med Hensyn til Fogderi-Distriktets Tilstand i Almindelighed udgjøre dog de nævnte Distrikter en altfor ubetydelig Deel af Samme, til at kunne bevirke nogen Forandring i den ovenfor udtalte Dom om Fogderiets Fremgang i det Hele taget.

I de 4re finmarkske Fogderier, hvis Befolkning endnu ikke paa langt nær er emanciperet fra den octroyerede Handels Tilstande og Forholde, og derfor i langt højere Grad end Tromsø og især Senjens-Distriktets Befolkning mangler Kraft og Selvstændighed, har de tvende sidste Aars Tryk, deels af denne Grund deels som Følge af disse Distrikters langt større Afhængighed af Meeltilførselen fra Rusland og Hvideføfartens ustandsede Gang, efterladt alvorligere Mindelser, ligesom Tilstanden der paa mange Steder, forinden disse Trængselsaar, var mindre heldig. I økonomisk Velvære maa vel derfor det egentlige Finmarken siges snarere at være gaaet tilbage end fremad i Femaaret, skjønt de store dersteds forefaldne Loddefiskerier, Dampskibsfartens Udvikling, flere til disse Distrikters Tarv sigtende og tildeels ved Hjælp af Brændeviinsafgiftskassens Midler trufne Foranstaltninger samt Benyttelsen af de Laanemidler, som ved de Kongelige Resolutioner af 6te October 1854 og 5te September 1855 bleve stillede til Disposition til Hjælp for korntrængende Communer af Finmarkens Amt og som fornemmelig ere komne til Anvendelse i det egentlige Finmarken, har bidraget til at forebygge, at den Standsning i Finmarkens fremadskridende Udvikling, som Krigsaarene medførte, ikke blev en ødelæggende Tilbagegang.

Naar man sammenligner Tilstanden i det egentlige Finmarken ved Udgangen af forrige Femaar med Tilstanden ved Udgangen af Femaaret 1846—1850, vil man endog forsaavidt finde en Fremgang, som Befolkningen er tiltaget og Brændeviinsdrikken aftaget. Ved Udgangen af 1845 bestod Landbefolkningen i det egentlige Finmarken af 11,229 Mennesker og ved Udgangen af forrige Aar af 13,971. Nogen Andeel i denne Forøgelse har unægtelig det sidst forløbne Femaar, skjønt det er sandsynligt, at Broderparten falder paa det forrige Femaar, da den tidligere raske Indflytning til Østfinmarken fra Nabolandene og Rigets sydligere Egne næsten ganske standsede i de 2 à 3 sidst forløbne Aar. Hvad Brændeviinsdrikken angaar, da er denne i det hele Amt saaledes aftaget i det sidste Femaar, at jeg tvivler paa der findes nogen fra Brændeviinsdrik mere afholdende Befolkning i det hele Rige, end dette Amts, og det ikke mindst blandt Finnebefolkningen, som tidligere laa under for Brændevinets ødelæggende Virkninger, omtrent paa samme Maade som Amerikas Indianere for Ildvandet. Den religiøse Bevægelse, som hos Fjeldfinnerne i Koutokeino brusede ud i vild Fanatisme, der naaede sit Højdepunkt ved den gruelige Begivenhed den 8de November 1852, har efter den Tid forandret Karakteer, forsaavidtsom — i alt Fald tilsyneladende — Mildhed og Fred er traadt istedet for den fanatiske Ivers Bisterhed og Vold, medens den forhaabentlig har vundet i Alvor og Dybde. Dens Virkninger paa Finnernes Sæder og udvortes Opførsel ere paata-

gelige. Brændeviinsdrik er hos Koutokeinofinnen ganske og aldeles afskaffet, og ligesom det religiøse Liv derfra har udbredt sig i videre og videre Kredse ikke alene blandt den øvrige Finnebefolkning i Amtet, men ogsaa blandt en stor Deel af den norske Befolkning, fornemmelig i Senjen og Tromsø Fogderi, saaledes er ogsaa Afskyen for Nydelse af Brændeviin, der af de saakaldte "Vakte," eller de af den religiøse Bevægelse dybere Grebne, ansees ligefrem for en Synd, blevet mere og mere udbredt. Karasjokfinnerne ere vel endnu langt fra ikke afholdne i den Forstand som Koutokeinofinnerne; men Drukkenskabslasten er dog ogsaa blandt hiin kraftige Finnestamme betydeligt aftaget. Østfinmarks- eller Polmakfinnerne ere vel de, som i denne Henseende staa længst tilbage. Forøvrigt er det blandt Befolkningen i Hammerfest og Warangers Fogderier at Brændeviinsdrikken, efter hvad Indberetningerne give Grund til at antage, fremdeles drives til Overmaal. Dog maa det nok erkjendes, at ogsaa der en ikke ubetydelig Fremgang til det Bedre har fundet Sted.

Med Hensyn til den Side af Befolkningens aandelige Udvikling, som omfatter dens Forhold som Statsborger, eller — om jeg saa maa kalde det — Befolkningens politiske Standpunkt, da er dette naturligviis meget lavere blandt det egentlige Finmarkens Almue, end blandt Almuen i Senjens og Tromsø Fogderi, hvor Befolkningen, især hvad de sydligere Dele af Fogderiet angaar, omtrent staar paa samme Udviklingstrin, som Landbefolkningen i de sydligere Egne af Riget. Som overalt saaledes har ogsaa her Formandskabsinstitutionen, Forligelsesvæsenet og Deeltagelsen i den saakaldte aktive Borgerret hvad Storthingsvalg m. m. betræffer, kraftigen bidraget til at vække Befolkningens Bevidsthed om dens statsborgerlige Stilling, til at styrke dens Agtelse og Hengivenhed for Statsforfatningen og Lovene, kort til dens politiske Opdragelse i det Hele taget. I samme Retning vil Lagrettesinstitutionen, saaledes som denne er bleven ordnet ved Lov af 28de August 1854, sandsynligviis virke, skjønt det ikke kan nægtes, at dens Bestemmelser i mange Henseender ere yderst vanskelige at befølge i disse Egne og ofte lægger vel tunge Byrder paa Enkeltmand.

I de fleste Distrikter i det egentlige Finmarken, hvis Befolkning langtfra ikke var moden for en saadan aktiv Deeltagelse i det offentlige Liv, som ovenfor paapeget, spores de omhandlede Virkninger naturligviis langt svagere, ligesom Befolkningens Dygtighed, dens Bedrifts Beskaffenhed og de fleste Individers lave Standpunkt i Kultur og Forstandsudvikling bevirker, at den ikke i samme Grad som andetsteds kan nyde Godt af de omhandlede friere Institutioner i deres fulde Udstrækning. Saaledes er navnligen Formandskabsindretningen endnu der i sin Barndom, og den vilde paa sine Steder være umulig, om ikke Præsten eller Handelsmanden var. Imidlertid spores ogsaa heri Fremgang, og med Skolevæsenets yderligere Udvikling, hvortil der stadigen stræbes ved Hjælp af nødvendige Bidrag fra Oplysningsvæsenets Fond, det nordlandske Kirke- og Skolefond samt Brændeviinsafgiftskassens Midler, vil forhaabentlig de antydede Mangler lidt efter lidt afhjælpes.

De befalede tabellariske Besvarelser af de i Schemaet No. 4, efter den Kongelige Resolution af 6te Maj 1840, indeholdte Spørgsmaal vedlægges som Bilag No. 4, nemlig:

a) Fortegnelse over de i Senjens Sorenskriveri i hvert af Aarene 1851—1855 thinglæste og aflæste Gjeldsbreve og Skifteudlæg, hvorved Pant er givet i fast Ejendom, samt over afhændede faste Ejendomme.
b) En lignende Fortegnelse fra Sorenskriveren i Tromsø Sorenskriveri.
c) En lignende Fortegnelse fra Sorenskriveren i Hammerfest Sorenskriveri.
d) En Fortegnelse over de i Hammerfest Fogderi i hvert af sidst forløbne 5 Aar afholdte Eksekutions- og Udpantningsforretningers Antal og Beløb.
e) Opgave fra Fogden og Sorenskriveren i Altens Fogderi og Sorenskriveri angaaende de her ovenfor under Litr. c og d nævnte Gjenstande.
f) En lignende Opgave eller Fortegnelse fra Fogden og Sorenskriveren i Tanens Fogderi og Sorenskriveri.
g) En lignende Fortegnelse fra Fogden og Sorenskriveren i Warangers Fogderi og Sorenskriveri, derunder dog ogsaa indbefattet Vardø og Vadsø Byer.

Da jeg endnu ikke har modtaget de befalede Opgaver over Eksekutioner og Udpantninger i Senjens og Tromsø Fogderi for hvert af Aarene 1851—1855 fra vedkommende Foged, som, idet han under 30te April sidstleden afgav sit Bidrag til Femaarsberetningen," underrettede mig om, at han, paa Grund af manglende Oplysninger fra endeel Lensmænd, ikke saae sig istand til at afgive disse Opgaver, vil det kun være spildt Arbeide her at foretage noget Sammendrag af de nævnte Tabeller. De deri indeholdte Meddelelser om thinglæste og aflæste Gjeldsbreve og Skifteudlæg, hvorved Pant er givet i fast Ejendom, samt over afhændede faste Ejendomme, ere formentlig ikke synderligt oplysende med Hensyn til Spørgsmaalet om Landbefolkningens Fremgang eller

Tilbagegang i økonomisk Velvære, fornemmelig i disse Egne, og for Exekutioners og Udpantningers Vedkommende vilde Sammendraget give et ufuldstændigt og maaske falskt Resultat for Amtsdistriktet i dets Heelhed, naar Opgaverne for den allerbetydeligste Deel af samme ikke kunde tages med i Beregningen. Saafnart jeg fra Fogden modtager disse Opgaver, om hvis Indsendelse han er erindret, skal jeg tillade mig at sende dem efter.

Naar man for det egentlige Finmarkens Vedkommende sammenholder Opgaverne over Exekutioner og Udpantninger i Femaaret 1846—1850 med dem for Femaaret 1851—1855 viser sig følgende Forhold:

a. Femaaret 1846—1850.

	Antal.	Beløb.
Altens Fogderi	165.	980 Spd. 60 ß.
Hammerfest do.	188.	293 — 24 =
Østfinmarkens do. . .	17.	604 — 60 =
Tilsammen	370.	1,878 Spd. 24 ß.

b. Femaaret 1851—1855.

	Antal.	Beløb.
Altens Fogderi .	1524.	6,349 Spd. 89 ß.
Hammerfest do.	420.	8,653 — 54 =
Tanens do.	42.	622 — 69 =
Warangers do. . .	568.	3,468 — 118 =
Tilsammen	2554.	19,094 Spd. 90 ß.

Skulde den økonomiske Tilstand i Finmarkens 4re Fogderier ved Udgangen af sidste Femaarsperiode, sammenlignet med hvad den var ved Udgangen af den forrige Periode, alene bedømmes efter disse Data, vilde man komme til et Resultat, der vidnede om en foruroligende Tilbagegang i disse Distrikters Økonomi. Heldigvis vilde man efter min bedste Overbeviisning derved dog ogsaa fjerne sig fra Sandheden, hvilket fornemlig ikke i og for sig indeholder nogen Modsigelse, da de anførte Data vel kunne være tjenlige som Momenter i Bedømmelsen af en Befolknings Fremgang eller Tilbagegang i økonomisk Velvære, men ikke tilstrækkelige til paa dem, isoleret betragtede, at begrunde nogen afgjørende Dom. De ejendommelige Forhold paa de forskjellige Steder og mange tilfældige Omstændigheder maa nødvendigviis bidrage til i Man t og Meget at forandre eller modificere den omhandlede Bedømmelse, og at dette her for en stor Deel er Tilfældet kan paaviſes. Blandt saadanne Forhold og Omstændigheder vil jeg kun nævne: Wadsø og Wardø Byers Deelagtighed i Opgaven for Warangers Fogderi; Befolkningens Tilvæxt i det Hele taget og i Amtets Kjøbstæder i Særdeleshed, navnligen Wadsø fra henimod 400 Mennesker i 1845 til henimod 900 i 1855; Beskaffenheden af Handelsforbindelserne mellem Almuesmanden og Handelsmanden, de deraf opstaaede Gjeldsforholds Form; samt endelig den Omstændighed, at Exekution og Udpantning blandt Almuen i Finmarken er den sædvanlige Gjeldsinddrivelsesmaade.

Det er nemlig ikke alene med Russerne i Mækketiden, at den finmarkske Almuesmand driver sin Handel ikke med kontante Penge, men med Varebytte; dette er ogsaa for en væsentlig Deel Tilfældet i den Handel, som han driver med vore egne Handelsmænd saavel i Byerne som i Landdistrikterne. Han bringer sine Produkter — hovedsagelig af Fiskeriet — til en Kjøbmand, hos hvem han da forsyner sig med sine Fornødenheder, oftest i en større Udstrækning, end de af ham leverede Varers Værdi beløber sig til. Den Kredit, som herved er ham aabnet hos vedkommende Kjøbmand, rigtignok under stiltiende Forudsætning af, at han til denne stadigen skal levere, hvad hans Fiskebedrift afkaster til Afhændelse og paa hvilken Kontrabogen, som ved samme Leilighed udfærdiges, udgjør ligesom et Symbolum, benytter han nu trøstigen, saalænge det kan gaa an paa den Maade, mere efter Hensynet til sit Behov, end efter Hensynet til Beløbet af de Produkters Værdi, som han kan præstere som Betalingsmiddel, og som oftest endog uden at have et klart Begreb om, hvordan Forholdet mellem Kredit og Debet stiller sig i Kontrabogen, den han deels ikke kan læse og forstaa, deels undertiden ikke engang har i Hænde. En saadan blind Benyttelse af Kreditten kan ofte blive langvarig, deels paa Grund af det fra ældre Tider bestaaende og ligesom hævdvundne Kreditsystem, deels paa Grund af Handelsmandens Medlidenhedsfølelse og Forventning om, at et heldigt Fisketræt dog maaske kan skaffe ham sit Tilgodehavende. Men den har sin Grændse.

Skjønt Handelsmanden i disse Forhold har et stort Fond saavel af Medlidenhed som især af Taalmodighed, kan det dog udtømmes; han kan desuden selv blive i den Grad trængende til de paa denne Maade udestaaende Fordringer, der ofte udgjøre en betydelig ja den betydeligste Deel af hans Formue, at han nødvendigen maa inddrive dem; han kan komme under Vejr med, at Kunden modvilligen forlader ham, uagtet eller maaske rettere fordi denne er kommet i Besiddelse af Valuta, som han heller vil anvende til Aabningen af ny Kredit hos en anden Kjøbmand, end til Dækkelse af den gamle Gjeld; Handelsmanden kan blive nødt til at opgive sit Bo og han maa dø. I alle disse Tilfælde brister det skildrede Kredit- og Kontrabogsforhold, og Gjelden maa inddrives ved Rettens Middel. Anden Afgjørelsesmaade kjendes i Regelen ikke, selv i det ovenfor paapegede Tilfælde, hvor Katastrophen indtræffer,

fordi Kunden, skjønt betalingsfør, vrangvilligen tilbageholder Dækkelsesmidlet, der bestaar i Fiskeprodukter, som han paa den foran beskrevne Maade har overdraget til en anden Handelsmand. Rede Penge til Dækkelse af Gjeld er den finmarkske Almuesmand sjelden i Besiddelse af.

Under disse Omstændigheder, hvoraf flere har gjort sig gjeldende i Femaaret, navnligen en af Krigsforholdenes Besværligheder fremkaldt forøget Trang hos Handelsmændene til rede Valuta og en deraf foranlediget Nødvendighed af at indskrænke Krediten og inddrive de gamle Fordringer, samt et usædvanligt stort Antal Opbudsboer, fornemmelig i Hammerfest By og Altens Fogderi, — er det let at forklare sig, at de sædvanlige Inddrivelsesmaader, Exekutioner m. V., maatte tiltage i Antal og Beløb, uden at man just behøver deraf at drage den Slutning, at Landbefolkningens Tilbagegang i økonomisk Velvære har været af tilsvarende Betydning. Thi vistnok kan man her ikke ligefrem anvende den Sætning, at den, som betaler sin Gjeld, formerer sit Bo, eftersom man har maattet anvende Tvangsforholdsregler, der nødvendigen bidrage til Gjeldsbeløbets Forøgelse; men nogen saa voldsom Forrykkelse i Befolkningens Økonomi, at det skulde blive den for vanskeligt igjen at reise sig, kan deraf ikke siges at have været en Følge. Det betydelige Gjeldsbeløb, som paa denne, vistnok lidet ønskelige, men her sædvanlige Maade er bleven inddrevet, har naturligviis trykket Befolkningen, hemmet det friere og kraftigere Brug af dens Kræfter, afstumpet dens Selvfølelse og sløvet dens Blik paa Fremtiden. Befriet for denne Byrde er det at haabe, at dens Tilstand, selv i økonomisk Henseende, hvis Fiskerierne ikke slaa Fejl, snarligen vil forbedres, saamegetmere som det Kreditsystem, der ovenfor er skildret, sandsynligviis efter de sidste Aars Begivenheder ikke lettelig vil naa sin forrige fordærvelige Udstrækning. At den overordentlige Tilvært i Exekutionsforretningers og Udpantningers Antal og Beløb, som det sidste Femaar udviser, ikke kan have fundet Sted uden en betænkelig Forarmelse paa adskillige Steder i Finmarkens Distrikt, er imidlertid en Selvfølge. Det er især Lebesby i Tanens Fogderi, Hammerfest Landsogn og Loppens Sogn af Altens Fogderi, hvor Armoden og Vanmagten giver sig mest tilkjende, og hvor det sikkerlig vil vise sig nødvendigt fra Statsstyrelsens Side at give de afkræftede Kommuner al mulig Lettelse i Opfyldelsen af de Gjeldsforpligtelser, som de i de sidste Trængselsaar have paadraget sig ved Laan af offentlige Midler. Ogsaa Næsseby Sogn af Tanens Fogderi siges i Fogdens Indberetning at være i Nedgaaende; men skjønt 40 af de 42 Exekutions- og Udpantningsforretninger, som i Femaaret ere foretagne i det hele Fogderi, falde paa Næsseby Sogn, tvivler dog Fogden ikke paa, at et Par Aars godt Fiskeri i Warangerfjorden vil være tilstrækkeligt til at give Befolkningen dersteds en fastere og bedre Stilling, medens Lebesby Almue siges at være for dybt udarmet til uden megen Vanskelighed at kunne reise sig igjen.

For Warangers Fogderies Vedkommende bemærker Fogden, at han har anseet det uden Interesse at forsøge at forfatte særskilte Opgaver over de her behandlede Forhold for Byerne Wadsø og Wardø, der have alt Judicielt fælles med Landdistriktet, fordi Forholdene paa begge Steder ere saa eensartede og de derværende smaa Kjøbstæders Ve og Vel saa nøje sammenknyttet med og afhængigt af Landdistriktets og omvendt, at Distriktets Tilstand i Almindelighed, til hvis Belysning disse Opgaver skulle tjene, ikke kan bedømmes uden at betragte det Hele under Eet. Forøvrigt bemærker Fogden, at Distriktet i det Hele taget maa anses i den sidste Deel af Femaaret at være gaaet tilbage i Velstand, deels som Følge af mindre heldige Fiskerier i 1854 og deels som Følge af Russehandelens Standsning. "Kun de foregaaende Aars rige Fiskerier og fordelagtige Handel maa det tilskrives" — siger han —, "at Distriktet nogenlunde har kunnet bære disse forenede Uheld".

For Altens Fogderies Vedkommende bemærker vedkommende Foged, at det forekommer ham, at Almuens Tilstand i det Hele i Femaaret har forbedret sig, skjønt de her omhandlede Opgaver synes at skulle antyde et ganske modsat Forhold. At de sidste tvende Aars Dyrtid og øvrige Besværligheder har standset Fremgangen, anseer imidlertid ogsaa han for sandsynligt.

Fogden i Hammerfests Fogderi beklager i Særdeleshed Hammerfests Thinglag, "hvor Fattigdom næsten kan siges at herske i enhver Familie." Han udhæver ogsaa Misligheden af det udstrakte Kreditsystem og gjør opmærksom paa, hvilken Indflydelse et Uheld, der rammer selve Handelsstanden, saaledes som Tilfældet var i sidste Femaar, da 7 af Hammerfests Kjøbmænd, hvoraf 1 tillige var Handelsmand i Maasø Thinglag, maatte opgive deres Boer, under saadanne Forhold har paa Landbefolkningens økonomiske Tilstand.

I Indberetningen fra Senjen og Tromsø Fogderi siges udtrykkelig, "at Befolkningen i økonomisk Henseende er gaaet tildeels betydeligt fremad", samt at denne Fremgang viser sig i Folkemængdens Forøgelse og i Anskaffelsen af bedre Huse, Klæder, Bohave og Redskaber af alle Slags, fornemmelig de, der vedkomme Søbruget. Han gjør opmærksom

paa Brædeviinsdrikkens mærkelige Aftagen, hvorhos han udhæver den særdeles gavnlige til Landdistriktets Udvikling i høi Grad og stadigen virkende Indflydelse, som en i temmelig rask Fremadskriden værende Byes Beliggenhed omtrent midt i Distriktet udøver.

For Senjen og Tromsø Fogderies Vedkommende har jeg ikke modtaget nogen Oplysning om Størrelsen af et Aars Løn for Tjenestefolk samt om den almindelige Dagløn for en simpel Haandarbejder. For Tjenestetyendets Vedkommende er Aarslønnen formentlig omtrent den samme som ved forrige Femaarsberetnings Afgivelse, d. v. s. 16 til 40 Spd. for en Tjenestedreng og 12 à 14 Spd. for en Tjenestepige. Daglønnen fra 36 ß til 60 ß for Mandspersoner og 16 ß til 36 ß for Kvindespersoner, Alt med Kosten.

I Hammerfest Fogderi angives Lønnen for en Tjenestedreng at være mellem 16 og 36 Spd. og for en Tjenestepige 10 à 18 Spd. Almuesmanden betaler dog her som andetsteds sjelden Lønnen med Penge, men med fornødne Klæder og en vis Anpart af Fiskeriet. Daglønnen anføres sammesteds at være 60 til 84 ß om Sommeren og 36 à 48 ß om Vinteren, foruden Kosten.

I Altens Fogderi opgives Daglønnen at være 48 à 60 ß for en Arbejdsmand, som selv holder sig Kosten, Aarslønnen for en Tjenestedreng 40 Spd. og for en Pige 16 Spd.

I Tanens Fogderi Aarsløn for en Tjenestedreng 40 Spd. og for en Tjenestepige 16 til 20 Spd.; Daglønnen opgives til 3 à 4 Ort for en Arbejdsmand paa hans egen Kost og for et Fruentimmer det Halve.

I Varangers Fogderi angives Aarslønnen for en Tjenestedreng at være fra 20 til 40 Spd. og for en Tjenestepige fra 10 til 18 Spd. Dagarbejdere anvendes ikke i Landdistriktet.

Mangelen paa Hænder og Arbejdskraft i det hele Amt, i Særdeleshed den nordlige Deel af Samme, er fremdeles meget følelig og hemmer Udviklingen. Den Lethed, hvorved en forholdsviis selvstændig Stilling kan erhverves og Familie stiftes samt den afgjorte Ulyst til at staa i Andres Tjeneste, som findes hos Nordlands- og Finmarksbonden, gjør det høist vanskeligt ja næsten umuligt at erholde det fornødne Tjenestetyende, uagtet hvert Aar mange løse og ledige Personer søndenfra komme herop fornemmelig til Byerne for at tage Tjeneste. Men de blive her ikke længe i den Stilling; enten reise de tilbage igjen, eller ogsaa sætte de Foden under eget Bord.

Under 19de Marts dette Aar har jeg i en udførligere Fremstilling til det Kongelige Departement for det Indre om Vejvæsenets Forfatning i Amtet og om Midlerne til dets yderligere Udvikling anført, hvad der med Hensyn til Sommervejene kan være at sige, og i Indstilling og Forslag af 5te Maj sidstleden til en ny og almindelig Bestemmelse for Anvendelsen af den finmarkske Brændeviinsafgiftskasses aarlige Indtægter har jeg bemærket det Fornødne med Hensyn til Amtets Vinterveje, der for det egentlige Finmarken er den Deel af Vejvæsenet, som især kommer i Betragtning.

Af disse Forestillinger, som jeg har Haab om ville blive Deres Majestæt forelagte, sees, at skjønt Landtransportvæsenet heroppe endnu er i sin Barndom, maa dog de Bemærkninger, som med Hensyn dertil ere fremsatte i forrige Femaarsberetning, siges ikke længere at passe paa Forholdet som det nu er. Man har dog nu ikke alene Sommerveje, hvor man kan komme frem med Hjulredskab i en Længde af tilsammen over et halvt Snees Mile, nemlig Vejene i Alten, de forskjellige Ejdveje og Vejene i Maalselven og Bardo, men — hvad der er af større Betydning — en forandret Aand og Mening har i den sednere Tid udviklet sig hos Indvaanerne betræffende denne Sags Vigtighed og Forhold til Befolkningens Velvære, hvorpaa forhaabentlig Adskilligt kan bygges med Hensyn til Vejvæsenets videre Udvikling i Finarkens Amt, især naar tilbørlig Bistand erholdes fra det Offentliges Side, hvorom man er givet Tilsagn.

Landevejene i Amtet ere fremdeles klassificerede som Bygdeveje, men en Deel af dem ville sednere blive at opføre som Hovedveje.

At Hovedkommunikationen for dette Amts Vedkommende stedse vil foregaa tilsjøs, er naturligviis en ligefrem Følge af Stedsforholdene, og i denne Henseende er man fra Statsstyrelsens Side i de sidste Aar imødekommet med en Liberalitet, som fortjener Paaskjønnelse og erkjendes med Taknemmelighed.* De ved forrige Femaarsberetnings Affattelse tilstedeværende Grunde til Beklagelser i denne Retning ere saaledes nu bortfjernede, idet vi have erholdt en hyppigere og saavel i Tid som Rum mere udstrakt Dampskibsfart. Dampskibsforbindelsen er nu fuldstændig den hele lange Kyst rundt lige til Wadsø.

Vintervejenes Benyttelse er lettet ved Opstagninger og flere Fjeldstuers Oprettelse, hvilket Alt er udført for Brændeviinsafgiftskassens Regning.

Af Bygdemagasiner gives alene et i Amtet, nemlig i Tranø Præstegjeld i Senjen og Tromsø Fogderi, ligesom der af Sparebanker ogsaa kun haves een i Amtets Landdistrikt, nemlig den i Ibestads Præstegjeld, over hvis Status ved Udgangen af 1855 Opgave er indsendt til det Kongelige Finants- og Told-Departement. Deraf erfares blandt

Andet, at Bankens Ejendom var 1,822 Spd. 36 ß.
Indskydernes . . . . . 25,996 — 27 =
Tilsammen 27,818 Spd. 63 ß.
Af dette Beløb var udlaant mod 134 Panteobligationer . . . . . 16,838 Spd. 7 ß.
og mod 284 andre Gjeldsbeviser 9,610 — 2 =

Indskydernes Antal beløb sig til 534 og Administrationsomkostningerne udgjorde 103 Spd. 20 ß.

Private Brand- og andre Assurance-Indretninger findes ikke i Amtet.

Som en Mærkelighed maa anføres, at ogsaa fra disse Egne, som ere saa vel trængende til og for en stor Deel saa vel skikkede for Indvandringer, Udvandring til Amerika i de sidst tilbagelagte Femaar har fundet Sted og det fra en Egn, som forholdsvis nylig er bleven koloniseret og som endnu er modtagelig for Indflytninger, nemlig Bardodalen. Den første Udvandring fra Bardo til Amerika foregik i 1852, da 6 Personer, bestaaende af 2 Familier og 2 løse Personer reiste derover. Siden fandt ingen Udvandring Sted førend i forrige Aar, da 28 Personer udvandrede, bestaaende af 6 Familier og 2 løse og ledige Personer. "Aarsagen til Udvandringen er vanskelig at indsee" — siger vedkommende Lensmand —, "da de Samtlige vare i gode Formuesomstændigheder og Nogle endog i meget gode Kaar, ligesom Aarveien i Bardo i flere Aar har været meget god." Tvende af de udvandrede Familier skulle dog nu allerede ventes tilbage, da de i Amerika have seet sig skuffede i deres Haab om der at finde et lettere og bedre Udkomme. Maaske dette heroppe vil standse denne besynderlige Udvandringslyst, der næsten synes at være smitsom.

Inden jeg forlader denne Afdeling om Landdistrikternes Tilstand i Almindelighed, bør Grændseforholdene ogsaa omhandles. Som bemærket i min foran paaberaabte Skrivelse til det Kongelige Departement for det Indre af 20de Maj dette Aar, paalagde jeg vedkommende Fogder ved Affattelsen af deres Bidrag til Femaarsberetningen specielt at have denne Sag for Øje og derover erklære sig. Fra Warangers og Tanens Fogder har jeg erholdt de begjærte Oplysninger og Erklæringer i denne Henseende, fra den Førstnævnte i selve hans Hovedberetning og fra den Sidstnævnte, paa Grund af de i min ovennævnte Skrivelse af 26de Maj sidstleden paapegede Omstændigheder, i en særskilt Indberetning af 18de Juni sidstleden, der indløb hertil Kontoret den 16de Juli næstefter.

Af disse Erklæringer og Indberetninger, hvoraf hoslagt følger som Bilag No. 5 a og b bekræftede Gjenparter med Bilag, fremgaar det, at Grændsespærringen — som naturligt var — allerede har frembragt for vor Befolkning saavel af Nomadefinner som Fastboende skadelige Virkninger, hvilke for den nærmeste Fremtid vel ville tiltage, indtil Forholdene af sig selv faa ordnet sig saaledes, som den ny Retstilstand med Nødvendighed paakalder, og hvoraf navnligen vil følge en Indskrænkning saavel i de norske Nomadefinners som deres Renhjorders Antal.

At disse Forhold i det væsentlige bør overlades til den Udvikling, som Tingenes egen Magt medfører, hvis ikke nogen traktatmæssig Adgang til de rige og lidet benyttede russiske Betemarker for vore Dyr staar til at opnaa, er min Formening. I Anledning af den af Fogden i Waranger paapegede Ulempe, som er en Følge af Bestemmelsen i § 5 i Loven af 7de September 1854, forsaavidt deri forbydes fremmede Fiskere som Lotfiskere sammen med norske at øve Fiskeri i Finmarkens Amt, kunde maaske uden Skade indføres den Forandring, at Indbyggere fra de tilgrændsende finlandske Distrikter tilstedes at ro Fiske med de Norske og paa deres Baade, ligesaavel naar de betales for dette deres Arbejde med Lot, d. v. s. en vis Anpart af Fiskeriets Udbytte, som naar de betales med Penge. Det skjønnes ikke at de ophøre at være "Tjenere eller Dagleiere hos Norske" fordi de erholde sin Godtgjørelse paa denne heroppe mest, ja eneste brugelige Maade. Og som Tjenere og Dagleiere formenes russisk-finlandske Undersaattere fremdeles at være berettigede til at drive Fiskeri paa norsk Territorium, efter hvad desangaaende tidligere er forhandlet og navnligen efter den Fortolkning, som den ved høieste Resolution af 31te Juli 1852 nedsatte Kommission har givet samme Resolutions Bestemmelse om, at det fra 15de September 1852 skulde være finlandsk-russiske Undersaatter forbudt i Norge eller paa den norske Kyst at drive Jagt eller Fiskeri af nogetsomhelst Slags.

At der ikke kan eller bør være Tale om nogen i mindste Maade videre gaaende Indrømmelse fra norsk Side hvad denne Fiskebedrift angaar, end den her ovenfor paapegede, er en Selvfølge.

Skjønt jeg tror at de ved Grændsespærringen af 15de September 1852 indtraadte Forhold hensigtmæssigst overlades til deres egen Udvikling i det Hovedsagelige, er det dog ikke min Mening, at man fra den norske Bestyrelses Side skulde afholde sig fra saadanne Forføjninger, som i nogen Grad maatte antages at lette Vedkommende Overgangen til den ny Tingenes Orden, eller bidrage til at de lettere finde sig deri. Blandt saadanne Foranstaltninger tillader jeg mig her underdanigst at paapege, den af Fogden i Tanens Fogderi i hans vedlagte Indberetning foreslaaede Opførelse for offentlig Regning

af et Gjærde fra Skippeguare ved Tanaelven til den indre Bugt af Warangerfjord, en Forandring af Havnegang for den Ren, som hidtil har betet paa den vestre Side af Tanaelven og disse Betemærkers Fredning i flere Aar m. V., samt en Regulering af Grændserne mellem Koutokeino og Karasjok, hvorom jeg i Skrivelse til det Kongelige Departement for det Indre af 3die Maj 1855 foreløbigen har udtalt mig. Disse Anliggender, hvis nærmere Ordning er forbunden med mange og store Vanskeligheder, idet Spørgsmaalene gribe dybt ind ikke alene i Finlappernes, men ogsaa i de Fastboendes Økonomi, ere imidlertid endnu ikke saaledes bragte paa det Rene, at bestemte Forslag derom fra min Side kunne fremsættes. De skulle i sin Tid blive gjort til Gjenstand for særskilte Forestillinger, tilligemed det foran i nærværende Beretning berørte Spørgsmaal om Udstrækning af den i Loven af 7de September 1854 § 2 omhandlede Bevogtningspligt, med hvad dertil hører.

Forøvrigt viser det sig, at Tilstanden efter Grændsespærringen og Loven af 7de September 1854 er saa tilfredsstillende og beroligende, som man efter Omstændighederne kan vente det.

Jeg tillader mig i saa Henseende at henvise til ovennævnte Skrivelse af 3die Maj 1855 og til vedlagte Indberetning fra Tanens Foged. Hyppige Overtrædelser af Lovens Bestemmelser have ikke fundet Sted og betydelige Anholdelser og Konfiskationer ere endnu sjeldnere forekomne. Nogen ubehagelig Konflikt mellem Grændsebeboerne indbyrdes eller mellem Embedsmænd og Bestillingsmænd paa begge Sider af Grændsen vides ikke at være indtruffet og i Indberetninger fra Lensmanden i Koutokeino gjennem Foged Lie omtales med Anerkjendelse den samme humane Adfærd fra de finlandske Grændse-Autoriteters Side, som i Slutningen af Foged Norgrenns Indberetning udhæves. Jaar er rigtignok, efter Indberetning fra Koutokeinos Lensmand af 12te April sidstleden foregaaet en større Anholdelse og Konfiskation af 70 Rensdyr, tilhørende Koutokeino-Finner, der havde trukket langt ind over Grændsen og hvis Dyr havde ødelagt en heel Deel Hø for de Fastboende i Enontekis. Ligesom Lensmanden imidlertid ogsaa her udtrykkelig paapeger, at vore Finner selv maa erkjende, at de saavel af Øvrighed som Grændsebeboere paa russisk Side behandles med Skaansomhed og Velvillie, saalænge deres Dyr ikke komme saa langt ind over Grændsen, at Skade for de Fastboende derved foraarsages, saaledes fremgaar det af Indberetningen, at Lensmanden i Enontekis ved den her omhandlede Leilighed er gaaet frem med en Langmodighed og et Maadehold, som er meer end man med Rimelighed kunde vente. Det er at haabe, at denne Begivenhed vil tjene som en kraftig Advarsel for vore Finner og ikke som Anledning til Brud paa den hidtil herskende gode Forstaaelse. Forøvrigt ligger denne Tildragelse udenfor Grændserne af det Tidsrum, som her egentlig omhandles.

B. For Kjøbstædernes Vedkommende.

a. Tromsø Kjøbstad.

1. Handel.

Angaaende Beskaffenheden af Byens Samhandel med Landdistrikterne er det Fornødne bemærket i foregaaende Beretninger, navnligen den under 31te Oktober 1846 afgivne, og jeg tillader mig underdanigst dertil at henvise, da nogen væsentlig Forandring i saa Henseende ikke er indtraadt i Femaaret. Forøvrigt har jeg i den foregaaende Fremstilling for Landdistrikternes Vedkommende fundet Anledning til at bemærke Et og Andet, som kan tjene til nærmere Oplysning i den her omhandlede Henseende.

Betydningen af den Omsætning, som Byen har med dens Handelsdistrikt, fremgaar af følgende Opgave derover, som Byfogden har erhvervet hos Tromsø Handelsforening, men som denne, af Mangel paa paalidelige Udgangspunkter, mere vil have betragtet som et Skjøn med tilnærmelsesviis Rigtighed, end som et Resultat af sikre Beregninger.

Efter denne Opgave har Tromsø Byes Omsætning med dens Handelsdistrikt udgjort:

i Aaret	1851	258,000 Spd.
= —	1852 . . .	270,000 —
= —	1853	268,000 —
= —	1854 . . .	305,000 —
= —	1855	340,000 —

Naar denne Opgave sammenholdes med den i Beretningen for Femaaret 1846—1850 meddeelte vil man finde, at den her omhandlede Omsætning har udviklet sig, forsaavidt som den efter Middeltallet af Aarene 1846 til 1850 maatte anslaaes til 209,200 Spd. aarlig, medens den for sidste Femaar efter Opgaven udgjør med et Middeltal 288,200 Spd.

Forøvrigt har Handelsforeningens Direktion i dens forannævnte Skrivelse bemærket, at den Deel som Tromsø By tidligere har taget i direkte Indkjøb af Fiskeprodukter af Almuen under Lofotfiskeriet Aar for Aar har aftaget, saa at denne Trafik nu næsten ganske er ophørt, hvilket har sin Grund deri, at man i den sednere Tid mere og mere har henvendt sin Opmærksomhed paa Fiskerierne i Finmarken, hvor Byens Handlende nu tage en meget væsentlig Deel i Indkjøb af den fiskende Almues Raaprodukter. Fremdeles anføres, at Byens Handel har i Femaaret taget et ikke ubetydeligt Opsving, i det den har været forbunden med saadanne Fordele, at Velstanden i Byen som i Landdistriktet deraf har erholdt en ikke ringe Tilvext. De sidste Par Aar af Perioden angives vistnok at have været uheldige, forsaavidt som den fordeelagtige Trafik med Beboerne ved det hvide Hav har været standset, hvoraf Følgen blandt Andet har været, at man har maattet hente Kornvarer fra de sydlige kostbarere Marketer, hvilket især i 1855 anføres at have været forbundet med betydelige Anstrængelser og Bekostninger. De sidste Aars temmelig rige Fiskerier og høje Priser paa Stedets Udførselsartikler, især Tran, har dog mere end opveiet disse Ulemper. Uagtet man vistnok ikke kan nægte Tromsø Handelsstand den Ros, at den ikke har benyttet sig af de vanskelige Handelsomstændigheder til at opskrue Kornpriserne til det Urimelige eller Ubillige, har Undladelsen heraf dog neppe været forbundet med nogen Opofrelse fra Handelsstandens Side, da de anskaffede Forraad have fundet villig Afsætning til Priser, som vel maa anses at have holdt Handelsmanden fuldkommen skadesløs. Overalt er det ikke Handelsmanden eller overhovedet de Næringsdrivende i Byerne, det værste af de vanskelige Tiders Tryk har hvilet paa.

Af den befalede Fortegnelse over Antallet af Byens Handlende, hvilken følger hoslagt som Bilag No. 6, sees at Antallet af de egentlige Kjøbmænd nu er 43. Det var efter forrige Femaarsberetning 45 med 71 Handelsbetjente, hvis Antal nu angives ikkun at udgjøre 30. Den Gang opgaves desuden for Byen 1 Høker og 1 Brændeviinshandler. Nu 1 Marketenter og 5 Vertshusholdere.

2. Skibsfart.

Uagtet den i forrige Femaarsberetning fremsatte Bemærkning, at Tromsø By har et i Forhold til Omfanget af Stedets Handel og Forbindelser med Udlandet kun ringe Antal Skibe og Skibsfolk, fremdeles kan anvendes paa disse Forhold, forsaavidt som Stedets betydelige Skibsfart endnu for største Delen foregaar med fremmede, især russiske Fartøjer og Mandskaber, er der dog heri indtraadt en ikke uvæsentlig Forandring i sidste Femaar. Antallet af Stedets egne Fartøjer og af Søfolk herfra, som fare med dem, tiltager Aar for Aar, deels ved Kjøb og deels ved det herværende Skibsværfts Frembringelser. Denne Omstændighed var et Held for Byen og Landdistriktet i Krigsaarene, da Besværlighederne med at tilvejebringe den fornødne Kornforsyning vilde have fremtraadt i en endnu mere faretruende Skikkelse og været langt vanskeligere at overvinde, om man ikke havde været i Besiddelse af et større Antal egne Fartøjer, end tidligere. Forbindelsen med Hvidesøen, der forhen saagodtsom udelukkende har været vedligeholdt gjennem russiske Fartøier, blev saaledes heller ikke, uanseet Krigen, ganske afbrudt, hvilket den i Mangel af et tilstrækkeligt Antal her paa Stedet hjemmehørende Fartøjer, lettelig kunde have blevet.

Som Bilag No. 7 vedlægges en Fortegnelse fra Toldkassereren over de ved Tromsø Toldsted hjemmehørende Fartøjer ved Udgangen af Femaars-Perioden, hvoraf behagentligen vil erfares at Fartøjernes Antal da var 42 med en samlet Drægtighed af 855½ C.-L. Antallet af de fra Tromsø Mynsterkontor i Aaret 1855 udmynstrede her paa Stedet hjemmehørende Fartøier udgjorde 39 med en Besætning af 199 Mand.

Af ovennævnte Bilag No. 6 vil sees, at Antallet af Skippere med og uden Borgerskab var 25, samtlige boende i Byen.

3. Haandværksdrift.

Som af nysnævnte Bilag No. 6 sees er Antallet af Haandværksmestere, der have Borgerskab til Byen, 121, medens det i forrige Femaarsberetning opgaves at udgjøre 108. Antallet af de saakaldte Frimestere angives til 11 og Svende og Drenge til 84.

Hvad der i forrige Femaarsberetning er anført om Haandværksdriftens Standpunkt, saavel hvad Haandværkernes Dueligheed som Formues-Vilkaar betræffer, finder for en Deel endnu sin Anvendelse. Nogen synderlig Afsætning af Haandværksarbejder udenfor Byen og de nærmeste Landdistrikter finder næppe Sted. Byens raske Fremskridt har dog ikke kunnet være uden Indflydelse paa Haandværkets Udvikling, og det ikke blot til Forøgelse af Haandværkernes Antal. De almindeligst forekommende Haandværksarbejder kunne i Tromsø erholdes udførte omtrent ligesaa godt som i de fleste af Landets øvrige mindre Byer, og i enkelte Haandværk har man end-

og ualmindeligt duelige Arbejdere at opvise. Offentlig Tegneskole findes med et ved Kgl. Resol. af 30te November 1852 tilstaaet Bidrag af de til saadant Øjemed bevilgede Midler, stort 150 Spd. aarlig.

4. Fabrik- og Industrianlæg.

Denne Næringsvej staar paa et lavt Standpunkt og kan heller ikke efter Stedsforholdenes Beskaffenhed antages nogensinde at blive af synderlig Betydenhed. Den indskrænker sig for Tiden til

a. en Reberbane, som i de sednere Aar, og navnligen siden Krigen mellem Rusland og Vestmagterne udbrød, kun har beskjæftiget 2 Mand daglig, idet Mangel paa Indførsel af Raamaterial fra Rusland har været til Hinder for at drive Banen med større Kraft. Som Følge heraf har der ved Banen i de sedneste Aar ikke været tilvirket mere end omtrent 3,600 Pund Tougværk aarlig.

b. Forskjellige (4) Tranbrænderier, hvis Drift afhænger af Fiskerierne, og som derfor i de sednere Aar har været i livlig Virksomhed. Kun en mindre Deel af den fra Tromsø udførte Tran tilvirkes paa disse mere fabrikmæssigen indrettede Brænderier. En stor Deel af den herfra udførte Tran er brændt af den fiskende Almue selv og noget Lever bliver ogsaa her i Byen endnu hvert Aar brændt til Tran under aaben Himmel;

c. en Cigarfabrik, der kun beskjæftiger een Mand, nemlig Mesteren selv, og leverer omtrent 30,000 Stk. Cigarer aarlig, der afsættes paa Stedet;

d. en Cichoriefabrik, der drives med 6 Mand og hvori aarlig tilvirkes 6 a 7000 ℔ Cichorie, der afsættes i Byen og de nærmest omkringliggende Landdistrikter;

e. et Garveri, som kun drives af en Svend, og hvor der aarlig tilberedes 600 Skind og 200 Huder.

5. Skibsbyggeri.

Denne Næringsvej, der forhen næsten slet ikke har været drevet i Tromsø, har i det sidste Femaar gjort betydelige Fremskridt, som Følge af den i forrige Femaarsberetning bebudede Anlæggelse af et Skibsværft sammesteds. Dette Skibsværft, der ejes af et Interessentskab og bestyres af en ved Horten uddannet Mester, er bleven drevet med Omtanke og har gjort gode Fremskridt. Det skriver sig fra Slutningen af Aaret 1851, og til Udgangen af Aaret 1855 er paa Samme bleven bygget 3 ny Fartøjer, hvoriblandt et paa 64 C.-L., samt lagt Kjølen til en Brig paa omtrent 100 C.-L., og en Jagt. 43 større og mindre Fartøier have været landsatte paa de derværende Bedinger til Ombygning og Istandsættelse.

Arbejdernes Antal er om Sommeren mellem 25 og 30 Mand, om Vinteren mellem 12 og 16.

6. Jordbruget.

Det Jordbrug, som drives af Byens Indvaanere paa de Tromsø Præstegaard frakjøbte og af vedkommende Kjøbere indhegnede og med megen Flid opdyrkede Jordstykker, afgiver nu ikke saa ganske ubetydeligt Bidrag til Underholdning af det temmelig store Antal Kreature, som holdes i Tromsø. Hø er naturligvis den væsentligste Avling og forsaavidt der saaes Havre og Blandkorn er Hensigten væsentligst at slaa det som Grønfoder til Kreaturene. Den Potetesavling, som drives af Byens Indvaanere paa de her omhandlede Jordstykker, er i de sednere Aar tiltaget saa at Udsæden i 1855 efter Folketællingslisterne opgik til 16 Tønder. Den Lyst til at erhverve Jord og til at beskjæftige sig med Jorddyrkning, som i de sednere Aar har drevet Befolkningen i Tromsø til at anstrænge sig i den her omhandlede Retning, har ogsaa havt en heldig Indflydelse i andre Henseender, forsaavidt som den lille Øes vakre Birkeskove derved ere blevne end yderligere opelskede og fredede samt Climatet forbedret gjennem Udtapning af Myrer m. V.

Efter Listerne for sidste Folketælling var Antallet af Heste i Tromsø 42, af stort Kvæg 199, af Faar 51, af Gjeder 36 og af Svin 122.

7. Fiskeriet.

Som Næringsvej betragtet har naturligviis Fiskeriet en ganske anden Betydning for Befolkningen end Jordbruget. Ikke alene Hjemfiskeriet, der drives i Byens umiddelbare Nærhed og for en billig Penge det hele Aar rundt forsyner Byens Indvaanere med saameget Fisk, de tiltrænge, afgiver et væsentligt Bidrag til Befolkningens Underholdning, men ogsaa mange af Byboernes Deeltagelse i Lofot- og Finmarksfiskerierne er en Indtægtskilde for flere af dem.

Skjønt det er fra en anden af Amtets Byer, nemlig Hammerfest, at Fangstexpeditionerne i Ishavet, navnligen paa Spitsbergen, drives i en større Udstrækning, har jeg dog troet paa dette Sted i Korthed at burde berøre denne Sag, da man ogsaa herfra, skjønt i langt ringere Grad, deeltager i denne Bedrift.

Det er siden 1852 dog kun en enkelt Mand her paa Stedet, hvis Foretagender i denne Retning

kunne komme i Betragtning. Han (Kjøbmand H. P. Müller) har hvert Aar udsendt et større og et mindre Fartøj, af tilsammen 36 à 37 C.-Læsters Drægtighed, paa Hvalros- og Sælhundfangst i Nordishavet. Bemandingen paa disse Fartøjer har udgjort 20 à 22 Mand, som have været lønnede halvt med Maanedspenge og halvt med Andeel i Fangsten. I Aaret 1852 hjembragte begge Fartøjer

Fangst af omtrent	4,500 Spd.
i 1853	2,000 —
i 1854, 3 Expeditioner	6,000 —
i 1855 kom kun det ene Fartøj tilbage med Fangst til . . .	2,000 —

Det andet Fartøj forliste.

Det samlede Bruttoudbytte har saaledes udgjort	14,500 Spd.
Naar fra dette Beløb drages Udgifterne med Fartøjernes Udrustning m. V., som efter Müllers Opgivende kan ansættes til 800 Spd. for et Togt med det større Fartøj, altsaa for 5 Togter 4,000 Spd.	
og for 500 Spd. med det mindre Fartøj, tilsammen for 4 Togter. . . . . 2000 —	
	6,000 —
bliver Netto-Udbyttet	8,500 Spd.

eller aarlig i de 4 Aar noget over 2,000 Spd., hvorfra dog maa drages Renter af den Kapital, som stikker i Fartøjer, Baade og Inventarium, dettes Slidning m. V., hvilket til Beløb ikke er opgivet.

Foruden Hvalrosser nedlægges ogsaa paa disse Fangstture endeel Isbjørne.

8. Tilstanden i Almindelighed.

At Tromsø By, som i det næstsidste Femaar sagdes "ikke at være gaaet ubetydeligt fremad saavel i Folkemængde som i Velstand," i det sedneste tilbagelagte Femaar har fortsat paa denne Fremadskridelsens Vej, kan med Føje siges. Selv Russetrafikens Standsning i de sidste Par Aar har ikke i nogen væsentlig Grad formaaet at hemme Udviklingen, hvilket vel for en hovedsagelig Deel skyldes de ovenfor under Litr. a No. 1 udhævede Omstændigheder i Forbindelse med den større og lettere Adgang til de for Handelsdriften fornødne Pengemidler, som ved Oprettelsen af Bankkontoret er tilvejebragt, men ogsaa Tromsø egen Handelsstands kraftige og vel beregnede Bestræbelser for at modstaa Tidens Tryk og besejre de Vanskeligheder, som den frembød. Byens Folkemængde, som fra 1835 til 1845 var steget fra 1365 Mennesker til 2011, eller med over 47 pCt., udgjorde ved Udgangen af 1855 henimod 3000 (2958) Mennesker, og er altsaa i sidste Tiaar steget med omtrent 50 pCt.

At Toldintraderne, som i

1851 udgjorde	36,450 Spd.
1852 . .	35,021 —
1853	33,027 —,
i 1854 sank ned til	27,381 —
og i 1855 til	25,773 —

maa for en stor Deel tilskrives Krigsforholdene i de 2 sidste Aar og navnligen de derved bevirkede provisoriske Anordninger af 10de Maj 1855 og 5te September samme Aar, hvorved Korntolden hævedes.

Brandassuranceſummen for Bygninger i Byen, hvilken ved Udgangen af Aaret 1845 udgjorde henved 300,000 Spd. og ved Udgangen af 1850 omtrent 381,000 Spd., var ved sidste Femaars Udgang steget til 470,000 Spd.

Den befalede og her som Bilag No. 8 fremlagte Tabel over de i Femaaret ved Tromsø Bything thinglæste og aflæste Gjeldsbreve m. V. udviser, at de faste Ejendomme i Byen i Løbet af dette Tidsrum er behæftet med en Gjeld, som med omtrent 71,000 Spd. overstiger den i dette Tidsrum aflæste Pantegjeld; men foruden at dette i og for sig ikke kan antages at være noget sikkert Mærke paa en Tilbagegang i Velstand, kan det saameget mindre tjene som Beviis herfor i dette Tilfælde, hvor de faste Ejendommes Værdi, efter Brandtaxationen at dømme, er steget med omtrent 90,000 Spd.

Forsaavidt Tabellen sammenholdt med den for næstsidste Femaar afgivne, endvidere udviser, at de i Femaaret afholdte Exekutions- og Udpantningsforretninger have tiltaget i Antal og Beløb, er af Byfogden bemærket, at det er Udpantningsforretningerne, der hovedsagelig have bevirket dette Resultat, og denne Gjeldsinddrivelsesmaades hyppigere Anvendelse i det sidste femaarige Tidsrum tilskrives en kraftigere og hurtigere Inddrivelse af Skatterestancerne, i Forbindelse med den større Vanskelighed for kontante Pengenes Tilvejebringelse, som de sednere Aars Dyrtid har foraarsaget.

At de skatteydende Personers Antal, som sees af Tabellen No. 6, i Aarene 1852 og 1853 har udgjort et langt betydeligere Beløb, end i Aarene 1854 og 1855, har sin Grund hovedsagelig i den Omstændighed, at Dr. O. J. Brochs Procenttabel i den sednere Tid er kommet til fuld Anvendelse ved Skatteligningen, medens den kun forhen har været benyttet med nogen Tillempning, navnligen forsaavidt som tidligere en anslaaet Indtægt af under 200 Spd. var Gjenstand for en godtyklig Ligning.

Byens Fattigbudget har fra Aaret 1853 været

i stadig, skjønt ikke betydelig Tilvext. Af Communekassen har saaledes Byens Fattigvæsen været bevilget:

i Aaret	1851	1,600 Spd.
" —	1852	1,600 —
" —	1853	2,000 —
" —	1854	2,200 —
" —	1855	2,400 —

Denne Forøgelse af Fattigbyrderne har ikke været synderligt større, end Forøgelsen af Byens Folkemængde kunde lade formode, og hine Omstændigheder kunne saaledes ikke, endogsaa af den Grund, tjene som afgjørende Beviis for Urigtigheden af den Paastand, at Byen er gaaet fremad i det Hele taget. Hvad de stigende Fattigbyrder angaaer, er der ogsaa andre Forhold, som med Nødvendighed medføre, at Tromsø Byes Fattigvæsen stedse vil blive i temmelig høi Grad betynget. Byens Beliggenhed og Størrelse i Forhold til Amtets øvrige Byer bevirker en Tilstrømning af Personer, hvoraf Flere forblive her indtil de erholde Hjemstavnsret og derefter falde Fattigvæsenet til Byrde.

Slutningen af Byfogdens Indberetning er saalydende:

"At de høje Kornpriser og den almindelige Dyrtid paa alle Livets Fornødenheder i de sidstnere Aar i ikke ubetydelig Grad forøger Fattigkassens Udgifter er vel ligesaa vist, som det og er antageligt, at den stærke Byggelyst blandt Arbejdsklassen, hvorved den er bleven gjeldbunden først til Kjøbmanden, der har fourneret ham med de til Husets Opførelse fornødne kontante Penge, og sidstnere til Sparebanken, har bevirket, at flere af den arbejdende Klasse i den lange Vintertid, hvor det desuden her paa Stedet er knapt med Arbejde, har maattet bede Fattigvæsenet om Hjælp til deres og Families Underholdning."

Idet jeg maa bekræfte Rigtigheden af disse Bemærkninger, skal jeg kun tillade mig at tilføje, som en nødvendig Fuldstændiggjørelse af Skildringen, uden hvilken Billedet ikke vilde være ganske tro, at den arbejdende Klasse her paa Stedet, uanseet den øieblikkelige Forlegenhed, hvori visse forbigaaende Tidsomstændigheder eller egen mindre vel beregnet Handlemaade, t. Ex. det udhævede overdrevne Byggeri, kan bringe den, i Grunden har vel saa let for at komme i forholdsviis gode Kaar her, som paa de fleste andre Steder af Riget, ja at den ogsaa for det Meste er i en bedre Stilling; men dens Behov — virkelige og indbildte —, saavel med Hensyn til Føde og Klæder som Bolig er her langt større. Arbejdslønnen har stedse her paa Stedet været forholdsviis høj og har i de sidstnere Aar omtrent holdt Skridt med Fordyrelsen af Levnetsmidler m. V. Den almindelige Løn for en Tjenestedreng er fra 30 til 48 Spdlr. aarlig og for en Tjenestepige fra 12 til 18 Spdlr. Daglønnen har i den sidstnere Tid været ½ Spdlr. og 3 Ort for simpelt Dagarbejde og Mere for Fiskestuvning og andet vanskeligere og mere paatrængende Arbejde. For en Arbejdskone betales 1 Ort og Kosten. Under 40 à 48 ß. faar man heller ikke om Vinteren en Arbejdsmand. Den Adgang til et undertiden rigeligt Erhverv, som Fiskerierne tilbyde den arbejdende Klasse, maa herunder ogsaa komme i væsentlig Betragtning.

Som Foranstaltninger fra Statsstyrelsens Side, der kunne antages at have bidraget eller at ville bidrage til Tromsø Byes Opkomst, er for det her omhandlede Tidsrums Vedkommende at nævne Oprettelsen tilfølge Lov af 15de September 1851 af et Bankkontor, Adskillelse af Postmester-Embedet fra Byfoged-Embedet, Forøgelse af Middel- og Realskolens Lærekræfter, en hyppigere og mere udstrakt Post- og Dampskibsfart, samt de Forføjninger, som fra det Offentliges Side bleve trufne i Anledning af den Fare, hvormed Krigstilstanden truede det hele Amts Kornforsyning, og som foran ere omhandlede. Disse ere deels paa en middelbar, deels paa en umiddelbar Maade komne Byen tilgode, i førstnævnte Henseende fornemmelig paa Grund af den nøje Forbindelse, som finder Sted mellem en Kjøbstads og de den omgivne Landdistrikters Velvære, en Forbindelse, hvis Vægt og Betydning neppe endnu er saa almindeligt udbredt og erkjendt, især blandt Landbefolkningen i de søndenfor Tromsø liggende, men dog naturligen under den henhørende Distrikter, som ønskeligt kunde være.

Foruden det ovenfor nævnte Bankkontor, har Tromsø ogsaa siden Aaret 1846 en for Statens Regning oprettet Diskonterings-Commission og en Sparebank, angaaende hvis Virksomhed aarlige Indberetninger afgives til vedkommende Departement. Den sidstnest afgivne Indberetning for bemeldte Sparebanks Virksomhed i 1855 viser, at Totalbeløbet af de i Sparebanken den 31te December 1855 henstaaende Indskud med Renter udgjorde 131,265 Spd., Indskuddene i Aarets Løb 29,582 Spd., de udtagne Kapitaler 16,035 Spd. og Sparebankens Fond ved Aarets Udgang 12,891 Spd. Beretningen viser, at Sparebankens Virksomhed Aar for Aar har tiltaget i Omfang og at det sidste Aar har forøget Bankens Formue med 1600 Spd., hvilket er det høieste noget Aar har afgivet i reent Udbytte. De sidstnæste Aars Erfaring anføres at have vist, at Almues- og Arbejdsfolk mere og mere faa Sands for ved Indsættelse i Sparebanken at sikre Overskuddet af deres Erhverv og gjøre det frugtbringende. Man

haaber, at den Tid efterhaanden nærmer sig, da Banken vil have gjenvundet hvad den kommer til at tabe i N. Normanns Bo. De i Aarets Løb indsatte Summer, der med omtrent 13,500 Spd. overstige hvad der er udtaget, have til enkelte Tider gjort det vanskeligt at faa anbragt til en Disconto af 6 pCt. den Deel af Beholdningen, der ej er bleven udlaant mod Pant.

Foruden i Sparebanken har man ogsaa i det betydelige nordlandske Kirke- og Skolefond, som forvaltes i Tromsø, Adgang til Pantelaan.

Tromsø Handelsstands Kredit i Udlandet og i Bergen, hvilket sidste Steds Overherskab den dog efterhaanden mere og mere unddrager sig, antages i Almindelighed at være god, ligesom dens Virksomhed, Drift og Indsigt fortjener Anerkjendelse. Byen har — som ogsaa i en tidligere Beretning anført — en kraftig Medbeiler i Hammerfest, især hvad Finmarks- og Russehandelen angaar, for hvilken Hammerfest ligger belejligere. Dette Medbejlerskab kan i visse, dog mere uvæsentlige, Retninger have sine uhyggelige Sider; men at det er gavnligt saavel for vedkommende Byer selv som for Landdistrikterne, kan ikke være tvivlsomt. At den ene af disse Byer fra Statsstyrelsens Side skulde begunstiges paa den andens Bekostning, behøver man ikke at frygte for i Fremtiden skal skee, ligesaalidt som det kan antages hidtil at være skeet; men Forholdet mellem dem er saadant, at enhver Begunstigelse, der tilflyder den ene Part, uden at den anden deelagtiggjøres deri i *samme* Grad, af denne bliver betragtet som en paa hans Bekostning indrømmet Begunstigelse. Uagtet saaledes baade Diskonterings-Commissionen og Bankkontorets Bestyrelse visselig søger, saavidt paa dem beroer, at give begge Byers Borgere lige Adgang til den Hjælp, som især for Handelsstanden der kan være at hente, er dog begge disse Pengeinstituters Henlæggelse i Tromsø, uden noget Tilsvarende for Hammerfests Vedkommende, for dette sidste Sted Gjenstand for Beklagelser, der forsaavidt have nogen Grund, som Adgangen til disse Kilder naturligviis maa være lettere jo nærmere man er Stedet, hvor de opvælde.

Saaledes er det ogsaa med Hensyn til de Begunstigelser, der kunne siges at være tilflydte Tromsø i Egenskab af Stiftsstad.

De ere vistnok beregnede paa at komme det hele Amt og saaledes ogsaa Hammerfest tilgode, men betragtes for endeel af sidstnævnte Sted med mindre gunstige Øjne. Og denne Betragtningsmaade er heller ikke ganske uden Berettigelse, forsaavidt som derunder gjør sig gjældende den efter min Formening rigtige Tanke, at det egentlige Finmarken, der efter Naturens Anviisning bør udgjøre, som det ogsaa ifølge de politiske Indretninger allerede i væsentlige Mon udgjør, et Amt for sig, ogsaa burde have sin egen Amtmand med Bopæl i Hammerfest. Vigtigheden af Hammerfests Kjøbstads Opretholdelse og størst mulige Udvikling vil forøvrigt fremgaa af hvad der om denne By i næste Afsnit skal anføres.

At Tromsø har en Fremtid, der, om intet usædvanligt og uberegneligt Uheld rammer den, vil være ret mærkelig for en Kjøbstad paa disse Kanter af Landet, lover dens korte men indholdsrige Fortid og den Udvikling, den allerede har naaet. At dens Skjæbne endnu for en stor Deel, dog ikke i samme Grad som Hammerfest og Wardø Byers, afhænger af Fiskeribedriften, hvis Ustadighed er kommet for Orde, er vistnok Tilfældet. Men for det Første er den paaberaabte Ustadighed hvad de Fiskerier, som her haves for Øje, angaar ikke saa stor, som den udgives for, og naar Jordbruget og Landbonæringerne i det Hele taget faar et kraftigere Opsving i de Byen omgivende Landdistrikter, naar Landkommunikationen forbedres og udvides, navnligen saaledes at en lettere og stadigere Forbindelse med Broderriget kommer istand, samt naar de sydligere Dele i alt Fald af Senjens og Tromsø Fogderi komme til en ret Erkjendelse af Tromsø Kjøbstads Betydning ogsaa for dem og finde sig tjent med heller at søge til den nærmere liggende end til den langt fjernere By, da vil Tromsøs Fremtid ikke alene være sikret, men endog efter al Sandsynlighed frembyde et oplivende Skue og være en væsentlig Borgen for disse af Naturen i mange Retninger mindre begunstigede Egnes Fremvæxt og Trivsel. Og de anførte Betingelser ere ikke løse og ubegrundede Indfald, men Altsammen noget, som meget vel kan blive til Virkelighed og som forhaabentlig ogsaa vil blive det.

b. Hammerfest Kjøbstad.

1. Handel.

Af den som Bilag No. 9 her vedlagte Tabel sees, at de Handlendes Antal er 24 med 15 Betjente, hvorimod det ved Udgangen af Aaret 1850 udgjorde 28 med 25 Betjente.

Byens Samhandel med Landdistriktet bestaar fornemmelig i Omtuskning af Lever og Fisk mod Nødvendighedsvarer. Fra Fogderidistriktet og Alten indføres dog ogsaa til Hammerfest endeel Hø, Kjød, Smør og Uld. Ved Bosekop Marked foregaar

imidlertid Byens væsentligste Forsyning med Kjød, Smør og Vildt, der nedbringes for den største Deel fra Sverige gjennem Karasjok og Koutokeino. Med Brænde forsynes Byen fra Alten og Senjens og Tromsø Fogderi. Som Hammerfest i det Hele taget under almindelige Omstændigheder driver en betydelig Meelhandel, saaledes afsættes ogsaa til den Mængde af Fiskere ("Nordfarere"), som hvert Aar strømme forbi Hammerfest paa Op- og Nedturen en betydelig Deel Meel, saa at Russemelet i alt Fald paa den Maade kommer til Anvendelse ogsaa i sydligere Distrikter af Landet. Nordfarerne betale i Regelen Melet med Produkter fra Fiskeriet.

2. Skibsfart.

Af ovennævnte Tabel sees, at Skippernes Antal nu er 4 bosatte i Byen og 1 udenfor Samme. I forrige Femaarsberetning opgaves Antallet til 5 og 8, men herved maa bemærkes, at dennegang kun er opført de Skippere, som have Borgerskab som saadanne til Byen. Foruden disse gives der nemlig flere Søfolk, der benyttes som Skippere i indenskjærs Fart og paa Spitsberg-Ture. Efter sidste Folketælling anføres samtlige Hammerfests Skipperes Antal at udgjøre 22. Spitsbergfarten gjør det nødvendigt at have mange Smaafartøjer. Saavel Handel som Skibsfart staar forøvrigt omtrent paa samme Punkt, som ved forrige Femaarsberetnings Afgivelse.

3. Haandværksdrift.

Antallet af Haandværkere, der i forrige Femaarsberetning opgaves at udgjøre 52, sees af tidtnævnte Tabel at være formindsket med 11, der deels have opsagt sit Borgerskab, deels ere flyttede fra Byen. Uhrmager og Guldsmed kan Byen siges at mangle, da de 2 Personer, der have Borgerskab som saadanne, ikke drive deres Haandværk. Afsætningen af Haandværksarbejde udenfor Byen er ubetydelig. I Smedehaandværket skal gives duelige Arbejdere.

4. Bergværksdrift

gives ikke i Hammerfest; men Udførselen af Kaafjords Smeltehyttes Frembringelser er i Femaaret fremdeles foregaaet fra Hammerfest.

5. Fabrik- og Industrianlæg.

Heraf gives i Hammerfest, som hermed følgende Tabel (Bilag No. 10) udviser, 1 Kornmølle og 5 Tranbrænderier, hvorpaa aarlig udbrændes omtrent 4,650 Tdr. Tran samt 450 Tdr. Trangrugge. Ved disse Tranbrænderier skulle 10 faste Arbejdere finde stadig Sysselsættelse, hvorhos de om Sommeren, naar den største Udbrænding foregaar, sysselsætte 10 à 20 Dagarbejdere. Paa Kornmøllen formales aarlig omtrent 750 Tønder Korn og 1 Mester med Dreng har derved stadigt Arbejde.

Den Reberbane, som forhen har været drevet i Hammerfest, er fremdeles nedlagt, da dens Drift ikke lønner sig, hovedsagelig paa Grund af den lette og overflødige Adgang til det billige russiske Tougværk.

Den forrettende Byfoged har i denne Forbindelse omhandlet en Industrigreen, som i de sednere Aar er opkommet i Hammerfest, nemlig Nedlægning af Madvarer i lufttæt tillukkede Blikdaaser. Det er en enkelt Kjøbmand i Hammerfest (J. Chr. Rostad), som i de sidste 4 Aar har drevet paa dette Foretagende og nu bragt det til en saadan Fuldkommenhed, at det med Rette tilvinder sig Opmærksomhed. De nedlagte Sager bestaa i forskjellige Slags Tilberedninger af Fisk, Ryper, Snetitinger, Hjærper og Tiurer samt af Reen- og Faarekjød. De finde rask Afsætning deels til Skippere og fremmede Reisende, men især gjennem Udskibning til inden- og udenrigske Steder. I de 2 sidste Aar skal, efter Fabrikantens eget Opgivende, af disse fyldte Blikdaaser, ved hvis Forfærdigelse en Blikkenslager finder Erhverv, være afhændet til et Beløb af omtrent 1500 Spd. aarligt.

5. Skibsbyggeri.

Noget Skibsværft findes ikke i Hammerfest; men i Fjæren ved Byens Havn plejer aarligen flere Fartøjer at istandsættes og forhudes. Her findes ogsaa et Plankekogingsapparat. I Femaaret er sammesteds bygget 1 Jagtfartøj paa 12 Com.-Læster.

6. Jordbrug.

Inde i Bugten mellem den egentlige By og Fuglenæs er en liden opdyrket Jordejendom og omkring det et kort Stykke ovenfor Byen liggende Vand (Storvandet) ere nogle Jordstykker opryddede og tagne under Dyrkning til Engslaatter. Som Næringsvej kan dog dette Jordbrug ikke komme i Betragtning. Byen har ingen Jorder. Byen har 5 Heste, 45 Stkr. stort Kvæg, 14 Faar, 90 Gjeder og 78 Svin.

7. Fiskeri.

Som for de øvrige Byer i Amtet udgjør Deeltagelsen i Fiskeriet en Erhvervskilde for en stor Deel af Byens Indvaanere. Herom gjælder omtrent det Samme som for Tromsøs Vedkommende er anført, kun at Hammerfests Beliggenhed nærmere de Fiskepladse, hvor det store Finmarksfiskeri foregaar, gjør Adgangen til Deeltagelse deri lettere og fordeelagtigere.

Udrustninger til Fangst i Nordishavet fornemmelig ved Spitsbergen har i lang Tid hørt til de sædvanlige Foretagender i Hammerfest, saa at denne Bedrift nu kan ansees for en af denne Byes faste Næringsveje, og en af de væsentligere. Da den imidlertid ikke var omhandlet i de af den forrettende Byfoged leverede Bidrag til Femaarsberetningen, har jeg sednere erhvervet endeel derhen hørende Oplysninger, som her meddeles.

I det første Aar af Femaarsperioden udrustedes 8 Fartøjer, tilsammen af 116 Commercelæsters Drægtighed og med en Bemandning af 65 Fangstmænd og Harpunerer. De hjembragte Ladninger til en Værdi af omtrent . . . . . 12,284 Spd.

I 1852 udrustedes 15 Fartøjer, drægtige tilsammen 182 Com.-L. med 118 Mands Besætning. Udbyttet (Brutto) ansloges til omtrent . . . . . 13,402 —

I 1853 udrustedes 17 Fartøjer med 137 Mands Besætning og 247½ Com.-Læsts Drægtighed, men kun med en Fangst af Værdi . . . 7,335 —

I 1854 udrustedes 14 Fartøjer, 172 C.-L. drægtige med 111 Mands Besætning og Fangst til Beløb . 17,000 —

I 1855 udrustedes 14 Fartøjer, 182½ C.-Læst drægtige, med 107 Mands Besætning og Fangst til Beløb . 10,058 —

Tilsammen 60,079 Spd.,

hvilket gjør paa hver Commercelæst, som i disse 5 Aar har været anvendt i denne Bedrift, omtrent 66 Spd. 90 ß. Fangsten har hovedsagelig bestaaet af Hvalros og Kobbe samt for endeel af Hvidfisk, Isbjørne, Rensdyr og Duun.

8. Tilstanden i Almindelighed.

Hammerfests Navn er vidt bekjendt, ja det skal vel ikke fejle meget i at den af de norske Byer er den navnkundigste, det vil sige til Navnet meest bekjendte. Men dette ørkesløse Fortrin skyldes en Omstændighed, som i andre væsentligere Henseender for Hammerfest er det modsatte af Fortrin, nemlig dens Beliggenhed en heel Breddegrad nordenfor Tromsø, eller paa 70° 39′ 15″ nordlig Bredde, hvorved den bliver den nordligste Kjøbstad paa Jordkloden. Imidlertid har Byens Beliggenhed ved en Bugt, der danner en rummelig og ret god Havn, samt i Nærheden af Havet og de betydeligste Fiskepladse i Vestfinmarken, sine virkelige Fordele, der forhaabentlig vil sikre denne Byes Tilværelse og bidrage til dens videre Opkomst og Udvikling, saamegetmere som den har et ikke ubetydeligt Opland, bestaaende af Hammerfest og Altens Fogderier, hvis Beboere naturligst søge derhen for Afsætning af sine Frembringelser og Forsyning af hvad de behøve at kjøbe, enten umiddelbart eller middelbart gjennem de i Landdistrikterne nedsatte Handelsmænd. Af Byens sednere Historie sees, at den, som de øvrige Finmarkens Byer, har kunnet gjøre forbausende Fremskridt i forholdsviis kort Tid. Stedet, som ved Forordningen af 5te September 1787 fik Kjøbstadsrettighed, var dog endnu i 1835 kun af liden Betydenhed, idet Folkemængden dengang ikkun udgjorde 391 Mennesker. Men dette Indbyggerantal havde i det derpaa følgende Aarti forøget sig til 927, som det udgjorde ved Udgangen af Aaret 1845. Efter sidste Folketælling udgjør Indbyggernes Antal 1125 Mennesker, hvilket viser en ubetydelig Forøgelse imod den nærmest foregaaende. Foruden at dette har sin naturlige Forklaringsgrund i den Omstændighed, at Byen ved dens hurtige Opvæxt i Aartiet 1835 til 1845 med usædvanligt stærke Skridt havde nærmet sig det Maal, hvilket en By som Hammerfest maa antages ikke lettelig at kunne overskride, er der ogsaa andre og fornemmelig fra sidste Femaar hentede Forhold og Omstændigheder, der have bidraget til at hemme dens Udvikling og opholdt den en Smule i dens raske Fremskridt.

Som foran under Rubriken "Fiskeri" for Landdistrikternes Vedkommende bemærket slog Loddefisket, efter i Femaaret 1846—1850 at have været meget rigt paa Vestfinmarken, i de første 3 Aar af Femaaret 1851—1855 mere og mere Feil dersteds, saaledes at alle Vær vestenfor Vardø bleve saagodtsom blottede for Fisk. Disse pludseligt indtraadte magre Aar lige ovenpaa de fede i Forening med Tab paa de afskibede Produkter havde en saa voldsom og uheldig Tilbagevirkning paa den handlende Verden i Hammerfest, der i den Fart, hvori den var kommet i de gode Aar og under Byens raske Fremskridt i det Hele taget, maaske ogsaa havde vant sig til at overdrive Forretninger noget, at ikke mindre end 7 Kjøbmænd og deriblandt ældre anseede Huse saa sig nødsagede til at opgive deres Boer. At Standsningen af disse Mænds Forretninger, der berøvede mange Mennesker Anledning til Erhverv, maatte virke i høj Grad nedtrykkende paa denne lille Commune, der endnu befandt sig i Begyndelsen af sin Udvikling, er ikke forunderligt. Mærkeligere er det, at dette pludselige og voldsomme Stød ikke satte den mere tilbage end Tilfældet viser sig at have været. Og heraf kan man, efter min Formening, hente godt Haab om denne Byes Fremvæxt og Trivsel. Det beviser, at den har god Livskraft, hvilket den end videre har lagt for Dagen derved, at Krigstilstanden i de 2 sidste Aar af Perioden, uagtet de af denne flydende

Ulemper paa en meget følelig Maade rammede Hammerfest med dens betydelige Russetrafik og Meelhandel, ikke har frembragt nogen yderligere Tilbagegang eller foraarsaget noget særdeles Uheld. At Fiskerierne paa Vestfinmarken i de sidstnævnte Aar have været heldige og Fiskepriserne gode, maa herunder ikke glemmes, da det naturligviis i væsentlig Grad har bidraget til at Tilstanden ikke har forværret sig. Vist er det i alt Fald, at Byen, der ved Udgangen af Aaret 1850 havde 29 Handlende, 25 Handelsbetjente, 52 Haandværkere, 47 Svende og Drenge samt 337 skatteydende Borgere (nu 298), og saaledes under sidste Femaar i flere Retninger er gaaet tilbage, har overvundet disse besværlige Tider og atter er begyndt at gaa fremad. Den forrettende Byfoged anfører i Slutningen af sin Indberetning udtrykkelig, at Forholdene efter hans Formening nu igjen har ordnet sig og at Handelen har vundet en større Fasthed end før, hvorhos han nærer det Haab, at Hammerfest, naar den for dens Opkomst saa vigtige Samhandel med Rusland atter indtræder og Fiskerierne vise sig nogenlunde gunstige, endnu i væsentlig Grad skal gaa fremad. Forhaabentlig vil ogsaa den i Femaaret forberedte og sednere besluttede Adskillelse af Hammerfest Byfoged-Embede fra Foged- og Sorenskriver-Embedet virke til Held for Byen.

Af Finmarkens Brændeviinsafgiftskasse nyder Hammerfest Borgerskole et aarligt Bidrag af 250 Spdlr. og det dersteds indrettede Sygehuus et lignende Beløb, hvorhos Hammerfest har lige Adgang med det øvrige Finmarkens Indvaanere til af bemeldte Kasses Midler at erholde Pantelaan.

I Byen findes en Sparebank, angaaende hvis Virksomhed aarlige Indberetninger afgives. Efter sidste Indberetning ejede den ved Udgangen af Aaret 1855 omtrent 1328 Spd. Samtlige Indskyderes Tilgodehavende var 13,114 Spd. 70 ß. Udlaant mod Pant i faste Ejendomme var 375 Spd. = ß. mod Vexelobligationer . . 8,727 — 84 = mod Verler . . . . . 4,800 Spd. = ß.

De i Aaret 1855 indskudte Summer beløb sig til . . 4,337 — 66 =
udtagne . . . . . 2,847 — 41 =

Som Bilag No. 11 fremlægges den befalede Opgave over de i hvert af Periodens 5 Aar i Hammerfest By thinglæste og aflæste Gjeldsbreve, afhændede faste Ejendomme samt afholdte Exekutions- og Udpantningsforretninger. Af denne viser det sig, at Beløbet af thinglæste Gjeldsbreve m. V. overstiger de Aflæstes med omtrent 23,000 Spd. Ved at sammenligne denne Opgave med den for næstsidste Femaar afgivne synes det — hvad denne Post angaar — som om Tilstanden snarere skulde have forbedret end forværret sig. Efter sidstnævnte Opgave var nemlig de thinglæste Gjeldsbreves Beløb 87,905 Spd. 50 ß. og de Aflæstes 33,146 Spd. 53 ß., hvilket giver en Forskjel af 54,758 Spd. 117 ß. Beløbet af afhændede faste Ejendomme var i næstsidste Femaar 46,669 Spd. 76 ß. og i sidste 31,879 Spd. 52 ß. Derimod var Beløbet af Exekutioner og Udpantninger dengang kun 2,218 Spd., hvorimod det dennegang udgjør tilsammen 9,084 Spd. 108 ß. Forretningernes Antal var i forrige Femaar derimod større, nemlig 583, end i det sidst forløbne, da de udgjorde 395, hvoraf kun 41 vare Exekutionsforretninger, men med et Beløb af 8,477 Spd. 18 ß.

Nogen Oplysning om Størrelsen af Bygningernes Assurancesum i den almindelige Brandkasse ved Udgangen af Aaret 1855 er ikke meddeelt. Det Kongelige Departement for det Indre vil imidlertid derom kunne oplyse det Fornødne. Ved Udgangen af Aaret 1850 sees den at have udgjort 182,240 Spdlr.

Aarslønnen for en Tjenestedreng anføres at udgjøre fra 30 til 45 Spd., for en Tjenestepige fra 14 til 18 Spd. Daglønnen er for en Arbejdskarl fra 48 ß. til 72 ß., Fiskestuverne endog 96 ß., og for et Fruentimmer fra 30 til 48 ß. daglig.

c. Wardø Kjøbstad.

1. Handel.

Dette Steds Handel er, som Følge af de sednere Aars heldige Fiskerier omkring Wardø, ogsaa i dette Femaar gaaet fremad, uagtet den skadelige Indflydelse paa Stedets Handel, som de Par sidste Aars Blokade af Hvideføen har foraarsaget. Kjøbstadens Handelsmænd opkjøbe Landalmuens Fisk, Lever og Tran og forsyne den igjen med Nødvendigheds- og Overdaadighedsvarer. Fiskerusserne bringe til Wardø er betydelig Deel Tran og tage væsentligst Salt og Luxusvarer igjen. De større russiske Fartøjer bringe Meel, Gryn, saltet Kjød, Lys, Rebslagerarbejde og Brændeveed, endeel Klaverdug og Sejldug samt uhæklet Hamp. De forsyne sig igjen i Wardø med Salt, Fisk — saavel saltet som tørret — Colonial- og Manufakturvarer samt Skind. Hvad der i Femaaret i betydelig Grad har virket til at forøge Wardø Byes Udførsel af Fisk og Tran er den Mængde Nordfarere, som have drevet Vaarfisket ved Wardø. Af den her som Bilag No. 12

vedlagte Opgave sees Antallet af Kjøbmænd at være 5 og af Brændeviinshandlere 2. Antallet af Betjente ved Handelen er 4. I forrige Femaarsberetning var Antallet af Kjøbmænd 3 og Handelsbetjentenes Antal 2.

2. Skibsfart.

Nogen Skipper er ikke bosat i Byen, hvor heller ingen Fartøjer — saavidt vides — egentlig høre hjemme.

3. Haandværksdrift.

Efter den ovenfor nævnte Opgave udgjør Antallet af Haandværksmestere med Borgerskab 3 og uden Borgerskab 17, tilsammen 20, med 1 Svend. I forrige Femaar var Ingen opgivet. Haandværksdriften anføres vel at være gaaet fremad, men drives dog endnu for en stor Deel kun som Binæring ved Siden af Fiskeriet og er langtfra ikke tilstrækkelig til Stedets Forsyning med de fornødne Haandværksarbejder, som derfor fremdeles indføres fra Udlandet.

4. Fabrikdrift.

Denne indskrænker sig til 2 Tranbrænderier, ved hvilke 5 à 6 Mand har stadigt Arbejde den største Deel af Aaret og i hvilke 4 à 5000 Tønder Tran i de sednere Aar aarligen ere tilvirkede.

5. Skibsbyggeri

finder ikke Sted, uden forsaavidt man dertil vil henføre at et Par Baadbyggere i forrige Aar have holdt paa med at bygge en Tendring, et Slags mindre Jægtfartøj.

6. Jordbrug.

De ubebyggede Tomter i Byen benyttes til Engslaatter og Næpeagre, ligesom de dertil skikkede smaa Engstykker paa Øen udenfor Byen dyrkes med Flid. Byen har et forholdsviis stort Antal Kreaturer, nemlig 5 Heste, 64 Stkr. stort Kvæg, 115 Faar, 20 Geder, 32 Svin og 9 Rensdyr. Den har altsaa ligesaa mange Heste som Hammerfest og 19 Stkr. stort Kvæg samt 101 Faar flere end denne.

7. Fiskeriet.

Heri deeltager til sine Tider saagodtsom den hele Befolkning og heraf har den sin væsentligste Indtægt. Den Mængde fremmede Fiskere, som drage til Wardø og som i den vigtige Loddefisketid driver Antallet af Byens Indvaanere op til en 2 à 3000 Mennesker, giver naturligviis ogsaa Anledning til Fortjeneste paa mange Slags Maader.

8. Tilstanden i Almindelighed.

Byen antages at være gaaet ikke saa ubetydeligt fremad i de sidste 5 Aar. Det faste Indvaaneraantal, som i 1845 kun var 193 Mennesker, udgjorde ved Udgangen af forrige Aar 407, og de Skatteydendes Tal, der efter Femaarsberetningen af 1846 var 23 og efter den af 1851 41, er nu opgivet at udgjøre 77. I 1854 blev første Gang lignet Byskat til et Beløb af 70 Spd. og i Femaaret er flere større Bygninger opførte. Antallet af de til Bebyggelse udviste Tomter udgjorde

i 1851 . .	14.
= 1852 .	21.
= 1853	28.
= 1854 .	15.
og i 1855	7.
Tilsammen	85.

Assuranceſummen af Bygninger er ikke opgivet, og med Hensyn til Gjeldsbreves Thinglæsning m. V., Tjenestefolks og Dagarbejderes Løn, henvises til hvad derom under Landafdelingen er anført og til den derved fremlagte Tabel.

Af alle Byer i Amtet er Wardø unægtelig den, som er meest afhængig af Fiskerierne. For en væsentlig Deel kan den siges at staa og falde med dem.

d. Wadsø Kjøbstad.

1. Handel.

Handelen anføres i den første Halvdeel af Femaaret at være gaaet betydeligt fremad, idet Forbindelserne paa Udlandet forøgedes og udvidedes, Udskibningen tiltog og Transithandelen med Rusland var i god Gang. De mindre gode Fiskerier i Warangerfjord i de Par sidste Aar og Spærringen af de russiske Havne har naturligviis virket nedtrykkende paa Handelen og sat den tilbage. Med Hensyn til Handelsdriftens Beskaffenhed gjælder det Samme, som for Wardø er anført.

Af den som Bilag No. 13 fremlagte Tabel sees Kjøbmændenes Antal ved Udgangen af 1855 at være 19 med 15 ved Handelen ansatte Betjente. I Femaarsberetningen af 1851 anførtes et Antal af 24 Kjøbmænd med 6 Betjente og 1 Høker.

2. Skibsfart.

Ingen Skipper har Borgerskab til Byen eller er bosat dersteds. De smaa Dæksfartøjer, som der høre hjemme, føres af Søfolk uden Borgerskab.

3. Haandværksdrift.

Denne anføres at være gaaet noget fremad i Femaaret, idet endeel ny Haandværkere, som udelukkende drive denne Næring, har nedsat sig dersteds. Forøvrigt gjælder om Haandværkerne det samme, som under Wardø er anført. Af den ovennævnte Tabel sees Antallet af Haandværksmestere med Borgerskab til Byen at være 33, uden Borgerskab 11. Antallet af Svende og Drenge er 4. Efter Beretningen af 1851 var der 15 Haandværksmestere med Borgerskab, 7 uden Borgerskab og 7 Svende og Drenge.

4 og 5. Skibsbyggeri og Bergværksdrift finder ikke Sted.

6. Fabriksdriften

indskrænker sig ogsaa her til Tranbrænderier, hvoraf i Byen findes 4, der i Almindelighed give nogle Mænd stadig Sysselsættelse og Arbejdsfortjeneste den største Deel af Aaret. I de sidste Aar have disse Indretninger paa Grund af mislykkede Fiskerier ikke været i stadig Drift.

7. Jordbrug.

Paa endeel af Byens ubebyggede Grunde dyrkes Potetes, der i Almindelighed giver fra 6 til 8 Fold. Derhos blive flere og flere af de Strækninger, som dertil egne sig, saavel af Byens Grund som af det nærmest tilstødende Landdistrikt ved Byens Indvaanere indhegnede og opdyrkede til Potetesagre og Eng. Havedyrkningen indskrænker sig til Næper og andre simple Grønsager. Potetesudsæden anføres i sidste Folketællingslister for Wadsø By at have udgjort 60 Tønder. Sammesteds anføres Antallet af Heste til 17, af stort Kvæg 208, af Faar 194, af Svin 7 og af Rensdyr 28.

8. Fiskeri.

Heri deeltager hele Byens Almueklasse og de fleste Haandværkere. I de første Aar af dette Tidsrum slog Fiskeriet godt til, og dette bevirkede, at en Mængde saavel Kvæner som Nordmænd søgte til Byen, hvor flere af dem nedsatte sig. I den sidste Halvdeel af Femaaret har endeel af Indvaanerne ligget tilroers ved de ydre Fiskevær, især ved Wardø og Kiberg.

9. Tilstanden i Almindelighed.

Af de sidste Folketællingslister sees Antallet af Indvaanere i Wadsø By at udgjøre 886. I 1845 udgjorde det 388. Wadsø blev som bekjendt oprettet ved Lov af 22de Juli 1833 og havde ved den første derefter foretagne Folketælling i 1835 234 Indbyggere. Forøgelsen har altsaa været langt større i det sidste Tiaar, end i det nærmest foregaaende, og naar derhos tages i Betragtning hvad Fogden i sin Indberetning vistnok med Grund bemærker, at Stedets Folkemængde efter al Sandsynlighed var større henved Midten af Aaret 1853 end ved Udgangen af forrige Aar, viser sig en overordentlig hurtig Tilvæxt i Befolkningens Antal i de 7 à 8 Aar efter 1845, nemlig fra omtrent 400 Indbyggere til omtrent 900 og maaske derover. Det er en Forøgelse paa 7 à 8 Aar af 125 pCt.

De skatteydende Borgeres Antal, der i sidste Femaarsberetning angaves at udgjøre 107, anføres nu til 182. Fremskridtene skyldes imidlertid — som bemærket — forrige Femaarsperiode og de første Aar af den nu tilbagelagte, hvorimod der i de Par sidste Aar, paa Grund af mislykkede Fiskerier og Standsning af den for Wadsø overmaade vigtige Samhandel med Russerne, har været Tilbagegang at spore i flere Retninger. Endeel af de indflyttede Arbeidsfolk og Fiskere have igjen forladt Stedet og nogle Næringsdrivende have standset deres Virksomhed. Velstanden er ikke nu saa almindelig som i Femaarsperiodens første Aar.

Med Hensyn til Gjeldsbreves Thinglæsning m. V., Antallet af Exekutions- og Udpantningsforretninger, Tjenestefolks Løn etc., henvises underdanigst, ligesom for Wardøs Vedkommende, til hvad derom foran er anført og til den der fremlagte Tabel.

Byskatten, der i Femaarets Begyndelse udlignedes med omtrent 200 Spd. for Aaret, er i forrige Aar opgaaet til 400 Spd., hovedsagelig som Følge af at den hele Brændeviinsafgift, hvoraf endeel tilflød Bykassen, nu i sin Heelhed fluges af Fattigkassen. Særskilt Fattigskat er ikke udlignet i Byen, der hidtil har havt Fattig- og Almueskolevæsen sammen med Landdistriktet. Denne Forbindelse med Landdistriktet vil sandsynligviis med det Første blive hævet.

I Byen er en Borgerskole, der bestaar ved Bidrag af Bykassen og Oplysningsvæsenets Fond.

Ved høieste Resolution af 15de Februar 1854 blev approberet Plan for en Sparebank i Wadsø; den traadte i Virksomhed i Midten af samme Aar og ved Aarets Udgang udgjorde de i Sparebanken indsatte Kapitaler noget over 2,000 Spd. Ved Udgangen af 1855 havde Banken allerede en Kapital af over 7,000 Spd. under Forvaltning. Indskydernes Antal var da 134, hvoraf ikkun 2 havde opsagt og udtaget deres Indskud. Sparebanken ejede ved Udgangen af Aaret 1855 allerede 229 Spd. Til samme Tid var udlaant 4,479 Spd. paa Vexelobligationer og 2,508 paa Panteobligationer.

Som et Bidrag til Bedømmelsen af Byens Tilstand har Fogden i sin Indberetning anført, at Antallet af de i Femaaret til Bebyggelse udviste Tomter udgjorde i 1851 30, i 1852 21, i 1853 57, i 1854 10 og i 1855 7, tilsammen 125 Tomter.

Af offentlige Foranstaltninger, som især have været til Gavn for Wadsø og Wardø, maa fremfor Alt nævnes den længere udstrakte og hyppigere Dampskibsfart, som i de sednere Aar er bleven Østfinmarken til Deel, samt de foran omtalte Forføjninger til Afværgelse af den Korntrang, hvormed Krigsforholdene truede Finmarken. Ogsaa Delingen af Østfinmarkens Foged- og Sorenskriver-Embede kan med Sikkerhed antages at bidrage ikke saa lidet til de 2de sidstnævnte Byers Velvære.

Tromsø den 15de August 1856.

Underdanigst

C. Motzfeldt.

Tabeller,

det hele Rige vedkommende,

henhørende til

Femaarsberetningen.

№ 1. **Oversigt**

over Antallet af de i Riget værende Jordebrug og deres Matrikulskyld ved Udgangen

Amterne.	Fogderierne.	Jordebrugenes Antal.		Matrikulskylden.			
		Benyttede af Eierne.	Bortfæstede eller bortleiede.	Selveiergods.		Leilændings- og Forpagtergods.	
				Skyldaler.	Skl.	Skyldaler.	Skl.
Akershuus	Aker og Follouq	2150	151	7653	78	945	49
	Nedre Romerige	2044	118	5243	3	573	29
	Øvre Romerige	2933	81	6370	43	426	15
Smaalenene.	Mosse og Thunø	2729	84	4536	15	314	87
	Idde og Marker	1839	90	3203	51	178	105
	Rakkestad	2979	80	5202	24	268	99
Hedemarken.	Hedemarken	2697	217	10856	40	667	92
	Solør	1639	12	4168	23	101	12
	Vinger og Odalen	1221	93	3432	75	360	22
	Østerdalen	3303	194	3372	30	108	106
Christians	Thoten	2604	55	8529	95½	380	117½
	Gudbrandsdalen	2661	46	7380	49	272	103
	Valders, Land og Hadeland	3676	76	9089	77	482	49
Buskerud	Buskerud	4140	56	6920	87	296	104
	Ringerige og Hallingdal	3380	170	5553	6	184	87
	Numedal og Sandsvær	1942	56	3223	25	163	100
Jarlsberg og Laurvig.	Jarlsberg	4300	147	8034	47½	475	11½
	Laurvig	1754	616	3121	38	1355	45
Bratsberg	Nedre Thelemarken	1588	183	4290	102	484	35
	Bamble	1484	416	2902	114	1050	76
	Øvre Thelemarken	2282	375	4376	108	615	18
Nedenæs og Robygdelaget	Nedenæs	3919	142	6346	11	428	22
	Robygdelaget	1405	292	2404	93	603	110
Lister og Mandal.	Mandal	3302	66	4106	17	162	62
	Lister	5031	51	5125	19¼	76	34
Stavanger	Jæderen og Dalerne	3440	219	5427	80	664	30
	Ryfylke	3802	424	6760	27	893	56
Søndre Bergenhuus	Søndhordland og Hardanger	3933	761	8044	76	1104	9½
	Nordhordland og Voss	3940	1564	6838	57	2222	26
	Rosendal og Lysekloster	37	755	34	36	1517	103
Nordre Bergenhuus	Ytre og Indre Sogn	2592			6524 —	112	
	Sønd- og Nordfjord	2604	702	5561	115	1295	110
		638	211		2186 —	37	
Romsdal.	Søndmøre	1958	1876	3821	112	3030	85
	Romsdal	1736	204	2869	38	310	60
	Nordmøre	1846	303	3973	4	505	30
Søndre Throndhjem	Orke- og Guldal	3634	208	3827	89	414	19
	Strinde og Selbo	1353	222	2934	2	656	42
	Fosen	1881	301	2028	110	457	110
Nordre Throndhjem	Stør- og Verdalen	1380	409	5009	67	1651	29
	Inderøen	1290	122	3683	=	382	111
	Namdalen	962	265	1566	99½	375	82½
Nordland	Helgeland	597	2190	753	101	1990	48
	Salten	1214	1169	1007	90½	995	39½
	Lofoten	639	823	600	85½	592	34½
	Senjen og Tromsø	1922	1457	1015	107	646	24
		118	152		95	6	
Finmarken	Alten	1123	=	7013 Kør	18 Faar	=	=
	Hammerfest	295	=	373 —	7 —	=	=
	Tanen	326	=	547 —	24 —	=	=
	Varanger	91	=	208 —	3 —	=	=
	Tilsammen	107761	18204	201203	48¼	30684	119
		2592			8806	35	
				8141 Kør	52 Faar		

g a v e

af 1855, samt af de i Aarene 1851—1855 udskiftede Brug med Mere.

Hvorvidt udskiftede.		Hvormange Tønder Nyland, der af udyrket Jord ere opbrudte i Periodens Løb.	Anmærkninger.
Ved Periodens Begyndelse laa endnu i Fællesskab om Hjemmarken.	I Periodens Løb ere udskiftede.		
Antal Brug.	Ant. Brug.	Tønder Land.	
=	=	1470	
=	=	1081	
18	6	1665	
=	=	700	
5	=	872	
=	=	2375	
=	=	2634	
133	13 [1])	534	[1]) Ved de her anførte Tal sigtes til Udskiftning af Hjemskov og Hjemhavn samt Slaattemarker, som paa enkelte Steder i Solør og Østerdalen, især i Kvikne, endnu ligge i Fællesskab. Andet Fællesskab om Hjemmark findes ei i dette Amt.
=	=	1798	
200	116 [1])	364 [2])	[2]) For Tønsæt og Kvikne er Intet opgivet. For Reendalen er desuden opgivet, at 207 Tønder Land er ryddet til Slaatteland.
24	=	650 [3])	[3]) Herunder ikke indbefattet det i Vestre Thoten opbrudte Nyland, hvorom bestemt Opgave mangler.
89	2	543½	
=	=	2158	
20	=	410	
1	1	728	
=	=	275	Paa Kongsberg Bymark er desuden opbrudt 52 Tdr. Land.
5	=	1155	
=	=	505	
2	=	289	
49	=	141	
10	=	672	
=	7	736	Med Hensyn til Vaar- og Høstbete i Hjemmarken existerer Fællesskab næsten overalt i Nedenæs Fogderi.
=	=	400	
789	225	255	
1758	217	495	
1640	27	972	[1]) For Karmsund og Hæsby; forresten ei opgivet.
458 [1])	150	635 [2])	[2]) Opgaver angaaende opbrudt Nyland mangle for 6 Præstegjelde i Ryfylke Fogderi. Paa Stavanger Bymark er opbrudt omtrent 30 Tdr. Land.
Kan ikke opgives.		303	Ved Resol. 10 Septbr. 1852 ere endeel Gaarde, der forhen hørte under Lysekloſters Gods, henlagte til Nordhordlands og Vosse Fogderi.
		70	
		25	
		250	
	107	130½	
1439	136	309½	
185	2	581	
Kan ei opgives.	28	702¼	
94	20	550	
239	16	440	
Kan ikke opgives.		619	
	21	1403	
	2	1270	
	94	900	
Kan	220	900	
ei	250	320	
opgives.	260	200	
209	149	905	
Nogle faa.	=	=	
			I Amtet er ubetydeligt Nyland opbrudt.
	=	Ei opgivet.	Fællesskab om Hjemmarken finder i Reglen ikke Sted.
=	=	=	
7367	2069	343903¾	

№ 2.

Tabel

over Brændeviinsbrænderiernes Production m. v. i Femaaret 1851—1855.

Kjøbstæder.	Antal.	Betjente og Arbeidere.	Aarlig Gjennemsnitsproduction i Femaaret.	Nyt oprettet.	Nedlagt.	Anmærkninger.
Frederikshald	1		156,185 Potter.	=	1	Nedlagt i Foraaret 1855.
Moss	6	141	1,684,947 —	=	=	
Christiania	6		1,379,184 —	=	2	De 2 ere nedlagte i Løbet af 1851.
Lillehammer	1	16	215,685 —	=	=	
Drammen	4	45	536,315 —	=	2	2 Brænderier nedlagte i Løbet af 1851.
Laurvig	1		321,790 —	=	=	
Throndhjem	3		819,000 —	=	=	
Tilsammen	22		5,113,106 Potter.	=	5	

Fogderier.	Antal.	Betjente og Arbeidere.	Aarlig Gjennemsnitsproduction i Femaaret.	Nyt oprettet.	Nedlagt.	Anmærkninger.
Mosse	1		279,409 Potter.	=	=	
Aker og Folloug . . .	2		9,621 —	1	1	Vestre Akers Brænderi har kun været i Drift i 1851, da det nedlagdes, og østre Akers — kun fra 1ste Oktober 1855, i hvilket Tidsrum produceredes respective 41,716 og 6,389 Potter, tilsammen 48,105 Potter.
Vinger og Odalen . .	1	13	31,796 —		1	Brænderiet har kun været i Drift i 1851 og 1852, i hvilke Aar der tilsammen produceredes 158,978 Potter.
Hedemarken	9	144	1,672,017 —	=	1	
Thoten	2	39	371,639 —	=	=	
Strinde og Selbo	1		5,002 —	=	1	Har kun været i Drift i 1851, i hvilket Aar produceredes 25,011 Potter.
Stør- og Værdal	1	16	264,427 —	=	=	
Inderøen	3	35	931,119 —	=	=	
Tilsammen	20		3,565,030 Potter.	1	4	
Tilsammen i hele Riget	42	*)	8,678,136 Potter.	1	9	

*) Der sysselsattes ved Brænderierne: i 1ste Controldistrikt: 20 Mestere, 370 Arbeidere og Daglønnere; i 2det Do.: 12 Mestere, 8 Regnskabsførere og 192 Arbeidere og Daglønnere; i 3die Do.: 7 Mestere og 160 Arbeidere og Daglønnere, tilsammen for hele Riget 769 Mand.

№ 3. **Tabel**

over de i Rigets Landdistricter værende Fabriker og Manufacturer samt andre Industrianlæg ved Udgangen af Aaret 1855.

Fogderierne.	Bark- og Beenmøller.					Bomulds- og Liinspinderier.				
	Antal.	Arbeidere.	Aarligt Produkt.	Nyt oprettet.	Nedlagt.	Antal.	Arbeidere.	Aarligt Produkt.	Nyt oprettet.	Nedlagt.
Aker og Folloug	=	=		=	=	4	132 [1]	500000 ℔ Bomulds-garn.	1	=
Buskerud	=	=	=	=	=	3	92	232500 ℔ Garn.	=	=
Jarlsberg	1		1000 Tdr. Gran- og Vidiebark, 50 Skp Egebark, 50 Tdr. Been.	=	=	1	16	40000 ℔ Garn.	1	=
Mandal	=	=		=	=	1	52	142000 ℔ Garn.	=	=
Nordhordland og Voss [2]	4			2	=	3	269	600 Liinvæve, 10550 Al. Seildug, 171500 ℔ Garn, 11000 Stk. Lærred. [3]	=	=
Orke- og Guldal	1	2		=	=	=	=	=	=	=
Strinde og Selbo	=	=		=	=	1	51	9068 Pakker Bomulds-garn.	=	=
Støre- og Værdal	1			=	=	=	=	=	=	=
Tilsammen	7			2	=	13	612		2	=

[1]) Opgaven gjælder kun for eet af disse.
[2]) Med et af Bomuldsspinderierne (i Haus Thinglag) er forenet Væveri, Farveri og Blegeri.
[3]) Det ene er Hamp- og Liinspinderi. Opgaven over Production gjælder kun for 2 Spinderier.

Fogderierne.	Brisselfabriker.				
	Antal.	Arbeidere.	Aarligt Produkt.	Nyt oprettet.	Nedlagt.
Aker og Folloug	2	9	5080 Centner Brissel.	1	=
Hedemarken	1	2	685 — —	1	=
Buskerud	1	6	1500 Matter —	=	=
Tilsammen	4	17		2	=

No. 3. **Ta**

over de i Rigets Landdistricter værende Fabriker og Manufacturer

Fogderierne.	Cementfabriker.					Farverier.				
	Antal.	Arbeidere.	Aarligt Produkt.	Nyt oprettet.	Nedlagt.	Antal.	Arbeidere.	Aarligt Produkt.	Nyt oprettet.	Nedlagt.
Aker og Folloug	1	6	6 à 900 Tdr. Cement.	=	=	=	=	=	=	=
Nedre Romerige	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Øvre Romerige	=	=	=	=	=	5	9	Ved 2 Farverier 7000 Al. Tøi, 120 ℔ Garn.	1	=
Mosse	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Idde og Marker	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Rakkestad	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Thoten	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Gudbrandsdalen	=	=	=	=	=	2			=	=
Valders	=	=	=	=	=	6	12		6	=
Jarlsberg	=	=	=	=	=	1	4	65500 Alen Lærred, 5000 ℔ Garn.	=	=
Nedenæs	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Mandal	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Liister	=	=	=	=	=	1	3		1	=
Jæderen og Dalerne	=	=	=	=	=	=	=		=	=
Nordhordland og Voss	=	=	=	=	=	=	=		=	=
Sogn	=	=	=	=	=	3	3		=	=
Sønd- og Nordfjord	=	=	=	=	=	1			=	=
Søndmøre	=	=	=	=	=	1			=	=
Orke- og Guldal	=	=	=	=	=	5	10		=	=
Fosen	=	=	=	=	=	=	=		=	=
Inderøen	=	=	=	=	=	=	=		=	=
Helgeland	=	=	=	=	=	2			=	=
Alten	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Tilsammen	1	6	6 à 900 Tdr. Cement.	=	=	27			8	=

Fogderierne.	Kalkbrænderier.					Kobbervaltseværker.				
	Antal.	Arbeidere.	Aarligt Produkt.	Nyt oprettet.	Nedlagt.	Antal.	Arbeidere.	Aarligt Produkt.	Nyt oprettet.	Nedlagt.
Aker og Folloug	30		2200 Læster.	1	2	=	=	=	=	=
Mosse	1	10		=	=	=	=	=	=	=
Hedemarken	10			=	2	=	=	=	=	=
Valders	13		850 Tdr.	9	=	=	=	=	=	=
Buskerud	1	2	600 —	=	=	=	=	=	=	=
Bamble	1	5	200 Læster.	=	=	=	=	=	=	=
Mandal	1	2	1300 Tdr.	=	=	=	=	=	=	=
Jæderen og Dalerne	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Nordhordland og Voss	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Romsdal	1			=	=	=	=	=	=	=
Nordmøre	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Strinde og Selbo	=	=	=	=	=	1	18	570 Skℓ Kobber.	=	=
Tilsammen	58			10	4	1	18	570 Skℓ Kobber.	=	=

bel
samt andre Industrianlæg ved Udgangen af Aaret 1855.

Fyrstikfabriker.					Garverier.					Glasværker.				
Antal.	Arbeidere.	Aarligt Produkt.	Nyt oprettet.	Nedlagt.	Antal.	Arbeidere.	Aarligt Produkt.	Nyt oprettet.	Nedlagt.	Antal.	Arbeidere.	Aarligt Produkt.	Nyt oprettet.	Nedlagt.
=	=	=	=	=	5	6		=	=	=	=	=	=	=
=	=	=	=	=	12			3	=	=	=	=	=	=
=	=	=	=	=	13	24	1000 Huder, 1450 Skind (ved 5 Garverier).	5	5	1	44	Hvidt Vinduesglas til Værdie 23605 Spd.	=	=
=	=	=	=	=	3	9	2608 Skind og Huder.	1	=	=	=	=	=	=
=	=	=	=	=	5	3	140 Huder, 700 Skind (ved 2).	1	=	=	=	=	=	=
=	=	=	=	=	7	9	1150 Skind og Huder.	=	=	=	=	=	=	=
=	=	=	=	=	7	18	2450 Huder, 6200 Skind.	2	1	1	31		1	=
=	=	=	=	=	6	7	2000 Huder og Skind (ved 2).	2	=	=	=	=	=	=
=	=	=	=	=	7	14		3	=	1	69	632000 Flasker og 30600 Fiskekavler.	=	=
=	=	=	=	2	=	=		=	=	=	=	=	=	=
=	=	=	=	=	1	3	330 Huder, 980 Skind.	=	=	=	=	=	=	=
=	=	=	=	=	2	11	3700 Huder, 350 Skind.	=	=	=	=	=	=	=
=	=	=	=	=	2	30	134035 ℔ Læder.	1	=	=	=	=	=	=
=	=	=	=	=	2	4	260 Huder, 400 Skind.	1	=	=	=	=	=	=
1	12		1	=	3			1	=	1	20		1	=
1	24		1	=	3	3		=	=	=	=	=	=	=
=	=	=	=	=	=	=		=	=	=	=	=	=	=
=	=	=	=	=	=	=		=	=	=	=	=	=	=
=	=	=	=	=	3	6		=	=	=	=	=	=	=
=	=	=	=	=	1	2		=	=	=	=	=	=	=
=	=	=	=	=	=	=		=	=	1	39		=	=
=	=	=	=	=	1			=	=	=	=	=	=	=
=	=	=	=	=	1			=	=	=	=	=	=	=
2	36		2	2	84			20	6	5	203		2	=

Kortfabriker.					Kridtmøller.					Krudtmøller.				
Antal.	Arbeidere.	Aarligt Produkt.	Nyt oprettet.	Nedlagt.	Antal.	Arbeidere.	Aarligt Produkt.	Nyt oprettet.	Nedlagt.	Antal.	Arbeidere.	Aarligt Produkt.	Nyt oprettet.	Nedlagt.
2	8	190 Gros (ved 1).	=	=	1	3	150000 ℔ Kridt.	=	=	2	10	80000 ℔ Krudt.	=	=
=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
=	=	=	=	=	1		35000 ℔ —	=	=	=	=	=	=	=
=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	1	7		1	=
=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	1	4	5500 Centner.	=	=
=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
2	8		=	=	2		185000 ℔ Kridt.	=	=	4	21		1	=

No. 3. Ta

over de i Rigets Landdistricter værende Fabriker og Manufacturer

Fogderierne.	Liimkogerier.					Lyseſtøberier.					Maltgjørerier.				
	Antal.	Arbeid.	Aarligt Produkt.	Nyt opr	Nedl.	Antal.	Arbeid.	Aarligt Produkt.	Nyt opr	Nedl.	Antal.	Arbeid.	Aarligt Produkt.	Nyt opr	Nedl.
Aker og Folloug . .	3	6	8,100 ℔ Liim.	2	=	1		4000 ℔ Talglys. 11000 = Stearinlys. 200 = Spermacetlys.	=	=	=	=	=	=	=
Mosse .	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	2	5	2060 Tdr.	=	=
Thoten	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	3	9	6762 Tdr.	=	=
Buskerud	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Jarlsberg	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	1		25 Tdr.	1	=
Nedenæs	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Mandal	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Jæderen og Dalerne .	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	2			1	=
Nordhordland og Voss	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	3	10	malted 8000 Tdr.	=	=
Indersøen. .	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	4	2	1800 Tdr. (ved 3).	2	=
Tilsammen	3	6	8,100 ℔ Liim.	2	=	1		4000 ℔ Talglys. 11000 = Stearinlys. 200 = Spermacetlys.	=	=	15	26		4	=

Fogderierne.	Møllebrug.				
	Antal.	Arbeid.	Aarligt Produkt.	Nyt opr	Nedl.
Aker og Folloug	29	96	99085 Tdr. Korn.	1	2
Nedre Romerige	20	13	18050 do.	1	=
Øvre Romerige	22	33	34000 do.	1	=
Mosse	18	42	45850 do.	=	=
Idde og Marker	11	50	48230 do.	=	=
Rakkestad	43	65	41750 do.	=	=
Hedemarken	23	30	33210 do.	=	=
Vinger og Odalen	20	24	23721 do.	=	=
Solør	20	20	21750 do.	=	=
Østerdalen	6	6	5835 do.	1	=
Thoten	24	24	16000 do. (ved 9).	7	=
Gudbrandsdalen	4			=	=
Valders	21		50000 do.	4	=
Ringerike	1	1	3000 do.	=	=
Buskerud	38	88	50000 do.	3	=
Numedal og Sandsvær	8	16	15850 do.	=	=
Jarlsberg	35	73	56600 do.	=	=
Laurvig	11	22	12650 do.	3	=
Bamble	7	22	16700 do.	=	=
Nedre Thelemarken	15	26	33000 do.	=	1
Øvre Thelemarken	2	2	1200 do.	=	=
Nedenæs	19	25	59061 do. (ved 17).	2	=
Mandal	6	13	11300 do.	1	1
Liſter	10	22	10780 do.	1	=
Jæderen og Dalerne	6	13	14050 do.	=	=
Ryfylke	3			=	=
Nordhordland og Voss	12	34	71000 do.	=	=
Søndmøre	5	5	5350 do.	=	=
Nordmøre	2	20	1800 do.	1	=
Orke- og Guldal	5		6000 do.	=	=
Strinde og Selbo	14	43	61000 do.	1	=
Fosen	11	13	9500 do.	4	=
Stør- og Værdal	49		7200 do. (ved 5).	=	=
Indersøen	9		1500 do. (ved 3).	1	=
Senjen og Tromsø	1			=	=
Alten	1			=	=
Tilsammen	531			32	4

Bel

samt andre Industrianlæg ved Udgangen af Aaret 1855.

Mekaniske Værksteder og Jernstøberier.					Metalstøberier.				
Antal.	Arbeid.	Aarligt Produkt.	Nyt opr	Medl.	Antal.	Arbeid.	Aarligt Produkt.	Nyt opr	Medl.
4	127	1670 Sk℔ Støbegods samt Maskiner til en Værdi af 12000 Spd. (ved 2 Værksteder).	3	=	=	=	=	=	=
1	37	400 Sk℔ Malm-Støbegods, 168 Sk℔ smedet Jernarbeide, 175 ℔ Staal, 1000 ℔ Metal-Støbegods.	=	=	=	=		=	=
=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
1	5	300 Sk℔ Støbegods.	=	=	=	=	=	=	=
1	61	2478 Sk℔ Støbegods.	=	=	=	=	=	=	=
1	8	150 Sk℔ Støbegods.	=	=	2	4	7600 ℔ Metal.	1	=
1	7	50 Sk℔ Støbegods. (Har kun været i Drift i 6 Maaneder).	1	=	=	=	=	=	=
1	20	200 Sk℔ Støbegods.	1	=	=	=	=	=	=
3	60	1500 Sk℔ Støbegods (ved 1).	2	=	=	=	=	=	=
=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
13	325		7	=	2	4	7600 ℔ Metal.	1	=

Oliemøller.					Papirmøller.				
Antal.	Arbeid.	Aarligt Produkt.	Nyt opr	Medl.	Antal.	Arbeid.	Aarligt Produkt.	Nyt opr	Medl.
3			=	1	2	35	2300 Riis (ved 1).	=	=
1					1	25	8000 Riis.	=	=
					1	8		1	=
1	3	20000 Potter Olie.			1	11	5200 Riis forskj. Papiir, 24500 ℔ Pap.]	=	=
1	4	17500 Potter Olie, 150 Sk℔ Liinkager, 60 Sk℔ Rapskager.							
1	4	forbruger 1100 Tdr. Liinsæd.			1	23	3000 Riis.	=	=
					1	8	473 Riis Papiir, 13800 Stk. Pap, 1956 ℔ Maskinuld.]	=	=
7	11			1	7	110		1	

No. 3. **Ta**

over de i Rigets Landdistricter værende Fabriker og Manufakturer

Fogderierne.	Pottemagerier.				
	Antal.	Arbeidere.	Aarligt Produkt.	Nyt anr.	Medlagt.
Aker og Folloug	"	"	"		
Idde og Marker	"	"	"		
Jarlsberg	"	"	"		
Bamble	"	"	"		
Nedenæs	"	"	"		
Mandal	2	2	6000 Stk. forskj. Kar.		
Liſter	"	"	"		
Jæderen og Dalerne	1	2			
Nordhordland og Voſs	"	"	"		
Søndmøre	"	"	"		
Orke= og Guldal	2	4	"		
Støre= og Værdal	1	6	For 970 Spd.		
Tilſammen	6	14			

Saug

Fogderierne.	Privilegerede.					
	Antal.	Mestere.	Arbeidere.	Mængden af det aarlig tilvirkede Produkt.	Nyt anr.	Medlagt.
Aker og Folloug	81	73	105	122159 Tylvter Planker og Bord. 6047 Tyl. Tømmer.	6	4
Nedre Romerige	103			3394 T. Tøm., 25743 T. Planker, 64569 T. Bord.	1	2
Øvre Romerige	94	89	60	32374 T. Bord og Planker.	26	5
Mosſe	35	427		17100 T. Tøm., 73432 T. Bord, 74 T. Lægter.	"	6
Idde og Marker	34	43	296	10598 T. Planker, 44269 T. Bord.	1	"
Rakkeſtad	24	43	135	680 T. Tøm., 165 T. Planker, 21300 T. Bord.	"	"
Hedemarken	4			90 T. Bord (ved 1.)	1	"
Vinger og Odalen	2					
Solør						
Østerdalen	2				1	"
Thoten						
Gudbrandsdalen	15			Drives kun til Bygdens Brug.	"	"
Valders						
Ringerike og Hallingdal	1	20			1	3
Buskerud	74	79	204	2000 T. Tøm., 100801 T. Planker, 77917 T. Bord.	17	"
Lateris	469				54	20

b e l

samt andre Industrianlæg ved Udgangen af Aaret 1855.

Reebslagerier.					Saltværker.				
Antal.	Arbeidere.	Aarligt Produkt.	Nyt opr.	Nedlagt.	Antal.	Arbeidere.	Aarligt Produkt.	Nyt opr.	Nedlagt.
1	9	69 Skb Tougværk.	1	=	=	=	=	=	=
1	2	25 do. do.	=	=	=	=	=	=	=
1	11	190 do. do.	=	=	1	38	4400 Tønder.	=	=
1	21	550 Skb Hamp er oparbeidet.	=	=	=	=	=	=	=
2	38	660 Skb Tougværk.	=	=	=	=	=	=	=
=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
1	5	30 Skb Hamp er oparbeidet.	=	=	=	=	=	=	=
2	7	30 Skb Tougværk.	=	=	=	=	=	=	=
7	85	12000 Voger Tougværk.	=	=	=	=	=	=	=
1	7	650 Voger Hamp.	=	=	=	=	=	=	=
=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
17	185		1	=	1	38	4400 Tønder.	=	=

b r u g.

Uprivilegerede.						Anmærkninger.
Antal.	Mestere.	Arbeidere.	Mængden af det aarlig tilvirkede Produkt.	Nyt opr.	Nedlagt.	
			Der er ikke skjeldnet mellem privil. og uprivil. Sauge.			For 6 Sange mangler Opgave.
108	61	70	9907 T. Planker, 17770 T. Bord.	15	4	Opgave mangler for 30 privil. og 2 uprivil. Sauge.
			Der er ikke skjeldnet mellem privil. og uprivil. Sauge.			
38	29	29	2776 T. Bord.	2	4	Produktet paa 10 uprivil. er ei opgivet. Produktionen og Arbeiderne paa 7 uprivil. i Tune Thingl. er indbefattet under Opgaven over de privil.
39	4	28	937 T. Planker, 2963 T. Bord, 410 Kubikfavne Splitveed.		2	
57	44	34	186 T. Planker, 8015 T. Bord, desuden Bord af 200 T. Tømmer.	2	1	Opgave over Produktet mangler for 6 privil. og 22 uprivil. Sauge.
53		80	6002 T. Bord.	2		Opgave over Produktet mangler for 11 uprivil. Sauge.
72		127	1285 T. Tøm., 2800 T. Planker, 8000 T. Bord.	22		
58		58	388 T. Planker, 5019 T. Bord, 95 T. Lægter.	4	4	
213		213	1081 T. Tømmer.			Opgave over Produktet mangler for 83 uprivil. Sauge.
150	150	150	21621 T. Bord og Planker.	17	2	
91			Skjære kun til Bygdens Brug.			Opgave over uprivil. Sauge i Lom og Lesje mangler.
144	144	144	16000 T. Bord og Planker.	15	1	
32	32			1		
26	9	18	250 T. Tømmer, 4500 T. Planker, 5404 T. Bord, 350 T. Lægter.	4	1	
1081				84	19	

No. 3. Ta

over de i Rigets Landdistricter værende Fabriker og Manufacturer

Saug

Fogderierne.	Privilegerede.					
	Antal.	Mestere.	Arbeidere.	Mængden af det aarlig tilvirkede Produkt.	Nyt opr.	Nedlagt.
Transport	469				54	20
Numedal og Sandsvær	3	3	16	2000 T. Bord (ved 2).	1	
Jarlsberg	13	43		680 T. Tøm., 2775 T. Planker, 3775 T. Bord.		1
Laurvig	1	1	2	100 T. Tømmer.	1	
Bamble	33	48	141	19666 T. Bord (ved 17 Brug).	3	
Nedre Thelemarken	14	22	41	9529 T. Tømmer.	9	8
Øvre Thelemarken	3		3	30 T. Planker, 300 T. Bord (ved 2).	2	1
Nedenæs	79				5	2
Robygdelaget	4			29 T. Planker, 2258 T. Bord (ved 3).	2	
Mandal	62	93	186		3	
Lister	11	17	33		1	
Jæderen og Dalerne	3			Skjære alene til Bygdens Behov.	1	
Ryfylke	46					
Søndhordland og Hardanger	2					
Nordhordland og Voss						
Rosendal og Lysekloster						
Sogn	6	6	6	Productet er indbefattet i de Uprivilegeredes Produktion.		
Sønd- og Nordfjord	19					
Søndmøre	14					
Romsdal	12					
Nordmøre	98	188		5758 T. Planker, 210 T. Bord.	5	
Orke- og Guldal	3			616 T. Tømmer.		
Strinde og Selbo	4	4	53	4848 T. Planker, 7000 T. Bord.		
Fosen	1			1440 T. Tømmer.		
Stør- og Værdal	39	39	39		5	8
Inderøen	71	71	76		9	
Namdal	90			17438 T. Bord og Planker.	15	1
Helgeland						
Senjen og Tromsø						
Hammerfest						
Tilsammen	1100				116	41

b e l

samt andre Industrianlæg ved Udgangen af Aaret 1855.

b r u g.

Uprivilegerede.						Anmærkninger.
Antal.	Mestere.	Arbeidere.	Mængden af det aarlig tilvirkede Produkt.	Nyt opr.	Nedlagt.	
1081				84	19	
14	2	14	693 T. Tømmer (ved 2).	3		
125	214		285 T. Tømmer, 6640 T. Bord og Planker.	3	5	
58	27	27	480 T. Planker, 661 T. Bord.			Arbeidet udføres fordetmeste ved Huusfolk.
68				7		
54	53	47	7500 T. Tømmer.	15	2	Opgave over Produktet mangler for 3 privil. Sauge.
103			1853 T. Bord og Planker.	14	5	Opgave over Produktet mangler for 43 uprivil. Sauge.
124				7	5	
73			180 T. Tømmer, 64 T. Planker, 2616 T. Bord.	3	2	
12			(Ved 47).		5	De uprivil. Sauge have ingen faste Arbeidere.
51						
4			Skjære alene til Bygdens Behov.	3	1	
44						
98			1000 T. Tømmer.			
66						
7						
37	37	37	11420 T. Bord.	2	1	Benyttes kun i Flomtiden.
78						
15						
			Der er ei skjelnet mellem privil. og uprivil. Brug.			
49		98	3202 T. Planker, 290 T. Bord.			
9	3	30	2720 T. Planker, 7700 T. Bord.		3	
37						
			Der er ei skjelnet mellem privil. og uprivil. Brug.			
96				1		
56						
1						
2360				142	48	

No. 3. **Ta**

over de i Rigets Landdistricter værende Fabriker og Manufacturer

Fogderierne.	Skibsværfter.					Spigerbrug.				
	Antal.	Arbeid.	Aarligt Produkt.	Nyt opr.	Nedl.	Antal.	Arbeid.	Aarligt Produkt.	Nyt opr.	Nedl.
Aker og Folloug						1	37	Er endnu ikke kommen i fuldstændig Drift.	1	
Nedre Romerige						2	12	2,000,000 Stkr. 4″ Spiger. 1,375,000 — 3″ do.	1	
Øvre Romerige										
Mosse	1	28	2 nybyggede Fartøier, mange reparerede.	1						
Idde og Marker										
Rakkestad										
Hedemarken						1	37	380 Øxer, 103 Slægger, 110 Hammere, 1 Dampmaskine, 27 Hakkelsmaskiner, 611 Tylt. Liaer, 9500 Mille Spiger, 644 Lb Stbg.		
Vinger og Odalen						7	105	2075 Kasser Spiger og noget Smediegods.	2	
Solør						1	16	261 Kasser Spiger samt adskilligt Smediegods.		
Østerdalen										
Thoten						3	27	30500 Mille Spiger, 40 Skb Staaltraad, 70 Skb Baandjern, 6500 Stkr. Sophafjedre.	1	
Valders						2	5		2	1
Ringerige										
Buskerud						2	34	6850 Mille 3″ og 4″ Spiger, 6000 Mille Smaaspiger, (ved 1). I Forbindelse med Spigerfab. et Valtseværk.	1	
Numedal og Sandsvær										
Jarlsberg	3	160				1	2	120 Skb Jern, forarbeidet til Spiger (i 1855).		
Laurvig										
Bamble										
Nedre Thelemarken										
Øvre Thelemarken										
Nedenæs										
Listers										
Mandal	5	79	12 nybyggede Fartøier, 77 reparerede.		2	1		Har ikke været igang.		
Jæderen og Dalerne										
Nordhordland og Voss										
Søndmøre										
Romsdal										
Orke- og Guldal										
Strinde og Selbo										
Fosen										
Stør- og Værdal										
Inderøen										
Namdal										
Helgeland										
Tilsammen	9	267		1	2	21	275		8	1

bel

samt andre Industrianlæg ved Udgangen af Aaret 1855.

Sukkerraffinaderier.					Sæbesyderier.					Teglværker.				
Antal.	Arbeid.	Aarligt Produkt.	Nytopr	Medl.	Antal.	Arbeid.	Aarligt Produkt.	Nytopr	Medl.	Antal.	Arbeid.	Aarligt Produkt.	Nytopr	Medl.
					2	4	700 Td. Grønſ., 35000 ℔ Stangſæbe (ved 1).			27	287	6734000 Muur- og Tagſteen.	4	1
										23	79	154000 Muurſt., 469000 Tagſt.	3	1
										13	29	227000 do., 276500 do.	1	2
										16	145	1581798 do., 651380 do. 69900 Drainrør.	2	4
1	177	5 Millioner ℔ Raaſuk. forædl.								16	124	1553200 Muur- og Tagſt.	2	2
										15	75	113000 Muurſt., 384000 Tagſt.		
										12	101	548000 do., 868000 do.	3	3
										13	52	146000 do., 296000 do.	1	2
										8	44	174000 do., 220000 do.	2	1
														1
					1	4	44800 ℔ Grønſ., 20000 ℔ Stangſ.	1		8	32	554000 do., 947000 do.		3
										8		144000 do., 232000 do.	3	1
										8				2
										26	106	1754300 Steen.	1	1
										5	18	112750 Muurſt., 73150 Tagſt.	1	
					2	7	600 Td. Grønſ., 1000 Cent Stangſ. 3500 ℔ af forſkj. Slags.			27	137	2107200 Steen.	1	1
										7	19	125000 Steen.	1	
										2	8	15000 Muurſteen.		
										12	31	218200 Muur- og Tagſteen.	1	1
										4	13	58000 Muurſt., 220000 Tagſt.	1	
										4	21	42000 Mſt., 42000 Tſt., 36000 Steen.	2	
										1	4	20000 Muurſt., 30000 Tagſt.		
										5	62	39500 do., 390000 do.	3	
					2			1		2	26	200000 Steen (ved 1).		
										1				
										1				
										1	7			
					1	4	150 Td. Grønſ., 20000 ℔ Stangſ.		1	4	37	630000 Steen.		
										2	19	66000 Muurſt., 90000 Tagſt.		
										4	53	For 1800 Spd. (ved 2).	2	
										5	17	28000 Steen (ved 3).	2	
										2	10	35000 Muurſt., 4200 Tagſt.		
		5 Millioner ℔								1				
1	177	Raaſuk. forædl.			8	19		2	1	283			36	26

No. 3. **Ta**

over de i Rigets Landdistricter værende Fabriker og Manufakturer

Fogderierne.	Tjærebrænderier.					Tobaksfabriker.				
	Antal.	Arbeidere.	Aarligt Produkt.	Nyt oprettet.	Nedlagt.	Antal.	Arbeidere.	Aarligt Produkt.	Nyt oprettet.	Nedlagt.
Aker og Folloug . .										
Mosse	4	3	70 Tdr. Tjære.							
Idde og Marker . .	1	1	70 Tdr. Tjære, 70 Læst. Kul.			1	2	3000 ℔ Skraatobak.		
Rakkestad	1	1	50 do. do.		1					
Hedemarken										
Thoten										
Gudbrandsdalen . .										
Buskerud . .										
Jarlsberg . . .										
Øvre Thelemarken . .	2	2	25 Tdr. Tjære.	2						
Mandal										
Lister										
Jæderen og Dalerne .										
Nordhordland og Voss										
Søndmøre										
Nordmøre										
Strinde og Selbo . .										
Inderøen										
Hammerfest										
Tilsammen	8	7	215 Tdr. Tjære, 70 Læst. Kul.	2	1	1	2	3000 ℔ Skraatobak.		

b e l

samt andre Industrianlæg ved Udgangen af Aaret 1855.

Tranbrænderier.					Væverier.					Ølbryggerier.				
Antal.	Arbeidere.	Aarligt Produkt.	Nyt oprettet.	Nedlagt.	Antal.	Arbeidere.	Aarligt Produkt.	Nyt oprettet.	Nedlagt.	Antal.	Arbeiderne.	Aarligt Produkt.	Nyt oprettet.	Nedlagt.
					1	22	260000 Alen Lærred.							
										1	4	90000 Potter Øl.	1	
										2	21	Forb. 2500 Td. Malt.	2	
					1	20	14000 □ Alen Klæde og Tøier (Uldspinderi og Væveri).	1						
					1	2	480 Huer, 20 Skjærf, 20 Uldtrøier (Huefabrik).							
					1	4	5000 Alen Bomuldstøi (Bomuldsvæveri).							
1	20	1496 Tdr.			2	102	240000 Alen Lærred, Bommesie, Værken etc., samt 764592 Alen Bomuldslærred (Bomuldsvæveri).			4	17	391000 Potter og 178 Td. Øl.	2	
					1	3	16000 Alen Bomuldslærred (Bomuldsvæveri).							
					1	42	300000 Alen Bomuldslærred.							
										1	5	80000 Potter Øl.		
					1	85	3850 Stkr. Düffel, Klæde, Flonel og Bai. (Klædefabrik).	1		10	38	Forbruger 6000 Td. Malt.		
										2	3	148 Td. Øl.		
										1		200 Td. do.		
							(Klædefabrik).		1					
5										2	5		2	
6					9	280		2	1	23	93		7	

№ 4. Ta

over de i Rigets Kjøbstæder og Ladesteder værende Fabriker,

Kjøbstæder og Ladesteder.	Bomuldsspinderier.					Cementfabriker.				
	Antal.	Arbeidere.	Aarligt Produkt.	Nyt oprettet.	Nedlagt.	Antal.	Arbeidere.	Aarligt Produkt.	Nyt oprettet.	Nedlagt.
Christiania	1	146	432000 ℔ Garn.	=	=	1		Ingen Oplysning herom har været at erholde.	=	=
Frederikshald	1	61	320000 ℔.	=	=				=	=
Lillehammer	1	40	12530 Pakker Garn.	1	=				=	=
Drammen				=	=				=	=
Bergen				=	=				=	=
Tromsø				=	=				=	=
Tilsammen	3	247		1	=	1			=	=

Kjøbstæder og Ladesteder.	Farverier.					Fyrstikfabriker.				
	Antal.	Arbeidere.	Aarligt Produkt.	Nyt oprettet.	Nedlagt.	Antal.	Arbeidere.	Aarligt Produkt.	Nyt oprettet.	Nedlagt.
Christiania				=	=	6	36	3000 Gros (ved 2).	1	=
Lillehammer				=	=				=	=
Drammen				=	=				=	=
Kongsberg				=	=				=	=
Holmestrand				=	=				=	=
Tønsberg				=	=				=	=
Sandefjord				=	=				=	=
Laurvig				=	=				=	=
Skien				=	=				=	=
Porsgrund				=	=				=	=
Brevig				=	2				=	=
Kragerø				=	=				=	=
Østerriisøer				=	=				=	=
Arendal				=	=				=	=
Lillesand				=	=				=	=
Christiansand	3	5	1100 Al. Lærred, 600 Al. Bomuldstøi, 11500 Al. Vadmel, 30 Pakker Bomuldsgarn, 8500 Al. Værken, 2400 Al. uldne Varer og 1680 ℔ Uld- og Bomuldsgarn.	=	=				=	=
Mandal	3	6	2200 Al. Vadmel, 80 ℔ Garn.	1	=				=	=
Flekkefjord				=	=				=	=
Stavanger				=	=				=	=
Egersund	3	5	5000 Alen.	=	=				=	=
Bergen				=	=				=	=
Aalesund				=	=				=	=
Molde				=	=				=	=
Christiansund				=	=				=	=
Tromsø				=	=				=	=
Tilsammen	9	16		1	2	6	36	3000 Gros.	1	=

b e l

Manufakturer og andre Industrianlæg ved Udgangen af Aaret 1855.

Cichoriefabriker.					Edikefabriker.				
Antal.	Arbeidere.	Aarligt Produkt.	Nyt oprettet.	Nedlagt.	Antal.	Arbeidere.	Aarligt Produkt.	Nyt oprettet.	Nedlagt.
1			=	=	1	3	87000 Potter.	=	=
			=	=				=	=
			=	=				=	=
1	8	120000 ℔.	1	=				=	=
1	5	34000 ℔.	=	=	2		296 Orehoveder.	=	=
1	6	6 à 7000 ℔.	=	=				=	=
4	19		1	=	3	3		=	=

Garverier.					Kalkbrænderier.				
Antal.	Arbeidere.	Aarligt Produkt.	Nyt oprettet.	Nedlagt.	Antal.	Arbeidere.	Aarligt Produkt.	Nyt oprettet.	Nedlagt.
19	58	*) 3944 Huder, 10929 Skind, 209206 ℔ forsk. Slags Læder, 9000 ℔ forsk. Slags Skind.	3	=				=	=
4	16	1525 Huder, 3600 Skind.	2	2				=	=
6	18	6250 Huder, 10500 Skind.	1	1				=	=
5	14	1844 Huder og 5494 Skind.	1	=				=	=
4	9	1950 Huder og 4400 Skind.	1	=				=	=
6	15	1600 Huder og 7100 Skind.	1	=				=	=
3	6	450 Huder og 1500 Skind.		=				=	=
6	9	omtrent 1400 Huder og 6100 Skind.		=				=	=
6	11	1763 Huder og 6033 Skind (ved 5).	2	=				=	=
4	9	870 Huder, 5000 Skind.	1	=				=	=
2	5	Productionen er ei opgivet.		=	1	4	1000 Tdr.	=	=
2	3	5 à 600 Skind og 150 Huder.		=				=	=
				1				=	=
3	6	595 Huder, 2055 Skind.		=				=	=
2	4	12796 ℔ Læder, 275 Skind.		1				=	=
12	21	7616 Huder, 9380 Skind, 300 ℔ Liim.	4	=				=	=
1	6	1000 Huder, 1700 Skind.		=				=	=
3	4	252 Huder, 959 Skind (ved 2).	2	=				=	=
10	19	2940 Huder, 12740 Skind.		2				=	=
1	2	133 Huder, 200 Skind.	1	=				=	=
20	62	3588 Huder, 3100 Skind.		2				=	=
2		418 Huder, 453 Skind.		=				=	=
1	1	40 Huder, 200 Skind.		=				=	=
3	13	3000 Huder, 8000 Skind.	1	=				=	=
1	1	200 Huder og 600 Skind.		=				=	=
126	312		20	9	1	4	1000 Tdr.	=	=

*) Opgaven gjælder kun 15 Garverier.

No. 4. **Ta**

over de i Rigets Kjøbstæder og Ladesteder værende Fabriker,

Kjøbstæder og Ladesteder.	Kornmøller.				
	Antal.	Arbeidere.	Aarligt Produkt.	Nyt oprettet.	Nedlagt.
Christiania	2		Productionen ei opgivet.	=	=
Moss	9	31	43194 Tdr. Korn.	=	=
Frederiksstad	1		ikke i Drivt.	=	=
Frederikshald	2	8	Formale omtrent 12000 Tdr.	=	=
Lillehammer	7	7	7500 Tdr.	2	2
Hønefos	5	10	3000 Tdr.	=	=
Drammen			. . . . .	=	=
Kongsberg	3	18	16800 Tdr.	=	=
Laurvig	1	7	24000 Tdr.	=	=
Lillesand	1	1	3465 Tdr.	=	=
Mandal	1	3	4500 Tdr.	=	=
Christiansand	3	7	15000 Tdr.	=	=
Stavanger	2	7	6000 Tdr.	=	=
Egersund	1	2	2350 Tdr.	1	=
Bergen	1	14	15000 Tdr.	=	=
Molde	1	2	2000 Tdr.	=	=
Throndhjem	3	10	Productionen ei opgivet.	=	1
Hammerfest	1	2	754 Tdr.	=	=
Tilsammen	44	129		2	3

Kjøbstæder og Ladesteder.	Maltgjørerier.					Mekaniske Værksteder		
	Antal.	Arbeidere.	Aarligt Produkt.	Nyt oprettet.	Nedlagt.	Antal.	Arbeidere.	Aarligt
Christiania	8	22	[1]) 12007 Tdr. Malt.	=	=	4	181	[2]) For 36000
Moss	8		Producerer alene til Bryggerier og Brænderier.	=	=			
Frederikshald	2	6	3700 Tdr.	=	=			
Frederiksstad	1		687 Tdr.	=	=			
Lillehammer	1	8	780 Tdr.	1	1	1	4	3 Skj
Drammen	8	14	4397 Tdr.	=	=			
Kongsberg	2		381 Tdr.	1	=			
Laurvig	3	4	2050 Tdr.	=	=			
Skien	1		Production ei opgivet.	=	=			
Porsgrund	1	1	330 Tdr.	1	=			
Kragerø	1		omtrent 100 Tdr.	=	=			
Østerriisøer				=	1			
Arendal	2		500 à 550 Tdr.	=	=			
Egersund			. . . . .	=	=			. . . .
Bergen	3	8	5288 Tdr.	=	=	1	24	500 Skj
Throndhjem	4	8		=	=	1	60	
Tilsammen	45	71		3	2	7	269	

[1]) Opgaven gjælder kun 4. [2]) Opgaven gjælder kun Akers mekaniske Værksted.

b e l

Manufakturer og andre Industrianlæg ved Udgangen af Aaret 1855.

Kridtpibefabriker.					Krudtmøller.					Lyseſtøberier.				
Antal.	Arbeidere.	Aarligt Produkt.	Nyt oprettet.	Nedlagt.	Antal.	Arbeidere.	Aarligt Produkt.	Nyt oprettet.	Nedlagt.	Antal.	Arbeidere.	Aarligt Produkt.	Nyt oprettet.	Nedlagt.
1	14	3200 Gros Piber.	=	=										
		. .	=	=			. .	=	=	1		Om Productionen har ingen Opgave været at erholde.	=	=
		. .	=	=	1	11	400 Centner.	=	=				=	=
1	14	3200 Gros Piber.	=	=	1	11	400 Centner.	=	=	1			=	=

og Støberier.			Mesſingfabriker.					Pottemagerier.				
Produkt.	Nyt oprettet.	Nedlagt.	Antal.	Arbeidere.	Aarligt Produkt.	Nyt oprettet.	Nedlagt.	Antal.	Arbeidere.	Aarligt Produkt.	Nyt oprettet.	Nedlagt.
Spd.	2	=			. .	=	=	5	12	*) For 967 Spd.	1	=
	=	=	1	21	20000 ℔ Metalarbeide.	=	=				=	=
Støbegods.	=	=				=	=				=	=
. . . .	=	=			. .	=	=	1	45		=	=
Støbegods.	1	=				=	=				=	=
	3	=	1	21	20000 ℔ Metalarbeide.	=	=	6	57		1	=

*) Opgaven gjælder kun for 3.

No. 4. **Ta**

over de i Rigets Kjøbstæder og Ladesteder værende Fabriker,

Kjøbstæder og Ladesteder.	Reber		
	Antal.	Arbeidere.	Aarligt
Christiania	1		Ingen Oplysning har
Moss	2	4	Oparbeide aarlig omtr.
Frederikshald	1	3	30 Skb
Drammen	1	10	62732
Langesund	1	13	150 Skb
Laurvig			
Christiansand	1	17	70 Skb Tougværk, 128 Skb Hampegarn,
Mandal	1	8	108
Flekkefjord	1	5	20 Skb
Molde	2	4	180
Christiansund	2	18	2200 Vog.
Throndhjem	6	39	578
Tromsø	1	2	3600 ℔
Tilsammen	20	123	

Saug

Kjøbstæder og Ladesteder.	Privilegerede.				
	Antal.	Arbeidere.	Aarligt Produkt.	Nyt oprettet.	Nedlagt.
Moss	21	135	703920 Bord.	=	=
Frederikshald	16	96	25450 Tylvter Planker, 101500 Tylvter Bord.	=	=
Lillehammer				=	=
Hønefos	5	12		=	=
Kongsberg	3	25	2920 Tylvter Bord.	=	=
Laurvig	1	39	6000 Tylvter Planker, 6000 Tylvter Bord.	=	=
Skien	10	64	1732 Tylvter Planker, 1357 Tylvter Battens, 977 Tylvter Bord (ved 5).	=	=
Molde	1	5	Kan ikke opgives.	=	=
Tilsammen	57	376		=	=

b e l

Manufakturer og andre Industrianlæg ved Udgangen af 1855.

b a n e r.			Riismøller.				
Produkt.	Nyt oprettet.	Nedlagt.	Antal.	Arbeidere.	Aarligt Produkt.	Nyt oprettet.	Nedlagt.
været at erholde.	"	"				"	"
32 Sk℔ Hamp.	"	"				"	"
Tougværk.	"	"				"	"
℔.	"	"				"	"
Hamp.	"	"				"	"
. . . . .	"	"	1	11	400,000 ℔	"	"
30 Sk℔ Gording, 378 Stk. Liner.	"	"				"	"
Sk℔.	"	"				"	"
Hamp.	"	"				"	"
Voger.	"	"				"	"
Tougværk.	"	"				"	"
Sk℔.	"	"				"	"
Tougværk.	"	"				"	"
	"	"	1	11	400,000 ℔	"	"

b r u g.

Uprivilegerede.				
Antal.	Arbeidere.	Aarligt Produkt.	Nyt oprettet.	Nedlagt.
		Der er ei skjelnet mellem privilegerede og uprivilegerede Sauge.	"	"
		Der er ei skjelnet mellem privilegerede og uprivilegerede Sauge.	"	"
5	8	14 à 1500 Tylvter Bord og Planker.	1	"
1	2		"	"
			"	"
			"	"
			"	"
6	10		1	"

No. 4. **Ta**

over de i Rigets Kjøbstæder og Ladesteder værende Fabriker,

Kjøbstæder og Ladesteder.	Seildugsfabriker.					Skibs		
	Antal.	Arbeidere.	Aarligt Produkt.	Nyt oprettet.	Nedlagt.	Antal.	Arbeidere.	Produkt i
Frederiksstad			.	=	=			.
Frederikshald . .			. . . . .	=	=			. .
Drammen	1	11	269 Ruller à 60 Al.	=	=	2	omtr. 100.	12
Christiansand			. . . . .	=	=	5	132	408 reparerede,
Bergen			. . . . .	=	1	2	115 à 135	15 Skibe, drægtige
Christiansund			. . . . .	=	=	3		
Throndhjem			. . . . .	=	=	1	130	7 Skibe, drægtige
Tilsammen	1	11	269 Ruller.	=	1	13		

Kjøbstæder og Ladesteder.	Sæbesyderier.					Teglværker.				
	Antal.	Arbeidere.	Aarligt Produkt.	Nyt opr.	Nedlagt.	Antal.	Arbeidere.	Aarligt Produkt.	Nyt opr.	Nedlagt.
Christiania . .	3	7	169 Tdr. og 600 ℔ Grønsæbe, 6741 ℔ Stangsæbe, 40 Dusin og 3628 ℔ Toiletsæbe (ved 2).	2	=	7	44	1130000 Muursteen, 10000 Tagsteen. Opgaven gjælder kun 4 Værker.	1	=
Moss . . .			. . . . .	=	=			. . . . .		
Frederikshald .	1	9	400 Tdr. og 200 Kister Sæbe.	=	=			. . . . .		
Frederiksstad .			. . . . .	=	=	4	110	1450000 Muurst., 190000 Tagst.	2	=
Lillehammer .			. . . . .	=	=			. . . . .	=	=
Drammen . .	1		Ei opgivet.	=	=			. . . . .	=	=
Kongsberg . .			. . . . .	=	=			. . . . .	=	=
Holmestrand .			. . . . .	=	=			. . . . .	=	=
Tønsberg . .			. . . . .	=	=	1	8	40000 Teglst., 100000 Muurst.	=	=
Sandefjord . .			. . . . .	=	=			. . . . .	=	=
Laurvig . . .			. . . . .	=	=			. . . . .	=	=
Skien . . .			. . . . .	=	=	1	10	99746 Tagsteen, 877 Mønnesteen, 75781 Muursteen.	=	=
Porsgrund . .			. . . . .	=	=			. . . . .	=	=
Brevig . . .			. . . . .	=	=			. . . . .	=	=
Kragerø . .			. . . . .	=	=			. . . . .	=	=
Osterriisøer .			. . . . .	=	=			. . . . .	=	=
Arendal . .			. . . . .	=	=			. . . . .	=	=
Lillesand . .			. . . . .	=	=			. . . . .	=	=
Christiansand .			. . . . .	=	=	1	9	140000 Steen.	=	=
Mandal . .			. . . . .	=	=			. . . . .	=	=
Farsund . .			. . . . .	=	=			. . . . .	=	=
Flekkefjord . .		3	74 Tdr. Grønsf., 10800 ℔ Stangsf.	=	=			. . . . .	=	=
Bergen . . .			. . . . .	=	=			. . . . .	=	=
Christiansund .	(*1	2	2000 ℔ Stangsf., 8000 ℔ Grønsf.	=	=			. . . . .	=	=
Throndhjem .	1		. . . . .	1	=	1	13	200000 Stk. forskjellige Steen.	=	=
Tromsø . .			. . . . .	=	=			. . . . .	=	=
Tilsammen	8	21		3	=	15	194		3	=

*) hermed forenet et Lysestøberi, der aarlig producerer 2000 Lys.

b e l

Manufakturer og andre Industrianlæg ved Udgangen af 1855.

værfter.			Spigerfabriker.				
alle 5 Aar.	Nyt oprettet.	Nedlagt.	Antal.	Arbeidere.	Aarligt Produkt.	Nyt oprettet.	Nedlagt.
.	=	=	1	37	26000000 Spiger, 30 ℔ Laaddenaale, 4000 ℔ Skoſtifter, 2½ Million Hægter, 270000 Haarnaale.	=	=
. . . .	=	=	*) 1	77	1500 Skℓ Støbegods, 3000 Spader og 2400 Kaſſer Spiger.	=	=
Fartøier.	=	=				=	=
7 byggede.	=	=				=	=
1259 Com.-Læſter.	=	=				=	=
	=	=				=	=
510½ Com.-Læſter.	=	=				=	=
	=	=	2	114		=	=

*) Ved dette Værk drives foruden Spigerfabrikation tillige Jernſtøberi og Fabrikation af Spader.

Tobaksfabriker.

Antal.	Arbeidere.	Aarligt Produkt.	Nyt opr.	Nedlagt.
13	320	*) 825000 Cigarer, 9283 ℔ Røgtobak, 830 ℔ Snuus, 390000 ℔ Skraatobak.	3	=
2	13	28900 ℔ Skraatobak, 11400 ℔ Røgtobak, 5443 ℔ Snuus, 12000 Cigarer.	=	=
4	29	1370 Matter Skraatobak à 50 Ruller.	=	1
3	14	39600 ℔ Skraatobak og 20000 ℔ Snuus.	=	1
1	15	7 à 800 Matter.	1	2
8	103	203200 ℔.	2	=
1	14	7000 ℔ Skraatobak i 5 Maaneder.	1	=
3	7	19000 ℔ Skraatobak.	=	1
4	40	54666 ℔ Skraatobak.	=	=
1	6	10000 ℔.	1	=
4	109	174400 ℔.	2	=
7	42	92649 ℔ (ved 6).	=	=
1	11	14326 ℔ og 80000 Cigarer.	=	=
2	16	5 à 600 Matter.	=	=
2	12	18000 ℔ Skraatobak.	=	=
1	1	3000 ℔.	1	=
1	5	10 à 12000 ℔ Skraatobak.	=	1
1	3	2400 ℔ Skraatobak.	=	1
14	116	1200000 Cigarer, 20000 ℔ Røgtobak, 800 ℔ Snuus, 75290 ℔ Skraatobak.	5	=
3	15	6 à 8000 ℔ Skraatobak, 300000 Cigarer.	=	1
2	4	Af 1000 ℔ Blade.	=	=
2	9	9500 ℔ Røg- og Skraatobak.	1	=
6	20	3862 ℔ Røgtobak, 340 ℔ Snuus, 413600 Stkr. Cigarer, 134764 ℔ Skraatobak (ved 4).	=	=
6	45	53300 ℔.	=	=
1	1	30000 Stkr. Cigarer.	=	=
93	970		17	8

*) Opgaven gjælder kun 11 Fabrikker.

No. 4. **Ta**

over de i Rigets Kjøbstæder og Ladesteder værende Fabriker,

Kjøbstæder og Ladesteder.	Tranbrænderier.					Vatfabriker.					Vognfabriker.				
	Antal.	Arbeidere.	Aarligt Produkt.	Nyt oprettet.	Nedlagt.	Antal.	Arbeidere.	Aarligt Produkt.	Nyt oprettet.	Nedlagt.	Antal.	Arbeidere.	Aarligt Produkt.	Nyt oprettet.	Nedlagt.
Christiania				=	=	1	10	10000 ℔ Vat.	1	=	1	10	89 Stk. Kjøretøi.	=	=
Moss				=	=				=	=				=	=
Frederikshald				=	=				=	=				=	=
Frederiksstad				=	=				=	=				=	=
Lillehammer				=	=				=	=				=	=
Hønefos				=	=				=	=				=	=
Drammen				=	=				=	=				=	=
Kongsberg				=	=				=	=				=	=
Laurvig				=	=				=	=				=	=
Skien				=	=				=	=				=	=
Porsgrund				=	=				=	=				=	=
Brevig				=	=				=	=				=	=
Kragerø				=	=				=	=				=	=
Arendal				=	=				=	=				=	=
Christiansand				=	=				=	=				=	=
Farsund				=	=				=	=				=	=
Stavanger				=	=				=	=				=	=
Bergen				=	=				=	=				=	=
Molde				=	=				=	=				=	=
Christiansund				=	=				=	=				=	=
Throndhjem				=	=				=	=				=	=
Tromsø	4			=	=				=	=				=	=
Hammerfest	5	10	4650 Tdr. blank Tran, 450 Tdr. Trangrugge.	=	=				=	=				=	=
Vardø	2	5	4 à 5000 Tdr.	=	=				=	=				=	=
Vadsø	4			=	=				=	=				=	=
Tilsammen	15			=	=	1	10	10000 ℔ Vat.	1	=	1	10	89 Stk. Kjøretøi.	=	=

Anmærk

Foruden ovenfor nævnte var der ved Udgangen af 1855 følgende Fabrikker i Riget: 3 Barkladefabrikker (1 i Christiania, 2 Arbeidere, 14280 ℔ Chocolade, 3 i Nordhordland og Voss), 1 Ci producerer 600000 Stykker Tøndestave, 4 i Mandals Fogderi, der producere 130000 Tøndestave), tefabrik (nedre Romerige, 1600000 Par Hægter aarlig), 1 Hattefabrik (Farsund), 1 Knap Voss), 1 Korkeskjæreri (Mandal, 13 Arbeidere, 1500000 Stk. Korke), 1 Lakfabrik (Nordhordland stiania, 20 Arbeidere, aarlig Production ved to 77 Stk., 1 i Nordhordland og Voss), 1 Pulvergjød Staaltraadfabrikker (1 paa Kongsberg, aarlig Production 6130 ℔ Staaltraad, 2 paa Thoten), 1 1 Tapetfabrik (Christiania), 1 Træoliefabrik (Kongsberg, 200 Potter Træolie og 50 Tdr. Tjære),

b e l

Manufakturer og andre Industrianlæg ved Udgangen af 1855.

Væverier.					Ølbryggerier.				
Antal.	Arbeidere.	Aarligt Produkt.	Nyt oprettet.	Nedlagt.	Antal.	Arbeidere.	Aarligt Produkt.	Nyt oprettet.	Nedlagt.
1	170	108000 Al. (Bomuldsvæveri).	=	=	7	90	3291800 Potter. Opgaven gjælder blot 5 Bryggerier.	1	=
		. . . . .	=	=	2	15	460000 Potter.	1	=
		. . . . .	=	=	2	21	650000 Potter.	=	=
		. . . . .	=	=	1	5	2060 Tdr.	=	1
		. . . . .	=	=	1	8	137153 Flasker Øl.	1	=
		. . . . .	=	=	1			1	=
1	2	25 Dusin Trøier og 35 Dusin røde Huer.	=	=				=	=
		. . . .	=	=	2	8	126000 Potter.	1	=
		. . .	=	=	3	13	880 Ørehoveder og desuden for 3400 Spd.	2	=
		. . .	=	=	1		Productionen ei opgivet.	=	=
		. . . .	=	=	1	4	100000 Potter.	1	=
		. . . .	=	=	1	2	Productionen ei angivet.	=	=
		. . . .	=	=	1	2	Do.	=	=
		. . . . .	=	=	2	10	170000 Potter.	=	=
2	81	204912 Al. Kjole- og Beenklædetøi og Bomuldslærred (Bomuldsvæveri).	1	=	3	7	1060 Tdr.	1	=
1	49	86000 Al. forskjellige Tøier. (Bomuldsv).						=	=
1	17	20000 Al. Tøier (især Bomuldsvarer).	=	1				=	=
		. . . . .	=	=	31	43	6890 Tdr.	=	=
		. . . . .	=	=	2	4	900 à 1000 Tdr.	=	=
		. . . . .	=	=	3	6	200 Tdr.	1	=
1	12	29850 Al. farvet og 1220 Al. hvidt Lærred (Bomuldsvæveri).	=	=	3		Forbrugt 748 Tdr. Malt i 2 af dem i Aaret 1855.	=	=
			=	=				=	=
			=	=				=	=
			=	=				=	=
			=	=				=	=
7	331		1	1	67	239		10	1

ning.

og Beenmøller (2 paa Kongsberg med aarlig Production af 3200 Tdr. Bark, 1 i Lillesand), 4 Chocochoriefabrik (Nordhordland og Voss), 5 Cirkelsauge (1 i Christiansand med 17 Arbeidere, der 2 Fineerskjærerier (i Christiania, hvoraf det ene producerer aarlig for 1000 Spd.), 1 Hægfabrik (Frederikshald, 16 Arbeidere, 13000 Gros Knapper), 1 Kobberhammer (Nordhordland og og Voss), 1 Luntefabrik (Kongsberg, 1000 Bundter Lunter), 4 Pianofortefabrikker (3 i Chrininingsfabrik (Romsdal, 3000 Tdr. Pulvergjødning), 1 Snor- og Baandfabrik (Throndhjem), 3 Svovlsyrefabrik (Strinde og Sælbo, 9 Arbeidere, 5400 ℔ Svovlsyre og 200000 ℔ Beengjødning), 1 Vatfabrik (Nordhordland og Voss).

№ 5. Ta

over de i Kjøbstæderne og Ladestederne værende

Kjøbstæderne og Ladestederne.	Skomagere.				Skræddere.				Snedkere.				Bagere.			
	Som ere i Laug.	Som ikke ere i Laug.	Frimestere eller Haandværk. uden Borgerskab.	Svende og Drenge.	Som ere i Laug.	Som ikke ere i Laug.	Frimestere eller Haandværk. uden Borgerskab.	Svende og Drenge.	Som ere i Laug.	Som ikke ere i Laug.	Frimestere eller Haandværk. uden Borgerskab.	Svende og Drenge.	Som ere i Laug.	Som ikke ere i Laug.	Frimestere eller Haandværk. uden Borgerskab.	Svende og Drenge.
Frederikshald	21	"	"	68	14	"	"	32	"	22	"	48	"	16	1	12
Fredriksstad	"	16	4	17	"	6	6	15	"	11	"	19	"	8	"	5
Sarpsborg	"	17	2	14	"	9	1	11	"	11	"	11	"	10	"	6
Moss	"	50	"	12	"	15	2	11	"	25	21	14	"	4	"	9
Soon	"	"	3	"	"	"	"	"	"	"	2	"	"	"	1	"
Høien	"	"	4	1	"	"	1	"	"	"	1	"	"	"	"	"
Hvidsteen	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Drøbak	"	7	5	1	"	3	2	1	"	7	1	2	"	3	"	"
Christiania	94	"	59	219	67	"	46	199	49	"	32	216	"	31	1	90
Kongsvinger	"	"	5	6	"	"	4	3	"	2	3	5	"	"	2	2
Hamar	"	7	"	7	"	6	"	7	"	12	"	19	"	7	"	7
Lillehammer	"	12	"	9	"	8	"	10	"	10	"	9	"	7	"	7
Hønefos	"	2	11	9	"	4	3	8	"	4	26	4	"	2	1	4
Drammen	47	"	2	75	17	1	1	44	12	"	2	47	"	18	"	22
Kongsberg	"	27	"	8	"	14	"	8	"	15	"	6	"	4	"	"
Svelvigen	"	15	"	5	"	3	"	5	"	7	"	4	"	4	"	"
Holmestrand	"	11	"	14	"	6	"	5	"	6	"	11	"	5	"	6
Aasgaardstrand	"	"	2	2	"	"	2	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Tønsberg	"	16	1	11	"	12	"	14	"	15	1	15	"	9	"	11
Sandefjord	"	14	"	18	"	8	"	8	"	8	"	12	"	5	"	2
Laurvig	19	"	"	20	"	8	13	9	"	10	"	16	"	7	"	4
Skien	19	"	"	24	14	"	17	15	9	"	"	27	"	9	"	12
Porsgrund	"	16	"	8	"	10	"	6	"	10	"	5	"	1	"	"
Brevig	"	13	4	"	"	6	"	1	"	10	7	"	"	3	"	8
Stathelle	"	3	"	"	"	1	"	"	"	3	"	1	"	"	"	"
Langesund	"	6	"	"	"	1	"	"	"	8	"	"	"	"	"	"
Kragerø	"	13	"	11	"	6	"	6	"	9	1	15	"	2	"	"
Østerriisøer	"	15	"	9	"	8	"	3	"	11	"	12	"	3	"	1
Tvedestrand	"	"	5	4	"	"	3	2	"	"	7	1	"	"	"	"
Arendal	27	"	1	34	11	"	1	16	14	"	"	32	"	7	"	12
Grimstad	"	10	1	8	"	6	"	4	"	6	3	19	"	3	"	3
Lillesand	"	1	3	"	"	"	2	"	"	"	3	5	"	"	"	"
Christianssand	65	3	"	86	32	6	"	27	"	21	"	73	"	50	"	22
Mandal	"	5	"	7	"	5	"	10	"	10	"	10	"	5	"	4
Farsund	"	10	"	3	"	4	"	"	"	6	"	18	"	1	"	1
Flekkefjord	"	10	"	10	"	3	"	2	"	13	"	22	"	2	"	3
Soggendal	"	"	2	1	"	"	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Egersund	"	"	14	2	"	"	3	"	"	"	6	1	"	"	5	4
Stavanger	"	67	4	69	"	30	"	30	"	34	4	39	"	27	"	62
Haugesund	"	9	"	"	"	6	"	"	"	10	"	"	"	7	"	5
Bergen	206	"	"	250	59	"	1	131	65	"	5	143	25	"	"	150
Aalesund	"	15	2	22	"	7	"	14	"	8	"	8	"	11	"	14
Molde	"	17	"	9	"	6	3	6	"	7	"	5	"	3	"	3
Christiansund	"	34	"	39	"	14	"	16	"	23	"	21	"	14	"	17
Throndhjem	76	"	1	92	34	"	"	60	31	"	"	54	26	"	"	66
Levanger	"	7	"	2	"	10	"	2	"	8	"	3	"	3	"	5
Namsos	"	"	5	"	"	"	7	"	"	"	5	"	"	"	6	"
Bodø	"	1	1	"	"	2	"	"	"	1	2	"	"	"	"	"
Tromsø	"	19	"	10	"	12	1	13	"	17	3	8	"	8	"	14
Hammerfest	"	10	"	4	"	4	"	"	"	7	"	"	"	4	"	3
Vardø	"	"	5	1	"	1	3	"	"	"	2	"	"	1	2	"
Vadsø	"	6	"	1	"	5	2	"	"	9	1	"	"	1	1	"
Tilsammen	574	484	146	1222	248	256	125	754	180	396	138	980	51	305	20	596

b e l

Haandværkere ved Udgangen af Aaret 1855.

Smede.				Garvere.				Bødkere.				Malere.				Slagtere.			
Som ere i Laug.	Som ikke ere i Laug.	Frimestere eller Haandværk. uden Borgerskab.	Svende og Drenge.	Som ere i Laug.	Som ikke ere i Laug.	Frimestere eller Haandværk. uden Borgerskab.	Svende og Drenge.	Som ere i Laug.	Som ikke ere i Laug.	Frimestere eller Haandværk. uden Borgerskab.	Svende og Drenge.	Som ere i Laug.	Som ikke ere i Laug.	Frimestere eller Haandværk. uden Borgerskab.	Svende og Drenge.	Som ere i Laug.	Som ikke ere i Laug.	Frimestere eller Haandværk. uden Borgerskab.	Svende og Drenge.
"	19	"	23	"	10	"	7	"	2	"	3	"	10	"	5	"	20	"	3
"	6	"	14	"	7	"	6	"	1	"	1	"	7	"	3	"	1	"	"
"	6	"	8	"	4	"	2	"	3	"	1	"	5	1	8	"	4	2	2
"	9	"	15	"	4	"	5	"	4	"	4	"	8	"	6	"	2	"	"
"	"	2	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	"	2	3	"	2	"	3	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	2	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	3	"	"	"	1	"	2	"	"	"	"	"	"	"	"	"	2	"	"
12	1	21	62	"	34	"	68	"	13	1	52	"	28	11	40	"	70	1	9
"	"	1	2	"	"	3	6	"	"	"	"	"	2	1	1	"	"	"	"
"	4	"	3	"	5	"	7	"	"	"	"	"	7	"	3	"	1	"	"
"	3	"	3	"	6	"	11	"	1	"	2	"	7	"	4	"	1	"	"
"	3	5	7	"	1	2	"	"	"	1	1	"	3	3	4	"	1	"	"
12	7	"	44	"	6	"	12	"	8	"	17	"	18	"	28	"	8	"	6
"	8	"	6	"	10	"	4	"	1	"	"	"	5	"	3	"	"	"	"
"	4	"	4	"	"	"	"	"	1	"	"	"	1	"	"	"	2	"	"
"	4	"	9	"	4	"	7	"	"	"	"	"	4	"	3	"	1	"	"
"	"	2	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	7	"	9	"	6	"	4	"	2	"	2	"	6	1	6	"	1	"	"
"	6	"	6	"	7	"	4	"	"	"	"	"	6	"	3	"	"	"	"
"	6	"	5	"	7	"	7	"	2	"	"	"	6	"	6	"	"	"	"
6	"	"	12	"	7	"	6	"	1	"	4	"	6	"	6	"	"	"	"
"	14	"	2	"	4	"	1	"	1	"	"	"	6	"	3	"	"	"	"
"	4	1	"	"	2	"	"	"	"	"	"	"	4	"	"	"	"	"	"
"	2	"	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	3	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	5	"	7	"	1	"	"	"	"	"	"	"	4	"	1	"	1	"	"
"	3	"	4	"	1	"	"	"	"	1	"	"	1	3	"	"	"	"	"
"	"	2	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	1	"	"	"	"	"
5	"	1	4	"	3	"	4	"	3	"	"	"	7	"	3	"	2	"	"
"	7	"	10	"	1	"	1	"	"	"	"	"	3	"	1	"	"	"	"
"	"	3	"	"	"	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
18	2	"	27	"	14	"	20	"	7	"	2	"	20	"	8	"	20	"	5
"	6	"	6	"	1	"	"	"	1	"	"	"	3	"	3	"	"	"	"
"	5	"	3	"	1	"	"	"	3	"	"	"	2	"	"	"	"	"	"
"	3	"	6	"	1	"	5	"	"	"	12	"	4	"	1	"	3	"	"
"	"	"	"	"	"	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	"	9	5	"	"	1	1	"	"	4	"	"	"	2	"	"	"	2	"
"	22	"	54	"	10	"	9	"	32	12	1	"	7	"	14	"	13	1	1
"	6	"	"	"	3	"	"	"	32	"	"	"	3	"	"	"	"	"	"
22	"	"	90	"	20	"	30	44	"	2	232	26	"	2	55	"	16	"	4
"	5	2	8	"	2	"	3	"	7	3	34	"	6	"	1	"	"	"	"
"	5	"	8	"	"	1	"	"	3	"	3	"	3	"	2	"	"	"	"
"	11	"	14	"	4	"	10	"	7	"	3	"	15	"	7	"	"	"	"
17	"	1	39	"	22	"	22	"	9	"	10	"	20	"	19	"	16	"	5
"	3	"	3	"	3	"	2	"	"	"	"	"	3	"	"	"	1	1	"
"	"	2	"	"	"	1	"	"	"	1	"	"	"	2	"	"	"	"	"
"	"	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	6	"	12	"	1	"	1	"	18	2	12	"	6	"	3	"	1	"	1
"	4	"	5	"	"	"	"	"	3	"	7	"	2	"	"	"	"	"	"
"	"	2	"	"	"	"	"	"	1	3	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	4	1	1	"	"	"	"	"	4	"	2	"	2	"	"	"	"	"	"
92	216	58	544	"	215	12	270	44	170	30	405	26	250	27	250	"	186	8	36

No. 5. Ta

over de i Kjøbstæderne og Ladestederne værende

Kjøbstæderne og Ladestederne.	Guldsmede.				Blikkenslagere.				Kobberslagere.				Muurmestere.			
	Som ere i Laug.	Som ikke ere i Laug.	Frimestere eller Haandværk. uden Borgerskab.	Svende og Drenge.	Som ere i Laug.	Som ikke ere i Laug.	Frimestere eller Haandværk. uden Borgerskab.	Svende og Drenge.	Som ere i Lang.	Som ikke ere i Laug.	Frimestere eller Haandværk. uden Borgerskab.	Svende og Drenge.	Som ere i Laug.	Som ikke ere i Laug.	Frimestere eller Haandværk. uden Borgerskab.	Svende og Drenge.
Frederikshald	"	4	"	5	"	6	"	1	"	4	"	6	"	5	"	10
Frederiksstad	"	2	"	2	"	2	"	2	"	"	"	"	"	4	1	1
Sarpsborg	"	2	"	2	"	1	1	6	"	"	"	"	"	6	1	3
Moss	"	4	"	2	"	4	"	1	"	2	"	7	"	4	"	4
Soon	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Høien	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Hvidsteen	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Drøbak	"	1	"	1	"	"	"	"	"	1	"	"	"	3	"	"
Christiania	7	"	"	55	"	16	"	25	"	6	"	4	"	24	4	183
Kongsvinger	"	"	"	"	"	"	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Hamar	"	2	"	3	"	1	"	2	"	1	"	"	"	3	"	1
Lillehammer	"	3	"	1	"	2	"	"	"	2	"	2	"	3	"	3
Hønefos	"	"	1	"	"	1	1	1	"	"	1	"	"	2	1	2
Drammen	"	6	"	12	"	2	"	4	"	3	"	2	"	8	"	97
Kongsberg	"	"	"	"	"	1	"	"	"	1	"	1	"	3	"	"
Svelvigen	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	3	"	"
Holmestrand	"	2	"	2	"	"	"	"	"	"	"	"	"	3	"	"
Aasgaardsstrand	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Tønsberg	"	3	"	4	"	2	"	3	"	"	"	"	"	4	"	"
Sandefjord	"	1	"	"	"	1	"	"	"	1	"	"	"	3	"	"
Laurvig	"	4	"	2	"	2	"	1	"	2	"	1	"	6	"	5
Skien	"	2	"	3	"	2	"	2	"	"	"	"	"	3	"	6
Porsgrund	"	2	"	"	"	1	"	"	"	"	"	"	"	4	"	2
Brevig	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	3	"	1
Stathelle	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Langesund	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Kragerø	"	1	"	1	"	"	"	"	"	1	"	3	"	2	"	"
Osterriisøer	"	1	"	"	"	"	"	"	"	2	"	"	"	3	"	"
Tvedestrand	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	1	"
Arendal	"	3	"	2	"	4	"	4	"	"	"	"	"	4	"	3
Grimstad	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	2	"
Lillesand	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Christiansand	4	"	"	2	"	5	"	3	"	5	"	2	"	14	"	14
Mandal	"	2	"	"	"	2	"	1	"	1	"	"	"	4	"	2
Farsund	"	2	"	"	"	1	"	"	"	1	"	"	"	2	"	"
Flekkefjord	"	2	"	1	"	1	"	"	"	1	"	"	"	"	"	2
Soggendal	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Egersund	"	"	2	"	"	"	"	"	"	"	1	1	"	"	2	"
Stavanger	"	5	"	6	"	5	"	7	"	5	"	7	"	4	"	"
Haugesund	"	"	"	"	"	1	"	"	"	"	"	"	"	5	"	"
Bergen	23	"	"	36	"	"	"	"	13	"	"	17	7	"	"	15
Aalesund	"	2	"	2	"	3	"	1	"	2	"	"	"	2	"	3
Molde	"	1	"	1	"	2	"	"	"	2	"	2	"	2	"	"
Christiansund	"	3	"	1	"	3	"	"	"	2	"	2	"	5	"	4
Throndhjem	15	"	"	13	"	8	"	8	"	7	"	6	"	9	"	9
Levanger	"	1	"	1	"	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Namsos	"	"	1	"	"	"	2	"	"	"	"	"	"	"	2	"
Bodø	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Tromsø	"	2	"	"	"	4	"	"	"	1	"	1	"	3	"	2
Hammerfest	"	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	1	"	"
Vardø	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Vadsø	"	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	1	2	"
Tilsammen	49	65	4	160	"	84	5	72	13	53	2	64	7	155	16	372

b e l

Haandværkere ved Udgangen af Aaret 1855.

Hattemagere.				Bogbindere.				Sadelmagere.				Uhrmagere.				Glasmestere.			
Som ere i Laug.	Som ikke ere i Laug.	Frimestere eller Haandværk. uden Borgerskab.	Svende og Drenge.	Som ere i Laug.	Som ikke ere i Laug.	Frimestere eller Haandværk. uden Borgerskab.	Svende og Drenge.	Som ere i Laug.	Som ikke ere i Laug.	Frimestere eller Haandværk. uden Borgerskab.	Svende og Drenge.	Som ere i Laug.	Som ikke ere i Laug.	Frimestere eller Haandværk. uden Borgerskab.	Svende og Drenge.	Som ere i Laug.	Som ikke ere i Laug.	Frimestere eller Haandværk. uden Borgerskab.	Svende og Drenge.
"	1	"	3	"	2	"	7	"	5	"	1	"	5	"	2	"	7	"	7
"	"	"	"	"	1	"	"	"	2	"	1	"	4	"	"	"	"	"	"
"	1	"	"	"	"	"	"	"	3	"	"	"	1	"	"	"	"	"	"
"	1	"	1	"	2	"	1	"	3	"	2	"	2	"	1	"	3	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	1	"	"
3	"	"	14	"	20	2	69	"	27	10	81	"	17	1	28	"	9	"	6
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	2	1	"	"	2	1	"	"	"	"
"	1	"	"	"	1	"	1	"	2	"	2	"	3	"	4	"	2	"	"
"	1	"	"	"	2	"	"	"	2	"	3	"	2	"	2	"	3	"	1
"	"	"	"	"	"	"	"	"	1	"	"	"	1	"	1	"	"	1	"
"	2	"	5	"	4	"	9	"	13	"	15	"	7	"	12	"	8	"	1
"	2	"	"	"	3	"	"	"	5	"	1	"	4	"	"	"	1	"	"
"	"	"	"	"	1	"	"	"	1	"	"	"	1	"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	2	"	"	"	1	"	1	"	1	"	"
"	2	"	"	"	2	"	1	"	3	"	"	"	4	"	"	"	2	"	"
"	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	1	"	"	"	1	"	"
"	2	"	"	"	2	"	"	"	4	"	4	"	5	"	3	"	1	"	2
"	2	"	"	"	1	"	1	"	1	"	1	"	2	"	"	"	3	"	"
"	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	1	"	1	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	1	"	"	"	"	"	"
"	1	"	"	"	"	"	"	"	"	1	"	"	1	"	"	"	2	"	"
"	2	"	1	"	2	"	1	"	2	"	2	"	2	"	2	"	2	"	"
"	"	1	1	"	"	"	"	"	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	8	"	"	"	6	"	8	"	9	"	8	"	9	"	1	"	8	"	"
"	2	"	2	"	"	"	"	"	1	"	"	"	2	"	"	"	2	"	"
"	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	1	"	"	"	2	"	"
"	3	"	"	"	"	"	1	"	"	"	"	"	1	"	1	"	2	"	"
"	"	1	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	4	"	11	"	5	"	6	"	3	"	3	"	4	1	5	"	6	"	3
"	2	"	"	"	1	"	"	"	"	"	"	"	1	"	"	"	"	"	"
"	10	"	26	"	9	"	22	"	5	"	2	11	"	"	23	15	"	"	8
"	2	"	"	"	1	1	"	"	"	"	"	"	2	"	"	"	2	1	"
"	1	"	"	"	3	"	1	"	2	"	"	"	3	"	"	"	2	"	"
"	3	"	4	"	3	"	3	"	"	"	"	"	2	"	2	"	6	"	"
"	7	"	4	"	7	"	7	"	5	"	4	"	4	"	5	"	5	"	3
"	1	"	"	"	1	"	1	"	"	"	"	"	"	2	"	"	3	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	1	"	"	"	1	"
"	2	"	"	"	3	"	2	"	"	"	"	"	1	1	"	"	2	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	1	"	"
3	67	2	73	"	82	3	141	"	102	13	131	11	97	9	97	15	89	3	31

No. 5. **Ta**

over de i Kjøbstæderne og Ladestederne værende

Kjøbstæderne og Ladestederne.	Farvere.				Bundtmagere.				Seilmagere.				Tømmermestere.			
	Som ere i Laug.	Som ikke ere i Laug.	Frimestere eller Haandværk. uden Borgerskab.	Svende og Drenge.	Som ere i Laug.	Som ikke ere i Laug.	Frimestere eller Haandværk. uden Borgerskab.	Svende og Drenge.	Som ere i Laug.	Som ikke ere i Laug.	Frimestere eller Haandværk. uden Borgerskab.	Svende og Drenge.	Som ere i Laug.	Som ikke ere i Laug.	Frimestere eller Haandværk. uden Borgerskab.	Svende og Drenge.
Frederikshald	"	2	"	5	"	5	"	4	"	2	"	4	"	5	"	18
Frederiksstad	"	1	"	1	"	1	"	1	"	1	"	3	"	"	"	"
Sarpsborg	"	3	"	3	"	"	"	"	"	"	"	"	"	3	2	"
Moss	"	2	"	"	"	3	"	1	"	"	"	"	"	3	"	"
Soon	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	2	"
Høien	"	"	3	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Hvidsteen	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Drøbak	"	2	"	2	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Christiania	"	10	1	15	"	30	"	33	"	3	"	15	"	8	"	126
Kongsvinger	"	1	"	"	"	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Hamar	"	2	"	2	"	3	"	2	"	"	"	"	"	2	"	1
Lillehammer	"	3	"	1	"	3	"	2	"	"	"	"	"	1	"	"
Hønefos	"	1	2	1	"	1	"	1	"	"	"	"	"	"	3	"
Drammen	"	4	"	4	"	6	"	13	"	2	"	20	"	"	"	"
Kongsberg	"	4	"	"	"	3	"	3	"	"	"	"	"	1	"	"
Svelvigen	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	64	"	"
Holmestrand	"	1	"	4	"	1	"	1	"	"	"	"	"	"	"	"
Aasgaardstrand	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Tønsberg	"	3	"	"	"	2	"	"	"	2	"	"	"	4	6	"
Sandefjord	"	2	"	1	"	1	"	"	"	1	"	2	"	"	"	"
Laurvig	"	4	"	2	"	3	"	3	"	4	"	2	"	"	"	"
Skien	"	2	"	2	"	5	"	4	"	"	"	"	"	"	"	"
Porsgrund	"	3	"	"	"	"	"	"	"	2	"	6	"	"	"	"
Brevig	"	"	"	"	"	"	"	"	"	1	"	"	"	"	"	"
Stathelle	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Langesund	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Kragerø	"	"	1	1	"	1	"	"	"	2	"	6	"	"	"	"
Osterriisøer	"	"	"	"	"	"	"	"	"	2	"	"	"	"	"	"
Tvedestrand	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Arendal	"	"	"	"	"	2	"	2	"	3	"	8	"	10	"	"
Grimstad	"	"	"	"	"	"	"	"	"	1	"	16	"	"	"	"
Lillesand	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Christiansand	"	2	"	1	"	5	"	6	"	6	"	9	"	"	"	"
Mandal	"	3	"	3	"	1	"	"	"	2	"	3	"	2	"	"
Farsund	"	2	"	"	"	"	"	"	"	1	"	2	"	1	"	"
Flekkefjord	"	1	"	2	"	"	"	"	"	1	"	1	"	"	"	18
Soggendal	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	6	"
Egersund	"	"	3	2	"	"	1	"	"	"	2	"	"	"	12	"
Stavanger	"	4	1	9	"	5	"	2	"	8	"	14	"	"	"	"
Haugesund	"	3	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	14	"	"
Bergen	"	7	"	13	"	6	"	3	"	16	"	36	"	"	"	"
Aalesund	"	1	1	1	"	"	"	"	"	3	"	2	"	"	"	"
Molde	"	2	"	1	"	"	"	"	"	1	"	"	"	2	"	"
Christiansund	"	2	"	2	"	2	"	"	"	2	"	2	"	1	"	"
Throndhjem	"	7	"	10	"	4	"	"	"	6	"	11	"	3	"	"
Levanger	"	3	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Namsos	"	"	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Bodø	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Tromsø	"	1	"	"	"	"	"	"	"	4	1	3	"	2	3	2
Hammerfest	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Vardø	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Vadsø	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	3	"
Tilsammen	"	88	13	89	"	94	1	81	"	76	3	165	"	126	37	165

Tabel
Haandværkere ved Udgangen af Aaret 1855.

Bogtrykkere.				Hjul- og Vognmagere.				Reebslagere.				Tobakspindere.				Conditorer og Sukkerbagere.			
Som ere i Laug.	Som ikke ere i Laug.	Frimestere eller Haandværk. uden Borgerskab.	Svende og Drenge.	Som ere i Laug.	Som ikke ere i Laug.	Frimestere eller Haandværk. uden Borgerskab.	Svende og Drenge.	Som ere i Laug.	Som ikke ere i Laug.	Frimestere eller Haandværk. uden Borgerskab.	Svende og Drenge.	Som ere i Laug.	Som ikke ere i Laug.	Frimestere eller Haandværk. uden Borgerskab.	Svende og Drenge.	Som ere i Laug.	Som ikke ere i Laug.	Frimestere eller Haandværk. uden Borgerskab.	Svende og Drenge.
"	1	"	5	"	2	"	26	"	"	"	"	"	"	"	"	"	3	"	"
"	1	"	3	"	2	"	1	"	2	"	8	"	1	"	1	"	"	"	"
"	1	"	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	1	"	3	"	2	"	3	"	2	"	1	"	"	"	"	"	1	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	16	"	92	"	7	8	15	"	3	"	"	"	"	"	"	"	15	"	10
"	"	1	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	2	"	3	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	1	"	2	"	3	"	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	"	1	"	"	2	"	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	2	"	10	"	8	"	7	"	2	"	10	"	"	"	"	"	4	"	2
"	1	"	1	"	1	"	"	"	1	"	"	"	"	"	"	"	2	"	3
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	1	"	"	"	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	1	"	"	"	1	"	"	"	"	"	"	"	"	1	"	"	2	"	"
"	2	"	4	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	3	"	9	"	1	"	1	"	"	"	"	"	"	10	"	"	18	"	"
"	1	"	1	"	1	"	"	"	"	"	"	"	"	1	"	"	"	"	"
"	1	"	2	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	2	"	"	11	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	1	"	"	"	"	"
"	1	"	4	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	1	"	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	2	"	5	"	2	"	"	"	"	"	"	"	"	13	"	"	4	"	3
"	"	"	"	"	1	"	"	"	1	"	"	"	"	7	"	"	1	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	1	"	"	"	"	1	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	1	"	"	5	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	3	"	16	"	1	"	2	"	"	1	2	"	"	"	"	"	"	"	"
"	6	"	21	"	4	"	3	21	"	"	201	"	"	"	"	"	5	"	5
"	1	"	2	"	1	"	"	"	2	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	2	"	2	"	"	"	"	"	1	"	4	"	"	"	"	"	6	"	1
"	3	"	6	"	4	"	7	"	6	"	39	"	6	"	45	"	4	"	7
"	1	"	"	"	"	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	2	"	4	"	"	"	"	"	1	"	"	"	1	"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	59	2	198	"	44	9	67	21	22	1	265	"	45	"	82	"	45	"	31

No. 5. **Ta**

over de i Kjøbstæderne og Ladestederne værende

Kjøbstæderne og Ladestederne.	Gjørtlere.				Dreiere.				Blokmagere.				Stolmagere.			
	Som ere i Laug.	Som ikke ere i Laug.	Frimestere eller Haandværk. uden Borgerskab.	Svende og Drenge.	Som ere i Laug.	Som ikke ere i Laug.	Frimestere eller Haandværk. uden Borgerskab.	Svende og Drenge.	Som ere i Laug.	Som ikke ere i Laug.	Frimestere eller Haandværk. uden Borgerskab.	Svende og Drenge.	Som ere i Laug.	Som ikke ere i Laug.	Frimestere eller Haandværk. uden Borgerskab.	Svende og Drenge.
Frederikshald	"	3	"	"	"	1	"	"	"	"	"	"	"	1	"	2
Fredriksstad	"	"	"	"	"	"	"	"	"	1	"	1	"	"	"	"
Sarpsborg	"	"	"	"	"	1	"	1	"	"	"	"	"	"	"	"
Moss	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Soon	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Høien	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Hvidsteen	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Drøbak	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Christiania	"	7	"	9	"	3	3	7	"	"	"	"	"	1	"	3
Kongsvinger	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Hamar	"	"	"	"	"	3	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Lillehammer	"	3	"	"	"	2	"	1	"	"	"	"	"	"	"	"
Hønefos	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Drammen	"	1	1	"	"	2	"	"	"	2	"	7	"	2	"	4
Kongsberg	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Svelvigen	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Holmestrand	"	"	"	"	"	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Aasgaardstrand	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Tønsberg	"	"	"	"	"	2	"	2	"	"	"	"	"	"	"	"
Sandefjord	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Laurvig	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Skien	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Porsgrund	"	"	"	"	"	"	"	"	"	3	"	"	"	"	"	"
Brevig	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Stathelle	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Langesund	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Kragerø	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Osterriisøer	"	"	"	"	"	3	"	2	"	"	"	"	"	"	"	"
Tvedestrand	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	2	"	"	"	"
Arendal	"	"	"	"	"	"	"	"	"	2	"	2	"	2	"	"
Grimstad	"	"	"	"	"	2	"	3	"	"	"	"	"	"	"	"
Lillesand	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	2	"	"	"	"
Christiansand	"	8	"	"	"	8	"	4	"	"	"	"	"	3	"	"
Mandal	"	1	"	"	"	2	"	1	"	1	"	"	"	"	"	"
Farsund	"	"	"	"	"	2	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Flekkefjord	"	"	"	"	"	2	"	2	"	"	"	"	"	"	"	"
Soggendal	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Egersund	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	1	"	"	"	"
Stavanger	"	"	"	"	"	"	"	"	"	3	1	5	"	"	"	"
Haugesund	"	"	"	"	"	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Bergen	"	1	"	2	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Aalesund	"	"	"	"	"	"	"	"	"	2	"	"	"	"	"	"
Molde	"	"	"	"	"	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Christiansund	"	1	"	"	"	1	"	"	"	2	"	"	"	"	"	"
Throndhjem	"	1	"	"	"	4	"	2	"	4	"	3	"	5	"	6
Levanger	"	"	2	1	"	"	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Namsos	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Bodø	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Tromsø	"	"	"	"	"	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Hammerfest	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Vardø	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Vadsø	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Tilsammen	"	26	3	12	"	42	4	25	"	20	6	18	"	14	"	15

b e l
Haandværkere ved Udgangen af Aaret 1855.

Barberere.				Pottemagere.				Bøssemagere.				Instrumentmagere, musikalske.				Instrumentmagere, optiske og chirurgiske.			
Som ere i Laug.	Som ikke ere i Laug.	Frimestere eller Haandværk. uden Borgerskab.	Svende og Drenge.	Som ere i Laug.	Som ikke ere i Laug.	Frimestere eller Haandværk. uden Borgerskab.	Svende og Drenge.	Som ere i Laug.	Som ikke ere i Laug.	Frimestere eller Haandværk. uden Borgerskab.	Svende og Drenge.	Som ere i Laug.	Som ikke ere i Laug.	Frimestere eller Haandværk. uden Borgerskab.	Svende og Drenge.	Som ere i Laug.	Som ikke ere i Laug.	Frimestere eller Haandværk. uden Borgerskab.	Svende og Drenge.
"	"	"	"	"	2	"	1	"	2	"	2	"	"	"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	1	"	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	9	"	18	"	5	"	9	1	5	"	17	"	"	"	"	"	6	"	20
"	"	"	"	"	"	"	"	"	1	"	"	"	"	"	"	"	1	"	1
"	2	"	2	"	"	2	"	"	1	1	2	"	"	"	"	"	"	"	"
"	"	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	"

No. 5. **Ta**

over de i Kjøbstæderne og Ladestederne værende

Kjøbstæderne og Ladestederne.	Kunstdreiere.				Knapmagere.				Tapetserere.				Possementmagere.			
	Som ere i Laug.	Som ikke ere i Laug.	Frimestere eller Haandværk. uden Borgerskab.	Svende og Drenge.	Som ere i Laug.	Som ikke ere i Laug.	Frimestere eller Haandværk. uden Borgerskab.	Svende og Drenge.	Som ere i Laug.	Som ikke ere i Laug.	Frimestere eller Haandværk. uden Borgerskab.	Svende og Drenge.	Som ere i Laug.	Som ikke ere i Laug.	Frimestere eller Haandværk. uden Borgerskab.	Svende og Drenge.
Frederikshald	"	"	"	"	"	"	"	"	"	12	"	"	"	"	"	"
Frederikssstad	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Sarpsborg	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Moss	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Soon	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Høien	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Hvidsteen	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Drøbak	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Christiania	"	"	"	"	"	2	"	4	"	"	"	"	"	1	"	"
Kongsvinger	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Hamar	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Lillehammer	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Hønefos	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Drammen	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Kongsberg	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Svelvigen	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Holmestrand	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Aasgaardstrand	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Tønsberg	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Sandefjord	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Laurvig	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Skien	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Porsgrund	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Brevig	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Stathelle	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Langesund	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Kragerø	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Osterriisøer	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Tvedestrand	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Arendal	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Grimstad	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Lillesand	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Christianssand	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Mandal	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Farsund	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Flekkefjord	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Soggendal	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Egersund	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Stavanger	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Haugesund	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Bergen	"	3	"	"	"	2	"	1	"	"	"	"	"	"	"	"
Aalesund	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Molde	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Christiansund	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Throndhjem	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	1	"	"
Levanger	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Namsos	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Bodø	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Tromsø	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Hammerfest	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Vardø	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Vadsø	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Tilsammen	"	3	"	"	"	4	"	5	"	12	"	"	"	2	"	"

b e l

Haandværkere ved Udgangen af Aaret 1855.

Kammagere.				Børstenbindere.				Paraplymagere.				Parykmagere og Friseurer.				Forgyldere.			
Som ere i Laug.	Som ikke ere i Laug.	Frimestere eller Haandværk. uden Borgerskab.	Svende og Drenge.	Som ere i Laug.	Som ikke ere i Laug.	Frimestere eller Haandværk. uden Borgerskab.	Svende og Drenge.	Som ere i Laug.	Som ikke ere i Laug.	Frimestere eller Haandværk. uden Borgerskab.	Svende og Drenge.	Som ere i Laug.	Som ikke ere i Laug.	Frimestere eller Haandværk. uden Borgerskab.	Svende og Drenge.	Som ere i Laug.	Som ikke ere i Laug.	Frimestere eller Haandværk. uden Borgerskab.	Svende og Drenge.
"	"	"	"	"	"	"	"	"	3	"	"	"	"	"	"	"	1	"	"
"	3	"	4	"	1	"	"	"	4	"	"	"	2	"	5	"	2	"	1
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	2	"	"	"	"	"	"	"	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	1	"	"	"	"	"	"	"	5	"	3	3	"	"	2	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"

No. 5. Ta

over de i Kjøbstæderne og Ladestederne værende

Kjøbstæderne og Ladestederne.	Kurvmagere.				Handskemagere.				Destillateurer.				Ølbryggere.			
	Som ere i Laug.	Som ikke ere i Laug.	Frimestere eller Haandværk. uden Borgerskab.	Svende og Drenge.	Som ere i Laug.	Som ikke ere i Laug.	Frimestere eller Haandværk. uden Borgerskab.	Svende og Drenge.	Som ere i Laug.	Som ikke ere i Laug.	Frimestere eller Haandværk. uden Borgerskab.	Svende og Drenge.	Som ere i Laug.	Som ikke ere i Laug.	Frimestere eller Haandværk. uden Borgerskab.	Svende og Drenge.
Frederikshald	"	"	"	"	"	2	"	"	"	"	"	"	"	1	"	1
Fredriksstad	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Sarpsborg	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Moss	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Soon	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Høien	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Hvidsteen	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Drøbak	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Christiania	"	3	1	2	"	5	"	5	"	3	"	2	"	5	"	85
Kongsvinger	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Hamar	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Lillehammer	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Hønefos	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Drammen	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Kongsberg	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Svelvigen	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Holmestrand	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Aasgaardsstrand	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Tønsberg	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Sandefjord	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Laurvig	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Skien	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Porsgrund	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Brevig	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Stathelle	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Langesund	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Kragerø	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Osterriisøer	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Tvedestrand	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Arendal	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	2	"	5
Grimstad	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Lillesand	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Christiansand	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Mandal	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	2	"	2
Farsund	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Flekkefjord	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Soggendal	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Egersund	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Stavanger	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Haugesund	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Bergen	"	"	"	"	"	2	"	3	"	"	"	"	"	31	"	42
Aalesund	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Molde	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Christiansund	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Throndhjem	"	"	"	"	"	2	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Levanger	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Namsos	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	3	"
Bodø	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Tromsø	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Hammerfest	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Vardø	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Vadsø	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Tilsammen	"	3	1	2	"	11	"	8	"	3	"	2	"	41	3	135

b e l
Haandværkere ved Udgangen af Aaret 1855.

Steenhuggere.				Overskjærere.				Vævere.				Silkefabrikanter.				Feiere.			
Som ere i Laug.	Som ikke ere i Laug.	Frimestere eller Haandværk. uden Borgerskab.	Svende og Drenge.	Som ere i Laug.	Som ikke ere i Laug.	Frimestere eller Haandværk. uden Borgerskab.	Svende og Drenge.	Som ere i Laug.	Som ikke ere i Laug.	Frimestere eller Haandværk. uden Borgerskab.	Svende og Drenge.	Som ere i Laug.	Som ikke ere i Laug.	Frimestere eller Haandværk. uden Borgerskab.	Svende og Drenge.	Som ere i Laug.	Som ikke ere i Laug.	Frimestere eller Haandværk. uden Borgerskab.	Svende og Drenge.
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	1	"	1
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	2
"	1	"	"	"	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	"	1	1	"	"	"	"	"	2	"	"	"	4	"	5	"	1	1	5

No. 5. **Ta**

over de i Kjøbstæderne og Ladestederne værende

Kjøbstæderne og Ladestederne.	Gartnere.				Feldtberedere.				Anglemagere.				Kandestøbere.			
	Som ere i Laug.	Som ikke ere i Laug.	Frimestere eller Haandværk. uden Borgerskab.	Svende og Drenge.	Som ere i Laug.	Som ikke ere i Laug.	Frimestere eller Haandværk. uden Borgerskab.	Svende og Drenge.	Som ere i Laug.	Som ikke ere i Laug.	Frimestere eller Haandværk. uden Borgerskab.	Svende og Drenge.	Som ere i Laug.	Som ikke ere i Laug.	Frimestere eller Haandværk. uden Borgerskab.	Svende og Drenge.
Frederikshald	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Fredriksstad	=	=	1	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Sarpsborg	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Moss	=	2	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Soon	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Holen	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Hvidsteen	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Drøbak	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Christiania	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Kongsvinger	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Hamar	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Lillehammer	=	=	=	=	=	1	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Hønefos	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Drammen	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Kongsberg	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Svelvigen	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Holmestrand	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Aasgaardstrand	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Tønsberg	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Sandefjord	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Laurvig	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Skien	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Porsgrund	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Brevig	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Stathelle	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Langesund	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Krageroe	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Osterriisøer	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Tvedestrand	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Arendal	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Grimstad	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Lillesand	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Christiansand	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Mandal	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Farsund	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Flekkefjord	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Soggendal	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Egersund	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Stavanger	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Haugesund	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Bergen	=	=	=	=	=	=	=	=	=	18	=	11	=	1	=	=
Aalesund	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Molde	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Christiansund	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Throndhjem	=	=	5	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Levanger	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Namsos	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Bodø	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Tromsø	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Hammerfest	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Vardø	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Vadsø	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Tilsammen	=	2	6	=	=	1	=	=	=	18	=	11	=	1	=	=

b e l

Haandværkere ved Udgangen af Aaret 1855.

Lithographer.				Skibsbygmestere.				Møllebrugere.				Tilsammen.				
Som ere i Laug.	Som ikke ere i Laug.	Frimestere eller Haandværk. uden Borgerskab.	Svende og Drenge.	Som ere i Laug.	Som ikke ere i Laug.	Frimestere eller Haandværk. uden Borgerskab.	Svende og Drenge.	Som ere i Laug.	Som ikke ere i Laug.	Frimestere eller Haandværk. uden Borgerskab.	Svende og Drenge.	Som ere i Laug.	Som ikke ere i Laug.	Frimestere eller Haandværk. uden Borgerskab.	Svende og Drenge.	
"	"	"	"	"	1	"	30	"	"	"	"	35	187	1	341	
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	89	12	106	
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	91	10	79	
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	163	23	106	
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	10	"	
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	2	11	8	
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	2	"	
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	35	8	9	
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	233	457	202	1917	
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	6	25	28	
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	78	"	75	
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	92	"	74	
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	6	"	29	72	44	
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	88	157	6	533	
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	117	1	44	
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	106	"	18	
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	56	"	63	
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	6	2	
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	112	9	82	
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	68	"	58	
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	19	79	13	89	
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	48	65	17	160	
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	87	"	36	
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	51	12	24	
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	9	"	2	
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	18	"	"	
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	50	3	51	
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	59	6	31	
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	22	7	
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	57	67	3	141	
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	41	8	68	
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	1	14	5	
"	"	"	"	"	4	"	"	"	"	"	"	119	265	"	336	
"	"	"	"	"	2	"	"	"	"	"	"	"	79	"	56	
"	"	"	"	"	"	"	"	"	1	"	2	"	51	"	29	
"	"	"	"	"	1	"	"	"	"	"	"	"	55	"	94	
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	10	1	
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	71	17	
"	"	"	"	"	"	2	"	"	"	"	"	"	308	27	377	
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	104	"	5	
"	"	2	1	"	"	"	"	"	"	"	"	540	187	17	1596	
"	"	"	"	"	1	"	60	"	"	"	"	"	84	10	173	
"	"	"	"	"	1	"	"	"	"	"	"	"	73	4	43	
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	169	"	154	
"	1	"	2	"	1	-	"	"	"	"	"	199	199	7	580	
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	50	7	20	
"	"	"	"	"	"	2	"	"	"	"	"	"	"	42	"	
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	4	4	"	
"	"	"	"	"	2	"	"	"	"	"	"	"	122	11	88	
"	"	"	"	"	2	"	"	"	"	"	"	"	38	"	19	
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	3	17	1	
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	34	10	4	
"	1	2	3	"	15	4	90	"	1	6	2	1338	4197	733	7794	6

№ 6. Op

over de i Rigets Kjøbstæder og Ladesteder værende Handlende

Kjøbstæder og Ladesteder.	Handlende.													
	Grosserere.		Kjøbmænd og Handelsbetjente.		Høkere.		Marketentere.		Brændevinshandlere efter Lov af 5 Sept. 1845.		Værtshusholdere, Traktatører, Restauratører, Herbergerere.		Personer, der ernære sig ved Handel i en enkelt Retning.	
	Antal.	Betjente.	Antal.	Betjente.	Antal.	Betjente.	Antal.	Betjente.	Antal.	Betjente.	Antal.	Betjente.	Antal.	Betjente.
Frederikshald	3	5	101	101	13	7	2	"	8	5	"	"	"	"
Frederiksstad	"	"	35	22	12	1	"	"	10	"	"	"	"	"
Sarpsborg	"	"	*) 57	31	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Moss	1	"	82	54	14	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Soon	2	1	4	1	"	"	"	"	1	"	"	"	"	"
Hølen	"	"	9	7	"	"	"	"	"	"	4	"	"	"
Hvidsteen	"	"	3	2	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Drøbak	1	"	21	11	"	"	1	"	"	"	4	"	1	"
Christiania	"	"	395	512	101	22	50	12	153	"	15	8	23	6
Kongsvinger	"	"	16	18	"	"	"	"	"	"	2	1	"	"
Hamar	"	"	31	39	"	"	"	"	4	3	"	"	"	"
Lillehammer	"	"	39	35	"	"	6	4	"	"	4	"	"	"
Hønefos	"	"	16	13	"	"	"	"	"	"	1	"	"	"
Drammen	12	"	170	174	42	"	"	"	"	"	4	"	"	"
Kongsberg	"	"	63	18	"	"	"	"	1	"	2	"	"	"
Svelvigen	"	"	11	5	2	1	"	"	"	"	"	"	"	"
Holmestrand	"	"	38	25	4	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Aasgaardstrand	"	"	5	4	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Tønsberg	1	4	52	42	3	"	"	"	"	"	6	"	"	"
Sandefjord	"	"	26	11	1	"	"	"	6	3	"	"	"	"
Laurvig	1	"	64	31	"	"	2	"	12	"	"	"	"	"
Skien	"	"	82	56	11	"	4	"	"	"	11	"	2	"
Porsgrund	1	"	46	20	8	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Brevig	"	"	32	4	3	"	"	"	"	"	4	"	"	"
Stathelle	"	"	3	6	3	"	"	"	"	"	1	"	"	"
Langesund	"	"	25	4	4	"	1	"	"	"	2	"	"	"
Krageroe	1	"	45	19	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Osterriisoer	"	"	43	21	3	1	"	"	"	"	3	"	3	"
Tvedestrand	"	"	24	6	"	"	"	"	"	"	1	1	"	"
Arendal	"	"	94	90	"	"	3	"	6	4	6	6	"	"
Grimstad	"	"	24	13	"	"	"	"	"	"	5	1	"	"
Lillesand	"	"	23	12	"	"	"	"	"	"	4	"	"	"
Christiansand	"	"	184	77	"	"	7	"	10	"	18	"	26	"
Mandal	3	"	87	29	8	"	"	"	8	"	13	"	1	"
Farsund	"	"	36	13	"	"	"	"	"	"	9	"	"	"
Flekkefjord	1	"	57	18	"	"	"	"	2	"	2	"	"	"
Soggendal	"	"	15	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Egersund	"	"	39	13	"	"	1	"	"	"	7	"	"	"
Stavanger	38	"	142	111	"	"	5	1	10	7	"	"	"	"
Haugesund	"	"	22	8	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Bergen	22	"	447	525	"	"	"	"	26	"	"	"	"	"
Aalesund	"	"	64	55	"	"	"	"	"	"	9	"	"	"
Molde	"	"	21	20	"	"	"	"	2	"	3	"	"	"
Christiansund	"	"	81	72	7	"	"	"	12	1	"	"	"	"
Throndhjem	7	"	262	165	18	4	"	"	30	9	"	"	6	2
Levanger	"	"	24	12	"	"	"	"	"	"	4	"	"	"
Namsos	"	"	15	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Bodø	"	"	5	6	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Tromsø	"	"	43	30	"	"	1	"	"	"	5	"	"	"
Hammerfest	"	"	19	15	1	"	"	"	3	"	"	"	"	"
Vardø	"	"	5	3	"	"	"	"	2	1	"	"	"	"
Vadsø	"	"	19	15	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Tilsammen	94	10	3266	2594	258	36	83	17	306	33	149	17	62	8

g a v e
og Skippere m. m. ved Udgangen af Aaret 1855.

Skippere.		Personer, der have Borgerskab uden at henhøre til nogen af de foregaaende Classer.		Skattepydende Personers Antal.	Anmærkninger.
		Vognmænd.			
Bosatte i Byen.	Udenfor Byen.	Antal.	Betjente.		
57	20	=	=	1350	
45	14	=	=	415	
1	25	=	=	393	*) Herunder indbefattet Høkere, Marketentere og Værtshuusholdere.
10	1	=	=	363	
5	1	=	=	115	
=	=	=	=	113	
5	2	=	=	19	
=	=	=	=	210	
26	42	=	=	2908	Personer, der efter Lov 17de August 1848 drive Handel med Bildt, 34.
=	=	=	=	85	
=	=	=	=	198	
=	=	2	=	206	
=	=	=	=	188	
111	12	=	=	1272	
=	=	=	=	852	
=	=	=	=	322	
20	26	=	=	314	
11	=	=	=	133	
63	128	=	=	455	
26	54	=	=	255	
22	25	=	=	839	
24	6	=	=	476	
73	13	=	=	589	
38	=	=	=	387	
5	2	=	=	108	
=	=	=	=	228	
67	32	1	=	253	
62	101	=	=	419	
16	=	=	=	150	
59	168	=	=	424	
36	54	=	=	268	
11	11	=	=	204	
97	100	10	15	1442	
69	39	2	=	617	
9	20	=	=	264	
12	36	=	=	335	
5	7	=	=	65	
18	4	=	=	274	
194	67	=	=	1312	
10	=	=	=	382	
200	=	=	=	2104	
12	=	=	=	512	
8	2	=	=	406	
48	=	=	=	1000	
53	=	37	19	1344	
2	=	3	=	176	
11	=	=	=	113	
=	=	=	=	99	
25	=	=	=	375	
4	1	=	=	298	
=	=	=	=	77	
=	=	=	=	182	
1570	1013	55	34	25888	

№ 7. **Tabel**

over de i Riget værende Landhandlere ved Udgangen af Aaret 1855.

Amterne.	Antal.	
Akershuus	13.	
Smaalenene	3.	
Hedemarken	20.	
Christians	21.	
Buskerud	24.	
Jarlsberg og Laurvig	18.	
Bratsberg	6.	
Nedenæs og Robygdelaget	2.	
Liister og Mandal	2.	
Stavanger	34.	
Søndre Bergenhuus	60.	
Nordre Bergenhuus	63.	
Romsdal	35.	
Søndre Throndhjem	33,	hvoraf 6 privilegerede Handlende paa Nøros og 3 Udliggerborgere i Fosen.
Nordre Throndhjem	35.	
Nordland	122.	
Finmarken	65.	
Tilsammen	556.	

№ 8. **Tabel**

over Antallet af de fra Riget udvandrede Personer i Aarene 1851—1855.

Amterne.	1851.	1852.	1853.	1854.	1855.	I Femaaret uden Angivelse af Aarstal.	Tilsammen.
Smaalenene	=	=	=	=	=	41	41
Akershuus	=	=	=	=	=	468	468
Christiania	289	884	1579	1230	313	=	4295
Hedemarken	217	329	378	134	79	=	1137
Christians	374	839	966	552	222	787	3740
Buskerud	300	419	556	365	65	1654	3359
Jarlsberg og Laurvig	21	17	62	56	2	8	166
Bratsberg	564	634	857	495	108	=	2658
Nedenæs og Robygdelaget	132	154	546	284	24	36	1176
Liister og Mandal	28	6	19	46	16	246	361
Stavanger	=	=	=	=	=	1525	1525
Søndre Bergenhuus	57	66	68	229	33	216	669
Bergen	12	12	9	17	7	=	57
Nordre Bergenhuus	343	252	418	787	279	8	2087
Romsdal	=	=	=	=	=	34	34
Søndre Throndhjem	=	=	=	=	=	50	50
Nordre Throndhjem	6	9	=	42	=	7	64
Nordland	=	=	=	=	=	=	=
Finmarken	=	6	=	=	28	=	34
Tilsammen	2343	3627	5458	4237	1176	5080	21921

№ 9. **Opgave**

over fældede Rovdyr, for hvis Ødelæggelse der af Amtscommunerne er udbetalt Præmier i Aarene 1851—1855.

Amterne.	1851.							1852.						
	Bjørne.	Ulve.	Gauper.	Jerv eller Fielfras.	Ørne.	Bjergugler.	Hønsehøge.	Bjørne.	Ulve.	Gauper.	Jerv eller Fielfras.	Ørne.	Bjergugler.	Hønsehøge.
Smaalenene	=	=	3	=	85	10	26	=	3	3	=	113	9	29
Akershuus	1	3	4	=	123	3	13	1	1	4	=	64	4	17
Hedemarken	19	9	14	2	330	241	16	10	24	13	5	165	75	27
Christians.	18	72	7	6	386	53	36	3	33	6	7	103	13	41
Buskerud . . .	9	18	11	=	74	23	24	13	8	9	3	36	7	14
Jarlsberg og Laurvig .	5	1	5	=	164	2	20	2	=	2	=	130	2	26
Bratsberg. .	37	21	13	=	87	26	20	19	29	24	=	71	9	16
Nedenæs og Robygdelaget .	30	29	11	=	162	16	18	31	8	13	=	184	24	25
Lister og Mandal	3	10	5	1	117	41	74	2	6	12	=	126	56	61
Stavanger	2	15	1	1	82	39	17	4	15	2	3	115	59	22
Søndre Bergenhuus	1	=	=	2	158	42	22	4	1	=	2	133	51	18
Nordre Bergenhuus.	19	5	3	=	219	43	83	16	12	4	=	134	10	59
Romsdal .	22	26	4	=	146	12	61	14	13	8	=	102	105	63
Søndre Throndhjem.	14	31	8	1	1206	23	50	5	39	13	5	664	24	37
Nordre Throndhjem.	34	4	10	2	782	287	25	32	15	5	3	612	53	87
Nordland .	40	12	2	=	393	23	50	23	4	=	2	384	41	203
Finmarken.	22	25	=	35	106	26	36	23	25	=	15	279	=	20
Tilsammen	276	281	101	50	4620	910	591	202	236	118	45	3415	542	765

No. 9. Oversigt

over fældede Rovdyr, for hvis Ødelæggelse der af

Amterne.	1853.							1854.						
	Bjørne.	Ulve.	Gauper.	Jerv eller Fielfras.	Ørne.	Bjergugler.	Hønsehøge.	Bjørne.	Ulve.	Gauper.	Jerv eller Fielfras.	Ørne.	Bjergugler.	Hønsehøge.
Smaalenene	=	3	3	=	159	8	32	=	=	3	=	295	19	20
Akershuus	=	2	4	=	68	5	16	1	1	4	=	48	4	8
Hedemarken	5	15	24	2	27	18	26	10	4	21	1	28	22	35
Christians	3	25	2	9	58	5	20	9	39	5	6	80	14	30
Buskerud	3	11	3	2	17	11	5	17	7	2	=	33	2	4
Jarlsberg og Laurvig	2	=	1	=	163	5	19	3	=	1	=	92	7	19
Bratsberg	15	14	7	2	66	9	10	41	15	16	2	71	17	7
Nedenæs og Robygdelaget	11	24	11	3	119	4	29	19	24	6	=	185	19	13
Lister og Mandal	3	14	23	=	76	61	75	1	19	6	=	102	59	69
Stavanger	3	9	=	5	80	70	29	1	11	3	1	58	161	13
Søndre Bergenhuus	2	=	=	7	126	17	2	3	=	1	2	85	24	4
Nordre Bergenhuus	8	5	3	=	124	11	5	4	7	=	=	125	16	10
Romsdal	3	22	10	1	164	40	66	6	7	9	=	157	16	47
Søndre Throndhjem	11	7	15	2	247	23	39	6	3	6	=	254	18	23
Nordre Throndhjem	32	23	10	5	1534	87	155	26	12	11	3	1002	41	143
Nordland	23	3	=	1	373	238	214	31	9	=	1	390	154	69
Finmarken	18	14	=	12	1202	8	64	20	11	=	19	374	43	78
Tilsammen	142	191	116	51	4603	620	806	198	169	94	35	3379	636	592

g a v e

Amtscommunerne er udbetalt Præmier i Aarene 1851—1855.

1855.							Tilsammen.						
Bjørne.	Ulve.	Gauper.	Jerv eller Fielfras.	Ørne.	Bjergugler.	Hønsehøge.	Bjørne.	Ulve.	Gauper.	Jerv eller Fielfras.	Ørne.	Bjergugler.	Hønsehøge.
=	4	3	=	143	15	21	=	10	15	=	795	61	128
1	=	1	=	5	7	8	4	7	17	=	308	23	62
15	15	32	7	57	58	38	59	67	104	17	607	414	142
8	35	=	6	206	13	46	41	204	20	34	833	98	173
Opgave ikke indkommen.							42	44	25	5	160	43	47
=	1	=	=	80	2	8	12	2	9	=	629	18	92
32	29	8	=	104	12	19	144	108	68	4	399	73	72
22	21	14	1	186	9	21	113	106	55	4	836	72	106
1	20	14	=	91	83	86	10	69	60	1	512	300	365
2	37	=	4	83	69	18	12	87	6	14	418	398	99
1	=	=	2	60	19	5	11	1	1	15	562	153	51
7	14	3	1	185	23	4	54	43	13	1	787	103	161
12	3	4	1	133	34	58	57	71	35	2	702	207	295
11	6	23	1	392	31	48	47	86	65	9	2763	119	197
27	13	23	3	314	28	83	151	67	59	16	4244	496	493
35	12	=	2	458	36	179	152	40	2	6	1998	492	715
24	25	=	44	135	2	88	107	100	=	125	2096	79	286
198	235	125	72	2632	441	730	1016	1112	554	253	18649	3149	3484

№ 10.

Tabel
over Jernværkernes Produktion m. v. i Aarene 1851—1855.

Jernværker.	Arbeidsstyrke.		Aarlig Gjennemsnits-Produktion i Femaaret.							Anmærkninger.
	Opsynsmænd.	Arbeidere.	Rujern.	Støbegods.	Stangjern.	Grov- og Finsmidiegods.	Spiger. Bygningsspiger.	Spiger. Skibsspiger.	Valtset Jern.	
			Skpd.	Skpd.	Skpd.	Skpd.		Skpd.	Skpd.	
Moss	6	70	1,903	151[1]	602	108	=	=	1,375	[1] Alt gjennem Kuppelovn.
Bærum med Fossum og Maridalen	12	163	6,486	2,687[2]	4,058	200	1,300,000 Stkr.	=	=	[2] Endeel af Støbegodset er udbragt gjennem Kuppelovn ved Omsmeltning af Rujern især engelsk.
Hakedalen	4	50	2,414	=	1,913	=	=	=	=	
Hassel [4]	3	64	1,653	203[3]	1,344	69	120 Skpd.	=	=	[3] Deraf gjennem Kuppelovn 152 Skpd. [4] Driften var meget indskrænket i 1854 og næsten indstillet i 1855.
Kongsberg	1	12	=	=	1,559	=		=	=	
Fritzø	18	255	12,881 [5]	958[5]	9,766[5]	390		=	859	[5] Heri er indbefattet Productionen ved Moholt Marsovn i Slemdal. Støbegodset er leveret deels fra Moholts deels fra Barkevigs Smelteovn i Brunlaugnæs. Endeel af det under Rubriken Stangjern opførte Qvantum er valtset. Af Støbegodset er 808 Skpd. udbragt af Smelteovn.
Eidsfos	4	96	2,038	3,075	458	23	459,700 Stkr.	=	=	
Holden	14	171	1,889	5,525[6]	=	=	=	=	=	[6] Deraf gjennem Kuppelovn 2,881 Skpd.
Fossum	8	160	5,121	1,015	3,026	172	994,641 Stkr.	49	=	
Bolvig	5	110	2,556	204	2,268	=	610,619 Stkr.	112	=	
Egeland			Om Værkets Production har ingen Oplysning været at erholde							
Næs	10	132	5,700	1,200	4,600	=	=	=	=	
Froland	2	73	3,643 [7]	98	429	=	2,058,740 Stkr.	169	=	[7] Det Meeste af Rujernet forædles ved Fritzø Jernværk.
St. Olaf	2	25	15⅔[8]	-	-	=		=	=	[8] Marsovnen blev istandbragt i 1855 og een Gang anblæst, hvorved udbragtes 77 Skpd.
Mostadmarken	2	25	220 [9]	=	314	162	=	=	=	[9] Marsovnen har kun een Gang været anblæst, hvorved 1,100 Skpd. blev udbragt.
	91	1,406	46,509⅔	15,116	30,337	1,124	5,423,700 Stkr. og 120 Skpd.	330	2,234	

№ 11.

Tabel

over Antallet af de i Riget værende Bygdemagasiner og deres Status ved Udgangen af Aaret 1855.

Amterne.	Antal.	Beholdning i Korn.												Beholdning i Penge.					
		I Oplag paa Magasinet.				I udestaaende Fordringer.				Tilsammen.									
		Rug.	Byg.	Blandkorn	Havre.	Rug.	Byg.	Blandkorn	Havre.	Rug.	Byg.	Blandkorn	Havre.	Contant.		Udlaant.		Tilsammen.	
		Tdr.	Tdr.	Tdr.	Tdr.	Tdr.	Tdr.	Tdr.	Tdr.	Tdr.	Tdr.	Tdr.	Tdr.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.
Akershuus	14	"	272	16	3,347	"	661	15	5,285	"	933	31	8,632	970	51	11,738	25	12,708	76
Smaalenene. . . .	11	"	158	"	1,903	"	722	"	6,175	"	880	"	8,078	460	72	3,385	107	3,846	59
Hedemarken. . . .	6	"	454	"	2,345	"	365	"	1,908	"	819	"	4,253	127	52	3,535	3	3,662	55
Christians	6	"	681	135	"	"	864	"	"	"	1,545	135	"	77	9	94	63	171	72
Buskerud	13	"	530	222	2,058	3	1,418	266	3,610	3	1,948	488	5,668	187	26	8,773	102	8,961	8
Jarlsberg og Laurvig	8	4	120	"	1,677	"	87	"	1,334	4	207	"	3,011	176	81	1,217	7	1,393	88
Bratsberg	22	"	223	"	1,241	"	1,079	"	1,507	"	1,302	"	2,748	62	66	976	105	1,039	51
Nedenæs og Robygdel.	2	"	6	"	"	"	124	"	"	"	130	"	"	"	"	"	"	"	"
Lister og Mandal . .	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Stavanger	1	"	"	"	234	"	"	"	177	"	"	"	411	8	64	11	80	20	24
Søndre Bergenhuus .	7	"	3	16	16	"	89	171	140	"	92	187	156	150	32	124	"	274	32
Nordre Bergenhuus .	3	"	14	"	"	"	772	"	"	"	786	"	"	17	32	321	55	338	87
Romsdal	9	"	106	"	339	"	107	"	973	"	213	"	1,312		155—18			155	18
Søndre Throndhjems.	7	"	3	"	383	"	1,770	"	1,070	"	1,773	"	1,453	706	32	2,152	78	2,858	110
Nordre Throndhjems.	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Nordland	1	"	28	"	"	"	"	"	"	"	28	"	"	"	"	"	"	"	"
Finmarken	1	"	Opgave over Magasinets Status mangler.																
Tilsammen	111	4	2,598	389	13,543	3	8,058	452	22,179	7	10,656	841	35,722	2,944	37	32,331	25	35,430	80
															155—18				

№ 12. **Ta**

over de i Rigets Landdistrikter i hvert af Aarene 1851—1855 thinglæste

Sorenskriverierne.	1851.			1852.		
	Antal.	Beløb.		Antal.	Beløb.	
		Spd.	ß.		Spd.	ß.
Aker	234	179,384	82	217	201,531	8
Follouq	152	97,306	"	268	131,057	"
Nedre Romerige	156	90,594	3½	205	104,046	34½
Næs	142	81,467	52	161	60,549	45
Eidsvold	103	75,695	60	104	99,604	40
Akershuus Amt	787	524,447	77½	955	596,788	7½
Mosse	90	112,379	11	166	110,125	66
Tunø	160	72,757	16	198	220,615	54
Ide og Marker	157	79,103	44	155	84,140	8
Rakkestad	92	54,885	77	139	62,298	42
Thrygstad	107	41,682	1	103	79,116	102
Smaalenenes Amt	606	360,807	29	761	556,296	32
Søndre Hedemarken	139	52,883	36	213	134,608	37
Nordre Hedemarken	131	48,840	86	165	65,463	79
Vinger og Odalen	125	149,999	20	251	94,719	68
Solør	153	48,610	"	347	99,150	"
Søndre Østerdalen	102	35,138	107	124	49,318	62
Nordre Østerdalen	121	16,622	24	112	15,062	19
Hedemarkens Amt	771	352,094	33	1212	458,322	25
Nordre Gudbrandsdalen	107	24,870	25	189	46,123	62
Mellem Gudbrandsdalen	85	24,485	75	109	37,410	70
Søndre Gudbrandsdalen	36	12,280	83	67	20,365	42
Toten, Vardal og Biri	320	58,686	117	451	122,721	67
Hadeland og Land	97	50,547	"	176	65,042	"
Valders	288	46,365	44	213	32,540	116½
Christians Amt	933	217,235	104	1205	324,203	117½
Ringerige	101	56,945	42	112	54,837	33
Hallingdal	197	34,255	"	148	43,106	"
Nummedal og Sandsvær	290	35,571	39	214	31,378	107
Eger, Modum og Sigdal	189	64,609	102	201	92,839	104
Lier, Røken og Hurum	194	70,657	84	98	76,292	15
Buskeruds Amt	971	262,039	27	773	298,454	19
Søndre Jarlsberg	171	82,528	"	177	58,625	92
Mellem Jarlsberg	231	65,609	17	228	71,426	84
Nordre Jarlsberg	205	74,091	20	200	98,689	38
Laurvig	196	69,659	"	158	77,733	"
Jarlsberg og Laurvigs Amt	803	291,887	37	763	306,474	94
Bamble	172	58,644	86½	168	83,755	119½
Nedre Thelemarken	170	92,501	"	155	70,671	"
Øvre Thelemarkens vestfjeldske Distrikt	126	28,574	48	132	31,912	34
Øvre Thelemarkens østfjeldske Distrikt	114	30,334	106	91	35,073	5
Bratsberg Amt	582	210,055	½	546	221,412	38½
Sætersdalen	"	"	"	30	7,810	66
Sand	"	"	"	60	9,801	"
Nedenæs	"	"	"	85	22,495	88
Holt	"	"	"	45	14,639	102
Østre Robygdelaget	100	30,119	16	57	8,997	61
Vestre Robygdelaget	136	23,762	80	170	22,017	60
Østre Nedenæs	177	31,304	98	114	44,144	20
Vestre Nedenæs	227	41,374	"	164	26,779	68
Nedenæs og Robygdelagets Amt	640	126,560	74	725	156,685	105

b e l

Gjældsbreve og Skifteudlæg, hvorved Pant er givet i faste Eiendomme.

1853.			1854.			1855.			Tilsammen.		
Antal.	Beløb.		Antal.	Beløb.		Antal.	Beløb.		Antal.	Beløb.	
	Spd.	ß.		Spd.	ß.		Spd.	ß.		Spd.	ß.
211	184,844	91	196	328,250	55	239	343,992	54	1097	1,238,003	50
320	161,580	"	187	100,126	"	154	142,666	"	1081	632,735	"
135	75,202	81	131	104,391	112	140	196,857	39½	767	571,092	30½
149	75,438	41	162	86,191	80	119	75,923	25	733	379,570	3
84	55,360	"	136	129,079	11	105	100,165	109	532	459,904	100
899	552,425	93	812	748,039	18	757	859,604	107½	4210	3,281,305	63½
131	95,781	14	109	78,514	6	98	117,091	64	594	513,891	41
194	259,218	118	132	71,804	26	131	75,406	1	815	699,801	95
166	98,608	16	117	76,492	91	135	114,290	114	730	452,635	33
100	48,374	58	75	53,135	42	109	77,916	91	515	296,610	70
109	54,939	98	149	83,883	115	130	88,674	105	598	348,297	61
700	556,922	64	582	363,830	40	603	473,380	15	3252	2,311,236	60
127	63,995	97	122	68,644	10	82	42,386	67	683	362,518	7
110	44,372	91	85	38,651	107	73	46,448	70	564	243,777	73
177	83,322	42	139	97,087	118	126	91,740	86	818	516,869	94
192	80,220	"	143	90,090	"	142	163,500	"	977	481,570	"
90	38,851	11	77	26,292	96	91	36 634	36	484	186,235	72
82	15,998	93	56	11,706	19	64	15,252	82	435	74,641	117
778	326,760	94	622	332,472	110	578	395,962	101	3961	1,865,613	3
101	22,725	20	74	26,825	8	67	18,566	65	538	139,110	60
98	30,215	84	76	24,777	70	59	21,247	90	427	138,137	29
33	11,667	110	30	9,539	93	33	18,458	102	199	72,312	70
387	92,984	74	210	60,723	37	241	79,310	19	1609	414,426	74
147	50,226	"	102	43,654	"	112	46,911	"	634	256,380	"
197	31,394	72½	171	31,019	38½	138	34,770	91½	1007	176,091	3
963	239,214	½	663	196,539	6½	650	219,265	7½	4414	1,196,457	116
69	59,905	116	72	60,732	30	75	56,998	24	429	289,419	5
149	26,953	"	110	19,771	"	133	28,561	"	737	152,646	"
199	38,910	61	140	30,440	78	189	43,010	30	1032	179,311	75
186	82,055	81	157	85,669	89	152	94,557	11	885	419,732	27
90	46,484	66	84	54,242	72	99	107,678	48	565	355,355	45
693	254,309	84	563	250,856	29	648	330,804	113	3648	1,396,464	32
133	44,659	87	141	66,671	3	118	50,377	"	740	302,861	62
195	57,991	18	246	90,965	68	235	104,933	19	1135	390,925	86
185	69,945	20	191	108,399	11	141	77,549	21	922	428,673	110
202	75,923	"	190	371,453	"	194	101,180	"	940	695,948	"
715	248,519	5	768	637,488	82	688	334,039	40	3737	1,818,409	18
213	71,322	51½	168	529,609	98½	149	89,439	70	870	832,772	66
168	78,544	"	123	179,394	"	175	227,802	"	791	648,912	"
89	20,861	33	69	34,541	92	40	16,398	29	456	132,287	116
98	35,052	85	112	55,711	84	90	34,020	25	505	190,192	65
568	205,780	49½	472	799,257	34½	454	367,660	4	2622	1,804,165	7
117	22-635	69½	111	21,838	91	83	18,606	40	341	70,891	26½
127	23,970	32	185	30,059	38	222	47,155	106	594	110,986	56
158	27,850	101	168	248,840	66	146	42,914	92	557	342,101	107
143	44,075	98	88	66,344	68	68	47,381	56	344	172,441	84
"	"	"	"	"	"	"	"	"	157	39,116	77
"	"	"	"	"	"	"	"	"	306	45,780	20
"	"	"	"	"	"	"	"	"	291	75,448	118
"	"	"	"	"	"	"	"	"	391	68,153	68
545	118,532	60½	552	367,083	23	519	156,058	54	2981	924,920	76½

No. 12. **Ta**

over de i Rigets Landdistrikter i hvert af Aarene 1851—1855 thinglæste

Sorenskriverierne.	1851.			1852.		
	Antal.	Beløb.		Antal.	Beløb.	
		Spd.	ß.		Spd.	ß.
Flekkefjord	227	23,943	=	181	19,634	=
Lyngdal	269	38,635	=	385	54,908	=
Mandal	258	36,363	=	294	58,432	=
Lister og Mandals Amt	754	98,941	=	860	132,974	=
Jæderen og Dalerne	293	74,599	112	332	71,088	64
Karmsund og Hæsby	128	25,731	=	134	34,615	=
Ryfylke	231	44,768	=	161	21,254	=
Stavanger Amt	652	145,098	112	627	126,957	64
Søndhordland	264	42,801	100	254	47,590	84
Hardanger og Voss	96	18,990	=	73	13,222	=
Midthordland	158	68,365	93	134	53,725	55
Nordhordland	353	40,958	29	342	40,892	83
Vangens Thinglag	62	18,308	=	56	14,120	=
Søndre Bergenhuus Amt	933	189,423	102	859	169,550	102
Ytre Sogn	127	36,788	105	74	21,638	105
Indre Sogn	166	61,700	94	86	27,107	92
Søndfjord	282	45,413	86	295	50,589	39
Nordfjord	181	18,529	50	159	19,968	87
Nordre Bergenhuus Amt	756	162,432	95	614	119,304	83
Søndre Søndmøre	130	23,976	45	92	8,307	50½
Nordre Søndmøre	169	23,079	103½	168	22,539	86
Romsdal	333	48,984	=	336	64,033	=
Nordmøre	253	45,143	40½	174	29,742	44
Romsdals Amt	885	141,183	69	770	124,622	60½
Orkedal Guldal	389	69,505	107	460	79,264	42
Strinde og Selbo	288	55,055	=	222	78,208	=
Fosen	112	33,816	=	139	29,083	96
Søndre Throndhjems Amt	789	158,376	107	821	186,556	18
Stør- og Værdalen	218	65,105	108	151	57,042	40
Inderøen	134	43,068	=	150	35,903	=
Namdal	107	15,978	8	155	26,107	104
Nordre Throndhjems Amt	459	124,151	116	456	119,053	24
Helgeland	33	16,151	88½	29	6,257	25
Salten	51	8,615	30½	72	9,427	2
Vesteraalen, Lofoten og Andenæs	32	16,283	=	32	12,126	=
Nordlands Amt	116	41,049	119	133	27,810	27
Senjen	90	9,955	56	87	16,220	8
Tromsø	30	16,109	9	37	6,782	80
Alten	67	5,695	70	91	14,552	54
Hammerfest	13	3,169	100	52	29,490	42
Varanger	12	7,054	=	14	3,078	22
Tanen	1	515	36	1	600	=
Finmarkens Amt	213	42,499	31	282	70,723	86
Tilsammen i hele Riget	11650	3,448,285	53	12362	3,996,190	63

b e l

Gjældsbreve og Skifteudlæg, hvorved Pant er givet i faste Eiendomme.

1853.			1854.			1855.			Tilsammen.		
Antal.	Beløb.		Antal.	Beløb.		Antal.	Beløb.		Antal.	Beløb.	
	Spd.	ß.		Spd.	ß.		Spd.	ß.		Spd.	ß.
131	12,496	=	111	21,114	=	119	11,744	=	769	88,931	=
288	39,023	=	305	52,726	=	212	32,788	=	1459	218,080	=
251	69,301	=	325	80,946	=	396	104,966	=	1524	350,008	=
670	120,820	=	741	154,786	=	727	149,498	=	3752	657,019	=
309	57,877	108	250	57,464	52	234	55,577	37	1418	316,608	13
131	33,687	=	119	32,912	=	113	29,080	=	625	156,025	=
154	31,853	=	150	32,640	=	132	30,984	=	828	161,499	=
594	123,417	108	519	123,016	52	479	115,641	37	2871	634,132	13
281	49,941	66	289	53,696	31	264	44,943	56	1352	238,973	97
38	7,369	=	59	11,953	=	71	17,229	=	337	68,763	=
127	48,026	18	126	68,664	116	165	108,815	18	710	347,597	60
321	34,305	41	272	37,379	76	342	52,847	51	1630	206,383	40
37	6,559	=	26	7,318	=	30	10,555	=	211	56,860	=
804	146,201	5	772	179,011	103	872	234,390	5	4240	918,577	77
87	27,475	83	56	15,834	87	66	24,884	118	410	126,623	18
109	33,274	116	86	69,176	24	68	35,168	107	515	226,428	73
148	27,070	36	157	32,491	97½	140	27,813	13	1022	183,378	31½
123	15,266	64½	103	12,525	110	122	17,084	37	688	83,374	108½
467	103,087	59½	402	130,028	78½	396	104,951	35	2635	619,804	111
60	8,836	101½	62	9,923	72	50	11,825	86	394	62,869	115
92	12,148	42	114	12,034	95½	96	12,004	=	639	81,806	87
244	39,227	=	182	22,126	=	200	22,489	=	1295	196,859	=
137	26,242	38½	117	19,867	97	105	21,384	62	786	142,380	42
533	86,454	62	475	63,952	24½	451	67,703	28	3114	483,916	4
341	60,863	20	219	65,686	79	215	55,891	69	1624	331,211	77
267	77,566	=	195	125,650	=	185	68,895	=	1157	405,374	=
128	33,939	33	120	26,853	40	126	39,851	71	625	163,544	=
736	172,368	53	534	218,189	119	526	164,638	20	3406	900,129	77
118	52,140	5	116	83,863	4	93	54,888	14	696	313,039	51
118	36,135	=	133	86,498	=	80	37,654	=	615	239,258	=
140	24,547	33	151	38,535	92	154	46,057	41	707	151,226	38
376	112,822	38	400	208,896	96	327	138,599	55	2018	703,523	89
25	3,714	61	28	12,671	26	31	10,504	30	146	49,298	110½
51	19,382	113	63	13,043	39½	50	10,375	32	287	60,843	97
37	27,824	=	43	30,374	=	47	16,757	=	191	103,364	=
113	50,921	54	134	56,088	65½	128	37,636	62	624	213,506	87½
143	23,313	9	126	15,517	39	90	16,867	75	536	81,873	67
49	16,822	78	27	5,146	102	58	9,078	61	201	53,939	90
48	9,001	98	58	31,562	93	32	9,206	19	296	70,018	94
7	3,437	47	4	1,649	58	4	1,040	=	80	38,787	7
16	5,865	=	32	17,513	37	39	18,177	97	113	51,688	36
6	6,498	111	6	579	39	7	5,713	87	21	13,907	33
269	64,938	103	253	71,969	8	230	60,083	99	1247	310,214	87
10423	3,483,496	93	9264	4,901,506	49½	9033	4,209,917	63	52732	20,039,396	81½

№ 13. **Ta**

over de i Rigets Landdistrikter i hvert af Aarene 1851—1855 afl æste

Sorenskriverierne.	1851.			1852.		
	Antal.	Beløb.		Antal.	Beløb.	
		Spd.	ß.		Spd.	ß.
Aker	205	110,455	114	223	322,455	88
Follouq	110	37,623	"	112	82,730	"
Nedre Romerige	76	50,954	1	143	89,757	104
Næs	81	34,441	30	102	54,601	26
Eidsvold	129	45,687	63	175	70,710	18
Akershuus Amt	601	279,161	88	755	620,254	116
Mosse	42	24,326	105	108	90,578	57
Tunø	166	74,756	102	131	477,537	12
Ide og Marker	103	52,943	18	122	39,694	24
Rakkestad	83	28,401	66	125	48,754	83
Trygstad	68	19,405	38	117	39,465	116
Smaalenenes Amt	462	199,833	89	603	696,030	52
Søndre Hedemarken	62	22,947	44	141	60,995	29
Nordre Hedemarken	94	27,784	93	92	41,107	19
Vinger og Odalen	56	63,867	53	109	42,631	45
Solør	60	44,640	"	204	64,570	"
Søndre Østerdalen	41	15,454	49	59	22,338	41
Nordre Østerdalen	60	10,839	80	40	5,530	57
Hedemarkens Amt	373	185,533	79	645	237,172	71
Nordre Gudbrandsdalen	64	18,805	6	100	23,835	113
Mellem Gudbrandsdalen	38	12,160	118	42	11,530	4
Søndre Gudbrandsdalen	19	4,770	46	66	24,373	30
Toten, Vardal og Biri	146	35,796	51	247	75,553	26
Hadeland og Land	89	32,781	"	107	37,473	"
Valders	137	30,136	54½	114	18,726	84½
Christians Amt	493	134,450	35½	676	191,492	17½
Ringerige	53	37,583	67	74	30,378	104
Hallingdal	55	16,689	"	74	15,339	"
Nummedal og Sandsvær	202	28,065	40	118	21,835	103
Eger, Modum og Sigdal	156	63,725	18	184	136,737	50
Lier, Røken og Hurum	76	27,329	110	121	52,472	105
Buskeruds Amt	542	173,392	115	571	256,764	2
Søndre Jarlsberg	133	38,544	8	114	47,007	44
Mellem Jarlsberg	187	46,130	10	194	43,004	23
Nordre Jarlsberg	151	56,252	66	144	67,210	2
Laurvig	137	55,669	"	73	45,232	"
Jarlsberg og Laurvigs Amt	608	196,595	84	525	202,453	69
Bamble	128	36,417	45	100	30,383	36
Nedre Thelemarken	164	66,994	"	117	44,043	"
Øvre Thelemarkens vestfjeldske Distrikt	52	14,478	46	129	21,883	18
Øvre Thelemarkens østfjeldske Distrikt	67	15,054	92	43	8,121	75
Bratsberg Amt	411	132,944	63	389	104,431	9
Sætersdalen	"	"	"	21	3,164	10
Sand	"	"	"	64	7,437	"
Nedenæs	"	"	"	69	22,530	44
Holt	"	"	"	46	7,519	41
Østre Robygdelaget	52	8,476	16	50	12,382	73
Vestre Robygdelaget	103	17,650	14	97	7,475	98½
Østre Nedenæs	182	29,748	78	102	99,124	113
Vestre Nedenæs	240	23,848	108	199	15,740	82
Nedenæs og Robygdelagets Amt	577	79,723	96	648	175,374	101½

b e l

Gjældsbreve og Skifteudlæg, hvorved Pant er givet i faste Eiendomme.

1853.			1854.			1855.			Tilsammen.		
Antal.	Beløb.		Antal.	Beløb.		Antal.	Beløb.		Antal.	Beløb.	
	Spd.	ß.		Spd.	ß.		Spd.	ß.		Spd.	ß.
228	207,335	86	225	206,179	34	276	423,428	77	1157	1,269 855	39
206	93,453	"	139	60,786	"	145	85,115	"	712	359,707	"
117	90,924	49	128	87,259	70	172	101,729	47	636	420,625	31
103	41,946	57	133	53 912	49	119	46 651	5	538	231,552	47
121	51,442	64	128	88,543	92	113	91,082	"	666	347 465	117
775	485,102	16	753	496,681	5	825	748,006	9	3709	2,629,205	114
92	64,879	26	97	61 628	35	100	94,742	16	439	336,154	119
157	125 684	17	129	132,757	4	121	44,893	106	704	855,629	1
99	38,072	11	110	93,096	101	102	54,818	71	536	278,624	105
106	50,058	97	83	42,143	92	91	48,376	88	488	217,735	66
86	28,610	16	132	50,114	56	95	48,360	38	498	185,956	24
540	307,304	47	551	379,740	48	509	291,191	79	2665	1,874,100	75
102	48,301	19	127	68,848	50	96	131,664	102	528	332,757	4
80	24,908	57	92	28,602	111	87	37,209	63	445	159,612	103
97	144,289	86	91	50,629	38	75	102 896	53	428	404,314	35
105	38,020	"	102	40,400	"	96	79,810	"	567	267,440	"
65	50,377	37	61	101,672	63	99	83,565	86	325	273,408	36
45	6,510	45	44	9,289	40	60	11,654	41	249	43,824	23
494	312,407	4	517	299,442	62	513	446,800	105	2542	1,481,356	81
66	17,878	53	67	21,096	65	72	12,297	102	369	93,913	99
45	13,245	68	59	15,356	43	57	20,586	69	241	72,879	62
38	13,915	115	51	19,620	15	36	29,009	32	210	91,688	118
206	67,537	104	143	43,402	106	196	58,674	8	938	280,964	55
104	40,503	"	84	50,832	"	89	32,668	"	473	194,257	"
126	25,677	"	121	49,216	21	166	35,859	107	664	159,616	27
585	178,757	100	525	199,524	10	616	189,095	78	2895	893,320	1
61	40,493	66	87	71,158	95	73	88,855	85	348	268,470	57
121	24,252	"	104	22,301	"	144	32 693	"	498	111,274	"
190	23,243	2	174	26,394	40	233	39,089	7	917	138,627	72
191	108,951	90	229	120,707	81	175	73,507	57	935	503,629	56
103	59,622	99	113	41,930	3	127	57,065	17	540	238,420	94
666	256,563	17	707	282,491	99	752	291,210	46	3238	1,260,422	39
104	30,276	95	144	47,926	95	145	42,818	117	640	206,573	119
169	44,903	62	233	66,373	57	177	41,686	97	960	242,098	9
153	53,318	20	176	71,178	41	145	54 822	89	769	302 781	98
101	29,712	"	148	51,347	"	175	58 600	"	634	240,560	"
527	158,210	57	701	236,825	73	642	197,928	63	3003	992,013	106
133	78,892	2½	162	65,977	62	139	55,747	38	662	267,417	63½
178	52,776	"	128	64,348	"	189	113,193	"	776	341,354	"
90	18,978	51	119	24,447	96	76	15 434	109	466	95,222	80
68	14 167	7	99	17,614	68	81	18,637	39	358	73,595	41
469	164,813	60½	508	172,387	106	485	203,012	66	2262	777,589	64½
98	14 408	55	158	27,325	109	118	19,551	18½	395	64,449	72½
186	45,016	12	154	28,459	57	165	27,585	22½	569	108,497	91½
136	51 416	34	213	41,145	27	207	42,833	72	625	157,925	57
102	31,739	83	90	18,991	100	108	41,570	30	346	99,821	14
"	"	"	"	"	"	"	"	"	102	20,858	89
"	"	"	"	"	"	"	"	"	200	25,125	112½
"	"	"	"	"	"	"	"	"	284	128,873	71
"	"	"	"	"	"	"	"	"	439	39,589	70
522	142,580	64	615	115,922	53	598	131,540	23	2960	645,141	97½

No. 13. **Ta**

over de i Rigets Landdistrikter i hvert af Aarene 1851—1855 aflæste

Sorenskriverierne.	1851.			1852.		
	Antal.	Beløb.		Antal.	Beløb.	
		Spd.	ß.		Spd.	ß.
Flekkefjord	156	20,037	=	130	16,493	=
Lyngdal	139	15,621	=	216	33,795	=
Mandal	307	48.281	=	183	24,431	=
Lister og Mandals Amt	602	83,939	=	529	74,719	=
Jæderen og Dalerne	191	48,449	29	138	37,079	10
Karmsund og Hæsby	52	8,698	=	51	8,796	=
Ryfylke	77	15,994	=	94	15,269	=
Stavanger Amt	320	73,141	29	283	61,144	10
Søndhordland	155	20,904	20	103	12,785	30
Hardanger og Voss	57	10,255	=	52	9,380	=
Midthordland	129	37,962	27	107	34,790	17
Nordhordland	239	25,563	60	292	30,098	62
Vangens Thinglaug	44	10,857	=	39	8,453	=
Søndre Bergenhuus Amt	624	105,541	107	593	95,506	109
Ytre Sogn	108	18,834	15	79	19,748	73
Indre Sogn	164	47,397	35	83	21,762	73
Søndfjord	276	37,318	81	325	45,956	7
Nordfjord	61	6,479	88½	62	6,392	4½
Nordre Bergenhuus Amt	609	110,029	99½	549	93,859	37½
Søndre Søndmøre	68	15,829	66½	45	6,038	102
Nordre Søndmøre	47	6,790	43	71	7,742	105½
Romsdal	200	21,796	=	137	15,828	=
Nordmøre	166	22,744	28	91	13,924	94½
Romsdals Amt	481	67,160	17½	344	43,534	62
Orkedal Guldal	131	24,306	36	184	38,167	32
Strinde og Sælbo	134	26,719	=	166	42,997	=
Fosen	62	11,099	22	100	20,928	83
Søndre Throndhjems Amt	327	62,124	58	450	102,092	115
Stør- og Værdalen	205	54,368	69	122	32,835	85
Inderøen	114	22,869	=	103	28,206	=
Namdalen	62	12,235	25	63	13,187	49
Nordre Throndhjems Amt	381	89,472	94	288	74,229	14
Helgeland	15	4,902	99	16	4,150	25
Salten	28	4,360	74	20	2,121	100½
Vesteraalen, Lofoten og Andenæs	9	5,748	=	6	6,746	=
Nordlands Amt	52	15,011	53	42	13,018	5½
Senjen	23	3,656	119	34	7,991	24
Tromsø	9	3,426	63	10	1,621	8
Alten	14	2,238	18	14	4,326	19
Hammerfest	=	=	=	3	545	=
Varanger	1	600	=	6	2,370	=
Tanen	=	=	=	=	=	=
Finmarkens Amt	47	9,921	80	67	16,853	51
Tilsammen i hele Riget	7510	1,997,978	107¼	7957	3,058,931	2

b e l

Gjældsbreve og Skifteudlæg, hvorved Pant er givet i faste Eiendomme.

1853.			1854.			1855.			Tilsammen.		
Antal.	Beløb.		Antal.	Beløb.		Antal.	Beløb.		Antal.	Beløb.	
	Spd.	ß.		Spd.	ß.		Spd.	ß.		Spd.	ß.
72	6,774	=	108	13,685	=	142	15,891	=	608	72,880	=
171	22,116	=	215	27,242	=	149	23,081	=	890	121,855	=
202	26,307	=	209	35,476	=	336	63,945	=	1237	198,440	=
445	55,197	=	532	76,403	=	627	102,917	=	2735	393,175	=
145	31,649	15	202	31,440	67	189	45,237	60	865	193,855	61
61	12,645	=	56	9,966	=	68	14,603	=	288	54,708	=
121	24,605	=	156	31,477	=	131	24,663	=	579	112,008	=
327	68,899	15	414	72,883	67	388	84,503	60	1732	360,571	61
126	18,645	85	180	31,503	64	152	25,164	21	716	109,002	100
50	8,100	=	56	7,498	=	62	13,093	=	277	48,326	=
103	24,561	88	129	51,018	86	122	50,355	44	590	198,688	22
305	26,137	21	309	24,884	118	343	35,684	86	1488	142,368	107
41	8,339	=	53	9,836	=	32	7,829	=	209	45,314	=
625	85,783	74	727	124,741	28	711	132,126	31	3280	543,699	109
91	15,466	112	81	20,307	60	83	24,005	45	442	98,362	65
89	23,784	30	122	38,275	14	121	40,705	1	579	171,924	33
123	19,681	1	95	16,408	44½	153	21,915	111	972	141,280	4½
92	12,653	23½	79	8,652	35½	75	8,407	6½	369	42,584	38½
395	71,585	46½	377	83,643	34	432	95,033	43½	2362	454,151	21
51	19,689	74½	74	12,851	32	63	9,862	18	301	64,271	53
132	18,303	42½	67	7,752	60	136	21,698	100	453	62,287	111
129	16,732	=	124	16,302	=	112	11,781	=	702	82,439	=
93	46,272	78	137	24,088	105½	110	22,155	5½	597	129,185	71½
405	100,997	75	402	60,994	77½	421	65,497	3½	2053	338,183	115½
192	36,111	106	170	27,503	71	192	30,970	63	869	157,059	68
179	55,965	=	317	109,485	=	181	45,554	=	977	280,720	=
119	20,655	8	160	32,334	22	143	18,126	25	584	103,143	40
490	112,731	114	647	169,322	93	516	94,650	88	2430	540,922	108
113	32,772	57	105	59,694	103	119	40,901	93	664	220,573	47
109	28,390	=	99	58,074	=	65	18,222	=	490	155,761	=
74	11,597	107	78	17,147	67	85	14,420	30	362	68,588	38
296	72,760	44	282	134,916	50	269	73,544	3	1516	444,922	85
13	1,826	49	21	6,964	33	38	14,955	114	103	32,799	80
15	1,722	65	43	5,761	98	29	7,031	94	135	20,998	71½
11	12,816	=	18	9,312	=	20	5,357	=	64	39,979	=
39	16,364	114	82	22,038	11	87	27,344	88	302	93,777	31½
37	3,833	67	60	8,200	91	56	5,403	19	210	29,085	80
16	4,662	86	17	7,186	49	24	3,752	88	76	20,649	54
5	1,255	115	10	8,339	3	23	14,864	47	66	31,023	82
1	11,300	=	2	1,575	=	5	3,236	=	11	16,656	=
6	692	=	10	1,548	44	11	3,861	58	34	9,071	102
=	=	=	=	=	=	1	600	=	1	600	=
65	21,744	28	99	26,849	67	120	31,717	92	398	107,086	78
7665	2,611,803	36	8439	2,954,808	43½	8511	3,206,120	38	40082	13,829,641	107

№ 14. **Ta**

over de i Landdistrikterne i 1851—1855

Sorenskriverierne.	1851.			1852.		
	Antal.	Beløb.		Antal.	Beløb.	
		Spd.	ß.		Spd.	ß.
Aker	127	197,440	100	145	268,508	14
Folloug	56	81,130	"	63	82,796	"
Nedre Romerige	76	120,307	103	86	80,595	42
Næs	103	132,804	21	102	116,924	54
Eidsvold	96	42,301	11	123	30,988	114
Akershuus Amt	458	573,983	115	519	579,812	104
Mosse	50	73,757	22	63	84,873	60
Tuns	108	67,095	54	118	85,637	111
Ide og Marker	77	102,586	"	88	66,834	"
Rakkestad	61	71,262	"	98	93,564	66
Thrygstad	61	49,673	"	78	89,443	80
Smaalenenes Amt	357	364,373	76	445	420,353	77
Søndre Hedemarken	54	55,705	107	77	152,235	60
Nordre Hedemarken	97	45,857	"	102	70,635	93
Vinger og Odalen	76	95,490	80	87	60,920	"
Solør	119	87,350	"	112	73,860	"
Søndre Østerdalen	74	25,050	116	107	70,362	47
Nordre Østerdalen	100	27,801	64	62	21,382	80
Hedemarkens Amt	520	337,256	7	547	449,396	40
Nordre Gudbrandsdalen	71	36,771	104	69	45,801	60
Mellem Gudbrandsdalen	62	39,485	106	65	43,918	30
Søndre Gudbrandsdalen	35	21,602	80	35	20,744	32
Toten, Vardal og Biri	101	54,203	72	122	64,863	"
Hadeland og Land	117	118,154	"	120	99,944	"
Valders	136	47,376	75	113	44,346	65
Christians Amt	522	317,594	77	524	319,617	67
Ringerige	57	40,928	110	63	44,224	40
Hallingdal	119	57,223	"	111	59,158	"
Nummedal og Sandsvær	78	41,942	82	94	48,897	104
Eger, Modum og Sigdal	149	141,051	3	195	185,653	27
Lier, Røken og Hurum	86	100,967	60	85	106,750	60
Buskeruds Amt	489	382,113	15	548	444,683	111
Søndre Jarlsberg	109	97,235	28	138	75,569	21
Mellem Jarlsberg	154	112,400	14	168	109,772	60
Nordre Jarlsberg	101	94,926	60	132	108,985	60
Laurvig	148	101,256	"	141	114,531	"
Jarlsberg og Laurvigs Amt	512	405,817	102	579	408,858	21
Bamble	133	99,533	3	130	51,210	39
Nedre Thelemarken	127	78,995	"	102	96,028	"
Øvre Thelemarkens vestfjeldske Distrikt	58	30,117	"	92	33,518	59
Øvre Thelemarkens østfjeldske Distrikt	80	35,710	75	61	51,618	"
Bratsberg Amt	398	244,355	78	385	232,374	98
Sætersdalen	"	"	"	16	7,058	118
Sand	"	"	"	37	11,780	"
Nedenæs	"	"	"	27	14,075	101
Holt	"	"	"	41	41,018	58
Østre Nedenæs	151	67,843	80	92	33,434	60
Vestre Nedenæs	117	59,773	"	82	41,241	60
Østre Robygdelaget	31	16,101	93	12	5,544	72
Vestre Robygdelaget	66	26,573	2	44	20,012	98
Nedenæs og Robygdelagets Amt	365	170,291	55	351	174,166	87

b e l

afhændede faste Eiendomme.

1853.			1854.			1855.			Tilsammen.		
Antal.	Beløb.		Antal.	Beløb.		Antal.	Beløb.		Antal.	Beløb.	
	Spd.	ß.		Spd.	ß.		Spd.	ß.		Spd.	ß.
124	251,960	72	242	637,014	44	203	507,734	118	841	1,862,658	108
71	156,194	"	85	161,119	"	84	163,883	"	359	645,122	"
84	86,532	87	112	103,136	48	125	159,106	39½	483	549,678	79½
102	116,829	45	145	130,096	86	113	128,945	1	565	625,599	87
129	54,842	36	138	33,458	63	131	43,256	104	617	204,847	88
510	666,359	"	722	1,064,825	1	656	1,002,926	22½	2865	3,887,907	2½
81	118,673	98	81	98,463	16	82	98,554	40	357	474,321	116
158	510,252	25	121	192,901	75	139	148,199	94	644	1,004,086	119
72	183,683	"	89	127,118	"	110	176,747	23	436	656,968	23
90	124,186	84	93	112,307	60	115	161,381	52	457	562,702	22
68	62,392	"	97	108,283	"	109	133,300	"	413	443,091	80
469	999,187	87	481	639,073	31	555	718,182	89	2307	3,141,171	"
83	70,328	104	71	99,327	90	78	141,587	"	363	519,185	1
78	61,621	60	100	84,627	72	107	101,991	"	484	364,732	105
113	109,941	"	134	93,526	90	123	104,845	34	533	464,723	84
174	162,420	"	171	125,340	"	170	270,220	"	746	719,190	"
116	86,538	12	149	72,458	82	152	74,246	90	598	328,656	107
91	27,132	60	119	25,158	60	137	36,167	97	509	137,643	1
655	517,981	116	744	500,439	34	767	729,057	101	3233	2,534,131	58
81	56,462	24	72	46,776	81	78	44,293	"	371	230,105	29
65	42,804	80	66	42,455	"	63	34,028	92	321	202,692	68
43	36,626	4	39	22,513	"	40	39,693	105	192	141,179	101
159	96,093	94	111	81,601	60	145	109,541	86	638	406,303	72
128	109,095	"	105	74,599	"	115	81,337	"	585	483,129	"
133	44,263	84	149	55,950	"	156	65,122	114½	687	257,059	98½
609	385,345	46	542	323,895	21	597	374,017	37½	2794	1,720,470	8½
65	94,065	"	87	77,124	85	84	77,860	60	356	334,203	55
111	41,823	"	108	56,138	"	137	53,126	"	586	267,468	"
114	79,328	93	100	58,112	106	142	78,924	42	528	307,206	67
194	189,919	80	203	192,849	99	208	267,410	47	949	976,884	16
87	95,577	60	80	91,975	"	90	151,890	"	428	547,160	60
571	500,713	113	578	476,200	50	661	629,211	29	2847	2,432,922	78
105	56,898	"	105	67,824	"	134	93,379	"	591	390,905	49
154	109,931	10	262	145,398	34	170	160,899	97	908	638,401	95
143	122,026	"	144	138,365	30	109	134,764	"	629	599,067	30
178	126,150	"	174	402,651	"	175	134,813	"	815	879,401	"
580	415,005	10	685	754,238	64	588	523,855	97	2943	2,507,775	54
191	85,976	85	141	561,382	111	154	319,097	74½	749	1,117,200	72½
143	112,582	"	164	392,572	"	137	240,526	"	673	920,703	"
94	44,350	35	102	63,917	60	53	29,942	"	399	201,845	34
66	26,175	"	90	43,169	60	73	45,778	54	370	202,451	69
494	269,084	"	497	1,061,041	111	417	635,344	8½	2191	2,442,200	55½
70	41,315	36	62	33,263	"	67	35,352	15	215	116,989	49
102	42,815	"	145	67,780	"	118	86,471	"	402	208,846	"
103	58,226	3	105	720,022	64	104	55,051	64	339	847,375	112
113	86,013	60	114	111,520	"	106	78,132	60	374	316,684	58
"	"	"	"	"	"	"	"	"	243	101,278	20
"	"	"	"	"	"	"	"	"	199	101,014	60
"	"	"	"	"	"	"	"	"	43	21,646	45
"	"	"	"	"	"	"	"	"	110	46,585	100
388	228,369	99	426	932,585	64	395	255,007	19	1925	1,760,420	84

No. 14. Ta

over de i Landdistrikterne i 1851—1855

Sorenskriverierne.	1851.			1852.		
	Antal.	Beløb.		Antal.	Beløb.	
		Spd.	ß.		Spd.	ß.
Flekkefjord	83	18,754	"	93	22,906	"
Lyngdal	103	31,625	"	152	39,779	"
Mandal	128	63,892	"	127	61,094	"
Lister og Mandals Amt	314	114,271	"	372	123,779	"
Jæderen og Dalerne	235	86,880	78	227	77,660	29
Karmsund og Hæsby	99	36,371	"	101	39,679	"
Ryfylke	117	45,285	"	90	35,222	"
Stavanger Amt	451	168,536	78	418	152,561	29
Søndhordland	124	42,291	46	126	47,345	92
Hardanger og Voss	71	26,279	"	53	17,877	"
Midthordland	84	58,154	82	82	48,615	32
Nordhordland	175	47,236	61	192	59,692	79
Vangens Thinglag	47	24,535	"	47	22,200	"
Søndre Bergenhuus Amt	501	198,496	69	500	195,730	73
Ytre Sogn	99	40,747	"	81	27,915	"
Indre Sogn	64	46,224	"	78	46,385	81
Søndfjord	131	37,455	85	123	31,635	96
Nordfjord	154	37,662	42	114	28,542	4
Nordre Bergenhuus Amt	448	162,089	7	396	134,478	61
Søndre Søndmøre	98	24,058	116	94	23,112	118
Nordre Søndmøre	64	17,441	77	76	20,860	80
Romsdal	85	22,016	"	75	19,526	"
Nordmøre	111	44,156	74	97	33,731	105½
Romsdals Amt	358	107,673	27	342	97,231	63½
Orkedal Guldal	197	66,740	"	169	76,456	80
Strinde og Selbo	56	51,285	"	55	57,209	"
Fosen	87	34,288	68	99	32,701	94
Søndre Throndhjems Amt	340	152,313	68	323	166,367	54
Stør- og Værdalen	48	38,946	"	78	57,770	96
Inderøen	93	99,129	"	82	56,958	"
Namdal	41	12,027	"	85	31,257	60
Nordre Throndhjems Amt	182	150,102	"	245	145,986	36
Helgeland	37	8,886	72	60	15,108	84
Salten	124	16,020	71	90	11,601	98
Vesteraalen, Lofoten og Andenæs	50	19,097	"	83	15,058	"
Nordlands Amt	211	44,004	23	233	41,768	62
Senjen	88	11,647	83	76	9,642	77
Tromsø	36	27,020	8	45	3,205	60
Alten	30	2,265	112	25	9,354	48
Hammerfest	5	366	"	17	954	85
Varanger	5	5,560	"	3	359	"
Tanen	16	60	"	21	630	"
Finmarkens Amt	180	46,919	83	187	24,146	30
Tilsammen i hele Riget	6606	3,940,192	40	6914	4,111,313	53½

Bel
afhændede faste Eiendomme.

1853.			1854.			1855.			Tilsammen.		
Antal.	Beløb.		Antal.	Beløb.		Antal.	Beløb.		Antal.	Beløb.	
	Spd.	ß.		Spd.	ß.		Spd.	ß.		Spd.	ß.
83	19,986	"	96	24,326	"	89	19,198	"	444	105,170	"
132	38,522	"	185	51,223	"	160	53,234	"	732	214,383	"
189	50,401	"	206	69,381	"	299	84,665	"	949	329,433	"
404	108,909	"	487	144,930	"	548	157,097	"	2125	648,986	"
232	74,546	59	281	90,857	7	271	109,940	94	1246	439,885	27
96	35,477	"	108	42,496	"	129	57,693	"	533	211,716	"
124	53,470	"	151	35,167	"	119	50,600	"	601	219,744	"
452	163,493	59	540	168,520	7	519	218,233	94	2380	871,345	27
142	54,913	42	141	64,454	"	130	46,596	10	663	255,600	70
53	21,927	"	67	26,295	"	84	40,422	"	328	132,800	"
80	48,280	60	86	84,247	87	105	131,633	12	437	370,931	33
148	51,820	82	176	49,535	36	228	85,129	119	919	293,415	7
19	10,250	"	38	22,141	"	37	29,349	"	188	108,475	"
442	187,191	64	508	246,673	3	584	333,130	21	2535	1,161,221	110
83	26,473	60	94	40,204	"	103	47,550	"	460	182,889	60
77	44,739	60	85	86,665	60	75	58,611	58	379	282,626	19
100	33,790	"	101	37,783	119	116	40,539	96	571	181,205	36
124	28,062	28	119	24,737	44½	113	27,515	53	624	146,519	51½
384	133,065	28	399	189,390	103½	407	174,216	87	2034	793,240	46½
88	23,826	36	91	22,837	32	95	31,322	92	466	125,158	34
101	23,853	115½	102	22,368	81	102	23,737	56	445	108,262	49½
91	32,529	"	235	40,561	"	194	27,144	"	680	141,776	"
108	37,563	68	144	53,418	11	129	45,757	59	589	214,627	77½
388	117,772	99½	572	139,185	4	520	127,961	87	2180	589,824	41
178	72,737	100	205	110,895	60	225	106,508	"	974	433,338	"
80	107,894	"	89	97,327	"	76	78,675	"	356	392,390	"
136	43,330	54	141	46,515	53	131	50,682	112	594	207,519	21
394	223,962	34	435	254,737	113	432	235,865	112	1924	1,033,247	21
80	68,381	"	148	108,004	27	74	70,172	"	428	343,274	3
68	46,131	84	73	53,127	3	92	77,026	30	408	332,371	117
70	25,739	40	136	41,387	32	86	49,103	"	418	159,514	12
218	140,252	4	357	202,518	62	252	196,301	30	1254	835,160	12
61	8,928	27	62	21,629	"	54	15,228	60	274	69,781	3
99	13,196	42	110	12,006	88	122	19,236	79	545	72,062	18
85	20,467	"	47	23,553	"	72	20,995	"	337	99,170	"
245	42,591	69	219	57,188	88	248	55,460	19	1156	241,013	21
113	18,149	53	142	18,467	90	109	18,534	116	528	76,442	59
49	6,720	94	26	2,754	63	67	9,031	117	223	48,732	102
41	1,470	72	34	7,888	72	40	1,806	67	170	22,786	11
15	7,596	60	11	123	"	21	1,220	48	69	10,260	73
6	2,445	"	18	5,290	60	8	541	94	40	14,196	34
5	6,542	36	4	217	"	7	2,185	"	53	9,634	36
229	42,924	75	235	34,741	45	252	33,320	82	1083	182,052	75
7432	5,142,209	63½	8426	7,190,184	81½	8398	6,399,189	95½	37776	26,783,089	94

№ 15. Ta

over de i Landdistrikterne i 1851—1855

Fogderierne.	1851.			1852.		
	Antal.	Beløb.		Antal.	Beløb.	
		Spd.	ß.		Spd.	ß.
Aker og Follouq	1804	29,329	81	2109	30,750	89
Nedre Romerige	679	8,581	112	956	10,125	44
Øvre Romerige	797	10,586	114	796	15,883	100
Mosse og Tunø	306	3,772	104	439	3,620	103
Ide og Marker	367	3,088	19	239	2,750	81
Rakkestad	501	5,085	33½	702	5,077	17
Hedemarken	1536	59,823	58	1837	74,071	108
Solør	1186	21,319	90	2196	29,209	68
Vinger og Odalen	1195	24,298	=	1378	31,333	=
Østerdalen	642	13,759	102	439	10,131	11
Toten	546	13,572	=	1206	15,301	=
Gudbrandsdalen	665	11,443	=	703	8,891	=
Valders, Land og Hadeland	428	9,254	=	539	11,830	=
Buskerud	1374	41,053	31	1589	27,612	52
Ringerige og Hallingdal	1177	15,046	104	1598	33,641	46
Nummedal og Sandsvær	248	3,086	90	240	2,281	22
Jarlsberg	899	10,130	45	625	11,288	13
Laurvig	400	2,204	32	498	3,047	8
Nedre Thelemarken	734	7,224	65	884	6,079	14
Bamble	266	1,257	98½	240	1,188	6½
Øvre Thelemarken	907	8,040	53	947	8,736	114
Nedenæs	591	6,553	68	568	4,386	23
Robygdelaget	896	6,208	78	743	4,761	10
Mandal	994	5,331	=	1051	5,746	=
Lister	2277	8,076	=	2459	9,615	=
Jæderen og Dalerne	1109	9,557	63	1341	10,756	62
Ryfylke	836	5,713	50	961	7,191	5
Søndhordland og Hardanger	567	6,309	25	609	6,056	112
Nordhordland og Vos	291	2,644	32	159	3,730	51
Rosendal og Lysekloster	41	267	8½	17	112	104
Ytre og indre Sogn	799	13,853	99	941	11,850	51
Sønd- og Nordfjord	978	6,019	29	995	8,269	70
Søndmøre	1289	5,362	40	1062	4,587	81
Romsdal	1466	9,538	51½	1091	6,210	47
Nordmøre	922	8,868	3	1002	6,828	40
Orke- og Guldal	889	13,290	45	878	9,585	59
Strinde og Sælbo	1614	12,873	52	1665	10,423	31
Fosen	646	3,018	107	2008	5,113	51
Stør- og Værdalen	511	5,916	55	360	5,638	109½
Inderøen	695	31,572	=	516	48,499	=
Namdalen	363	2,229	1½	655	3,555	95½
Helgeland	145	312	101	271	975	117
Salten	695	1,598	103	789	2,658	102
Lofoten	187	2,649	27	310	2,429	49
Senjen og Tromsø	488	1,872	97	658	2,865	94
Alten	68	332	78	454	846	88
Hammerfest	64	117	104	112	6,637	106
Varanger	2	131	116	31	80	91
Tanen	=	=	=	1	2	60
Tilsammen	36080	472,178	105½	41867	532,266	85½

Bel

afholdte Executioner og Udpantninger.

1853.			1854.			1855.			Tilsammen.		
Antal.	Beløb.		Antal.	Beløb.		Antal.	Beløb.		Antal.	Beløb.	
	Spd.	ß.		Spd.	ß.		Spd.	ß.		Spd.	ß.
1855	19,371	31	1814	11,235	118	1515	16,249	54	9097	106,937	13
532	7,160	11	518	5,461	105	393	4,907	52	3078	36,236	84
936	11,675	12	654	6,276	100	535	7,136	55	3718	51,559	21
532	4,082	13	314	2,385	81	373	3,829	61½	1964	17,691	2½
242	1,790	47	198	2,294	19	140	978	57	1186	10,901	103
643	5,944	36½	381	2,921	70½	293	2,074	40	2520	21,102	77½
1511	81,484	31	1133	107,640	90	824	152,727	62	6841	475,747	109
1299	20,645	13	643	8,631	55	733	7,118	32	6057	86,924	18
996	12,767	=	926	7,656	=	502	9,425	=	4997	85,479	=
245	4,910	71	149	2,907	112	136	4,031	1	1611	35,740	57
1033	18,178	=	833	14,192	=	305	6,429	=	3923	67,672	=
637	7,508	=	496	4,568	=	512	2,316	=	3013	34,726	=
723	5,672	=	236	4,366	=	428	1,870	=	2354	32,992	=
1153	14,218	18	775	7,003	107	662	5,718	26	5553	95,605	114
1119	17,107	94	741	7,737	37	447	4,752	15	5082	78,285	56
360	3,235	100	190	1,407	1	208	1,058	93	1246	11,069	66
650	11,796	98	659	10,952	51	1016	12,273	2	3849	56,440	89
451	13,248	85	418	6,380	70	252	3,532	78	2019	28,413	33
1256	6,481	51	388	25,897	6½	558	52,570	115	3820	98,253	11½
274	1,598	1	173	740	71	131	1,066	21½	1084	5,850	78½
1087	6,648	24½	575	36,439	26½	554	47,113	117½	4070	106,978	95½
609	4,912	47	438	2,884	47	661	11,106	37	2867	29,842	102
652	3,409	47	571	2,848	69	408	2,350	81	3270	19,578	21
1143	10,169	=	656	3,798	=	586	3,129	=	4430	28,173	=
1865	6,509	=	1565	6,341	=	1251	4,900	=	9417	35,441	=
1188	11,001	75	788	4,986	9	850	4,302	30	5276	40,603	119
711	8,819	65	457	5,751	60	430	2,944	19	3395	30,419	79
530	5,080	90	409	4,190	112	377	3,420	103	2492	25,058	82
133	2,764	19	56	4,315	97	82	1,154	43	721	14,609	2
54	204	73	26	406	56½	27	70	35	165	1,061	37
803	7,065	98	388	3,177	11	451	3,716	74	3382	39,663	93
864	6,406	94	550	3,570	96	693	3,898	117	4080	28,165	46
465	2,681	33	388	1,623	70	141	537	67	3345	14,792	51
849	5,583	24½	1103	5,873	119½	1006	4,561	56	5515	31,767	58½
788	3,803	82	560	3,621	66	546	3,571	108	3818	26,693	59
685	7,692	31	360	10,507	30	434	4,989	117	3246	46,065	42
1276	8,838	90	830	6,484	63	1101	7,507	=	6486	46,126	116
1023	2,387	45	601	1,577	39	297	1,667	67	4575	13,764	69
367	3,739	6	307	2,289	93½	248	2,326	84½	1793	19,910	108½
331	38,132	=	396	59,354	=	420	103,458	=	2358	281,015	=
313	1,634	34½	231	2,195	45½	248	929	40½	1810	10,543	97½
255	831	85	138	2,349	50	180	1,265	=	989	5,734	113
917	3,489	115	693	3,910	54	591	2,882	41	3685	14,540	55
336	1,192	21	213	2,130	66	295	1,589	27	1341	9,990	70
977	4,383	13	997	4,955	76	840	2,573	40	3960	16,650	80
382	1,692	43	353	1,072	99	267	2,405	21	1524	6,349	89
105	1,696	35	82	120	96	77	80	73	440	8,653	54
57	788	31	326	1,805	58	152	662	62	568	3,468	118
2	217	30	29	288	63	10	114	36	42	622	69
35214	439,649	=	25725	419,528	66½	23186	530,293	101½	162072	2,393,916	119

№ 16. **Ta**

over de i Rigets Kjøbstæder i hvert af Aarene 1851—1855 thinglæste

Kjøbstæderne.	1851.			1852.		
	Antal.	Beløb.		Antal.	Beløb.	
		Spd.	ß.		Spd.	ß.
Frederikshald	61	29,486	87	85	31,789	"
Fredriksstad	34	27,087	70	30	11,461	15
Sarpsborg	17	7,564	44	32	7,042	102
Moss	33	16,414	"	32	18,599	25
Drøbak	12	5,981	92	12	10,083	97
Christiania	262	291,035	105	353	446,580	51
Hamar	34	25,835	"	41	25,674	111
Lillehammer	16	4,278	64½	30	22,207	30½
Hønefos	Indtagen	under		Land	distriktet.	
Drammen	119	60,739	"	80	33,694	"
Kongsberg	71	10,621	116	73	20,598	63
Holmestrand	17	5,227	60	26	14,479	"
Tønsberg	17	5,238	86½	33	29,085	119
Sandefjord	11	1,635	"	10	2,466	83
Laurvig	50	14,940	53	76	30,817	77
Skien	20	22,113	38½	40	16,772	76
Brevig	11	1,925	43	29	14,151	84
Porsgrund	17	12,531	93	20	6,942	20
Kragerø	22	9,412	64	27	8,313	37
Østerriisøer	31	13,630	21½	22	19,658	30
Arendal	29	18,075	9	46	17,617	30
Grimstad	17	6,014	15	30	10,947	10
Christianssand	84	29,104	7½	103	37,591	38
Flekkefjord	37	4,395	"	13	2,212	"
Stavanger	110	40,580	77	116	49,154	9
Bergen	315	160,130	"	244	181,272	"
Molde	26	17,004	1	18	17,658	51
Aalesund	25	18,866	37	16	13,517	109
Christianssund	33	21,599	6	63	44,952	112
Throndhjem	153	59,756	27	169	76,608	34
Levanger	17	4,020	104	8	2,075	38
Bodø	4	895	"	2	230	"
Tromsø	55	20,653	"	64	27,860	"
Hammerfest	15	28,043	96	29	29,049	34
Vardø, Vadsø	Indtagne	under		Varanger	Sorenskriveri.	
Tilsammen	1775	994,836	97	1972	1,281,164	45½

b e l

Gjældsbreve og Skifteudlæg, hvorved Pant er givet i faste Eiendomme.

1853.			1854.			1855.			Tilsammen.		
Antal.	Beløb.		Antal.	Beløb.		Antal.	Beløb.		Antal.	Beløb.	
	Spd.	ß.		Spd.	ß.		Spd.	ß.		Spd.	ß.
79	30,658	90	119	74,207	37	106	89,875	71	450	256,017	45
30	11,837	37	46	33,953	18	36	13,338	18	176	97,677	38
15	172,422	9	16	4,259	"	29	10,675	75	109	201,963	110
28	43,458	108	40	21,195	83	44	32,754	71	177	132,422	47
14	4,553	96	17	20,639	54	17	7,520	61½	72	48,779	40½
321	424,876	76	361	452,668	68	362	451,814	10	1659	2,066,975	70
19	8,428	3½	15	11,261	43½	28	30,876	114	137	102,076	32
15	2,867	22½	26	5,426	31½	29	17,895	24	116	52,674	53
100	59,509	"	151	94,056	"	146	99,097	"	596	347,095	"
90	16,615	59	103	20,439	70	85	33,398	38	422	101,673	106
14	10,935	"	24	14,271	"	25	15,328	"	106	60,240	60
30	7,218	43	37	9,966	84	21	8,783	"	138	60,292	92½
9	2,093	41	23	10,832	48	48	17,806	30	101	34,833	82
78	19,657	64	106	464,669	115	86	43,298	25	396	573,383	94
24	9,249	82	38	160,339	76	36	33,748	12	158	242,223	44
9	2,669	59	27	20,908	39	18	7,617	60	94	47,272	45
31	15,555	30	34	8,488	"	23	15,097	"	125	58,614	23
25	5,004	35	17	4,251	70	21	14,137	11	112	41,118	97
32	12,121	68	25	6,584	117½	45	22,236	65	155	74,231	62
30	23,889	5	48	32,359	116	40	29,995	77	193	121,936	117
9	1,933	7	22	11,036	99	17	6,885	60	95	36,816	71
77	24,464	112	94	40,613	108	124	50,706	35	482	182,480	60½
12	2,518	29	25	6,378	101	25	7,441	"	112	22,945	10
157	80,810	42	201	46,403	107	129	43,918	28	713	260,867	23
271	224,588	"	341	288,442	"	300	259,115	"	1471	1,113,547	"
18	5,161	8	25	13,815	76½	21	17,993	98½	108	71,632	115
15	13,924	21	15	13,951	7½	11	10,803	"	82	71,062	54½
78	41,561	52	60	31,912	69	50	20,209	51	284	160,235	50
183	77,577	72½	197	117,165	30	214	98,800	88	916	429,908	11½
6	1,087	110	7	1,768	93	10	5,049	28	48	14,002	13
2	200	"	"	"	"	1	400	"	9	1,725	"
73	26,455	"	67	27,166	"	70	29,823	"	329	131,957	"
4	5,350	"	12	18,754	18	7	2,248	62	67	83,445	90
1898	1,389,252	61½	2339	2,088,187	99½	2224	1,548,687	13	10208	7,302,128	76½

№ 17. **Ta**

over de i Rigets Kjøbstæder i hvert af Aarene 1851—1855 aflæste

Kjøbstæderne.	1851. Antal.	1851. Beløb. Spd.	ß.	1852. Antal.	1852. Beløb. Spd.	ß.
Frederikshald	42	25,681	78	67	21,202	17
Frederiksstad	27	11,564	15	23	11,416	66
Sarpsborg	17	4,895	73	19	5,782	23
Moss	19	5,122	21	28	7,959	82
Drøbak	13	4,071	89	7	1,074	53½
Christiania	261	235,278	46	389	358,938	83
Hamar	6	4,100	=	7	4,100	=
Lillehammer	13	3,456	2½	32	13,214	80
Hønefos	Indtagen	under		Land	distriktet.	
Drammen	91	52,330	=	78	94,779	=
Kongsberg	72	8,791	3½	66	30,081	98
Holmestrand	12	2,310	=	23	9,905	=
Tønsberg	17	5,094	59	18	8,029	63
Sandefjord	9	4,627	118	10	1,785	95
Laurvig	50	28,046	76	52	24,493	61
Skien	15	7,483	115	31	10,084	25
Brevig	9	4,872	22	11	7,537	18
Porsgrund	11	3,287	55	16	4,583	95
Kragerø	12	3,671	28	26	14,826	36
Osterriisøer	36	19,890	29	16	19,350	109
Arendal	26	13,346	80	23	10,153	11
Grimstad	19	5,858	76	20	3,725	103
Christianssand	70	22,011	109	98	26,675	115
Flekkefjord	18	26,725	11	14	3,578	31
Stavanger	79	25,322	30	49	27,945	14
Bergen	278	129,205	=	232	131,679	=
Molde	18	10,369	39	9	6,177	89
Aalesund	31	19,513	23	23	18,146	=
Christianssund	28	9,767	5	49	21,183	95
Throndhjem	121	39,704	91	143	61,531	85½
Levanger	=	=	=	10	4,101	27
Bodø	1	100	=	3	720	=
Tromsø	37	11,865	=	41	11,019	=
Hammerfest	12	16,239	35	18	9,624	93
Vardø, Vadsø	Indtagne	under		Varanger	Sorenskriveri.	
Tilsammen	1470	764,603	9	1651	985,406	108

b e l

Gjældsbreve og Skifteudlæg, hvorved Pant er givet i faste Eiendomme.

1853.			1854.			1855.			Tilsammen.		
Antal.	Beløb.		Antal.	Beløb.		Antal.	Beløb.		Antal.	Beløb.	
	Spd.	ßl.		Spd.	ßl.		Spd.	ßl.		Spd.	ßl.
111	39,332	26	108	38,009	31	94	30,359	59	422	154,584	91
23	12,065	54	26	15,137	50	23	9,625	15	122	59,808	80
11	3,479	93	18	1,904	36	28	16,254	92	93	32,316	77
29	15,032	104	34	12,162	74	28	16,605	23	138	56,882	64
15	3,082	105	17	8,323	32	21	18,003	114	73	34,556	33½
383	338,358	56	400	382,457	27	391	409,564	25	1824	1,724,596	117
5	2,830	"	5	2,065	"	13	14,082	101	36	27,177	101
8	2,350	"	10	5,429	62	34	16,392	110½	97	40,843	15
83	55,527	"	140	83,105	"	120	59,762	"	512	345,503	"
78	9,012	50	96	20,020	59½	110	18,175	10	422	86,080	101
11	3,758	60	22	15,986	26	16	6,140	30	84	38,099	116
30	6,909	107	32	8,331	6	30	16,577	60	127	44,942	55
5	1,100	"	15	3,999	54	12	1,681	56	51	13,194	83
46	11,416	52	81	72,204	56	58	71,721	32	287	207,882	37
12	3,447	93	20	7,093	53	23	12,483	21	101	40,592	67
10	2,103	48	14	5,996	92	13	1,893	27	57	22,402	87
14	3,987	54	41	10,004	75	26	37,638	22½	108	59,501	61½
33	4,719	15	31	16,452	62	18	5,905	9	120	45,574	30
24	11,613	56½	17	4,172	34½	24	12,695	99	117	67,722	88
18	8,426	7	47	24,872	76	37	25,815	79	151	82,614	13
15	5,407	102	30	6,618	49	23	6,755	11	107	28,365	101
83	21,557	46	86	24,261	105	142	56,731	7	479	151,238	22
19	3,402	55	26	6,156	89	19	2,653	43	96	42,515	109
103	26,310	67	153	41,368	9	119	39,382	116	503	160,328	116
219	117,429	"	278	154,835	"	305	153,644	"	1312	686,792	"
22	13,163	69	29	11,464	55	15	3,771	81	93	44,946	93
21	12,016	70	12	6,876	117	12	3,497	12½	99	60,049	102½
90	39,600	10	69	31,823	31	54	21,403	10	290	123,777	31
195	108,962	84	191	92,940	14	164	57,905	73	814	361,044	107½
5	825	"	3	473	87	2	600	"	20	5,999	114
2	360	"	"	"	"	"	"	"	6	1,180	"
55	10,658	"	40	14,569	"	41	12,810	"	214	60,921	"
4	2,451	79	6	23,568	80	13	8,517	74	53	60,402	1
1782	900,698	2½	2097	1,152,683	102	2028	1,169,048	92½	9028	4,972,440	74

№ 18. Ta

over de i Rigets Kjøbstæder i hvert af Aarene

Kjøbstæderne.	1851. Antal.	1851. Beløb. Spd.	ß.	1852. Antal.	1852. Beløb. Spd.	ß.
Frederikshald	56	42,664	24	57	38,321	35
Fredriksstad	19	22,170	60	16	11,642	60
Sarpsborg	18	9,216	52	12	6,330	"
Moss	33	28,708	"	22	19,657	"
Drøbak	26	15,175	"	14	7,564	"
Christiania	103	230,687	16	112	291,245	43
Hamar	6	4,693	"	10	9,565	"
Lillehammer	7	5,205	"	16	50,469	65
Hønefos	Indtagen	under		Land	distriktet.	
Drammen	76	62,696	"	61	43,422	"
Kongsberg	76½	18,383	54	81½	34,542	104
Holmestrand	22	9,989	"	18	12,950	"
Tønsberg	13	10,270	"	23	11,640	"
Sandefjord	11	3,832	3	13	6,625	"
Laurvig	46	23,064	"	46	16,540	106
Skien	18	13,026	72	25	18,333	"
Brevig	15	14,493	"	17	9,927	50
Porsgrund	11	9,753	48	28	18,069	"
Kragerø	22	13,949	60	16	6,511	"
Østerrisøer	15	4,279	24	11	6,315	"
Arendal	17	20,319	"	16	11,045	80
Grimstad	17	12,647	60	20	11,025	"
Christianssand	59	28,218	84	85	76,482	48
Flekkefjord	10	3,210	"	2	1,126	"
Stavanger	81	51,079	19	60	40,295	106
Bergen	176	171,966	"	142	225,878	"
Molde	18	4,661	"	10	2,524	"
Aalesund	5	8,860	"	3	6,565	"
Christianssund	25	16,825	61	29	30,515	58
Throndhjem	70	70,008	75	94	90,528	48
Levanger	4	1,355	"	5	1,461	"
Bodø	1	800	"	3	600	"
Tromsø	33	11,931	"	30	8,916	"
Hammerfest	10	6,229	24	20	13,191	"
Vardø, Vadsø	Indtagne	under		Varanger	Sorenskriveri.	
Tilsammen	1119½	950,366	6	1117½	1,139,824	83

b e l

1851—1855 afhændede faste Eiendomme.

1853.			1854.			1855.			Tilsammen.		
Antal.	Beløb.		Antal.	Beløb.		Antal.	Beløb.		Antal.	Beløb.	
	Spd.	ß.		Spd.	ß.		Spd.	ß.		Spd.	ß.
50	46,387	"	73	78,108	"	70	101,457	12	306	306,937	71
20	15,456	"	29	32,258	46	16	26,397	"	100	107,924	46
21	191,781	96	14	4,128	16	15	5,182	74	80	216,638	118
25	18,176	"	32	16,903	"	42	56,653	"	154	140,097	"
18	5,286	"	13	6,187	"	18	10,575	102	89	44,787	102
130	343,740	47	170	457,655	23	213	762,320	64	728	2,085,648	73
4	2,015	"	13	11,551	"	21	33,983	20	54	61,807	20
6	2,675	75	12	4,759	68	11	5,979	"	52	69,088	88
66	49,742	"	103	94,725	"	103	128,142	"	409	378,727	"
100½	23,246	48	100	24,976	24	78	34,938	12	436½	136,087	2
17	12,931	"	17	8,674	"	31	37,361	"	105	81,905	"
29	15,756	60	27	16,370	"	17	12,888	60	109	66,925	"
4	815	"	12	7,200	"	18	8,840	79	58	27,312	82
55	19,506	"	57	308,620	60	57	45,745	60	261	413,476	106
26	22,749	"	29	43,982	28	21	23,409	40	119	121,500	20
18	4,946	60	19	5,391	"	11	5,935	"	80	40,692	110
24	12,091	60	33	15,649	84	32	26,336	"	128	81,899	72
14	8,298	60	23	11,545	"	12	5,745	"	87	46,049	"
29	16,851	90	24	7,602	"	26	14,912	"	105	49,959	114
16	18,276	"	39	66,519	"	29	34,695	60	117	150,855	20
7	3,479	"	12	7,820	"	17	8,622	7	73	43,593	67
66	40,168	45	88	46,957	8	90	72,423	100	388	264,250	45
13	4,791	66	8	3,490	"	12	3,868	60	45	16,486	6
95	35,950	78	130	42,705	7	101	61,610	76	467	231,641	46
169	251,586	"	170	260,488	"	231	326,221	"	888	1,236,139	"
7	1,956	"	8	6,906	"	9	4,272	24	52	20,319	24
3	5,826	"	7	6,475	"	5	14,519	75	23	42,245	75
58	17,812	90	35	30,581	36	37	23,449	"	184	119,184	5
102	92,189	40	101	125,464	"	125	143,352	30	492	521,542	73
4	1,865	"	2	924	"	3	2,105	"	18	7,710	"
1	600	"		195	"		100	"	5	2,295	"
38	12,168	"	34	11,188	"	46	6,883	"	181	51,086	"
3	2,250	"	5	306	12	12	9,903	16	50	31,879	52
1238½	1,301,370	75	1439	1,766,304	52	1529	2,058,827	11	6443½	7,216,692	117

№ 19. Ta

over de i 1851—1855 i Kjøbstæderne

Kjøbstæderne.	1851. Antal.	1851. Beløb. Spd.	1851. Beløb. ß.	1852. Antal.	1852. Beløb. Spd.	1852. Beløb. ß.
Frederikshald	412	1,361	7	370	1,311	27
Frederiksstad	43	2,279	43	39	2,121	100
Sarpsborg	113	356	106	166	1,858	31
Moss	13	2,964	48½	8	3,575	11
Drøbak	13	381	42½	79	5,804	101½
Christiania	4299	129,847	116	3552	96,429	94
Hamar	53	663	24½	105	5,663	8
Lillehammer	28	6,007	33	18	12,192	91
Hønefos	Indtagen	under		Land	distriktet.	
Drammen	943	22,856	=	959	10,642	=
Kongsberg	768	3,968	86	395	2,031	109
Holmestrand	93	512	16	73	1,011	20
Tønsberg	214	738	89	148	786	9
Sandefjord	125	460	113	112	827	64
Laurvig	214	19,384	4	368	20,548	7
Skien	62	4,820	61	34	1,025	33
Brevig	26	6,890	47	18	7,410	19
Porsgrund	41	73	89	16	252	83
Kragerø	36	2,751	102	29	386	4
Østerriisøer	1	232	50	1	25	40
Arendal	1	7	98	3	343	111
Grimstad	3	144	68	16	773	27
Christianssand	129	2,561	26	198	2,315	3
Flekkefjord	9	349	51	10	630	55
Stavanger	501	5,876	38	632	6,825	=
Bergen	2790	15,626	20	2411	15,964	29
Molde	116	299	100	82	149	85
Aalesund	88	6,273	95	106	467	54
Christianssund	242	748	112	192	330	41
Throndhjem	659	9,187	42	572	7,343	60
Levanger	3	143	40	3	129	92
Bodø	14	10	12	14	21	70
Tromsø	132	1,839	90	197	1,531	10
Hammerfest	78	556	60	77	4,664	49
Vardø, Vadsø	Indtagne	under		Varanger	Fogderi.	
Tilsammen	12262	250,176	9½	11003	215,392	97½

Bel
afholdte Exekutioner og Udpantninger.

1853.			1854.			1855.			Tilsammen.		
Antal.	Beløb.		Antal.	Beløb.		Antal.	Beløb.		Antal.	Beløb.	
	Spd.	ßl.		Spd.	ßl.		Spd.	ßl.		Spd.	ßl.
290	1,937	75	380	1,422	51	339	2,992	35	1791	9,024	75
23	1,708	33	34	994	98	43	957	65	182	8,061	99
166	1,318	74	146	943	109	157	634	4	748	5,111	84
10	1,112	113	7	149	76½	10	1,509	116	48	9,312	5
35	1,043	94	74	781	88	31	1,438	42	232	9,450	8
3620	130,648	106	3172	113,536	34	4541	116,565	98	19184	587,028	88
94	1,787	103½	90	2,342	85	142	1,574	118½	484	12,031	99½
26	8,666	16½	32	17,800	48	10	15,122	109	114	59,789	57½
1011	26,005	=	856	8,708	=	736	9,334	=	4505	77,545	=
561	2,548	46	529	6,159	114	832	2,607	78	3085	17,316	73
54	1,042	32	47	1,847	87	32	76	117	299	4,490	32
176	558	61	108	463	84	124	831	78	770	3,378	81
52	3,923	119	21	174	66	47	5,360	28	357	10,747	30
200	15,872	54	197	22,713	74	269	6,770	75	1248	85,288	94
19	1,387	1	70	5,756	41	32	171	101	217	13,160	117
				6,000 holl. fl.						6,000 holl. fl.	
				37,000 Bcomk.						37,000 Bcomk.	
23	2,683	1	14	81,120	13	21	55,225	46	102	153,329	6
31	8,162	23	5	160	66	18	79	59	111	8,728	80
24	265	7	6	57	=	1	11	19	96	3,471	12
1	50	=	=	=	=	=	=	=	3	307	90
6	150	79	3	53	32	=	=	=	13	555	80
10	493	101	7	766	17	2	8,139	72	38	10,317	45
243	467	20	161	1,210	104	110	1,554	16	841	8,108	49
6	179	78	4	80	9	5	173	105	34	1,413	58
794	2,967	116	816	3,685	108	877	4,899	79	3620	24,254	101
2614	12,318	96	2693	18,597	20	3018	18,401	92	13526	80,908	17
47	187	22	84	138	78	90	238	28	419	1,013	73
24	72	16	78	496	=	67	79	30	363	7,388	75
271	4,139	60	196	3,350	21	296	1,002	4	1197	9,570	118
582	5,911	2	514	10,490	45	363	5,495	119	2690	38,428	28
2	240	41	4	280	20	1	7	67	13	801	20
11	14	68	13	11	82	=	=	=	52	57	112
294	2,923	95	83	312	62	485	920	63	1191	7,527	80
75	1,653	103	72	1,017	98	93	1,192	38	395	9,084	108
11395	242,442	56	10516	305,624	30½	12792	263,369	101½	57968	1,277,005	55
				6,000 holl. fl.						6,000 holl. fl.	
				37,000 Bcomk.						37,000 Bcomk.	

A. Kjøbstadafdelingen.

1. Kjøbstæder:	Spdlr.
Frederikshald	901,150
Fredriksstad	321,110
Sarpsborg	182,200
Moss	541,260
Drøbak	145,210
Christiania	6,609,930
Kongsvinger	63,190
Hamar	127,500
Lillehammer	158,760
Hønefos	48,830
Drammen	1,434,130
Kongsberg	361,190
Holmestrand	196,660
Tønsberg	347,720
Laurvig og Sandefjord	668,220
Skien	563,300
Porsgrund	254,120
Brevig	112,360
Kragerø	190,420
Osterriisøer	166,660
Arendal	525,130
Grimstad	117,640
Christianssand	698,030
Flekkefjord	171,800
Stavanger	973,860
Bergen	3,433,070
Aalesund	248,980
Molde	175,040
Christianssund	523,580
Throndhjem	2,482,740
Levanger	106,050
Bodø	24,770
Tromsø	470,410
Hammerfest	198,380
Vardø	23,760
Vadsø	72,750
	23,639,910

2. Forstæder og Ladesteder:	
Christiania Forstæder	443,770
Soon	33,220
Høien	27,750
Hvidsteen	5,230
Holmsboe	11,860
Aasgaardstrand	41,750
Svelvig	87,670
Staværn	74,480
Stathelle	24,340
Langesund	46,940
Lillesand	71,030
Lateris	868,040
Transport	868,040
Tvedestrand	60,750
Mandal	202,060
Farsund	124,200
Egersund	147,920
Haugesund	48,820
Sogndal	15,990
Namsos	40,110
	1,507,890

3. Større Samlinger paa Landet:		
Aker og Follouq	Fogderi	507,970
Ide og Marker	—"—	162,320
Mosse	—"—	138,600
Hedemarken	—"—	14,840
Vinger og Odalen	"—	17,030
Osterdalen	—"—	6,350
Ringerige og Hallingdal	—"—	2,280
Buskerud	—"—	220,060
Jarlsberg	—"—	329,970
Laurvig	—"—	26,300
Bamble	—"—	121,540
Nedre Thelemarken	—"—	53,400
Nedenæs	—"—	166,960
Mandal	—"—	31,300
Lister	—"—	17,090
Ryfylke	—"—	61,850
Jæderen og Dalerne	—"—	26,230
Nordhordland og Voss	—"—	481,620
Sogn	—"—	41,050
Sønd- og Nordfjord	—"—	11,810
Romsdal	—"—	7,670
Søndmøre	—"—	340
Nordmøre	—"—	7,950
Orke- og Guldal	—"—	124,330
Strinde og Sælbo	—"—	84,200
Stør- og Værdal	—"—	17,580
Inderøen	—"—	28,340
Helgeland	—"—	4,520
Alten	—"—	52,180
Tanen	—"—	1,160
Varanger	—"—	2,120
		2,768,960

Recapitulation.

1. Kjøbstæder	23,639,910
2. Forstæder og Ladesteder	1,507,890
3. Større Samlinger paa Landet	2,768,960
	27,916,760

gave
Brandkasse ved Udgangen af Aaret 1855.

B. Landafdelingen.

1. Landdistricter:		Spdlr.
Aker og Follouq	Fogderi	1,262,280
Øvre Romerige	—"—	527,740
Nedre Romerige	—"—	253,980
Ide og Marker	—"—	415,720
Mosse	—"—	542,360
Rakkestad	—"—	203,090
Hedemarken	—"—	309,440
Solør	—"—	161,430
Vinger og Odalen	—"—	143,440
Østerdalen	—"—	148 300
Toten	—"—	389,770
Valders	—"—	373,750
Gudbrandsdalen	—"—	84,390
Ringerige og Hallingdal	—"—	202,930
Nummedal og Sandsvær	—"—	35,770
Buskerud	—"—	902,250
Jarlsberg	—"—	1,100,310
Laurvig	—"—	282,690
Bamble	—"—	291,980
Nedre Thelemarken	—"—	201,490
Øvre Thelemarken	—"—	49,760
Nedenæs	—"—	657,680
Robygdelaget	—"—	17,260
Mandal	—"—	192,740
Lister	—"—	120,510
Jæderen og Dalerne	—"—	333,280
Ryfylke	—"—	84,650
Søndhordl. og Hardanger	—"—	210,800
Nordhordland og Voss	—"—	583,060
Rosendal og Lysekloster	—"—	38,230
Sogn	—"—	242,680
Sønd- og Nordfjord	—"—	140,360
Søndmøre	—"—	140,410
Romsdal	—"—	101,630
Lateris . .		10,746,160

		Spdlr.
Transport		10,746,160
Nordmøre	Fogderi	151,450
Orke- og Guldal	—"—	135,920
Strinde og Sælbo	—"—	455,460
Fosen	—"—	128,630
Stør- og Værdal	—"—	164,980
Inderøen	—"—	116,440
Namdal	—"—	142,890
Helgeland	—"—	323,430
Salten	—"—	203,830
Lofoten	—"—	338,340
Senjen og Tromsø	—"—	238,190
Alten	—"—	109,650
Tanen	—"—	27,930
Varanger	—"—	5,850
Hammerfest	—"—	51,800
		13,340,950

2. Bygninger paa Kjøbstadgrunde:	
Frederikstad	36,620
Christiania	361,730
Tønsberg	1,700
Christiansand	27,300
Stavanger	27,450
Throndhjem	37,120
	491,920

Recapitulation.

1. Landbygninger	13,340,950
2. Bygninger paa Kjøbstadgrunde	491,920
	13,832,870

№ 21. **Tabel**

over de i Femaaret 1851—1855 nybyggede Fartøier over 3 Commercelæster.

Byerne.	Antal.	Læstedrægt.	Anmærkning.
		C.-L.	
Frederikshald	=	=	
Frederikstad	2	70	
Sarpsborg	3	168	
Moss	2	382	
Drøbak	=	=	
Christiania	1	94½	
Drammen	12	1005½	
Svelvig	5	348½	
Holmestrand	=	=	
Tønsberg	=	=	
Sandefjord	=	=	
Aasgaardstrand	1	25	
Laurvig	4	431	
Langesund	1	50½	
Stathelle	2	240½	
Brevig	=	=	
Skien	1	217½	Et Fartøi, næsten færdigt, nedbrændte.
Porsgrund	7	729½	
Kragerø	7	554	
Østerriisøer	24	2212	For 4 Fartøier er Drægtigheden ei angivet.
Tvedestrand	=	=	Indtagne under Landdistrictet.
Arendal	=	=	
Grimstad	=	=	
Lillesand	=	=	Indtagne under Landdistrictet.
Christianssand	20	895½	
Farsund	5	359	Et under Bygning.
Flekkefjord	3	303	
Mandal	38	475	
Stavanger	29	2416	
Bergen	15	1259	
Molde	6	689	
Aalesund	3	78½	Et Barkskib under Bygning.
Christiansund	10	1132	
Throndhjem	7	510½	Heraf et Dampskib paa 45 Hestes Kraft.
Namsos	7	304	
Bodø	=	=	
Tromsø	3	hvoraf eet paa 64	To under Bygning.
Hammerfest	1	12	
Vardø	=	=	
Vadsø	=	=	
Tilsammen	219	15026	

Landdistricterne.	Antal.	Læstedrægtighed.	Anmærkning.
Amterne.		Com.-Læst.	
Akershuus	10	635	Et under Bygning paa 230 Læster.
Smaalenenes	6	218	Desuden 22 Baade, hver paa 2 Læster, og 10 Jagter og 20 Baade uden Angivelse af Drægtighed.
Buskeruds	17	1450½	
Jarlsberg og Laurvigs	71	6573	
Bratsbergs	39	3689	Desuden 6 Fartøier uden Angivelse af Drægtighed.
Nedenæs og Robygdelagets	116	13585½	
Liister og Mandals	=	=	Indtagne under Kjøbstæderne.
Stavangers	65	446 C.-L. 3875 Tdr.	
Søndre Bergenhuus	271	1310 C.-L. 57753 Tdr.	
Nordre Bergenhuus	21	5200 Tdr.	Angivelse af Drægtighed for 7 mangler.
Romsdals	13	127½ C.-L. 1840 Tdr.	
Søndre Throndhjems	10	629 C.-L. 2200 Tdr.	
Nordre Throndhjems	95	939 C.-L. 14595 Tdr.	
Nordlands	11	273 C.-L.	
Finmarkens	=	=	
Tilsammen	745	85463 Tdr. og 29875½ C.L.	

№ 22. **Opgave**

over de i Riget værende Sparebanker samt deres Status ved Udgangen af Aaret 1855.

Kjøbstæder og Ladesteder.	Sparebankens Fond.		Indskydernes Eiendom.	Gjæld til Andre end Indskyderne og Eierne af Sparebankens øvrige Fond.	Tilsammen.	Indskydernes Antal.	Administrationsudgifter i 1855.
	dens Eiendom.	dens øvrige Fond.					
	Spd.	Spd.	Spd.	Spd.	Spd.		Spd.
Frederikshald	9,260	"	146,563	"	155,823	982	825
Frederikstad	2,835	"	57,502	"	60,337	733	455
Sarpsborg	345	"	9,845	"	10,190	113	166
Moss	4,609	"	45,878	"	50,487	550	"
Christiania	111,428	"	1,492,313	"	1,603,741	8,383	8,996
Lillehammer	4,123	"	62,946	"	67,069	"	187
Drammen	33,101	"	377,117	"	410,218	4,687	2,547
Kongsberg	5,968	"	72,949	"	78,917	817	691
Holmestrand	10,976	"	65,810	"	76,786	1,250	851
Tønsberg	5,420	"	143,127	"	148,547	"	"
Laurvig	11,733	"	134,975	"	146,708	"	"
Skien	21,065	"	162,441	"	183,506	1,229	880
Porsgrund	2,438	200	39,779	"	42,417	329	285
Brevig	575	300	7,644	"	8,519	191	83
Kragerø	5,490	"	44,222	"	49,712	467	144
Østerriisøer	2,742	78	47,167	"	49,987	511	151
Arendal	22,707	"	279,484	"	302,191	1,729	"
Tvedestrand	568	"	21,917	"	22,485	"	"
Grimstad	3,520	"	92,461	"	95,981	"	290
Lillesand	980	"	33,150	"	34,130	"	"
Christianssand	9,908	"	253,662	"	263,570	3,834	1,519
Mandal	6,109	"	87,636	"	93,745	1,037	527
Farsund	3,912	"	38,504	"	42,416	507	260
Flekkefjord	8,633	"	65,955	"	74,588	"	728
Egersund	3,700	"	38,812	"	42,512	479	179
Stavanger	23,119	"	231,108	"	254,227	"	1,565
Haugesund	576	"	1,171	"	1,747	59	60
Bergen	103,514	"	1,205,676	"	1,309,190	19,323	"
Aalesund	10,007	"	159,991	"	169,998	"	"
Molde	8,498	"	60,608	"	69,106	"	"
Christiansund	10,695	"	129,352	"	140,047	"	"
Throndhjem	75,898	"	1,148,785	1,495	1,226,178	7,571	3,994
Levanger	2,744	"	36,425	"	39,169	"	112
Tromsø	12,891	"	131,265	"	144,156	"	"
Hammerfest	1,329	140	13,115	"	14,584	"	"
Vadsø	229	"	circ. 6,771	"	circ. 7,000	132	"
Tilsammen	541,645	718	6,946,126	1,495	7,489,984	54,913	25,495

No. 22. Oversigt

over de i Riget værende Sparebanker samt

Landdistricterne.	Sparebankens Fond.		Indskydernes Eiendom.	Gjæld til Andre end Indskyderne og Eierne af Sparebankens øvrige Fond.	Tilsammen.	Indskydernes Antal.	Administrationsudgifter i 1855.
	dens Eiendom.	dens øvrige Fond.					
	Spd.	Spd.	Spd.	Spd.	Spd.		Spd.
Aremark	395	"	3,569	47	4,011	117	41
Rakkestad	1,859	"	3,028	"	4,887	"	"
Eidsberg	31	"	5,237	"	5,268	87	15
Trygstad	293	428	10,445	"	11,166	"	"
Skiberg	745	"	2,527	"	3,272	87	21
Onsø	1,529	"	14,028	232	15,789	205	122
Folloug	2,833	"	41,300	"	44,133	419	241
Aker	48,959	"	748,361	"	797,320	3,201	3,154
Nittedal	629	"	3,374	"	4,003	61	5
Enebak	254	905	10,326	"	11,485	173	12
Fet	253	"	8,486	"	8,739	229	31
Urskoug	653	40	10,362	"	11,055	240	50
Krogstad	150	"	12,000	"	12,150	233	22
Høland	233	"	6,833	5	7,071	156	32
Gjerdrum	2,190	"	10,025	"	12,215	93	36
Ullensager	2,310	"	18,490	"	20,800	159	47
Fenstad	1,695	"	15,404	3,400	20,499	161	112
Næs (i Akershuus)	1,887	"	4,401	"	6,288	58	26
Eidsvold	5,200	"	13,144	"	18,344	146	49
Toten og Vardal	318	2,487	18,369	"	21,174	350	165
Hurdal	1,301	"	494	"	1,795	7	17
Vinger	1,010	"	18,128	"	19,138	179	68
Søndre Hedemarken	4,069	"	35,826	"	39,895	459	255
Løitens Spareskillingsbank	4	"	1,840	"	1,844	79	7
Ringsager	994	"	16,574	"	17,568	193	99
Vang	404	"	28,909	"	29,313	221	85
Næs (i Hedemarken)	477	"	8,256	"	8,733	164	ei opgivet.
Hof (i Solør)	6,872	"	1,588	"	8,460	33	75
Elverum	1,333	"	26,115	"	27,448	256	130
Tønset	Er	ganske	nylig	traadt i	Virksomhed.		
Aamodt	436	"	2,064	"	2,500	14	37
Vaage	222	"	5,814	800	6,836	60	25
Land	1,892	6,175	20,596	"	28,663	242	211
Ringerige	3,816	"	36,567	"	40,383	596	"
Røken	Opgave	mangler.					
Modum	1,592	"	22,157	"	23,749	390	298
Eker	1,077	"	25,833	"	26,910	378	154
Eggedal	1,152	"	427	"	1,579	20	"
Lier	2,528	"	14,581	"	17,109	155	103
Krydsherred	1,757	"	3,261	"	5,018	"	"
Sigdal	2,222	"	3,640	"	5,862	"	"

g a v e

deres Status ved Udgangen af Aaret 1855.

Landdistricterne.	Sparebankens Fond.		Indskydernes Eiendom.	Gjæld til Andre end Indskyderne og Eierne af Sparebankens øvrige Fond.	Tilsammen.	Indskydernes Antal.	Administrationsudgifter i 1855.
	dens Eiendom.	dens øvrige Fond.					
	Spd.	Spd.	Spd.	Spd.	Spd.		Spd.
Næs (i Hallingdal) . .	3,366	=	24,409	=	27,775	227	311
Vaale	1,082	=	14,538	2,600	18,220	=	=
Horten	2,238	=	39,469	=	41,707	=	=
Stem	4	1,210	732	=	1,946	=	=
Frederiksværn	5,159	=	35,984	=	41,143	=	=
Bamble	2,671	=	32,341	=	35,012	301	173
Gjerpen	618	=	17,402	=	18,020	217	93
Hvideseid	888	=	4,670	=	5,558	108	41
Bøe	862	=	9,011	=	9,873	73	50
Botne	=	=	5,606	680	6,286	=	=
Eid (Fjelberg Præstegjeld)	296	=	2,032	=	2,328	108	14
Kingservig	3,304	=	56,837	=	60,141	1,029	149
Voss	1,626	=	32,076	=	33,702	698	135
Strandebarm	569	=	15,677	=	16,246	367	20
Sogndal	298	=	9,996	=	10,294	229	41
Vig	687	=	9,501	=	10,188	302	71
Førde	383	=	939	=	1,322	55	25
Nordfjord	1,882	=	11,866	=	13,748	370	139
Volden og Ørsten . .	462	=	15,482	=	15,944	=	=
Balestrand	566	=	12,916	=	13,482	354	25
Aurland	96	=	1,153	=	1,249	39	5
Hafslo	124	333	11,112	=	11,569	159	62
Herø og Røvde . . .	454	=	10,198	=	10,652	=	=
Stranden	58	=	2,779	=	2,837	=	=
Surendal	2,489	=	8,171	=	10,660	=	=
Orkedal	Opgave	mangler.					
Ørlandet	576	=	20,515	=	21,091	354	48
Meelhuus	552	=	4,984	=	5,536	=	=
Horrig	105	=	465	=	570	38	37
Røros	3,873	=	29,520	=	33,393	480	283
Strinden	2,393	=	54,310	=	56,703	=	219
Stadsbygden . . .	421	196	11,098	=	11,715	160	22
Størdalen	1,638	=	32,011	=	33,649	459	185
Frosten	399	=	7,606	=	8,005	350	36
Sævig	1,814	=	29,240	2,700	33,754	689	199
Ibbestad	1,822	=	25,996	=	27,818	534	103
Stod	416	=	14,509	=	14,925	=	60
Værdalens Spareskillingsbank	195	=	9,618	=	9,813	=	=
Tilsammen	149,960	11,774	1,857,148	10,464	2,029,346	17,321	8,291

№ 23. **Ta**

over Længden af de ved Udgangen af 1855

Amterne.	Hovedveie.					Bygdeveie.				
	Slet Vei.	Maadelig Vei.	Antagelig Vei.	God Vei.	Tilsammen.	Slet Vei.	Maadelig Vei.	Antagelig Vei.	God Vei.	Tilsammen.
	Mile.	Mile.	Mile.	Mile.	Mile.	Mile.	Mile.	Mile.	Mile.	Mile.
Akershuus . . .	=	1	11½	20½	33	5⅞	15¾	44½	34	100⅛
Christiania By					¼					1¾
Smaalenenes	⅝	4⅞	9⅝	22⅝	37¾	10⅝	23⅞	28⅞	23⅞	87¼
Hedemarkens	⅛	16	30⅜	16½	63	29⅛	59	21⅜	5⅜	114⅞
Christians	12½	13½	17½	10½	54	14⅞	22⅜	21⅞	3¼	62⅜
Buskeruds	6	5	11⅛	31¾	53⅞	4⅜	2⅞	12¼	21	40½
Jarlsberg og Laurvigs	⅛	¾	2	15⅝	18½	⅞	2¾	9⅛	32¼	45
Bratsbergs	1⅝	6¾	11	25⅛	44½	23	16¼	9¾	1¼	50¼
Nedenæs og Robygdelagets	2⅝	8⅜	10¾	6	27¾	17⅛	11⅛	4¾	=	33
Lister og Mandals.	¾	1	5⅜	10⅞	18	⅜	1¼	7	26⅜	35
Stavangers	=	1⅛	1⅞	9¼	12¼	4½	8⅜	16	9⅝	38½
Søndre Bergenhuus	1¼	1⅞	5⅜	12⅜	20⅞	4⅞	12¾	11½	2¾	31⅞
Bergens By . . .					⅙					
Nordre Bergenhuus	1¼	2⅛	7¾	13⅝	24¾	4	8¼	13⅛	4¼	29⅝
Romsdals	1	3½	11¾	16⅜	32⅝	21⅞	29½	30⅞	8⅞	91⅛
Søndre Throndhjems . . .	6⅛	1⅝	23⅛	28¾	59⅝	12⅛	3¼	21¾	15	52⅛
Nordre Throndhjems .					33¾					80¼
Nordlands	=	=	=	=	=					19¼
Finmarkens	=	=	=	=	=					10
Tilsammen	34	67½	159⅛	239⅞	534⅔	153⅝	217⅜	252¾	187⅞	922⅞

b e l

med Hjulredskab fremkommelige offentlige Veie.

Den hele Vei-længde.	I sidste 5 Aar				Anmærkninger.
	Hovedveie		Bygdeveie		
	Ny anlagte.	Omlagte.	Ny anlagte.	Omlagte.	
Mile.	Mile.	Mile.	Mile.	Mile.	
$133\frac{1}{8}$	=	=	$3\frac{1}{4}$	$1\frac{1}{8}$	
2	=	=	$\frac{1}{8}$	=	Oplysning om Veienes Beskaffenhed mangler.
125	=	=	2	=	
$177\frac{7}{8}$	$\frac{3}{8}$	$\frac{7}{8}$	$5\frac{3}{4}$	$\frac{1}{4}$	
$116\frac{3}{8}$	=	$1\frac{3}{8}$	$2\frac{5}{8}$	=	Desuden $2\frac{1}{4}$ Mile Bygdevei, hvis Beskaffenhed ikke er opgivet.
$94\frac{3}{8}$	$\frac{7}{8}$	$\frac{1}{8}$	$\frac{1}{4}$	=	
$63\frac{1}{2}$	=	=	=	=	
$94\frac{3}{4}$	$4\frac{1}{8}$	$\frac{3}{8}$	$2\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{4}$	
$60\frac{3}{4}$	$3\frac{1}{8}$	=	$\frac{1}{8}$	$5\frac{1}{2}$	
53	=	=	2	$2\frac{5}{8}$	
$50\frac{3}{4}$	=	$\frac{1}{4}$	3	$\frac{3}{8}$	
$52\frac{3}{4}$	=	$\frac{3}{4}$	1	$\frac{3}{8}$	
$\frac{1}{6}$	=	=	=	=	Oplysning om Veienes Beskaffenhed mangler.
$54\frac{3}{8}$	$\frac{3}{4}$	$\frac{3}{8}$	=	$\frac{1}{4}$	
$123\frac{3}{4}$	=	$\frac{1}{4}$	$13\frac{1}{4}$	$\frac{5}{8}$	
$111\frac{3}{4}$	4	$1\frac{5}{6}$	$5\frac{2}{3}$	$\frac{1}{3}$	
114	=	=	=	=	Oplysning om Veienes Beskaffenhed mangler.
$19\frac{1}{4}$	=	=	=	=	Ligesaa.
10	=	=	=	=	Ligesaa.
$1457\frac{13}{24}$	$13\frac{1}{4}$	$6\frac{5}{24}$	$41\frac{13}{24}$	$12\frac{17}{24}$	

№ 24. **Opgave**

over Toldintraderne ved Rigets samtlige Toldsteder i Aarene 1851—1855.

Toldstederne.	1851.		1852.		1853.		1854.		1855.	
	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.
Frederikshald . .	58,975	7	54,559	17	57,402	21½	98,134	5	100,228	96
Frederiksstad . .	27,337	64½	29,522	81	30,836	64	29,139	20½	44,178	97
Sarpsborg . .	34,388	24½	33,620	118½	38,329	16	34,025	83½	32,310	88½
Moss	47,851	112	39,897	59½	35,574	117	38,248	85	38,936	94
Drøbak . . .	12,033	59	6,772	45	6,987	78	5,891	11	8,376	109
Christiania . .	515,251	61½	498,021	5½	485,761	=	672,231	102	601,892	10
Drammen . . .	206,230	62	185,182	72½	178,597	96	182,831	91	198,658	8
Holmestrand . .	23,168	109½	19,477	16	23,548	83½	25,803	112½	22,686	83½
Tønsberg . . .	36,096	67½	33,519	18	30,374	60	34,125	80	32,714	73
Sandefjord . .	4,795	1	5,048	46	5,248	80½	5,238	85	5,667	74½
Laurvig . .	60,684	21½	54,454	7½	52,787	6½	54,040	68	61,077	63
Skien . . .	49,136	61	41,633	72½	45,697	68	41,902	68½	43,593	36
Porsgrund . .	22,625	3½	20,483	91½	24,187	91	22,418	103	23,218	101½
Brevig . . .	30,011	54½	26,656	21½	26,965	116½	32,908	38½	26,266	34½
Kragerø . . .	34,347	57½	30,605	10	29,076	56½	28,203	40	31,517	94½
Østerriisøer . .	28,312	47½	25,783	23	23,967	84	24,250	100½	24,800	38
Tvedestrand . .	10,410	94	8,248	3	8,804	68	10,162	111	10,273	37
Arendal . . .	63,834	37	58,989	19	59,041	6	66,603	16	60,607	32
Grimstad . . .	10,888	53	9,827	103½	10,023	54	10,523	45½	12,560	115
Lillesand . . .	10,720	102	9,424	84	10,290	59	10,225	47	11,140	48
Christianssand .	90,310	65½	85,545	64	83,491	94	99,939	44	100,372	41
Mandal . . .	22,279	20	20,002	74	22,373	69	23,874	7	23,72[illegible]	32
Farsund . . .	15,432	72	13,894	93	14,772	21½	13,883	83	13,360	26½
Flekkefjord . .	10,837	108	8,213	14½	8,634	½	8,447	5	9,334	17
Soggendal . .	1,047	36½	901	82	1,651	23½	873	52	853	92½
Egersund . . .	5,649	87	5,793	95½	5,273	20	4,937	102	5,340	102½
Stavanger . .	133,520	50	115,748	49½	109,613	55½	100,597	83	101,253	26½
Haugesund . .	. . .	. .	. . .	. .	. . .	. .	. . .	. .	2,489	59
Bergen . . .	356,652	87	335,534	102	329,967	1	343,815	74	332,806	113
Aalesund . . .	18,488	2½	14,675	5	14,147	114	14,277	34	16,353	67½
Molde, . . .	8,013	13½	7,382	65	8,257	38½	8,524	39	8,579	23½
Christiansund .	43,011	88	33,783	16	40,876	50½	44,243	63	40,537	8
Throndhjem . .	170,199	41½	166,722	116½	189,411	5½	164,895	106	182,532	9½
Levanger . . .	4,548	106½	5,910	72½	5,680	89	6,443	16	7,038	59
Namsos . . .	3,911	61½	2,713	85	3,098	42	6,586	75	4,135	115
Bodø	1,603	59½	1,727	69	839	27	769	59½	1,064	110
Tromsø . . .	36,491	90	35,060	102	33,068	111	27,427	79½	25,798	26½
Hammerfest . .	18,768	89	15,386	119½	12,900	33	11,229	78	12,288	119
Vadsø . . .	9,998	59	13,552	63½	13,019	7½	10,350	99½	7,626	43½
Tilsammen .	2,237,865	77	2,074,277	43	2,080,578	109	2,318,027	13	2,286,200	24½

№ 25. Oversigt

over de paa Christiania Børs noterede Kourser paa Hbrg. Bco. og £ Sterl. i Aarene 1851—1855.

Aar.	Maaned.	Hbrg. Bco. 1 Maaned.	Hbrg. Bco. 3 Maaneder.	£ Sterl. 3 Maaneder.	Aar.	Maaned.	Hbrg. Bo. 1 Maaned.	Hbrg. Bo. 3 Maaneder.	£ Sterl. 1 Maaned.	£ Sterl. 3 Maaneder.
				Sp. ß.					Sp. ß.	Sp. ß.
	Januar	102,21	101,21	4 57		Januar	100	99		4 38 4/7
	Februar	102,19	101,19	4 59 1/7		Februar	100,125	99,125		4 39 1/4
	Marts	102,50	101,50	4 62 1/7		Marts	100,50	99,50		4 41 1/3
	April	102,50	101,50	4 62 1/8		April	100	99		4 37 3/5
	Mai	102,34	101,34	4 62 1/4		Mai	99,50	98,50		4 39
1851.	Juni	102	101	4 62	1854.	Juni	99,214	98,286		4 38
	Juli	102,44	101,44	4 62 3/7		Juli	99	98		4 36 1/4
	August	102,28	101,28	4 62 3/7		August	99	98		4 38 2/3
	Septbr.	102	101	4 62 1/4		Septbr.	99	98		4 37 1/8
	October	102	101	4 66		October	99	98		4 39 3/4
	November	102	101	4 66		November	99,347	98,347		4 40
	December	102	101	4 66		December	100,055	99,055		4 42 2/9
I Gjennemsnit for Aaret 1851		102,2	101,2	4 62 1/2	I Gjennemsnit for Aaret 1854		99,562	98,568		4 38,93
	Januar	102,09	101,09	4 66 4/7		Januar	100	99	4 47 1/3	4 43 1/3
	Februar	102,25	101,25	4 68		Februar	100	99	4 49	4 45
	Marts	102,25	101,25	4 68 8/9		Marts	100	99	4 52 8/9	4 48 8/9
	April	102,25	101,25	4 70		April	100	99	4 54 3/4	4 50 3/4
	Mai	102,25	101,25	4 70 4/7		Mai	100	99	4 56	4 52
1852.	Juni	102,25	101,25	4 72	1855.	Juni	100	99	4 54 1/2	4 50 1/2
	Juli	102,44	101,44	4 72		Juli	100	99	4 52 1/2	4 48 1/2
	August	102,25	101,25	4 70		August	99,28	98,28	4 51 1/4	4 47 1/4
	Septbr.	102,25	101,25	4 67		Septbr.	99,50	98,50	4 48 6/7	4 44 6/7
	October	101,88	100,88	4 60 1/3		October	99,11	98,11	4 49 1/3	4 45 1/9
	November	101,56	100,56	4 59 1/3		November	99,50	98,50	4 54	4 48
	December	101,94	100,94	4 58 2/7		December	99,875	98,75	4 54	4 48
I Gjennemsnit for Aaret 1852		102,14	101,14	4 66 1/2	I Gjennemsnit for Aaret 1855		99,772	98,761	4 52	4 47 3/4
	Januar	101,357	100,357	4 54 1/2						
	Februar	100,643	99,643	4 52 2/7						
	Marts	100,5	99,5	4 52						
	April	100,5	99,5	4 52						
	Mai	100,125	99,188	4 50						
1853.	Juni	99,75	99	4 47 1/3						
	Juli	100,063	99,219	4 46 4/7						
	August	100,5	99,5	4 47						
	Septbr.	100	99,031	4 42						
	October	100	99	4 40						
	November	100	99	4 37 1/4						
	December	100	99	4 37 1/3						
I Gjennemsnit for Aaret 1853		100,287	99,328	4 46 1/2						

№ 26. Norske Fartøier

afgaaede med Ladning fra fremmede til fremmede Havne.

Afgaaede fra:	1851.		1852.		1853.		1854.		1855.	
	Antal.	Commercelæster.	Antal.	Commercelæster.	Antal.	Commercelæster.	Antal.	Commercelæster.	Antal.	Commercelæster.
Sverige	710	70,655	767	79,755	804	84,167	893	96,334	815	91,794
Rusland ved det hvide Hav	1	110	6	580½	9	952½	14	919	=	=
Rusland — Østersøen	107	7,403	150	12,846½	238	16,663½	8	236	=	=
Rusland — det sorte Hav	12	1,469½	41	5,026	43	4,921	=	=	2	188½
Preussen	74	3,597	61	2,505½	234	7,498½	176	5,437½	167	8,913½
Mecklenburg	=	=	1	33	1	47½	3	96½	3	58½
Den danske Stat (Alt. undt.)	50	1,225	33	922½	52	1,041½	38	1,153	57	2,010
Lübeck	=	=	=	=	2	85	=	=	1	55
Hamburg & Altona	11	682½	14	817½	12	603½	11	945	5	326
Hannover	=	=	=	=						
Bremen	1	37	1	33½	4	316½	2	56	1	16
Nederlandene	2	224½	4	364	5	397½	4	183½	1	157
Belgien	6	400	11	895	6	520½	11	656	11	764½
Storbritanien og Irland	256	24,923½	301	26,574½	452	37,398	497	45,620	819	89,073
Frankrig Can. & Atlanterh.	26	1,899	29	2,753½	38	2,332	25	2,154½	18	2,036
Frankrig ved Middelhavet	18	1,464	9	722½	8	854	15	1,380½	22	2,539½
Spanien — Atlanterhavet	4	193	2	135	8	493½	25	1,920	42	3,704
Spanien — Middelhavet	11	1,157	6	295	9	671½	23	1,839	24	2,928½
Portugal	4	360½	15	1,183½	30	2,208½	33	2,802	28	3,140
Gibraltar	2	99	=	=	=	=	=	=	1	131
Den sardiniske Stat	2	194	1	61	1	93	1	84	7	953
Toscana	9	941	14	1,415	2	86½	6	731	5	692
Kirkestaten	11	839	8	533	2	194	3	222	5	426
Begge Sicilierne	27	2,112½	28	1,563	15	988	16	1,174	24	2,232
Malta	=	=	3	449½	1	65	2	159½	=	=
Østerrig	13	1,023½	16	1,430½	9	699½	7	686	32	3,004
Grækenland og de joniske Øer	3	234	2	111½	=	=	4	438	10	778
Tyrkiet	15	993½	12	947	14	1,333	13	1,520	106	15,764
Ægypten	42	5,626½	49	6,439	43	6,265	39	5,251	59	8,442
Algier	=	=	1	102	3	338	7	840½	16	1,934
Barbareskstaterne	=	=	1	117½	=	=	=	=	=	=
Nordamerikanske Fristater	32	3,664½	24	2,930½	26	3,128	22	3,138	12	1,944½
Britiske Besiddelser i Nordamerika	35	6,348½	43	7,629½	77	12,917½	63	10,956½	19	3,795
St. Thomas	=	=	=	=	2	440	=	=	=	=
Cuba	1	121½	=	=	=	=	3	448½	2	74
Hayti	1	111	=	=	=	=	=	=	=	=
Portorico	=	=	=	=	=	=	1	94	1	82½
Brasilien	17	1,354	14	1,444	15	1,247	13	882	20	2,053
Uruguai	=	=	2	185	2	233½	1	110½	=	=
Argentinske Republik	2	212	=	=	3	280	4	363½	5	477½
Chili og Peru	2	152	2	137½	=	=	1	188½	4	551½
Caplandet	1	125	=	=	=	=	=	=	=	=
Ostindien	=	=	1	140	1	131	1	133	=	=
Tilsammen	1508	139,952	1672	161,078½	2171	189,611	1985	189,153	2344	251,038

Forklaring

over Fattigvæsenet paa Landet for Aaret 1851 (Værker og Brug, der have eget Fattigvæsen, undtagne).

Amterne.	Antallet af Personer, der i Aarets Løb af det offentlige Fattigvæsen have været forsørgede: fuldstændig.	for en Deel.	Tilsammen.	Antallet af Fattige, der i Aarets Løb have været forsørgede: ved Lægd.	ved Bortakkordering.	paa anden Maade.	Tilsammen.	Det til det offentlige Fattigvæsen udlignede Bidrag i Penge. Spd.	ß.	Pengeværdien af Naturalbidraget. Spd.	ß.	Fattigvæsenets Indtægter af Brændevins Salg og Udskjænkning. Spd.	ß.	Omkostningerne ved at opfylde de med Lægdsforsørgelsen forbundne Forpligtelser i det Hele, ansatte i Penge. Spd.	ß.	Fattigvæsenets øvrige Indtægter. Spd.	ß.	Summa. Spd.	ß.
Akershuus . .	2123	2678	4801	1185	921	2695	4801	16,980	4½	7,870	48	1,901	=	9,168	10	4,317	75	40,237	17½
Smaalenenes. .	969	1166	2135	529	434	1172	2135	4,063	24	5,504	32½	225	100	6,860	86½	2,586	110½	19,240	113½
Hedemarkens. .	1623	2980	4603	1114	563	2926	4603	4,695	89½	8,729	80	1,126	90	19,552	31	4,452	31½	38,556	82
Christians . .	1719	3127	4846	1531	393	2922	4846	3,826	60	13,104	67	295	=	16,891	=	2,217	28½	36,334	35½
Buskeruds . .	1018	2237	3255	538	456	2261	3255	6,758	105	8,886	92½	1,261	56	9,679	82½	2,393	100	28,980	76
Jarlsberg og Laurvigs . .	731	1126	1857	341	406	1110	1857	8,220	23½	1,344	76	983	12	8,162	54	2,431	7	21,141	52½
Bratsbergs . .	736	2776	3512	314	378	2820	3512	5,842	78½	7,132	117	577	112	9,693	28	1,520	2	24,766	97½
Nedenæs og Robygdelagets .	554	1450	2004	187	334	1483	2004	6,237	76	6,345	8	=	=	5,157	90	773	32½	18,513	86½
Lister og Mandals	681	1711	2392	280	351	1761	2392	6,288	117	3,451	119	175	=	6,102	117	1,018	32	17,037	25
Stavangers . .	738	1524	2262	582	204	1476	2262	3,989	76½	4,093	79½	=	=	7,372	96½	1,934	½	17,390	13
Søndre Bergenh.	1136	2465	3601	653	451	2497	3601	4,625	32½	7,183	53	875	36	10,576	7	3,313	118	26,574	6½
Nordre Bergenh.	1036	1682	2718	949	366	1403	2718	2,301	70	1,423	101	1,304	60	15,718	84	1,304	72½	22,053	27½
Romsdals . .	1103	1845	2948	715	604	1629	2948	6,382	20	1,346	36	384	=	9,789	96	1,824	12½	19,726	44½
Søndre Throndh.	1037	2037	3074	447	609	2018	3074	8,242	56	367	7	942	=	8,468	62	1,983	15	20,003	20
Nordre Throndh.	1248	2112	3360	543	728	2089	3360	7,181	59½	494	60	1,023	=	9,949	64	2,381	13½	21,029	77
Nordlands . .	631	949	1580	382	444	754	1580	2,015	52	616	90	2,548	=	6,648	48	2,761	37	14,589	107
Finmarkens . .	154	434	588	53	140	395	588	2,284	4	146	=	1,415	=	1,449	72	1,253	51	6,548	7
Tilsammen . .	17,237	32,299	49,536	10,343	7782	31,411	49,536	99,935	108½	78,041	106½	15,037	106	161,241	68½	38,466	19	392,723	48½

Anmærkn. Ved de Værker og Brug, der ere opgivne som egne Fattigdistricter, udgjorde i Aaret 1851 Antallet af de Personer, der fuldstændig forsørgedes af Fattigvæsenet, 725, og af dem, der kun for en Deel forsørgedes, 556, tilsammen 1281 Personer, af hvilke 211 forsørgedes ved Bortaccordering, 936 ved tildeelt Understøttelse i deres egen Bopæl og 134 paa anden Maade. Det samlede Beløb af Indtægterne ved disse Værkers eller Brugs Fattigvæsen udgjorde i bemeldte Aar 20,048 Spd. 19 ß.; deraf var Værks- eller Brugseiernes Tilskud i Penge 13,132 Spd. 111 ß., Arbeidernes, Kjørselsbøndernes eller Andres Bidrag i Penge 1,835 Spd. 55 ß., Indtægt af Brændeviins Salg og Udskjænken 236 Spd. 60 ß., andre Indtægter i Penge 1,310 Spd. 77 ß. samt Værdien af Naturalpræstationerne 3,532 Spd. 76 ß., af hvilke sidste Værkseierne udredede for 3,513 Spd. 76 ß.

11*

Forklaring

over Fattigvæsenet paa Landet for Aaret 1852 (Værker og Brug, der have eget Fattigvæsen, undtagne).

Amterne.	Antallet af Personer, der i Aarets Løb af det offentlige Fattigvæsen have været forsørgede		Tilsammen.	Antallet af Fattige, der i Aarets Løb have været forsørgede			Tilsammen.	Det til det offentlige Fattigvæsen udlignede Bidrag i Penge.		Pengeværdien af Naturalbidraget.		Fattigvæsenets Indtægter af Brændeviins Salg og Udskjænkning.		Omkostningerne ved at opfylde de med Lægdsforsørgelsen forbundne Forpligtelser i det Hele, ansatte i Penge.		Fattigvæsenets øvrige Indtægter.		Summa.	
	fuldstændig.	for en Deel.		ved Lægd.	ved Bortakkordering.	paa anden Maade.		Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.
Akershuus . .	2625	2489	5114	1177	914	3023	5114	18,000	27	8,196	10½	2,351	6	8,257	99	4,859	59	41,664	81½
Smaalenenes .	981	1176	2157	491	513	1153	2157	4,470	2	5,740	39	153	40	6,874	7	2,533	84½	19,771	52½
Hedemarkens. .	1814	3103	4917	1273	604	3040	4917	5,726	10	10,472	90	1,213	40	20,741	61	5,243	54	43,397	15
Christians . .	1745	3189	4934	1564	446	2924	4934	4,538	5½	13,248	116½	206	10	16,983	90	3,247	14	38,223	116
Buskeruds . .	1128	2242	3370	601	513	2256	3370	6,737	41½	9,405	63	1,512	68	9,035	106	2,877	79	29,570	117½
Jarlsberg og Laurvigs . .	778	1251	2029	315	472	1242	2029	9,259	4	1,481	95½	1,400	80	7,947	28	2,329	55½	22,418	23
Bratsbergs . .	751	2827	3578	315	393	2870	3578	7,007	119½	7,315	101½	593	24	9,949	110	1,873	19½	26,740	14½
Nedenæs og Robygdelagets .	582	1463	2045	174	329	1542	2045	6,587	105	7,111	48	=	=	5,288	118	941	77½	19,929	108½
Lister og Mandals	739	1498	2237	305	376	1556	2237	5,920	57½	3,903	15½	191	=	6,934	75	1,147	107½	18,097	15½
Stavangers . .	742	1658	2400	561	243	1596	2400	4,726	29	5,389	108	=	=	7,693	66	1,656	103½	19,466	66½
Søndre Bergenh.	1127	2458	3585	613	436	2536	3585	5,050	64½	8,054	93	911	60	11,045	74	2,772	50	27,834	101½
Nordre Bergenh.	1060	1567	2627	929	348	1350	2627	2,614	27	1,453	99	1,321	=	13,556	52	1,628	63½	20,574	1½
Romsdals . .	1186	1742	2928	720	682	1526	2928	6,428	16	1,299	89	361	=	9,879	39	1,828	43	19,796	67
Søndre Throndh.	1175	1993	3168	454	708	2006	3168	9,302	81½	255	31	790	=	9,022	=	2,348	42½	21,718	35
Nordre Throndh.	1342	1920	3262	549	801	1912	3262	8,154	103½	600	104	672	=	9,950	111	2,303	13½	21,681	92
Nordlands . .	684	1023	1707	417	452	838	1707	2,030	7	246	82	2,554	40	7,286	112	2,608	95½	14,726	96½
Finmarkens . .	189	444	633	61	198	374	633	2,780	17	203	18	1,335	=	1,573	=	1,042	26½	6,933	61½
Tilsammen . .	18,648	32,043	50,691	10,519	8428	31,744	50,691	109,335	117½	84,380	3½	15,566	8	162,021	68	41,242	28½	412,545	105½

Anmærkn. Ved de Værker og Brug, der ere opgivne som egne Fattigdistricter, udgjorde i Aaret 1852 Antallet af de Personer, der fuldstændig forsørgedes af Fattigvæsenet, 744, og af dem, der kun for en Deel forsørgedes, 582, tilsammen 1326 Personer, af hvilke 201 forsørgedes ved Bortaccordering, 994 ved tildeelt Understøttelse i deres egen Bopæl og 131 paa anden Maade. Det samlede Beløb af Indtægterne ved disse Værkers eller Brugs Fattigvæsen udgjorde i bemeldte Aar 20,612 Spd. 83 ß.; deraf var Værks- eller Brugseiernes Tilskud i Penge 13,199 Spd. 77 ß., Arbeidernes, Kjørselsbøndernes eller Andres Bidrag i Penge 2,012 Spd. 72 ß., Indtægter af Brændeviins Salg og Udskjænken 153 Spd. 102 ß., andre Indtægter i Penge 1,106 Spd. 118 ß. samt Værdien af Naturalpræstationerne 4,139 Spd. 74 ß., af hvilke sidste Værkseierne udredede for 4,136 Spd. 110 ß.

Forklaring

over Fattigvæsenet paa Landet for Aaret 1853 (Værker og Brug, der have eget Fattigvæsen, undtagne).

Amterne.	Antallet af Personer, der i Aarets Løb af det offentlige Fattigvæsen have været forsørgede: fuldstændig.	for en Deel.	Tilsammen.	Antallet af Fattige, der i Aarets Løb have været forsørgede: ved Lægd.	ved Bortakkordering.	paa anden Maade.	Tilsammen.	Det til det offentlige Fattigvæsen udlignede Bidrag i Penge. Spd.	ß.	Pengeværdien af Naturalbidraget. Spd.	ß.	Fattigvæsenets Indtægter af Brændevins Salg og Udskjænkning. Spd.	ß.	Omkostningerne ved at opfylde de med Lægdsforsørgelsen forbundne Forpligtelser i det Hele, ansatte i Penge. Spd.	ß.	Fattigvæsenets øvrige Indtægter. Spd.	ß.	Summa. Spd.	ß.
Akershuus	2732	2584	5316	1247	1125	2944	5316	21,475	76½	9,143	102	1,971	75	9,144	40	4,947	59	46,682	112½
Smaalenenes	1005	1238	2243	490	533	1220	2243	5,781	56½	6,808	44½	133	40	7,327	105	2,813	20½	22,864	26½
Hedemarkens	1860	2453	4313	1291	612	2410	4313	7,787	23	9,178	41	1,256	40	20,643	82	4,267	3½	43,132	69½
Christians	1785	2981	4766	1451	647	2668	4766	5,803	14½	12,069	115	209	84	15,964	68	3,060	27	37,107	68½
Buskeruds	1153	2145	3298	598	532	2168	3298	8,717	119½	10,470	78	1,161	80	8,176	110	3,444	66½	31,971	94
Jarlsberg og Laurvigs	799	1139	1938	333	489	1116	1938	9,539	84	1,554	22	1,184	=	8,386	80	3,230	61½	23,895	7½
Bratsbergs	743	2620	3363	304	371	2688	3363	6,690	43	8,254	113	255	=	10,277	6	2,636	53½	28,113	95½
Nedenæs og Robygdelagets	595	1523	2118	188	352	1578	2118	7,714	113	7,024	2½	=	=	5,674	33	968	84	21,381	112½
Lister og Mandals	705	1799	2504	282	417	1805	2504	6,646	16½	4,203	62½	184	=	6,496	49	1,415	12	18,945	20
Stavangers	781	1695	2476	474	245	1757	2476	5,323	102½	6,244	114	5	=	7,405	69	1,542	25½	20,521	71
Søndre Bergenh.	1135	2389	3524	721	448	2355	3524	5,153	43	8,527	24	917	60	8,318	15	3,240	94	26,156	116
Nordre Bergenh.	1101	1493	2594	896	390	1308	2594	2,601	101	1,785	51	1,283	=	13,103	70	1,720	99½	20,494	81½
Romsdals	1227	1721	2948	731	706	1511	2948	7,939	20	1,421	6	340	=	10,393	45	2,239	89	22,333	40
Søndre Throndh.	1183	2208	3391	460	750	2181	3391	9,390	81½	196	75	792	=	9,716	60	2,711	85½	22,807	62
Nordre Throndh.	1377	1714	3091	552	856	1683	3091	9,041	46	605	48	904	60	10,111	14	3,588	5	24,250	53
Nordlands	710	1029	1739	418	428	893	1739	2,359	13	207	81	2,586	=	7,519	76	4,114	63½	16,786	113½
Finmarkens	236	534	770	57	141	572	770	3,124	15	176	30	1,642	=	1,308	=	1,417	111	7,668	36
Tilsammen	19,127	31,265	50,392	10,493	9042	30,857	50,392	125,090	8½	87,872	49½	14,825	79	159,967	82	47,359	½	435,114	99½

Anmærkn. Ved de Værker eller Brug, der ere opgivne som egne Fattigdistricter, udgjorde i Aaret 1853 Antallet af de Personer, der fuldstændig forsørgedes af Fattigvæsenet, 698, og af dem, der kun for en Deel forsørgedes, 657, tilsammen 1,355 Personer, af hvilke 187 forsørgedes ved Bortaccordering, 1,042 ved tildeelt Understøttelse i deres egen Bopæl og 126 paa anden Maade. Det samlede Beløb af Indtægterne ved disse Værkers eller Brugs Fattigvæsen udgjorde i bemeldte Aar 21,433 Spd. 16 ß.; deraf var Værks- eller Brugseiernes Tilskud i Penge 12,187 Spd. 93 ß., Arbeidernes, Kjørselsbøndernes eller Andres Bidrag i Penge 1,914 Spd. 76 ß., Indtægten af Brændevins Salg og Udskjænken 194 Spd. 113 ß., andre Indtægter i Penge 2,203 Spd. 103 ß. samt Værdien af Naturalpræstationerne 4,931 Spd. 111 ß., af hvilke sidste Værkseierne udredede for 4,888 Spd. 87 ß.

Forklaring

over Fattigvæsenet paa Landet for Aaret 1854 (Værker og Brug, der have eget Fattigvæsen, undtagne).

Amterne.	Antallet af Personer, der i Aarets Løb af det offentlige Fattigvæsen have været forsørgede		Tilsammen.	Antallet af Fattige, der i Aarets Løb have været forsørgede			Tilsammen.	Det til det offentlige Fattigvæsen udlignede Bidrag i Penge.		Pengeværdien af Naturalbidraget.		Fattigvæsenets Indtægter af Brændeviins Salg og Udskjænkning.		Omkostningerne ved at opfylde de med Lægdsforsørgelsen forbundne Forpligtelser i det Hele, ansatte i Penge.		Fattigvæsenets øvrige Indtægter.		Summa.	
	fuldstændig.	for en Deel.		ved Lægd.	ved Bortakkordering.	paa anden Maade.		Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.
Akershuus . .	2884	2886	5770	1282	898	3590	5770	25,730	13½	8,256	98½	1,979	96	9,236	34	5,428	13	50,631	15
Smaalenenes .	1037	1216	2253	458	588	1207	2253	6,885	43½	7,039	107½	93	40	6,133	103	3,323	69½	23,476	3½
Hedemarkens . .	1800	2272	4072	1197	653	2222	4072	8,561	45½	9,524	97	1,142	80	20,124	117½	6,172	67½	45,526	47½
Christians . .	1729	2693	4422	1418	393	2611	4422	6,430	99½	11,067	28	266	80	14,844	=	2,844	59	35,453	26½
Buskeruds . .	1110	2174	3284	492	593	2199	3284	7,830	65½	10,719	27½	1,051	80	7,633	104	3,541	13½	30,776	50½
Jarlsberg og Laurvigs . .	828	1179	2007	319	482	1206	2007	10,779	55	1,738	74	1,223	80	8,538	102	3,898	72½	26,179	23½
Bratsbergs . .	723	2476	3199	303	406	2490	3199	8,086	110½	7,804	97½	224	94½	10,245	112	3,282	58	29,644	112½
Nedenæs og Robygdelagets .	576	1445	2021	171	315	1535	2021	8,086	30	7,576	69	=	=	5,451	45	1,019	36½	22,133	60½
Lister og Mandals	680	1743	2423	268	387	1768	2423	7,143	91	4,197	100	180	=	6,321	37½	1,516	22	19,359	10½
Stavangers . .	761	1797	2558	561	287	1710	2558	5,530	82	5,356	2½	=	=	9,053	97	1,782	18½	21,722	80
Søndre Bergenh.	1117	2414	3531	602	582	2347	3531	5,262	109	10,611	105	850	60	9,743	63	3,450	38½	29,919	15½
Nordre Bergenh.	1113	1388	2501	879	408	1214	2501	2,187	89	2,181	38	1,292	=	13,646	20	1,541	39½	20,848	66½
Romsdals . .	1238	1574	2812	700	746	1366	2812	8,127	15	1,581	110½	389	=	11,063	62	2,193	112½	23,355	60
Søndre Throndh.	1244	2106	3350	467	794	2089	3350	10,459	39	265	69	823	=	9,808	100	2,654	38	24,011	6
Nordre Throndh.	1360	1465	2825	556	872	1397	2825	8,505	30	557	12	956	=	10,357	27	3,779	99	24,155	48
Nordlands . .	708	1015	1723	429	431	863	1723	2,201	38½	238	46	2,497	=	7,574	2	3,449	46½	15,960	13
Finmarkens . .	228	726	954	57	175	722	954	3,018	2	237	=	1,716	12	1,467	=	1,926	89½	8,364	103½
Tilsammen . .	19,136	30,569	49,705	10,159	9010	30,536	49,705	134,826	118½	88,955	2	14,686	22½	161,244	66	51,804	53½	451,517	22½

Anmærkn. Ved de Værker eller Brug, der ere opgivne som egne Fattigdistricter, udgjorde i Aaret 1854 Antallet af de Personer, der fuldstændig forsørgedes af Fattigvæsenet, 728, og af dem, der kun for en Deel forsørgedes, 697, tilsammen 1,425 Personer, af hvilke 208 forsørgedes ved Bortaccordering, 967 ved tildeelt Understøttelse i deres egen Bopæl og 250 paa anden Maade. Det samlede Beløb af Indtægterne ved disse Værkers eller Brugs Fattigvæsen udgjorde i bemeldte Aar 23,593 Spd. 61 ß.; deraf var Værks- eller Brugseiernes Tilskud i Penge 13,947 Spd. 4 ß., Arbeidernes, Kjørselsbøndernes eller Andres Bidrag i Penge 2,145 Spd. 31 ß., Indtægt af Brændeviins Salg og Udskjænken 229 Spd. 15 ß., andre Indtægter i Penge 1,262 Spd. 99 ß. samt Værdien af Naturalpræstationerne 6,009 Spd. 32 ß., af hvilke sidste Værkseierne udredede for 5,969 Spd. 68 ß.

Forklaring

over Fattigvæsenet paa Landet for Aaret 1855 (Værker og Brug, der have eget Fattigvæsen, undtagne).

Amterne.	Antallet af Personer, der i Aarets Løb af det offentlige Fattigvæsen have været forsørgede		Tilsammen.	Antallet af Fattige, der i Aarets Løb have været forsørgede			Tilsammen.	Det til det offentlige Fattigvæsen udlignede Bidrag i Penge.		Pengeværdien af Naturalbidraget.		Fattigvæsenets Indtægter af Brændeviins Salg og Udskjænkning.		Omkostningerne ved at opfylde de med Lægdsforsørgelsen forbundne Forpligtelser i det Hele, ansatte i Penge.		Fattigvæsenets øvrige Indtægter.		Summa.	
	fuldstændig.	for en Deel.		ved Lægd.	ved Bortakkordering.	paa anden Maade.													
								Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.
Akershuus . .	2874	2606	5480	1275	902	3303	5480	27,356	43	6,588	13	2,306	32	10,313	65	6,610	43½	53,174	76½
Smaalenenes .	1058	1239	2297	461	607	1229	2297	8,045	29	6,425	62	110	"	6,481	27	3,453	69	24,515	67
Hedemarkens . .	1695	2302	3997	1127	628	2242	3997	9,139	81½	10,039	10½	1,954	80	21,615	58	4,827	51	47,576	41
Christians .	1519	2574	4093	1396	397	2300	4093	6,895	30½	13,163	1	437	4	13,012	19	2,930	98½	36,438	33
Buskeruds . .	1124	2069	3193	496	612	2085	3193	8,299	89	10,199	51½	1,113	40	6,881	89	3,576	51	30,070	80½
Jarlsberg og Laurvigs . .	816	1169	1985	307	491	1187	1985	10,724	89½	1,824	109½	1,112	111½	8,701	42½	4,156	64	26,520	57
Bratsbergs . .	695	2517	3212	299	391	2522	3212	7,947	67½	7,409	115	430	20	10,495	8	2,600	21½	28,882	112
Nedenæs og Robygdelaget . .	551	1419	1970	154	352	1464	1970	8,705	16	7,275	57	"	"	5,471	53	1,149	110½	22,601	116½
Lister og Mandals	622	1700	2322	243	385	1694	2322	7,927	21	4,548	81	170	"	6,442	69	1,616	39½	20,704	90½
Stavangers . .	790	1880	2670	573	337	1760	2670	5,897	82½	6,191	57½	"	"	10,150	100	2,434	118½	24,674	118½
Søndre Bergenh.	1139	2557	3696	611	618	2467	3696	5,877	88	10,797	49½	780	"	10,063	64	3,515	106½	31,034	68
Nordre Bergenh.	1053	1623	2676	871	447	1358	2676	3,168	50	2,418	15	1,316	"	14,778	31	2,006	103½	23,687	79½
Romsdals . .	1258	1881	3139	695	699	1745	3139	7,729	84	2,117	45½	446	"	11,242	17	2,672	11½	24,207	38
Søndre Throndh.	1254	2164	3418	451	820	2147	3418	10,908	64	256	37	802	"	9,922	60	2,914	2	24,803	43
Nordre Throndh.	1427	1633	3060	556	883	1621	3060	8,443	119	595	59	640	"	10,784	112	3,579	78	24,044	8
Nordlands . .	735	1033	1768	449	433	886	1768	3,189	106	231	4	2,514	"	8,762	52	4,308	1	19,005	43
Finmarkens . .	254	822	1076	64	185	827	1076	4,119	95	298	48	1,884	"	1,623	72	2,270	109½	10,196	84½
Tilsammen . .	18,864	31,188	50,052	10,028	9187	30,837	50,052	144,376	75½	90,379	96	16,016	47½	166,742	98½	54,623	119	472,139	76½

Anmærkn. Ved de Værker og Brug, der ere opgivne som egne Fattigdistricter, udgjorde i Aaret 1855 Antallet af de Personer, der fuldstændig forsørgedes af Fattigvæsenet, 700, og af dem, der kun for en Deel forsørgedes, 658, tilsammen 1,358 Personer, af hvilke 190 forsørgedes ved Bortaccordering, 899 ved tildeelt Understøttelse i deres egen Bopæl og 269 paa anden Maade. Det samlede Beløb af Indtægterne ved disse Værkers eller Brugs Fattigvæsen udgjorde i bemeldte Aar 24,806 Spd. 56 ß.; deraf var Værks- eller Brugseiernes Tilskud i Penge 14,962 Spd. 102 ß., Arbeidernes, Kjørselsbøndernes eller Andres Bidrag i Penge 1,888 Spd. 33 ß., Indtægter af Brændeviins Salg og Udskjænken 229 Spd. 15 ß., andre Indtægter i Penge 1,486 Spd. 7 ß. samt Værdien af Naturalpræstationerne 6,240 Spd. 19 ß., af hvilke sidste Værkseierne udredede for 6,141 Spd. 79 ß.

№ 32. **Forkla**

over Fattigvæsenet i Kjøbstæderne

Kjøbstæderne og Ladestederne.	Antallet af de Personer, der forsørges af Fattigvæsenet		Tilsammen.	Antallet af Fattige, der forsørges eller understøttes				Tilsammen.
	fuldstændig.	kun for en Deel.		ved Bortaccordering.	ved Arbeide i Fattigarbeidshuse.	ved tildeelt Understøttelse i deres egen Bopæl.	paa anden Maade.	
Frederikshald	222	168	390	134	8	200	48	390
Fredriksstad	106	82	188	43	7	101	37	188
Sarpsborg	14	36	50	14	"	36	"	50
Moss	77	143	220	52	"	141	27	220
Soon	11	23	34	9	"	25	"	34
Høien	2	9	11	2	"	9	"	11
Drøbak	36	56	92	33	"	59	"	92
Christiania	925	1260	2185	819	106	671	589	2185
Hamar	"	"	"	"	"	"	"	"
Lillehammer	5	22	27	5	"	22	"	27
Drammen Bragernæs	153	268	421	110	"	211	100	421
Drammen Strømsø	97	91	188	82	"	59	47	188
Drammen Tangen	39	106	145	28	"	82	35	145
Kongsberg	35	326	361	31	"	310	20	361
Svelvig	15	22	37	15	"	22	"	37
Holmestrand	39	71	110	39	"	47	24	110
Aasgaardstrand	6	8	14	1	"	3	10	14
Tønsberg	77	76	153	37	43	63	10	153
Sandefjord	14	11	25	7	"	9	9	25
Laurvig	89	199	288	77	21	153	37	288
Skien	47	113	160	16	"	90	54	160
Brevig	17	38	55	6	"	49	"	55
Porsgrund	25	69	94	18	"	64	12	94
Langesund	3	27	30	3	"	27	"	30
Kragerø	34	117	151	25	"	114	12	151
Østerriisøer	16	157	173	17	"	78	78	173
Tvedestrand	10	4	14	"	"	14	"	14
Arendal	24	19	43	22	"	21	"	43
Grimstad	7	11	18	6	"	12	"	18
Lillesand	20	11	31	21	"	10	"	31
Christianssand	160	887	1047	160	29	763	95	1047
Mandal	24	158	182	24	"	158	"	182
Farsund	19	49	68	15	"	53	"	68
Flekkefjord	14	55	69	12	"	50	7	69
Egersund	29	47	76	29	"	47	"	76
Stavanger	422	197	619	125	"	482	12	619
Bergen	820	1252	2072	589	239	783	461	2072
Aalesund	15	72	87	12	"	75	"	87
Molde	6	44	50	6	"	30	14	50
Christiansund	142	95	237	105	"	113	19	237
Throndhjem	314	1197	1511	162	152	1074	123	1511
Levanger	22	60	82	15	"	37	30	82
Tromsø	37	97	134	26	"	100	8	134
Hammerfest	12	17	29	11	"	18	"	29
Tilsammen	4,201	7,770	11,971	2,963	605	6,485	1,918	11,971

r i n g
og Ladestederne for Aaret 1851.

Beløbet af det udlignede Bidrag til det offentlige Fattigvæsen.		Beløbet af Fattigvæsenets Indtægt af Brændevins Salg og Udskjænken.		Fattigvæsenets øvrige Indtægter.		Tilsammen Indtægt.		Den Deel af Fattigskatten, der udlignes paa			
								Formue.		Indkomst og Næring.	
Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.
4,624	57	3,000	"	630	16	8,254	73	723	84	3,900	93
1,451	108	683	44	538	22	2,673	54				
"	"	500	"	127	72	627	72				
1,567	94	1,440	24	156	64	3,164	62	489	24	1,078	70
157	113	133	40	13	99	305	12	53	99	104	14
"	"	41	50	35	95	77	25				
500	"	800	"	91	118	1,391	118				
19,719	40	8,000	"	1,351	40	29,070	80	3,137	114	16,581	46
"	"	100	"	123	"	223	"				
"	"	200	"	174	15	374	15				
3,832	84	1,600	"	449	24½	5,881	108½	1,165	96	2,634	24
1,773	27	800	"	170	63½	2,743	90½	379	48	1,420	72
1,202	36	400	"	141	93½	1,744	9½	399	96	800	24
821	10	800	"	724	75	2,345	85				
413	"	200	"	93	89	706	89				
1,520	"	780	"	96	95	2,396	95	1,013	40	506	80
51	74	150	"	19	85	221	39	34	49	17	25
1,600	"	868	40	206	40	2,674	80				
100	"	100	"	74	103	274	103				
2,100	"	1,460	"	285	99	3,845	99				
1,207	30	600	"	358	105	2,166	15	537	36	669	114
343	74	800	"	107	22	1,250	96				
400	88	800	"	87	47	1,288	15				
"	"	233	42	69	41	302	83				
1,050	"	366	80	208	29	1,624	109	700		350	
852	4	500	"	208	81	1,560	85	340	98	511	26
"	"	250	"	"	"	250	"				
300	"	800	"	240	113	1,340	113				
"	"	583	40	31	103	615	23				
441	"	"	"	94	48	535	48				
5,158	19	2,813	40	1,340	84	9,312	23				
550	"	700	"	163	27	1,413	27				
135	"	400	"	20	108	555	108				
450	"	300	"	28	82	778	82	200	67	249	53
405	24	420	18	13	8	838	50				
7,454	112	1,000	"	527	62	8,982	54	1,191	111	6,263	1
16,000	"	10,361	"	2,822	"	29,183	"				
"	"	800	"	172	14	972	14				
254	"	350	"	123	48	727	48				
1,791	80	1,200	"	277	31	3,268	111	252	42	1,539	38
3,469	95	6,000	"	3,735	66	13,205	41				
280	"	200	"	90	67	570	67	186	80	93	40
800	"	800	"	474	77	2,074	77				
"	"	380	"	52	20	432	20				
82,778	89	52,714	58	16,754	71½	152,247	98½				

№ 33. **Forkla**

over Fattigvæsenet i Kjøbstæderne

Kjøbstæderne og Ladestederne.	Antallet af de Personer, der forsørges af Fattigvæsenet			Antallet af Fattige, der forsørges eller understøttes				
	fuldstændig.	kun for en Deel.	Tilsammen.	ved Bortaccordering.	ved Arbeide i Fattigarbeidshuse.	ved tildeelt Understøttelse i deres egen Bopæl.	paa anden Maade.	Tilsammen.
Frederikshald	227	181	408	130	13	212	53	408
Frederiksstad	112	59	171	44	12	81	34	171
Sarpsborg	20	40	60	20	"	40	"	60
Moss	79	156	235	49	"	156	30	235
Soon	14	19	33	12	"	19	2	33
Hølen	4	9	13	3	"	6	4	13
Drøbak	30	62	92	28	"	64	"	92
Christiania	953	2294	3247	871	82	1607	687	3247
Hamar	1	"	1	1	"	"	"	1
Lillehammer	7	24	31	4	"	27	"	31
Drammen Bragernæs	149	284	433	101	"	228	104	433
Drammen Strømsø	104	93	197	86	"	57	54	197
Drammen Tangen	40	86	126	30	"	66	30	126
Kongsberg	36	385	421	54	"	349	18	421
Svelvig	18	32	50	18	"	17	15	50
Holmestrand	33	68	101	36	25	40	"	101
Aasgaardstrand	7	5	12	"	"	5	7	12
Tønsberg	73	81	154	30	43	81	"	154
Sandefjord	11	18	29	6	"	23	"	29
Laurvig	82	192	274	82	"	130	62	274
Skien	39	111	150	21	"	87	42	150
Porsgrund	24	69	93	19	"	59	15	93
Brevig	8	45	53	4	"	49	"	53
Langesund	2	28	30	5	"	25	"	30
Kragerø	34	127	161	16	"	114	31	161
Østerriisøer	17	158	175	17	"	142	16	175
Tvedestrand	10	4	14	"	"	14	"	14
Arendal	21	30	51	29	"	22	"	51
Grimstad	8	11	19	7	"	10	2	19
Lillesand	17	10	27	17	"	10	"	27
Christiansand	169	963	1132	169	42	823	98	1132
Mandal	44	133	177	27	"	150	"	177
Farsund med Egvaag og Lodshavn	10	58	68	8	"	55	5	68
Flekkefjord	14	55	69	12	"	50	7	69
Egersund	26	45	71	26	"	45	"	71
Stavanger	383	132	515	108	"	396	11	515
Bergen	1231	908	2139	597	245	828	469	2139
Aalesund	19	38	57	7	"	42	8	57
Molde	7	48	55	7	"	33	15	55
Christiansund	127	152	279	116	"	152	11	279
Throndhjem	334	1173	1507	176	"	941	390	1507
Levanger	18	75	93	18	"	75	"	93
Namsos	"	24	24	"	"	24	"	24
Tromsø	40	97	137	31	"	78	28	137
Hammerfest	14	62	76	13	"	38	25	76
Tilsammen	4,616	8,644	13,260	3,055	462	7,470	2,273	13,260

r i n g
og Ladestederne for Aaret 1852.

Beløbet af det udlignede Bidrag til det offentlige Fattigvæsen.		Beløbet af Fattigvæsenets Indtægt af Brændevins Salg og Udskjænken.		Fattigvæsenets øvrige Indtægter.		Tilsammen Indtægt.		Den Deel af Fattigskatten, der udlignes paa			
								Formue.		Indkomst og Næring.	
Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.
3,900	97	3,000	"	1,242	31½	8,143	8½	772	102	3,127	115
1,350	"	600	"	395	20½	2,345	20½				
"	"	750	"	124	17	874	17				
1,410	91	1,833	42	98	46	3,342	59				
230	7	133	40	33	54	396	101	93	103	136	24
"	"	83	27	32	8	115	35				
500	"	400	"	100	"	1,000	"				
20,700	"	8,114	84	1,560	1½	30,374	85½	3,152	114	17,547	6
"	"	"	"	339	85½	339	85½				
"	"	50	"	227	12	277	12				
3,013	42	2,000	"	447	17	5,460	59	1,213	60	1,776	60
1,394	42	1,000	"	247	43½	2,641	85½	386	"	1,014	"
891	36	500	"	147	88½	1,539	4½	389	60	510	60
1,257	65	1,166	80	1,170	26½	3,594	51½				
388	80	133	40	61	106	583	106				
1,158	39	780	"	74	96½	2,013	15½	772	35	386	4
70	"	100	"	"	"	170	"	46	80	23	40
1,500	"	768	40	331	12	2,599	52				
100	"	100	"	57	35	257	35				
2,094	"	1,660	"	250	48	4,004	48				
900	118	900	"	174	114	1,975	112	383	39	517	79
353	94	800	"	149	83½	1,303	57½				
200	"	866	80	127	106½	1,194	66½				
"	"	233	42	88	81	322	3				
1,050	"	400	"	224	73	1,674	73	700	"	350	"
1,017	25	600	"	277	14	1,894	39				
"	"	400	"	1	"	401	"				
300	"	800	"	198	106	1,298	106				
"	"	583	40	122	9½	705	49½				
409	84	"	"	5	"	414	84				
4,927	108	2,556	80	1,303	32½	8,787	100½				
557	54	800	"	240	6	1,597	60				
200	"	450	"	63	"	713	"				
800	"	"	"	30	31	830	31	500	"	300	"
547	60	300	"	8	36	855	96				
10,494	61	1,500	"	552	78	12,547	19	1,638	61	8,856	"
16,000	"	10,000	"	3,110	49½	29,110	49½				
804	29	400	"	186	43	1,390	72	184	13	620	16
276	"	350	"	73	85½	699	85½				
1,928	58	1,200	"	499	102	3,628	40	253	57	1,675	1
2,501	105	6,000	"	4,531	79½	13,033	64½				
300	"	300	"	158	72½	758	72½	200	"	100	"
54	84	256	"	65	"	375	84				
800	"	800	"	278	40½	1,878	40½				
"	"	513	"	338	15	851	15				
84,383	59	54,181	115	19,749	87½	158,315	21½				

№ 34. Forkla

over Fattigvæsenet i Kjøbstæderne

Kjøbstæderne og Ladestederne.	Antallet af de Personer, der forsørges af Fattigvæsenet		Tilsammen.	Antallet af Fattige, der forsørges eller understøttes				Tilsammen.
	fuldstændig.	kun for en Deel.		ved Bortaccordering.	ved Arbeide i Fattigarbeidshuse.	ved tildeelt Understøttelse i deres egen Bopæl.	paa anden Maade.	
Frederikshald	229	170	399	139	8	199	53	399
Fredriksstad	85	70	155	43	16	69	27	155
Sarpsborg	40	28	68	40	"	28	"	68
Moss	90	160	250	60	"	160	30	250
Soon	16	16	32	8	"	23	1	32
Holen	6	9	15	3	"	9	3	15
Drøbak	30	94	124	27	"	74	23	124
Christiania	1150	2467	3617	973	177	1821	646	3617
Hamar	3	2	5	3	"	1	1	5
Lillehammer	11	21	32	4	"	28	"	32
Drammen Bragernæs	153	245	398	103	"	197	98	398
Drammen Strømsø	77	83	160	61	"	51	48	160
Drammen Tangen	49	74	123	40	"	55	28	123
Kongsberg	25	360	385	56	"	316	13	385
Svelvig	17	31	48	17	"	16	15	48
Holmestrand	34	68	102	36	26	40	"	102
Aasgaardstrand	5	6	11	"	"	6	5	11
Tønsberg	46	116	162	25	21	116	"	162
Sandefjord	12	14	26	6	"	20	"	26
Laurvig	85	200	285	8	"	200	77	285
Skien	56	103	159	18	"	95	46	159
Porsgrund	23	74	97	21	"	59	17	97
Brevig	6	42	48	6	"	42	"	48
Stathelle	"	12	12	"	"	9	3	12
Langesund	5	24	29	5	"	24	"	29
Kragerø	41	108	149	31	"	95	23	149
Østerriisøer	14	100	114	14	"	63	37	114
Tvedestrand	2	10	12	"	"	11	1	12
Arendal	30	29	59	39	"	20	"	59
Grimstad	6	10	16	6	"	10	"	16
Lillesand	15	15	30	15	"	15	"	30
Christiansand	169	1043	1212	169	45	906	92	1212
Mandal	35	67	102	35	"	67	"	102
Farsund	9	59	68	9	"	53	6	68
Flekkefjord	11	52	63	11	"	45	7	63
Egersund	23	47	70	23	"	47	"	70
Stavanger	395	137	532	118	"	405	9	532
Bergen	916	1283	2199	540	376	834	449	2199
Aalesund	22	73	95	15	"	60	20	95
Molde	7	56	63	7	"	40	16	63
Christiansund	124	116	240	90	"	140	10	240
Throndhjem	396	1282	1678	215	292	831	340	1678
Levanger	21	69	90	19	"	21	50	90
Tromsø	85	51	136	28	1	80	27	136
Hammerfest	11	75	86	10	"	76	"	86
Tilsammen	4,585	9,171	13,756	3,096	962	7,477	2,221	13,756

r i n g

og Ladestederne for Aaret 1853.

Beløbet af det udlignede Bidrag til det offentlige Fattigvæsen.		Beløbet af Fattigvæsenets Indtægt af Brændevins Salg og Udskjænken.		Fattigvæsenets øvrige Indtægter.		Tilsammen Indtægt.		Den Deel af Fattigskatten, der udlignes paa			
								Formue.		Indkomst og Næring.	
Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.
3,992	113	2,472	47	1,460	15	7,925	55	750	=	3,242	113
1,378	78	700	=	479	31	2,557	109	175	=	1,203	78
=	=	1,100	=	95	61	1,195	61				
2,020	18	2,000	=	675	57	4,695	75	711	=	1,309	18
221	67	133	40	21	12	375	119	99	51	122	16
=	=	200	=	30	41	230	41				
500	=	400	=	71	71	971	71				
21,400	=	8,000	=	1,865	74½	31,265	74½	3,378	60	18,021	60
=	=	=	=	152	101½	152	101½				
=	=	150	=	147	20	297	20				
3,610	=	2,000	=	1,037	23	6,647	23	1,262	60	2,347	60
1,250	=	1,000	=	511	28	2,761	28	413	96	836	24
780	=	500	=	193	88	1,473	88	394	108	385	12
1,316	71	1,857	17½	940	16	4,113	104½	=	=	1,316	71
414	101	185	=	70	5	669	106				
1,498	=	690	=	69	60	2,257	60	998	80	499	40
60	=	150	=	23	79½	233	79½	40	=	20	=
1,400	=	768	40	193	69	2,361	109				
150	=	250	=	67	53	467	53	75	=	75	=
2,394	60	1,760	=	283	42	4,437	102				
907	99	900	=	178	88	1,986	67	418	69	489	30
361	30	800	=	74	4½	1,235	34½				
206	106	750	=	63	113½	1,020	99½				
=	=	66	80	=	=	66	80				
=	=	229	20	119	74½	348	94½				
1,800	=	366	80	189	96	2,356	56	1,200		600	
1,101	72	700	=	288	21½	2,089	93½				
=	=	433	40	2	=	435	40				
500	=	600	=	167	58	1,267	58				
=	=	448	40	66	60	514	100				
228	108	200	=	17	=	445	108				
5,958	90	2,797	72	1,597	100	10,354	22				
846	72	720	=	334	93	1,901	45				
200	=	400	=	102	96	702	96				
750	=	=	=	58	42	808	42	381	66	368	54
264	84	400	=	89	81½	754	45½				
8,400	=	1,000	=	529	=	9,929	=	1,635	18	6,764	102
16,000	=	10,000	=	2,419	117½	28,419	117½				
747	46	400	=	91	1	1,238	47	201	25	546	21
203	62	500	=	32	74	736	16				
2,607	10	1,200	=	289	67	4,096	77	548	88	2,058	42
1,001	14	6,000	=	5,749	81	12,750	95				
200	=	500	=	149	43½	849	43½	133	40	66	80
1,200	=	750	=	132	30	2,082	30	423	117	826	3
200	=	300	=	492	23½	992	23½	200		=	=
86,072	101	54,777	116½	21,625	33½	162,476	11				

№ 35. **Forkla**

over Fattigvæsenet i Kjøbstæderne

Kjøbstæderne og Ladestederne.	Antallet af de Personer, der forsørges af Fattigvæsenet		Tilsammen.	Antallet af Fattige, der forsørges eller understøttes				Tilsammen.
	fuldstændig.	kun for en Deel.		ved Bortaccordering.	ved Arbeide i Fattigarbeidshuse.	ved tildeelt Understøttelse i deres egen Bopæl.	paa anden Maade.	
Frederikshald	229	159	388	142	6	212	28	388
Frederikstad	Opgave mangler.							
Sarpsborg	23	42	65	23	=	42	=	65
Moss	90	120	210	60	=	120	30	210
Soon	8	21	29	8	=	21	=	29
Høien	5	11	16	3	=	11	2	16
Drøbak	27	64	91	23	=	43	25	91
Christiania	1098	2353	3451	979	119	1823	530	3451
Hamar	=	9	9	=	=	=	9	9
Lillehammer	9	26	35	6	=	29	=	35
Drammen Bragernæs	143	244	387	93	=	196	98	387
Drammen Strømsø	74	66	140	58	=	34	48	140
Drammen Tangen	46	64	110	35	=	42	33	110
Kongsberg	33	333	366	57	=	295	14	366
Svelvig	15	37	52	20	=	31	1	52
Holmestrand	33	61	94	35	22	37	=	94
Aasgaardstrand	6	6	12	=	=	6	6	12
Tønsberg	47	86	133	20	27	86	=	133
Sandefjord	12	20	32	7	=	25	=	32
Laurvig	94	223	317	90	49	178	=	317
Skien	54	101	155	19	=	93	43	155
Porsgrund	20	76	96	19	=	62	15	96
Brevig	9	40	49	6	=	43	=	49
Stathelle	=	10	10	=	=	7	3	10
Langesund	14	18	32	6	=	26	=	32
Kragerø	61	78	139	41	=	81	17	139
Østerriisøer	13	156	169	13	=	111	45	169
Tvedestrand	1	9	10	1	=	9	=	10
Arendal	37	33	70	50	=	20	=	70
Grimstad	6	10	16	6	=	10	=	16
Lillesand	6	15	21	6	=	15	=	21
Christianssand	185	929	1114	185	44	823	62	1114
Mandal	33	73	106	33	=	73	=	106
Farsund	9	59	68	9	=	53	6	68
Flekkefjord	10	49	59	10	=	43	6	59
Egersund	25	42	67	25	=	42	=	67
Stavanger	415	98	513	118	=	386	9	513
Bergen	841	1300	2141	553	288	873	427	2141
Aalesund	11	40	51	8	=	12	31	51
Molde	8	49	57	8	=	32	17	57
Christianssund	159	144	303	107	=	188	8	303
Throndhjem	399	925	1324	225	235	790	74	1324
Levanger	9	67	76	15	=	12	49	76
Tromsø	103	16	119	40	=	79	=	119
Hammerfest	12	30	42	11	=	31	=	42
Tilsammen	4,432	8,312	12,744	3,173	790	7,145	1,636	12,744

r i n g

og Ladestederne for Aaret 1854.

Beløbet af det udlignede Bidrag til det offentlige Fattigvæsen.		Beløbet af Fattigvæsenets Indtægt af Brændevins Salg og Udskjenken.		Fattigvæsenets øvrige Indtægter.		Tilsammen Indtægt.		Den Deel af Fattigskatten, der udlignes paa			
								Formue.		Indkomst og Næring.	
Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.
5,315	15	3,604	105	1,380	119	10,300	119				
=	=	1,050	=	153	15½	1,203	15½				
1,691	102	3,218	72	136	75½	5,047	9½				
259	114	166	80	25	80½	452	34½	118	58	141	56
=	=	200	=	32	75½	232	75½				
=	=	800	=	54	83	854	83				
33,000	=	9,000	=	1,926	78½	43,926	78½	3,687	90	29,312	30
=	=	10	=	157	39	167	39				
=	=	300	=	115	44	415	44				
4,666	78	2,000	=	646	77½	7,313	35½	1,369	24	3,297	54
1,552	25	1,000	=	368	5½	2,920	30½	442	=	1,110	25
1,224	94½	500	=	258	50	1,983	24½	435	72	789	22½
1,541	10	2,000	3	961	5	4,502	18	=	=	1,541	10
416	94½	200	=	183	58	800	32½	156	5	260	90½
1,378	29	690	=	51	17½	2,119	46½				
52	17	150	=	14	43½	216	60½				
1,600	=	851	80	142	8	2,593	88				
200	=	200	=	107	70	507	70				
2,790	2	1,960	=	806	111½	5,556	113½				
904	40	900	=	228	58	2,032	98	649	72	254	88
1,025	26	800	=	88	11½	1,913	37½				
401	113	633	40	44	95½	1,080	8½				
=	=	120	=	11	43	131	43				
156	=	100	=	118	23½	374	23½	58	60	97	60
2,633	40	366	80	376	47½	3,376	47½	879	=	1,754	40
1,009	29	700	=	485	100	2,195	9				
=	=	433	40	6	=	439	40				
500	=	1,299	117	407	100	2,207	97				
=	=	500	=	52	95	552	95				
293	108	200	=	23	90	517	78				
7,220	58	3,743	60	1,635	5½	12,599	3½				
885	108	800	=	52	108½	1,738	96½				
250	=	400	=	63	10	713	10	50	=	200	=
750	=	=	=	204	66½	954	66½	444	56	305	64
406	66	330	=	117	14	853	80				
9,607	116	1,200	=	519	68	11,327	64	1,767	=	7,840	116
16,000	=	10,000	=	3,300	29½	29,300	29½				
548	1	600	=	84	53	1,232	54	178	12	369	109
392	38	200	=	19	96½	612	14½				
2,581	31½	1,200	=	542	21	4,323	52½	603	102	1,977	49½
988	8	6,000	=	5,074	75½	12,062	83½	=	=	988	8
200	=	500	=	88	108	788	108				
1,000	=	1,200	=	111	118	2,311	118				
200	=	400	=	40	45	640	45	=	=	200	=
103,643	43½	60,528	77	21,221	20	185,393	20½				

№ 36. **Forkla**

over Fattigvæsenet i Kjøbstæderne

Kjøbstæderne og Ladestederne.	Antallet af de Personer, der forsørges af Fattigvæsenet		Tilsammen.	Antallet af Fattige, der forsørges eller understøttes				Tilsammen.
	fuldstændig.	kun for en Deel.		ved Bortaccordering.	ved Arbeide i Fattigarbeidshuse.	ved tildeelt Understøttelse i deres egen Bopæl.	paa anden Maade.	
Frederikshald	237	160	397	152	=	197	48	397
Fredriksstad	Opgave mangler.							
Sarpsborg	=	73	73	18	=	54	1	73
Moss	89	174	263	62	=	174	27	263
Sovn	11	17	28	8	=	20	=	28
Holen	7	7	14	3	=	11	=	14
Drøbak	23	61	84	32	=	52	=	84
Christiania	1002	2128	3130	879	123	1682	446	3130
Hamar	=	5	5	=	=	5	=	5
Lillehammer	4	27	31	4	=	17	10	31
Drammen	245	262	507	167	=	157	183	507
Kongsberg	39	319	358	62	=	282	14	358
Svelvig	13	37	50	17	=	31	2	50
Holmestrand	36	56	92	36	=	36	20	92
Aasgaardstrand	3	9	12	1	=	8	3	12
Tønsberg	70	84	154	25	45	84	=	154
Sandefjord	11	20	31	6	=	25	=	31
Laurvig	98	225	323	93	10	208	12	323
Skien	63	114	177	18	=	127	32	177
Porsgrund	22	77	99	20	=	61	18	99
Brevig	12	33	45	8	=	37	=	45
Stathelle	1	8	9	2	=	6	1	9
Langesund	17	5	22	4	=	18	=	22
Kragerø	64	32	96	39	=	57	=	96
Osterriisøer	11	152	163	11	=	134	18	163
Tvedestrand	3	8	11	3	=	8	=	11
Arendal	33	27	60	45	=	15	=	60
Grimstad	6	15	21	6	=	15	=	21
Lillesand	10	14	24	10	=	14	=	24
Christianssand	158	858	1016	158	29	754	75	1016
Mandal	35	58	93	27	=	66	=	93
Farsund	5	83	88	5	=	71	12	88
Flekkefjord	12	48	60	12	=	42	6	60
Egersund	21	60	81	20	=	61	=	81
Stavanger	418	193	611	120	9	482	=	611
Bergen	846	1286	2132	503	343	825	461	2132
Aalesund	5	46	51	7	=	12	32	51
Molde	8	50	58	8	=	31	19	58
Christiansfund	141	193	334	111	=	215	8	334
Throndhjem	406	1148	1554	238	=	925	391	1554
Levanger	12	59	71	12	=	12	47	71
Namsos	1	11	12	1	=	10	1	12
Tromsø	36	145	181	41	=	136	4	181
Hammerfest	11	47	58	8	=	50	=	58
Tilsammen	4,245	8,434	12,679	3,002	559	7,227	1,891	12,679

r i n g
og Ladestederne for Aaret 1855.

Beløbet af det udlignede Bidrag til det offentlige Fattigvæsen.		Beløbet af Fattigvæsenets Indtægt af Brændevins Salg og Udskjenken.		Fattigvæsenets øvrige Indtægter.		Tilsammen Indtægt.		Den Deel af Fattigskatten, der udlignes paa			
								Formue.		Indkomst og Næring.	
Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.
1,019	89	2,500	"	1,884	56	5,404	25				
"	"	1,050	"	201	32½	1,251	32½				
2,106	49	1,366	103	845	59	4,318	91	762	"	1,244	"
247	85	166	80	71	108½	486	33½	40	116	206	89
"	"	110	86	74	82	185	48				
"	"	"	"	1,059	40½	1,059	40½				
31,550	"	9,000	"	2,972	28	43,522	28	3,949	18	27,600	102
"	"	25	"	165	118	190	118				
"	"	300	"	93	67	393	67				
9,898	88	4,000	"	1,782	63½	15,681	31½	2,349	24	7,549	64
1,344	1½	2,000	6	1,048	53	4,392	60½				
420	"	200	"	104	40	724	40	178	17½	241	102½
1,282	22	800	"	186	90½	2,268	112½	845	66	436	76
129	60	100	"	63	8	292	68				
1,800	"	666	80	249	10	2,715	90				
200	"	200	"	64	68	464	68	100	"	100	"
4,158	58	1,960	"	625	96	6,744	34				
906	102	900	"	229	117	2,036	99	691	24	215	78
1,014	66	800	"	140	117	1,955	63				
268	61	791	80	112	55½	1,172	76½				
"	"	180	"	15	56	195	56				
216	"	50	"	125	61	391	61				
1,450	"	550	"	253	54	2,253	54				
1,012	81	800	"	466	60½	2,279	21½				
"	"	500	"	27	"	527	"				
700	"	600	"	371	116	1,671	116				
"	"	600	"	98	84	698	84				
486	36	200	"	55	60	741	96				
9,298	17	3,511	80	1,613	33	14,423	10				
803	12	800	"	283	26	1,886	38				
250	114	400	"	32	9	683	3	50	"	200	114
450	"	300	"	87	20	837	20	300	"	150	"
474	48	300	"	70	86	845	14				
8,034	36	1,333	40	717	67½	10,085	23½				
16,000	"	10,000	"	2,952	112	28,952	112				
510	27	700	"	70	33	1,280	60	209	115	300	32
526	112	250	"	22	113	799	105				
2,590	"	1,200	"	439	106	4,229	106	644	18	1,945	102
2,246	26	6,000	"	5,367	76	13,613	102				
200	"	500	"	81	74½	781	74½				
"	"	100	"	36	60	136	60				
1,000	"	1,200	"	126	89	2,326	89				
200	"	400	"	64	½	664	½	"	"	200	"
102,795	110½	57,412	75	25,357	67	185,566	12½				

№ 37. **General**
over Skoleregnskaberne

Amterne.	Indtægt.																	
	Skatter og Afgifter																	
	af matrikulerede Eiendomme.		af Huusmænd, Inderster og Tjenestefolk.		af Værker, Brug og andre Indretninger.		andre Skatter og Afgifter.		Tilsammen.		Bøder.		Renter og andre Indtægter af Eiendomme og Activa.		Andre Indtægter.	
	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.
Akershuus . .	3183	1	682	22	758	74	1237	51	5861	28	7	84	188	59	640	25½
Smaalenenes .	1407	103	1052	41	516	86	193	89½	3170	79½	31	48	192	31½	301	102
Hedemarkens .	1827	81½	1294	88	25	=	1264	88	4412	17½	108	81	247	105	507	11
Christians . .	981	84½	997	71	43	20	969	46	2991	101½	6	66	84	23½	543	79
Buskeruds . .	2180	20	957	2	331	102	917	44	4386	48	69	53	354	17	620	49½
Jarlsberg og Laurvigs . .	2279	104	194	10	6	=	549	107	3029	101	=	=	141	54	640	31
Bratsbergs . .	1881	30½	1112	56	12	16	297	109	3303	91½	47	84	134	18	702	44½
Nedenæs og Robygdelagets .	1926	13	200	102	2	48	1696	46	3825	89	8	24	72	24	129	60
Listers og Mandals . . .	1849	25	241	28	=	=	743	72	2834	5	19	103	51	31	295	93
Stavangers . .	1339	81	174	10	=	=	1558	99	3072	70	50	57	87	=	436	97
Søndre Bergenhuus . . .	2576	89	189	82	=	=	441	58	3207	109	40	88	79	61	225	12
Nordre Bergenhuus . . .	2166	23	549	105	=	=	50	31	2766	39	23	80	35	=	424	39
Romsdals . .	1552	31½	688	53	=	=	725	40	2966	4½	14	67	535	25½	322	23
Søndre Throndhjems . . .	693	118	661	111	116	70	1841	50	3313	109	22	=	515	57	590	69
Nordre Throndhjems . . .	454	70	667	74	=	=	1329	76	2451	100	1	=	119	95	773	66
Nordlands . .	313	96	325	86	=	=	2752	101	3392	43	83	87	83	7	1400	58
Finmarkens . .	477	39	266	111	=	=	1683	107	2428	17	74	34	44	45	1253	98
Hele Riget . .	27091	50	10256	92	1812	56	18254	14½	57414	92½	609	116	2965	53½	9807	117½

opgave
for Aaret 1851.

Tilsammen.		Udgift.																	
		Løn til Stolelærere.		Løn til Regnskabsførere og andre Administrationsomkostninger.		Bidrag til fattige Børns Skolegang.		Til Anskaffelse af Bøger og andre Skoleapparater.		Pensioner.		Renter af Laan.		Andre Udgifter.		Tilsammen.	
Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.
6697	76½	4357	98	186	104	101	54	216	33	87	30	259	40	1898	5½	7107	4½
3696	21	2999	67½	77	71	30	14	143	69	24	=	16	24	506	32	3797	37½
5275	94½	4224	18	168	94	52	6	202	2	32	=	13	73	374	113½	5067	66½
3626	30	3254	86½	91	4	69	24	188	30	36	=	=	=	295	53	3934	77½
5430	47½	4476	6	130	88	97	119	324	81	30	=	17	78	491	26	5568	38
3811	66	3036	47	126	100	38	14½	137	28	36	=	6	=	308	87	3689	36½
4187	118	2898	22	116	57	102	96	245	6	6	=	8	=	198	82½	3575	23½
4035	77	3248	102	61	20	82	52	197	33	=	=	23	108	430	46	4044	1
3200	112	2610	12	57	10	12	92	140	88	=	=	10	68	257	49	3088	79
3646	104	2683	43	61	4	23	85	148	106	=	=	18	105	957	71	3893	54
3553	30	2712	6	32	116	95	38	207	68	3	=	=	=	360	65	3411	53
3249	38	2365	72	56	62	78	9	194	8	19	=	12	102	222	54	2948	67
3838	=	3285	28	68	50	26	66	118	20	34	=	17	38	412	71	3962	33
4441	115	3501	70	95	104	181	34	153	42	133	56	53	78	408	58	4527	82
3346	21	2864	30½	143	54	106	40	149	45	26	=	12	115	332	101½	3635	26
4959	75	3761	102	175	10	46	118	153	63	25	=	14	85	792	78	4969	96
3800	74	2839	37	182	19	26	44	171	107	22	60	25	18	657	48	3924	93
70798	19½	55119	7	1832	7	1171	65½	3091	109	514	26	510	92	8905	81	71145	28

№ 38. **General**
over Skoleregnskaberne

Amterne.	Indtægt.															
	Skatter og Afgifter															
	af matrikulerede Eiendomme.		af Husmænd, Inderster og Fjeldfolk.		af Værker, Brug og andre Indretninger.		andre Skatter og Afgifter.		Tilsammen.		Bøder.		Renter og andre Indtægter af Eiendomme og Actier.		Andre Indtægter.	
	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.
Akershuus . .	3645	74½	805	89½	159	103	1719	14	6330	41	111	54	221	98	474	49½
Smaalenenes .	1578	117	1183	98	474	96	62	91	3300	42	9	54	204	70½	556	47½
Hedemarkens .	1562	40½	761	117	=	=	1552	23	3876	60½	28	=	227	31	779	111½
Christians . .	1278	72½	1482	105	92	68	367	29	3221	34½	=	24	97	87	696	72
Buskeruds . .	2149	102½	967	91½	482	60	1221	33	4821	47	2	60	426	9½	543	76
Jarlsberg og Laurvigs . .	2317	4	208	54	=	=	691	62	3217	=	2	24	96	38½	682	67½
Bratsbergs . .	1898	50	961	32	38	66	461	110½	3360	18½	1	96	124	46½	534	6
Nedenæs og Robygdelagets .	1445	99	122	26	=	=	2943	50	4511	55	2	=	76	71	224	83
Liister og Mandals . . .	1679	64	322	5	=	=	684	1	2685	70	19	24	49	117	279	53
Stavangers . .	1035	57½	160	21	=	=	1879	8	3074	86½	6	48	111	17	553	35
Søndre Bergenhuus . . .	2636	99½	212	66	=	=	370	67	3219	112½	37	76	92	98½	208	96
Nordre Bergenhuus . . .	2225	63	552	56½	=	=	55	28	2833	27½	18	=	33	19	318	55½
Romsdals . .	1495	15	705	30½	=	=	850	86	3051	11½	1	=	611	70	388	75
Søndre Throndhjems . . .	738	87½	983	78	126	52	1660	87	3509	64½	27	61½	514	89	526	110
Nordre Throndhjems . . .	453	37	520	111½	=	=	1615	18	2589	46½	32	52	122	93	970	40
Nordlands . .	259	4½	162	16½	=	=	2989	57	3410	78	29	58½	53	107	1395	59½
Finmarkens . .	448	56½	265	62	=	=	2800	6½	3514	5	18	60	30	67	1192	62
Hele Riget . .	26848	84½	10378	100	1374	85	21924	51	60526	80½	347	92	3095	49½	10326	19

o p g a v e
for Aaret 1852.

Tilsammen.		Udgift.																	
		Løn til Skolelærere.		Løn til Regnskabsførere og andre Administrationsomkostninger.		Bidrag til fattige Børns Skolegang.		Til Anskaffelse af Bøger og andre Skoleapparater.		Pensioner.		Renter af Laan.		Andre Udgifter.		Tilsammen.	
Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.
7138	2½	4432	83	189	109	80	17	197	55	89	52	364	117	1674	49	7029	2
4070	94	2939	58½	81	83	30	38	141	56½	6	108	43	29	1089	103½	4332	116½
4911	83	4189	½	163	49	86	31	173	9	38	=	2	57	874	1	5526	27½
4015	97½	3377	39	102	60	97	113½	239	17	34	55	2	=	287	63½	4140	108
5793	72½	4677	22½	151	18	80	73	227	55½	30	=	17	62½	548	16½	5732	8
3998	10	3144	1	103	72	54	114½	131	99	58	=	9	=	349	76	3851	2½
4020	47	2828	28	93	118½	79	76	190	114	6	=	2	66	335	115	3537	37½
4814	89	3644	119	73	40	69	41½	257	14	5	=	20	13	334	21	4404	8½
3034	24	2461	24½	52	97½	31	55	179	4	=	=	9	71½	237	69½	2971	82
3745	66½	2690	8	58	24	23	97	219	14	=	=	24	60	1338	61½	4354	24½
3559	23	2912	55½	35	14	92	20	201	98	3	=	=	=	274	47½	3518	115
3202	102	2320	18	56	15	127	37	146	32	6	=	12	101	265	33	2933	116
4052	36½	3353	48½	64	115	36	119	122	70	30	=	14	76	156	31½	3778	100
4578	85	3597	55	141	97	380	14½	161	87	129	20	53	98½	465	70	4929	82
3714	111½	2906	75	89	59	106	7	212	88½	26	=	3	4	411	43½	3755	37
4889	63	3953	67	177	109	93	106	152	83	45	=	12	30	533	92	4969	7
4755	74	3081	95	218	12	28	53	136	107	10	=	13	67	666	100	4155	74
74296	1	56509	78	1854	12	1499	53	3091	43½	516	115	606	12½	9843	34	73920	108

№ 39. **General**
over Skoleregnskaberne

Amterne.	Indtægt.															
	Skatter og Afgifter.								Tilsammen.		Bøder.		Renter og andre Indtægter af Eiendomme og Activa.		Andre Indtægter.	
	af matrikulerede Eiendomme.		af Huusmænd, Inderster og Tjenestefolk.		af Værker, Brug og andre Indretninger.		andre Skatter og Afgifter.									
	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.
Akershuus . .	3881	25	751	75	331	87	1743	117½	6708	64½	16	18	203	59	558	64½
Smaalenenes .	1789	112½	1182	105½	705	48	52	37	3730	63	16	=	182	11	296	14
Hedemarkens .	1486	30	685	11	25	=	2045	68½	4241	109½	12	108	252	27½	639	92
Christians . .	1387	70	1104	82	66	36	751	6	3309	74	14	105	116	41	490	3
Buskeruds . .	2805	16	1057	99	479	95	694	27½	5036	117½	9	60	314	75	819	73½
Jarlsberg og Laurvigs .	2766	92	144	83	6	=	813	50	3730	105	=	=	84	59½	742	97
Bratsbergs . .	2051	15	1105	23½	=	=	216	53	3372	91½	22	108	119	118	845	71
Nedenæs og Robygdelagets .	2011	4	508	6	=	=	2118	96½	4637	106½	69	102½	74	34	244	52
Lister og Mandals . . .	1675	36½	266	35	=	=	812	87½	2754	39	3	36	54	67	255	34
Stavangers . .	1114	40	190	3	=	=	1737	41	3041	84	=	=	93	56	384	103
Søndre Bergenhuus . . .	2803	86	273	57	=	=	295	18	3372	41	10	10½	83	21	314	63
Nordre Bergenhuus . . .	2107	63	411	64	=	=	133	91	2652	98	28	24	38	98	477	7½
Romsdals . .	1498	72½	767	95	=	=	693	48	2959	95½	7	=	547	18½	327	28
Søndre Throndhjems . . .	1280	72½	1080	55	70	=	1029	17	3460	24½	64	60	522	42½	774	7
Nordre Throndhjems . . .	780	34	766	27	=	=	1167	10	2713	71	12	92	114	49½	848	100
Nordlands . .	518	60½	258	115½	=	=	2916	47	3693	103	73	108	64	3	1181	111½
Finmarkens . .	725	82	271	57	=	=	2423	112	3421	11	33	48	26	48	1812	12
Hele Riget . .	30683	71½	10826	33½	1684	26	19644	87½	62838	98½	395	40	2891	108½	11012	93

o p g a v e
for Aaret 1853.

Tilsammen.		Udgift.																	
		Løn til Skolelærere.		Løn til Regnskabsførere og andre Administrationsomkostninger.		Bidrag til fattige Børns Skolegang.		Til Anskaffelse af Bøger og andre Skoleapparater.		Pensioner.		Renter af Laan.		Andre Udgifter.		Tilsammen.	
Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.
7486	86	4707	46	218	84	32	17	338	86½	85	104	204	52½	1250	70	6837	100
4224	88	3294	92	93	53	38	31	204	4½	12	=	18	72	786	51	4447	63½
5146	97	4308	103	192	12½	72	52	217	98	18	118	7	47	705	19½	5522	90
3930	103	3166	102½	98	103	46	87½	247	68	28	=	3	27	254	24	3845	52
6180	86	5047	115½	160	13	112	77	167	39	31	=	29	61	705	38½	6253	104
4558	21½	3306	22	108	82	88	115	218	116½	80	=	4	=	539	118	4346	93½
4361	28½	3118	86	100	41	103	99	273	102	6	=	1	77	242	20	3846	65
5026	55	3862	8½	70	56	49	70½	186	62½	14	20	21	27	498	84	4702	88½
3067	56	2501	85½	62	14½	30	26½	230	1½	=	=	7	101	154	65	2986	54
3520	3	2805	102	68	42	22	21	185	46	=	=	9	43½	327	96	3418	110½
3780	15½	3010	26	35	32	92	98	196	10	3	=	=	=	361	72	3698	118
3196	107½	2327	42	68	79	119	54	245	78	6	=	17	26	514	37	3298	76
3841	22	3394	31	72	101½	51	48½	221	92	34	=	26	69½	103	78	3904	60½
4821	14	3730	102	112	12½	397	91	235	31	139	80	52	50	536	117	5205	3½
3689	72½	3014	84½	100	106	76	48	173	58	26	=	3	19	490	58	3885	13½
5013	85½	4236	92	190	75	97	83	223	104	98	78	33	58	531	21	5412	31
5292	119	3419	93	202	105	37	36	121	48	10	=	=	=	666	105½	4458	27½
77138	100	59254	33½	1956	52	1469	95	3687	85½	593	40	440	10½	8669	114½	76070	71

№ 40. **General** over Skoleregnskaberne

Amterne.	Indtægt.															
	Skatter og Afgifter								Tilsammen.		Bøder.		Renter og andre Indtægter af Eiendomme og Aktiva.		Andre Indtægter.	
	af matrikulerede Eiendomme.		af Huusmænd, Inderster og Tjenestefolk.		af Værker, Brug og andre Indretninger.		andre Skatter og Afgifter.									
	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.
Akershuus . .	3406	86½	904	32½	582	85½	2256	47	7150	11½	44	60	211	82½	894	95½
Smaalenenes .	1770	3½	1195	26	621	58	25	80	3612	47½	9	96	177	75	375	9
Hedemarkens .	1800	89	2173	23½	=	=	40	26	4014	18½	12	48	246	40½	1218	61½
Christians . .	1340	68½	844	106	51	96	1074	37	3311	67½	=	=	84	74	604	30½
Buskeruds . .	3271	73½	939	37	537	86	512	59	5261	15½	1	=	290	95	919	55
Jarlsberg og Laurvigs .	3609	112	139	104	6	=	660	91	4416	67	=	=	52	85	775	56½
Bratsbergs . .	1957	94	1064	60	1	24	246	72	3270	10	3	=	127	56	797	92
Nedenæs og Robygdelagets	2155	32	511	22	=	=	2623	94	5290	28	2	4	77	30	274	119
Lister og Mandals . . .	1898	8½	318	118	=	=	981	15½	3198	22	18	54	60	40	587	22½
Stavangers . .	1657	49	200	55	=	=	1704	71	3562	55	2	=	67	114	954	69½
Søndre Bergenhuus . . .	2664	76½	279	82	5	=	380	80	3329	118½	24	90½	79	68	242	64
Nordre Bergenhuus . .	2121	37	583	115½	=	=	81	12	2786	44½	30	54	31	30	377	111
Romsdals . .	1657	76½	884	52	11	=	609	26	3162	34½	13	=	550	83½	353	34½
Søndre Throndhjems . .	1253	59½	1419	60½	272	26	772	14	3717	40	33	108	503	26	861	55½
Nordre Throndhjems . .	833	24	727	12	=	=	1215	46	2775	82	18	=	121	52	1062	31
Nordlands . .	612	49	753	107½	=	=	2205	45	3571	81½	25	6	68	115	1220	8½
Finmarkens . .	602	30	477	23	=	=	2259	90	3339	23	72	96	31	62	1937	39
Hele Riget . .	32613	9	13417	76½	2089	15½	17649	65½	65769	46½	311	16½	2783	48½	13456	114½

o p g a v e
for Aaret 1854.

Tilsammen.	Udgift.																	
	Løn til Skolelærere.		Løn til Regnskabsføreren og andre Administrationsomkostninger.		Bidrag til fattige Børns Skolegang.		Til Anskaffelse af Bøger og andre Skoleapparater.		Pensioner.		Renter af Laan.		Andre Udgifter.		Tilsammen.	
Spd. ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.
8301 9½	4964	38	301	70	81	92½	290	14½	80	=	233	81	1956	66½	7908	2½
4174 107½	3261	18	86	30	43	7	196	50	12	=	42	72½	916	93	4558	30½
5491 48½	4221	35	192	52	82	9	147	113½	27	=	7	96	678	69½	5357	15
4000 52	3272	46½	93	53	61	57	245	30	25	40	8	=	319	9	4024	115½
6472 45½	5033	40½	119	93½	85	40	216	39	31	=	15	22	765	118½	6266	113½
5244 88½	3450	86	98	27	31	106	238	7½	88	=	5	16	1142	101	5054	103½
4198 38	3190	57	86	80	98	35	399	16½	6	=	36	42	600	113	4417	103½
5644 61	4115	97	80	87	32	48	285	50	26	108	36	101	619	113	5198	4
3864 18½	2653	18½	61	15	4	15	255	113½	1	67	10	3	697	76	3683	68
4586 118½	2889	41½	63	28	10	28	170	113	4	=	13	=	1193	23	4343	113½
3676 101	3059	88½	75	110	70	77	253	71	3	=	=	=	204	44½	3667	31
3225 119½	2439	19	67	13	112	47	169	32½	3	=	8	31½	435	103	3235	6
4079 32½	3422	11½	69	10	29	36	190	43	34	=	8	58	180	95½	3934	14
5115 109½	3701	42	109	55	330	17½	169	10	117	80	30	52	380	112	4839	8½
3977 45	3037	36	102	10	92	100	188	1	26	=	3	39	653	99	4103	45
4885 91	3887	28	173	26	35	53	187	15	78	=	35	34	381	3	4777	39
5380 100	3366	27	260	6	62	59	135	35	=	=	6	=	939	57	4769	64
82320 106	59965	10	2040	45½	1263	107	3738	35	563	55	500	48	12067	96½	80139	37

№ 41. **General**
over Skoleregnskaberne

Amterne.	Indtægt.															
	Skatter og Afgifter								Tilsammen.		Bøder.		Renter og andre Indtægter af Eiendomme og Activa.		Andre Indtægter.	
	af matrikulerede Eiendomme.		af Huusmænd, Inderster og Tjenestefolk.		af Værker, Brug og andre Indretninger.		andre Skatter og Afgifter.									
	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.
Akershuus .	3564	83	895	77	460	63½	2155	21½	7076	5	13	96	136	13½	816	78
Smaalenenes .	2491	12½	1191	19	670	36	282	76½	4635	24	17	48	217	9½	546	3½
Hedemarkens .	1742	73½	1829	17	25	=	1261	87	4858	57½	26	36	258	7½	661	14
Christians . .	1499	59½	1929	102	=	=	105	17	3534	58½	=	=	66	118	491	29
Buskeruds . .	3402	1	1245	40½	340	20	432	47	5419	108½	50	108	401	41½	888	38½
Jarlsberg og Laurvigs . .	4022	94½	735	86	6	=	122	117½	4887	58	2	60	65	20	1434	15½
Bratsbergs . .	2405	97½	1146	8½	=	=	295	66½	3847	52½	23	102	124	52	818	32
Nedenæs og Robygdelagets .	1802	68	604	107	1	40	2380	46½	4789	21½	1	60	78	33	327	70
Listers og Mandals . . .	1877	113	308	109	=	=	879	83	3066	65	15	6	55	40½	517	16½
Stavangers . .	1856	62	245	1	=	=	1303	87	3405	30	4	60	77	82½	532	41
Søndre Bergenhuus . . .	2896	100½	321	95	=	=	341	60	3560	15½	20	115	79	69½	244	87
Nordre Bergenhuus . . .	2258	104	621	86	=	=	39	70	2920	20	22	60	26	38	296	53
Romsdals . .	1794	76½	837	118	11	=	513	71	3157	25½	7	90	539	8½	307	59½
Søndre Throndhjems . . .	1424	78½	1455	106	129	10	933	30	3942	104½	47	24	521	108	910	66
Nordre Throndhjems . . .	1030	56	1224	50	=	=	1145	4	3399	110	16	60	129	23	896	15½
Nordlands . .	380	48½	739	22½	=	=	2584	95	3704	46	29	=	76	102½	1565	6
Finmarkens . .	822	84	699	18	=	=	1959	82½	3481	64½	9	72	40	91	1559	22
Hele Riget . .	35274	12½	16031	102½	1643	49½	16736	102	69686	26½	309	37	2894	18½	12812	47

opgave
for Aaret 1855.

Tilsammen.		Udgift.															
		Løn til Stolelærere.		Løn til Regnskabsføreren og andre Administrationsomkostninger.		Bidrag til fattige Børns Skolegang.		Til Anskaffelse af Bøger og andre Skoleapparater.		Pensioner.		Renter af Laan.		Andre Udgifter.		Tilsammen.	
Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.
8042	72½	5182	39	105	3½	71	116½	258	68	123	=	48	50	510	5	6299	42
5415	85	3520	66½	95	103	21	6	344	98½	11	70	70	119½	1051	52½	5116	36
5803	115	4751	25	185	116	134	88½	315	25½	27	=	6	94	642	98½	6063	87½
4092	85½	3377	8	103	91	21	106½	254	38	20	=	=	=	276	98	4053	101½
6760	56½	5587	53½	153	6	101	97	322	30	39	24	15	12	995	22½	7214	5
6389	33½	3695	15½	97	110	25	61½	226	56	124	=	52	=	1733	18	5954	21
4813	118½	3517	110	119	110	74	34	290	42	10	=	53	30	745	28½	4810	114½
5196	64½	4077	2	63	13	15	8	132	16	29	60	34	6	732	51	5083	36
3654	8	2862	66	74	86	19	108½	205	96	=	=	11	6	584	112½	3758	115
4019	93½	2877	114½	52	18	19	29	260	84½	6	=	26	64	810	2½	4052	72½
3905	47	3156	20½	75	44	82	52	246	84	3	=	=	=	420	71	3984	31½
3265	51	2451	7	78	=	116	59	229	112½	6	=	16	81	275	=	3173	19½
4011	63½	3425	75	74	90	45	95	193	9	39	=	19	64	119	24	3916	117
5422	62½	3971	29	95	109	311	87½	236	20	107	=	51	24	729	101	5503	10½
4441	88½	3206	109	105	108	46	116	277	108	26	=	2	69	830	7	4496	37
5375	34½	4222	69½	219	109½	47	5	156	79½	56	60	32	40	404	50	5139	53½
5091	9½	3620	22	274	80	36	26	153	108	=	=	6	=	1101	38	5192	34
85702	9	63502	112	1975	117	1192	16	4104	115½	627	94	446	59½	11962	60	83812	94

№ 42. Ex

af Havnecasse-Regnska

Kjøbstæder og Ladesteder.	Indtægt.											
	Procenter af fortoldede Varer:				Stibsafgifter, Brygge- og Ringepenge og deslige.		Bøder.		Renter og andre Indtægter af Eiendomme og Activa.		Andre Indtægter.		Tilsammen.	
	for Indgaaende		for Udgaaende											
	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.
Frederikshald	571	—	68		437	9	1	40	50	50	463	89	1,524	16
Frederiksstad og Sarpsborg	567	—	112		685	77	3	40	41	100	445	118	1,744	87
Moss	=	=	=	=	8	19	=	=	142	98	379	85	530	82
Soon og Hølen	13	31	23	43	=	=	=	=	2	55	52	24	91	33
Drøbak	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Christiania	5,027	—	17		1,034	24	20	40	117	32	57	66	6,256	59
Drammen	3,999	—	28		657	66	=	40	95	110	76	114	4,829	118
Holmestrand	215	—	102		258	45	=	=	16	19	=	=	490	46
Tønsberg	316	115	19	64	=	=	=	=	=	=	=	=	336	59
Sandefjord	=	=	=	=	285	100	=	=	=	=	=	=	285	100
Laurvig	=	=	=	=	404	60	=	=	3	89	116	113	525	22
Skien	399	83	76	110	=	=	=	=	=	=	236	54	713	7
Brevig	518	—	57		=	=	=	=	=	=	=	=	518	57
Porsgrund	207	—	110		=	=	=	=	=	=	=	=	207	110
Kragerø	=	=	=	=	=	=	=	=	122	56	=	=	122	56
Østerriisøer	174	35	48	16	43	65	=	=	=	=	=	14	266	10
Tvedestrand	=	=	=	=	=	=	=	=	16	41	=	=	16	41
Arendal	605	—	20		=	=	3	40	=	=	=	=	608	60
Grimstad	=	=	=	=	=	=	6	80	76	53	=	=	83	13
Lillesand	=	=	=	=	=	=	=	=	24	65	=	=	24	65
Christianssand	=	=	=	=	283	49	1	40	300	100	10	117	596	66
Mandal	203	—	94		4	96	=	=	8	103	=	=	217	53
Farsund	=	=	=	=	1	=	=	=	16	14	=	=	17	14
Flekkefjord	97	11	4	96	=	=	=	=	18	96	=	2	120	85
Egersund	80	59	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	80	59
Stavanger	=	=	=	=	=	=	3	40	889	6	20	86	913	12
Bergen	4,013	91	312	12	26	96	58	=	371	101	3	12	4,785	72
Aalesund	169	—	20		107	102	=	=	340	74	=	=	617	76
Molde	=	=	=	=	92	98	4	=	160	28	=	=	257	6
Christianssund	=	=	=	=	134	94	3	40	279	118	=	=	418	12
Throndhjem	1,542	22	96	86	1,432	44	=	=	32	57	=	=	3,103	89
Levanger	43	—	25½		14	=	=	=	=	119	=	=	58	24½
Namsos	78	—	25		13	24	=	=	=	=	=	=	91	49
Tromsø	350	—	112		80	66	=	=	=	=	27	=	458	58
Hammerfest	170	—	11		=	=	24	=	17	83	=	=	211	94
Tilsammen	6,637	87	581	67	6,006	54	129	40	3,147	107	1,891	53	31,123	10½
	12,728	—	81½											
	19,947	—	115½											

tract
berne for 1851.

Udgift.																Activa den 31te December 1851.		Passiva den 31te December 1851.	
Lønninger.		Udgifter ved nye Anlæg, henhørende til Havnevæsenet.		Vedligeholdelsesomkostninger.		Renter af Gjæld.		Andre Udgifter.		Tilsammen.									
Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.					Spd.	ß.	Spd.	ß.
100	28	36	85	673	14	=	=	39	114	850	1	1,765	118			=	=		
255	=	13	=	4	=	=	=	1,023	48	1,295	48	2,118	90			=	=		
53	86	1	78	=	=	=	=	26	107	82	31	4,066	5			=	=		
3	67	=	=	8	8	=	=	=	62½	12	17½	180	109½			8	17		
=	=	528	92	=	=	=	=	12	33	541	5	1,697	33			=	=		
666	93	562	22	3,485	90	=	=	1,185	95	5,900	60	5,218	33			=	=		
964	96	=	=	3,442	67	=	=	67	61	4,474	104	=	=			2,006	92		
52	27	15	23	31	115	1	72	=	=	100	117	736	71			20	=		
33	55	33	92	36	72	=	=	=	=	103	99	415	115			=	=		
89	75	=	=	191	105	=	=	10	=	291	60	2	80			=	=		
39	90	=	=	131	52	=	=	=	=	171	22	513	95			=	=		
86	35	50	=	302	30	=	=	59	20	497	85	662	9			=	=		
50	60	=	=	403	55	=	=	14	3	467	118	47	54			=	=		
29	84	=	=	96	44	2	18	26	=	154	26	141	108			=	=		
40	=	216	103	4	72	=	=	15	=	276	55	3,139	15			=	=		
58	62	85	12	133	=	=	=	10	70	287	24	18	59			=	=		
4	78	=	=	=	=	=	=	=	48	5	6	421	108			=	=		
70	20	745	108	13	=	4	60	2	17	835	85	295	97			=	=		
10	=	7	60	=	=	=	=	6	=	23	60	2,025	13			=	=		
=	=	=	=	=	=	=	=	4	=	4	=	647	113			=	=		
168	=	=	=	344	90	=	=	109	70	622	40	7,714	91			=	=		
60	=	=	=	159	35	=	=	8	88	228	3	207	31			=	=		
15	82	2	72	6	70	=	=	17	36	42	20	391	47			=	=		
14	99	=	=	=	=	=	=	18	54	33	33	87	51			=	=		
13	25	=	=	4	26	24	=	6	60	47	111	112	115½			400	=		
165	=	=	=	487	19	=	=	3,017	48	3,669	67	21,648	70			=	=		
748	=	1,425	1	1,487	44	=	=	77	112	3,738	37	16,413	56			=	=		
61	10	400	=	127	106	=	=	=	=	588	116	8,936	83			=	=		
20	=	1	=	10	30	10	48	30	19	71	97	=	=			=	=		
30	=	=	=	69	43	=	=	7	51	106	94	8,605	104			=	=		
312	=	1,406	36	1,321	93	76	68	49	=	3,165	77	239	19			1,200	=		
=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	57	14½			=	=		
2	58½	=	=	=	=	11	24	=	=	13	82½	=	=			201	101½		
65	112	109	13	388	1	=	=	=	=	563	6	213	113			=	=		
1	67	248	119	=	=	=	=	21	88	272	34	620	6			=	=		
4,286	89½	5,889	76	13,364	81	130	50	5,867	104½	29,539	41	89,364	86½			3,836	90½		

Kjøbstæder og Ladesteder.	Indtægt. Procenter af fortoldede Varer: for Indgaaende	for Udgaaende	Skibsafgifter, Brygge- og Ringepenge og deslige.	Bøder.	Renter og andre Indtægter af Eiendomme og Activa.	Andre Indtægter.	Tilsammen.
	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.
Frederikshald	1,000 — 75		395 36	= =	82 2	598 119½	2,076 112½
Frederiksstad og Sarpsborg	611 — 80½		69 99	= =	= =	618 10	1,299 69½
Moss	332 59	= =	16 50	= =	162 98	322 27	833 114
Svon og Hølen	31 — 52		= =	= =	7 76	35 48	74 56
Drøbak	= =	= =	= =	= =	= =	= =	= =
Christiania	4,862 — 5½		1,079 44	1 40	137 57	4 13	6,084 39½
Drammen	3,591 — 43		657 112	8 40	129 9	102 24	4,488 108
Holmestrand	178 — 53		250 59½	= =	30 1	= =	458 113½
Tønsberg	291 80	20 109	= =	= =	9 44	= =	321 113
Sandefjord	= =	= =	309 106	= =	= =	= =	309 106
Laurvig	= =	= =	428 40	= =	16 60	60 99	505 79
Skien	332 19	71 79	= =	= =	6 93	436 12	846 83
Porsgrund	194 — 83½		= =	= =	= =	= =	194 83½
Brevig	115 10	137 =	= =	= =	74 12	= =	326 22
Kragerø	= =	= =	= =	= =	118 52	= =	118 52
Østerriisøer	150 2½	45 74	46 13½	= =	3 86	= 28	245 84
Tvedestrand	= =	= =	= =	3 40	16 29	= =	19 69
Arendal	= =	= =	= =	3 40	= =	= =	3 40
Grimstad	= =	= =	= =	3 40	74 38	= =	77 78
Lillesand	= =	= =	= =	3 40	25 41	= =	28 81
Christiansand	= =	= =	336 37	= =	334 36½	= 24	670 97½
Mandal	= =	= =	193 110	= =	19 7	6 =	218 117
Farsund	133 — 17		1 =	= =	12 109	= =	147 6
Flekkefjord	73 36	3 110	18 96	= =	8 9	9 62½	113 73½
Egersund	95 — 29½		= =	= =	= =	= =	95 29½
Stavanger	= =	= =	= =	10 =	858 96	= =	868 96
Bergen	3,864 10*)	234 15*)	19 24	51 40	427 84½	32 4	4,628 57½
Aalesund	134 — 1		127 114	= =	315 37	10 9	587 41
Molde	= =	= =	93 56	= =	162 45	= =	255 101
Christianssund	= =	= =	140 102	= =	330 48	= =	471 30
Throndhjem	1,536 119½	104 100	1,546 90	= =	= =	38 14	3,226 83½
Levanger	56 19	= =	13 24	= =	3 58	= =	72 101
Namsos	54 — 31½		12 72	= =	= =	= =	66 103½
Tromsø	336 — 24		91 74	= =	41 =	= =	468 98
Hammerfest	145 — 39		= =	6 80	22 58	= =	174 57
Tilsammen	6,751 115	618 7	5,849 39	91 =	3,429 86	2,274 14	30,382 75½
	11,368 — 54½						
	18,738 — 56½						

*) heri ogsaa Skibsafgifter.

tract
berne for 1852.

Udgift.														Activa den 31te December 1852.		Passiva den 31te December 1852.	
Lønninger.		Udgifter ved nye Anlæg, henhørende til Hovedvæsenet.		Vedligeholdelsesomkostninger.		Renter af Gjæld.		Andre Udgifter.		Tilsammen.							
Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.			Spd.	ß.	Spd.	ß.
115	92	26	91	832	108	"	"	12	67	987	118			2,854	112½	"	"
255	"	62	77	144	57	"	"	268	109½	731	3½						
81	115	"	"	3	36½	"	"	15	40	100	71½			4,667	48	"	"
2	81	"	"	19	72	"	"	"	27	22	60			230	48	"	"
"	"	"	"	1	44	"	"	19	36	20	80			1,646	36½	"	"
856	64	1,475	16	3,614	82	"	"	1,339	74	7,285	116			4,016	76½	"	"
998	96	"	"	2,862	75	"	"	53	1	3,914	52			3,965	72½	1,706	92½
50	78	"	"	152	117	"	"	30	52	234	7			961	58	"	"
32	104	44	8	11	25	"	"	8	"	96	17			641	91	"	"
93	104½	"	"	163	51½	"	"	7	108	265	24			47	42	"	"
39	67	"	"	88	57	"	"	10	"	138	4			881	48½	"	"
96	13	"	"	356	12½	"	"	79	53	531	78½			977	13½	"	"
29	21	"	"	114	60	"	"	"	"	143	81			264	112½	"	"
30	105	"	"	356	107	"	"	5	24	392	116			50	111½	"	"
40	"	216	88	8	12	"	"	"	"	264	100			2,992	87½	"	"
69	113	5	"	128	116	"	"	"	"	203	109			60	34	"	"
2	79	30	115	"	"	"	"	"	55	34	9			407	48	"	"
52	"	"	"	60	106	"	"	"	30	113	16			193	35	"	"
10	"	300	"	7	102	"	"	"	"	317	102			1,755	57	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"			676	74	"	"
168	"	"	"	406	34½	"	"	2	64	576	98½			7,808	90	"	"
60	"	"	"	85	108	"	"	"	"	145	108			280	40	"	"
35	105	4	114	212	110	"	"	"	"	253	89			284	83½	"	"
13	11	8	29	6	62	"	"	"	"	27	102			266	13	17	94½
13	97	"	"	3	92	24	"	"	"	41	69			166	76	ca. 400	"
165	"	"	"	414	43	"	"	75	41	654	84			21,838	82	"	"
739	80	2,916	3½	1,422	95½	"	"	13	28	5,091	87			15,950	26½	"	"
60	57	4,137	54	47	81	"	"	"	"	4,245	72			5,206	52	"	"
20	"	122	82	14	37	11	68*)	37	46	205	113			49	108	"	"
30	"	"	"	78	107½	"	"	17	48	126	35½			8,950	98½	"	"
312	"	"	"	1,419	98	35	105	20	77	1,788	40			1,257	63	780	½
"	"	60	"	25	58	"	"	"	"	85	58			56	20	11	82
1	103½	"	"	3	54	8	"	"	"	13	37½			1	84½	150	"
64	18	"	"	367	38	"	"	"	"	431	56			251	35	"	"
6	80	216	62	"	"	"	"	"	"	223	22			571	41	"	"
4,549	4	9,627	19½	13,437	99	79	53	2,017	20½	29,710	76			90,232	79½	3,066	29½

*) heri og saa Grundleie.

Kjøbstæder og Ladesteder.	Indtægt.													
	Procenter af fortoldede Varer:				Tilsakfaifter, Brygge- og Ringepenge og deslige.		Bøder.		Renter og andre Indtægter af Eiendomme og Activa.		Andre Indtægter.		Tilsammen.	
	for Indgaaende		for Udgaaende											
	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.
Frederikshald	593	—	60		373	71	=	=	115	66	644	17	1,726	94
Frederiksstad og Sarpsborg	711	—	83		77	111	=	=	=	=	657	103	1,447	57
Moss	292	—	68		17	34	=	=	175	2	502	103	987	87
Soon og Høien	41	—	88½		1	42	=	=	13	70	52	12	108	92½
Drøbak	=	=	=	=	=	96	=	=	63	60	=	=	64	36
Christiania	4,745	—	27½		1,049	87	14	80	132	27	189	48	6,131	29½
Drammen	1,737	—	70		737	59	7	40	132	42	193	2	2,807	93
Holmestrand	199	41	20	85	230	12½	=	=	26	50	=	=	476	68½
Tønsberg	255	80	26	27	=	=	=	=	16	103	=	=	298	90
Sandefjord	=	=	=	=	303	105	=	=	=	=	=	=	303	105
Laurvig	=	=	=	=	386	26	=	=	33	40	100	78	520	24
Skien	348	92	94	101	114	37	=	=	19	98	282	87	860	55
Porsgrund	230	—	27		=	=	=	=	6	65	=	=	236	92
Brevig	113	29	142	31	=	=	=	=	=	=	=	=	255	60
Kragerø	=	=	=	=	12	=	1	80	120	6½	=	=	133	86½
Osterriisøer	140	54	42	4	42	86	=	=	43	46	=	=	268	70
Tvedestrand	=	=	=	=	=	=	=	=	15	115	=	=	15	115
Arendal	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=	=
Grimstad	=	=	=	=	=	=	6	80	69	94	=	=	76	54
Lillesand	=	=	=	=	=	=	3	40	26	78	=	=	29	118
Christianssand	=	=	=	=	353	42	=	=	343	24½	=	56	697	2½
Mandal	204	—	70		9	100	=	=	12	8	=	=	226	58
Farsund	=	=	=	=	1	=	=	=	13	61	=	=	14	61
Flekkefjord	76	98	4	42	=	=	1	40	38	119	=	=	121	59
Egersund	85	—	38½		=	=	=	=	11	56	=	=	96	94½
Stavanger	=	=	=	=	=	=	6	80	858	96	=	=	865	56
Bergen	3,754	57	243	109	15	=	99	=	125	59	=	=	4,237	105
Aalesund	248	—	46		133	60	1	40	99	62	=	96	483	64
Molde	=	=	=	=	146	23	=	=	169	80	=	=	315	103
Christianssund	=	=	=	=	189	84	6	80	351	80	=	=	548	4
Throndhjem	=	=	=	=	1,638	40	=	=	=	=	110	33	1,748	73
Levanger	56	—	97		13	24	=	=	2	71	2	=	74	72
Namsos	61	—	83		=	=	=	=	=	=	=	=	61	83
Tromsø	317	—	7		90	86	=	=	60	93	=	92	469	38
Hammerfest	125	—	19		=	=	3	40	23	50	=	=	151	109
Tilsammen	4,888	91	574	39	5,938	25½	152	=	3122	22	2,737	7	26,864	9
	9,451	—	64½											
	14,914	—	74½											

tract
berne for 1853.

Udgift.														Activa den 31te December 1853.		Passiva den 31te December 1853.	
Lønninger.		Udgifter ved nye Anlæg, henhørende til Havnevæsenet.		Vedligeholdelsesomkostninger.		Renter af Gjæld.		Andre Udgifter.		Tilsammen.							
Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.			Spd.	ß.	Spd.	ß.
102	32	=	=	552	30	=	=	217	35	871	97			3,709	109½	=	=
255	=	447	60	72	44	=	=	380	103½	1,155	87½			2,047	60	=	=
112	9	=	=	16	87½	=	=	81	72	210	48½			5,444	86½	=	=
4	8	52	12	6	31	=	=	=	=	62	51			274	33½	=	=
7	114	=	=	34	39	=	=	4	=	46	33			1,664	39½	=	=
856	=	=	=	3,277	90	=	=	977	37½	5,111	7½			5,036	98½	=	=
639	96	=	=	2,526	71½	=	=	72	93	3,239	20½			3,234	25	1,406	92½
91	106	173	118	165	40	=	=	457	90	888	114			549	12½	20	=
51	114	65	=	301	33	=	=	2	½	420	27½			520	33½	=	=
73	95	=	=	233	48	=	=	2	72	309	95			41	52	=	=
39	52	19	108	4	4	=	=	12	=	75	44			1,325	28½	=	=
94	58	419	16	353	46½	=	=	81	6	948	6½			889	76	=	=
39	95	21	65	67	9	=	=	55	48	183	97			316	42	=	=
25	31	=	=	252	56	=	=	10	=	287	87			18	84½	=	=
46	=	3	114	37	75	=	=	450	=	537	69			2,588	105½	=	=
40	88	=	=	55	50	=	=	3	60	99	78			229	50	=	=
5	100	=	=	=	=	=	=	=	=	5	100			418	75	=	=
60	=	=	=	17	44	=	=	22	=	99	44			193	100	92	43
16	=	=	=	8	116	=	=	2	48	27	44			1,804	67	=	=
4	=	=	=	=	=	1	51	4	114	10	45			696	27	=	=
168	=	358	118½	53	114½	=	=	46	70	627	63			7,878	29½	=	=
66	=	89	50	11	78	=	=	13	10	180	18			329	47	=	=
28	72	=	=	9	92	=	=	=	=	38	44			403	3	=	=
20	63	=	=	6	62	=	=	3	81	30	86			338	10	=	=
35	80	332	108	13	17	26	30	=	=	407	115			5	55½	ca. 400	=
178	=	=	=	402	34	=	=	91	112	672	26			22,011	53	=	=
763	60	2544	50	382	90½	=	=	10,451	68	14,142	28½			6,045	103	=	=
65	33	3503	95½	33	69	=	=	=	=	3,602	77½			2,087	38½	=	=
31	44	=	=	=	=	=	=	32	84	64	8			4,854	68	=	=
58	55	32	64	92	21	=	=	=	102	184	2			9,314	100	=	=
312	=	171	111	1,126	8½	=	=	10	88	1,620	87½			597	80	=	=
2	97	139	49	4	12	=	=	=	=	146	38			=	=	21	112½
1	65	=	=	3	60	6	=	=	=	11	5			2	42½	100	=
64	64	2305	69	61	14	=	=	6	97	2,438	4			272	69	2,000	=
=	=	=	=	=	=	=	=	27	114½	27	114½			695	35½	=	=
4,262	71	10682	8	10,183	27	33	81	13,523	46	38,684	113			85,840	20½	4,041	8

Kjøbstæder og Ladesteder.	Indtægt.											
	Procenter af fortoldede Varer:		Skibsafgifter, Brygge- og Ringepenge og deslige.		Bøder.		Renter og andre Indtægter af Eiendomme og Activa.		Andre Indtægter.		Tilsammen.	
	for Indgaaende	for Udgaaende										
	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.
Frederikshald	2,344 —	85	395	91	=	=	233	17	710	60	3,684	13
Frederiksstad og Sarpsborg	583 —	46	72	18½	=	=	=	=	769	72	1,425	16½
Moss	321 —	66	14	117	=	=	229	103	630	119	1,197	45
Soon og Høien	46 —	103	5	84	=	=	7	108	33	12	93	67
Drøbak	= =	= =	=	48	=	=	65	34	=	=	65	82
Christiania	6,552 —	83	1168	32	39	=	203	52	345	71½	8,308	118½
Drammen	3,400 —	61	717	64	24	40	115	57	51	104	4,309	86
Holmestrand	241 —	53	284	56½	=	=	21	66	=	=	547	55½
Tønsberg	295 16	23 12	=	=	=	=	15	84	=	=	333	112
Sandefjord	= =	= =	303	102½	=	=	=	=	=	=	303	102½
Laurvig	= =	= =	373	118	=	=	50	73	93	18	517	89
Skien	330 48	76 1½	94	22	=	=	24	59	381	30	906	40½
Porsgrund	254 —	2	=	=	=	=	3	16	=	=	257	18
Brevig	641 —	45	56	12	5	=	1	=	=	=	703	57
Kragerø	= =	= =	12	=	=	=	92	34	=	=	104	34
Østerriisøer	= =	= =	3	56	=	=	7	64	=	=	11	=
Tvedestrand	= =	= =	=	=	=	=	16	14	1	24	17	38
Arendal	= =	= =	=	=	3	40	=	=	=	=	3	40
Grimstad	= =	= =	=	=	=	=	71	13	=	=	71	13
Lillesand	= =	= =	=	=	=	=	27	77	=	=	27	77
Christianssand	= =	= =	413	100	=	80	358	113	=	16	773	69
Mandal	218 —	16	8	68	=	=	13	114	=	=	240	78
Farsund	= =	= =	1	=	=	=	16	1	=	=	17	1
Flekkefjord	75 68	4 =	=	=	=	=	32	34	=	=	111	102
Egersund	76 —	90	=	=	=	=	15	24	=	=	91	114
Stavanger	= =	= =	=	=	=	=	840	110	=	=	840	110
Bergen	= =	= =	911	33	81	=	129	53	=	24	1,121	110
Aalesund	260 —	114½	126	=	3	40	74	89	1	60	466	63½
Molde	= =	= =	104	1	=	=	177	29	=	24	281	54
Christianssund	= =	= =	211	48	3	40	355	67	=	=	570	35
Throndhjem	103 37	1518 24	1738	39	3	40	91	68	=	97	3,455	65
Levanger	64 —	52	16	72	=	=	=	79	=	=	81	83
Namsos	129 —	107½	35	56	=	=	=	=	=	=	165	43½
Tromsø	262 —	100	100	74	=	=	71	105	38	=	473	39
Hammerfest	120 11½	= =	=	=	3	40	24	38	=	=	147	89½
Vadsø	61 —	71	=	=	=	=	=	118	=	=	62	69
Tilsammen	924 60½	1621 37½	7169	112½	166	80	3,389	113	3058	11½	31,791	70
	15,461 —	15										
	18,006 —	113										

tract
berne for 1854.

Udgift.																Activa den 31te December 1854.		Passiva den 31te December 1854.	
Lønninger.		Udgifter ved nye Anlæg, henhørende til Havnevæsenet.		Vedligeholdelsesomkostninger.		Renter af Gjæld.		Andre Udgifter.		Tilsammen.									
Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.					Spd.	ß.	Spd.	ß.
129	101		753	—	97		=	=	43	77	927	35				6,466	87½	=	=
255	=		133	—	22		=	=	350	49	738	71				2,785	104½	=	=
88	99	=	=		=	=	=	=	5	7	93	106				6,548	25½	=	=
3	48	=	=		32	111	=	=	=	=	36	39				331	39	=	=
2	73	=	=		13	118	=	=	4	=	20	71				1,709	66	=	=
856	=	3,334	—		80		=	=	814	84½	5,005	44½				8,340	52½	=	=
574	2	3,316	—		86½		=	=	58	52	3,949	20½				3,282	36½	1,106	92½
68	70	440	—		119		=	=	8	=	517	69				578	119	=	=
33	43	164	—		29		=	=	=	=	197	72				656	73½	=	=
73	63½	199	—		8½		=	=	7	94½	280	46½				64	108	=	=
35	64	69	71		6	32	=	=	12	=	123	47				1,719	70½	=	=
84	24		719	—	84½		=	=	=	=	803	108½				992	8	=	=
31	65½		243	—	67		=	=	=	=	275	12½				341	102½	=	=
28	106		443	—	62½		=	=	=	=	472	48½				249	93	=	=
40	=		155	—	117		=	=	=	=	195	117				2,504	111	=	=
30	52	=	=		25	37	=	=	5	=	60	89				200	16	20	55
=	83	3	114		=	=	=	=	=	72	5	29				430	84	=	=
52	=	1	=		5	=	1	=	1	72	60	72				97	74	49	75
10	=	9	92		=	=	=	=	=	=	19	92				1,855	108	=	=
=	=	=	=		=	=	=	=	=	=	=	=				723	104	=	=
168	=	=	=		239	115	=	=	438	10	846	5				7,805	93½	=	=
68	=	=	=		168	102	=	=	2	72	239	54				341	57½	=	=
16	10	=	=		=	24	=	=	18	46	34	80				395	90	=	=
13	112	=	=		=	=	=	=	15	117	29	109				410	74½	=	=
14	41	=	104		64	29	31	106	=	60	111	100				=	=		
165	=	=	=		356	40	=	=	122	70	643	110				22,208	53	=	=
743	40	=	=		1,505	55	=	=	43	35	2,292	10				4,875	83	=	=
65	57	455	115		=	=	=	=	15	16	536	68				1,873	34	=	=
38	23	=	=		65	7	=	=	445	82	548	112				4,587	10	=	=
30	=	900	=		102	117	=	=	48	118	1,081	115				8,803	20	=	=
355	=	640	16		1,019	88	=	=	22	86	2,037	70				2,059	84	44	9
9	7	=	=		7	6	=	=	25	44	41	57				43	77½	=	=
15	50	=	=		3	60	4	=	=	=	22	110				44	96	=	=
16	21		712	—	100		=	=	16	107	745	108				=	=	2,000	=
2	62	=	=		3	116	=	=	=	66	7	4				836	1	=	=
=	=	28	30		=	=	=	=	=	=	28	30				103	110	=	=
4,118	117	2,109	62		3,620	97	36	106	2,527	117	23,032	52				94,270	87	3,220	111½
		10,618	—		33														
		16,348	—		72														

№ 46. Ex

af Havnecasse-Regnska

Kjøbstæder og Ladesteder.	Indtægt.											
	Procenter af fortoldede Varer:				Stibsafgifter, Brygge- og Ringepenge og deslige.		Bøder.		Renter og andre Indtægter af Eiendomme og Activa.		Andre Indtægter.		Tilsammen.	
	for Indgaaende		for Udgaaende											
	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.
Frederikshald	1,551	—	81		497	19	=	=	288	117	681	21	3,018	118
Frederiksstad og Sarpsborg	530	—	50		95	104	=	=	=	=	610	55	1,236	89
Moss	310	—	8		14	2	2	80	243	98	524	9	1,094	77
Soon og Høien	59	—	17		4	78	=	=	=	=	34	108	98	83
Drøbak	=	=	=	=	=	90	=	=	66	115	=	=	67	85
Christiania	11,750	—	25		1,143	114	45	40	353	36	432	=	13,724	95
Drammen	3,870	—	113		720	7	26	=	101	83	308	110	5,027	73
Holmestrand	170	3½	42	10	245	97½	=	=	19	80	=	=	477	71
Tønsberg	284	=	20	67	=	=	=	=	22	56	83	6	410	9
Sandefjord	=	=	=	=	272	40½	=	=	4	30	=	=	276	70½
Laurvig	501	10	=	=	441	19	2	=	72	108	97	24	1,114	41
Skien	338	43½	84	43	92	72½	=	=	17	90	159	87	692	96
Porsgrund	259	—	69½		=	=	=	=	=	=	28	80	288	29½
Brevig	101	116	130	17½	=	=	=	=	=	=	=	=	232	13½
Kragerø	=	=	=	=	=	=	=	=	102	61	=	=	102	61
Østerriisøer	284	116½	90	104½	86	30	=	=	7	54	14	64	484	9
Tvedestrand	=	=	=	=	=	=	=	=	8	35	=	24	8	59
Arendal	597	—	84		=	=	3	40	=	=	=	=	601	4
Grimstad	=	=	=	=	=	=	=	=	61	13	=	=	61	13
Lillesand	=	=	=	=	=	=	=	=	27	115	=	=	27	115
Christianssand	=	=	=	=	382	=	=	=	244	65	24	77	651	22
Mandal	215	—	79		7	88	=	=	17	27	5	4	245	78
Farsund	=	=	=	=	1	=	=	=	15	60	=	=	16	60
Flekkefjord	83	97	3	49	18	96	=	=	16	18	23	44½	145	64½
Egersund	79	44½	7	21	=	=	=	=	7	24	=	=	93	89½
Stavanger	=	=	=	=	=	=	=	=	858	96	=	=	858	96
Bergen	3724	108	280	4	19	48	149	=	104	107	176	108	4,455	15
Aalesund	299	—	19		203	12	=	=	172	112	=	4	675	27
Molde	=	=	=	=	174	115	=	=	175	44	90	=	440	39
Christianssund	=	=	=	=	197	=	=	=	326	76	=	=	523	76
Throndhjem	1698	53	83	61	1,643	28	3	40	69	107	7	=	3,505	49
Levanger	67	5	=	=	16	36	=	=	2	78	=	=	85	119
Namsos	82	—	99½		19	96	40	=	=	=	=	=	142	75½
Tromsø	233	85½	18	72	107	88	=	=	29	26	41	28	430	59½
Hammerfest	126	97	=	=	=	=	6	80	29	57	=	=	162	114
Vadsø	52	—	35		=	=	=	=	3	22	=	=	55	57
Tilsammen	7694	59½	760	89	6,405	80½	278	40	3,472	90	3343	13½	41,534	92½
	19,579	—	80											
	28,034	—	108½											

tract
berne for 1855.

Udgift.												Activa den 31te December 1855.		Passiva den 31te December 1855.	
Lønninger.		Udgifter ved nye Anlæg, henhørende til Havnevæsenet.		Vedligeholdelsesomkostninger.		Renter af Gjæld.		Andre Udgifter.		Tilsammen.					
Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.	Spd.	ß.
163	23	"	"	500	90½	"	"	1,770	29½	2,434	23	7,051	62½	"	"
255	"	827	—	66½		"	"	5	24	1,087	90½	3,060	28	"	"
93	107	7,545	103½	"	"	"	"	5	52	7,645	22½	"	"	"	"
11	102½	"	"	"	"	"	"	15	"	26	102½	405	87½	"	"
9	81	"	"	"	"	"	"	2	"	11	81	1,741	113	"	"
856	"	3,035	53	3,328	116½	"	"	635	65	7,855	114½	14,209	33	"	"
598	"	3,436	—	37½		"	"	50	86	4,085	3½	3,926	26	806	92½
72	1	113	84	134	74½	"	"	"	44	320	83½	735	105½	ca. 20	"
33	9	"	"	11	60	"	"	64	84	109	33	957	49½	"	"
71	74	"	"	196	75½	"	"	2	63	270	92½	70	86	"	"
61	78½	"	"	10	94	"	"	16	"	88	52½	2,745	59	"	"
80	107	778	—	36		"	"	38	80	897	103	787	1	"	"
21	46½	301	—	52		6	102	241	88½	571	49	203	83	190	"
9	33½	192	—	100		"	"	30	"	232	13½	249	93	"	"
40	"	"	"	40	44	"	"	10	"	90	44	2,541	94	"	"
49	38½	"	"	"	"	"	"	335	"	384	38½	279	52	"	"
"	41	"	"	"	"	"	"	22	22	22	63	416	80	"	"
80	5	"	"	93	61	"	"	26	60	200	6	452	111	"	"
10	"	"	"	50	99	"	"	659	99	720	78	1,192	25	"	"
"	"	"	"	37	108	"	"	2	"	39	108	711	111	"	"
168	"	2,727	107	620	3	"	"	74	88	3,590	78	4,866	37	"	"
62	"	50	—	63		"	"	19	66	132	9	489	110½	34	104
15	"	"	"	"	84	"	"	14	7	29	91	382	59	"	"
13	103	13	—	64		"	"	"	89	28	16	499	4½	"	"
2	60	"	"	2	56½	25	14	10	30	40	40½	"	"	539	1½
164	23	178	112	753	50	"	"	151	117	1,248	62	21,805	114	"	"
748	"	1,769	—	83½		"	"	762	63	3,280	26½	6,050	71½	"	"
70	11	3,169	41	6	63	9	70	12	72	3,268	17	180	44	900	"
41	117	227	—	69		"	"	56	29	325	95	4,690	99	"	"
59	66	850	"	123	71½	"	"	18	21	1,051	38½	8,275	57½	"	"
398	"	862	9	1,472	11½	"	"	32	14	2,764	34½	2,973	9½	216	40
"	"	"	"	1	36	"	"	"	"	1	36	128	40½	"	"
"	"	"	"	100	"	"	"	19	105	119	105	67	66½	"	"
16	17	144	100	76	63	80	"	8	63	326	3	ca. 26	"	1,960	"
3	10	"	"	26	40	"	"	"	5	29	55	969	60	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	159	47	"	"
4,279	74½	18628	9½	7,588	101½	121	66	5,115	6	43,330	109	93,304	80½	4,666	118
		7,597	—	91½											
		33,814	—	82½											

№ 47.

Extract

af Formandskabsdistricternes Communeregnskaber paa Landet for Aaret 1851.

| Amterne. | Indtægt. | | |

Extract

af Formandskabsdistricternes Communeregnskaber paa Landet for Aaret 1852.

Indtægt.

Amterne.	Udbetalt paa Matrikulspræmien.	Andre Skatter.	Andeel i Brændevinsafgiften.	Indtægter af Eiendomme og Aktiva. ved Stiftelsen deraf.	Indtægter af Eiendomme og Aktiva. Penge og andre Indtægter deraf.	Indtægter af Kirker og Kirkegaarde. Penge og andre Skatter og Afgifter.	Indtægter af Kirker og Kirkegaarde. andre Indtægter.	Andre Indtægter.	Tilsammen.	Laan og Forskud.	Indbetaling af udestaaende Restanter og andre Forudringer.	I Alt.
	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.
Akershuus	5,352 30	217 117½	" "	1,161 88	15 5	560 17	63 9	65 32	7,435 58½	531 "	" "	7,966 58½
Smaalenenes	2,395 86	" "	" "	" "	115 118	382 2½	78 19½	560 3	3,531 109	86 6½	25 "	3,642 115½
Hedemarkens	2,770 66	" "	" "	35 "	455 59	31 16	10 38	236 89½	3,539 28½	817 34½	191 38	4,547 101
Christians	2,894 20	" "	" "	" "	92 94	2 96	" "	204 87	3,194 57	82 89	25 35	3,302 61
Buskeruds	6,175 91½	" "	" "	" "	36 11	" "	" "	76 43	6,288 25½	197 "	" "	6,485 25½
Jarlsberg og Laurvigs	1,896 53½	" "	238 108	" "	19 72	" "	" "	205 32½	2,360 26	65 17½	" "	2,425 43½
Bratsbergs	4,170 6½	" "	" "	" "	49 80½	" "	" "	131 72½	4,351 39½	84 68½	104 23½	4,540 11½
Nedenæs og Robygdelagets	717 78½	" "	" "	" "	1 90	" "	" "	" "	719 48½	15 88	" "	735 16½
Lister og Mandals	2,109 33½	8 44	25 "	" "	11 33	40 18	24 8	102 118	2,321 14½	4 74½	1 92	2,327 61
Stavangers	1,385 61	19 "	" "	" "	20 57	9 88	38 78	129 27	1,602 71	298 95½	6 "	1,907 46½
Søndre Bergenhuus	2,379 32½	147 72	30 "	" "	40 29	" "	82 48	110 64½	2,790 6	999 104½	" "	3,789 110½
Nordre Bergenhuus	2,003 57½	27 "	" "	" "	24 3½	" "	" "	22 28	2,117 47	78 92½	22 "	2,218 19½
Romsdals	2,460 56½	69 30	" "	" "	15 "	" "	" "	42 107	2,587 73½	160 78½	10 95	2,759 7
Søndre Throndhjems	3,127 47	51 20	200 "	11 115	56 44½	" "	1 20	42 68	3,490 74½	156 19½	" "	3,646 94
Nordre Throndhjems	5,906 55½	" "	" "	11 43½	1 51	" "	" "	14 29	5,933 59	150 84	70 "	6,154 23½
Nordlands	258 61	41 "	105 "	" "	5 "	" "	" "	635 50½	1,044 111½	10 32½	" "	1,055 23½
Finmarkens	315 99	223 19	50 "	" "	" "	" "	" "	37 12	626 10	48 30	35 "	709 40
Tilsammen	46,318 95½	845 20½	648 108	1,220 6½	960 27½	1,025 117½	297 100½	2,617 23½	53,934 19½	3,787 75½	491 43½	58,213 18½

Udgift.

Amterne.	Udgifter ved Justitsvæsenet. Bygdevægterlønninger.	Udgifter ved Justitsvæsenet. Udgifter ved Forligelsesvæsenet.	Udgifter ved Justitsvæsenet. Tvangsforbydelser, Gjenpantelser, Arrestforretninger og Indseelsesmandsbetjening.	Udgifter ved Justitsvæsenet. Udgifter ved Justitsvæsenet forøvrigt.	Udgifter vedkommende Communalvæsenet.	Udgifter ved Veivæsenet.	Udgifter ved Gjestgivermedvæsenet.	Udgifter vedkommende Kirker og Kirkegaarde. Organist, Klokkersanger, Graver og øvrige Betjenteres Løn.	Udgifter vedkommende Kirker og Kirkegaarde. Religionsfondets og andre Udgifter derved.	Udgifter ved Præstegaarde.	Udgifter ved Communens øvrige faste Eiendomme og disses Inventarium. Udgifter ved Jordsmon deraf.	Udgifter ved Communens øvrige faste Eiendomme og disses Inventarium. Religionsfondets og andre Udgifter derved.	Renter af Gjeld.	Uerholdelige og eftergivne Skatter og Afgifter samt Refusioner.	Andre Udgifter.	Tilsammen.	Afbetaling af Gjeld.	Udlaan.	I Alt.	Arrina ved Aarets Begyndelse.	Passiva ved Aarets Begyndelse.	Arrina ved Aarets Udgang.	Passiva ved Aarets Udgang.
	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.
Akershuus	" "	46 79	79 "	1,632 114½	483 118	879 37½	293 38½	65 "	888 72½	454 91	" "	78 71½	559 95½	4 67	500 6	5,966 71	2,278 52½	263 31	8,508 34½	4,024 117	13,460 97½	3,750 20	11,717 13
Smaalenenes	18 "	46 113	10 "	53 14	556 63½	389 63	360 8	60 88	182 6½	409 39	" "	117 28	340 5	" "	687 54	3,231 2	363 98	" "	3,594 100	2,305 24½	8,317 109	2,328 41	8,040 18½
Hedemarkens	1 "	53 104	103 13	839 64	287 19	305 28	145 "	46 "	154 110	716 95	336 25	158 103½	99 41	32 54	170 87	3,450 23½	408 91	" "	3,858 114½	6,867 109½	2,577 77½	7,450 38	3,071 1
Christians	68 69	" "	375 38	329 62	769 98	20 "	50 "	" "	" "	393 99½	150 104	41 70	" "	23 90	44 7	2,286 20½	51 98½	" "	2,337 119	1,064 40½	568 42½	2,003 67½	599 33
Buskeruds	76 43	6,288 25½	197 "	" "	6,485 25½	122 100	200 119	755 114	981 92½	399 114½	1,320 95½	573 116	5 "	118 66	90 3	50 "	140 88	152 29½	" "	555 70	5,468 48	455 40	" "	5,923 88	5,067 61½	3,918 117	5,628 119	3,660 77
Jarlsberg og Laurvigs	54 24	80 67½	22 110	6 "	191 6½	152 104	127 45	83 40	17 14	161 15	" "	149 104	239 58	14 22½	452 39½	1,752 50	531 55	" "	2,283 105	1,001 75½	6,283 95	1,143 100	5,818 23½
Bratsbergs	12 "	67 34	" "	688 100½	522 111	875 32	" "	24 36	337 117	228 53	82 112	105 44	117 91½	" 18½	315 115½	3,379 25	1,069 12	50 27½	4,498 64½	3,322 13½	3,659 113	3,333 102	2,699 67½
Nedenæs og Robygdelagets	16 "	41 67	50 "	32 79½	113 44½	117 76	19 "	" "	280 47	20 "	" "	5 "	7 1	" "	74 74	777 29	5 100	49 58	832 67	780 6½	244 44	732 16	254 34
Lister og Mandals	" "	11 2	" "	66 90	138 65	1,403 69½	" "	80 "	252 44½	" "	" "	" "	74 25	2 38½	144 72½	2,173 47	47 19	" "	2,220 66	448 74	2,418 61	553 97	2,375 116½
Stavangers	80 71	19 "	" "	" "	165 6	435 11	45 "	5 92	67 13½	129 58	" "	38 113	95 50	" "	382 101	1,464 35½	541 27½	88 8½	2,093 71½	1,401 105½	2,053 80½	1,297 89	1,811 28½
Søndre Bergenhuus	1 "	102 102	214 62	21 119	323 33½	307 3½	36 "	32 24	1,115 103	191 88	" "	27 97½	116 81	" 60	852 35½	3,343 89	115 86½	" "	3,459 55½	1,901 42	1,247 86	2,381 104½
Nordre Bergenhuus	26 75	153 114	" "	49 100	316 76	229 23½	134 10	5 12	146 62	916 46½	" "	46 58	119 2	" 72	153 112	2,208 43	150 64	36 "	2,484 107	725 3	2,548 112	564 75½	2,569 60½
Romsdals	5 90	131 44½	24 "	35 6	381 81½	772 40	134 91	1 "	3 90½	157 43½	" "	21 84	54 80	9 2½	764 11	2,496 64½	107 30½	200 "	2,803 95	1,645 22½	1,457 8	1,789 79½	1,510 56
Søndre Throndhjems	62 "	98 18	92 12	341 1	570 20½	928 8	222 94	2 "	56 51	332 51½	" "	3 107	64 112½	69 21	389 113	3,233 0½	241 75	" "	3,474 84½	2,207 61½	1,666 75½	2,379 70½	1,581 19½
Nordre Throndhjems	54 30	182 22	886 80	141 84	276 46	2,320 119½	598 46	3 36	12 98	325 88½	" "	73 66	29 74	" 98	1,162 25½	6,070 73½	738 24	40 "	6,848 97½	3,093 12½	1,071 64	2,368 58	484 4
Nordlands	1 "	127 41½	20 "	2 "	85 49	133 49	15 "	3 "	4 60	21 82	" "	57 5	" "	" "	221 110	752 36½	77 63½	" "	829 100	320 101½	77 63½	546 25½	10 32½
Finmarkens	68 85	119 88	" "	90 57	32 18	9 28	37 "	26 81	" "	2 86	3 111	1 60	100 13	492 27	124 104½	124 104½	" "	617 11½	449 14	124 104½	508 32½	50 20
Tilsammen	393 62	1,562 72½	2,396 119	5,268 63	5,232 13½	11,392 36	2,733 116½	545 88	3,665 76½	4,549 13½	620 1	1,069 45½	2,074 17	159 4	6,972 86½	48,635 94½	7,308 81½	727 5	56,671 61	36,626 45	51,698 30½	38,861 48½	48,634 109

№ 49.

Extract

af Formandskabsdistricternes Communeregnskaber paa Landet for Aaret 1853.

| Amterne. | Indtægt. | | |

№ 50.

Extract

af Formandskabsdistricternes Communeregnskaber paa Landet for Aaret 1854.

| Amterne. | Indtægt. | | |

№ 51.

Extract

af Formandskabsdistricternes Communeregnskaber paa Landet for Aaret 1855.

Indtægt.

Amterne.	Udlignet paa Matrikulskylden.	Andre Skatter.	Andeel i Revenduevindsafgiften.	Indtægter af Eiendomme og Activa. ved Salg deraf.	Indtægter af Eiendomme og Activa. Renter og andre Indtægter deraf.	Indtægter af Kirker og Kirkegaarde. Fiirde og andre Skatter og Afgifter.	Indtægter af Kirker og Kirkegaarde. andre Indtægter.	Andre Indtægter.	Tilsammen.	Laan og Forskud.	Indbetaling af udestaaende Restancer og andre Fordringer.	I Alt.
	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.
Akershuus	5,733 6½	389 55	" "	276 96	207 24	966 55	54 32	393 91	8,020 119½	639 4½	" "	8,660 4
Smaalenenes	2,922 77	" "	" "	294 50	122 9	615 63½	7 72	441 14	4,403 45½	297 18	383 73	5,084 16½
Hedemarkens	5,474 112½	" "	" "	24 35½	540 73½	" "	" "	111 118½	6,151 100	204 99½	259 52	6,616 11½
Christians	3,223 98	100 1	" "	11 52	38 86	" "	" "	38 119	3,412 116	309 26	741 61	4,463 83
Buskerubs	6,318 7	" "	" "	" "	37 "	" "	" "	374 24	6,729 31	941 22	724 18	8,394 71
Jarlsberg og Laurvigs	2,127 51½	" "	1190 "	306 42½	77 93	" "	" "	388 "	4,089 67	1,572 25	182 68½	5,844 40½
Bratsbergs	3,627 25	" "	" "	" "	20 "	85 60	78 16	251 16	4,061 117	1,315 29	229 83	5,606 100
Nedenæs og Robygdelagets	1,690 51	" "	" "	" "	24 32½	" "	" "	98 15	1,722 98½	30 "	57 96	1,810 74½
Lister og Mandals	4,083 63	100 51	22 60	" "	1 109	" "	" "	" "	4,208 43	" "	47 40½	4,255 83½
Stavangers	1,994 94	48 62	" "	6 112	53 93½	243 37	76 13	251 104	2,675 35½	160 12½	219 60	3,054 108
Søndre Bergenhuus	2,980 6	12 46	15 "	2 70	312 88½	177 76	344 89	427 10½	4,272 26	16 86½	9 14½	4,298 7
Nordre Bergenhuus	3,047 39	140 36	20 "	" "	27 55	" "	16 16	10 57½	3,261 83½	154 "	" "	3,415 83½
Romsdals	4,625 17½	122 106	" "	4 24	17 22	134 57	9 73	100 88½	5,014 28	3,081 59	6 12	8,101 99
Søndre Throndhjems	2,996 37	50 77	250 "	" "	56 32	12 116	106 72	1,142 46	4,615 20	4,014 73	62 1	8,691 94
Nordre Throndhjems	6,240 89½	388 73	" "	20 17	" 82	100 "	50 "	406 22	7,206 43½	409 102	35 "	7,651 25½
Nordlands	244 38	58 46	72 "	" "	29 114	35 113	2 24	467 20½	909 115½	46 13	" "	956 8½
Finmarkens	1,010 5	279 13	101 96	95 72	13 99	" "	57 85	227 10	1,785 20	2,124 63	223 108	4,133 71
Tilsammen	58,249 97½	1,690 86	1671 36	1,042 91	1,581 53	2,371 97½	803 12	5,130 36½	72,541 29½	15,316 33	3,181 87½	91,039 30

Udgift.

Amterne.	Udgifter ved Justitsvæsenet. Udgifter ved Forligelsesvæsenet.	Udgifter ved Justitsvæsenet forøvrigt.	Udgifter vedkommende Communalbestyrelsen.	Udgifter ved Veievæsenet.	Udgifter ved Gjædemodervæsenet.	Udgifter vedkommende Kirker og Kirkegaarde.	Udgifter ved Præstegaarde.	Udgifter ved Communens øvrige fælles Eiendomme og disses Inventarium. Udgifter ved Indkjøb deraf.	Udgifter ved Communens øvrige fælles Eiendomme og disses Inventarium. Vedligeholdelses- og andre Udgifter derved.	Renter af Gjæld.	Uerholdelige og eftergivne Skatter og Afgifter samt Restioner.	Andre Udgifter.	Tilsammen.	Afbetaling af Gjæld.	Udlaan.	I Alt.	Activa ved Aarets Begyndelse.	Passiva ved Aarets Begyndelse.	Activa ved Aarets Udgang.	Passiva ved Aarets Udgang.
	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.
Akershuus	101 84	1,377 62	622 72½	2,743 100	504 56	1,001 116	782 1½	91 72	368 38	833 11½	49 26	271 104½	8,748 24	611 110	" "	9,360 14	3,296 92	17,838 73	2,609 6½	17,878 12
Smaalenenes	66 107½	102 119	398 24	294 88½	492 60	581 39	553 74	49 48	245 34	314 44	45 108	449 18	3,594 44	819 64½	" "	4,413 108½	2,570 49	7,901 42	2,918 2½	7,439 114
Hedemarkens	62 40	477 85½	302 14½	1,439 80	217 "	331 23	1,000 25	186 6	244 76½	232 87	" "	348 102½	4,842 60	412 98	" "	5,255 38	10,304 4½	2,726 55½	11,932 58½	3,045 69½
Christians	116 79	321 46½	790 7	877 90	32 "	1 72	352 53	237 7	364 16	15 "	124 54	93 75½	3,326 20	594 40	" "	3,920 60	3,440 81½	976 40½	3,164 33	613 16
Buskerubs	148 "	679 119	320 62½	2,503 81½	506 66	250 35½	322 30½	" "	100 92½	195 51	61 6	1,588 94½	6,677 48	382 30½	" "	7,059 78½	5,183 119½	3,693 60½	5,794 94	4,252 52
Jarlsberg og Laurvigs	78 102	282 60	211 90	729 13	274 96	73 46	1,787 52	1,552 60	188 88	321 37	" "	362 25	5,862 69	472 76½	" "	6,335 25½	2,304 100	7,073 56	1,633 28½	8,194 106½
Bratsbergs	10 112	13 64	266 3	2,107 69½	" 34	156 56½	" "	" "	" "	97 108	" 58	819 1	4,747 110½	572 7½	" "	5,319 118	4,422 105	2,365 24½	4,480 13	3,108 46
Nedenæs og Robygdelagets	28 117	" 72	98 101	784 3	26 38	15 "	12 113	" "	32 19	19 106	83 20	88 96	1,190 85	144 51	" "	1,335 16	1,198 66½	603 13	1,705 84½	578 17½
Lister og Mandals	10 112	13 64	266 3	2,107 69½	" 34	156 56½	" "	" "	" "	262 6	13 24	62 64½	2,892 73½	505 106	" "	3,398 59½	772 35½	6,550 40	1,583 31	6,045 66
Stavangers	58 37	4 108	186 98	1,178 1	25 "	247 108	56 47	110 "	5 113	158 77½	" "	260 119	2,292 108½	221 97	200 "	2,714 85½	1,960 24½	3,186 19	2,280 106	3,124 53½
Søndre Bergenhuus	102 2½	127 63	391 93	287 29½	76 "	1,228 28	670 91½	5 "	125 26½	7 70½	" 96	657 109	3,680 9½	160 58½	" "	3,840 68	3,396 117½	300 58½	3,913 10	224 54½
Nordre Bergenhuus	134 87	18 51	318 19	1,405 "	194 8	121 82	518 38½	" "	17 62	44 9	" "	286 42	3,058 38½	121 58	" "	3,179 96½	231 109	1,183 102½	601 30½	1,349 99
Romsdals	190 73½	10 112	453 72½	2,114 64½	254 104	*)3,035 103	467 72	5 "	38 80	40 7	3 113	707 117	7,323 78½	379 74½	" "	7,703 33	1,677 20½	1,412 23	2,115 114	4,160 47
Søndre Throndhjems	118 90	240 111	400 16½	1,430 91½	223 6	4,071 42	217 68	" "	1 113	54 "	18 19½	868 45½	7,645 3	193 70	" "	7,838 73	3,194 95½	1,506 12½	4,016 114	5,358 14
Nordre Throndhjems	135 22	180 48	218 59	3,631 26½	541 102	158 35	135 66	62 69	9 25	" "	" "	1,099 26	6,171 118½	517 3	" "	6,689 1½	2,558 49½	661 94½	3,375 9	444 9
Nordlands	103 7½	" 68	139 94	100 45½	" "	13 20	32 95	" "	51 114	1 60	3 21	146 "	592 45	146 58½	" "	738 103½	1,151 104½	205 49½	1,373 59½	109 54
Finmarkens	189 101	75 20	239 97	60 2	149 38	23 20	2,200 "	" "	1 48	75 8	2 82	226 86½	3,243 22½	49 6	315 108	3,608 16½	1,392 7	445 80	2,014 53½	2,526 9
Tilsammen	1,776 15	4,538 82	5,817 82½	22,791 61	3,518 8	11,507 59	9,429 18	3,214 22	1,819 94	2,672 82½	406 27½	8,338 46½	75,889 118	6,305 49½	515 108	82,711 35½	49,057 101½	58,630 4½	55,532 8	68,452 119½

Anmærkning. I ovennævnte Extract er udeladt Udgifter til Thingholdspenge, Sorenskriver- og Lensmandstold samt Kirkebetjentes Løn, der i Regelen ikke bestrides af Communecassene.

*) Heraf 2,900 Spd. til Indkjøb af Hero Kirke.

Sammendrag

af de fra Kjøbstæderne og Ladestederne indkomne Extracter af Communeregnskaberne for Aaret 1851.

Indtægt.

Kjøbstæderne og Ladestederne.	Skatter og Afgifter: paa Næring og Indkomst.	Skatter og Afgifter: paa faste Eiendomme.	Skatter og Afgifter: andre.	Andel i Afgift af Brændevinens Salg og Udskjænken.	Renter af udestaaende Capitaler og andre Indtægter af Eiendomme og Activa.	Andre Indtægter.	Refusioner og Decisionsansvar.	Tilsammen.	Indbetalte Restancer og andren indbetalt Gjæld.	Indkommet ved Laan.	I Alt.
	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.
Christiania	13,512 118	25,950 63	692 "	5,369 50	4,308 21	14,391 105[1]	403 115	64,628 112	170 "	21,000 "	85,798 112
Drøbak	501 13	114 58½	" "	438 80½	16 109	" "	62 54	1,133 75	" "	" "	1,133 75
Soon	120 105½	119 64½	9 "	66 80	3 90	60 6½	" "	379 106½	" "	27 14	407 ½
Høslen	" "	17 20	" "	200 "	2 60	" "	" "	219 80	" "	30 1½	249 81½
Moss	2,232 52	1,094 49	" "	" "	218 60	120 16	60 7	3,725 64	36 67	" "	3,762 11
Sarpsborg	499 78	299 42	" "	500 "	118 59	429 56½	122 46	1,969 41½	81 42½	" "	2,050 84
Frederikstad	451 22	614 24	" "	450 "	2,849 115½	2 34	1 "	4,368 75½	" "	" "	4,368 75½
Frederikshald	1,122 96	2,250 105	" "	190 "	[2]2,362 94	603 92	15 51	6,545 78	" "	6,000 "	12,545 78
Lillehammer	998 77½	" "	" "	466 80	" "	" 108	" "	1,466 25½	32 2	206 82	1,704 109½
Hamar [4]	200 "	" "	" "	600 "	" "	15 "	" "	815 "	82 62	" "	897 62
Drammen	6,404 39	6,355 36	297 12	2,200 "	[3]1,763 81	1,417 108	161 72	18,599 108	" "	144 98½	18,744 86½
Svelvig	577 82½	192 67½	" "	91 80	302 93½	158 19	4 58	1,327 40½	55 "	1,444 38½	2,826 79
Kongsberg	1,117 23	2,512 15	503 73	366 80	736 48	820 110½	" "	6,076 109½	" "	624 87½	6,701 77
Holmestrand	1,320 31½	450 58½	" "	750 "	" "	" "	4 76	2,525 46	" "	" "	2,525 46
Askjærdstrand	194 104	30 8	" "	200 "	" "	175 30	" "	600 22	" "	" "	600 22
Tønsberg	1,266 41½	132 15	" "	384 20	844 71½	2 "	" "	2,629 28	" 72	" "	2,629 100
Sandefjord	500 "	" "	" "	335 "	368 110	" 62	" "	1,204 52	199 83	" "	1,404 15
Laurvig	2,513 "	1,390 "	" "	540 "	689 33	68 26	" 30	5,200 89	" "	" "	5,200 89
Skien	2,095 69	433 10	" "	1,462 60	133 18	100 40	" "	4,224 77	" "	" "	4,224 77
Porsgrund	290 71	1,353 84	" "	[6]) 800 "	28 107	" "	" "	2,473 22	41 82	" "	2,514 104
Brevig	829 103	159 83	" "	" "	55 24	1 6	" "	1,045 96	" "	146 63½	1,192 39½
Stathelle	70 "	" "	" "	" "	" "	" "	" "	70 "	2 20	" "	72 20
Langesund	263 42½	158 1½	" "	" "	" "	" "	" "	421 44	" "	" "	421 44
Kragerø	800 "	400 "	450 "	733 40	20 89	394 78	" "	2,798 87	" "	531 98½	3,330 65½
Osterrisser	979 87	977 101	" "	671 51½	55 45	6 96	3 78½	2,694 99	" "	" "	2,694 99
Tvedestrand	303 96	56 24	" "	" "	13 47	26 96	" 108	401 11	100 "	" "	501 11
Arendal	2,284 92	1,515 28	" "	385 30	" "	" "	" "	4,185 30	" "	" "	4,185 30
Grimstad	902 112	247 8	" "	" "	33 75	" "	" "	1,183 72	" "	75 87	1,259 30
Lillesand	430 "	" "	" "	" "	3 75	" "	" "	433 75	" "	" "	433 75
Christiansand	781 116	5,492 106	" "	1,033 40	322 109	1,273 44	24 1	9,528 56	115 "	" "	9,643 56
Mandal	1,622 "	" "	" "	500 "	33 60	114 30	25 49½	2,295 19½	" "	" "	2,295 19½
Farsund, Egvaag og Lodshavn	807 64	" "	" "	200 "	[13])110 22	8 118	4 80	1,131 44	" "	58 76	1,190 "
Flekkefjord	875 "	125 "	" "	" "	45 93	109 57	" "	1,155 30	" "	400 "	1,555 30
Egersund	488 "	153 72	" "	100 "	1 83	41 100	7 63	792 78	" "	" "	792 78
Stavanger	3,236 75	2,581 86	" "	" "	[14])1,541 41	2 60	32 60	7,394 82	" "	" "	7,394 82
Bergen	8,969 96	13,924 65	" "	" "	1,079 61	5,768 12	93 60	29,835 54	" "	" "	29,835 54
Aalesund	1,262 92	163 84	" "	" "	" "	" "	" "	1,426 56	" "	215 46½	1,641 102½
Molde	894 54	301 "	" "	" "	5 28	" "	" 66	1,491 28	" "	280 "	1,771 28
Christiansund	1,557 108	1,400 7	" "	" "	35 27	529 20	20 9½	4,342 51½	" "	" "	4,342 51½
Throndhjem	5,958 35	5,843 5	" "	" "	" "	1,576 55½	790 2	358 13	14,525 110½	" "	14,525 110½
Levanger	720 "	" "	341 90	300 "	118 46	" "	5 2	1,485 18	" "	" "	1,485 18
Bodø	" "	44 6	" "	" "	20 "	" "	" "	98 20	" "	" "	98 20
Tromsø	1,746 110	885 82	" "	200 "	[18])340 84	21 44	" "	3,197 80	" "	2,000 "	5,197 80
Hammerfest	650 102	249 19	" "	570 "	21 62	10 32	74 14	1,575 109	" "	" "	1,575 109
Vadsø	180 "	" "	" "	200 "	" "	" "	" "	380 "	" "	" "	380 "
Tilsammen	72,536 8	77,988 57½	2,293 55	22,014 92	20,217 28	27,468 48½	1,486 33½	224,004 82½	916 70½	33,185 93½	258,107 6½

Udgift.

Kjøbstæderne og Ladestederne.	Regjeringsvæsenet.	Kirkevæsenet.	Gadebelysning.	Vandværket.	Brandvæsenet.	Politivæsenet.	Skolevæsenet.	Udgifter vedkommende Communebestyrelsen.	Fattigvæsenet.	Renter af Gjæld.	Andre Udgifter.	Refusioner og Decisionsansvar.	Extraordinære og uvedkommende Skatter og andre Forbydninger.	Tilsammen.	Afdrag paa Gjæld.	I Alt.	Activa ved Aarets Regnskabsslutning.	Passiva ved Aarets Regnskabsslutning.	Activa ved Aarets Udgang.	Passiva ved Aarets Udgang.
	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.
Christiania	5,632 68½	9,715 5½	4,461 18	3,419 50	1,159 94	4,462 82½	2,700 "	2,187 106	[2])11,037 94½	3,852 30	11,254 114½	1,496 97½	" "	61,380 41	18,736 107	80,117 28	*)	12,274 87½	98,342 "	" "
Drøbak	200 "	61 9½	" "	3 "	10 "	230 "	226 72	110 "	" "	36 30½	272 119	" "	" "	1,149 111	59 "	1,208 111	542 17	900 "	466 101	841 "
Soon	" "	" "	" "	6 "	" 24	17 104	162 90	33 102	4 58	18 "	42 "	" "	" "	285 18	" "	285 18	557 41½	315 17	680 3	343 11
Høslen	41 94½	119 "	" "	" "	27 47	9 64	43 "	8 116	" "	" "	" "	" "	" "	249 81½	" "	" "	" "	" "	30 1½	" "	249 81½
Moss	1,167 55½	99 78	99 87½	93 89	100 "	442 48	526 68	54 98	196 100	187 95	1,167 55½	22 107	" "	3,456 106	510 80½	3,967 75½	1,071 40	4,796 101	829 29	4,286 12
Sarpsborg	352 "	11 36	361 "	289 66	352 "	11 36	111 59	50 39	155 107	" "	2 4½	1,708 114½	71 51	1,780 45½	580 72½	821 51	769 68½	750 "	" "	" "
Drøbak	1,167 55½	22 107	" "	" "	526 68	54 98	196 100	187 95	1,167 55½	22 107	" "	" "	" "	3,456 106	510 80½	3,967 75½	1,071 40	4,796 101	829 29	4,286 12
Sarpsborg	314 7	392 2	81 72	314 15	1 4	11 23	3,643 26	40 "	3,683 26	28,975 25	2,080 "	29,660 74½	2,040 "	" "						
Frederikstad	1,198 80	806 "	757 63	126 20	896 33½	11 102	156 27	9,230 80	850 "	10,080 80	21,046 117	2,150 "	23,511 115	7,300 "						
Frederikshald	499 "	3,361 50½	324 80	67 29	181 47	934 28	1,198 80	806 "	757 63	126 20	896 33½	11 102	156 27	9,230 80	850 "	10,080 80	21,046 117	2,150 "	23,511 115	7,300 "
Lillehammer	136 "	" "	" "	61 106	223 25	151 81	393 81	11 48	123 51	56 105	242 10	" "	" "	1,400 27	226 77	1,626 104	17 116	1,923 2	57 74½	1,896 82
Hamar [4]	882 37	2,502 116½	" "	102 102½	703 82	1,658 96	3,673 6	981 48	1,068 109	1,363 79	2,295 ½	310 93	110 92	15,654 21½	2,601 94½	18,255 116	32,233 13½	31,841 94½	32,721 103½	29,384 98½
Drammen	60 "	411 40	" "	" "	7 15	84 40	300 "	158 96	[6])1,497 12	163 42	237 55	" "	7 10	2,686 70	160 "	2,846 70	1,093 14	6,420 "	1,018 23	7,704 38
Svelvig	503 81	183 34	1 50	268 45	471 35	574 26	1,134 52	283 22	910 40	181 69	1,635 112	" "	" "	6,147 86	352 11½	6,499 97½	18,072 102½	4,316 64½	18,274 82	4,589 20½
Kongsberg	236 108	28 18	" "	48 101	48 60	263 28	420 "	85 51	116 42	184 67	532 101½	" "	23 33	1,988 9½	527 53½	2,515 63	674 71½	5,208 84	684 54½	4,681 30½
Holmestrand	" "	" "	" "	" "	" "	38 110	319 8	15 46	38 76	17 27	145 "	" "	" "	574 27	12 69	586 96	235 111½	430 86	249 37½	418 17
Askjærdstrand	285 112½	273 74	53 92	" 80	113 99½	219 104	200 "	102 "	556 104½	95 86	507 97	" 47	60 108	2,471 44½	107 17½	2,578 62	1,383 5½	2,392 103½	1,433 92	2,285 86½
Tønsberg	92 91	37 69	" "	11 26½	155 66	208 40	208 114	44 41	142 58	19 72	440 110	" "	" "	1,361 87½	10 48	1,372 15½	891 47	729 119½	857 12½	853 ½
Sandefjord	317 "	115 20	" "	" "	[7])439 64	549 5½	1,510 53	172 53½	953 117	125 "	568 14	" "	" "	4,750 87	1,134 77½	5,885 44½	1,350 62	3,701 9½	665 106½	2,566 52
Laurvig	357 24	455 "	97 76	" "	863 81	477 40	398 48	174 48	117 65	275 50	683 40	" "	108 80	4,008 72	392 60	4,401 12	2,779 48	6,030 "	2,602 113	6,537 60
Skien	183 24	261 "	23 70	110 "	77 20	111 12	749 76	70 101	165 94	168 56	526 113	216 13	43 49	2,707 28	100 "	2,807 28	1,273 18	3,250 "	939 12	3,150 "
Porsgrund	174 85	30 109½	" "	" "	31 112½	58 83	260 "	59 6	78 119½	104 68	254 103	" "	" "	1,053 86½	178 69	1,232 35½	287 89½	1,785 86	247 93½	1,753 80½
Brevig	" "	" "	" "	" "	1 60	5 "	52 30	2 72	2 10	" "	5 "	" "	" "	68 52	1 "	69 52	2 20	1 "	4 114	2 26
Stathelle	" "	" "	" "	" "	9 72	26 71	117 "	183 105	20 44	6 94	5 24	" "	" "	369 50	8 111½	378 41½	27 85	169 77½	70 87½	160 86
Langesund	213 22	139 63	" "	20 101	61 103	100 "	947 11½	117 83	187 12	69 62	482 100½	" "	" "	2,339 78	148 21	2,487 99	1,941 96½	1,928 102½	2,660 118	2,188 115½
Kragerø	302 32	179 44½	" "	17 64	59 66	165 "	491 96	61 34	301 56	102 46½	764 62	" "	305 70½	2,750 91½	173 64½	2,924 36	2,691 41	3,985 19	2,479 1	3,828 91½
Osterrisser	160 "	142 "	" "	" "	9 72	26 71	117 "	183 105	20 44	6 94	5 24	" "	" "	369 50	8 111½	378 41½	27 85	169 77½	70 87½	160 86
Tvedestrand	40 87	71 72	" "	" "	4 "	37 60	200 76	18 45½	17 102	" "	2 45	" "	1 84	394 91½	" "	394 91½	393 25½	" "	399 65	" "
Arendal	1,258 30	424 "	168 "	776 80	68 "	282 84½	209 102	861 66	" "	" "	3,956 88	213 40	4,170 8	397 31	5,068 80	412 53	4,855 40			
Grimstad	160 "	150 "	" "	26 44	76 46	170 "	15 82	[9]) 93 16	227 7	106 72	" "	51 105	1,077 12	381 49	1,458 61	368 85	5,661 49	269 63	5,455 87	
Lillesand	77 "	86 96	" "	15 "	10 "	250 "	26 88	" "	" "	21 48	" "	3 60	490 52	" "	490 52	268 35		211 58	[10]) " "	
Christiansand	1,383 26	874 98	143 5	65 2	368 94	331 74	1,710 "	1,172 114	1,010 18	4 87	3,020 ½	69 60	16 67	10,170 45½	31 60	10,201 105½	4,929 61½	126 "	4,256 12	[11]) 94 60
Mandal	115 53	130 119	13 52	" "	108 59	100 "	459 33	160 "	[12])199 25	58 14	378 4	" "	64 4½	1,787 3½	50 "	1,837 3½	517 85½	1,465 "	975 101½	1,415 "
Farsund, Egvaag og Lodshavn	123 60	167 116	" "	" "	166 106	75 "	351 91½	58 116	15 "	" "	83 113	" "	" 36	1,043 38½	70 105½	1,114 24	685 66	70 105½	761 42	58 76
Flekkefjord	108 "	45 56½	" "	" "	154 56	64 60	306 94	162 35	13 44	107 42	510 "	" "	2 89½	1,474 117	72 78	1,547 75	237 11	3,083 91	237 11	3,411 13
Egersund	57 72	" "	" "	" "	92 62½	30 "	324 32½	46 12	" "	12 68	128 45	" "	" "	786 42	14 34½	800 76½	84 2	464 32½	76 3½	449 118
Stavanger	1,371 84	534 95	" "	" "	1,095 27	851 28	1,077 80	389 34	1,303 45	" "	1,083 46½	" "	" "	7,706 79½	" "	7,706 79½	14,783 114½	500 "	14,471 117	500 "
Bergen	3,269 72	2,558 81	3,625 36	300 "	2,954 105	936 5	3,872 77	3,570 25	1,181 22	37 82	3,172 24	" 61	226 58	25,705 48	" "	25,705 48	18,999 64½	" "	23,129 70½	" "
Aalesund	123 59½	130 92	" "	3 55	239 66	390 101	385 "	98 "	" "	20 66	71 76	" "	214 95	1,678 10½	210 ½	1,888 11	420 24	325 ½	173 115½	[15])330 47
Molde	110 34	66 96	" "	2 "	308 79	113 112½	590 75	83 38	50 96	106 41	299 57	" "	3 60	1,735 88½	182 60	1,918 28½	738 3½	2,439 94½	593 3	2,539 34½
Christiansund	[16])600 110	" "	68 29	286 16	1,208 "	385 108	38 81	28 "	592 108	" "	72 78	58 51½	4,173 23½	100 "	4,273 23½	722 77	950 "	**) 791 105	850 "	
Throndhjem	1,424 90	556 87	911 40	1,690 25	835 24	2,939 42	569 50	775 57	731 48	2,944 87	" "	" "	" "	15,157 10	575 63	15,732 73	2,988 31½	18,285 44	1,781 41	17,709 101
Levanger	85 8	45 92	" "	69 72	467 91	" "	246 119½	68 102	126 43½	" "	47 112	" "	" "	1,253 26½	188 2½	1,441 29	138 44½	2,114 46½	182 33½	1,926 44
Bodø	40 "	45 48	[17]) " "	7 2	" "	" "	" "	11 60	" "	" "	154 97	318 102½	" "	261 25½						
Tromsø	414 50	254 96	[19])1,652 61	142 51	271 117	" "	" "	4,029 112	817 104	4,847 96	324 51	3,317 97	674 35	4,499 113						
Hammerfest	349 113	106 60	31 22	28 28	324 80	252 "	77 12	71 109	11 "	91 102	" "	" "	1,344 46	25 "	1,369 46	742 56	275 "	948 119	250 "	
Vadsø	52 "	1 12	" "	13 22	50 "	125 "	" "	" "	" "	241 34	109 17	350 51	13 59	109 17	43 8	" "				
Tilsammen	21,905 35	26,096 97½	9,743 98½	5,888 107½	13,582 88½	17,332 85	33,397 72½	13,020 41	25,733 30½	9,053 "	37,222 81½	2,129 104½	1,520 119½	216,628 1½	29,445 76	246,073 77½	165,999 5	130,334 115½	171,728 101	131,936 82

[1]) Heraf ere 131 Spd. 96 ß. indkomne i Anledning af den nye Kirke og 616 Spd. 105 ß. ved Salg af Materialier..
[2]) Heraf i Anledning af Vor Frelsers Kirkes Restauration 5032 Spd. 98½ ß. og den nye Kirke 5099 Spd. 8½ ß. — *) En noiagtig til Ballance passende Opgave over Christianias Activa og Passiva har ikke været at erholde.
[3]) Heraf 2 Spd. i Kjøbesum for et solgt Jordstykke, og 325 Spd. 24 ß. indkomne af Dødsboet.
[4]) Hamar Communne har i dette Aar optaget et Laan af 700 Spd., der er anvendt i Veivæsenets Anliggende, men ei optaget i Regnskabet.
[5]) Heraf Kjøbesum for 2 solgte Tomter 505 Spd. 60 ß.
[6]) De anførte 1497 Spd. 12 ß. ere anvendte til Indkjøb af en Communalgaard.
[7]) Heri er ogsaa Gadebelysningen indbefattet.
[8]) Heraf 100 Spd. for Aaret 1848.
[9]) Heraf Kirken 70 Spd. 28 ß.
[10]) Stolekassen, hvis Regnskab føres særskilt, har en Beholdning af 142 Spd. 102 ß. og en Gjæld, stor 628 Spd. 66 ß.
[11]) Der paahviler Christiansands Commune desuden en Obligationsgjæld til Havnekassen, stor 700 Spd.
[12]) Til Kirken.
[13]) Deraf 72 Spd. 60 ß. en Sjettedeel af Kjøbesummen for den gamle Skolebygning.
[14]) Deraf 756 Spd. indkomne ved Salget af Eiendomme.
[15]) Communen eier desuden det saakaldte Sparekvd, som den 31te December 1851 udgjorde 2053 Spd. 6 ß.; Stolekassen havde ved Aarets Udgang en Beholdning af 88 Spd. 51 ß. og en Gjæld af 410 Spd.
[16]) Deraf 220 Spd. 100 ß. for Indkjøb af en Tomt til Regulering af Gaderne. — **) Communen eier desuden i Sparebanken 261 Spd. 28 ß.
[17]) Stolevæsenet henhører under Landdistrictet.
[18]) Derunder Kjøbesummen for solgte Grunde 325 Spd. 84 ß.

№ 53.

Sammendrag

af de fra Kjøbstæderne og Ladestederne indkomne Extracter af Communeregnskaberne for Aaret 1852.

Kjøbstæderne og Ladestederne.	Indtægt. Skatter og Afgifter: Paa Næring og Indkomst.	Paa faste Eiendomme og Grunde.	andre.	Andel i Afgift af Brændevinets Salg og Udskjænken.	Renter af udestaaende Capitaler og andre Fordringer af Byens Eiendomme og Retter.	Refusioner og Decisionsantaar.	Andre Indtægter.	Tilsammen.	Laan og Forskud.	Indbetaling af udestaaende Restancer og andre Fordringer.	I alt.	Udgift. Magistratsvæsenet.	Politietjenesten.	Brolægnings-, Brø- og Vedligeholdelsesvæsenet.	Gadebelysning.	Vandforsyningsvæsenet.	Brandvæsenet.	Fattigvæsenet og Politivæsenet.	Skolevæsenet.	Udgifter vedkommende Communebestyrelsen.	Offentlige Eiendomme og disses Inventarium.	Renter af Gjæld.	Refusioner og Decisionsudgifter.	Uforholdelige og efterglemte Poster og Mangler.	Andre Udgifter.	Tilsammen.	Afbetaling af Gjæld.	Udlaan.	I alt.	Activa ved Aarets Begyndelse.	Passiva ved Aarets Begyndelse.	Activa ved Aarets Udgang.	Passiva ved Aarets Udgang.
	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.
Christiania	16,700 "	29,445 6	578 "	8,257 36	4,799 14½	102 61½	4,782 50	64,664 48	20,000 "	256 42	84,920 90	4,868 19	12,166 9½	3,354 "	4,989 86	1,383 66	4,941 57	3,100 "	2,441 25	[1]12,621 55	3,773 84	411 1½	" "	10,629 21	64,679 94½	17,595 42	" "	82,275 16½	*)		13,667 33½	112,907 62
Drøbak	453 1½	116 30	" "	600 "	17 75	143 43½	12 81½	1,342 111½	91 4	" "	1,433 115½	239 50	83 "	" "	2 60	140 48	230 "	188 12	130 "	" "	32 55½	" 10	2 93	164 72	1,213 40½	35 "	" "	1,248 40½	446 101	[2]) 385 "	632 56	441 4
Soon	117 24	131 46	9 "	66 80	5 90	" "	60 30	390 30	" "	" "	390 30	" "	10 "	" "	" "	42 "	17 104	169 61	21 "	5 1	12 "	" "	" "	5 100	283 26	43 114	" "	327 20	665 76	343 11	728 86	299 17
Holen	" "	18 26	" "	116 93	2 60	" "	" "	137 59	18 18	" "	155 77	41 107	" "	" "	" "	" "	8 112	48 5	56 93	" "	" "	" "	" "	" "	155 77	" "	" "	155 77	50 "	30 1½	50 "	48 19½
Moss	2,951 26	1,228 63	" "	49 63	61 12	120 16	4,410 60	1,000 "	36 67	5,447 7	478 60	282 54	287 24	19 47½	737 100	423 98	1,114 13½	106 6	344 18	205 41½	760 89	" "	5 74	697 28	4,701 84½	760 89	" "	5,462 53½	820 29	4,286 12	777 33½	4,525 43
Sarpsborg	651 104	208 16	" "	1,250 "	159 4	" "	339 68	2,608 72	" "	96 78	2,705 30	180 "	506 107½	9 113	" "	152 44	288 84½	339 60	56 81	163 102	32 17	" "	15 108	51 69	1,797 66	77 5½	705 16	2,579 87½	822 16½	" "	827 5½	2,221 17
Frederikstad	450 "	[3]) 648 72	" "	733 40	2,891 100½	51 40	" "	4,775 12½	" "	" "	4,775 12½	200 108	251 16	108 37	43 28	369 30	681 10	972 62½	311 17	273 25	80 "	" 2	6 97	524 75	3,912 36½	40 "	" "	3,952 36½	29,660 74½	2,040 "	30,483 50½	2,000 "
Frederikshald	1,273 89	2,569 117	" "	190 "	2,142 2	" 101½	272 "	6,448 69½	" "	" "	6,448 69½	608 116	1,584 6	352 57	50 "	290 85	904 22	1,570 60	520 39	726 8	475 83	" "	" "	344 "	7,516 116	150 "	" "	7,666 116	23,515 70	8,900 "	22,297 23½	8,750 "
Lillehammer	798 81	" "	" "	616 80	83 "	" "	2 45	1,500 86	494 72	" "	1,995 38	136 "	179 12½	" "	92 60	152 8	171 83	419 4	40 32	59 4	104 43	" "	" "	27 41½	1,380 48	508 54	" "	1,888 102	57 74½	1,896 82	[4]) 161 47½	1,880 17
Hamar	278 113	41 7	" "	600 "	14 "	17 60	951 60	" "	" "	" "	951 60	153 72	62 "	7 96	7 48	63 28½	206 116½	39 27	" "	" "	55 53	" "	" "	137 17	732 98	28 "	" "	760 98	191 24	700 "	381 106	672 "
Drammen	6,130 70	5,994 5	549 94	2,166 80	1,716 90	488 39	807 3	17,853 21	" "	" "	17,853 21	993 45	3,546 104	5 60	124 110½	736 92	1,678 96	2,538 113	880 36	2,131 55	1,545 96	372 92	138 4	3,503 56½	18,197 "	994 94½	" "	19,191 94½	33,855 65½	33,384 98½	32,516 112	32,390 4
Kongsberg	1,071 8	2,412 11	603 6	" "	738 94½	" "	2,339 35½	7,164 35	96 44	" "	7,260 79	627 34½	308 87	16 66	395 118½	447 103	478 24½	1,214 72	330 112	340 41	177 104	" "	" "	2,037 110	6,376 32½	765 18½	" "	7,141 51	18,274 82	4,589 20½	18,393 110½	3,920 46½
Holmestrand	1,062 30	654 54½	" "	720 "	36 53½	1 102	" "	2,475 "	" "	" "	2,475 "	239 60	234 21	" "	53 35½	144 115	277 28½	420 "	85 100	59 56	162 56	2 25	" "	" "	468 85	2,147 102	324 12½	" "	2,471 114½	734 54½	4,681 50½	811 64½	4,431 42½
Svelvig	767 49½	" "	" "	300 "	308 96½	2 60	" 13½	1,378 99½	" "	" "	1,378 99½	60 "	4 50	" "	" "	120 37	142 116	300 "	25 20	" "	176 70	" "	13 86	217 27½	1,060 46½	261 98½	" "	1,322 25	1,071 57	7,704 38½	1,128 11½	7,442 60
Aasgaardstrand	235 106	50 "	" "	166 80	" "	" "	100 "	552 66	" "	" "	552 66	" "	6 29	" "	6 60	61 "	51 "	242 12	10 "	16 113	16 79	" "	" "	68 69	473 2	13 17	" "	486 19	249 37½	418 17	315 84½	405 "
Tønsberg	1,263 28½	132 15	" "	384 20	920 91½	" "	" "	2,700 35	" "	10 "	2,710 35	284 63	421 76½	132 59	579 59	43 29	270 "	300 "	349 96	181 3½	91 52	" 14	53 66½	252 105	2,960 23½	107 17½	" "	3,067 41	1,433 92	2,285 87	1,066 86	2,178 69½
Sandefjord	500 "	326 86	" "	700 "	8 60	" "	" "	1,535 26	" "	588 112½	2,124 18½	100 "	92 71	" "	360 112	35 53½	274 117½	208 100	40 "	271 14½	38 18	" "	4 94	187 50	1,614 30½	155 117	" "	1,770 27½	857 12½	853 1	626 14	701 7
Laurvig	2,610 12	1,389 108	" "	340 "	708 82	260 91	" "	5,309 53	4,500 "	" "	9,809 53	695 "	160 2	128 110	" "	43 29	270 "	300 "	349 96	181 3½	91 52	" 14	53 66½	252 105	2,960 23½	107 17½	" "	3,067 41	1,433 92	2,285 87	1,066 86	2,178 69½
Skien	2,505 101	595 73	37 96	1,197 14	697 65	" "	109 65	5,143 54	" "	77 48	5,220 102	404 53	550 "	46 95	" "	432 52	392 "	498 48	179 48	275 48	261 64	" "	115 90	704 6	4,000 24	232 60	" "	4,232 84	2,062 113	6,537 [6]60	3,513 83	6,305 "
Porsgrund	1,554 81	295 51	" "	700 "	26 117	" "	15 95	2,592 104	" "	" "	2,592 104	180 48	414 30	43 92	14 24	392 80	135 102	552 96½	41 80	59 52	104 "	" "	7 20	595 104	2,642 8½	100 "	" "	2,742 8½	937 12	3,150 "	787 107½	3,050 "
Brevig	680 11	312 17	" "	" "	10 108	" "	24 43	1,027 59	420 8	" "	1,447 67	183 77	25 "	" "	" "	165 "	" "	76 48	280 "	33 60	101 80	84 98½	29 82	1 24	74 95	1,055 84½	235 98	" "	1,291 62½	247 93½	1,753 80½	403 98	1,937 110½
Skatkelle	120 "	" "	" "	" "	" "	" "	" "	120 "	13 41	1 14	134 55	" "	" "	" "	" "	" "	5 "	80 "	" "	" "	" "	" "	" "	36 105	121 105	2 26	" "	124 11	1 14	2 26	10 44	13 41
Langesund	206 6	123 75	" "	" "	" "	" "	" "	329 81	" "	" "	329 81	24 "	2 "	" "	50 "	40 "	143 56	19 22	1 23½	6 52	" "	3 72	74 16	364 1½	8 111½	" "	372 113	70 87½	27 55½	151 94½
Kragerø	1,294 40	406 80	" "	800 "	" 5	" "	347 95	2,848 100	" "	" "	2,848 100	192 5	201 90½	" "	52 96	40 106	100 "	941 21	169 70	289 116½	79 11	" "	90 72	347 111	2,505 99	540 30	" "	3,045 9	2,660 118	2,180 115½	2,463 89	1,648 85½
Ostertrisøer	979 87	978 28	" "	700 "	94 27½	2 25	" "	2,777 24½	" "	10 "	2,787 24½	296 24	289 104	" "	28 113	250 46	165 "	505 56	48 24	260 35½	147 69½	" "	" "	590 38	2,582 30	137 89½	" "	2,719 119½	2,482 45	3,828 91½	2,539 70	3,691 2
Tvedestrand	335 46	64 74	" "	66 80	9 96	" "	" "	476 56	" "	" "	476 56	36 40	60 "	" "	" "	28 45	30 "	200 "	8 31	13 34	" "	" "	1 31	" "	377 61	" "	" "	377 61	399 65	" "	[5]) 498 60	" "
Arendal	2,294 61	1,494 117	" "	120 "	" "	" "	1 93	3,911 31	146 114	131 56	4,189 81	906 92	343 8	205 "	" "	249 112	420 80	776 80	95 99	234 47½	199 38	" "	" "	757 3½	4,188 80	213 40	" "	4,402 "	412 53	4,855 40	68 78	4,788 114
Grimstad	856 69	293 51	" "	136 "	" "	" "	129 "	1,415 "	264 8	3 40	1,682 48	236 28	100 "	" "	" "	13 24	110 117	140 "	16 4	172 111	216 10	" "	" "	168 9	1,173 63	409 23	" "	1,582 86	[6]) 269 63	5,454 23	365 105	5,309 8
Lillesand	420 "	" "	" "	" "	4 100	" "	" "	424 100	" "	" "	424 100	72 "	49 66	" "	" "	13 111	10 "	245 "	17 100½	" "	" "	" "	4 12	23 24	435 82½	" "	" "	435 82½	211 58	" "	200 73½	[7]) " "
Christiansand	1,377 107	5,639 30	" "	1,861 64	[8])1,659 36	122 10½	16 "	10,676 7½	" "	" "	10,676 7½	1,574 68	3,116 44	403 76½	280 104½	276 108	348 86	1,464 "	1,099 102	772 114½	31 56	" 49	31 20	3,549 37	12,950 25½	31 60	" "	12,981 85½	4,256 12	794 60	1,950 54	763 "
Mandal	1,710 "	" "	110 86	533 40	191 "	" "	3 64	2,548 70	" "	" "	2,548 70	100 "	275 1	" "	" "	326 118	212 78	488 95	154 "	233 86	52 16	" "	" "	228 49	2,071 83	15 "	" "	2,086 83	975 103½	1,415 "	1,437 90½	1,400 "
Farsund	720 "	" "	" "	350 "	33 7	" "	27 19	1,130 26	135 68½	" "	1,265 94½	138 108	216 102½	" "	" "	149 52	75 "	347 22	53 "	15 100	" "	" "	2 92	86 89	1,085 85½	40 46	" "	1,126 11½	761 42	40 "	901 5	135 68½
Flekkefjord	700 "	100 "	" "	" "	114 107	" "	507 29	1,422 16	" "	" "	1,422 16	116 "	11 34	" "	" "	123 92½	58 "	106 47	22 36	138 53	" "	" "	4 26½	110 "	962 27	90 67	" "	1,052 94	236 5½	3,011 13	[9]) 605 47½	[9])2,020 66
Egersund	471 72	145 88	" "	100 "	2 117½	42 67	34 82	797 66½	152 109½	" "	950 58	106 96	59 88	" "	" "	89 49	29 87	[10])321 95½	35 81	" "	20 6	" 24½	" "	31 90	695 17	150 "	" "	845 17	66 15	150 "	171 54	152 109½
Stavanger	4,518 112	3,478 60	" "	864 6	84 107	5 48	8,951 93	" "	" "	" "	8,951 93	1,328 24	340 43	" "	" "	1,410 111	959 19½	1,485 20	420 16	751 6	" "	" "	" "	751 23	7,446 22½	" "	" "	7,446 22½	14,471 117	500 "	15,977 67½	500 "
Bergen	9,499 108	14,843 70	" "	2,521 118	1,001 13	11 113	4,372 5	32,250 67	2,000 "	" "	34,250 67	3,180 66	3,108 92	3,852 99	329 5	1,282 87	2,508 70	8,443 15	3,857 49	631 2	56 33	" 28	407 4½	2,913 43	30,570 113½	23,129 70	" "	30,570 113½	23,129 70	" "	26,809 23½	2,000 "
Aalesund	1,338 2	167 60	" "	" "	" "	" "	" "	1,506 73	550 "	" "	2,056 73	110 96	699 83	" "	1 "	268 15	349 85	395 "	112 "	" "	24 54	" "	" "	101 72	2,062 45	62 "	" "	2,124 45	173 115	330 47	[11]) 264 2	976 26
Molde	1,093 96	313 47	" "	258 8	6 68	" "	" 48	1,672 27	" "	" "	1,672 27	102 98	150 97½	" "	2 62	112 104	85 "	410 "	107 58	178 7	93 67	" "	" "	141 53½	1,384 67	142 114	" "	1,527 61	593 32½	2,540 54	737 118½	2,397 60
Christiansund	1,673 6½	1,160 "	" "	600 "	" "	21 108	275 66½	3,730 61	" "	" "	3,730 61	567 50	50 "	" "	26 117	477 66	291 "	1,208 "	374 75	325 29	26 93	" "	38 94½	594 24	3,980 68½	100 "	" "	4,080 68½	791 105	850 "	[12]) 441 97½	750 "
Throndhjem	5,992 9	5,782 103	" "	" "	1,452 43	2,084 1	203 "	15,514 36	" "	" "	15,514 36	1,796 10	1,356 48	643 39	851 40	964 87	1,052 36	3,191 56	154 "	1,105 119	708 47	" "	" "	2,614 56	14,438 58	598 64	" "	15,037 2	1,741 90½	17,709 101	2,219 4½	17,111 37
Levanger	300 "	150 "	" "	400 "	11 "	96 98½	397 80	1,355 58½	42 77½	" "	1,397 116	81 24	349 13	" "	41 49	89 84	424 98	40 "	120 23	77 36	" "	" "	2 57	58 103	1,285 7	43 90	" "	1,328 97	182 33½	1,936 42	251 72½	1,935 29½
Namsos	47 66	40 2	" "	80 "	" "	" "	" 40	167 108	21 119	" "	189 107	" "	" "	" "	119 98	" 9	60 84	76 "	" "	" "	" "	" "	" "	" "	213 114	" "	" "	213 114	61 35	" "	37 28	21 119
Bodø	" "	41 102	" "	40 "	36 29	" "	" "	118 11	" "	" "	118 11	" "	2 "	" "	" "	40 "	26 39	[13]) " "	6 40	" "	3 "	" "	" "	" "	77 79	" "	" "	77 79	324 116½	" "	365 48½	" "
Tromsø	2,148 94	1,095 37	" "	200 "	318 60	" "	16 "	3,778 71	" "	" "	3,778 71	260 "	448 94	" "	47 59	73 42	411 92	1,035 107	33 15	120 114	186 15	" "	29 61	461 46	3,110 45	182 103	" "	3,293 28	674 35	4,499 113	1,160 78	4,317 10
Hammerfest	492 39	414 81	" "	487 "	44 108	680 "	" "	2,118 108	" "	" "	2,118 108	114 106	160 "	" "	51 119	13 60	256 4	317 "	131 75	208 101	10 "	" "	" "	88 90	1,352 75	25 "	" "	1,377 75	948 119	250 "	1,690 32	225 "
Vadsø	196 "	" "	" "	280 "	" "	" "	" "	476 "	" "	" "	476 "	58 8	124 91	" "	" "	1 63	125 "	125 "	" "	" "	" "	" "	" "	" "	434 42	" "	" "	434 42	43 18	" "	84 96	" "
Tilsammen	80,842 36	83,303 108½	1,888 42	28,639 113	21,184 13	4,257 25½	15,365 75	235,481 53	29,947 83½	1,211 97½	266,640 94	22,165 55½	32,404 95½	9,598 94	8,568 31½	12,221 78½	20,113 55	39,823 50	12,930 94½	23,579 33½	9,586 98½	816 88	980 99	35,252 8½	228,042 42	26,017 99	705 16	254,765 37	173,071 36	137,849 35½	196,617 57½	253,181 28

[1]) Deraf til den nye Kirke 12,108 Spd. 68 ß. — [2]) Noiagtig Opgave over Christiania Byes Activa og Passiva har ikke været at erholde.
[2]) Overensstemmelsen mellem Opgaven over Passiva i dette Regnskab og Regnskabet for 1851 er grundet deri, at Kirkens Gjæld, der den 31te Decbr. d. A. var 432 Spd., nu forrentes og afdrages af Kirkens Midler og derfor ei er medtaget her.
[3]) Deraf 318 Spd. 72 ß. Feierpenge.
[4]) Communen eier desuden Lillehammer Gaard, for hvilken føres særskilt Regnskab, hvorefter dens Activa den 31te Decbr. 1842 vare 108 Spd. 83½ ß. og dens Passiva samme Tid omtrent 10,345 Spd.
[5]) Heri indbefattet Skolekassens Activa med 50 Spd. 62 ß.
[6]) Opgaven over Activa er ikke noiagtig, cfr. 1853.
[7]) Der haves særskilt Skolekasse, og paabilder her denne en Gjæld til Oplysningsvæsenets Fond, stiftet i 1846, oprindelig stor 800 Spd., der afbetales i 28 Aar.
[8]) Deraf er 484 Spd. 8 ß. Indtægt ved Byens almindelige Sygehuus og 910 Spd. 82 ß. ved Sindssygeasylet.
[9]) Til Oplysningsvæsenets Fond skylder Communen desuden paa et i dette Aar optaget oprindelig 450 Spd. stort Laan 441 Spd. — I Activa ved Aarets Udgang er indbefattet et Beløb af ca. 130 Spd., der vedkommer Almueskolekassen.
[10]) Paa Skolebygningen hviler desuden et Laan, stort den 31te Decbr. 1851 299 Spd. 118 ß.; Renter og Afdrag ere indbefattede i Udgiften ved Skolevæsenet.
[11]) [illegible] Kirkens Fond, der den 31te Decbr. 1852 udgjorde 2,377 Spd. 114 ß.; Skolekassen havde ved Aarets Udgang en Beholdning af 100 Spd. 111 ß., og en Gjæld af 378 Spd.

Sammendrag

af de fra Kjøbstæderne og Ladestederne indkomne Extracter af Communeregnskaberne for Aaret 1853.

Indtægt.

Kjøbstæderne og Ladestederne.	Skatter og Afgifter: paa Næring og Indkomst.	Skatter og Afgifter: paa faste Eiendomme og Grunde.	Skatter og Afgifter: andre.	Andel i Afgift af Forbrydelsers Salg og Udførselen.	Renter af udestaaende Capitaler og andre Indtægter af Byens Eiendomme og Activa.	Refusioner og Decisionsantiser.	Andre Indtægter.	Tilsammen.	Laan og Forskud.	Indbetaling af udestaaende Restancer og andre Fordringer.	I Alt.
	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.
Christiania	17,500 "	30,307 22½	785 "	8,640 53	5,923 71	" "	12,180 94	*)75,337 ½	25,000 "	7,811 42½	108,148 43
Drøbak	1,097 57½	131 14	" "	200 "	18 39	24 76	" "	1,471 66½	53 48½	" "	1,524 115
Svon	92 56½	115 25½	" "	66 80	22 81	" "	42 24	339 27	" "	64 118	404 25
Holen	" "	39 20	" "	200 "	" "	" "	89 34	328 54	13 46½	" "	341 100½
Moss	3,367 18	1,649 60	" "	1,003 116½	617 13	" "	124 76	6,762 43½	" "	96 67	6,858 110½
Sarpsborg	1,391 108	224 50	" "	766 80	177 44	3 45	235 24	2,798 111	1,000 "	40 22	3,839 13
Frederikstad	611 108	650 110	" "	800 "	2,887 70	4 20	" "	4,954 68	" "	" "	4,954 68
Frederikshald	1,450 "	2,896 21	" "	690 "	2,234 15	45 118½	730 "	8,046 34½	" "	198 7	8,244 41½
Lillehammer	648 117	" "	" "	516 80	39 "	" "	20 "	1,224 77	187 88	" "	1,412 45
Hamar	321 97	90 32	" "	800 "	" "	" "	28 "	1,240 9	221 9½	" "	1,461 18½
Honefos	332 41	168 "	" "	" "	" "	" "	" "	500 41	" "	" "	500 41
Drammen	5,868 70	5,742 5	936 77	2,166 80	1,908 110	303 3	275 77½	17,201 62½	2,000 "	" "	19,201 62½
Kongsberg	1,066 89	2,246 91	891 67	" "	726 3	" "	1,470 100½	6,401 119½	" "	" "	6,401 119½
Holmestrand	911 63	575 53½	" "	810 "	14 113	" "	" "	2,311 100½	" "	35 76½	2,347 66
Svelvig	625 113	236 "	" "	279 34	344 24½	" "	7 "	1,492 51½	" "	" "	1,492 51½
Aasgaardstrand	142 27	85 67	" "	150 "	" "	" "	128 26½	506 ½	" "	" "	506 ½
Tønsberg	1,362 89½	137 30½	" "	384 20	936 111½	1 ½	30 "	2,822 42	29 78	1,066 84	3,918 84
Sandefjord	500 "	355 53	" "	550 "	16 57	" "	33 60	1,455 50	87 100½	" "	1,543 30½
Laurvig	1,930 90	2,428 "	" "	240 "	743 65½	" "	65 86	5,408 "	2,613 25½	1,945 33	9,966 60
Stien	2,101 100	696 116	" "	1,200 "	383 61	" "	3,181 94	7,564 11	" "	61 48	7,625 59
Porsgrund	1,506 95	295 51	" "	700 "	39 117	" "	" "	2,542 23	" "	245 99	2,788 2
Brevig	806 81	353 10	" "	" "	5 75	" "	" "	1,165 46	" "	" "	1,165 46
Skatkelle	108 72	" "	" "	133 40	" "	" "	50 "	291 112	12 47½	" "	304 39½
Langesund	221 80	132 117	" "	" "	27 55½	" "	144 98½	526 111	" "	" "	526 111
Kragerø	866 80	433 40	" "	733 40	58 54	3 8	312 114	2,407 96	" "	" "	2,407 96
Øfterriisøer	1,122 62	1,101 68½	" "	500 "	479 113½	" "	" "	3,204 4	4,900 "	59 114	8,163 118
Thodestrand	333 90	66 30	" "	133 40	10 "	" "	" "	543 40	" "	8 35½	551 75½
Arendal	2,523 54	1,676 66	" "	830 "	" "	" "	" "	5,030 "	475 7½	58 4	5,563 11½
Grimstad	1,003 108	296 12	" "	135 "	33 72	" "	" "	1,468 72	" "	" "	1,468 72
Lillesand	330 "	" "	" "	200 "	11 87	" "	" "	541 87	" "	38 108	588 75
Christiansand	1,593 74	6,413 36	16 "	1,533 40	*)1,895 69	622 65	" "	12,074 44	" "	" "	12,074 44
Mandal	*)1,851 48	" "	" "	375 "	179 65	36 99½	29 18	2,471 110½	" "	31 56	2,503 46½
Farsund	895 54	" "	" "	400 "	35 59	" "	7 37	1,338 30	1,500 "	" "	2,838 30
Flekkefjord	831 30	118 90	" "	" "	68 93	" "	" "	1,019 42	950 89½	" "	1,970 11½
Egersund	515 36	137 40	" "	200 "	10 103½	" "	34 30	897 89½	55 95½	93 29½	1,046 94½
Stavanger	4,722 68	3,283 8	" "	" "	2,527 21½	66 20	" "	10,598 117½	" "	" "	10,598 117½
Bergen	9,434 13	15,024 72	" "	1,850 "	1,583 50	39 110	6,145 101	34,077 106	28,000 "	5,117 65	67,195 51
Aalesund	1,341 111	169 48	" "	400 "	86 9	" "	311 "	2,308 48	4,081 22	7 87	6,397 37
Molde	1,227 50	393 97	" "	" "	" "	" "	" "	1,621 27	" "	" "	1,621 27
Christiansund	1,731 113	1,156 "	" "	600 "	1,281 106½	" 60	46 2	4,816 41½	5,150 "	53 60	10,019 101½
Throndhjem	7,480 115	5,011 82	416 24	383 40	1,832 41	133 28	376 5	15,633 93	1,200 "	467 75½	17,301 50½
Levanger	266 80	133 40	" "	350 "	58 96½	99 24	" "	908 ½	295 22	92 64	1,295 86½
Bodø	" "	41 114	" "	40 "	35 107	" "	" "	117 101	" "	" "	117 101
Tromsø	1,510 77	1,040 1	" "	250 "	256 60	" "	145 84	3,202 102	1,200 "	458 59	4,861 41
Hammerfest	622 62	352 58	" "	600 "	43 51	" "	2 65	1,620 116	11 5	88 82	1,720 83
Vadsø	207 24	" "	" "	250 "	" "	" "	25 "	482 24	" "	" "	482 24
Tilsammen	84,381 41½	86,406 51½	3,045 48	30,061 23½	27,556 104½	1,384 26½	26,243 90	259,079 25½	79,037 94½	18,141 116½	356,258 116½

Udgift.

Kjøbstæderne og Ladestederne.	Regjeringsvæsenet.	Prokurerings-, Bye- og Politivæsenet.	Gadebelysning.	Vandvæsenet.	Brandvæsenet.	Fattigvæsenet, Skoler og Politivæsenet.	Skolevæsenet.	Udgifter vedkommende Communebestyrelsen.	Offentlige Eiendomme og diverse Inventarium.	Renter af Gjeld.	Refusioner og Decisionsantiser.	Uerholdelige og efergivne Skatter og Afgifter.	Andre Udgifter.	Tilsammen.	Afbetaling af Gjeld.	Udlaan.	I Alt.	Activa ved Aarets Begyndelse.	Passiva ved Aarets Begyndelse.	Activa ved Aarets Udgang.	Passiva ved Aarets Udgang.
	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.
Christiania	5,647 21	12,737 118	4,716 34	4,680 62	1,150 43½	5,247 89½	3,385 "	2,687 88½	1)20,509 77½	5,648 1	35 23½	1,070 56½	21,953 32½	*)89,489 67½	6,639 38	" "	96,128 105½	15,161 93	216,646 32	19,369 108	235,006 114
Drøbak	200 "	10 "	" "	3 60	132 "	230 "	270 40	112 "	" "	13 36	" "	" "	174 44	1,145 60	126 4	18 39	1,289 103	632 56	441 4	885 107	368 48½
Svon	" "	" "	" "	4 54	42 "	17 104	173 70	23 36	" "	18 "	" "	" "	4 80	283 104	" "	70 8	353 112	442 103	300 "	498 26	300 "
Holen	" "	" "	" "	" "	30 "	8 112	53 "	14 97	" "	" "	" "	" "	323 82½	18 18	" "	" "	341 100½	50 "	48 19½	50 "	43 48
Moss	477 "	530 "	200 "	86 4	649 10	437 32	1,018 102	73 72	388 45	152 88½	" "	8 68	917 12½	4,938 74	1,180 89½	" "	6,119 43½	837 36	4,535 42½	1,480 36½	3,354 73½
Sarpsborg	304 110	347 21	92 118	90 41½	168 68½	281 55	525 86	46 50½	1,286 29	71 17	" "	" "	161 91½	3,376 97	36 69	" "	3,413 46	1,516 1	1,415 "	2)1,901 66	2,378 51
Frederikstad	280 2	209 4	150 48	30 "	379 56	731 25½	922 19½	622 71	103 51	78 48	" "	6 58½	816 2	4,329 25½	40 "	" "	4,369 25½	30,453 51½	2,000 "	31,038 94	1,960 "
Frederikshald	595 "	1,243 14	544 46	50 "	412 73	1,061 35	1,443 17	482 "	414 71	347 86	34 103	12 13½	943 36	7,584 14½	274 96	800 "	8,658 110½	22,297 23	8,750 "	22,494 42	8,484 119
Lillehammer	136 "	65 29	" "	225 105	33 103	167 1	471 73	55 8	2 84	61 17	" "	3 33	51 75	1,273 48	182 55	" "	1,455 103	161 47	1,880 21	3) 117 109	1,885 54
Hamar	240 35	359 84	71 72	26 43	487 8	171 50½	292 11	24 88½	" "	20 103	" "	" "	34 108	1,744 3	15 17	" "	1,759 20	383 19	672 "	85 37½	878 12½
Honefos	" "	" "	" "	" "	" "	215 "	103 62	" "	" "	" "	" "	" "	20 "	338 62	" "	" "	338 62	" "	" "	161 99	" "	" "
Drammen	863 98	4,326 17	17 60	395 74	606 89	1,678 96	3,995 72	817 77	4) 2,097 91	1,473 57	345 57	56 29	3,649 38	20,324 15	976 40	" "	21,300 55	33,631 74½	32,390 4	31,532 82	33,413 84
Kongsberg	510 54	287 91½	33 100	268 74	490 108	434 86	1,566 46	370 101	687 83	170 54½	" "	" "	1,454 90	6,276 48	239 60½	" "	6,515 108½	18,393 110½	3,920 46½	18,280 1½	3,680 106
Holmestrand	240 "	103 84½	" "	111 20	187 106	145 72	332 60	228 21	172 79½	154 37	" "	" "	380 3½	2,056 3½	288 38½	" "	2,344 42	811 64½	4,431 22½	779 12	4,142 104
Svelvig	42 "	" "	" "	" "	102 36	131 46	300 "	82 30	" "	199 10	" "	17 63	222 84	1,097 20	195 "	" "	1,292 29	1,123 104½	5)7,285 "	1,324 7	7,090 "
Aasgaardstrand	" "	" "	" "	" "	38 "	51 "	251 54	40 7	52 115½	31 42	" "	" "	8 "	472 98½	21 46	" "	494 24½	1,107 72	405 "	1,119 48	383 74
Tønsberg	261 "	462 6½	96 61	96 119½	88 80	288 "	320 "	398 69	271 101½	87 18	" "	22 12½	275 38	2,668 26	107 17½	" "	2,775 43½	1,066 86	2,178 69	1,143 42½	2,101 9½
Sandefjord	100 "	13 16	" "	203 85	17 76	299 98	376 59½	228 106	258 114	24 85	" "	5 80	" "	1,528 119½	21 30	" "	1,550 29½	354 11	701 7	347 21	767 86½
Laurvig	668 21	2,850 "	39 16	" "	" "	669 40	1,987 64	296 108	477 51	275 119	" "	" "	2,352 44	9,616 103	349 77	" "	9,966 60	4,451 22	6,271 95	1,892 83½	7,922 18
Stien	373 60	700 "	55 88	9 64	490 24	422 20	350 "	80 "	1,197 113	248 74	" "	" "	894 24	4,830 107	282 60	" "	5,113 47	3,513 83	6,305 "	5,964 47	6,022 60
Porsgrund	216 "	901 42	18 60	18 114	235 96	246 93	588 99½	212 109	235 61	120 "	" "	2 58	116 114	2,014 6½	100 "	" "	3,014 6½	752 118½	3,050 "	281 15	2,950 "
Brevig	215 73	25 56	" "	" "	165 "	25 "	108 "	64 116	25 8	68 20	" "	23 55	227 68	948 43	304 34½	" "	1,252 77½	403 98	1,937 110½	316 66½	1,633 76
Skatkelle	" "	" "	" "	" "	" "	5 "	157 60	20 48	2 104	" "	8 47	" "	56 67½	250 106½	13 5	" "	263 111½	" "	13 5	40 48	12 47½
Langesund	24 "	5 30	" "	" "	471 48½	70 69	117 "	37 52	8 84	6 8	" "	2 40	167 5	909 96½	8 111½	" "	918 88	863 98	151 94½	472 1	142 103
Kragerø	177 119	261 35½	" "	57 104	108 50½	142 11	880 22	309 66	249 15½	63 107	" "	92 24	710 5½	3,052 80	134 51½	" "	3,187 11½	2,523 89	1,648 85½	1,744 53½	1,514 34
Øfterriisøer	169 40	197 20½	" "	29 78	44 24	175 114½	434 12	45 "	2) 5,766 8½	87 18	20 "	4 34	736 "	7,881 79½	469 77	" "	8,351 36½	2,539 70	3,691 2½	2,352 31½	8,181 39½
Thodestrand	80 65	170 "	" "	" "	" "	31 24	200 "	24 80	12 "	" "	" "	" 59	1 105	520 93	" "	343 43	864 16	447 91	" "	470 38	" "
Arendal	265 48	161 39	" "	" "	424 "	966 80	83 82	265 48	161 39	" "	" "	" "	771 85	4,407 4½	1,070 34	" "	5,477 38½	58 4	4,788 114	85 93	4,193 87½
Grimstad	197 36	" "	" "	" "	74 39	175 "	49 52	168 48	197 36	" "	" "	4 60	26 10	575 19	" "	" "	575 19	199 87½	" "	166 35½	" "
Lillesand	" "	" "	" "	" "	11 119	79 60	340 "	" "	5 108	" "	" "	" "	26 10	575 19	" "	" "	575 19	199 87½	" "	166 35½	" "
Christiansand	1,292 56	2,256 42	404 106	102 99½	313 101	771 31	1,906 78	1,131 103	112 39½	30 24	" 81	61 52	4,656 115	12,641 88	31 60	" "	12,673 28	1,950 54	763 "	1,351 70	731 60
Mandal	100 "	416 19	" "	" "	296 1	100 "	426 30	154 33	113 14	73 12	" "	26 6	363 67	2,068 62	83 "	" "	2,153 62	10) 1,313 41	1,400 "	1,631 89½	1,315 "
Farsund	165 47	267 29	" "	" "	104 61	75 "	399 46	120 112	11) 1,515 "	15 "	" "	" "	109 46	2,771 101	8 35½	" "	2,780 36½	901 5	135 68½	959 10	1,627 33½
Flekkefjord	134 82	118 12	" "	" "	109 15½	50 "	190 "	127 85	12) 1,021 63½	144 22	1 43	1 40½	90 "	1,988 3½	82 98	" "	2,070 101½	473 57½	3,370 66	372 87½	4,238 57½
Egersund	125 36	106 40	" "	" "	72 "	63 106	322 46	30 30	60 58	" "	2 "	" "	30 15	812 91	152 109½	" "	965 80½	12) 93 "	29½	152 109½	81 14	55 95½
Stavanger	1,405 32	837 60	" "	" "	1,089 68	848 107	1,698 40	301 84	1,090 110½	" "	" "	" "	696 63	7,968 84½	" "	" "	7,968 84½	15,977 17½	500 "	18,607 50½	500 "
Bergen	5,253 48	6,111 5	3,379 23	13,910 114	1,053 85	1,058 15	6,814 52	3,810 6	631 2	144 "	" "	" "	5,316 9	47,481 119	" "	3600 "	51,081 119	26,809 23	2,000 "	41,405 10	30,000 "
Aalesund	160 111	170 115	" "	2 "	325 50	328 58½	633 107	116 85	4,000 "	32 "	" "	212 104½	71 73	6,054 104	208 74	" "	6,263 58	14) 2,657 82½	1,154 74	2,783 94½	5,027 22
Molde	104 110	119 39	" "	3 36	105 70	84 "	715 102	21 81	35 25½	107 86	" "	" "	184 108	1,482 57½	169 77½	" "	1,652 15	726 75½	2,397 60	695 88	2,227 103
Christiansund	561 82	3,784 18	" "	108 100	799 91	282 56	933 "	955 55	372 "	28 106	" "	41 82½	19 29	7,887 19½	1,740 "	235 "	9,862 19½	713 48½	750 "	1,052 70½	4,160 "
Throndhjem	1,786 10	2,637 112	812 60	1,496 40	1,026 107½	1,388 88	3,628 "	838 48	724 107	699 55	" "	10 110½	1,977 9	17,027 27	622 56	" "	17,649 83	15) 3,122 81	17,111 37	2,306 93	17,688 101
Levanger	82 106	47 68	" "	51 106	" "	115 111	206 "	45 52	303 76	81 50	" "	" "	26 34	961 3	287 89½	" "	1,248 92½	16) 251 72½	2,135 29½	206 2½	2,142 82
Bodø	" "	1 12	" "	" "	40 "	22 61	" "	10 74	" "	" "	1 96	" "	9 "	85 3	" "	" "	85 3	" "	" "	398 26½	" "
Tromsø	438 107	" "	" "	" "	74 105	98 112	540 97	1,031 44	62 62	1,729 11	187 82½	" "	243 67	4,677 87½	184 55½	" "	4,862 23	1,160 77½	4,317 10	701 30½	5,332 74½
Hammerfest	223 43	" "	" "	16 88	30 114	271 24½	460 "	143 60	147 77	9 "	" 10	" "	84 28	1,521 112½	25 "	" "	1,546 112½	1,736 48½	225 "	1,821 57	211 5
Vadsø	47 24	" "	" "	" "	" "	75 "	485 31	" "	" "	" "	" "	" "	" "	485 31	" "	" "	485 31	84 96	" "	81 89	" "
Tilsammen	25,021 89½	44,251 114½	10,825 62	22,156 110½	12,376 75	19,508 80	41,814 62½	15,514 24½	46,512 27	11,340 66½	449 100½	1,686 60	51,094 84½	302,553 117	17,092 53	5066 90	324,713 20	203,150 115½	357,579 37½	221,078 30½	418,981 44

1) Deraf til den nye Kirke 20,069 Spd. 76½ fl. — *) I den rene Indtægt og Udgift er medtaget endvei Discontolaan.
2) I Activa synes ikke at være medtaget en Sum stor 705 Spd. 16 fl., der i forrige Aar blev indsat i Sarpsborgs Sparebank.
3) Communen eier desuden Hammer Gaard, for hvilken forøvrigt særskilt Regnskab; dens Activa ved dette Aars Udgang vare 205 Spd. 89½ fl., Passiva 9,858 Spd. 29½ fl.
4) Heraf 800 Spd. Afdrag paa Fiskehusmuren for den nye Kirkegaard.
5) Differencen i Opgaverne over Passiva sammenholdt med I. A. grunder sig deri, at Borgerskolens Gjæld 157 Spd. 60 fl. ikke her er medtaget.
6) Herunder indbefattet Udgifterne vedkommende Brandvæsenet.
7) Heraf 4,937 Spd. 64 fl. til Indfjod af Byens Grunde.
8) Deraf er 769 Spd. 48 fl. Indtægt af Byens almindelige Sygehuus, og 882 Spd. 116 fl. Indtægt af Sindssygeasylet.
9) Heri tillige indbefattet Eiendomsskatten.
10) Opgaven over Activa i Extracten for f. A. er umoiagtig.
11) Heraf 1,500 Spd. til Indfjod af en Kirke.
12) Heraf til Kirkegaard 875 Spd.
13) Vedkommende Ordfører har erklæret ikke at kunne meddele nogen nøiagtig Balance.
14) Overeensstemmelsen med f. A. er grundet i at Sparefondet og Skolekassen ere medtagne her.
15) Opgaven over Activa i f. A.s Extract er feilagtig.
16) Opgaven over Passiva i f. A.s Extract er feilagtig.

№ 55.

Sammendrag

af de fra Kjøbstæderne og Ladestederne indkomne Extracter af Communeregnskaberne for Aaret 1854.

Kjøbstæderne og Ladestederne.	Indtægt. Skatter og Afgifter: paa Marking og Indkomst.	paa faste Eiendomme og Grunde.	andre.	Andeel i Afgift af Vinhandelens Salg og Udskjænken.	Renter af udestaaende Capitaler og andre Indtægter af Byens Eiendomme og Realia.	Reluitioner og Dreiestuekontbøer.	Andre Indtægter.	Tilsammen.	Laan og Forskud.	Indbetaling af udestaaende Restancer og andre Fordringer.	I Alt.	Udgift. Magistratspersonet.	Politiet.	Brandvæsenet.	Pensionsudbetalinger og Politiretsleien.	Skolevæsenet.	Udgifter vedkommende Communebestyrelsen.	Offentlige Eiendomme og disses Inventarium.	Renter af Gjeld.	Pensioner og Dreiekonsumbøer.	Overholdelse og eftergivne Skatter og Afgifter.	Andre Udgifter.	Tilsammen.	Afbetaling af Gjeld.	Udlaan.	I Alt.	Realia ved Aarets Begyndelse.	Passiva ved Aarets Begyndelse.	Realia ved Aarets Udgang.	Passiva ved Aarets Udgang.
	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.
Christiania	21,750 "	32,923	22½	621 "	9,322 88	[1] 6,676 23	" "	3,996 109	75,290 2½	15,001 "	" "	90,291 2½	5,479 36	15,840 69½	4,232 100½	3,904 40½	1,146 118	5,867 62½	3,600 "	2,560 88½	[2] 18,799 108	6,446 39	190 99	754 77½	9,350 19	78,174 18	11,632 23	" "	89,806 41	19,369 108	235,006 114	23,917 69½	242,438 91
Drøbak	1,048 36	134 75	" "	200 "	38 51	15 43½	" "	" "	1,436 85½	205 24	60 "	" "	3 60	147 80	279 110	194 102	132 "	" "	" "	11 84	3 60	4 89½	154 114	1,198 3½	88 44½	" "	1,286 48	885 107	368 44½	280 "	1,036 24½	280 "
Soon	120 41½	101 80½	" "	33 40	" "	" "	" "	40 76	296 4	" 3 30	" "	299 34	" "	" "	" "	1 112	47 24	17 104	242 119	15 32	" "	12 "	" "	63 "	400 31	" "	" "	400 31	479 107½	300 "	378 110½	303 30
Holen	84 44½	66 92½	" "	200 "	" "	3 20	" "	" "	354 37	" "	" "	354 37	28 23	158 95	" "	" "	30 "	8 112	52 "	16 96	" "	" "	45 76½	340 42½	13 46½	" "	353 89	50 "	43 48	50 68	30 1½
Moss	3,130 82	1,663 41½	" "	" "	317 96	" "	180 82	5,292 61½	4,000 "	156 67	9,449 84	477 "	667 21	200 "	20 80	556 100	494 28½	966 48½	93 72	4,453 22	294 34	" "	15 19½	782 104	9,021 49½	290 90	" "	9,312 19½	1,540 36½	3,354 73½	1,520 79	7,063 104
Sarpsborg	2,432 16	241 1	" "	616 80	157 5½	3 45	256 48	3,706 75½	" "	192 89	3,899 44½	302 76	347 73	60 115	30 "	35 10	287 96	507 48	74 60½	489 78	129 85	3 16	86 99	183 88	2,539 4½	36 69	" "	2,575 73½	1,901 66	2,378 51	3,032 68	2,341 102
Frederikstad	1,000 "	635 8	" "	993 57	2,907 30½	1 16	" 64	5,537 64½	" "	" "	5,537 64½	296 108	381 102	227 15	16 90	413 33	676 5	880 26	618 108	81 99	76 96	" 112	9 84½	308 105	3,969 23½	40 "	" "	4,009 23½	31,038 94	1,960 "	32,567 15	1,920 "
Frederikshald	2,572 81	2,559 86	" "	190 "	2,298 56	54 4½	130 "	7,804 107½	" "	398 25	8,203 12½	656 106	1,336 45	459 45	147 100	221 44	1,142 38	1,669 51	332 "	176 94	334 55	" "	6 71	500 56	6,983 105	279 96	100 "	7,363 81	22,494 42	8,484 119	23,035 69½	8,205 24
Lillehammer	830 "	" "	" "	533 40	33 "	" "	8 48	1,404 88	225 "	117 109½	1,747 77½	136 "	97 94	" "	104 56½	5 29	211 9	483 75	68 54	41 60	80 107	15 1	" "	229 14	1,473 19½	83 21	" "	1,556 40½	117 109½	1,885 50	191 37	2,027 29
Hamar	387 60	122 60	" "	790 "	" "	7 5	36 40	1,343 45	331 32	30 83½	1,705 40½	226 109	291 35	43 112	41 116	203 27	281 30½	215 19	17 6	" "	26 30	" "	" "	26 58	1,373 62½	236 119½	" "	1,610 62	88 98	878 12½	152 113	972 45
Honefos	349 "	180 119	" "	" "	15 87	" "	" "	545 86	500 "	" "	1,045 86	" "	" "	" "	" "	" "	48 56	225 108	48 114	" "	12 71	13 108	" "	123 96	473 73	40 "	200 "	713 73	161 99	" "	693 112	460 "
Drammen	7,251 31	7,290 83	659 104	2,166 80	1,331 3½	420 45	2,197 65	21,317 51½	6,000 "	" "	27,317 51½	1,077 5	[3] 2,652 93½	35 "	" "	" "	686 60	1,793 96	3,767 10	790 "	[4] 7,474 49	1,336 15	385 23	105 102	4,252 96	24,356 69½	3,536 119	" "	27,893 68½	[5] 32,626 96	34,213 84	32,050 79	36,676 85
Kongsberg	1,125 48	2,661 1	" "	" "	593 72	" "	739 9½	5,139 10½	85 80½	207 36	5,224 91	516 98	282 77	12 114	167 63	441 96½	1,614 13	328 48	163 103½	165 15	" "	" "	" "	1,506 9½	5,496 73½	144 69	" "	5,641 22½	18,280 ½	3,680 106	17,863 70	3,621 117½
Holmestrand	949 35	596 25	" "	810 "	270 59	" "	" "	2,625 119	6,742 8½	353 98	9,721 105½	240 "	265 19½	" "	127 74½	256 49	223 96	260 "	60 76	3,143 49	183 97	" "	" "	533 109½	5,294 90½	3,442 103	" "	8,937 73½	779 12	4,142 104	1,206 41	7,238 104½
Svelvig	712 101	167 62	" "	300 "	314 46	" "	" "	1,494 89	" "	" "	1,494 89	82 48	" "	" "	" "	" "	115 28	75 70	300 "	87 96	" "	199 10	" "	73 101	933 113	195 "	" "	1,128 113	1,324 7½	7,090 "	1,689 103½	6,895 "
Aasgaardstrand	137 28	82 109	" "	116 80	" "	" "	100 "	436 97	" "	15 34	452 11	79 113	12 60	" "	" "	46 80	" "	264 92	29 88	27 100½	15 109	" "	" "	8 "	485 42½	13 62	" "	498 104½	119 48	383 74	1,057 40½	370 12
Tønsberg	1,453 24	149 81	" "	425 100	965 62	" 58	" 32	2,994 117	" "	1,143 42½	4,138 39½	322 2	472 108	79 18	64 76	197 66	338 "	300 "	444 39	126 17	84 26	" "	14 48½	84 38	2,527 78½	136 95½	" "	2,664 54	1,143 42½	2,101 9½	1,473 105½	1,964 34
Sandefjord	600 "	352 110	" "	600 "	23 60	" "	304 "	1,880 50	193 39½	" "	2,075 89½	121 24	202 18	" "	20 103½	36 86	373 46½	430 "	63 26	223 29½	27 105	" "	8 65½	400 103	1,908 7	105 47½	" "	2,013 54½	347 21	767 86½	409 56	857 78½
Laurvig	3,243 112	2,338 15	" "	240 "	354 28½	923 86	65 86	7,165 87½	500 "	304 22	7,969 109½	" "	1,050 "	83 "	" "	[6] 746 22½	582 65	1,992 44	248 10	641 2½	316 62	" "	" "	627 46	6,287 12	728 29	" "	7,015 41	1,892 83½	7,922 17	2,543 10	7,693 108
Skien	2,606 8	650 8	" "	1,200 "	244 18	" "	160 42	4,860 76	1,500 "	122 96	6,483 52	402 96	662 14	78 92	4 84	938 71	462 18	700 "	86 40	4,530 33	240 108	" "	" "	880 16	8,986 92	182 60	100 "	9,269 32	5,964 47	6,022 60	3,155 91	7,340 "
Porsgrund	1,812 102	295 51	" "	700 "	76 91	" "	200 "	3,085 4	" "	139 29	3,224 33	210 72	328 25	16 64	84 2	352 92	241 86	786 19	225 3	553 99	116 "	" "	3 22	105 96	3,023 100	100 "	" "	3,123 100	281 15	2,950 "	242 39	2,850 "
Brevig	940 28	386 95	" "	" "	17 12	26 30	" 76	1,371 1	13 75½	" "	1,384 76½	202 62	52 64	" "	2 69	245 118	56 19	166 60	92 78	67 20½	75 92	65 94	33 20	150 66	1,211 42½	154 61½	" "	1,365 104	316 60½	1,633 76	335 39	[7] 1,492 90
Skatbelle	141 "	" "	" "	300 "	5 42½	" "	33 "	479 42½	" "	" "	479 42½	" "	75 87	" "	22 28½	" "	8 "	156 "	18 25	8 42	" "	" "	3 22	105 96	3,023 100	100 "	" "	3,123 100	281 15	2,950 "	242 39	2,850 "
Langesund	240 54	143 10	" "	233 40	188 58	" "	" "	805 42	" "	484 116	1,290 38	37 24	" "	" "	" "	47 84	473 24½	103 42	121 106	72 81	111 96	5 80	8 73	11 9	46 75	1,039 94½	8 11½	" "	1,048 86	[8] 1,249 4	142 103	1,005 80	133 111½
Kragerø	1,426 80	713 96	" "	733 40	" "	5 45	410 57½	3,289 78½	56 18	" "	3,345 96½	193 54	231 4½	" "	51 1	143 3½	307 20	1,134 54	158 60	524 4	60 58	363 42½	" "	236 60	3,403 1½	71 51	" "	3,474 52½	1,744 52½	1,514 34½	1,615 96	1,499 1
Øverrisøer	1,251 106	1,208 8	" "	500 "	461 6½	" "	" "	3,421 ½	350 "	" "	3,771 ½	299 43	353 103½	" "	18 108	240 113	166 72	420 "	70 40	556 75½	147 92½	" "	" "	529 41½	2,803 89	476 56	" "	3,280 25	2,352 31½	8,181 39½	2,904 111	8,116 87½
Tvedestrand	380 "	60 "	" "	200 "	13 88	" 27	" "	653 115	" "	17 107	671 102	76 60	100 "	" "	" "	" "	40 "	200 "	9 8	12 "	" "	" "	" "	2 76	440 24	" "	" "	440 24	470 38	684 9	" "	684 9
Arendal	2,535 8	1,662 76	" "	120 "	" "	" "	" "	4,317 84	" "	70 85	4,388 49	861 63	63 10	198 19	" "	" "	171 75½	394 "	870 "	68 "	285 114½	148 90	" "	15 8	1,001 72	4,077 92	413 40	" "	4,491 12	85 93	4,193 87½	114 50	3,982 52½
Grimstad	1,203 109	296 11	" "	135 "	" 24	78 36	1,713 60	" "	" "	150 97½	1,864 37½	176 46	394 59	" "	" "	61 96	187 "	141 48	23 52	91 "	194 76	" "	" "	66 "	1,336 17	435 "	" "	1,771 17	225 81	4,910 "	168 4	4,475 "
Lillesand	480 "	" "	" "	275 "	13 115	" "	24 "	792 115	" "	" "	792 115	84 2	77 13	" "	" "	10 104	92 "	300 "	8 108	" "	" "	" "	100	87 44	661 11	" "	" "	661 11	166 35½	" "	298 19½	" "
Christiansand	2,037 34	8,217 62	" "	" "	194 41	225 119½	1,723 31	12,398 47½	" "	" "	12,398 47½	1,376 112	1,833 31	376 ½	108 57	291 71	517 58	1,955 "	1,118 98	2,597 26	28 114	3 40	150 108	2,367 93	12,725 88½	31 60	" "	12,757 28½	1,351 70	731 60	992 89	700 "
Mandal	[9] 1,817 "	" "	" "	533 40	226 118½	" 5	1 72	2,578 115½	" "	5 43½	2,584 39	100 "	284 33	" "	" "	363 51	100 "	443 91	155 62	136 9½	52 52	" 3	6 86	238 44	1,880 71½	50 "	" "	1,930 71½	1,631 89½	1,315 "	2,280 134½	1,265 "
Farsund	1,096 70	" "	" "	400 "	42 87	" "	658 25	2,197 62	5 56	" "	2,202 118	132 "	108 "	" "	" "	111 37	75 "	1,051 40	75 48	15 "	" "	16 54	68 59	1,052 18	127 33½	" "	1,180 31½	959 19	1,027 33½	1,381 105½	1,505 56
Flekkefjord	920 "	130 "	" "	666 80	56 105	" "	" "	1,773 65	" "	130 18	1,903 83	161 67	92 83	" "	" "	130 18	60 "	205 "	180 56	84 19	167 61	75 52½	1 5½	1,158 2	109 119	" "	" "	1,268 1	372 47	4,238 57½	877 111	4,128 58½
Egersund	566 36	91 "	68 108	270 "	15 74½	" "	33 70	1,045 48½	" "	45 76	1,091 44½	115 "	124 22	" "	" "	83 79	65 84½	310 12½	22 22	5 114	" "	" "	2 12	35 6	763 112	61 24½	" "	825 16½	45 76	61 24½	265 108	" "
Stavanger	5,421 116	3,352 24	" "	1,177 9	6,594 99	180 "	3 108	16,729 116	" "	1,274 19	18,004 15	1,440 81	[10] 1,467 102	" "	8 22	1,096 93	765 62	2,214 40	383 98	967 78	" "	" "	" "	634 17	8,978 113	500 "	7,284 32	16,763 25	18,607 50½	[10] 25,858 53½	" "
Bergen	9,995 23	15,244 27	" "	550 "	2,187 21	22 5	7,728 30	35,726 106	32,700 "	3,497 118	71,924 104	4,826 13	3,730 18	3,202 21	10,994 59	1,412 76	1,057 14	6,908 25	3,842 102	809 26	203 51	" "	" "	4,339 52	41,325 97	" "	14,426 44	55,752 21	41,405 10	30,000 "	68,506 19	62,700 "
Aalesund	1,349 40	200 32½	" "	200 "	92 40	100 "	377 "	2,318 112½	4,376 116½	42 41	6,738 30	180 65	120 65	" "	3 90	243 35	335 39½	637 115½	134 96	[11] 4,000 "	22 24	" "	" "	47 115	5,726 45	473 22	" "	6,199 67	2,783 94½	5,027 22	3,280 16½	8,930 116½
Christiansund	2,053 13	1,372 96	" "	500 "	1,147 31	" "	2 "	5,075 20	" "	" "	5,075 20	585 29	250 "	" "	8 112	155 45	335 48	1,061 "	503 61	1,148 14½	16 "	" "	33 67	494 66	4,591 82½	310 "	" "	4,901 82½	1,052 70½	4,160 "	1,226 8	3,850 "
Molde	1,179 35	338 7	" "	400 "	2 83	" "	7 72	1,927 77	" "	" "	1,927 77	120 104	112 78½	" "	2 "	44 76	84 "	690 "	121 57	86 63½	94 60	" "	9 50	212 7	1,578 16	152 60	" "	1,730 76	695 88	2,227 103	892 89	2,075 43
Throndhjem	7,384 42	5,000 59	216 24	383 40	1,386 21½	93 42½	371 44	14,835 33	2,500 "	818 79	18,153 112	1,876 84	1,528 16	1,057 105½	758 40	847 48	1,314 112	3,183 42	779 76	726 71½	710 57	" "	" "	2,370 86	15,154 65	1,847 44	" "	17,001 109	2,306 93	17,688 101	2,040 17	18,341 57
Levanger	367 54	182 66	" "	200 "	61 113	100 104	" "	912 97	334 26½	26 30½	1,273 34	84 112	9 116	" "	" "	97 19	170 "	28 "	279 "	105 21	" "	" "	" "	40 86	911 116½	331 82	" "	1,243 78½	207 38	2,142 82	210 103	2,145 26½
Bods	84 48	" "	" "	80 "	26 96	" "	15 7½	206 31½	" "	" "	206 31½	" "	58 48	" "	" "	40 "	" "	" "	" "	" "	" "	" "	" "	41 117	140 45	" "	" "	140 45	413 36½	" "	479 23	" "
Tromsø	2,399 117	1,126 28	" "	" "	434 76	10 32	71 96	4,042 109	3,198 89½	352 24	7,593 102½	283 "	270 86½	" "	40 98	131 112	469 10	1,710 88½	293 50	1,148 48	245 35½	" "	259 83	521 114	5,375 5½	2,228 15½	" "	7,603 21	701 36½	5,332 74½	339 94	6,303 28½
Hammerfest	235 64	264 56	" "	400 "	52 21	83 60	13 36	1,048 117	" "	261 47½	1,310 44½	125 14	132 60	" "	19 44	4 117	248 106	289 "	116 111	132 90½	40 96	2 111	" "	169 39	1,282 68½	11 5½	" "	1,293 74	1,821 57	211 5½	1,576 100	200 "
Vadsø	250 "	" "	" "	180 "	" "	" "	4 60	434 60	14 64	" "	449 4	77 72	38 2	" "	" "	57 50	26 24	55 "	2 64	" "	" "	" "	3 11	87 50	347 33	" "	" "	347 33	81 89	" "	183 60	14 64
Tilsammen	99,354 7	93,203 90½	1,565 116	27,875 94	29,824 20½	2,292 64	19,994 82½	274,110 114½	78,633 36½	10,023 19½	362,767 50½	24,279 7	36,619 11½	10,363 101½	16,954 45½	12,683 5	20,754 35½	43,867 57	14,622 110	54,720 57½	12,430 48	1,131 115	1,553 107½	34,242 2	284,222 103	29,333 8	22,110 76	335,666 67	222,975 36½	419,786 85	266,487 41½	473,410 78½

[1] Denne Sum har egentlig været 1,633 Spd. større, der imidlertid for Ballancens Skyld ere udelabte.
[2] Deraf til den nye Kirke 18,398 Spd. 5 ß.
[3] Heri tillige indbefattet Udgifter ved Vandvæsenet.
[4] Heraf udgjør 5,396 Spd. 69 ß. Rest af Kjøbesummen tilligemed Renter for af Communen kjøbte Eiendomme.
[5] I I. R.s Extract ere Realia opførte med 1,094 Spd. 14 ß. og Passiva med 800 Spd. forlidet.
[6] Herunder indbefattet Udgifterne vedkommende Vagtervæsenet.
[7] Desuden paahviler der Communen en Gjæld til Norges Bank, som aarlig afdrages, men hvis Størrelse ikke nøiagtig kan opgives.
[8] Overeensstemmelsen i Realia mellem dette og forrige Aar grunder sig i, at en Brandvæsenet tilhørende Capital i forrige Regnskab ikke var medtaget.
[9] Heri tillige indbefattet Eiendomsskatten.
[10] Efter det særskilte førte Regnskab over det Stavanger tilfaldne Overskud af Maaler- og Vragerembedets Indtægter udgjorde dettes Beholdning ved Udgangen af 1854 10,093 Spd. 37 ß.
[11] Til Kirken.

Sammendrag

af de fra Kjøbstæderne og Ladestederne indkomne Extracter af Communeregnskaberne for Aaret 1855.

Indtægt.

Kjøbstæderne og Ladestederne.	Skatter og Afgifter: paa Næring og Indkomst.	Skatter og Afgifter: paa faste Eiendomme og Grunde.	Skatter og Afgifter: andre.	Andeel i Afgift af Veiebevisning, Salg og Udskjænkn.	Renter af udestaaende Capitaler og andre Indtægter af Byens Eiendomme og Aktiva.	Refusjoner og Deelsionsanslag.	Andre Indtægter.	Tilsammen.	Laan og Forskud.	Indbetaling af udestaaende Restancer og andre Fordringer.	Alt.
	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.
Christiania	21,651 98	33,069 95	671 60	9,181 40	6,387 103	" "	6,928 102½	77,891 18½	12,500 "	415 61	90,806 79½
Drøbak	1,072 52	253 61	" "	220 87	19 94	" "	" "	1,566 54	" "	" "	1,566 54
Soon	220 81	61 10	" "	33 40	2 73	" "	45 46	363 10	" "	" "	363 10
Holen	" "	30 "	" "	289 34	" 68	" "	" "	319 102	" "	" "	319 102
Moss	2,917 50	1,678 37	" "	1,366 80	315 94½	" 8	133 112	6,412 21½	" "	185 105	6,598 6½
Sarpsborg	Fuldstændigt Regnskab er ikke indkommet.										
Frederikstad	1,896 27	751 96	" "	1,466 96	3,053 28	" 30	3 12	7,171 49	" "	" "	7,171 49
Frederikshald	3,053 3½	3,051 118	" "	1,294 105	2,184 100	133 "	1,207 114	10,925 80½	" "	655 28	11,580 108½
Lillesammer	804 80	" "	" "	533 40	35 60	" "	201 60	1,575 "	242 112	" "	1,817 112
Hamar	429 70½	148 109½	" "	690 "	" "	2 81	29 108	1,301 9	79 4	71 26½	1,451 39½
Hønefos	Regnskabet ikke indkommet.										
Drammen	7,941 "	7,935 61	975 46	2,166 80	1,452 1	114 48	4,788 105	25,373 101	" "	" "	25,373 101
Kongsberg	1,402 2	3,076 94	" "	" "	572 68	" "	1,130 78	6,182 2	" "	" "	6,182 2
Holmestrand	1,148 83	701 108	" "	1,000 "	133 73	" "	100 "	3,084 24	2,492 48½	" "	5,576 72½
Svelvig	660 17	166 113	" "	400 "	292 100	1 16	4 "	1,525 6	" "	" "	1,525 6
Aasgaardstrand	146 105	36 86	" "	276 80	" "	" "	100 "	560 31	" "	" "	560 31
Tønsberg	1,678 89	111 15	" "	666 80	1,019 85½	" "	1,223 78	4,699 107½	" "	1,461 113½	6,161 101
Sandefjord	600 "	366 12½	" "	600 "	20 45	4 93	988 65	2,579 95½	51 61½	" "	2,631 37
Laurvig	4,297 84	2,274 112	" "	240 "	294 116½	1,063 116½	65 91	8,237 40	500 "	156 25	8,893 65
Skien	3,284 65	822 115	" "	1,933 40	451 77	" "	3,648 29	10,140 86	5,500 "	394 88	16,035 54
Porsgrund	1,813 83	308 56	" "	700 "	17 19	" "	4 60	2,843 98	221 65½	" "	3,065 43½
Brevig	1,096 75	443 2	" "	" "	23 96	17 97	" 88	1,581 118	176 94½	" "	1,758 92½
Stathelle	160 "	" "	" "	433 40	" "	" 12	4 "	597 52	" "	" "	597 52
Langesund	250 "	150 "	" "	383 40	130 28	" "	48 72	962 20	" "	" "	962 20
Kragerø	1,416 80	708 40	" "	550 "	63 17	474 64½	627 13	3,839 94½	" "	" "	3,839 94½
Øverrisøer	1,262 103	1,196 25½	" "	500 "	458 51½	" "	80 "	3,497 60	" "	" "	3,497 60
Tvedestrand	621 92	122 28	" "	250 "	14 36	" "	" "	1,008 36	" "	15 12½	1,023 48½
Arendal	4,461 5	1,837 65	" "	1,458 42	" "	" "	" "	7,756 112	" "	88 19	7,845 11
Grimstad	1,490 116	309 4	" "	157 "	" "	" "	9 28	1,966 28	" "	22 "	1,988 28
Lillesand	465 "	" "	" "	600 "	17 110	" "	" "	1,082 110	" "	34 64	1,117 54
Christiansfand	2,334 78	9,869 115	" "	1,000 "	272 85	178 35½	1,987 32	15,642 105½	" "	" "	15,642 105½
Mandal	[6])1,783 "	" "	" "	633 40	289 85	10 1½	949 90	3,665 96½	18,300 "	" "	21,965 96½
Farsund	900 "	100 "	" "	400 "	54 37	" "	670 29	2,124 66	353 61	158 60	2,636 67
Flekkefjord	1,090 "	160 "	" "	433 40	126 20	" "	" ½	1,809 60½	30 83	" "	1,840 23½
Egersund	600 84	100 "	" "	366 80	" "	1 16	403 106½	1,469 86½	" "	15 49	1,484 115½
Stavanger	6,253 92	3,392 80	" "	" "	1,047 25	65 10	350 18½	11,098 75½	" "	1,321 5	12,419 80½
Bergen	12,396 66	17,372 87	" "	" "	1,490 58	" "	3,743 20	35,002 111	42,867 6	8,504 44	86,374 41
Ølesund	1,710 47	200 7	" "	" "	103 8	" "	452 "	2,465 62	" "	93 44	2,558 106
Molde	1,080 13	343 64	" "	250 "	" "	1 107	1 16	1,676 80	" "	" "	1,676 80
Christiansfund	2,478 "	1,652 "	" "	400 "	79 65	" "	717 41	5,326 106	167 64	" "	5,494 50
Throndhjem	10,870 93	5,854 7	" "	383 40	2,074 42½	176 92	375 19	19,734 53½	" "	1,013 100	20,748 33½
Levanger	433 40	216 80	" "	300 "	20 "	114 93	" "	1,084 93	" "	21 3	1,105 96
Namdøs	155 13	152 87	" "	150 "	" "	" "	" "	457 100	" "	" "	457 100
Bodø	95 29	18 57	" "	46 104	28 "	" 10	" "	198 118	52 117½	" "	251 115½
Tromsø	2,554 103	1,219 119	" "	" "	142 114	23 70	188 60	4,129 106	1,676 40	271 90	6,077 116
Hammerfest	733 34	346 96	" "	320 "	37 64	" "	12 "	1,449 74	" 54	" "	1,450 8
Vardø	68 34	" "	" "	" "	" "	" "	" "	68 34	" "	" "	68 34
Vadsø	418 98	" "	" "	80 "	6 56	" "	293 100	799 14	" "	" "	799 14
Tilsammen	112,190 86	100,610 2½	1,646 106	32,155 28	22,735 43½	2,394 88½	31,518 113½	303,251 108	85,212 91½	14,899 97½	403,364 57

Udgift.

Kjøbstæderne og Ladestederne.	Regjeringsvæsenet.	Politi- og Retsvæsenet.	Geistligheden.	Skolevæsenet.	Veiebevisningen.	Brandvæsenet.	Forskjellige Udgifter og Politivæsenet.	Skatter vedkommende Communebestyrelsen.	Offentlige Eiendomme og diverse Inventarium.	Renter af Gjeld.	Understøttelse og efterladte Skatter og Afgifter.	Refusjoner og Deelsionsanslag.	Andre Udgifter.	Tilsammen.	Afbetaling af Gjeld.	Udlaan.	Alt.	Aktiva ved Aarets Begyndelse.	Passiva ved Aarets Begyndelse.	Aktiva ved Aarets Udgang.	Passiva ved Aarets Udgang.
	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.
Christiania	5,746 90	21,799 82	3,291 105	9,338 13½	2,067 42	6,172 89½	4,343 "	2,336 102	[1])16,620 71½	6,349 27	784 3	67 86	[2])13,892 24	92,810 15½	8,008 78	" "	100,818 93½	23,917 69½	242,438 91	14,539 114½	249,320 13
Drøbak	245 "	65 "	" "	100 60	204 "	326 "	494 27½	180 "	" "	11 71	" "	123 84½	1,750 3	35 "	" "	" "	1,785 3	1,036 24½	280 "	817 75½	245 "
Soon	" "	48 "	" "	" "	47 24	17 104	177 87½	22 116	43 18½	12 "	" "	3 55	" "	372 45	" "	" "	372 45	379 19½	303 30	366 74½	300 "
Holen	" "	" "	" "	" "	31 76	8 112	62 "	24 8	" "	" "	" "	72 62½	16 112	334 53½	30 31½	" "	364 85	52 60	30 31½	7 77	" "
Moss	556 60	537 34	200 "	69 81	679 40	469 20	944 55	113 72	675 34½	239 66	94 114	" 65	1,519 35	6,099 76½	485 90	1,100 "	7,685 40½	1,520 79	7,063 104	1,502 54	6,733 14
Sarpsborg																					
Frederikstad	1,222 62	1,024 2	647 39	251 62	411 96½	1,429 59	1,754 64	182 "	1,327 6	516 67	20 105	" "	823 101	9,611 63½	534 95	" "	10,146 38½	23,035 69½	8,205 24	24,019 111½	[3])7,875 49
Frederikshald	162 46	251 94½	" "	140 29	2 "	152 28	440 96½	20 32	183 114	3 1	" "	6 26½	24 54	1,387 41½	412 88	" "	1,800 9½	191 37	2,027 29	209 16½	1,857 50
Lillesammer	70 "	560 31	" "	" "	66 116	" "	237 99½	20 36	235 16	18 103	" "	16 114	" "	767 116	1,057 40½	370 12	840 75½	370 12	353 18	840 75½	353 18
Hamar	236 118	212 37	46 11½	8 96	51 44	211 15	211 28	14 13	" "	" "	26 34½	" "	17 39½	1,035 76½	331 32	" "	1,366 108½	152 113	972 45	166 17½	720 17
Hønefos																					
Drammen	1,140 113	[4])3,363 33½	39 60	" "	790 22	2,002 9	4,889 "	799 40	2,646 8	1,512 100	407 16½	434 24	3,163 114	21,188 60	1,084 83	" "	22,273 23	33,124 119	36,676 85	36,225 77	35,592 2
Kongsberg	804 78	719 95	31 47½	206 58	169 48	734 14	1,800 48½	240 115½	" "	159 17	" "	" "	1,704 99	6,661 23½	231 89½	" "	6,892 113	17,863 70	3,621 117½	17,152 79	3,390 28
Holmestrand	240 "	204 6½	165 12	1,685 44	167 109	235 "	380 "	51 20	360 16	345 "	" "	" "	812 47	4,646 14½	401 45½	" "	5,047 63	1,206 42	7,238 108½	1,735 51½	9,329 108½
Svelvig	100 60	199 48	" "	" "	115 56	72 4	300 "	84 8	" "	199 10	14 24½	4 102	135 26½	1,225 99	195 "	" "	1,420 99	1,681 40½	6,895 "	1,785 76½	6,700 "
Aasgaardstrand	66 51½	100 "	" "	" "	66 116	" "	237 99½	20 36	235 16	18 103	" "	" "	35 60	751 2	16 114	" "	767 116	1,057 40½	370 12	840 75½	353 18
Tønsberg	318 104	545 109	84 89	891 33	106 32	330 39	1,500 "	463 98	150 6	78 69	" "	" 24	1,030 95	5,500 98	107 17½	553 105½	6,161 101	1,473 105½	1,964 34	565 97½	1,857 16½
Sandefjord	117 "	221 96	" "	32 60	246 61	393 6	430 "	65 16	491 118	27 105	" "	" "	361 77	2,387 59	195 39½	" "	2,582 98½	409 56	857 78½	440 56½	696 42½
Laurvig	3,150 "	94 24	" "	" "	719 9	585 110	2,037 52	290 42	137 63½	293 28	" "	" "	931 19	8,238 107½	1,481 118	" "	9,720 105½	2,543 10	7,693 108	1,559 64½	6,711 110
Skien	470 4	2,257 92	85 98	28 105	538 60	579 68	1,075 "	82 64	3,406 83	357 20	" "	" "	1,010 72	9,892 66	372 60	" "	10,265 6	3,155 91	8,531 51	12,467 60	
Porsgrund	181 12	556 "	18 21	92 84	298 104	397 9	732 94½	111 52	369 105	112 48	" "	5 107	235 94	3,112 10½	100 "	" "	3,212 10½	242 39	2,850 "	95 72	2,971 65½
Brevig	176 96	25 "	" "	2 60	185 88	51 97	480 "	95 76	111 16½	53 68	4 48	" "	290 25½	1,476 95	102 109½	" "	1,579 84½	335 39	1,492 90	514 47	1,566 75
Stathelle	" "	56 84	" "	" 72	" "	12 "	190 72	24 88	1 98	" "	" "	" "	157 60	443 114	" "	" "	443 114	98 101½	" "	272 82½	20 43
Langesund	29 "	71 116	" "	41 "	72 80	95 70	122 "	36 60	21 74	11 41½	3 3	" 93	241 18	746 73½	23 111½	" "	770 67	1,005 80	283 111½	1,197 33	200 "
Kragerø	235 67	468 7½	" "	71 53½	58 55	250 "	1,156 63	236 82	190 97½	58 117½	" 84	3 21	495 28	3,225 76	127 69	" "	3,353 25	1,015 96	1,499 1	2,102 45½	1,371 52
Øverrisøer	325 102	328 76	" "	22 62	248 34	165 "	732 27½	77 28	134 33	134 70	" "	" "	933 51½	3,102 4	422 69	" "	3,524 73	2,904 111	8,116 87½	2,940 48	7,756 88½
Tvedestrand	100 "	" "	" "	" "	5 "	110 "	220 "	5 108	12 "	" "	" "	" "	3 53	554 65	" "	" "	554 65	684 9	" "	1,137 100	" "
Arendal	906 57	2,814 78	250 28	" "	245 102	565 "	980 "	68 "	1,055 33½	232 26	28 3	" "	864 55	8,010 22½	940 52½	" "	8,950 75	114 50	3,982 52½	" "	4,121 33
Grimstad	238 111	183 23	" "	" "	12 96	202 46	141 48	30 61	193 "	179 "	69 96	" "	126 36	1,377 37	135 "	" "	1,512 37	168 4	4,475 "	621 115	4,340 "
Lillesand	100 57	125 53	" "	" "	6 72	143 "	320 "	8 60	" "	" "	40 "	" "	123 "	827 42	" "	" "	827 42	298 71½	" "	554 19½	" "
Christiansfand	1,725 48½	1,228 98	520 93	103 61	513 11	522 69½	2,128 24	1,369 34	479 6	28 "	150 73	49 14	5,776 12½	14,594 64½	" "	" "	14,594 64½	992 89	700 "	[5])2,041 10	700 "
Mandal	137 96	205 66½	" "	" "	291 17	120 "	508 108½	168 117	[7])18,109 64	50 40	9 88	2 "	913 116	20,517 113	50 "	" "	20,567 113	2,280 13½	1,265 "	3,677 117	19,515 "
Farsund	116 "	119 "	" "	" "	120 56	75 "	977 63	75 "	315 "	136 82	1 40½	" "	107 95	2,043 96½	91 34	" "	2,135 10½	1,381 106	1,745 32	1,730 31½	2,012 108
Flekkefjord	116 "	109 15	" "	" "	122 24½	80 "	255 "	186 44	35 63½	162 9	" 31	118	341 "	1,408 65	113 51	" "	1,521 116	877 111	4,128 58½	1,196 18½	4,045 90½
Egersund	121 "	214 49	" "	" "	94 76	70 "	501 87½	29 24	" "	24 68½	" "	" "	36 111	1,092 56	" "	" "	1,092 56	265 84	" "	642 94½	" "
Stavanger	1,496 15	1,490 61	" "	7 70	1,533 35½	918 59	2,472 11	342 97	471 40½	" "	" "	" "	667 21½	9,399 50½	" "	" "	9,399 50½	25,855 53½	" "	[5])27,554 78½	" "
Bergen	[6])44,688 "	7 "	3,530 27	" "	2,482 17	930 51	6,973 59	3,536 53	613 92	180 "	" "	" "	5,271 104	73,134 46	1,200 "	39,559 18	113,893 64	68,506 19	62,700 "	72,041 90	104,367 6
Ølesund	112 76	" "	" "	229 21	265 116	777 37	97 40	" "	33 113½	" "	" "	" "	91 48	1,765 91½	168 116½	" "	1,934 88	3,280 16½	930 116½	3,810 110½	[10])762 "
Molde	101 8	142 21½	" "	64 5	58 105	84 "	548 116	27 "	236 111½	91 74	48 93	" "	261 20	1,664 74	129 77	" "	1,794 31	892 89	2,075 43	775 18	1,945 86
Christiansfund	307 42	711 83½	" "	155 98	135 4	301 32	1,177 "	511 63	1,176 "	12 "	44 110	" "	973 84	5,808 102½	" "	" "	6,118 102½	1,226 8	3,850 "	434 11½	3,540 "
Throndhjem	1,993 38	1,847 59	1,117 68	1,066 112	818 25	1,468 112	3,753 111	1,097 19	1,619 100	660 15	" "	" "	1,680 44	17,123 103	3,173 31	" "	20,297 14	2,640 17	18,341 57	2,077 50½	15,168 20
Levanger	122 13	124 13	24 60	229 10	13 90	99 51	221 "	44 14	93 59½	85 80	" "	" "	227 96	1,243 105½	102 21½	" "	1,348 7	210 103	2,145 26½	97 107½	2,191 43½
Namdøs	95 47	" "	" "	64 107	" "	52 96	132 2	32 46	" "	" "	" 10	85 "	" "	423 55	" "	" "	423 55	" "	" "	34 45	" "
Bodø	209 45	" "	" "	" 80	50 "	40 "	40 "	10 "	" "	" "	" "	48 96	38 111	437 92	" "	" "	437 92	479 23	" "	293 46½	52 117½
Tromsø	475 108	" "	" "	92 102	150 99	507 2	1,609 6½	120 25	84 36	261 64	25 61	" "	449 36	4,026 59½	1,608 85½	" "	5,635 25	412 26	6,355 24½	373 39	6,212 111
Hammerfest	80 "	" "	" "	17 20	10 "	239 66	500 "	107 43	822 104	51 18	295 37½	8 44	140 32	2,396 112½	25 "	" "	2,421 112½	1,526 71½	1,185 "	554 87	1,160 54
Vardø	" "	" "	" "	32 48	" "	" "	" "	2 "	" "	" "	" "	" "	34 72	" "	" "	" "	34 72	" "	" "	33 82	" "
Vadsø	3 24	7 68	50 48	392 56	6 "	28 "	" "	" "	" "	4 "	" "	" "	3 76	612 101	14 62	" "	627 43	427 100	14 62	599 71	" "
Tilsammen	26,158 69½	92,080 119½	10,488 15	14,837 47	14,343 111½	22,464 14	50,177 23	14,107 99½	54,497 8	12,758 83	2,047 15½	708 98	46,373 34½	361,043 18	22,804 74½	41,213 3½	425,060 96	264,092 81½	464,035 100½	271,037 33	530,111 82

[1]) Heraf 10,795 Spd. 73½ ß. til den nye Kirke og 5,410 Spd. til Brandvagthbygning.
[2]) Heraf 6,321 Spd. 77½ ß. til Indkjøb af Grunde til Byens Regulering. Det bemærkes, at Regnskabet ikke kan bringes til at ballancere.
[3]) Desuden skylder Communen 4,607 Spd. 60 ß. i Anledning Indkjøb af en Gaard til Raadhuus, hvilket Beløb imidlertid først i Extracten for 1856 vil blive medtaget i Ballancen som Passiva ved Aarets Begyndelse.
[4]) Heri tillige indbefattet Udgifterne ved Brandvæsenet.
[5]) Den saakaldte Procentkasse eller Fonden for Opforelsen af et nyt Raadhuus udgjorde ved Udgangen af Aaret 1855 13,031 Spd. 15 ß.
[6]) Heri tillige indbefattet den paa faste Eiendomme ubligende Skat.
[7]) Heraf 18,000 Spd. anvendt til Indkjøb af Byens Grund.
[8]) Efter det forrykte forte Regnskab over det Stavanger tilsalgne Overskud af Maaler- og Bragerembedets Indtægter udgjorde desuden dettes Beholdning ved Udgangen af 1855 11004 Spd. 71 ß.
[9]) Heri tillige indbefattet Udgifterne ved Brandvæsenet.
[10]) Et Communen f. A. tilsiaaet Laan af Oplysningsvæsenets Fond, stort 8,000 Spd., er ikke medtaget i Ballancen i nærværende Aars Extract.

№ 57.

Oversigt

over Amternes Indtægter og Udgifter i Regnskabsaaret $18\frac{50}{51}$ samt over Amtsudligningen i 1851.

Amterne.	Indtægt i Regnskabsaaret 18$\frac{50}{51}$.												Udgift i Regnskabsaaret 18$\frac{50}{51}$.												Beholdning ved Udgangen af Regnskabsaaret 18$\frac{50}{51}$.		Udligget paa Matrikulskylden til Udgifters Bestridelse i Regnskabsaaret 18$\frac{51}{52}$.				
	Udligning paa Matrikulskylden.		Boder.		Bidrag efter Reglerne af ikke redelagte Gaarde.		Refusioner.		Laan.		Rester og Afdrag af udelaanede Kapitaler.		Beholdning fra forrige Regnskabsaar ved Reikasien.		Beholdning fra forrige Regnskabsaar ved Communekassen ferpligt.		Forskjellige Indtægter.		Summa Indtægt.		Maaneds- og Forsmyndertillagene.		Forevrigt ved Justitsdepartementet.		Jordemodervæsenet.		Vaccinationsvæsenet.		Forevrigt ved Sogne- og Medicinalvæsenet.		Landvæsenskolen.		Premier for fuldede Plovdyr.		Amtsformandsfaderne.		Forskjellige Udgifter.		Veivæsenet.		Summa Udgift.		Ren Beholdning.		Til andre Communeudgifter.		Til Veivæsenet.		Til andre Udgifter.		Tilsammen.		Amternes Matrikulskyld.		Paa hver Skyldskrift.	
	Spd.	fl.	Spd.	fl.	Spd.	fl.	Spd.	fl.	Spd.	fl.	Spd.	fl.	Spd.	fl.	Spd.	fl.	Spd.	fl.	Spd.	fl.	Spd.	fl.	Spd.	fl.	Spd.	fl.	Spd.	fl.	Spd.	fl.	Spd.	fl.	Spd.	fl.	Spd.	fl.	Spd.	fl.	Spd.	fl.	Spd.	fl.	Spd.	fl.	Spd.	fl.	Spd.	fl.
Akershuus	15,889	28	52	″	161	71	29	60	″	″	60	49	16,251	93	5,351	86	37	16	37,833	43	213	83	43	56	301	73	335	114	3,228	87	500	″	104	84	342	56	45	71	10,253	36	15,369	60	17,202	38	5,261	65	6,357	112	6,357	111	12,715	103	21,193	12	″	72
Smaalenenes	6,848	78	22	96	8	44	31	10	″	″	43	101	3,817	27	4,196	57	403	19	15,461	72	188	96	102	107	339	83	188	30	2,305	99	419	33	102	72	317	8	562	62	2,381	47	6,998	37	4,737	115	3,725	40	3,880	108$\frac{1}{2}$	4,565	92$\frac{1}{2}$	8,446	81	13,697	37	″	74
Hedemarkens	14,604	16	19	″	209	102	″	″	219	15	″	″	5,024	70	3,717	20	1,238	79	25,032	62	259	72	″	″	345	40	353	45	2,857	46	4,246	1	158	60	536	37	669	27	8,166	16	17,591	104	4,400	32	3,040	46	7,520	116	7,081	2	14,601	118	23,055	92	″	76
Christians	8,711	85	30	40	38	77	347	40	″	″	″	″	8,243	52	″	″	″	″	17,371	54	316	72	111	114	860	″	420	30	3,715	62	53	46	177	37	357	118	1,542	53	5,325	40	12,880	92	4,490	82			4,862	88	8,204	99	13,067	67	26,135	14	″	60
Buskerud	8,182	45	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″	3,880	42			184	86	12,247	53	335	47	43	42	304	″	293	18	2,149	53	314	47	160	48	272	29	585	″	4,634	68	9,091	112	3,155	25			4,700	″	3,482	44	8,182	44	16,344	89	″	60
Jarlsberg og Laurvigs	6,507	17	126	″	108	92	488	10	″	″	283	68	3,871	61	4,598	″	″	″	15,983	8	198	66	1,677	10	″	″	203	30	1,727	16	381	72	83	24	347	41	242	39	1,105	27	5,965	85	5,170	12	4,847	31	2,169	6	3,253	68	5,422	74	13,014	33	″	50
Bratsberg	11,417	113	186	″	″	″	231	95	″	″	147	100	3,938	18	1,742	63	12	″	17,676	29	175	90	12	19	682	60	207	90	5,306	69	113	107	249	12	387	91	195	10	5,445	40	12,775	108	2,208	71	4,301	2	3,697	41	7,723	53	11,420	94	13,704	113	″	100
Nedenæs og Robygdelagets	4,904	80	2	″	318	29	12	72	″	″	95	46	2,937	108	484	10	273	21	9,028	6	198	96	20	96	176	″	272	96	1,717	71	407	32	218	48	267	35	15	″	3,147	63	6,441	57	1,993	16	619	67	2,288	101	3,515	1	5,803	102	9,809	39	″	71
Lister og Mandals [1]	6,203	98	108	″	839	8	787	14	″	″	35	117	3,565	49	2,163	61	510	10	14,302	117	152	48	317	110	16	″	192	18	2,753	116	773	56	110	108	347	114	507	3	2,426	98	7,598	71	5,098	91	1,695	75	469	4	5,824	94	6,293	98	9,440	87$\frac{1}{2}$	″	80
Stavangers	5,039	61	62	″	2,016	44	140	87	″	″	110	69	1,307	76	820	10	463	113	9,960	100	113	96	238	81	″	″	287	45	2,261	89	936	32	81	72	470	16	356	49	2,645	42	7,391	42	1,360	108	1,208	70	1,488	116	4,581	54	6,070	50	13,744	41$\frac{32}{32}$	″	53
Søndre Bergenhuus [2]	8,909	24	12	″	557	69	587	8	″	″	182	48	6,962	31	4,978	21	1,300	8	23,488	89	286	36	160	94$\frac{1}{2}$	″	″	360	5	2,846	102$\frac{1}{2}$	745	″	476	20	714	85	3,091	47	1,282	3$\frac{1}{2}$	9,962	68$\frac{1}{2}$	7,762	2	5,005	54												
1) Søndhordland og Hardangers Fogderi																					62	46	124	29	″	″	203	5	664	18$\frac{1}{2}$	745	″	239	68	321	19	1,457	94					3,798	99	1,771	69	1,143	116	2,856	63	4,000	59	9,151	89$\frac{1}{2}$	″	52$\frac{1}{2}$
2) Nordhordland og Voss Fogderi																					189	12	″	″	″	″	146	60	2,140	″	″	″	185	4	348	8$\frac{1}{2}$	1,502	118					1,963	50	276	25$\frac{1}{2}$	1,108	94	2,729	6	3,837	100	8,870	34	″	52
3) Nesenæs Gods																					34	20	″	″	″	″	″	″	25	4	30	14	8	18					311	94$\frac{1}{2}$	1,129	2	96	41	237	16	333	57	770	89	″	52
4) Lysekloſters Gods																					″	″	35	100$\frac{1}{2}$	″	″	10	60	42	84	″	″	26	64	15	43$\frac{1}{2}$	122	57					1,687	118$\frac{1}{2}$	1,828	77$\frac{1}{2}$	121	56	409	110	531	46	971	87	″	65$\frac{3}{4}$
Nordre Bergenhuus [3]	16,226	94	63	80	884	23	″	″	″	″	″	″	10,995	61			1,610	22	29,780	40	127	24	503	88	471	100	203	105	5,905	37	312	60	222	48	574	49	2,212	93	2,203	117	12,738	1	17,042	39			1,687	70	5,062	91	6,750	41	15,577	86	″	52
Romsdals	8,468	19	43	40	599	80	645	63	1,500	″	″	″	2,743	79	1,808	35	″	″	15,808	76	164	25	45	88	669	105	266	96	4,695	39	554	78	150	36	323	66	516	63	2,087	83	9,474	79	2,114	111	4,219	6	3,385	108	7,255	60	10,641	48	14,514	″	″	88
Søndre Throndhjems [4]	16,867	10	117	96	53	66	1,169	54	5,578	86	″	″	″	″	″	″	″	″	23,786	72	″	″	224	72	379	28	290	″	7,067	50	1,739	″	232	72	415	70	2,990	88	8,005	21	21,953	50	743	113	1,089	29	6,627	96	12,216	13	18,843	109	10,325	52	1	99
Nordre Throndhjems	11,545	24	″	″	″	″	9	54	2,000	″	″	″	3,000	80	1,998	112	23	116	18,768	26	178	48	185	96	″	″	169	60	6,908	31	892	97	347	48	390	52	103	22	2,677	114	11,853	88	3,932	20	2,982	38	4,000	″	8,825	14	12,825	14	12,825	14	1	″
Nordlands [5]	2,516	109					92	″									123	88	2,732	77	″	″	1,464	70	466	32	192	20	262	25	″	″	414	48	604	38	369	111	93	″	3,866	104			4,646	71			4,646	71	5,808	29	″	96
Senjen og Tromsøe	1,782	103	″	″	″	″	141	85	250	71	1,296	100			1,186	62	151	118	4,810	59	″	″	114	73	48	″	140	105	940	85	″	″	179	72	264	49	181	39	19	″	1,888	63			2,921	44			1,782	103	1,782	103	1,782	103	1	″
Østʳ og Vest-Finmarken [6]	1,231	90	″	″	″	″	22	48	″	″	10	″			1,613	18	602	46	3,479	82	39	30	338	26	″	″	22	45	469	4	″	″	224	″	65	51	43	27	″	″	1,201	63			2,278	19	″	″	1,312	60	1,312	60				
Tilsammen	155,947	14	844	112	5,795	105	4,735	100	9,548	52	2,266	98	53,420	92	31,858	115	7,215	22	297,552	105	2,948	89	5,605	77$\frac{1}{2}$	5,060	41	4,408	112	57,209	1$\frac{1}{2}$	12,389	61	3,693	69	6,999	54	14,229	84	62,499	95$\frac{1}{2}$	175,044	84$\frac{1}{2}$	56,725	9	37,905	43	55,607	73$\frac{1}{2}$	95,494	91$\frac{1}{2}$	157,531	99	240,734	61$\frac{1}{1\frac{1}{2}}$		
															25,918	115																									29,887	89			6,429	54						

NB. For Akershuus, Smaalenenes, Hedemarkens, Christians, Jarlsberg og Laurvigs, Romsdals og Søndre Throndhjems Amter samt Østʳ og Vest-Finmarkens Vedkommende er Budgettet affattet efter Almanakaarene 1850 og 1851.

[1]) Af Udgifterne til Veivæsenet i Lister og Mandals Amt udgjøre 284 Spd. 110 fl. Forskud, der senere blive at refundere.
[2]) I Thinglholdspenge er beskuen udlignet i Søndhordland 478 Spd. og i Hardanger 203 Spd. 12 fl. Thinglholdspengene for Lysekloſters Gods 104 Spd. ere indtagne i ovenstaaende Udligning.
[3]) Blandt forskjellige Indtægter og Udgifter i nordre Bergenhuus Amt er indtaget respective 1,243 Spd. 63 fl. og 1,165 Spd., der ere indkomne ved Udligning paa og udbetalt som Forskud til de engere Communer.
[4]) I søndre Throndhjems Amt er i 1850 egentlig kun udlignet 14,197 Spd. 56 fl., men i Regnskabet er under-i med Udligningen opført nogle indkomne Refusioner.
[5]) Nordlands Amtscommune lande ved Regnskabsaarets Slutning en Underballance hos Fogderne af 1,845 Spd. 29 fl.
[6]) Ifølge Østʳ og Vest-Finmarkens Distrikesformandskabs Beslutning af 4de April 1851 skulde i dette Aar udlignes i Altens Fogderi circa 113 Portioner a 4 Spd., i Hammerfest Fogderi circa 75 Portioner a 4 Spd. og i Østʳ-Finmarkens Fogderi circa 238 Portioner a 2 Spd.

№ 58.

Oversigt

over Amternes Indtægter og Udgifter i Regnskabsaaret 18$\frac{3}{4}$ samt over Amtsudligningen i 1852.

Amterne.	Indtægt i Regnskabsaaret 18$\frac{3}{4}$.										Udgift i Regnskabsaaret 18$\frac{3}{4}$.											Beholdning ved Udgangen af Regnskabsaaret 18$\frac{3}{4}$.		Udlignet paa Matrikulskylden til Udgiftens Bestridelse i Regnskabsaaret 18$\frac{3}{4}$.				
	Udligning paa Matrikulskylden.	Boder.	Tilbrag efter Reisorn af ikke rodelagte Gaarde.	Refusioner.	Laan.	Rester og Afdrag af udestaaende Capitaler.	Beholdning fra foregaaende Regnskabsaar: ved Veikassen.	Beholdning fra foregaaende Regnskabsaar: ved Communekassen forpligt.	Forskjellige Indtægter.	Summa Indtægt.	Maaneds- og Forsamlingspenge.	Foreviget ved Justitsvæsenet.	Jordemodervæsenet.	Vaccinationsvæsenet.	Foreviget ved Syge- og Medicinalvæsenet.	Landbrugsskoler.	Præmier for fødede Nødyr.	Amtsformandsfaberne.	Forskjellige Udgifter.	Veivæsenet.	Summa Udgift.	Ved Veikassen.	Til andre Communeudgifter.	Til Veivæsenet.	Til andre Udgifter.	Tilsammen.	Skyldd. Matrikulskyld.	Amternes Matrikulskyld.	Paa hver Skyldskilling.
	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.			
Akershuus	12,715 103	59 "	161 71	13 106	" "	450 4	17,202 38	5,261 65	5 27	35,869 54	189 24	38 96	296 105	323 30	3,997 42	600 "	80 36	322 34	16 19	9,463 119	15,328 25	14,726 11	5,815 18	5,474 106	7,240 117	12,712 103	21,193 12	" 72
Smaalenenes	8,446 81	40 60	8 44	92 11	" "	123 100	4,737 115	3,725 40	43 "	17,247 91	224 96	136 12	320 80	338 6	2,926 8	411 55	68 "	293 83	90 87	1,796 89	6,606 36	7,037 99	3,573 76	4,337 57	5,707 26	10,044 83	13,697 37	" 88
Hedemarkens [1])	14,601 118	35 "	209 102	28 24	" "	115 88	9,735 31	3,040 46	885 70	28,651 119	213 6	" "	368 "	379 105	3,284 88	2,139 50	351 48	397 98	545 21	10,420 19	18,099 75	7,084 2	4,114 98	7,563 45	7,049 83	14,613 8	23,073 32	" 76
Christians	13,067 67	23 "	38 77	210 88	" "	" "	4,490 82		109 43	17,939 117	314 48	" "	860 "	376 93	4,677 60	25 "	574 "	399 24	823 56	6,307 17	14,357 58	1,815 46	1,767 13	10,000 "	10,908 12	20,908 12	26,135 15	" 96
Buskerud	8,182 45	" "	" "	14 34	" "	" "	3,015 31		137 60	11,349 50	382 48	43 2	303 42	456 34	3,029 18	449 114	147 24	278 11	576 "	4,469 82	10,135 15		1,214 35	6,200 "	4,709 100	10,909 100	16,364 89	" 80
Jarlsberg og Laurvigs [2])	5,422 74	69 "	108 92	64 40	" "	" "	5,170 12	4,847 31	10 80	15,692 89	200 8	1,099 72	" "	216 "	1,775 86	437 92	78 24	295 94	259 111	1,424 24	5,787 31	6,092 86	3,812 92	2,602 69	4,337 75	6,940 24	13,012 105	" 64
Bratsbergs [3])	11,419 94	218 "	" "	166 111	" "	148 104	2,208 71	4,301 2	15 "	18,478 22	233 86	8 84	670 107	432 59	6,237 26	" "	322 48	422 21	533 12	2,853 74	11,714 37	2,086 100	4,676 114	3,848 61	7,571 16	11,419 77	13,703 69	" 100
Nedenæs og Nobygdelagets	5,803 102	9 "	318 29	20 "	" "	79 115	1,993 16	619 67	303 109	9,147 78	189 8	20 96	172 "	369 12	1,989 52	413 60	301 72	312 95	99 59	2,672 11	6,339 105	2,061 4	426 58	2,043 73	3,923 88	5,967 41	9,809 39	" 73
Lister og Mandals	6,293 98	8 "	339 8	490 62	" "	" "	5,098 91	1,605 75	382 48	14,718 22	165 74	237 54	16 "	312 46	2,339 3	809 100	149 108	261 46	717 88	3,021 96	8,031 15	3,677 117	3,099 10		6,293 98	6,293 98	9,440 87½	" 80
Stavangers [4])	6,066 99	12 80	2,016 49	1 80	" "	283 58	1,360 108	1,208 70	621 29	11,571 93	139 23	160 88	" "	318 101	2,406 111	743 4		401 6	675 10	2,863 106	7,708 89	2,097 78	1,765 46	1,374 52	5,039 71	6,414 3	13,744 41$\frac{1}{16}$	" 56
Søndre Bergenhuus	8,703 22	8 "	557 70	807 100	" "	186 87	7,762 2	5,005 53	1,875 12	24,905 106	216 22	367 37	" "	202 5	1,359 116	645 75	724 40	570 1	3,732 112	4,504 114	12,323 42	6,299 72	6,282 111					
1) Sondhordland og Hardangers Fogderi											65 37	249 23	" "	194 5	391 20	645 75	382 "	333 37	259 79			3,239 6	2,241 53	1,525 12	2,975 86	4,500 98	9,150 76¾	" 59
2) Nordhordland og Voss Fogderi											125 "	50 118	" "	" "	968 96	" "	304 80	224 24	3,351 76			1,440 73	644 52	1,478 45	2,735 103	4,214 28	8,870 34	" 57
3) Rosendals Gods											25 105	2 46	" "	" "	" "	" "	9 56	" "	16 78			420 50	1,348 59	128 54	240 13	368 67	770 89	" 57½
4) Lysekloſters Gods											" "	64 90	" "	8 "	" "	" "	28 24	12 60	104 119			1,499 63	2,048 67	161 114	399 64	561 58	971 87	" 69½
Nordre Bergenhuus [5])	6,750 114	2 "	884 17	" "	" "	" "	17,042 39		2,508 99	27,188 29	156 116	513 78	476 101	303 80	7,394 17	937 60	225 48	674 72	2,296 71	3,298 4	16,277 47		10,910 102	1,557 81	11,422 119	12,980 80	15,576 97	" 100
Romsdals [6])	10,636 112	251 "	599 96	787 45	1,000 "	" "	584 55	4,219 7	5 24	18,083 99	189 46	6 74	670 90	257 42	6,183 95	523 18	257 12	388 24	452 102	5,435 115	14,365 18	905 43	2,933 38	3,384 63	7,252 56	10,636 119	14,504 113	" 88
Søndre Throndhjems [7])	21,267 100	196 "	53 66	1,430 87	1,179 77	" "	743 113		2 60	24,874 23	" "	187 72	380 "	354 16	6,724 9	2,220 51	771 60	338 46	2,342 115	9,370 52	22,889 61	863 88	1,120 114	8,000 "	11,789 85	19,789 85	10,325 8	1 110
Nordre Throndhjems	12,825 14	11 "	" "	46 112	" "	" "	3,932 20	2,982 38	111 28	19,908 92	173 24	258 102	" "	330 40	5,201 119	832 66	652 24	407 99	1,082 96	4,604 101	13,544 71	3,343 21	3,021 "	3,000 "	9,074 "	12,674 "	12,674 "	1 "
Nordlands [8])	4,646 71	" "	" "	99 61			" "	" "	97 26	4,843 38	" "	1,098 10	930 36	410 62	626 30	" "	356 84	181 57	90 60	44 12	3,737 111				4,646 71	4,646 71	5,808 29	" 96
Senjen og Tromsøe	1,782 103	" "	" "	4 16	" "	51 105	2,921 43		175 33	4,935 60	" "	103 37	86 "	194 73	1,051 105	" "	132 60	243 48	458 4	76 46	2,346 13		2,589 47		1,782 103	1,782 103	1,782 103	1 "
Øst- og Vest-Finmarken [9])	1,228 60			176 48	" "	6 94	2,278 19		488 26	4,178 7	49 "	279 36	" "	180 15	211 85	" "	147 36	475 111	593 73	" "	1,936 116		2,241 11		1,312 60	1,312 60	1,312 60	
Tilsammen	159,863 37	942 20	5,796 1	4,455 65	2,179 77	1,447 35	60,529 72	36,816 14	7,777 54	309,554 109	3,036 29	4,559 110	5,551 81	5,755 99	61,416 110	11,189 25	5,340 4	6,664 10	15,587 16	72,628 1	191,729 5	58,091 47	42,319 68	63,280 112	102,378 34	179,694 118	240,609 83$\frac{1}{112}$	
							29,747 94															16,955 75		14,035 92				

NB. For Akershuus, Smaalenenes, Hedemarkens, Christians, Jarlsberg og Laurvigs, Romsdals og Søndre Throndhjems Amter samt Øst- og Vest-Finmarkens Vedkommende er Budgettet affattet efter Almanakaarene 1851 og 1852.

[1]) Forskjellen mellem den i Opgjøret for Hedemarkens Amt for 1850 ved Udgangen af dette Aar indtagne Beholdning ved Veikassen 4,400 Spd. 32 ß. og den i nærværende Opgjør anførte, 9,735 Spd. 31 ß., har sin Grund i, at i Amtmandens Regnskab, hvoraf dette er extraheret, kun er ført til Udgift Summer, der vedkomme endelig afgjørte Foretagender, i Regnskabsførerens derimod enhver Udgift for Veikassen. At Opgjøret forøvrigt ikke stemmer ganske, har formeentlig sin Grund i en endnu uopgjort Underballance ved Amtsfygehusets Byggefond.

[2]) Jarlsberg og Laurvigs Amt eier foruden den angivne Beholdning en Capital stor 3,561 Spd. 29 ß., der er Resten af, hvad der oprindelig har været bestemt til et Tvangsarbeidshuus og en Redningsanstalt, efterat en Tvangsarbeidsanstalt i mindre Scala er o ørt.

[3]) Af det som forskjellige Udgifter i Bratsbergs Amt anførte Beløb vedkommer 254 Spd. 23 ß. Landbrugsvæsenet.

[4]) Blandt forskjellige Udgifter i Stavanger Amt er indtaget Præmier for fødede Nødyr og Udgifter i Anledning af fattige Sindssyge.

[5]) Blandt forskjellige Indtægter og Udgifter i Nordre Bergenhuus Amt er indtaget respective 1,312 Spd. 32 ß. og 980 Spd. 42 ß., der ere indsomme ved Udligning paa og udbetalt som Forstud til de engere Communer.

[6]) I Veikassens Beholdning i Romsdals Amt er alene medtaget den contante Beholdning, men ikke Restancer og Forstud for de specielle Communer.

[7]) I søndre Throndhjems Amt er i 1851 egentlig kun udlignet 18,843 Spd. 109 ß., men i Regnskabet er indført med Udligningen opført indsomne Refusioner m. v. Forudsen den ved Udgangen af 1851 anførte Beholdning ved Communekassen havdes udestaaende Restancer og Forstud af Beløb 1,354 Spd. 82 ß.

[8]) Nordlands Amtscommune havde ved Regnskabsaarets Slutning en Underballance hos Fogderne stor 1,770 Spd. 42 ß., hvorfra dog fragaaer en Kasseholdning stor 12 Spd. 5 ß. og udestaaende Restancer af Beløb 600 Spd.

[9]) Ifølge Øst- og Vest-Finmarkens Districtsformandsstads Bestemning af 4de April 1851 skulde i Aaret 1852 udsignes i Altens Fogderi circa 113 Portioner a 4 Spd., i Hammerfest Fogderi circa 75 Portioner a 4 Spd. og i Øst-Finmarkens Fogderi circa 238 Portioner a 2 Spd.

№ 59.

Oversigt

over Amternes Indtægter og Udgifter i Regnskabsaaret 18$\frac{52}{53}$ samt over Amtsudligningen i 1853.

Amterne.	Indtægt i Regnskabsaaret 18$\frac{52}{53}$.										Udgift i Regnskabsaaret 18$\frac{52}{53}$.										Beholdning ved Udgangen af Regnskabsaaret 18$\frac{52}{53}$.		Udlignet paa Matrikulskylden til Udgifters Bestridelse i Regnskabsaaret 18$\frac{54}{55}$.				
	Udligning paa Matrikuskyldsen.	Bøder.	Afdrag efter Reskontoen af ikke vedtagte Gaarde.	Restancer.	Laan.	Renter og Afdrag af udestaaende Capitaler.	Beholdning fra forrige Regnskabsaar ved Reikassen.	Beholdning fra forrige Regnskabsaar ved Communekassen forøvrigt.	Forskjellige Indtægter.	Summa Indtægt.	Maanedes- og Forsmaaudbetalinger.	Foreningen ved Justitsvæsenet.	Jordemodervæsenet.	Vaccinationsvæsenet.	Foreningen ved Skage- og Medicinalvæsenet.	Landevægsfoder.	Præmier for fødede Mandkjør.	Amtsformandskostene.	Forskjellige Udgifter.	Veivæsenet.	Summa Udgift.	Ved Reikassen.	Til andre Communeudgifter.	Til Veivæsenet.	Til andre Communeudgifter.	Tilsammen.	Amternes Matrikulskyld.	Skyldd.	Paa hver Skyldeder.
	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.		Spd. ß.
Akershuus	12,715 103	120 60	161 71	" "	1,363 107	12 39	14,726 11	5,815 18	225 17	35,140 66	196 "	51 26	320 80	377 75	6,578 34	747 95	51 72	392 10	1,014 79	8,537 77	18,267 68	12,040 75	4,832 43	7,947 49	9,007 8	16,954 57	21,193 12	" 96
Smaalenenes	10,044 83	47 "	8 44	167 90	5,000 "	20 "	7,037 99	3,573 76	5,050 "	30,949 32	203 72	228 33	368 "	346 105	3,388 23	290 119	81 72	294 30	74 104	1,646 111	6,923 69	19,853 89	4,171 114	5,250 76	6,163 94	11,414 50	13,697 37	" 100
Hedemarkens [1])	14,613 8	27 "	209 102	125 74	" "	112 64	7,084 2	4,114 99	816 62	27,103 51	256 6	" "	376 "	468 45	3,483 50	2,506 114	252 108	290 25	669 32	7,962 70	16,265 90	6,924 8	3,450 2	7,060 58	7,168 3	14,228 61	23,073 32	" 74
Christians [2])	20,908 12	33 "	38 77	" "	" "	" "	2,490 115		888 72	24,359 36	252 72	" "	860 "	493 96	4,366 107	" "	209 96	279 85	710 52	2,148 42	9,321 70	15,037 86		4,424 6	8,643 61	13,067 67	26,135 15	" 60
Buskeruds	10,909 100	" "	" "	30 5	4,500 "	" "	1,214 35		50 2	16,704 22	360 72	38 84	317 16	346 106	3,401 112	381 7	142 24	269 97	578 10	5,997 9	11,840 57	4,863 85		3,710 "	7,199 100	10,909 100	16,364 89	" 80
Jarlsberg og Laurvigs	6,940 24	21 "	108 92	232 42	" "	" "	6,092 86	3,812 92	11 5	17,218 101	190 56	1,909 60	" "	199 60	2,488 43	440 16	81 108	434 88	238 79	2,595 112	8,559 24	6,229 15	2,430 62	1,735 6	6,506 52	8,241 58	13,012 105	" 76
Bratsbergs	11,421 5	36 "	" "	544 25	" "	205 118	2,086 100	4,676 114	" "	18,971 2	265 72	" "	168 "	276 48	2,398 43	659 35	230 60	234 111	381 25	2,697 10	7,311 44	2,255 90	357 91	1,961 104	4,087 27	6,049 11	9,809 39	" 74
Nedenæs og Nobygdelagets	5,967 41	40 "	303 35	379 4	" "	81 19	2,061 4	426 58	519 83	9,778 4	148 96	270 "	16 "	180 71	2,517 33	642 9	210 108	261 69	1,270 65	2,623 41	8,141 12	3,532 29	3,727 14	1,075 1	5,218 97	6,293 98	9,440 87½	" 80
Lister og Mandals	6,293 98	8 "	839 8	939 9	" "	" "	3,677 117	3,009 10	633 53	15,400 55	126 36	430 77	" "	365 72	2,601 52	942 94	211 12	473 20	420 97	5,327 88	10,899 68	1,491 97	1,488 37	4,123 36	5,955 106	10,079 22	13,744 41	" 88
Stavangers	6,386 118	23 40	2,016 48	275 100	" "	197 113	2,097 77	1,765 46	1,116 20	13,879 82	250 101	" "	112 "	404 80	5,178 48	1,482 14	556 84	584 56	468 52	3,046 21	12,083 96	7,113 108	5,025 34					
Søndre Bergenhuus	9,395 84	5 "	557 70	1,354 "	" "	255 "	6,299 72	6,333 109	" "	24,200 95	122 85	" "	80 "	186 50	923 21	615 14	340 40	269 34	373 35			4,154 98	2,336 10	1,372 72	3,287 27	4,659 99	9,150 76	" 61⅝
1) Søndhordland og Hardangers Fogderi											92 92	" "	32 "	218 30	4,255 27	867 "	191 84	303 72	59 103			1,362 5	377 48	1,359 12	3,171 29	4,530 41	9,060 82	" 60
2) Nordhordland og Voss Fogderi											31 66	" "	" "	" "	" "	" "	14 68	" "	19 104			561 19	1,537 58					
3) Nosendals Gods											3 98	" "	" "	" "	" "	" "	10 12	11 70	15 50			1,035 106	734 38	232 96	543 24	776 "	1,552 "	" 60
4) Lysekosters Gods																											
Nordre Bergenhuus [3])	12,979 87	11 60	1,250 27	74 26	" "	" "	10,910 102		1,334 80	26,561 22	139 48	462 89	500 47	353 20	5,811 93	331 8	182 108	640 25	2,086 76	4,132 63	14,640 97	11,920 42		3,244 113	10,383 93	13,628 86	15,575 80	" 105
Romsdals	10,636 60	92 "	653 36	5,109 68	" "	" "	1,375 28	1,880 39	10 35	19,757 26	208 115	4 49	778 101	350 63	6,443 88	721 101	238 48	603 69	2,386 64	5,430 102	17,167 80	1,574 62	1,014 3	1,208 89	8,461 18	9,669 107	14,504 100	" 80
Søndre Throndhjems [4])	23,034 78	186 "	53 66	308 105	1,211 118	" "	863 88		" 88	25,659 63	" "	1,799 117	377 80	418 22	8,952 49	1,991 43	530 24	440 36	1,336 85	8,903 31	24,750 7	909 56	" "	6,100 "	15,410 66	21,510 66	10,325 8	2 10
Nordre Throndhjems	12,674 "	3 "	" "	1,072 15	" "	" "	3,343 21	3,021 "	199 91	20,313 7	174 96	268 77	" "	370 101	8,303 6	860 15	551 24	350 34	215 97	3,452 29	14,546 119	3,493 111	2,272 17	3,400 "	9,274 "	12,674 "	12,674 "	1 "
Nordlands [5])	4,646 71	" "	" "	179 80	" "	" "	" "	" "	161 115	4,988 26	" "	805 10	716 93	665 14	1,202 15	" "	285 84	691 107	48 106	71 64	4,487 13	" "	" "		6,300 "	6,300 "	5,950 "	1 6
Senjen og Tromsøe	1,783 23	1 40	" "	" "	" "	127 67	2,589 47		294 95	4,796 32	" "	462 5	62 "	202 115	718 37	" "	269 24	295 116	260 8	171 24	2,441 89	2,454 63		1,781 "		1,781 "	1,783 23	1 "
Øst- og Vest-Finmarken [6])	1,235 12	" "	" "	3 84	" "	19 58	1,447 100		41 27	2,747 41	80 42	426 37	" "	48 111	115 78	" "	121 "	12 94	46 6	" "	851 8	1,730 105		1,183 84		1,183 84		
Tilsammen	182,586 47	654 80	6,200 76	10,796 7	12,075 105	1,031 118	56,745 105	38,429 61	11,354 5	338,528 43	3,092 100	7,157 64	5,584 97	6,142 4	73,428 36	11,997 70	4,427 84	6,955 101	12,736 70	67,826 7	199,349 33	65,737 57	36,571 48	58,604 111	119,074 102	186,946 57	240,752 15½	
								18,653 39														36,007 21						

NB. For Akershuus, Smaalenenes, Hedemarkens, Christians, Jarlsberg og Laurvigs, Romsdals og Søndre Throndhjems Amter samt Øst- og Vest-Finmarkens Vedkommende er Budgettet affattet efter Almanakaarene 1852 og 1853.

[1]) At Opgjøret for Hedemarkens Amtscommune ikke stemmer ganske, har formeentlig sin Grund i en endnu uopgjort Underballance ved Amtsfhgehusets Byggefond.
[2]) At den i Christians Amts Communekasse anførte Beholdning fra foregaaende Regnskabsaar ikke stemmer med den i dette opførte, har sin Grund i, at et Beløb, som Lillehammers Commune antoges at skulde til Amtsveikassen, ifølge afsluttet Forlig er udgaaet af Regnskabet.
[3]) Blandt forskjellige Indtægter og Udgifter i nordre Bergenhuus Amt er indtaget rekpective 1,127 Spd. 35 ß. og 789 Spd. 31 ß., der ere indkomne ved Udligning paa og udbetalt som Forskud til de engere Communer.
[4]) I søndre Throndhjems Amt er i 1852 egentlig kun udlignet 19,789 Spd. 85 ß.; men i Regnskabet er underet ved Udligningen opført indkomne Resusioner og udestaaende Restancer.
[5]) Nordlands Amtscommune havde ved Regnskabsaarets Slutning en Underballance hos Fogderne af 753 Spd. 69 ß.
[6]) Ifølge Øst- og Vest-Finmarkens Districtsforsamlings Bestutning af 14de Juli 1853 skal Udligningen foregaae omtrent efter samme Regler som tidligere. I 1852 skulde efter Bestutning af 4de April 1851 udlignes i Altens Fogderi circa 113 Portioner a 4 Spd., i Hammerfest Fogderi circa 75 Portioner a 4 Spd. og i Øst-Finmarkens Fogderi circa 238 Portioner a 2 Spd. Forsaavidt den i Regnskabet for 1851 ved Aarets Udløb anførte Beholdning er større end den i dette Regnskab indtagne Beholdning fra foregaaende Aar, maa den tilligemed det ovenfor ikke medtagne Overskud for 1852 tilføre Altens Sysselsond eller er i al Fald anvendt til at bestride dettes Udgifter. Altens Fogderi seer dog ved Udgangen af 1852 at have udestaaende Restancer af Beløb 196 Spd. 118 ß., der ei ere medtagne i ovenanførte Beholdning.

№ 60.

Oversigt

over Amternes Indtægter og Udgifter i Regnskabsaaret 18$\frac{53}{54}$ samt over Amtsudligningen i 1854.

Amterne.	Indtægt i Regnskabsaaret 18$\frac{53}{54}$.											Udgift i Regnskabsaaret 18$\frac{53}{54}$.											Beholdning ved Udgangen af Regnskabsaaret 18$\frac{53}{54}$.		Udligget paa Matrikulskylden til Udgiftens Bestridelse i Regnskabsaaret 18$\frac{53}{54}$.				
	Udligning paa Matrikulskylden.	Bøder.	Tilbrag efter Reiseloven af ikke rodelagte Gaarde.	Refusioner.	Laan.	Renter og Afbrag af udestaaende Capitaler.	Beholdning fra foregaaende Regnskabsaar: ved Reiskassen.	Beholdning fra foregaaende Regnskabsaar: ved Communekassen (vor Andel).	Forskjellige Indtægter.	Summa Indtægt.	Maanedes og Formandsgodtgjørelse.	Forsvaret ved Justitsvæsenet.	Politivæsenet.	Vaccinationsvæsenet.	Forsvaret ved Sogne- og Medicinalvæsenet.	Landbrugsvæsenet.	Præmier for fældede Rovdyr.	Amtsformandskaberne.	Forskjellige Udgifter.	Reisevæsenet.	Summa Udgift.	Ved Reiskassen.	Til andre Communeudgifter.	Til Reisevæsenet.	Til andre Communeudgifter.	Tilsammen.	Anterend Matrikulskyld.	Skyldig.	Paa hver Skyldaler.
	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.	Spd. ß.
Akershuus	16,954 57	87 "	161 71	84 60	" "	6 66	12,040 75	4,832 43	292 64	34,459 76	163 24	40 "	319 40	519 45	5,362 12	713 96	57 24	304 89	163 107	5,256 56	12,900 13	15,195 118	6,363 65	7,947 49	9,007 8	16,954 57	21,193 12	" 96
Smaalenenes	11,414 50	80 "	8 44	159 99	" "	91 55	19,853 89	4,171 114	15,788 54	51,568 25	192 48	437 97	384 "	182 75	4,928 41	1,014 50	106 36	258 58	202 13	36,517 58	44,223 116	3,740 12	3,604 17	5,478 105	6,848 71	12,327 56	13,697 23	" 108
Hedemarkens	14,225 35	33 "	209 102	98 19	350 "	228 32	6,924 8	3,449 22	816 50	26,334 28	252 62	" "	386 25	507 58	3,172 3	2,373 95	169 36	351 44	406 24	5,113 61	12,932 48	9,116 30	4,285 70	7,337 28	6,888 78	14,225 106	23,068 119$\frac{1}{2}$	" 74
Christians	13,067 91	30 "	38 78	" "	" "	" "	15,037 86		1,713 9	29,887 24	298 6	" "	853 6	391 28	6,295 85	" "	150 48	359 27	1,549 39	8,884 76	18,781 75	11,105 69		7,379 11	10,044 71	17,423 82	26,135 63	" 80
Buskeruds	10,910 12	20 48	" "	205 54	" "	" "	4,863 85		" "	15,999 79	335 24	4 72	263 82	396 119	2,797 51	470 36	91 84	252 82	732 94	5,384 83	10,730 7	5,269 72		4,200 "	6,710 11	10,910 11	16,364 13	" 80
Jarlsberg og Laurvigs	8,241 31	10 "	108 92	270 106	" "	1,435 94	6,229 15	2,430 62	6 1	18,732 41	206 96	1,796 19	" "	243 90	3,110 81	400 39	108 84	324 61	229 116	2,455 48	8,876 34	5,627 38	4,228 89	2,168 97	6,940 24	9,109 1	13,012 105	" 84
Bratsbergs	11,993 5	15 60	" "	854 85	" "	229 105	318 37	7,801 111	" 14	21,213 57	235 75	" "	573 43	325 18	5,837 66	" "	175 12	265 115	1,089 57	4,479 8	12,981 34	26 108	8,205 35	6,304 38	6,258 97	12,563 15	13,705 23	" 110
Nedenæs og Robygdelagets	6,049 11	34 "	303 35	230 101	" "	81 6	2,255 90	357 91	232 107	9,544 81	207 "	" "	182 "	172 66	2,388 3	512 91	185 12	339 117	" "	1,558 26	5,545 75	3,237 10	633 35	2,370 71	4,087 26	6,457 97	9,809 39	" 79
Lister og Mandals	6,293 98	21 "	839 8	460 36	" "	" "	3,532 29	3,727 14	657 79	15,540 24	134 96	205 13	16 "	222 89	3,075 45	818 41	170 108	293 111	1,182 68	4,428 101	10,548 72	1,430 58	3,561 14	2,972 116	5,838 46	8,811 42	9,440 87$\frac{1}{2}$	" 112
Stavangers	10,079 12	40 40	516 49	115 14	" "	208 9	1,491 97	1,488 37	1,038 48	14,977 66	143 64	279 44	" "	383 70	2,852 64	803 110	161 36	325 6	278 28	2,601 64	7,829 6	3,759 16	3,389 44	2,748 102	5,497 83	8,246 65	13,744 28	" 72
Søndre Bergenhuus [1]	9,768 60	3 60	553 62	" "	" "	" "	7,113 108	5,025 34	1,502 "	23,966 84	158 24	" "	64 "	327 50	4,621 48	3,186 107	299 4	494 108	844 48	3,718 102	13,715 11	6,918 68	3,640 109					
1) Søndhordlands Fogderi											63 4	" "	32 "	114 "	1,358 "	2,334 52	138 92	313 62	522 77			4,985 91	607 12	1,143 71	5,074 98	6,218 49	9,148 85	" 81$\frac{1}{2}$
2) Nordhordlands Do.											91 46	" "	32 "	206 95	3,263 48	852 55	134 88	161 58	305 36			53 77	2,694 59	1,132 70	4,907 104	6,040 54	9,060 82	" 80
3) Lysekloster og Rosendals Do.											3 94	" "	" "	6 75	" "	" "	25 64	19 108	16 55			1,879 20	339 38	193 110	963 56	1,157 46	1,551 43	" 89$\frac{1}{2}$
Nordre Bergenhuus [2]	13,628 100	20 "	957 57	317 63	" "	" "	11,920 42		3,363 51	30,207 73	118 84	456 20	466 80	339 18	9,482 8	937 80	118 96	415 14	2,561 14	3,023 100	17,919 14	12,288 59		5,191 112	7,787 108	12,979 100	15,575 96	" 100
Romsdals [3]	9,665 47	44 "	653 36	1,887 52	342 80	" "	1,912 93	1,817 18	390 73	16,713 41	187 109	5 12	738 91	336 34	7,720 93	434 110	221 72	422 "	376 18	4,561 27	15,004 86	" "	1,708 75	2,900 2	11,600 7	14,500 9	14,500 9	1 "
Søndre Throndhjems [4]	22,990 66	121 "	" "	693 88	830 25	" "	900 56	" "	1 29	25,546 24	" "	205 "	394 6	421 59	7,287 19	1,919 40	240 108	402 71	5,023 42	7,789 6	23,682 111	865 66	907 87	4,800 "	16,535 44	21,335 44	10,323 68	2 8
Nordre Throndhjems	12,674 "	4 "	" "	1,007 53	" "	" "	3,493 111	2,272 17	218 31	19,669 92	206 48	204 21	" "	373 25	7,759 112	811 100	980 72	331 4	365 67	3,372 69	14,405 38	3,525 96	1,738 78	3,400 "	9,271 19	12,671 19	12,671 19	1 "
Nordlands [5]	6,300 "	" "	" "	148 96	" "	" "	" "	" "	175 36	6,624 12	" "	1,376 75	1,121 56	255 66	1,188 105	193 105	417 12	249 111	" 96	98 36	4,902 62	1,034 "			6,300 "	6,300 "	5,950 "	1 6
Senjen og Tromsø	1,781 39	2 "	" "	" "	" "	" "	2,454 63		104 82	4,342 64	" "	1,214 36	77 "	191 83	443 105	" "	277 96	260 70	600 17	58 28	3,123 75	1,218 109		150 "	1,631 39	1,781 39	1,781 39	1 "
Øst- og Vest-Finmarken [6]	1,185 84	" "	" "	53 51	" "	25 1	1,997 105		26 107	3,288 108	98 66	534 25	" "	125 48	620 28	" "	226 24	240 31	32 67	" "	1,897 49	1,908 24			1,252 "	1,252 "		
Tilsammen	187,222 78	565 88	4,350 34	6,597 17	1,522 105	2,306 8	66,075 88	37,373 83	26,327 117	368,616 39	2,938 106	6,778 74	5,839 69	5,715 81	78,944 9	14,792 "	4,158 4	5,892 39	15,638 75	99,301 109	239,999 86	53,443 20	42,356 118	67,820 22	125,893 30	201,265 52	240,733 114$\frac{1}{2}$	
							36,274 21															32,824 93			7,552 "				

NB. For Akershuus, Smaalenenes, Hedemarkens, Christians, Jarlsberg og Laurvigs, Romsdals og Søndre Throndhjems Amter samt Øst- og Vest-Finmarkens Vedkommende er Budgettet affattet efter Almanakkarene 1853 og 1854.

[1]) Beholdningen ved Søndre Bergenhuus Amtscommune-Kasse er 307 Spd. 104 ß. større, end den efter Indtægt og Udgift sammenfoldt med Beholdningen fra foregaaende Aar skulde være. I Udligningen er medtaget 119 Spd. 32 ß. i Arrestudgifter i Søndhordlands Fogderi og 123 Spd. 18 ß. i Thinglholdspenge i Lysekloster og Rosendals Fogderi, hvilke Beløb ikke ere indkomne i Amtskommune-Kassen.

[2]) Blandt forskjellige Indtægter og Udgifter i Nordre Bergenhuus Amt er indtaget respective 931 Spd. 31 ß. og 1,560 Spd. 118 ß., der ere indkomne ved Udligning paa og udbetalt som Forskud til de engere Communer.

[3]) I Romsdals Amt havde Beiskassen ved Regnskabsaarets Udgang en Underballance af 342 Spd. 80 ß., der under Indtægten ere anførte som Laan.

[4]) I Søndre Throndhjems Amt er i 1853 egentlig kun udlignet 21,510 Spd. 66 ß., men i Regnskabet er undereit med Udligningen opført endeel indkomne Refusioner.

[5]) Ved Begyndelsen af Regnskabsaaret 18$\frac{53}{54}$ havde Nordlands Amtscommune en Underballance af 753 Spd. 69 ß.

[6]) Ifølge Øst- og Vest-Finmarkens Districtsforsamlings Beslutning af 14de Juli 1853 skal Udligningen i Aarene 1853 og 18$\frac{54}{55}$ foregaae enhver efter samme Regler som tidligere. I 1852 skulde efter Beslutning af 4de April 1851 udlignes i Altens Fogderi circa 113 Portioner a 4 Spd., i Hammerfest Fogderi circa 75 Portioner a 4 Spd. og i Øst-Finmarkens Fogderi circa 238 Portioner a 2 Spd. I Altens Fogdericommunes Regnskab for 1853 er anført som Restancer efter 1851 Aars Regnskab 267 Spd., der ere tagne til Indtægt blandt Beholdningen fra foregaaende Aar. Udgiften i sidstmeldte Fogderi overstiger Indtægten med 516 Spd. 85 ß.

№ 61.

Oversigt

over Amternes Indtægter og Udgifter i Regnskabsaaret 18$\frac{54}{55}$ samt over Amtsudligningen i 1855.

Amterne.	Indtægt i Regnskabsaaret 18$\frac{54}{55}$.												Udgift i Regnskabsaaret 18$\frac{54}{55}$.												Beholdning ved Udgangen af Regnskabsaaret 18$\frac{54}{55}$.		Udlignet paa Matrikulskylden til Udgifters Bestridelse i Regnskabsaaret 18$\frac{56}{57}$.				
	Udligning paa Matrikulskylden.	Bøder.	Afdrag efter Reiboen af ikke rodslagte Gaarde.	Refusioner.	Laan.	Renter og Afdrag af udestaaende Capitaler.	Beholdning fra foregaaende Regnskabsaar: ved Reikassen.	Beholdning fra foregaaende Regnskabsaar: ved Communekassen forevrigt.	Forskjellige Indtægter.	Summa Indtægt.	Maaneds- og Formynderbetjentene.	Forsvaret ved Justitsvæsenet.	Fattevæsenet.	Vaccinationsvæsenet.	Forsvaret ved Syge- og Medicinalvæsenet.	Landbrugsfælet.	Præmier for faldede Rovdyr.	Amtsformandskaberne.	Forstlige Udgifter.	Reivæsenet.	Summa Udgift.	Ved Reikassen.	Til andre Communeudgifter.	Til Reivæsenet.	Til andre Communeudgifter.	Tilsammen.	Amternes Matrikulskyld.	Skyldd.	Paa hver Skyldaler.
	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.	Spd. fl.				
Akershuus	16,956 106	84 88	161 71	235 104	335 108	″ ″	15,195 118	6,363 66	15 54	39,349 115	207 112	48 48	299 66	355 24	5,804 2	700 ″	42 72	453 59	1,277 72	9,561 7	18,749 102	14,129 119	6,470 14	9,185 2	12,011 22	21,196 24	21,196 24	1 ″
Smaalenenes	12,327 56	37 60	8 43	64 33	″ ″	23 76	3,740 12	3,604 17	781 35	20,586 92	213 24	198 67	274 ″	233 75	3,991 51	1,166 27	189 36	256 20	223 61	1,461 102	8,207 103	7,852 109	4,526 ″	6,392 3	7,305 20	13,697 23	13,697 23	1 ″
Hedemarkens	14,225 106	152 32	113 65	83 29	″ ″	109 40	9,116 30	4,285 70	1,121 49	29,207 61	269 58	″ ″	400 ″	688 80	2,614 23	2,351 24	133 24	677 106	660 30	5,580 76	13,375 61	11,360 16	4,471 104	7,864 39	5,976 7	13,840 46	23,067 36	″ 72
Christians	17,423 82	22 60	25 119	″ ″	″ ″	″ ″	11,105 69		381 101	28,959 71	320 66	″ ″	830 ″	488 ″	5,551 91	″ ″	228 48	466 17	719 11	6,745 44	15,349 37	13,610 34		11,901 113	7,700 ″	19,601 113	26,135 111	″ 90
Buskeruds	10,910 11	228 16	″ ″	398 4	″ ″	″ ″	5,269 72		″ ″	16,805 103	342 24	″ 72	280 80	351 6	2,804 73	561 99	95 60	292 102	894 48	4,433 80	10,117 44	6,688 59		5,358 ″	5,552 11	10,910 11	16,364 13	″ 80
Jarlsberg og Laurvigs	9,108 87	8 ″	″ 48	251 112	″ ″	″ ″	4,228 90	5,627 38	271 92	19,496 107	265 104	1,152 97	″ ″	188 15	2,698 59	788 101	60 84	554 43	321 54	1,681 97	7,712 54	6,227 28	5,557 25	2,168 97	6,072 81	8,241 58	13,012 105	″ 76
Bratsberg	12,563 7	125 ″	″ ″	660 33	″ ″	305 101	26 108	8,205 35	″ ″	21,886 44	223 42	″ ″	680 ″	359 36	6,418 102	″ ″	239 24	328 70	1,602 58	5,185 44	15,037 16	110 ″	6,739 28	5,877 76	7,827 103	13,705 59	13,705 59	1 ″
Nedenæs og Robygdelagets	6,457 97	24 ″	303 35	35 42	″ ″	71 108	3,237 10	633 35	395 103	11,158 70	253 96	″ ″	185 67	220 55	2,648 22	173 100	264 48	303 37	23 105	1,737 98	5,811 28	4,287 113	1,075 100	2,444 119	4,237 118	6,682 117	9,779 116	″ 82
Lister og Mandals	8,811 42	19 ″	839 8	1,639 3	″ ″	″ ″	1,430 58	3,561 14	772 13	17,072 18	125 72	134 50	29 107	190 74	2,966 26	738 41	218 96	286 65	1,246 51	3,085 29	9,022 11	3,728 23	4,321 104		9,470 10	9,470 10	9,470 10	1 ″
Stavangers	8,246 65	132 60	1,499 119	829 53	″ ″	251 72	3,759 16	3,389 44	182 93	18,291 42	101 112	388 50	″ ″	464 99	2,953 110	906 77	148 96	512 23	266 65	4,597 56	10,340 88	3,725 94	4,224 100	3,206 119	6,872 14	10,079 13	13,744 28	″ 88
Søndre Bergenhuus [1]	13,173 99	7 60	553 107	606 54	″ ″	″ ″	6,916 68	3,640 109	888 72	25,787 89	188 81	″ ″	96 ″	496 80	5,787 112	1,680 21	506 84	534 119	433 99	3,409 88	13,134 84	6,538 48	6,221 34					
1) Søndhordlands Fogderi											99 105	″ ″	64 ″	254 90	909 78	1,137 92	238 96	256 98	181 111			2,361 24	3,079 94	1,829 89	3,767 83	5,597 52	9,148 85½	″ 73½
2) Nordhordlands Do.											88 96	″ ″	32 ″	241 110	4,878 34	542 49	253 80	262 75	251 68			2,667 98	1,097 72	1,812 16	3,624 33	5,436 49	9,060 83	″ 72
3) Lysekloster og Rosendals Do.											″ ″	″ ″	″ ″	″ ″	″ ″	″ ″	14 28	15 66	″ 40			1,509 46	1,143 108	310 52	759 38	1,069 90	1,552 19	″ 82⅔
Nordre Bergenhuus [2]	12,975 51	29 ″	957 58	298 40	″ ″	″ ″	12,288 59		3,445 94	29,994 62	173 72	253 110	516 49	353 83	6,688 2	635 ″	111 108	705 14	2,084 17	2,158 53	13,680 28	16,314 34		6,747 26	6,228 24	12,975 50	15,570 61	″ 100
Romsdals [2]	14,497 52	35 ″	653 36	557 43	″ ″	″ ″	596 17	1,708 74	272 59	18,320 41	282 36	″ ″	751 47	346 14	5,019 64	427 104	171 72	780 58	1,379 55	3,110 35	12,252 119	1,346 15	4,721 27	2,899 58	11,597 114	14,497 52	14,497 52	1 ″
Søndre Throndhjems [4]	23,721 40	174 60	13 51	644 72	475 47	″ ″	865 67	″ ″	″ ″	2 98	25,897 75	″ ″	382 ″	172 26	8,127 59	1,963 105	180 24	401 109	2,510 81	5,615 50	19,609 22	1,288 53	5,000 ″	9,000 ″	12,609 1	21,609 1	10,318 69	2 12
Nordre Throndhjems	12,671 19	33 ″	″ ″	″ 72	″ ″	″ ″	3,525 96	1,738 78	313 55	18,282 80	177 56	263 27	″ ″	328 96	7,907 82	966 118	763 48	378 60	230 12	3,532 110	14,549 9	3,426 58	307 13	4,500 ″	11,336 113	15,836 113	12,669 67	1 30
Nordlands	6,300 ″	″ ″	″ ″	97 80	″ ″	″ ″	1,034 ″		808 43	8,240 3	″ ″	1,687 8	765 84	397 28	838 43	1,019 107	443 24	524 119	38 29	46 ″	5,760 82	2,480 38		4,940 74		4,940 74	c. 5,950 ″	″ 96
Romsdals	1,783 29	″ ″	″ ″	121 16	″ ″	″ ″	1,218 109		93 104	3,217 18	″ ″	337 58	88 80	276 41	653 98	″ ″	122 108	189 78	196 55	86 ″	1,951 38	1,265 100		300 ″	1,483 29	1,783 29	1,783 29	1 ″
Senjen og Tromsø	1,252 ″	″ ″	″ ″	72 7	″ ″	28 52	1,908 24		151 107	3,412 70	83 54	347 78	″ 82	101 118	399 43	″ ″	221 96	71 75	687 96	28 ″	1,942 42	1,555 113			1,650 ″	1,650 ″		
Øst- og Vest-Finmarken [5]																												
Tilsammen	203,405 109	1,112 76	5,130 40	6,595 77	811 35	790 89	52,638 90	42,757 100	9,899 92	355,967 81	3,229 49	5,071 107	5,580 62	6,012 110	73,933 102	14,080 84	4,142 72	7,698 94	14,796 39	62,057 9	196,604 8	64,021 76	53,636 69	81,798 89	115,021 91	212,881 24	240,724 30½	
								32,824 93															41,915 18		16,060 84			

NB. For Akershuus, Smaalenenes, Hedemarkens, Christians, Jarlsberg og Laurvigs, Romsdals og Søndre Throndhjems Amter samt for Øst- og Vest-Finmarkens Vedkommende er Budgettet affattet efter Almanakaarene 1854 og 1855.

[1]) Beholdningen ved Søndre Bergenhuus Amtscommunekasse er 106 Spd. 77 fl. større, end den efter Indtægt og Udgift sammenholdt med Overskud fra foregaaende Aar skulde vare, hvilket har sin Grund i nogle indvundne Renter og Smaaresussioner. I Udligningen er medtaget i Søndhordland og Hardanger Fogderi 108 Spd. 25 fl. i Arrestudgifter og i Rosendals og Lysekloſters Fogderi 138 Spd. 54 fl. i Thingholdspenge, hvilke Beløb ikke ere indkomne i Amtskommunekassen.

[2]) Blandt forskjellige Indtægter og Udgifter i Nordre Bergenhuus Amt er indtaget respective 1,690 Spd. 18 fl. og 1,522 Spd. 106 fl., der ere indkomne ved Udligning paa og udbetalte som Forskud til de engere Communer.

[3]) Beholdningen fra foregaaende Aar ved Romsdals Amts Veikasse bestaaer i Forskud, der ere forte til Udgift i det nævnte Aars Veikassregnskab.

[4]) I Søndre Throndhjems Amt er i Aaret 1854 egentlig kun udlignet 21,335 Spd. 44 fl., men i Regnskabet er underført med Udligningen opført en Deel indkomne Refusioner. Den ved Communekassen ved Regnskabsaarets Slutning opførte Beholdning 5,000 Spd. udgjør et efter Beslutning af Amtsformandskabet i 1854 opsamlet Forskudsfond.

[5]) Ifølge Øst- og Vest-Finmarkens Distriktsforsamlings Beslutning af 14de Juni 1855 skal i Aaret 1855 udlignes: i Altens Fogderi omtrent 590 Spd., i Hammerfest Fogderi omtrent 370 Spd. og i Øst-Finmarkens 2de Fogderier omtrent 690 Spd. Udgiften i Altens Fogderi overstiger Indtægten med 85 Spd. 86 fl.

Trykfeil og Rettelser

i

Beretningen for

Akershuus Amt.

Pag. 5 1ste Spalte 2den Linie fra oven "det sidste Femaar" læs "det sidste Tiaar".

Pag. 11 2den Spalte 17de Linie fra oven "for den" læs "for dem".

Christians Amt.

Pag. 4 2den Spalte 7de Linie fra oven "sammenploies" læs "sommerploies".

Pag. 18 ere aflæste Hæftelser i Hadeland og Land i 1851—1855 anførte med 194,277 Spd. istedetfor 194,257 Spd. Sammesteds anføres Salgssummen for afhændede Eiendomme i Thoten, Vardal og Birid i 1851—1855 med 406,303 Spd. 3 ß. istedetfor 406,303 Spd. 72 ß. Totalsummen skal altsaa være 1,720,470 Spd. 8½ ß.

Bratsberg Amt.

Pag. 11 1ste Spalte nederste Linie "Azatit" læs "Apatit".

Søndre Bergenhuus Amt.

Pag. 2 1ste Spalte nederste Linie "Sau, somv" læs "Savn, som".

Pag. 5 2den Spalte 29de Linie fra oven "Udrustningen" læs "Udnistningen".

Pag. 12 2den Spalte 5te Linie fra oven "Eidfjord og Gravens Præstegjelde" læs "Eidfjord i Gravens Præstegjeld.